

ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Հ Ա Մ Ա Բ Ա Ր Բ Ա Ռ

Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ա Յ Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ Ի Հ Ե Ր Ա Ց Ի Ո Յ

Ջ Ե Ր Մ Ա Ն Ց Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Երևան- 2019

ՀՏԴ 811.19'37
ԳՄԴ 81.2Հ
Մ 792

Հրատարակվում է ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվան լեզվի
ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ
Կազմող՝ Դ. Ս. Մովսեսյան

Մ 792 Մխիթար Հերացի «Ջերմանց մխիթարություն»
(բնագրային համաբարբառ)/ Կազմող՝ Դ. Ս.
Մովսեսյան. – Եր.: ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի
անվան լեզվի ինստիտուտ, 2018. -1231 էջ.-
(Հայկական համաբարբառ):

«Ջերմանց Մխիթարություն» երկի բնագրային համաբարբառը կազմվել է 1832թ.
լույս տեսած գրքի հիման վրա:

Համաբարբառը կարող է օգտակար լինել բանասերներին, լեզվաբաններին, հայոց
լեզվի պատմության մասնագետներին:

ՀՏԴ 811.19'37
ԳՄԴ 81.2Հ

ISBN 978-9939-9234-3-7

© ՀՀ ԳԱԱ Հ.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտ, 2019

Ա

ԱԶԱՏ - գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ, և ազատ յամենայն ցեղ հիւանդութենէ – 41.

ԱԶԳ - Վասն երեք ազգ ջերմանցն - Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^ա միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառոտ^ա նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. և զերեք ազգ ջերմանցն միայն հավաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, զնախագիտութիւնն զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. Հաւաքումն համառոտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ ազգ հիւանդութեանցն: - 2. Ապա պարտ է բժշկաց քննել ... վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Այժմ պատմեմք զորպիսութիւն ջերմանն և զիւր գիտութիւնն, որ երեք ազգ են: - 3. Եւ ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի – 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառքն գիտութիւնքն լինին...բորբոսային ասեն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառքն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիթկօն ասէ - 4. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4. Նոյնպէս և ջերմն երեք ազգ են - 5. Այժմ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ – 6. Այն ազգ ջերմն, որ կոչի ափիմեռոս... թարգմաննի միօրեայ ջերմն – 7. Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՞ս ոքի ազգ է - 31. Ապա թէ ոչ^ա նոյնպէս տե՞ս զջերմն թէ յորոք ազգ է և որ ցեղ – 31. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն երեք ազգ հալւմաշ ջերմանն - 35. Զայս գիտացիր եթէ քանի՞ ազգ են և ընդ քանի՞ ցեղ բաժանին – 35. Այլ գիտացիր, որ այս ջերմն երկու ազգ են - 35. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն^ա որ չունի տաքութիւն^ա ծերոց հիւանդութիւն: - 36. Վասն երկրորդ ազգ հալւմաշին, որ ի խիստ հովութենէ ընծայի -

40. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է ի խուպազէ ագգ մի - 95. Ա՞ն հինգ ագգ հալիլէ, սապո, ըռնանդ - 144.

ԱԶՈԽ - Ապա պատեհ է տալ մուգ նոսն ջուր. կամ ազոխի ջրով - 7. Եւ կերակուր հով և գիճային տոր, գերդ դդմով մուգավարայն ագոխի ջրով - 17. Եւ կերակուր դդմով մուգավարայ և ագոխի ջրով տուր - 24. և զփոթոթային ըռուպնին ի բանի պահէ...որպէս ագոխի ըռուպ և սերկնիլի և նոսն և խնծորի - 32. և նոսն շարսպ և ագոխի ջուր ի բան տար: - 33. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ...և ագոխի ջուր հում - 67. ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ագոխի ջուրն թաց...և տուր - 70. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս, որ թթոջի հնդով լինի զուգած ... կամ ագոխի ջրով - 96. տուր կերակուր^a որ չաքոքսն սակաւ լինի ...Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ ... և ագոխի բանդակով - 96. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ...կերակուր հաւձագ տուր, զոր ագոխի ջրով...էփած լինի - 98. Ապա թէ ջերմն զօրզուր լինի...կերակուր ագոխի մուգավարայ տուր - 98. Եւ երբ ջերմն արձակի, ագոխի ջրով մուգավարայ ... ի բանի պահէ: - 106. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի,տուր կերակուր մուգավարայ ագոխի ջրով - 112. Եւ ի յայն աւուրքն^a որ չունի գնոպայն, ագոխի ջրով մուգաւարայ տուր - 122. Ապա թէ առնուս զժռատն, որ է ագոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123.

ԱԹՈՒՌ - որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ.

ԱԼԵԻՈՐ - Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս, մանավանդ ^a թէ հիւանդն ալևոր կամ ծեր լինի: - 34. զի բնական տաքութիւնն հատեալ լինի, գերդ ի յալևորաց մարմինս - 35. զոր Փիլիպպոս բժշկապետն ծերոց և ալևորաց հիւանդութիւն անուանէ: - 40. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն - 80. և տարօքն տղայ լինի, կամ ալևոր - 80. և հիւանդն պալղամիկ լինի...և տարօքն ալևոր լինի - 116.

ԱԼԵԻՈՐՈՒԹԻՒՆ - և տարօքն միջավայր լինի ընդ մանկութիւն և ալևորութիւն - 114.

ԱԼՈՒԲ - Ապա ա՞ն քակլայի ալուր, և շուշան ծաղկի տակ - 14. երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. Յետ այս դեղիս^a ա՞ն քակլայի ալուր երեք նուկի - 51. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ և ուրան ալուր ջրով շաղված: - 69. Ա՞ն քրնձի ալուր, և կորեկի ալուր - 77.

ԱԼՍՈՒՄ - Ա՞ն սումպուլ...ալսու հինգ դրամ - 149.

ԱԾԵԼ - Եւ երբ խաղղի ջերմն... եղարկեալ ած ի վերայ գլխոյն մանուշակի ձեթ և լիուփարի ձեթ - 6. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ - 112. Բայց ի բաղանիս մտելն և աճրռելն օգտէ^a քան ի վրայն ջուր ածելն: 125. և գայն ջուրն յերկու տաշտ ած - 133. և ի ջուրն չորացո և ած ի քո պէտք: - 146. և ած ի վերայ ջուր ք^a որ ծածկի - 146. և ա՞ծ ի վերայ հալպայ լիտր մի ջուր - 146. և ա՞ծ ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր - 147. և ա՞ծ ի վերայ դգալ մի նշի ձեթ, և խմէ: - 147.

ԱԿԱՆՁԹՈՌ - և ա՞ն աֆիոն և վարդեջուր, տրորէ, և գականջթոռն և զքիներն օծնէ - 30.

ԱԿԱՆՁՔ - Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի, և աւուրք ցաւէ. և աչաց և ականջաց: - 145.

ԱԿՌԱՕՍ - Հոռոմն ակրաօս տէտռատէոս անուանէ - 97.

ԱԿՌԱՕՍ ՏԷՏՌԱՏԷՆՍ - հոռոմն ակրաօս տէտռատէոս անուանէ - 97.

ԱԿՌՈՒՕՍ - Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տէտռատէօս ջերմանն, գոր հոռոմն ակրուօս անուանէ - 95.

ԱԿՐԱՅԱԴԻՆ - տե՞ս ԱԿՐԱՅՖԱԴԻՆ

ԱԿՐԱՅՖԱԴԻՆ, ԱԿՐԱՖԱԴԻՆ - տո՞ւր գղեղն նախկին գոր յակրայբաղինն կայ գրած - 64. և զինքն ի յակրայբաղինն գտանէս գրած: - 102. և ինք յակրայբաղինն կայ գրած: - 126.

ԱԿՐԿԱՐՀԱՅ - Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի...և կամ այլ ջուր^a յոր եփած լինի յինքն ակրկարիայ^a ձարձատ արարած - 83.

ԱՀ - Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն...կամ ամաչելն կամ ահ և արկեղն - 6. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն, ահ և երկիւղն - 15. Այլ հոգսն լինի երբեմն յահէ և երկիւղէ. - 18. Ապա այն հոգսն որ ի յահէ լինի և և յերկիւղէ, իւր նշանն այս է^a որ չորացնէ զմարմինն - 18. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^a որպէս...ահն և երկիւղն - 35. այս ջերմս յերկար քաշէ ... և ահ ունի - 57.

ԱՀԱԻՈՐ - Բայց այս ջերմանս մաճասին երակն ահաւոր և սուր լինի - 22. և հետ պակաս ժամու մին^a ահաւոր և ուժով լինի - 91.

ԱՀԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ - ահաւորութեան պատճառն ի յարեան շատութենէն լինի - 22. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին - 91.

ԱՀ և ԵՐԿԵՂ - Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն...կամ ամաչելն կամ ահ և արկեղն - 6.

ԱՀ և ԵՐԿԻՂ - Եւ այլ լինի պատճառ հոհալն և տրտմելն, ահ և երկիւղ - 15. Այլ հոգսն լինի երբեմն յահէ և երկիւղէ - 16. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^a որպէս... ահն և երկիւղն - 35.

ԱՀՈԿ - Ապա թէ գիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց, և զիւր ահոկն ցուցանէ առ հիւանդն, շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. և բաղանիսն շատ ահոկ է և զեն: - 34. և իւր սահմանն այն է^a որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. զերդ ահոկոյ և վնասակար իրք լինի տվել հիւանդին - 136. և ի յամեն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ - 147.

ԱՀՈԿԵԼ - զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չէլանեն ի գլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. Ապա թէ գիտենաս, որ բաղանիսն ահոկեաց ... շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, գիտացիր որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակէ - 15. մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ թէ

մտաւ վարժիլն հոգւոյն ահոկէ - 18. Բագարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի, և հոգի կենդանութեան և և հոգի զգայութեան դատին և ահոկին: - 28. զի այս ամենայն և իւրեանց նմանիքն ահոկեն - 48. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^ա ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ, զի ահոկէ շատ: - 78. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի^օ տար վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ և ահոկէ: - 87. Բայց զնոյ զչաքսն ահոկէ հիւանդին ուժոյն և զօրութեանն - 99. Երբ վերանայ իւր տաքութիւնն, ահոկէ հիւանդին - 110. այլ ի նոպային օրն թող զբաղանիսն, զի ահոկէ: - 133.

ԱՀՐԻԺԵՆԻՈՍ - տե՞ս ԱՀՐԻԺԵՆԻՕՍ

ԱՀՐԻԺԵՆԻՕՍ, ԱՀՐԻԺԵՆԻՈՍ - Ահրիժենիօսն ասէ - 130. Ահրիժենիօսն ասէ - 131.

ԱՂ - և լուացած լինի աղէկ քաղցր ջրով և աղով - 43. և աղն պակաս արա - 44. Ա՞ն փենիտ շաքար, և աղ - 67. Եւ երբ ծաղիկն ի չորանալ բռնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձէթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. տո՞ւր զայն հապն^ա որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մազտաքէով և հնդիկ աղով - 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճպին - 84. Ա՞ն մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր - 87. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնէր բազկի ջրով ... և մեղրով և աղով - 89. ա՞ն աֆթիմոն ... հնդիկ աղ հինգ դրամ - 118. պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանութեան սկիզբն սամթի ջրով ... և աղով - 117. և դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած մաղած սապո սուկուտրի, և կէս մթխալ նաւթի աղ - 127. և վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճպինով ... և աղով - 130. Ա՞ն հինգ զզգ հալիլէ ... հնդի աղ...հապ արա: - 144. Ա՞ն ... հնդի աղ ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 144. ա՞ն ... հնդի աղ կէս դրամ. մանիշակ ... և եփէ - 146.

ԱՂԱԼ - զայս ամենս աղա և մաղէ - 14. Ապա ա՞ն զուֆայ կամ կարօսի հունդ, աղա և մաղէ - 34. և աղցած բակլայ նշի ձիթով ի բան տար: - 30. զամենն աղա և մաղէ - 43. զայս ամենս աղա և մաղէ - 43. և տո՞ւր աղցած և մաղած մի մթխալ^ա քաղցր նռան ջրով - 43. Ա՞ն ... չոր վարդ և քաֆուր և զաֆրան, աղա^օ, և ի ջրերդ խառնէ - 44. զամենն աղա և մաղէ - 44 Ա՞ն զպզրդատուն աղընձած մի մթխալ ... աղա և մաղէ - 45. զայս ամենս

աղա և մշէ - 50. և տուր յամեն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: - 50. զայս զամենս աղա և մաղէ - 51, 54, 55. զայս ամենս աղա և մաղէ - 71. Ա՞ն սապոն և զգաւիրան, աղա և մաղէ - 72. զայս ամենս աղա և մաղէ - 72, 74, 76. զայս զամենս աղա և մաղէ - 75. և առ լուք աղցած և մաղած ... և տո՞ւր որ խմէ - 77. զայս ամենս աղա՞ և մաղէ - 77. զամենս աղա՞ և մաղէ - 85. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշիռ, և մանր աղաս, և ընդ ճուլսայ խառնես, և տաս, շատ օգտէ: - 97. Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ի հնգետասան դրամ - 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի - 100, 101. զամենս աղա և մաղէ - 101, 104. զայս զամենս աղա և մաղէ - 105. տո՞ւր պատասկի ջուր կէս լիտր. և ասփուրի հունդ աղացած հինգ դրամ - 117. զամենս աղա և մաղէ - 118, 118, 119. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած եղջ ջրով - 119. և դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած և մաղած սապոն սուկուտրի - 127. զամենս աղա և մաղէ - 127. և կարմիր տակերն աղա և մաղէ - 146. և զայլ դեղերս աղա՞ և մաղէ - 146. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և խարիկոն կէս կէս դրամ - 146. աղա ի հաւանն ընդ իրար, և ձգէ ի նուկրայն - 148. Ա՞ն սումպուլ, խարանֆուլ ... աղա՞ և մաղէ - 149.

ԱՂԱՐԻԿՈՆ - ա՞ն աֆթիմոն ... սպիտակ աղարիկոն ութ դրամ - 118. և աստախօտոս, և աղարիկոն ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա ի բան տար - 128.

ԱՂԱԻՆԻ - և իւր ստածումն այն է՞ որ ... զհիւանդութեան զգլուխքն հալելով արձակէ, զերդ ... աղաւնույ ծիրտ և բօրակ՞ զոր նիտրոն ասեն - 54. Եւ վարդն՞ զոր հարսանիթէ ասեն, և աղաւնեաց տունն՞ քութէշ, նոյնպէս իւր պատճառն արոյնն լինի - 79.

ԱՂԲԻԻԸ - դու իւր փոխան՞ փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր ... և աղբրաց արիւն, նշի ձէթ - 45. Առ քահրիպար ... և աղբրաց արիւն - 150.

ԱՂԲՐԱՅ ԱՐԻԻՆ - դու իւր փոխան՞ փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր ... և աղբրաց արիւն, նշի ձէթ - 45. Առ քահրիպար ... և աղբրաց արիւն - 150.

ԱՂԷԿ - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն զիտութեան: - 1. Ապա պարտ է

բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ ... վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան - 2. աղէկ իմացիր և ի միտ առ - 4. ի միտ առնուս աղէկ և գիտենաս - 5. ապա օձէ զմարմինն խիրի ձիթով, և մարձէ աղէկ - 10. Բայց տե՞օս աղէկ, որ չիվատուծի հիւանդն: -10. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ, մինչև մարմինն աղէկ քրտնի - 11. և առնու խիրի ձէթ ... և զմարմինն աղէկ օձանէ - 11. և յորժամ ելանէ, զարմինն աղէկ ծածկէ -11. մեծութեանն պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ - 16. զայս ամենս յիրար խառնէ, և հա՞ր աղէկ, և ի վերայ գլխոյն դիր: - 17. ապա թէ ամառն լինի և օդն տաք, զմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞օս: - 17. զձեռսն և զոտսն աղէկ աճռել տալ, որ շոգիքն ի վայր իջանին - 20. զայս ամենս ջրով եփէ աղէկ - 21. երբ ստամոքն յիստկի, և նեխած ձգեռսն ի յաղէկ փոխի ... պատեհ է երակ առնել - 25. ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^ա որ դալար լինի - 41. և լուացած լինի աղէկ քաղցր ջրով - 43. Արդ պարտ է ... որ քննես աղէկ և գիտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. իւր աղէկ ստածումն այն է^ա որ իշու կաթն տաս - 51. Եւ աղէկ քան զամենայն դեղ կաթն է նորա - 56. Ի միտ առ աղէկ և տես - 65. Սահակ ասէ^ա թէ իւր ստածումն այն է, որ զայտոցն աղէկ շառռտէ - 73. Եւ այլ պատրաստ^ա որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռած, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. և հար կորովն աղէկ - 101. բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ ... եթէ ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ - 102. զի այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն - 122. Եւ այլ տես աղէկ - 125. Այլ ա՞ն բարունիճ, և թուրք եղնին...և ջրով եփէ աղէկ - 133. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երննան, գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունք ի պակասելն առնուն, և հիւանդութիւնն դէմս ի յաղէկն դնէ - 138. Ապա պարտ է^ա բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւքն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի - 140. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ այս նշաննիս զամենս աղէկ իմանայ - 143. Գաղիանոսի հապն խիստ աղէկ^ա որ իբրև զառափինս գործէ: - 144.

Սուրինճանին հապն^ա որ օգտե նսկրացաւի խիստ աղէկ: - 145. այս ջրովդ աճոէ զթրջոցն աղէկ -147.

ԱՂԻ - ա՞ն ափիոն և կակիկայ, որ է աղի ծաղիկ - 74. մեկն այն է՝ որ ի հալած ապիկի նման է...և չորրորդն^ա համովն աղի լինի - 86. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի - 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և գինին, և խարտեշ մաղան, և աղի ջուրն - 92. տուր աղի ուտելոյ - 118. այլ աղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի, բայց ժամ ժամ -125. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծուէ և յաղի իրաց - 147.

ԱՂԻՔ - Ապա թէ հանդիպի որ յաղիքն ելունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Հուկնայ, որ օգտե ելունդի^ա որ ի յաղիքն լինի: - 45. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն^ա որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւն լոյծ - 108. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն առնէ, և հանէ զքամին յաղեցն -149.

ԱՂՃԿՈՒՏԱՏԻ - տուր ... մօլօխ^ա որ է ի խուպազէ ազգ մի, որ է ցանծոյ, և տանու աղձկուտատի – 96.

ԱՂՆԾԵԼ - տե՞ս ԱՂՆՁԵԼ

ԱՂՆՁԵԼ, ԱՂՆԾԵԼ - Առ պգրդատուն աղընձած մի մթխալ ... տաճիկ կռեզ աճընձած մի դրամ - 44. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած և տապկած, որ լինի ի հետն նուշ աղընձած: - 45. Եւ ա՞ն փերճոկած ոսբ աղընձած, և հեղ մի եփէ - 45. և կերակուր^ա ոսբան փողան^ա հացի փշրուկ տուր աղընձած նշով - 45. Եւ կերակուր փերփերան տուր ... և մաշ փերճոկած և աղընձած - 51. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ...և աղնձած կաճիկ կռեզ - 77. Ա՞ն հայ կաւ, և նշաստակ սակաւ մի աղընձած - 77. ա՞ն բգրդատուն աղնձած, հայ կաւ - 97. Ա՞ն քահրիպար, և յատպէ ...աղընձէ զինքս - 150.

ԱՂՈՒԷՍԱՑԱԻ – Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ գաղուէսացաւն և զօձացաւն - 94

ԱՂՋԻԿ - Ապա թե հիւանդն վատուժ լինի, և ցան այդով չխաղդի, աղջկան մոր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68.

ԱՂՎԷՇ - ա՞ն ափիոն և կակիկայ ... և բանկի հունդ, որ է աղվէշ բանկ -74.

ԱՂՎԷՇ ԲԱՆԿ - ա՞ն ափիոն և կակիկայ ... և բանկի հունդ, որ է աղվէշ բանկ -74.

ԱՂՏ - այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի, կամ ի յաղտէ կամ յանլուացութենէ - 13.

ԱՂՏՈՐ, ԱՂՏՈՒՐ - և կերակուր փոթոթ և կապող տաս, որպէս աղտորի մուգավարայ և նռան - 31. և կերակուր աղտորով և նռան ջրով ուտէ^a որ մուգ լինի - 32. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր կամ սերկնիլի կամ աղտորի ջուր - 45. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենալ: - 70. Եւ կերակուր նռան մուգավարայ, և աղտորի ապուր ... տուր - 71. հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ, զերդ գառնալեզու, և նռան կեղև, և աղտոր, և գարեալոյր - 75. ա՞ն աղտոր, և վարդի ջրով և քացախով թրջէ - 76. Ա՞ն վարդի ջուր և աղտորի ջուր...և ի յաչքն կաթեցո: - 79. և տո՞ւր նռան հատի փոխինս ... և իւր կերակուրն տուր աղտուրով - 96. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգավարայ, կամ աղտորի ջրով և նշաձիթով ի բանի պահէ: - 106.

ԱՂՏՈՒՐ - տե՞ս ԱՂՏՈՐ

ԱՃԵԼ - Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ - 135. և ուզէ^a որ եփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ, բայց տկարանայ և ձանձրանայ, և չիկարէ ի լման եփել, զի հետէն աճի հիւանդութիւնն: - 135. Բայց հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ - 135. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ - 135.

ԱՃՌԵԼ - Եւ իւր ստածումն այն է^a որ իւր մարմինն աճուել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. զձեռսն և զոտսն աղէկ աճուել տալ, որ շոգիքն ի վայր իջանին - 30. աճուել և մարձեզմարմինն առանց ձիթերոյ - 23. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ

մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի կհիւանդն, աճռելով զմարմինն^a յարտաքս հանէ զինքն: -33. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնես, մինչև ի ծայր երթաս - 33. և աճռէ, և այլուվայր քամէ - 52. Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ... ապա աճրռէ, և քամէ - 100. զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և գիշեր մի, ապա աճռէ. և քամէ - 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած...ապա աճրռէ, և քամէ և խմելոյ տուր: -101. զամէնս եփէ...ապա աճռէ և քամէ... և տուր որ խմէ: - 117. Այլ զուտիցն աճրռելն, և զտատան այրնելն, և ի բաղնիս մտելն մ՞ի արգիլես - 125. Բայց ի բաղանիս մտնել և աճրռելն օգտէ^a քան ի վրայն ջուր ածելն: - 125. ապա աճռէ զամէնն, և պարզէ - 126. և եփէ ինչոր իրեքն մէկն մնայ ... աճռէ և քամէ - 146. այս ջրովս աղէկ աճռէ - 146. եփէ ինչոր մէկն մնայ ... աճռէ ընդ սուրբ քթէթ ի վայր, և այդ ջրովդ աճռէ զթրջոցն աղէկ - 147. և ձեռօքդ աճռէ, և ընդ խոշոր մաղ ի վայր անցո - 149.

ԱՄ - Թարգմանեցաւ և գրեցաւ զիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեանն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն - Բ.

ԱՄԱՆ - դու հետէն առ զջուրն, ի գատէ յաման արկ - 44. զայս ամէն ի յաման մի արկ - 52. դիր ի աման, և լից ի վերայ բարկ քացախ -149.

ԱՄԱԶԵԼ - Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի. որպէս տրտմելն ... կամ սգալն կամ հոգալն կամ ամաչելն - 6.

ԱՄԱՌԱՅԻՆ - Ապա թէ աուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի - 24.

ԱՄԱՌՆ - ապա թէ ամառն լինի ... զմարմինն հով ջրով աղէկ լն՞ա: - 17. Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո - 19. Ապա թէ ամառն լինի, հով ջրով լվացվի - 27. Ապա թէ այս ջերմս յամառն աուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. զկերակուր շատ թող չուտէ, մանաւանդ ի յամառն աուրքն^a և յամենայն տաք իրաց պատրաստ կենայ - 46. և տարօքն մանուկ լինի, և ժամն ամառն լինի - 90. և ամառն աուրքն այլ կարճ լինի իւր նոպայն: - 115. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամառն աուրքն լինի, զարեջուր տուր սրքնճափնով: - 123. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացդ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի

յամարան աուրքն շուտ արձակին - 140. յամռան եղանակն^ա և ի տաք աուրքն իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի - 140.

ԱՄԲ - և կամ արեանն ամբով տաքուրիւնն լինի^ա որ է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւերի - 70.

ԱՄԲԲԱԻ - տե՞ս ԱՄԲԱԻ

ԱՄԵՇԵԼ - և որ վախեալ է և երկիւղ ունի^ա ամեհէ /ծն. ամեկէ/ և աներկիւղացո - 15.

ԱՄԵՆ - տե՞ս ԱՄԷՆ

ԱՄԵՆԱԶՕՐ - Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմս ի կատար գայ և ողջանայ կորոդութեամբն ամենագօրին աստուծոյ : - 24.

ԱՄԵՆԱԿԱԼ - աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132.

ԱՄԵՆԱՅՆ - գոր տեսի ամենայնիւ սիրող իմաստութեան և հմուտ: - Բ. Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց - Բ. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Իսկ առաջին պատճառն այն է^ա որ ջերմն այն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է^ա որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի - 2. Իսկ ջերմս բովանդակ ընդ ամենայն մասունս մարմնոյն լինի: - 2. և ի սրտէն սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչավոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն... և այլ ամենայն բնութեան գործն, որ ի մեզ են: - 3. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն - 3. Եւ ասացին իմաստասերքն, թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի - 3. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն

դիմօք - 4. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... կամ լուանիլն ծծմի ջրով, կամ շպլեղի ջրով. և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր որ նման են նոցա: - 6. Իսկ ցնեքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է՞ նոցա: - 6. զայս ամենայն յիրար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 6. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց - 8. զայս ամենայն անուշ ջրով եփէ՞ մինչև ջուրն զդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. և այս ջրովս ծեփէ, և յամենայն ի տաք իրաց պատրա՞ստ կալ - 9. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ամենայն դիմօք անուշացնես և խաղաղես զսիրտն - 16. և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա՞ որ անուշացնես զսիրտն և խաղաղեցնես զտրտմութիւն - 16. խօսիք և կատակով և այլ ամենայն դիմօք զբա - 16. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... զերդդ զմանուշակն, և ի նոնֆարն և քաֆուրն, և այլ, ամենայն իրք որ նման է նոցա: - 17. և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն սրտին յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան, զերդ վասն հաւատոյ և ուսման և այլ ամենայն բարեգործութեան - 18. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն - 18. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19. և յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն - 19. և ի յամենայն կերակրոց՞ որ զսաւտայն շարժեն և զսաւտայն ընծայեն ... պատրաստ կալ - 19. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. և յամենայն իրաց՞ որ չորութիւն ընծայեն՞ պատրաստ կենայ: - 21. և ամենայն բանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ - 21. զիւր ամենայն թպտիքն պարկէշտ արա - 23. և այն ջերմն... մինչև ի սիրտն հասանի, և ի սրտէն սփոյ ընդ շնչաւոր երակսն յամենայն մարմինն: - 23. իւր պատճառն այս է՞ որ զուրբշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան - 26. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն անդամքն թուլանան - 26. Իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի - 27. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք,

որք գրած ենի զուգամին դուռն ... զամեն մեկ իւր տեղն ի բան տար - 30. և ջանա ամենայն դիմօք^ա որ զփորն կապես - 31. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. և ամենայն ինչ^ա որ պարկէշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: - 33. Եւ ամենայն օր երկու հեղ զմարմինն օծնէ - 34. Եւ այս ցեղս լինի ... հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ - 35. Առաջին^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին - 36. և երրորդ^ա բնատրական գիճութիւնն^ա որ լինի ի մարմնոյն ... որպէս լեարդն և փայծաղն ... և այլ ամենայն փորոտիքն - 36. և չորրորդ^ա ի յօղվածսն լինի, և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. Ապա թէ այն տաքութիւնն ... որ զօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս ... և այլ ամենայն պատճառքն^ա զոր այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար - 38. Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն - 38. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս... և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարան... և զայլևայլ փոփոխիլն, և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն^ա որ ի բորբոսային ջերմերն լինի ... ապա գիտացիր^ա որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է - 38. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է^ա որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. իւր պատճառն այն է^ա որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^ա որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօղուածսն են - 39. և զամենայն անդամս պինտ ունի բռնած: - 39. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. Եւ երբ զայս ամենայն նշաններս տեսանես, գիտացիր^ա որ չէ բարւոյ - 40. և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնեն և չորացնեն զնարմինն շատ: - 40. գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ. և ազատ յամենայն ցեղ հիւանդութենէ - 41. Ամենայն օր ի բաղանիս մտանէ - 46. մանաւանդ ի յամառն աւուրքն^ա և ամենայն տաք իրաց պատրաստ կենայ - 46. և քան զամենայն ինչ օգտէ խաչփարն^ա որ զարեջրով լինի եփած: - 46. զի այս ամենայն և իւր նմանիքն ահոկեն - 46. նոյնպէս և յամենայն մարմնոյն^ա ի ձեռն հազալոյն^ա արկնուի նիւթս - 48. և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ - 49. և ամենայն խոց^ա որ ոչ

չորանայ, չողջանայ - 53. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և գեճ պիտի, որ հանդարտի և պակասի - 53. և խոցն^a որ ի թոքսն լինի^a ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերն ուրիշ ուրիշ: - 56. Եւ ապա ասեմք զափիմեռինոս ջերմն յամենայն աւուր - 56. Եւ աղէկ քան զամենայն դեղ կաթն է նորա - 56. և ի սրտէն սփռեն և տանին ընդ ամենայն մարմինն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. և ասացաք և կատարեցաք զամենայն կարճառօտ օգնութեամբն աստուծոյ: - 61. և ինքն կերակրէ զամենայն մարմինն և սնուցանէ: - 63. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն և զերկիրն - 66. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^a որ ի յարենէ լինի - 71. և ամենայն մարմինն լիանայ: - 76. և այն արիւնն ^a կանացիսն է, որ ի յամենայն մարմնոյն յիստակի և սրբի - 78. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է - 79. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս զդողալն ի յամենայն ջերմերդ^a թէ ո՞ր տեղաց սկսանի: - 82. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեռինոս ջերմանն ... որ թարգմանի ամենայն աւուր ջերմն: - 82. և յայդ ջերմանդ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա^a զերդ որ ասացաք: - 84. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն, կամ ցներքս և յամենայն երակսն: - 88. և իւր բորբոսն հաւասար ընդ ամենայն երակսն մարմնոյն լինին - 90. զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն - 91. և փոփոխական լինելն երակին ընդ ամենայն ջերմերն լինի - 91. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէջ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93 Եւ զայս կանոնքս, զոր ասացաք, պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ - 99. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր^a որ չունենայ զնոպայն - 101. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանճուպինն - 101. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն ... զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք - 103. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետռատէօս ջերմանն արա: - 104. և գիտենաս^a որ փոր կարսիքն ամենայն բարով լինի և ողջ - 106. Այս ջերմն ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ

երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն ... ի մէջ արա - 107. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորոսի - 109. և ամենայն իրք՞ որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտէ նորա, զերդ զհագարն և թախթն և խիարն ... և ամենայն ինչ որ նման են սոցա: - 108. տո՞ւր գդեղերն՞ որ զգոզն յորդորեն, զերդ եփած կարօսն ... և այլ ամենայն ինչ՞ որ նման են սոցա: - 108. պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն, և զըմպելին, և զայլ զամենայն ցեղ զստածումն հաւասար առնել: - 111. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն, և զայլ զամենայն ցեղ զստածումն - 111. այդ օրինակով պիտի՞ որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է - 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած՞ նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 113. ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114. իւր սածումն այն է՞ որ զարեջուր տաս...և այլ ամենայն իրք՞ որ զմարմինն հովցնէ - 122. և յամենայն բանէ՞ որ զմարմինն դատէ՞ պատրաստ կենայ - 122. զի ամենայն իրք՞ որ զիճութիւն ունի ի բմութիւնն, կամ ի յեութիւն, բորբոս ընդունի - 122. և պատրաստեցո ի խոզի մսէ, և յամենայն իրաց՞ որ թանծր դորկուտ են - 125. և պատրաստեցո ... յամենայն իրաց՞ որ հով են և զիճային - 125. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր՞ որ զրեալ են ... այն դեղն է՞ որ անկժատ ունի - 126. և ի յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ - 128. և յամենայն իրաց՞ որ սաւտայ ընծայեն՞ պատրաստ կենայ - 128. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց՞ որ պալղամն այրնեն և սաւտայ, որ ջերմն յերկար չքաշէ - 130. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն, զոր ի յառաջդ յիշեցաք ամենայն իրօք - 130. և յամենայն իրաց՞ որ սաւտայ...ընծայեն՞ պատրաստ կենայ - 131. Իսկ այս ջերմս յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիւր նոպայն - 132. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. Այլ բժշկապետն Ապուճարէհն

ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևցաւ - 132. և յետ այնոր յամենայն երկու օր ի բաղնիս մտո - 133. Զի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա որ գիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. պատրաստեցո ի յամենայն ցեղ կերակրէ որ սաւտայ ընծայեն: - 133. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին - 136. Իսկ դալատն որ ի հիւադէն լինի այն է^ա որ չլսէր ի բժշկէն ... այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին - 136. Իսկ յորժամ տեսանէ^ա որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին...ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարօրեայ անուանեն - 141. և այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ յրկարօրեայ լինի, նոյնպէս և զիւր կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քաշէ:- 141. Իսկ գիտենալն ի հիւանդուեանն ի ցեղէն այն է^ա որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն ... և զայլ ամենայն այրեցող ջերմերն - 142. Նոյնպէս և այտոցին^ա որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն ... և ամենայն աւուր ջերմն^ա որ ի պալղամէն լինի... զայս զամենայն և զիւրեանց նմանիքն^ա սուր անուանեն - 142. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն^ա որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142. Ապա թէ այդ ամենայն հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ ... և ամենայն նշաննիդ ուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Հապ այարիճ^ա որ օգտէ ... և հանէ զաւելուածքն և զգիճութենէրն ի գլխոյն և ի յամենայն մարմնոյն: - 144. Այլ ամենայն^ա որ

դեղ ոնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^ա որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147. Նշանք լուծման մաճունի այս է, որ օգտէ կոլնջի, և ամենայն ցեղ մաղձոյ: - 148.

ԱՄԵՆԱՅՆ ԻՆՉ - Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է նոցա: - 6. և ամենայն ինչ^ա որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: 33. և քան զամենայն ինչ օգտէ խաչափարն^ա որ գարեջրով լինի եփած: - 46. և խոցն^ա որ ի թոքսն լինի^ա ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. զի ջերմանն ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և գէճ պիտի, որ հանդարտի և պակասի - 53. օգտէ նորա, զերդ զհազարն և թախտն և խիարն...և ամենայն ինչ որ նման են սոցա: - 108. տուր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ զեփած կարօսն, և հալիլէ և օշինդր, և այլ ամենայն ինչ^ա որ նման են սոցա: - 108

ԱՄԵՆԱՅՆ ԻՐՕՔ - և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի - 18. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայ - 59. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետռատէօս ջերմանն արա: - 104. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն, զոր ի յառաջոյ յիշեցաք ամենայն իրօք - 130.

ԱՄԵՆԵԻԻՆ - և ամեննին ի դատմանէ պատրաստէ, և զմարմինն հանգիստ պահէ - 9. և ամեննին զինի մի տար - 17. ոչ առնէ զայդ ամեննին զոր ասացաք: - 18. և ամեննին զինի չիմա՛մէ - 24. և ամեննին ի բաղանիս թող չիմտէ: - 24. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր իմէ, և ամեննին չիդատի զանձն - 27. և իւր մաճասին երակն չիգտուի ամեննին փարպուտ ի տաքութենէ: - 38. Իւր ստածումն այս է^ա որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ ... և ամեննին չիքրտնի - 47. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ - 48. և ամեննին չունի հանկիստ^ա որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն - 53. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ ջերմն ի յար լինի ... զի երբ թոքն խոցնայ, ամեննին չողջանայ - 54. և ամեննին չիթողու զբնութիւնն^ա որ լուծանի - 55. Եւ ամեննին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձեթ հասցնել - 78. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 93. Եւ զբնութիւնն

լուծե՛մ ւրգանց ջրովն, և ամենևին երակ մի՞ առնուր - 122. Եզնալեզուի ջուր ... տուր, և ամենևին կաթն - 128.

ԱՄԵՆԵՔԵԱՆ - գայս գամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139.

ԱՄԵՆՈՎՏ - ամենովտ զհով ջուրն արգիլէ ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն - 71. ամենովտ տուր զկերակուրն^ա որ գստամոքսն սրբէ - 89. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս գղեղերն և զկերակուրն - 89. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է^ա որ յառաջ զգլուխն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ^ա ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն - 131. ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն - 123.

ԱՄԷՆ - ա՞ռ մանուշակ և լիլուֆար ... յամեն մէկէ մասն մի - 9. գայս գամենս եփե՛ ջրով - 10. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է^աոր ամեն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. գայս ամենս աղա և մաղէ - 14. և իմանաս զնշանքն գամեն մէկ ուրիշ ուրիշ - 15. և գամեն մէկի պատճառ իւր հակառական բժշկէ: - 15. և գայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսօր յիշել կամիմք գամեն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. Այլ մեք ցուցանեմք գամեն մէկի բժշկութիւնն ուրիշ ուրիշ - 15. գայս ամենս յիրար խառնէ - 17. Եւ իւր ստածումն այս է, որ գամեն մէկ իւր հակառակովն բժշկես - 18. գայս ամենս ջրով եփե՛ աղէկ - 21. գայս գամենս անուշ ու քաղցր ջրով եփե՛ - 21. գայս ամենս յիրար խառնէ - 24. գամեն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. և ստածէ գամեն մէկ իւր բժշկութեամբն: - 31. պարտ է բժշկին որ ամեն օր զմաճասին երակն տեսանէ - 34. ամենքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն զհճութեան: - 36. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննն և գստածումն և զբժշկութիւնն գատ ի գատ գամեն մէկ, որ ճանաչեն և գիտենան գամեն ցեղ ուրիշ ուրիշ - 37. Եւ այդ ամենիդ վիճարն հալւմաշ ջերմն բերէ: - 40. գամենն նշի ձիթով տուր - 42. Բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց որ ամեն հեղ նուկի մի լինի - 43. գամենն աղա և մաղէ - 43. գայս ամենս աղա և մաղէ - 43. Եւ այլ ջանք արա ամեն հունարով^ա որ չիլուծի բնութիւնն - 44. գամենն աղա և մաղէ - 44. գամենն ի մէկ տեղ ժողվէ - 45. գամենն հավաքէ և հոկնայ արա - 45. գայս գամենս հաւաքէ - 50. գայս գամենս աղա և մշէ ... և կուրսեր արա

գամեն մէկ դրամ մի ... և տո՞ւր յամեն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: - 50. գայս գամենս կաթումն ի բանի պահէ: - 51. գայս գամենս աղա և մաղէ - 51. գայս ամեն ի յաման մի արկ - 52. գայս գամենս յիրար խառնէ և տուր որ խմէ: - 52. գայս գամենս եփէ հինգ լիտր ջրով - 52. գայս գամենս ի պտուկ մի արկ և եփէ այնչաք, մինչև որ մնայ մի լիտր - 52. գայս գամենս աղա և մաղէ - 54. գայս գամենս հաւաքէ, և ջրով եփէ - 54. և յամեն օր սակաւ սակաւ խմել տուր: - 54. Եւ ամեն օր երկու հեղ ի յաւազանն մտնէ - 55. այս ամենս օգտակար է: - 55. գայս գամենս աղա և մաղէ ... և տուր յամեն օր մին մին - 55. Եւ ապա ասեմք զափիմեռինոս ջերմն յամենայն աւուր, զի նոպայ ունի յամեն օր և ժամ - 56. իւր նուպայն յամեն օր լինի - 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամեն օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. Եւ այլ գիտացիր^ա որ ամեն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր - 57. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամենն հասանի - 58. և երբորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն, որ յամեն օր առնու գնուպայն - 59. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են ... և թէ զի՞նչ ցեղ լինի ... և զինչ ծնանի ամեն մէկ ի բորբոսիլն ի մարմինն: - 62. Արդ ամեն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. նա պատահի ջերմն^ա որ ափիմեռինոս ասեն, որ յամեն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: - 63. և այլ զերդ որ ջերմերն ամեն մէկ նիւթին անուամբն անուանի^ա յորմէ ընծայեցաւ - 64. Ապա այն ջերմն^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամենս գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն - 64. գայս գամենս պատրոյկ շաֆ արա, և ի բան տար: - 67. գայս ամենս եփէ - 67. գայս գամենս յիրար խառնէ - 68, 69. գայս գամենս աղա՞ և մաղէ - 71, 72. գայս գամենս յիրար խառնէ - 74. ա՞ն դալար ընկուզ, և զծառին տերնն ... ի յամեն մէկէ՞ ^ա մէկ մասն - 74. գայս գամենս յիրար խառնէ - 74. ա՞ն ափիոն և կակիկայ ... ի յամեն մէկէ երկու դրամ - 74. ա՞ն պղնձի փերճոկ, և բանկի հունդ ... ի յամեն մէկէ մի դրամ - 74. գայս գամենս աղա՞ և մաղէ - 74. գայս գամենս քացախով և ջրով շաղիւէ - 75. գայս գամենս աղա՞ և մաղէ - 75. գայս գամենս պարզէ, և դեղադրով յաչքն դիր: - 76. գայս գամենս աղա և մաղէ - 76. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... յամեն մէկէ տասն դրամ - 77. Ա՞ն ... հայ կաւ, և նշաստակ սակաւ մի աղընծած, յամեն մէկէ երեք դրամ -

77. գայս գամենս շաղւէ վարդի ձիթով - 77. գայս գամենս աղա և մաղէ - 77. գայս գամենս լիտր և կէս ջրով եփէ -78. գայս գամենս յիրար խառնէ և տուր - 79. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի, որ նուպայն ամեն օր լինի - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենետ գոր ասաաք: - 82. Եւ զկերակուրն հացի փշրուրկ տուր, և ճակնդդի Բագուկ ... գամենդ քաղցր նշի ձիթով - 83. գայս գամեն երեք լիտր ջրով եփէ մինչև մի լիտր մնայ - 84. քամէ և տուր յամեն օր չորս նուկի յանօթուց - 84. և տուր ամեն օր մի դրամ հետ մեղեր սրքնճուպինի: - 85. գամենս աղա ° և մաղէ - 85. ամեն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ են: - 86. գամենս յիրար խառնէ - 86. և վարդմարապով տուր ըստ կարեացն ի յամեն օր ի յանօթուց - 86. զի այս ամենդ կակղացն և գտաքութին հահնտէ: - 96. գայս ամենս յիրար խառնէ - 97. գայս գամենս ջրով եփէ - 98. Եւ երբ եւթն օր անցանի, դու օշինդր տուր յամեն օր - 100. գամենս աղա և մաղէ - 101. Իսկ նշանքն գամեն մէկ ի յառաջ քան գայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ - 102. զտետռատէոս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք գամեն մէկ ի յիւր գլուխն – 103. գամենս աղա և մաղէ -104. գայս գամեն աղա և մաղէ - 105. և իւրեանց նշաննին չյաղթէ մէկն մէկայլին, այլ ամեն մէկ զիւրն ցուցանէ - 110. գամենս եփէ - 117. տուր վարդմարապայ^ա կարօսի և ըռազիանի ջրով, յամեն մէկէ երկու նուկի - 117. գայս գամենս եփէ – 117. գամենս եփէ չորս լիտր ջրով - 118. Ապա պարզէ, և տուր յամեն օր չորս նուկի - 118. գայս գամենս աղա և մաղէ - 118. գամենս աղա և մաղէ - 118. յամեն հինգ օր տուր գայդ հապտ - 118 գամենս աղա և մաղէ - 119. գամենս մտպուխ մին եփէ -119. Այլ թէ գսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին գամեն մարմինն օծանես, օգտէ -121. և յամեն ի պալղամի կերակրոց պատրաստ կենայ - 122. Եւ գայս գամենս՝ գոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: -125. գամենս եփէ չորս լիտր ջրով - 126. ապա աճոէ գամենն - 126. Եւ երբ գամենս արարեալ լինի, տո՞ւր դափտի կուրս - 127. գամենս աղա և մաղէ - 127. յամեն երեք օր տուր կէս դրամ - 127. մէկն ունի գնոպայն յամեն հինգ օր, և մէկայլն գնոպայն յամեն ի վեց օր - 129. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամեն մէկ զիրք մի արարին – 132. Ապա հետ /գրքում^ա հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն, և

չկարէ յամէն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել - 141. այլ յամէն երեք օր ու կէս յիմաց այրնէ - 141. զի ի քսան օրէն ի վեր յամէն եւթն օր լինի բուրհանն ի քառասուն օրն: - 141. զայս զամէնս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանալ գուր հիւանդութիւն և զերկարօրեայ: - 142. այդ ամէնս ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա պարտ է բժշկին^a որ զայս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ - 143. լոսէ զամէնս մանտր...հապ արա: - 144. զամէնս դիր ի լրտիկ մի - 146. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ - 147. և եփէ^a զերդ որ այլ շարապի ռասս է, ինչ մնայ ամէնս երկու հարիւր դրամ - 148. ա՞ն թրպութ ... շիրամլաճ, մանիշակ, յամէն մէկէ քսան դրամ - 149. և տու՞ր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուժոյն - 149.

ԱՄԷՆ ՄԷԿ - ա՞ն մանուշակ և լիլուֆար և պապունիճ, յամէն մէկէ մասն մի - 9. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է^a որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսօր յիշել կամիմք զամէն մէկուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և լմանաս զնշանքն զամէն մէկ ուրիշ ուրիշ - 15. և զամէն մէկի ժատճատ իւր հակառական բժշկէ: - 15. Այլ մեք ցուցանենք զամէն մէկի բժշկութիւն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. Եւ իւր ստածումն այս է, որ զամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկես - 18 զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. և ստածէ զամէն մէկ իրր բժշութեամբն - 31. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ զիրք մի արարի, և քննեցին - 32. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամէն մէկ - 37 և կուրսեր արա զամէն մէկ դրամ մի, և ի շքի չորացո - 50. Եւ այլ զհտացիր^a որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր - 57. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. և թէ զինչ ցեղ լինի, և ի՞նչ պատճառանաց, և զի՞նչ ծնանի ամէն մէկ ի բորբոսիլն ի մարմինն: - 62. և այլ զերդ որ ջերմերմ ամէն մէկ նիւթիւն անուամբն անուանի^a յորմէ ընծայեցաւ - 64. ա՞ն դալար ընկուզ...և սև խաշխաշի ձեթ, ի յամէն մէկէ^a մէկ մասն - 74. ա՞ն ավիոն և կակիկայ ... ի յամէն մէկէ երկու դրամ - 77. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... յամէն մէկէ տասն դրամ - 77. ամէն մէկի նշան և այնելիք ուրիշէն: - 86. Իսկ նշանքն զամէն մէկ ի յառաջ քան զայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: - 102. զտետոաստէօս ջերմանն

ստածումն ի բանի պահե, որպէս յիշեցաք գամեն մէկ ի յիւր գլուխն – 103. այլ ամեն մէկ զիւրն ցուցանէ - 110. տուր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռագիանի ջրով, յամեն մէկէ երկու նուկի: - 117. ա՞ն թրպուր, հալիլէ քապուլի և դեղին ... յամեն մէկէ քսան դրամ - 149.

ԱՄԼԱ Ճ - Ա՞ն քապուլի հալիլայ...ամլաճ ... հինգ հինգ դրամ - 126.

ԱՄԲԱԻ, ԱՄԲԲԱԻ - ա՞ն խակ ամբբաի ջուր, և խոզմորովի քամուքսն - 69. Ա՞ն ամբբա ընտրած վաթսուն դրամ - 149. և յայտ մեղրտ և ամբբա խառնէ - 149.

ԱՅԱԲԻՃ - և այլ տուր զթրջած սապոն և զայարիճի ֆայդարան, օգտակար են: - 89. Պատեհ է...վարդմարապայ տան սրքնճուպինով ... և զթրջած այարիճն ըռագիանի և հնտիպէի և կարօսի ջրով - 89. Հապ այարիճ^a որ օգտէ գլխոյն և աչացն և ոսկերացն - 144.

ԱՅԳԻ - թէ վարդ չիգտվի, այգույ տերն ցանէ - 44. Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով ... և այգույ մատն - 77. Ապա թէ ձմեռն լինի, գկրակն մոշի փատով և այգույ մատամ արա: - 79. և տո՞ւր որ ծամէ այգույ խաւրծիլ - 96.

ԱՅԴ, ԱՅՏ - Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացոյ ի բնութիւն - 5. և այդ բաւական է, և գտակար է կամօքն աստուծոյ: - 11. ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ: - 13. զի սիրտն ևս և լեղին ... վտանկին ի այդ ջերմանոյ ի գոլոշեացն - 13. Եւ այդ կարճառօտս բաւական է: - 13. և վասն այդր պատճառանացոյ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. և զայդ կերակուրոյ յար ի բան պահէ - 17. և այն որ գուրախութիւն հոգայ և խնդալն, ոչ առնէ զայդ ամեննին գոր ասացաք: -18. Եւ զայդ ցեղ հիւանդիդ զմարմինն պարտ է գիճացնել - 18. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերոյ^a որ ի դեկն փոխին - 19. և այդ բաւական է օգնականութեամբն աստուծոյ: -19. ապա վասն այդր պատճառանացոյ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. և զգլուխքն այդ ջրովոյ ի յար ծեփէ - 21. և այդ բաւական է կամօքն աստուծոյ: - 23. ապա թէ այտով չիյաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ - 28. և ի ձեռն այդր ատճառանացոյ այս ջերմն ընծայի: - 31. ի յայդ տրորածոյ խառնէ և թաթիւէ զկտանն, և ի վերայ կրծոցն և սրտին դիր - 33. Իսկ զայս

ջերմն վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբն, որ հաստատի ի մամնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. վասն այդր պատճառանաց անուանեցին զնա հալնմաշ: - 35. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ էթէ ծրոց միայն, այլ և երիտասարդաց - 36. և զայդ բանդ Պղատոն ասաց: - 39. Եւ երբ զայդ ամենայն նշաններտ տեսանես, զհտացիր^a որ չէ բարւոյ - 40. Եւ այդ բաւական է վասն հալնմաշ ջերմանն^a որ ի հովութենէ լինի - 41. Եւ այդ ամենիդ վիճարն հալնմաշ ջերմն բերէ: - 41. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին - 41. տուր զայդ ի յար, մինչև լուծանի և ոչ կապի: - 42. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան զայդ որ ասացաք, ապա...կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն - 42. այդ կաթներտ խիստ գիճացնեն զհիւանդն: - 42. Եւ զայդ^a զոր ասացաք ի յար արա - 42. զի այդ խորհուրդդ շահեցին զմարմնոյն բնաւորական գիճութիւնն - 42. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ - 42. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին - 42. առ ի յայդ գարեջրէտ չորս նուկի - 43. զայտոր ի մսին ջուրն խառնէ - 44. այդ ջուրդ խիստ ուժովցնէ զհիւանդն: - 44. և տուր մի մթխալ ի յայդ դուրսէտ տանծի ջրով - 44. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգուի... դու իւր փոխան^a փրփրեմի ջուր առ - 45. այդ հոկնատ օգտակար է - 45. վասն այդր պատճառանաց անուանեցին բարակ զայս ջերմն: - 47. և վասն այդր պատճառանաց անուանեցին քակող: - 47. և զկնի այտոր^a խնձորի ջուր, և քաղցր և թթու սերկնիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48. Ապա թէ չկակղնայ այտով, զայս հուկնայս արա^a այս նշանօքս: - 52. վասն այդր պատճառանաց յիշեցաք և շարեցաք ընդ հալնմաշ ջերմանն: - 53. ապա վասն այդ պատճառանաց այս հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. և վասն այդ պատճառանաց ստածումն դժար ընդունի: -53. այդ բաւական և օգտակար է - 56. և վասն այդ պարկեշտութեան հեշտ եփի և դիւրաւ արձակի: - 57. և վասն այդ պատճառանաց յուշ եփի և դիժար արձակի: - 57. և վասն այդ պատճառանաց չեփի շուտ, և չարձակի շուտ - 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար - 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են ի պակասն - 58. և անուանեցին զայդ ջերմդ յաւելցնօղ: - 58. Եւ վասն այդ պատճառանաց եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի - 58. և վասն այդ պատճառանաց եղաւ^a որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նուպայէն մինչև զայ երկրորդ նուպայն - 58. և վասն այդ

պատճառանացո եղան ջերմերոյն տաքութիւնն այլ ի յար և այլ նուպայով: - 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու գնոպայն ... այդ պատճառովդ գոր ասացաք - 59. Եւ վասն այդ պատճառանացո եղան ջերմերոյն նուպայնին այլ և այլ ցեղ: - 60. վասն այդ պատճառանացո յուշ արձակի: - 60. վասն այդ պատճառանացո չրորբոսի շուտ^ա և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ - 60. վասն այդ պատճառանացո շուտ բորբոսի և շուտ ասարձակի քրտամբ: - 60. Եւ այլ կուլինի^ա որ նուպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, գոր ասացաք - 60. և այդ ի յերեք պատճառանաց լինի: - 60. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ - 61. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ ... չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. չլինի այդ ամենդ գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն - 64. Իսկ եւ այդ իրացո օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէհիս ջերմն - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. Իսկ նշաննին^ա որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ^ա այս են - 66. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 68. Ապա թէ ... ցան այդով չխաղղի, աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. Ապա թէ հիւանդին զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ... ապա զարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. և արիւն հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. վասն այդ պատճառանացո բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին - 74. և վասն այդ պատճառանացո յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա^ա որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես^ա այս նշանօքս - 77. և այդ հովութիւնդ ժամ մի մնայ - 80. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նուպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասացաք: - 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի^օ արգիլես - 82. յայդ ջերմանդ սկիզբն զքո ամենայն թպտիր հանց արա^ա զերդ որ ասացաք: - 84. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ^ա գոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր^ա որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. և տուր զտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր^ա գոր նման են այտոց: - 85. և այլ տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ գոր նման է յայդ դեղերտ - 85. և այդ բաւական

լինի օգնութեամբն աստուծոյ: - 85. և այդ կարճատոտ բաւական է, օգնութեամբն աստուծոյ: - 89. վասն այդ պատճառանացոյ անուանի երկու տետռաստէօս, որ չեն հաւասար - 90. և այդ խոցտելոյդ պատճառն մաղձին սրութիւնն լինի: - 91. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և գինին ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց - 92. բայց էութեամբն և մարմնովն չոր լինին և պինդ, զերդ դարապղպեղն ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն ... չոր և պինտ լինին, զերթ զերկաթն և զքարն, և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 92. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^ա զերդ որ ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. վասն այդ պատճառանացոյ ընդունի զբորբոսիլն - 93. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդոս^ա որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 93. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 94. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ - 94. Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի^ա նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլերդն - 94. ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերննայ ի յայտ նշաննոյդ^ա զոր ասացաք^ա բնով - 94. Ապա զայդ նշաննիտ տեսանես - 94. Այլ պատեհ է որ ի ի գամէ և յանգահ բժշկեն զայդ ջերմդ, որ յիստակ կոչի - 95. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 95. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 95. այդ ամենդ կակղացնէ և գտաքութիւն հահնտէ: - 96. զի յայս ջերմս հանապազ այդ երեք հանդիպին - 96. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով, և խնծորի ջրով ... և այլ զոր նման են այտոց: - 96. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^ա թէ յոր չաք է հիւանդութիւնն - 99. Եւ այդ հիւանդիտ հանգիստ կալ և խաղաղ^ա խիստ օգտակար է - 99. զի շատ տեսաք^ա որ յամեցին յայդ ջերմդ, և վերաբերութեամբ ողջացան բնիկ: - 100. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ, և օգտէ այդ ջերմանտ: -101. ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյդ ... և տո՞ւր որ խմէ: - 101. խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն դրամ, և տո՞ւր որ խմէ: - 101. Եւ զայդ ի դողալուն ատենէ սկիզբն արա - 101. Իսկ նշանքն ամէն մէկ ի յառաջ քան զայդ

ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: -102. Իսկ եթէ յերկարանայ այդ հիւանդութիւնդ, ապա տուր զսապոն^a զոր ըռազիանի ջրով ... թրջած լինի - 102. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար զսպէ, և արգիլէ յեփելոյ և արձակելոյ - 104. և հետ այտոր տուր զլուղապնին ճուլապով: -104. և վասն այդ պատճառանացդ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթէ և բորբոսի: - 108. նա վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն - 109. և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ, և թէ ի պակասել, զի յար է և կից: - 110. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւդ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյդ^a զոր յիշեցաք: - 112. և այտոր պատճառն սաւտային հիւանդութիւնն լինի - 115. Եւ հանապազ հետ այդ ջերմանդ փայծաղնացաւութիւն լինի - 115. նա վասն այդ պատճառանացդ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացդ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. և երբ զայդ նշաննիտ տեսանես, գիտացի՞ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. հինկերորդն^a երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի - 116. Եւ այլ զայդ նուսխատ յաւելցո ըստ հիւանդին ուժոյն: - 117. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 117. թէ այտով չկակղնայ փորն, դու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 117. և ապա հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ, զի խիստ օգտէ այս ջերմանս: - 118. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանտ^a երբ եփած լինի նիւթն - 118. յամէն հինգ օր տուր զայդ հապտ. օգտէ: - 118. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղն -120. Եւ այլ զոր ի յայդ դեղերոյտ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի տաս - 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^a որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս, զոր այլ առաջինքն փորձեցին. և չէ այդ արմացք - 120. Եւ զայդ և Հիմասվարայ որդին ասաց - 121. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ^a ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն է պատճառն^a որ զջերմն արար - 122. և զայդ շատ հետեր արա - 125. և այլ հետ այտոր զթիրեաքն տուր զի շատ օգտէ - 126. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն ջերմն - 126. և առ ի յայտ ջրէտ հարիւր դրամ - 126. վասն այդ պատճառանացդ անուանեցին այդ անուամբդ: - 129. վասն այդ

պատճառանացոյ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: -130. և վասն այտոք պարտ է՞ որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ - 131. Վասն այտոք է՞ որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. և գայոք տուր հետ մի քանի: - 133. այոք նշաննիդ չլինի՞՞ գոր ասացաք -133. Վասն այտոք պիտի՞՞ որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն -133. Վասն այոք պատճառանացոյ շուտ եփի նիւթն, և շուտ արձակի հիւանդութիւնն: - 140. վասն այոք պատճառանացոյ յուշ եփի, և յերկար քաշէ: - 140. Նոյնպէս և վասն այոք պատճառանացոյ լինի՞՞ որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին -140. վասն այոք պատճառանացոյ իւր եփելն յերկար քաշէ - 140. Այլ վկայէ այտոք չորեքօրեայ ջերմն, որ է տետռատէոսն - 140. Ապա երբ այոք հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141. այդ ամենտ ցուցանեն՞ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա թէ այոք ամենայն ի հակառակն լինի...ամենայն նշաննիդ ցուցանեն՞ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ա՞՞ն սուրինճան, պուզիտան... սակամոնի տանկ մի, և արա՞՞ որպէս գայոք: - 145. և այոք ջրովդ աճոէ զթրջոցն աղէկ - 147. Եւ զմարմինդ ջեր պահէ այոք երեք օրտ - 147. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է՞ որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148. և խառնէ յայոք ջուրտ հարիւր չորս դրամ սերկկի ջուր -148. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի ... գայոք կապերտ արա: -148. և երեք օր գայոք պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին – 148. և յայտ մեղրտ և ամրաւդ խառնէ, շաւղէ՞՞ որ միաւորի - 149.

ԱՅԺՄ - Այժմ պատմեմք գորպիտութիւն ջերմանն և զիւր գիտութիւն, որ երեք ազգ են: - 3. Այժմ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ - 6. Այժմ ասեմ եթէ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն՞ որ ի յերակսն լինի - 36. Այժմ ցուանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամէն մէկ - 37. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն - 38. ա՞՞ն և յայս դուրսէս մի մթխալ, գոր այժմ գրեմ: - 43. տուր զայս կուրսս՞ որ այժմ գրեմք - 50. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ՞ թէ էքր անուանեցին զայս ջերմն իմիտրիտէոս - 109.

ԱՅԼ¹/դերանուն/ - և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ
 ազգ հիւանդութեամցն: - 2. և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ հիւանդութեանց:
 - 2. Եւ են բնութեան գործերն այտօքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և
 գնալն ... և այլ ամենայն բնութեան գործն, որ ի մեզ են: Թէպէտ և ասացաք զբնութեան
 գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ
 կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ
 անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և այլ զոր նման է սոցա: - 4. և այլ ումանք
 սեղմ ասեն - 4. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացո՞ր^a ի ի բնութիւն - 5. Չի որպէս
 բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ
 առաւել ի ջերմ օդոց ... կամ լուանիլն ծծմի ջրով ... և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր
 որ նման են նոցա: 6. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն
 ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է նոցա: - 6. պարտ է ... և զկերակուրն պարկեշտ առնել,
 զերդ դդում և թախտ ... և այլ որ նման է այտոց: - 8. և զլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի
 քան զայլ մարմինն - 6. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի, կամ այլ ըմպելի որ զգինոյ
 գործն կարէ առնել - 10. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու
 ձագ պարկեշտ համեմնով ... և այլ զոր նման են սոցա - 11. և այլ ամենայն դիմօք
 զբաղեցո -16. և զայլ ստածումն զոր ասացաք ի բանի պահէ - 17. Եւ ի յանուշահոտսն
 հոտոտայ ... զերդ զմանուշակն և ի նինոֆարն .. և այլ ամենայն իրք որ նման է նոցա: -
 17. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան, զերդ վասն հաւատոյ և
 ուսման և այլ ամենայն բարեգործութեան - 18. և հանապազ ի հով և ի գիճային
 ծաղկունսն հոտոտայ, զերդ մանուշակն և ի նոնոֆարն, և այլ զոր ինչ նման են սոցա -
 19. Ապա թէ ջերմն զորաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ զլուխն օձէ. որպէս
 մանուշակի ձէթ ... և այլ սոցին նման - 21. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի
 այտոցէ լինի, որ ցայլսն ելանէ, կամ ի ցաւէ մի^a որ յայլ անդամսն լինի: - 22. Իսկ յառաջ
 զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս
 մարմնոյն - 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն
 օրինակքդ - 22. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օձանելով և ի վերայ
 դնելով զերթ զսանտալն և զշաֆիմամիսան ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 24. Փօլոսն

ասե, թէ այս ջերմանս պատճառքն գրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զգուգամն և զնուզլան յիշեցաք յայլ գիրք - 29. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային և ի հազին, զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն, և ի ջիւքն, և յայլն^ա զոր այլ յառաջ ասացաք - 35. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... զերդ փորուն լուծելն, և վերաբերութիւնն ... և այլ դիմօք արիւնն^ա որ ի մարմնոյն ելանէ - 36. Առաջինն^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն. երկրորդն^ա ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են, զերդ քովքն և այլ տեղեստան^ա որ ի զատ են յերակացն, և երրորդ^ա բնատրական գիճութիւնն^ա որ լինի ի մարմնոյն միսն և փորոտիսն. որպէս լեարդն և փայծաղն ... և այլ ամենայն փորոտիքն - 36. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն, և այլ ամենայն պատճառքն^ա զոր այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն ... և ոչ այլ նշաննին, զոր ի հետ բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս ... և այլ չլինի նշան^ա որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարան ... և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն^ա որ ի բորնոսային ջերմերն լինի ... ապա գիտացիր^ա որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է - 38. Բայց այլ ունն ասաց - 39. և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ, կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի ... և լինի յինքն նիւթեր սար, որ այլ ջերմն կամի ընծայել ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն - 43. և տեսայ ի յայլ նուսխայ^ա որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն - 44. Այլ հուկնայ նոյն ցաւուն: - 45. Ապա պարտ է...որ քննես աղէկ և գիտենաս որ չլին ի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. և տուր որ խմէ զերդ այլ մտպուխի ռասմ է: - 52. և մէկ այլ պատճառն այն է, որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. և յօդականն խառն ասի ընդ այլ էութիւնքն - 57. Եւ այլ գիտացիր^ա որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր - 57. Ապա այն ջերմն^ա որ ի յայլ նիւթերոյն ի

բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. Եւ ի յայլ նիւթերոյն ջերմերն լինի ի յար
և առանց նուպայի - 58. և շխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն - 61. Ապա թէ բորբոսած
նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն
փոխի - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ,
նա ընծայի ջերմն^ա զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. Ապա թէ հիւանդին
թպտիրն մաշում լինի ... նա ընծային այլ ցեղ նիւթ - 61. կամ ընծայի այլ ցեղ նուպայ - 61.
Եւ երկրորդ^ա որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն - 62. Եւ
երրորդն^ա որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. զի պալղամն
զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն, և ինքն որպէս հիմն է այլ նիւթերոյն
- 62. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ
քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա - 63. և այլ ասացի^ա թէ երբ
բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^ա որ ի յար
լինի և առանց նուպայի: - 64. Եւ ասեմ^ա որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն
լինին, թեպէտ և ի յար լինին և առանց նուպայի, բայց թուլանան և պնդին - 64. Ապա այն
ջերմն^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ զոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն - 64. Եւ
այն նշաննին^ա որ երննայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն
զոր ասացաք - 64. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. և արկ
ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դեղերն^ա որ այլ յառաջդ ասացաք: - 68. և ի հովային
դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ ... և այլ զոր ինչ սոցա նման են - 75.
Եւ այլ. ա՞ո՞ աքլիլ մելիք, և սամիթ, և փարս աւշան - 76. Այլ. ա՞ո՞ զթութիսայն զերմակած,
և դալար գնձի ջրով եռացո - 79. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և
կամ ի դուրս յերակացն, զեղ ստամոքսն, և քովքն, և այլ դարտակ տեղեստան, որ կան ի
մարմինն: - 80. Այս ջերմն^ա որ ի պալղամէն ընծայի, որ երեք պատճառանօք ճանաչի,
զերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն, որ երեք պատճառանօք ճանաչին: - 80. Եւ այլ
նշաննին և պատահմունքն երննան - 80. տուր կէս լիտր պատաստկի ջուր ... և սրքնճպին
տասն դրամ, յիրար խառնէ և տուր, զերդ որ այլ դեղի ռասմ է: - 82. Եւ դի՞ր իւր ներքև
տաք ջուր^ա որ քրտնի ... և կամ այլ ջուր^ա յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^ա ձարձատ
արարած - 83. և տուր զտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր^ա զոր նման են այտոց: - 85.

տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ գոր նման է յայդ դեղերս - 85. և այն պալղամն որ ադի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի, և ի յետոյ տաքութիւնն աւելի քան զայլոցն - 86. Այլ դեղ - 86. Այլ դեղ - 86. Այլ ըմպելիք պալղամի: - 86. և տայ զսրքնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով, սոււմպոլ և անիսոն, և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով և կարմիր լովիասի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 89. որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի կամ ապիկեգործութիւն, կամ այլ արուեստ^a որ կրակի մօտ լինի - 91. քայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և գինին ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի^a որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և գիճային ... զերդ գդարապղպեղն, և զանճապիլն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն մարմնոյն ... չոր և պինտ լինին, զերթ զերկաթն և զքարն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. և պատահմունքն, գոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրսմելն և ի սիրտ ելանելն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 93. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 94. և իւր պատճառն այն է^a որ այլ նիւթեր խառնին: - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով և թմրհնտոյ ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով, և դեղին հալիլէի ջրով, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով, և խնծորի ջրով ... և այլ գոր նման են այտոց: - 96. և յետինսն սահմանն տասննչորս օր լինի, յորժամ մաղձն խառնորդ լինի յայլ նիւթ և յիստակ: - 97. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկլի ըռուպ տուր, և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 98. Վասն ստաճման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ յիստակ տետռատէօս, այլ խառն և յօղական է ի յայլ նիւթ - 99. և պատրաստեցո ի կերակրէ, յորժամ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, և հիւանդութիւնն հեշտեփեաց, և այլուան զդժարեփեցն ասէ - 99. Այլ դեղ - 100., 100, 101. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա^oն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տո^oւր ... մանիշկի շարապով - 101. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ - 101. Ապա թէ ի յայլ նիւթոցն տեսանես յաղթող և զօրաւոր, տե^oս թէ ո^oր է ի չորիցն

յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն, որ է մաճասին երակն, և ի դարուրայն, և պուրհանն, և յայլ պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - 102. և իւր սկիզբն ի խարտեշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերական բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն, և այլն^ա գոր այլ ի յառաջոյ ասացաք: -103. տո՞ւր գդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ զեփած կարօսն, և հալիլէ ... և այլ ամենայն ինչ^ա որ նման են սոցա: - 108. Եւ այլ միտք կայ այս բանիս - 110. Պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն, և զկերակուրն, և զըմպելին, և զայլ զամենայն ցեղ զստածումն հաւասար առնել: - 111 Եւ այլ գիտացիր^ա որ այս նշանօքս, և այս օրինակովս, և այս դիմօքս լինի և այլ ցեղ ջերմերն - 110. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն, և զայլ զամենայն ցեղ զստածումն - 111. հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^ա զերդ զոսբն, և զկաղամբն ... և այլ գոր ինչ նման են այսոց: -114. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զերդ որ ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115. երբ արիւնն խանձլ լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, զերդ սինեհիսն և այլն - 115. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող, և այլ գոր ինչ նման են այսոց: - 117. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանտ^ա երբ եփած լինի նիւթն - 118. Այլ հապ որ օգտէ այս ջերմանս - 118. Եւ տուր կերակուր^ա մաշ և վիտօսն և դդում, և այլ գոր ինչ նման են այսոց - 119. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս, և ոչ ի այլ ջերմերոյն, զի կուրսն հաստցնէ զիւտն, և արգիլէ զարձակելն: - 120. իւր ստածումն այն է^ա որ զարեջուր տաս, և սրքնճպին տաս, և այլ ամենայն իրք^ա որ զմարմինն հովցնէ, օգտէ: - 122. և այլ գոր ինչ նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 128. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 131. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^ա որ փոխեցաւ ի այլ իրք: - 134. բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն, զատել^ա թէ այլ նոր հիւանդութիւնն գայ յերևան - 136. Զի հիւանդն աւելի ի կատարեալ ժամանակն մեռանի. զի...կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան զայլ երեք ժամանակսն: - 136. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ոմանց խելքն աւերի ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 138.

որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն ... և զայլ ամենայն այրեցող ջերմերն, որ ի մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142. Այլ գլխացաւի, թէ ի հովէ լինի, թէ ի շողոյ: - 145. և զայլ դեղերս աղա՞ և մաղէ - 146. և եփէ գերդ որ այլ շարապի ռասս է - 146.

ԱՅԼ² /մակբայ/ - և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ հիւանդութեանց: - 2. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն, որպէս այլ յառաջն ասացաք - 3. մէկն չորս նիւթն են, և գերեքն այլ ի յետոյ պատմեցից օգնականութեամբն աստուծոյ: - 4. մինն չոր և պինտ անդամունքն են, զոր այլ ի յառաջոյ ասացաք - 5. և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անամունսն, որպէս այլ ի յառաջոյ ասացաք կարգաւ մի ըստ միոջէ: - 5. և այլ որ ինքն լինի պատճառ այլ ևս երկու ջերմերոյն: - 6. և այլ խնձորի ջուր և մսի ջուր ... յիրար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 8. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան զնոցա երակն^a որ պատճառն ի ցրտոյ լինի, այլ փոքր և այլ սուր լինի ի փոթոթային ջրոյն խիստ տըտպելոյն - 12. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն - 13. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տորմելն, ահ և երկիւղն - 15. Եւ այլ ասեմ որ հոգան երկու դէմս ունի - 18. Եւ այլ ա՞ոն մանուշակ և նինոֆար ... քաղցր ջրով եփէ - 21. և ամենայն բանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ, և ի մերձաւորութենէ այլ - 21. այլ զմարմինն հանգիստ պահէ - 24. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի - 26. և զմարմինն հով և գիճային ձիթերով օժանէ, որպէս այլ յառաջոյ յիշեցաք - 27. և այլ լինի որ վերաբերութիւն դիպի: - 32. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտոտայ ... և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի ինքն հասնի - 33. ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր այն նշանօքդ^a որ այլ յառաջոյ յիշեցաք: - 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի - 34. Իսկ զայս ջերմս այնոր անուանեցին այդ անուամբն, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն, և ի ջիւքն, և յայլն^a զոր այլ յառաջոյ ասացաք - 35. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, զոր այլ ի յետոյ կամիմ յիշել: - 36. Իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն, և այլ ամենայն պատճառքն^a զոր այլ յառաջոյ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. և իւր տաքութիւն չիլինի ուժով, և այլ չիլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն - 38. ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալնմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ յերևան և այլ

ի բաց լինին: - 39. Բայց այսոր նշաննին այլ ի ի բաց լինին, և այլ ի յերևան - 39. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն, և գտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. Եւ այլ գիտացիր՞ որ այս ցեղ հալւմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի և պատճառոյց - 40. Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի - 40. և այնոց որ չունին երևան նոպայ, գոր այլ ի յառաջդ ասացաք ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով՞ որ դալար լինի ... որպէս հազար ... և այլ պզրղատունի կոթ - 41. Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով՞ որ չիլուծի բնութիւնն - 44. Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ, կամ նռան հասի փոխինտ ի հետ պաքսիմատի - 45. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգուի, գոր այլ յառաջդ ասացաք, դու իւր փոխան՞ փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր - 45. Մահամատի՞ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին, գոր այլ յառաջդ ասացաք - 45. և կերակուրն պարկեշտ տուր, զերդ որ այլ ի յառաջդ յիշեցաք - 48. այլ գիտացի՞ որ սլին ջերմն նման է դկին ջերմանն - 48. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է՞ որ տաքութիւն այլ շատ լինի, և շունչն կարճ լինի - 49. Ա՞ն գարի փերճոկած, և չոր բակլայ փերճոկած ... այն անօքն՞ գոր այլ յառաջդ ասացաք - 50. Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է՞ որ իշու կաթն տաս, զերդ որ այլ ի յառաջդ ասացաք վասն դկին - 51. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արիւն - 53. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է - 53. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. Եւ այլ գիտացիր՞ որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր - 57. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի ... գոր այլ ի յետոյ յիշել կամիմ: - 59. և վասն այդ պատճառանացդ եղեն ջերմերոյն տաքութիւնն ա՞յլ ի յար և այլ նուպայով: - 59. Եւ այլ կուլինի՞ որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան գայդ սահմանդ, գոր ասացաք - 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ ... նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ

շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նուպային ժամանակն այլ յերկար մաշէ - 60. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ, զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. զի այլ ի յառաջ գայ նուպայն կամ այլ ի յետու, կամ ընծայի այլ ցեղ նուպայ, որ չլինի ի յայն առաջին նուպայնոյն - 61. և այլ^a որ ինքն է թպտրող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62. և այլ^a որ այս ջերմս յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. և այլ որ յոլով հանդիպի մարդկան այս ջերմս: - 62. Եւ այլ գիտացիր^a որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի, գատել ի ներքս ի յերակացն բորբոսի - 63. և այլ զերդ որ ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի^a յորմէ ընծայեցաւ - 64. և այլ ասացի^a թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^a որ ի յար լինի - 64. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինեհիս ջերմն^a որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. Իսկ ես այդ իրացդ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65. և այլ տեսայ^a որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: - 66. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դդեղերն^a որ այլ յառաջդ ասացաք: - 68. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռսն և յոտներն կապք առնես պինտ- 69. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ, և ոսբան ալուր ջրով շաղված: - 69. Ապա թէ հիւանդն զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել, զոր այլ ի յառաջդ յիշեցաք... ապա գարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օծանէ, զոր այլ ի յառաջդ յիշած կան - 72. Եւ այս դեղս այլ օգտակար է և փորձած - 74. Դեղ մին այլ օգտակար է - 74. և այլ պատրաստեցո^a որ հետ եւթն աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: - 77. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռած - 78. Ապա թէ հուկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հուկնայ արա, զերդ այլ ի յառաջ ասացաք: - 78. և այլ ա^oն դալար գնձի ջուր և ի յինքն կաթեցո: - 78. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր, և վարդին այլ պարկեշտ և նօսր և թեթն լինի - 79. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմն^a որ ի պալղամէն ընծայի, որ երեք պատճառանօք ճանաչի - 80. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն, և փոփոխական, և այլ ի յար լինի - 81. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս զողղալն ի յամենայն ջերմերդ^a թէ որ տեղաց սկսանի: - 82. և այլ տուր նոան բադակ - 82. զի սրքնճալինն զհաստ նիւթն այլ հաստացնէ: - 83. Եւ այլ պատրաստ^a որ հով ջուր չտաս ի

յայս հիւանդութիւնս - 83. Եւ այլ պատեհ է^ա որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն արկեշտ
այրնէս զթպտիրն - 84. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր - 84. Եւ այլ այս
կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման - 85. Եւ այլ պատեհ է որ զհտենաս, որ այս
պալղամի ջերմս չլինի յիստակ - 85. և այլ տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ
գոր նման է յայդ դեղերս - 85. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն
ջերմն^ա գոր անուանեն ավիմեռիոնս, և այլ սպիտակ լինի և շատ հաստ - 88. Այլ ուրդի
յայս ջերմն^ա որ օր ընդ մեջ լինի իւր նոպայն. և այլ ուրդի^ա որ ի չորս օրն հաղ մին առնու
գնուպայն - 88. և այլ կայ^ա որ յամէ հինկ պահ - 88. և այլ կայ^ա որ յամէ^ա իւր նոպայն
քսան և չորս պահ - 88. և այլ տուր զթրջած սապոն և զայարիճի ֆայղարան, օգտակար
են: - 89. և այլ տուր զվարդին կուրսն, և մագտաքէի կուրսն - 89. և ամենովտ
պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի քան տանիս գդեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն. այլ
դէպ ի հովայինն քան զանփիլոս ջերմանն - 89. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն
այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն, գոր երկուս կոչեն. և այլ որ լեզուն սև լինի, և
խելքն ցրուած: - 90. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, զերդ որ այլ յառաջդ ասացաք ի
պալղամին ջերմն: - 90. և այլ կուլինի^ա որ ի վայր լուծանի մաղձն - 91. Եւ այլ կան իրուի^ա
որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և գիճային - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ
իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ
լինին, զերթ զերկաթն և քարն - 92. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ
ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. և իւր նոպայնին այլ
յաւելնան քան զեօթն նոպայն - 94. Եւ պատրաստ^ա որ այլ չարնէս զինքն սուր
դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն - 95. և այլ մի^օ խիստ
հովցնէս, զի հաստցնէս զնիւթն ... և յերկարեցնէս զհիւանդութիւնն: - 95. Եւ այլ շատուց
լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ, կամ վերաբերութիւն այնէ - 96. այլ մրգաջրով և
թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ - 98. այլ տո^օւր կերակուր^ա յորժամ
գորութիւն հիւանդին վատուժ լինի - 99. և այլ միջակ հուկնանին ... օգտակար են: - 99.
Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և գիճային առնել, զերդ յիստակ ջերմանն
թպտիրն - 100. Եւ այլ տուր մարապ վարդի սրքնճպինով - 100. դու օշինդր տուր յամէն
օր ... և այլ սրքնճպինն, շատ օգտակար է: - 100. Ապա թէ կարիք լինի^ա որ այլ շատ

շուտով այրնես, ա՞ռ մէկ մին ի յայդ ջրերոյդ ... ապա քամէ, և տո՞ւր որ խմէ: - 101. Եւ ի այլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տուր զսիրքանճուպինն - 101. Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն^ա և երբ դողն առնու զմարդն^ա զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. Եւ այլ յարեցի՞ր ի յուժ հիւանդին, ի ժամն, և ի տարիքն ... և տո՞ւր զդեղն և զկերակուրն - 103. ստսծումն լինի ամենայն դիմօք, որպէս յիշեցաք այլ յառաջդ: - 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաճին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերական բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստսմոքաց բերանն, և այլն^ա զոր այլ ի յառաջդ ասացաք: -103. Եւ այլ այնոց, որ զխառնուածքն փոխեն, տո՞ւր դամոյնի ջուր և սրքնճպին - 104. և այլ որ երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ խտամոքսն փարփուտ: - 104. և չէ պատեհ որ դրմի ջուր տաս ... և ոչ այլ խիստ հովային իրք - 104. զի թէ այլ ի յառաջ տաս գայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար գսպէ, և արգիլէ յեփելոյ և արձակելոյ -104. և այլ ոմանք կան^ա ուտեն զճարպ տապաշիրի կուրսն -105. և տուր զայլ կերակուրքն^ա զոր յիստակ տոփտեօս ջերմանն յիշեցաք: - 105. և երբ արեգակն ցաթէ գարեջուր տուր... զերդ որ այլ յառաջդ յիշեցաք - 106. Եւ այլ պատեհ է որ հանապազ զփերփերանի հունդն սրքնճպինով տաս: - 106. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զյոյսն ընդ այրեցող ջերմն...որ ընդ դրուց երակացն ընծայի...ի ի մէջ արա - 107. զի այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. և այլ նշան այն է^ա որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. Եւ այլ զհտացիր^ա որ այս նշանօքս ... և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն - 110. և ի յայն նիւթին ի յանունն^ա ուր և ուրդի^ա յաղթող անուանէ, որպէս այլ ի յառաջդ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն - 110. պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի զուգ բորբոսին, որպէս այլ ի յառաջդ ասացաւ - 112. Այլ զհտացիր որ այս երկու օր ընդ մէ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի երեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Բայց կան նշաննի^ա որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան^ա որ հետ ջերմանն լինին - 114. և երական սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր, և քան զօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. և ամռան աւուրքն այլ կարճ լինի իւր նոպայն: -115. Եւ այլ գայդ նուսխատ յաւելցո ըստ հիւանդին ուժոյն: - 117. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով և աղով -117. Եւ այլ օգտակար է այս

ջերմանս այս կուրսս: - 119. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի տասս - 120. Եւ այլ ի գարնան ատուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենասս ի սուր դեղերոյն - 120. Եւ այլ գոր ի քան տանիս ի յայդ դեղերոյս ի հիւանդութեանն սկիզբն մի^օ տասս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն - 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^ա որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս, գոր այլ առաջինքն փորձեցին - 120. և այլ մենք կանք և տեսանենք զմկնատիզ քարն^ա որ է խանդումանդ, որ խասիաթով զերկաթն կուքաշէ - 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն - 120. Եւ այլ փորձեցին որ առաջինքն - 120. այլ օշինդրին կուրսն այս ջերմանս շատ օգտէ: - 123. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ քնական սաւտայն մէն - 124. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր - 125. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես, նոյնպէս և զիւր զկերակուրն^ա քան զայն^ա որ երբ էր սկիզբն, և քան զայն^ա որ այլ յետոյ այրնես: - 125. Եւ այլ տե^օս աղէկ - 125. և այլ հետ այտոր զթիրեաքն տուր զի շատ օգտէ: - 126. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^ա որ գրեալ են, և գոր մենք փորձեր ենք ... այն դեղն է^ա որ անկժատ ունի և ինք յակրաբադինն կայ գրած: - 126. զի որչափ նիւթին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ ... նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ - 129. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել զդեղերն, զի չորեքօրեայն^ա որ է տետռատէոսն, այլ շուտ արձակի, իսկ այս ջերմս այլ յուշ, զի իւրեանց նիւթն հաստ լինին և այլ պինդ: - 130. և նիւթն այս ջերմերոյս քան զչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի - 130. Վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 130. և այլ զօրաւոր պիտի ստածումն. զի տետռատէոս ջերմն այլ շուտ արձակի քան զայս ջերմերս, զի սոքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն, որ զլուխք են այս հիւանդութեանս: - 131. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. վասն այնոր յերկար քաշէ, և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132. Այլ ա^օն բաբունիճ ... և ջրով եփէ աղէկ - 133. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեղ^ա և այլ չաւելնայ - 135. մէկն^ա որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն զերդ որ այլ ի յառաջդ ասացաք - 136. Եւ այլ պարտ է զիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն

ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի - 135. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի -136. և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին - 136. այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց ի լման հասանին, միացեղ դադարեն, և այլ չաւելնան -138. պարտ է բժշկին^ա որ գայն նշաննին, և զպատահմունքդ^ա գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 130. որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^ա որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ^ա քան զանցեալ նոպայն... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ բժիշկն^ա որ ջերմն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ զայս գիտենալ պարտ է - 139. Իսկ ի յաշնան եղանակն^ա և ի ձմեռան, և ի հով աւուրքն^օ իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. և այլ կան որ բուրհանն յերթն օրն լինի, և այլ կայ որ յերթնևտասն օրն լինի. և այլ կայ որ ի քսանևմի օրն լինի: - 141. Թէ չօգտէ, դու այլ մի^օ մնար հիւանդին: - 150.

ԱՅԼ³ /շաղկապ/ - և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ ստածումն միայն - Ա. և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. Թէպէտ և ասացաք բնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն ... սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն - 5. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն -13. այլ ի յաւազան թող չիյամէ շատ - 13. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ - 13. Այլ մեք ցուցանենք զամեն

մէկի բժշկութիւնն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. Այլ հոգսն լինի երբեմն յահէ և երկիղէ - 18. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտհալ ուտէ - 23. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին - 23. Այլ զճանապարհն^ա որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. Բայց իւր ստածումն այսէ^ա որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. Այլ զհտացիր որ այս ջերմս երկու ազգ են - 35. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն^ա որ չունի տաքութիւն^ա ծերոց հիւանդութիւն: - 36. Բայց մէք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց - 36. Եւ երբ զայս ամենայն նշաններտ տեսանես, զհտացիր^ա որ չէ բարւոյ. զի չընդունի զառողջութիւնն, այլ ի նոյն մեռանի - 40. այլ վասն այնոր թողի զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 41. Այլ ընդ այս հալնմաշս^ա որ ի հովութենէ լինի, և ընդ այն^ա որ ի տաքութենէ լինի և ի չորութենէ, նշանն այնէ որ...մաճասն վատուժ լինի և յուլ - 40. ապա տուր^ա որ խմէ կովուց թան ... այլ կովն կարմիր պիտի - 42. Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դժար լինի - 49. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութեններն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. Այլ պարտ է զհտենալ զդկին տէրն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս ի կակղցնել - 52. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54. այլ պարզն^ա որ յերևան են, չորս են ըստ չորից նիւթոցն: - 57. Այլ առաջին ցեղն սինէխօս է, որ յարեանն ի բորբոսելոյ լինի - 57. զի այն նիւթն^ա որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի, ուր բորբոսել կամին - 59. Այլ կայ և ուրդի^ա որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. զի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետու, կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ - 61. Այլ բնական արեանն գնացքն ցներքսէ երակացն լինի^ա երբ չլինի բորբոսած - 63. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի - 64. այլ հաւասար լինի իւր պնդութիւն և դիժարութիւնն: - 64. Այլ որ զհտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն ... դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս - 66. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ որ չառնու երակ,

զի չէ ժամանակ և ոչ պատեհ, այլ սկիզբն հիւանդութեանն առ զերակն: - 66. այլ ոսբան ջուր և հազար հովցուցած, և հով ջուր օգտակար է: -70. այլ մոմձիթով հանապազ օծանէ, և հանապազ եղկ ջրով ծեփէ - 75. Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^a որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն: - 81. Այլ պատեհ է ի յայս ջերմանս սկիզբն զբութիւնն կակղացուցանել: - 82. այլ հաւու ձագ մի^o տաս կերակուր - 84. Այլ ուրդի յայս ջերմս^a որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. այլ դու մի^o մտիկ դնես իւր նոպային, և մի^o ընդունիս, այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի^o ի նուպայէն - 88. Այլ այս ջերմս ծարաւ լինի խիստ - 91. այլ յաւելցնէ իւր չորութիւն ի խիստ պնդութիւն: -93. Իսկ խարտէշ մաղձն թեպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է - 93. Այլ ի յառաջդ յիշեցաք զիրուին^a որ բնութեամբն են - 93. Այլ պատեհ է^a որ գիտենաս զմաղձն, որ երեք ցեղ են - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով - 95. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկէն զայդ ջերմդ, որ յիստակ կոչի - 95. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի^o տաս, այլ հանգո զհիւանդն - 95. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^a յառաջ քան զնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. զայս ամէնս յիրար խառնէ, և ի բան տար, որպէս այլ հոկնայի ըռասմ է: - 97. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ յիստակ կետռատէօս, այլ խառն և յօղական է ի յայլ նիւթ - 99. Այլ զայս ջերմանս տէրն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. Այլ ի նուպային օրն զըմպելիքն միայն տուր - 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն - 99. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^a խառնես զպարկեշտցնող և զկտրող դեղերն - 100. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. այլ ի նոպային օրն մի^o տաս զլուծման դեղն - 101. այլ տուր մրգաջուր, և մանիշակի շարապ, կամ կակուղ հուկնայ դիր: - 104. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^a որ գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէօս ջերմանն լինի - 107. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմս երեք դէմս ունի - 110. և

իւրեանց նշաննին ջաղթէ մէկն մէկայլին, այլ ամէն մէկ զիւրն ցուցանէ - 110. Այլ գիտացիր^ա որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայս ի յերեք պատճառանացն - 114. Այլ այս ջերմս ընծայի^ա երբ երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացդ ուրիիիշ ուրիշ այս են - 115. Այլ գիտացիր որ այս ջերմս հինգ դէմս ունի: - 116. Այլ հաւու հաւու ձագ մի^օ տաս ուտելոյ - 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^ա որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս -120. այլ խասիաթն առանձինն ի իւրական գործ գործէ: - 121. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հագցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հագցնես^ա առանց լուանալոյ^ա օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121. Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ի ձախոյ բագուկն կապես, օգտէ: - 121. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն մարմինն օծանես, օգտէ այն ջերմանն^ա որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի - 121. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^ա նոյնպէս և չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. ապա թէ արինն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարիւնն - 124. այլ քանի կարես զբնութիւնն կակուղ պահէ: - 125. այլ աղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի, բայց ժամ ժամ - 125. այլ թէ յերեք պղպեղեան մաճունէն, և չամանի մաճունէն տաս^ա պատեհ է: -125 Այլ զոտիցն աճըռելն, և զտատան այրնելն, և ի բաղանիս մտելն մի^օ արգիլես, այլ թո՞ղ լինի ըստ իւրոյ սովորութեանն: - 125. և հետ նոպային ի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ, զերդ այլ լուծման դեղի ռասս է: - 127. ի նոպային օրն մի^օ տար, այլ ի մէկ այլ օրն տուր - 127. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է և իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. և վասն այտոր պարտ է^ա որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^ա որ խասիաթով օգտեն, և ի բան տանին - 131. Այլ բժշկապետն Ապուճարէհն ասէ - 132. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ զիրք մի արարին -132. այլ ի նոպային օրն թո՞ղ զբաղանիսն, զի ահոկէ: - 133. Այլ բժշկապետն Սահակ ասէ -133. այլ պատեհ է^ա որ յուզեն և պէտ այրենն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն - 133. Այլ ասէ

Մասքճուայյն բժշկապետն - 134. Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ՞ եփել զհիւանդութիւնն - 135. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսէր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ՞ կերակրելով և ըմպելով - 136. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ լինի: - 137. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն է - 137. Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն - 140. Այլ ասէ Գաղիանոս - 140. Այլ պարտ է զփտենալ՞ որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին - 141. այլ յամէն երեք օր ու կէս յիմաց այրնէ - 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն՞ որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարօրեայ անուանեն - 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 142. նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՞ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ, այլ միջավայր լինի ... ընդ սուրն և ընդ յերկարօրեան: - 143. Այլ ամենայն՞ որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ՞ որ չլինի աւելի շոյ կամ հով -147. Այլ առաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է՞ որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148.

ԱՅԼԱՅԼԵԼ - և այս ոչ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա

ԱՅԼ ԱԻԵԼԻ - և գլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի քան զայլ մարմինն - 8. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս մարմնոյն - 22. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. զի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն - 62. Ապա թէ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան ափիմեոհնոս ջերմանն: - 88. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ, և կայ՝ որ այլ աւելի - 94. Բայց գնոյն զչաքսն ահոկէ հիւանդին ուժոյն և զօրութեան, և այլ աւելի: - 99. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն

քան զքսան և չորս պահն՝ նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ՝ քան նոպայն, ոչ այլ ակելի և ոչ պակաս քաշէ, գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. և տո՛ւր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուժոյն, ապա այլ ակելի մի՛տար: - 149.

ԱՅԼ ԱԻԵԼՈՒ - Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ ակելու գիճութիւն քան զայդ որ ասացաք...կրթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42.

ԱՅԼ ԵԻ - Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց -36.

ԱՅԼ ԵԻ ԱՅԼ, ԱՅԼԵԻԱՅԼ, - և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. Պարտ է գիտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի -18. և այլ չլինի նշան^a որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ...զգլխոյն ցաւիլն և զգոզին նեխահոտութիւն ...և զայլ և այլ փոփոխիլն - 38. Վասն նոպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ առնեն զնոպայն:- 59. Եւ վասն այդ պատճառանացս եղան ջերմերոյն նոպայնին այլ և այլ ցեղ: - 60. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ - 61. և այն նշանն^a որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն^a այն է^a որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել - 114. և իւր գոզին գոյնն այլ և այլ ցեղ լինի և հոււմ: - 114.

ԱՅԼ ԵԻՍ - Բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն^a ջերմացուցանէ և զայլ ևս երկուսն - 5. և այլ որ ինքն լինի պատճառ այլ ևս երկու ջերմերոյն: - 6.

ԱՅԼ ՈՄՆ - և այլ ոմանք սեղմ ասեն - 4. Բայց այլ ոմն ասաց - 39. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զերդ որ ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115.

ԱՅԼՈՒԱՅԸ - տե՞ս ԱՅԼՈՒՎԱՅԸ

ԱՅԼՈՒՎԱՅՐ, ԱՅԼՈՒՄԱՅՐ - և աճո՛ւ, և այլուայր քամէ - 52. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, գարեջուր տուր^ա որ ջերմն հանդարտի, և այլուայր կաթն տուր - 56. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, գնոյն ստածումնդ ի բան պահէ - 71. Ապա թէ վախէ թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞՞ո եղողական ջուր և սրքնձային, և հաղ մին քանի տուր - 106. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնձային խառնեալ ի հով ջուր^ա ի բանի պահէ - 112. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հագցնես, և այլուավայր հանես, և հիւանդին հագցնես^ա առանց լուանալոյ, օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121. ապա թէ այս ջերմն գորաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր - 128.

ԱՅԼՎԻ - ապա թէ այտով չի յաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ - 28. և իւր վկայ այն է^ա որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^ա որ յառաջն էր: - 39. Եւ ա՞՞ո փերճոկած ոսբ և աղընձած ... և այլվի եփէ, և տուր որ ուտէ: - 45.

ԱՅՕ - ապա յառաջ քան որ յաւազան մտանէ^ա կթել տուր ի վերայ. գլխոյն կնկան կաթն ... կամ այծու կաթն - 42. Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ գայծու ծոին - 47. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր և այծու կաթն^ա ընդ գարեջուր խառնեալ - 55. Ապա թէ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68.

ԱՅՆ - Եւ գայն պատճառն որ գօտար ջերմն ընծայեն^ա ի մարմնոյն ի գատ պահէ - 1. Իսկ առաջին պատճառն այն է^ա որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է^ա որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս - 2. Իսկ երրորդ պատճառն այն է^ա որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի - 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն որ պատճառքն զիճութիւնքն լինին...բորբոսային ասեն - 4. ապա թէ դուրս յերակացն բորբոսին, այն են նոպայով ջերմերն: - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լխթկօն ասէ - 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն

դիմօք - 4. Բայց վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ռ ի միտ օրինակ գոարբնի փութսն, որ երբ ի յինքն քաշէ զբնիկ տաք օդն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի յայն տաք օդոյն: - 4. և գիտենաս որ երբ յայն փութսն զհճութիւն լինի արգելած ... և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած զհճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. Այն ազգ ջերմն որ կոչի ափիմեոս...թարգմանի միօրեայ ջերմն - 7. վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանւոյն անուամբն, որ է ափիմեոս: - 7. իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 8. ա՞ռ սակամն քացախ և վարդի ջուր...յիրար խառնէ և զգլուխն այնու օժանէ - 9. քայլել յետ այն^ա որ խաղաղել լինի ջերմն - 10. ապա օժէ զմարմինն խիրի ձիթով ... կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն որ բաբան զգաղտ շնչահահանքն - 10. իւր առաջին ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ -11. Եւ իւր ստածումն այն է՞ որ զմարմինն աճըռել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ - 11. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի – 11. իւր ստածումն այն է՞ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ - 11. Այս ջերմն լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ձմմի ջրով, և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան զայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: -12. մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետայինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեաւ տըտպելով -12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. մէկն այն է որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն - 13. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան զհճութիւնքն - 13. զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. Եւ իւր ստածումն և իւր բժշկութիւն զերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին - 13. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է՞ որ յառաջ երակ առնու - 14. և հետ այնոր ի բան տանել զայն իրուին^ա որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն

բանան - 14. Եւ այնոր նշանն... այս է՞ որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին եփած նոսր - 14. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ - 15. Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի - 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. Եւ իւր ստածումն այն է որ եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ - 17. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՞ որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ - 17. այն ի զգայական հոգւոյն ընծայի: - 18. այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. Իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն, և տկարացուցանէ զհոգին: - 18. Ապա այն հոգսն որ ի յահէ լինի և յերկիւղէ, իւր նշանն այս է՞ որ չորացնէ զմարմինն ... և այն որ զուրախութիւն հոգայ և ինդալն, ոչ առնէ զայդ ամեննին զոր ասացաք: - 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին - 18. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ և ուրախութեամբն - 18. և ի յայն իրիւն զըմբաղի՞՞ որ ցներքսէ ուրախութիւն բերէ: - 19. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ - 19. Ապա այն ջերմն որ ի ցանկութենէ և ի թուագարանց և ի բազում հոգոյ ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդոս և ի նոյն դեղերս է որ յիշեցաք: - 20. և իւր նշանն այն է, որ երեսացն գոյնն դեղին լինի - 20. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ տքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. զի այն զիճութիւնն որ ի քնոյն ընծայի, պակասեցաւ - 20. իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն ի խոլային մարմինն կայ - 22. և իւր պատճառն այն է՞ որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն, որ է յաւելուած: - 22. յոր օր ընծայի ցան, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն - 23. այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՞ որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՞ որ ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն - 23. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի - 23. իւր ստածումն այն է որ երակ առնէ և զարեջուր խմէ, քաղցր և թթու նռան ջուր: - 24. Եւ իւր թպտիւրն այն է՞ որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն

այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով, և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրհնդով և սրքնճուպինով - 25. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի - 26. և հետ այնոր փութով զարեփոխիստ կերակրի շաքարով - 26. իւր ստածումն այն է^ա որ հով ջուր խմէ, և զմրգանց ջուրն ի բան պահէ - 27. և յետ այնոր եղերդակն և փրփրեմ ի բան տանին: - 27. և յետ այնոր ի քուն լինի: - 27. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^ա որ ստամոքն ի յուժի չէ - 26. իւր ստածումն այն է^ա որ զարեջուր տաս նշի ձիթով - 30. և հետ այնոր խաշխշի շարապ և մանուշակի շարապ տուր - 30. Վասն այն ջերմանն որ զկնի փորացաւութեանն լինի: - 31. Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32. Վասն այն ջերմանն որ զկնի նուաղին և թալանան: - 33. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն - 33. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն^ա որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինք հասնի - 33. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ - 33. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն, ապա յետ այնոր զկողքն և զկուրծքն նոյն նշանօրդ: - 33,34. և տուր այն նշանօրդ^ա որ այլ յառաջդ յիշեցաք: - 4. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունս - 35. Բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն^ա որ չունի տաքութիւն^ա ձերոց հիւանդութիւն: - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփութն են^ա զատ ի երակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն - 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալնմաշն ընծայի, որ կոչի թառմեցնող - 36. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ...լինի որ յանկարծ այն ծառն յիւր բնական բնութիւնն դատնայ - 37. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն և ի յայն երրորդ գիճութիւնն ...նա ընծայէ երկրորդ հալնմաշն - 37. Չայս իմա^օ որ երբ ծառ յորժամ կտրի ի յիւմէն...նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերնն: - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն - 37. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ... և իւր ստածումն և

բժշկութիւնն դժար լինի: - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի...նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. Զի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար^a որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն^a որ ընդունի գառողջութիւնն, և այն^a որ չունի ճարակ առողջութեան^a ի գատ կենան: - 37, 38. Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարպուտ ի տաքութենէն^a որ զգայ զայն զօտար տաքութիւնն: - 38. ապա գիտացիր^a որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է գոր թառամեցնող ասեն: - 38. ապա այն նշաննին...այլ յերևան և այլ ի բաց լինի: - 39. Եւ իւր պատճառն այն է^aտաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի, և պահած լինի - 39. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է^a որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Եւ երակին վատուծութեան պատճառն այն է^a որ մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^a թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. և իւր վկայ այն է^a որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^a որ յառաջն էր: - 39. Իսկ ... գոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է^a որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^a որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է^a որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39. Եւ իւր գոգին նշանն այն է^a որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշեղ և զքերուքս լինի ի մէջ կարուրային - 40. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. Եւ այլ գիտացիր^a որ այս ցեղ հալումաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյզ...Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի, և այն որ պաք շատ լինի կացել, և այնց որ սակաւ կերակուր կերակրին, և այնց որ ի տաք երկիր լինին, և այնց որ մարմինն տաք լինի ... և այնց որ շատ դեղեր կերել լինին և խմել, և այնց որ հին հազ ունին - 40.այլ վասն այնոր թողի զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 40. Այլ ընդ այս հալումաշս որ ի հովութենէ լինի, և ընդ այն^a որ որ ի տաքութենէ լինի...նշանն այն է^a որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուծ լինի և յուլ, այնոր

համար^ա որ հովուքիւնն յաղթել լինի - 40. Եւ այդ բաւական է վասն հալւմաշ ջերմանն^ա որ ի հովուքենէ լինի, վասն այն^ա որ չունի առողջութիւն: - 41. և այնոց որ չունին երևան նոպայ...սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. և ապա յետ այնոր օծանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. զայս ամէնս ... օգտէ ... և այն ջերմանն որ սիլ կոչի: - 43. և օգտէ հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^ա որ ի լինքն կայ: - 45. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ բնաւորական տաքութիւնն ... ի մրմնոյն քաղեն և հատցնեն: - 46. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է^ա որ մարմինն նիհարանայ ... և ոտներն ուռչին, վասն այնոր որ գիճութիւնքն հալեցան - 48. և կրծոցն խոցանալուն նշանն այն է^ա որ տաքութիւնն այլ շատ լինի ... և հազն չոր լինի: - 49. և ի յայնր յայրելոյն ի տաքութենէն^ա մարդն մեռանի - 49. ապա ի յառաջ քան զայն^ա որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. իւր առաջին ստածումն այն է^ա որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն դեհն, ուր զցան իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր^ա որ աջոյ դեհ չվատուծի: - 49. Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և զխեցգետին^ա որ է իւեչիփար, այն նշանօքն^ա զոր այլ յառաջդ ասացաք - 50. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութենէն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. իւր աղէկ ստածումն այն է^ա որ իշու կաթն տաս - 51. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^ա որ թոքքն տուն է շնչոյ, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար - 53. Եւ մէկ այլ պատճառն այն է^ա որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^ա ուր զցան իմանայ - 53,54. և իւր ստածումն այն է^ա որ սպեղանիք ի բանի պահես - 54. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ ջերմն ի յար լինի, և մարմինն նիհարանայ - 54. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. և յետ այնոր անուշ ջրով և զարուով եփէ...խմելոյ տուր - 55. և իւր պատճառն այն է^ա որ արիւնն բորբոսի ի ներքս ի յերակսն: - 56. և իւր պատճառն այն է^ա որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56 և իւր պատճառն այն է որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն - 56. և իւր պատճառն այն է^ա որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է,

որ նիւթն պարկեշտ լինի - 57. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մեջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի ... և դիժար արձակի: - 57. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի - 57. Մէկն այն է՞ որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. զի այն՞ որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն՞ որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57. Եւ երկրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. և իւր պատճառն այն է՞ որ այն արիւնն , որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն՞ որ բորբոսեցաւ: - 58. Իսկ երրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. Ապա այն ջերմն՞ որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. Մէկն այն է՞ որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նոպայի, և մէկայլն այն է՞ որ նուպայ ունի և ժամանակ, զերդ որ յառաջդ ասացաք - 58. և երբ այն նիւթն՞ որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն՞ որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն՞ որ ցորուց երակացն լինի՞ բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն՞ որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն՞ որ բորբոսած լինի, և կամ եփի...և վճարի: - 58. Ապա այն նիւթերն՞ որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով, զի այն նիւթն՞ որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի - 59. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն, նա այն արիւնն՞ որ ի յինքն կայ՞ բորբոսի և տաքնայ - 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. և այն անդամն տաքցնէ զմէկայլն՞ որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար - 59. ապա տաքնան շնչաւոր երակսն, և տանին զայն տաքութիւնն ի սիրտն - 59. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև եփի այն այտոցն և արձակի կամ բանալով և կամ հալելով - 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ - 60. Ապա թէ այն պատճառնին՞ որ գնոպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. և սկիզբն առնեն այլ և այլ

զերմերոյ, զերդ որ այն նիւթերոյն բնութիւն լինի - 61. կամ ընծայի այլցեղ նոպայ, որ չլինի ի յայն առաջին նոպայնոյն - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն, զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. նոյնպէս և այն հանապազ լինի և առանց նոպայի: - 63. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի երքսն ի յերական բորբոսի, նա առնէ զտետռատեօս ջերմն, որ ի զայն իսկ յար ասեն - 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ^ա ի յայն անդամն և տաքութիւն, և առնէ զջերմն, և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն - 64. նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. Եւ ասեմ^ա որ այն ջերմն ... յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին - 64. Ապա այն ջերմն^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն - 64. Եւ այն նշաննին^ա որ երկնայ մեզ ի յերկրերդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք - 64. Ապա ի չորրորդ օրն երկնայ այնոցիկ^ա որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. Իսկ երկրորդ դէմնն այն է^ա որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. Ապա այն դէմնն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ - 65. Ապա այն դէմնն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ - 65. Ապա այն դէմնն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. այն արիւնն որ բորբոսի^ա մասն մի լինի, և այն որ արձակին^ա մասն մին - 65. Ապա գիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վոր լինին^ա մինչև ի քսան տարին...և այնոց^ա որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն, և այնոց^ա որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ - 65. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն զստածումն հիւանդին ուժն և տարիքն...և այն գոր ասացաք, դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս - 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր - 67. ա՞րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ ... և իւլեփն, այն մանտր ուռենիքն են^ա որ անուշահոտ գայ յիւրմէն - 67. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն ... և կամիս որ խաղեղցնես, զատ ի յայնորէ որ զնիւթն ի զատ

վարես, ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 67. արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի ... մանաւանդ այնոց^ա որ մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն - 70. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու -70. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի - 70. իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմէ, և քաղցր և թթու նոան ջուր - 71. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արիւն հանէ մինչև թալնայ: - 71. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն -71. Ապա թէ արիւն չկարէ հանել, զայն զիրութիւն^ա որ գարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^ա ի բանի պահէ - 71. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ յետ այտոցին լինի, գոր մաշարի կոչեն - 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի, որ խումբայ կոչի: - 72. և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերկան գան - 83. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես զարոյնն^ա որ յաղթեալ է, երակ առ - 73. Իւր նշանն այն է^ա որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք լինի, այտոց առնու - 73. իւր ստածումն այն է^ա որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. Սահակ ասէ^ա թէ իւր ստածումն այն է, որ զայտոցն աղէկ շառոտէ - 73. ապա հետ այնոր առ գրթոր^ա որ ի քացախն թրջած լինի, և լեղ. - 73. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ հետ այտոցին լինի - 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^ա որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի - 74. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի, և գոյնն կարմիր լինի - 74. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի, որ բնութեան զօրութիւն ի յայն տեղիքն վարժեցայ: - 74. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն երակ առնու ի յողջ դեհն - 75. զայս ամէնս քացախով և ջրով շաղէ, և ի վերայ սպեղանի դիր, որ այն տեղացն զօրութիւնն չտկարանայ: - 75. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառոտէ, և աւեր արոյնն հան - 75. և հետ այնոր մարհամով ստածէ - 75. իւր ստածումն այն է^ա որ երակ առնու ըստ հիւանդութեան - 75. իւր ստածումն այն է^ա որ կերակուր պակաս կերակրի, գարեջուր և սրքնճպին ի բանի պահէ - 75. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^ա որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյննն լինի - 76. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Իսկ այն ջերմն որ զկնի ծաղկին

լինի, իւր նշանն այս է^ա որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. զի այն մնացորդն^ա որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. Էհաննայ ասէ^ա թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի, և այն արիւնն^ա կանացիսն է, որ ի յամենայն մարմնոյն յիստակի և սրբի, և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ ջերմանայ խիստ, առանց դողալոյ - 78. և զայն զդեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն, այս նշանօքս: - 78. և զայն ջուրն ի յաչքն կաթեցո: - 79. Եւ երբ ծաղիկն ի չորանալ բռնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձէթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. Մասուսայի որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^ա որ երակ առնու - 79. Մէկ պատճառն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին - 80. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և բնական տաքութիւնն սակաւ - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրուին լինի, որ չեն բնութեամբ - 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրուին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. և հետ այն տաքութեանն զհճութիւն լինի - 81. Եւ հետ այն զհճութեանն սրութիւն լինի - 81. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի - 81. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. և կարմրութեան պատճառն այն պալղամն լինի^ա որ խցկեաց. յորժամ յամէ, բորբոսի և տաքնայ, և այն տաքութեամբն կարմրէ զգոգն: - 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևնայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի, որ նուպայն ամեն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն^ա որ այս ջերմս շատ հանդիպի մարդկան: - 81. Այլ պատեհ է որ զիտենաս^ա որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նուպային սկիզբն փշանայ և տոտայ մարմինն - 81. և ի յօրն հաղ մի տուր, և զայն թէթև: - 83. և ի յայն ջերմն^ա որ երկու օր ընդ մէջ լինի նուպայն, զոր անուանեն տետռատէօս: - 83. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն^ա որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքէով - 84. այլ հաւու ձագ մի՞ տաս կերակուր... մինչև իջանի ջերմն, և պակասի քան զայն^ա որ յառաջին աւուրքն էր - 84. մէկն այն է^ա որ ի հալած ապիկի նման է, և երկրորդն այն է^ա որ համովն թթու լինի - 85.

Եւ իւրեանց նշանն այն է - 86. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի^ա երբ բորբոսի իւր ջերմն^ա խիստ դող ունի - 86. և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի - 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի, դողն և տաքութիւնն պակաս լինի: - 86. Եւ իւրեանց ստածումն այն է - 86. եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցեւթն օրն - 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. Եւ հետ այնոր ա՞ռ սնուցած մանիշակ, և ընդ շիրիխիշտն խառնէ և տուր: - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ^ա որ քաղցր է^ա իւր ստածումն այս է^ա որ ի յանօթեց սրբունճուպին տաս - 87. և հետ այնոր սրբունճուպին տուր, օգտէ: - 87. Ապա թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թպտիրն այն է^ա որ վերաբերութիւն այնէ - 87. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, գոր անուանեն անփիլիոս և լիպիրիայ: - 88. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն - 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ծողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա գոր անուանեն անփիլիոս - 88. Իսկ այն որ ցներքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա գոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Իսկ այն պալղամն^ա որ ի ստամոքացն ժողովի և բորբոսի... ընծայի իւրմէն ջերմն - 88. և իւր պատճառն այս է^ա որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այն է գտաքութիւն. և այն մասն որ չէ բորբոսած, այրնէ զցուրտն - 88. Եւ իւր գոզն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի այն ջերմն^ա գոր անուանեն ափիմեոնիոս - 88. Իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն ...մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի այն բորբոսած պալղամն ցներքսէ ի յերակսն: - 88. Վասն ստածման և բժշկութեան այն մէկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչի: - 89. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն...կամ ի այն յերակսն^ա որ ի ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի - 90. Մէկ այն է^ա որ խարտէշ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի - 90. Իսկ երրորդ դէմն յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ - 90. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն -

91. Ի յայն ժամն շատ հանդիպի այս ջերմս մարդկան: - 90. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ գուծն - 91. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամենին բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^a որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են - 93. արդ այն իրուին^a որ բնութեամբ են^a եւթն են - 93. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ, վեց են - 93. մէկն այն է^a որ խարտէշ լինի ... և երկրորդն այն է^a որ զաֆրանի գունով լինի ... և երրորդն այն է՝ որ քուռաթի գունով լինի - 94. և իւր պատճառ այն է՝ որ այլ նիւթեր խառնին: - 94. Ապա զայդ նշաննիտ տեսանես, գիտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. և տուր այն օրն զարեջուր մէն, կամ նոան ջուր: - 95. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բռնէ և տաքութիւնն շատ երևնայ ի մարմինն - 97. Եւ իւր ստածումն այն է^a որ հանապազ քաղցր և թթու նոան ջուր խմէ - 97. Առ քացախ և վարդի ջուր, և ընդ կիսեղկ ջուր խառնէ, և գոտսն այնքի ծեփէ: - 98. և յետ այնոր գառան և ուլոյ միս տուր - 98. Ֆօլօս ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ առնու բարունիճ և մանիշակ և նոնֆար. զայս զամէնս ջրով եփէ, և այն ջրովն զգլուխն ծեփէ - 98. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն՝ որ չէ յիստակ տետաատէօս - 99. և տեսանես՝ թէ յերկուքն որ ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր - 99. և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն, զայն՝ որ չլինի խիստ տաք և չորային: - 100. Եւ լուծման դեղերն զայն տուր՝ որ կակուղ են և անահոկ - 100. Թէպիթ Կուռայն ասէ, այն որ զԴախիրայն շարեաց, թէ մի տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին - 100. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր՝ որ չունենայ զնոպայն - 101. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին, և խառն ջերմ այրնեն - 102. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւն այն է - 102. այս այրեցող ջերմս այն է՝ որ ի ցար լինի - 103. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն փշանայ, և լեզուն խոշորանայ - 103. Եւ այլ այնոց, որ զխառնուածքն փոխեն, տուր դամոյնի ջուր և սրքնճպին - 104. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր - 104. և հետ այնոր զարեջուր տուր - 105. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն

տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել ... զի այն ծանրութիւնն նշան է շատ գիճութեան – 105. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^a որ գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106. առ գտապաշիրին դուրսն, գայն որ փոթոթն է և սերկնիլի ըռուպով ի բանի պահէ – 106. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատէօս կոչէ – 107. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէօս ջերմանն լինի, որ մաղձն ցորուցէ երակացն բորբոսի - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զբո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա – 107. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի – 107. Զի այս ջերմս երկու վասն այնոր անուանեցին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև. և այն երեքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն – 107. և այն օրն խիստ դատէ զհիւանդն – 108. Եւ այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի, և այնոց՝ որ տաք կերակուր շատ ուտեն, և այնոց որ գինի շատ խմեն, և այնոց՝ որ ի մերձաւորութիւն խարբ լինին – 108. և հետ այնոր զբնութիւն լուծանէ մրգաջրով – 108. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ զմարմնոյն խառնուածքն հով և գէճ այրնեն: - 108. յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն երակ առ – 109. այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի – 109. և այն օրն կակուղ լինի ջերմն – 109. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերկնէլ – 110. զի այս անունս լնու զայն զօրն, և գայն տեղին, որ չէ ի յերկնէնալ – 110. Եւ երկրորդ դէմս այն է, որ յաղթէ պալղամն մաղձին – 110. և այլ նշան այն է՝ որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. Եւ երկրորդ դէմս այն է, որ եսկու նիւթ հաւասար լինին – 110. և ի յայն նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանէ -110. և զարեջրով տուր շաքարի սրքնձպինով. և ի յայն կուրսերոյն, և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոփոսոսին գրեցաք – 111. Ապա թէ պալղամն յաղթէ մաղձին ... տուր ... և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք – 111. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի զուգ բորբոսին – 112. Իւր ստածումն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող և զօրաւոր լինի, տուր սրքնձպին տաք ջրով խառնեալ, և յետ այնոր զարեջուր և ճուլապ

հովցուցած. և յետ այնոր այլովայր զարեջուր և սրքնճպին խառնեալ ի հով ջուր՝ ի բանի պահէ – 112. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփէ, և ի բանի պահէ – 112. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՛ւր կերակուր զիրպաճ, և հետ այնոր հաւձագ զիրպաճ. ապա յետ այնոր ի բաղանիս մտէ, օգտէ: - 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է ի յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցաւն՝ որ անուանի սարաթան – 113. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառօս, որ է պնդութիւն: - 114. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, այս են: - 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել – 114. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ – 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցաւ՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. զիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն՝ որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին որ գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն մարմինն օծանես, օգտէ այն ջերմանն^a որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի -121. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ ի բանի պատէ: - 121. իւր ստածումն այն է՝ որ զարեջուր տաս – 122. Եւ ի յայն աւուրքն^a որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուգաւարայ տուր - 122. իւր ստածումն այն է՝ որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. Բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի, կամ յայրած պալղամէ: - 124. Եւ կերակուր զայն տուր՝ որ քամի չնծայէ ... մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ –

124-125. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր – 125. և տո՛ւր թռչնոյ միս ... և զայն՝ որ թանձր միս ունի և դորկուտ, մի՛ տասս – 125. պատեհ է որ զիր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես, նոյնպէս և զիր զկերակուրն^a քան զայն^a որ երբ էր սկիզբն, և քան զայն^a որ այլ յետոյ այրնես: - 125. Եւ երբ տեսանես զնաշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛, այն դեղերովն՝ որ զս մաղձն լուծանեն ... բայց ի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն եփած լինի: - 125. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և զտատան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ – 126. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր՝ որ գրեալ են ... այն դեղն է՝ որ անկժատ ունի և ինք յակրաբաղին կայ գրած: - 126. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն զջերմն - 126. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ օրն չգան: - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի – 126. և հետ այնոր զտաքութիւնն ի դուրս ցուցանէ – 127. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն աւուրն ըռնանդին կուրսն տուր – 128. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով, և մագտաքէ, և ծխանելիք, և անիսոն ի բանի պահէ: - 128. Վասն այն երկու ջերմերոյն՝ զոր հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն – 129. Վասն այնոր եղաւ^a որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է^a որ յառաջ զզուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ^a ըստ տաքութեանն - 131. իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են^a որ զգոզն յորդորեն – 131. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ. վասն այնոր յերկար քաշէ, և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. զի շատն այն է ի մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն մեռանին: - 132. և զայն ջուրն յերկու տաշտ ած – 133. և հետ այնոր յամենայն երկու օր ի բաղանիս մտո – 133. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն, որ զսաւտայն յիստակեն ի մարմնոյն – 133. այլ պատեհ

է՞ որ յուզեն և պէտ այրենն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն օրինական՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջքն յիշեցաք – 133. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք – 134. և իւր սահմանն այն է՞ որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դէռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ՞ որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. Նոյնպէսն և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և զայն՝ որ յերկարօրեայ – 134. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 134. Եւ իւր սահմանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ – 135. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ – 135. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու – 135. Եւ իւր սահմանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի – 135. և այն դալատն կամ հիւանդէն լինի, և կամ ի բժշկէն – 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է՞ որ չլսէր ի բժշկէն - 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է՞ որ ի բժշկէն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուժ, պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին – 136. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի – 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իրական, զոր խասիաթ ասեն – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն զինչ որ լինի ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն՞ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ... ժամանակն հասաւ - 137. Իսկ այն պատահմունքն՞ որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն զլիսացաւութիւն հանդիպի - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. պարտ է բժշկին՞ որ զայն նշաննին, և զպատահմունքն՞ զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ ի նոպային ժամանակն , և այն ժամանակն, որ անցանի ... հիւանդին մարմինն սակաւ

թեթևություն և հանգիստ լինի, գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն – 140. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, եփե և պարկեշտօցնէ զնիւթն զայն՝ որ գտաքութիւնն արար: - 140. մէկն այն է որ բժիշկն յառաջագէտ լինի զայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի. մէկայլն այն է, որ գիտենայ զհիւանդին զկերակրոյն զչափսն: - 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. իսկ ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, իւր ողջութեան պատճառն եփիլն է իւլտին, և արձակիլն: - 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն – 141. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն – 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն – 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն՝ որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք – 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 142. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է -142. և այն ջերմն՝ որ իմիտոփտէոս ասեն. զայս զամենայն և զիրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն – 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանն ի ցեղէն այն է^a որ գիտենայ ի սուր և զայրեցող ջերմերն - 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդին շարժելոյն այն է, յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուժով լինի ... նա այդ ամէնտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ, և իւր որթալն յար լինի և ի կից – 143. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն պակասին – 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին ... նա ցուցանեն

զիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ – 143. նշանն այն է՝ որ փորն չկապի – 147.

ԱՅՆԵԼ – և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել - 25. Որբիաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս որ ի թուխմայէ լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով – 25. իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնէս, մինչև ի վայր երթաս – 34. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, ալիրի իւր գրոյցն: - 37. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, գերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ – 75. Ապա թէ վերաբերութիւնն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկեր է ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տուր բողկ՝ որ ուտէ – 84. Ապա թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թապտիրն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. և իւր պատճառն այս է՝ որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այնէ գտաքութիւն – 88. Վերաբերութիւն այնել: - 89. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնէս բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով – 95. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ, կամ վերաբերութիւն այնէ - 96. Եւ գայդ ի դողալուն ատենէ սկիզբն արա, կամ ի տաքութեան սկիզբն տաս այնել զվերաբերութիւնն սրքնճուպինով և տաք ջրով - 101. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ գնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և աղով - 117. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնճուպինն այնէ, կամ ի հնդանօք սրքնճուպինն – 131.

ԱՅՆԵԼԻՔ – Ամէն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ են: - 86. և չբառնայ զխալատ այնելիքն ի բժշկէն կամ ի հիւանդէն: - 95.

ԱՅՆՈՐ – Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12.

ԱՅՆՉԱՔ – զայս զամէնս ի պուտուկ մի արկ և եփէ այնչաք, մինչև որ մնայ մի լիտր - 52. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այնչաքսն՝ որ բորբոսած լինի – 58.

ԱՅՆՊԻՄԻ – Տամբ այնպիսուն պատասխանի այսպէս – 12. Տամբ այնպիսոյն պատասխանի այսպէս – 92.

ԱՅՍ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս գայս^a միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառօտ^a նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զսէր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս գայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ. Թարգմանեցաւ և գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի զալստեանն - Բ. նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետանց, և արարաք զգիրքս գայս, և անուանեցաք Ջերմանց մխիթարութիւն – Բ. Եւ են բնութեան գործերն այսորիկ – 3. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն – 5. Այս էր զոր ասացաք կարճառօտ ջերմերոյն զորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. Եւ այս բաւական է կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. գայս անունս առին ի ծովային կենդանւոյ միոյ: - 7. և տեսին բժշկական վարդապետքն գայս ջերմանս զմնալն մի օր – 7. զիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ – 7. Իսկ այս հիւանդութիւնս շոյտ յաղթէ լերդին. զի այս ի ջերմս շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն – 7. և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ և վլիտօն ... և այլ որ նման է այսոց: - 8. Իսկ ում այս ջերմս հանդիպի, զլուխքն տաքնայ և կաշին զլիտոյն – 8. այս ջերմս ի զլուխն աւելի հասանի քան սիրտն: - 8. Այս ցաւուս թեզով ճար արա – 8. և գայս որ ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի բան տար – 8. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց լինի – 8. Պատեհ է գայս հիւանդս ի հով տուն պահել – 8. գայս ամենայն յիրար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 8. Ապա դեղ գայս արա – 9. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո, և զզլուխն այս ջրովս ձեփէ - 9. Նշանք ջրին այս է – 9. գայս ամենայն անուշ ջրով եփէ^a մինչն ջուրն զդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. ապա ի բաղանիս մտո, և այս ջրովս եփէ – 9. և այս բաւական է և օգտակար օգնութեամբն

աստուծոյ: - 9. Իսկ այս ջերմս որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն, և խիստ չորացնէ – 10. և այս ջերմանս տերն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ – 10. Բայց զգլուխն ի վերայ այս շոգոյս ունել պարտ է – 10. զայս զամէնս եփէ ջրով – 10. և այս լինի ի ցուրտ օդէ – 11. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի -11. Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով – 12. Բայց այս ջերմանս տերն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօն այլ աւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տերն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Այլ Գաղիանոս ի նոյն պատճառքոյ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի – 13. և այս ջերմս ընծայի և յառաջ գայ: - 14. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի, և քիրտն չլինի – 14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է՞ որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն, որք են արիւնն, պալղամն, մաղձն և սաւտայն: - 14. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է՞ որ յառաջ երակ առնու - 14. Ապա հետ այսոր տէ՛ս եթէ ջերմն եփեցաւ և պակասեցաւ, եթէ ոչ – 14. զայս ամէնս աղա և մաղէ և ընդ մարմինն շփէ - 14. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսոր յիշել կամիմք զամէն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ, ցնորի և թուագարի: - 15. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զհտենալ եթէ ի յայս պատճառանացոյ ... յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15. Եւ իւր ստածումն այս է – 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կամրի և բարձրանայ – 16. այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն – 16. Եւ իւր նշանն այս է – 16. զայս ամէնս յիրար խառնէ – 17. իւր նշանն այս է՝ որ չորացնէ զմարմինն – 18. Եւ իւր ստածումն այս է – 18. այս ջերմս ընծայի ի բնական տաքութենէն – 19. Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ՝ ի գուրն անկանի – 19. Եւ իւր ստածումն այս է – 19. Այս ջերմս ի զգայական հոգւոյն հանդիպի լինել – 20. Իսկ այս ջերմս ի զգայական հոգւոյն հանդիպի – 20. Եւ իւր նշանն այս է – 21. զայս ամէնս ջրով եփէ աղէկ – 21. Եւ իւր ստածումն այս է – 21. զայս զամէնս անուշ ու քաղցր ջրով եփէ - 21. Ընծայի այս ջերմս հոգւոյ կենդանութենէն – 22. Բայց այս ջերմանս մաճասին երակն ահաւոր և սուր լինի - 22. յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն – 23. Սահամատ Իպին Զաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն

հոգին^a որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 23. Եւ իւր ստածումն այս է – 23. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով – 24. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմս ի կատար գայ և ողջանայ - 24. զայս ամէնս յիրար խառնէ – 24. Սահամատ Զաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոյ լինի ... որ զկերակուրն հալել չիկարէ – 25. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ, և ծարաւն շատ լինի – 25. Իւր ստածումն այս է, որ շատ ի քուն լինի – 25. և ի յայս ի ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնէլ – 25. Որբիաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս ... ի թուխմայէ լինի – 25. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան – 26. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն անդամքն թուլանան – 26. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիայ տաս գարու ալուրով – 26. Սահամատ Զաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմս որ ի սովոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. Դիաւճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տագնապեր է և տաքցեր է, և իւր տաութենէն զայս ջերմս յերևան է բերել: - 27. Իւր նշանն այս է^a որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի և թմբի մարմինն - 27. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ զմարմինն հանգիստ պահէ, և զարեջուր սրքնճուպինով խմէ – 27. Սահամատ Զաքարիայն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի – 28. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիւք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի – 28. Իւր ստածումն այս է – 28. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ յանօթուց ճուլլապ խմէ – 29. Փոլոսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, գոր ի հովէ լինի, գրեցաք ի դուռն ի լման – 29. և աստ գրենք զիւր ստածումն՝ որ է այս: - 29. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ ի կաֆալէն երակ առնես – 30. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ զարեջուր տաս, որ խաշխշի շարապով և նոնոֆարով լինի եփած – 30. իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես – 31. Սինային որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. և ի ձեռն

այդր պատճառանազդ այս ձերմս ընծայի: - 31. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի – 31. այս ջերմս լինի ի յօդոյն աւերմանէն որ գմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ – 32. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի – 32. Եւ իւր ստածումն այս է – 32. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ ջուր ... ի բան տար – 32. իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ սրտին ուժ տաս – 32. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախի խառնէ և խմէ – 33. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպայն ժամն, և կամ զկնի նոպային, հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի – 33. Բայց իւր ստածումն այս է^a որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. Ապա թէ այս ջերմս յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել զհալումաշ ջերմերն այսպես: - 34. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր – 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի , և բնութիւնն այս պատճառնոյս լինի - 34. Չայս գիտացիր եթէ քանի ազգ են և ընդ քանի ցեղ բաժանին – 35. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. Չայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն – 35. Այլ գիտացիր որ այս ջերմս երկու ազգ են – 35. Եւ այս ցեցս լինի՝ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորություն լինի հանդիպել – 35. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն – 35. և ընծայէ զայս ջերմս՝ որ կոչի հայնմաշ: - 35. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն ... տքնութիւնն և շատ կարդալն – 35. այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. Եւ այս երեք ցեղ հալնմաշս ընծայի ի բնական երեք ցեղ զհճութենէն – 36. և այս ցեղիս ստածումն հեշտ լինի և շուտ: - 37. և այս ցեղս ստածումն և զբժշկութիւնն չընդունի բնաւ: - 37. Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ, որ ընթերցողին դիւրաւ լինի: - 37. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ ակիզբն անհոգ կենայ իւր տերն և պէտ չայնէ, ահարի իւր զրոյցն: - 37. Չայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն՝ նուազի և հատանի իւրիմէն / ճիշտը՝ իւրմէն / ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի - 37. Եւ իւր նշանն այս է – 38. Բայց այս ջերմներուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է – 38. նշանն այս է՝ որ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն, և իւր տաքութիւն չլինի ուժով – 38. յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի

յերևան և այլ ի բաց լինի – 38. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին, և այլ ի յերևան – 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառս այս է՞ որ բնական գիճութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. Եւ այլ գիտացիր՞ որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ - 40. Այլ ընդ այս հալնմաշս՞ որ ի հովութենէ լինի ... նշանն այն է՞ որ ի հովէ լինի - 40. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. ապա թէ տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս, որ է այս: - 43. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. առ .. յայս դուրսէս մի մթխալ, գոր այժմ գրեմ: - 43. զայս ամէնս աղա և մաղէ – 43. օձէ ի մարմինն հով լախլախով, որ են այս ջրերս: - 44. Ապա թէ խիստ վատուծի հիւանդն, դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր – 44. Եւ երեկոյին տուր զայս դեղս: - 44. դու հոկնայ արա այս նշանօքս – 45. և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չլինի հագ: - 45. Մահամատի Ջաքարիան ասէ՞ թէ այս ջերմս երե ցեղ լինին – 45. և իւր նշանն այս է՞ որ գոյնն դեղին դառնայ – 45. Եւ իւր ստածումն այս է՞ որ հանապազ ջարեջուրն ի բան պահէ: - 46. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ – 46. Մահակն ասէ՞ թէ իւր ստածումն այս է՞ որ գարեջուր խմէ – 46. Մահամատ Ջաքարիայն ասէ ... եթէ այս երկրողիս բարակ անուանեն – 46. նշանն այս է՞ որ աչքն ի գուբն անկանի, և մարմինն նօսրանայ և բարկանայ, և օր ըստ օրէ վատուծի և նիհարանայ – 47. վասն այդր պատճառանացդ անուանեցին բարակ զայս ջերմս: - 47. Իւր ստածումն այս է՞ որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ – 47. զի հովն օգտակար դեղն է այս հիւանդիս – 47. Եւ իւր նշանն այս է – 47. իւր ստածումն այս է՞ որ զկերակուրն թեթև և դիւրահալ ուտէ – 48. այս ամենայն և իւրեանց նմանիքն ահոկեն – 48. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի, և հետ զուգամին – 49. Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի – 49. ապա ի յառաջ քան զայն՝ որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. Արդ պարտ էի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ և գիտանես, որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային

ջերմերոյն: - 49. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ երոկու օր հարիրայ տուր այս
 նշանօքս: - 50. Ապա թէ հիւանդն՝ է որ ի կրծոցն արին թքանէ, տուր զայս կուրսս որ
 այժմ գրեմք – 50. զայս զամէնս հաւաքէ – 50. Եւ իրիկունն տուր խմելոյ զայս դեղս: - 50.
զայս զամէնս աղա և մշէ – 50. Եւ զայս դեղս յար ի բերանն պահէ: - 51. այս ձուկն
 նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար է: - 51. Յետ այս դեղիս^a ա՞՞ո՞ քակլայի ալուր երեք
 նուկի - 51. զայս զամէնս կաթումն ի բանի պահէ: - 51. Եւ զայս հապս գիշերն և ցերեկն
 ներքն լեզուին պահէ – 51. զայս զամէն աղա և մաղէ – 51. կամ տուր մաքուր կաթն ջրով
 եփած այս նշանօքս: - 51. և իւր նշանն այս է: - 51. զայս ամէն ի յաման մի արկ – 52.
զայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր որ խմէ: - 52. ապա տուր զայս մտպուխս: - 52. զայս
 զամէնս եփէ հինգ լիտր ջրով – 52. Ապա թէ չկակղանայ այտով, զայս հուկնայս արա՝
այս նշանօքս: - 52. զայս զամէնս ի պտուկ մի արկ և եփէ այնչաք, մինչև որ մնայ մի լիտր
 - 52. այս ջերմն ... հետ թոքին խոցնալոյն լինի – 53. Եւ իւր նշանն այս է: - 53. ապա
 վասն այդ պատճառանացդ այս հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. զի այս երկու
 հիւանդութիւնս հակառակ են միմեանց – 53. Ապա թէ այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի
 ... ի բասիլիկէն երակ առնու – 53. ապա թէ ուժն զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս
 զբնութիւնն կակղացո: - 54. . զայս զամէնս հաւաքէ, և ջրով եփէ – 54. զայս զամէնս աղա
 և մաղէ ... և ի վերայ կրծոցն դիր – 54. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս տաքութիւնս
 զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել – 55. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի և ի լման
 յերևան գայ, և ամեննին չիթողի զբնութիւնն՝ որ լուծանի – 55. այս ամէնս օգտակար է: -
 55. ապա թէ բնութիւնն կակղանայ, զայս դեղս տուր: - 55. Եւ զկնի այստք ասեմք
 գտոյտեօսն՝ որ է օր ընդ մէջ ջերմն – 56. այս ջերմս մուխատրայ է - 57. և այս ջերմս
 յերկար քաշէ – 57. Եւ այլ գիտացիր՝ որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ
 ջերմեր – 57. Եւ այս լինի վասն երեք պատճառանացդ – 59. Եւ այս էր բորբոսային
 ջերմերոյն պատմութիւնն՝ գոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ – 61. Եւ ապա հետ այստք ասեմք
 զափիմեռիսուն՝ որ է պալղամին ջերմն – 62. և այլ որ յովով հանդիպի մարդկան այս
 ջերմս: - 62. Ապա հետ այստք յիշենք զառիտեօսն, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն – 62. Եւ
 ապա հետ այստք նշան տամք զտետառտեօսն, որ է սաւտային ջերմն – 62. այս ջերմս
 յովով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. Արդ ամէն մէկ ի

չորիցս յայցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն – 62. Բայց այս ջերմս սինէիս անուանէ – 64. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին՝ մինչև ի քսան տարին – 65. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևենայ՝ այս են – 66. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս – 66. զի սկիզբն այս ջերմանս արին հանելն շատ օգտակար է: – 66. զի այս ձէթս հով է և փոթոթ: - 67. հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. զայս ամէնս եփէ – 67. Եւ այս շաֆս օգտակար է – 67. զայս զամէնս պատրոյկ շաֆ արա, և ի բան տար: - 67. զայս զամէնս յիրար խառնէ, և ի վերայ գլխոյն դիր: - 67. Ապա թէ գլուխն գէշ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգւոյս կալ: - 68. զայսոնք եփէ ջրով – 68. ապա ձեփէ զոտսն և ձեռնս այս ջրովս: - 68. զայս ամէնս յիրար խառնէ, ի քիթն արկ – 69. ապա գարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. զայսոնք եփէ ջրով – 69. Եւ իւր ստածումն այս է – 70. տապաշիրին կուրսն օգտակար է, այս նշանօքս: - 71. Եւ այս խորհուրդդ հին է բարի և փորձած – 71. Ապա թէ այս ջերմս, որ ... ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արին հանէ մինչև թալնայ: - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերմանն^a որ ի յարենէ լինի - 71. զայս ամէնս աղա և մաղէ - 71. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ...յառաջ արին հան ըստ ուժոյն – 72. Եւ զայս տլէն ի վերայ այտոցին դիր: - 72. զայս ամէնս աղա և մաղէ - 72. Եւ զայս տլէս ի վերայ այտոցին դիր: - 73. Ապա ի վերջքն ի յայտոցին զայս դեղս արա – 72. զայս զամէնս յիրար խառնէ – 73. Եւ այս դեղս այլ օգտակար է և փորձած - 74. զայս զամէնս յիրար խառնէ – 74. զայս ամէնս աղա և մաղէ - 74. զայս զամէնս քացախով և ջրով շաղէ - 75. Սահակ ասէ^a եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կտրիք չունի – 75. զայս ամէնս աղա և մաղէ - 75. Ապա հետ այս այտոցիս ջերմն լինի – 75. զայս ամէնս աղա և մաղէ - 76. զայս երէք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. Եւ դիր յաչքն զայս դեղս – 76. իւր նշանն այս է^a որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, գիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. զայս զամէնս պարզէ, և դեղադրով յաչքն դիր: - 76. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. ա՛ն Ասպահանի ծարիր քար ... և

տրորէ այս ջրովս – 76. Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77. Ապա երբ գայդ տեսանես, ճար արա^ա որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես^ա այս նշանօքս - 77. Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն – 77. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. գայս զամէնս շաղէ վարդի ձիթով, և տլէ արա: - 77. Եւ իւր նշանն այս է: - 77. գայս ամէնս աղա և մաղէ - 77. Եւ իւր ստածումն այս է – 78. և զայն զդեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն, այս նշանօքս: - 78. գայս զամէնս լիտր ու կէս ջրով եփէ – 78. գայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր – 79. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմս^ա որ ի պալղամէն ընծայի- 80. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամէնն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի, որ նուպայն ամէն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն՝ որ այս ջերմս շատ հանդիպի մարդկան: - 81. այս ջերմս որ ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է – 81. Այլ պատեհ է ի այս ջերմանս սկիզբն զբնութիւնն կակղացուցանել: - 82. և այս ջերմս մի՛ տասս դամոյնի ջուր ... զի զէն ի շատ: - 82. զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոսռալն զոր ի այս ջերմս լինի – 83. Եւ այլ պատրաստ^ա որ հով ջուր չտասս ի այս հիւանդութիւնս - 83. գայս զըմբելի տուր^ա որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. գայս ամէն երեք լիտր ջրով եփէ մինչև մի լիտր մնայ – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման – 85. և իւր նշանքն այս է: - 85. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմս չլինի յիստակ - 85. իւր ստածումն այս է – 86. հուկնայ դիր այս նշանօքս – 87. իւր ստածումն այս է՝ որ ի յանօթեց սրքնճուպին տասս – 87. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87. Ապա թէ այստով չիլուծանի ջերմն, իւր թապտիրն այն է^ա որ վերաբերութիւն այնէ - 87. Այս երկու ջերմս ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն – 88. այս ջերմս՝ որ լիպիրայ անուանի ... իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. և իւր պատճառն այս է^ա որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այնէ զտաքութիւն – 88. Այլ ուրդի այս ջերմս^ա որ օր ընդ մէջ լինի իւր նուպայն – 88. Բայց այս ջերմս չքաշէ ներկար աւուրք, զի բնութիւն զշատն յաղթէ – 88. Պատեհ է բժշկին որ ի այս ջերմս զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ – 89. Պատեհ է որ ի այս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով – 89. և

ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս գղեղերն - 89. գի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն - 91. բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի - 91. Այլ յայս ջերմս ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ - 91. Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն ի յայսոցէ, գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է - 91. շատ հանդիպի այս ջերմս մարդկան: - 91. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբն են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ - 93. Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ՝ վեց են, որ են այսոքիկ - 93. Իսկ այն իրուին՝ որ ի դուրս են բնութենէն, երեք են, որ են այսոքիկ - 93. Իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն ... այլ աւելի քաշէ - 94. յայս ջերմս հանապազ այդ երեքդ հանդիպին - 96. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն ... հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96. զայս ամենս յիրար խառնէ - 97. Եւ տուր խմելոյ զայս դեղս - 97. զայս զամենս ջրով եփէ - 98. Եւ զայս կանոնքս... պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. Այլ զայս ջերմանս տերն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^a խառնես զպարկէշոցնող և զկտրող դեղերն - 100. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. զայսոնք եփէ մեղրաջրով, և տուր որ խմէ: - 100. Թէպիթ Կուռայն ասէ .. թէ մի՛ տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին. ապա թէ դեղ կամենաս տալ, այս նշանօքս տուր: - 100. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ ... և տու՛ր որ խմէ: - 101. և ի յայս ջերմս պատեհ է որ հետէն սրքնճպին խմէ - 101. Ապա թէ յերկար քարշէ այս հիւանդութիւն, տու՛ր գարեջուր՝ որ եփած լինի ըռզիանի տակի կեղնն և իւր հունդն - 102. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին - 102. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին - 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին - 103. Իսկ թէպիթ Կուռայն ասէ, եթէ այս այրեցող ջերմս այն է՝ որ ի յար լինի - 103. և իւր նշանքն այս է: - 104. Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երևնայ ... պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով - 104. և իւր նշանքն այս է: - 105. զայս զամենս աղա և մաղէ - 105. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել - 105. Մուհամատ Զաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմս ընծայի, երբ

մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն ... գայս ջերմս ի յերևան բերէ, զոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105. Եւ իւր նշանն այս է: - 105. Իւր ստածումն այս է: - 105. Այս ջերմս ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցնէրքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէօս ջերմանն լինի - 107. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմս առանց խարտէջ մաղձին չլինի: - 107. ապա այս ջերմս յերևան գայ – 107. Զի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն ... և մէկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 107. Եւ այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի – 108. Եւ իւր ստածումն այս է – 108. ստածումն այս կրկնակ ջերմանս ... այս է – 108. զի այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք – 108. Այս ջերմս երկու նիւթէ ընծայի – 109. այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմիտետռատէօս: - 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած – 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ էքր անուանեցին գայս ջերմս իմիտրիտէօս ի մաղձին գործն - 109. Եւ մեք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ – 109. Եւ այլ միտք կայ այս բանիս – 110. Ապա անուանեցին գայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել, և պակաս է – 110. զի այս անունս լնու գայն զօրն, և գայն տեղին, որ չէ ի յերևենալ – 110. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմս երեք դէմս ունի – 110. և իւր նշանն այս է, որ ցրտանալն շատ լինի – 110. և այս է իրաւի իմիտոռիտէօսն: - 110. Եւ այլ գիտացիր՝ որ այս նշանօքս, և այս օրինակովս, և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն, երբ խառնին ընդ իրար – 110. Պատեհ է բժշկին՝ որ գայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ – 111. Հունայն ասէ, պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին ... գայս ջերմս ի յերևան բերեն: - 112. Եւ իւր նշանն այս է – 112. վասն այնոր անուանեցին գայս ջերմս կրկնակ – 113. գայս ջերմս հոռոմն տետռատէօս անուանէ – 113. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց

բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^a գերդ գոսքն, և զկաղամբն ... և այլ գոր ինչ նման են այսոց: -114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, այս են: - 114. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ – 114. Ապա թէ այս նշաննիս տեսանես ... գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալս է, որ ի յիստակ բնական սաւտայն: - 115. Երբ այս ջերմս յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 115. Այլ այս ջերմս ընծայի՝ երբ երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացդ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. Այլ գիտացիր որ այս ջերմս հինգ դէմս ունի: - 116. Եւ իւր նշանն այս է – 116. Ապա թէ այս ջերմս ի յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր սրքնճպինով – 116. և ապա յետ երակ առնելոյն՝ տո՛ւր զայս մտպուխս: - 116. ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չերկարիլ. զի արին երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արինն: - 117. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի ... տո՛ւր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռագիանի ջրով - 117. Թէ այտով չկակղանայ փորն, դու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 117. զայս զամենս եփէ – 117. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով և աղով - 117. զայս մտպուխս տուր: - 117. Եւ երբ տաս, տուր այս դիմօքս – 118. և ապա հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ, զի խիստ օգտէ այս ջերմանս: - 118. զայս զամենս աղա և մաղէ – 118. Այլ հապ որ օգտէ այս ջերմանս – 118. Եւ այլ օգտակար է այս ջերմանս այս կուրսս: - 119. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտեշ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր և սրքնճպին – 119. Եւ տուր կերակուր^a մաշ և վիստօն և դդում, և այլ գոր ինչ նման են այսոց - 119. տուր մտպուխս այս նշանօքս: - 119. և իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր հիտրաց նոպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր՝ որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս – 120. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի տաս – 120. և զայս շատ են փորձել – 120. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հազցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հազցնես^a առանց լուանալոյ^a

օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ ընծայի այս ջերմս՝ յորժամ յերեք նիւթն այրին, և ի սաւտայ դառնան. և երբ բորբոսին, ապա ընծայեն զայս ջերմս՝ որ տետռատէօս ասեն: - 121. Եւ իւրեանց նշանն այս է – 121. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է – 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է – 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուծ լինի, զծորին կուրսն սրքնճալինով ի բանի պահէ – 122. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի – 122. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն - 122. իւր ստածումն այս է – 123. Հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան աւուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճալինով: - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. այլ օշինդրին կուրսն այս ջերմանս շատ օգտէ: - 124. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս – 123. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են, որ իւր առաջին պատճառն նշաննին այս ջերմանս. և են նոքա զերդ զխառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն – 124. Եւ զայս զամենս՝ զոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: -125. Սինայի որդին այս է, եթէ այս ջերմս՝ որ անապակ ի բնական սաւտայէն լինի... պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով – 126. և երբ հիւանդութիւնն եփած լինի, պահետ է զայս դեղերս ի բան տանել: - 127. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս ... ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մէջ գայ նոպայն – 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւնս այրնէ, և կերակուր չուտէ – 127. Մասուսայի որդին ասէ, եթէ այս ջերմս յայրեցած մաղձէ լինի, նոպային շրջանն պակաս լինի – 128. ապա թէ այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր - 128. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն – 130. զի չորեքօրեայն՝ որ է տետռատէոսն,

այլ շուտ արձակի. իսկ այս ջերմս այլ յուշ – 130. Ահրիժենիօսն ասէ, եթէ երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. Մահմատի Ջաքարիայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի – 130. և նիւթն այս ջերմերոյս քան զչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի – 130. Իսկ զօր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ զտետոռատէոս ջերմանն լինի – 131. և այլ զօրաւոր պիտի ստածումն. զի տետոռատէոս ջերմն այլ շուտ արձակի քան զայս ջերմերս զի տքա այլ յերկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն, որ զլիւտքն են այս հիւանդութեանս: - 131. իսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ յերևան - 131. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՝ որ յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՝ ըստ տաքութեանն – 131. Ահրիժենիօսն ասէ, եթէ այս ջերմս խիստ դողացնէ, և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի – 131. և յամենայն պրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ, որ զայս ցաւս յերկար չիքաշէ – 131. Իսկ այս ջերմս յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիւր նոպայն - 132. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. Այլ բժշկապետն Սահակ ասէ, եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ առ – 133. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն - 133. և այս ջերմս ի տաք հիւանդութեանն ի վերջքն լինի ընծայել – 133. և այս բաժինս անտիճելով և կողմելով չգայ ըղորդ – 134. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն – 135. Իսկ այս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն – 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ - 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն – 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն – 135. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին: - 136. զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք – 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են ... ապա զիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^a որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա զիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի

յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ՞ս որ այս պատահմունքս
 ամենայն իրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին ... ապա գիտենայ բժիշկն՞ որ
 հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Ապա այն
 նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. զայս զամենեսեան
 տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139. Եւ այլ զայս
 գիտենալ պարտ է – 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝
այս է – 141. զայս զամէնս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանալ զսուր հիւանդութիւն և
 զերկարօրեայ: - 142. զայս զամենայն, և զիրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142. Իսկ
 բժշկապետքն զայս սուր անուանեն – 142. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն՝ որ
 բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝
 որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ
 հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ
 հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն
 յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա պարտ է բժշկին՝ որ զայս նշաննին զամէնս աղէկ
 իմանայ – 143. զայսոնք դիր ի պտկի մի - 146. այս ջրովս աղէկ աճոէ զբրջած դեղերս –
 146. դիր զայսոնք ի կճիճ մի – 147. երեք օր խմէ մուխլ զայս: - 147. Նշանք լուծման
 մաճունի այս է, որ օգտէ կոլնջի – 148. Այս ուրիշ է – 149. զայս դեղերս ծեծէ – 149. երբ ի
 պէտս անկանի որ յայս ցաւերս, առցէ սմանէ ըստ ուժոյն – 149. և նշի ձիթով մշխէ զայս
 լոսած դեղերս – 149. և եթէ որ յայս ցաւերս անկանի, դու տո՛ւր զինքս թերխորով
 կաւկթով, կամ խնձորի շարապով – 150.

ԱՅՍ ԻՆՔՆ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ
 նոսա գրոցն, զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին
 իմաստնոցն. այս ինքն զնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական
 արուեստից – Ա.

ԱՅՍՊԷՍ – Տամբ այնպիսուն պատասխանի այսպէս – 12. ապա պատեհ է մեզ այսպէս
 այրնել իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. տամբ պատասխանի և ասեմք այսպէս – 23.
 Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել զհալումաշ ջերմերն այսպէս: - 34. ապա երբ

Ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Տարբայնալիսոյն պատասխանի այսպէս – 92. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ լինի : - 137.

ԱՅՏ¹ / գոյ. / - և երեսն կարմրի, մանաւանդ այտերն – 66.

ԱՅՏ² / դեր. / - տե՛ս ԱՅԴ գլխաբառի տակ:

ԱՅՏՈՑ, ԱՅՏՈԻՑ – և լինի որ երեսն այտոց առնու – 16. Եւ իւր նշանն այս է, որ աչքն խորանայ ... և ի յերեսն այտոց երևնայ – 21. վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի – 22. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս մարմնոյն - 22. լինի ի հին այտոց ի յայս պատճառաց: - 22. Յորժամ թահրի մարդն ... կամ այտոց լինի ... նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. և բժշկեա զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն – 23. Մահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՝ որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով – 24. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ զերթ նետով ... զայս ամէնս յիրար խառնէ, հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ – 24. Իւր նշանն այս է՝ որ ... հիւանդն նուաղի ... և ի յերեսն այտոց անկանի: - 33. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմն ի յար լինի ... և ի յոտներն այտոց ընկնի - 54. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև եփի այն այտոցն և արձակի կամ բանալով և կամ հալելով - 59. Ապա թէ այս ջերմս, որ սինեհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի, կամ ի լերդին այտոցէ, պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն՝ որ ի յետ այտոցին լինի – 72. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ... ստածէ այս ըմպելովս: - 72. Եւ զայս տլէն ի վերայ այտոցին դիր: - 72. զայս ամէնս աղս և մաղէ ... և տլէ արա սկիզբն ի յայտոցին: - 72. Ապա ի վերջքն ի յայտոցին զայս դեղս արա: - 72. Փօլոս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի, որ խումրայ կոչի: - 72. Իւր նշանն այն է՞ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք լինի, այտոց առնու - 73. և հանապազ զայտոցին դեղիքն գառնալեգուի ջրով և շնխաղողի ջրով ... օծանէ: - 73. Տլէ այտոցի, որ ի տաքէ լինի: - 73. Եւ զայս տլէս ի վերայ

այտոցին դիր – 73. Ա՛ն հայ կաւ և գառնալեզուի գրով ... տրորէ, և ի վերայ այտոցին ի
 րանի պահէ: - 73. իւր ստածումն այն է, որ գայտոցն աղէկ շառտտէ, որ աւեր արիւնն
 իւրմէն արտաքս գայ - 73. Սպեղանի հով վասն տաք այտոցի: - 74. Վասն ստածման և
 բժշկութեան այն ջերմանն, որ հետ այտոցին լինի, գոր փլեղմանի անուանեն: - 74.
 Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^a որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի, գոր փլեղմանի
 անուանեն: - 74. վասն այդ պատճառանացո բժշկապետքն փլեղմանի անուն դրին, որ
 թարգմանի տաք գայրոցն և այտոց ի յարենէ: - 74. Սպեղանի հով՝ վասն տաք այտոցի: -
 75. Վասն այտոցի, որ ի զարկուց լինի: - 75. Սահակ ասէ՝ եթէ պատճառն այս այտոցիս,
 որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. Տլէ հովացնող, վասն տաք այտոցի:
 - 75. Ապա թէ հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս
 կերակրի ... և սրքնճպին ի րանի պահէ – 75. Տլէ հով և սպեղանի՝ տաք այտոցի: - 76.
 Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ
 իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ
 ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94. Եւ
 պատրաստ՝ որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին
 յիշխան անդամոցն – 95. զի թէ յայլ ի յառաջ տասս զայդ խիստ հով դեղերո, նա զնիթն
 յիրար զսպէ, և արգիլէ յեփելոյ և արձակելոյ, և առնէ խցկումն և այտոց: - 104. պատեհ է
 որ սառին ջուր տասս ի տաքութեանն ի ժամն ... որ այտոց և խցկումն չայրնէ ի փոր
 կարսիքն: - 106. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն,
 որ անուանի սիկառոս – 114. Եւ կերակուր զայս տուր՝ որ քամի չընծայէ, և ոչ այտոց ի
 ստամոքսն – 124. Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցներքսէ մարմնոյն լինի, զերդ սարսամն, և
 կողացաւութիւնն ... սուր անուանեն – 142. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և
 կալուածոցն ... և այտոցէն՝ որ լինի ի ստամոքքերանն – 145.

ԱՅՏՈՒՑ – տէ՛ս ԱՅՏՈՑ

ԱՅՏՉԵԼ – Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտոցի և ելունդ ելանէ ... ուռնայ ի
 յանթքն խոլային մարմինն, և առնէ զջերմն, որպէս ի ցայլսն ասացաք: - 22. և անուանեն

զայն ջերմն այն անդամին անուամբն. զերդ որ թոքն որ այտջի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացաւութիւն – 64.

ԱՅԲ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներացութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտէլի իմաստասիրի – Բ. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն. և արանցն ի ձեռացն և ի ոտիցն առնէ սկիզբն – 82. նոյնպէս և արանցն ի ձեռսն և ի ոտսն միսն պակաս է – 82.

ԱՅԲԵԼ – այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն զաղտ շնչահանացն լինի ... կամ ի յարեզականն ի յայրելոյ – 13. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և պրտուի ջնջագիր այրած, իսվիտաճ – 45. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի. և ի յայրն յայրելոյն ի տաքութենէն՝ մարդն մեռանի – 49. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի, և ի ձեռն այրելուն և տաքութեան՝ սրտին մարդն մեռանի: - 55. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկէշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի – 61. և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերևան գան, զերդ կրակով այրեցած տեղի մինն: - 73. և երբ նիւթերն այրեցան, նա այս ի ջերմս փոխեցաւ – 114. Այլ այս ջերմս ընծայի՝ երբ երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. և երկրորդն լինի՝ երբ խարտէշ մաղձն այրի: - 115. որ երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել - 115. և երբ զայդ նշաննիտ տեսանես, զհտացի՛ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 118. զհտացիր որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն ... և երկրորդն՝ երբ մաղձն այրի. և երրորդն՝ երբ պալղամն այրի – 116. ապա զհտացիր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Մասպուխ հով վասն այրած արեան: - 116. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի այրելոյն... տո՛ւր վարդմարապայ՝ կարօսի և ըռագիանի ջրով: - 117. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտէշ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տուր գարեջուր և սրքնձային – 119. յորժամ երեք նիւթն այրին ... ապա ընծայեն զայս ջերմս՝ որ տետռատէօս ասեն: - 121. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկէշտն ի խարտէշ մաղձն դառնայ – 121. և երկրորդն խարտէշ մաղձն է որ այրի – 121. Սահակն ասէ. եթէ պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի

սաւտայ փոխեցաւ – 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն, կամ ի յայրած ի յարենէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^a նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. Բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի, կամ յայրած պալղամէ: - 124. այս ջերմս յայրեցած մաղձէ լինի – 128.

ԱՅՐԵՅ – Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ – 46. և իւր այրեցն և վառչելն ... այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն – 90. և հիւանդին մարմինն մաղձային լինի, այրեցն և ծարաւն շատ լինի – 115.

ԱՅՐԵՅՈՂ, ԱՅՐԵՅՕՂ – զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուկրիղայ կասեն – 4. մէկն այրեցող տաքութիւն ունի և բարակ ջերմն – 35. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն տաքութիւն, այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս, որ է այրեցող, զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն. որ թարգմանի յար և այրեցող ջերմն: - 90. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսօս, որ է ի յար և այրեցող ջերմ – 93. Վասն ստածման և բժշկութեան սուր և այրեցող ջերմանն: - 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին – 103. Իսկ թէպիթ Կուռայն ասէ, եթէ այս այրեցող ջերմս այն է՝ որ ի յար լինի – 103. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ի յերկան բերէ, զոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատէօս կոչէ – 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա - 107. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող – 114. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^a որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն ... և զայլ ամենայն այրեցող ջերմերն, որ ի մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142.

ԱՅՐԻԼ – Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի, երակ առ, զի մաղձն ի յայրիլ լինի – 119.

ԱՅՐԱԿԵԼ – մէկն պատճառն այն է^a որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնէն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. ապա պատեհ է մեզ այսպէս այրնէլ իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. Բայց երբ ուժն օգնական լինի ... կարողք ենք ճար այրնէլն և երակ առնուլն – 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարողք ենք ճար այրնէլ ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան – 66. Եւ այլ խատեհ է՝ որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն պարկէշտ այրնէս զթպտիրն – 84. իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնէլն է – 86. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՛ տար վերաբերութիւն այրնէլ, որ ստամոքսն չտկարանայ – 87. և այն մասն որ չէ բորբոսած, այրնէ զցուրտն - 88. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմս զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքս այրնէ – 89. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումբայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94. պատեհ է որ պէտ այրնէս և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես – 99. և յետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնէլ շատ օգտակար է – 100. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, լուծումն այրնէ – 101. Ապա թէ կարիք լինի^a որ այլ շուտով այրնէս, ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյդ ... և տո՞ւր որ խմէ: -101. Իսկ թէ վերաբերութիւն տայ այրնէլ, ապտեհ է: - 101. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին, և խառն ջերմ այրնէն - 102. և զդէմսն աւելի ի յարեանն ի ջերմանն ստածումն այրնէ: - 102. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ն եղրդական ջուր և սրքնճալին, և հաղ մին քանի տուր - 106. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, Բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^a որ զիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջք լինի եկել, որ այտոց և խցկումն չայրնէ ի փոր կարսիքն: - 106. Բայց պատեհ է որ զքո ջանքն և զոյսն յեփելն այրնէս և ի հովցնելն – 107. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնէլ, օգտէ: - 108. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ զմարմնոյն խառնուածքն հով և զիճային այրնէն: - 108. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն, որ այրնէ ի յար և աննոպայ զափիմեռինոս ջերմն – 109. Պատեհ է բժշկին՝ որ զայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ – 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւդ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ զդէմսն ի յաղթող և ի յաւելի նիւթն

այրնէ - 112. Եւ իւր նշանն այս է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերութիւնս
այրնէ – 112. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի ... նա այրնէ զայն ցան՝ որ
անուանի սարաթան – 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգելած՝ նա այրնէ սև
արական, որ է դեղնանալն: - 114. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն
պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս, որ է պնդութիւն: - 114. ապա թէ ընդ պալղամն
խառնի, նա այլ աւելի այրնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. հինկերորդն^a
երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կրկնէ և երկու այրնէ զջերմն: -
116. և վերաբերութիւնս այրնէն օգտէ: - 118. և վերաբերութիւնս տուր այրնէն, օգտէ – 118.
Եւ երբ նոպայն թողու, վերաբերութիւնս տուր այրնէն սրքնճպինով և եղկ ջրով – 119. Եւ
այլ ի գարնան ատուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն զի կրկնէ
զջերմն և երկու այրնէ:- 120. Այլ հաւու հաւու ձագ մի^o տաս ուտելոյ, և որ տուռայճ յայդ
ցեղ ջերմն՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի, զատել՝ տեսանեն որ զօրութիւն վատուծել լինի.
զի պատրաստութիւնս զնիւթն պարկեշտ այրնէ - 120. նա այն խոտն հակառակ գայ
խասիաթով և չտայ մուտ այրնէն՝ ուր ինքն լինի: - 120. Այլ զոտիցն աճրեղն, և գտատան
այրնէն, և ի բաղանիս մտելն մի^o արգիլես – 125. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝
ի ձի հեծնելն, և գտատան այրնէն մի^o արգիլես – 125. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ
պարկեշտ այրնէս, նոյնպէս և զիւր զկերակուրն^a քան զայն^a որ երբ էր սկիզբն, և քան
զայն^a որ այլ յետոյ այրնէս: -125. Լերդին և փայծղան պէտ արա ծեփելով, և ջեռոց
այրնէնով, որ կակղցնեն զպնդութիւնն, զձկտիլն – 125. ապա զբողկն տուր որ ուտէ, և
վերաբերութիւնս այրնէ:- 126. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւնս չկարէ այրնէն,
տուր լուծման դեղ – 126. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի
բան տանին, կամ յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն
կրկնեն և երկու այրնէն և շատացնեն զջերմն - 126. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային
օրն վերաբերութիւնս այրնէ – 127. ցորեկոյ կենալն և քաղցենալն զեն այրնէ – 128. և
վերաբերութիւնս տուր այրնէն սրքնճպինով, և բողկով – 130. Պատեհ է ստածել զայս
ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն ... և սակաւ մին այլ
ուժով այրնէն զդեղերն - 130. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց^a որ պալղամն այրնէն և
սաւտայ ... որ ջերմն յերկար չքաշէ - 130. այլ պատեհ է՝ որ յուզեն և պէտ այրնէն

զիրուին որ խասիաթով օգտեն – 133. Այլ իւր սկիզբէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ՝ եփել զհիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ – 135. իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ՞ կերակրելով և ըմպելով, և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի – 141. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն զհիւանդութիւնն շուտ եփի – 141. Ապա հետ /գրքում^ա հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն, և չկարէ յամէն երեք օր ու կէս քուրհան այրնէ , այլ յամէն երեք օր ու կէս իմաց այրնէ - 141. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զդէմնն ի տասն իրք այրնէ – 143. և ա՛ն ... պասպայիճ քերած և ձարձատ այրած երեք դրամ – 146. ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ – 147. Եւ թէ դեղն փակուց այրնէ, նաշնն այն է՝ որ փորն չկապի – 147.

ԱՆ – իւր պատճառն այս է^ա որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպեցաւ: - 26. վասն անոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ, և երկու տետռատէօս, որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբոսն: - 113.

ԱՆԱՀ – Ապա թէ խոցն և ցաւն ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին – 54.

ԱՆԱՀՈԿ – Եւ լուծման դեղերն զայն տուր՝ որ կակուղ են և անահով – 100.

ԱՆԱՂ - և արկ ի ներքս դամոյն և յունսպ և չամիչ և նշի ձէթ, կամ խակ ձիթապտղի ձէթ անաղ – 67.

ԱՆԱՅԲԵՅ - Ա՛ն սատապի տերն ... և անայրեց ձծում – 119.

ԱՆԱՅԲԵՅ ԾՕՈՒՄ – Ա՛ն սատապի տերն ... և անայրեց ձծում – 119.

ԱՆԱՊԱԿ – Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէօս ջերմանն ... որ թարգմանի անապակ և յիստակ մաղձին ջերմն – 95. Եւ իւր պատճառն անապակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և իւր պատճառն անապակ և յիստակ խարտէշ մաղձն լինի:

- 103. Եթէ այս ջերմն՝ որ անապակ, ի բնական սաւտայէն լինի ... պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով – 126.

ԱՆԱՐԱՍ – և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ ... շշկի միս, կամ գառան, կամ ուլոյ, զօմին և բանջար, և անարատ գինի – 147.

ԱՆԲԺՇԿԵԼԻ – այլ վասն այնոր թողի զիր պատմութիւնն զիր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 41.

ԱՆԲՈՐԲՈՍ – Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի. գնախազիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն. զբորբոսային և զանբորբոսն, զուրն և զերկարօրեան - Բ. նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգէ է... ի բորբոսային ջերմերո՞յն է թէ անբորբոս – 31. և իւր պատճառն այն է՞ որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն՞ որ բորբոսեցաւ: - 58. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէս կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուեսացան և զօձացան – 93. Այլ զիտացիր՞ որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113.

ԱՆԲՈՐԲՈՍԱՅԻՆ – Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՛ս ո՞ր ազգէ է. ի նոպայո՞վ և ի բորբոսային ջերմերուն են, թէ ի յաննոպայ և յանբորբոսային ջերմերոյն – 31.

ԱՆԳԺԱՍ, ԱՆԿԺԱՍ – ա՛ն նանխուայ տասն դրամ, անխոն ... անգուժատ հինգ դրամ – 118. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր՞ որ գրեալ են, և զոր մենք փորձել ենք ... այն դեղն է՞ որ անկժատ ունի և ինք յակրաբաղիւնն կայ գրած: - 126. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն, զերդ անգժատի մաճունն, կամ անգժատի հապն – 127. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտայիկ բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր – 128. Եւ իւր ստածումն այն է՛ որ հետ եւթն աւուրն ըռնանդին կուրսն տուր, զանգժատի մաճունն, և զօշինդրին կուրսն, օգտէ: – 128. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի ամրմինն

տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն: - 133. տուր ... և անկժատի ճուարիշն – 133.

ԱՆԳՈՒԺԱՏ – տե՛ս ԱՆԳԺԱՏ

ԱՆԴ – Յորժամ թահրի մարդն ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22.

ԱՆԴԱՄ – Եւ երկրորդ պատճառն այն է՞ որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս - 2. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են – 3. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիւթկօն ասէ - 4. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն – 4. նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անդամունսն – 5. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն – 5. մինն չոր և պինտ անդամունքն են – 5. մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. Ապա հիւանդանայ և ներքսի անդամունքն և զնոյնդ առնեն, որպէս ասացաք: - 13. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն -13. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ մաճասին երակն փոքր լինի, և քիրտն չլինի, և անդամունքն քաշած լինի: - 14. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի ... կամ ի ցաւէ մի՞ որ յայլ անդաման լինի: - 22. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս մարմնոյն - 22. Յորժամ թահրի մարդն ...և ի յանդամն ելունդ ելանէ ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթն ասացաք: - 22. և գոզին գոյնն իսպիտակ լինի, զի արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն երթայ: - 22. և լինի որ բնութիւնն լուծանի, և անդամքն ծանրանայ: - 25. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն անդամքն թուլանան - 26. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբն, որ հաստատի ի մամնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. Եւս առաւել պատճառն այս լինի՝ որպէս

սուզն և հոգսն և մտավարժութիւնն... և տաք հիւանդութենէրն, որ յիշխան յանդամունսն լինի: - 35. և չորրորդն^ա ի յօղվածսն լինի, և գամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. և գամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի - 37. Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարփուտ ի տաքութենէն^ա որ զգայ զայն զօտար տաքութիւնն: - 38. իւր պատճառն այն է^ա որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^ա որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօղուածսն են և գամենայն անդամս պինտ ունին բռնած: - 39. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. զմանուշակի ձէթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և ի յանդամսն հանապազ օծանէ – 48. Եւ ամէն օր ... զանձն օծանէ դոմի ձիթով և մանուշակի ձիթով, որ գիճութիւնն և կակղութիւն ի յանդամսն հասուցանէ – 55. Այլ կայ և ուրդի^ա որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն, նա այն արիւնն^ա որ ի յինքն կայ^ա բորբոսի և տաքնայ, և տաքցնէ զանդամսն - 59. և այն անդամն տաքցնէ զմէկայլն^ա որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար - 59. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն ի յանդամ մի ի յանդամոց մարմնոյն: - 62. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ^ա ի յայն անդամն և տաքութիւն, և առնէ զջերմն, և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն - 64. նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն, և ի յանդամ մին վաթի – 63. կամ ի զարկուց լինի՝ որ ի տեղիք մի ի յանդամն հասանի զարկս – 74. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցներքսէ երակացն արգիլած լինի, և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն, որ ցրտացնէ և դողացնէ: - 80. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն, նիւթերն և անդամունքն – 93. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի, նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. Եւ պատրաստ^ա որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այսոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն - 95. մի օրն խիստ զայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ, զերդ

սլաքով խոցատե զանդամունսն – 107. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է ի յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս, որ է պնդութիւն: - 114. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի – 122.

ԱՆԴԱՐՈՒ, ԱՆԴՏԱՐ – Ա՛ն գառնա լեզվի ջուր, և քիսի անդտարի ջուր – 45. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դդմի ջուր և քիսի անդարուի ջուր – 68.

ԱՆԴՐ – զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի ջուտ, ոչ եփելով և ոչ լուծմամբ – 58.

ԱՆԵՐԿԻԻՂԱՅՈՒՅԱՆԵԼ – Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո ... և որ վախեալ է և երկիւղ ունի՝ ամեհէ և աներկիւղացո – 15.

ԱՆԹ – Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի և ելունդ ելանէ ... ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմին, և առնէ զջերմն – 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթքն սասցաք: - 22.

ԱՆԻՍՈՆ – տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր եփած լինի և անիսոն և կարուսի ունդ և մագտաքէ: - 83. Ա՛ն անիսոն և կարմիր վարդի տակ՝ որ է քապարի տակ – 85. Պատեհ է բժշկին որ ... տայ զսրքնճուպինն կարուսի և ըոզիանի ջրով, սոււմպուլ և անիսոն – 89. Ա՛ն կարուսի հունդ, և անիսոն – 118. ա՛ն աֆթիմոն ... և անիսոն եւթն եւթն դրամ – 118. ա՛ն նանխուայ տասն դրամ. անիսոն, և քարաւէ եօթն եօթն դրամ – 118. Ա՛ն սատապի տերն ... և անիսոն երեք երեք դարմ – 119. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով, և մագտաքէ, և ծխանելիք, և անիսոն ի բանի պահէ: - 126. Ա՛ն հինգ ազգ հալինէ, սապո ... կէս կէս դրամ ... անիսոն մի մի տանկ ... հապ արա: - 144. Ա՛ն սապո ... անիսոն ռուպ ռուպ, լոսէ, և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ն սպիտակ թրպուր ... զանճապիլ, անիսոն ... հապ արա – 145. Ա՛ն լոք ընտրած, և տորուն, և անիսոն ... աղա և մաղէ ... և արա ճճվնի մթխալ – 146. և ա՛ն ... նոնոֆար, վարդ, ըռազիանէ, անիսոն – 146. Ա՛ն երեք

դրամ դարիսենի ... և երեք դրամ անիսուն – 148. ա՛ն թրպուր ... աֆթիմոն տասն դրամ, անիսուն – 149.

ԱՆԼՈՒԱՅՈՒԹԻՒՆ – այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի, կամ ի յաղտէ կամ յանլուացութենէ - 13.

ԱՆԾԱԽՈՏ – Ա՛ն սև հալիլայ՝ ի կորզէն հանած, և անծախստ ... զամէնս մտպուխ մին եփէ, և տո՛ւր - 119.

ԱՆՀԱԿ – և այն օրն կակուղ լինի ջերմն, անհակ քան զմէկայլ օրն, : - 109.

ԱՆԿԱՆԵԼ – վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի / ծն. բնականի / - 4. Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ՝ ի գուրն անկանի – 19. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն խորանայ, և զերդ ի գուրն անկանի – 21. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի ... և աչքն խոր անկանի – 31. Իւր նշանն այս է՝ որ ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի ... և ի յերեսն այտոց անկանի: - 33. Եւ իւր նշանն այս է, որ տաքութիւնն միացեալ լինի ... և դեղնութիւն անկանի – 38. նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի, և մարմինն նօսրանայ և բարկանայ – 47. Իւր նշանն այն է ... որ ի յաչքն կարմրութիւն անկանի – 70. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի գոյ անկանի – 71. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փուքս անկանի, տո՛ւր զդեղն նախկին – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փուքս անկանի կամ ի յոտսն – 85. և հիւանդն ծարաւ անկանի – 128. և հիւանդին մարմինն ծանրութիւն անկանի – 137. և ոմանց ի լեզուն սևութիւն անկանի – 138. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուժոյն չանկանի և տկարանայ – 141. երբ ի պէտս անկանի ոք յայս ցաւերս, առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն – 149. և եթէ ոք յայս անկանի, դու տո՛ւր զինքս թերխորով հաւկթով, կամ խնձորի շարապով – 150.

ԱՆԿԺԱՏ – տէ՛ս ԱՆԳԺԱՏ

ԱՆԿՈՒՆ – և ի տանն ի յանկունն դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած – 97.

ԱՆՀԱԼ – ի ծանր և անհայ կերակրոց պատրաստէ – 27.

ԱՆՀԱԻԱՍԱՐ – մաճասին երակն փոփոխական և անհաւասար լինի: - 121.

ԱՆՀՆԱՐ – Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113.

ԱՆՀՆԱՐ Է – Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: - 113.

ԱՆՀՈԳ – Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ որ հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղնն, նա չորանայ ծառն – 37. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ ակիզքն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37.

ԱՆՀՈԳԱՅՈՒՅԱՆԵԼ – և որ հոգս ունի՝ փարատէ զհոգսն և անհոգացո – 15.

ԱՆՁՆ – Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հոժ ջուր խմէ, և ամենին չիդատի զանձն – 27. և ոչ ինչ դիմօք զանձն չիդատէ – 46. զանձն օծանէ դդմի ձիթով և մանուշակի ձիթով – 55.

ԱՆՃԱՐ – Բայց ի վերայ ցաւած տեղացն անճար սպեղանի դիր – 23.

ԱՆՃԱՐԱԿ – Իսկ Բագարատ և Գաղէնոս ասեն, եթէ բորբոսի անճարակ. զի ամենայն իւք՝ որ գիճութիւն ունի ի բնութիւնն ... բորբոս ընդունի – 122. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է, և հոսի ի ձեռն գիճութեանն, անճարակ ընդունի զբորբոսն: - 122. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^a որ իմանայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն – 135.

ԱՆՃԱՐԱԿԵԼ – Եւ իւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ զօրութիւնն չտկարանայ և անճարակէ – 127.

ԱՆՆՈՊԱՅ – Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, գնախագիտութիւնն զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն. զբորբոսային և զանբորբոսն ... զնոպայովն և զաննոպայն - Բ. Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՛ս ո՞ր ազգէ է. ի նոպայո՞վ և ի բորբոսային ջերմերուն են, թէ ի յաննոպայ և յանբորբոսային ջերմերոյն – 31. Ապա թէ ոչ՝ նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգի է ... ի նոպայո՞վն է թէ աննոպայն – 31. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն, և ի յար լինի իւր տաքութիւն, աննոպայ: - 62. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս, որ է այրեցող, զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն - 90. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն, որ այրնէ ի յար և աննոպայ զափիմեռինոս ջերմն – 109.

ԱՆՆՈՒԽ – և այլ տուր նոան բաղակ, որ աննուխով լինի զուգած – 82. զամէնս աղա և մաղէ, և աննիւի ջրով շաղէ, հապեր արա – 118.

ԱՆՇԱՐԺ – ապա տաքնան շնչաւոր երակսն ... և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար – 59.

ԱՆՈՒԱՆԵԼ – և արարաք զգիրքս զայս, և անուանեցաք ՋԵՐՄԱՆՅ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ – Բ. Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն – 3. Եւ երկրորդ բաժինն զհճութեներն, զոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ – 3. զոր անուանեն երեք հոգի: - 5. և երկրորդն զհճութեներն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ – 5. և երրորդն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն – 5. վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանւոյն անուամբն, որ է ափիմեռօս: - 7. դու ընդ է՞ր անուանեցեր զսա միօրեայ ջերմն – 23. Չայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն – 35. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. վասն այդր պատճառանացդ անուանեցին զնա հալնմաշ: -35. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն^ա որ չունի տաքութիւն^ա ծերոց հիւանդութիւն: - 36. և անուանեն զառաջինն թատմեցնող – 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ զհճութիւնն ... նա ընծայէ երկրորդ հալնմաշն, զոր անուանեն բարակ – 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ

գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր անուանեն քակող – 37. Իսկ երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^ա որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօղուածսն են - 39. Վասն երկրորդ ազգ հալումաշին ... զոր Ֆիլիպպոս բժշկապետն ծերոց և պլնրաց հիւանդութիւն անուանէ: - 40. այս երկրորդի բարակ անուանեն – 46. վասն այդ պատճառանացդ անուանեցին բարակ զայս ջերմս: - 47. Իսկ եթէ երրորդ հալումաշն լինի, զոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զմիսն, և զչորրորդ բնատրական գիճութիւնն. և վասն այդ պատճառանացդ անուանեցին քակող: - 47. Հոռոմն եփթեսիստ անուանէ – 48. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալումաշ ջերմերոյն ... զոր հոռոմն քթիս անուանէ – 56. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար – 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են ի պակասն – 58. և անուանեցին զայդ ջերմդ յաւելցնող: - 58. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոփտէօսն անուանեն – 63. և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն. զերդ որ թոքն որ այտչի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացատութիւն – 64. և այլ զերդ որ ջերմերն ամէն մէկ նիւթիւն անուամբն անուանի՝ յորմէ ընծայեցաւ, նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. Չայս ջերմս հոռոմն սինէհիս անուանէ – 64. Ապա թէ այս ջերմս, որ սինէհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն ... զոր փլեղմօնի անուանեն: - 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^ա որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի, զոր փլեղմօնի անուանեն: - 74. զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոստալն զոր ի յայս ջերմս լինի, և ի յայն ջերմն՝ որ երկու օր ընդ մէջ նոպայն, զոր անուանեն տետռատէօս: – 83. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, զոր անուանեն անփիլիօս և լիպիրիայ: - 88. Ապա այն որ ի ստամոքացն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ զոր անուանեն անփիլիօս – 88. իսկ այն որ ցներքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի ... իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. Ապա այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, զոր անուանեն

անփիլիոս, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցնէրքսէ - 88. և իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն^ա գոր անուանեն փիլիմեռնիս - 88. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսոս - 90. և անուանի յիստակ երկու տետռատէսն - 90. վասն այդ պատճառանացդ անուանի երկու տետռատէս - 90. գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն ... գոր անուանեն յիստակ տետռատէս - 91. արդ այն իրուին^ա որ բնութեամբ են^ա ելթն են, որ են այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն ... և երեք շունչն, գոր երեք հոգիք անուանեն: - 93. Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէս ջերմանն, գոր հոռոմն ակռուս անուանէ - 95. հոռոմն ակռաս տետռատէս անուանէ - 97. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ի յերևան բերէ, գոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն ... գոր ի յար տետռատէս անուանէ: - 107. ապա այս ջերմս յերևան գայ, գոր տաճիկն դպլազմայ անուանէ ... և հոռոմն տիս տրիտէոն անուանէ, որ թարգմանի երկու երեքօրեայ, զի զօր ընդ մէջ ջերմն երեքօրեայ անուանեն: - 107. այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմիտետռատէս: - 109. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել, և պակաս է - 110. զի երբ իրքն ի լման լինի և ի յերևան, չեր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. և ի յայն նիւթին ի յանունն^ա ուր և ուրդի^ա յաղթող անուանէ - 110. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ, և երկու տետռատէս - 113. զայս ջերմս հոռոմն տետռատէս անուանէ - 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է ի յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան - 113. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս - 114. Վասն այն երկու ջերմերոյն՝ որ հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն - 129. վասն այդ պատճառանացդ անուանեցին այդ անուամբդ: - 129. Խասիէթ զիրական և զառանձին գործն է ի ասել, գոր անուանեն յատուկ: - 133. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն - 134. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն - 135. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարօրեայ

անուանեն - 141. գայս զամենայն, և զհարեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142. Իսկ բժշկապետքն գայս սուր անուանեն – 142. և գայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն^a որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142.

ԱՆՈՒՆ – վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանւոյն անուամբն - 7. գայս անունս առին ի ծովային կենդանւոյ միոյ: - 7. Իսկ գայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին գայո անուամբոյ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. և անուանեն գայն ջերմն այն անդամին անուամբն – 64. և այլ զերդ որ ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի՝ յորմէ ընծայեցաւ, նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. վասն այդ պատճառանացո բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին - 74. զի այս անունս լնու գայն զօրն, և գայն տեղին, որ չէ ի յերևենալ, զի երբ իրքն ի լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. սպա պատեհ համարեցան երկու զօրաւորացն անուամբն կոչել, քան երկու տկարացն: - 110. և ի յայն նիւթին ի յանունն^a ուր և ուրդի^a յաղթող անուանէ – 110. վասն այդ պատճառանացո անուանեցին այդ անուամբոյ: - 129. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն. զի իւր գործոյն առին և իւր զանունն: – 134. Ապա անուանեցին գայս ժամանակս ի յաւելն. զի իւր գործոյն առին և իւր զանունն: – 135. Ապա անուանեցին գայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ. զի իւր գործոյն առին և զիւր զանունն: – 135. Ապա անուանեցին գայս ժամանակս ի պակասն. զի իւր գործոյն առին և զիւր զանունն: – 135. և լից ի վերայ երկու գոյալ նշի ձէթ, և ա՛ն յանուն Յիսուս Քրիստոսի: - 146.

ԱՆՈՒՇ – գայս ամենայն անուշ ջրով եփէ^a մինչև ջուրն զդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. Եւ գայո ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է զհճացնել, նստելով յաւազան ի եղկ և ի յանուշ ջուր – 18. և որչափ կարէ՝ գուսանի և լարի անուշ եղանակաց ձայն լսէ – 19. գայս զամենս անուշ ու քաղցր ջրով եփէ, և ի վերայ գլխոյն դիր - 21. և անուշ հոտեր՝ որ զրդեղն հոտայ – 29. և յետ այնոր անուշ ջրով և զարւով եփէ, և կիսայեղկ խմելոյ տուր, օգտակար է: - 55. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփէ, և ի բանի պահէ – 112.

ԱՆՈՒՇԱՀԱՄ – և ըմպելին սպիտակ և անուշահամ գինի խմել – 11. Գինի անուշահամ և անուշահոտ տուր, բայց սակաւ – 19. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախ խառնէ և խմել ... և իսպիտակ գինի անուշահամ՝ որ նօսր լինի ... օգտեն աստուծով: – 33.

ԱՆՈՒՇԱՀՈՏ – և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի – 10. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն – 10. և ըմպելոյ պարզ և անուշատոռի գինի տուր: - 11. Եւ երբ ի բաղանէացն ելանէ և ի անուշահոտ իրվին հոտոտայ ... օգտակար է: - 11. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... գերդ գմանուշակն և ի նինտֆարն – 17. Գինի անուշահամ և անուշահոտ տուր, բայց սակաւ – 19. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտայ – 32. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի ... ի մսին ջուրն խառնէ ... և ապա տուր կում կում որ խմել – 44. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիրահալ ուտէ, որ անուշահոտօք եփած լինի – 48. և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ. և զանուշահոտերն անպակաս ի բանի պահէ: - 48. ա՛րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ ... որ անուշահոտ գայ իւրմէն – 67. և ի տանն ի յանկունն դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած – 97.

ԱՆՈՒՇԱՅՆԵԼ – Եւ իւր ստածումն այս է, որ ամենայն դիմօք անուշացնէս և խաղաղէս զսիրտն - 16. և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա՛ որ անուշացնէս զսիրտն և խաղաղեցնէս զտրտմութիւն – 16.

ԱՆՈՒՇԱՅՈՒՅԱՆԵԼ – Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո – 15.

ԱՆՍՂԱԼ – նոյնպէս և զիւրեանց ստածումն և բժշկութիւնն իմանալ, և անսղալ ստածել և բժշկել: - 2.

ԱՆՏԵՍ – Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն – 37.

ԱՆՏԵՍ ԱՌՆԵԼ – Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն – 37.

ԱՆՏԻ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա.

ԱՆՏԻՃԵԼ – և այս բաժինս անտիճելով և կողոմելով չգայ ըղորդ – 134.

ԱՆՑԱՆԵԼ – և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. նշանն այս է՝ որ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն – 38. և իւր վկայ այն է՞ որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի և յիւր կերպն^a որ յառաջն էր: - 39. Եւ երբ տաքութիւն անցանի, դալար մանր ձուկն խորված ուտէ – 46. Եւ երբ նոպայն անցանի, տուր կերակուր սպանախ, և թախտ – 95. և երբ պահ մի անցանի .. թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 105. ապա երբ անցանի եւթն նոպայն, գայս մտպուխս տուր: - 117. Այլ հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ, և ոչ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմն՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի – 120. Ապա թէ տեսանէ՞ որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ -139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ^a քան զանցեալ նոպայն... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ բժիշկն^a որ ջերմն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: -139. Ապա թէ տեսանէ^a որ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է – 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն, և հաւասար լինին ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^a որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն գայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարօրեայ անուանեն - 141.

ԱՆՑՆԵԼ – և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ գտաքութիւնն՝ գոր ի յինքն հասաւ – 22. հով և գիճային ձիթով հովցուր՝ որ անցնէ գտաքութիւնն – 23. Բազարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^a հոգւոյն

տաքութիւնն իւր չափէն անցնի – 28. յաւելցո ի այն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր. զի մուգ իրքն անցնէ զմաղձին սրութիւն: - 67. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ տասանչորս օր անցնի, ըռագիանի ջուր և կարօսի սրքնճայինով – 84. Եւ երբ եւթն օրն անցնի, դու օշինդր տուր յամէն օր, օգտակար է – 100.

ԱՆՏՆՈՂ – Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր անուանեն քակող և անցնող մարմնոյն - 37.

ԱՆՏՈՒՑԱՆԵԼ – Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. և ձեռօքդ աճռէ, և ընդ խոշոր մաղ ի վայր անցո - 149.

ԱՆՓԻԼԻՕՍ, ԱՆՓԻԼՕՍ – Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, զոր անուանեն անփիլիօս և լիպիրիայ: - 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ զոր անուանեն անփիլիօս - 88. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, զոր անուանեն անփիլիօս, ընծայի իւրմէն ջերմն – 88. Վասն ստածման և բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիօս և լիպիրայ կոչեն: - 89. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս զդեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն. այլ դէպ ի հովայինն քան զանփիլիօս ջերմանն - 89.

ԱՆՓԻԼՕՍ - տես ԱՆՓԻԼԻՕՍ

ԱՆՓՈՅԹ – զի սակաւ որժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2.

ԱՆՓՈՅԹ ԼԻՆԵԼ – զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2.

ԱՆՕԹԵՅ – և տուր աղցած և մաղած մի մթխալ՝ քաղցր նռան ջրով և խիարի ջրով անօթեց – 43.

ԱՆՕԹԻ – Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն անօթի կենալոյն լինի: - 26. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան – 26. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^a որպէս սուգն ... և ցորեկին անօթի կենալն և պակաս կերակրիլն - 35. ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117.

ԱՆՕԹՈՒԹԻԻՆ - Սահամատ Զաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմս որ ի սովոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26.

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻԻՆ – Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և գւեր և գյօծարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա.

ԱՇԽԱՐՀ – ութերորդ՝ գաշխարհն իմանալ՝ ուստի հիւանդն է – 143.

ԱՇՈՒՆ – և ժամն աշնան աւուրքն լինի – 114. իսկ ի յաշնան եղանակն^a և ի ձմռան, և ի հով աւուրքն^o իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: -140. Այլ ամենայն^a որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շոգ կամ հով, յաշուն և ի գարուն - 147.

ԱՉՔ – երեսացն և աչացն գոյնն կարմիր լինի – 7. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կամրի և բարձրանայ – 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ի յիր բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 16. Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ՝ ի գուրն անկանի. և լինի որ աչացն գոյնն պղտորի – 19. և աչքն խորնայ – 20. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն խորանայ, և զերդ ի գուրն անկանի, և աչքն ծանրանան – 21. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի ... և աչքն խոր անկանի – 31. զի աչքն խորանայ, և աչաց գուրն դարտկի, և ի յաչքն ճպուռ լինի – 39. նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի – 47. քներն և երկու աչքն ի ներս երթան: - 47. աչացն երակսն և քներոյն ուռչին – 66. Իւր նշանն այս է՝ որ ...ի յաչքն կամրութիւն անկանի – 70. իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն – 76. Ապա զքո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, որ չելնէ ծաղիկ: - 76. Եւ դիր յաչքն զայս դեղս – 76. զայս զամենս պարզէ, և դեղադրով

յաչքն դիր: - 76. Ապա թե յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք գայս դեղս – 76. և շփէ զասպահանիկ ծարիրն՝ որ տրորի, և դեղադրով յաչքն կաթեցո: - 79. ա՞ն զթութիայն գերմակած, և դալար գնձի ջրով եռացո, և ի յաչքն դիր. զի աչքն պահէ, և ի յաչքն ծաղիկ չկարէ ելանել: - 79. ապա թե երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չելանէ: - 79. Ա՞ն վարդի ջուր և աղտորի ջուր...և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Ապա թե ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Կամ ա՞ն չոր գինձ և նռան ջրով թրջէ, և գայն ջուրն ի յաչքն կաթեցո: - 79. Հապ այարիճ^a որ օգտէ գլխոյն և աչացն և ոսկերացն - 144. Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի, և աւուրք ցաւէ. և աչաց և ականջաց: - 145.

ԱՊԱ – Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ ... վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան - 2. ապա թէ դուրս ի յերակացն բորբոսին, այն են նոպայով ջերմերն: - 4. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր – 7. ապա երբ ջերմն թողու պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին – 7. ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է – 9. ապա թե ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. Ապա դեղ գայս արա – 9. ապա ի բաղանիս մտո – 9. ապա աստ չէ պարտ շտապել – 10. և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի – 10. և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մտէ լինի զուգած – 10. ապա ի բաղանիս մտո – 10. ապա օճէ զմարմինն խիրի ձիթով – 10. ապա բաղանիս մտէ որ քրտնէ – 11. և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ – 11. Ապա թէ չօգտէ, զնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. ապա ի բաղանիս մտէ – 11. ապա թէ առնուս մարզանկուշ և սամիթ ... և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. Ապա եթէ պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ – 11. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր – 12. ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն – 12. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել – 13. Ապա իւանդանայ և ներքսի անդամունքն և զնոյնդ առնեն, որպէս

ասացաք: - 13. Ապա պատեհ է մեզ այսպէս այնել իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. Ապա հետ այնոր տե՞օ էթէ ջերմն եփեցաւ և պակասեցաւ, էթէ ոչ – 14. Ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ... դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. Ապա ա՞ն բակլայի ալուր, և շուշան ծաղկի տակ, և գրևանդ - 14. Ապա թէ գիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց ... շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, զիտացիր որ հիւանդութեանն գլուխքն կայ և արձակէ, բորբոսային է – 15. Ապա յետ երկու աւուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո – 14. Ապա տե՞օ թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զիտենալ էթէ ի յայս պատճառանացդ ... յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15. Ապա թէ գինի տաս, սակաւ և շատ ջրախառն տուր – 16. Ապա ա՞ն սպիտակ սանտալ և քաֆուր ... յիրար խառնէ .. և ի վերայ գլխոյն դիր: - 17. Ապա թէ ամառն լինի և օդն տաք, զմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞ա: - 17. Ապա այն հոգսն որ ի յահէ լինի ... իւր նշանն այս է՞ որ չորացնէ զմարմինն, և զգոգն կարմիր առնէ - 18. Ապա օճանել զմարմինն հով և զհճային ձիթերով – 18. Ապա թէ գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օճանէ, շատ օգտէ: - 19. Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո – 19. Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկնիլի շարապ և խնձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. Ապա այն ջերմն որ ի ցանկութենէ ... ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդտ և նոյն դեղերտ է գոր յիշեցաք: - 20. Ապա վասն այդր պատճառանացդ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օճէ – 21. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն` և տաքցնէ զերակսն – 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթն ասացաք: - 22. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ զհճութիւն – 22. Ապա թէ ասէ որ, էթէ յամեցնէ այս պատճառնիս գօրքն, և ջերմն ի յար մնայ – 23. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ` որ չշատնան զհճութիւնն իւր: - 23. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով ... կակղացո – 24. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի, և հով կերակուրք ուտէ – 24. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ զերթ նետով, ա՞ն սանտալ և վարդէջուր ... հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ, շատ օգտէ: - 24. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս

ելանէ – 25. Ապա երբ ի բաղանէացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի ... ստամոքսն գորացուր նոան ջրով – 25. Ապա թէ գտերկնիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. Ապա թէ գոգն կարմիր լինի ... պատեհ է որ երակ առնես – 26. Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նոան ըռուպ հով ջրով ի բան տար -26. Ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր, օգտակար է: - 26. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ – 27. Ապա թէ ջերմն և ծարաւն թէ խիստ լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ – 27. Ապա թէ ամառն լինի, հով ջրով լվացվի. Ապա ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջրով լվացվի – 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օժանէ զմարմինն խիրու ձիթով – 28. Ապա թէ այտով չիյաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ – 28. Ապա թէ գինույ սովոր է, ջրախառն թող խմէ – 29. Ապա թէ չորութիւն երկայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ի բան պահէ – 30. Ապա թէ ի ստամոքսն գէշ և աւեր խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՞ս ոքի ազգէ է – 31. Ապա թէ նչ^ա նոյնպէս տե՞ս զջերմն թէ յորոք ազգէ և ո՞ր ցեղ – 31. Ապա ա՞ն սանտալ ... և ի վարդեջուրն խառնէ, և յար ի վերայ կրծոցն պահէ – 32. Ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մտպուխն մրգաջորով ի բանի պահէ – 32. Ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայերաիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով – 32. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախ խառնէ և խմէ – 33. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. և Ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն. Ապա յետ այնոր զկողքն և զկուրծքն նոյն նշանօքդ – 33-34. Ապա ա՞ն զուֆայ ... աղա և մաղէ, և տուր մեղրաջրով -34. Ապա թէ այս ջերմն յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս – 34 Ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր այն նշանօքդ՝ որ այլ յառաջդ յիշեցաք: - 34. Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել զհալումաշ ջերմերն այսպէս: - 34. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի

յերկրորդ գիճութիւնն ... նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալւմաշն ընծայի, որ կոչի թառամեցնող - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ...նա ընծայէ երկրորդ հալւմաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի...նա ընծայի երրորդ ցեղ հալւմաշն - 37. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ...լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն ...նա չորանայ ծառն - 37. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան ... ճոտքն ուժ առնեն և պտղաբերեն: - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. և ապա ստածեն և բժշկեն յայն ցեղն^a որ ընդունի զառողջութիւնն – 37. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս, նշանն այս է՝ որ երբ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն, և իւր տաքութիւնն չլինի ուժով – 38. ապա զիտացիր^a որ այն առաջի ցեղ հալւմաշն է, զոր թառամեցնող ասեն: - 38. ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալւմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի յերկան - 39. ապա թէ հետ աւուր կամ երկու իշու կաթն տուր խմելու: - 41. ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս: - 41. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի .. և զարի լուացած ցամաքեցուր, և ապա կերցուր: - 41. Ապա առ իւր կաթն – 41. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^a որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն ... ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Ապա թէ հիւանդն չժուժէ կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան, որ բնիկ սրբած լինի ի կարագէն – 42. ապա թէ տեսանես զուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ սուրբ ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. ապա թէ տաքութիւնն շատ

լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս, որ է այս: - 43. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օճէ ի մարմինն հով լախլախով – 44. Ապա թէ խիստ վատուժի հիւանդն, դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի ... ի մսին ջուրն խառնէ ... և ապա տուր կում կում որ խմէ – 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր – 44. Ապա թէ հանդիպի որ յաղիքն ելունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգտուի ... դու իւր փոխան՝ փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր ... զամենն հաւաքէ և հոկնայ արա - 45. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր կամ սերկևիլի կամ աղտորի ջուր ... և տուր որ ուտէ: - 45. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ – 46. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր, շատ օգտէ աստուծով: - 46. Ապա թէ ձմռան աւուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. Ապա թէ գոգն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, զտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի. և ի յայրն յայրելոյն ի տաքութենէն՝ մարդն մեռանի – 49. ապա ի յառաջ քան զայն^a որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստաճել և բժշկել: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ – 49. Ապա թէ ուժն կարող լինի ... իւր առաջին ստաճումն այն է^a որ ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. Ապա թէ ստամոքսն վատուժ լինի ... ապա զապիկիքն ի յլոքին ի դրուցի դեհն դիր, և յառաջ շատ քաշել տուր, և ապա տուր կտրել և արիւն հանել: - 49-50. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. Ապա թէ հիւանդն՝ է որ ի կրծոցն արիւն թքանէ, տուր զայս կուրսս՝ որ այժմ գրեմք – 50. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ ... տո՛ւր զպզրկատունին զլուապն, կամ զթէփին ջուրն – 50. Ապա թէ կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն ... ապա տուրայճ տուր – 51. Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստաճումն այն է^a որ իշու կաթն տաս – 51. ապա թէ չգտանես վարդ, զառնալեզուի ջրով ... կուրսեր արա ... չորացո. և տուր յամէն օր կուրս մի – 51. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն որ կրթն ... ապա

տուր որ խմէ կում կում: - 51. Ապա թէ խօսն ի կրծոցն դժար գայ, և դժար թքանէ, դու տուր զուփայի մտպուխն – 51. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի – 52. ապա տուր գայս մտպուխս: - 52. Ապա քամէ և արկ ի ներքս տասն դրամ թառընկալին – 52. Ապա թէ չկակղանայ այտով, գայս հուկնայս արա^a այս նշանօքս: - 52. ապա քամէ և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ – 53. ապա վասն այդ պատճառանացդ այս հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. ապա պատեհ է յառաջ զջերմն ստածել և բժշկել: - 53. Ապա թէ այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^a ուր զցան իմանայ – 53. ապա թէ զկեփալին զերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է. ապա թէ ուժն զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս զբնութիւնն կակղացո: - 54. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր – 54. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զլոթին - 54. ապա թէ ժամ մի դադար առնէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55. Ապա ի յառաջ քան գայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր ... ընդ գարեջուր խառնեալ - 55. ապա թէ բնութիւնն կակղանայ, գայս դեղս տուր: - 55. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, գարեջուր տուր՝ որ ջերմն հանդարտի – 56. Եւ աղէկ քան զամենայն դեղ կաթն է նորա, և ի կաթներտ՝ կնկան կաթն շատ օգուտ է, ապա իշոյ կաթն, ապա ըղտոյ կաթն: - 56. Ապա թէ զհացն զհացն կաթամբն ուտէ, այդ բաւական և օգտակար է - 56. Եւ ապա ասեմք ափիմեոնիս ջերմն յամենայն աւուր, զի նուպայ ունի յամէն օր և ժամ - 56. Եւ ապա ասեմք զտէտոատեօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն – 56. Ապա այն ջերմն^a որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. Ապա թէ այն նիւթն^a որ ցորուց երակացն լինի^a բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^a որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^a որ բորբոսած լինի - 58. Ապա այն նիւթերն^a որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով – 59. ապա տաքնան շնչաւոր երակսն – 59. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ ... նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ. ապա երբ գործէ, յուշ հովանայ – 60. Ապա թէ այն պատճառնին^a որ զնոպայն կարճ առնեն ...նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ

գնտպայն յերկար քաշեն՝ ի մեկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մեկայլ նոպայն հասանի և չթողի գմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ – 61. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ – 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն^a զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զափիմեռօսն՝ որ է պալղամին ջերմն – 62. Ապա հետ այսոր յիշենք զտոթիտօսն, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն – 62. Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք զտետռատօսն, որ է սաւտային ջերմն – 62. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով – 62. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինօս ասեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտօս ջերմն – 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատօս ջերմն – 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա - 63. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն, և ի յանդամ մին վաթի – 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինեհիս ջերմն – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ՝ ի յայն անդամն և տաքութիւն – 63. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի սինեհիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի – 64. Ապա այն ջերմն^a որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ զոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն - 64. ապա թէ չերննայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն յերննայ: - 65. Ապա ի չորրորդ օրն երննայ այնոցիկ՝ որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. Ապա այն դէմսն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի և թողու: - 65. Ապա այն դէմսն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ, և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն, և դիժարանայ քիչ քիչ՝ մինչև կատարի, և ապա արձակի: - 65. Ապա այն դէմսն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն, ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ,

մինչև վճարի և արձակի: - 65. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենեն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենեն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէիս ջերմն – 65. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վոր լինին^a մինչև ի քսան տարին, մանաւանդ ի գարնան աւուրքն - 65. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ, և արին հան - 66. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել, զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով: - 66. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի – 66. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 68. Ապա թէ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. Ապա թէ արինն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր... Ապա թէ արինն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձեթ, և եղինդրի ձեթ, և խլեփն – 67. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր – 67. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի ... աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն – 68. Ապա թէ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68. Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով – 68. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ ... և փերճոկած գարի: - 68. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. Ապա թէ գլուխն գեճ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. ապա ծեփէ գոտսն և զձեռսն այս ջրովս: - 68. Ապա թէ հիւանդին գայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ...ապա զարեփոխիստ տուր այս նշանօքս: - 69. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր, և մուգ նռան ջուր – 69. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ռ խակ ամբրաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69. Ապա թէ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու եկաւորսն՝ որ է ճղիկ՝ կապէ: - 69. ապա լուա հով ջրով, և տո՞ւր որ խմէ տապարզի շաքարով – 69. Ապա թէ շատ ի խաղաղս կենայ, և տեսանես որ շատ տապի ... ապա գիտացիր որ մեռանիլ կամի ստոյգ – 70.

Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արինն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. ապա թէ թթու և քաղցր նոան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցո -70. Ապա թէ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ – 70. Ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց ... և տուր – 70. ապա թէ զարոյն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսքն ուտէ – 70. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի – 71. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ - 71. Ապա թէ այս ջերմս ... ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Ապա թէ արինն չկարէ հանել, զայն զիրուին^a որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^a ի բանի պահէ - 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ և կամ կակուղ հուկնայով – 71. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ...յառաջ արինն հան ըստ ուժոյն – 72. Ապա ի վերջքն ի յայտոցին զայս դեղս արա – 72. Ապա թէ մաղձն զօրաւոր լինի, իւր ստածումն այն է^a որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակղցո – 73. ապա հետ այնոր ա՛ն զխթոր՝ որ ի քացախն թրջած լինի, և լեղ – 73. և ապա զբացող դեղերն մորհամ առնէ – 75. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառռտէ, և զաւեր արոյնն հան - 75. Ապա թէ հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իւր ստածումն այն է^a որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, զիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. Ապա զքո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, որ չելնէ ծաղիկ: - 76. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա^a որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես – 77. ապա տուր սերկնիլ և տանձ և մուգ նուրն: - 77. Ապա թէ ժամն ձմեռ լինի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով – 77. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ ... ի բերանն սերկնիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՛ւր զտապաշիրին կուրսն – 77. Ապա թէ հուկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հուկնայ արա – 78. և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^a ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ – 78. Ապա զկնի ծաղիկն երևելոյն,

գարեջուր՝ զոր յունապով և փորճոկած ոսքնով եփած լինի ... ի բանի պահէ: - 78. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ – 79. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Սսպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Ապա թէ ձմեռն լինի, գերակն մոշի փատով և այգոյ մատամ արա: - 79. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի - 81. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նի աիւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ զոր ասացաք: - 81. Ապա թէ ի կարիք հասնի, գարեջուր տուր – 82. ապա թէ գարեջուրն քացիի ի ստամոքսն, մի տաս գարեջուրն: - 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի՞ արգիլես - 82. Ապա տուր Մայուրեհի շարապն – 82. Ապա թէ գլխացաւութիւն հանդիպի, զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր յեփած լինի դաղձն և անիսոն – 83. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ ... մի՞ տաս սրքնձպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն – 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ ... տուր զսրքնձպինն – 83. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ – 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր .. Ապա թէ յամէ ջերմն ... ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնձպինով – 84. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ՞ զոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր՞ որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն՝ որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքեով – 84. ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն ... ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փուքս անկանի, տո՞ւր զդեղն նախկին – 84. Ապա թէ հազ լինի, տուր հետ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն – 85. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի բան տար զիստ տաք դեղերն – 85. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր - 86. ապա ա՛ն ըռազիանի ջուր և ըղըրդական ջուր ... տուր ըստ կարեացն ի յամէն օր ի յանօթուց - 86. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, առ վարդմարապայ

... և խմելոյ տուր – 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՛ տար վերաբերութիւն այրնել – 87. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ^ա որ քաղցր է^ա իւր ստածումն այս է^ա որ ի յանօթեց սրքնճուպին տասս - 87. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87. Ապա թէ զսարդոստէին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օծանէ. օգտէ: - 87. Ապա թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թապտիրն այն է^ա որ վերաբերութիւն այնէ, և կերակուր պակաս ուտէ - 87. Ապա այն որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմ՝ գոր անուանեն անփիլիոս - 88. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի ... իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^ա զերդ որ ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցնէրքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ – 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերննայ ի յայդ նշաննոյդ^ա գոր ասացաք բնով - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. Ապա զայդ նշաննիդ տեսանէս, զիտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. Իսկ մեք յառաջ զկիստակ ջերմանն զստածումն և բժշկելն յիշենք, և ապա զխառն ջերմերոյն՝ որք ոչ են յիստակ: - 94. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով – 95. Ապա թէ նոպայն ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տասս գարեջուրն, զի ... դիժարցնէ զջերմն – 95. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուգ նռան ջուր – 95. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^ա որ է ի խուպագէ ազգ մի - 95. Ապա թէ նոպայն յերեկոյնէն բռնէ, տուր գարեջուրն առաւօտում – 96. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի ... տո՞ւր որ ծամէ այգոյ խաւրձիլ - 96. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս – 96. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն ... հոկնայ դիր

այս նշանօքս – 96. Ապա թէ վատուժ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 97. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ ... և ընդ ճուլապ խառնես, և տաս, շատ օգտէ: - 97. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկնիլի ըռուպ տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր – 98. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն ... և շաքարի սրքնճուպին տուր – 98. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զքաֆուրի դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով – 98. Ապա առ սանտալ ... վարդէջրով շաղէ, և ի վերայ սրտին ... տլէ արա, օգտէ: - 98. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն – 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^a թէ յոր չաքս է հիւանդութիւնն - 99. ապա արիւն հանէ ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեանն: - 100. ապա թէ դեղ կամենաս տալ, այս նշանօքս տուր: - 100. ապա աճրռէ, և քամէ ... և տուր որ խմէ: - 100. ապա աճրռէ, և քամէ ... և տուր որ խմէ: - 100. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՞ւր սակաւ մի ճուլապով - 101. ապա աճրռէ, և քամէ և խմելոյն տուր: - 101. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՞ւր սակաւ մի ճուլապով - 101. ապա աճրռէ, և քամէ և խմելոյն տուր: - 101. Ապա թէ կարիք լինի^a որ այլ շուտով այրնես, ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյդ ... ապա քամէ, և տո՞ւր որ խմէ: -101. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն դրամ, և տու՛ր որ խմէ: - 101. Ապա թէ յերկար քաշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր գարեջուր՝ յոր եփած լինի ըռգեանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն ... տո՛ւր վարդմարապայ ... որ խմէ – 102. Իսկ եթէ յերկարանայ այդ հիւանդութիւնդ, ապա տո՛ւր զսապոն՝ զոր ըռագիանի ջրով ... թրջած լինի – 102. Ապա թէ աւեր արիւնն զօրաւոր և յաղթող երևնայ, պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն – 102. Ապա թէ ի յայլ նիւթոցն տեսանես յաղթող և զօրաւոր, տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող - 102. Ապա թէ արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսու ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թէ պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թէ սև մաղձն ... տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 103. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին ... դու զստածումն և զդեղերն և զկերակուրն

հաւասար և ի միջուայր արա: - 103. ապա յետ երկու պահուն գարեջուր տուր: - 104. Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երևնայ ... պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տասս առաւօտին սրքնճպինով - 104. Ապա թէ չուտէ կերակուր, տուր գարեջուրն երկու հետ – 104. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով – 104. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տասս կթել – 105. Ապա պատեհ է որ բարունիճ առնուս և աքլել մելիք – 105. Ապա առ սանտալ սպիտակ, և վարդի ջրով տրորէ ... և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարսպ տուր որ զբնութիւնն կակղցնէ – 106. ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, առ գտապաշիրին դուրսն ... ի բանի պահէ – 106. Ապա ի բաղանիս մտէ – 106. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ռ եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 106. ապա այս ջերմս յերևան գայ – 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ - 107. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան ... ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտէ: - 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ - 108. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն – 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի ... ծեծած նոան ջուր տուր – 108. Ապա թէ հիւանդութիւնն խիստ լինի ... յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ – 108. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի – 109. ապա պատեհ համարեցան երկու զօրաւորացն անուամբ կոչել, քան երկու տկարացն: - 110. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել , և պակաս է – 110. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն ... պատեհ է որ նոյնպէս և զստսծումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն, և զըմպելին – 111. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատատկի ջրով – 111. Ապա թէ պալղամն յաղթէ մաղձին ... տուր պատատկի ջուր սրքնճպինով – 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և պալղամն ... տո՞ւր զպատատկի ջուրն սրքնճպինով – 111. ապա ա՞ռ զխիստակ տոփտօսին դեղերն – 111. ապա թէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի, իւր նշաննին

հակառակ լինին այդ նշաննոյտ^a զոր յիշեցաք: - 112. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպած – 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՛ւր դամոյնի ջուր – 112. ապա թէ հիւանդին զօրութիւն ուժով լինի, պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոնի հապն տուր – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տո՛ւր զղափթին զկուրսն սրքնճպինով – 112. Ապա թէ մաղձն և պալղամն հաւասար լինի, նոյնպէս և զստածումն հաւասար արա – 112. ապա յետ այնոր ի բաղանիս մտէ, օգտէ: - 113. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի - 113. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռաստէօ ջերմն - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռաստէօ ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի – 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է ի յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառօս - 114. Ապա թէ զայս նշաննիս տեսանես ... գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալըս է - 115. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ զնոպայն – 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն, և հիւանդն պալղամիկ լինի ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի – 115-116. Ապա երբ գիտենաս զպատճառն, և զխլտն՝ որ է նիւթն, յորոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիրաւ բժշկես: - 116. Ապա թէ այս ջերմս ի յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տո՛ւր զարեջուր սրքնճպինով – 116. և ապա յետ երակ առնելոյն՝ տո՛ւր զայս մտպուխս: - 116. ապա աճոէ և քամէ ... և տուր որ խմէ: - 117. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չերկարիլ - 117. ապա երբ անցանի նիւթն նոպայն, զայս մտպուխս տուր: - 117. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի ... տո՛ւր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռազիանի ջրով - 117. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատաստկի ջուր – 117. Ապա պարզ է, և տուր յամէն օր չորս նուկի եղկ – 118. և ապա

հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ, զի խիստ օգտէ այս ջերմանս: - 118. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտեշ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տո՞ւր գարեջուր և սրքնձպին – 119. Ապա թէ կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. Ապա թէ գլխացաւութիւնն դիպի, ծեփելիք արա բաբունաճով – 120. Ապա թէ տաքութիւնն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղև -120. Ապա հետ երեք շաբաթու տուր հաւու ձագ և տուռայճ, և տահուճ. ապա հետ քառասուն ատուր տուր տարեկան ոչխարի միս: - 120. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր, և շաքարով տուր – 121. ապա գարեջուր և սրքնձպին տուր: - 121. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. և երբ բորբոսին, ապա ընծայեն զայս ջերմս՝ որ տետռատէօս ասեն: - 121. Ապա թէ ի գոգն եփելոյ նշան երևնայ, եփած աֆթիմոնն տուր – 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնձպինով ի բանի պահէ – 122. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ ո՛րն է պատճառն՝ որ զջերմն արար - 122. Ապա թէ պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է – 123. ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ երակ առնուլ: - 123. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն առ երակ: - 123. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123. Ապա թէ պատճառն խարտեշ մաղձին սաւտայն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան ատուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնձպինով: - 123. Ապա թէ առնուս զժռատն, որ է ազոխն ... պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայեն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր – 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս – 123. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ

լինի ... բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի - 124. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արիւն հան - 124. ապա թէ արիւն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարիւնն. ապա թէ կարմիր լինի և նօսր, առ ժամն կապէ զերակն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^a նոյնպէս ն չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. Ապա թէ չկակղանայ, դու կակուղ հուկնայ դիր ի յառաջ - 125. Ապա երբ գիտենաս որ հիւանդութիւնն կատարեցաւ, պատեհ է որ զիր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես - 125. ապա զբողկն տուր որ ուտէ - 126. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ - 126. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ - 126. ապա աճոէ զամէնն - 126. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիսռամ եփած: - 127. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմն ... ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի ... զանգժատի մաճունն տուր - 128. ապա թէ այս ջերմն զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր - 128. Ապա յառաջ պարկեշտացո զնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն - 130. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր - 130. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր, կամ ուլոյ - 131. Իսկ այս ջեւերմն յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիր նոպայն - 132. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն: - 133. Ապա թէ այդ նշաննիդ չլինի՝ զոր ասացաք ... իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն - 133. Ապա թէ ջերմն հին լինի ... տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն - 133. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն - 134. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն - 135. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ ... ժամանակն լինի - 136. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուժ, պատեհ է բժշկին զայն կերոկուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Ապա թէ գիտենայ

բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար քաշել, պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ – 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեան սկիզբն են ... ապա գիտենայ^ա որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ... ի յերրորդ ժամանակն հասաւ – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութիւնէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ... ժամանակն հասաւ – 137. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երևան, գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ... ի կատարեալ ժամանակն հասաւ - 138. ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 138. ապա գիտենայ^ա որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ... ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ – 138. Ապա թէ տեսանէ^ա որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ -139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն ... յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ – 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն ... գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: -139. Ապա թէ հիւանդութիւնն ի նոպայով ջերմերոյն լինի, պարտ է բժշկին՝ որ զայն նշաննին ... զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^ա որ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է – 139. Ապա թէ տեսանէ^ա որ նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին

և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն – 140. Ապա պարտ է^a բժիշկն յառաջագետ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի - 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն – 141. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն – 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն – 141. Ապա երբ այդ հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141. Ապա հետ /գրքում^a հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն - 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 141. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին -142. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն – 142. Ապա թէ այդ ամենայն հակառակն լինի ...և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ – 142. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի և յոյլ ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին, և ի միջասահմանն լինի, նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ – 143. Ապա պարտ է բժշկին՝ որ զայս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ – 143. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպուր և խարիկոն - 146. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր – 148. ապա այլ աւելի մի տար: - 149.

ԱՊԱ ԵԹԷ - Ախա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է – 9. Ախա եթէ պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ – 11.

ԱՊԱ ԹԷ – ապա թէ դուրս ի յերակացն բորբոսին, այն են նոպայով ջերմերն: - 4. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւագան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. Ապա թէ չօգտէ, գնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. ապա թէ առնուս մարգանկուշ ... ջրով եփես, և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր, կամ գոզին գոյնն սպիտակ – 12. ապա թէ եփեցաւ ... դարձեալ գնոյն ստածումն ի բան տար: - 14. Ապա թէ գիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց ... շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, զիտացիր որ հիւանդութեանն գլուխքն կայ և արձակէ– 15. Ապա թէ գինի տաս, սակաւ և շատ ջրախառն տուր – 16. ապա թէ ամառն լինի և օդն տաք, զմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞ա: - 17. Ապա թէ գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օծանէ, շատ օգտէ: - 19. Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո – 19. Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկևիլի շարապ և խնձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ – 21. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթն ասացար: - 22. Ապա թէ ասէ որ, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն, և ջերմն ի յար մնայ – 23. Ապա թէ յաւագան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան զհճութիւնն իւր: - 23. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիլուֆարի շարապով կակղացո – 24. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի – 24. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի ... ա՞ռ սանտալ և վարդէջուր ... հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ- 24. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ – 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի ... ստամոքսն զորացուր նռան ջրով – 25. ապա թէ զսերկևիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. Ապա թէ գոզն կարմիր լինի ... պատեհ է որ երակ առնես – 26. Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նռան ըռուպ հով ջրով ի բան տար - 26. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր, օգտակար է: - 26. Ապա թէ ջերմն և ծարաւն թէ խիստ լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ, և զմրգանց ջուրն ի բան պահէ – 27. Ապա թէ ամառն լինի, հով ջրով լվացվի – 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օծանէ զմարմինն խիրու ձիթով

– 28. ախաթէ այտով չիյաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ – 28. ապաթէ գինւոյ սովոր է, ջրախառն թող խմէ – 29. Ապաթէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, զարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Ապաթէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ զարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. Ապաթէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրիւն ի բան պահէ – 30. Ապաթէ ի ստամոքսն գէշ և աւեր խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Ապաթէ մնայ ջերմն, տե՞օս ուր ազգէ է – 31. ապաթէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մատպուխն մրգաջորով ի բանի պահէ – 32. ապաթէ պաղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով – 32. Ապաթէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախ խառնէ և խմէ – 33. Ապաթէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. Ապաթէ այս ջերմն յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. Ապաթէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս – 34 Ապաթէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփութն են՝ զատ ի յերակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն - 36. Ապաթէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ...նա ընծայէ երկրորդ հալմաշն, զոր անուանեն բարակ - 37. Ապաթէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի...նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր անուանեն քակող - 37. Ապաթէ դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն – 37. Ապաթէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն – 37. Ապաթէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ...լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. Ապաթէ անտես առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն - 37. ապաթէ հետ աւուր կամ երկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41. Ապաթէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս: - 41. Ապաթէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան զայդ որ ասացաք, ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն - 42. Ապաթէ հիւանդն չժուժէ կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42. ապաթէ տեսանես զուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. Ապաթէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ սուրբ ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: -

43. ապա թե տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս կուրսս- 43. Ապա թե հիւանդն նուաղի, դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով – 44. Ապա թե խիստ վատուծի հիւանդն, դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. ապա թե լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր – 44. Ապա թե հանդիպի որ յաղիքն ելունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Ապա թե այդ ջրերդ չիգտուի ... փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր ... և հոկնայ արա - 45. Ապա թե այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն:– 46. Ապա թե ջերմն զօրաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր, շատ օգտէ աստուծով: - 46. Ապա թե ձմռան աւուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. Ապա թե գոզն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. Ապա թե տաքութեան նշաննին խիստ լինի, զտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Ապա թե ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. Ապա թե չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր՝ որ աջոյ դեհ չվատուծի: – 49. Ապա թե ուժն կարող լինի ... իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն երակ առնուս - 49. Ապա թե տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. Ապա թե ստամոքսն վատուծ լինի ... ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր - 49. Ապա թե հիւանդն՝ է որ ի կրծոցն արին թքանէ, տուր զայս կուրսս՝ որ այժմ գրեմք – 50. Ապա թե հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ ... տո՛ւր զպզրկատունին զլուապն– 50. Ապա թե կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր, և հաւու ձագ – 51. Ապա թե ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է՞ որ իշու կաթն տաս – 51. ապա թե չգտանես վարդ, գառնալեզուի ջրով, կամ պզրկատունի ջրով, և դուրսեր արա զամէն մէկ դրամ մի ... և տուր յամէն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով:– 51. Ապա թե խօխն ի կրծոցն դժար գայ ... դու տուր զուփայի մտպուխն – 51. Ապա թե չկակղանայ այտով, զայս հուկնայս արա^a այս նշանօքս: - 52. Ապա թե այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^a ուր զցաւն իմանայ – 53. ապա թե զկեփային զերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է – 54. ապա թե ուժն զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս զբնութիւնն կակղացո: - 54. Ապա թե ի կուրծքն

չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով – 54. Ապա թէ խոցն և ցան
ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, որ
չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի, և ի ձեռն այրնելուն և տաքութեան՝ սրտին մարդն
մեռանի: – 55. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր և այծու
կաթն՝ ընդ զարեջուր խառնեալ - 55. ապա թէ բնութիւնն կակղանայ, զայս դեղս տուր: -
55. Ապա թէ ի կաթն տաքութիւն լինի, զարեջուր տուր՝ որ ջերմն հանդարտի – 56.
Ապա թէ զհացն կաթամբն ուտէ, այդ բուսական և օգտակար է - 56. Ապա թէ այն նիւթն^ա
որ ցորուց երակացն լինի^ա բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ նուպայ ունի և ժամ: -
58. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ ... նա իւր նուպային ժամանակն կարճ
լինի: - 60. Ապա թէ այն պատճառնին^ա որ գնուպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղ ժողովին,
նա նուպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ
գնուպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն խիստ յերկար
քաշէ: - 61. ապա թէ ջերման նուպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նուպայն հասանի և չթողի
զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն
մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեն – 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ
կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Ապա թէ
այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն^ա զերդ որ այն նիւթին
բնութիւնն լինի: - 61. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ
զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի գնուպայն քսան և չորս պահ: – 63. Ապա
թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինեհիս ջերմն, որ է ի յար
տաքութիւնն և առանց նուպայի – 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա
բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են
սոցա - 63. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն, և ի յանդամ մին վաթի –
63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ ... և անուանեն
զայն ջերմն այն անդամին անուամբն– 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի
պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ավիմեռինօս ասեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի
յերակացն բորբոսի խատէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէօս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ
ունի երկոտասան պահ: - 63. ապա թէ չերնայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն յերնայ: -

65. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ, և արինն հան - 66. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել, զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանալով: - 66. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի - 66. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և բրսի անդարուի ջուր - 68. Ապա թէ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրինդի և դամոյնաչիր... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ, և եղինդրի ձէթ - 67. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, և ցան այդով չխաղաղի, աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն - 68. Ապա թէ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68. Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուփարի ձիթով- 68. Ապա թէ հիւանդն հագ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ ... և փերճոկած գարի: - 68. Ապա թէ գլուխն գեճ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. Ապա թէ հիւանդին զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ... ապա զարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր, և մուգ նռան ջուր - 69. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ո խակ ամբրաւի ջուր ... և սակաւ մի քաֆուր ... ի քիթն արկ - 69. Ապա թէ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ որ է ծղին՝ կապէ: - 69. Ապա թէ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ - 70. ապա թէ արիւն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց, և ի թթու նռան ջուրն, և տուր - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղացո- 71. ապա թէ թթու և քաղցր նռան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. ապա թէ զարոյնն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ - 70. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ - 70. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի - 71. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ - 71. Ապա թէ այս ջերմս ... ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է

պատրաստել ի շատ հով ջրե – 71. Ապա թէ արին չկարէ հանել, զայն զհրուին^a որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^a ի բանի պահէ - 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ և կամ կակուղ հուկնայով – 71. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ... յառաջ արին հան ըստ ուժոյն, և ստածէ այս ըմպելովս: – 72. Ապա թէ մաղձն զօրաւոր լինի, իւր ստածումն այն է^a որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրինդի ջրով կակղացո: – 73 Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառտէ, և զաւեր արոյնն հան - 75. Ապա թէ հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իւր ստածումն այն է^a որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. Ապա թէ ժամն ձմեռ լինի ... առջն կրակ վառէ մոշի փատով – 77. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ ... ի բերանն սերնիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՛ւր զտապաշիրին կուրսն – 77. Ապա թէ հուկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հուկնայ արա – 78. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^a ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ, զի ահուկէ շատ: – 78. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ – 79. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Ապա թէ ձմեռն լինի, զերակն մոշի փատով և այգւոյ մատամ արա: - 79. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նի աիւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ զոր ասացաք: - 81. Ապա թէ ի կարիք հասնի, գարեջուր տուր – 82. ապա թէ գարեջուրն քացիի ի ստամոքսն, մի^o տաս գարեջուրն: - 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի^o արգիլէս - 82. Ապա թէ զլիսացաւութիւն հանդիպի, զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգւոյ կալ – 83. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր յեփած լինի դաղձն և անխտն – 83. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ ... մի^o տաս սրքնձպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ ... տուր զսրքնձպինն – 83. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկեր է ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ – 84.

կարմիր լովիասի ջուր տուր .. Ապա թե յամէ ջերմն, և ընդ տասն և չորս օր անցնի, ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնճայինով – 84. Ապա թե չթողու ջերմն այդ դեղերովդ՞ գոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր՞ որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն՝ որ լուացած ասպրով լինի զուզեն և մագտաքեով – 84. ապա թե յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն ... ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. Ապա թե յերեսն կամ ի յոտսն փուրս անկանի, տո՞ւր զդեղն նախկին գոր յակրայբադինն կայ գրած – 84. Ապա թե հազ լինի, տո՞ւր հետ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. Ապա թե խարտեշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն, և յաւելցո ի հով դեղերն – 85. Ապա թե սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի բան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. Ապա թե ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցեւթն օրն - 86. ապա թե բնութիւնն կապ լինի, առ վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: – 86. Ապա թե պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Ապա թե վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՛ տար վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ – 87. Ապա թե ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ՞ որ քաղցր է, իւր ստածումն այս է՞ որ ի յանօթեց սրքնճուպին տաս - 87. Ապա թե հետ այս ջերմանս զոզն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87. Ապա թե զսարդոստէին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օծանէ. օգտէ: - 87. Ապա թե այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թապտիրն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. Ապա թե ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Ապա թե բորբոսած լինի, կամ ցներքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Ապա թե ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետռատէօս ասեն – 93. Ապա թե յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. ապա թե չլինի յիստակ, նա չերննայ ի յայդ նշաննոյդ՞ գոր ասացաք բնով - 94. Ապա թե նոպայն ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տաս զարեջուրն – 95. Ապա թե չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուզ նոան ջուր – 95. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թե ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ՞ որ է ի խուպազէ ազգ մի, որ է ցանծոյ - 95. տուր ... զհետ փշրանքն նոան

ջրով ... Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնձորի բանդակով – 96. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՛ւր մթխալ տապաշիրի դուրս – 96. Ապա թէ նոպայն յերեկոյէն բռնէ, տուր գարեջուրն առաւօտում – 96. Ապա թէ նուազիլ հանդիպի հիւանդին ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն՝ որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս – 96. Ապա թէ վատուժ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն ի հով տունն նստեցուր – 97. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշեռ ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկնիլի ըռուպ տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր – 98. Ապա թէ ծարան խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն, և դդմի ջուր, և շաքարի սրքնճուպին տուր – 98. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զքաֆուրի դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով, օգտակար է: – 98. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զքաֆուրի դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով – 98. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն – 99. ապա թէ դեղ կամենաս տալ, այս նշանօքս տուր: - 100. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՛ւր սակաւ մի ճուլապով - 100. Ապա թէ կարիք լինի^a որ այլ շուտով այրնես, ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ և արկ ի հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի ... և տո՛ւր որ խմէ: - 101. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ ... և տո՛ւր որ խմէ: - 101. Ապա թէ յերկար քաշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր գարեջուր՝ յոր եփած լինի ըռգեանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն ... տո՛ւր վարդմարապայ – 102. Ապա թէ աւեր արիւնն գորաւոր և յաղթող երևնայ, պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն – 102. Ապա թէ ի յայլ նիւթոցն տեսանես յաղթող և գորաւոր, տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և գորաւորն՝ իւր նշանօքս - 102. Ապա թէ արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թէ պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թէ սն մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և գորաւոր, զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 103. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու զստածումն և զդեղերն ... ի միջավայր արա: - 103. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն

լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով – 104. Ապա թէ չուտէ կերակուր, տուր գարեջուրն երկու հետ – 104. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր որ զբնութիւնն կակղցնէ – 106. ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, ա՞ռ գտապաշիրին դուրսն ... և սերկնիլի ըռուպով ի բանի պահէ – 106. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ռ եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 106. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտէ: - 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ - 108. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր գդեղերն^a որ զգոզն յորդորեն – 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նռան ջուր տուր – 108. Ապա թէ հիւանդութիւնն խիստ լինի ... երակ առ – 108. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն ... պատեհ է որ նոյնպէս և գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն, և զկերակուրն, և զըմպելին – 111. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատատկի ջրով – 111. Ապա թէ պալղամն յաղթէ մաղձին, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնես, տուր պատատկի ջուր սրքնճպինով – 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին ... տո՞ւր զպատատկի ջուրն սրքնճպինով և վարդմարապով – 111. ապա թէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի, իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյտ^a զոր յիշեցաք: - 112. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպաճ – 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր դամոյնի ջուր և թմրհտոյ – 112. ապա թէ հիւանդին զօրութիւն ուժով լինի, պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոին հապն տուր – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տո՞ւր զղափթին զկուրսն սրքնճպինով – 112. Ապա թէ մաղձն և պալղամն հաւասար լինի, նոյնպէս և գստածումն հաւասար արա – 112. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս երակացն: - 113. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատեօս ջերմն - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն

բորբոսի, նա առնէ գտետոռատէօս ջերմն – 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի ... նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառօս - 114. Ապա թէ զայս նշաննիս տեսանես ... գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալըս է, որ է յիստակ բնական սաւտայն: - 115. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն, և հիւանդն պալղամիկ լինի ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի – 115-116. Ապա թէ այս ջերմս ի յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր սրքնճպինով – 116. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չերկարիլ - 117. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի ... տո՛ւր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռագիանի ջրով - 117. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատասկի ջուր – 117. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտէշ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր և սրքնճպին – 119. Ապա թէ կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. Ապա թէ գլխացաւութիւնն դիպի, ձեփելիք արա բաբունաճով և մանիշակով – 120. Ապա թէ տաքութիւնն դիպի, յաւելցո ի յայդ ձեփելիքդ խաշխաշի կեղն - 120. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր, և շաքարով տուր – 121. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. Ապա թէ ի գոգն եփելոյ նշան երևնայ, եփած աֆթիմոնն տուր – 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ – 122. Ապա թէ պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ երակ առնու: - 123. Ապա թէ երակ կամիս առնու, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն առ երակ: - 123. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123. Ապա թէ պատճառն

խարտէշ մաղձին սաւտայն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով - 123. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան աւուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճայինով: - 123. Ապա թէ առնուս զժոռատն, որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ ... զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուիս տաս - 123. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն՝ նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն - 124. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արիւն հան - 124. ապա թէ արիւնն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարիւնն. ապա թէ կարմիր լինի և նօսր, առ ժամն կապէ զերակն - 124. Ապա թէ չկակղանայ, դու կակուղ հուկնայ դիր ի յառաջ - 125. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս ... ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիսոսամ եփած: - 127. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի ... զանգժատի մաճունն տուր - 128. ապա թէ այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուիսն տուր - 128. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր - 130. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր - 131. Ապա թէ ջերմն հին լինի ... տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն - 133. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն: - 133. Ապա թէ այդ նշաննիդ չլինի՝ զոր ասացաք ... իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն - 133. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթն լինի և հեշտ ... նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի: - 136. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուժ, պատեհ է բժշկին զայն կերոկուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Ապա թէ գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար կամի քաշել, պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն

հասաւ: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ... ի յերրորդ ժամանակն հասաւ – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութիւնէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ... ժամանակն հասաւ – 137. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ - 138. Ապա թէ տեսանէ^a որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. Ապա թէ հիւանդութիւնն ի նոպայով ջերմերոյն լինի, պարտ է բժշկին՝ որ զայն նշաննին, և զպատահմունքն՝ զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ – 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է – 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն ... հիւանդին մարմինն ... հանգիստ լինի, գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այլ մահու նշան է - 142. Ապա թէ այդ ամենայն ի հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ ... և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի և յոյլ ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զուրն ցուցանեն, և

այն՝ որ զերկարորեան ... նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարորեայ – 143.

ԱՊԱ ԹԷ ՈՉ – Ապա թէ ոչ^a նոյնպէս տե՞ս զջերմն թէ յորոքայ ազգէ – 31.

ԱՊԻԿԷԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ – և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի և կամ ապիկեգործութիւն - 91.

ԱՊԻԿԻ – Ի սկիզբն հիւանդութեանն երակ առնու կամ ապիկիս արկանէ – 29. Եւ այս ցեղս լինի^a յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... զերդ փորուն լուծելն ... և երակ առնուլն և ապիկիքս - 35. դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. և հան արին ըստ ուժոյն, եթէ երակ առնուս, և եթէ ապիկիք: - 49. ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49. դու ապիկիք արկ, և արին հան – 66. և այլ տեսայ՝ որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: - 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. Ապա թէ չկարեք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել, զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով – 66. Ապա թէ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ – 70. ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ – 79. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^a որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է ... նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն - 81. մէկն այն է^a որ ի հալած ապիկի նման է - 85. Եւ իւրեանց նշանն այնէ. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի՝ որբ բորբոսի իւր ջերմն՝ պիստ դող ունի – 86. եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Այս երկու ջերմս ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն, զոր ի հալած ապիկի նման է – 88.

ԱՊԱԿԻ ԱՌՆՈՒԼ – դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն – 49.

ԱՊԻԿԻ ԱՐԿԱՆԵԼ – Ի սկիզբն հիւանդութեանն երակ առնու կամ ապիկիս արկանէ – 29. դու ապիկիք արկ, և արին հան – 66. և այլ տեսայ՝ որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: - 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. Ապա թէ չկարեք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք

արկանել, զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով – 66. Ապա թէ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ – 70. ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ – 79.

ԱՊՈՒՃԱՐԵՅ, ԱՊՈՒՃԱՐԵՅ – Ապուճարեհն ասէ – 26. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գեճ արենէ լինի – 78. Այլ բժշկապետն Ապուճարեհն ասէ – 132.

ԱՊՈՒՃԱՐԵՅ – տե՛ս ԱՊՈՒՃԱՐԵՅ

ԱՊՈՒՃԵՐԻՃ – Ապուճերիճն ասէ ի նոյն պատճառդ – 134.

ԱՊՈՒՐ – Եւ կերակուր նռան մուգաւարայ, և աղտորի ապուր ... տուր - 71.

ԱՊԻԼ – Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն, յորժամ եփի հիւանդութիւնն – 140.

ԱՋ – զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր^ա որ աջոյ դեհ չվատուծի: - 49.

ԱՌ^{1/} գոյ. / - զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի. զի հանապազ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի – 49.

ԱՌ^{2/} նախդիր տրական հոլ. հետ / - Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելլենացոց, տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն – Ա.

ԱՌ^{3/} նախդիր հայց. հոլ. հետ / - Ապա թէ զհտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց, և զիւր ահոկն ցուցանէ առ հիւանդն, շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. և արեանն եռալոյն պատճառն քինախնդիր լինելն է առ տրտմեցուցիչն: - 16. Եւ զայս զհտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաջ ջերմն – 34. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն – 38. և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել ... կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. Վասն այտոր է^ա որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134.

ԱՌԱՆՁԻՆ – ապա տե՛ս՝ թե ո՛ր նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին, և երևեցուցանէ զիր նշաննին ... և զիր խասլիաթն, որ է առանձինն իւր յատկութիւն – 110. և զայս շատ են փորձել, զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ. այլ խասլիաթն առանձինն ի իւրական գործ գործէ: -121. Խասիէթ զիւրական և զառանձին գործն է ի ասել, զոր անուանեն յատուկ: - 133. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իւրական – 137.

ԱՌԱՆՅ – աճող և մարձէ զմարմինն առանց ձիթերոյ - 23. իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի – 35. տուր ... զառնալեզուի ջուր հում և առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դդմի ձէթ – 50. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած ... և կօղայ առանց կեղևելոյ: - 51. Սկիզբն առնեմք և ասեմք զսինայիսու ջերմն՝ որ ի յար լինի .. և առանց նուպայի - 56. յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նուպայի – 57. Մէկն այն է՝ որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նուպայի – 58. և երբ այն նիւթն^ա որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^ա որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նուպայի: - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի – 58. Եւ ի յայլ նիւթերոյն ջերմերն լինի ի յար և առանց նուպայի - 58. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նուպայի: - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս, որ ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նուպայի - 63. Բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նուպայով, և օր մի կակուղ առանց նուպայի - 63. նոյնպէս և այն հանապազ լինի և առանց նուպայի: - 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայի զսինեհիս ջերմն, որ է ի յար տաքութիւնն և առանց նուպայի - 63. Այլ յառաջոյ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նուպայի, ի յարենէ լինի - 64. և այլ ասացի^ա թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն, և խառն լինի ընդ արիւնն, նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նուպայի: - 64. Եւ ասեմ^ա որ այն ջերմն, որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նուպայի ... շատանան և պակասին: - 64. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ ջերմանայ խիստ, առանց դողալոյ - 78. երեք օր երեք գիշեր ի յար լինի

տաքութիւն առանց պակասելոյ – 78. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ, եթէ այս ջերմս առանց խարտէշ մաղձին չլինի: - 107. և տաքութեան շատութիւն նորա յաւելնայ և բարձրանայ առանց վնասի: - 110. մէկն բնութեամբ լինի, և երկրորդն առանց բնութեան – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի – 114. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հազցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հազցնես^ա առանց լուանալոյ^ա օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121.

ԱՌԱՋ - ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն – 42.

ԱՌԱՋԻ – Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն, որ են հոգի բնութեան ... և հոգի կենդանութեան ... և հոգի զգայութեան, իւր տեղի և բնակարան գլխոյն առաջի փորոքն է: – 3. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ, մինչև մարմինն աղէկ քրտնի - 11. ապա զիտասցիր^ա որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է զոր թառամեցնող ասեն: - 38. Եւ այլ պատեհ է^ա որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն պարկեշտ առնես զթպտիրն - 84.

ԱՌԱՋԻՆՆ - Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն, զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն – Ա. Իսկ առաջին պատճառն այն է^ա որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Առաջին բաժինն երեք շունչ են – 3. և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի – 18. զկերակուրն պարկեշտ տուր և շուտհալ. և մերձաւորութենէ պատրաստեցո՛ր բնիկ, մինչև իւր առաջին բնութիւնն դառնայ: - 20. Վասն առաջին ջերմանն, զոր հալումաշ ասացաք: - 36. Առաջինն^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն - 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին զիճութիւնն^ա որ ի յերակսն լինի - 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալումաշն ընծայի, որ կոչի թառամեցնող - 36. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն – 38. վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալումաշ ջերմանն – 41. Առաջին ցեղն, որ է թառամեցնողն, իւր պատճառն զերդ միօրեայ ջերմանն լինի – 45. իւր առաջին ստածումն այն է^ա որ ի

բասիլիկէն երակ առնուս – 49. Այլ առաջին ցեղն սինէխօս է – 57. և աւիրի առաջին նոպայնովն շարն և ժամանակն – 61. կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ, որ չլինի ի յայն առաջին նոպայնովն – 61. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն – 62. մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն. և այլ^a որ ինքն է թպտրող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ – 65. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն - 71. Ապա զքո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, որ չելնէ ծաղիկ: - 76. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են, որ իւր առաջին պատճառն նշաննին այս ջերմանս – 124. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք – 134. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն, եթէ առաջին ժամանակն ընդ երեք բաժնի: - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն – 134. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն – 143. Գաղիանոսի հապն խիստ աղէկ՝ որ իբրև զառաջինս գործէ: - 144.

ԱՌԱՋԻՆՔ – Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^a որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս, զոր այլ առաջինքն փորձեցին - 120. Եւ այլ փորձեցին որ առաջինքն, և զայս շատ են փորձել, զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ - 120.

ԱՌԱՋՆՈՐԴ – Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ.

ԱՌԱՋՔ - Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք – 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն – 134. Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ^a եփել զհիւանդութիւնն - 135.

ԱՌԱՋ ՔԱՆ – ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ^a կրթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42.

ԱՌԱՍՏԱՂ – Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ՝ այս են, որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին – 66.

ԱՌԱԻԵԼ - և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ – 2. Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն^ա ջերմացուցանէ և գայլ ևս երկուսն - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց – 6. զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ա որպէս սուգն և հոգան - 35. կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնաշարքն – 82. Եւ այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի – 108.

ԱՌԱԻԵԼ ՔԱՆ – զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13.

ԱՌԱԻՕՏԻՆ – այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^ա յառաջ քան զնոպայն - 95. պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրբնճպիտով - 104.

ԱՌԱԻՕՏՈՒՆ – և առաւօտուն քաֆուրի դուրս տուր թուրինճի ջրով – 32. Ապա թէ նոպայն յերեկոյէն բռնէ, տուր գարեջուրն առաւօտուն – 96. պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տաս – 106. առաւօտուն դամոյնի ջուր տուր – 108.

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆ – մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան – 18.

ԱՌ ԺԱՄՆ – ապա թէ կարմիր լինի և նօսր, առ ժամն կապէ զերակն – 124.

ԱՌ Ի – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց, առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: – Բ. Բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարէն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35.

ԱՌՆԵԼ, ԱՐՆԵԼ - Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^a միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառօտ^a նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ. և արարաք զգիրքս զայս, և անուանեցաք Ջերմանց մխիթարութիւն – Բ. Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով – Բ. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնել – 2. Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Առնել սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. և զիւր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնել – 4. Արդ սկիզբն առնել օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Արդ սկիզբն առնել օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ - 6. ապա երբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին ... և զկերակուրն պարկէշտ առնել – 7. Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր, և սրբնճուպին որ շաքարով լինի արարած – 7. Այս ցաւուս թեզով ճար արա – 8. Ապա դեղ զայս արա – 9. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի, կամ այլ ըմպելի որ զգինոյ գործն կարէ առնել - 10. Ապա թէ չօգտէ, զնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. և երկրորդ պատճառն այն է^a որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն, և չգտանեն ելք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օդոյն առնելովն – 13. Ապա հիւանդանայ և ներքսի անդամունքն և զնոյնդ առնեն, որպէս ասացաքդ: - 13. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^a որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ոյս և սուգ առնել վասն քինախնդիր լիենլոյն – 16. և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա՝ որ անուշացնես զսիրտն և խաղաղեցնես զտրտմութիւն – 16. և այն որ զուրախութիւն հոգայ և խնդալն, ոչ առնել զայդ ամեննին զոր ասացաք: -18. իւր նշանն այս է^a որ չորացնէ զմարմինն, և զգոզն կարմիր առնել - 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, զօրաւոր առնել զհոգին, և տկարացնէ զմարմինն - 18. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն - 18.

Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի և ելունդ ելանէ կամ զարկք անու, ուռնայ ի յանթքն խոլային մարմին, և աննէ գջերմն- 22. զիր ամենայն թպտիրն պարկեջտ արա – 23. Իսկ յառաջ ելրնդիր բժշկութեան պէտ աննէ պատեհ է – 22. Մատային ասէ, թէ իր ստածումն այն է որ երակ աննէ և գարեջուր խմէ – 24. և երբ մարմնոյն գոյնն դէպ ի կարմիր լինի ... պատեհ է երակ աննէ - 25. Ապա թէ գոզն կարմիր լինի ... պատեհ է որ երակ աննէ – 26. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի ի բաղանիս մտէ ... և եղկ աւագան աննէ – 26. պարտ է երակ աննէ որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. մէկ քանի հեղ եղկ երակ աննէ – 26. Իր ստածումն այս է, որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ, և եղկ աւագան աննէ – 28. Մասրճուէն ասէ, թէ իր ստածումն այս է՝ որ ի կիֆալէն երակ աննէ – 30. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնես ... և ապա յետ այնոր թիկանցն արա – 34. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տերն պէտ աննէ նմա ... լինի որ յանկարծ այն ծառն յիր բնական բնութիւնն դատնայ - 37. Ապա թէ անտես աննէ տեր ծառոյն... նա չորանայ ծառն – 37. և ճոտքն ուժ աննէն և պտղաբերեն: - 37. Ապա թէ զանց աննէ իր տերն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. և այլ գիտացիր^a որ այս ցեղ հալնմաջ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի ... որ հին հազ ունին. և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն աննէն - 40. ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ – 42. Եւ զայդ՝ զոր ասացաք՝ ի յար արա – 42. զամենն աղա և մաղէ ... և դուրսեր արա – 43. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. զայս ամենս աղա և մաղէ ... և դուրսեր արա – 43. զիր տունն և զպառկելիքն հով արա – 44. և աղն պակաս արա – 44. Եւ այլ ջանք արա ամեն հունարով^a որ չիլուծի բնութիւնն - 44. զամենն աղա և մաղէ ... և դուրսեր արա – - 44. դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. զամենն ի մէկ տեղ ժողվէ, և հոկնայ արա որպէս ըռասմն է: - 45. զամենն հաւաքէ և հոկնայ արա - 45. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ աննէլոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն – 49. Ապա յետ երակ աննէլոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. զայս զամենս հաւաքէ, և հարիրայ արա – 50. և կուրսեր արա զամեն մէկ դրամ մի, և ի շքի

չորացո - 50. գայս զամենն աղա և մաղէ ... և մանր և տափակ հապեր արա – 51. Ապա թէ չկակղանայ այտով, գայս հուկնայս արա՝ այս նշանօքս: - 52. Ա՛ն սպիտակ գարի փերճոկած և ձարձատ արարած – 53. և հուկնայ արա զերդ իւր ռասմն է – 53. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ ... որ զթոքսն կամ զխոչակսն խոց արնէ: - 54. զի հանապասս ի շնչոյն արնէլն և ի տալն դադար չունի ... և գտաք օդն ի սրտէն արնէ՝ և ի դուրս արձակէ - 55. Ապա թէ ժամ մի դադար արնէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55. գայս զամենս աղա և մաղէ, և պզրկատունի կուրս արա - 56. Արդ սկիզբն արնէմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զբորբոսային ջերմերն – 56. Սկիզբն արնէմք և ասեմք զսինայիսօս ջերմն՝ որ ի յար լինի - 56. Ապա այն նիւթերն^a որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, արնէն զջերմն նուպայով – 59. Վասն նուպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ արնէն զնուպայն: - 59. Ապա թէ այն պատճառնին^a որ զնուպայն կարճ արնէն, ի մէկ տեղ ժողովին - 60. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի ...նա ընծային այլ ցեղ նիւթն, և սկիզբն արնէն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ - 61. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն արնէմք, որ է արեան ջերմն – 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարարք, որ է արեան ջերմն – 62. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա արնէ գտրիտէօս ջերմն – 63. Եւ յորժամ սև մաղձն՝ որ է սաւտայ՝ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, նա արնէ գտետոռատէօս ջերմն – 63. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արարք: - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա արնէ գտետոռատէօս ջերմն – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ^a ի յայն անդամն և տաքութիւն, և արնէ զջերմն. – 64. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն արնէլոյ, տո՞ւր մուզ նոան ջուր – 66. Ապա թէ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. գայս զամենս պատրոյկ շաֆ արա, և ի բան տար: - 67. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռն և յտոներն կապք արնէս պինտ - 69. գայս զամենս աղա՛ և մաղէ ... կուրսեր արա – 71. Ապա ի վերջքն ի յայտոցին գայս դեղս արա – 72. Ա՛ն սապոն և զաւհրան, աղա և մաղէ ... և տլէ արա - 72. գայս ամենս աղա և մաղէ ... և տլէ արա սկիզբն ի յայտոցին: - 72. գայս զամենս յիրար խառնէ, և ի վրան տլէ արա: - 73. գայս զամենս աղա՛ և մաղէ ... և ի վերայ տեղացն սպեղանի արա –

74. և ապա զբացող դեղերն մորիսմ առնէ – 75. Ապա զքո գառաջին ջանքն և գստածումն յաչքն արա- 76. ա՛ն չոր գնձահատ և ձարձատ արա – 76. Ապա երբ գայդ տեսանես, ճար արա^ա որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես^ա այս նշանօքս - 77. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. Ա՛ն բրնձի ալուր, և կորեկի ալուր ... շաղւէ վարդի ձիթով, և տլէ արա: - 77. գայս ամէնս աղա՛ և մաղէ, և սերկնիլի ջրով շաղւէ՝ կուրս արա – 78. Ապա թէ հուկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հուկնայ արա – 78. Ապա թէ ձմեռն լինի, զկրակն մոշի փատով և այգույ մատամ արա: - 79. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չելանէ: -79. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ գլցկումն արաք, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն – 81. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն. և արանցն ի ձեռացն և ի ոտիցն առնէ սկիզբն – 82. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր^ա որ քրտնի...և կամ այլ ջուր^ա յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^ա ձարձատ արարած - 83. և յայդ ջերմանտ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա^ա զերդ որ ասացաք: - 84. զամէնս աղա՛ և մաղէ ... կուրսեր արա – 85. ա՛ն սրքնձպին՝ որ հնդանօք լինի զուգած ... և ընդ բողկի ջուրն խառնէ, և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: - 86. Ապա թէ երաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՞ տար վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ և ահուկէ: - 87. Եւ ի կշտելեաց երաբերութիւն տայ առնել բողկի ջորով և սրքնձուպինով և կարմիր լովիասի ջրով և սամիրով – 89. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով – 96. Ապա առ սանտալ, և քաֆուր ...և ի վերայ լերդին տլէ արա, օգտէ: - 98. Եւ սապոնին հապովն և մագտաքեով խախաչ առնէ – 98. Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և զիճային առնել - 100. զամէնս աղա և մաղէ ... կուրս արա - 101. Եւ գայդ ի դողալուն ատենն սկիզբն արա - 101. նոյնպէս և դու գստածումն և զկերակուրն հաւասար և ի միջավայր արա: - 103. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետռատէօս ջերմանն արա: - 103. զի թէ այլ ի յառաջ տաս գայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար զսպէ, և արգիլէ յեփելոյ և արձակելոյ, և առնէ իցկումն և այտոց: - 104. զամէնս աղա և մաղէ ... կուրսեր արա - 104. գայս զամէն աղա և մաղէ ... կուրսեր արա - 105. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և գոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընձայի, որ յիստակ

տետոռատէօ կոչի՝ ի մեջ արա - 107. և զայլ զամենայն ցեղ զստածումն հաւասար առնել:- 111. նոյնպէս և զստածումն հաւասար արա – 113. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոռատէօ ջերմն - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոռատէօ ջերմն – 113. և ապա յետ երակ առնելոյն՝ տո՛ւր զայս մտպուխս: - 116. Ա՛ն ... քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած և ձարձատ արած հինգ հիմգ դրամ – 117. զամէնս աղա և մաղէ ... և հապեր արա – 118. զամէնս աղա և մաղէ ... և կուրսեր արա կէս կէս մթխալ – 119. Ապա թէ զլիսացաւորսն դիպի, ծեփելիք արա բարունաճով – 120. և հազար տուր ուտելոյ՝ հում և խաշած, և ի քիթսն սղուտ արա մանիշակի ձիթով: - 120. բայց վերաբերութիւն արա սրքնճպիտով և տաք ջրով ի նոպային ժամն – 122. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմն ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ որն է պատճառն՝ որ զջերմն արար - 122. Լերդին և փայծղան պէտ արա ծեփելով, և ջեռոց այրնելով – 125. Եւ երբ տեսանես զնաշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛, այն դեղերովն՝ որ զսն մաղձն լուծանեն - 125. և զայդ շատ հետեր արա – 125. Ան քապուլի հալիլայ ... ձարձատ արարած – 126. Եւ երբ զամէնս արարեալ լինի, տո՛ւր դափտի կուրս – 127. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա – 128. և զհիւանդին զօրութիւնն և զկերակուրն պարկեշտ արա – 130. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ գիրք մի արարին – 132. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփելն լինի, որ է նիւթն: - 137. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, եփէ և պարկեշտցնէ զնիւթն զայն՝ որ զտաքութիւնն արար: - 140. լոսէ զամէնս մանտր ... հապ արա – 144. Ա՛ն սապո մի .. հապ արա – 145. Ա՛ն սպիտակ թրպութ լոսած մի դրամ ... հապ արա – 145. Ա՛ն սուրինճան, պուզիտան, խրընդատ ... և արա՛ որպէս զայդ: - 145. Ա՛ն լոք ընտրած, և տորուն, և անիտոն ... և շաղւէ տաք ջրով և արա՛ ճճվնի մթխալ մթխալ, առնելոյն չափն ճճու մի – 146. և զայլ դեղերտ աղա^o և մաղէ, և ի ներս արկ և շաղւէ և հապեր արա – 146. Ա՛ն լունապ ... քերած պասպայիճ և ձարձատ արա երկու դրամ – 147. և ձգէ ի ներք տասն դրամ սակամոնի. առնելոյն տասն դրամ: - 148. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ

շարժի ... գայդ կապերս արա – 148. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ – 149. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ առնէ գտետոաստէս ջերմն – 149.

ԱՌՆԵԼ ՋԵՐՄՆ – Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այսչի և ելունդ ելանէ կամ գարկք առնու, ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմին, և առնէ գջերմն- 22. Ապա այն նիւթերն^a որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն գջերմն նուպայով – 59. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ գտրիտէս ջերմն – 63. Եւ յորժամ սև մաղձն՝ որ է սաւտայ՝ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ գտետոաստէս ջերմն – 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսն, նա առնէ գտետոաստէս ջերմն – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ^a ի յայն անդամն և տաքութիւն, և առնէ գջերմն – 64. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ գտետոաստէս ջերմն - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ գտետոաստէս ջերմն – 113. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ առնէ գտետոաստէս ջերմն – 149.

ԱՌՆԵԼ ԽՅԿՈՒՄՆ – զի թէ այլ ի յառաջ տաս գայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար գապէ, և արգիլէ յեփելոյ և արձակելոյ, և առնէ խցկումն և այտոց: - 104.

ԱՌՆԼ ՍԿԻՉԲՆ – Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն. և արանցն ի ձեռացն և ի ոտիցն առնէ սկիզբն – 82.

ԱՌՆՈՒԼ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի – Բ. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ, և ի միտ առնու վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Այլ Գաղիանոս ... ասէ, եթէ աղէկ իմացիր և ի միտ առ, յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պուտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. առ ի միտ օրինակ զդարբնի փութսն – 5. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացդ ի բնութիւն՝ եթէ ի միտ առնու աղէկ և զիտենաս որ երբ յայն փութսն զհճութիւն լինի արգելած...և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած զհճութիւնքն որ ի փութսն

կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. գայս անունս առին ի ծովային կենդանոյ միոյ: - 7. ա՞ռ սակամն քացախ և վարդի ջուր և վարդի ձեթ, յիրար խառնէ և զգլուխն այնու օձանէ - 9. և առ քթան կտաւ և ի դեղոյ թաց, և ի վերայ գլխոյն դիր. օգտակար է - 9. ա՞ռ մանիշակ և լիլուֆար և պապունիճ - 9. գայս ամենայն անուշ ջրով եփէ՞^a մինչև ջուրն գդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. Ապա եթէ առնու վարդի ձեթ ... և ի վերայ գլխոյն դնէ, նոյնպէս և զկուրծսն իւրովն օձանէ ... խիստ օգտակար է - 9. ա՛ռ մարգանկուշ և բաբունիճ և նամամ - 10. Եւ իւր ստածումն է՝ որ ... առնու խիրի ձեթ և պապունիճի ձեթ, և զմարմինն աղէկ օձանէ - 11. ապա թէ առնու մարգանկուշ և սամիթ ... և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. ա՛ռ սամթի ձեթ ... և զգլուխն օձանէ, շատ օգտակար է: - 11. Չի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած, ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ: - 13. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է՞^a որ յառաջ էրակ առնու - 14. Ապա առ բակլայի ալուր - 14. և լինի որ երեսն այտոց առնու - 16. Ապա առ սպիտակ սանտալ ... և ի վերայ գլխոյն դիր: - 17. այս ջերմս ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի, և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և աքմատ առնու - 19. Եւ ա՛ռ պապունաճ և մանուշակ ... ջրով եփէ աղէկ, և զգլուխքն այդ ջրովդ ի յար ձեփէ - 21. Ա՛ռ դդմի կտի ձեթ ... և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. Եւ այլ ա՛ռ մանուշակ ... ջրով եփէ, և ի վերայ գլխոյն դիր - 21. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի .. կամ գարկա առնու, նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն խոլային մարմին կայ, առնու ի այրենէն և ուռչի: - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտչի և ելունդ ելանէ կամ գարկք առնու, ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմին - 22. Այլ ասէ մեծ իմաստասերն Սինայի որդին, եթէ էրակ առ, և զբնութիւնն լուծէ - 23. Իսկ իւր ստածումն այս է, որ էրակ առնու իւր դիմացի հակառակէն - 23. ա՞ռ սանտալ և վարդէջուր և գառնալեզուի ջուր ... ի վերայ այտոցին պահէ - 24. Ի սկիզբն հիւանդութեանն էրակ առնու կամ ապիկիս արկանէ - 29. և առ աֆիոն և վարդէջուր ... և զքներն օձնէ - 30. ապա առ սանտալ և քաֆուր ... և յար ի վերայ կրծոցն պահէ - 32. Եւ առ քթան կտաւ, վարդէջրով քաֆուր տրորէ ... և ի վերայ

կրծոցն և սրտին դիր – 33. Ապա թե հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. Ապա առ գուֆայ ... և տուր մեղրաջրով – 34. և երակ առնուլն և ապիկիքս ... ամէնքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. Ապա ա՛ռ իւր կաթնէն – 41. Ա՛ռ տապաշիր չորս դրամ – 43. ա՛ռ ի յայդ գարեջրէտ չորս նուկի – 43. Ա՛ռ գառնալեզու երեք դրամ – 43. Ա՛ռ ուլու միս ի թիկանցն և ի շլեցն – 44. դու հետէն առ զջուրն, ի գատէ յաման արկ, մինչև ցամաքի միսն – 44. Ա՛ռ խնձորի ջուր ... և ի բան տար – 44. Ա՛ռ հայ կաւ տասն դրամ – 44. Ա՛ռ պզրղատուն աղընձած մի մթխալ – 45. Ա՛ռ գառնալեզվի ջուր ... և հոկնայ արա որպէս ըռասմն է: - 45. դու իւր փոխան փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր ... և հոկնայ արա – 45. Եւ առ փերճոկած ոսք ... և տուր որ ուտէ: - 45. և զերդ գդարբնի փութսն զհով զօղն առնու և ի սիրտն ուղարկէ, և զտաք օղն առնու ի սրտէն և ի դուրս ուղարկէ: - 49. իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն դեհն, ուր զցան իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թե չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր՞ որ աջոյ դեհ չվատուծի: - 49. դու ապիկիքս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. և հան արիւն ըստ ուժոյն, եթէ երակ առնու, և եթէ ապիկիք: - 49. Ա՛ռ պզրկատուն և տաճիկ կռեզ – 50. Ա՛ռ հոռոմ մատնեհար կաւ երեք դրամ – 50. Ա՞ռ գարի կորկոտ փերճոկած ... և տուր - 50. Ա՛ռ տաճիկ կռեզ և հայ կաւ – 51. Յետ այս դեղիս՝ ա՛ռ բակլայի ալուր երեք նուկի – 51. Ա՛ռ փերփերանի հունդ հինգ դրամ – 51. Ա՛ռ մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն որ կթեն – 51. Ա՛ռ յունապ քսան հատ – 52. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի – 52. Ա՛ռ խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ – 52. Ա՛ռ սպիտակ գարի պերճոկած և ձարձատ արարած - 53. և ամեննին չունի հանկիստ՞ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, եփէ ողջացուցանէ - 53. իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն՞ ուր զցան իմանայ - 54. ապա թե զկեփալին զերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է – 54. Ա՛ռ խիարշամպէ, և մանուշակ ... և ջրով եթէ – 54. Ա՛ռ տաճիկ կռեզ, և տապաշիր ... և պզրկատունի լուղապով կուրս արա – 56. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պաղամին ջերմն, որ յամէն օր առնու զնուպայն - 59. Իսկ սաստային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու զնուպայն – 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու զնուպայն – 59. Եւ երբ ջերման նուպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն

սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու ցրուի մէկայլ նոպայն – 61. ի միտ առ աղէկ և տես – 65. Իսկ երրորդ դէմսն այն է՞ որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. դու էրակ առ սկիզբն այս ջերմանս, յառաջ քան որ յաւելնայ հիւանդութիւն - 66. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՝ որ չառնու էրակ, զի չէ ժամանակ և ոչ պատեհ, այլ սկիզբն հիւանդութեանն առ զէրակն: - 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարելն ժամն հիւանդութեան էրակն առին, և մեռան շատք – 66. Բայց երբ ուժն օգնական լինի ... կարողք ենք ճար այրնելն և էրակ առնուլն – 66. Ա՛ն չոր մանիշակ և տատաշ ... և ի բան տար զերդ իւր ռասամ է: - 67. Ա՛ն փենիտ շաքար ... և ի բան տար: - 67. Ա՛ն չոր մանիշակ ... եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ – 68. ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր... ամէնս յիրար խառնէ, ի քիթն արկ – 69. Ա՛ն բաբունիճ և մանիշակ ... և ծեփէ՝ որ զնիւթերն ի վայր քաշէ: - 69. Ա՛ն գարոյ փոխինտ ... և տո՛ւր որ խմէ տապարզի շաքարով – 69. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, էրակ առ և շատ արին հան: - 70. Ապա թէ հիւանդն էրակ չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 75. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ էրակ առնուլն և արին հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Սահակ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս ստածումն այն է, որ էրակ առնու և արին հանէ մինչև թալնայ: - 71. Ա՛ն տապաշիր երեք դրամ – 71. Ա՛ն խիարշանպէի մէջ – 72. Ա՛ն սանտալ և փուփիլէ ... և տլէ արա սկիզբն ի յայտոցին: - 72. Ա՛ն սապոն և զաւիրան ... և տլէ արա – 72. Իւր նշանն այն է՞ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան զլուխք լինի, այտոց առնու - 73. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես զարոյնն՞ որ յաղթեալ է, էրակ ա՛ն - 73. և հետ երկու պահու սրքնճպին առնու նոան ջրով – 73. Ա՛ն հայ կաւ և գառնալեզուի ջրով ... տրորէ, և ի վերայ այտոցին ի բանի պահէ: - 73. ապա հետ այնոր ա՛ն գորթո՞ր՞ որ ի քացախն թրջած լինի... և ի վրան տլէ արա: - 73. ա՛ն դալար ընկուզ ... և ի ցաւին տեղին սպեղանի դիր: - 74. ա՛ն ափիոն և կակիկայ ... և ի վերայ տեղացն սպեղանի արա – 74. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն էրակ առնու ի յողջ դեհն - 75. և ա՛ն զարէալուր ... և շնխաղողի ջրով շաղկէ, և ի վերայ դիր: - 75. Էհաննայ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՞ որ էրակ առնու ըստ հիւանդութեան -75. իւր ստածումն այն է՞ որ կերակուր պակաս կերակրի ... և փերփերանի հունդ թմրհնդի ջրով առնու – 75. ա՛ն արլիլ մելիք ... և

կտաւատի լուղապով շաղւէ, և ի վերայ սպեղանի դիր – 76. ա՛ն աղտոր, և վարդի ջրով և քացախով թրջէ ... և դեղադրով յաչքն դիր: - 76. ա՛ն Ասպահանի ծարիր քար ... և տորթ այս ջրովս – 76. ա՛ն չոր գնձահատ և ձարձատ արա ... և ի վերայ խոլոզակին կաթեցո: - 76. ա՛ն ափ մի ոսք լվացած .. եփէ ... և տուր որ խմէ – 77. և առ լուք աղցած և մաղած ... և տո՛ւր որ խմէ – 77. ի բերանն սերկնիլի կուտ տուր՝ որ առնու - 77. Ա՛ն տապաշիր և մրտի պտուղ – 77. Ա՛ն բրնձի ալուր ... շաղւէ վարդի ձիթով և տլէ արա: - 77. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ի սկզբանն էրակ առնուն – 78. Ապա թէ յառաջ քան զէրակ առնուն^a ծաղիկն յերևան գայ, էրակ չէ պատեհ առնու, զի ահոկէ շատ: - 78. Ապա թէ էրակ չկարէ առնու, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. Ա՛ն փերճոկած ոսքն տասն դրամակշիռ ... և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 78. Կամ ա՛ն բաղիանի ջուր ... սակաւ մի կարոսի ջուր ... յիրար խառնէ և տուր – 79. և այլ ա՛ն դալար գնձի ջուր և ի յինքն կաթեցո: - 79. ա՛ն զթութիայն գերմակած ... և դալար գնձի ջրով եռացո, և ի յաչքն դիր – 79. Մասուսայի որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^a որ էրակ առնու - 79. ապա թէ էրակ չկարէ առնու, ապիկիս արկանէ - 79. Ա՛ն վարդի ջուր և աղտորի ջուր...և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Կամ ա՛ն չոր գինձ և նռան ջրով թրջէ, և զայն ջուրն ի յաչքն կաթեցո: - 79. և կշտերն փուք առնու, և երեսացն գոյնն փոխի: - 80. ա՛ն կարօսի և ըռզիանի տակի կեղն ... և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց – 84. Ա՛ն անիսոն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ ... և տուր – 85. ապա ա՛ն ըռազիանի ջուր ... և վարդմարապով տուր – 86. ա՛ն մեղրաջուր, և ընդ զուփայն խառնէ և տուր – 86. ա՛ն վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: - 86. ա՛ն սրքնճպին՝ որ հնդանօք լինի զուգած – 86. Եւ հետ այնոր ա՛ն սնուցած մանիշակ, և ընդ շիրիխիշտն խառնէ և տուր: - 87. Ա՛ն մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր, և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ զերդ իւր ոսամն է - 87. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոզն հաստ և կարմրագոյն լինի, էրակ առ ըստ կարեացն – 87. և այլ ուրդի՝ որ ի չորս օրն հաղ մին առնու գնուպայն – 88. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և ի բան տար – 96. ա՛ն բզրդատուն ... և մրտի քամութսն: - 97. ապա թէ առնու դեղին հելիլէ տասն դրամակշէռ ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի – 97. Ապա առ սանտալ, և քաֆուր ... և ի վերայ լերդին տլէ արա, օգտէ: - 98. Ա՛ն քացախ և վարդի ջուր ... և զոտսն այնիւ ծեփէ: - 98.

Φοιου ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ առնու բարունիճ և մանիշակ .. և այն ջրովն զգլուխն ծեփէ – 98. Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ի հնգետասան դրամ ... և տո՛ւր որ խմէ - 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի ... և տո՛ւր որ խմէ – 100. ա՞ն սակաւ մի գուֆայ ... եփէ մեղրաջրով ... և տո՛ւր որ խմէ – 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ... ապա աճրո՛ւ ... և խմելոյն տուր: - 101. ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ ... և տո՞ւր որ խմէ : - 101. դու ա՛ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՛ւր սակաւ մի ճուլապով – 101. Ա՛ն չոր մանիշակ, և խիարի ունդ կտուած երեք երեք դրամ – 101. Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն^ա և երբ դոդն առնու զմարդն^ա գոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. Ա՛ն կարմիր վարդ ... կուրսեր արա ... և ի բան տար – 104. Ա՛ն տապաշիր հինգ դրամ. տաճիկ կո՛ւզ ... և ի բան տար: -105. Ապա պատեհ է որ բարունիճ առնու և աքլել մելիք – 105. Ապա ա՛ն սանտալ սպիտակ, և վարդի ջրով տրորէ - 106. ա՛ն գտապաշիրին դուրսն ... և սերկնիլի ըռուպով ի բանի պահէ – 106. ա՛ն եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր – 106. յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, էրակ առ – 109. ա՛ն գլխտակ տոխտէօսին դեղերն, նոյնպէս և գլխտակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի բան տար: - 111. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք ... եփէ, և ի բանի պահէ – 112. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի երեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի չառնու - 116. և երբ եփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին էրակ առ ի բարսիլիկէն – 116. Ա՛ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ ... և տուր որ խմէ: - 116. Ա՛ն տատաշ, և բարունիճ ... եփէ, և հուկնայ դիր զերդ իւր ռասմն է: - 117. Ա՛ն կարօսի հունդ, և անխոն ... զամէնս եփէ – 118. ա՛ն նանխուայ տասն դրամ – 118. ա՞ն աֆթիմոն, և թրպութ տասն տասն դրամ .. աննխի ջրով շաղիւէ ... և տուր – 118. Ա՛ն սատապի տերն, և համամայ չորս չորս դրամ – 119. Ա՛ն սև հալիլայ և դեղին հալիլայ՝ ի կորզէն հանած ... զամէնս մտպուխ մին եփէ, և տո՛ւր ըստ հիւանդին ուժոյն - 119. Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի, էրակ առ - 119. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն - 120. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է, որ թէ ջերմանն պատճառն արիւնն լինի, էրակ առ ի բարսիլիկէն ըստ զօրութեանն – 121. ա՛ն

դամոյնի և յունապի ջուր և շաքարով տուր – 121. Եւ զբնութիւնն լուծէ մրգանց ջրովն, և
 ամեննին էրակ մի՛ առնուր – 122. իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն էրակ առնու ի
 բասիլիկէն – 123. ապա թէ հիւանդն վատուծ լինի, չէ պատեհ էրակ առնու:- 123. Ապա
 թէ էրակ կամիս առնու, զկնի նոպային ի մէկայն օրն առ էրակ: - 123. Հուկնային գործն
 ի յայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123. Ապա թէ առնու
 զժոռատն՝ որ է ազոխն... պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. Ա՛ն թրպուր
 մաղած ... տաք ջրով տրորէ, և տուր, օգտէ: - 123. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է
 ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել, թէ արիւնն յաւելցել լինի, պարտ է էրակ
առնու - 124. և զերակն զոր կտրես՝ զկաթուղիկէն առ, կամ ի բասիլիկէն: - 124. ա՛ն սև
 վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր զերդ իւր ռասմն է – 125. Ա՛ն քապուլի հալիլայ, և
 սև հալիլայ – 126. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ – 126. և ա՛ն ի յայտ ջրէտ հարիւր
 դրամ, և դիր ի վերայ մի աղցած և մաղած սապո սուկուտրի ... տուր որ խմեն եղկ - 126.
Ա՛ն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած եօթն դրամ ... և ա՛ն ի դեղէտ երեք
 դրամ ... և տուր որ առնու – 127. Այլ ա՞ռ բաբունիճ, և թուրք եղնին - 133. Սահակ ասէ,
 եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի... ի բասիլիկէն էրակ առնու – 133. Ապա
 անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն. զի իւր գործոյն
առիւն և իւր զանունն: – 134. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն. զի իւր
 գործոյն առիւն և իւր զանունն: – 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և
 կատարելութեան ժամանակ. զի իւր գործոյն առիւն և իւր զանունն: - 135. Իսկ չորրորդ
 ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու – 135. Ապա
 անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն. զի իւր գործոյն առիւն և զիւր զանունն: – 135.
 Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն զինչ որ լինի ի պակասիլ առնու ... զիտենայ բժիշկն^ա որ
 հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ, և ի պակասելն էառ -
 137. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն ... ապա
 զիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, և ի
պակասելն էառ - 138. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ
 զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն , յորժամ եփի հիւանդութիւնն, և արձակիլ առնու:-
 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուժ առնու –

141. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն- 141. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ, սապո ... հապ արա: - 141. Ա՛ն սապո, սակամոնի, շահմի խանգալ ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ն սապո մի դրամ, դեղին հալիլէ կէս դրամ ... շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ն սապո մի դրամ, շահմ խանդալ ռուպ մի ... հապ արա: - 145. Ա՛ն սապո երկու դրամ, օշինդր մի դրամ ... և շաղւէ ըռազիանի ջրով: - 145. Ա՛ն սպիտակ թրպուր լոսած մի դրամ ... հապ արա կամ դուրս - 145. Ա՛ն սուրինճան, պուզիտան ... և արա՛ որպէս գայդ: - 145. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղն ... և տուր պզրկատունի սրքնճալինով: - 145. Ա՛ն լոք ընտրած, և տորուն, և անիսոն ... և շաղւէ տաք ջրով և արա ճճվնի - 146. Ա՛ն՝ դաֆէթի քամուքս վեց դրամ ... և հապեր արա - 146. Ա՛ն թառանկոյն տասն դրամ - 146. և ա՛ն լունապ քսան հատ, սալորի չիր քսան հատ - 146. և ա՛ն ի յետ որ յեփչի - 146. և ա՛ն յանուն Յիսուս Քրիստոսի: - 146. Ա՛ն թառանկոյն, խիարշամպէի մէջ տասն տասն դրամ - 147. ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ - 147. և ա՛ն ի վար՝ որ յեփչի - 147. Այլ ամենայն^a որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շոգ կամ հով, յաշուն և ի գարուն - 147. Ա՛ն յունապ, սալորչիր տասն տասն հատ - 147. Որ գդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն - 147. ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եոցո - 148. Ա՛ն երեք դրամ դարիսենի, ջնջիւէ - 148. ա՛ն ի յետ և դիր ի գատ, և քամէ - 148. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդեջուր, և առ ի գատ՝ որ հովնայ - 148. ա՛ն մեղր և եփէ, և զուֆրն ա՛ն վեցհարիւր դրամակշիռ. ա՛ն թրպուր, հալիլէ քապուլի և դեղին - 148. ա՞ն սումպուլ, խարանֆուլ մի մի դրամ - 149. և ա՛ն դիր ի հովն - 149. Ա՞ն ամրաւ ... և լից ի վերայ բարկ քացախ գինոյ վաթսուն դրամ - 149. Ա՛ն սերկնիլ կամ խնձոր, կտրէ և եփէ գինուով - 148. ա՛ն ի յինքն խառնէ - 149. երբ ի պէտս արկանի ոք յայս ցաւերս, առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝ առնու ուժով, հինգ դրամ ... և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ առ - 149. Ա՛ն քահրիպար, և յատպէ ... և լեսէ՛ խիստ մանտր - 150.

ԱՌՆՈՒԼ ԵՐԱԿ - Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՝ որ չառնու երակ, զի չէ ժամանակ և ոչ պատեհ, այլ սկիզբն

հիւանդութեանն առ գերակն: - 66. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն առ երակ: - 123.

ԱՌՆՈՒԼ Ի ԶՍՏ – և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր, և առ ի գատ՝ որ հովնայ – 148.

ԱՌՆՈՒԼ ԶՆՈՊԱՅՆ, ԱՌՆՈՒԼ ԶՆՈՒՊԱՅՆ – և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, գերդ պալղամին ջերմն, որ յամեն օր առնու գնուպայն - 59. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու գնուպայն – 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու գնուպայն – 59. և այլ ուրդի՝ որ ի չորս օրն հաղ մին առնու գնուպայն – 88.

ԱՌՆՈՒԼ Ի ՄԻՏ – առ ի միտ օրինակ գղարբնի փութսն – 5.

ԱՌՆՈՒԼ Ի ՅԵՏ – և ա՞ծ ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր, և եփէ ինչուոր իրեքէն մէկն մնայ, և ա՛ռ ի յետ որ յեփչի – 146. ա՛ռ ի յետ և դիր ի գատ – 148.

ԱՌՆՈՒԼ Ի ՎԱՐ – ա՛ռ ի վար՝ որ յեփչի – 147.

ԱՌՈՂԶ – գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ – 41.

ԱՌՈՂԶՈՒԹԻՒՆ – զի սա միւիթարէ զբժիշկն ուսմամբ. իսկ զհիւանդն առողջութեամբ՝ ողորմութեամբ և օգնականութեամբ արարչագործին աստուծոյ: - Բ. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, գիտացիր որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակի, և ցուցանէ հիւանդին առողջութեան և բարւոյ նշան: - 14. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն^a որ ընդունի գառողջութիւնն, և այն^a որ չունի ճարակ առողջութեան^a ի գատ կենան: - 37, 38. Եւ երբ զայդ ամենայն նշաններտ տեսանէ՛ս, գիտացիր^a որ չէ բարւոյ. զի չընդունի գառողջութիւնն, այլ ի նոյն մեռանի: - 40. Եւ այդ բաւական է վասն հալւմաշ ջերմանն^a որ ի հովութենէ լինի, վասն այն՝ զի չունի առողջութիւն: - 41.

ԱՌՈՒ – կամ կարմիր լոժիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճպին - 84. Ա՛ռ կարօսի հունդ, և անխոն, և կրտմանայ և առուի դաղձն – 118.

ԱՌՌԻԻ ԴԱՂՁ – կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճպին - 84. Ա՛ն կարօսի հունդ, և անիսոն, և կրտմանայ և առուի դաղձն – 118.

ԱՌՋԱՍԲ – ա՛ն ափիոն և կակիկայ ... և խարոյ առջասբն – 74.

ԱՌՋԵԻ – Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով - 77. և զայն ջուրն յերկու տաշտ ած. զմէկն առջն հիւանդին դիր, և զմէկայն յետնն - 133.

ԱՍԱԴՕՆ – Ա՛ն հինգ ազգ հալինէ, սապո ... ասարօն, սալիխայ - 144. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած կէս կէս դրամ. սև պղպեղ, ասարօն - 145.

ԱՍԱՅԵԱԼ – Հաւաքումն համառոտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել – 124.

ԱՍԵԼ – Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն, որպէս այլ յառաջն ասացաք - 3. և ասացաք զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ - 3. Եւ ասացին իմաստասէրքն, թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի - 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառքն գիտութիւնքն լինին ... բորբոսային ասեն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիթկօն ասէ ... և այլ ոմանք սեղմ ասեն. և Հայք բարակ ասեն:- 4. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4. և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անդամունսն, որպէս այլ ի յառաջդ ասացաք կարգաւ մի ըստ միոջէ: - 5. մինն չոր և պինտ անդամունքն են, զոր այլ ի յառաջդ ասացաք - 5. Այս էր զոր ասացաք կարճառօտ ջերմերոյն զորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. Արդ սկիզբն առնեն օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեն կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Այժմ սկիզբն առնենք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասենք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ – 6. և տաճիկն հումմայի եամիայ ասէ, որ թարգմանի միօրեայ ջերմն – 7. Քանզի

ասացին բնութեանց իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. և զայս որ ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի բան տար – 8. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառքոյ և ի նոյն նշանքոյ – 8. Մասուսայի որդին ասէ – 9. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքոյ և ի նոյն նշանքոյ – 10. Ի նոյն պատճառ և ի նոյն նշանքոյ Մասրճուայն ասէ – 11. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր – 12. Ապա հիւանդանայ և ներքսի անդամունքն և զնոյնդ առնեն, որպէս ասացաք: - 13. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքոյ - 13. Ջերդ որ մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց, եթէ հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովքն բժշկի – 15. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքոյ – 16. Սահակ ասէ – 17. Մուհամատ Չաքարիայն ասէ – 17. և զայլ ստածումնդ զոր ասացաք ի բանի պահէ – 17. և այն որ զուրախութիւն հոգայ և խնդալն, ոչ առնէ զայդ ամեննին զոր ասացաք: - 18. Եւ այլ ասեմ որ հոգսն երկու դէմս ունի – 18. Եի իւր ստածումն այս է, որ զամեն մէկ իւր հակառակովն բժշկես, որպէս մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ - 18. Մուսավային որդին ասէ – 19. Սահակ ասէ – 19. և զմովառեհ մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասեն, յար ի բանի պահէ - 19. Բագարատ ասէ ի նոյն պատճառքոյ – 20. Մուսավային որդին ասէ – 21. և առնէ զջերմն, որպէս ի ցայլսն ասացաք – 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքոյ են և նոյն օրինակքոյ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթն ասացաք: - 22. Ապա թէ ասէ որ, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն, և ջերմն ի յար մնայ, դու թնդ է՞ր անուանեցեր զսա միօրեայ ջերմն. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս – 23. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին – 23. Սահամատ Իպին Չաքարիան ասէ – 23. Մատային ասէ – 23. Սահամատ Չաքարիայն որդին ասէ – 23. Որբիաս ասէ – 25. Ապուճարեհն ասէ – 26. Սահամատ Չաքարիայն որդին ասէ – 26. Դիաւճենն ասէ – 27. Սահամատ Չաքարիայն ասէ – 28. Բագարատ ասէ – 28. Մասրճուէն ասէ – 29. Մատային ասէ - 29. Ֆօլոսն ասէ - 29. Մասրճուէն ասէ – 30. Էհաննան ասէ – 30. Սինայի որդին մեծ իմաստունն ասէ – 31. Դէվճանիսն ասէ – 32. Մասուային որդին ասէ – 32. Սապիթ Կուռան ասէ – 32. Բագարատ ասէ – 34. Իսկ զայս ջերմն վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ... ի չոր և ի պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն, և ի ջիլքն, և յայլն^a զոր այլ յառաջ ասացաք - 35. Վասն առաջին ջերմանն,

գոր հալւմաշ ասացաք: - 36. Այժմ ասեմ – 36. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ գնշաննին և
 զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամէն մէկ – 37. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ
 իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն, և այլ ամենայն
 պատճառքն^a զոր այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. և իւր տաքութիւն՝ զոր
ասացաք՝ խաղաղ լինի և հանդարտ և սեղմ – 38. ապա գիտացիր^a որ այն առաջի ցեղ
 հալւումաշն է զոր թառամեցնող ասեն: - 38. ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին
 հալւումաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի յերևան և այլ ի բաց լինին: - 39. և զայդ բանդ
 Պլատոն ասաց: - 39. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա
 բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն- 39. Բայց այլ ոմն ասաց - 39. Ասէ Ֆիլիպպոս
 բժշկապետն – 40. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճառօտ վասն
 հալւումաշ ջերմանն - 41. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսայի ջերմերուն ի
 զատ, և այնոց որ չունին երևան նոպայ, զոր այլ ի յառաջդ ասացաք - 41. Ապա թէ
 հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան զայդ որ ասացաք ... կրթել տուր
 ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն - 42. Եւ զայդ՝ զոր ասացաք՝ ի յար արա – 42. Ապա թէ
 այդ ջրերդ չիգուի, զոր այլ յառաջդ ասացաք, դու իւր փոխան^a փրփրեմի ջուր առ - 45.
 Մահամատի Չաքարին ասէ՞ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին, զոր այլ յառաջդ ասացաք -
 45. Մահակն ասէ՝ թէ իւր ստածումն այս է՝ որ զարեջուր խմէ – 46. Մահամատ
 Չաքարիայն ասէ – 46. և հանապազ ի հով և ի գիճայինսն հոտոտայ, որպէս յառաջդ
ասացաք: - 47. Յոհանն ասէ – 49. Ֆօլօս ասէ – 49. Ա՞ն զարի կորկոտ փերճոկած, և չոր
 բակլայ փերճոկած ... և խեցգետին՝ որ է խեչիփար, այն նշանօքն^a զոր այլ յառաջդ
ասացաք - 50. իւր աղէկ ստածումն այն է^a որ իշու կաթն տաս, զերդ որ այլ ի յառաջդ
ասացաք վասն դկին - 51. Էհաննայ բժշկապետն ասէ – 53. իւր ստածումն այն է^a որ
 սպեղանիք ի բանի պահես ... զերդ զարեալուր և չոր թուզ, աղաւնոյ ծիրտ և բորակ՝ զոր
 նիտրոն ասեն- 54. Ֆօլօս ասէ – 54. Սկիզբն առնեմք և ասեմք զսինայիսօս ջերմն՝ որ ի
 յար լինի - 56. Եւ ապա ասեմք ափիմեռինոս ջերմն - 56. Եւ զկնի այսոր ասեմք
 զտոփտէօսն որ է օր ընդ մէջ ջերմն – 56. Արդ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն
 աստուծոյ և ասեմք զբորբոսային ջերմերն, և զիւրեանց պատճառնին – 56. ապա ասեմք
 զտէտոատէօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն – 56. Պարզն մէն ասի իւր էութեամբն. և

յօդականն խառն ասի ընդ այլ էութիւնքն – 57. և մէկայլն այն է^ա որ նուպայ ունի և ժամանակ, գերդ որ յառաջդ ասացաք - 58. այդ պատճառովդ գոր ասացաք, զի սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է քան զսաւտայն - 59. Եւ այլ կուլինի^ա որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, գոր ասացաք - 60. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ, գոր վասն ջերմերոյն նոպային ասացաք: - 61. նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ, գոր այլ ի յառաջդ ասացաք - 61. և ասացաք և կատարեցաք զամենայն կարճառօտ օգնութեամբն աստուծոյ: - 61. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զափիմեռինոս՝ որ է պալղամին ջերմն – 62. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս - 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի երքս ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ և զայն իսկ յար ասեն - 63. Զի ասէ Գաղիանոս – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինոս ասեն – 63. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի - 64. և այլ ասացի^ա թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Եւ ասեմ^ա որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին, շատանան և պակասին: - 64. Ապա այն ջերմն^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամենդ գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն, այլ հաւասար լինի իւր պնդութիւն և դիժարութիւնն: - 64. Եւ այն նշաննին^ա որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք - 65. տես թէ օգնէ տարիքն, և այն գոր ասացաք, դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս – 66. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դեղերն^ա որ այլ յառաջդ ասացաք: - 68. Սինայի որդին ասէ – 70. Մասրճուայն ասէ – 70. Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառդ – 71. Սահակ ասէ ի նոյն պատճառդ – 71. և հռոմ ռուստուպէլ ասէ: - 72. Ֆօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան – 72. Սահակ ասէ^ա թէ իւր ստածումն այն է, որ զայտոցն աղէկ շառոտէ - 73. Թէպիտ Կուռայն ասէ – 74. Սահակ ասէ՝ եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. Էհաննայ ասէ - 75. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արենէ լինի – 78. Էհաննայ ասէ^ա թէ իւր պատճառն այն

արեան յաւելուածոցն լինի – 78. դու փոթոթային հուկնայ արա, զերդ այլ ի յառաջ ասացաք: - 78. Մասուսայի որդին ասէ՞ – 79. Եւ վարդն^ա զոր հարսանիթէ ասեն, և աղանեաց տունն^ա քութէշ, նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, զերդ որ ծաղիկ է: - 79. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ զոր ասացաք: - 82. և յայդ ջերմանտ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա^ա զերդ որ ասացաք: - 84. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ^ա զոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր^ա որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. Մահամատի Չաքարիայն ասէ ի նոյն պատճառդ – 85. և հոռոմն քսանթին խաւին ասէ: - 90. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, զերդ որ այլ յառաջդ ասացաք ի պալղամին ջերմն – 90. զի ասեն ոմանք՝ եթէ չորութիւն արգիլէ զբորբոսիւն: - 92. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^ա զերդ որ ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. Եւ այլ ասացին – 93. որ կրկնակ տետռատէտ ասեն – 93. ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերննայ ի յայդ նշաննոյդ^ա զոր ասացաք^ա բնով - 94. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ – 97. Ֆօլօս ասէ – 98. Գաղիանոս ասէ – 99. և այլումն զդժարեփեցն ասէ – 99. Եւ զայս կանոնքս, զոր ասացաք, պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. Թէպիթ Կուռայն ասէ – 100. Էհաննայ սրափիոնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ – 102. Չոր հոռոմն տեքսիս և դիակայիս ասէ, և տաճիկն մուհրիդայ ասէ – 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին – 103. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասէ – 103. և իւր սկիզբն ի խարտեշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն, և այլն^ա զոր այլ ի յառաջդ ասացաք: -103. Ի նոյն պատճառդ Մուհամատ Չաքարիայն ասէ – 105. Հուննայն ասէ – 106. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ – 107. Չի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթն - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ – 107. Մահամատի Չաքարիայն ասէ – 108. զոր հոռոմն իմիտէտռատէտ ասէ – 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի – 109. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին որպէս այլ ի յառաջդ ասացաւ, և յաղթելով բնութեան, զայս ջերմս ի յերկան բերեն: - 112.

Մահակն ասէ - 112. հոռոմն կարկինոս ասէ – 113. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջոյ ասացաք - 114. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զերդ որ ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115. Տաճիկն ըրդ ասէ – 116. և տուր կերակուր՝ զոր յառաջոյ ասացաք – 119. Եւ զայդ և Հիմասվարայ որդին ասաց – 121. Բայց սրայելացին ասաց՝ թէ խոզին ոսկրն փորձեցի, և գտայ որ օգտեց ի հիւանդութեան ի վերջքն:– 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ – 121. և երբ բորբոսին, ապա ընծայեն զայս ջերմն՝ որ տետռատէօս ասեն: - 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ – 122. Իսկ Բագարատ և Գաղիանոս ասեն – 122. Մահակ ասէ – 122 Եւ զայս զամէս՝ զոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: -125. Բայց մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին ասէ – 126. և ուներ մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի – 126. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ – 127. Մասուսայի որդին ասէ – 128. Ահրիժենիօսն ասէ – 130. Մահմատի Զաքարիայն ասէ – 130. Ահրիժենիօս ասէ – 131. Այլ բժշկապետն Ապուճարեհն ասէ – 132. Այլ բժշկապետն Մահակ ասէ – 133. Ապա թէ այդ նշաննիդ չլինի՝ զոր ասացաք ... իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133. Մահմատի Զաքարիայն ասէ – 133. Խասիէթ զիրական և զառանձին գործն է ի ասել, զոր անուանեն յատուկ: - 133. Ապուճերիճն ասէ ի նոյն պատճառոյ – 134. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն – 134. մէկն^ա որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն, զերդ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք -136. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի, կամ ի սիրտ հանեն – 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ ք զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուծ լինի և տկար ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իրական, զոր խասիաթ ասեն – 137. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն – 137. և զպատահմունքդ՝ զոր այլ ի յառաջոյ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Այլ ասէ Գաղիանոս – 140. Ապա պարտ է^ա բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ - 140. նոյնպէս և զմահուն ասէ, յորժամ բուրհանն գէշ լինի: - 140. Ապա ի յայն

հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն – 140. Իսկ զփտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է՞ որ զփտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն ... և այն ջերմն՝ որ իմիտոյիտէս ասեն - 142. և ինքն լինի պատճառն մահուան նորա, որպէս ասացին իմաստասէրքն: - 142.

ԱՍԵՂՆ – Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ – 91.

ԱՍՊԱՀԱՆ – ա՛ն Ասպահանի ծարիր քար, և ի վերայ խոլոզմիկի շփէ, և տրորէ այս ջրովս – 76. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79.

ԱՍՊԱՀԱՆԻԿ – ա՛ն չոր գնձահատ ... և շփէ զասպահանիկ ծարիրն՝ որ տրորի, և դեղադրով յաչքն կաթեցո: - 77.

ԱՍՊՈՒ – տէ՛ս ԱՍՓՈՒՐ

ԱՍՍ – ապա ասս չէ պարտ շտապել – 10. և ասս գրենք զիւր ստածումն՝ որ է այս: - 29.

ԱՍՍԱԽՕՏՕՍ – Ա՛ն քապուլի հալիլայ, և սև հալիլայ ... աստախօտոս երեք դրամ – 126. Եւ ըմպելի մեղրաջուր տուր ... և աստախօտոս, և աղարիկոն -128.

ԱՍՏԻ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա.

ԱՍՏԻ ԵՒ ԱՆՏԻ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա.

ԱՍՏԻՃԱՆ – Այլ պարտ է զփտենալ^a որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին - 141.

ԱՍՏՈՒԱԾ – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց, առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: – Բ. սա միսիթարէ զբժիշկն ուսմամբ. իսկ զհիւանդն առողջութեամբ՝

ողորմութեամբ և օգնականութեամբ արարչագործին աստուծոյ: - Բ. և զերեքն այլ ի յետոյ պատմեցից օգնականութեամբն աստուծոյ: - 4. Այս էր գոր ասացաք կարճաբոս ջերմերոյն գորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ:-6. Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճաբոս էթե ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Այժմ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ – 6. և օգտակար է թէ աստուած կամի: - 8. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: – 8. և այս բաւական է և օգտակար օգնութեամբն աստուծոյ: - 9. օգտակար օգնութեամբն աստուծոյ: - 10. Ապա թէ չօգտե, գնոյն ստածումնդ դարձեալ արա. օգտակար է աստուծով: - 11. և այդ բաւական է, և օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 11. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսօր յիշել կամիմք յամեն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. Այլ մեք ցուցանեմք զամեն մէկի բժշկութիւն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և այլ ամենայն դիմօք զբաղեցո. օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ:- 16. և շատ քուն լինելն օգտակար է, էթէ աստուած կամի: - 17. և այդ բաւական է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 19. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի, որ հիւանդութիւնն շուտով արձակի օգնականութեամբն աստուծոյ: - 20. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օձէ ... օգտակար են օգնականութեամբն աստուծոյ :– 21. և այդ բաւական է կամօքն աստուծոյ: - 23. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմն ի կատար գայ և ողջանայ կորողութեամբն ամենագորին աստուծոյ : - 24. և եղկ ջուր ի վրան լնէ ... շատ օգտակար է աստուծով: - 26. և զմարմինն հով և զգիճային ձիթերով օձանէ ... օգտէ կամօքն աստուծոյ: - 27. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով ... օգտէ աստուծով: – 29. իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ ... օգտէ աստուծով: – 30. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն, զնշանն և զստածումն, օգնականութեամբն աստուծոյ: - 31. և ստածէ զամեն մէկ իւր բժշկութեամբն, որպէս յիշել եմ, և յիշել կամիմ՝ ի գիրքս ուրիշ ուրիշ կամօքն աստուծոյ: - 31. և կերակուր հաւձագ խորված, և ձուի դեղնուց, և իսպիտակ գինի ... օգտեն

աստուծով: – 33. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճաբոս վասն հալևմաշ ջերմանն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 41. զամէնն հաւաքէ և հոկնայ արա ... զի այդ հոկնատ խիստ օգտակար է, օգնականութեամբն աստուծոյ: - 45. Ապա թէ ջերմն գորաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր, շատ օգտէ աստուծով: - 46. և զբնութիւնն կակղացո դամոնի ջրով և թարանկուպինով. շատ օգտէ աստուծով:– 47. և կերակուրն պարկեշտ տուր, զերդ որ այլ ի յառաջդ յիշեցաք, օգտակար է թէ աստուած կամի: - 48. տուր զայս կուրսս^a որ այժմ գրեմք, որ օգտէ օգնականութեամբն աստուծոյ - 50. զայս զամէնս հաւաքէ, և հարհրայ արա, զերդ որ իւր ռասմն է, և տուր. օգտակար է թէ աստուած կամի: – 50. և հոկնայ արա զերդ որ իւր ռասմն է, օգտէ աստուծով: - 53. զայս զամէնս աղա և մաղէ ... և ի վերայ կրծոցն դիր. օգտէ աստուծով:– 54. Ապա թէ զհացն կաթամբն ուտէ, այդ բաւական և օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 56. Արդ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զբորբոսային ջերմերն, և զիրեանց պատճանոնն, և զնշաննին, և զստածումն բժշկութեան ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: – 56. և ասացաք և կատարեցաք զամենայն կարճաբոս օգնութեամբն աստուծոյ: - 61. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր, օգտակար է թէ աստուած կամի: – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ ... օգտակար է թէ աստուած կամի: – 72. Ա՛ն սապոն և զաւերան ... և տլէ արա, օգտակար է աստուծով: - 72. զայս ամէնս աղա և մաղէ ... և ի վերայ տեղացն սպեղանի արա, օգտակար է թէ աստուած կամի: - 74. զայս ամէնս աղա՛ և մաղէ ... և ի վերայ լուղապով շաղւէ, և ի վերայ սպեղանի դիր. օգտակար է, թէ աստուած կամի: – 76. և ի նոյն շարս զծաղիկն կամինք յիշել օգնութեամբն աստուծոյ– 76. և ի քիթսն մանիշակի ձէթ կաթեցո. օգտակար է կամօքն աստուծոյ:– 79. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 79. և այդ բաւական լինի օգնականութեամբն աստուծոյ: – 85. և վարդմարապայ տուր եղկ ջրով. շատ օգտէ աստուծով: - 87. Եւ կերակուր սիսոան ջուր տուր չամանով և լուացած ձիթով ... օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 89. և այդ կարճաբոս բաւական է, օգնականութեամբն աստուծոյ: – 89. և ի տանն ի յանկունն_դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած. և օգտակար են կամօքն աստուծոյ:– 97. և կերակուր ազոխի մուգավարայ

տուր. օգտէ եթէ աստուած կամի: - 98. տուր զվարդին փոքր կուրսն սրքնճպինով, օգտէ աստուծով: - 102. Իսկ նշանքն զամէն մէկ ի յառաջ քան զայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: - 102. և տո՞ւր զդէղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն, օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 103. և երբ արեգակն ցաթէ զարեջուր տուր. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նոան ջուր... օգտէ թէ աստուած կամի: - 106. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ռ եղողական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր, զի օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 106. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա ... օգտակար է աստուծով: - 107. և յեղկ ի յաւազան մտէ՝ օգտակար է թէ աստուած կամի: - 108. Ապա թէ հիւանդութիւնն խիստ լինի ... յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն երակ առ. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 109. և ի յայն նիւթին ի յանունն^ա ուր և ուրդի^ա յաղթող անուանէ, որպէս այլ ի յառաջդ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն, օգնութեամբն աստուծոյ: - 110. Կամ տուր զպաղղամին ջերմանն զդէղերն խառն ընդ մաղձին ջերմանն դէղերոյն, ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեան՝ զոր տեսանես. օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 111. Նոյնպէս և ըստ դէղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն ... օգտէ եթէ աստուած կամի: - 111. և տայ զդէղն և զկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեան. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 112. պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 112. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ, օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 122. օգտէ թէ աստուած կամի: - 122. և ի վերայ տաք ջուր խմէ ... օգտէ եթէ աստուած կամի: - 127. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն ... օգտէ թէ աստուած կամի: - 127. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա. օգտակար է, եթէ աստուած կամի: - 128. ապա թէ այս ջերմնս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 128. և վասն այտոր պարտ է^ա որ ի դէղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^ա որ խասիայթով օգտեն, և ի բան տանին. օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 131. և զափտի կուրսն ... ի բանի պահէ. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 131. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր... օգտէ թէ աստուած կամի: - 131. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած

ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 133. կարգով օգտեն, օգնութեամբն աստուծոյ: - 134. և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ ա՛ռ. օգտէ աստուծով: - 149.

ԱՍՏՈՒԱԾԱՊԱՏԻԻ – Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և գւեր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա.

ԱՍՓՈՒԸ, ԱՍՊՈՒԸ – տո՞ւր գայն հապն^ճ որ լուացած ասպրով լինի զուգեն - 84. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատասկի ջուր կէս լիտր. և ասփուրի հունդ աղացած հինգ դրամ– 117.

ԱՏԱԿ – Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տերն պէտ առնէ նմա, գատակն բռէ և ջուր տայ. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ -37.

ԱՏԱՄՆ – գատամունսն ընդ իրար կրճտէ, և նոպայն յերկար լինի: - 122.

ԱՏԵԼ – կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ՝ զոր ատէ հիւանդն: - 136.

ԱՏԵՆ – Եւ գայդ ի դողալուն ատենէ սկիզբն արա – 101.

ԱՐԱԲԱՑԻՔ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց– Ա.

ԱՐԱԿԱՆ – Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած՝ նա այրնէ սև արական / ծն. իրական/, որ է դեղնանալն: - 114. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ... և ի յարականէն – 146.

ԱՐԱՊ – Ա՛ռ գառնալեզվի ջուր, և բրսի անդտարի ջուր, որ յարապն հովուի բիր կոչեն – 45.

ԱՐԱՊԻԿ – Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի յոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրեաց, ըստ իմոյ կարողութեանս – Բ.

ԱՐԱՍ - Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սարկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնս, ո՛ր խոցտուկ, ո՛չ մաղձարժ, զի մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնս արատ կենայ – 147.

ԱՐԱՐՉԱԳՈՐԾ - զի սա միտթարէ զբժիշկն ուսմամբ. իսկ զհիւանդն առողջութեամբ՝ ողորմութեամբ և օգնականութեամբ արարչագործին աստուծոյ: - Բ.

ԱՐԳԱՆԴ – Էհաննայ ասէ՞ թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի – 78.

ԱՐԳԵԼԵԼ – Էթէ ի միտ առնուս աղէկ և զհտենաս որ երբ յայն փութսն զհճութիւն լինի արգելած... և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած զհճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի, զոր արգելեաց ջուրն՝ իւր տտպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն խցկելով: - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի, և պահած լինի - 39.

ԱՐԳԻԼԵԼ – և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած զհճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն - 13. այլ ի յաւալանն թող չյամէ շատ, զի զհճութեներն արգիլած են ի ներքս ի մարմինն – 13. Զի զնոյն տեսանեմք ի ձմերանի ատուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած – 13. և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ և միջավայր՝ որ է միղթսիլ, որ են յաւելուածք. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չելանեն ի զլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ տաքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. և իւր պատճառն այն է՞ որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն- 22. և սերկկիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամութսն տուր, զի մրտի քամութսն արգիլէ զլուծումն, և օգտէ հազին – 45. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն ... և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ և ի հանկիստ կալոյ: - 49. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլէ անդր և չարձակի շուտ

– 58. Ապա թե՛ ի գլուխն ծանրութիւն լինի, հանց որ փաղաղս երթայ, ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն, զի խցկեն զգաղտ շնչահանքն, և արգիլեն զշոգիսն ի վայր վաթելոյ և ելանելոյ – 68. Ապա թե՛ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. ամենովտ զհով ջուրն արգիլել ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն - 71. Բայց երբ պաղղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցներքսէ երակացն արգիլած լինի - 80. Ապա թե՛ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի՞ արգիլես - 82. Եւ դի՞ր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի ... զի խիստ արգիլել զցրտանալն և զսոստալն զոր ի յայս ջերմս լինի – 83. զի ասեն ոմանք՝ եթէ չորութիւն արգիլել զբորբոսիլն: - 92. զի թե՛ այլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար զսպէ, և արգիլել յեփելոյ և արձակելոյ – 104. Ապա թե՛ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Իսկ թե՛ յամենայն մարմինն լինի արգիլած՝ նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 113. Ապա թե՛ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառօս, որ է պնդութիւն: - 114. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս, և ոչ ի յայլ ջերմերոյն, զի կուրսն հաստցնէ զիստն, և արգիլել զարձակելն: - 120. Այլ զոտիցն աճըռելն, և զտատան այրնելն, և ի բաղնիս մտելն մի՞ արգիլես - 125. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և զտատան այրնելն մի՞ արգիլես: - 125. Եւ այլ տե՛ս աղէկ եթէ չկայ պատճառ՝ որ արգիլել զքեզ, ա՞ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր զերդ իւր ոսամն է – 125.

ԱՐԳԻԼՈՒՄՆ – զի անպարապ էր ի շոգերոյն արգիլմանէն և ի գոզին շատութենէն: - 13.

ԱՐԴ – Արդ վասն ջերմանցն զիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին, և տկարացնէ զմարմինն - 18. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն – 35. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ և զիտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. Արդ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և

ասեմք զբորբոսային ջերմերն, և զհրեանց պատճառին – 56. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են - 62. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. արդ այն իրուին^ա որ բնութեամբ են^ա եւթն են - 93. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք – 134.

ԱՐԵԳԱԿՆ – այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի ... կամ ի յարեգականն ի յայրելոյ – 13. և երբ արեգակն ցաթէ գարեջուր տուր – 106. և երբ արեգակն ծագէ գարեջուր տուր – 108.

ԱՐԵՆ – զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն ... հումայի մուհրիղայ կասեն – 4.

ԱՐԵԻ – Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի ... և ի տաք տեղեաց: - 8. Էհաննայ ասէ ... եթէ երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օդէ կամ ի տաք արևէ ... իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի – 8. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն: – 46.

ԱՐԹՆՈՒԹԻՒՆ – Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և գնալն և արթնութիւնն – 3. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդոս^ա որ զմեզ պատեալ ունին ... քունն և արթնութիւնն. և բնութեամբ լուծանիլն - 93.

ԱՐԺԱՆ Է – Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են – 62.

ԱՐԻՍՏՈՏԵԼ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտէլի իմաստասիրի – Բ.

ԱՐԻԻՆՆ – Եւ երկրորդ բաժինն գիշութեններն, զոր հոռոմն իլն անուանեն ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ, որ են արիւն և մաղձն, պալղամն և սավտայն: - 3. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն, որ է արիւնն և մաղձն և պալղամն և սավտայն – 4. և երկրորդն գիճութեններն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ, որք են արիւնն և մաղձն և պալղամն և սավտայն – 5. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. յիշել կամիմք զչորս նիւթն, որք են արիւնն, պալղամն, մաղձն և սավտայն: - 14. Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ զսրտովն կայ – 16. և արեանն եռալոյն պատճառն քինախնդիր լինելն է առ տրտմեցուցիչն: - 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. և վասն այդր պատճառանացոյ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի, զի զօրութիւնն վատուծել լինի, և արեանն ի դուրս սփռիլն: - 20. նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն խոլային մարմինն կայ, առնու ի յարեանն և ուռչի: - 22. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերակսն, և վերանայ յիւրմէն շոգի – 22. ահաւորութեան պատճառն ի յարեան շատութենէն լինի - 22. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի - 23. Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, զի արիւնն ժխորած լինի և շարժած. և գոգին գոյնն իսպիտակ լինի, զի արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն երթայ: - 22. Զերթ զարեան ջերմն ի յար լինի հանապազ տաքութիւնն: - 25. Եւ իւր ստածումն այս է. որ տեսանես թէ արիւն յաւելցեր է, երակ բաց ի սրտէն – 32. Եւ այս ցեղս լինի՞ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ. զերդ փորուն լուծելն ... և այլ դիմօք արիւնն^ա որ ի մարմնոյն ելանէ - 36. Եւ իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39. դու իւր փոխան^ա փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր ... և աղբաց արիւն - 45. և հազալով ընդ խոչակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արիւն – 49. Փօլոս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի, և հետ զուգամին ... կամ յետ շատ արեան ձգելոյ, որ զթոքսն կամ զկուրծսն խոցուցեալ լինի – 49. և հան արիւն ըստ ուժոյն – 50. և ապա տուր կտրել և

արին հանել: - 50. Ապա թե հիւանդն` է որ ի կրծոցն արին թքանէ, տուր զայս կուրսս` որ այժմ գրեմք, որ օգտէ օգնականութեամբն աստուծոյ` ին, որ արին թքանէ – 50. Ղուրսի քահրուպայ, որ օգտէ սլին` որ արին թքանէ: - 50. և հազալովն և ի վեր բերելովն խոցցնէ, ի շարաւ և ի յարին դարձուցանէ – 53. և հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արին, և փրփրային խօխ արունով - 53. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան` որ ընդ խոչակն գայ – 54. և իւր պատճառն այն է^a որ արինն բորբոսի ի ներքս ի յերակսն: - 56. Այլ առաջին ցեղն սինէխօս է, որ յարեանն ի բորբոսելոյ լինի - 57 Եւ այլ գիտացիր. որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. զերդ որ արեանն ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ: - 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար. զի այն^a որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն^a որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57. և իւր պատճառն այն է^a որ այն արինն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն^a որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ բորբոսած արինն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի. զի արինն ցներքսէ յերակացն լինի: - 58. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն, նա այն արինն^a որ ի յինքն կայ^a բորբոսի և տաքնայ - 59. Ապա թե բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արինն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի – 61. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն արեան ջերմերոյն: - 62. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն, և ի յար լինի իւր տաքութիւն, աննոպայ: - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարաք, ոչ է արեան ջերմն. մէկն` որ արինն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն ... Եւ երկրորդ^a որ շատ է արինն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն - 62. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն – 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են, զարեան և զպալղամին և զմաղձերոյն և խարտեշ և սնն - 62. Յորժամ արինն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ զաւելի արինն: - 63. Այլ բնական արեանն

գնացքն ցներքսէ երակացն լինի^ա երբ չլինի բորբոսած - 63. Եւ այլ գիտացիր՝ որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի – 63. գերդ որ թոքն որ այտչի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացաւութիւն – 64. նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի – 64. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի, որ բորբոսի ի ներքս ի յերակն- 64. երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն, և խառն լինին ընդ արիւնն, նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի սինէիս ջերմն՝ որ ի յարենէն մէն լինի – 64. Ապա այն ջերմն^ա որ ի յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամենդ գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն - 64. այն արիւնն որ բորբոսի^ա մասն մի լինի, և այն որ արձակին^ա մասն մին, նա չաւելնայ մասն ի մասէն և ոչ պակասի – 65. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի ի յարենէն ... նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի ի յարենէն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէիս ջերմն – 65. Ապա գիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի ... որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն, և այնոց^ա որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ - 65. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ, և արիւն հան ... զի սկիզբն այս ջերմանս արիւն հանելն շատ օգտակար է: - 66. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել – 66. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի այն մտպուիսն թմրհնդի և դամոյնաչիր ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Քիթբ որ արիւն վազէ: - 69. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի, կամ յերակացն ի խցկելոյն ... և կամ արեանն ամբով տաքութիւնն լինի^ա որ է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւերի. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողի - 70. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. և ընդ երեք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող – 70. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արիւն հանէ մինչև թալնայ: - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^ա որ ի յարենէ լինի - 71. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն

դարձուցանել ի միջավայր սահմանն, որ է մուխթատիլ, և գարեանն գտաքութիւն մանտրէ
 -71. Ապա թէ արիւն չկարէ հանել, գայն զիրուին^a որ գարեանն գտաքութիւն նստեցնեն^a
 ի բանի պահէ - 71. յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն – 72. Իսկ իւր պատճառն ի տաք
արեւնէ լինի, և ի սուր մաղձէ – 72. Մահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այն է, որ գայտոցն
 աղէկ շառռտէ, որ ւաւեր արիւնն իւրմէն արտաքս գայ - 73. և կամ ի տաք և ի շատ
արեւնէ լինի – 74. բժշկապետքն փլեղմոնի անուն դրին, որ թարգմանի տաք գայրոցն և
 այտոց ի յարեւնէ: - 74. և ըստ հիւանդին զօրութեանն արիւն թողու – 75. Եւ վասն այդց
 պատճառանացոյ յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. և ինոյն շարս զծաղիկն
 կամիմք յիշել ... զի պատճառն և նիւթն յարեւնէ լինի: - 76. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր
 պատճառն յաւելի տաք և ի գեճ արեւնէ լինի, որ մարմնոյն յաղթէ: – 78. Էհաննայ ասէ^a թէ
 իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի
 – 78. և այն արիւնն՝ կանացիսն է – 78. Եւ իւր ստածումն այս, որ ի սկզբանն երակ
 առնուն, և արիւն թողուն ըստ ուժոյն: - 78. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն
 հիւանդութեանն, որ թէ կարիք է արիւն հանելոյ ... ապա արիւն հան ըստ կարեացն և
 ըստ որպիսութեանն: - 100. Ապա թէ ւաւեր արիւնն զօրաւոր և յաղթող երևնայ, պատեհ է
 որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն, և ըստ հիւանդին զօրութեան արիւն թողու –
 102. և զղէմսն աւելի ի յարեանն ի ջերմանն ստածումն այրնէ: - 102. Ապա թէ արիւնն
 լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսու ջերմանն գտածումն ի բանի պահէ: - 103. Մէկն լինի՝
 երբ արիւնն խանձի. և երկրորդն լինի՝ երբ պալղամն խորովի – 115. երբ արիւնն
 խանձել լինի և այրնել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, զերդ սինէհիսն և
 այլն, կամ հիւանդին մարմինն շատ արիւն ընծայէ, կամ ժամն գարնան աւուրքն լինի-
 115. և իւր գոզին գոյնն դէպ ի յարեան գոյնն հակէ – 115. և երբ գայդ նշաննիստ
 տեսանես, զիտացի՞ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. Ապա թէ այս ջերմս ի
յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տու՛ր զարեջուր սրքնճպիւնով – 116. Մատպուխ հով
 վասն այրած արեան: - 116. զի արիւն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ
 ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117. որ թէ ջերմանն պատճառն
արիւնն լինի, երակ առ ի բասիլիկէն ըստ զօրութեանն – 121. և ըստ հիւանդին ուժոյն
արիւն հան – 121. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն

դառնայ, և թանձրն ի սաւտայն – 121. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ... տեսանէ, թէ^a ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն է պատճառն^a որ զջերմն արար. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն - 122. Ապա թէ պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. ըստ կարեացն և ըստ հիւանդին ուժոյն արին հանէ – 123. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն, կամ ի յայրած ի յարենէն - 124. թէ արինն յաւելցեր լինի, պարտ է երակ առնուլ – 124. ապա թէ արինն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարինն – 124. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արին հան - 124. ապա թէ կարմիր լինի և նօսք, առ ժամն կապէ զերակն, և մի՛ թողուր որ արին հանէ - 124. Բայց իմաստասէրն Սինայի որդին ասէ, եթէ այս ջերմն՝ որ անապակ, ի բնական սաւտայէն լինի, որ է արեան մրուրն, պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատատկի ջրով – 126. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանն ի ցեղէն այն է^a որ գիտենայ ... և զայլ ամենայն այրեցող ջերմերն, որ ի մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142. Սփուփ վասն արեան և խիստ լուծման: - 150. Ա՛ն քահրիպար, և յատպէ, ճուլինար և աղբբաց արին - 150.

ԱՐԾԻԻ – Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և կալուածոցն, և փայծղան, և յայտոցէն՝ որ լինի ի ստամոքքերանն, և ի լերդն ի հին տաքութեանն, ի յարծուեցն՝ որ կոչի մսի արծուիք, և յորդէ ջրիեղն: – 145.

ԱՐԿԱՆԵԼ – յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանէն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն – 4. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանէն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. և արկ ի վերայ գլխոյն ի հով ձիթերոյն – 7. Եւ երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր – 8. Ի սկիզբն հիւանդութեանն երակ առնու կամ ապիկիս արկանէ – 29. Ա՛ն ուլու միս ի թիկանցն ... մանր կտրատէ և ի քարէ պտուկ արկ – 44. դու հետէն առ զջուրն, ի գատէ յաման արկ, մինչև ցամաքի միսն - 44. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր կամ սերկևիլի ... և տուր որ ուտէ: - 45. զհով և զգիճային ձիթերն ի քիթն արկանէ – 46. և ի քիթն հով և ի գիճային ձիթեր արկանէ – 47. և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր – 51. զայս ամէն ի յաման մի

արկ – 52. և հինգ լիտր ջուր արկ ի վերայ – 52. Ապա քամե՛ և արկ ի ներքս տասն դրամ թառնկային – 52. զայս զամենս ի պտուկ մի արկ – 52. ապա քամե՛ և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ – 53. ապա թե՛ չօգնե՛ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. և այլ տեսայ՞ որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: - 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. Ապա թե՛ չկարենք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել, զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանակով: - 66. և արկ ի ներքս դամոյն և յունսայ և չամիչ – 67. Ապա թե՛ գլխացաւութիւն դիպի, ա՞րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ - 67. և կամ վարդի ձէթ արկ քացախով: - 67. արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ, և չոր վարդ - 68. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դեղերն՞ որ այլ յառաջդ ասացաք: - 68. զայս ամենս յիրար խառնե՛, ի քիթն արկ – 69. Ապա թե՛ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ – 70. ապա թե՛ երակ չկարե՛ առնուլ, ապիկիս արկանել – 79. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր – 83. և ի քիթն ձէթ մի՞ տաս արկանել – 83. և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ կամ հնդետասան դրամ – 100 զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և զիշեր մի - 100. ապա աճռե՛, և քամե՛, և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ – 100. թրջոց արկ ի յերեսուն դրամ ճուլսայ – 101. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր – 101. ա՞ր մեկ մին ի յայդ ջրերոյտ և արկ ի հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի – 101. և արկ ի ներքս շաքար երկոտասան դրամ – 117. և ի ներս արկ և շաղիւ՛ – 146.

ԱՐԿՆՈՒԵԼ – նոյնպէս և զամենայն մարմնոյն՞ ի ձեռն հազալոյն՞ արկնուի նիւթս - 48.

ԱՐՁԱԿ – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով – Բ. և զաղտ շնչահանքն արձակ լինի – 60.

ԱՐՁԱԿԱՆԵԼ – և արձականայ զաղտ շնչահանքն – 81.

ԱՐՁԱԿԵԼ – և զիր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնե՛, և արձակի ի քսանուչորս պահն: - 4. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն զլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակե՛, մի՞ տաս կերակուր - 14. և տես եթէ բաղանիքն օգտե՛, զիտացիր որ հիւանդութեան զլուխքն կայ և արձակի – 14. Ապա թե՛ դարձեալ բաղանիքն ահոկե՛, զիտացիր որ հիւանդութեանն զլուխքն կայ և արձակե՛, բորբոսային է - 15. հիւանդութիւնն շուտով

արձակի օգնականութեամբն աստուծոյ: - 20. և զգլուխքն այդ ջրովդ ի յար ծեփէ, զի օգտակար է և քուն բերէ, և զջերմն արձակէ: - 21. և ի յոր ողջանայ ցան, ի նոյն օրն արձակի ջերմն: - 23. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երևի ... վասն շարժելոյ մարմնոյն և արձակելոյ զօրութեանն: - 28. զի թէ լուծումն դադարի՝ զկնի և ջերմն արձակի: - 31. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւնն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի բանի պահես, որ զհիւանդութեան զգլուխքն հալելով արձակէ - 54. և վասն այդ պատճառանացոյ չեփի շուտ, և չարձակի շուտ – 57. վասն այդ պարկեշտութեան հեշտ եփի և դիւրաւ արձակի: - 57. և վասն այդ պատճառանացոյ յուշ եփի և դիժար արձակի: - 57. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ - 58. քաշել հետ օրաց որ եփէ բնութիւնն և արձակէ – 58. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյ լինի նիւթն – 59. և հեշտ բորբոսի, զի զիճային է. և շուտ արձակի, զի դորկուտ է: - 59. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի ... և շուտ արձակի, զի հաստ է և պինտ: - 59. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև եփի այն այտոցն և արձակի կամ բանալով և կամ հալելով - 59. վասն այդ պատճառանացոյ յուշ արձակի: - 60. վասն այդ պատճառանացոյ չորբոսի շուտ և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ: - 60. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր, և գաղտ շնչահանքն արձակ լինի, նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի. զի նիւթն շուտ արձակի և հեշտ ելանէ: - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ, զի նիւթն չարձակի շուտ: - 60. վասն այդ պատճառանացոյ շուտ բորբոսի և շուտ արձակի քրտամբ: - 60. Ապա այն դէմն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի և թողու: - 65. ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւնն ... և ապա արձակի: - 65. ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ, մինչև վճարի և արձակի: - 65. այն արիւնն որ բորբոսի՞ մասն մի լինի, և այն որ արձակին՞ մասն մին – 65. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենեն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենեն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէիս ջերմն – 65. Բայց գոյր է

ինքն, և շուտ արձակի – 97. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր – 98. զի թէ այլ ի յառաջ տասս գայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար գսպէ, և արգիլէ յեփելոյ և արձակելոյ - 104. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգաւարայ ... ի բանի պահէ: - 106. Եւ երբ ջերմն արձակի ... ի բաղանիս մտէ – 108. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով - 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպաճ տուր – 112. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՞ւր կերակուր զիրպաճ – 113. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տասս ... զի կուրսն հաստցնէ զխլտն, և արգիլէ գարձակելն: - 120. Եւ կերակուր գայն տուր՝ որ ... զքամին արձակէ – 125. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել զդեղերն, զի չորեքօրեայն^a որ է տետռաստէնսն, այլ շուտ արձակի - 130. զի տետռաստէնս ջերմն այլ շուտ արձակի քան գայս ջերմերս – 131. և ուզէ՝ որ եփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ, բայց տկարանայ և ձանձրանայ – 135. զի բնութիւնն հետէն եփէ և հալէ, և սակաւ սակաւ արձակի ի մարմնոյն: - 135. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացդ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին և չքաշեն երկար - 140. վասն այդ պատճառանացդ շուտ եփի նիւթն, և շուտ արձակի հիւանդութիւնն: - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն, և չարձակի շուտ – 140. վասն այդ պատճառանացդ իւր եփելն յերկար քաշէ, և հիւանդութիւնն յուշ արձակի: - 140. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի – 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուժ առնու և զհիւանդութիւնն եփէ և արձակէ: - 141. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն զհիւանդութիւնն շուտ եփէ, և արձակի ի մարմնոյն: - 141. զի հիւանդարար խլտն եփի, և սակաւ սակաւ արձակի ի մարմնոյն: - 142. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է - 142.

ԱՐՁԱԿԻԼ – իւր ողջութեան պատճառն եփիլն է խլտին, և արձակիլն: - 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն, յորժամ եփի հիւանդութիւնն, և արձակիլ առնու: – 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն

արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 142. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն, վասն զի իւրեանց արձակիլն բուրհանով լինին - 142.

ԱՐՁԱԿԻԼ ԱՌՆՈՒԼ - Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն, յորժամ եփի հիւանդութիւնն, և արձակիլ արնու: - 141.

ԱՐՁԱԿՈՒՄՆ - և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն սրտին յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18.

ԱՐՃԻՃ - և երեսաց գոյնն ի յարճիճի գոյն ի յար լինի - 33.

ԱՐՄԱՏ - Մուսավային որդին ասէ՝ թէ՛ եթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի, և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և արմատ արնու: - 19. Ապա թէ անտես արնէ տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղևն, նա չորանայ ծառն - 37.

ԱՐՄԱՏ ԱՌՆՈՒԼ - Մուսավային որդին ասէ՝ թէ՛ եթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի, և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և արմատ արնու: - 19.

ԱՐՄԱՅՔ - և չէ այդ արմացք - 120.

ԱՐՆԵԼ - տե՛ս ԱՌՆԵԼ

ԱՐՈՅՆ - ապա թէ գարոյնն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ - 70. որ երբ տեսանես գարոյնն^a որ յաղթեալ է, երակ առ - 73. Ապա թէ ասեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառոտէ, և զաւեր արոյնն հան - 75. վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. Եւ վարդն^a գոր հարսանիթէ ասեն, և աղաւնեաց տունն^a քուրթէ, նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի - 79. Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն ... և երկրորդն՝ երբ մաղձն այրի - 116.

ԱՐՈՒԵՍ - Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց, որ ի մանկութենէ սիրող եղէ իմաստութեան և բժշկական արուեստից, և վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացւոց,

Պարսից և հելենացուց, տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն, զի ունէին գարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն. այս ինքն գնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական արուեստից – Ա. Զրովանդակն որ վասն արուեստի բժշկութեանս իմաստութիւն թողու – Ա. Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի, եղին հիմն և կանոնք բժշկական արուեստին – Բ. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ գրբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի կամ ապիկեգործութիւն, կամ այլ արուեստ^ձ որ ի կրակի մօտ լինի - 91.

ԱՐՈՒՆ – և հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արիւն, և փրփրային խօխ արունով - 53. Այլ կայ և ուրդի^ձ որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց, և ի թթու նռան ջուրն, և տուր – 70.

ԱՐՏԱԼԱՑ – և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթն մսէ և ի զիճային, զերդ ուլի ոտներ և արտալայնի – 19. Ապա թէ կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր ... և ուլու ոտներ և արտալայնի՝ դդմով եփած – 51.

ԱՐՏԱՔՈՒՍՏ – Ընծայի ջերմն յարտարուստ պատճառանաց – 6. Եւ արտարուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ – 6.

ԱՐՏԱՔՍ – Մինային որդին ... ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն, վասն լուծմանն որ արտաքս հանէ – 31. Բայց իւր ստածումն այսէ^ձ որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան զլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճռելով զմարմինն^ձ յարտաքս հանէ զինքն: - 33. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. Սահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այն է, որ զայտոցն աղէկ շառռտէ, որ աւեր արիւնն իւրմէն արտաքս գայ - 73.

ԱՐՏԱՔՍ ԳԱԼ – Սահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այն է, որ գայտոցն աղէկ շառոտէ, որ ասէր արիւնն իւրմէն արտաքս գայ - 73.

ԱՐՏԱՔՍ ՀԱՆԵԼ – Սինային որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն, վասն լուծմանն որ արտաքս հանէ – 31. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73.

ԱԻԱԶԱՆ – ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. և ապա մտոյ յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ – 10. իւր ստածումն այն է՞ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ - 11. այլ ի յաւազան թող ջրամէ շատ – 13. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն - 13. Եւ իւր ստածումն այն է որ եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ - 17. իւր ստածումն այն է՞ որ ... ի բաղանիս մտոյ և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ - 17. Եւ գայդ ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է գիճացնել, նստելով յաւազան ի եղկ և ի յանուշ ջուր – 18. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ - 19. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ ջշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի ի բաղանիս մտէ ... և եղկ աւազան առնէ – 26. և երբ ջերմն պակասի՝ ի բաղանիս մտէ, և եղկ աւազան նստի – 27. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ – 28. Իւր ստածումն այս է, որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ, և եղկ աւազան առնէ – 29. և եղկ աւազան մտէ – 29. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցոյ, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. Եւ երբ ելանէ յաւազանէն, օժանէ զմարմինն լիւուֆարի ձիթով – 42. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով՞ որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի, որ պահէ զգիճութիւնն որ շահեցաւ ի կերակրոյն և աւազանի ջրէն: - 42. ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՞ կրթել տուր ի վերայ. գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Ապա թէ հիւանդն չժուժէ կաթն կրթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42. բայց ի յաւազանն շատ մի յամեցեր, զի աւազանին եղկ ջուրն վատուծցնէ զմարմինն: - 42. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով. զի խճկէ և կալնէ

զգաղտ շնչահանքն մարմնոյն, նա չիրնդունի գաւազանին գիճութիւնն: – 42. և յետ երկու պահու՝ եղկ աւազան մտէ – 47. Եւ ամէն օր երկու հեղ ի յաւազանն մտէ – 55. Եւ երբ ջերմն արձակի ... ի բաղանիս մտէ, և յեղկ ի յաւազան մտէ՝ օգտանակր է թէ աստուած կամի: - 108.

ԱԻԱԶԱՆ ԱՌՆԵԼ – Եւ յորժամ ջերմն յանգահի ի բաղանիս մտէ ... և եղկ աւազան առնէ – 26. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ – 28. Իւր ստածումն այս է, որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ, և եղկ աւազան առնէ – 29.

ԱԻԵԼԻ – զի այս ջերմս ի գլուխն աւելի հասանի քան սիրտն: - 8. և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան զայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 12. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ զաւելի արիւնն: - 63. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան զմանիշակն – 68. և լեզուն քան զչաքն աւելի գէճ լինի – 80. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն – 85. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի, և ի յետոյ տաքութիւնն աւելի քան զայլոցն - 86. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն - 99. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզրդատունի լուղապ տասն դրամ, և տու՛ր որ խմէ: - 101. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ, և շաքարով սրքնճպին – 102. և գդէմսն աւելի ի յարեանն ի ջերմանն ստածումն այրնէ: - 102. Ապա թէ արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսու ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ սրքնճպինն, զոր տակերով գուգեն – 130. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնճպինն այնէ – 131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, որ քան զչաքսն աւելի հաստ լինի և պինդ – 132. Զի հիւանդն աւելի ի կատարեալ ժամանակն մեռանի – 136. զի հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան զպարկէշտ կերակուրն – 141. Այլ ամենայն^a որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147. Եւ զմարմինդ ջեր պահէ այդ երեք

օրտ. և ի յամեն անոկ կերակրոց պատրաստ կալ ... բայց պարկեշտ ուտել և խմել, և ոչ աւելի: - 147. և թէ ժամն ջերմն լինի, գմարմինն աւելի չպիտի խողիբել – 147.

ԱԻԵԼԻ ՔԱՆ Զ – և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան գայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: -12. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան գմանիշակն – 68.

ԱԻԵԼՆԱԼ – այն արիւնն որ բորբոսի^a մասն մի լինի, և այն որ արձակիւն^a մասն մին, նա չաւելնայ մասն ի մասէն և ոչ պակասի – 65. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս, յառաջ քան որ յաւելնայ հիւանդութիւն – 66. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՝ որ չառնու երակ – 66. Իսկ այս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեղ^a և այլ չաւելնայ - 135. Իսկ յորժամ տեսանէ՝ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին, միացեղ դադարեն, և այլ չաւելնան, ապա զիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ -138.

ԱԻԵԼՈՒԱԾՔ – Հապ այարիճ^a որ օգտէ գլխոյն և աչացն և ոսկերացն, և հանէ գաւելուածքն և զգիճութեներն ի գլխոյն և ի յամենայն մարմնոյն: - 144.

ԱԻԵՐ – Ապա թէ ի ստամոքսն գէշ և աւելք խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Սահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այն է, որ զայտոցն աղէկ շառտէ, որ աւելք արիւնն իւրմէն արտաքս գայ - 73. Ապա թէ աւելք արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, գայն տեղիքն շառտէ, և գաւելք արոյնն հան - 75. Ապա թէ աւելք արիւնն զօրաւոր և յաղթող երննայ, պատեհ է որ երակ առնու ըստ հիւանդութեանն – 102.

ԱԻԵՐԵԼ – Սինայի որդին ասէ ... արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի ... և կամ արեանն ամբով տաքութիւնն լինի^a որ է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւելքի - 70. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի, որ աւելքեալ բորբոսեցաւ ի չորից նիւթոցն: - 102. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւելքեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու զստածումն և զղեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջաւայր արաւ: - 103. և ոմանց խելքն աւելքի – 138.

ԱԻԵՐՈՒՄՆ – Դեվճանիսն ասէ, թէ այս ջերմս լինի ի յօրոյն ակերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օրոյն:– 32.

ԱԻԻՐԵԼ – և լինի որ ակիրէ զկերակուրն: - 25. Դեվճանիսն ասէ, թէ այս ջերմս լինի ի յօրոյն ակերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և ակիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օրոյն:– 32. Ապա երբ ակիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, զոր այլ ի յետոյ կամիմ յիշել: - 36. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, ակիրի իւր զրոյցն: - 37. և ակիրի առաջին նոպայնովն շարն և ժամանակն – 61. Ապա թէ իւր էութիւնն ակիրի, նա հերձէ զերակսն ... հու և շարաւ ընծայի իւրմէն: – 63.

ԱԻՇԱՆ – տե՛ս ԱԻՈՒՇԱՆ

ԱԻՈՒՇԱՆ, ԱԻՇԱՆ – Ա՞ն յունապ քսան հատ, և սպոտան յիսուն հատ ... փառիս ակուշան՝ որ է ձարխոտ՝ եօթն դրամ – 52. Ա՞ն տաճիկ կռէզ, և տապաշիր ... փարսի ակուշան՝ որ է ձարխոտ – 55. ա՞ն արլիլ մելիք, և սամիթ, և փարս ակուշան - 76.

ԱԻԲ – տե՛ս Օր

ԱԻՈՒԲ ՁԵՐՄՆ - և ամենայն ակուր ջերմն^a որ ի պալղամէն լինի, որ ի ափիմեռինոսն, և այն ջերմն՝ որ իմիտոթիտէոս ասեն ... սուր անուանեն - 142.

ԱՓ – Ա՞ն սպիտակ գարի փերճոկած ... և յունապ մի մի ակի – 52. ա՞ն ակի մի ոսք լվացած, և թուզ – 77.

ԱՓԱՍԻԱՆՈՍ – Հէտ այնոր կերակուր թէթն և պարկեշտ կերակրի զերդ ... տուռայճ և թորու, որ է ափասիանոս – 11.

ԱՓԻՄԵՌԻՆՈՍ, ԱՓԻՄԵՌԻՆՆՈՍ – Եւ ապա ասեմք զափիմեռինոս ջերմն յամենայն ակուր, զի նուպայ ունի յամէն օր և ժամ – 56. Երկրորդ ցեղն ափիմեռինոսն է - 56. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինոս ասեն – 63. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեռինոս

ջերմանն որ ի պաղղամէ լինի – 82. Եւ իւր գոզն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն^a գոր անուանեն ափիմեռինոս - 88. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան ափիմեռինոս ջերմանն: - 88. Ապա թէ պաղղամն տեսանես կարող և յաղթող, գափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. և մէկայլն պաղղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն, որ այրնէի յար և աննոպայ գափիմեռինոս ջերմն – 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ է՞քր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտնոս ի մաղձին գործն, և չանուանեցին ի կէս ափիմեռինոսիւն - 109. ափիմեռինոսն՝ որ է պաղղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցնէրքս է իւր բորբոսն – 110. ապա ա՞ռ զյատակ տոթտեօսին դեղերն, նոյնպէս և զյիստակ ափիմեռինոսիւն դեղերն խառնէ – 111. Ապա թէ ընդ յառաջսն պաղղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պաղղամին խորովելոյն լինի –116. և ամենայն աւուր ջերմն^a որ ի պաղղամէն լինի, որ ի ափիմեռինոսն, և այն ջերմն՝ որ իմիտրիտնոս ասեն ... սուր անուանեն - 142.

ԱՓԻՄԵՌԻՆՕՍ – տե՞ս ԱՓԻՄԵՌԻՆՕՍ

ԱՓԻՄԵՌՕՍ – Պատմութիւն և նախագիտութիւն միօրեայ ջերմանն, որ կոչի ափիմեռոս: - 7. Այն ազգ ջերմն, որ կոչի ափիմեռոս... զայս անուանս առին ի ծովային կենդանւոյ միոյ: – 7. վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանւոյն անուամբն, որ է ափիմեռոս: - 7. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք գափիմեռոսն՝ որ է պաղղամին ջերմն – 82.

ԱՓԻՈՆ, ԱՖԻՈՆ – և առ աֆիոն և վարդէջուր, տրորէ – 30. ա՞ռ ափիոն և կակիկայ, որ է աղի ծաղիկ, և իսրոյ առջասպն - 74. և հովային դեղերոյն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ ... և ափիոն, գառնալեզուի ջուր – 75.

ԱՔԼԵԼ, ԱՔԼԻԼ - ա՛ն աքլիլ մելիք, և սամիթ ... և ի վերայ սպեղանի դիր – 76. Ապա պատեհ է որ բարունիճ առնուս և աքլել մելիք – 105.

ԱՔԼԵԼ ՄԵԼԻՔ, ԱՔԼԻԼ ՄԵԼԻՔ – ա՛ն աքլիլ մելիք, և սամիթ .. և ի վերայ սպեղանի դիր – 76. Ապա պատեհ է որ բարունիճ առնուս և աքլել մելիք – 105.

ԱՖԹԻՄՈՆ, ԱՖԹԻՄՕՆ, ԱՖՏԻՄՈՆ – ա՞ո՞ն աֆթիմոն, և թրպուր տասն տասն դրամ – 118. Ա՛ն սատապի տերև ... աֆթիմոն երեք դրամ – 119. Ապա թե՛ ի գոզն եփելոյ նշան երևնայ, եփած աֆթիմոնն տուր – 121. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթև մտպուխ տաս, յոր եփած լինի պասպայիճ, և աֆթիմոն – 123. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներս ի մտպուխն ընկէ – 126. Ա՛ն սև հալիլայ ... և աֆթիմոն երեք երեք դրամ – 127. և գդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ, զերդ աֆթիմոնն, և սև վրացի կոճն – 128. և ի յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ - 128. ապա թե՛ այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր - 129. Պատեհ է ի հիւանդթուեան յառաջքն որ զբնութիւնն կակղցնես, և տաս աֆթիմոնն ջրով եփած – 133. Ա՛ն հին հինգ ազգ հալիլէ, սապո ... աֆթիմոն, հնդի աղ ... հապ արա: - 144. Ա՛ն սապո ... աֆտիմոն ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ն սապո ... աֆտիմոն ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ն սպիտակ թրպուր լոսած մի դրամ ... աֆթիմոն կէս կէս դրամ – 145. ա՛ն ... աֆթիմոն երեք դրամ ... և ա՛ծ ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր – 146. Ա՛ն ... աֆթիմոն տասն դրամ – 149.

ԱՖԹԻՄՕՆ – տե՛ս ԱՖԹԻՄՈՆ

ԱՖԻՈՆ – տե՛ս ԱՓԻՈՆ

ԱՖՏԻՄՕՆ – տե՛ս ԱՖԹԻՄՈՆ

Բ

ԲԱԲԻՆԻՃ – տե՞ս ԲԱԲՈՒՆԻՃ

ԲԱԲՈՒՆԱՃ – տե՞ս ԲԱԲՈՒՆԻՃ

ԲԱԲՈՒՆԻՃ, ԲԱԲԻՆԻՃ, ԲԱԲՈՒՆԱՃ, ՊԱՊԻՆԱՃ, ՊԱՊՈՒՆԻՃ – արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր եփած լինի չոր մանուշակն և վարդ և քաբուբիճ – 8. ա՞ռ մանուշակ և լիլուֆար և պապունիճ – 9. ապա օձէ զմարմինն խիրի ձիթով... կամ քաբունիճի ձիթով - 10. ա՞ռ մարգանկուշ և քաբուբիճ և նամամ – 10. և առնու խիրի ձէթ և պապունիճի ձէթ, և զմարմինն աղէկ օձանէ - 11. առ սամթի ձէթ և խիրի ձէթ կամ պապունիճի ձէթ - 11. Եւ ա՞ռ պապունաճ և մանուշակ – 21. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օձանէ զմարմինն խիրու ձիթով և պապունաճի ձիթով: – 27. զմարմինն պապունաճի և սամթի

ձիթով օծանէ – 29. Ա՞ն ... տատաշ և բաբինիճ – 67. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի, և ոչ նուզլայ, արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ ... և բաբունիճի ծաղիկ - 68. Ա՞ն չոր մանիշակ և բաբունիճ – 69. Ա՞ն բաբունիճ և մանիշակ – 69. Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի. յոր եփած լինի դադան և բաբունիճ – 83. իւր ստածումն այն է՝ որ առնու բաբունիճ և մանիշակ ... և այն ջրովն զգուլին ծեփէ – 98. Ապա պատեհ է որ բաբունիճ առնուս և արլել մելիք – 105. Ա՞ն տատաշ, և բաբունիճ – 117. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, ծեփելիք արա բաբունաճով – 120. Այլ ա՞ն բաբունիճ, և թուրք եղևին – 133.

ԲԱԳԱՐԱՏ – Զերդ որ մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց – 15. Եւ իւր ստածումն այս է, որ զամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկես, որպէս մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ - 18. Բագարատ ասէ ի նոյն պատճառք – 20. Բագարատ ասէ – 28. Բագարատ ասէ – 34. Իսկ Բագարատ և Գաղիանոս ասեն – 122.

ԲԱԴԱԿ – և այլ տուր նոան բաղակ – 82.

ԲԱԴԻԱՆ – Ա՞ն ... և բադիանի հունդ – 78. Կամ ա՞ն բադիանի ջուր – 79. իւր ստածումն այն է, որ ... բադիանի ջուր սրքնճպինով ի բանի պահէ – 122. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնճպինն այնէ, կամ ի հնդանօք սրքնճպինն ... և բադիանի ջուր – 131.

ԲԱԶՄԱՆԱԼ – զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արին չթողու, ի յամելն և ի բազմանալն վառչի և բորբոսի: - 70.

ԲԱԶՈՒԿ¹ – Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտչի և ելունդ ելանէ ... ուռնայ ի յանթքն խոլային մարմինն, և առնէ զջերմն - 22. զի մեր վարդապետն Բադիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ երբ ի բազուկն կապեն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտեն – 120. Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ի ձախոյ բազուկն կապես, օգտէ: - 121.

ԲԱԶՈՒԿ² – Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր, և ճակընդի բազուկ - 83. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատուտակ, չամչով եփած ... կամ ճակընդի բազուկ տուր: - 117.

ԲԱԶՈՒՄ – և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ հիւանդութեանց: - 2
Մուսավային որդին ասէ՝ թէ՛ եթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն
որ ներքս ի սիրտն հաւաքի, և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և արմատ առնու: -
19. Ապա այն ջերմն որ ի ցանկութենէ և ի թուագարանց և ի բազում հոգոյ ընծայի, իւր
ստածումն նոյն խորհուրդոտ և նոյն դեղերս է որ յիշեցաք: - 20. Եւ այլ գիտացիր^a որ այս
ցեղ հալւմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի ... Եւ այլ որ
յերկար և բազում դատել լինի - 40. Վասն այտոր է^a որ ջերման կարգին չաքսն առ
բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132.

ԲԱԺԱՆԵԼ – և մարմինք մարդկան ընդ երեք բաժանին: - 3. Զայս գիտացիր եթէ քանի^o
ազգ են և ընդ քանի^o ցեղ բաժանին – 35. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն
տաքութիւն, այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. Եւ ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի – 41.
Եւ այլ գիտացիր՝ որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. գերդ որ
արեանն ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ: - 57. Ապա այն ջերմն^a որ ի յայլ նիւթերոյն ի
բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. և ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի: - 64.
Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի սինէհիս ջերմն՝ որ յարենէն
մէն լինի – 64. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինէհիս ջերմն^a որ յարենէն լինի, յերեք ցեղս
բաժանի: - 65. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն
մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմս բաժանին: - 90. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն,
եթէ առաջին ժամանակն ընդ երեք բաժանի: - 134.

ԲԱԺԻՆ – Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն ... Եւ երկրորդ
բաժինն զիճութենէրն, զոր հոռոմն իլն անուանէ – 3. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ
անդամունքն են – 3. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և
կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է ի
յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցաւն՝ որ անուանի սարաթան – 113. Եւ իւր առաջին
բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134. Եւ
երկրորդ բաժինն մինչև յերեք օրն լինի – 134. և այս բաժինս անտիճելով և կողմելով

չգայ ըղորդ – 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^a որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134.

ԲԱԿԼԱՅ - Ապա առ բակլայի ալուր – 14. և կերակուր մաշի մուգավարայ տուր ... և բակլայի ջուր նշի ձիթով, օգտակար է – 30. և աղցած բակլայի նշի ձիթով ի բան տար: - 30. Ա՞ն ... չոր բակլայ փերճոկած ... և տուր – 30. Յետ այս դեղիս՝ ա՞ն բակլայի ալուր երեք նուկի – 51. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր ... և բակլայի ջուր նշի կաթով – 55.

ԲԱՂԱՆԻՍ- տե՞ս ԲԱՂԱՆԻՔ

ԲԱՂԱՆԻՔ, ԲԱՂԱՆԻՍ – Նմանեցուցին իմաստասերքն գբաղանեաց շինուածքն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն – 5. Զի որպէս բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն և այլ օդն, բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն՝ ջերմացուցանէ և զայլ ևս երկուսն - 5. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի, որ են որմունքն, ջուրն և օդն - 5. Երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օդէ կամ ի տաք արևէ կամ ի տաք բաղանեաց, իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի, և զլուխն ցաւի – 8. Մասուսային որդին ասէ, թէ որ ի բաղանիսն զմարմինն տաք ջրով լուանայ, և երբ ի բաղանեցն ելանէ, զարեջուր խմէ իսպիտակ շաքարով ... իսիստ օգտակար է – 9. ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, իսիստ օգտակար է – 9. Եւ երբ ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո – 9. ապա ի բաղանիս մտո – 9. Բայց յորժամ խաղաղի ջերմն, ապա ի բաղանիս մտո – 10. Եւ երբ ելանէ ի բաղանեացն ... տո՞ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մտէ լինի զուգած – 10. ապա ի բաղանիս մտէ, և զմարմինն տաք ջրերով լուանայ – 11. Եւ երբ ի բաղանեացն ելանէ, ա՞ն սամթի ձէթ կամ պապունիճի ձէթ, և զզլուխն օժանէ – 11. ապա ի բաղանիս մտէ որ քրտնէ – 11. Եւ երբ ի բաղանեացն ելանէ և ի անուշահոտ իրվին հոտոտայ ... օգտակար է: - 11. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Ապա թէ զհտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց... շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար – 14. Եւ երբ

գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ^օի տաս կերակուր - 14. Ապա յետ երկու աւուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո - 14. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, գիտացիր որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակի - 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, գիտացիր որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակէ, բորբոսային է - 14. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբոսի յաւելուածքն ի մարմինն - 16. իւր ստածումն այն է[՞] որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ - 17. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ և կիսատաք ջրով յաւազան նստի - 19. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ - 19. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո - 21. և երբ ի բաղանեացն ելանէ, հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գեր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՝ որ ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին ելանէն ի մարմնոյն - 23. ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ - 24. և ամենին ի բաղանիս թող չիմտէ: - 24. Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտէ և շատ նստի - 25. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ - 25. ապա երբ ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ ... և ի բաղանեացն յետև ի քուն լինի - 26. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի, ի բաղանիս մտէ - 26. ապա ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջրով լվացվի - 27. և երբ ջերմն պակասի՝ ի բաղանիս մտէ - 27. Եւ երբ բաղանեացն ելանէ, կերակուր՝ նոան մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով - 27. Երբ ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և գիճայի ուտէ - 28. ապա թէ այտով չիյաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ, և գնոյն թպտիրտ ի բան պահէ - 28. Իւր ստածումն այս է, որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ - 28. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և զմարմինն եղկ ջրով լվանայ - 31. ի բաղանեաց ի գատ կանայ - 32. և բաղանիսն շատ ահոկ է և զեն: - 34. և բաղանիսն, և մերձաւորութիւնն, և որ սոցին նման են, ամենքն լուծումն են մարմնոյն - 36. Ամենայն օր և բաղանիս մտանէ - 48. Իւր ստածումն այս է՝ որ օրն երեք հեղ բաղանիս մտէ - 47. և ի բաղանիս մտելն՝ շատ հետ կերակրին լինի և ի կշտելեց: - 80. Բայց յորժամ զեփելոյն նշաննին տեսանես, պատեհ է որ բաղանիս մտէ: - 99. Այլ գայս ջերմանս տէրն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս

չէ պարտ տանել – 99. Ապա ի բաղանիս մտէ – 106. Եւ երբ ջերմն արձակի, և կերակուրն ի ստամոքացն հալի, ի բաղանիս մտէ – 108. ապա յետ այնոր ի բաղանիս մտէ, օգտէ: - 113. Բայց ի բաղանիս մտելն և աճրոելն պգտէ՝ քան ի վրայն ջուր ածելն: - 125.

ԲԱՂՆԻՔ – մանաւանդ յորժամ ի բաղանեցէն ելանէ, կակուղ և հանգիստ տեղ պառկի – 29. յորժամ ի բաղնեց ելանէ, զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օծնէ – 29. Այլ զոտիցն աճրոելն, և զտատան այրնելն, և ի բաղնիս մտելն մ՞ի արգիլես - 125. Ի տաք և գիճային կերակուր յարեցո, և ի սաւտայի կերակրոց պատրաստ կալ, և ի բաղնիս պակաս մտո – 128. և յետ այնոր երկու օր ի բաղնիս մտո – 133. այլ ի նոպային օրն թող գբաղնիսն, զի ահոկէ: - 133.

ԲԱՅՑ – բայց վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ո ի միտ օրինակ զդարբնի փութսն – 4. բայց հողմն անցանի: - 5. բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն՝ ջերմացուցանէ և զայլ ևս երկուսն - 5. բայց զգլուխն ի վերայ այս շոգույս ունէլ պարտ է – 10. Բայց յորժամ խաղաղի ջերմն, ապա ի բաղանիս մտո – 10. Բայց տե՞ս աղէկ որ չիվատուժի հիւանդն: - 10 Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօղն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Գինի անուշահամ և անուշահոտ տուր, բայց սակաւ – 19. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. Բայց այս ջերմանս մաճասին երակն ահաւոր և սուր լինի - 22. Բայց ի վերայ ցաւցած տեղացն անճար սպեղանի դիր – 23. բայց հանց ջանա՝ որ բնիկ չի հովցնես զտեղին, որ չիսափանէ զցաւն յեփելոյն – 23. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^ա որ ստամոքն ի յուժի չէ - 26. Բայց իւր ստածումն այս է^ա որ չիշտապի – 33. Բայց պիտի որ աճրելուն սկիզբն ի ճոանցն այնես, մինչև ի ծայր երթաս - 33. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ - 36. Բայց այս ջերմներուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է – 38. Բայց այլ ոմն սասաց – 39.

Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին, և այլ ի յերևան - 39. բայց ի յաւագանն շատ մի յամեցներ - 42. քիաց մի՞ յաճախ տասս որ չիձանձրանայ ի թանէն - 42. բայց քիչ քիչ թող խմէ - 43. բայց մարմինն շատ տաք չիլինի - 46. բայց սլին ջերմանն հազ լինի - 48. և իւր վճարն ի բարի լինի, բայց յերկար քաշէ - 57. բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով - 63. բայց այս ջերմն յուշ հանդիպի մարդկան - 63. բայց ժամ մի պնդէ և ժամ մի թուլանայ: - 63. Եւ ասեմ^a որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին, շատանան և պակասին: - 64. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն լինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն - 66. և զբնութիւնն կակղացո: Բայց ի հիւանդութեան ըսկիզբն դամոյնով և յունապով և թառանկուպինով - 77. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր - 79. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ - 80. բայց տաք ջուր խիստ օգտակար է - 84. Բայց այս ջերմն չքաշէ յերկար աւուրք - 89. Բայց մէկ օրն թեթն լինի իւր տաքութիւն, և մէկայլ օրն շատ և մեծ - 90. բայց ի յայս ջերմն պակաս լինի - 91. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին - 92. բայց էութեամբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ - 92 բայց դոյր է ինքն, և շուտ արձակի - 97. բայց գնոյն զչաքսն ահովէ հիւանդին ուժոյն և զօրութեան, և այլ աւելի: - 99. բայց գնոյն զչաքսն յամեցնէ զհիւանդութեանն զեփիլն: - 99. բայց յորժամ զեփելոյն նշաննին տեսանես, պատեհ է որ ի բաղանիս մտէ: - 100. բայց մէկ օրն խիստ լինի, և մէկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ - 103. պատեհ է որ սառին ջուր տասս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն - 106. բայց պատեհ է որ զքո ջանքն և զոյսն յեփելն այրնես և ի հովցնելն - 107. նոյնպէս և զհով մրգանքն ի բանի պահէ, բայց մի՛ շատ: - 108. Բայց կան նշաննի^a որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան^a որ հետ ջերմանն լինին - 114. և իւր երակսն յոյլ և յուշ լինի, բայց շատ փոփոխական լինի - 114. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող - 114. բայց ի նոպային օրն մի՛ տասս - 118. բայց ի նոպային օրն մի՛ տասս - 118. բայց իւրայելացին ասաց՝ թէ խոզին ոսկրն փորձեցի - 121. բայց վերաբերութիւն արա՛ սրքնճպինով և տաք ջրով ի նոպային ժամն - 122. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է - 122. բայց ծարան սակաւ լինի - 124. դէմն ի լուծման

դեղերն արա ... բայց ի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն եփած լինի: - 125. այլ աղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի, բայց ժամ ժամ -125. Բայց ի բաղանիս մտնել և աճրոելն օգտէ՞ քան ի վրայն ջուր ածելն: - 125. Բայց մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին ասէ – 125. և ուզէ՞ որ եփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ, բայց տկարանայ և ձանձրանայ - 135. բայց հիւանդութիւնն հետէն զօանայ և աճէ - 135. բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն – 136. Եւ ըզմարմինդ ջեր պահէ այդ երեք օրտ ... բայց պարկեշտ ուտել և խմել, և ոչ ասելի: - 147.

ԲԱՆ – և զայս զոր ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի քան տաք – 8. և յետ այնոր ի քան տանել զայն իրուին՝ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան – 14. ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ի գոգն և ի մաճասին երակն, դարձեալ զնոյն ստածումնդ ի քան տաք: - 14. և զայլ ստածումն զոր ասացաք ի քանի պահէ - 17. և զայդ կերակուրդ յար ի քանի պահէ – 17. և զմութառեհ մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասեն, յար ի քանի պահէ - 19. և ամենայն քանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ - 21. և զփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնճալինով համակ ի քանի պահէ: – 24. և զգարեջուրն ի քանի պահէ իւր հաւիճնովն, օգտէ: - 25. Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նռան ըռուպ հով ջրով ի քան տաք -26. և վարդի և դդմի ձեթ հանապազ ի քան տաք – 26. հով և զիճային կերակուրք ի քան տաք: - 26. իւր ստածումն այն է՞ որ հով ջուր խմէ, և զմրգանց ջուրն ի քանի պահէ - 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի, կամ ի ծանր և դժար քանէ: - 27. և յետ այնոր եղերդակն և փրփրեմ ի քան տանին: - 27. ապա թէ այտով չիյաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ, և զնոյն թպտիրտ ի քանի պահէ - 28. և զարեջուր խմէ նշի ձիթով և խաշխշի շարապ, և ճուլապ հովցուցած ի քան տաք – 30. և պզրդատունի լուապ, խաշխշի շարապով ի քանի պահէ - 30. և աղցած բակլայ նշի ձիթով ի քան տաք: - 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զզիճային իրուին ի քանի պահէ – 30. զամէն մէկ իւր տեղն ի քան տաք - 30. ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մտպուխն մրգաջրով ի քանի պահէ – 32. ապա թէ պալղամն յաղթող լինի ... զփոթոթային ըռուպնին ի քանի պահէ, որ ստամոքն զօրանայ – 32. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ ջուր և նռան շարապ ի քան տաք – 32. և ազոխի ջուր ի քան տաք: - 32. Իսկ բերեմ ես այս քանիս ընկեր և

օրինակ, որ ընթերցողին դիրքաւ լինի: - 37. և գայդ բանդ Պլատոն ասաց: - 39. Ա՛ն
 խնձորի ջուր ... չորս վարդ ... և քան տար: - 44. Ապա թէ հանդիպի որ յաղիքն էլունդ
քան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ
 գարեջուրն ի բանի պահէ: - 46. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի քան պահէ – 46.
 Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի քան պահէ սակաւ
 քացախով՝ ընդ ծագել արևուն: – 46. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ փերճկոկած
 գարով ի քան պահէ - 46. Ապա թէ գոզն գերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի
բանի պահէ: - 47. և զանուշահոտերն անպակաս ի բանի պահէ: - 48. և իւր ստածումն
 այն է՝ որ սպեղանիք ի բանի պահէս – 34. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի... իւր
բանն դիժար լինի: – 55. գայս ամէնս եփէ, և ի քան տար գերդ իւր ռասմն է:– 67. գայս
 զամէնս պատրոյկ շաֆ արա, և ի քան տար: - 67. զնոյն ստածումնդ ի քան պահէ – 71.
 Ապա թէ արին չկարէ հանել, գայն զիրուին^a որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^a ի
բանի պահէ: - 71. գայս ամէնս աղա՛ և մաղէ ... և ի կարեց ժամն՝ երեք դրամ ի քան
պահէ: - 71. նռան ջուր ի բանի պահէ - 72. Ա՛ն հայ կաւ և գառնալեզուի գրով ... տրորէ,
 և ի վերայ այտոցին ի բանի պահէ: - 73. իւր ստածումն այն է^a որ կերակուր պակաս
 կերակրի, գարեջուր և սրքնճային ի բանի պահէ -75. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի
 սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. գայս ամէնս աղա՛ և մաղէ ... և ի շքի
 չորացո, և ի քան տար - 78. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ գոր յունապով ...և
 սամթի հնդով լինի եփած՝ ի բանի պահէ: - 78. և գայն զդեղերն տանի քան – 78. Ապա
 թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի քան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. Ա՞ն մեղր և
 աղ և ճակընդդի ջուր, և ընդ ներքոյ ի քան տար՝ գերդ իւր ռասմն է – 87. և ամենովտ
 պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի քան տանիս զդեղերն և զկերակուրն և ըմպելիսն - 89.
 գայս ամէնս յիրար խառնէ, և ի քան տար - 97. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ ...
 թաժայ ձուկն քացախով եփած ի բանի պահէ: - 98. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի
 զօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Ապա թէ
 արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103.
 Ապա թէ պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի
բանի պահէ: - 103. Ապա թէ սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր,

գտետոռատու ջերմանն ստածումն ի քանի պահէ – 103. Ա՛ն կարմիր վարդ ... կուրսեր
 արա ... և ի քան տար - 104. Ա՛ն տապաշիր հինգ դրամ... կուրսեր արա ... և ի քան
 տար - 104. Ապա ա՛ն սանտալ սպիտակ, և ի վերայ լերդին յար ի քան տար: - 106. ա՛ն
 գտապաշիրին դուրսն, գայն որ փոթոթն է, և սերկնիլի ըռուպով ի քանի պահէ - 106. Եւ
 երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուզավարայ, կամ աղտորի ջրով և նշածիթով ի քանի
 պահէ: - 106. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային
 իրուին ի քանի պահէ – 108. թթու և քաղցր նռան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով
 սրքնճային ի քանի պահէ: - 108. նոյնպէս և զհով մրգանքն ի քանի պահէ - 108. Եւ այլ
 միտք կայ այս քանիս – 110. և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոխտուսին գրեցաք, գոր
 պատեհ տեսանես, ի քան տար: – 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի
 պալղամին ջերմն գրեցաք ի քան տար:– 111. նոյնպէս և գլխտակ ափիմեռինոսին
 դեղերն խառնէ հաւասար, և ի քան տար:– 111. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և
 սրքնճային խառնեալ ի հով ջուր^a ի քանի պահէ - 112. տուր կերակուր մուզավարայ
 ազոխի ջրով ... գոր նշածիթով զուզած լինի՝ ի քանի պահէ: - 112. և հետ այնոր ա՛ն
 մագտաքէ և ծխանելիք ... և ի քանի պահէ – 112. զդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ
 զերկոցունց դիմացն, հաւասար ի քանի պահէ, օգտէ: - 113. և ըղրրդական ջուր՝ ընդ
 թթու և քաղցր նռան ջուր ի քանի պահէ: - 121. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ
 վարդմարապայ ի քանի պահէ: - 121. Եւ ի յայն աւուրքն՝ որ չունի գնոպայն ... և
 յամենայն քանէ^a որ զմարմինն դատէ^a պատրաստ կենայ - 122. իւր ստածումն այն է, որ
 ... բաղիանի ջուր սրքնճայինով ի քանի պահէ – 122. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ ...
 կերակուր՝ հաւ զիրպած եփած ի քանի պահէ: - 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն
 վատուծ լինի, զծորին կուրսն սրքնճայինով ի քանի պահէ – 122. Ապա թէ բնութիւնն
 կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի քանի պահէ - 123. և ի քան տար զդեղերն՝ որ զգոգն
 յորդորեն: - 125. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն գայդ դեղերն ի քան
 տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն - 126. և ի քան տար վարդմարապայն շաքարով –
 126. և երբ զհիւանդութիւնն եփած լինի, պահետ է գայս դեղերս ի քան տանել: - 127.
 ապա պատեհ է ի քան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. և ի յամենայն շաքաթ
 աֆթիմոնին զհապն ի քանի պահէ - 128. Եւ յետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով... ի քանի

պահէ - 128. և գղեղրանքն՝ որ գսաւտայն լուծանէ՝ ի քանի պահէ - 128. և այլ գոր ինչ նման են սոցա ի քան տայր, օգտէ: - 128. և դափտի կուրսն, և գոր ինչ նման են սոցա՝ ի քանի պահէ - 131. և վասն այտոր պարտ է^ա որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^ա որ խասիաթով օգտեն, և ի քան տանին - 131.

ԲԱՆԱԼ – կամ օծնէ կասլի ձիթով ... կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն որ քանան զգաղտ շնչահանքն - 10. և հետ այնոր ի քան տանել զայն իրվին^ա որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն քանան - 14. որ տեսանես թէ արիւն յաւելցեր է, երակ քաց ի սրտէն – 32. Նոյնպէս և այլ ասէ^ա թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա քանայ զիւր գաղտ շնչահանքն - 39. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև եփի այն այտոցն և արձակի կամ քանալով և կամ հալելով - 59. զայտոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգւոյն կալ, որ քանայ գաղտ շնչահանքն – 68. և ապա գքացող դեղերն մորհամ առնէ – 75. զլերդին խցկելն և զերիկամացն քանայ, և իջցնէ զգէճ նիւթն: - 83.

ԲԱՆԴԱԿ – տուր կերակուր^ա որ չաքօքսն սակաւ լինի ... զհետ հացի փշրանքն նոան ջրով ... Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնձորի քանդակով, և ագոխի քանդակով, և թթու նոան քանդակով և թարունճ քանդակով և ֆստուխի վերի կեղևովն - 96. տո՞ւր մթիսալ մի տապաշիրի դուրս, որ թթոնչի հնդով լինի գուգած ... կամ մրտի քանդակով – 96.

ԲԱՆԿ – աս՞ոն ավիտն և կակիկայ... և քանկի հունդ, որ է աղվէշ քանկ ... և ի վերայ տեղացն սպեղանի արա - 74.

ԲԱՆՃԱՐ – տե՞ս ԲԱՆՁԱՐ

ԲԱՆՁԱՐ, ԲԱՆՃԱՐ – Եւ զայդ ցեղ հիւանդիդ զմարմինն պարտ է զիճացնել ... և ի քանճարոց և ի մրգաց զհովն և զիճայինն տալ – 19. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^ա որ դալար լինի, և հովային քանջրնով - 41. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի ... քանջրնուն հազար և դալար գինձ կերակրի: - 46. ց և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին, զատ ի քանջարնէն՝ և ջեր կենալ: - 147.

ԲԱՌ – և զերեք ազգ ջերմանցն միայն հավաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ քառ: - Ա.

ԲԱՌՆԱԼ – և չքառնայ զխալատ այնելիքն ի բժշկէն կամ ի հիւանդէն: - 95.

ԲԱՍԻԼԻԿ, ԲԱՐՍԻԼԻԿ – իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն երակ առնուս - 49. իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու - 54. և երբ եփի հիւանդութիւնն ի ձախոյ ձեռին երակ ռա ի բասիլիկէն – 116. երակ ռա ի բասիլիկէն ըստ զօրութեանն – 121. իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ առ – 133.

ԲԱՐԱԿ¹ – իւր նշանն այն է՞ որ ... զլուխն ցալի ... և մաճասին երակն բարակ և շոյտ լինի: - 9. Իւր նշանն այս է՞ որ աչքն ցածանայ և ի գուրն անկանի ... և մաճասին երակն բարակ և մանտր լինի – 19. Եւ իւր նշանն այս է, որ աչքն խորանայ ... և մաճասին երակն բարակ լինի: – 21. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն անդամք թուլանան, և մաճասին երակն վատուծ և բարակ լինի - 26. և մաճասին երակն վատուծ և բարակ լինի – 27. և մաճասին երակն բարակ և վատուծ լինի – 31.

ԲԱՐԱԿ² – հմռոմն լիթկօն ասէ ... և Հայք բարակ ասեն: - 4. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, որ է դեկ - 19. մէկն այրեցող տաքութիւն ունի և բարակ ջերմն – 35. և անուանեն զառաջինն թառմեցնող, և զերկրորդն բարակ– 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ... զոր անուանեն բարակ, և իւր ստածումն և բժշկութիւնն դժար լինի: – 37. Մահամատի Չաքարիան ասէ՞ թէ այս ջերմն երեք ցեղ լինին, զոր այլ յառաջոյ ասացաք, թառամեցնող և բարակն և քակողն: - 45. եթէ այս երկրորդիս բարակ անուանեն, և երրորդն՝ որ քակող, դժար ողջանան – 46. Իսկ երկրորդ հալւմաշն, որ է բարակն, նշանն այս է՞ որ աչքն ի գուրն անկանի, և մարմինն նօսրանայ և բարկնայ– 47. վասն այդր պատճառանացոյ անուանեցին բարակ զայս ջերմն: - 47.

ԲԱՐԱԿՈՒԹԻԻՆ – և ի հիւանդին փորքն չերննայ նիհարութիւն և ոչ բարակութիւն – 94.

ԲԱՐԱԿ ՁԵՐՄՆ – և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, որ է դեկ - 19. մէկն այրեցող տաքութիւն ունի և բարակ ջերմն – 35.

ԲԱՐԲԱՌ – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով – Բ.

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ – մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան, զերդ վասն հաւատոյ և ուսման և այլ ամենայն բարեգործութեան - 18.

ԲԱՐԵՊԱՇՏ – Թարգմանեցաւ և գրեցաւ զիրքս այս ... ի հայրապետութեան սրբազան կաթուղիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգոր որդւո Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաւունոյ - Բ.

ԲԱՐԻ – և տես եթէ բաղանիքն օգտէ ... ցուցանէ հիւանդին առողջութեան և բարւոյ նշան: - 14. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան, զերդ վասն հաւատոյ և ուսման - 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին, և տկարացնէ զմարմինն - 18. Եւ երբ զայս ամենայն նշաններտ տեսանես, զհտացի՞ր՞ որ չէ բարւոյ - 40. և իւր վճարն ի բարի լինի – 57. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. Եւ այս խորհուրդդ մին է բարի և փորձած – 71. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ, և հիւանդին ուժն զօրաւոր, նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի: – 136.

ԲԱՐԿ – Ա՞ն ամբաւ ընտրած վաթսուն դրամ ... և լից ի վերայ բարկ քացախ զհնոյ վաթսուն դրամ -149.

ԲԱՐԿՆԱԼ – և մարմինն նօսրանայ և բարկնայ– 47.

ԲԱՐՁՈՒԵՆԵԿ – Այլ ա՞ն բաբունիճ, և թուրք եղևին, որ է բարձրունեկ, և ջրով եփէ աղէկ - 133.

ԲԱՐՁՐԱՆԱԼ – Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն_ի յիր բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կարմրի և բարձրանայ – 16. Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ զայծու ծոփն, և փողիցն խոտումն ի դուրս ցցվի, և երկու ուսն բարձրանայ - 47. և արձականայ զաղտ շնչահանքն, պարկեշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն, բարձանայ և յերևան զայ տաքութիւնն – 81. և տաքութեան շատութիւն նորա յաւելնայ և բարձրանայ առանց վնասի: - 110.

ԲԱՐՈՎ – Հունայն ասե, և թե ծարան խիստ լինի, և գիտենաս^a որ փոր կարսիքն ամենայն քարով լինի և ողջ, պատեհ է որ սառին ջուր տասս ի տաքութեանն ի ժամն բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն - 106. և հիւանդն ի հիւանդութենէն քարով ի դուրս գայ: - 135.

ԲԱՐՈՒՆԱԿ – և տուր ի մրգանց քաղցր նուրն, և քարունակի մեծապտուղ խաղող - 117. և տուր միրգ՝ քաղցր նուրն, և քարունակի մեծապտուղ խաղող - 117.

ԲԱՐՍԻԼԻԿ – տե՞ս ԲԱՍԻԼԻԿ

ԲԱՑԻԵԼ – և երբ զձեռոյ ի վերայ մարմնոյն դնես, մինչև շաղնայ, ապա յարձակի և քացի գաղտ շնչահանքն – 12.

ԲԱԻԱԿԱՆ – այդ քաւական և օգտակար է – 56. և այդ քաւական լինի օգնութեամբն աստուծոյ: - 85.

ԲԱԻԱԿԱՆ Է – Եւ այս քաւական է կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Եւ այս քաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն – 8. և այս քաւական է և օգտակար օգնութեամբն աստուծոյ: - 9. և այդ քաւական է, և գտակար է կամօքն աստուծոյ: - 11. Եւ այդ կարճառօտս քաւական է: - 13. և այդ քաւական է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 19. և այդ քաւական է կամօքն աստուծոյ: - 23. Եւ այդ քաւական է վասն հալնմաջ ջերմանն^a որ ի հովութենէ լինի - 41. և այդ կարճառօտ քաւական է, օգնութեամբն աստուծոյ: - 90. Եւ յամենայն օր չէ պատոհ կերակուր տալ, զի օր ընդ մէջն քաւական է: - 99.

ԲԵՐԱՆ – գիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ, և բերանոյն չորութիւն և ծարաւ – 7. Ապա թէ_հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ ... տո՛ւր զպզրկատունին զլուսայն – 50. Եւ զայս դեղս յար ի բերանն պահէ: - 51. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ՝ այս են, որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին և խնծորքն – 66. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ, կամ ի ներս ի պնչերն, ի բերանն սերնիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. Եւ երրորդ պատճառն այն իրին լինի, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն – 80. Եւ ընծայի նա^a երբ

բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան ...կամ ի յայն յերակսն^a որ ի ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի - 90. և իւր սկիզբն ի խարտեշ մաղձին բորբոսելոյն լինի՝ որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն – 103. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... և բերանն գեճ լինի, տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով – 104. երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն ... զայս ջերմս ի յերևան բերէ, զոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի, և ի նոպային օրն բերանն փրփուր գայ, տուր զանգժատի մաճունն: - 133. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ ... և զբորբոսն՝ որ լինի ի ստամոքացն ի բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149.

ԲԵՐԵԼ - զիտացիր որ այս պատճառն շատ գլխացաւութիւն բերէ – 19. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19. զայս ամենս ջրով եփէ աղէկ, և զգլուխն այդ ջրովդ ի յար ծեփէ, զի օգտակար է և քուն բերէ - 21. զիշերութեան քունն հանգիստ բերէ – 21. և իւր տաքութենէն զայս ջերմս յերևան է բերել: - 27. Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ, որ ընթերցողին դիւրաւ լինի: - 37. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն, և յերևան բերեն և հանեն ի լոյս: - 39. Եւ այդ ամենիդ վիճարն հալնմաշ ջերմն բերէ: - 40. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հատցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն - 40. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն, և շարժէ և բերէ ի կուրծքն – 48. և իւր պատճառն ի սուր գիճութենէրոյ լինի, որ ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն, և հազալովն և ի վեր բերելովն խոցընէ– 53. և ի ժամ հազալոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն – 54. Իսկ ես այդ իրացդ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տետռատէօսն, որ օր ընդ մեջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ի յերևան բերէ – 105. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի զուգ բորբոսին ... զայս ջերմս ի յերևան բերեն: - 112. Իսկ այս ջեերմս յամենայն մետասան օր

ապա բերէ զիւր նոպայն -132. Ապա թէ ջերմն հին լինի, և իւր դողալն և ցրտանալն պակաս լինի, տուր զդեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133.

ԲԶԲԴԱՏՈՒՆ – տես ՊԶԲԿԱՏՈՒՆ

ԲԺԻՇԿ – Ես Մխիթար Հերացի տրուպս ի բժշկաց ... սիրող եղէ իմաստութեան և բժշկական արուեստից – Ա. և արարաք զգիրքս զայս, և անուանեցաք Ջերմանց մխիթարութիւն. զի սա մխիթարէ գրքիշկն ուսմամբ – Բ. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ, և ի միտ առնուլ վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան - 2. Բազարատ ասէ, թէ պարտ է բժիշկն որ ամէն օր զմաճասին երակն տեսանէ - 34. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն – 35. կամ տեսանէ բժիշկն զեփելոյն նշանն – 58. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն – 61. և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ զաւելի արիւնն: - 63. Ապա ի չորրորդ օրն երկնայ այնոցիկ^ա որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմս զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ – 89. և չբառնայ զխալատ այնելիքն ի բժշկէն կամ ի հիւանդէն: - 95. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւնն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ - 102. Պատեհ է բժշկին՝ որ զայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ – 111. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ որն է պատճառն՝ որ զջերմն արար - 122. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա որ գիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Իսկ բժիշկին պարտ է քննել և իմանալ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն – 135. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն – 135. և այն դալատն կամ հիւանդէն լինի, և կամ ի բժշկէն – 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է^ա որ չլսեր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ^ա կերակրելով և ըմպելով, և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին - 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է, որ ի բժշկէն և ի

ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136. պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝
գոր ուժ տան հիւանդին – 136. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուժ,
պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ գոր ուժ տան հիւանդին – 136. Ապա թէ
հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն
գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան
ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 136. Ապա թէ գիտենայ բժիշկն՝
որ հիւանդութիւնն յերկար քաշել, պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ – 137. Իսկ
հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն
ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի
հիւանդութեան սկիզբն են ... ապա գիտենայ^ա որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին
ժամանակն է և ի սկիզբն:- 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն
յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137.
Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի, և
միացեղ դադարի, գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելիւթոյան սահմանն
... հասաւ – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու ...
գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ -
138. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն, կամ ի ձեռնալուայն ... ապա գիտենայ
բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138. Իսկ յորժամ
յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ
և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման
երևնան, գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138.
Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ.
ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 138. Իսկ
յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն
յաւելնան՝ ապա գիտենայ^ա որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ ... ժամանակն լինի: - 138.
ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն
հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն
... ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ - 138. պարտ

է բժշկին^ա որ գայն նշաննին, և զպատահմունքդ^ա զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. զայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն... գիտենայ բժիշկն^ա որ ջերմն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. մէկն այն է՝ որ բժիշկն յառաջագետ լինի գայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի – 140. Ապա պարտ է^ա բժիշկն յառաջագետ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի - 140. Ապա երբ այդ հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141. Ապա գայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն– 142. զայս զամենս կարէ ճանաչել բժիշկն – 142. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ գայն նշաննիս զամենս աղէկ իմանայ - 143. Վասն եթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ – 143.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ – Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... սիրող եղէ իմաստութեան և բժշկական արուեստից - Ա. այս ինքն զնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական արուեստից – Ա. Մխիթար Հերացոյ բժշկական Վասն երե ազգ ջերմանցն – Ա. Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի, եղին հիմն և կանոնք բժշկական արուեստին – Բ. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ բժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն - 5. և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս զմնալն մի օր – 7. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն – 39. Այլ բժշկապետն Ապուճարէնն ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերկեցաւ - 132.

ԲՇԾԿԱՊԵՏ – Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն^ա ... ծերոց հիւանդութիւն: - 36. Վասն երկրորդ ազգ հալւմաշին ...գոր Փիլիպպոս բժշկապետն ծերոց և ալտրաց հիւանդութիւն անուանէ: - 40. Ասէ Փիլիպպոս բժշկապետն – 40. Էհանայ բժշկապետն ասէ – 53. վասն այդ պատճառանացդ բժշկապետքն փլեղմանի անուն դրին - 74. Այլ բժշկապետն Ապուճարեհն ասէ – 132. Այլ բժշկապետն Սահակ ասէ -133. Այլ ասէ Մասրճուայյն բժշկապետն - 134. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն – 142.

ԲՇԾԿԵԼ – Ապա պարտ է բժշկաց քննել ... և անսղալ ստածել և բժշկել: - 2. նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկելն դիւրին լինի – 6. և իմանաս զնշանքն զամէն մէկ ուրիշ ուրիշ, և բժշկել: - 15. և զամէն մէկի պատճառ իւր հակառական բժշկել: - 15. Ջերդ որ մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց, եթէ հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովքն բժշկի – 15. Եւ իւր ստածումն այս է, որ զամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկելս – 18. և բժշկելս զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն – 23. և բժշկել իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ - 31. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. և ապա ստածեն և բժշկելն զայն ցեղն՝ որ ընդունի զառողջութիւնն – 37. ապա ի յառաջ քան զայն^ա որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. ապա պատեհ է յառաջ ջերմն ստածել և բժշկել: - 53. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել – 55. Իսկ մէք յառաջ զյիստակ ջերմանն զստածումն և գրբժշկելն յիշեմք – 94. Այլ պատեհ է որ ի զամէ և յանգահ բժշկելն զայդ ջերմդ, որ յիստակ կոչի - 95. Ապա երբ գիտենաս զպատճառն, և զիւլտն՝ որ է նիւթն... դիւրաւ բժշկելս: - 116. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է^ա որ ի բժշկելն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ այս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ, որ չիսալտի ի հիւանդին ի ստածումն և ի բժշկելն - 143. Վասն եթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143.

ԲՇԾԿՈՒԹԻՒՆ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն, զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին

իմաստնոցն– Ա. Զբովանդակն որ վասն արուեստի բժշկութեանս իմաստութիւն թողու – Ա. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, գնախազիտութիւն և գստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. Հաւաքումն համառօտ և պատմութիւն նախազիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել, և ունիցի փոյթ բժշկութեան զկատարեալն, որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ – 2. նոյնպէս և զիւրեանց ստածումն և զբժշկութիւնն իմանալ, և անսղալ ստածել և բժշկել: - 2. ապա պատեհ է մեզ այսպէս այրնել իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. Եւ իւր ստածումն և բժշկութիւն զերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. Այլ մեք ցուցանեմք զամեն մէկի բժշկութիւն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. ապա վասն այդր պատճառանացոյ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. Իսկ յառաջ ելընդիր բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է – 22. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է^a որ ի բաղանիս մտէ - 23. և բժշկեա զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն – 23. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն - 31. և ստածէ զամեն մէկ իւր բժշկութեամբն – 31. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննշն և գստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամեն մէկ - 37. և իւր ստածումն և բժշկութիւն դժար լինի: - 37. և այս ցեղս գստածումն և զբժշկութիւնն չընդունի բնաւ: - 37. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալւմաշ ջերմանն – 41. Սահամատ Զաքարիայն ասէ վասն ստածման և բժշկութեան երկրորդ հալւմաշ ջերմին – 46. Վասն ստածման և բժշկութեան սլին ջերմանն: - 49. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ - 49. և վասն այդ պատճառանացոյ ստածումն և բժշկութիւն դժար լինի – 53. և ասեմք զբորբոսային ջերմերն, և զիւրեանց պատճառին, և զնշաննին, և գստածումն բժշկութեան ուրիշ ուրիշ – 56. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէհիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի - 64. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն՝ որ յետ այտոցին լինի – 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի - 72. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ հետ այտոցին լինի - 74. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Վասն

ստաճման և բժշկութեան արհեստագործական ջերմանն որ ի պալլամէ լինի – 82. Վասն ստաճման և բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիոս և լիպիրայ կոչեն: - 89. Վասն ստաճման և բժշկութեան այն մէկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչեն: - 89. Վասն ստաճման և բժշկութեան յիստակ տետռատէոս ջերմանն – 95. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկէն գայդ ջերմդ... և չտապին ի յիւր բժշկութիւնն - 95. Վասն ստաճման և բժշկութեան այն ջերմանն՝ որ չէ յիստակ տետռատէոս – 99. Իսկ իւր ստաճումն և բժշկութիւնն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ... որն է զօրաւոր և յաղթողն: - 102. Վասն ստաճման և բժշկութեան սուր և այրեցող ջերմանն: - 103. Վասն ստաճման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն ... զոր ի յար տետռատէոս անուանէ: - 107. Վասն ստաճման և բժշկութեան իմփտոփտէոս ջերմանն: - 111. Վասն ստաճման և բժշկութեան տետռատէոս ջերմանն: - 116. Վասն ստաճման և բժշկութեան բնական սաւտային ջերմանն: - 124. Ստաճումն և բժշկութիւն հինգօրեայ ջերմանն: - 130. Վասն ստաճման և բժշկութեան հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմանն: - 130. Պատեհ է ստաճել գայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն - 130. և վասն մետասանօրեայ ջերմանն ստաճումն և բժշկութիւն: - 132. Վասն ստաճման և բժշկութեան մետասանօրեայ ջերմանն: - 133.

ԲԻՃ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն, կապքն և լարքն, կակուղ և խոճտամն ոսկերքն, գերդ գրիճին գլուխն - 4.

ԲԻԴ – Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և բրսի անդտարի ջուր, որ յարապն հովուի բիք կոչեն – 45. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դդմի ջուր և բրսի անդարուի ջուր, ինքդ հովուի բիք կոչի – 68. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և հովուաց բրի ջուր – 96.

ԲԼՏՆԵԼ – և զհիւանդին ուժն չբլցնէս և քակէս – 99.

ԲՆԱԿԱՆ – Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. Զի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւն ի ներքս լինի արգիլած – 13. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ

պահել, որ չվառի քնական տաքությունն – 16. մեծությամբ պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ. և պնտութեան պատճառն որ քնական տաքությունն ի դուրս էլանէ և պնդի: - 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ի յիւր քնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 16. այս ջերմն ընծայի ի քնական տաքութենէն – 19. իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի, զի քնական տաքությունն հատեալ լինի - 35. Եւ այս երեք ցեղ հալնմաշս ընծայի ի քնական երեք ցեղ գիճութենէն – 36. ի մարմին մարդոյս քնական չորս գիճութիւն կայ – 36. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր քնական բնութիւնն դառնայ - 37. երբ տաքութիւն հասանի ի քնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ... ի յերևան և այլ ի բաց լինին: - 38. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ որ քնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառն այն է՝ որ քնական գիճութիւնն հատեալ լինի և ... ի մարմնոյն: - 40. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ քնական տաքությունն և զբնաւորական գիճութիւնն հասցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն - 40. Այլ քնական արեանն գնացքն ցներքսէ երակացն լինի՞՞ երբ չլինի բորբոսած - 63. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ քնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և քնական տաքությունն սակաւ - 80. գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալըս է, որ ի յիստակ քնական սաւտայն: - 115. Այլ քնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զերդ որ ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115. Մէկն ընծայի՞՞ երբ այրի արոյնն ... չորրորդը՞ երբ քնական սաւտայն բորբոսի- 116. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ և ի նոյն ջերմնդ՝ զոր տետոռատէօս կոչեն, եթէ քնական սաւտայն չբորբոսի: - 122. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն, եթէ խարտէշ մաղձին սաւտայն, եթէ ինքն՝ որ է քնական սաւտայն – 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն քնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՞ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս – 123. Եւ քնական սաւտային ստածումն ոճով ի քառասներորդ երկրորդ գլուխն գտանես – 123. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն քնական սաւտային ջերմանն, և իւր ստածմանն: - 124. Քնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են – 124. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ քնական

սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. Վասն ստածման և բժշկութեան քնական սաւտային ջերմանն: - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^a նոյնպէսն չէ քնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. Բայց մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին ասէ, եթէ այս ջերմն՝ որ անապակ ի քնական սաւտայէն լինի... պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատատկի ջրով – 126. այս ջերմն ընծայի ի քնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն, որ քնական սավտային բորբոսելուն լինի: - 129. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս քնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն – 130.

ԲՆԱԿԱՐԱՆ – իւր տեղի և քնակարան լերդն է – 3. իւր տեղի և քնակարան սիրտն է – 3. իւր տեղի և քնակարան գլխոյն առաջի փորոքն է: - 3.

ԲՆԱԿԵԼ – մինն քնակի ի յերեք հոգիսն. և երկրորդն քնակի ի չորս նիւթն. և երրորդն քնակի ի չոր և ի պինտ անդամունսն - 5.

ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ – մէկն այն է^a որ խարտէշ լինի, և իւր քնակութիւնն ի լերդն լինի և ի լեղին. և երկրորդն այն է^a որ զաֆրանի գունով լինի, և իւր քնակութիւնն ի լերդն լինի և ստամոքսն. և երրորդն այն է՝ որ քուռաթի գունով լինի, և իւր քնակութիւնն ի ստամոքն միայն լինի – 94.

ԲՆԱԻ – և ի Հայք քնալ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն - Ա. և այս ցեղս ստածումն և զբժշկութիւնն չընդունի քնալ: - 37.

ԲՆԱԻՈՐԱԿԱՆ – Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ քնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. և հաստատին նոքա յերեք քնաւորական գիճութիւնքն – 4. զի մարմինք մարդկան չորս քնաւորական գիճութիւնք ունին – 4. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց, երբ իւրեանց քնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն – 36. և երրորդ քնաւորական գիճութիւնն՝ որ լինի ի մարմնոյն միսն և ի փորոտիսն – 36. Զի յորժամ քնաւորական

գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Վասն երկրորդ ազգ հալւմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հատցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն – 40. զի այդ խորհուրդն շահեցին զմարմնոյն բնաւորական գիճութիւնն – 42 Եւ իւր պատճառն այն է^a որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մարմնոյն քաղեն և հատցնեն: - 46-47. Իսկ եթէ երրորդ հալւմաշն լինի ... դատարկէ զճրագուն և զմիսն, և զչորրորդ բնաւորական գիճութիւնն – 47.

ԲՆԻԿ – ա՞ռ ի միտ օրինակ զդարբնի փութսն, որ երբ ի յինքն քաշէ զբնիկ տաք օդն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի յայն տաք օդոյն: - 4. և ի մերձաւորութենէ պատրաստեցո՞ք բնիկ, մինչև իւր առաջին բնութիւնն դառնայ: - 20. Բայց հանց ջանա՛ որ բնիկ չի հովցնես զտեղին – 23. Եւ այս ցեղս լինի՛ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ - 35. ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան, որ բնիկ սրբած լինի ի կարագէն – 42. Ապա թէ այն պատճառնին^a որ զնոպայն կարճ առնեն... նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 61. զատել՝ թէ տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուծել լինի: - 84. զի շատ տեսաք^a որ յամեցին յայդ ջերմտ, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: - 100. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տերն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով և աղով. և ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ - 117.

ԲՆՈՎ – ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերևնայ ի յայդ նշաննոյդ^a գոր ասացաք^a բնով - 94. կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով գայ, որ եփելոյն նշաննին չունին և չերևնան բնով, ապա զիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է – 138.

ԲՆՈՒԹԻԻՆ – Պարտ է զիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն – 3. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն, որպէս այլ յառաջն ասացաք, և խափանէ զբնութեան գործերն: - 3. Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և գնալն ... և այլ ամենայն բնութեան գործն, որ ի մեզ են: - 3. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ

խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. զի մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3. Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն, որ են հոգի բնութեան ... և հոգի կենդանութեան ... և հոգի զգայութեան – 3. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացոյ ի բնութիւն – 5. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն – 5. և երրորդն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն. հոգի բնութեան, հոգի կենդանութեան, և հոգի զգայութեան: – 5. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում ատուր ընծայի՝ ի նմին ատուր մեռանի – 7. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն - 13. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գալ ի յայն տեղին - 13. Որ է՝ հոգի բնութեան և հոգի կենդանութեան – 15. այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է՝ որ սքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. զի բնութեամբն հալիւն կերակրոյն ընդ քունն լինի – 20. և ի մերձատրութենէ պատրաստեցո՛ւ բնիկ, մինչև իւր առաջին բնութիւնն դառնայ: - 20. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի ,կամ ի յոլոքն և ի յանդամն ելունդ ելանէ ... նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին, եթէ երակ առ, և զբնութիւնն լուծէ – 23. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիւուֆարի շարապով կակղացո՛ւ – 24. և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրհնդով և սրքնճպինով և դամոնի ջրով - 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, անց որ դատէ զհիւանդն, ստամոքսն զօրացուր նոան ջրով – 25. և լինի որ բնութիւնն լուծանի, և անդամքն ծանրանայ: - 25. և կերակուրք հով և չորային ուտէ, որ զբնութիւնն կապեն – 31. Սինային որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. և բնութիւնն յիւր եփելուն ձանձրացեալ լինի: - 33. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն՝ որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. և բնութիւնն այս

պատճառնոյս լինի, նա շուտ ընդունի զհալւմաշ ջերմն: - 34. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ -37. Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ որ ձօնիւ դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով^ա որ չիլուծի բնութիւնն. զի թէ դիկին տիրոջն, և պին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի ... գրնութիւնն կակղացո դամոնի ջրով և թարանկուպինով – 47. Նշանք մտքուխի որ կակղցնէ գդկին և գալին տիրոջն բնութիւնն: – 52. ապա թէ ուծն զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս գրնութիւնն կակղացո: - 54. և ամեննին չիթողու գրնութիւնն^ա որ լուծանի - 55. ապա թէ բնութիւնն կակղանայ, գայս դեղս տուր: - 55. և գրնութիւնն ի լուծանելոյ պահէ: - 56. զի երակաց մարմինն պինտ լինի. քաշել հետ օրաց որ եփէ բնութիւնն և արձակէ – 58. զի բնութեամբն ի քարն և ի յերկաթն ի յար է: - 60. Մէկն ի նիւթին բնութենէն լինի – 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ջերմերոյ, զերդ որ այն նիւթերոյն բնութիւն լինի - 61. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն՝ զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. ապա պարտ է մեզ շարել գնոսա կարգով, զերդ որ բնութիւնն շարեաց: – 62. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին – 63. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել, գրնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով: - 66. Ապա թէ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես գրնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցո -70. և հանապազ գրնութիւնն կակղցո և կակուղ պահէ: - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ – 71. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. Ապա թէ մաղձն զօրաւոր լինի, իւր ստածումն այն է^ա որ գրնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակղացո: – 73. և կամ ի տաք և ի շատ արեւնէ լինի, որ բնութեան զօրութիւն ի յայն տեղիքն վարժեաց: - 74. և կերակուր մաշ

տուր ... և գրնութիւնն կակղացո: - 77. և այլ պատրաստեցո^a որ հետ եւթն ատուրն որ չլուծանես գրնութիւնն: - 77. Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ գրնութիւնն – 77. զի այն մնացորդն^a որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չէլաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ գրնութիւնն -77. Մէկ պատճառն այն իրիւն են^a որ բնութեամբ լինին - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրիւն լինի, որ չեն բնութեամբ – 80. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն ընծայեցնէ, գոր չէ բնութեամբ – 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրիւն լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^a զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զիսկուսն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնշարքն – 82. Այլ պատեհ է ի յայս ջերմանս սկիզբն գրնութիւնն կակղացուցանել: - 82. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն^a որ լուացած ասպրով լինի գուգէն և մազտաքեով - 84. Ապա թէ վերաբերութիւնն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ ..._տուր բողկ՝ որ ուտէ – 84. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, առ վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: – 86. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Բայց այս ջերմս չքաշէ յերկար ատուրք, զի բնութիւն զշատն յաղթէ, և խափանէ զիր գործն: – 88. Եւ կերակուր սիստան ջուր տուր .. և գրնութիւնն կակուղ պահեն – 89. Մէկն այն իրուին են^a որ բնութեամբ լինին - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրիւն լինին, որ չեն բնութեամբ - 90. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն - 91. մէկն՝ որ չորութիւնն ի յիրացն ի բնութիւնն լինի և խառնուածքն – 92. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն, ի բնութիւնն և ի մարմինն, որ է էութիւն: - 92. Զի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք – 92. Եւ այլ կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և զիճային – 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, և բնութեամբն զիճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին – 92. Իսկ խարտեշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. Այլ ի յառաջոյ յիշեցաք զիրուին^a որ բնութեամբն են, և գոր չեն բնութեամբ, և գորս ի դուրս են ի

բնութենէ: - 93. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են – 93. Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օղտ՝ որ զմեզ պատեալ ունին ... քունն և արթնութիւնն. և բնութեամբ լուծանիլն և կապիլն – 93. Իսկ այն իրուին^ա որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են - 93. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ, զի երկու դէման ժողոված ունին՝ գրնութեանն և զմարմնոյն: - 92-93. Այլ ի յառաջդ յիշեցաք զիրուին^ա որ բնութեամբն են, և զոր չեն բնութեամբ, և զորս ի դուրս են ի բնութենէ - 93. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մեջ ջերմ. զի բնութիւն հրէ շուտով, և վարէ ի ստամոքացն - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնեւ բնութեան, և կակղացնեւ դամոյնաջրով - 95. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո գրնութիւնն օշինդրի ջրով – 95. տուր կերակուր՝ որ չաբօքսն սակաւ լինի, և բնութեամբն պարկէշտ – 96. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով գրնութիւնն կակուղ պահէ – 98. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկնիլի ըռուպ տուր – 98. Իւր ստածումն այս է, որ գրնութիւնն կակուղ պահեւ դամոյնի և թմրհնդի ջրով – 105. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր որ գրնութիւնն կակղցնէ – 106. ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, առ գտապաշիրին դուրսն ... ի բանի պահէ – 106. և հետ այնոր գրնութիւն լուծանէ մրգաջրով և խիրխըշտով – 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով գրնութիւնն լոյծ - 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նռան ջուր տուր – 108. Ապա թէ ... կարիք լինի՝ որ գրնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատաստկի ջրով – 111. Ապա թէ ... կարիք լինի՝ որ գրնութիւն կակղցնես, տուր պատաստկի ջուր սրքնճպինով – 111. Ապա թէ ... կարիք լինի՝ որ գրնութիւն կակղացուցանես, տուր պատաստկի ջուրն սրքնճպինով – 111. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին ... և յաղթելով բնութեան, զայս ջերմս ի յերևան բերեն: - 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՛ւր դամոյնի ջուր և թմրհնտոյ, որ գրնութիւնն կակղացուցանէ – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապրին հապն տուր, որ գրնութիւնն լուծանէ – 112. մէկն բնութեամբ լինի, և երկրորդն առանց բնութեան, և երրորդն ի դուրս ի բնութենէ: – 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի,

այս են՝ որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց քնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ գոսքն, և զկաղամբն – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս են ի քնութենէն, այս են: - 114. Եւ երբ նոպայն թողու ... կակղացո գքնութիւնն պատասկի ջրով – 119. Ապա թէ կարիք լինի՝ որ գքնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. և մարմնոյն կաշին չոր և խոշոր լինի, և քնութիւն կապ լինի, և քիրտքն սակաւ լինի – 121. Ապա թէ քնութիւնն կապ լինի, ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր, և շաքարով տուր – 121. և գքնութիւնն կակղցնէ յունապի ջրով և քապուլի հալիլայով – 122. Եւ գքնութիւն լուծէ մրգանց ջրովն – 122. զի ամենայն իրք^a որ գիճութիւն ունի ի քնութիւնն, կամ ի յետութիւն, բորբոս ընդունի - 122. և սաւտայն թեպէտ և քնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է – 122. Ապա թէ քնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան գքնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան գքնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ ... և քնութեանն կակղական լինի -125. այլ քանի կարես գքնութիւնն կակուղ պահէ: - 125. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես գքնութիւնն պատասկի ջրով – 126. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտային քնութեամբ, կամ զէճ քնութիւն, զանգժատի մաճունն տուր – 128. Պատեհ է ի հիւանդութեան յառաջքն որ գքնութիւնն կակղցնես – 133. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար գքնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133. և իւր սահմանն այն է^a որ հիւանդութեան ահոկն ի քնութեան ի գործն հասանի - 134. և քնութեանն դեռ լինի սկսել զհիւանդութեանն զզլուխքն ի յեփել: - 134. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ, և քնութեանն զօրութիւնն հետէն վատուծի և պակասի - 135. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեան այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու. զի քնութիւնն հետէն եփէ և հալէ – 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս ... որ քնութիւնն հիւանդութեանն յաղթէ ի լման – 135. Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր քնութիւնն առաջք այրնէ^a եփել զհիւանդութիւնն - 135. Իսկ երրորդ ժամանակնայն է ... որ քնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի, կամ հիւանդութիւնն քնութեանն: - 135. և ի հոս ցուցանէ քնութիւնն՝ գոր ինչ լինել կամի: - 135. զի թէ կերակուրն հաստ

լինի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի – 137. զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք. մէկն՝ հիւանդութեան բնութիւնն – 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իւրական – 137. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի – 140. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր - 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն – 141. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն զհիւանդութիւնն շուտ եփէ - 141. Ապա հետ /գրքում^a հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն – 141. Որոյ բնութիւնն հով է, և ցաւէ ոսկերքն և գլուխն, դուրս օգտակար է և գոված: - 145.

ԲՈՂԿ – տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ – 84. ա՞՞ո սրքնճպին՝ որ հնդանօք լինի զուգած, և ընդ բողկի ջուրն խառնէ, և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: - 87. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով – 89. ա՞՞ո սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր՝ զերդ իւր ռասմն է – 125. ապա գրողկն տուր որ ուտէ - 126. և վերաբերութիւն տուր այրնէլ սրթնճպինով, և բողկով – 130.

ԲՈՅՆ – Ապա թէ զսարդոստէին գրոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օծանէ. օգտէ: - 87.

ԲՈՎԱՆԴԱԿ – Ջրովանդակն որ վասն արուեստի բժշկութեանս իմաստութիւն թողու – Ա. իսկ ջերմս բովանդակ ընդ ամենայն մասունս մարմնոյն լինի: - 2. և ի սրտէն սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Եւ ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի – 3.

ԲՈՎԵԼ – ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ և բովէ: - 84.

ԲՈՎՀՐԵԼ – և թե լուրջությամբ ունենայ հետ խոստովանել, գրավ մի պարզատուն և ընտանի հունդ բովիք, և հետ մանիշակ ճուլային տուր որ խմե: - 148.

ԲՈՐԲՈՍ – զի յորժամ բորբուն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիղայ կասեն – 4. Ապա թե հիւանդն երակ չկարէ առնուլ ... նա բորբուն և տաքութիւն յաւելնայ – 71. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն, յորժամ բորբուն օտար տաքութիւն ընծայեցնէ – 80. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի, որ ցներքսէ լինի բորբուն, իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. և իւր բորբուն հաւասար ընդ ամենայն երակսն մարմնոյն լինին - 90. և սփռէ և շարժէ դէպ ի դուրս, և եռացնէ և բորբու ընծայեցուցանէ: - 93. ափիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցներքս է իւր բորբուն – 110. Իսկ տոհտօսն՝ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն, զի ի դուրս է յերակացն բորբուն – 110. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմն կրկնակ, և երկու տետոատէօս, որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբուն: - 113. զի ամենայն իրք^a որ զիճութիւն ունի ի բմութիւնն, կամ ի յերութիւն, բորբու ընդունի - 122. և սաստայն թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց եութեամբ կակուղ է, և հոսի ի ձեռն զիճութեանն, անճարակ ընդունի գբորբուն – 122. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ ... և գբորբուն՝ որ լինի ի ստամոքացն ի բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149.

ԲՈՐԲՈՍՍՅԻՆ – Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի. գնախազիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն. գբորբուսայինն և զանբորբուն, զուրն և զերկարօրեայն, զնոպայովն և զաննոպայն - Բ. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառքն զիտութիւնքն լինին, որք են չորս նիւթն, բորբուսային ասեն – 4. զիտացիր որ հիւանդութեանն զլուխքն կայ և արձակէ, բորբուսային է – 15. Ապա թե բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ. զի եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբուսային դառնայ – 25. Ապա թե մնայ ջերմն, տե՛ս ո՞ր ազգէ է. ի նոպայովն և ի բորբուսային ջերմերուն են, թէ ի յաննոպայ և յանբորբուսային ջերմերոյն – 31. տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգէ է և ո՞ր ցեղ և ո՞ր տեսակ է, և զի՛նչ ունի պատահումն. ի բորբուսային ջերմերոյն է թէ անբորբու – 31. Ապա երբ աւիրին և բորբուսին, նա մէկ մի ի բորբուսային ջերմերոյն ընծայեն - 36. և հիւանդն չիմանայ թէ

տաքութիւն կայ առ իւրն, և ոչ ցաւիլ տեղաց մին ի մարմինն ... և ոչ այլ նշաննին, զոր ի հետ բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. նշանն այս է՝ որ երբ երեք օր անցանի ... և իւր տաքութիւն չիլինին ուժով, և այլ չլինի նշան՝ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գողղալն և զծարան և զնեղհոգութիւն ... և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն^a որ ի բորբոսային ջերմերն լինի - 38. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի գատ ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. և զհտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. Արդ սկիզբն առնենք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասենք գբորբոսային ջերմերն – 56. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոյն ուրիշ ուրիշ: - 56. Եւ այլ պարտ է զհտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ զոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ – 61. Եւ այլ պատեհ է որ զհտենաս, այս ջերմն^a որ ի պալղամէն ընծայի, որ երեք պատճառանօք ճանաչի, զերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն, որ երեք պատճառանօք ճանաչին: - 80. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանճուպինն, զի գբորբոսած նիւթն պարկեշտցնէ - 101.

ԲՈՐԲՈՍԵԼ, ԲՈՐԲՍԵԼ – ապա թէ դուրս յերակացն բորբոսին, այն են նոպայով ջերմերն: - 4. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբոսի յաւելուածքն ի մարմինն – 16. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, զոր այլ ի յետոյ կամիմ յիշել: - 36. Եթէ ի յաւելի իւլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց որ չընդունի գբորբոսելն, ապա տուր՝ որ իսմէ կովուց թան – 42. և իւր պատճառն այն է^a որ արիւնն բորբոսի ի ներքս ի յերակսն: - 56. և իւր պատճառն այն է^a որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56. և իւր պատճառն այն է որ իսարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն: - 56. և իւր պատճառն այն է^a որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Այլ առաջին ցեղն սինէխօս է, որ յարեանն ի բորբոսելոյ լինի - 57. Երկրորդ ցեղն ափիմեռինոսն է, որ ի պալղամին բորբոսելոյն ընծայի – 57. Եւ երրորդ ցեղն տրիստէօսն է, որ ի իսարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57.

Եւ չորրորդ ցեղն տետռատէօսն է, որ ի սն մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար. զի այն^ա որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն^ա որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57. և իւր պատճառն այն է^ա որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն^ա որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. Ապա այն ջերմն^ա որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երեք ցեղ: - 58. և երբ այն նիւթն^ա որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^ա որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն^ա որ ցորուց երակացն լինի^ա բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^ա որ բորբոսած լինի, և կամ եփի, և կամ երկուքն հասանին՝ որ եփի և վճարի: - 58. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ – 58. Ապա այն նիւթերն^ա որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով, զի այն նիւթն^ա որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի, ուր բորբոսել կամին - 59. և երբ իւր չաքսն շատ լինի ... նա այն արիւնն^ա որ ի յինքն կայ^ա բորբոսի և տաքնայ - 59. Այլ կայ և ուրդի^ա որ բորբոսի արիւն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի – 59. և երկրորդն ի հեշտ և ի դիժար բորբոսելոյն լինի նիւթն – 59. և իւր պատճառն այն է^ա որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի. զի շատ է իւր չաքսն ի մարմինն. և հեշտ բորբոսի, զի զիճային է - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի - 59. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի, զի հով և չորային է- 59. վասն այդ պատճառանացդ չբորբոսի շուտ^ա և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ - 60. վասն այդ պատճառանացդ շուտ բորբոսի և շուտ արձակի քրտամբք: - 60. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն^ա զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի

յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս, որ ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինոս ասեն - 63. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոհտոսն անուանեն - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ գտրիտոս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: - 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^a որ է սաւտայն^a ի երքսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ գտետոատոս ջերմն - 63. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ գտետոատոս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի գնոպայն քսան և չորս պահ: - 63. Եւ այլ գիտացիր՝ որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի, գատել ի ներքս ի յերակացն բորբոսի - 63. Այլ բնական արեանն գնացքն ցներքսէ երակացն լինի^a երբ չլինի բորբոսաձ - 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ գսինեհիս ջերմն, որ է ի յար տաքութիւնն և առնց նոպայի - 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ՝ ի յայն անդամն և տաքութիւն, և առնէ զջերմն - 63. Այլ յառաջոյ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի, որ բորբոսի ի ներքս ի յերակն- 64. և այլ ասացի՝ թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^a որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. և որպէս ճանաչի՝ որ յայլ նիւթերոյն լինի, երբ ի ներքս ի յերակսն բորբոսին: - 64. Եւ ասեմ^a որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին - 64. այն արիւնն որ բորբոսի^a մասն մի լինի, և այն որ արձակին^a մասն մին - 65. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենէն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսաձն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ - 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենէն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինեհիս ջերմն - 65. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն^a արեանն լիութիւնն լինի - 70. և զկնի հանկատին դատեն ի շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն, և կամ արեանն ամբով տաքութիւնն լինի^a որ է ի ներքս ի

յերակն, բորբոսի և աւերի - 70. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու, ի յամելն և ի բազմանալն վառչի և բորբոսի: - 70. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ – 80. յորժամ յամէ, բորբոսի և տաքնայ – 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^a որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն: - 81. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նի աիւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասացաք: - 81-82. և երբ բորբոսին, ամէն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ են: - 86. լինի՝ երբ բորբոսի իւր ջերմն՝ խիստ դող ունի – 86. Իսկ այն որ ցներքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^a գոր անուանեն լիպիրայ - 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ գոր անուանեն անփիլիոս – 88. Իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն, և խիստ տաքութիւն ցներքսքէ. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցներքսէ ի յերակսն: - 88. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի ... ընծայէ իւրմէն ջերմն – 88. և իւր պատճառն այս է^a որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այն է զտաքութիւն – 88. և այն մասն որ չէ բորբոսած, այրնէ զցուրտն: - 88. Մէկն այն է՝ որ խարտէջ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի – 90. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն – 90. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Հարցումն՝ եթէ է՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային – 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամենևին բորբոսելոյ - 93. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցներքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետռատէօս ասեն – 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տետռատէօսն – 93. Ապա թէ յանդամ մին

վաթի նա նոյնպէս կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումբայ ընծայէ – 94. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ. զի բնութիւն հրէ շուտով, և վարէ ի ստամոքացն, և չթողու որ բորբոսի: - 94. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ իւր գլուխքն խարտէշ մաղձն լինի, որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի – 97. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն սո՞ւր զսիրքանճուպինն, զի գբորբոսած նիւթն պարկէշտցնէ - 101. զի ըռզիանի տակի կեղնն և ունդն պարկէշտցնէ գբորբոսած նիւթն – 102. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին - 102. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի, որ աւերեալ բորբոսեցաւ ի չորից նիւթոցն: - 102. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ – 102. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու գստածումն և զդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջուայր արա: - 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի – 103. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակնսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն – 105. Այս ջերմս ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Այլ զհտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէտ ջերմանն լինի, որ մաղձն ցորուցէ երակացն բորբոսի - 107. Եւ իւր պատճառն այն է՝ որ մաղձն ի ներքս ի յերակնսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի – 107. և այն երեքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն – 107. և վասն այդ պատճառանացդ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթէ և բորբոսի: - 108. և մէկայլ ցեղն ցներքսէ յերակնսն լինի, զի պալղամն է բորբոսած – 109. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ արնէ զտետռատէտ ջերմն – 106. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակնսն – 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած – 109. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւնն լինի, զի չէ բորբոսել, զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ որ չէ բորբոսել – 110. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի զուգ բորբոսին - 112. Այլ զհտացիր^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն

լինի - 113. Ապա թե ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոատէոս ջերմն - 113. Ապա թե ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոատէոս ջերմն- 113. Ապա թե ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի ... նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան - 113. Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն, և ի սավտայ փոխի, և բորբոսի- 116. և երրորդն՝ երբ պալղամն այրի. չորրորդն՝ երբ բնական սավտայն բորբոսի - 116. հինկերորդն^a երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի - 116. և երբ բորբոսին, ապա ընծայեն զայս ջերմն՝ որ տետոատէոս ասեն: - 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ և ի նոյն ջերմնդ՝ զոր տետոատէոս կոչեն, եթէ բնական սաւտայն չբորբոսի: - 122. Ապա թե պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի, որ ի սաւտայ փոխեցաւ, և բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ- 122. Իսկ Բագարատ և Գաղենոս ասեն, եթէ բորբոսի անճարակ - 122. Ապա թե պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն - 123. Ապա թե պատճառն խարտեշ մաղձին սաւտայն լինի, որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այն է, որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. Ապա թե այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղով: - 123. Ապա թե այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս - 123. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմն ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն, որ բնական սավտային բորբոսելուն լինի: - 129. գիտենալն ի հիւանդուեանցն ի ցեղէն այն է^a որ գիտենայ զուր և զայրեցող ջերմերն ... և զայլ ամենայն այրեցող ջերմերն, որ ք մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142.

ԲՈՐԲՈՍԻԼ - Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ ... չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ գբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են - 62. և թէ զի՛նչ ցեղ լինին, և ի՛նչ պատճառանաց, և զի՛նչ ծնանի ամէն մէկ ի բորբոսիլն ի մարմինն: - 62. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն -

80. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի - 81. և նեխոտութեան պատճառն՝ նիւթին բորբոսիլն լինի: - 91. զի ասէն ոմանք՝ եթէ չորութիւն արգիլէ գրորբոսիլն: - 92. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ, և դէպ ի դուրս քաշէ, և եռացնէ և փոխէ ի բորբոսիլն: - 92. վասն այդ պատճառանացդ ընդունի գրորբոսիլն - 93.

ԲՈՐԲՍԵԼ – տե՛ս ԲՈՐԲՈՍԵԼ

ԲՈՒԽԱՐ – զայսոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգւոյն կալ, որ բանայ գաղտ շնչահանքն – 68. որ բուխարն ի դուրս վաթի: - 69.

ԲՈՒՌ – և այլ դիր ի ճակատին սնուցած բուր – 69.

ԲՈՒՐՀԱՆ – և զիր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ – 4. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջնութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն՝ բուրհանն է - 140. Ապա պարտ է՞ բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի - 140. նոյնպէս և զմահուն ասէ, յորժամ բուրհանն զէշ լինի: - 140. և իւրեանց բուրհանն յերրորդ և ի չորրորդ օրն լինի – 141. և այլ կան որ բուրհանն յերթն օրն լինի – 141. Ապա հետ /գրքում^ա հոտ/ քսան ատուրն տկարանայ բնութիւնն, և չկարէ յամեն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել - 141. զի ի քսան օրէն ի վեր յամեն երթն օր լինի բուրհանն մինչև ի քառասուն օրն: - 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 142. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն, վասն զի իւրեանց արձակիլն բուրհանով լինին – 142. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն^ա որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142.

ԲՈՒՐՍ – Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և բրսի անդաւարի ջուր – 45. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր և բրսի անդաւարի ջուր - 68.

ԲՈՒՆՑ – Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի^օ տար վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ և ահոկէ: - 87.

ԲՌՆԵԼ – և տես որ չօժանես զմարմինն ձիթով, որ չիխծկի գաղտ շնչահանքն, ձիթին դորկութեամբն չիքոնես – 10. և երբ երակն քոնես, ներքն մատիտ պինդ լինի: - 26. և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի և քոնած: - 36. և զամենայն անդամս պինտ ունին քոնած: - 36. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն օր քոնէ իւր նոպայն: - 57. Եւ երբ ծաղիկն ի չորանալ քոնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձէթն իստնէ, և այնով օժանէ - 79. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերենայ տաքութիւն ընդ առաջքն, մինչև տաքնայ տեղին՝ զոր քոնել ունիս – 81. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով քոնէ ի տասն և ի չորս օրն – 91. Ապա թէ նոպայն ի վաղուէնէ քոնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն – 95. Ապա թէ նոպայն յերեկոյէն քոնէ, տուր գարեջուրն առաւօտուն – 96. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր քոնէ և տաքութիւնն շատ երկնայ ի մարմինն – 97.

ԲՐԴԷ – և զհանդերձն՝ որ հագնի՝ քոնէ տուր զուգել – 102.

ԲՐԵԼ – Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տերն պէտ առնէ նմա, զատակն քոնէ և ջուր տայ. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37.

ԲՐԻՆԶ – Ա՞ն բրնձի ալուր, և կորեկի ալուր - 77.

ԲՐՍԱՍ – Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ քոսամ հիւանդութեան լինի – 54.

ԲՐՍԻ ԱՆԴԱՐՈՒ, ԲՐՍԻ ԱՆԴՏԱՐ – Ա՛ն զառնալեզվի ջուր, և քոսի անդտարի ջուր – 45. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր և քոսի անդարուի ջուր - 68.

ԲՐՍԻ ԱՆԴՏԱՐ – տե՛ս ԲՐՍԻ ԱՆԴԱՐՈՒ

ԲՐՍԻՍ – այս հիւանդութիւնս հետ քոսիմին լինի – 49.

ԲՐՄԱԿ – և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի բանի պահես, որ զհիւանդութեան զգլուխքն հալելով արձակէ, զերդ գարեալուր և չոր թուզ, աղաւնոյ ծիրտ և քօրակ^a զոր նիտրօն ասեն - 54.

Գ

ԳԱԶՊԷ – ա՛ռ քակլայի ալուր երեք նուկի ... և սպիտակ գազպեն ջրով տրորած – 51.

ԳԱԼ – Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո - 9. և լինի որ գոզն սպիտակ գայ: - 11. և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ – 11. ապա շատանայ գոզն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ գայ ի յայն տեղի - 13. և այս ջերմս ընծայի և յարաջ գայ: - 14. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երէկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար – 14. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. Ի տաք և ի չորային

կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ, և շատ ի շուրջ գայլոյ – 21. Եւ երբ ջերմն պակասի և ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո – 21. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ գիճութիւն – 22. ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուր գայլոյ, և ի բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ – 24. Եւ ի շատ ի ժուր գայլոյ պատրաստէ, մինչև այս ջերմն ի կատար գայ – 24. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ – 25. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմով – 27. և խօխն՝ որ հետ հազին գայ, և բաղանիսն, և մերձաւորութիւնն, և որ սոցին նման են, ամէնքն լուծումն են մարմնոյն - 36. և ջերմն հանապագ ի կերած ժամն գայ, և ի քուն լինելոյ ժամն – 46. Ապա թէ խօխն ... դժար գայ ... դու տուր զուփայի մտպուին – 51. Փօլօս ասէ ... եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ – 54. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի և ի լման յերևան գայ, և ամենևին չիթողի զբնութիւնն՝ որ լուծանի – 55. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ^ա որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև գայ երկրորդ նուպայն. և նոյնպէս յերկրորդ նուպայէն մինչև գայ երրորդ նուպայն - 58. և աւիրի առաջին նոպայնովն շարն և ժամանակն, զի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետո – 61. և իւրեանց աւելի և պակաս գայլն նոպային ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. ա՞րկ ի վերայ գլխոյն ... և խլեփն, այն մանտր ուռենիքն են^ա որ անուշահոտ գայ յիւրմէն - 67. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գայլոյն և շարժելոյ զմարմինն - 70. և զկնի հանկստին դատեն ի շուրջ գայլով և կեղեն զմարմինն – 70. զի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերևան գայ - 71. և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերևան գան – 73. իւր ստածումն այն է, որ գայտոցն աղէկ շառտէ, որ աւեր արիւնն իւրմէն արտաքս գայ - 73. և պինչսն ցներքս քորին և կծան, և փոնկտուր գայ, և ամենայն մարմինն լիանայ: - 76. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^ա ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ, զի ահոկէ շատ: - 78. և արձականայ գաղտ շնչահանքն, պարկեշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն, բարձանայ և յերևան գայ տաքութիւնն – 81. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ և բովէ: - 84. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառել հաւ պարկեշտ համեմով եփած, որ հիւանդին ուժն չպակասի, մինչև հիւանդութիւն ի վճար գայ: - 86. և

հիւանդին երակսն չարբի ի տաքութենէն, և ոչ տաքութիւնն ի հիւանդէն, մինչև գայ մէկայլ նոպայն ի մէկայլ օրն: - 90. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր - 98. և այլ որ երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ զստամոքսն փարփուտ: - 104. Եւ երբ ի գոզն եփելոյ նշաննին լերևան գան, պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տաս - 106. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^a որ զիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106. ապա այս ջերմն լերևան գայ - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ գայ: - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ ... և մէկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 107. և իւր նշաննին ի լերևան գան - 110. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով - 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպած տուր - 112. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՛ւր կերակուր զիրպած - 113. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ գայ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն՝ որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին որ գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր - 122. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ օրն չգան: - 126. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մէջ գայ նոպայն - 127. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^a որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 131. Իսկ զօր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. Եւ մէկայլն՝ որ վեցօրեայ կոչեն, իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. վասն այնոր յերկար քաշէ, և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի, և ի նոպային օրն բերանն փրփուր գայ, տուր զանգժատի մաճունն: - 133. և այս բաժինս անտիճելով և կողմմելով չգայ ըղորդ - 134. բայց հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ, և հիւանդին

ուծն հետէն պակասի, մինչև գայ երրորդ ժամանակն, որ կատարի ի լման: - 135. բայց հիւանդութիւնն հետէն զօանայ և աճէ - 135. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ, և նշաննին ի յերևան գան, որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի - 135. և հիւանդն ի հիւանդութենէն բարով ի դուրս գայ: - 135. բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն, զատել^a թէ այլ նոր հիւանդութիւնն գայ յերևան - 136. Իսկ դալատն՝ որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ^a կերակրելով և ըմպելով, և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին - 136. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն, կամ ի ձեռնալուայն, կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով գայ ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ՝ քան զանցեալ նոպայն ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցներքսէ մարմնոյն լինի, զերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն, և հեքն, որ պատճանին ի թոքէն լինի, որ է ջղերոյն յիքար գայն - 142. նշանն այն է՝ որ փորն չկապի և դեղին համն ի ստամոքացն գայ - 147. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ և հետ շող ճուլապ խմել - 148.

ԳԱԼ ՅԵՐԵՒԱՆ – զատել^a թէ այլ նոր հիւանդութիւնն գայ յերևան - 136.

ԳԱԼՈՒՍՏ – Թարգմանեալ և գրեցաւ զիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն - Բ.

ԳԱՂԵՆՈՍ – տե՛ս ԳԱՂԻԱՆՈՍ

ԳԱՂԻԱՆՈՍ, ԳԱՂԵՆՈՍ - Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն զիրքն, յառաջին մակալաթն^a որ է ճառ^a ասէ - 4. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառն և ի նոյն նշանք - 10. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ - 13. Զի ասէ Գաղիանոս - 63. Զի մեծ

իամստասերն Գաղիանոս պատրաստեցոյց շատ – 66. Գաղիանոս ասէ – 99. զի մեր վարդապետն Գաղիանոս յիշել է – 120. Իսկ Բագարատ և Գաղէնոս ասեն – 122. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել – 124. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն - 137. Այլ ասէ Գաղիանոս - 140. Գաղիանոսի հապն խիստ աղէկ^a որ իբրև զառաջինս գործէ: - 144.

ԳԱՂՏ – Բայց յորժամ խաղաղի ջերմն, ապա ի բաղանիս մտո, և տե՛ս որ չօծանես զմարմինն ձիթով, որ չիսցկի գաղտ շնչահանքն – 10. ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն, և ալեանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի, զոր արգելեաց ջուրն՝ իւր տոպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն խցկելով: – 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՝ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն – 13. այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի - 13. և հետ այնոր ի բան տանել զայն իրուին^a որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան - 14. աճոէ և մարձէ զմարմինն առանց ձիթերոյ, որ չիսծկէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն: - 23. Նոյնպէս և այլ ասէ^a թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն - 39. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով. զի խծկէ և կալնէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն – 42. Եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր, և գաղտ շնչահանքն արձակ լինի, նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի – 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. զայսոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ, որ բանայ գաղտ շնչահանքն – 68. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն, զի խծկեն զգաղտ շնչահանքն – 68. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել, որ ի յառաջքն և ոչ ի վերջքն, զի խծկէ զգաղտ շնչահանքն – 78. և արձականայ գաղտ շնչահանքն, պարկեշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն – 81.

ԳԱՄԵԼ – Այլ պատեհ է որ ի ի գամէ / ծն. ի քամէ / և յանգահ բժշկեն զայդ ջերմնոյ, որ յիստակ կոչի - 95.

ԳԱՌ - տե՛ս ԳԱՌՆ

ԳԱՌՆ, ԳԱՌ – և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր, զերդ գառի միս և ուլու – 19. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիւրահալ ուտէ ... զերդ ուլի միս ... և գառին ողոշար՝ սիստան ջրով– 48. Ապա թէ կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր ... և գառին ոտներ– 51. Ապա գիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ... որ կերակուր գայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, զերդ գառին միսն, և կաթներն - 65. Եւ երբ հիւանդութեանն ի վերջ գայ և արձակի... գառան և ուլոյ միս տուր – 98. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն սկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիստամ եփած: - 127. Ապա թէ հիւանդին ուժն սկար լինի, գառին միս տուր - 130. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն սկար լինի, գառին միս տուր – 131. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, և ի կծուէ ... հաւ եփած կամ խորված, շշկի միս, կամ գառան - 147.

ԳԱՌՆԱԼԵԶՈՒԻ – Ապա թէ գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օժանէ, շատ օգտէ: - 19. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օժանելով և ի վերայ դնելով զերթ զսանտալն ... և գառնալեզուն - 24. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցոտէ զերթ նետով, ա՛ն սանտալ և վարդէջուր և գառնալեզուի ջուր ... ի վերայ այտոցին պահէ – 24. զամէնն աղա և մաղէ, գառնալեզվի ջրով շաղւէ, և դուրսեր արա - 43. Ա՛ն գառնալեզու երեք դրամ, հայ կաւ չորս դրամ ... օգտէ հալնմաշ ջերմանն – 43. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր .. և հոկնայ արա – 45. տո՛ւր պզրկատունին զլուսպն ... կամ գառնալեզուի ջուր հում – 50. ապա թէ չգտանես վարդ, գառնալեզուի ջրով ... կուրսեր արա զամէն մէկ դրամ մի, և ի շքի չորացո– 50. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով և դոմի ձիթով – 54. զայս ամէնս աղա և մաղէ, և ... գառնալեզուի ջրով շաղւէ – 72. և հանապազ զայտուցին դեղիքն գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով ... օժանէ: - 73. Ա՛ն հայ կաւ և գառնալեզուի գրով ... տրորէ, և ի վերայ այտոցին ի բանի պահէ: - 73. և ապա զբացող դեղերն մորհամ առնէ, և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ, զերդ գառնալեզու, և նռան կեղև - 75. և ի հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ... և գառնալեզուի ջուր ... օգտակար է: - 75. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և ի բան տար – 97.

ԳԱՐԵԶՈՒՐ, ԳԱՐԵԶՈՒՐ – և երբ ի բաղանեցն էլանե, գարեջուր խմե իսպիտակ շաքարով – 9. Եւ զհիւանդին խառնուածքն հովացուր գարեջրով – 24. Մատային ասե, թէ իւր ստածումն այն է որ երակ առնե և գարեջուր խմե – 24. և գարեջուրն ի բանի պահե իւր հաւիճնովն, օգտե: - 25. և հետ այնոր փութով գարեփոխինս կերակրի շաքարով, և գարեջուր խմե – 27. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ զմարմինն հանգիստ պահե, և գարեջուր սրքնճուպինով խմե – 27. Ապա թէ չորութիւն երկայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Ի սկիզբն հիւանդութեանն ... սնուցած մանուշակ և գարեջուր խմե – 29. և գարեջուր խմե նշի ձիթով – 30. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով - 30. իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս – 30. Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբե խիարշամպով ... և գարեջրով – 41. Իսկ թանին փոխան գերջուր տուր – 43. առ ի յայդ գարեջրեդ չորս նուկի – 43. և քան զամենայն ինչ օգտե խաչփարն^a որ գարեջրով լինի եփած: - 46. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ գարեջուրն ի բանի պահե: - 46. Սահակն ասե՝ թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր խմե – 46. Իւր ստածումն այս է՞ որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտե, և ի տաք տուն չիմտե, և ամեննին չիքրտնի, և գարեջուր խմե - 47. տուր և այծու կաթն^a ընդ գարեջուր խառնեալ - 55. Եւ երբ ջերմն զօրատր լինի, գարեջուր տուր -56. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, գարեջուր տուր^a որ ջերմն հանդարտի - 56. և նոյն նշանօքդ ժամ մի զկաթն և ժամ մի գարեջուր տուր – 56. Մասրճուայն ասե, թէ իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմե – 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի ... գարեջուր և սրքնճուպին ... ի բանի պահե – 72. տո՛ւր գարեջուր յունապով և մուգ նռան ջրով: - 72. և դեղ գարեջուր, և սրքնճպին ... խմե – 73. Ապա թէ մաղձն զօրատր լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ ... գարեջուր խմե - 73. Ապա թէ հետ այս այտոցիս ջերմն լինի .. գարեջուր և սրքնճպին ի բանի պահե – 75. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ գոր յունապով ... եփած լինի ... և սամթի հնդով լինի եփած՝ ի բանի պահե: - 78. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. Ապա թէ ի կարիք հասնի, գարեջուր տուր - 82. ապա թէ գարեջուրն քացիի ի ստամոքսն, մի տաս գարեջուրն: - 82. Ապա թէ խարտեշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն, և յաւելցո ի հով դեղերն, զերդ շաքարով սրքնճպինն, ճուլսպ և գարեջուր – 85. և տուր այն օրն գարեջուր մէն – 95.

Ապա թե նույնի վաղուենէ բոնէ, մի՛ տաս գարեջուրն – 95. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^a յառաջ քան զնուայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Ապա թե չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուգ նռան ջուր. զի դդմի ջուրն զգարեջուրին կարիքն կատարէ, երբ չկարէ խմել զգարեջուրն: – 95. Ապա թե նուայն յերեկոյէն բրոնէ, տուր զգարեջուրն առաւօտում – 96. Գարեջուր և սրքնճուային տուր – 98. Այլ ի նուայային օրն զըմբելիքն միայն տուր, զերդ զգարեջուրն և զշարապնին – 99. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. դու ... տուր սակաւ մի ճուլապով ... կամ եղկ գարեջուրով – 101. Ապա թե յերկար քաշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր գարեջուր՝ յոր եփած լինի ըռգեանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. ապա յետ երկու պահուն գարեջուր տուր: - 103. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր – 104. Երբ ծարան խիստ լինի, տուր գարեջուր - 104. և հետ երկու պահուն տուր զգարեջուրն հովցուցած և մուգ նռան ջրով – 104. Ապա թե չուտէ կերակուր, տո՛ւր զգարեջուրն երկու հետ – 105. Եւ կերակուր լուացած հացի փշրուկ տուր շարապով, և գարեջուր տուր - 105. և հետ այնոր գարեջուր տուր – 105. և երբ արեգակն ցաթէ գարեջուր տուր - 106. յետ երկու պահու գարեջուր տուր – 107. գարեջուր և դդմի ջուր և խիարի ջուր ... խառնեալ ընդ շաքարով սրքնճային ի բանի պահէ – 108. և երբ արեգակն ծագէ գարեջուր տուր – 108. Ապա թե ... և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատաստկի ջրով ... և գարեջուրով տուր շաքարի սրքնճայինով – 111. տուր սրքնճային տաք ջրով խառնեալ, և յետ այնոր գարեջուր և ճուլապ հովցուցած – 112. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճային խառնեալ ի հով ջուր^a ի բանի պահէ - 112. պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ - 112. տուր գարեջուր սրքնճայինով – 116. տուր գարեջուր և սրքնճային – 116. ապա գարեջուր և սրքնճային տուր: - 121. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս – 122. Ապա թե սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան աւուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճայինով: - 123.

ԳԱՐԷԱԼՈՅՐ - և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ, զերդ գառնալեզու ... գարեալոյր – 75.

ԳԱՐԷԱԼՈՒՐ – և ա՞ն գարեալուք, և հուլպայ – 75. և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի բանի պահես ... զերդ գարեալուք և չոր թուզ - 54.

ԳԱՐԷԿՈՐԿՈՏ – Ապա թէ գլխացաւութիւնն դիպի, ծեփելիք արա բաբունաճով և մանիշակով և գարեկորկոտով: – 120.

ԳԱՐԷՋՈՒՐ – տե՞ս ԳԱՐԷՋՈՒՐ

ԳԱՐԷՓՈԽԻՆՏ – և հետ այնոր փութով գարեփոխինտ կերակրի շաքարով – 26. ապա գարեփոխինտ տուր այս նշանօրս: - 69.

ԳԱՐԻ – ցԵւ այլ ա՞ն մանուշակ և նինֆար ... և գարի փերճոկած - 21. Եւ իւր ստածումն այս է՞ որ ... հարիբայ տաս գարու ալուրով - 26. և գարի լուացած ցամաքեցուր, և ապա կերցուր: - 42. և յաւազան նստի՞ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ, և եփած լինի ի յինքն մանուշակ ... և իսպիտակ գարի փերճոկած: - 42. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ փերճկոնած գարով ի բան պահե - 46. Հարիբայ գարույ, որ օգտէ սլին: - 50. Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած - 50. ապա տուտայճ տուր ... և գառին ոտներ եփած փերճոկած գարով: - 51. Ա՞ն սպիտակ գարի փերճոկած – 52. և կովուց կաթն տուր ... և հաւու ձագ փերճկած գարով – 55. և յետ այնոր անուշ ջրով և գարով եփե - 55. արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ և փերճոկած գարի: - 68. Ա՞ն գարույ փոխինտ – 69.

ԳԱՐՈՒՆ – Ապա գիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին՞ մինչև ի քսան տարին, մանաւանդ ի գարնան աւուրքն - 65. կամ ժամն գարնան աւուրքն լինի- 115. Եւ այլ ի գարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն - 120. Այլ ամենայն՞ որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ՞ որ չլինի աւելի շոգ կամ հով, յաշուն և ի գարուն - 147.

ԳԵՂՋՈՒԿ – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով – Բ.

ԳԵՐՄԱԿ – և զկնի այտոր՞ ինձորի ջուր, և քաղցր և թթու սերկեհիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48.

ԳԵՐՄԱԿԱԾ – ա՛ն զթութիայն գերմակած – 79.

ԳԷՃ - և կերակուր հով և գէճ տուր – 17. Եւ յանուշահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ եթէ հով և գէճ լինի – 17. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և գէճ պիտի – 53. և իւր խառնուածքն չոր է քան զպալղամին, և գէճ է քան զսաւտային – 60. Ապա թէ ի գլուխն գէճ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արեւնէ լինի, որ մարմնոյն յաղթէ: – 78. Մէկ պատճառն այն իրիւն են^a որ բնութեամբ լինին, որ հիւանդին խառնուածքն հով և գէճ լինին - 80. և լեզուն քան զչաքն աւելի գէճ լինի – 80. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ ... տուր զսրքնճալինն, զի հալէ և կտրէ .. և իջցնէ զգէճ նիւթն: – 83. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, նա բնութեամբն գիճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն – 92. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... և բերանն գէճ լինի, տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ զմարմնոյն խառնուածքն հով և գէճ այրնեն: - 108. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտային բնութեամբ, կամ գէճ բնութիւն, զանգժատի մաճունն տուր – 128.

ԳԷՇ – իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն, և տկարացուցանէ զհոգին: -18. Ապա թէ ի ստամոքսն գէշ և աւեր խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար - 38. նոյնպէս և զմահուն ասէ, յորժամ բուրհանն գէշ լինի: - 140.

ԳԷԸ – և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի զուգած, կամ գէք հաւու ձագ մատղաշ – 10. և երբ ի բաղանեացն ելանէ, հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գէք հաւ պարկէշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21.

ԳԻՃԱՅԻՆ – և ի տաք կերակրոց պատրաստ կենայ, ի հով և ի գիճային կերակուրքն յարենայ – 9. զկերակուրքն հով և գիճային տուր: - 16. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթն մսէ և ի գիճային – 18. և ի մրգաց զհովն և գիճայինն տալ – 19. ապա օժանել զմարմինն հով և գիճային ձիթերով – 18. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն

հոտոտայ - 19. ի հով և ի գիճային կերակուրք յարեցո – 21. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օժէ - 21. Բայց ի վերայ ցաւցած տեղացն անճար սպեղանի դիր, հով և գիճային ձիթով հովցուր՝ որ անցնէ գտաքութիւնն – 23. հով և գիճային կերակուրք ի բան տանի: - 26. և զմարմինն հով և գիճային ձիթերով օժանէ, որպէս այլ յառաջդ յիշեցաք - 27. Երբ ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և գիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ – 28. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ի բան պահէ – 30. և ի խաւարտուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ – 46. և հոտոտայ ի հով և ի գիճային ծաղկանցն – 46. զհով և զգիճային ձիթերն ի քիթն արկանէ – 46. և հանապազ ի հով և զգիճայինսն հոտոտայ – 47. և ի քիթն հով և գիճային ձիթեր արկանէ – 47. Ապա թէ գոզն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. և հեշտ բորբոսի, զի գիճային է – 59. օղին խառնուածքն և երկրին օղն հով լինի և գիճային: - 80. Եւ այլ կան իրուի՞ որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և գիճային – 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, և բնութեամբն գիճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. ի հով և ի գաճային իրուին յարենայ ուտելով և խմելով – 98. Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և գիճային առնել – 100. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի բանի պահէ – 108. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր, և պատրաստեցո ի խոզի մսէ ... և յամենայն իրաց՝ որ հով են և գիճային - 125. Ի տաք և ի գիճային կերակուր յարեցո – 128.

ԳԻՃԱՅԻՆԵԼ – Եւ զայդ ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է գիճացնել– 18. զի այդ կաթներս խիստ գիճացնեն զհիւանդն: - 42. և ամենայն իրք՞ որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտէ նորա – 108.

ԳԻՃՈՒԹԻԻՆ, ԳԻՉՈՒԹԻԻՆ – Եւ երկրորդ բաժինն գիջութեներն, զոր զոր հոռոմն իլն անուանեն, և տաճիկն իւր, որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ - 3. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն. իսկ ջուրն գիճութեանցն, որք են չորս նիւթքն: - 4. և հաստատին նոքա յերեք բնաւորական գիճութիւնքն – 4. զի մարմինք մարդկան չորս բնաւորական գիճութիւնքն ունին – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն որ պատճառքն գիճութիւնքն

լինին ... բորբոսային ասեն - 4. և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. Նմանեցուցին իմաստասերքն զբաղանեաց շինուածքն ի չոր և ի պինտ յանդամուսնքն. իսկ զջուրն ի գճութիւնքն, որք են չորս նիւթն – 5. և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. և երկրորդն գիճութենէքն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ – 5. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. այլ ի յաւալանն թող չյամէ շատ, զի գիճութենէքն արգիլած են ի ներքս ի մարմինն – 13. զի այն գիճութիւն որ ի քնոյն ընծայի, պակասեցաւ - 20. և ի մարմինն հովութիւն և գիճութիւն ընծայէ: - 21. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ գիճութիւն – 22. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատանան գիճութիւնն իւր: - 23. և եղկ աւազան մտէ, որ գիճութիւնն յաւելցնէ – 29. ամէնքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. Եւ այս երեք ցեղ հալնմաշս ընծայի ի բնական երեք ցեղ գիճութենէն, զի ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ – 36. և երրորդ՞ բնաւորական գիճութիւնն՞ որ լինի ի մարմնոյն միսն և ի փորոտիսն - 36. Այժմ ասեմ եթէ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն՞ որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթն - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն ... նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն, որ ի միսն և ի փորոտիսն լինի, նա ընծայէ երկրորդ հալնմաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի, որ զօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. Զի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար՞ որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի ... ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ... ի յերևան և այլ ի բաց լինին: - 38. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Իսկ երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառն այն է՝ որ բնական գիճութիւնն հատել լինի և

վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. Վասն երկրորդ ազգ հալմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հասցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն - 40. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով՝ որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի, որ պահէ զգիճութիւնն - 42. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան զայդ որ ասացաք, ապա... կրթել տուր ի վերայ զլիտն կնկան կաթն - 42. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով. զի խծկէ և կալնէ զգաղտ շնչահանքն մարմնոյն, նա չիւնդունի զաւազանին գիճութիւնն: - 42. Եւ զայդ՝ զոր ասացաք՝ ի յար արա. զի այդ խորհուրդդ շահեցին զմարմնոյն բնաւորական գիճութիւնն - 42. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն, որ զկաթին գիճութիւնն շահի և պահէ ի մարմինն - 42. Եւ իւր պատճառն այն է՝ որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մարմնոյն քաղեն և հասցնեն: - 46. Իսկ եթէ երրորդ հալմաշն լինի ... դատարկէ զճրագուն և զմիսն, և զչորրորդ բնաւորական գիճութիւնն - 47. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ ... և խոցացնէ զտեղիքն՝ ուր հաւաքի - 48. իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն նիհարանայ ... և եղենկունքն ծոին, և ոտներն ուռչին, վասն այնոր որ գիջութիւնքն հալեցան - 48. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութեներն՝ որ ի կուրծքն ժողոված՝ ցամաքեցնէ և շատ օգուտ է - 50. և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի - 53. և հանապազ յինքն գիճութիւն հաւաքած լինի - 53. և եղենկունքն ծոին վասն գիճութեանցն հալելոյն - 54. զանձն օժանէ դոմի ձիթով, որ գիճութիւնն և կակդութիւն ի յանդաման հասուցանէ - 55. և հետ այն տաքութեանն գիճութիւն լինի - 61. Եւ հետ այն գիճութեանն սրութիւն լինի - 61. բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է, զի զնիւթն պարկեշտցնէ և հալէ, զծարան կտրէ, և զգիճութիւն հալէ: - 83. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ զոր կակդացնէ և ծորեցնէ - 92. զի այն ծանտրութիւնն նշան է շատ գիճութեան: - 105. Եւ մեք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, որ է մաղձն, և ի հովութենէ և ի գիճութենէ, որ է պալղամն: - 109. նոյնպէս և գիճութիւնն ներգործօղ է տկար - 109. զի ամենայն իրք՝ որ գիճութիւն ունի ի բմութիւնն, կամ ի յեութիւն, բորբոս ընդունի - 122. և սաւտայն՝ թէպէտ և

բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է, և հոսի ի ձեռն գիճութեանն – 122. Հապ այարիճ^a որ օգտէ գլխոյն և աչացն և ոսկերացն, և հանէ զաւելուածքն և գգիճութենէրն ի գլխոյն և ի յամենայն մարմնոյն: - 144.

ԳԻՆԻ – և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի, կամ այլ ըմպելի որ գգինոյ գործն կարէ առնել - 10. և ըմբելոյ պարզ և անուշատոհ գինի տուր: - 11. և անուշահամ գինի ըմպէ – 11. և ի գինոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին գինոյ – 16. Ապա թէ գինի տաս, սակաւ և շատ ջրախառն տուր – 16. և ամեննին գինի մի տար - 17. և ի տաք կերակրոց և ի չորային և ի գինոյ պատրաստ կալ – 17. և ըմպելի՝ սպիտակ գինի և նօսր ընդ յոլով ջրոյ խառնել և տալ – 18. Գինի անուշահամ և անուշահոտ տուր, բայց սակաւ – 19. և գինի տուր սակաւ սակաւ – 21. խիստ ջրախառն գինի տուր: - 23. գինի մի տար և ոչ ծանր կերակուր – 23. և ամեննին գինի չիխմէ: - 24. և գինի ջրախառն խմէ – 28. ապա թէ գինոյ սովոր է, ջրախառն թող խմէ – 29. ի մսէ և ի քաղցրէ և ի գինոյ պատրաստէ – 29. և կերակուր հաւձագ խորված ... և իսպիտակ գինի անուշահամ՝ որ նօսր լինի ... օգտեն աստուծով: – 33. ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր այն նշանօրդ^a որ այլ յառաջոյ յիշեցար: - 34. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի, և իւր կիսոյն չաք խնձորի ջուր ... տուր կում կում որ խմէ – 44. և զկնի այտոր^a խնձորի ջուր, և քաղցր և թթու սերկկիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ... ի բանի պահէ - 48. այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի... որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, զերդ գառին միսն ... կարմիր և քաղցր գինին: - 65. առ դալար ընկուզ ... և չոր թուզ՝ որ ի գինի թրջած լինի – 74. Ապա տուր մայուբեհի շարապն, գոր գուգեն ի գինոյ և ի սերկկիլի ջրէն– 82. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և գինին – 92. այս ջերմս ... երիտասարդաց հանդիպի, և այնոց՝ որ տաք կերակուր շատ ուտեն, և այնոց որ գինի շատ խմեն – 108. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր - 122. և տո՛ւր գինի նօսր և սպիտակ – 125. և ի յամեն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծուէ և յաղի իրաց. հաւ եփած և անարատ գինի - 147. Ա՛ն սերկկիլ կամ խնձոր, կտրէ և եփէ գինով – 148. և լից ի վերայ բարկ քացաղ գինոյ վաթսուն դրամ – 149.

ԳԻՆԾ – տէ՛ս ԳԻՆԶ

ԳԻՆԶ, ԳԻՆԾ – Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով՝ որ դալար լինի ... որպէս հազար ... և հինտիպայ՝ խառնած ընդ դալար գինծն – 41. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ փերճոտած գարով ի բանի պահէ ... բանջրնուն հազար և դալար գինձ կերակրի: - 46. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն, գդալար գինձն և զխորփրքստն – 46. զայս ամէնս աղա և մաղէ, և դալար գնձի ջրով ... շաղիւ – 72. Ա՞ն հայ կաւ և ... դալար գնձի ջրով տրորէ – 73. Կամ ա՞ն չոր գինձ և նոսն ջրով թրջէ – 79. և այլ ա՞ն դալար գնձի ջուր և ի յինքն կաթեցո: - 79. ա՞ն զլթութիայն, և դալար գնձի ջրով եռացո - 79.

ԳԻՇԵՐ – Եւ զայս հապս գիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ – 51. տալ զերդ որ իշուն կաթն և ի յեղերդական ջուրն օր մի և գիշեր մի թրջած պահած – 55. երեք օր երեք գիշեր ի յար լինի իւր տաքութիւն առանց պակասելոյ – 78. տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրքնձայինն օր մի և գիշեր մի – 84. և դամոնի ջրով ի թրջոց դիր օր մի և գիշեր մի – 100. զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և գիշեր մի - 100. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր, և թող օր մի և գիշեր մի - 101. և դի՞ր օր մի և գիշեր մի ի թրջոց – 149.

ԳԻՇԵՐՈՒԹԻԻՆ – զի գիշերութեան քունն հանգիստ բերէ – 21.

ԳԻԶՈՒԹԻԻՆ – տե՞ս ԳԻՃՈՒԹԻԻՆ

ԳԻՏ – Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136.

ԳԻՏԱՆԱԼ – և գիտանաս որ երբ յայն փութսն գիճութիւն լինի արգելած ... և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5.

ԳԻՏԱՅ ԱՅՐՆԵԼ – Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136.

ԳԻՏԵԼ – Գիտացիք որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ – 7. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, գիտացիք որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակի – 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, գիտացիք որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակէ, բորբոսային է - 14. Եւ զայս գիտեա՞, եղբայր – 34. Զայս գիտացիք եթէ քանի՞ օր ազգ են և ընդ քանի՞ ցեղ բաժանին – 35. Այլ գիտացիք, որ այս ջերմս երկու ազգ են - 35. ապա գիտացիք^a որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է զոր թառամեցնող ասեն: - 38. Եւ երբ զայս ամենայն նշաններս տեսանես, գիտացիք^a որ չէ բարւոյ - 40. Եւ այլ գիտացիք^a որ այս ցեղ հալումաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՝ որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ – 40. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս. գիտացիք որ էշն ճերմակ լինի և առողջ – 41. այլ գիտացիք^o որ սլին ջերմն նման է դկին ջերմանն – 48. Եւ այլ գիտացիք^a որ ամեն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր - 57. Եւ այլ գիտացիք՝ որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի – 63. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինէհիս ջերմն^a որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. Ապա գիտացիք որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վոր լինին^a մինչև ի քսան տարին - 65. ապա գիտացիք որ մեռանիլ կամի ստոյգ – 70. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, գիտացիք որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. Այլ գիտացիք որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77. գիտացիք՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 91. Ապա զայդ նշաննիտ տեսանես, գիտացիք որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. Այլ գիտացիք որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէօս ջերմանն լինի - 107. Եւ այլ գիտացիք^a որ այս նշանօքս ... և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն - 110. Այլ գիտացիք^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Այլ գիտացիք որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. գիտացիք որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալըս է - 115. և երբ զայդ նշաննիտ տեսանես, գիտացիք^o որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. գիտացիք որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Այլ գիտացիք որ այս ջերմս հինգ դէմս ունի: - 116. ապա գիտացիք^o որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Այլ գիտացիք որ կան դեղեր^a որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս - 120.

ԳԻՏԵՆԱԼ – Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքություն է գատ ի բնութենէն, - 3. Ապա թէ գիտենաա որ բաղանիսն ահոկեաց ... շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. Եւ երբ գիտենաա որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին եփած նօսր - 14. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և գիտենալ եթէ ի յայս պատճառանացո, զոր յիշեցաք, յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15. Պարտ է գիտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի - 18. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն գատ ի գատ գամէն մէկ, որ ճանաչեն և գիտենան զամէն ցեղ ուրիշ ուրիշ - 37. Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն, և գիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն – 39. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ և գիտենաա որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. Այլ պարտ է գիտենալ զդէկն տէրն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս ի կակոցնէլ - 52. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ - 61. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են – 62. Այլ որ գիտենաա որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն - 66. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաա, այս ջերմն^ա որ ի պալղամէն ընծայի, որ երեք պատճառանօք ճանաչի - 80. Այլ պատեհ է որ գիտենաա^ա որ երբ այս ջերմն ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն - 81. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաա զդողալն ի յամենայն ջերմերդ^ա թէ որ տեղաց սկսանի: - 82. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաա, որ այս պալղամի ջերմն չլինի յիստակ - 85. Այլ պատեհ է՝ որ գիտենաա զմաղձն, որ երեք ցեղ են – 94. Հուննայն ասէ, և թէ ծարաւն խիստ լինի, և գիտենաա^ա որ փոր կարսիքն ամենայն բարով լինի և ողջ, պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն՝ որ գիտենաա որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմն երեք դէմս ունի - 110. Ապա երբ գիտենաա զպատճառն ... դիւրաւ բժշկես: - 116. Ապա երբ գիտենաա որ հիւանդութիւնն կատարեցաւ, պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես – 125. Իսկ պարտ է

բժշկին անճարակ^ա որ գիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Նոյնպէսն և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի - 134. Եւ այլ պարտ է գիտենայ, որ իւրեանցն զչաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի - 135. և մէկայլն՝ որ գիտենայ զսուրն և զերկարօրեայ հիւանդութիւնքն: - 136. ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութեանն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա թէ գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար քաշել, պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի և միացեղ դադարի, գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն... հասաւ: - 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութիւթենէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ ... ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ՝ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին ... ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնու ... ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ - 138. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ. ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ - 138. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^ա որ ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին ... ժամանակն հասաւ - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի

միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ – 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ բժիշկն^a որ ջերմն յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ: -139. Ապա թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն, և հաւասար լինին ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ զայս գիտենայ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետևին: - 139. և մէկայլն այն է, որ գիտենայ զհիւանդին զկերակրոյն զչափսն: - 140. Այլ պարտ է գիտենայ^a որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին – 141. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենայ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն – 142. Իսկ գիտենայ ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^a որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն - 142. Իսկ գիտենայ ի հիւանդին շարժելոյն այն է, յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի – 142.

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ – Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՛ զոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երկց պատճառանաց: - 2. Այժմ պատմեմք զորպիսութիւն ջերմանն և զիւր գիտութիւնն, որ երեք ազգ են: - 3. Բայց վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ն ի միտ օրինակ զդարբնի փութսն - 4. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն – 135. զայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139.

ԳԻՐ/Ք/ - Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արարացոց, Պարսից և հելենացոց, տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն – Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել գգիրքս զայս^a միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառոտ^a նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել գգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրեաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՛ զոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. Թարգմանեցաւ և գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն. յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդւոց Վասիլ բարեպաշտ իշխանի պահլաունւոյ, որ և պատճառն է գրոցս: - Բ. և արարաք գգիրքս զայս – Բ. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն^a որ է ճառ^a ասէ - 4. Փօլոսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, զոր ի հովէ լինի, գրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զգուգամն և զնուզլան յիշեցաք յայլ գիրք - 29. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն - 31. և ստածէ զամէն մէկ իւր բժշկութեամբն, որպէս յիշել եմ, և յիշել կամիմ՝ ի գիրքս ուրիշ ուրիշ կամօք աստուծոյ: - 31. Ապա թէ զլուխքն հիւանդութեանն ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ, զերդ որ ի յերկրորդ ի գիրքն յիշեցաք: - 108. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ գիրք մի արարին – 132.

ԳԼԽԱՍՏԱԻ – Գլխացաւ, որ ի տաքութենէ լինի: - 67. Գլպխացաւի: - 67. Գլպխացաւի: - 68. Գլպխացաւի: - 68. Գլպխացաւի: - 69. Գլպխացաւի: - 69. Գլպխացաւի որ ի պալղամէ: - 69. Ծեփելիք գլխացաւու: - 120. Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի – 145. Այլ գլխացաւի, թէ ի հովէ լինի, թէ ի շողոյ: - 145.

ԳԼԽԱՍՏԱԻՈՒԹԻՒՆ – գիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ – 7. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ - 67. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 68. Ապա թէ գլխացաւութիւն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ որ է ծղին՝ կապէ: -

69. Ապա թե գլխացաւութիւն հանդիպի, զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. Ապա թե նոպայն ի վաղուենէ բոնէ, մի՛ տաս զգարէջուրն, զի ի վեր ձգէ, և պատճառ լինի գլխացաւութեան– 95. Ապա թե գլխացաւութիւն դիպի, ծեփելիք արա բաբունաճով և մանիշակով – 120. զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ոմանց խելքն աւերի - 138.

ԳԼՈՐԵԼ – Ապա թե գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար կամի քաշել, պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ, որ հիւանդին ուժն չգլորի և կորնչի – 137.

ԳԼՈՒԽ – Իւր տեղի և բնակարան գլխոյն առաջի փորոքն է: - 3. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... կակուղ և խոճտամն ոսկերքն, զերդ գրիճին գլուխն - 4. գիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ ... զի գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով, որ է տաք շոգիք: – 7. և արկ ի վերայ գլխոյն ի հով ձիթերոյն – 7. Իսկ ում այս ջերմս հանդիպի, գլուխն տաքնայ և կաշին գլխոյն – 8. և գլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի քան յայլ մարմինն - 8. զի այս ջերմս ի գլուխն աւելի հասանի քան ի սիրտն: - 8. Եւ երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր – 8. եղարկեալ ած ի վերայ գլխոյն մանուշակի ձէթ և լիւլուփարի ձէթ - 8. Իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի, և գլուխն ցաւի - 9. յիրար խանէ և զգլուխն այնու օժանէ – 9. և առ քթան կտաւ և ի դեղդ թաց, ի վերայ գլխոյն դիր, օգտակար է: - 9. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո, և զգլուխն այս ջրովս ծեփէ - 9. Ախա եթէ առնու վարդի ձէթ... և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է – 9. և այս ջերմանս տէրն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ – 10. ապա աստ չէ պարտ շտապել, և ձիթերովն գնորա գլուխն և զմարմինն օժանել – 10. Բայց զգլուխն ի վերայ այս շոգոյս ունել պարտ է – 10. զայս զամէնս եփէ ջրով, և զգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ: - 10. Եւ երբ ի բաղանեացն ելանէ ... զգլուխն օժանէ, շատ օգտակար է: - 11. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չելանեն ի գլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած զարին եփած նօսր - 14. գիտացիր որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակի - 14. Ապա թե դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, գիտացիր որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակէ,

բորբոսային է - 15. և ի գինոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին գինոյ, զի շուտ ելանէ ի վեր ի գլուխն – 16. զայս ամէնս յիրար խառնէ, և հա՞ր աղէկ, և ի վերայ գլխոյն դիր: - 17. զայս զամէնս անուշ ու քաղցր ջրով եփէ, և ի վերայ գլխոյն դիր - 21. յառաջ իւր ջրովն ծեփէ զգլուխն – 21. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օժէ - 21. իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի, և մանուշակի և նոնֆարի ձիթով զգլուխն օժանէ – 28. նոյնպէս զգլուխն և զշիքն ... մանուշակի ձիթով լաւ օժանէ – 29. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն՞ որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Բայց իւր ստածումն այս է՞ որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և այլ չլինի նշան՞ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարաւն ... և զմարմնոյն կոտրտելն և զխոցոտելն զգլխոյն ցաւիլն - 38. ապա յառաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Եւ պատեհ է՝ որ զգլուխն ծածկած պահէ – 47. զմանուշակի ձէթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և ի յանդամսն հանապազ օժանէ – 48. բայց սլին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ խլտն, որ է նիւթն, ի գլխոյն ի կուրծքն և ի թոքսն – 48. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի, և հետ զուգամին ... որ ի գլխոյն իջանէ – 49. ապա թէ զկեփալին զերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է – 54. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ ... որ զթոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: – 54. և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի բանի պահես, որ զհիւանդութեան զգլուխքն հալելով արձակէ - 54. գլուխն ցաւի և ծանրանայ – 66. արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ – 67. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր - 67. զայս զամէնս յիրար խառնէ, և ի վերայ գլխոյն դիր: - 68. արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. Ապա թէ թեթնութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով – 68. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն – 68. Ապա թէ ի գլուխն գեճ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: – 68. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. Գլուխն թէ ծանրութիւն լինի, կամ փաղաղս: - 69. զայս ամէնս յիրար խառնէ, և ի վերայ

ճակատին դիր և ի վերայ գլխոյն – 69. և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օծանէ – 72. Իւր նշանն այն է՞ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք լինի, այտոց առնու - 73. իւր նշանն այս է՞ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն, և գգլուխքն ծանրանայ – 76. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթն հաստ լինի և զօրաւոր – 79. Ապա թէ գլխացաւութիւն հանդիպի, գգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր – 83. և ի քիթն ձեռ մի՞ տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 83. և ի գլուխն ծանրութիւն լինի – 94. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ իւր գլուխքն խարտեշ մաղձն լինի ... հոռոմն ակռասու տէտռատէու անուանէ – 97. Գլուխ որ ցաւի ի սաֆրայէ – 98. զայս զամենս ջրով եփէ, և այն ջրովն գգլուխն ծեփէ – 98. Ապա թէ սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտէտռատէու ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամեն մէկ ի յիւր գլուխն զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ – 103. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. և գգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ – 105. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտէ: - 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ - 108. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր զղեղերն՞ որ զգոզն յորդորեն – 108. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոին հապն տուր, որ զբնութիւնն լուծանէ, և զհիւանդութեանն գգլուխքն ի մարմնոյն իջուցանէ: – 112. Եւ բնական սաւտային ստածումն ոճով ի քառասներորդ երկրորդ գլուխն գտանես – 123. և ի յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ, որ զհիւանդութեան գլուխքն ի մարմնոյն սրբէ: - 128. զի սոքա այլ յերկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն, որ գլուխքն են այս հիւանդութեանս: - 131. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՝ որ յառաջ գգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՝ ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն – 131. և բնութեանն դեռ լինի սկսել զհիւանդութեանն գգլուխքն ի յեփել: - 134. և զնիւթին զեփիլն, և զչեփելն, որ է գլուխքն և նիւթն հիւանդութեան: - 134. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն ... զի օդոյն հովութիւնն զտաքութեանն գլուխքն հով պահէ – 140. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141. Հապ այարիճ՞ որ

օգտե գլխոյն և աչացն և ոսկերացն, և հանէ զաւելուածքն և զգիճութենէն ի գլխոյն և ի յամենայն մարմնոյն: - 144. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի, որ հանէ զսաֆրան ի գլխոյն և ի մարմնոյն, և տանի զդեղնութիւնն: - 141. Որոյ բնութիւնն հով է, և ցաւէ ոսկերքն և գլուխն, դուրս օգտակար է և գոված: - 145.

ԳԽԹՈՐ, ԳԽՏՈՐ, ԳՂԹՈՐ - Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեալ տըտպելով, զերդ զգործած կաշին գլխտորով կամ նոան կեղևով: -12. ապա հետ այնոր առ գլխթոր^a որ ի քացախն թրջած լինի, և լեղ. զայս զամենս յիրար խառնէ, և ի վրան տլէ արա: - 73. Ա՞՞ն քահրիպար ... գղթոր, քաղցր նոան քիթ – 150.

ԳԽՏՈՐ – տե՞ս ԳԽԹՈՐ

ԳՂԹՈՐ – տե՞ս ԳԽՏՈՐ

ԳՆԱԼ – Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և գնալն – 3. և երբ պահ մի անցանի, որ ի ստամոքացն գնալ ... նոան ջուր տուր և դէպ ընդ իրիկացքն դղմի ջուր տուր – 106.

ԳՆԱՅՈՒՆ – Ա՞՞ն տաճիկ կռէզ և հայ կաւ, և կերակուր դալար ձուկն տուր, զոր ի քարքոռուտ տեղաց և ի խիստ գնայուն ջրէ որսան – 51.

ԳՆԱՅՔ – Այլ բնական արեանն գնացքն ցներքսէ երակացն լինի^a երբ չլինի բորբոսած - 63.

ԳՆՁԱՀԱՏ – ա՞՞ն չոր գնձահատ և ձարձատ արա – 76.

ԳՆՁԱՉՈՒՐ – Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79.

ԳՈԶ – և իւր մաճասին երակն փոքր և ի յար լինի, և գոզին գոյնն դէպ ի սպիտակ լինի. զի ցուրտն ի գոզին եփելոյ տեղին լինի հասել – 10. և լինի որ գոզն սպիտակ գայ: - 11. և իւր գոզոյն գոյնն սպիտակ լինի և նօսր: - 12. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր, կամ գոզին գոյնն սպիտակ. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն. և գոզին գոյնն խիստ դեղին և եփած – 12. Նոյնպէս և վասն գոզին սպիտակութեանն

երկու պատճառք են – 12. մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն, և մնաց ի գոգոյն եփելոյն և ի գոյնն տալոյն - 13. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին. զի անպարապ էր ի շոգերոյն յարգիլմանէն ի գոգին շատութենէն - 13. ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ի գոգն և ի մաճասին երակն, դարձեալ զնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. և գոգն կարմիր դառնայ: - 16. իւր նշանն այս է՞ որ չորացնէ զմարմինն, և գոգն կարմիր առնէ - 18. և գոգն ի կարուրայն կարմիր ցուցանէ: - 19. և գոգն սպիտակ լինի – 21. և գոգին գոյնն իսպիտակ լինի – 22. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի ... և գոգն սպիտակագոյն:– 23. Ապա թէ գոգն կարմիր լինի ... պատեհ է որ երակ առնես – 26. Իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն մարմինն տաք լինի ... և գոգն դեղին և նօսր: - 27. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երևի. և գոգն նօսր և տկար – 28. և այլ չլինի նշան՞ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գոողալն և զծարաւն ... և զգոգին նեխահոտութիւն ... և զայլևայլ փոփոխիլն - 38. Եւ իւր գոգին նշանն այն է՞ որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշեղ և զքերուքս լինի ի մէջ կարուրային - 40. և իւր գոգն իսպիտակ լինի և նօսր – 41. Ապա թէ գոգն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. և գոգն կարմիր և հոտած լինի: - 70. Եւ իւր գոգն հաղ մի նուսր լինի և սպիտակ և դորկուտ – 81. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն՞ զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. և այն տաքութեամբն կարմրէ գոգն: - 81. և գոգն յորդորէ – 84. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն՞ զոր անուանեն ասփիմեռինոս - 88. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմս զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ, և ի գոգոյն յորդորելն – 89. ամենովտ տուր զկերակուրն՞ որ զստամոքսն սրբէ, և գոգն յորդորեն - 89. Գոգն կրակի գունով լինի – 91. և տուր զայն դեղերն՝ որ գոգն յորդորեցնեն – 100. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանձուպինն, զի զբորբոսած նիւթն պարկեշտցնէ, և հանէ ընդ գոգին - 101. Եւ երբ ի գոգն եփելոյ նշաննին յերևան գան, պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տաս – 106. Ապա թէ հիւանդութեան զլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր զդեղերն՞ որ գոգն յորդորեն - 108. Եւ իւր նշանն այս է, որ

թէ մաղձն յաղթող լինի ... և իւր գոգն դեղին – 112. և գոգն հում և հոտած լինի: - 114. և իւր գոգին գոյնն այլ և այլ ցեղ լինի և հում: - 114. Եւ իւր գոգին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում – 115. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոգն սև լինի, զի եփեցաւ սև մաղձն, որ է սաւտայն, և իջանէ հետ գոգին – 115. և իւր գոգին գոյնն դէպ ի յարեան գոյնն հակէ – 115. և գոգին գոյնն կարմիր և պարկեշտ լինի – 115. և հիւանդին ծարաւն սակաւ լինի, և գոգն սպիտակ և պղտոր լինի – 116. և գոգն խիստ նեխահոտ լինի – 121. Ապա թէ ի գոգն եփելոյ նշան երևնայ, եփած աֆթիմոնն տուր – 121. և ի բան տար գդեղերն՝ որ գգոգն յորդորեն: - 125. և իւր գոգն նօսր և սպիտակ լինի: - 127. տուր գդեղերն՝ որ գգոգն յորդորեն, զերդ զղափտին կուրսն ... որ հիւանդութեան նիւթն ընդ գոգն իջանէ – 130. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ գգոգն յորդորեն -131. և գոգին յորդորիլն իջուցանին զհիւանդարար նիւթն – 131.

ԳՈԼՈՇԻ - տե՞ս ԳՈԼՈՐՇԻ

ԳՈԼՈՐՇԻ, ԳՈԼՈՇԻ – Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի - 13. իւր պատճառն այս է^ա որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան - 26.

ԳՈՅՆ – երեսացն և աչացն գոյնն կարմիր լինի – 7. երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 9. և գոգին գոյնն դէպ ի սպիտակ լինի – 10. և երեսացն գոյնն չիլինի կարմիր – 10. և իւր գոգոյն գոյնն սպիտակ լինի և նօսր: - 12. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր, կամ գոգին գոյնն սպիտակ – 12. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն. և գոգին գոյնն խիստ դեղին և եփած – 12. մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն, և մնաց ի գոգոյն եփելոյն և ի գոյնն տայոյն - 13. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին – 13. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ի յիւր բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 16. և երեսացն գոյնն խիստ կարմրի – 16. և լինի որ աչացն գոյնն պղտորի – 19. և իւր նշանն այս է, որ երեսացն գոյնն դեղին լինի – 20. Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 22. և գոգին գոյնն խսպիտակ լինի – 22. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 23. և երբ մարմնոյն գոյնն դէպ ի կարմիրն լինի ... պատեհ

է երակ առնել - 25. Իւր նշանն այս է, որ երեսացն գոյնն դեղին լինի – 31. և երեսացն գոյնն ի յարճիճի գոյն ի յար լինի – 33. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ տաքութիւնն միացեալ լինի, և իւր գոյնն թառմի – 38. երեսացն գոյնն զերդ կրակաց մոխրի լինի – 39. և հիւանդութեան վիճարն ձիթոյ նման լինի գունովն և վաթելովն: - 40. և իւր նշանն այս է՝ որ գոյնն դեղին դառնայ – 46. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի. և երեսացն գոյնն կարմիր – 70. ցուրտ ջուր տուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի, և գոյնն փոխի – 71. և գոյնովն կարմիր լինի – 73. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի, և գոյնն կարմիր լինի – 74. իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 76. Եւ երրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն. զերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն ... և երեսացն գոյնն փոխի:– 80. Գոզն կրակի գունով լինի, և իւր հոտն նեխած – 91. երկրորդն այն է՝ որ զաֆրանի գունով լինի ... և երրորդն այն է՝ որ քուռափի գունով լինի – 94. և իւր գոզին գոյնն այլ և այլ ցեղ լինի - 114. նա վասն այդ պատճառանացդ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115. Եւ իւր գոզին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում – 115. և իւր գոզին գոյնն դեպ ի յարեան գոյնն հակէ – 115. և գոզին գոյնն կարմիր և պարկեշտ լինի – 115. Եւ իւրեանց նշանն այս է, որ երեսաց գոյնն պղտոր լինի – 121. Իսկ ... նշաննին ... այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ... և երեսացն գոյնն փոխի ի կարմիրն կամ ի դեղինն – 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ... և երեսացն գոյնն չփոխի, այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ԳՈՅՆ ՏԱԼ – մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն, և մնաց ի գոզոյն եփելոյն և ի գոյնն տալոյն - 13. ապա շատանայ գոզն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին – 13.

ԳՈՎԵԼ – Որոյ բնութիւնն հով է, և ցաւէ ոսկերքն և զլուխն, դուրս օգտակար է և գոված: - 145.

ԳՈՐԾ – Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն ... և խափանէ զբնութեան գործերն: - 3. Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն ... և այլ ամենայն բնութեան գործն, որ ի մեզ են: - 3.

Թեպետ և ասացաք գրնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. զի մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն - 5. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի, կամ այլ ըմպելի որ գգինոյ գործն կարէ առնել - 10. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ գմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. Բայց այս ջերմս չքաշէ յերկար աւուրք, զի բնութիւն զշատն յաղթէ, և խափանէ զիր գործն: - 88. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբն են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն ... և գործերն և երեք շունչն, զոր երեք հոգիք անուանեն: - 93. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտոս ի մաղձին գործն, և չանուանեցին ի կէս ափիմեռինոսին, որ է պալղամին գործն: - 109. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ. այլ խասիաթն առանձինն և իւրական գործ գործէ: -121. զի հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123. Խասիէթ զիրական և գառանձին գործն է ի ասել, զոր անուանեն յատուկ: - 133. և իւր սահմանն այն է^a որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն. զի իւր գործոյն առին և իւր զանունն: - 134. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն. զի իւր գործոյն առին և իւր զանունն: - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ. զի իւր գործոյն առին և զիր զանունն: - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն. զի իւր գործոյն առին և զիր զանունն: - 135.

ԳՈՐԾԱԾ – Իսկ սորա կաշուն չորոթիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեալ տըտպելով, զերդ գգործած կաշին գխտորով կամ նռան կեղևով: -12.

ԳՈՐԾԵԼ – Եւ երկրորդ պատճառն այն է^a որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս, կամ ի սայաւ մասունս մարմնոյն գործեն զցաւն - 2. Իսկ սորա կաշուն չորոթիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով -12. և ամեննին չունի հանկիստ^a որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, եփէ և ողջացուցանէ - 53. Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ. ապա երբ գործէ, յուշ հովանայ - 60. ամենովտ զհով

ջորն արգիլէ ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն. կորուստ գործէ հիւանդին: - 71. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն – 92. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^a զերդ որ ասացաք, և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն, այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմն ունի, օգտէ. այլ խասիաթն առանձինն և իւրական գործ գործէ: -121. Գաղիանոսի հապն խիստ աղէկ՝ որ իբրև զառաջինս գործէ: - 144.

ԳՈՒԲ – Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ՝ ի գուրն անկանի – 19. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն խորանայ, և զերդ ի գուրն անկանի – 21. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինի, և այլ ի յերևան. զի աչքն խորնայ, և աչաց գուրն դարսկի– 39. Իսկ երկրորդ հալնմաշն, որ է բարակն, նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի– 47.

ԳՈՒՄԱՐԵԼ – Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքդ, թէ այս ջերմն ընծայի ի հոգոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն. զի գումարի ի ժամ տրտմութեանն: – 16.

ԳՈՒՍԱՆ – Եւ իւր ստածումն այս է, որ ... և որչափ կարէ՝ գուսանի և լարի և անուշ եղանակաց ձայն լսէ – 19.

ԳՏԱՆԵԼ – և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն – Ա. և չգտանեն էլք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օդոյն առնելովն – 13. և ի յիւր շօշափելն գտանես սուր տաքութիւն – 38. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. Որպէս գտանես զօրինակն ի կրին քարն – 39. ապա թէ չգտանես վարդ, գառնալեզուի ջրով ... կուրսեր արա զամէն մէկ դրամ մի – 51. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն – 92. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն զիճութիւնն՝ զոր կակդացնէ և ծորեցնէ - 92. և զինքն ի յակրայբաղինն գտանես գրած: - 102. և այլ երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ զստամոքսն փարփուտ: - 104. և գտայ որ օգտեց ի հիւանդութեանն ի վերջքն: - 121. Եւ բնական սաւտային ստածումն ոճով ի քառասներորդ երկրորդ գլուխն գտանես – 123.

ԳՏԱՆԵԼ ԵԼՔ – և չգտանեն էլք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օդոյն առնելովն – 13.

ԳՏՈՒԵԼ, ԳՏՎԵԼ, ԳՏԻԵԼ – Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ գիճութին – 22. և իւր մաճասին երակն չիգտուի ամենին փարպուտ ի տաքութենէ: - 38. թէ վարդ չիգտվի, այգւոյ տերն ցանէ: - 44. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգտուի ... դու իւր փոխան^a փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր - 45.

ԳՏՎԵԼ – տե՞ս ԳՏՈՒԵԼ

ԳՏԻԵԼ – տե՞ս ԳՏՈՒԵԼ

ԳՐԵԱՆՔ – Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս– Բ.

ԳՐԵԼ – Թարգմանեաւ և գրեցաւ զիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի - Բ. և բժշկեա զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն, զոր գրած է իւր դուռն – 23. Փօլօսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և գնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, զոր ի հովէ լինի, գրեցաք իւր դուռն ի լման - 29. և աստ գրենք զիւր ստածումն՝ որ է այս: - 29. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային և ի հազին, զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի զիրքս գրեալ էմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն - 31. ա՞ո՞ր ... յայս դուրսէս մի մթխալ, զոր այժմ գրեմ: - 43. տուր զայս կուրսս՝ զոր այժմ գրեմք – 50. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փուքս անկանի, տո՛ւր զդեղն նախկին զոր յակրաբաղինն կայ գրած – 84. և զինքն ի յակրաբաղինն գտանես գրած: - 102. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք ի բան տար:– 111. և ի յայն կուրսերոյն, և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոխտօսին գրեցաք, զոր պատեհ տեսանես, ի բան տար – 111. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^a որ գրեալ են ... այն դեղն է^a որ անկժատ ունի և ինք յակրաբաղինն կայ գրած: - 126.

ԳՐԻԳՈՐ – Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զսէր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթողիկոսին Հայոց տեսոն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ. յորում էր և թուականս

Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեան Գրիգորի որդոց Վասիլի բարեպաշտ իշխանի պահլաւունոյ - Բ.

ԳՐԻՉ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա.

Դ

ԴԱԲԴԱԲԱՅ – որ երբ ի վերայ զարկանես, նա դաբդաբայի ձայն տայ – 70.

ԴԱԴԱԸ – Եւ մէկ այլ պատճառն այն է, որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^a որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար, և ամեննին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, եփէ և ողջացուցանէ – 53. զի հանապազ ի շնչոյն առնուլն և ի տալն դադար չունի – 55. ապա թէ ժամ մի դադար առնէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55.

ԴԱԴԱԸ ԱՌՆԷ – ապա թէ ժամ մի դադար առնէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55.

ԴԱԴԱՐ ԱՌՆՈՒԼ – Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^a որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար, և ամեննին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար անու և գործէ յինքն – 53.

ԴԱԴԱՐԵԼ – Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ – 4. և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և արմատ առնու: - 19. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկաւի, ի բաղանիս մտանէ - 31. զի թէ լուծումն դադարի՝ զկնի և ջերմն արձակի: - 31. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչն ի դող անկանի ... և ջերմն հովանայ և դադարի: – 71. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեղ^a և այլ չաւելնայ - 135. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի, և միացեղ դադարի, գիտենայ որ հիւանդութիւնն ... ի յերրորդ ժամանակն հասաւ: – 137. Իսկ յորժամ տեսանէ՝ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին, միացեղ դադարեն -138. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն, և խափանի ի հիւանդութեանն ի յեփելոյն դադարի և ի գատ մնայ: – 141.

ԴԱԼԱՐ – Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով՝ որ դալար լինի, և հովային բանջրնով, որպէս հազար ... և հինտիպայ՝ խառնած ընդ դալար գինձն – 41. Եւ երբ տաքութիւն անցանի, դալար մանր ձուկն խորված ուտէ – 46. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն, զդալար գինձն– 46. հաւձագ փերճոտած զարով ի բան պահէ ... բանջրնուն հազար և դալար գինձ կերակրի: - 46. զայս զամէնս աղա և մշէ, և շաղւէ դալար վարդի ջրով – 50. և կերակուր դալար ձուկն տուր – 51. և դալար գնձի ջրով ... շաղւէ – 72. Ա՞՞ո՞ հայ կաւ ... և դալար գնձի ջրով տրորէ – 73. ա՞՞ո՞ դալար ընկուզ, և զճառփն տերնն ... և ի ցաւին տեղին սպեղանի դիր - 74. և այլ ա՞՞ո՞ դալար գնձի ջուր և ի

յինքն կաթեցո: - 79. ա՞ն զբութիայն գերմակած, և քալար գնձի ջրով եռացո – 79. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիր, և քալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79.

ԴԱԽԻՐԱՅ – Թէպիթ Կուռայն ասէ, այն որ գԴախիրայն շարեաց, թէ մի՞ տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100.

ԴԱՂՁՆ – Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր եփած լինի քաղձն և անիսոն – 83. Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի. յոր եփած լինի քաղձն և բարունիճ և մարգանկուշ – 83. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և սքուի քաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճալին - 84. ա՞ն սակաւ մի գուֆայ, և սակաւ մի լէրին քաղձն – 100. Ա՞ն կարօսի հունդ, և անիսոն, և կրտմանայ և սքուի քաղձն ... զամէնս եփէ – 110.

ԴԱՄՈՅՆ, ԴԱՄՈՆ – և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրհնդով ... և քամոնի ջրով - 25. և զբնութիւնն կակղացո քամոնի ջրով – 47. և արկ ի ներքս քամոյն և յունապ – 67. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, քամոյնի մուզաւարայ տուր – 71. և զբնութիւնն կակղացո. Բայց ի հիւանդութեան ըսկիզբն քամոյնով և յունապով և թառանկուպինով – 77. և յայս ջերմս մի՛ տաս քամոյնի ջուր ... և յունապի ջուր - 82. և քամոյնի ջրով ի թրջոց դիր օր մի և գիշեր մի – 100. Եւ այլ այնոց, որ զխառնուածքն փոխեն, տո՞ւր քամոյնի ջուր և սրքնճալին - 104. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարէջուրն մէն տուր, կամ գոքամոյնի ջուրն մէն, որ չծանդրէ ի վերայ հիւանդին – 104. Իւր ստածումն այս է, որ զբնութիւնն կակուղ պահես քամոյնի և թմրհնդի ջրով և սրքնճալինով – 105. առաւօտուն քամոյնի ջուր տուր – 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի քամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նռան ջուր տուր – 108. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր քամոյնի ջուր և թմրհնտոյ – 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՞ն քամոյնի և յունապի ջուր, և շաքարով տուր – 121.

ԴԱՄՈՅՆԱԶԻՐ, ԴԱՆՈՅՆԶԻՐ – Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ... զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով ... և քամոյնչիք, նռան ջուր, և ճուլապով: - 66. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և քամոյնաչիք - 67. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն,

կակղացո պատաստկի ջրով ... կամ դամոյնաչի ջրով – 111. Ա՛ն սև հալիլայ... և դամոյնաչի, և յունապ - 119. Ա՞ն քապուլի հալիլայ ...դամոյնաչի քսան հատ - 126.

ԴԱՄՈՅՆԱԶՈՒԻ, ԴԱՄՈՆԱԶՈՒԻ –իւր ստածումն այն է՞ որ ջուր խմէ, և գմրգանց ջուրն ի բան պահէ, որպէս դամոնջուր ... և յունապի - 27. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով – 95.

ԴԱՄՈՅՆՉԻԻ – տե՞ս ԴԱՄՈՅՆԱՉԻԻ

ԴԱՄՈՆ - տե՞ս ԴԱՄՈՅՆ

ԴԱՄՈՆԱԶՈՒԻ – տե՞ս ԴԱՄՈՅՆԱԶՈՒԻ

ԴԱՆԿ – տե՞ս ՏԱՆԿ

ԴԱՌՆԱԼ – Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի ... և ժամ ժամ դեղին դառնայ:- 16. և գոգն կարմիր դառնայ: - 16. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն, որ դառնայ դարձեալ ի յիւր որպիսութիւնն: - 18. և ի մերձաւորութենէ պատրաստեցո՛ւ բնիկ, մինչև իւր առաջին բնութիւնն դառնայ: - 20. զի եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ – 25. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ որ ձօնիւ դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. Զի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար՝ որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. և իւր վկայ այն է՞ որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն՞ որ յառաջն էր: - 39. և իւր նշանն այս է՝ որ գոյնն դեղին դառնայ – 45. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, գնոյն ստածումնդ ի բան պահէ - 71. և երբ ուրդի՝ որ այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմիտետոատէօս: - 109. Մասրճուայն ասէ ... եթէ ընծայի այս ջերմն՝ յորժամ յերեք նիւթն այրին, և ի սաւտայ դառնան - 121. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկէշտն ի խարտեջն մաղձն դառնայ, և թանձրն ի սաւտայն – 121. և եփէ զմեղրն և զխնձորն ընդ իրար, մինչև ի թանձրութիւն դառնայ – 149.

ԴԱՍ – Վասն այտոր է^ա որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132.

ԴԱՏԱԸԿ – և փորն փարփուտ և դատարկ կերևնայ: - 39.

ԴԱՏԱԸԿԵԼ – Իսկ եթէ երրորդ հալմաւաջն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զմիսն – 47.

ԴԱՏԵԼ – վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն - 18. միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ, կամ ի կոծանաց և ի հալածանաց, որ զմարմինն դատել լինի տքնութեամբ- 20. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ, և շատ ի շուրջ գալոյ, և զմարմինն ի դատելոյ – 21. և ամենայն բանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ - 21. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, հանց որ դատէ զհիւանդն, ստամոքսն զօրացուր նոան ջրով – 25. Ապա ջերմն հանդարտի ... և ամեննին չիդատի զանձն – 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի – 27. Դիւաճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տագնապէր է և տաքցէր է - 27. Բազարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի, և հոգի կենդանութեան և հոգի զգայութեան դատին և ահոկին: - 28. Մինային որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. Եւ այս ցեղս լինի՝ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ - 35. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ, հետ շատ ստածելոյ և դատելոյ: - 37. այս ցեղ հալմաւաջ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ ... յերկար և բազում դատել լինի - 40. և ոչ ինչ դիմօք զանձն չիդատէ – 46. և զկնի հանկատին դատեն ի շուրջ գալով և կեղէն զմարմինն – 70. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր ... կամ դատել լինի շատ - 91. մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ ... և այն օրն խիստ դատէ զհիւանդն – 108. և յամենայն բանէ՝ որ զմարմինն դատէ՝ պատրաստ կենայ – 122.

ԴԱՏՈՒՄՆ – և ամեննին ի դատմանն պատրաստե, և զմարմինն հանգիստ պահե - 9.
Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յերեք հոգւոյն դատմանն լինի: - 15. զմարմինն
դատել լինի տքնութեամբ և կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 21.

ԴԱՐԱՊՂՊԵՂ – Եւ այլ կան իրուի^a որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և
գիճային, բայց էութեամբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ, զերդ զդարապղպեղն - 92. ա՛ն
նանխուայ տասն դրամ ... դարապղպեղ – 118.

ԴԱՐԱՖՈՒՐ - Ա՛ն սումպուլ ... դարաֆուր – 149.

ԴԱՐԲԻՆ – բայց վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ն ի միտ
օրինակ զդարբնի փուքսն – 5. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ
ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փուքսն: -
5. զի հանապազ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի, և զերդ զդարբնի փուքսն զհով
զօղն առնու և ի սիրտն ուղարկե, և զտաք օղն առնու ի սրտէն և ի դուրս ուղարկե: – 49. զի
հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, զերդ զդարբնի փուքսն զհովն ի յինքն
քաշե, և ի սիրտն դրկե, և զտաք օղն ի սրտէն առնե՝ և ի դուրս արձակե – 55.

ԴԱՐԲՆՈՒԹԻՒՆ – որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի և կամ ապիկեգործութիւն –
91.

ԴԱՐԻՍԵՆ, ԴԱՐԻՍԷՆ – Ա՞ն սումպուլ, խարանֆուլ մի մի դրամ ... դարիսեն հինգ դրամ
– 149. և քանի զիր չաքդ՝ սպիտակ մեղր ա՞ն ի յինքն խառնե, և զանճապիլ, դարիսեն –
149.

ԴԱՐԻՍԵՆԻ – Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ ... դարիսենի, սումպուլ – 144. Ա՞ն լոք ընտրած ...
դարիսենի – 146. Ա՞ն երեք դրամ դարիսենի, ջնջիսէ և ձգէ ի նուկրայն – 148.

ԴԱՐԻՍԷՆ – տե՞ս ԴԱՐԻՍԵՆ

ԴԱՐՁ – Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ն եղրդական ջուր և
սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 107.

ԴԱՐՁ ԱՅՐՆԵԼ – Ապա թե վախես թե ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ն եղրդական ջուր և սրքնճալին, և հաղ մին քանի տուր - 107.

ԴԱՐՁԵԱԼ – Ապա թե չօգտե, գնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. Ապա յետ երկու աւուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո – 14. Ապա թե դարձեալ բաղանիքն ահոկե, գիտացիր որ հիւանդութեանն զլուխքն կայ և արձակե - 14. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիրեօք և ուրախութեամբն, որ դառնայ դարձեալ ի յիւր որպիսութիւնն: - 18. Ապա թե դարձեալ այն ծառոյն տերն պէտ առնէ նմա ... լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ -37. Ապա թե անտես առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ որ ձօնի դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ– 37. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ, հետ շատ ստածելոյ և դատելոյ: - 37. Զի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար^a որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Ապա թե դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստույգ պայծառանան իւր տերևքն – 37.

ԴԱՐՁՈՒՑԱՆԵԼ – և հազարովն և ի վեր բերելովն խոցցնէ, ի շարաւ և ի յարինն դարձուցանէ, և տկարացուցանէ զհիւանդն զերդ հալնմաշ ջերմն– 53. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն -71.

ԴԱՐՄԱՆԵԼ – Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի - 41.

ԴԱՐՏԱԿ – և բորբոսիլն պալղամին կամ ցնէրքսէ ի յերական լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, զերդ ստամոքսն, և քովքն, և այլ դարտակ տեղեստան յերակացն, որ կան ի մարմինն: - 80.

ԴԱՐՏԱԿԵԼ, ԴԱՐՏԿԵԼ – Եւ այս ամենայն պատճառս այն է^a որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինի, և այլ ի յերկան. զի աչքն խորանայ, և աչաց գուրն դարտկի– 39. Ապա թե նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ, ուր և ուրդի լուծումն, տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96.

ԴԱՐՏԿԵԼ – տե՞ս ԴԱՐՏԱԿԵԼ

ԴԳԱԼ – և լից ի վերայ երկու դգալ նշի ձեթ – 146. և ա՞ծ ի վերայ դգալ մի նշի ձեթ, և խմե: - 147. և թե լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, դգալ մի պզրդատուն և ըռահնի հունդ բովիրէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմե: - 148.

ԴԴՈՒՄ – ապա երբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին, զերդ դդմի ջուրն, և տապաշիրին կուրսն նռան ջրով – 7. և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ և վլիտօն – 7. և կարմիր մաշի մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով, կամ նռան մուգաւարայ դդմի և նշի ձիթով – 9. և կերակուր հով և զիճային տուր, զերդ դդմի մուգավարայն ազոխի ջրով և նշի ձիթով – 17. ապա օժանել զմարմինն հով և զիճային ձիթերով, զերդ մանուշակի և լիլուֆարի և դդմի ձեթ – 19. Ա՛ն դդմի կտի ձեթ, որ ընդ մանուշակն սնուցած լինի, և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. Ապա թե ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ զլուխն օժէ. որպէս մանուշակի ձեթ, և դդմի կտի ձեթ – 21. Եւ կերակուր դդմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր և կամ նռան ջրով – 24. և վարդի և դդմի ձեթ հանապազ ի բան տար – 26. և պարկեշտ կերակուր ուտէ ... դդմով և սպաննախով և փերճկոտած մաշով: - 29. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի, հովային բանջրնով, որպէս հազար, և դդմի տերև - 41. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ, և եփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերև – 42. Եւ երբ ելանէ յաւազանէն, օժանէ զմարմինն լիլուֆարի ձիթով ... և քաղցր դդմի ձիթով – 42. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիտօն՝ որ է ծմել, դդմում և հազար – 42. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ ... և փրփրեմի և դդմի կուտ կտված – 43. Ա՛ն գառնալեզու երեք դրամ ... սերկնիլի կուտ յիստկած, դդմի հունդ յիստկած – 43. Եւ կերակուր՝ մաշ տուր և դդում և վլիտօն – 43. և ընդ երիկածքն՝ օժանէ զմարմինն լիլուֆարի ձիթով, և քաղցր դդմի ձիթով – 44. և կերակուր դդմի մուգավարայ և սպանախ կերցուր – 46. Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և նշի ձեթ կամ քաղցր դդմի ձեթ ... և հարիրայ արա - 50. տուր զպզրկատունին զլուապն ... և առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դդմի ձեթ – 50. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած, և փերճոկած ոսբն դդմով ... և իւր ըմպելիքն կտրտած դդում – 51. ապա տուռայծ տուր ... և

ուլու ոտներ և արտալայնի՝ դրմով եփած և տանույ խուպագով - 51. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով և դրմի ձիթով - 54. և երբ ելանէ, զանձն օճանէ դրմի ձիթով և մանուշակի ձիթով - 55. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դրմի ջուր և բրսի անդարուի ջուր - 68. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... կամ դրմի ձէթ - 68. Ապա թէ հիւանդն գայդ երկրորդ չիկարէ ուտել, զոր այլ ի յառաջդ յիշեցաք, զերդ ոսբն և զմաշն և գորդումն, ապա զարեփոխինստ տուր այս նշանօքս: - 69. Ա՛ն տապաշիր երեք դրամ ... և դրմի հունդ վեց դրամ - 71. ա՛ն ափ մի ոսբ լվացած ... և դրում, և զբնութիւնն կակղացո: - 77. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դրմի ջրով ... զի դրմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ - 95. Եւ երբ նուպայն անցանի, տո՛ւր կերակուր սպանախ, և թախտ, և փերփերան ... և դրում - 95. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն, և դրմի ջուր ... տուր - 98. Եւ այլ այնոց, որ զխառնուածքն փոխեն, տո՞ւր դամոյնի ջուր և սրքնճալին, զերդ դրմի հնտով և խիարի հնդով լինի զուգած - 104. Երբ ծարաւն խիստ լինի, տուր զարեջուր, և դրմի ջուր շարապով՝ զոր պատեհ տեսանես - 104. և չէ պատեհ որ դրմի ջուր տաս - 104. Եւ կերակուր լուացած հացի փշրուկ տուր շարապով ... և դրմի ջուր - 105. և դէպ ընդ իրիկացքն դրմի ջուր տուր - 106. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի բանի պահէ ... և դրմի ջուր և խիարի ջուր- 108. և ամենայն իրք՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և զիճացնեն, օգտէ նորա, զերդ զհազարն ... և կուրթայն և դրումն - 108. առաւօտուն դամոյնի ջուր տուր ... և կէս օրն խիարի ջուր կամ դրմի ջուր - 108. Եւ տուր կերակուր՝ մաշ և վլիտօն և դրում - 119.

ԴԵԿ, ԴԸԿ, ԴԿ - Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լխիկօն ասէ, և տաճիկն քէկ - 4. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, որ է քէկ. զի յար են են և ի մօտ այդ ջերմերդ՝ որ ի քէկն փոխին, որ է հալմաշ - 19. Չայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն, զոր տաճիկն դրկ, որ թարգմանի հալմաշ: - 35. Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով՝ որ չիլուծի բնութիւնն. զի թէ քկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր. զի խիստ օգտակար է քկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ: - 44. այլ զիտացի՛ր որ սլին ջերմն նման է քկին ջերմանն - 48. այս ձուկն

նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար է: - 51. Իւր աղէկ ստածումն այն է^ա որ իշու կաթն տաս, զերդ որ այլ ի յառաջդ ասացաք վասն դկին - 51. Այլ պարտ է գիտենալ գդկին տէրն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն - 52. Նշանք մտքուխի որ կակղցնէ գդկին և զսլին տիրոջն բնութիւնն: - 52.

ԴԵԶ – Իւր առաջին ստածումն այն է^ա որ ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր^ա որ աջոյ դեհ չվատուծի: - 49. դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49. Ապա թէ շատ ի փաղաղս կենայ, և տեսանես որ շատ տապի, և ի դեհ ի դեհ շրջի ... ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ – 69. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն երակ առնու ի յողջ դեհն - 75. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտն լինին, կամ ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն, ուր փոսն է լերդին - 90. Ի նոյն պատճառդ Մուհամատ Զաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն ... կամ ի ներքս ի լերդին ի յերակսն, ուր լերդին փոսն լինի ի ներքի դեհէն ... զայս ջերմս ի յերկան բերէ, զոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105.

ԴԵՂ – Ապա դեղ զայս արա – 9. և առ քթան կտաւ և ի դեղն թաց – 97. զայս ամենայն անուշ ջրով եփէ^ա մինչև ջուրն զդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. Իւր ստածումն նոյն խորհուրդս և նոյն դեղերս է զոր յիշեցաք: - 20. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով – 24. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես – 31. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն քացախ խառնէ և խմէ – 33. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. Բայց իւր ստածումն այս է^ա որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան զլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. Եւ այլ գիտացիր^ա որ այս ցեղ հալմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ մարմինն սար լինի ... և այնոց որ շատ տաք դեղեր կերել լինին և խմել - 40. Եւ երեկոյին տուր զայս դեղս: - 45. զի հովն օգտակար դեղն է այս հիւանդիս – 47. Ապա թէ զոզն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. Եւ իրիկունն տուր խմելոյ զայս դեղս: - 50. Եւ զայս

դեղս յար ի բերանն պահե: - 51. Յետ այս դեղիս ʼ առ բակլայի ալուր երեք նուկի, և շէկ չամիչ ի հաճէն հանած և նշի ձիթով եփած՝ երկու նուկի – 51. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է - 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է՝ որ թոքքն տուն է շնչոյ, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար, և ամեննին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, եփէ և ողջացուցանէ - 53. ապա թէ բնութիւնն կակղանայ, գայս դեղս տուր: - 55. Եւ աղէկ քան գամենայն դեղ կաթն է նորա – 56. կամ տեսանէ բժիշկն զեփելոյն նշանն, և օգնէ դեղերով – 58 և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և գայլ դեղերն՝ որ այլ յառաջդ ասացաք: - 68. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, գլխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ երակ առնուլն և արիւն հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Ապա ի վերջքն ի յայտոցին գայս դեղս արա: - 72. և դեղ գարեջուր, և սրքնճպին ... և ճուլապ խմէ – 73. Եւ այս դեղս այլ օգտակար է և փորձած – 74. Դեղ մին այլ օգտակար է – 74. և ապա գրացող դեղերն մորիստ առնէ – 75. Եւ դիր յաչքն գայս դեղս - 76. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք գայս դեղս – 76. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ – 75. և գայն դեղերն տանի ի բան – 78. սնուցած տասն դրամ. և սրքնճպին տասն դրամ, յիրար խառնէ և տուր, զերդ որ այլ դեղի ռասմն է: - 82. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ՝ զոր ասացաք, գայս զըմբելի տուր՝ որ օգտէ ,պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փուքս անկանի, տո՛ւր գղեղն նախկին զոր յակրայբադինն կայ գրած, կամ գմուռսիայ դեղն: - 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փուքս անկանի կամ ի յոտսն, և զուգէն զինքն ի տասն դեղէ – 85. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտասս գտաք խիստ դեղերն – 85. Ապա թէ խարտեշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն, և յաւելցո ի հով դեղերն – 85. և տուր գտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր՝ զոր նման են այտոց: - 85. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի բան տար գլխիստ տաք դեղերն – 85. և տո՛ւր զծծմի դեղն – 85. և այլ տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ զոր նման է յայդ դեղերս - 85. Այլ դեղ – 86. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս գղեղերն և զկերակուրն և ըմպելիսն - 89. Եւ պատրաստ՝ որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն - 95. Եւ գլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի՞ տաս –

95. Եւ տուր խմելոյ գայս դեղս – 97. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^a խառնես գայարկեշտցնող և գկտրող դեղերն -100. տուր գայն դեղերն` որ զգոզն յորդորեցնեն - 100. Եւ լուծման դեղերն գայն տուր` որ կակուղ են և անահոկ – 100. ապա թէ դեղ կամենաս տալ, այս նշանօքս տուր: - 100. Թէպիթ Կուռայն ասէ ... թէ մի^o տար ի յայս ի ջերմս գլուծման դեղերն` որ շատ ուժով լինին – 100. Այլ դեղ – 100. Սաֆրայի դեղ լուծման – 100. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա^oն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տո^oր սակաւ մի ճուլպպով - 101. Եւ գամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր^a որ չունենայ գնոպայն – 101. Այլ դեղ – 101. խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն դրամ և տու^oր որ խմէ: - 101. այլ ի նոպայն օրն մի^o տաս գլուծման դեղն – 101. և դու գստածումն և գդեղերն և գկերակուրն հաւասար և ի միջավայր արա: - 103. և տուր գդեղն և գկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն – 103. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի^o շտապիս, և մի^o լուծման դեղ տաս – 104. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս գայդ խիստ հով դեղերդ, նա գնիւթն յիրար գսպէ - 104. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի^o տաս – 107. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո^oր գդեղերն^a որ զգոզն յորդորեն – 108. և ի յայն կուրսերոյն և ի դեղերոյն` որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի բան տար: – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն գդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն – 111. ապա ա^oն գլխատակ տոբիտեօսին դեղերն, նոյնպէս և գլխատակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի բան տար– 111. պատեհ է որ նոյնպէս և գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն – 111. և ի յայն կուրսերոյն, և ի յայն դեղերոյն` որ խառն տոբիտօսին գրեցաք ... ի բան տար – 111. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին գկերակուրն տուր և ըմպելիքն – 111. և տայ գդեղն և գկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեան – 112. գդեղ և գկերակուր և ըմպելի խառնէ գերկոցունց դիմացն, հաւասար ի բանի խահէ: - 113. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանդ^a երբ եփած լինի նիւթն - 118. ի բան տանիս ի յայդ դեղերոյս` ի հիւանդութեանն սկիզբն մի^o տաս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն - 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^a որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս – 120. Եւ այլ ի գարնան ատուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն - 120. նոյնպէս և կան ի դեղերն` որ կարող են հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. զի հուկնային գործն ի յայս

հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան գղեղ առնուլն: - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակոցնես այս դեղովս: - 123. և ի բան տար գղեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն: - 123. Եւ երբ տեսանես զնշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛, այն դեղերովն՝ որ զսն մաղձն լուծանեն – 125. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ – 126. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^a որ գրեալ են, և զոր մենք փորձեր ենք ... այն դեղն է՞ որ անկժատ ունի և ինք յակրայբադինն կայ գրած: - 126. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն զջերմն - 126. և հետ նոպային ի մեկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ, զերդ այլ լուծման դեղի ռասմ է: - 127. պատեհ է զայս դեղերս ի բան տանել: - 127. և ա՛ն ի դեղէտ երեք դրամ ... և տուր որ առնու – 127. Սեվտայի դեղեր – 128. տուր գղեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել գղեղերն – 130. Իւր ստածումն այն դեղերն են^a որ զգոզն յորդորեն -131. Ապա թէ ջերմն հին լինի ... տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133. վասն այտոր պիտի՝ որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն – 133. Չանազան ցեղ հիւանդութեանց դեղերոյն – 144. և զայլ դեղերս աղա՛ և մաղէ – 146. այս ջրովս աղէկ աճռէ զթրջած դեղերս, քամէ ընդ ձարեմաղ ի վայր– 146. Այլ ամենայն^a որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147. Որ գղեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն – 147. և դեղին հետ ի հովէ պատրաստ կենայ – 147. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին – 147. Եւ թէ դեղն փակուց այրնէ, նաշնն այն է՝ որ փորն չկապի և դեղին համն ի ստամոքացն զայ – 147. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր զայ – 147. և նշի ձիթով մշխէ զայս լուսած դեղերս – 149. և խառնէ ինչոր հովնայ, որ չկուտկտի դեղերս – 149. զայս դեղերս ծեծէ և զնուշն՝ ուրիշ ուրիշ – 149.

ԴԵՂԱԴԻՐ – զայս զամենս պարզէ, և դեղադրով յաչքն դիր: - 76. և շփէ զասպահանիկ ծարիրն՝ որ տրորի, և դեղադրով յաչքն կաթեցո: - 77.

ԴԵՂԵՐԱՅՔ – և վասն այտոր պարտ է^a որ ի դեղերայրն մէն չվստահնան մարդիկ - 131.

ԴԵՂԻՆ – մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն. և գոզին գոյնն խիստ դեղին և եփած – 12. Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. և իւր նշանն այն է, որ երեսացն գոյնն դեղին լինի - 20. Իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն մարմինն տաք լինի ... և գոզն դեղին և նօսր: - 27. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի, և մարմինն թուլանայ – 31. և իւր նշանն այս է՝ որ գոյնն դեղին դառնայ, և ջերմն հանապազ ի կերած ժամն գայ – 46. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով, և դեղին հալիլէի ջրով - 95. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշէտ ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ի հնգետասան դրամ - 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի - 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի - 101. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն փշանայ ... և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն – 103. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... իւր ջերմն սուր լինի, և իւր գոզն դեղին – 112. Ա՞ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ ... դեղին հալիլայ ... և տուր որ խմէ – 117. Ա՞ն սև հալիլայ և դեղին հալիլայ ... և տո՞ւր ըստ հիւանդին ուժոյն: - 119. և երեսացն գոյնն փոխի ի կարմիրն կամ ի դեղինն – 143. Ա՞ն սապո մի դրամ. դեղին հալիլէ կէս դրամ – 145. Ա՞ն սպիտակ թրպութ լոսած մի դրամ ... դեղին հալիլէ – 144. ա՞ն թրպութ, հալիլէ քապուլի և դեղին, և պալիլաճ ի կտէն հանած – 148.

ԴԵՂՆԱՆԱԼ – Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^ա նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 114.

ԴԵՂՆԻԼ – Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93.

ԴԵՂՆՈՒԹԻՒՆ – Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ տքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. Եւ իւր նշանն այս է, որ տաքութիւնն միացեալ լինի, և իւր գոյնն թառմի, և դեղնութիւն անկանի – 38. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի, որ հանէ զսաֆրան ի գլխոյն և ի մարմնոյն, և տանի զդեղնութիւնն: - 144. Շարապ և մաղձդեղ, որ քաղէ զսաֆրան և զդեղնութիւն: - 148.

ԴԵՂՆՈՒՑ – յետոյ ձվի դեղնուց թերխորով ուտե՛ – 28. և կերակուր հաւձագ խորված, և ձուի դեղնուց ... և ամենայն ինչ^ա որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: 33. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և ձուի դեղնուց – 45. Ապա թե՛ ջերմն գորաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր - 46. Ապա թե՛ ջերմն ուծով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր - 55. Ապա գիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի ... որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայե, զերդ գառին միսն, և կաթներն, և ձուի դեղնուցն - 65. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և ձուի մի դեղնուց – 97. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ զերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապե՛ – 148.

ԴԵՂԸԱ - և այլ գամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են յի զուգամին դուռն և ի նուզլային և ի հազին, գամեն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. և գդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանե՛ ի բանի պահե՛ – 128.

ԴԵՌ - Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երևնայ, և դեռ սրութիւն լինի, պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով - 104. Իսկ թե՛ սրութիւնն խիստ լինի, և տաքութիւնն դեռ ի մարմինն կենայ ... տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. և իւր սահմանն այն է^ա որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի, և բնութեանն դեռ լինի սկսել զհիւանդութեանն զզուլիքն ի յեփել: - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134. և այս բաժինս անտիճելով և կողովելով չգայ ըրորդ. զի դեռ հիւանդութեանն զինքն ի լման չլինի ցցուցել: - 134. ապա զհտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. ապա զհտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138.

ԴԸԿ – տե՛ս ԴԵԿ

ԴԸՄ /Ք/ - Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ամենայն դիմօք անուշացնես և խաղաղես զսիրտն - 16. խօսիք և կատակով և այլ ամենայն դիմօք զբաղեցո - 16. Եւ այլ ասեմ որ հոգսն երկու դիմս ունի - 18. և ջանա ամենայն դիմօք^ա որ զփորն կապես - 31. և այլ դիմօք արիւնն^ա որ ի մարմնոյն ելանե, քրտինքն, և խօխն՝ որ հետ հազին գայ .. ամէնքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն զհճութեան: - 36. և ոչ ինչ դիմօք զանձն

չիղատէ – 46. և ամենայն խոց^a որ ոչ չորանայ, չողջանայ, և զթոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար: - 53. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւնն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. Իսկ երկրորդ դէմն այն է՝ որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար – 65. Ապա այն դէմն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի, և թողու: - 65. Ապա այն դէմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ - 65. Ապա այն դէմն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմն սինէհիս ջերմն - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմն սինէհիս ջերմն - 65. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է, թէ աստուած կամի - 79. Իսկ երրորդ դէմն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս, որ է այրեցող – 90. Իսկ երրորդ դէմն յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն – 90. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմն բաժանին: - 90. Տամք այնպիսոյն պատասխանի այսպէս, եթէ չորութիւն երեք դէմն ունի – 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ, զի երկու դէմն ժողոված ունին՝ զբնութեանն և զմարմնոյն: - 93. և գդէմն աւելի ի յարեանն ի ջերմանն ստածումն այրնէ: - 102. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք, որպէս յիշեցաք այլ յառաջդ: - 103. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէօս կոչի՝ ի մէջ արա - 107. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմն երեք դէմն ունի - 110. Եւ երկրորդ դէմն այն է, որ յաղթէ պալղամն մաղձին – 110. Եւ երրորդ դէմն այն է, որ եսկու նիւթն հաւասար լինին, և իւրեանց նշաննին յաղթէ մէկն մէկայլին – 110. Եւ այլ գիտացիր^a որ այս նշանօքս, և այս օրինակովս, և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն, երբ խառնին ընդ իրար - 110. Այդ նշանովդ և այդ օրինակովդ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ գդէմն ի յաղթող և ի յաւելի նիւթն այրնէ - 112. Այլ գիտացիր որ այս ջերմն հինգ դէմն ունի: - 116. Եւ երբ տաս, տուր այս դիմօքս – 118. Եւ երբ տեսանես զնշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛ - 125. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^a որ այս պատահմունքս ի

պակասելն առնուն, և հիւանդութիւնն դէմս ի յաղէկն դնէ, ապա զիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ - 138. Վասն եթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ գղէմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն - 143.

ԴԷՊ – և դէպ ընդ իրիկացքն դոմի ջուր տուր – 106.

ԴԷՊ Ի – և գոզին գոյնն դէպ ի սպիտակ լինի – 10. և երեսացն գոյնն չլինի կարմիր, մանաւանդ դէպ ի սպիտակն լինի – 10. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքդ, թէ այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. և երբ մարմնոյն գոյնն դէպ ի կարմիր լինի ... պատեհ է երակ առնել - 25. և լինի որ կարմիր շտեր երևնան, կամ դէպ ի կանաչն: - 66. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս զդեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն. այլ դէպ ի հովայինն քան զանփիլոս ջերմանն - 89. և սփռէ և շարժէ դէպ ի դուրս, և եռացնէ և բորբոս ընծայեցուցանէ: - 92. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն զհճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ, և դէպ ի դուրս քաշէ, և եռացնէ և փոխէ ի բորբոսիլն: - 92. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետռատէօս ջերմանն արա: - 104. դէպ ի յիրիկունն տուր զփերփերանի հնտի կաթն սրքնճպինով: - 112. և իւր գոզին գոյնն դէպ ի յարեանն գոյնն հակէ – 115.

ԴԷՎՃԱՆԻՍ – Դելճանիսն ասէ – 32.

ԴԺԱԸ – Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան զմի դժար, և յետինն մահարար – 4. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի, կամ ի ծանր և դժար բանէ: - 27. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն՝ որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. և իւր ստածումն և բժշկութիւնն դժար լինի: - 37. Բայց այս ջերմներուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է – 38. Եթէ այս երկրորդիս բարակ անուանեն, և երրորդն՝ որ քակող, դժար ողջանան – 46. Ապա թէ խօին ի կրծոցն դժար գայ, և դժար թքանէ, դու

տուր զուփայի մտպուխն – 51. և վասն այդ պատճառանացդ ստածումն դժար ընդունի: - 53. և ողջնություն դժար ընդունի – 54. այլ տո՞ւր կերակուր^a յորժամ զօրություն հիւանդին վատուժ լինի, և հիւանդություն լինի՝ որ խիստ դժար էփի: - 99. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի – 136. Յորժամ հիւանդությունն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց. մանաւանդ երբ հիւանդությունն դժար լինի և ծանր – 136.

ԴԺԱՐԱՆԱԼ – զիր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդություն ընծայի, և խիստ հիւանդությունն դժարանայ: - 29.

ԴԺԱՐԵԼ – Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքությունն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն, և զիտենայ որ տաքությունն յաւելցաւ ի մարմինն, և դժարացաւ ինքն: – 39.

ԴԺԱՐԵՓԵՅ – և այլումն զդժարեփեցն ասէ – 99.

ԴԻԱԿԱՅԻՍ – Զոր հոռոմն տերսիս և դիակայիս ասէ – 103.

ԴԻԱԻՃԷՆ – Դիաւճէնն ասէ – 27.

ԴԻԺԱՐ – Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի – 49. ապա վասն այդ պատճառանացդ այս հիւանդությունն դիժար ողջանայ: - 53. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. և վասն այդ պատճառանացդ ստածումն և բժշկությունն դիժար լինի – 53. Եւ երբ այս հիւանդությունս հաստատի և ի լման ի յերևան գայ ... իւր բանն դիժար լինի: – 55 և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի, և վասն այդ պատճառանացդ յուշ էփի և դիժար արձակի: - 57. Եւ երկրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջն խիստ լինի տաքություն և դիժար, և որչափ երթայ՝ պակասի և թուլանայ - 57. Իսկ երրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջմնէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ զտաքությունն, և ի վերջքն խիստ լինի և դիժար - 58. և երրորդն ի հեշտ և ի դիժար բորբոսելոյն լինի նիւթն – 59. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի, զի հով և չորային է- 59. Իսկ երկրորդ դէմսն այն է^a որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. Ապա այն դէմսն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքությունն - 65.

ԴԻԺԱՐԱՆԱԼ – Ապա այն դեման, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ, և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն, և դիժարանայ քիչ քիչ՝ մինչև կատարի, և ապա արձակի: - 65.

ԴԻԺԱՐՈՒԹԻՒՆ – Ապա այն ջերմն^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն, այլ հաւասար լինի իւր պնդութիւն և դիժարութիւնն: - 64.

ԴԻԺԱՐԵՑՆԵԼ – Ապա թէ նոպայն ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տաս գարեջուրն, զի ի վեր ձգէ, և պատճառ լինի գլխացաւութեան, և դիժարցնէ զջերմն – 95.

ԴԻՄԱՅ – պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն – 111. զդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն - 113.

ԴԻՄԱՅԻ – Իսկ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն – 23.

ԴԻՊԵԼ – և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ... Եւ ոչ մի փոքր ի հիւանդութեանցն դիպելոց - 2. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի ... նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. և այլ լինի որ վերաբերութիւն դիպի: - 32. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ էթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց - 36. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, ա՞րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ – 67. Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՛ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս – 96. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ - 96. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, ծեփելիք արա բարունաճով և մանիշակով – 120. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղն, և հազրի հունդ - 120. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կամ կրկնակի լուծումն լինի, զայդ կապերտ արա: -148.

ԴԻԻՐԱՀԱԼ – իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիւրահալ ուտէ – 47. մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ, դիւրահալ լինի և մարսական - 25.

ԴԻԻՐԱՀԱՍ – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց - Բ.

ԴԻԻՐԱԻ, ԴԻԻՐԵԱԻ - վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն - 18. Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ, որ ընթերցողին դիւրաւ լինի: - 37. և վասն այդ պարկեշտութեան հեշտ եփի և դիւրաւ արձակի: - 57. Ապա երբ գիտենաս զպատճառն և զխլսն՝ որ է նիւթն, յորոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիւրաւ բժշկես: - 116.

ԴԻԻՐԵԱԻ – տե՞ս ԴԻԻՐԱԻ

ԴԻԻՐԻՆ – և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն, զի ինքն շատ լինի, և իւր պատճառն դիւրին է – 6. նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկելն դիւրին լինի – 6.

ԴՂԱՑԿԱՆ – Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դրացկանի հազցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հազցնես^a առանց լուանալոյ^a օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121.

ԴՆԵԼ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի, եղին հիմն և կանոնք բժշկական արուեստին – Բ. ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիւր – 8. և ա՞ն քթան կտաւ և ի դեղդ թաց, և ի վերայ գլխոյն դիւր. օգտակար է – 9. Ախա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ, նոյնպէս և զկուրծսն իւրովն օժանէ: – 9. և երբ զձեռդ ի վերայ մարմնոյն դնես, մինչև շաղնայ, ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն – 12. Ապա ա՞ն սպիտակ սանտալ և քաֆուր և վարդի ջուր ... և ի վերայ գլխոյն դիւր: - 17. ապա վասն այդր պատճառանացդ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. զայս զամենս անուշ ու քաղցր ջրով եփէ, և ի վերայ գլխոյն դիւր - 21. Բայց ի վերայ ցաւցած տեղացն անճար սպեղանի դիւր – 23. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օժանելով և ի վերայ դնելով զերթ զսանտալն և զշաֆիմամիսան և գառնալեզուն – 24. և ի վերայ լերդին հովային սպեղանիք դիւր, օգտէ: - 30. և ի վերայ ստամոքացն սպեղանի դիւր – 31. ի յայդ տրորածդ խառնէ և թաթխէ զկտաւն, և ի վերայ կրծոցն և սրտին դիւր – 33. և տեսայ ի յայլ նուսխայ^a որ նշաստակ և

փրփրեմի հունդ ննեն չորս դրամ - 44. և թանայ քթան ի վարդեջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ, և ննե ի վերայ կրծոցն - 46. և հով սպեղանիք ի վերայ կրծոցն ննե - 46. ապա գապիկիքն ի յուրքին ի դրուցի դեհն նիք - 50. գայս գամենս աղա և մաղե ... և ի վերայ կրծոցն նիք - 54. ապա նիք ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և բրսի անդարուի ջուր - 67. գայս գամենս յիրար խառնե, և ի վերայ գլխոյն նիք - 68. գայս ամենս յիրար խառնե, և ի վերայ ճակատին նիք և ի վերայ գլխոյն - 69. և այլ նիք ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ, և ոսբան ալուր - 69. Եւ գայս տլեն ի վերայ այտոցին նիք: - 72. Եւ գայս տլեն ի վերայ այտոցին նիք, զի շատ օգտակար է: - 73. գայս գամենս յիրար խառնե, և ի ցալին տեղին սպեղանի նիք: - 74. վասն այդ պատճառանացդ բժշկապետքն փլեղմօնի անուն նրին - 74. ապա զբացող դեղերն մորհամ առնե, և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ ննե - 75. գայս ամենս քացախով և ջրով շաղւե, և ի վերայ սպեղանի նիք - 75. գայս գամենս աղա և մաղե, և շնխադողի ջրով շաղւե, և ի վերայ նիք - 75. Եւ նիք յաչքն գայս դեղս - 76. գայս գամենս պարզե, և դեղադրով յաչքն նիք: - 76. գայս ամենս աղա՞ և մաղե, և կտաւատի լուղապով շաղւե, և ի վերայ սպեղանի նիք - 76. և վասն այդ պատճառանացդ յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. ա՞ռ զթութիայն գերմակած, և դալար գնձի ջրով եռացո, և ի յաչքն նիք - 79. Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի - 83. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ նիք այս նշանօքս: - 87. այլ դու մի՞ մտիկ ննես իւր նուպային, և մի՞ ընդունիս, այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի՞ ի նուպայէն - 88. հուկնայ նիք այս նշանօքս: - 96. և դամոնի ջրով ի թրջոց նիք օր մի և զիշեր մի - 100. և զձեռսն ի տաք ջուրն նիք - 102. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր նիք - 102. այլ տուր մրգաջուր, և մանիշակի շարապ, կամ կակուղ հուկնայ նիք: - 103. դու կակուղ հուկնայ նիք այս նշանօքս: - 117. դիր գերդ իւր ռասմն է: - 117. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^a որ առնուն խոտեր և ննեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին որ գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի - 120. Ապա թե չկակղանայ, դու կակուղ հուկնայ նիք ի յառաջ. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ նիք, և պատրաստեցո ի խոզի մսէ - 125 Եւ այլ տե՞ս աղէկ եթէ չկայ պատճառ՝ որ արգիլէ զքեզ, ա՞ռ սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն նիք գերդ իւր ռասմն է - 126. և առ ի յայտ ջրէտ հարիւր դրամ, և նիք ի վերայ մթխալ մի աղցած և

մաղած սապո սուկուտրի, և կէս մթխալ նաւթի աղ - 126. զմէկն առջև հիւանդին դիր, և զմէկայլն յետնն – 133. և հիւանդութիւնն դէմս ի յաղէկն դնէ – 138. զայսոնք դի՞ք ի պտկի մի, և ած ի վերայ ջուր՝ որ ծածկի և դիր որ թրջի- 146. զամէնս դիր ի լրտիկ մի, և ած ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր – 146. Ա՞ն թառանկոյն, խիարշամպէի մէջ տասն տասն դրամ. և դիր ի թրջոց – 147. դիր զայսոնք ի կճիճ մի – 147. և գոտքն եփած մախրըջուրն դնել՝ կապէ – 148. ա՞ն ի յետ և դիր ի զատ, և քամէ – 148. և ա՞ն դիր ի հովն – 149. դիր ի աման, և լից ի վերայ բարկ քացախ գինոյ վաթսուն դրամ -149. և դի՞ք օր մի և գիշեր մի ի թրջոց – 149. և յայտ մեղրտ և ամրաւոյ խառնէ, շաւղէ՞ որ միաւորի, և յաման դիր - 149.

ԴՈՂ – սպա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի – 71. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն – 82. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի՞ երբ բորբոսի իւր ջերմն՞ խիստ դող ունի - 86. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի - 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի, դողն և տաքութիւնն պակաս լինի: - 86. Իսկ երրորդ նշանին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ – 91. Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն՞ և երբ դողն առնու զմարդն՞ զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. և իւր սկիզբն խիստ դող լինի, և երկար քաշէ – 127.

ԴՈՂԱԼ – և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գողալն և զծարաւն և զնեղհոգութիւնն և զփղձկելն – 38. Ապա թէ ստամոքսն վատուժ լինի, կամ սիրտն խափական լինի, որ է սրտին դողալն և թափթափիլն ..._սպա զապիկիքն ի յլոքին ի դրուցի դեհն դիր- 50. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ջերմանայ խիստ, առանց դողալոյ – 78. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ – 80. Եւ այլ պատեհ է որ զիտենաս գողալն ի յամենայն ջերմերդ՞ թէ ո՞ր տեղաց սկսանի: - 82. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ - 94. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով – 94. Եւ զայդ ի դողալուն ատենէ սկիզբն արա, կամ ի տաքութեան սկիզբն տաս այնել զվերաբերութիւնն սրքնճպինով և տաք ջրով - 101. Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն՞ և երբ դողն առնու զմարդն՞ զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր

- 102. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցան՝ այն է՝ որ ի նուպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. Ապա թե ջերմն հին լինի, և իւր դողալն և ցրտանալն պակաս լինի, տուր զդեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133. Այլ բժշկապետն Սահակ ասէ, եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի ... ի բասիլիկէն երակ առ – 133.

ԴՈՂԱՅՆԵԼ – Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցներքսէ երակացն արգիլած լինի, և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն, որ ցրտացնէ և դողացնէ: - 80. Ահրիժենիօսն ասէ, եթէ երբ այս ջերմն խիստ դողացնէ ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. Ահրիժենիօսն ասէ, եթէ այս ջերմն խիստ դողացնէ, և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի, և ի վճար ջերմանն տաքութիւն երևնայ ի մարմինն: - 131.

ԴՈՂ/Ն/ ԱՌՆՈՒԻԼ – Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն^a և երբ դողն առնու զմարդն^a զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102.

ԴՈՅԸ – Բայց դոյր է ինքն, և շուտ արձակի – 97.

ԴՈԻ – զքն զամենայն ջանք վասն սրտին արա^a որ անուշացնես զսիրտն – 16. դու ընդ է՞ր անուանեցեր զսա միօրեայ ջերմն – 23. Ապա թե կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42. ապա թե տեսանես զուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. դու հետէն առ զջուրն, ի գատէ յաման արկ, մինչև ցամաքի միսն - 44. դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով – 44. դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. դու իւր փոխան^a փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր - 45. դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. դու տուր զուփայի մտպուխն – 51. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս – 66. դու ապիկիք արկ, և արիւն հան – 66. Ապա զքն զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա - 76. դու փոթոթային հոկնայ արա – 76. զքն զամենայն թպտիր հանց արա^a զերդ որ ասացաք: - 84. այլ դու մի^o մտիկ դնես իւր նուպային – 88. դու օշինդր տուր յամէն օր, օգտակար է - 100. դու ա^oն կէս տանկ սակամոնի ...և տո^oւր սակաւ մի ճուլուպով - 101. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքն ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող

ջերմն ... ի մէջ արա - 107. Բայց պատեհ է որ զքն ջանքն և գոյսն յեփելն այրնես և ի հովցնելն – 107. նոյնպէս և քու զստածումն և զդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջուայր արա: - 103. քու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 107. քու կակուղ հուկնայ դիր ի յառաջ – 125. Եւ այլ տե՛ս աղէկ էթէ չկայ պատճառ՝ որ արգիլէ գրեգ, ա՞ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր զերդ իւր ռասմն է – 125. և ի շուքն չորացո և աճ ի քն պէտք: - 146. քու եօթն դրամ ա՛ն – 149. քու տո՛ւր զինքս թերխորով կակլթով, կամ խնձորի շարապով – 150. թէ չօգտէ, քու այլ մի՛ մնար հիւանդին: - 150.

ԴՆԻՌՆ – և բժշկեա՛ զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն, զոր գրած է իւր դուռն – 23. Փօլօսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, զոր ի հովէ լինի, գրեցաք իւր դուռն ի լման - 29. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային ... զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես, զոր փորացաւութեան դուռն յիշեր են – 31.

ԴՆԻՐՈՒԹԻՆ – և հիւանդին մարմինն հետէն թեթևութիւնն և դուրութիւն լինի: - 135. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու, և հիւանդին յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ... ժամանակն հասաւ – 137. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ – 139.

ԴՆԻՐՍ – ապա թէ դուրս յերակացն բորբոսին, այն են նուպայով ջերմերն: - 4. այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն– 16. և իւր պատճառն այն է՞ որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէջ մաղձն, նա առնէ զտրիտէօս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: – 63. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն, որ ցրտացնէ և դողացնէ: - 80. և սփռէ և շարժէ դէպ ի դուրս – 92. գտանէ ի մարմնոյն

գիճուրթիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ, և դէպ ի դուրս քաշէ- 92. տե՛ս նախ Ի ԴՈՒԲՍ գլխաբառը:

ԴՊՐՈՒԹԻՒՆ – Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց, որ ի մանկութենէ սիրող եղէ իմաստութեան և բժշկութեան արուեստից, և վարժեցայ ի նպրութիւն արաբացոց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն– Ա.

ԴԲԱՄ – Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ. վարդ եօթն դրամ ... քահրիպար երեք դրամ– 43. Ա՛ն գառնալեզու երեք դրամ, հայ կաւ չորս դրամ. վարդի կոնդմէն յիստկած վեց դրամ ... փրփրեմի հունդ վեց վեց դրամ. մարուխի քամուքսն տասն դրամ. տաճիկ կռեզ, քիթրայ և նշայ երեք երեք դրամ. սեխի կուտ եօթն դրամ – 43. Ա՛ն հայ կաւ տասն դրամ. շահպալութ և վարդ չորս չորս դրամ – 44. և տեսայ ի յայլ նուսխայ^ա որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ. տապաշիր երեք դրամ. թրթկճի հունդ կտված վեց դրամ. քահրիպար երեք դրամ– 44. Ա՞ն պզրղատուն աղընձած մի մթխալ. և այրած խեցգետին մի դրամ. տաճիկ կռեզ աղնձած մի դրամ– 45. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կաւ երեք դրամ. քահրիպայ վեց դրամ. տապաշիր, քիթրէ, և նշաստակ հինգ հինգ դրամ ... և մարուխի քամուքս եօթն եօթն դրամ. և փերփերանի հունդ տասն դրամ – 50. տուր զպզրկատունին զլուսպն ... և առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դդմի ձէթ, կամ դրամ մի դարփուզի կտի ձէթ, կամ երկու դրամ մանուշակի ձէթ: – 50. և կուրսեր արա զամէն մէկ դրամ մի – 50. Ա՞ն փերփերանի հունդ հինգ դրամ. տաճիկ կռեզ և քիթրայ երեք երեք դրամ. կօդայի հունդ կտված չորս դրամ – 51. Ա՞ն ... փառիս աւուշան՝ որ է ձարխոտ՝ եօթն դրամ. մարուխի տակ կեղևած տասն դրամ. զուփայ հինգ դրամ – 52. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի. և սնուցած մանուշակ տասն դրամ. և քաղցր նշի ձէթ երեք դրամ – 52. Ա՞ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ. և չոր մանուշակ վեց դրամ. և շէկ չակիչ ի հատճէն հանած տասն դրամ – 52. Ապա քամէ և արկ ի ներքս տասն դրամ թառընկպին և աճրռէ, և այլուվայր քամէ, և տուր որ խմէ զերդ այլ մտպուխի ռասմ է:– 52. Ա՞ն սպիտակ գարի փերճոկած և ձարձատ արարած ... սպիտակ տուղտ ի կտաւի ծրարած հինգ դրամ– 52. ապա քամէ և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ – 53. Ա՞ն տաճիկ կռեզ, և տապաշիր ... և սերկևիլի կուտ մի մի դրամ ... և փրփրեմի հունդ կէս կէս դրամ – 56.

գայս գամենս աղա և մաղէ, և պգրկատունի լուղապով կուրս արա, զմէկ մէկ երկու դրամ – 55. Ա՞ն տապաշիր երեք դրամ. և փերփերանի հունդ տասն դրամ. և դդմի հունդ վեց դրամ. և յերկան խիարի հունդ չորս դրամ. տաճիկ կռեզ երեք դրամ. նշաստակ երեք դրամ. մարուխի քամուքս եօթն դրամ – 71. գայս ամենս աղա՛ և մաղէ, և շաղւէ ... և ի կարեց ժամն՝ երեք դրամ ի բանի պահէ: - 71. ա՞ն ափիոն և կակիկայ ... յամեն մէկէ երկու դրամ. պղնձի փերճոկ, և բանկի հունդ, որ է աղվէշ բանկ, յամեն մէկէ մի դրամ - 74. և առ լուք աղցած և մաղած, և երեք դրամ ի ներքս խառնէ, և տո՞ւր որ խմէ - 77. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... յամեն մէկէ տասն դրամ. հայ կաւ, և նշաստակ սակաւ մի աղընձած, յամեն մէկէ երեք դրամ. թրթկճի հունդ փորճոկած վեց դրամ. մատնեհար կաւ երկու դրամ - 77. Եթէ ուժն ընկեր է՝ տուր կէս լիտր պատասկի ջրուր. և սնուցած վարդ տասն դրամ. և սրքնճպին տասն դրամ – 82. ա՛ն կարօսի և ըռզիանի տակի կեղն տասն տասն դրամ. շէկ չամիչ ի հատճէն հանած եօթն դրամ ... և պատվարդ՝ որ է հողմավարդ, և շուքազ երեք երեք դրամ – 84. Ա՛ն անխոն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ, չորս չորս դրամ ... կարօսի ունդ և ըռազիանի ունդ մի մի դրամ. դափտի քամուքս և մագտաքէ երեք երեք դրամ – 85. և տո՛ւր օր մի դրամ հետ մեղեր սրքնճուպինի – 85. Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամեն մինչև ի հնգետասան դրամ - 100. ապա աճրոէ, և քամէ, և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ կամ հնգետասան դրամ - 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի. և նռան ջուր նոյն ճրագուովն ծեծած և քամած ութսուն դրամ – 100. և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ – 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի, և ի թրջոց արկ ի յերեսուն դրամ ճուլապ. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր – 101. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պգրդատունի լուղապ տասն դրամ- 101. Ա՞ն չոր մանիշակ, և խիարի ունդ կտուած երեք երեք դրամ. սակամոնի կէս դրամ ... կուրս արա, և ի շքի չորացո, և տուր դրամ մին և կէս տանկ: - 101. տուր վարդմարապայ, և շաքարով սրքնճպին տասն տասն դրամ որ խմէ – 102. Ա՛ն կարմիր վարդ, և թառանկպին հինգ հինգ դրամ ... և քիթրէ, և տապաշիր երկու երկու դրամ. զաֆրան մի դրամ - 104. Ա՛ն տապաշիր հինգ դրամ. տաճիկ կռեզ, և քիթրէ, և նշաստակ երեք երեք դրամ. փերփերանի հունդ. և կօդայի կտուած չորս չորս դրամ. մարուխի քամուքս եօթն դրամ – 105. Ա՞ն շէկ չամիչ ի հատճէն

հանած հնգետասան դրամ... և ըռզիանի տակի կեղև երեք երեք դրամ. դեղին հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզեն հանած և ձարձատ արած հինգ հինգ դրամ – 116-117. և քամե ի վերայ հնգետասան դրամ խիարշամպեի միջոց – 117. և արկ ի ներքս շաքար երկոտասան դրամ, և տուր որ խմե: - 117. տո՞ւր պատատկի ջուր կէս լիտր. և ասփուրի հունդ աղացած հինգ դրամ. տապարզի շաքար տասն դրամ - 117. Ա՛ն կարօսի հունդ, և անխոն ... և նանխուայ տասն դրամ, վայրի ծաթրին եօթն դրամ, շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ – 118. ա՛ն նանխուայ տասն դրամ. անխոն, և քարաւէ եօթն եօթն դրամ, դարապղպեղ երեք դրամ. զանճապիլ չորս դրամ. անգուժատ հինգ դրամ. սումպուլ տասն դրամ – 118. և տուր երկու դրամ և կէս ռազիանի և կարօսի ջրով – 118. ա՞ն աֆթիմոն, և թրպութ տասն տասն դրամ. քարաւէ, և անխոն եւթն եւթն դրամ. վարդ ութ դրամ. կարօսի, և ըռազիանի հունդ երեք երեք դրամ. պասպայիճ եօթն դրամ. սպիտակ աղարիկոն ութ դրամ. հնտիկ աղ հինգ դրամ. եարիճփեկրայ հնգետասան դրամ – 118. և տուր դրամ ու կէս յերեկոյէն եղկ ջրով – 118. Ա՛ն սատապի տերև, և համամայ չորս չորս դրամ. սալիխէ. և անայրեց ծծում երկու երկու դրամ և կէս աֆթիմոն երեք դրամ. կղբու ձու մի դրամ. մարուխի քամուքս եօթն դրամ. սպիտակ խաշխաշ վեց դրամ. չոր գուկի, և անխոն երեք երեք դրամ – 119. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ ի բանի պահէ: - 121 Ա՞ն քապուլի հալիլայ, և սև հալիլայ ի կորզեն հանած և ձարձատ արարած տասն տասն դրամ. պալիլաճ, և ամլաճ, սենեմաքի, և մարուխի տակ հինգ հինգ դրամ ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած քսան դրամ ... և պասպայիճ չորս չորս դրամ. աստախօտոս երեք դրամ - 126. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ – 126. և առ ի յայտ ջրէտ հարիւր դրամ – 126. Ա՞ն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզեն հանած եօթն եօթն դրամ. պասպայիճ, և աֆթիմոն երեք երեք դրամ ... և առ ի դեղէտ երեք դրամ և փենիտ շաքար երեք դրամ, յիրար խառնէ, և տուր որ առնու – 127. Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ ... դարիկոն, թրպութ կէս կէս դրամ – 144. Ա՞ն սապո մի դրամ. դեղին հալիլէ կէս դրամ. կարմիր վարդ կէս դրամ – 144. Ա՞ն սապո մի դրամ – 145. Ա՞ն սապո երկու դրամ. օշինդր մի դրամ. մազտաքէ, և կարմիր վարդ կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն սպիտակ թրպութ լոսած մի դրամ ... դեղին հալիլէ, դարիկոն, աֆթիմոն կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն սուրինճան, պուզիտան ..թրպութ կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն սապո և քապրենոյ

տակի կեղն չորցուցած կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն դաֆէթին քամուքս վեց դրամ ... ըսթար, թառանկոյն վեց դրամ. տապաշիր երեք դրամ – 146. Ա՛ն թառանկոյն տասն դրամ ... թմրհնդի հանած ի կտէն տասն տասն դրամ. սիրակ նուշ հինգ դրամ – 146. և առ յունապ քսան հատ ... սպիտակ չամիչ քսան դրամ. պասպայիճ քերած և ձարձատ այրած երեք դրամ. աթիմոն երեք դրամ. հնդի աղ կէս դրամ ... անիսոն, հացհամեմնի հունդ երկու երկու դրամ - 146. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և խարիկոն կէս կէս դրամ – 146. Ա՛ն թառանկոյն, խիարշամպէի մէջ տասն տասն դրամ – 146. ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ. սենեմաքի հինգ դրամ, ձարխոտ, և թորթ հինգ հինգ դրամ. սպիտակ չամիչ կաթպած տասն դրամ ... հացհամեմնի հունդ երկու դրամ – 147. Ա՛ն յունապ ... սպիտակ չամիչ տասն դրամ. քերած պասպայիճ և ձարձատ արած երկու դրամ. ըռազինէ, հացհամեմնի հունդ երկու երկու դրամ ... նոնոֆար, կարմիր վարդ մի մի դրամ – 147. ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եռցո և քամէ ի վերայ տասն դրամ շաքարի – 148. Ա՛ն երեք դրամ դարիսենի ... և երեք դրամ անիսոն. սումպուլ, մագտաքէ երեք երեք դրամ. մուխլագրախ երեք դրամ – 148. լից ի վերայ երկու հարիւր դրամ ջուր – 148 և խառնէ յայդ ջուրդ հարիւր չորս դրամ սերկնիլի ջուր – 148. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրամ շաքար. և եփէ՝ զերդ որ այլ շարապի ռասմ է, ինչ մնայ ամէնտ երկու հարիւր դրամ. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր, և առ ի գատ՝ որ հովնայ. և ձգէ ի ներք տասն դրամ սակամոնի. առնելոյն տասն դրամ: - 148. ա՛ն թրպութ, հալիլէ քապուլի ... ի կտէն հանած, սև հալիլայ, շիրամլաճ, մանիշակ, յամէն մէկէ քսան դրամ. անիսոն, մագտաքէ, զանճապիլ, քիթրէ հինգ հինգ դրամ : - 149. Ա՞ն սամպուլ, խարանֆուլ մի մի դրամ, դարաֆուր, որ է դարապղպեղ, երեք դրամ ըռուպ. ալսուս հինգ դրամ. պասպայիճ քսան դրամ. սուրինճան տասն դրամ. պուզիտան տասն դրամ. դարիդոն քսան դրամ. փեննայ հինգ դրամ. զաֆրան մի դրամ. պղպեղ երեք դրամ. դարիսեն հինգ դրամ – 149. և տու՞ր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուժոյն - 149. Ա՞ն ամրաւ ընտրած վաթսուն դրամ. դիր ի աման, և լից ի վերայ բարկ քացախ գինւոյ վաթսուն դրամ - 149. ա՞ն ի յինքն խառնէ՞, և զանճապիլ, դարսիսեն, պղպեղ երեք երեք դրամ. սատապի տերև չորս դրամ. նուշ կեղևած չորս դրամ. սակամոնի երկու դրամ և կէս, սպիտակ թրպութ՝

քերած զդրուցի կեղևն, երկու դրամ – 149. առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝
առնու ուժով, հինգ դրամ – 149. և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ ա՞ն – 150.

ԴՐԱՄԱԿՇԵՌ – տե՞ս ԴՐԱՄԱԿՇԻՌ

ԴՐԱՄԱԿՇԻՌ, ԴՐԱՄԱԿՇԵՌ – Ա՞ն փերճոկած ոսքն տասն դրամակշիռ. և քիթրէ հինգ
դրամակշիռ. և բաղիանի հունդ ... երեք դրամակշեռ – 76. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ
տասն դրամակշիռ, և մանր աղաս ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. ծեծէ՛ որ ընդ մաղն ի վայր
ելնէ, դրամակշեռ երեք հարիւր – 148. ա՞ն մեղր և եփէ, և գուֆրն ա՞ն վեցհարիւր
դրամակշիռ – 148.

ԴՐՈՒՅ – ապա բազմանան գիճութիւնքն, և չգտանեն ելք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օդոյն
առնելովն – 13.

ԴՐՈՒՅԻ – ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49.

Ե

ԵԱՐԻՃՓԵԿՐԱՅ – ա՞ն աֆթիմոն ... Էարիճփեկրայ հնգետասան դրամ – 118.

ԵԱԻՄԻԱՅ – և տաճիկն հումմայի Էամիայ ասէ – 7.

ԵԶՆԱԼԵԶՈՒ – Ա՞ն քապուլի հալիլայ... և Էզնալեզու – 126. Էզնալեզուի ջուր, և խնձորի
շարապ տուր - 128.

ԵԹԷ – յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ, Էթէ աղէկ իմացիր և ի միտ առ - 4. Էթէ ի
միտ առնուս աղէկ և գիտենաս որ երբ յայն փուքսն գիճութիւն լինի արգելած...և չկարէ
անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փուքն կենայ, բայց հողմն անցանի: -

5. և ասեմ կարճաճոստ էթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Եւ այս բաւական է կարճաճոստ էթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն էթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի - 7. Էհաննայ ասէ ... էթէ երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օդէ ... իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 8. Ապա էթէ առնու վարդի ձէթ ... պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է - 9. Մասրճուայն ասէ, էթէ իւր առաջին ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ - 11. Ապա էթէ պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 11. Տամք այնպիսուն պատասխանի այսպէս. էթէ մաճասին երակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր - 12. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ, էթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի - 13. Ապա հետ այսոր տե՛ս էթէ ջերմն եփեցաւ և պակասեցաւ, էթէ ոչ - 14. և տես էթէ բաղանիքն օգտէ, գիտացիր որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակի - 14. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զհտենալ էթէ ի յայս պատճառանացդ, զոր յիշեցաք, յորո՞յ եղաւ ջերմն - 15. Ջերդ որ մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց, էթէ հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովքն բժշկի. իսկ ողջութիւնքն՝ իւր նմանեօքն պահի: - 15. ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ, էթէ ձմեռն լինի - 17. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ էթէ հով և գեճ լինի - 17. և շատ քուն լինելն օգտակար է, էթէ աստուած կամի: - 17. էթէ ձմեռն լինի. ի տաք տունն կենայ - 19. Մուսաւային որդին ասէ՝ թէ՛ էթէ այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն ... Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ և ի գուբն անկանի - 19. Բագարատ ասէ ի նոյն պատճառքդ, էթէ միօրեայ ջերմն որ ի տաքութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ - 20. Մուսավային որդին ասէ, էթէ իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. Ապա թէ ասէ որք, էթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն, և ջերմն ի յար մնայ - 23. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, էթէ յոր օր ընծայի ցան, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն - 23. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին, էթէ երակ առ, և զբնութիւնն լուծէ - 23. զի էթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ - 25. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ. շատ օգտէ, մանաւանդ էթէ ձմեռն լինի: - 28. Չայս գիտացիր էթէ քանի՞ ազգ են և ընդ քանի՞ ցեղ

բաժանին, և զհարեանց պատճառն և գտեղին, եթէ ո՞ր և ո՞րպէս լինի: – 35. Բայց մեր տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն - 36. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն տաքութիւն, այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն^ա որ ի յերակն լինի ... նա տաքութիւն միայն ընծայի ի մարմինն: - 36. Ասէ Փիլիպպոս բժշկապետն, եթէ այս ջերմս ի խիստ հովութենէ ընծայի – 40. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի ... ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. Մահամատ Չաքարիայն ասէ վասն ստածման և բժշկութեան երկրորդ հալնմաշ ջերմին, եթէ այս երկրորդիս բարակ անուանեն – 46. Իսկ եթէ երրորդ հալնմաշն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զմիսն – 47. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ – 48. Փօլոս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի, և հետ զուգամին – 49. և հան արին ըստ ուժոյն, եթէ երակ առնուս, և եթէ ապիկիք: - 49. Էհաննայ բժշկապետն ասէ, եթէ այս ջերմն՝ որ հետ թոքին խոցնալոյն լինի, և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի – 53. Փօլոս ասէ ... եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ զուգամի – 54. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր ... նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ^ա որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. Մինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի, կամ յերակացն ի խցկելոյն - 70. Մահակ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արին հանէ մինչև թալնայ – 71. Ֆօլոս ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ երակ առնուլն և արին հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Մահակ ասէ^ա եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. եթէ ուժն ընկեր է՝ տուր կէս լիտր պատաստի ջուր – 82. եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն – 92. զի ասեն ոմանք՝ եթէ չորութիւն արգիլէ զբորբոսիլն: - 92. Տամք այնպիսոյն պատասխանի այսպէս, եթէ չորութիւն երեք դէմս

ունի – 92. Եւ այլ ասացին, էթէ խարտէշ մաղձն էրբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. էթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Իսկ էթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ գնոպայով տետոատէօսն, որ օր ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. էթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուէսացան և զօձացան - 94. Իսկ էթէ բորբոսած լինի՝ նա խումբայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն - 94. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ, էթէ իւր գլուխքն խարտէշ մաղձն լինի, որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի – 97. Կամ առ երկու տանկ սակամոնի, և նոյնպէս ճուլապով խառնել, տուր՝ էթէ զօրութիւնն ուժով լինի – 97. և կերակուր ազոխի մուգավարայ տուր օգտէ էթէ աստուած կամի: - 98. Գաղիանոս ասէ, էթէ պատեհ է որ պէտ այրնէս և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնէս – 99. Էհաննայ սրափիոնացոյ որդին ասէ ... էթէ այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին - 102. բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, էթէ ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ - 102. Իսկ էթէ յերկարանայ այդ հիւանդութիւնդ, ապա տո՛ւր զսպան՝ զոր ըռագիանի ջրով և հնտիպէի ջրով թրջած լինի – 102. Իսկ էթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտետոատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. ասէ Սինայի որդին, էթէ զերդ յիստակ տետոատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք, որպէս յիշեցաք այլ յառաջդ: - 103. Իսկ թէպիթ Կուռայն ասէ, էթէ այս այրեցող ջերմս այն է՝ որ ի յար լինի – 103. Մուհամատ Զաքարիայն ասէ, էթէ այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն - 105. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ, էթէ այս ջերմս առանց խարտէշ մաղձին չլինի: - 107. Մահամատի Զաքարիայն ասէ, էթէ ստածումն այս կրկնակ ջերմանս՝ որ երկու տետոատէօս կոչեն այս է – 108. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն ... օգտակար է էթէ աստուած կամի: - 111. Պատեհ է բժշկին՝ որ զայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ, թէ մաղձն յաղթէ, էթէ պալղամն: - 111. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն... օգտէ էթէ աստուած կամի: - 111. Հունայն ասէ, էթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին - 112. Մահակն ասէ, էթէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի քան զմաղձն, տո՛ւր յանօթուց

վարդմարապայ – 112. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ, էթէ ընծայի այս ջերմս՝ յորժամ երեք նիւթն այրին – 121. էթէ պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի սաւտայ փոխեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս – 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ և ի նոյն ջերմնոյ՝ զոր տետոատէս կոչեն, էթէ բնական սաւտայն չբորբոսի: - 122. Իսկ Բագարատ և Գաղենոս ասեն, էթէ բորբոսի անճարակ – 122. զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ, օգտակար է էթէ աստուած կամի: - 122. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ... իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցոյ ո՞րն է պատճառն^ա որ զջերմն արար. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, էթէ պալղամին սաւտայն, էթէ խարտէշ մաղձին սաւտայն, էթէ ինքն՝ որ է բնական սաւտայն - 122. Եւ այլ տե՛ս աղէկ էթէ չկայ պատճառ՝ որ արգիլէ զքեզ, ա՞ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր գերդ իւր ռասմն է – 125. էթէ այս ջերմս՝ որ անապակ ի բնական սաւտայէն լինի... պատեն է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով – 126. ի նոպային օրն մի՞ տար, այլ ի մէկայլ օրն տուր. օգտէ էթէ աստուած կամի: - 127. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ, էթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա. օգտակար է, էթէ աստուած կամի: - 128. Մասուսայի որդին ասէ, էթէ այս ջերմս յայրեցած մաղձէ լինի, նոպային շրջանն պակաս լինի – 128. Ահրիժենիոսն ասէ, էթէ երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. Մահմատի Զաքարիայն ասէ, էթէ պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի – 131. օգտակար է էթէ աստուած կամի: - 131. Ահրիժենիոսն ասէ, էթէ այս ջերմս խիստ դողացնէ – 131. Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, էթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. էթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ առ – 133. Մահմատի Զաքարիայն ասէ, էթէ ջերմերոյն կարգին չաքսն յերևան չեն. վասն այտոր պիտի^ա որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն - 133. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն, էթէ առաջին ժամանակն ընդ երեք բաժանի: - 134. Նոյնպէսն էթէ հիւանդին զօրութիւնն վատուժ լինի և տկար ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն - 136. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն ... էթէ զայս երեք ժամանակս

ցուցանեն երեք իւր – 137. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, էթէ յերկար քաշէ քան զանցեալ նոպայն, զհտենայ բժիշկն^a որ ջերմն յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Այլ ասէ Գաղիանոս, էթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն զուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու իրք են – 140. Վասն էթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143. և էթէ որ յայս ցաւերս անկանի, դու տո՛ւր զինքս թերխորով կաւկթով – 150.

ԵԼԱՆԵԼ – մանաւանդ տեսանես մտօքդ որ ճանապարհն մտանելոյն և էլանելոյն նեղ լինին – 5. և երբ ի բաղանեացն էլանէ, գարեջուր խմէ իսպիտակ շաքարով – 9. ապա թէ ի բաղանիսն եղ ջրով աւազան մտէ և շուտ էլանէ, խիստ օգտակար է – 9. Եւ երբ էլանէ ի բաղանեացն ... տո՞ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մտէ լինի զուգած – 10. և յորժամ էլանէ, զարմինն աղէկ ծածկէ - 11. երբ ի բաղանեացն էլանէ ... զգլուխն օծանէ – 11. և յորժամ էլանէ, զարմինն աղէկ ծածկէ – 11. Եւ երբ ի բաղանեացն էլանէ ... և ըմպելին սպիտակ և անուշահամ զինի ըմպէ, օգտակար է: - 11. ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն, և էլանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի - 12. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չէլանեն ի գլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր էլանէ կամ ի ներքս հաւաքի - 13. և ի զինոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին զինոյ, զի շուտ էլանէ ի վեր ի գլուխն – 16. և պնտութեան պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս էլանէ և պնդի: - 16. յորժամ ի եղ ջրոյն էլանէ ի հով ջուր նստի, և ընդ մտելն շուտով էլանէ – 17. և երբ ի բաղանեացն էլանէ, հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գեր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի, որ ցայլսն էլանէ - 22. Յորժամ թահրի մարդն ... և ի յանդամն ելունդ էլանէ ... նա ջանայ բնութիւն, որ արիւն յարկէ անդ – 22. Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն էլանէ, նա ի ցայլսն խոլային մարմին կայ, առնու ի յարենէն և ուռչի: - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտչի և ելունդ էլանէ ... ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմին - 22. Ապա թէ յայլ անդամունս էլանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ - 22. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՝ որ ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին էլանեն ի մարմնոյն – 23. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս էլանէ – 25. ապա երբ ի բաղանեացն էլանէ, ի քուն լինի - 25. Եւ երբ բաղանեացն էլանէ, կերակուր՝ նոան

մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 27. Երբ բաղանեացն էլանէ, կերակուր հով և գիճային ուտէ – 28. մանաւանդ յորժամ ի բաղանեցէն էլանէ, կակուղ և հանգիստ տեղ պառկի – 29. յորժամ ի բաղանեց էլանէ, զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օծնէ – 29. և երակ առնուլն և ապիկիքս, և այլ դիմօք արիւնն^a որ ի մարմնոյն էլանէ .. ամէնքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիբրտ էլանէլն – 38. Եւ երբ էլանէ յաւազանէն, օծանէ զմարմինն լիլուֆարի ձիթով – 42. և որչափ ի մսէն էլանէ, դու հետէն առ զջուրն – 44. և հազալով կակուղ տաքութիւն լինի, և հազալով ընդ խոչակն էլանէ այլ շարաւ և այլ արիւն - 53. և երբ էլանէ, զանձն օծանէ դոմի ձիթով – 55. զի նիւթն շուտ արձակի և հեշտ էլանէ: - 60. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն, զի խցկեն զգաղս շնչահանքն, և արգիլեն զշոգիսն ի վայր վաթելոյ և էլանէլոյ – 68. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ էլանէ ... պարտ է փախչել և ի զատ կենալ: - 70. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ էլանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ էլանէ ... ի բերանն սերկնիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չէլանէ: - 79. ա՞ռ զթութիայն գերմակած ... և ի յաչքն դիր. զի աչքն պահէ, և ի յաչքն ծաղիկ չկարէ էլանէլ: - 79. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ էլանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդտ՝ որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիբրտ էլանէլն- 93.

ԵԼԱՆԵԼ Ի ՎԵՐ - և ի գինւոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին գինւոյ, զի շուտ էլանէ ի վեր– 16.

ԵԼՆԵԼ – Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիբրտ էլնէլն կամ սգալն – 6. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն, ահ և երկիւղն, և սիբրտ էլնէլն - 15. Որ ի սիբրտ էլէլ՝ անուշացո և հանդարտացո – 15. Վասն նիօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիբրտ էլնէլոյն լինի: - 16. Ապա զքո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, որ չէլնէ ծաղիկ: - 76. զի այն մնացորդն^a որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չէլաւ ի դուրս, յետոյ

լուծանէ զբնութիւնն – 77. և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի վայր էլնէ: – 148. Ա՛ն սերկնիլ կամ խնծոր, կտրէ և եփէ գինւոյ. ծեծէ՝ որ ընդ մաղձն ի վայր էլնէ – 148.

ԵԼՆԵԼ Ի ԴՈՒՐՄ – զի այն մնացորդն^a որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն – 77.

ԵԼՆԵԼ ԾԱՂԻԿ – Ապա զքո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, որ չելնէ ծաղիկ: - 76.

ԵԼՈՒՆԴ – Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտչի և էլունդ ելանէ կամ զարկք առնու, ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմինն - 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ էլունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթն ասացաք: - 22. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի էլունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս մարմնոյն - 22. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի, կամ ի յոլոքն և ի յանդամն էլունդ ելանէ ... նա ջանայ բնութիւն, որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: – 22. Իսկ յառաջ էլունդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է – 22. և բժշկեա զայտոցն և զէլունդն իւր բժշկութեամբն – 23. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն ... որ չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն, և յերկարօրեայ էլունդին, և տաք հիւանդութեններն, որ յիշխան յանդամունսն լինի: – 35. Ապա թէ հանդիպի որ յաղիքն էլունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Հուկնայ, որ օգտէ էլունդի^a որ ի յաղիքն լինի: - 45.

ԵԼՔ – և չգտանեն էլք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օդոյն առնելովն – 13.

ԵԿԱԻՈՐ – Ապա թէ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ որ է ծղիկ՝ կապէ: - 69.

ԵՂԱՆԱԿ – և որչափ կարէ՝ զուսանի և լարի անուշ եղանակաց ձայն լսէ – 19. Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն, որ է տետռատէոսն, որ ի յամռան եղանակն^a և ի տաք ատուրքն իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի - 140. Իսկ ի յաշնան եղանակն^a և ի ձմեռան ... իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... եօթներորդ՝ զեղանակն ի չորից եղանակաց տարւոյն – 143.

ԵՂԱՐԿԵԼ – եղարկեալ ած ի վերայ գլխոյն մանուշակի ձէթ և լիլուփարի ձէթ - 8.

ԵՂԲԱՅՐ – Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերման յորժամ յամենայ առ մարդն, փոփոքով փոխի ի հալնաշ ջերմն – 34.

ԵՂԵՆԿՆ – իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն նիհարանայ ... և եղենկունքն ծոին – 48. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմն ի յար լինի ... և եղենկունքն ծոին – 54.

ԵՂԵՐԴԱԿ, ԵՂՐԴԱԿ – և զերակսն սրբեն, զերդ սրբնճուպինն հնդանօք եղրդական ջրով – 14. և յետ այնոր եղերդակն և փրփրեմ ի բան տանին: - 27. տալ զերդ որ իշուն կաթն և ի յեղերդական ջուրն օր մի և գիշեր մի թրջած պահած – 55. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ... և եղրդական ջուր, և ափիոն- 75. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ռ եղրդական ջուր և սրբնճային, և հաղ մին քանի տուր - 106.

ԵՂԵԻԻՆ – Այլ ա՞ռ բաբունիճ, և թուրք եղևին...և ջրով եփէ աղէկ - 133.

ԵՂԿ – Եւ երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր – 8. ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ, և յամեցո պահ մի:– 10. և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ - 11. Եւ իւր ստածումն այն է որ եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ, և ճուլապ հով ջրով խմէ: - 17. յորժամ ի յեղկ ջրոյն ելանէ ի հով ջուր նստի – 17. Եւ զայդ ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է գիճացնել, նստելով յաւազան ի եղկ և ի յանուշ ջուր – 18. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ զիճութիւն – 22. իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրբնճուպինով - 25. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի, ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջուր ի վրան լնէ, և եղկ աւազան առնէ- 26. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջրով լուացվի – 26. ապա ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջրով լվացվի – 27. և երբ ջերմն պակասի՝ ի բաղանիս մտէ, և եղկ աւազան նստի – 27. իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի – 28. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ – 28. Իւր ստածումն այս է, որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ, և եղկ աւազան առնէ, և զմարմինն եղկ ձիթերով օծանէ – 28. և եղկ աւազան մտէ, որ զիճութիւնն յաւելցնէ – 29. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և զմարմինն եղկ ջրով լվանայ – 31. բայց ի

յաւազանն շատ մի յամեցներ, զի աւազանին եղկ ջուրն վատուծցնէ զմարմինն: - 42. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ, և եփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերև – 42. և յետ երկու պահու՝ եղկ աւազան մտէ – 47. այլ մոմձիթով հանապազ օծանէ, և հանապազ եղկ ջրով ծեփէ - 75. և վարդմարապայ տուր եղկ ջրով – 87. և տուր սակաւ մի ճուլապով ... կամ եղկ գարեջրով – 101. և յեղկ ի յաւազան մտէ՝ օգտակար է թէ աստուած կամի: - 108. և տուր դրամ ու կէս յերեկոյէն եղկ ջրով – 118. Ապա պարզէ, և տուր յամեն օր չորս նուկի եղկ – 118. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով – 119. Եւ երբ նոպայն թողու, վերաբերութիւն տուր այրնէլ սրքնճպինով և եղկ ջրով – 119. և հետ նոպային ի մեկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ – 127.

ԵՂԿԱԼԵԼ – և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն ... եղկալէ / ծն. եկղալէ /, օգտակար է օգնութեամբն աստուծոյ:– 10.

ԵՂԿԱՅՆԵԼ – ապա թէ առնուս մարզանկուշ և սամիթ ... և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11.

ԵՂՆԸԸ – արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ, և եղնրդի ձէթ – 67.

ԵՄ¹ / Էական բայ / - զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն. այս ինքն զնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական արուեստից – Ա. Սա որ էք առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ. յորում էք և թուականս Հայոց ՈԼԳ – Բ. որ և պատճառն է գրոցս: - Բ. Իսկ առաջին պատճառն այն է՞ որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է՞ որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս - 2. Իսկ երրորդ պատճառն այն է՞ որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն... և այլ ամենայն բնութեան գործն, որ ի մեզ են: - 3. Այժմ պատմեմք զորպիսութիւն ջերմանն և զիր գիտութիւնն, որ երեք ազգ են: - 3. Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորս, և ո՛րպէս լինի ջերմն և ուստի՛ց ընծայի: - 3. Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն – 3. Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն, որ են

հոգի բնութեան, իւր տեղի և բնակարան լերդն է. և հոգի կենդանութեան, իւր տեղի և բնակարան սիրտն է և հոգի զգայութեան, իւր տեղի և բնակարան գլխոյն առաջի փորոքն է: – 3. Եւ երկրորդ բաժինն զիջութենէրն, զոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ, որ են արիւն և մաղձն - 3. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառքն գիտութիւնքն լինին, որք են չորս նիւթն, բորբոսային ասեն – 4. ապա թէ դուրս յերակացն բորբոսին, այն են նոպայով ջերմերն: - 4. մէկն չորս նիւթն են – 4. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն. իսկ ջուրն գիճութեանցն, որք են չորս նիւթքն: - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն. զի իւր թուականն մի օր է: – 4. Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուկն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ – 4. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն, որ է արիւնն և մաղձն և պալղամն և սավտայն – 4. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ, մինն չոր և պինտ անդամունքն են - 5. և երկրորդն գիճութենէրն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ, որք են արիւնն և մաղձն ... – 5. և երրորդն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն – 5. Նոյնպէս և ջերմն երեք ազգ են - 5. իսկ զջուրն ի գիճութիւնքն, որք են չորս նիւթն – 5. Զի որպէս բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն և այլ օդն - 5. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն – 5. նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի, որ են որմունքն, ջուրն և օդն - 5. Այս էք զոր ասացաք կարճառօտ ջերմերոյն զորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... կամ լուանիլն ծծմի ջրով ... և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր որ նման են նոցա: - 6. և իւր պատճառն դիւրին է – 6. և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս զմնալն մի օր, որ է քսաննչորս պահ – 7. վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանւոյն անուամբն, որ է ափիմեռօս: - 7. զի գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով, որ է

տաք շոգիք:– 7. պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար էն լերդին – 7. և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ և վլիսոն որ է ծծմելն ... և այլ որ նամն է այտոց: - 8. և օգտակար է թե աստուած կամի: - 8. Այս ցաուս թեգով ճար արա, քե չէ սքթայ կանէ: - 8. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: – 8. իւր նշանն այն է^a որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 8. Նշանք ջրին այս է – 9. և առ քթան կտաւ և ի դեղդ թաց, ի վերայ գլխոյն դիր. օգտակար է: - 9. և զգլուխքն այս ջրովս ծեփէ. զի փորձով օգտակար է: - 9. ապա ի բաղանիս մտո ... և յամենայն ի տաք իրաց պատրաստ կալ, օգտակար է:– 9. ապա թե ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն, զերդ խիրին և նոճէսն ... եղկալէ, օգտակար է օգնութեամբն աստուծոյ:– 10. Ապա թե չօգտէ, գնոյն ստածումնդ դարձեալ արա. օգտակար է աստուծով: - 11. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյն կաշին խոշոր լինի – 11. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ զմարմինն աճընել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի – 11. Հետ այնոր կերակուր թեթն և պարկեշտ կերակրի ... տուռայճ և թորու, որ է ափասիանոս – 11. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ - 11. և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. ա՛ն սամթի ձեթ ... և զգլուխն օծանէ, շատ օգտակար է: - 11. և ըմպելին սպիտակ և անուշահամ գինի ըմպէ, օգտակար է: - 11. իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ – 11. և այդ բաւական է, և օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 11. մէկն պատճառն այն է^a որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն – 13. և երկրորդ պատճառն այն է^a որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. Նոյնպէս և վասն գոզին սպիտակութեանն երկու պատճառք էն – 12. մէկն այն է որ բնութիւնն արգիլեցաւ ... և երկրորդ պատճառն այն է^a որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան զիճութիւնքն - 13. և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ և միջավայր՝ որ է միղթսիլ, որ էն յաւելուածք – 13. զի անպարապ էք ի շոգերոյն յարգիլմանէն և ի գոզին շատութենէն: - 13. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի – 14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է^a որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. գոր լինի այս որ

յիշել կամիմք զչորս նիւթն, որք էն արիւնն, պալղամն, մաղձն և սաւտայն: - 14. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է^ա որ յառաջ երակ առնու - 14. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ^օի տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին եփած նօսր - 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, գիտացիր որ հիւանդութեանն գլուխքն կայ և արձակէ, բորբոսային է - 15. և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ - 15. Որ է հոգի բնութեան և հոգի կենդանութեան - 15. Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի - 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կարմրի և բարձրանայ - 16. մեծութեանն պատճառն ուժն է որ աղէկ կայ - 16. Եւ իւր ստածումն այս է - 16. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբոսի յաւելուածքն ի մարմինն, որ է նիւթն - 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 16. Եւ իւր նշանն այս է - 16. Եւ իւր ստածումն այն է - 17. և ի յար ընդ քուն լինելն զբաղի, զի օգտակար է: - 17. իւր ստածումն այն է որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի ... զմարմինն հով ջրով աղէկ լուս^օ: - 17. և զբաղեցո կատակով և ուրախարար խօսիւք. օգտակար է: - 17. և շատ քուն լինելն օգտակար է - 17. իւր նշանն այս է՝ որ չորացնէ զմարմինն - 18. Եւ իւր ստածումն այս է - 18. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, որ է դէկ. զի յար էն և ի մօտ այդ ջերմերդ՝ որ ի դէկն փոխին, որ է հալնմաշ - 19. Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ՝ և ի գուբն անկանի - 19. իւր ստածումն այն է - 19. Եւ իւր ստածումն այս է - 19. և զմութառեհ մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասեն, յար ի բանի պահէ - 19 և ի յամենայն կերակրոց^ա որ զսաւտայն շարժեն և զսաւտայն ընծայեն, որ է սև մաղձն, պատրաստ կալ - 19. իւր ստածումն նոյն խորհուրդոս և նոյն դեղերտ է զոր յիշեցաք: - 20. և իւր նշանն այն է - 20. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ տքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. Եւ իւր նշանն այս է - 21. իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. և զգլուխքն այդ ջրովդ ի յար ծեփէ, զի օգտակար է և քուն բերէ - 21. Եւ իւր ստածումն այս է - 21. յառաջ իւր ջրովն ծեփէ զգլուխն. օգտակար է: - 21. օգտակար էն օգնութեամբն աստուծոյ: - 21. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ էն և նոյն օրինակքդ - 22. և իւր պատճառն այն է^ա որ փատլայն արգիլած

լինի ի մարմինն, որ է յաւելուած: - 22. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՞ որ ի բաղանիս մտէ - 23. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի - 23. Եւ իւր ստածումն այս է - 23. Մատային ասէ, թէ իւր ստածումն այն է որ երակ առնէ և գարեջուր խմէ - 24. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ ձգեռտն հոտած գայ - 25. Իւր ստածումն այս է - 25. Եւ իւր թպտիրն այն է՞ որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. ապա թէ զսերկկիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր, օգտակար է: - 26. իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան - 26. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն անդամքն թուլանան - 26. Եւ իւր ստածումն այս է՞ որ ... հարիայ տաս գարու ալուրով - 26. շատ օգտակար է աստուծով: - 26. Ապա թէ ջերմն և ծարան թէ խիստ լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ հով ջուր խմէ - 27. Դիւաճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՞ որ ի շատ դատելուն հոգին տազնապէր է և տաքցեր է - 27. Իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի - 27. Դիւաճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՞ որ ի շատ դատելուն հոգին տազնապէր է և տաքցեր է - 27. Իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի - 27. Եւ իւր ստածումն այս է՞ որ զմարմինն հանգիստ պահէ - 27. իւր ստածումն այս է՞ որ եղկ ջրով լվացվի - 28. Իւր նշանն այս է՞ որ ջիլք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի - 28. Իւր ստածումն այս է՞ որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ - 28. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին՞ որ ստամոքն ի յուժի չէ - 28. և զմարմինն հանգիստ պահէ. ի ծանր կերակրոց պատրաստի, օգտակար է: - 28. իւր ստածումն այս է՞ որ յանօթուց ճուլլապ խմէ - 29. ապա թէ գինոյ սովոր է, ջրախառն թող խմէ - 29. և աստ գրենք զիւր ստածումն՞ որ է այս: - 29. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՞ որ ի կիֆալէն երակ առնես - 30. և բակլայի ջուր նշի ձիթով օգտակար է - 30. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի խիստ օգտակար է: - 30. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով - 30. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՞ որ գարեջուր տաս - 30. իւր ստածումն այս է՞ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ - 30. Իւր ստածումն այս է՞ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես - 31. Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՛ս ո՞ր ազգէ է. ի նոպայո՞վ և ի բորբոսային ջերմերուն էն, թէ ի յաննոպայ

և յանբորբոսային ջերմերոյն – 31. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի – 31. Ապա թէ ոչ՝ նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգի է և ո՛ր ցեղ և ո՛ր տեսակ է ... ի բորբոսային ջերմերո՞յն է թէ անբորբոս, ի նոպայո՞վն է թէ աննոպայն, ի սո՞ւրն է թէ յերկարօրեան – 31. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի – 32. Եւ իւր ստածումն այս է – 32. Մասուային որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ սրտին ուժ տաս ... զի շատ օգտակար է: – 32-33. և ամենայն ինչ՞ որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: - 33. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն՞ որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Բայց իւր ստածումն այս է՞ որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. ի բաղանիսն շատ ահոկ է և զեն: - 34. Զայս գիտացիր եթէ քանի ազգ են և ընդ քանի ցեղ բաժանին – 35. Այլ գիտացիր, որ այս ջերմն երկու ազգ են - 35. ամենքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. Առաջինն՞ մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն – 36. և ընդ յերակսն ի մեջ են, զերդ քովքն և այլ տեղեստանն՞ որ ի զատ են յերակացն – 36. երկրորդն՞ ի տեղեստանն, որ յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մեջ են – 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն՞ որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթն - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփուտն են՞ զատ ի երակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն - 36. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ տաքութիւնն միացեալ լինի – 38. Բայց այս ջերմերուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է – 38. ապա գիտացիր՞ որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է զոր թառամեցնող ասեն: - 38. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս, նշանն այս է՝ որ երբ երեք օրն անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն – 38. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի - 39. և իւր վկայ այն է՞ որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն՞ որ յառաջն էք: - 39. իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Եւ երակին վատուժութեան պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն

գորութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն Է^a որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են, և սակաւ լինի յերակսն: - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառն այս Է՝ որ բնական գիճութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. Եւ իւր գոզին նշանն այն Է^a որ հիւանդութեան սկիզբն գերդ գտաշեղ և զքերութս լինի ի մէջ կարուրային - 40. Եւ իւր պատճառն այն Է^a որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. Եւ երբ զայտ ամենայն նշաններս տեսանես, գիտացիր^a որ չէ բարոյ - 40. Եւ այդ չ պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճաճօտ վասն հալնմաշ ջերմանն, օգնութեամբն աստուծոյ: - 41. այլ վասն այնոր թողի զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, որ անթշկելի են: - 41. նշանն այն չ՝ որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուծ լինի և յուլ - 40. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս - 41. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիտօն՝ որ չ ծմել - 42. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին. եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ որ չ չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի ... ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան - 42. ապա թէ տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս, որ չ այս: - 43. Ապա թէ ... մարմինն չէ սուրբ ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. Ղուռս հով՝ որ օգուտ չ սին ջերմանն: - 43. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով, որ են այս ջրերս: - 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր. զի խիստ օգտակար չ դկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ: - 44. զամենն ի մէկ տեղ ժողվէ, և հոկնայ արա որպէս ըռասմն չ: - 45. զի այդ հոկնատ խիստ օգտակար չ - 45. Սահակն ասէ՝ թէ իւր ստածումն այս չ՝ որ զարեջուր խմէ - 46. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր չ, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր - 46. Առաջին ցեղն, որ չ թառամեցնողն, իւր պատճառն գերդ միօրեայ ջերմանն լինի - 45. և իւր նշանն այս չ՝ որ գոյնն դեղին դառնայ - 45. Եւ իւր ստածումն այս չ՝ որ հանապազ զարեջուրն ի բան պահէ: - 46. Իսկ երկրորդ հալնմաշն, որ չ բարակն, նշանն այս չ՝ որ աչքն ի գուրն անկանի, և մարմինն նօսրանայ - 47. զի հովն օգտակար դեղն չ այս հիւանդիս - 47. և շատ ի քուն լինելն օգտակար չ: - 47. Եւ իւր պատճառն այն չ^a որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մրմնոյն քաղէն և հատցնեն: - 46. Իւր ստածումն այս չ՝ որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ - 47. Եւ իւր նշանն այս

և – 47. Իւր ստածումն այս և՛ որ զկերակուրն թեթն և դիւրահալ ուտէ – 47. օգտակար և թէ
 աստուած կամի: - 48. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն պին ջերմանն, որ և թոքոյն
 խոցնալն և մաշիլն: - 48. բայց պին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ խլտն, որ և նիւթն – 48.
 Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն և՛ որ մարմինն նիհարանայ – 48. և կրծոցն
 խոցնալուն նշանն այն և՛ որ ի բասիլիկէն երակ առնուս - 49. Ապա թէ ստամոքսն
 վատուծ լինի, կամ սիրտն խափական լինի, որ և սրտին դողալն ... ապա զապիկիքն ի
 յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49. Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և զխեցգետին^a որ և
 խեչիփար – 50. զայս զամէնս հաւաքէ, և հարիւրայ արա, զերդ իւր ռասմն և, և տուր – 50.
 օգտակար և թէ աստուած կամի: - 50. Ապա թէ հիւանդն՝ և որ ի կրծոցն արիւն թքանէ,
 տուր զայս կուրսս որ այժմ գրեմք – 50. այս ձուկն նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար և: -
 51. Եւ զայս հապս զիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ, զի օգտակար և պին: – 51.
 Ապա թէ կարիք և որ ուժուրցնէս զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր – 51. իւր աղէկ
 ստածումն այն և՛ որ իշու կաթն տաս – 51. և իւր նշանն այս և: - 51. Ա՞ն ... փառիս
 աւուշան՝ որ և ձարխոտ՝ եօթն դրամ – 52. և տուր որ խմէ զերդ այլ մտպուխի ռասմ և: -
 52. և հուկնայ արա զերդ իւր ռասմն և – 53. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի
 ճանապարհն յերկար և – 53. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար և
 խիստ - 53. զի այս երկու հիւանդութիւնս հակառակ և՛ միմեանց – 53. Եւ իւր նշանն այս
 և – 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն և՛ որ թոքքն տուն և շնչոյն ... և ամեննին
 չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, եփէ և ողջացուցանէ - 53. Եւ մէկ
 այլ պատճառն այն և՛ որ թոքքն պալղամին տուն և դադար և տեղի - 53. իւր ստածումն
 այն և – 53. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ և քան զթոքին - 54.
 և իւր ստածումն այն և՛ որ սպեղանիք ի բանի պահես - 54. Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ
 և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի, որ և շաւտայ, և
 կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ – 54. Եւ իւր նշանն այն և՛
 որ ջերմն ի յար լինի - 54. և յետ այնոր անուշ ջրով և զարւով եփէ, և կիսայեղկ խմելոյ
 տուր, օգտակար և: - 55. այս ամէնս օգտակար և: - 55. Ա՞ն տաճիկ կռէզ ... փարսի
 աւուշան՝ որ և ձարխոտ – 55. Եւ աղէկ քան զամենայն դեղ կաթն և նորա - 56. այդ
 բաւական և օգտակար և՛ թէ աստուած կամի: - 56. և հանապազ և իւր տաքութիւն, և

առանց նուպայի – 56. և իւր պատճառն այն Է՞ որ արիւնն բորբոսի ի ներքս ի յերակսն: - 56. և իւր պատճառն այն Է՞ որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56. Եւ զկնի այսոր ասեմք գտնիտէսն՝ որ Է օր ընդ մէջ ջերմն – 56. և իւր պատճառն այն Է՞ որ խարտէջ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն - 56. Եւ ապա ասեմք գտնտաստէսն՝ որ Է երկու օր ընդ մէջ ջերմն – 56. և իւր պատճառն այն Է՞ որ Է սև մաղձ, որ Է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Եւ այլ պարտ Է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր Էն – 57. այլ պարզն՞ որ յերևան Էն, չորս Էն ըստ չորից նիւթոցն: - 57. Այլ առաջին ցեղն սինէխօս Է, որ յարեանն ի բորբոսելոյ լինի - 57. այս ջերմս մուխատրայ Է և ահ ունի, զի յար Է և չտայ հանգիստ մարմնոյն: - 57. Երկրորդ ցեղն ափիմեռինոսն Է - 57. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն Է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի – 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն Է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն օր բռնէ իւր նուպայն: - 57. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէսն Է, որ ի խարտէջ մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. ինքն հեշտ Է և կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն Է, որ նիւթն պարկեշտ լինի - 57. Եւ չորրորդ ցեղն տետոաստէսն Է, որ ի սև մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն Է, որ նիւթն հաստ լինի - 57. և իւր բարւոյն պատճառն այն Է, որ ընդ նուպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. Մէկն այն Է՞ որ իւր տաքութիւն հանապազ միացել լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Եւ երկրորդ ցեղն այն Է՞ որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. և իւր պատճառն այն Է՞ որ արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ Է քան զայն՞ որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն Է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. Մէկն այն Է՞ որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նուպայի, և մէկայլն այն Է՞ որ նուպայ ունի և ժամանակ, զերդ որ յառաջդ ասացաք - 58. և նոյնպէս յերկրորդ նուպայէն մինչև զայ երրորդ նուպայն, և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի ի յար տաքութիւն Է: - 59. և իւր պատճառն այն Է՞ որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի. զի շատ Է իւր չաքսն ի մարմինն - 59. և հեշտ բորբոսի, զի գիճային Է. և շուտ արձակի, զի դորկուտ Է: - 59. և իւր պատճառն այն Է, որ յամէ ի ժողովէն, ուր բորբոսել կամի - 59. զի իւր չաքսն սակաւ Է ի մարմինն և դիժար բորբոսի, զի հով և չորային Է- 59. և յուշ արձակի, զի հաստ Է և պինտ: - 59. և իւր պատճառն այն Է,

որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. Վասն նոպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն - 59. այդ պատճառովդ գոր սասցաք, զի սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է քան զսաւտայն - 59. և իւր խառնուածքն չոր է քան զպալղամին, և գէճ է քան զսաւտային. և իւր էութիւնն պարկեշտ է քան զնոցա էութիւնն: - 60. վասն այդ պատճառանացդ չբորբոսի շուտ^ա և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ. զի բնութեամբ ի քարն և ի յերկաթն ի յար է: - 60. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ - 60. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ի սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: - 61. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ գոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ - 61. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զսփիմեռինսուն՝ որ է պալղամին ջերմն. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն - 62. Ապա հետ այսոր յիշենք զտոփտօսն, որ է խարտեշ մաղձին ջերմն - 62. զի խարտեշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն, որ է սև մաղձն - 62. և ապա հետ այսոր նշան տամք զտետռատօսն, որ է սաւտային ջերմն. զի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62. և ինքն որպէս հիմն է այլ նիւթերոյն - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարաք, որ է արեան ջերմն - 62. մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն և այլ՝ որ ինքն է թաքտող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62. Եւ երկրորդ^ա որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն - 62. Եւ երրորդն^ա որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. Արդ արժան է յառաջ զիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ էն - 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի երքս ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատօս ջերմն - 63. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղանայ: - 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինէխիս ջերմն, որ է ի յար տաքութիւնն և առանց նոպայի - 63. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ^ա որք չէն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. Իսկ երկրորդ դէմնն այն է^ա

որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ՝ այս
 էն - 66. և այլ տեսայ՝ որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էք, մեռաւ: - 66. զի սկիզբն
 այս ջերմանս արիւն հանելն շատ օգտակար է: - 66. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն
 հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՝ որ չառնու երակ - 66. Բայց
 երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք էնք ճար այրնելն և երակ առնուլն - 66.
 և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող էնք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն
 հիւանդութեան - 66. և արկ ի ներքս դամոյն և ... նշի ձէթ ... զի այս ձէթս հով է և
 փոթոթ:- 67. յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր... Ապա թէ արիւնն
 հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր, որ է պատատկի ջուր՝ որ է բաղաղի, ի հետ
 խիարշամպէի և թառանկպինի: - 67. զայս ամենս եփէ, և ի բան տար գերդ իւր ռասմն է:-
 67. Եւ այս շաֆս շատ օգտակար է, որ է պատրոյկն: - 67. ա՞րկ ի վերայ գլխոյն վարդի
 ձէթ ... և խլեփն, այն մանտր ուռենիքն էն^ա որ անուշահոտ գայ յիւրմէն - 67. ապա դիր ի
 վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր և բրսի անդարուի ջուր, ինքդ հովուի բիր
 կոչի, որ է պտպտ - 68. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր, զի վնաս է
 իւրն: - 69. Ապա թէ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու զեկատրսն՝ որ է ծղին՝ կապէ: -
 69. և կամ արեանն ամբով տաքուրիւնն լինի^ա որ է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւերի -
 70. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի - 70. Եւ իւր ստածումն
 այս է - 70. Ապա թէ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ - 70. և հով ջուր օգտակար է: - 70.
 Մասրճուայն ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմէ - 70. տապաշիրին կուրսն
 օգտակար է - 71. Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ երակ առնուլն և արիւն հանելն մեծ և
 օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Եւ այս խորհուրդդ մին է բարի և փորձած -
 71. Սահակ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և
 արիւն հանէ մինչև թալնայ: - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^ա
 որ ի յարենէ լինի - 71. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն
 դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն, որ է մուկթատիլ - 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ
 լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր, օգտակար է թէ աստուած կամի: - 71. և զհով ձիթերն
 ընդ գլուխն օճանէ... օգտակար է թէ աստուած կամի:- 72. և տլէ արա, օգտակար է
 աստուծով: - 72. Իւր նշանն այն է^ա որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք լինի,

այտոց առնու, և գոյնովն կարմիր լինի - 73. Եւ իւր ստածումն այն է – 73. իւր ստածումն այն է^ա որ գրնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. Եւ զայս տլէս ի վերայ այտոցին դիր, զի շատ օգտակար է: - 73. Սահակ ասէ^ա թէ իւր ստածումն այն է, որ զայտոցն աղէկ շառռտէ, որ աւեր արիւնն իւրմէն արտաքս գայ- 73. Եւ այս դեղս այլ օգտակար է և փորձած – 74. Դեղ մին այլ օգտակար է – 74. ա՞ն ավիտն և կակիկայ, որ է աղի ծաղիկ, և իսրոյ առջասպն ... և բանկի հունդ, որ է աղվէշ բանկ - 74. և ի վերայ տեղացն սպեղանի արա, օգտակար է թէ աստուած կամի: - 74. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի, և գոյնն կարմիր լինի - 74. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն երակ առնու ի յողջ դեհն - 75. և ա՞ն գարեալուր, և հուլպայ, որ է հացհամեմնի հունդ, և տուղտ - 75. և հետ այնոր մարհամով ստածէ. օգտակար է: - 75. Էհաննայ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^ա որ երակ առնու ըստ հիւանդութեան - 75. և այլ գոր ինչ սոցա նման էն. օգտակար է: - 75. իւր ստածումն այն է^ա որ կերակուր պակաս կերակրի, զարեջուր և սրքնճային ի բանի պահէ – 75. և ի վերայ սպեղանի դիր. օգտակար է – 76. իւր նշանն այս է^ա որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն, և գլուխն ծանրանայ – 76. Եւ իւր նշանն այս է– 77. զայս ամենս աղա և մաղէ ... և ի բան տար, օգտակար է: - 78. և այն արիւնն ^ա կանացիսն է, որ ի յամենայն մարմնոյն յիստակի և սրբի - 78. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ջերմանայ խիստ, առանց դողալոյ – 78. Եւ իւր ստածումն այս է– 78. Ա՞ն փերճոկած ոսբն ... և բաղիանի հունդ, որ է ըռզիան, երեք դրամակշեռ – 78. քամէ՝ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր, օգտակար է: - 79. զայս զամենս յիրար խառնէ և տուր, օգտակար է: - 79. Մասուսայի որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ երակ առնու – 79. և ի քիթսն մանիշակի ձէթ կաթեցո. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: – 79. նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, զերդ որ ծաղիկն է: - 79. և իւր ստածումն յար և ի մօտ է ի ծաղիկն: - 79. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 79. Մէկ պատճառն այն իրւին էն^ա որ բնութեամբ լինին - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ չէն բնութեամբ - 80. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն ընծայեցնէ, գոր չէ բնութեամբ – 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրւին լինին, որ օտար և ի դուրս էն ի բնութենէն - 80. և պատճառն պալղամն լինի, որ հաստ է: - 81. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. Եւ

թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^a զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոզն - 81. և սպիտակութեան պատճառն պալղամին խառնուածքն լինի՝ որ հով է: - 81. զի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնշարքն, զի ոսկերքն և ջիղքն էն - 82. նոյնպէս և արանցն ի ձեռնն և ի ոտնն միսն պակաս է, և ոսկր և ջիղն շատ: - 82. յիրար խառնէ և տուր, զերդ որ այլ դեղի ռասմն է: - 82. և յայս ջերմն մի՛ տաս դամոյնի ջուր և յունապի ջուր ... զի զէն է շատ:- 82. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարզանկօշ և քլիլ մալք և նամամ՝ որ է սիսամբար - 83. բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է - 84. ա՛ն ... և դափդ՝ որ է պետարիօն, և պատվարդ՝ որ է հողմավարդ- 84. և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց. օգտակար է: - 84. և պակասի քան զայն՝ որ յառաջին աւուրքն էք - 84. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ ... տո՛ւր բողկ՝ որ ուտէ - 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման - 85. և իւր նշանքն այս է: - 85. Ա՛ն անիսուն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ, չորս չորս դրամ - 85. Վասն սև մաղձի, որ է սէվտայ: - 85. Մահամատի Չաքարիայն ասէ ի նոյն պատճառդ, պալղամն չորս ցեղ էն - 85. իւր ստածումն վերաբերութիւն այնելն է - 86. մէկն այն է՛ որ ի հալած ապիկի նման է, և երկրորդն այն է՛ որ համովն թթու լինի - 85. և երբ բորբոսին, ամէն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ էն: - 86. Եւ իւրեանց նշանն այն է - 86. Եւ իւրեանց ստածումն այն է - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցերթն օրն - 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ զերդ իւր ռասմ է օգտակար է: - 87. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ^a որ քաղցր է՛ իւր ստածումն այս է՛ որ ի յանօթեց սրքունձուպին տաս - 87. իւր թապտիրն այն է՛ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. և իւր պատճառն այս է՛ որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այնէ գտաքութիւն - 88. և այլ տուր զթրջած սապոն և զայարիճի ֆայդարան, օգտակար էն: - 89. Եւ կերակուր սիստան ջուր տուր չամանով ... օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 89. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէշ մաղձին ջերմերոյն, որ է սփրայն - 90. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն էն - 90. Մէկն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի - 90. վասն

այդ պատճառանացդ անուանի երկու տետտատէօս, որ չեն հաւասար - 90. Իսկ երկրորդ դէման անուանի յիստակ և ի յար կափսօս, որ է այրեցող - 90. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ... ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն, ուր փոսն է լերդին - 90. Իսկ երրորդ դէմա յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ - 90. և այլ կուլինի^ա որ ի վայր լուծանի մաղձն. և շատ քրտնի, զի պարկեշտ է նիւթն որ է մաղձն: - 91. զիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն - 91. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն - 91. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին - 91. բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի. զի իւր խլտն թեթն է և պարկեշտ: - 91. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանր է և նեղէ գուծն - 91. և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: - 92. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային. կամ սաւտայն, զի հով է և չորային - 92. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն, ի բնութիւնն և ի մարմինն, որ է էութիւն: - 92. Ջի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք - 92. Եւ այլ կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և զիճային - 92. զի մարմնոյն էութեամբն կակուղ են, ծորին և հոսին - 92. Իսկ խարտէշ մաղձն թեպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. վասն այդ պատճառանացդ ընդունի զբորբոսիլն. նոյնպէս և սև մաղձն, որ է սաւտայն: - 93. Այլ ի յառաջդ յիշեցաք զիրուին^ա որ բնութեամբն են, և զոր չեն բնութեամբ, և զորս ի դուրս են ի բնութենէ: - 93. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ - 93. Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ - 93. Իսկ այն իրուին^ա որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են. որ են այսոքիկ - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ գմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94. Այլ պատեհ է^ա որ զիտենաս գմաղձն, որ երեք ցեղ են - 94. մէկն այն է^ա որ խարտէշ լինի ... և երկրորդն այն է^ա որ զաֆրանի գունով լինի - 94. և իւր պատճառն այն է՝ որ այլ նիւթեր խառնին: - 94. իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. Ապա զայդ նշաննիտ տեսանես, զիտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. Իսկ մէք յառաջ

գլխատակ ջերմանն գտածումն ... յիշենք, և ապա զխառն ջերմերոյն՝ որք ոչ են յիստակ: - 94. և չտապին ի յիր բժշկութիւնն, զի խարտէշ մաղձն սուր է և պարկէշտ - 95. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով ... և վարդի ջրով՝ որ է զուգծոյ - 96. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^ա որ է ի խուպագէ ազգ մի, որ է ցանծոյ - 96. և ի բան տար, որպէս այլ հոկնայի ըռասմն է: -97. Ապա թէ վատուծ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 97. և ի տանն ի յանկունն դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած. և օգտակար են կամօքն աստուծոյ: – 97. Եւ իւր նշանն այն է – 97. Բայց դոյր է ինքն, և շուտ արձակի – 97. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ, կամ նոնֆարի ջրով և մանիշակով, օգտակար է: - 98. Եւ սապոին հապովն և մագտաքեով խախաչ առնէ և սրքնճուպին և նռան հատն օգտակար են: - 98. Ապա թէ ծարան խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն ... և շաքարի սրքնճուպին տուր, օգտակար է – 98. Եւ իւր ստածումն այն է – 97. Ֆօլօս ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ ... այն ջրովն զզլուխն ծեփէ – 98. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ չէ յիստակ տետռատէօս, այլ խառն և յօդական է ի յայլ նիւթէ - 99. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուծոյն – 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^ա թէ յոր չաք է հիւանդութիւնն, և ի յո՞ր չաքս է ուծն հիւանդին - 99 Եւ այդ հիւանդիտ հանգիստ կալ և խաղաղ^ա խիստ օգտակար է - 99. և այլ միջակ հուկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն, որ թէ կարիք է արին հանելոյ ... ապա արին հան ըստ կարեացն – 99. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. ա՞ն սակաւ մի զուֆայ, և սակաւ մի լերին դաղձն, որ է քարաննուխն, զայոնք եփէ մեղրաջրով, քամէ և տո՛ւր որ խմէ – 100. Եւ երբ ելթն օրն անցնի, դու օշինդր տուր յամեն օր, օգտակար է – 100. Եւ լուծման դեղերն զայն տուր՝ որ կակուղ են և անահոկ – 100. և յետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնել շատ օգտակար է – 100. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուծով դեղ, և հիւանդն կարող է՝ որ վերցնել կարէ, դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՞ւր - 101. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւնն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ, ո՞րն է զօրաւոր և յաղթողն: - 102. տե՞օս թէ ո՞ր է

ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն, որ Է մաճասին երակն, և ի դարուրայն - 102. Ապա թէ սև մաղձն՝ որ Է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 103. և տո՞ւր զդէղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն, օգտակար Է, թէ աստուած կամի: - 103. Իսկ թէպիթ Կուռայն ասէ, եթէ այս այրեցող ջերմս այն Է՝ որ ի յար լինի – 103. Եւ իւր նշանն այն Է, որ մարմինն փշանայ, և լեզուն խոշորանայ – 103. տուր զտապաշիրին դուրսն. և իւր նշանքն այս Է: - 104. կուրսեր արա, և ի շուքն չորացո, և ի բան տար. օգտակար Է: - 104. և իւր նշանն այս Է: - 105. Եւ իւր նշանն այս Է – 105. Իւր ստածումն այս Է – 105. զի այն ծանտրութիւնն նշան Է շատ զհճութեան – 105. ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, առ զտապաշիրին դուրսն, զայն որ փոթոթն Է – 106. և հաղ մին քանի տուր, զի օգտակար Է կամօքն աստուծոյ: - 106. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն ...որ յիստակ տետռատէօս կոչի՝ ի մէջ արա ... օգտակար Է աստուծով: - 107. Եւ իւր պատճառն այն Է^ա որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի - 109. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն՝ որ Է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտէ: - 108. և յեղի ի յաւազան մտէ՝ օգտակար Է թէ աստուած կամի: - 108. Իւր ստածումն այս Է – 105. ստածումն այս կրկնակ ջերմանս՝ որ երկու տետռատէօս կոչեն, այս Է – 108. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^ա թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէօս ի մաղձին գործն, և չանուանեցին ի կէս ափիմեռինոսին, որ Է պալղամին գործն: - 109. Եւ մեք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յօղական Է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, որ Է մաղձն, և ի հովութենէ և ի զիճութենէ, որ Է պալղամն: - 109. Ապա թէ հիւանդութիւնն խիստ լինի ... յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ. օգտակար Է կամօքն աստուծոյ: – 109. Տաքութիւն ներգործեալ է զօրաւոր, նոյնպէս և չորութիւն ներգործող Է զօրաւոր. իսկ հովութիւն ներգործող Է տկար, նոյնպէս և զիճութիւնն ներգործող Է տկար - 109. ափիմեռինոսն՝ որ Է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցներքս Է իւր բորբոսն, և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան Է հանապազ, և չէ ի պակասել, զի յար Է և կից: – 110. Իսկ տոբիտէօսն՝ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն, զի ի դուրս Է յերակացն բորբոսն, օր երևնայ և օր մին չերևնայ: – 110. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել, և պակաս Է – 110. Եւ երկրորդ դէմս այն Է, որ յաղթէ պալղամն մաղձին – 110. և իւր նշանն

այս և, որ ցրտանալն շատ լինի – 110. և այլ նշան այն և՛ որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. Եւ երկրորդ դէմս այն և, որ երկու նիւթն հաւասար լինին – 110. և այս և իրաւի իմիտոյիտօսն: - 110. և զիւր պատահմունքն, և զիւր խասլիաթն, որ և առանձինն իւր յատկութիւն, և ի յայն նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանէ – 110. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերմանն դեղերոյն ... օգտակար և էթէ աստուած կամի: - 111. և տայ զդեղն և զկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեան. օգտակար և էթէ աստուած կամի: - 112. Եւ իւր նշանն այս և – 112. Իւր ստածումն այս և – 112. պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ. օգտակար և էթէ աստուած կամի: - 112. տո՛ւր յանօթուց վարդմարապայ ... օգտակար և: - 112. տո՛ւր զղափթին զկուրսն սրքնճպինով, զի մեծ օգտակար և – 112. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն, որ և սև մաղձն: - 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ և ի յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցաւն՝ որ անուանի սարաթան. հոռոմն կարկինոս ասէ, որ և խեցգետին: – 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական, որ և դեղնանալն: - 114. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս, որ և պնդութիւն: - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս և – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս և՛ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի ... և այլ զոր ինչ նման և այսոց: – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս և ի բնութենէն, այս և: - 114. Բայց կան նշաննի^a որ ի յառաջ և քան զջերմն - 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ և քան զհիւանդութիւնն՝ այն և, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել – 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցաւ՝ այն և, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն ... ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն և – 114. գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալըս է, որ և յիստակ բնական սաւտայն: - 115. և ի հիւանդութեան ի վերջն՝ իւր գոգն սև լինի, զի եփեցաւ սև մաղձն, որ և սաւտայն, և իջանէ հետ գոգին – 115. զի իւր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ և ի մարմինն: - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացոյ ուրիշ ուրիշ այս և - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել, որ և տոյիտէոս ... և հիւանդն չէ մահուան ... գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէջ մաղձին

այրելոյն լինի: - 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ Է ափիմեդինոսն ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի - 116. Ապա երբ գիտենաս զպատճառն, և զխլտն՝ որ Է նիւթն, յորոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիւրաւ բժշկես: - 116. Տաճիկն ըրդ ասէ, որ թարգմանի չորեքօրեայ, որ Է երկու օր ընդ մէջ ջերմն: - 116. Եւ իւր նշանն այս Է - 116. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ Է պատուտակ, չամչով եփած, և քաղցր նշի ձիթով եփած ... տուր: - 117. դիր զերդ իւր ռասմն Է: - 117. Եւ այլ օգտակար Է այս ջերմանս այս կուրսս: - 119. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով ... օգտակար Է: - 119. Ա՛ռ սև հալիլայ և դեղին հալիլայ՝ ի կորզէն հանած, և անծախոտ, որ Է սասթարած ... և տո՛ւր ըստ հիւանդին ուժոյն:- 119. և իւր նշանն այս Է՝ որ երկու օր հիտրաց նոպայ լինի - 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^ա որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս, զոր այլ առաջինքն փորձեցին. և չէ այդ արմացք - 120. և այլ մենք կանք և տեսանենք զմկնաստիզ քարն^ա որ Է խանդումանդ, որ խասիաթով զերկաթն կուքաշէ - 120. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են խասիաթով հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. և երկրորդն խարտէշ մաղձն Է որ այրի - 121. Եւ իւրեանց նշանն այս Է - 121. Իսկ իւրեանց ստածումն այս Է - 121. իւր ստածումն այն Է՝ որ զարեջուր տաս - 122. Եւ ի յայն աուրքն^ա որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուգաւարայ տուր ... օգտակար Է: - 122. իւր ստածումն այն Է - 122. զծորին կուրսն սրքնձայինով ի բանի պահէ, օգտակար Է եթէ աստուած կամի: - 122. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր Է, բայց էութեամբ կակուղ Է - 122. Եւ իւր նշանն այս Է՝ որ ի նոպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի - 122. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ... տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն Է պատճառն^ա որ զջերմն արար - 122. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն, եթէ խարտէշ մաղձին սաւտայն, եթէ ինքն՝ որ Է բնական սաւտայն: - 123. իւր ստածումն այս Է - 123. զի հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լաւ Է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123. իւր ստածումն այն Է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. Ապա թէ առնու զժոռատն, որ Է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ: - 123. իւր ստածումն այս Է՝ որ ... զբնութիւնն կակղցնես - 123. իւր ստածումն այս Է՝ որ իւր սկիզբն թէթն մտպուխ տաս - 123. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են - 124. և են

նոքա գերդ գիսառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն – 124. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն՝ նոյնպէսն չէ բնական սաւտայն մէն - 124. որ երբ էր սկիզբն – 125. և պատրաստեցո ի խոզի մսէ, և յամենայն իրաց^a որ թանձր դորկուտ էն, և յուշահալ, և յամենայն իրաց՝ որ հով էն և գիճային - 125. ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր՝ գերդ իւր ռասմն է – 125. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^a որ գրեալ են ... և սովոր ենք տալոյ, այն դեղն է՝ որ անկժատ ունի և ինք յակրաբադիին կայ գրած: - 126. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ օրն չգան: - 126. եթէ այս ջերմս՝ որ անապակ ի բնական սաւտայէն լինի, որ է արեան մրուրն, պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատատկի ջրով – 126. և ի բան տար վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած, զի օգտակար է շատ: – 126. և հետ նոպային ի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ, երդ այլ լուծման դեղի ռասմ է: – 127. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մէջ գայ նոպայն – 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ – 127. ապա թէ այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 128. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա. օգտակար է: - 128. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն աւուրն ըռնանդին կուրսն տուր – 128. և սակաւ մին այլ ուժով այրնէլ զդեղերն, զի չորեքօրեայն^a որ է տետռատէօսն, այլ շուտ արձակի – 130. և տուր վարդմարապայ, և մագտաքէ ... և զոր ինչ նման էն սոցա – 130. Իսկ զոր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս գերդ զտետռատէոս ջերմանն լինի, որ է չորեքօրեան – 131. զի սոքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն, որ զլուխք էն այս հիւանդութեանս: - 131. օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 131. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է^a որ յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ^a ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն - 131. և դափտի կուրսն, և զոր ինչ նման էն սոցա՝ ի բանի պահէ. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 131. Իւր ստածումն այն դեղերն էն^a որ զգոզն յորդորեն, գերդ դափտին կուրսն, որ է դաֆէթին դուրսն – 131. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն

զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. զի շատն այն է ի մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն մեռանին: - 132. Վասն այտոր Է՞ որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. Այլ առ բաբունիճ, և թուրք եղնին, որ է բարձունեկ, և ջրով եփե աղէկ - 133. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն- 133. Մահմատի Չաքարիայն ասէ, եթէ ջերմերոյն կարգին չաքսն յերևան չեն - 133. այն օրինական՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջքն յիշեցաք. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 133. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք - 134. և իւր սահմանն այն Է՞ որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևցել առ հիւանդն - 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ՞ որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. Նոյնպէսն և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և զայն՝ որ յերկարօրեայ. և զնիւթին զեփիլն, և զչեփիլն, որ է զլուխքն և նիւթն հիւանդութեան: - 134. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 134. Եւ իւր սահմանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ - 135. Իսկ երրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի- 135. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեան այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու - 135. Եւ իւր սահմանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի - 135. զի երրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան զայլ երեք ժամանակսն: - 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն Է՞ որ չլսեր ի բժշկէն - 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է, որ ի բժշկէլն և ի ստածելն թոյլ ... լինի - 136. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իւրական, զոր խասիաթ ասեն - 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման կատարիլն - 137. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփիլն լինի, որ է նիւթն: - 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է - 137. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշաննին այն է՝ որ

հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. ապա գիտենայ բժիշկն որ
 հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ, որ է երրորդն: - 138.
 Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս էն: - 138.
 գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլն: - 139. Ապա
 թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի, և ի հիւանդին մարմինն
 չլինի թեթևութիւն, գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. զի
 սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է իստն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի –
 140. Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն, որ է տետռատէոսն, որ ի յամռան աւուրքն իւր
 նուպային ժամանակն կարճ լինի - 140. Այլ ասէ Գաղիանոս, եթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն
 զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու իրք էն – 140. մէկն այն է՝ որ բժիշկն
 յառաջագէտ լինի զայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի – 140. և
 մէկայլն այն է, որ գիտենայ զհիւանդին զկերակրոյն զչափսն: - 140. Իսկ այն իրուին և
 պատճառն՝ որ ողջութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. իսկ
 ողջութեան պատճառն եփիլն է իստին – 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ
 յերկարօրեայ էն, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն – 141. Ապա այն պատճառն՝
 որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի
 յերրորդ ժամանակն – 141. այն մահու նշան է – 142. Նոյնպէս և այտոցին^a որ ցներքսէ
 մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն, և հնքն, որ պատճառնին ի թոքէն
 լինի, որ է ջղերոյն յիրար գալն, և թաշանիշն ... և ամենայն աւուր ջերմն^a որ ի պալղամէն
 լինի, որ է ափիմեռինոսն, և այն ջերմն, որ իմիտոհիտէոս ասեն - 142. Իսկ գիտենալն ի
 հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^a որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն, զերդ
 զյիստակ օր ընդ մէջ ջերմն, որ է տոհիտէոսն - 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդին շարժելոյն
 այն է, յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի ... նա այդ ամէնտ ցուցանեն՝
 որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ,
 այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ– 142. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին
 մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ– 143. Պարտ է
 բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զդէմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դէմսն, որ յուզէ
 զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... ութերորդ՝ զաշխարհն իմանալ՝ ուստի

հիւանդն է- 143. Որոյ բնութիւն հով է ... դուրս օգտակար է և գոված: - 145. Ա՛ն սապր ... զրոնանդ յերկայն որ է սղնկան տակն, երիաս՝ որ է մրտին տակն, սումպուլ տանկ տանկ - 145. նշանն այն է՝ որ փորն չկապի - 147. և եփէ՝ զերդ որ այլ շարապի ռասմ է - 148. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է՞ որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148. Նշանք լուծման մաճունի այս է - 148. Այս ուրիշ է - 149.

ԵՄ² / օժանդակ բայ / - Պարտ է յամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն ... զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ - 5. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. այլ ի յաւազանն թող չյամէ շատ, զի գիճութենէն արգիլած են ի ներքս ի մարմինն - 13. Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո. և որ տրտմել է՝ սրտահեշտացո և ուրախացո - 15. և որ վախեալ է և երկիւղ ունի՝ ամեհէ և աներկիւղացո - 15. Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ զրստովն կայ - 16. և արեանն եռալոյն պատճառն քինախնդիք լինելն է առ տրտմեցուցիչն: - 16. զի հոգին ընդ մարմինն խառն է միաւորեալ - 18. և բժշկեա զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն, զոր գրած է իւր դուռն - 23. Դիւաճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տագնապէր է և տաքցեր է, և իւր տաքութենէն զայս ջերմն լերևան է բերել: - 27. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային ... զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես, զոր փորացաւութեան դուռն լիշեր են - 31. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ են մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն - 31. և ստածէ զամէն մէկ իւր բժշկութեամբն, որպէս լիշել են - 31. Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32. որ տեսանես թէ արիւն յաւելցեր է, երակ բաց ի սրտէն - 32. զի ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ, և են նոքա կարգած մէկ հետ մէկի: - 36. Չի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն - 38. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն

պակասել են - 39. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. և այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել – 53. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար – 57. զի այն՞ որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն՞ որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են ի պակասն – 58. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. ապա թէ զարոյն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսքն ուտէ – 70. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես զարոյն՞ որ յաղթեալ է, երակ առ - 73. Եւ այլ պատրաստ՞ որ չտաս հաւու ձագ ... մինչև չէ սքբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. և այն մասն որ չէ բորբոսած, այրնէ զցուրտն - 88. և շատ հոգս լինի տարել կամ տքնութիւն ... կամ շատ ժամանակ ի տաք է կեցել – 91. չէ պատեհ որ դոմի ջուր տաս ... և ոչ հով ջուր, ցուր չես տեսել զեփելոյ նշանն - 104. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած – 109. և մէկայլ ցեղն ցներքսէ յերակսն լինի, զի պալղամն է բորբոսած – 109. Տաքութիւն ներգործեալ է զօրաւոր – 109. զի ցներքս է իւր բորբոսն, և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապագ, և չէ ի պակասել – 110. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել, և պակաս է – 110. զի այս անունս լնու զայն զօրն, և զայն տեղին, որ չէ ի յերևենալ – 110. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւնն լինի, զի չէ բորբոսել – 110. զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամեն՝ որ չէ բորբոսել – 110. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մէկն մէկայլին, պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն – 111. երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել ... զիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէջ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն ... ապա զիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի – 115. զի մեր վարդապետն Գաղիանոս յիշել է – 120. Եւ այլ փորձեցին որ առաջինքն, և զայս շատ են փորձել – 120. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր՞ որ գրեալ են, և զոր մենք փորձել ենք ... այն դեղն է՞ որ անկժատ ունի - 126. Վասն այտոր է՞ որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. Խասիէթ զիւրական և

գառանձին գործն է ի ասել, գոր անուանեն յատուկ: - 133. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն տեսանել ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. ապա գիտենայ բժիշկն որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլ հիւանդութեանն: - 138.

ԵՆԹԱԿԱՅ – Եւ երկրորդ բաժինն գիճութենէրն, գոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ – 3. և երկրորդն գիճութենէրն են, գորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ – 5.

ԵՌԱԼ - Կարմրութեան պատճառն արեանն եռայն է՝ որ շուրջ զրստովն կայ. և արեանն եռայոյն պատճառն քինախնդիր լինելն է առ տրտմեցուցիչն: – 16. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի՞ նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլերդն - 94.

ԵՌԱՅՆԵԼ – և սփռէ և շարժէ դէպ ի դուրս, և եռացնէ և բորբոս ընծայեցուցանէ: - 92. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ գոր կակղացնէ և ծորեցնէ, և դէպ ի դուրս քաշէ, և եռացնէ և փոխէ ի բորբոսիլն: - 92.

ԵՌԱՅՈՒՅԱՆԵԼ, ԵՌՅՈՒՅԱՆԵԼ – գայտոք ի մսին ջուրն խառնէ, և մեղմ կրակով սակաւ մի եռոց - 44. ա՞ռ զթութխայն գերմակած, և դալար գնձի ջրով եռացո - 79. եռոց և քամէ ի վերայ տասն դրամ շաքարի – 148.

ԵՌՅՈՒՅԱՆԵԼ – տե՛ս ԵՌԱՅՈՒՅԱՆԵԼ

ԵՍ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց – Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի յոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՛ գոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետացն – Բ. Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով ... առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: – Բ. Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն ... և այլ ամենայն

բնութեան գործն, որ ի վեգ են: - 3. ապա պատեհ է վեգ այսպէս այրնել իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. Այլ վեք ցուցանեմք զամէն մէկի բժշկութիւն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. Բայց վենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ – 36. Իսկ բերեմ էս այս բանիս ընկեր և օրինակ - 37. ապա պարտ է վեգ շարել զնոսա կարգով – 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբոբբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի վեգ են - 62 Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ էս որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Ապա պարտ է վեգ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի սինէիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի – 64. Եւ այն նշաննին^ա որ երևնայ վեգ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն զոր ասացաք - 64. Իսկ էս այդ իրացդ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65. և էս տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարելն ժամն հիւանդութեան երակն առին, և մեռան շատք – 66. Իսկ վեք յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^ա որ կոչի մաշարայ, և խումբայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. Իսկ այն իրութիւն^ա որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այտոքիկ. օդոս^ա որ զվեգ պատեալ ունին. և վեք շարժիլն և խաղաղ կենալն ... - 93. Իսկ վեք յառաջ զյիստակ ջերմանն զստածումն և զբժշկելն յիշեմք – 94. Եւ վեք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ – 109. զի վեք վարդապետն Բաղիանոս յիշել է – 120. և այլ վենք կանք և տեսանեմք – 120. Եւ էս տեսայ մարդ մին ի բժշկաց – 120. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^ա որ ... վենք փորձել ենք ... այն դեղն է^ա որ անկժատ ունի - 126.

ԵՐԱԿ – Իսկ երրորդ պատճառն այն է՝ որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի, և ի սրտէն սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ... հումմայի մուտրիղայ կասեն – 4. ապա թէ դուրս յերակացն բորբոսին, այն են նուպայով ջերմերն: - 4. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն ... զի^օնչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի, և գլուխն ցաւի, երեսացն գոյնն կարմիր լինի, և մաճասին երակն բարակ և շոյտ լինի: - 9. և այս ջերմանս տէրն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ, և իւր մաճասին երակն փոքր և ի յար լինի – 10. Եւ իւր

նշանն այս է՝ որ մարմնոյն կաշին խոշոր լինի ... և մաճասին էրակն շոյտ լինի – 11. Եւ իւր էրակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան գնոցա էրակն^a որ պատճառն ի ցրտոյ լինի – 12. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին էրակն մեծ լինէր– 12. Տամք այնպիսուն պատասխանի այսպէս. եթէ մաճասին էրակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր. մէկն պատճառն այն է^a որ ներքսի անդամունքն որ գմաճասին էրակն այրնէն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին էրակն փոքր լինի – 14. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է^a որ յառաջ էրակն առնու - 14. և հետ այնոր ի բանս տանել զայն իրուին՝ որ գմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան, և գէրակսն սրբեն – 14. ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ի գոգն և ի մաճասին էրակն, դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. և մաճասին էրակն մեծ լինի և պինտ – 16. և մաճասին էրակն բարակ և մանտր լինի – 19. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... մաճասին էրակն բարակ լինի: - 21. Բայց այս ջերմանս մաճասին էրակն ահաւոր և սուր լինի - 22. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ գէրակսն, և վերանայ յիւրմէն շոգի – 22. Այլ ասէ ... Սինայի որդին, եթէ էրակն առ, և զբնութիւնն լուծէ – 23. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի, և ի սրտէն սփռի ընդ շնչաւոր էրակսն յամենայն մարմինն: - 23. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, և միճասին էրակն մեծ և շոյտ և յար լինի – 23. իւր ստածումն այս է որ էրակն առնու իւր դիմացի հակառակէն – 23. Մատային ասէ, թէ իւր ստածումն այն է որ էրակն առնէ և գարեջուր խմէ - 24. և երբ մարմնոյն գոյնն դեպ ի կարմիր լինի, և մաճասին էրակն ի լի լինի, պատեհ է էրակն առնել- 25. Ապա թէ գոգն կարմիր լինի ... պատեհ է որ էրակն առնէս: - 26. պարտ է էրակն առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. Եւ իւր նշանն այս է^a որ ամենայն անդամքն թուլանան, և մաճասին էրակն վատուծ և բարակ լինի. և երբ էրակն բռնես, ներքն մատիտ պինդ լինի: - 26. և մաճասին էրակն վատուծ և բարակ լինի – 27. և մաճասին էրակն ծանտր և տկար երևի – 28. Ի սկիզբն հիւանդութեանն էրակն առնէ կամ ապիկիս արկանէ – 29. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ ի կաֆալէն էրակն առնէս – 30. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի ... և մաճասին էրակն բարակ և վատուծ լինի: – 31. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի ... և մաճասին էրակն զօրաւոր լինի և ժիր խաղայ – 32.

Եւ իւր ստածումն այս է. որ տեսանես թէ արիւն յաւելցեր է, էրակ բաց ի սրտէն – 32. Բազարատ ասէ, թէ պարտ է բժշկին, որ ամէն օր գմաճասին էրակն տեսանէ - 34. և երբ իմանաս որ օր քան զօր էրակն կուտկարանայ, ապա զհոցն ի գինին թաց, և տուր – 34. Եւ այս ցեղս լինի՞ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... զերդ փորուն լուծելն, և վերաբերութիւնն, և էրակ անուրն և ապիկիքս - 35. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն տաքութիւն, այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. Առաջինն՞ մարմնոյն ընդ ամենայն էրակսն լինին, որ են չորս նիւթն. երկրորդն՞ ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են, զերդ քովքն և այլ տեղեստանն՞ որ ի գատ են յերակացն - 36. Այժմ ասեմ եթէ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն՞ որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթ - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ էրակացն փարփութն են՞ գատ ի յերակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն - 36. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ էրակսն ի մէջ լինի: - 38. և իւր մաճասին էրակն չիգտուի ամեննին փարփուտ ի տաքութենէ: - 38. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարաւն ... և գմաճասին էրակին մեծութիւնն և և զայլևայլ փոփոխիլն – 38. Եւ իւր մաճասին էրակն վատուժ լինի և փոքր. և էրակին մարմինն պինդ լինի՝ որպէս զլար քաշած: - 39. Եւ էրակին վատուժութեան պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են, և սակաւ լինի յերակսն: - 39. Եւ էրակին մարմնոյն պնտութեան պատճառս այս է՝ որ բնական զիջութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն էրակ անուրն ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զէրակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր՞ որ աջոյ դեհ չվատուժի: - 49. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն էրակ անուրնն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն. և հան արիւն ըստ ուժոյն, եթէ էրակ անուրն, և եթէ ապիկիք: – 49. Ապա հետ էրակ անուրնն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. Ապա թէ այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն էրակ անուրն ի յայն կողմն՝ ուր զցաւն իմանայ - 54. ապա թէ զկեփալին զէրակն անուրն, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է - 54. և իւր պատճառն

այն է^ա որ արիւնն բորբոսի ի ներքս ի յերակսն: - 56. և իւր պատճառն այն է^ա որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56 և իւր պատճառն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն: - 56. և իւր պատճառն այն է^ա որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. և երբ այն նիւթն^ա որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^ա որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նուպայի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն^ա որ ցորուց երակացն լինի^ա բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի. զի արիւնն ցնէրքսէ երակացն լինի: - 58. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ եփելով և ոչ լուծմամբ և ոչ քրտնելով. զի երակաց մարմինն պինտ լինի – 58. Ապա այն նիւթերն^ա որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով - 59. Այլ կայ և ուրդի^ա որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն, նա այն արիւնն^ա որ ի յինքն կայ^ա բորբոսի և տաքնայ - 59. ապա տաքնան շնչաւոր երակսն, և տանին զայն տաքութիւնն ի սիրտն - 59. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռիւնս – 63. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն - 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա - 63. Ապա թէ իւր եութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն – 63. Այլ բնական արեանն գնացքն ցնէրքսէ երակացն լինի^ա երբ չլինի բորբոսած - 63. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցնէրքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէտ ջերմն - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէտ ջերմն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռիւնս ասեն – 63. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոխտէտն անուանեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէտ ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան

պահ: – 63. ապա թե ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայե ցաւ^a ի յայն
 անդամն և տաքութիւն, և առնէ զջերմն – 64. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն^a որ ի
 յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի, որ բորբոսի ի ներքս ի յերակն - 64. և այլ
 ասացի^a թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն
 ջերմն^a որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ
 երևնայ՝ այս են, որ ... աչացն երակսն և քներոյն ուռչին – 66. դու երակ առ սկիզբն այս
 ջերմանս – 66. պատրաստ՝ որ չառնուլ երակ, զի չէ ժամանակ և ոչ պատեհ, այլ սկիզբն
 հիւանդութեանն առ երակն: - 66. Զի մեծ իամստասէրն Գաղիանոս պատրաստեցոյց
 շատ, և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարել ժամն հիւանդութեան երակն առին,
 և մեռան շատք – 66. Բայց երբ ուժն օգնական լինի ... կարողք ենք ճար այրնելն և
երակն առնուլն – 66. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ ... զբնութիւնն լուծանենք սակաւ
 սակաւ խիարշանպէով: - 66. Սինայի որդին ասէ ... եթէ արեանն բորբոսելոյն
 պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի, կամ յերակացն ի խցկելոյն ... և կամ արեանն
 ամբով տաքութիւնն լինի^a որ է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւերի - 70. Իւր նշանն
 այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի ... և ի յերակն մեծ և լիութիւն լինի - 70.
 յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. Ապա թէ
 հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զիսիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. Սահակ ասէ ի
 նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնուլ և արիւն հանէ
 մինչև թալնայ: - 71. Փօլոս ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ երակ առնուլն և արիւն հանելն
 մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ
 տեսանես զարոյնն^a որ յաղթեալ է, երակ առ - 73. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն
երակ առնուլ ի յողջ դեհն - 75. Սահակ ասէ^a եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց
 լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. Էհաննայ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^a որ երակ
առնուլ ըստ հիւանդութեան - 75. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ի սկզբանն երակ առնուլն –
 78. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^a ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ,
 զի ահովէ շատ: - 78. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց
 պատրաստ կենայ – 78. Մասուսայի որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^a որ երակ
առնուլ. ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ - 79. և բորբոսիլն պալղամին

կամ ցնեքքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, գերդ ստամոքսն, և քովքն, և այլ դարտակ տեղեստան յերակացն, որ կան ի մարմինն: - 80. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցնեքքսէ երակացն արգիլած լինի - 80. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան գերկու օր ընդ մէջ ջերմանն, և փոփոխական, և այլ ի յար լինի - 81. և իւր շատութեամբն նեղէ գոյժն, և փոփոխէ գմաճասին գերակն – 81. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոզն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակն առ ըստ կարեացն – 87. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն, կամ ցնեքքս և յամենայն երակսն: - 88. Իսկ այն որ ցնեքքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա գոր անուանեն լիպիրայ: - 88. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցնեքքս ի յերակսն: – 88. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան ափիմեոնոս ջերմանն: - 88. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն ... և կամ ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն ... կամ ի թոքին յերակսն, կամ ի յայն յերակսն՝ որ ի ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի - 90. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Մէկ այն է^ա որ խարտէշ մաղձն ցնեքքս ի յերակսն բորբոսի - 90. և իւր բորբոսն հաւասար ընդ ամենայն երակսն մարմնոյն լինին - 90. և հիւանդին երակսն չարբի ի տաքութենէն – 90. Եւ իւր նոպային սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի – 91. և փոփոխական լինելն երակին ընդ ամենայն ջերմերն լինի - 91. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցնեքքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետռատէօս ասեն – 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ գնոպայով տետռատէօսն – 93. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ իւր գլուխքն խարտէշ մաղձն լինի, որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի – 97. զի ըռզիանի տակի կեղնն և ունդն պարկէշոցնէ զբորբոսած նիւթն, և հանեն յերակացն: – 102. պատեհ է որ երակն առնու ըստ հիւանդութեանն – 102. տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն, որ է մաճասին երակն - 102. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի – 103. Ի նոյն պատճառդ Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմն ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն, կամ ի ներքս ի լերդին ի յերակսն ... և կամ ի թոքին ի յերակսն -

105. Այս ջերմն ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ էրակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէու ջերմանն լինի, որ մաղձն ցորուցէ էրակացն բորբոսի - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և գոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց էրակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէու կոչի՝ ի մէջ արա - 107. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մաղձն ի ներքս ի յէրակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի - 107. և այն երեքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յէրակացն բորբոսի մաղձն - 107. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յէրակսն լինի, տո՞ւր գդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն - 108. Ապա թէ հիւանդութիւն խիստ լինի ... յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, էրակ առ - 108. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յէրակացն՝ որ արնէ զտետռատէու ջերմն - 109. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յէրակսն, որ այրնէ ի յար և աննոպայ զափիմեռինոս ջերմն - 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յէրակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած - 109. և մէկայլն ցեղն ցներքսէ յէրակսն լինի - 109. Իսկ տոհտէուն՝ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն, զի ի դուրս է յէրակացն բորբոսն - 110. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ էրակացն լինի, և կամ ի դուրս յէրակացն: - 113. Ապա թէ ցներքսէ էրակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէու ջերմն - 113. վասն անոր անուանեցին զայս ջերմն կրկնակ, և երկու տետռատէու, որ ի ներքս ի յէրակսն լինի բորբոսն: - 113. Ապա թէ ի դուրս յէրակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէու ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի - 113. և իւր էրակսն յոյլ և յուշ լինի, բայց շատ փոփոխական լինի - 114. և էրակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մէջ ջերմանն, և իւր թողուլն նոպային՝ էրակսն յուշ և յոյլ լինի և փոփոխական - 114. և իւր գոզին գոյնն դէպ ի յարեան գոյնն հակէ. և էրակսն ի լի լինի - 115. և հիւանդին մարմինն մաղձային լինի ... և էրակսն շուտ լինի - 115. և ապա յետ էրակ առնելոյն՝ տու՛ր զայս մտպուխս: - 116. և հիւանդին ծարան սակաւ լինի, և գոզն սպիտակ և պղտոր լինի, և էրակսն յուշ և լայն լինի - 116. հինկերորդն^ա երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յէրակսն բորբոսի, կրկնէ և երկու այրնէ զջերմն: - 116. և երբ եփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին էրակ առ ի

բարսիլիկէն. և ապա յետ երակ արնելոյն՝ տու՛ր զայս մտայուխս: - 116. Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի, երակ ար - 119. և մաճասին երակն փոփոխական և անհաւասար լինի: - 121. Իսկ իրեանց ստածումն այս է, որ թէ ջերմանն պատճառն արիւնն լինի, երակ ար ի բասիլիկէն ըստ զօրութեանն – 121. Եւ զբնութիւնն լուծէ մրգանց ջրովն, և ամեննին երակ մի՞ արնուր - 122. իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ արնու ի բասիլիկէն – 123. ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ երակ արնու: - 123. Ապա թէ երակ կամիս արնու, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն ար երակ: - 123. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել, թէ արիւնն յաւելցեր լինի, պարտ է երակ արնու – 124. ապա թէ կարմիր լինի և նօսր, առ ժամն կապէ զերակն – 124. և զերակն զոր կտրես՝ զկաթուղիկէն առ - 124. այս ջերմս ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. Սահակ ասէ, եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ ար – 133. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զտուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն ... և ի մաճասին երակէն, և ի կարուրայէն – 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ– 143. թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ԵՐԱԿ ԱՅՐՆԵԼ – մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տեսպիստ ի դրուց անդամոցն տեսպելովն - 12.

ԵՐԱԿ ԱՌՆԵԼ – Մատային ասէ, թէ իւր ստածումն այն է որ երակ արնէ և զարեջուր խմէ - 24. և երբ մարմնոյն գոյնն դէպ ի կարմիրն լինի, և մաճասին երակն ի լի լինի, պատեհ է երակ արնել - 25. Ապա թէ զոզն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով, և հիւանդն սկար չլինի, պատեհ է որ երակ արնես: - 26. Սահամատ Զաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմս որ ի սովոյ և յանօթութենէ լինի պարտ է երակ արնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ ի կիֆալէն երակ արնես – 30. Ապա հետ երակ արնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50.

ԵՐԱԿ ԱՌՆՈՒԼ – Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է՞ որ յառաջ էրակ առնու - 14. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին, եթէ էրակ առ, և զբնութիւնն լուծէ – 23. իւր ստածումն այս է որ էրակ առնու իւր դիմացի հակառակէն – 23. Ի սկիզբն հիւանդութեանն էրակ առնու կամ ապիկիս արկանէ – 29. և էրակ առնուլն և ապիկիքս, և այլ դիմօք արիւնն^a որ ի մարմնոյն ելանէ ... ամէնքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան - 35. իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն էրակ առնու ի յայն դեհն, ուր զցան իմանայ հիւանդն: - 49. և հան արին ըստ ուժոյն, եթէ էրակ առնու, և եթէ ապիկիք: – 49. Ապա թէ այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն էրակ առնու ի յայն կողմն՝ ուր զցան իմանայ - 54. ապա թէ գկեփալին գէրակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է - 54. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարել ժամն հիւանդութեան էրակն առին, և մեռան շատք – 66. դու էրակ առ սկիզբն այս ջերմանս – 66. Ապա թէ չկարենք էրակ առնուլ ... զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով: - 66. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և էրակն առնուլն – 66. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, էրակ առ և շատ արին հան: - 70. Ապա թէ հիւանդն էրակ չկարէ առնուլ, զիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ էրակ առնու և արին հանէ մինչև թալնայ: - 71. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ էրակ առնուլն և արին հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես զարոյնն^a որ յաղթեալ է, էրակ առ - 73. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն էրակ առնու ի յողջ դեհն - 75. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ի սկզբանն էրակ առնուն – 78. Ապա թէ յառաջ քան զէրակ առնուլն^a ծաղիկն յերևան գայ, էրակ չէ պատեհ առնուլ, զի ահոկէ շատ: - 78. Ապա թէ էրակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. ապա թէ էրակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ - 79. Մասուսայի որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՞ որ էրակ առնու - 79. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, էրակ առ ըստ կարեացն – 87. յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, էրակ առ – 109. և երբ եփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին էրակ առ ի բարսիլիկէ - 116. Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի, էրակ առ - 119. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է, որ թէ ջերմանն պատճառն արիւնն լինի, էրակ առ ի

բասիլիկէն ըստ զօրութեանն – 121. Եւ զբնութիւնն լուծէ մրգանց ջրովն, և ամեննին էրակ մի՞ առնուր - 122. իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն էրակ առնու ի բասիլիկէն – 123. ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ էրակ առնու: - 123. Ապա թէ էրակ կամիս առնու, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն առ էրակ: - 123. պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել, թէ արիւնն յաւելցեր լինի, պարտ է էրակ առնու – 124. Այլ բժշկապետն Սահակ ասէ, եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն էրակ առ – 133.

ԵՆԲ – ա՞ռ ի միտ օրինակ զդարբնի փութսն, որ էրբ ի յինքն քաշէ զբնիկ տաք օդն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի յայն տաք օդոյն: - 4. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացոյ ի բնութիւն՝ եթէ ի միտ առնուս աղէկ և գիտենաս որ էրբ ի յայն փութսն գիճութիւն լինի արգելած ... և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. ապա էրբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին – 7. Եւ էրբ թողու ջերմն ... ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի ... սպեղանի դիր – 8. Եւ էրբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր – 8. Էհաննայ ասէ ... եթէ էրբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օդէ կամ ի տաք արևէ ... իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի – 8. և էրբ ի բաղանեցն ելանէ, գարեջուր խմէ իսպիտակ շաքարով – 9. Եւ էրբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո – 9. Եւ էրբ ելանէ ի բաղանեացն ... տո՞ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի – 10. և էրբ քրտնէ, ապա օճէ զմարմինն խիրի ձիթով – 10. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք և ի նոյն նշանք, էրբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 10. Եւ էրբ ի բաղանեացն ելանէ, ա՞ռ սամթի ձէթ և խիրի ձէթ ... և զգլուխն օճանէ – 11. Եւ էրբ ի բաղանեացն ելանէ և ի անուշահոտ իրվին հոտոտայ ... օգտակար է – 11. և էրբ զձեռոյ ի վերայ մարմնոյն դնես, մինչև շաղնայ, ապա յարձակի և բացւի գաղտ շնչահանքն – 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ էրբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. Զի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն էրբ խիստ ցուրտ լինի - 13. Եւ էրբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավայր բաղանիս տար, որ ոչ տաք լինի և ոչ հով: – 14. Եւ էրբ զհտենաս որ հիւանդութեանն

գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ^օի տաս կերակուր քան զփերճոկած
 գարին նօսր - 14. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է[՞] որ էքք ի տրտմութեանն
 սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ, եթէ ձմեռն լինի -
 17. Եւ էքք ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի - 19.
 Եւ էքք ջերմն պակասի և վճար գայ ... կիսատաք ջրով ծեփէ զմարմինն - 21. և էքք ի
 բաղանեացն ելանէ, հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գէր հաւ պարկեշտ համեմնով - 21.
 Եւ էքք այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն ի խոլային մարմին կայ - 22. Ապա
էքք ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ գիճութիւն - 22. էքք ստամոքսն յիստկի, և
 նեխած ձգեռտն ի յաղէկ փոխի ... պատեհ է երակ առնել - 25. և էքք մարմնոյն գոյնն դէպ
 ի կարմիր լինի ... պատեհ է երակ առնել - 25. Եւ էքք ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտէ
 և շատ նստի - 25. ապա էքք ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. և
էքք երակն բռնես, ներքև մատիտ պինդ լինի: - 26. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ էքք ի
 ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. և էքք ջերմն
 պակասի, ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջրով լուացվի - 26. և էքք ջերմն պակասի՝ ի բաղանիս
 մտէ - 27. Եւ էքք բաղանեացն ելանէ, կերակուր՝ նռան մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով -
 27. Եւ էքք ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմով, և ի չորային կերակրոց
 պատրաստէ - 28. էքք ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հովային և գիճային ուտէ - 28.
էքք լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և զմարմինն եղկ ջրով
 լվանայ - 31. Եւ էքք տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ
 ջուր և նռան շարապն ի բան տար - 32. և էքք իմանաս որ օր քան գօր երակն
 կուտկարանայ, ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր այն նշանօքդ՝ որ այլ յառաջոյ յիշեցաք:
 - 34. բայց էքք այն պատճառնին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն
 պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և
 երիտասարդաց և միջահասակաց, էքք իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ
 լինի ի յերկար հիւանդութենէն - 36. Ապա էքք աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի
 բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, գոր այլ ի յետոյ կամիմ յիշել: - 36. Նոյնպէս և այս
 ջերմն՝ էքք սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37. Զայս
 իմա՞ որ էքք ծառ յորժամ կտրի ի յիւրմէն, նուաղի և հատանի իւրմէն ջուրն և հողոյն

վաստակելն - 37. Ապա էրբ սկիզբն լինի այս ջերմանս, նշանն այս է՝ որ էրբ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն- 38. Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ էրբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին ... այլ ի յերևան - 38. էրբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. և իւր վկայ այն է՞ որ էրբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի և յիւր կերպն^a որ յառաջն էր: - 39. Եւ էրբ զայս ամենայն նշաններս տեսանես, գիտացիր^a որ չէ բարոյ - 40. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ էրբ մէն լինի ... ապա ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. ապա էրբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. էրբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսը՝ որ վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփոխի: - 42. Եւ էրբ ելանէ յաւազանէն, օծանէ զմարմինն լիլուֆարի ձիթով և մանուշակի ձիթով - 42. Եւ զայս արա էրբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. և էրբ ծարաւենայ, քաղցր նտան ջուր տուր - 44. և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ էրբ չիլինի հազ: - 45. Եւ էրբ տաքութիւնն անցանի, դալար մանր ձուկն խորված ուտէ - 46. Եւ էրբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ՝ փերճկոտած զարով ի բան պահէ - 46. Եւ էրբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն նիհարանայ - 48. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ էրբ թոքքն խոցնայ, հիւանդին մարմինն նիհարանայ - 53. Եւ էրբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. զի էրբ թոքն խոցնայ, ամեննին չողջանայ - 54 Եւ էրբ այս հիւանդութիւնս հաստատի ... իւր բանն դիժար լինի: - 55. և էրբ ելանէ, զանձն օծանէ դղմի ձիթով և մանուշակի ձիթով - 55. Եւ էրբ ջերմն զօրաւոր լինի, զարեջուր տուր -56. և էրբ խաղղի ջերմն՝ կաթն տուր: - 56. Ինքն հեշտ է և կարճ՝ էրբ յիստակ լինի մաղձն և մէն - 57. և էրբ այն նիւթն^a որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^a որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Եւ էրբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. զի էրբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ - 58. և էրբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն - 59. վասն այդ պատճառանացդ չբորբոսի շուտ՝ և էրբ բորբոսի, չարձակի շուտ: - 60. Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ. ապա էրբ գործէ, յուշ հովանայ - 60. զի էրբ նիւթն

հաստ լինի և խիստ դորկուտ ... նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Զի էրբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի ... նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ էրբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. Եւ էրբ ջերման նուպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն – 61. Եւ էրբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպոյ ... և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրբ, զերդ որ արիւնն էրբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի – 61. Այլ բնական արեանն գնացքն ցնէրքսէ երակացն լինի^a էրբ շինի բորբոսած - 63. և այլ ասացի^a թէ էրբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^a որ ի յար լինի - 64. և որպէս ճանաչի՝ որ յայլ նիւթերոյն լինի, էրբ ի ներքս ի յերակսն բորբոսին: - 64. Ապա էրբ երկու մասն բորբոսի յարենէն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. Ապա էրբ մէկ մասն բորբոսի յարենէն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինեհիս ջերմն – 65. Բայց էրբ ուժն օգնական լինի ... կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն – 66. Եւ կերակուր վաղն տուր՝ էրբ օդն հով լինի – 69. որ էրբ ի վերայ զարկանես, նա դաբդաբայի ձայն տայ, ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ – 70. մանաւանդ էրբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենալ: - 70. և էրբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն գնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. Եւ իւր ստածումն այն է, որ էրբ տեսանես զարոյնն^a որ յաղթեալ է, երակ առ - 73. և էրբ ձեռօքդ տեսանես, խիստ տաք լինի և խոցած – 74. և էրբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. Ապա էրբ այս նշաննիս երևան, գիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. Ապա էրբ զայդ տեսանես, ճար արա^a որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես - 77. և էրբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. Եւ էրբ ծաղիկն ի չորանալ բռնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձեթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. Բայց էրբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ – 80. և ի նուպային ժամն էրբ շօշափես զմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ առաջքն– 81. Ապա էրբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամէնն, նա յիստակ պալղամի

ջերմն կոչի - 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^ա որ էրբ այս ջերմն ի յայն պալղամեն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է ... նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն - 81. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի^ա էրբ բորբոսի իւր ջերմն^ա խիստ դող ունի - 86. և էրբ բորբոսին, ամեն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ են: - 86. Եւ ընծայի նա^ա էրբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտն լինին - 90. Եւ էրբ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն ի յայսոցէ, գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն – 91. Եւ էրբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով բռնէ ի տասն և ի չորս օրն. և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ էրբ խալըս լինի, որ է յիստակ: – 92. Հարցումն՝ եթէ էրբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային – 92. զի օտար տաքութիւն էրբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գեճ խառնուածքն – 92. նա օտար տաքութիւնն էրբ ի յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն զհճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ – 92. Ապա էրբ այդ հանց հանդիպի^ա զերդ որ ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն էրբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Եւ էրբ այդ ջերմտ յստակ լինի^ա նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլերդն - 94. Ապա էրբ չլինի յիստակ օր ընդ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ ... - 94. զի դոմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ, էրբ չկարէ խմել զգարեջուրն: – 95. Եւ էրբ նոպայն անցանի, տուր կերակուր սպանախ – 95. Եւ էրբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր – 98. Եւ էրբ եւթն օր անցանի, դու օշինդր տուր յամեն օր - 100. Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն^ա և էրբ դողն առնու զմարդն^ա զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. և էրբ պակասութիւնն, տուր զվարդին փոքր կուրսն սրքնճպինով – 102. և այլ որ էրբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ զստամոքսն փարփուտ: - 104. էրբ ծարաւն խիստ լինի, տուր գարեջուր - 104. Ապա էրբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երկնայ ... պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով - 104. էրբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն... և էրբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմն ի յերկան բերէ, զոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105. և էրբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմն ի յերկան բերէ – 105. և էրբ պահ մի անցանի, որ ի ստամոքացն գնայ, թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 105. Եւ էրբ ի գոգն եփելոյ նշաննին

յերևան գան, պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տասս – 106. և էրբ արեգակն
 ցաթէ գարեջուր տուր - 106. Եւ էրբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգաւարայ ... ի բանի
 պահէ: - 106 Այս ջերմս ընծայի էրբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար
 ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Եւ էրբ ջերմն արձակի ... և բաղանիս մտէ – 108.
 առաւօտուն դամոյնի ջուր տուր, և էրբ արեգակն ծագէ գարեջուր տուր – 108. և էրբ
 ուրդի՝ որ այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի
 իմիտետոռատէս: - 109. Ապա էրբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝
 որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած – 109. զի էրբ ինքն ի
 լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անումբն անուանել: - 110. էրբ վերանայ իւր
 տաքութիւնն, ահովէ հիւանդին - 110. Եւ այլ գիտացիր՝ որ այս նշանօքս, և այս
 օրինակովս ... լինին և այլ ցեղ ջերմերն, էրբ խառնին ընդ իրար – 110. Եւ էրբ
 հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով -
 112. և էրբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպաճ տուր - 112. և էրբ
 այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ, կամ փայծաղնացան – 114. էրբ այս
 ջերմս յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 115. և իւր կաշին սակաւ
 մին խոշորի և տապի, մանաւանդ էրբ յերկար քաշէ: - 115. Այլ այս ջերմս ընծայի՝ էրբ
 երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Մէկն լինի՝ էրբ արիւնն խանձի. և
 երկրորդն լինի՝ էրբ պալղամն խորովի. և երրորդն լինի՝ էրբ խարտէշ մաղձն այրի: –
 115. որ էրբ արիւնն խանձել լինի և այրնել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել –
 115. և էրբ գայդ նշաննիտ տեսանես, գիտացի՞ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115.
 Ապա էրբ գիտենաս զպատճառն, և զիւտն՝ որ է նիւթն, յորոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիւրաւ
 բժշկես: - 116. Մէկն ընծայի՝ էրբ այրի արոյնն, և ի սավտայ փոխի, և բորբոսի. և
 երկրորդն՝ էրբ մաղձն այրի. և երրորդն՝ էրբ պալղամն այրի. չորրորդն՝ էրբ բնական
 սավտայն բորբոսի. հինկերորդն՝ էրբ մէկ ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի,
 կրկնէ և երկու այրնէ զջերմն: - 116. և էրբ եփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին երակ առ
 ի բարսիլիկէն – 116. զի արիւնն էրբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ
 կենայ այս անօթի - 117. ապա էրբ անցանի եւթն օրն, զայս մտպուխս տուր: - 117. Եւ
էրբ տասս, տուր այս դիւօքս – 118. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանդ՝ էրբ եփած լինի նիւթն

- 118. Եւ էքք նոպայն թողու, վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճպինով և եղկ ջրով – 119. Եւ էքք հիւանդութիւնն եփի, երակ առ, զի մաղձն ի յայրիլ լինի – 119. Եւ էքք հիւանդութիւնն եփի, երակ առ – 119. զի մեր վարդապետն Գաղիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ էքք ի բագուկն կապեն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտէ – 120. Եւ այլ փորձեցին որ առաջինքն, և զայս շատ են փորձել, զի խոզին ոսկրն՝ էքք կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120. Այլ էքք զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հագցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հագցնես^ա առանց լուանալոյ^ա օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121. և էքք բորբոսին, ապա ընծայեն զայս ջերմս՝ որ տետռատէօս ասեն: - 121. Եւ էքք նոպային օրն լինի, սրքնճպին տուր տաք ջրով: - 121. Եւ էքք ջերմն ի վճարն գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր - 122. և էքք կերակուր տաս, հաւձագ տուր և տուռայճ, օգտէ: - 123. Ապա էքք լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ լինի – 124. Ապա էքք գիտենաս որ հիւանդութիւնն կատարեցաւ, պատեհ է որ զիր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես, նոյնպէս և զիր զկերակուրն^ա քան զայն^ա որ էքք էր սկիզբն, և քան զայն^ա որ այլ յետոյ այրնես: – 125. Եւ էքք տեսանես զնշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛ – 125. Եւ էքք զամենտ արարեալ լինի, տո՞ւր դափտի կուրս - 127. և էքք հիւանդութիւնն եփած լինի, պահետ է զայս դեղերս ի բան տանել: - 127. և էքք հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա – 128. զի որչափ նիւթնին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ, մանաւանդ էքք չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. Ահրիժենիօսն ասէ, եթէ էքք այս ջերմս խիստ դողացնէ ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. Իսկ էքք ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն – 132. և էքք ջերմն վատուժ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. Եւ սկսանի այս ժամանակս էքք կատարի հիւանդութիւնն, և երթայ մինչև ի վճարն – 135. շատք մեռանին ի հիւանդաց. մանաւանդ էքք հիւանդութիւնն դժար լինի և ծանր – 136. Եւ էքք տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է - 137. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն էքք ձմռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն – 140. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի, մանաւանդ էքք հիւանդին ուժն պակասի: – 141. Ապա էքք այդ

հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141. Հապ գլխացաւի, էրբ ի հովէ լինի – 145. էրբ ի պէտս անկանի որ յայս ցաւերս, առցէ սմանէ ըստ ուժոյն – 149.

ԵՐԲԵՄՆ – Ընծայի ջերմն յարտաքուստ պատճառանաց. էրբեմն ներքսէ: - 6. Այլ հոգսն լինի էրբեմն յահէ և երկիւղէ, և էրբեմն յուրախութենէ և խնդալոյ - 18.

ԵՐԵԿՈՅԻՆ - Եւ երեկոյին տուր զայս դեղս: - 44.

ԵՐԵՍ / Ք / - էրեսացն և աչացն գոյնն կարմիր լինի – 7. էրեսացն գոյնն կարմիր լինի – 9. և էրեսացն գոյնն չլինի կարմիր–10. Իւր նշանն այն է որ էրեսն կարմիր լինի - 16. և լինի որ էրեսն այտոց առնու – 16. և էրեսացն գոյնն խիստ կարմրի – 16. և իւր նշանն այն է որ էրեսացն գոյնն դեղին լինի – 20. և ի յերեսն այտոց երևենայ – 21. Եւ էրեսացն գոյնն կարմիր լինի – 22. Իւր նշանն այն է՝ որ էրեսացն գոյնն կարմիր լինի – 23. Իւր նշանն այս է՝ որ էրեսաց գոյնն դեղին լինի - 31. և էրեսաց գոյնն ի յարճիճի գոյն ի յար լինի – 33. և յերեսն այտոց անկանի: - 35. և էրեսաց գոյնն զերդ կրակաց մոխրի լինի – 39. և էրեսն կարմրի – 66. Ապա թէ գլուխն գեճ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. զայտնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ – 68. և էրեսաց գոյնն կարմրի – 70. և ի յերեսն լիութիւն լինի – 70. իւր նշանն այս է՝ որ էրեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն – 76. և էրեսացն գոյնն փոխի: - 81. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փութս անկանի, տո՛ւր զդեղն նախկին գոր յակրայբադինն կայ գրած – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փութս անկանի կամ ի յոտսն – 85. Եւ իւրեանց նշանն այս է, որ էրեսաց գոյնն պղտոր լինի – 121. և էրեսաց գոյնն փոխի ի կարմիրն կամ ի դեղինն – 145. և էրեսաց գոյնն չփոխի – 143.

ԵՐԵՍՈՒՆ – ա՞ռ դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի, և ի թրջոց արկ ի յերեսուն դրամ ճուլապ – 101. և առ յունապ քսան հատ ... սպոտան էրեսուն հատ – 146.

ԵՐԵՍՈՒՆ ԵԻ ՎԵՅ – և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն էրեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: - 92.

ԵՐԵԻԱԼ – և ի մարմինն չորութիւն երևայ – 28. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, գիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. Այլ բժշկապետն Ապուճարէնն ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132.

ԵՐԵԻԱՆ – և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի գատ, և այնոց որ չունին երևան նոպայ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. տես նաև ՅԵՐԵԻԱՆ գլխաբառի տակ

ԵՐԵԻԵԼ - ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ի գոգն և ի մաճասին երակն, դարձեալ գնոյն ստածումնոյ ի բան տար: - 14. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երկի – 28. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ գոր յունսպով և փորձոկած ոսքնով եփած լինի ... ի բանի պահէ: - 78. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել, և պակաս է – 110. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134.

ԵՐԵԻԵՆԱԼ, ԵՐԵԻՆԱԼ – բայց վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ռ ի միտ օրինակ գդարբնի փութսն - 4. Եւ իւր նշանն այս է, որ աչքն խորանայ ... և ի յերեսն այտոց երևնայ – 21. և փորն փարփուտ և դատարկ կերևնայ: - 39. Եւ այն նշաննին^a որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք. ապա թէ չերևնայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն երևնայ: - 64. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ^a որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևենայ՝ այս են – 66. և լինի որ կարմիր շտեր երևենան – 66. Եւ այլ նշաննին և պատահումնքն երևենան – 80. և այդ հովութիւնդ ժամ մի մնայ, և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ առաջքն – 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամէնն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի - 81. և ստածէ ըստ իւր նշանացն գոր երևենայ: - 85. ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերևնայ ի յայդ նշաննոյդ^a գոր ասացաք^a բնով. մանաւանդ խառն նշաննի երևենան - 94. և հիւանդին փորքն չերևնայ նիհարութիւն և ոչ բարակութիւն – 94. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բռնէ, և տաքութիւնն շատ երևնայ ի մարմինն – 97. Ապա թէ աւեր արիւնն զօրաւոր և յաղթող

էրևնայ, պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն – 102. Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս էրևնայ ... պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճալինով - 104. Իսկ տո՞նտեսն՝ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն, զի ի դուրս է յերակացն բորբոսն, օր մին էրևնայ և օր մին չէրևնայ: – 110. զի այս անունս լնու գայն զօրն, և գայն տեղին, որ չէ ի յէրևենայ – 110. Ապա թէ ի գոգն եփելոյ նշան էրևնայ, եփած աֆթիմոնն տուր – 121. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս... և եփելոյ նշանն յէրևնայ, ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ ... և ի վճարն ի նոպային ի մարմինն տաքութիւն էրևնայ, տուր գդեղերն՝ որ զգոգն յորդորեն – 130. և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի, և ի վճար ջերմանն տաքութիւն էրևնայ ի մարմինն:– 131. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ...կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով գայ, որ եփելոյն նշաննին չունին և չէրևնան բնով, ապա զհտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ էրևնայ, զհտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման էրևնան, զհտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138.

ԵՐԵԻԵՅՈՒՅԱՆԵԼ – ապա տե՛ս՝ թէ որ նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին, և էրևեցուցանէ զիւր նշաննին – 110.

ԵՐԵԻՆԱԼ – տե՛ս ԵՐԵԻԵՆԱԼ

ԵՐԵԻՈՒՄՆ- և կայ՝ որ այլ աւելի և իւր եփելոյն էրևումն յուշ լինի – 94.

ԵՐԵՔ – Վասն էրէք ազգ ջերմանցն – Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս գայս^a միայն վասն էրէք ազգ ջերմանցն համառոտ^a նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. և զէրէք ազգ ջերմանցն միայն հաւաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի. գնախագիտութիւն և գստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն էրէք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. Հաւաքումն համառօտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն էրէք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. Արդ վասն ջերմանցն զիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս էրից պատճառանաց: - 2. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ, և ի միտ

առնուլ վասն էրէք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Այժմ պատմեմք
 զորպիսութիւն ջերմանն և զիւր գիտութիւնն, որ էրէք ազգ են: - 3. Եւ ասացին
 իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն էրէք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն
 սկսանի – 3. և մարմինք մարդկան ընդ էրէք բաժանին: - 3. Առաջին բաժինն էրէք շունչ
 են, զոր էրէք հոգի անուանեն – 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յէրէք հոգիքն լինի,
 միօրեայ ասեն – 4. մէկն չորս նիւթն են, և զէրէքն այլ ի յետոյ պատմեցից
 օգնականութեամբն աստուծոյ: - 4. Այլ Գաղիանոս վասն էրէք ազգ ջերմերոյն զիրքն,
 յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4. Եւ ինքն էրէք ցեղ լինի – 4. և հաստատին նոքա
յէրէք բնաւորական գիճութիւնքն – 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յէրէք հոգիքն լինին, չունի
 օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիւօք - 4. Այլ բժշկական վարդապետքն
 նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն. զի բաղանիքն յէրէք իրոյ կատարի - 5.
 նոյնպէս և մարմինք մարդկան յէրէք իրաց են շինեալ - 5. և երրորդն էրէք շունչ են, զոր
էրէք հոգի անուանեն – 5. Նոյնպէս և ջերմն էրէք ազգ են – 5. մինն բնակի ի յէրէք հոգիսն
 – 5. իսկ զօղն ի յէրէք շունչն, զոր անուանեն էրէք հոգի: - 5. Այժմ սկիզբն առնեմք
 օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զէրէք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ – 6. Վասն
 միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յէրէք հոգոյն դատմանեն լինի: - 15. Իսկ իւր
 ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն. և ըստ հիւանդի ուժոյն՝
էրկու էրէք հեղ: – 23. փութով փոխի ի հալնմաշ ջերմն, մանաւանդ որ պատճառն յէրէք
 հոգիքն լինի – 34. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն էրէք ազգ հալնմաշ ջերմանն:
 - 35. այս ջերմն բաժանի ի յէրէք ցեղ – 36. Եւ այս էրէք ցեղ հալնմաշս ընծայի ի բնական
էրէք ցեղ գիճութենէն – 36. Ապա այն էրէքէն առաջին ցեղ հալնմաշն ընծայի, որ կոչի
 թառմեցնող - 36. իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս ... և այլ ամենայն
 պատճառքն^ա զոր այլ յառաջդ ասացաք ի յէրէք հոգիսն - 38. նշանն այս է՝ որ էրէք օր
 անցանի ... և իւր տաքութիւն չիլինի ուժով, և այլ չիլինի նշան՝ որ ի բորբոսային
 ջերմերոյն – 38. Եւ ինքն ընդ էրէք ցեղ բաժանի – 41. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ ...
 քահրիպար էրէք էրէք դրամ – 43. Ա՛ն գառնալեզու էրէք դրամ ... քիթրայ և նշայ էրէք
էրէք դրամ – 43. Ա՛ն ... տապաշիր էրէք դրամ ... քահրիպար էրէք դրամ – 43.
 Մահամատի Չաքարիայն ասէ^ա թէ այս ջերմն էրէք ցեղ լինին - 45. Իւր ստածումն այս է^ա

որ օրն էրկու էրէք հեղ ի բաղանիս մտէ - 47. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կաւ էրէք դրամ – 50. ա՛ն բակլայի ալուր էրէք նուկի – 51. Ա՞ն ... տաճիկ կռէզ և քիթթայ էրէք էրէք դրամ– 51. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի... և քաղցր նշի ձէթ էրէք դրամ – 52. Եւ այլ գիտացիր՝ որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. զերդ որ արեանն ջերմն բաժանի ի յէրէք ցեղ: - 57. Եւ այս լինի վասն էրէք պատճառանացդ – 59. և այդ ի յէրէք պատճառանաց լինի: - 60 իսկ վասն էրէք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարաք, որ է արեան ջերմն – 62. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի, և ինքն ընդ էրէք ցեղ բաժանի: - 64. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինէիս ջերմն^ա որ յարենէ լինի, յէրէք ցեղս բաժանի: - 65. և ընդ էրէք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող – 70. Ա՛ն տապաշիր էրէք դրամ ... տաճիկ կռէզ էրէք դրամ. նշաստակ էրէք դրամ – 71. և ի կարեց ժամն՝ էրէք դրամ ի բանի պահէ – 71. Իսկ մեր յիշելոյն զայս էրէք ցեղ այտոցս^ա որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. և առ լուք աղցած և մաղած, և էրէք դրամ ի ներս խառնէ, և տո՞ւր - 77. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... յամէն մէկէ էրէք դրամ - 77. էրէք օր էրէք զիշեր ի յար լինի տաքութիւն առանց պակասելոյ – 78. Ա՛ն ... բաղիանի հունդ, որ է ըռզիան, էրէք դրամակշեռ – 78. զայս զամէնս լիտր ու կէս ջրով եփէ, մինչև ի յէրիցն մէկն մնայ – 78. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմս^ա որ ի պալղամէն ընծայի, որ էրէք պատճառանօք ճանաչի, զերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն, որ էրէք պատճառանօք ճանաչին: - 80. ա՛ն ... շուքաղ էրէք էրէք դրամ – 84. զայս ամէն էրէք լիտր ջրով եփէ - 84. Ա՛ն ... դափտի քամուքս և մագտաքէ էրէք էրէք դրամ – 85. և իւր նշաննին յէրէք իրաց լինին, զերդ որ այլ յառաջդ ասացաք ի պալղամին ջերմն: - 90. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն մաղձին եւութեամբն, որ յէրէք դէմս բաժանին: - 90. Տամք այնպիսոյն պատասխանի այսպէս, եթէ չորութիւն էրէք դէմս ունի – 92. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդս^ա որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յէրէք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիրտ ելանելն, և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 93. Իսկ այն իրուին^ա որ ի դուրս են ի բնութենէն, էրէք են – 93. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբն են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն ... և էրէք շունչն, զոր էրէք հոգիք անուանեն:– 93. Այլ պատեհ

է՞ որ գիտենաս զմադան, որ էրէք ցեղ են - 94. և հետ էրէք պահու չորք պահու տո՛ւր զկերակուրն - 96. զի յայս ջերմս հանապազ այդ էրէք հանդիպին - 96. Ա՛ն չոր մանուշակ, և խիարի ունդ կուած էրէք էրէք դրամ - 101. Էհաննայ սրափիոնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ էրէքն բորբոսին - 102. Ա՛ն ... և քիթբէ, և նշաստակ էրէք էրէք դրամ - 105. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և էրէք կրկնակ տետռատէօս կոչէ - 107. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմս էրէք դէմս ունի - 110. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յէրէք պատճառանացն - 114. Այլ այս ջերմս ընծայի՞^ա երբ էրէք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ էրէք ցեղ պատճառանացոյ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. Ա՞ն շէկ չամիչ ... կարօսի և ըռզիանի տակի կեղև էրէք էրէք դրամ - 117. ա՞ն ... կարօսի, և ըռզիանի հունդ էրէք դրամ - 118. Ա՛ն ... չոր զուկի, և անիսոն էրէք էրէք դարմ - 119. Ա՛ն ... աֆտիմոն էրէք դարմ - 119. և տուր կուրս մի աղցած մադած՝ եղկ ջրով յառաջ քան զնոպայն էրէք պահով - 119. Ապա հետ էրէք շաքաթու տուր հաւու ձագ և տուռայճ- 120. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ ընծայի այս ջերմս՝ յորժամ էրէք նիւթն այրին, և ի սաւտայ դառնան - 121. այլ թէ յէրէք պղպեղեան մաճունէն, և ի չամանի մաճունէն տաս^ա պատեհ է: - 125. Ա՛ն ... աստախօտոս էրէք դարմ - 125. և ա՛ն ի դեղէտ էրէք դրամ, և փենիտ շաքար էրէք դրամ - 127. յամէն էրէք օր տուր կէս դրամ - 127. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն, եթէ առաջին ժամանակն ընդ էրէք բաժանի: - 134. Եւ երկրորդ բաժինն մինչև յէրէք օրն լինի - 134. զի երրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան զայլ էրէք ժամանակսն - 136. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն էրէք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման կատարիլն, և ի պակասիլ հիւանդութեանն, եթէ զայս էրէք ժամանակս ցուցանեն էրէք իրք - 137. Ապա հետ /գրքում^ա հոտ/ քսան աւուր տկարանայ բնութիւնն, և չկարէ յամէն էրէք օր ու կէս բուրհան այրնել, այլ յամէն էրէք օր ու կէս յիմաց այրնէ - 141. և առ պասպայիճ քերած և ձարձատ այրած էրէք դրամ. աֆտիմոն երկու դրամ - 146. Ա՛ն ... տապաշիր էրէք դրամ - 146. և ա՞ծ ի վերայ էրէք կարգ և կթխայ ջուր - 147. էրէք օր խմէ մուխլ զայս: - 147. Եւ ըզմարմինդ ջեր պահէ այդ էրէք օրտ - 147. և էրէք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր

հետ դեղին – 147. Ա՛ն էրէք դրամ դարիսենի ... և էրէք դրամ անիսոն. սումպուլ, մագտաքէ էրէք էրէք դրամ. մուխլագրախ էրէք դրամ – 148. և եփէ որ էրէքէն մէկն մնայ – 148. և քանի զիր չաքդ՝ սպիտակ մեղր ա՞ն ի յինքն խառնէ, և զանճապիլ, դարիսէն պղպեղ էրէք դրամ – 149. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ էրէք տարպայ – 150.

ԵՆԵՔ ԵՆԵՔ - Ա՛ն ... հազրի հունդ, քահրիպար էրէք էրէք դրամ – 43. Ա՛ն ... քիթրայ և նշայ էրէք էրէք դրամ – 43. Ա՞ն ... տաճիկ կռեզ և քիթրայ էրէք էրէք դրամ – 51. ա՛ն ... և պատվարդ՝ որ է հողմավարդ, և շուքազ էրէք էրէք դրամ – 84. Ա՛ն ... դափտի քամուքս և մագտաքէ էրէք էրէք դրամ – 85. Ա՛ն չոր մանիշակ, և խիարի ունդ կուած էրէք էրէք դրամ – 101. Ա՛ն տապաշիր հինգ դրամ ... և քիթրէ, և նշաստակ էրէք էրէք դրամ – 105. Ա՞ն ... կարօսի և ըոզիանի տակի կեղն էրէք էրէք դրամ – 117. ա՞ն ... կարօսի, և ըոզիանի հունդ էրէք էրէք դրամ – 118. Ա՛ն ... չոր գուկի, և անիսոն էրէք էրէք դրամ – 119. Ա՞ն ... պասպայիճ, և աֆտիմոն էրէք էրէք դրամ – 127. Ա՛ն ... սումպուլ, մագտաքէ էրէք էրէք դրամ – 148. և քանի զիր չաքդ՝ սպիտակ մեղր ա՞ն ի յինքն խառնէ, և զանճապիլ, դարիսէն պղպեղ էրէք էրէք դրամ – 149.

ԵՆԵՔ ՀԱՐԻԻՐ – Ա՞ն սերկևիլ կամ խնձոր ... ծեծէ՝ որ ընդ մաղն ի վայր ելնէ, դրամակշեռ էրէք հարիւր – 148.

ԵՆԵՔ ՈՒ ԿԷՍ – և չկարէ յամեն էրէք օր ու կէս բուրհան այրնել, այլ յամեն էրէք օր ու կէս յիմաց այրնէ - 141.

ԵՆԵՔՕՐԵԱՅ – հոռոմն ակռասու տէտռատէոս անուանէ, և տաճիկն ղըպնախպա, որ թարգմանի յիստակ էրէքօրեայ – 97. ապա այս ջերմս յերևան գայ, զոր տաճիկն ղպլագմայ անուանէ ... որ թարգմանի երկու էրէքօրեայ – 107. և հոռոմն տիս տրիտէօն անուանէ, որ թարգմանի երկու էրէքօրեայ. զի զօր ընդ մէջ ջերմն էրէքօրեայ անուանեն: – 107. և այն էրէքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն – 107. Ապա այս ջերմանս որ էրէքօրեայ ասեն, մի օրն յիստ գայ իւր նոպայն և յիստ դողացնէ - 107. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտռատէոս ասէ ... որ թարգմանի կէս էրէքօրեայ: – 109.

ԵՐԷ – նա թշնամին որ գայ այն էրէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120.

ԵՐԹԱԼ – Ապա տաքնայ արինն ի հոն՝ և տաքցնէ զերական ... և էրթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ – 22. զի արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն էրթայ: - 22. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնեւ, մինչև ի վայր էրթաս - 33. և երեսաց գոյնն զերդ կրակաց մոխրի լինի ... և քնքերն ի ներս էրթայ – 39. քնքերն և երկու աչքն ի ներս էրթան: - 47. Եւ երկրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար, և որչափ էրթայ՝ պակասի և թուլանայ - 58. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի, հանց որ փաղաղս էրթայ, ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արին էրթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն, և էրթայ մինչև ի վճարն – 135.

ԵՐԻԱՍ – Ա՛ն սապո ... զըռնանդ յերկայն որ է աղնկան տակն, էրիաս՝ որ է մրտին տակն - 145.

ԵՐԻԿԱԾՔ – և ընդ էրիկածքն՝ օճանէ զմարմինն լիլուֆարի ձիթով – 44.

ԵՐԻԿԱՍ – տուր զսրքնձպինն, զի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն, և զգոգն յորդորէ ... և զէրիկամանցն բանայ – 84.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ – Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ձերոց միայն, այլ և էրիտասարդաց և միջահասակաց - 36. Եւ այս ջերմս առաւել էրիտասարդաց հանդիպի – 108.

ԵՐԿԱԹ – վասն այդ պատճառանացդ չորրբոսի շուտ^a և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ. զի բնութեամբ ի քարն և ի յերկաթն ի յար է: - 60. Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ – 60. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին, զերթ զէրկաթն և զքարն - 92. և այլ մենք կանք և տեսանեմք զմկնատիզ քարն^a որ է խանդումանդ, որ խասիաթով զէրկաթն կուքաշէ - 120.

ԵՐԿԱՐՕՐԵԱՅ - Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, զնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն. զբորբոսային և զանբորբոսն, զսուրն և զերկարօրեայն, զնոպայովն և զաննոպայն - Բ. Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի... և կամ հետ երկարօրեայ հազի լինի – 54. և մէկայլն՝ որ զիտենայ զսուրն և զերկարօրեայ հիւանդութիւնքն: - 136. Այլ ասէ Գաղիանոս, եթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու իրք են – 140. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ զիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն – 142. զայս զամենս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանալ զսուր հիւանդութիւն և զերկարօրեայ: - 142. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին ... նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ – 143. տե՛ս ՅԵՐԿԱՐՕՐԵԱՅ

ԵՐԿԵՂ – Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն ... կամ սահ և արկելոյն - 6.

ԵՐԿԻՂ – Եւս առաւել պատճառն այս լինի^ա որպէս սուզն և հոզն ... սահն և երկիւղն - 35.

ԵՐԿԻՐ – Եւ այլ զիտացիր^ա որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ մարմինն սար լինի ... և այնոց որ սակաւ կերակուր կերակրին, և այնոց որ ի տաք երկիր լինին – 40. և այլ^ա որ այս ջերմս յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. Այլ որ զիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն և զերկիրն և ժամ - 66. օղին խառնուածքն և երկիրն օղն հով լինի և զիճային: - 80. և օղն հով և չորային լինի, նոյնպէս և երկիրն: - 114. և տարօքն ալտոր լինի, և ժամն ձմեռնատուրք լինի, և երկիրն հովային լինի - 116. վեցերորդն՝ օղոյն զորպիսութիւնն և զերկիրն – 143.

ԵՐԿԻԻՂ – Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո ... և որ վախեալ է և երկիրն ունի^ա ամեհէ և աներկիրացո - 15. Եւ այլ լինի պատճառ հոզալն և տրտմելն, սահ և երկիրն, և սիրտ ելնելն - 15. Այլ հոզան լինի երբեմն յահէ և երկիրն - 18. Ապա այն հոզան որ ի յահէ լինի

և և լերկիւղէ, իւր նշանն այս է^ա որ չորացնէ գմարմինն - 18. լերկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ – 25.

ԵՐԿՈՏԱՍԱՆ – Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէջ մաղձն, նա առնէ գորիտէօս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի լերկոտասան պահ: - 63. և արկ ի ներքս շաքար լերկոտասան դրամ – 117.

ԵՐԿՈՒ – Եւ երկրորդ պատճառն այն է^ա որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի լերկուս - 2. բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն^ա ջերմացուցանէ և գայլ ևս լերկուսն - 5. և այլ որ ինքն լինի պատճառ այլ ևս լերկու ջերմերոյն – 6 մաճասին երակն վասն լերկու պատճառաց լինի փոքր և սուր – 12. Նոյնպէս և վասն գոզին սպիտակութեանն լերկու պատճառք են – 12. Ապա յետ լերկու ատուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո – 14. Եւ այլ ասեմ որ հոգսն լերկու դէմս ունի - 18. Իսկ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն. և ըստ հիւանդի ուժոյն՝ լերկու երեք հեղ: – 23. և օր մի լերկու՝ շաքարով փոխինտ ուտէ – 25. Եւ ամենայն օր լերկու հեղ գմարմինն օծնէ – 34. Այլ գիտացիր որ այս ջերմն լերկու ազգ են – 35. ապա թէ հետ ատուր մի կամ լերկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41. և արա գայդ յատուրն լերկու հեղ- 42. Իւր ստածումն այս է^ա որ օրն լերկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ - 47. և յետ լերկու պահու՝ եղկ աւազան մտէ – 47. Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ գայծու ծոին, և փողիցն խոտումն ի դուրս ցցլի, և լերկու ուսն բարձրանայ ... քներն և լերկու աչքն ի ներս երթան: - 47. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ լերկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. տո՛ւր ... գառնալեզուի ջուր հում և առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ լերկու դրամ դդմի ձէթ ... կամ լերկու դրամ մանուշակի ձէթ:– 50. ա՛ն բակլայի ալուր երեք նուկի ... և նշի ձիթով եփած՝ լերկու նուկի – 51. և եփէ ցուր մնայ լերկու լիտր – 52. զի այս լերկու հիւանդութիւնս հակառակ են միմեանց – 53. Եւ ամէն օր լերկու հեղ ի յաւազանն մտէ - 55. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և պզրկատունի լուղապով կուրս արա, զմէն մէկ լերկու դրամ – 56. ապա ասեմք զտէտռատէօսն՝ որ է լերկու օր ընդ մէջ ջերմն. զի լերկու օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 57. և իւր նոպայն լերկու օր ընդ մէջ լինին – 57. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ լերկու օր հանկչի մարմինն - 57. Ապա այն ջերմն^ա որ ի յայլ

նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^a որ բորբոսած լինի, և կամ եփի, և կամ երկուքն հասանին՝ որ եփի և վճարի: - 58. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու զնոպայն – 59. Բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով – 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի զնոպայն քսան և չորս պահ: – 63. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենէն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենէն, և երկու մարսն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէիս ջերմն – 65. Ապա թէ գլխացաւութիւն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ որ է ծղին՝ կապէ: - 69. և հետ երկու պահու սրքնձային առնու նռան ջրով – 73. ա՞ն ... և իւրոյ առջասայն, և նռան կեղև, ի յամեն մէկէ երկու դրամ - 74. Իւր պատճառն ի յերկու իրաց լինի – 74. Ա՞ն ... մատնեհար կաւ երկու դրամ – 77. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն - 81. և ի յայն ջերմն՝ որ երկու օր ընդ մէջ լինի նոպայն, զոր անուանեն տետռատէօս: - 83. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, զոր անուանեն անփիլիօս և լիպիրիայ: - 88. Այս երկու ջերմս ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամեն – 88. Վասն ստածման և բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիօս և լիպիրայ կոչեն: - 89. և անուանի յիստակ երկու տետռատէօսն – 90. վասն այդ պատճառանացդ անուանի երկու տետռատէօս - 90. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն, զոր երկուս կոչեն – 90. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն, ի բնութիւնն և ի մարմինն, որ է էութիւն: - 92. զի երկու դէմսն ժողոված ունին՝ զբնութեանն և զմարմնոյն: - 93. Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի – 97. և տեսանես՝ թէ յերկուքն ո՞ր ունի կարիք օգնելոյ – 99. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի - 100. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի – 101. Էհաննայ սրափիոնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին - 102. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու զստածումն և զդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջաւայր արա: - 103. ապա յետ երկու պահուն զարեջուր տուր: - 104. և հետ երկու պահուն տուր զգարեջուրն հովցուցած – 104. Ա՛ն

կարմիր վարդ ... և տապաշիր երկու երկու դրամ - 104. Ապա թե չուտե կերակուր, տո՛ւր զգարեջուրն երկու հետ - 105. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատեու կոչէ - 107. յետ երկու պահու գարեջուր տուր: - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և գոյսն ընդ այրեցող ջերմն ... ի մէջ արա, որ ի միջավայր լինի ընդ երկուսն - 107. և հոռոմն տիս տրիտեօն անուանե, որ թարգմանի երկու երեքօրեայ - 107. Ջի այս ջերմն երկու վասն այնոր անուանեցին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթն - 107. Մահամատի Չաքարիայն ասե, եթէ ստածումն այս կրկնակ ջերմանս՝ որ երկու տետռատեու կոչեն, այս է - 108. Այս ջերմն երկու նիւթ ընծայի, և ի յերկու տեղաց լինի - 109. և երբ ուրդի՝ որ այս երկու ջերմն ի յիրար խառնին ... և անուանի իմիտետռատեու: - 109. Ջի մէկ օրն երկու ջերմն լինի - 109. ապա պատեհ համարեցան երկու զօրաւորացն անուամբն կոչել, քան երկու տկարացն: - 110. Եւ երկրորդ դէմն այն է, որ երկու նիւթն հաւասար լինին - 110. Ապա թե հաւասար լինին երկու նիւթն ... պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնե հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն - 111. Ապա թե երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և պալղամն ... տո՛ւր զպատատկի ջուրն սրքնճպինով - 111. և ինքն երկու ցեղ լինի: - 113. Ապա թե ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատեու ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի զնոպայն, և օր մի չունի - 113. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմն կրկնակ, և երկու տետռատեու, որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբոսն: - 113. Ապա թե ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատեու ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի - 113. Այլ զիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի երեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Ապա թե զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն իւրեանցմէ, զիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալրս է - 115. հինկերորդն^ա երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կրկնէ և երկու այրնէ զջերմն: - 116. Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի չառնու - 116. Տաճիկն բբղ ասե ... որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն- 116. տուր վարդմարապայ^ա կարօսի և ըռազիանի ջրով, յամեն մէկէ երկու նուկի - 117. և տուր երկու դրամ և կէս ռազիանի և կարօսի ջրով - 118. Ա՛ն սատապի տերն ... սալիխէ. և անայրեց ծծում երկու երկու դրամ և կէս - 119. Եւ այլ ի գարնան ատուրքն պատեհ է որ

պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն, զի կրկնէ զջերմն և էրկու այրնէ - 120. և իւր նշանն այս է՝ որ էրկու օր հիտրաց նոպայ լինի, և օր մի չլինի: - 120. Եւ յայն էրկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և գտատան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և էրկու այրնեն և շատացնեն զջերմն - 126. և իւր նշանն այն է՝ որ էրկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ օրն չգան: - 126. և ունէր մարդն այն էրկու ջերմն՝ զոր ասացի - 126. և ա՛ն ի յայտ ջրէտ հարիւր դրամ ... և էրկու տէնկ սև վրացի կոճ - 127. Եւ երբ զամենտ արարեալ լինի, տո՛ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ էրկու նուկի սրքնձպին ջրախառն - 127. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ էրկու օր ընդ մէջ գայ նոպայն - 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ ... և պալի էրկու օրն կերակրէ և պարարէ զմարմինն: - 127. Վասն այն էրկու ջերմերոյն՝ զոր հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն - 129. Իսկ ստածումն այս էրկու ջերմերոյս զերդ զտեստաստես ջերմանն լինի, որ է չօրեքօրեան - 131. և հետ այնոր յամենայն էրկու օր ի բաղնիս մտո - 133. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա զհտութիւնն վասն էրկու պատճառանացն - 135. Այլ ասէ Գաղիանոս, եթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, էրկու իրք են - 140. Ա՛ն սապո մի դրամ ... զաֆրան, մուխլազրախ էրկու էրկու տանկ - 145. Ա՛ն սապո էրկու դրամ - 145. Ա՛ն դաֆէթի քամուքս վեց դրամ ... կարմիր վարդ, սումպուլ էրկու էրկու - 146. ա՛ն .. ըռազիանէ, անիսոն, հացհամեմնի հունդ էրկու էրկու դրամ - 146. և լից ի վերայ էրկու գղալ նշի ձէթ - 146. ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ ... հացհամեմնի հունդ էրկու դրամ - 147. լից ի վերայ էրկու գղալ նշի ձէթ, տուր յանուն Յիսուս Քրիստոսի: - 147. Ա՛ն յունապ ... քերած պասպայիճ և ձարձատ արած էրկու դրամ. ըռազիանէ, հացհամեմնի հունդ էրկու էրկու դրամ - 147. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, էրկու կամ երեք տարպայ - 150.

ԵՐԿՈՒ ԱՅՐՆԵՆ - հինկերորդն^a երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կրկնէ և էրկու այրնէ զջերմն: - 116. Եւ այլ ի գարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն, զի կրկնէ զջերմն և էրկու այրնէ - 120. Իսկ այն մարդիկն^a որ

հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն զջերմն - 126.

ԵՐԿՈՒ ԵՐԵՔ – Իւր ստածումն այս է՞ որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ - 47. Իսկ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն. և ըստ հիւանդի ուժոյն՝ երկու երեք հեղ: – 23.

ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՈՒ – Ա՛ն կարմիր վարդ ... և քիթրէ, և տապաշիր երկու երկու դրամ - 104. Ա՛ն ... սալիխէ. և անայրեց ծծում երկու երկու դրամ– 119. Ա՛ն ... զաֆրան, մուխլազրախ երկու երկու տանկ – 145. Ա՛ն ... կարմիր վարդ, սումպուլ երկու երկու– 146. ա՛ն .. անիսոն, հացհամեմնի հունդ երկու երկու դրամ - 146. Ա՛ն .. ըռազիանէ, հացհամեմնի հունդ երկու երկու դրամ - 147.

ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՈՒ ԵՒ ԿԷՍ – Ա՛ն սատապի տերն ... սալիխէ. և անայրեց ծծում երկու երկու դրամ և կէս – 119.

ԵՐԿՈՒ ԵՒ ԿԷՍ – և տուր երկու դրամ և կէս ռազիանի և կարօսի ջրով – 118.

ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻԻԲ – լից ի վերայ երկու հարիւր դրամ ջուր – 146. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրամ շաքար - 148. և եփէ՞ զերդ որ այլ շարապի ռասմ է, ինչ մնայ ամէնտ երկու հարիւր դրամ - 148.

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ԸՆԴ ՄԷՋ – ապա ասեմք զտետոատէօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն. զի երկու օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 57. և իւր նոպայն երկու օր ընդ մէջ լինին – 57. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու զնոպայն – 59. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի զնոպայն քսան և չորս պահ: – 63. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն - 81. և ի յայն ջերմն՝ որ երկու օր ընդ մէջ լինի նոպայն, զոր անուանեն տետոատէօս: - 83. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի – 113. Այլ զիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Ապա թէ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն իւրեանցմէ, զիտացիր որ այս երկու օր

ընդ մեջ ջերմն խալրս է - 115. Տաճիկն ըրդ ասէ ... որ է երկու օր ընդ մեջ ջերմն: – 116. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մեջ գայ նուպայն – 127.

ԵՐԿՈՔԵԱՆ – պատեհ է որ նոյնպէս և զստսծումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն, և զկերակուրն – 111. գդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն, հաւասար ի բանի խահէ: - 113.

ԵՐԿՐՈՐԴ – Եւ երկրորդ պատճառն այն է՞ որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս - 2. և ամբմինք մարդկան ընդ երեք բաժինն: Առաջին բաժինն երեք շունչ են ... Եւ երկրորդ բաժինն զիջութեներն, զոր հոռոմն իլն անուանէ – 3. և երկրորդն զիջութեներն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ – 5. և երկրորդն բնակի ի չորս նիւթն – 5. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան զհճութիւնքն - 13. և անուանեն զառաջինն թառմեցնող, և զերկրորդն բարակ – 36. երկրորդն՝ ի տեղեստանն, որ յերակացն փարփուտ են – 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ զհճութիւնն ... նա ցամաքեցնէ գայն զհճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ զհճութիւնն ... նա ընծայէ երկրորդ հալնմաշն - 37. Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ զհճութիւնն ... ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալնմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի յերևան և այլ ի բաց լինին: - 38-39. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի - 40. Սահամատ Ջաքարիայն ասէ վասն ստածման և բժշկութեան երկրորդ հալնմաշ ջերմին, եթէ այս երկրորդիս բարակ անուանեն – 46. Իսկ երկրորդ հալնմաշն, որ է բարակն, նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի – 47. Երկրորդ ցեղն ափիմեռինոսն է – 56. Եւ երկրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ՞ որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նուպայէն մինչև գայ երկրորդ նուպայն. և նոյնպէս յերկրորդ նուպայէն մինչև գայ երրորդ նուպայն - 58. և երկրորդն ի հեշտ և ի դիժար բորբոսելոյն լինի նիւթն – 59. Եւ երկրորդն՝ որ շատ է արիւնն ի

մարմինն քան գայլ ցեղ նիւթերն – 62. Եւ այն նշաննին^ա որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր սասցաք. ապա թէ չերևնայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն երևնայ: - 64-65. Իսկ երկրորդ դէմսն այն է^ա որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. Ապա թէ հիւանդն գայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ...ապա գարեփոխինս տուր այս նշանօքս: - 69. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ չեն բնութեամբ – 80. և երկրորդն այն է^ա որ համովն թթու լինի - 85. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս – 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ - 90. և երկրորդն՝ որ ի մարմինն լինի – 92. երկրորդն այն է^ա որ զաֆրանի գունով լինի – 94. կակուդ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ, զերդ որ ի յերկրորդ ի գիրքն յիշեցաք: - 108. Եւ երկրորդ դէմսն այն է – 110. մէկն բնութեամբ լինի, և երկրորդն առանց բնութեան – 114. և երկրորդն լինի՝ երբ պալղամն խորովի – 115. Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն ... և երկրորդն՝ երբ մաղձն այրի – 116. և երկրորդն խարտէշ մաղձն է որ այրի - 121. Եւ երկրորդ բաժինն մինչև յերեք օրն լինի – 134. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 134. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի - 136. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 137. և երկրորդ՝ պատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանն լին – 137. գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 138. ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ զջերմն՝ որ յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: – 139. և երկրորդն՝ զպատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանն լինի – 143.

ԵՐՐՈՐԴ - Իսկ երրորդ պատճառն այն է^ա որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են – 3. և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անդամունս – 5. և երրորդն երեք շունչ են – 5. և անուանեն զառաջին թառմեցնող ... զերրորդն քակող: - 36. և երրորդ բնաւորական գիճութիւնն՝ որ լինի ի մարմնոյն միսն և ի փորոտիսն – 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ... նա ընծայէ երկրորդ հալմաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն

հասանի ... նա ընծայի Էրրորդ ցեղ հալումաշն - 37. Իսկ Էրրորդ ցեղ հալումաշն, գոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. այս երկրորդիս բարակ անուանեն, և Էրրորդն` որ քակող, դժար ողջանան. մանաւանդ Էրրորդն: - 46. Վասն ստածման Էրրորդ հալումաշին: - 47. Իսկ էթէ Էրրորդ հալումաշն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ ... անուանեցին քակող: - 47. Եւ Էրրորդ ցեղն տրիտէսն է, որ ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի - 57. Իսկ Էրրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմնէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58. և նոյնպէս յերկրորդ նուպայէն մինչև գայ Էրրորդ նուպայն, և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի ի յար տաքութիւն է: - 58. և Էրրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն, որ յամեն օր առնու գնուպայն - 59. Եւ Էրրորդ պատճառն հիւանդին մարմնոյն շինուածքն լինի - 60. Եւ Էրրորդն` որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. ապա թէ չերևնայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն երևնայ: - 65. այդ օրինակովդ լինի Էրրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է Էրրորդ ժամանակն, պատրաստ` որ չառնուս երակ - 66. Եւ Էրրորդ պատճառն այն իրիւն լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. մէկն այն է` որ ի հալած ապիկի նման է ... և Էրրորդն համովն քաղցր - 86. Իսկ Էրրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Իսկ Էրրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն - 91. և Էրրորդն` որ ի յերկուսն լինի չորութիւն - 92. և Էրրորդն այն է` որ քուռաթի գունով լինի - 94. Եւ Էրրորդ դէմսն այնէ, որ երկու նիւթն հաւասար լինին - 110. մէկն բնութեամբ լինի ... և Էրրորդն ի դուրս ի բնութենէ: - 114. և Էրրորդն լինի` երբ խարտէշ մաղձն այրի: - 115. Մէկն ընծայի` երբ այրի արոյնն ... և Էրրորդն` երբ պալղամն այրի - 116. և Էրրորդն` պալղամն խորովի: - 121. Իսկ Էրրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ - 134. և հիւանդին ուժն հետէն պակասի, մինչև չգայ Էրրորդ ժամանակն, որ կատարի ի լման: - 135. Իսկ Էրրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի - 135. զի Էրրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան զայլ երեք ժամանակսն: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի

հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի էրրորդ ժամանակն լինի: – 136. Յորժամ հիւանդութիւնն էրրորդ ժամանակն ... հասանի, պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ – 137. գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն և ի յէրրորդ ժամանակն հասաւ: – 137. ապա գիտենայ բժիշկն որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ, որ է էրրորդն: - 138. գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի յէրրորդ ... ժամանակն հասաւ – 138. գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և ի յէրրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի յէրրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յէրրորդ ժամանակն և ի կատարելութեան սահմանն – 141. և իւրեանց բուրհանն յէրրորդ և ի չորրորդ օրն լինի – 141. Պարտ է բժշկին ... որ գդեմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դեմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... էրրորդն՝ զխառնուածք մարմնոյն - 143.

ԵԻ – Օգտագործված է 4194 անգամ:

ԵԻ - բաղադրյալ մակբայների և բաղադրյալ շաղկապների մեջ՝

և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. Պարտ է գիտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն այլ և այլ տեղեաց լինի - 18. Վասն նոպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ առնեն գնոպայն: - 59. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղան ջերմերոյն նոպայնին այլ և այլ ցեղ: - 60. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ - 61. և իւր մաճասն փոփոխական և այլ և այլ ցեղ լինի – 94. և այն նշանն^ա որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն^ա այն է^ա որ այլ և այլ ջերմն լինի կալել - 114. Այլ պարտ է գիտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին – 141. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և խոչակին հլունքն, և այլ գոր նման է սոցա: - 4. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սզալն ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է^ա սոցա: - 6. և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ ... և այլ որ նման է այսոց: - 8. Հետ այնոր կերակուր թեթն և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ

պարկեշտ համեմնով եփած լինի ... և այլ գոր նման են սոցա - 11. Եւ ի յանուծահոտսն
 հոտոտայ ... գերդ գմանուշակն և ի նինոֆարն ... և այլ ամենայն իրք որ նման է նոցա: -
 17. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա
 - 19. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ.
 որպէս մանուշակի ձէթ ... և այլ սոցին նման - 21. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր
 պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն, և այլ ամենայն պատճառքն^ա գոր
 այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա
 բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն ... կամ ընդ կանացիսն, և այլ որ նման են
 սոցա - 63. և ի հովային դեղերովն տլէ այնէ, գերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ ... և այլ գոր
 ինչ սոցա նման են - 75. և այլ տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ գոր նման է
 յայդ դեղերս - 85. և տուր զտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր՝ գոր նման են այտոց: - 85.
 և տայ զսրբնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 89.
 Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրբնճուպինով ... և այլ գոր ինչ
 նման են սոցա - 89. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, գերդ մեղրն և գինին ... և
այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և
 խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին, գերթ գերկաթն և
 զքարն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ, վեց են,
 որ են այտքիկ. օդտ^ա որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, գոր ի յերեք հոգիսն
 հանդիպին, գերդ հոգալն և տրտմելն ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 93. և իւր
 ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, գերդ պղպեղն և մանանեխն և խստորն, և այլ
 գոր ինչ նման են այտոց: - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան ...
 թմրհնտոյ ջրով, և թառանկուպինով, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95 Ապա հետ
 նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: -
 95. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով, և խնծորի ջրով ... և այլ գոր նման
 են այտոց: - 96. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկիլի ըռուպ տուր ... և այլ գոր նման
 են սոցա: - 98. տո՞ւր գդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն, գերդ եփած կարօսն, և հալիլէ ... և
այլ ամենայն ինչ^ա որ նման են սոցա: - 108. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց
 բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^ա գերդ գոսքն,

և զկաղամբն ... և այլ զոր ինչ նման են այսոց: - 114. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող, և այլ զոր ինչ նման են այսոց: - 117. Եւ տուր կերակուր^a մաշ և վլիսոն և դդում, և այլ զոր ինչ նման են այսոց - 119. և այլ զոր ինչ նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 128. Իւր ստածումն այն դեղերն են^a որ զգոգն յորդորեն, զերդ զափտին կուրսն ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 131. և ոմանց խելքն աւերի, և ոմանց տքնութիւն հանդիպի ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 138. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. և իւր սկիզբն ի խարտեշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^a որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն, և այլն զոր այլ ի յառաջդ ասացաք: - 103. երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, զերդ սինէհիսն և այլն - 115. և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ- 10. և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի զուգած - 10. և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ, և պառկելով հանգչի: - 11. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն - 34. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն^a որ ընդունի զառողջութիւնն - 38. և զարի լուացած ցամաքեցուր, և ապա կերցուր: - 41. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ - 42. և ապա յետ այնոր օճանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^a որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. և ապա տուր կում կում որ խմէ - 44. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր - 45. և ապա տուր կտրել և արիւն հանել: - 50. Եւ ապա ասենք զափիմեոհնոս ջերմն յամենայն աւուր, զի նուպայ ունի յամեն օր և ժամ - 56. Եւ ապա ասենք զտէտռատէօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն - 56. Եւ ապա հետ այսոր ասենք զափիմեոհնոսն՝ որ է պալղամին ջերմն - 62. Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք զտէտռատէօսն, որ է սաւտային ջերմն - 62. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն, և դիժարանայ քիչ քիչ՝ մինչև կատարի, և ապա արձակի: - 65. և ապա զբացող դեղերն մորհամ առնէ - 75. և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78. Իսկ մէք յառաջ զյիստակ ջերմանն զստածումն և բժշկելն յիշենք, և ապա զխառն ջերմերոյն՝ որք ոչ են յիստակ: - 94. և ապա յետ երակ առնելոյն՝ տու՛ր զայս մտպուխս: - 116. և ապա հետ այսոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ - 118. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր - 148. այս ջերմանս

պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի... և ապա փոթոթային ջրով լուանալոյ
զմարմինն - 13. Բագարատ ասէ ի նոյն պատճառքոյ, եթէ միօրեայ ջերմն որ ի տաքութենէ
լինի ... և կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 21. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր
լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ. որպէս մանուշակի ձէթ ... և
նոնոֆարի և կամ նշի - 21. Եւ կերակուր դոմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր և
կամ նռան ջրով – 24. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպայն ժամն, և կամ զկնի նոպային,
հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի – 33. և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ,
և կամ ի կէս կրծոցն լինի: - 48. և իւր պատճառն ի սուր զիճութեներոյ լինի, որ ի ներքս ի
թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն– 53. Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառքոյ և ի նոյն նշանքոյ,
եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի, որ է շաւտայ, և կամ հետ շատ
զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ, և կամ հետ երկարօրեայ հազի լինի, և
կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ – 54. ապա մնայ այն ջերմն ի
յար մինչև վճարի այն չաքսն^a որ բորբոսած լինի, և կամ եփի, և կամ երկուքն հասանին՝
որ եփի և վճարի: - 58. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի
այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն^a զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. Արդ ամէն մէկ ի
չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն ի
յանդամ մի - 62. և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ զաւելի արիւնն: - 63. և կամ վարդի ձէթ
արկ քացախով: - 67. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակոցնէ և կամ կակուղ
հուկնայով – 72. և կամ ի տաք և ի շատ արեան լինի- 74. և կամ հովային սպեղանիս ի
վերայ դնէ - 75. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս
յերակացն - 80. Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և
բաբունիճ ... և կամ այլ ջուր^a յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^a ձարձատ արարած - 83.
կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ տասննչորս օր անցնի,
ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնձայինով և կամ վարդի կուռտով: – 84. Եւ ընծայի նա^a երբ
բորբոսի մաղձն ի ներքս ի յերակսն ... և մօտ ի սիրտն լինին, և կամ ի լերդին յերակսն ի
ներքի դեհն - 90. և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւնն լինի և կամ ապիկեգործութիւն –
91. Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն ի յայսցէ, զիտացիր՝ որ ի խարտէշ
մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 91. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն

երբ յաղթե, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթե, և կլամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թե ամենայն մարմնոյն յաղթե, կամ բորբոսած լինի, և կլամ անբորբոս: - 93. Ապա թե բորբոսած լինի, կամ ցներքսէ յերակսն լինի, և կլամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. և կլամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսօս – 93. Ապա թե յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կլամ անբորբոս – 93. և կլամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով – 94. Ապա թե նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կլամ դարտկի մարմինն լուծմամբ, ուր և ուրդի լուծումն, տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Ապա թե յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կլամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ - 102. և կլամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին – 104. Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմն ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն ... և կլամ ի թոքին ի յերակսն - 105. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի,տուր կերակուր մուզավարայ ազոխի ջրով, և կլամ նռան ջրով - 112. Այլ գիտացիր^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կլամ անբորբոս: - 113. Ապա թե բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կլամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թե ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կլամ ի դուրս երակացն: - 113. Ապա թե սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կլամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Ապա թե զայս նշաննիս տեսանես, և կլամ զշատն իւրեանցմէ, գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալըս է - 115. և կլամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և դալատ լինի – 136. և այն դալատն կամ հիւանդէն լինի, և կլամ ի բժշկէն, և կլամ ի հիւանդին ի ծառայեականացն: – 136. Եւ կլամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի – 136. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն - 3. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգոյ կենդանութենէն ընծայի. թէպէտ և ընկերութեամբն ունին ընդ իրար: - 18. Եւ ասեմ^a որ այն ջերմն, որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին - 64. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել, թէպէտ և տարիքն և ժամն օգն լինին: – 66. Իսկ խարտէշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր

է, բայց էութեամբ կակուղ է – 122. զայս զամենայն, և զիրեանց նմանիքն^a սուր անուանեն թէպէտ և կայ ի նոցանէ որ ի պալղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142.

ԵԻ ԱՅԼ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և այլ գոր նման է սոցա: - 4. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է^a նոցա: - 6. և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ ... և այլ որ նման է այտոց: - 8. Հետ այնոր կերակուր թեթն և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ ... և այլ գոր նման են սոցա - 11. Եւ ի յանուժահոտսն հոտոտայ ... զերդ զմանուշակն և ի նինոֆարն և քաֆուրն, և այլ ամենայն իրք որ նման է նոցա: - 17. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ, զերդ մանուշակն և ի նոնոֆարն, և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 19. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ զլուխն օձէ. որպէս մանուշակի ձէթ ... և այլ սոցին նման - 21. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն, և այլ ամենայն պատճառքն^a գոր այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա - 63. և ի հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ ... և այլ գոր ինչ սոցա նման են - 75. և այլ տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ գոր նման է յայդ դեղերտ - 85. և տուր զտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր՝ գոր նման են այտոց: - 85. և տայ զսրքնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով, սումպուլ և անիսոն, և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 89. Բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և գինին ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյ ... չոր և պինտ լինին, զերթ զերկաթն և զքարն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդո՞ւ որ զմեզ պատեալ ունին, և մեր շարժիլն և խաղաղ կենալն ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 93. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով, և թմրինտոյ ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են

այտոց: - 95 Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով, և դեղին հալիլէի ջրով, և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 95. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով, և խնձորի ջրով ... և այլ զոր նման են այտոց: - 96. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկլի ըռուպ տուր, և այլ զոր նման են սոցա: - 98. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր գդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ եփած կարօսն ... և այլ ամենայն ինչ^ա որ նման են սոցա: - 108. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^ա զերդ գոսբն, և զկաղամբն ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 114. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող, և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 117. Եւ տուր կերակուր^ա մաշ և վլիսօն և դդում, և այլ զոր ինչ նման են այտոց - 119. և այլ զոր ինչ նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 128. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 131. և ոմանց խելքն աւերի, և ոմանց տքնութիւն հանդիպի ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 138.

ԵԻ ԱՅԼՆ – ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. և իւր սկիզբն ի խարտեշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրսն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն, և այլն^ա զոր այլ ի յառաջդ ասացաք: - 103. որ երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, զերդ սինէհիսն և այլն - 115.

ԵԻ ԱՊԱ – և ապա մտո յաւազան – 10. և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի գուգած – 10. և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ – 11. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն - 34. և ապա ստածեն և բժշկեն յայն ցեղն^ա որ ընդունի զառողջութիւնն – 37. և գարի լուացած ցամաքեցուր, և ապա կերցուր: - 41. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. և ապա յետ այնոր օճանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. և ապա տուր կում կում որ խմէ – 44. և ապա արկ ի վերայ մուզ նոան ջուր - 45. և ապա տուր կտրել և արիւն հանել: - 50. Եւ ապա ասեմք զափիմեդինոս ջերմն յամենայն աւուր - 56. Եւ ապա ասեմք զտէտոատէօսն՝ որ է երկու

օր ընդ մեջ ջերմն – 56. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զափիմեոնիսն՝ որ է պալղամին ջերմն – 62. Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք զտետոատէօսն, որ է սաւտային ջերմն – 62. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն – 65. և դիժարանայ քիչ քիչ՝ մինչև կատարի, և ապա արձակի: - 65. և ապա զբացող դեղերն մորիամ առնէ – 75. և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78. Իսկ մեք յառաջ զյիստակ ջերմանն զստածումն և բժշկելն յիշեմք, և ապա զյառն ջերմերոյն՝ որք ոչ են յիստակ: - 94. և ապա յետ երակ առնելոյն՝ տու՛ր զայս մտպուխս: - 116. և ապա հետ այսոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ - 118. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր – 148.

ԵԻԹՆ – և այլ պատրաստեցո՞ր որ հետ ԷԼԹՆ աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: - 77. յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ԳԷԼԹՆ օրն - 86. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբն են՝ ԷԼԹՆ են – 93. Եւ երբ ԷԼԹՆ օր անցանի, դու օշինդր տուր յամէն օր - 100. ապա երբ անցանի ԷԼԹՆ նոպայն, զայս մտպուխս տուր: - 117. ա՛ն ... քարաւէ, և անիսոն ԷԼԹՆ ԷԼԹՆ դրամ – 118. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ ԷԼԹՆ աւուրն ըռնանդին կուրսն տուր – 128. և այլ կան որ բուրհանն յԷԼԹՆ օրն լինի – 141. զի ի քսան օրէն ի վեր յամէն ԷԼԹՆ օր լինի բուրհանն մինչև ի քառասուն օրն: - 141.

ԵԻԹՆ ԵԻԹՆ – ա՛ն ... քարաւէ, և անիսոն ԷԼԹՆ ԷԼԹՆ դրամ – 118.

ԵԻԹՆԵԻՏԱՍՆ – և այլ կան որ բուրհանն ԷԼԹՆ օրն լինի. և այլ կայ որ յԷԼԹՆԻՏԱՍՆ օրն լինի- 141.

ԵԻ ԿԱՍ – այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի... և կամ փոթոթային ջրով լուանալոյ զմարմինն - 13. և կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 21. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օձէ. որպէս մանուշակի ձէթ ... և կամ նշի - 21. Եւ կերակուր դոմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր և կամ նռան ջրով – 24. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպայն ժամն, և կամ զկնի նոպային, հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի – 33. և զշարուն ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ, և կամ ի կէս կրծոցն լինի: - 48. և իւր պատճառն ի սուր զհճութեներոյ լինի, որ ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն – 53. Ֆօլօս ասէ ի նոյն պատճառոյ

և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի ... և կամ հետ երկարօրեայ հազի լինի, և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ – 54. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն ... և կամ եփի, և կամ երկուքն հասանին՝ որ եփի և վճարի: - 58. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն^a զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն ի յանդամ մի - 62. և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ զաւելի արիւնն: - 63. ա՛րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձեթ ... և կամ վարդի ձեթ արկ քացախով: - 67. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ և կամ կակուղ հուկնայով – 72. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի- 74. և ակա զբացող դեղերն մորհամ առնէ, և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ - 75. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցնէրքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն - 80. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և բաբունիճ ... և կամ այլ ջուր^a յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^a ձարձատ արարած - 83. կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ տասննչորս օր անցնի, ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնճպինով և կամ վարդի կուռտով: – 84. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքս ի յերակսն ... և կամ ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն - 90. և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի և կամ ապիկէգործութիւն – 91. Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն ի յայսոցէ, գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն – 91. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցնէրքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսօս – 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով – 94. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ - 102. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հանց որ կտրի

սրութիւն ջերմանն – 104. Ի նոյն պատճառով Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմն ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն ... և կամ ի թոքին ի յերակսն - 105. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով, և կամ նռան ջրով - 112. Այլ գիտացիր^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս երակացն: - 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ գայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն իւրեանցմէ, գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալըս է - 115. և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և դալատ լինի – 136. և այն դալատն կամ հիւանդէն լինի, և կամ ի բժշկէն, և կամ ի հիւանդին ի ծառայեականացն: – 136. Եւ կամ իրք ասէն՝ որ հիւանդին դժար թուի – 136.

ԵԻՍ – Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի - 13. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^a որպէս սուգն և հոգսն և մտավորժութիւնն - 35.

ԵԻՍ ԱՌԱԻԵԼ – Եւս առաւել պատճառ այս լինի^a որպէս սուգն և հոգսն և մտավորժութիւնն - 35.

ԵՓԵԼ – Եւ երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր եփած լինի չոր մանուշակն և վարդ և բաբուրիճ – 8. գայս ամենայն անուշ ջրով եփէ^a մինչև ջուրն գդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. և գոզին գոյնն դէպ ի սպիտակ լինի. զի ցուրտն ի գոզին եփելոյ տեղին լինի հասել – 10. գայս զամէնս եփէ ջրով – 10. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով եփած լինի - 11. ապա թէ առնուս մարգանկուշ և սամիթ և սիսամբար, ջրով եփես, և զմարմինն եղկեցնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն. և գոզին գոյնն խիստ դեղին և եփած – 12. մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն, և մնաց ի գոզոյն

Էփեյոյն և ի գոյնն տալոյն - 13. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն Էփեյ - 13. և կերակուր փերճոկած գարի Էփած տուր շաքարով: - 14. Ապա հետ այսոր տե՛ս եթէ ջերմն Էփեցաւ և պակասեցաւ, եթէ ոչ – 14. ապա թէ Էփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ... դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. մի՞ տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին Էփած նօսր - 14. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ տքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յԷփեյոյ - 20. Բազարատ ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս Էփէ - 20. զայս զամէնս անուշ և քաղցր ջրով Էփէ - 21. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գէր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով Էփած: - 21. զայս ամէնս ջրով Էփէ աղէկ- 21. Բայց հանց ջանա՛ որ բնիկ չի հովցնես զտեղին, որ չխափանէ զցաւն յԷփեյոյն և իւրն հմտութիւն տայ:– 23. Եւ կերակուր դո՛մով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր և կամ նոան ջրով, և մաշի մուգավարայ սպաննախով, որ նշի ձիթով Էփած լինի – 24. ապա թէ զսերկնիլն Էփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին՞ որ ստամոքն ի յուժի չէ, և կարողութիւն չունի որ զկերակուրն Էփէ - 28. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս, որ խաշխշի շարապով և նոնտֆարով լինի Էփած և նշի փիթով– 30. և բնութիւնն յիւր Էփեյուն ձանձրացեալ լինի: - 33. և Էփած լինի ի յինքն մանուշակ և դոմի տերն - 42. Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր, յոր Էփած լինի կենդանի խաչեփար – 43. և աղն պակաս արա, և մեղմն կրակով Էփէ – 44. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ Էփած և տապակած – 45. Եւ ա՞ն փերճոկած ոսբ և աղընձած, և հեղ մի Էփէ - 45. և ապա արկ ի վերայ մուգ նոան ջուր կամ սերկնիլի կամ աղտորի, և այլվի Էփէ - 45. և քան զամէնայն ինչ օգտէ խաչափարն՞ որ գարեջրով լինի Էփած: - 46. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթն և դիրահալ ուտէ, որ անուշահոտօք Էփած լինի – 47. տո՞ւր զպզրկատունին զլուսպն ... կամ զառնալեզուի ջուր հում և առանց Էփեյոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դոմի ձէթ – 50. Եւ կերակուր փերփերան տուր Էփած – 51. ապա տուռայճ տուր ... և արտալայնի՝ դոմով Էփած և տանոյ խուզապով - 51. և թախտ Էփած մաշով, և զառին ոտներ եփած փերճոկած զարով: - 51. կամ տուր մաքուր կաթն ջրով Էփած այս նշանօք: - 51. և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր, և Էփէ ցուր ջուրն հատնի և կաթն մնայ – 51. Յետ այս դեղիս՝ ա՞ն

բակլայի ալուր երեք նուկի, և շէկ չամիչ ի հատճէն հանած և նշի ձիթով էփած՝ երկու նուկի – 51. և հինգ լիտր ջուր արկ ի վերայ, և էփէ ցուր մնայ երկու լիտր – 52. զայս զամէնս էփէ հինգ լիտր ջրով – 52. զայս զամէնս ի պտուկ մի արկ և էփէ այնչաք, մինչև որ մնայ մի լիտր – 52. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է՞ որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար, և ամեննին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, էփէ և ողջացուցանէ – 53. զայս զամէնս հաւաքէ և ջրով էփէ– 54. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և ջրով էփէ – 54. և յետ այնոր անուշ ջրով և գարւով էփէ – 55. և վասն այդ պատճառանացոյ չէփի շուտ – 57. և վասն այդ պարկեշտութեան հեշտ էփի և դիւրաւ արձակի: - 57. յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի, և վասն այդ պատճառանացոյ յուշ էփի և դիժար արձակի: - 57. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն՞ որ բորբոսած լինի, և կամ էփի – 58. և կամ երկուքն հասանին՝ որ էփի և վճարի: - 58. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ էփելով և ոչ լուծմամբ և ոչ քրտնելով. զի երակաց մարմինն պինտ լինի. քաշել հետ օրաց որ էփէ բնութիւնն և արձակէ – 58. կամ տեսանէ բժիշկն զէփելոյն նշանն, և օգտէ դեղերով – 58. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև էփի այն այտոցն և արձակի կամ բանալով և կամ հալելով - 59. զայս զամէնս էփէ – 67. արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ էփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. զայսոնք էփէ ջրով – 69. իւր ստածումն այն է՞ որ զբնութիւնն լուծանէ էփած մրգաջրով - 73. ա՞ռ ավի մի ոսք լվացած, և թուզ մի կտրած, էփէ ջրով և քամէ – 77. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, զարեջուր՝ զոր յունապով և փորձոկած ոսքնով էփած լինի ... և սամթի հնդով լինի էփած՝ ի բանի պահէ: - 78. և զայն դեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և էփեն - 79. զայս զամէնս լիտր ու կէս ջրով էփէ – 79. զարեջուր տուր, էփած կարօսի տակ – 82. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր էփած լինի մարգանկօշ և քլիլ մալք – 83. տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր էփած լինի դաղձն և անիսոն – 83. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր՞ որ քրտնի. յոր էփած լինի դաղձն և բաբունիճ ... և կամ այլ ջուր՞ յոր էփած լինի յինքն ակրկարհայ՞ ձարձատ արարած - 83. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն էփած լինի սամիթ և առուի դաղձն - 84. զայս զամէնս երեք լիտր ջրով էփէ մինչև մի մլիտր մանյ – 84. և յաւելցո ի հով դեղերն, զերդ ... ճուլսպ և զարեջուր, յոր ըռագիանի լինի

Էփաձ – 85. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառել հաւ պարկեշտ համեմնով Էփաձ – 86. և կայ՝ որ այլ աւելի և իւր Էփելոյն երևումն յուշ լինի – 94. Ապա հետ նիւթին Էփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի - 95. և ի տանն ի յանկունն դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի Էփաձ – 97. կերակուր հաւձագ տուր, զոր ... նռան ջրով Էփաձ լինի – 98. և թաժայ ձուկն քացախով Էփաձ ի քանի պահէ: - 98. զայս զամէնս ջրով Էփէ – 98. Չի ուժն յերկաօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և Էփէ: - 99. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ Էփելոյն – 99. և հիւանդութիւն լինի՝ որ խիստ դժար Էփի: – 99. քայց յորժամ զԷփելոյն նշաննին տեսանես, պատեհ է որ քաղանիս մտէ: - 99. զայսոնք Էփէ մեղրաջրով – 100. տո՛ւր գարեջուր՝ յոր Էփաձ լինի ըռզեանի տակի կեղն և իւր հունդն – 102. Ապա երբ Էփելոյն նշանն այս ջերմանս երևնայ ... պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճալնով – 104. և չէ պատեհ որ դոմի ջուր տաս ... և ոչ հով ջուր, ցուր չես տեսել զԷփելոյ նշանն - 104. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար զսպէ, և արգիլէ յԷփելոյ և արձակելոյ - 104. Էփէ ջրով, և զգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ – 105. Եւ երբ ի գոգն Էփելոյ նշաննին յերևան գան, պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տաս – 106. Բայց պատեհ է որ զքո ջանքն և զոյսն յԷփելոյն այրնես և ի հովցնելն, և տաս սրքնճալն՝ որ յիւր ջուրն Էփաձ լինի հնդիպէի հունդ – 107. տուր զդեղերն^ա որ զգոգն յորդորեն, զերդ զԷփաձ կարօսն – 108. տուր հաւու ձագ՝ Էփաձ զիրպաճ, կամ նռան ջրով – 112. և հետ այնոր ա՛ռ մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով Էփէ – 112. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոգն սև լինի, զի Էփեցաւ սև մաղձն, որ է սաւտայն, և իջանէ հետ գոգին: – 115. և երբ Էփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին երակ առ ի քարսիլիկէն – 116. զամէնս Էփէ – 117. զայս զամէնս Էփէ – 117. Եւ կերակուր լաբլաբ ... չամչով Էփաձ ... տուր – 117. զամէնս Էփէ չորս լիտր ջրով – 118. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանս՝ երբ Էփաձ լինի նիւթն – 118. զամէնս մտպուխ մին Էփէ – 118. Եւ երբ հիւանդութիւնն Էփի, երակ առ – 119. Եւ այլ զոր ի քան տանիս ի յայդ դեղերոյս՝ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի^օ տաս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն, և ի լման Էփաձ լինի: - 120. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ Էփաձ: - 121. Ապա թէ ի գոգն Էփելոյ նշան երևնայ, Էփաձ աֆթիմոնն տուր – 121. և

կերակուր՝ հաւ զիրպաճ Էփաճ ի բանի պահէ: - 121. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուիս տասս, յոր Էփաճ լինի պասպայիճ, և ափթիմոն – 124. Եւ երբ տեսանես զնշաննին, որ հիւանդութիւնն Էփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛ ... բայց ի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն Էփաճ լինի: - 125. զամէսս Էփէ չորս լիտր ջրով – 126. և երբ հիւանդութիւնն Էփաճ լինի, պահետ է զայս դեղերս ի բան տանել: - 127. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սխտամ Էփաճ: - 127. և Էփելոյ նշանն երևնայ – 127. և տասս աֆթիմոն ջրով Էփաճ, կամ պանդր ջրով Էփաճ – 133. Այլ ա՞ռ բաբունիճ, և թուրք եղին...և ջրով Էփէ աղէկ - 133. և կերակուր հաւձագ տուր՝ տաք և պարկեշտ համեմնով Էփաճ: - 131. և բնութեանն դեռ լինի սկսել զհիւանդութեանն զգլուխքն ի յեփելի: - 134. և զնիւթին զեփիլն, և զչեփելն, որ է գլուխքն և նիւթն հիւանդութեան: - 134. և ուզէ՛ որ Էփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ – 135. և չիկարէ ի լման Էփել – 135. Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ՞ Էփել զհիւանդութիւնն - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման Էփի հիւանդութիւնն - 135. զի բնութիւնն հետէն Էփէ և հալէ – 135. և հիւանդութեան Էփելոյն խափանի և ի զատ կենայ – 137. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի – 137. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ Էփելն և չեփիլն լինի, որ է նիւթն: - 137. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... որ Էփելոյն նշաննին չունին և չերևնան բնով, ապա զիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է – 138. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, զիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ Էփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, զիտենայ բժիշկն՞ որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն Էփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. պարտ է բժշկին՞ որ զայն նշաննին ... տեսանէ: Նոյնպէս և զյաւելնալոյն զչափսն, և զեփելոյն - 139. վասն այդ պատճառանացդ շուտ Էփի նիւթն – 140. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, Էփէ և պարկեշտոցնէ զնիւթն զայն՝ որ զտաքութիւնն արար: - 140. վասն այդ պատճառանացդ իւր Էփելն յերկար քաշէ – 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն, յորժամ Էփի հիւանդութիւնն, և արձակիլ առնու: – 140. Նոյնպէս և զմահուն

իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի – 141. յորժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի պարկեշտ կերակուր, որ ուժ առնու և զհիւանդութիւնն եփէ և արձակէ: – 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն, և խափանի ի հիւանդութեանն ի յեփելոյն դադարի և ի զատ մնայ: – 141. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն զհիւանդութիւնն շուտ եփէ - 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 142. զի հիւանդարար խլտն եփի – 142. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է - 142. զամէնս դիր ի լրտիկ մի, և ա՞ծ ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր, և եփէ ինչոր մէկն մնայ - 146. և ա՞ծ ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր, եփէ ինչոր մէկն մնայ - 147. եփէ և քամնէ ի վերայ կոշկոռ մի շաքարի – 147. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծուէ և յաղի իրաց. հաւ եփած կամ խորված - 147. և զոտքն եփած մախրրջուրն դնել՝ կապէ: – 148. լից ի վերայ երկու հարիր դրամ ջուր, և եփէ որ երեքէն մէկն մնայ – 148. և եփէ՝ զերդ որ այլ շարապի ռասմ է – 148. Ա՛ն սերկնիլ կամ խնծոր, կտրէ և եփէ զինուով – 148. ա՛ն մեղր և եփէ – 148. և եփէ զմեղրն և զխնծորն ընդ իրար – 149.

ԵՓԵԼ ԲՆՈՒԻԻՆՆ – զի երակաց մարմինն պինտ լինի. քաշել հետ օրաց որ եփէ բնութիւնն և արձակէ – 58.

ԵՓԹԵՍԻՄՍ – Հոռոմն եփթեսիստ անուանէ – 48.

ԵՓԻԼ - և զնիւթին եփիլն և զվճարիլն յամեցնէ – 84. և այլ մի խիստ հովցնես, զի հաստցնես զնիւթն, և յամեցնես զեփիլն – 95. Բայց զնոյն զչաքսն յամեցնէ զհիւանդութեանն զեփիլն: - 99. Նոյնպէսն և իւրովն զիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի ... և զնիւթին զեփիլն, և զչեփելն, որ է զլուխքն և նիւթն հիւանդութեան: – 134. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփիլն լինի, որ է նիւթն: - 137. իսկ ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, իւր ողջնութեան պատճառն եփիլն է խլտին - 140. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141.

ԵՕԹՆ - Ա՛ն ... վարդ եօթն դրամ - 43. Ա՛ն ... սեխի կուտ եօթն դրամ - 43. Ա՛ն ... մրտենոյ պտուղ և մարուխի քամուքս եօթն եօթն դրամ - 50. Ա՛ն ... սպիտակ թուզ եօթն հատ. փառիս աւուշան՝ որ է ձարխտո՝ եօթն դրամ - 52. Ա՛ն ... մարուխի քամուքս եօթն դրամ - 71. Եւ այլ պատեհ է^a որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն արկեշտ այրնես զթպտիրն - 84. ա՛ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած եօթն դրամ - 84. ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն ... ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր - 84. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով բռնէ ի տասն և ի չորս օրն - 91. և իւր նոպայնին այլ յաւելնալն քան գեօթն նոպայն - 94. Ա՛ն ... մարուխի քամուքս եօթն դրամ - 105. ա՛ն նանխուայ ... և քարաւէ եօթն եօթն դրամ - 118. ա՛ն .. պասպայիճ եօթն դրամ - 118. Ա՛ն ... վայրի ծաթրին եօթն դրամ - 118. Ա՛ն ... մարուխի քամուքս եօթն դրամ - 119. Այլ հաւու հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ, և ոչ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմն՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի - 120. ապա ա՛ն .. աֆտիմոն եօթն դրամ - 126. Ա՛ն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած եօթն եօթն դրամ - 127. և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ ա՛ն - 149.

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ - Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զդէմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... եօթներորդ՝ զեղանակն ի չորից եղանակաց տարւոյն - 143.

ԵՕԹՆ ԵՕԹՆ - Ա՛ն ... մրտենոյ պտուղ և մարուխի քամուքս եօթն եօթն դրամ - 50. ա՛ն ... անխոն, և քարաւէ եօթն եօթն դրամ - 118. Ա՛ն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած եօթն եօթն դրամ - 127.

Զ

Զ / նախդիրը հայց. հոլովի հետ / - օգտագործված է 1532 անգամ:

Զ / նախդիրը բաց. հոլովի հետ / - և զերակն զոր կտրես՝ գկաթուղիկեն առ, կամ ի բասիլիկեն: - 124. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն, որով յառաջագետ լինի բժիշկն զմահուն և գկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. մէկն^ա որ յառաջագետ լինի գկենացն և զմահուն զերդ որ այլ ի յառաջդ ասացաք - 136. Ապա պարտ է^ա բժիշկն յառաջագետ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն գկենացն - 140.

զայս գամենէս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանալ գտոր հիւանդութիւն և զերկարօրեայ: - 142.

Զ / նախդիրը գործ. հոլովի հետ / - Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի ... գտորն և զերկարօրեայն, գնոպայովն և զաննոպայն - Բ. Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ գարտովն կայ – 16. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքս ի յերակսն, որ շուրջ գարտովն կան – 90.

Զ / նախդիրի գործածութեան ուրիշ ձև / - Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն գմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. մէկն^ա որ յառաջագէտ լինի զկենացն և գմահուն, զերդ որ այլ ի յառաջդ ասացաք - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ գմահուն: - 136. բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ գմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. նոյնպէս և գմահուն ասէ – 140. Նոյնպէս և գմահուն իմաց այրնէ – 141.

ԶԱՅԴՈՅՑ – վասն այդ պատճառանացդ բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին, որ թարգմանի տաք գայրոյց և այտոց ի յարենէ: - 74.

ԶԱՆԱԶԱՆ - Զանազան ցեղ հիւանդութեանց դեղերոյն – 144.

ԶԱՆՁՆ ԴԱՏԵԼ – և ոչ ինչ դիմօք զանձն դատել – 46.

ԶԱՆՃԱՊԻԼ – Եւ այլ կան իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և գիճային, բայց էութեմբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ, զերդ զդարապղպեղն, և զանճապիլն - 92. ա՛ն նանխուայ տասն դրամ... զանճապիլ չորս դրամ- 118. Ա՛ն սպիտակ թրպութ լոսած մի դրամ ... զանճապիլ, անխոն– 145. ա՞ն ... զանճապիլ, քիթրէ հինգ հինգ դրամ: – 149. ա՞ն ի յինքն խառնէ՞, և զանճապիլ – 149.

ԶԱՆՅ – Ապա թէ զանց աքնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37.

ԶԱՆՑ ԱՌՆԵԼ – Ապա թե գանց արնէ իւր տերն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37.

ԶԱՌԱԶԻՆ – այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ և անուանեն գառաջինն թառմեցնող – 36. Գաղիանոսի հապն խիստ աղէկ՝ որ իբրև գառաջինս գործէ: - 144.

ԶԱՏ – Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է գատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. Ապա թե հասանի այն տաքութիւնն ... որ երակացն փարփութն են^a գատ ի երակացն - 36. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զգրծշկութիւնն գատ ի գատ զամէն մէկ - 37. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին, գատ ի բանջրնէն՝ և ջեր կենալ: - 147. տե՛ս նաև Ի ԶԱՏ գլխաբար:

ԶԱՏԵԼ – Եւ այլ գիտացիր^a որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի, գատել ի ներքս ի յերակացն բորբոսի - 63. Ապա թե ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի^o արգիլես ... գատել՝ թե շատ լինի վերաբերութիւն՝ որ վատուծի հիւանդն: - 82. գատել՝ թե խարտէշ մաղձն խառնած լինի ընդ պալղամն: - 83. գատել՝ թե տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուծել լինի: - 84. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի^o տաս. գատել մրգաջուր տուր և մանիշակի շարապ: – 107. Այլ հաւու ձագ մի^o տաս ուտելոյ, և որ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմն՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի, գատել՝ տեսանես որ զօրութիւն վատուծել լինի - 120. Բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն, գատել^a թե այլ նոր հիւանդութիւնն գայ յերևան - 136.

ԶԱՏ Ի ԶԱՏ – Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զգրծշկութիւնն գատ ի գատ զամէն մէկ - 37.

ԶԱՐԿՆԵԼ -որ երբ ի վերայ գարկանես, նա դարդաբայի ձայն տայ – 70.

ԶԱՐԿՔ – Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի .. կամ գարկս արնու, նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի և ելունդ ելանէ կամ գարկք արնու, ուռնայ ի յանթքն խոլային մարմին - 22. Իւր պատճառն ի յերկու իրաց լինի, կամ ի գարկուց լինի՝ որ ի տեղիք մի ի

յանդամն հասանի գարկւ – 74. Վասն այտոցի, որ ի գարկուց լինի: – 75. Սահակ ասէ՞
եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի գարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75.

ԶԱՐԿՔ ԱՌՆՈՒԼ – Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի .. կամ գարկւ անու,
նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Նոյնպէս և
ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի և էլունդ էլանէ կամ գարկք անու, ուռենայ ի յանթքն
խոլային մարմին – 22.

ԶԱԻՀՐԱՆ – Ա՛ն սապոն և գաւիքան, աղա և մաղէ ... և տլէ արա - 72.տե՛ս նան
ԶԱՖՐԱՆ:

ԶԱՓՌ – ա՛ն ... վարդ, և գափո՝ որ է պետարիոն – 84.

ԶԱՔԱՐԻԱ / Յ/ - Մուհամատ Զարարիայն ասէ – 17. Սահամատ Իպին Զարարիայն ասէ
– 23. Սահամատ Զարարիայն որդին ասէ – 25. Սահամատ Զարարիայն որդին ասէ – 26.
Սահամատ Զարարիան ասէ – 28. Սահամատի Զարարիան ասէ՝ թէ – 45. Սահամատ
Զարարիայն ասէ – 46. Սահամատի Զարարիայն ասէ – 85. Մուհամատ Զարարիայն ասէ
– 105. Սահամատի Զարարիայն ասէ – 106. Սահամատի Զարարիայն ասէ – 130.
Սահամատի Զարարիայն ասէ – 133.

ԶԱՖՐԱՆ – Ա՞ն խնձորի ջուր ... չոր վարդ և քաֆուր և գաֆրան – 44. Ա՞ն բրնձի ալուր
... սակաւ մի գաֆրան – 77. և երկրորդն այն է՞ որ գաֆրանի գունով լինի– 94. Ա՞ն
կարմիր վարդ... գաֆրան մի դրամ – 104. Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ ... սումպուլ, գաֆրան –
144. Ա՞ն ... գաֆրան, մուխլազրախ երկու երկու տանկ – 145. Ա՞ն սումպուլ ... գաֆրան
մի դրամ – 149. տե՛ս նան ԶԱԻՀՐԱՆ զլիսաբառը:

ԶԲԱՂԵԼ – մէկն այն է որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա
բնութիւնն գրաղեցաւ ընդ այն - 13. և ի յար ընդ լինելն գրաղի, զի օգտակար է: - 17. թէ
կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն գրաղի – 137. Ապա
թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն գրաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141.

ԶԲԱՂԵՑՈՒՑԱՆԵԼ – և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա՝ որ անուշացնես զսիրտն ... և այլ ամենայն դիմօք զքաղեցո -16. Խմելու քաղցր և թթու նռան ջուր տուր ... և զքաղեցո կատակով և ուրախարար խօսիք – 17.

ԶԳԱԼ – Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարփուտ ի տաքութենէն^ա որ զգայ զայն զօտար տաքութիւնն: - 38. և հիւանդն չզգայ և չիմանայ ոչ ինչ իրք զկատարելն: - 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^ա որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134.

ԶԳԱՅԱԿԱՆ – այն ի զգայական հոգւոյն ընծայի: - 18. Այս ջերմս ի զգայական հոգւոյն հանդիպի լինել – 20. Իսկ այս ջերմս ի զգայական հոգւոյն հանդիպի – 20. և կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 21.

ԶԳԱՅՈՒԹԻՒՆ – Առաջին բաժինն երեք շունչ են ... որ են հոգի բնութեան ... և հոգի կենդանութեան ... և հոգի զգայութեան – 3. և երրորդն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն. հոգի բնութեան, հոգի կենդանութեան, և հոգի զգայութեան: – 5. և իւր չարութիւնն ի հոգի զգայութեանն հասանի – 14. Որ է՝ հոգի բնութեան և հոգի կենդանութեան և հոգի զգայութեան – 15. Բազարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի, և հոգի կենդանութեան և և հոգի զգայութեան դատին և ահոկին: - 28.

ԶԵԴ, ԶԵՏ – և բորբոսիլն պալղամին կամ ցնէրքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, զեղ ստամոքսն, և քովքն - 80. տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի ... զետ հացի փշրանքն նռան ջրով:– 96.

ԶԵՆ, ԶԷՆ – և բաղանիսն շատ ահոկ է և զէն: - 34. զի զէն է շատ: - 82. ցորեկոյ կենալն և քաղցենալն զէն այրնէ: - 128.

ԶԵՆ ԱՅՐՆԵԼ - ցորեկոյ կենալն և քաղցենալն զէն այրնէ: - 128.

ԶԵՏ – տէ՛ս ԶԵԴ

ԶԵՐԴ, ԶԵՐԹ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և խոճտամն ոսկերքն, գերդ գրիճին գլուխն - 4. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, գերդ առաւել ի ջերմ օդոց – 6. ապա երբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին, գերդ դդմի ջուրն – 7. և կերակուրն պարկեշտ առնել, գերդ դդում և թախտ և վլիսոն – 7. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն, գերդ խիրին և նոճէսն և մարգանկուշն և թուրինճն – 10. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, գերդ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով եփած լինի – 11. Իսկ սորա կաշուն չորոթիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեալ տըսպելով, գերդ գգործած կաշին գիտորով կամ նոան կեղևով: -12. Եւ իւր ստածումն և բժշկութիւն գերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. և կերակուր հով և գիճային տոր, գերդ դդմով մուգավարայն ազոխի ջրով - 17. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... գերդ զմանուշակն և ի նինոֆարն և քաֆուրն - 17. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան, գերդ վասն հաւատոյ և ուսման և այլ ամենայն բարեգործութեան - 18. և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, գերդ սգիտութիւն և արձակումն սրտին յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18. ապա օճանել զմարմինն հով և գիճային ձիթերով, գերդ մանուշակն և լիլուփարի և դդմի ձէթ– 18. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթև մսէ և ի գիճային, գերդ ուլի ոտներ և արտալայնի – 18. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր, գերդ գառի միս և ուլու – 19. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ, գերդ մանուշակն և ի նոնոֆարն - 19. և հով լուսպնովն զկուրծսն օճանէ, գերդ պգրկատունի լուղապն: - 19. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն խորանայ, և գերդ ի գուբն անկանի – 21. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օճանելով և ի վերայ դնելով գերդ զսանտալն և զշաֆիմամիսան– 24. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ գերդ նետով, ա՛ն սանտալ և վարդէջուր և գառնալեզուի ջուր ... ի վերայ այտոցին պահէ – 24. Զերթ զարեան ջերմն ի յար լինի հանապազ տաքութիւնն: - 25. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի, գերդ սիսեոն մուգաւարայ նշի ձիթով – 26. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիւք մարմնոյն գերդ լար քաշած լինի – 28. և կերակուր պարկեշտ ուտէ, գերդ հաւձագ և ուլի միս – 29. և տաքցնեն զմարմինն գերդ յերկարօրեայ ջերմերն – 35. Իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի... գերդ ի

յալևորաց մարմինս: - 35. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն. զի գերդ զմիօրեայ ջերմանն զպատճառնին լինի: – 35. Եւ այս ցեղս լինի^a յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... գերդ փորուն լուծելն, և վերաբերութիւնն – 35. երկրորդն^a ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են, գերդ քովքն և այլ տեղեստան^a որ ի գատ են յերակացն - 36. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, գերդ գողղալն և զծարաւն և զնեղհոգութիւնն - 38. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն գերդ քամի - 39. և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, գերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել – 39. և երեսաց գոյնն գերդ կրակաց մոխրի լինի – 39. Եւ իւր գողին նշանն այն է^a որ հիւանդութեան սկիզբն գերդ գտաշեղ և զքերուքս լինի ի մէջ կարուրային - 40. Առաջին ցեղն, որ է թառամեցնողն, իւր պատճառն գերդ միօրեայ ջերմանն լինի – 45. Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն գերդ զայծու ծռին - 47. Ապա թէ_գոզն գերդ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթն և դիւրահալ ուտէ, որ անուշահոտօք եփած լինի, գերդ ուլի միս, հաւու ձագ– 47. գերդ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք – 48. գերդ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք վասն դկին – 51. և տուր որ խմէ գերդ այլ մտպուխի ռասմ է: - 52. և հուկնայ արա գերդ իւր ռասմն է – 53. և տկարացուցանէ զհիւանդն գերդ հալնմաշ ջերմն – 53. և իւր ստածումն այն է^a որ սպեղանիք ի բանի պահես ... գերդ զարեալուր և չոր թուզ - 54. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, գերդ զդարբնի փուքսն զհովն ի յինքն քաշէ - 55. տալ գերդ իշու կաթն – 55. գերդ որ արեանն ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ: - 57 նուպայ ունի և ժամանակ, գերդ որ յառաջոյ ասացաք - 58. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, գերդ պալղամին ջերմն, որ յամէն օր առնու զնուպայն - 59. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ, գերդ որ այն նիւթերոյն բնութիւն լինի - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, գերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի – 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն^a գերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով, գերդ որ բնութիւնն շարեաց: – 62. և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն. գերդ որ թոքն որ այտջի ի յարենէն, նա անուանեն

թոքացաւութիւն. և այլ գէրդ նր ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի^ա յորմէ ընծայեցաւ - 64. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ... կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, գէրդ գառին միսն, և կաթներն - 65. զայս մէսս եփէ, և ի բան տար գէրդ իւր ռասմն է: - 67. Ապա թէ հիւանդն զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ... գէրդ ոսբն ... ապա զարեփոխիստ տուր - 69. և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերևան գան, գէրդ կրակով այրեցած տեղի միսն: - 73. և ապա զբացող դեղերն մորհամ առնէ ... գէրդ գառնալեզու, և նռան կեղև - 75. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, գէրդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ - 75. դու փոթոթային հուկնայ արա, գէրդ այլ ի յառաջդ ասացաք: - 78. նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, գէրդ նր ծաղիկ է: - 79. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմս^ա որ ի պալղամէն ընծայի ... գէրդ նր այլ բորբոսային ջերմերն, որ երեք պատճառանօք ճանաչին: - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ չեն բնութեամբ, գէրդ նր հիւանդն իւր ողջութեան շատակեր լինի և շատախում - 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն, գէրդ նր հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն - 80. և սրքնճպին ... տուր, գէրդ նր այլ դեղի ռասմն է: - 82. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ, որ գէրդ պաղած լինի, մի^օ տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի - 83. և յայդ ջերմանդ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա^ա գէրդ նր ասացաք: - 84. և յաւելցո ի հով դեղերն, գէրդ շաքարով սրքնճպինն - 85. ի բան տար զխիստ տաք դեղերն, գէրդ օշինդրին կուրսն հետ տակերոյ ջրին - 85. և կերակուր պարկեշտ տալ, գէրդ վառեկ հաւ պարկեշտ համեմով եփած - 86. Ա^օն մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր, և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ գէրդ իւր ռասմն է - 87. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, գէրդ նր այլ յառաջդ ասացաք ի պալղամին ջերմն: - 90. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին, գէրդ հիւանդին խառնուածն՝ որ տաք և չոր լինի - 90. Եւ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, գէրդ նր հետ ջերմանն խիստ դող և խոցտիլ մարմնոյն գէրդ ասղամբ - 91. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, գէրդ մեղրն և գինին - 92. Եւ այլ կան իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և զիճային, բայց էութեամբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ, գէրդ գդարապղպեղն, և զանճապիլն - 92. Եւ այլ կան իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն ... չոր և պինտ լինին, գէրդ գերկաթն և զքարն - 92. Ապա երբ

այդ հանց հանդիպի^a գերդ նր ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդո^a որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, գերդ հոգալն և տրտմելն, և ի սիրտ ելանելն: - 93. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, գերդ պղպեղն և մանանեխն և խստորն - 94. և իւր տաքութիւնն չլինի գերդ յիստակ ջերման տաքութիւն: - 94. Այլ ի նուպային օրն զըմբելիքն միայն տուր, գերդ զգարեջուրն և զշարապնին - 99. Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և գիճային առնել, գերդ յիստակ ջերմանն թպտիրն - 100. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ գերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք, որպէս յիշեցաք այլ ցառաջո: - 103. տո^oւր դամոյնի ջուր և սրքնճպին, գերդ դդմի հնտով և խիարի հնդով լինի զուգած - 104. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նռան ջուր տուր գերդ նր այլ յառաջո յիշեցաք -106. Այլ զհտացիր որ այս ջերմանս ստածումն գերդ այն տետռատէոս ջերմանն լինի - 107. Ապա այս ջերմանս ... մի օրն խիստ գայ իւր նուպայն և խիստ դողացնէ, գերդ սլաքով խոցատէ զանդամունսն - 107. և ամենայն իրք^a որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտէ նորա, գերդ զհազարն և թախթն և խիարն - 108. կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ, գերդ նր ի յերկրորդ ի գիրքն յիշեցաք: - 108. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տուր զդեղերն^a որ զգոզն յորդորեն, գերդ զեփած կարօսն, և հալիլէ և օշինդր - 108. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ գերդ նր ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նուպէ ունի- 109. և իւր նշաննին ի յերկան գան, գերդ փշանալն և սոստալն - 110. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^a գերդ զոսքն, և զկաղամբն - 114. և ի նուպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող, գերդ նր օր ընդ մէջ ջերմանն - 114. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, գերդ նր ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115. երբ արիւնն խանձել լինի և այրնել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, գերդ սինէհիսն և այլն - 115. դիր գերդ իւր ոռամն է: - 117. և ի հետն ցաւ լինի, գերդ յօդուածացն տուծիլն, և ոսկերացն կտրտիլն - 124. և են նոքա գերդ զխառնուածքն, և տարիքն, և կերակուրն - 124. և տուր թոչնոյ միս, գերդ տուռայճիյ, և տահուճին, և սալամու - 125. ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր

գեքոյ իւր ռասան է – 125. և հետ նոպային ի մեկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ, գեքոյ այլ լուծման դեղի ռասս է: - 127. ապա պատեհ է ի բան տանիս մեկ մի ի տաք մաճուննոյն, գեքոյ անգժատի մաճունն - 127. և դեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ, գեքոյ աֆթիմոնն, և սև վրացի կոճն – 128. տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, գեքոյ զդափտին կուրսն – 130. Իսկ ստաճումն այս երկու ջերմերոյս գեքոյ զտետառատես ջերմանն լինի – 131. Իւր ստաճումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, գեքոյ դափտին կուրսն ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 131. տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն, գեքոյ զպղպեղով ճուարիշն – 133. մեկն^ա որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն գեքոյ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք - 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է^ա որ ի բժշկելն և ի ստաճելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի, գեքոյ ահոկոյ և վնասակար իրք լինի տվել հիւանդին – 136. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իրական, զոր խասիաթ ասեն, գեքոյ ի ջերմերն հազն, և շնչոյն նեղնալն: – 137. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, գեքոյ որ ոմանց ի ջերմերն զլխացաւութիւն հանդիպի - 138. Իսկ զհտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^ա որ զհտենայ զտուր և զայրեցող ջերմերն, գեքոյ զլխատակ օր ընդ մեջ ջերմն, որ է տոխտես - 142. Նոյնպէս և այտոցին^ա որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, գեքոյ սարսամն, և կողացաւութիւնն - 142. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրամ շաքար, և եփէ^ա գեքոյ որ այլ շարապի ռասս է - 148. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ գեքոյ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ – 148.

ԶԵՐԴ ՈՐ – գեքոյ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք – 48. գեքոյ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք վասն դկին – 51. Եւ այլ զհտացիր՝ որ ամէն մեկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. գեքոյ որ արեանն ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ: - 57. և մեկայլն այն է՝ որ նուպայ ունի և ժամանակ, գեքոյ որ յառաջոյ ասացաք - 58. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ, գեքոյ որ այն նիւթերոյն բնութիւն լինի - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, գեքոյ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի – 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն^ա գեքոյ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով, գեքոյ որ բնութիւնն շարեաց: – 62. և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին

անուամբն. գերդ որ թոքն որ այտչի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացաւութիւն. և այլ գերդ որ ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի^ա յորմէ ընծայեցաւ - 64. նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, գերդ որ ծաղիկ է: - 79. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմս^ա որ ի պալղամէն ընծայի ... գերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն, որ երեք պատճառանօք ճանաչին: - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ չեն բնութեամբ, գերդ որ հիւանդն իւր ողջութեան շատակեր լինի և շատախում - 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրւին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն, գերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն - 80. և սրքնճպին ... տուր, գերդ որ այլ դեղի ռասմն է: - 82. և յայդ ջերմանդ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա^ա գերդ որ ասացաք: - 84. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, գերդ որ այլ յառաջդ ասացաք ի պալղամին ջերմն: - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. գերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր - 91. Եւ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, գերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ - 91. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^ա գերդ որ ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նռան ջուր տուր գերդ որ այլ յառաջդ յիշեցաք -106. կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ, գերդ որ ի յերկրորդ ի գիրքն յիշեցաք: - 108. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ գերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի- 109. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող, գերդ որ օր ընդ մէջ ջերմանն - 114. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, գերդ որ ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115. մէկն^ա որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն, գերդ որ այլ ի յառաջդ ասացաք - 136. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, գերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի - 138. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրասմ շաքար, և եփէ^ա գերդ որ այլ շարապի ռասմ է - 148.

ՁԵՐԹ – տե՛ս ՁԵՐԴ

ՁԵՐԾԱՆԵԼ – և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան, որ գերծանի հիւանդն: - 66.

ՁԵՐԾԱՆԻԼ – ասէ զհիւանդին գերծանիլն– 141.

ՁԸՄԲԱՂԵԼ – Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և գրմբաղի - 19. և ի յայն իրիւն գրմբաղի^a որ ցնէրքսէ ուրախութիւն բերէ: - 19.

ՁԻ – Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելլենացոց, տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն, գլ ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն – Ա. Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, գլ դիւրահալ լիցի ամենայն ընթերցողաց - Բ. Ձի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի – Բ. և արարաք զգիրքս զայս, և անուանեցաք ՁԵՐԾԱՆՑ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻՒՆ. գլ սա մխիթարէ զբժիշկն ուսմամբ – Բ. Եւ ոչ մի փոքր ի հիւանդութեանցն դիպելոց. գլ սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. գլ մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3. գլ իւր թուականն մի օր է: - 4. գլ յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիղայ կասեն – 4. գլ մարմինք մարդկան չորս բնաւորական գիճութիւնք ունին – 4. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն. գլ օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. գլ բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի, որ են որմունքն, ջուրն և օդն - 5. Ձի որպէս բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն և այլ օդն - 5. և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն, գլ ինքն շատ լինի – 6. երեսացն և աչացն գոյնն կարմիր լինի. գլ գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով, որ է տաք շոգիք: – 7. Իսկ այս հիւանդութիւնս շոյտ յաղթէ լերդին. գլ այս ի ջերմս շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն – 7. գլ այս ջերմս ի գլուխն աւելի հասանի քան ի սիրտն: - 8. և զգլուխն այս ջրովս ծեփէ. գլ փորձով օգտակար է: - 9. և գոզին գոյնն դէպ ի սպիտակ լինի. գլ ցուրտն ի գոզին եփելոյ տեղին լինի հասել – 10. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն. և գոզին գոյնն խիստ դեղին և եփած, գլ տաքութիւնն ի ներքս հաւաքեցաւ և վառեաց զջերմն: – 12. ապա շատանայ

գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին. գլ անպարապ էր ի շոգերոյն յարգիլմանէն և ի գոգին շատութենէն - 13. Ջ գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի – 13. Այլ իշխան անդամունքն, գլ սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն ... մանաւանդ ուղեղն, գլ շոգիքն յինքն վերանան -13. այլ ի յաւալանն թող չյամէ շատ, գլ գիճութեներն արգիլած են ի ներքս ի մարմինն – 13. և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ ... գլ փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան - 13. և ի գինոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին գինոյ, գլ շուտ ելանէ ի վեր ի գլուխն – 16. թէ այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն. գլ գումարի ի ժամ տրտմութեանն: – 16. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր, և ի յար ընդ լինելն զբաղի, գլ օգտակար է: - 17. գլ միօրեայ ջերմն՝ որ պատճառն ի հոգալոյն լինի, այն ի զգայական հոգւոյն ընծայի: - 18. գլ հոգին ընդ մարմինն խառն է միաւորեալ – 18. գլ յար են և ի մօտ այդ ջերմերդ՝ որ ի դեկն փոխին - 19. գլ բնութեամբն հալիլն կերակրոյն ընդ քունն լինի և աչքն խորնայ, գլ այն գիճութիւնն որ ի քնոյն ընծայի, պակասեցաւ – 20. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի, գլ զօրութիւնն վատուծել լինի - 20. և զգլուխքն այդ ջրովդ ի յար ձեփէ, գլ օգտակար է և քուն բերէ - 21. և ցերեկով ի քուն չիլինի. գլ գիշերութեան քունն հանգիստ բերէ – 21. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, գլ ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս մարմնոյն - 22. Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, գլ արիւնն ժխորած լինի և շարժած. և գոգին գոյնն իսպիտակ լինի, գլ արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն երթայ: - 22. Իսկ յառաջ ելնդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է. գլ ինքն լինի պատճառ ջերմանն – 23. և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել, գլ լինի որ յերկար քաշէ: - 25. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ. գլ եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ – 25. զիւր ստածումն չիյուլանաս, գլ լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի - 29. հարիւրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, գլ խիստ օգտակար է: - 30. և կերակուրք հով և չորային ուտէ, որ զբնութիւնն կապեն. գլ թէ լուծումն դադարի՝ զկնի և ջերմն արձակի: - 31. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտայ ... և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինքն հասնի, գլ շատ օգտակար է: - 34. և այն հում պալղամն ի շատ

թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն, գլ զօրութիւնն ընկղմեալ լինի - 33. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ գլ միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալմա՛յ ջերմն – 34. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն. զի գերդ զմիօրեայ ջերմանն զպատճառնին լինի: – 35. Իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի, գլ բնական տաքութիւնն հատեալ լինի - 35. գլ ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ – 36. Ձ յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար^ա որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. գլ տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար - 38. Ձ այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն - 38. Ձ յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ – 39. գլ յորժամ ի կրին քարն ջուրն հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին, և այլ ի յերևան. գլ աչքն խորանայ, և աչաց գուրն դարսկի – 39. Եւ երբ զայս ամենայն նշաններս տեսանես, զիտացիր^ա որ չէ բարւոյ. գլ չընդունի զառողջութիւնն, այլ ի նոյն մեռանի - 40. Եւ այդ բաւական է վասն հալմա՛յ ջերմանն^ա որ ի հովութենէ լինի, վասն այն՝ գլ չունի առողջութիւն: - 41. և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, գլ տաքցնեն և չորացնեն զնարմինն շատ: - 40. ապա յառաջ քան որ յաւազան մտանէ^ա կթել տուր ի վերայ. զլիտոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն կամ այծու կաթն. գլ այդ կաթներս խիստ գիճացնեն զհիւանդն: - 42. Բայց ի յաւազանն շատ մի յամեցներ, զի աւազանին եղկ ջուրն վատուծցնէ զմարմինն: - 42. չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով. գլ խձկէ և կալնէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն – 42. Եւ զայդ^ա զոր ասացաք՝ ի յար արա. գլ այդ խորհուրդդ շահեցին զմարմնոյն բնաւորական գիճութիւնն - 42. և ապա տուր կում կում որ խմէ. գլ այդ ջուրդ խիստ ուժովցնէ զհիւանդն: -44. Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով^ա որ չիլուծի բնութիւնն. գլ թէ դկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր. գլ խիստ օգտակար է դկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ: – 44. գլ այդ հոկնատ խիստ օգտակար է, օգնականութեամբն աստուծոյ: - 45. և սերկնիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամուքսն տուր, գլ մրտի քամուքսն արգիլէ զլուծումն – 45. գլ հովն օգտակար դեղն է այս հիւանդիս ... և

օծանելոյ դեղիք և սպեղանեաց՝ հովն օգտէ, **գլ** զսիրտն հով պահէ: – 47. Իսկ եթէ երրորդ հալւմաշն լինի, զոր քակողն անուանեն, **գլ** քակէ և հալէ – 47. Ջանայ որ փորն խիստ չիլուծանի. զի թէ փորն լուծանի, շուտով կորնչի – 48. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ ... **գլ** այս ամենայն և իւրեանց նմանիքն ահոկեն - 46. քայց սլին ջերմանն հազ լինի, **գլ** իջանէ խլտն, որ է նիւթն – 48. **գլ** հազալն յաղթէ մարմնոյն – 48. **գլ** յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի – 49. **գլ** հանապազ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի – 49. Եւ զայս հապս գիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ, **գլ** օգտակար է սլին: – 51. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, **գլ** ճանապարհն յերկար է - 53. **գլ** այս երկու հիւանդութիւնս հակառակ են միմեանց -53. **գլ** ջերմանն ամենայն ինչ հով և գեճ պիտի – 53. **գլ** երբ թոքն խոցնայ, ամեննին չողջանայ – 54. **գլ** հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի – 55. **գլ** հիւանդն տկարանայ, և իւր բանն դիժար լինի: - 55. Եւ ապա ասեմք ափիմեռինոս ջերմն յամենայն աուր, **գլ** նուպայ ունի յամեն օր և ժամ - 56. Եւ զկնի այսոր ասեմք զտոթտեալն՝ որ է օր ընդ մէջ ջերմն, **գլ** օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. Եւ ապա ասեմք զտէտռատեալն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն. **գլ** երկու օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. այս ջերմն մուխատրայ է, և ահ ունի, **գլ** յար է և չտայ հանգիստ մարմնոյն: - 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, **գլ** յամեն օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար. **գլ** այն^ա որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն^ա որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի. **գլ** արիւնն ցնէրքսէ երակացն լինի: - 58. և իւր պատճառն այն է^ա որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի. **գլ** շատ է իւր չաքսն ի մարմինն. և հեշտ բորբոսի, **գլ** գիճային է. և յուշ արձակի, **գլ** դորկուտ է: - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի. **գլ** իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի, **գլ** չորային է. և յուշ արձակի, **գլ** հաստ է և պինտ: - 59. այդ պատճառովդ զոր ասացաք, **գլ** սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է քան զաւտայն - 59. **գլ** երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ եփելով և ոչ լուծմամբ և ոչ քրտնելով. **գլ** երակաց մարմինն պինտ լինի – 58. Ապա այն նիւթերն^ա որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով, **գլ** այն նիւթն^ա որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց -

59. Զի պալղամին ջերմանն նոպայն շատն տասն և ութ պահ ունի – 60. գի բնութեամբն ի քարն և ի յերկաթն ի յար է: - 60. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր ... նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի. գի նիւթն շուտ արձակի և հեշտ ելանէ: - 60. գի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հոլ, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար մաշէ, գի նիւթն չարձակի շուտ: - 60. և նման լինի ի յար ջերմն, գի մէկ նոպայն մէկայլին հասանէ և չտայ միջոց: - 61. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի ... աւիրի առաջին նոպայննովն շարն և ժամանակն, գի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետու - 61. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զափիմեռիւսն՝ որ է պալղամին ջերմն. գի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն – 62. գի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն, որ է սև մաղձն - 62. և ապա հետ այսոր նշան տամք զտետռատէօսն, որ է սաւտային ջերմն. գի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն – 62. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. գի սկիզբն այս ջերմանս արին հանելն շատ օգտակար է: - 66. պատրաստ՝ որ չառնու երակ, գի չէ ժամանակ և ոչ պատեհ – 66. Զի մեծ իամստասէրն Գաղիանոս պատրաստեցոյց շատ – 66. գի այս ձէթս հոլ է և փոթոթ: - 67. գի մուգ իրքն անցնէ զմաղձին սրութիւն: - 67 Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն, գի խցկեն զգաղտ շնչահանքն, և արգիլեն զշոգիսն ի վայր վաթելոյ և ելանելոյ – 68. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր, գի վնաս է իւրն: - 69. գի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերևան գայ - 71. Եւ զայս տլէս ի վերայ այտոցին դիր, գի շատ օգտակար է: - 73. գի և նորա պատճառն և նիւթն յարենէ լինի: - 76. գի այն մնացորդն^a որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չէլաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. Եւ ամննին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել, ոչ ի յառաջքն և ոչ ի վերջքն, գի խծկէ զգաղտ շնչահանքն, և ընկղմէ զտաքութիւնն ի ներս ի մարմինն. գի ընծայի խավաղան, և կորնչի հիւանդն: – 78. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^a ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ, գի ահոկէ շատ: - 78. ա՞ռ զթութիայն գերմակած, և դալար գնձի ջրով

եռացո, և ի յաչքն դիր. գի աչքն պահե - 79. գի պալղամն յաղթեալ լինի իւր խառնուածոցն - 80. Տղայոցն շատ հանդիպի, գի շատ կերակրին և յաճախ - 80. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, գի ցներքսէ երակացն արգիլած լինի - 80. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն - 82. գի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնշարքն, գի ոսկերքն և ջիղքն շատ են - 82. և յայս ջերմս մի՛ տաս դամոյնի ջուր և յունապի ջուր և ոչ թմրհնդոյ ջուր, գի զէն ի շատ: - 82. գի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոսալն գոր ի յայս ջերմս լինի - 83. մի՞ տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի. գի սրքնճպինն զհաստ նիւթն այլ հաստացնէ: - 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և զէճ, և չլինի հաստ, տուր զսրքնճպինն, գի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն - 83. Եւ այլ պատրաստ^a որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս. գի զնիւթն հաստցնէ, և զջերմն յերկարացնէ - 83. Բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է, գի զնիւթն պարկեշտցնէ և հալէ- 83. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ - 88. Բայց այս ջերմս չքաշէ յերկար աւուրք, գի բնութիւնն զշատն յաղթէ, և խափանէ զիւր գործն: - 88. և անուանի յիստակ տետռատէոսն. գի իւր տաքութիւնն ի յար լինի: - 90. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս, որ է այրեցող, գի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն - 90. գի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն, և խարտէշ մաղձն ընծայեն: - 91. Բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի. գի իւր խլտն թեթն է և պարկեշտ: - 91. և այլ կուլինի^a որ ի վայր լուծանի մաղձն. և շատ քրտնի, գի պարկեշտ է նիւթն որ է մաղձն: - 91. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, գի տաք է և չորային. կամ սաւտայն, գի հով է և չորային. գի ասէն ոմանք՝ եթէ չորութիւն արգիլէ զբորբոսիլն: - 92. Զի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք - 92. գի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր զէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ. գի մարմնոյն էութեամբն կակուղ են - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամենևին բորբոսելոյ, գի երկու դէմսն ժողոված ունին՝ զբնութեանն և զմարմնոյն: - 93. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ. գի բնութիւնն հրէ շուտով, և վարէ ի ստամոքացն, և չթողու որ բորբոսի: - 94. և չշտապին ի յիւր բժշկութիւնն, գի խարտէշ մաղձն սուր է և

պարկեշտ – 95. և այլ մի խիստ հովցնես, գլ հասսոցնես գնիթն – 95. Ապա թէ նոպայն ի վաղունեն բոնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն, գլ ի վեր ձգէ, և պատճառ լինի գլխացաւութեան, և դիժարցնէ զջերմն– 95. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուգ նռան ջուր. գլ դդմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ – 95. Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է ի խուպագէ ազգ մի, որ է ցանծոյ, և տանու աղճկուտատի, գլ այդ ամենդ կակղացնէ և գտաքութիւն հահնտէ: - 96. գլ այս ջերմս հանապագ այդ երեքդ հանդիպին, մանաւանդ վերաբերութիւն: - 96. Ձի ուժն յերկարօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և եփէ: - 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ, գլ օր ընդ մէջն բաւական է: - 99. գլ շատ տեսաք^a որ յամեցին յայդ ջերմս, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: - 100. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանճուպինն, գլ զբորբոսած նիւթն պարկեշտցնէ - 101. գլ ըոզիանի տակի կեղնն և ունդն պարկեշտցնէ զբորբոսած նիւթն – 102. գլ թէ յայլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա գնիւթն յիրար զսպէ - 104. գլ այն ծանտրութիւնն նշան է շատ գիճութեան: - 105. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ո՞ եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր, գլ օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 106. գլ զօր ընդ մէջ ջերմն երեքօրեայ անուանեն: - 107. Ձի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթն – 107. գլ այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. գլ պալղամն է բորբոսած, և իւր ջերմն ի յար լինի – 109. Ձի մէկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին – 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, գլ մաղձն է բորբոսած – 109. Եւ այլ միտք կայ այս բանիս. ափիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, գլ ցներքս է իւր բորբոսն, և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապագ, և չէ ի պակասել, գլ յար է և կից: - 110. Իսկ տոբիտէօսն՝ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն, գլ ի դուրս է յերակացն բորբոսն, օր մին երևնայ և օր մին չերևնայ: – 110. գլ այս անունս լնու զայն զօրն, և զայն տեղին, որ չէ ի յերևնալ – 110. գլ երբ իրքն ի լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անումբն անուանել: - 110. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւնն լինի, գլ չէ բորբոսել, գլ մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ որ չէ բորբոսել – 110. Ապա թէ հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տուր զղափթին զկուրսն

սրքնճպինով, գլ մեծ օգտակար է – 112. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոգն սև լինի,
գլ եփեցաւ սև մաղձն, որ է սաւտայն, և իջանէ հետ գոգին: – 115. գլ իւր
 օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է ի մարմինն: - 112. գլ արիւնն երբ հաստանայ՝
 կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի - 117. և ապա հետ այտոր ընդ
 ցորեկոյ տո՞ւր կենալ, գլ խիստ օգտէ այս ջերմանս: - 118. Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի,
 երակ առ, գլ մաղձն ի յայրիլ լինի – 119. գլ պատրաստութիւն զնիւթն պարկեշտ այրնէ,
 և ի դուրս վաթէ: - 120. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս, և ոչ ի յայլ
 ջերմերոյն, գլ կուրսն հաստցնէ զիւլտն - 120. պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր
 դեղերոյն, գլ կրկնէ զջերմն և երկու այրնէ - 120. գլ մեր վարդապետն Գաղիանոս յիշել է
 – 120. գլ խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120. գլ
 ամենայն իրք^a որ գիճութիւն ունի ի բնութիւնն, կամ ի յեութիւն, բորբոս ընդունի - 122.
գլ հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123.
 և այլ հետ այտոր զթիրեաքն տուր, գլ շատ օգտէ - 126. և ի բան տար վարդմարապայն
 շաքարով և մեղրով սնուցած, գլ օգտակար է շատ: – 126. գլ որչափ նիւթին
 խառնուածքն հաստ լինի և պինդ, մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր
 նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^a որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, գլ այլ
 հաստ է իւրեանց նիւթն - 129. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել զդեղերն, զի չորեքօրեայն^a
 որ է տետռատէոսն, այլ շուտ արձակի, իսկ այս ջերմս այլ յուշ, գլ իւրեանց նիւթն հաստ
 լինին և այլ պինդ: - 130. գլ տետռատէոս ջերմն այլ շուտ արձակի քան զայս ջերմերս,
գլ սոքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն – 131. գլ քանի նիւթն հաստ
 լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. գլ շատն այն է ի մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն
 մեռանին: - 132. այլ ի նոպային օրն թող զբաղանիսն, գլ ահոկէ: - 133. գլ ամենայն ցեղ
 հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին, և չորս սահմանս:
 - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^a որ գիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ
 հիւանդութիւնս, գլ իւրովն լինի յառաջագիտութիւն կենացն և մահուն: - 134. և այս
 բաժինս անտիճելով և կողմելով չգայ ըդորդ. գլ դեռ հիւանդութիւնն զինքն ի լման չլինի
 ցցուցել: - 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն
 հիւանդութեանն. գլ իւր գործոյն առին և իւր գանունն: – 134. և ուզէ^a որ եփէ

գհիւանդութիւնն և արձակէ, բայց տկարանայ և ձանձրանայ, և չիկարէ ի լման եփել, գք հետէն աճի հիւանդութիւնն: - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն. գք իւր գործոյն առին և իւր զանունն: - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, գք դադարի միացեղ^ա և այլ չաւելնայ - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ. գք իւր գործոյն առին և զիւր զանունն: - 135. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեան այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու. գք բնութիւնն հետէն եփէ և հալէ - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն. գք իւր գործոյն առին և զիւր զանունն: - 135. գք անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն - 135. Ձք հիւանդն աւելի ի կատարեալ ժամանակն մեռանի. գք երրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան զայլ երեք ժամանակսն: - 136. գք ուժովն կարէ գհիւանդութիւնն ի ծար տանել: - 136. պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ. գք թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի - 137. գք գհիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. գք սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի - 140. գք յերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի, և տաքութիւնն վատուծ - 140. գք օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի - 140. գք օդոյն հովութիւնն զտաքութեանն զլուխքն հով պահէ - 140. գք հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան զպարկեշտ կերակուրն - 141. գք ուժովն կարէ գհիւանդութիւնն ի զլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն - 141. գք ի քսան օրէն ի վեր յամէն եւթն օր լինի բուրհանն մինչև ի քառասուն օրն: - 141. գք հիւանդարար խլտն եփի, և սակաւ սակաւ արձակի ի մարմնոյն: - 142. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն, վասն գք իւրեանց արձակիլն բուրհանով լինին - 142. գք մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ - 147. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^ա որ չսնկի յայտ, գք մահօրն ի մօտ է: - 148.

ԶԻՆՉ – Վասն թէ զինչ է ջերմն և գինչ է սահման նորա, և որպէս լինի ջերմն և ուստից ընծայի: - 3. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, գք^{օնչ} է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. նոյնպէս տե^օս

զջերմն թէ յորոշյ ազգէ և որ ցեղ և որ տեսակ է, և գինչ ունի պատահումն – 31. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբոբբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են ... և թէ գիւնչ ցեղ լինի ... և գինչ ծնանի ամէն մէկ ի բոբբոսիլն ի մարմինն: - 62 Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն գինչ որ լինի ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ - 137.

ՁԻՆՉ ԵԻ ԻՑԷ – և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ գինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք տարպայ – 150.

ՁԻՆՉ ՈՐ – Ապա թէ ի յայն որպիսութեանն գինչ որ լինի ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ - 137.

ՁԻՐՊԱՃ – Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած գիրպաճ, կամ նռան ջրով – 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր գիրպաճ տուր – 112. տո՛ւր կերակուր գիրպաճ, և հետ այնոր հաւձագ գիրպաճ - 113. կերակուր հաւու ձագ տուր՝ գիրպաճ եփած: - 121. և կերակուր՝ հաւ գիրպաճ եփած ի բանի պահէ: - 122.

ՁԿՆԻ – Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի ... որք զկնի հիւանդութեանցն լինին: - Բ. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այտոր յիշել կամիմք զամէն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. Վասն այն ջերմանն որ զկնի փորացաւութեանն լինի: - 31. և կերակուրք հով և չորային ուտէ, որ զբնութիւնն կապեն. զի թէ լուծումն դադարի՝ զկնի և ջերմն արձակի: - 31. Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32. Վասն այն ջերմանն որ զկնի նուաղին և թալանան: - 33. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն, և կամ զկնի նոպային, հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի – 33. Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել զհալումաջ ջերմերն այսպէս: - 34. և զկնի այտոր^a խնձորի ջուր, և քաղցր և թթու սերկևիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և զերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ – 48. Եւ զկնի այտոր ասեմք զտոթտէտուն՝ որ է օր ընդ մէջ ջերմն – 56. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62. և զկնի հանկստին դատեն ի շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն – 70. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն որ

գվնի ծաղկին լինի: - 76. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ գվնի ծաղկին լինի: - 76. Իսկ այն ջերմն որ գվնի ծաղկին լինի, իւր նշանն այս է^a որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. Ապա գվնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ գոր յունապով և փորձոկած ուրնով եփած լինի - 78. տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^a իւր նշանօքն որ գվնի հիւանդութեանցն լինին: - 103. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, գվնի նոպային ի մէկայլն օրն առ երակ: - 123. զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք. մէկն՝ հիւանդութեան բնութիւնն. և երկրորդ՝ պատահմունքն, որ գվնի հիւանդութեանն լինին – 137. Իսկ այն պատահմունքն^a որ գվնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի ... և ոմանց տքնութիւն հանդիպի ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ ... ժամանակն լինի: - 138. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ ըզդէմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն. և երկրորդն՝ զպատահմունքն, որ գվնի հիւանդութեանցն լինի – 143.

ԶՄՈՒՌՄԻԱՅ – տո՛ւր զդեղն նախկին գոր յակրայբադինն կայ գրած, կամ գմուռսիայ դեղն:– 84.

ԶՈՒԳԱՍ - Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն զուգամ և նուզլայ և հազ լինի: - 29. Փօլոսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի ... գրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զզուգամն և զնուզլան յիշեցաք յայլ գիրք – 29. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային և ի հազին, զամեն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. Եւ պատեհ է՝ որ զզուլին ծածկած պահէ, որ զուգամ և նուզլայ չիպատահի– 47. այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի, և հետ զուգամին – 49. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի, որ է շաւսայ, և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ – 54.

ԶՈՒԳԵԼ – և ապա տո՞ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի զուգած – 10. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՞ւր զտապաշիրին կուրսն, գոր թրթկճի հնդով զուգեն: - 77. Ապա տուր Մայութեհի շարապն, գոր զուգեն ի գինոյ և ի սերկկի ջրէն – 82. և այլ տուր նոսն բաղակ, որ աննուխով լինի զուգած – 82. տո՞ւր զայն հապն^a որ լուացած ասպրով լինի.

գուգեն / գրքում՝ գուգեն / և մագտաքեով և հընդիկ աղով - 84. և գուգեն զինքն ի տասն դեղէ - 85. ա՛ն արքնճային՝ որ հնդանօք լինի գուգած - 86. իւր ստածումն այս է՞ որ ի յանօթեց արքունճուային տասս, գոր հնտանօք լինի գուգած - 88. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս, որ թթոչի հնդով լինի գուգած - 96 և զհանդերձն՝ որ հագնի՝ բրդէ տուր գուգել - 102. տո՞ւր դամոյնի ջուր և արքնճային, զերդ դդմի հնտով և խիարի հնդով լինի գուգած - 103. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով ... գոր նշաձիթով գուգած լինի՝ ի բանի պահէ: - 112. նոյնպէս և արքնճայինն՝ որ հնդանօք լինի գուգած, օգտակար է: - 112. կերակուր հաւձագ տուր, և տուռայճ, գոր պարկէշտ համեմով գուգած լինի - 123. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեցո և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ արքնճայինն, գոր տակերով գուգեն - 130.

ԶՈՒԳԾՈՅ - և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով ... և վարդի ջրով՝ որ է գուգծոյ - 96.

ԶՈՒԿԻ - Ա՞ն սատապի տերև ... չոր գուկի - 119.

ԶՈՒՓԱՅ, ԶՈՒՖԱՅ - Ապա ա՞ն գուֆայ կամ կարօսի հունդ - 34. Ա՞ն ... գուփայ հինգ դրամ - 52. դու տուր գուփայի մտպուխն - 51. Մատպուխ գուփայի, որ օգտէ սլին: - 52. և գուփայի շարապն օգտէ: - 54. ա՞ն մեղրաջուր, և ընդ գուփայն խառնէ և տուր - 86. ա՞ն սակաւ մի գուփայ - 100.

ԶՈՒՖԱՅ - տե՞ս ԶՈՒՓԱՅ

ԶՈՒՖԸ - և գուֆրն ա՞ն վեցհարիւր դրամակշիռ - 148.

ԶԶԵՐՄՆ ԱՌՆԵԼ - Ապա պարտշ է բժշկին՞ որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ՞ ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն է պատճառն՞ որ զջերմն արար - 122.

ԶՌԵԻԱՆԴ - տե՞ս ԶՐԵԻԱՆԴ

ԶՄՊԵԼ – և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւագանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն, գոր ի յիրար գապեցաւ ի փոթոթային ջրոյն: - 13. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս գայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար գապէ - 104.

ԶՏԱՔՈՒԹԻԻՆ ԱՌՆԵԼ – զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, եփէ և պարկեշտցնէ զնիւթն զայն՝ որ գտաքութիւնն արար: - 140.

ԶՐԵԻԱՆԴ, ԶՌԵԻԱՆԴ – Ապա առ բակլայի ալուր ... և գրևանդ - 14. Ա՞ն սապո ... գրևանդ յերկայն – 145. Ա՞ն լոք ընտրած ... գրևանդ / գրքում՝ ըռևանդ / յերկայն – 146.

ԶՐՈՅՅ – Նոյնպէս և այս ջերմն՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37.

ԶՐՈՒՅԵԼ – և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն գրուցէ - 15.

ԶՕԴՎԱԾ – Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գօճութիւնն հասանի, որ գօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37.

ԶՕՄԻՆ – և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ ... շշկի միս, կամ գառան, կամ ուլոյ, գօմին և բանջար – 147.

ԶՕՐԱՆԱԼ – յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, գօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. զփոթոթային ըռուպնին ի բանի պահէ, որ ստամոքն գօրանայ – 32. ապա ի յառաջ քան զայն^a որ այս հիւանդութիւնս գօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս տաքութիւնս գօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն գօրանայ և աճէ - 135.

ԶՕՐԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, գօրացուցանէ զմարմինն, և տկարացուցանէ զհոգին: - 18. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, անց որ դատէ զհիւանդն, ստամոքսն գօրացուր նոան ջրով – 25.

ԶՕՐԱԻՈՐ – Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, գօրաւոր արնէ զհոգին - 18. Ապա թէ ջերմն գօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օճէ – 21. Իւր նշանն այս

է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի ... և միճասին երակն գօրաւոր լինի – 32. Ապա թէ ջերմն գօրաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր - 46. ապա թէ ուժն գօրաւոր լինի, այս մտպուխովս զբնութիւնն կակղցո: - 54. Եւ երբ ջերմն գօրաւոր լինի, զարեջուր տուր - 56. Զի երբ հիւանդին ուժն գօրաւոր լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ երբորդն^a որ սաստիկ գօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. Ապա թէ մաղձն գօրաւոր լինի, իւր ստածումն այն է^a որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և գօրաւոր - 79. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն գօրաւոր բռնէ – 97. Ապա թէ ջերմն գօրաւոր լինի, զքաֆուրի դուրսն տուր – 98. բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ, որն է գօրաւոր և յաղթողն: - 102. Ապա թէ աւեր արիւնն գօրաւոր և յաղթող երևնայ, պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն – 102. Ապա թէ ի յայլ նիւթոցն տեսանեն յաղթող և գօրաւոր, տե՞օ թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և գօրաւորն^a իւր նշանօքն - 102. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի գօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօ ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Ապա թէ սն մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և գօրաւոր, զտետռատէօ ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 103. Տաքութիւն ներգործեալ է գօրաւոր, նոյնպէս և չորութիւն ներգործող է գօրաւոր– 109. ապա պատեհ համարեցան երկու գօրաւորացն անուամբն կոչել, քան երկու տկարացն: - 110. ապա թէ պալղամն յաղթող և գօրաւոր լինի, իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյս^a զոր յիշեցաք: - 112. թէ մաղձն յաղթող և գօրաւոր լինի, տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ – 112. եթէ պալղամն յաղթող և գօրաւոր լինի քան զմաղձն, տուր յանօթուց վարդմարապայ – 112. Սրքնճպին տուր՝ որ լերդն և փայծաղն գօրաւոր մնայ – 128. ապա թէ այս ջերմն գօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր - 129. և այլ գօրաւոր պիտի ստածումն – 131. զի երբորդ և կատարեալ ժամանակն գօրաւոր է քան զայլ երեք ժամանակսն: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ, և հիւանդին ուժն գօրաւոր, նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երբորդ ժամանակն լինի: – 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուծ լինի և տկար, և հիւանդութիւնն գօրաւոր և ուժով, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն

ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն գորաւոր լինի - 140.

ԶԻՐԱԻՈՐ ԱՌՆԵԼ - Արդ այն հոգսն որ վասն բարոյ լինի, գորաւոր անէ զհոգին - 18.

ԶՕՐՈՒԹԻՒՆ – այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան գորութեանն – 16. բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին գորութեանն լինի – 20. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի, զի գորութիւն վատուծել լինի – 20. ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր, օգտակար է: - 26. ահաւորութեան պատճառն ի յարեան շատութենէն լինի, և հոգւոյ կենդանութեան գորութիւնն – 22. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երևի. և գոգն նօսր և տկար, վասն շարժելոյ մարմնոյն և արձակելոյ գորութեանն: - 28. և ի վերայ ստամոքացն սպեղանի դիր, որ ստամոքացն գորութիւն տան: - 31. Մինայի որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան գորութեանն – 31. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն, զի գորութիւնն ընկղմեալ լինի - 33. Եւ երակին վատուծութեան պատճառն այն է^ա որ մարմնոյն գորութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^ա որ ի յարենէ լինի. մանաւանդ՝ թէ հիւանդին գորութիւն ուժով լինի: - 71. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի, որ բնութեան գորութիւն ի յայն տեղիքն վարժեաց: - 74. զայս ամէնս քացախով և ջրով շաղէ, և ի վերայ սպեղանի դիր, որ այն տեղացն գորութիւնն չտկարանայ: - 75. և ըստ հիւանդին գորութեանն արիւն թողու – 75. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են ... տարերքն և խառնուածքն ... և անդամունքն և գորութենէրն և գործերն և երեք շունչն – 93. տուր՝ եթէ գորութիւնն ուժով լինի – 97. և պատրաստեցո ի կերակրէ, յորժամ հիւանդին գորութիւնն ուժով լինի – 99. այլ տո՞ւր կերակուր^ա յորժամ գորութիւն հիւանդին վատուծ լինի - 99. բայց գնոյն զչաքսն ահոկէ հիւանդին ուժոյն և գորութեանն, և այլ աւելի: - 99. պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն, և ըստ հիւանդին գորութեան արիւն թողու – 102. և երբ իւր գորութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ի յերևան բերէ - 105. Ապա թէ հիւանդութիւն

խիստ լինի, և հիւանդին գորութիւնն ուժով լինի, յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ – 109. ապա թէ հիւանդին գորութիւնն ուժով լինի, պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ – 112. Այլ հաւու հաւու ձագ մի՞՞ տաս ուտելոյ, և ոչ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմն՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի, գատել՝ տեսանես որ գորութիւնն վատուծել լինի - 120. երակ առ ի քասիլիկէն ըստ գորութեանն – 121. Ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121 Ապա թէ գորութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւաճ տուր – 123. Եւ իւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ գորութիւնն չտկարանայ և անճարակէ, որ յերկար հիւանդութեանն գորութիւնն պիտի – 127. և գորութիւնն ի ձեռն կերակրոց լինի, որ չփլչի ուժն: - 127. Ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիստամ եփած: - 127. և զհիւանդին գորութիւնն և զկերակուրն պարկեշտ արա – 130. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՞ որ յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՞ ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն և ըստ հիւանդին գորութեանն – 131. Ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր – 131. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ, և բնութեանն գորութիւնն հետէն վատուծի և պակասի - 135. Եւ այլ պարտ է զիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն գորութեանն լինի – 136. և հիւանդին գորութիւնն տկար լինի և վատուծ: - 136. Ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի և վատուծ, պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին – 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին գորիութիւնն վատուծ լինի և տկար, և հիւանդութիւնն զօրաւոր և ուժով, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն - 136. և հիւանդին գորիութիւնն հետէն պակասի – 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՞ որ պատահմունքն իւրեանց գորութիւնն ի լման կատարի, և միացեղ դադարի, զիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելիության սահմանն ... հասաւ: – 137. իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն՞ որ այս պատահմունքս իւրեանց գորութիւնն յաւելնան, ապա զիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ՞ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց գորութիւնն ի լման հասանին ... ապա զիտենայ բժիշկն՞ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. և

հիւանդին գօրութիւնն պակասի – 142. իններորդ՝ գտվորութիւն հիւանդին. տասներորդ՝
գուժն և գօրութիւն հիւանդին – 143.

Է

ԷՀԱՆԱՅ - տե՛ս ԷՀԱՆՆԱՅ

ԷՀԱՆՆԱ - տե՛ս ԷՀԱՆՆԱՅ

ԷՀԱՆՆԱՅ, ԷՀԱՆՆԱ, ԷՀԱՆԱՅ – Էհաննայ ասէ – 8. Էհաննան ասէ – 30. Էհաննայ բժշկապետն ասէ – 53. Էհաննայ ասէ – 75. Էհաննայ ասէ՝ թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի – 78. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ – 97. Էհաննայ սրափիռնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ – 102.

ԷՀԱՆՆԱՅ ՍՐԱՓԻՐՆԱՅԻՈՅ ՈՐԴԻՆ – Էհաննայ սրափիռնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ – 102.

ԷՇ – ապա թէ հետ աւուր մի կամ երկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ – 41. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^ա որ դալար լինի – 42. ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ^ա կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է^ա որ իշու կաթն տաս - 51. ստածել պիտի և բժշկել, տալ զերդ իշու կաթն – 55. և ի կաթներտ՝ կնկան կաթն շատ օգուտ է, ապա իշոյ կաթն - 56. իշոյ կաթն տուր կթել - 68.

ԷՈՒԹԻԻՆ – զի օդոյն էութիւնն ... զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. Պարզն մէն ասի իւր էութեամբն. և յօդականն խառն ասի ընդ այլ էութիւնքն – 57. և իւր էութիւնն պարկեշտ է քան զնոցա էութիւնն – 69. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն – 63. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմս բաժանին: - 90. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն, ի բնութիւնն և ի մարմինն, որ է էութիւն: - 92. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին - 92. բայց էութեամբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն չոր և պինտ լինին - 92. զի մարմնոյն էութեամբն կակուղ են, ծորին և հոսին – 92. այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է - 93. զի ամենայն իրք^ա որ զհճութիւն ունի ի բնութիւնն, կամ ի յէութիւն, բորբոս ընդունի - 122. սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է - 122.

ԷՐ – Ապա թէ ասէք, թէ էր լինի մաճասն փոքր և սուր – 12. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^ա թէ էք անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէոս ի մաղձին գործն - 109.

Ը

ԸԿՏԻԿՕՆ – Զայս ջերմս անուանե հոռոմն ըկտիկոն – 35.

ԸՂԲ – Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, գոր հոռոմն իմիտէտռաստէս
ասէ, և տաճիկն շատրապ ըղբ – 109.

ԸՂԵՂ – և անուշ հոտեր՝ որ գրդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ – 29. տե՛ս նաև ՈՒՂԵՂ գլխաբառը:

ԸՂՈՐԴ – և այս բաժինս անտիճելով և կողոմելով չգայ ըղորդ – 104.

ԸՂՈՒՆԿ / Ն / - երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսը՝ որ վաթի - 41. Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն գերդ գայծու ծոին - 47.

ԸՂՐԴԱԿ – Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ գոր յունապով ... եփած լինի ... և ըղրդական ջրով ...ի բանի պահէ: - 78. ապա ա՛ն ըռագիանի ջուր և ըղրրդական ջուր ... տուր ըստ կարեացն - 86. և ըղրրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նռան ջուր ի բանի պահէ: - 121. և ի խաւարտացն հազար և ըղրդակ / գրքում՝ ըղրդական / տուր: - 123.

ԸՄԲԵԼ – տե՛ս ԸՄՊԵԼ

ԸՄԲԵԼԻ/Ք / - տե՛ս ԸՄՊԵԼԻ/Ք /

ԸՄՊԵԼ, ԸՄԲԵԼ – Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն ... - 3. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի – 6. և ըմբելոյ պարզ և անուշատոհ գինի տուր: - 11. և անուշահամ գինի ըմպէ, օգտակար է: – 11. այլ զիւր կամսն այրնե՞՞ կերակրելով և ըմպելով - 136.

ԸՄՊԵԼԻ/Ք /, ԸՄԲԵԼԻ/Ք / - Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, գերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... Կամ ի տաք կերակրոց և ի տաք ըմպելեաց – 6. պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին – 7. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի, կամ այլ ըմպելի որ զգինոյ գործն կարէ առնել - 10. և ըմպելին սպիտակ և անուշահամ գինի խմէ – 11. և ըմպելի՝ սպիտակ գինի և նօսը ընդ յով ջրոյ խառնել և տալ – 19. և հովային ըմպելիք խմէ – 24. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ – 28. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չիլինի հազ: - 45. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած ... և իւր ըմպելիքն կտրտած դրում – 51. և ստածէ այս ըմպելիքովս: - 72. Ըմպելի որ օգտէ պալղամի: - 84. զայս զըմբելի տուր[՞] որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. Ըմպելիք պալղամի: - 86. Այլ

ըմպելիք պալղամի: - 86. Ըմպելիք վերաբերության պալղամի: - 86 և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս գդեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն – 89. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել – 91. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ ... կերակուրն և ըմպելին. քունն և արթնութիւնն - 93. Ըմբելիք կակող՝ մաղձին լուծման: - 97. Ըմպելիք սաֆրայի – 97. Սաֆրայ լուծանելոյ ըմպելիք – 97. Այլ ի նուպային օրն գըմբելիքն միայն տուր – 99. և գըմպելին, և զայլ զամենայն ցեղ զատածուն հաւասար առնել: - 111. ի բան տար. նոյնպէս և զկերակուրն և ըմպելին: - 111. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն – 111. և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն – 113. և ըմպելի տուր սրքնճպին և ճուլապ: - 119. և են նոքա զերդ զխառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն, և ըմպելիքն – 124. Եւ ըմպելի մեղրաջուր տուր – 128.

ԸՆԴ/ տրական հոլովի հետ / - և ընդ մարմնոյն շինուածոցն հետևի ջերմն – 5. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն ... զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. և ըմպելի՝ սպիտակ զինի և նօսը ընդ յոլով ջրոյ խառնել և տալ – 19. և տարօքն ընդ քսանին ... մէջն լինին – 40. և շարեցաք ընդ հալնմաշ ջերմանն: - 53. ընդ նուպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. կամ շատ ժամանակ ի տաք է կեցել, և ընդ ցեքեկոյ, և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի – 91. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանճուպինն, զի զբորբոսած նիւթն պարկեշտոցնէ, և հանէ ընդ գոզին, և ընդ ձեռնալուային - 101. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորոսի - 107. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն գդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն – 111. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նուպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ - 117. զի արիւնն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117. և ի նուպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ - 117. և ապա հետ այսոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ – 118. և տե՛ս որ ընդ ցորեկոյ չպահես: - 119. քամէ ընդ ձարեմաղի ... տուր յանուն Քրիստոսի: - 147.

ԸՆԴ/ հայց. հոլովի հետ / - իսկ ջերմս բովանդակ ընդ ամենայն մասունս լինի: - 2. և ի սրտէն սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է գատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. և մարմինք մարդկան ընդ երեք բաժանին: - 3. և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ - 5. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն ... զի՞նչ է պակաս քան գոարբնի փութսն: - 5. մէկն այն է որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն - 13. ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ: - 13. զայս ամէնս աղա և մաղէ և ընդ մարմինն շփէ յուշիկ յուշիկ: - 14. և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ - 15. Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. և ի յար ընդ քուն լինելն զբաղի - 17. յորժամ ի եղկ ջրոյն ելանէ ի հով ջուր նստի, և ընդ մտնելն շուտով ելանէ - 17. Իսկ որ պատճառն ի տրսմութենէն լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի. թեպէտ և ընկերութեամբն ունին ընդ իրար: - 18. զի հոգին ընդ մարմինն խառն է միաւորեալ - 18. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19 զի բնութեամբ հալիլն կերակրոյն ընդ քունն լինի - 20. Ա՛ն դոմի կտի ձէթ, որ ընդ մանուշակն սնուցած լինի - 21. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օձէ - 21. Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն խոլային մարմինն կայ - 22. Այլ զճանապարհն^ա որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի, և ի սրտէն սփռի ընդ շնչաւոր երակսն յամենայն մարմինն: - 23. Չայս գիտացիր եթէ քանի՛ ազգ են և ընդ քանի՞ ցեղ բաժանին - 35. Առաջինն^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն - 36. երկրորդն^ա ի տեղեստանն, որ յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են - 36. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. Չի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն - 38. իւր պատճառն այն է^ա որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^ա որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Այլ ընդ այս հալևմաշս^ա որ ի

հովութենէ լինի, և ընդ այն^ա որ ի տաքութենէ լինի և ի չորութենէ, նշանն այնէ որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուժ լինի և յուլ - 40. Եւ ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի - 41. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով՝ որ դալար լինի ... որպէս ... հինտիպայ՝ խառնած ընդ դալար գինձն - 41. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. և ընդ երիկածքն՝ օժանէ զմարմինն լիուֆարի ձիթով - 44. զքաֆուրին դուրսն ի բանի պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծակել արևուն: - 46. և քաղցր և թթու սերկնիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակած հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48. և հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ, ի վերայ սրտին և լերդին պահէ - 48. և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ - 48. և հազալով ընդ խոչակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արիւն - 49. տո՛ւր ... առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դդմի ձէթ - 50. և հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արիւն - 53. և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ - 54. և ի ժամ հազալոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն - 54. և կովուց կաթն տուր և այծու կաթն^ա ընդ զարեջուր խառնեալ - 55. և տուր յամէն օր մին մին, ընդ խաշխաշի շարապ խառնեալ: - 55. Եւ զկնի այսոր ասեմք զտոհիտեօսն՝ որ է օք ընդ մէջ ջերմն, օք ընդ մէջ զի ունի զժամն և զնոպայն - 56. Եւ ապա ասեմք զտեռաստեօսն՝ որ է երկու օք ընդ մէջ ջերմն. զի երկու օք ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն - 56. Պարզն մէն ասի իւր էութեամբն. և յօղականն խառն ասի ընդ այլ էութիւնքն - 57. և իւր նոպայն օք ընդ մէջ լինի - 57. Ապա այն ջերմն^ա որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի - 59. և ի սրտէն սփռեն և տանին ընդ ամենայն մարմինն - 59. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օք ընդ մէջ առնու զնոպայն - 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օք ընդ մէջ առնու զնոպայն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խատէշ մաղձն, նա առնէ զտոհիտեօս ջերմն, որ օք ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: - 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին, կամ ընդ կանացիսն, և այլ որ նման են սոցա - 63. և ինքն ընդ երեք ցող բաժանի: - 64. և այլ ասացի^ա թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն, և խառն լինի ընդ արիւնն, նոյնպէս ընծայի յիւրմէն

ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. և ընդ երեք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող
– 70. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70.
և գոր ինչ կերակրի՝ վաղն ընդ հով ժամն կերակրէ. և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օծանէ -
72. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ, որ ընդ իւր խառնուածքն
խառնեալ լինի – 73. և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78. և ի նուպային ժամն
երբ շօշափես զմարմինն՝ չերնայ տաքութիւն ընդ առաջքն – 81. Եւ մաճասին երակն
փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն - 81. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան
պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար,
յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. և ի քիթն ձէթ մի^օ տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն
կաթն տաս կթել. զատել՝ թէ խարտէշ մաղձն խառն լինի ընդ պալղամն:– 83. զի խիստ
արգիլէ զցրտանալն և զսոռալն գոր ի յայս ջերմն լինի, և ի յայն ջերմն^ա որ երկու օր ընդ
մէջ լինի նոպայն - 83. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ
տասննչորս օր անցնի, ըռագիանի ջուր և կարօսի սրքնճպինով – 84. Եւ այլ պատեհ է որ
գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմն չլինի յիստակ, և խառն լինի ընդ խարտէշ մաղձն – 85.
Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն, և հաստցնէ զինքն, ի բան տար զխիստ տաք
դեղերն – 85. ա՛ն մեղրաջուր, և ընդ զուփայն խառնէ և տուր – 86. ա՛ն սրքնճպին՝ որ
հնդանօք լինի զուգած, և ընդ բողկի ջուրն խառնէ, և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: -
87. Եւ հետ այնոր ա՛ն սնուցած մանիշակ, և ընդ խիրիխիշտն խառնէ և տուր: - 87. Այլ
ուրդի յայս ջերմն^ա որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. և իւր բորբոսն հաւասար ընդ
ամենայն երակսն մարմնոյն լինին - 90. և փոփոխական լինելն երակին ընդ ամենայն
ջերմերն լինի - 91. զիտացիրէ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի
գնոպայն – 91. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ գնոպայով
տետոատէօսն, որ օր ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր
ընդ մէջ ջերմ - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ մէջ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ
իւր նոպայն ... այլ աւելի քաշէ - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յարաջքն պէտ այնես – 95. և
իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի երկոտասան պահ: - 97. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ
տասն դրամակշիռ, և մանր աղաս, և ընդ ճուլապ խառնես, և տաս, շատ օգտէ: - 97. Ա՛ն
քացախ և վարդի ջուր, և ընդ կիսեղկ ջուր խառնէ, և զոտսն այնիւ ծեփէ: - 98. Եւ

ամենայն օր չէ պատոհ կերակուր տալ, զի օր ընդ մէջն բաւական է: - 99. Եւ ի յայլ ամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր գսիրքանճուպինն, զի զբորբոսած նիւթն պարկէշտցնէ ... և ընդ քրտինքն հանէ: - 101. և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն, և յետոյ սևանայ: - 103. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի շտապիս - 104. և հիւանդն մէջ ընդ մէջ ընդ վայր իւօսի - 105. երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէու կոչի՝ ի մէջ արա, որ ի միջավայր լինի ընդ երկուսին - 107. զի զօր ընդ մէջ ջերմն երեքօրեայ անուանեն: - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ գայ: - 107. Իսկ տոբիտէուն՝ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն, զի ի դուրս է յերակացն բորբոսն, որ մին երևնայ և օր մին չերևնայ: - 110. Եւ այլ գիտացիր՝ որ այս նշանօքս ... և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն, երբ խառնին ընդ իրար - 110. պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն - 111. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէու ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի - 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. և տարօքն միջավայր լինի ընդ մանկութիւն և ակորութիւն - 114. և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող, զերդ որ օր ընդ մէջ ջերմանն - 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր, և քան զօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն՝ իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մէջ ջերմանն - 114. գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալըս է - 115. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել ... այրեցն և ծարաւն շատ լինի - 115.

Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն, և հիւանդն պալղամիկ լինի ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմն ի պալղամին խորովելոյն լինի – 116. Տաճիկն ըբդ ասէ, որ թարգմանի չորեքօրեայ, որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն: – 116. և ըղըրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նոան ջուր ի բանի պահէ: - 121. և զատամունսն ընդ իրար կրճէ – 122. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մէջ գայ նոպայն – 127. տո՛ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի սրքնճպին ջրախառն – 127. տուր գդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ զդափտին կուրսն ... և գոր ինչ նման են սոցա, որ հիւանդութեան նիւթն ընդ գոզն իջանէ – 130. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն, եթէ առաջին ժամանակն ընդ երեք բաժանի: - 134. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք - 141. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^ա որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն, զերդ զյիստակ օր ընդ մէջ ջերմն, որ է տոփտէտսն - 142. նա ցուցանեն զհիւանդութիւն^ա որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ, այլ միջավայր լինի, և միջասահմանն ունի ընդ սուրն և ընդ յերեքօրեան: - 143. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ – 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. այս ջրովս աղէկ աճոէ զթրջած դեղերս քամէ ընդ ձարէմաղ ի վայր– 146. աճոէ և քամէ ընդ սուրբ քթէթ ի վայր – 147. աղա ի հաւանն ընդ իրար, և ձգէ ի նուկրայն - 148. ծեծէ՝ որ ընդ մաղն ի վայր ելնէ – 148. և եփէ զմեղրն և զխնձորն ընդ իրար – 149. և ընդ խոշոր մաղ ի վայր անցո – 149.

ԸՆԴ / բաց. հոլ. հետ / - Ա՞ն մեղր և աղ ... և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ զերդ իւր ոռամն է - 87. իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա - 107.

ԸՆԴ / գործ. հոլ. հետ / - բայց վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ն ի միտ օրինակ զդարբնի փուքսն – 4. խառնեալ ընդ շաքարով սրքնճպին ի բանի պահէ: - 108.

ԸՆԴ ԱՌԱՋՔՆ - և ի նուպային ժամն երբ շօշափես գմարմինն՝ չերևնայ տաքութիւն ընդ անաջքն – 81.

ԸՆԴԱՐՁԱԿԵԼ – և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած, և չունի տեղի որ ընդարձակի: - 12.

ԸՆԴ ԴՐՈՒՑ - Ապա այս ջերմս՝ որ լիպիրայ անուանի ... իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Եւ այլ ամենայն դիւօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմս՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա - 107.

ԸՆԴ Է՞Ր – դու ընդ է՞ր անուանեցեր զսա միօրեայ ջերմն – 23.

ԸՆԴ ԻՐԻԿԱՅՔՆ - և դէպ ընդ իրիկացքն դոմի ջուր տուր – 106.

ԸՆԴ ՄԷՋ – և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59.

ԸՆԴ ՅԱՌԱՋՄՆ, ԸՆԴ ՅԱՌԱՋՔՆ - Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես – 95. և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն, և յետոյ սևանայ: - 103. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի շտապիս – 104. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել ... այրեցն և ծարաւն շատ լինի – 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի – 116. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՛ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ – 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ԸՆԴ ՆԵՐՔՈՅ – Ա՛ն մեղր և աղ ... և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ զերդ իւր ռասմն է - 87.

ԸՆԴՈՒՆԵԼ – և այլ որոյ մարմնոյն խառնութեքն տաք և չորային լինի ... նա շուտ ընդունի զհալմաշ ջերմն: - 34. և այս ցեղս ստածումն և զբժշկութիւնն չընդունի բնաւ: - 37. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն՞ որ ընդունի զառողջութիւնն – 38. զիտացի՛ր՞ որ չէ բարւոյ. զի չընդունի զառողջութիւնն, այլ ի նոյն մեռանի: - 40. զի խծկէ և կալնէ

զգաղտ շնչահանքն մարմնոյն, նա չիքնդունի զաւագանին զհճութիւնն: – 42. եթէ ի յաւելի իլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց որ չընդունի զբորբոսելն, ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. և վասն այդր պատճառանացդ ստածումն դժար ընդունի: - 53. և կերակրին միտքն փակին, և ողջնութիւն դժար ընդունի – 54. այլ դու մի՞ մտիկ դնես իւր նուպային, և մի՞ ընդունիս – 88. վասն այդ պատճառանացդ ընդունի զբորբոսիւն - 93. զի ամենայն իրք^a որ զհճութիւն ունի ի բնութիւնն ... բորբոս ընդունի - 122. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է, և հոսի ի ձեռն զհճութեանն, անճարակ ընդունի զբորբոսն: - 122.

ԸՆԴ ՎԱՅՐ ԽՕՍԵԼ – և հիւանդն մեջ ընդ մեջ ընդ վայր իօսի – 105.

ԸՆԴ ՅԵՐԵԿՈՅ – կամ շատ ժամանակ ի տաք է կեցել, և ընդ ցերեկոյ, և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի – 91.

ԸՆԴ ՅՈՐԵԿՈՅ – Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նուպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ – 117. զի արիւն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117. և ի նուպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ - 117. և ապա հետ այսոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ - 118. և տե՛ս որ ընդ ցորեկոյ չպահես: - 119.

ԸՆԹԵՐՅԵԼ - Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց - Բ. Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ, որ ընթերցողին չիւրաւ լինի: - 37.

ԸՆԹԵՐՅՈՒՄՆ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելլենացոց, տեսի ընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն – Ա.

ԸՆԾԱՅԵԼ – Եւ զայն պատճառսն որ զօտար ջերմն ընծայեն^a ի մարմնոյն ի զատ պահէ – 2. Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորա, և ո՛րպէս լինի ջերմն և ուստի՛ց ընծայի: - 3. Վասն թէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճաբոս էթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Ընծայի ջերմն յարտաքուստ պատճառանաց – 6. Եւ այս բաւական է կարճաբոս էթէ ուստից ընծայի

զերմն: - 6. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասերքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. Միօրեայ ջերմն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. Իսկ այս ջերմն որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն, և խիստ չորացնէ – 10. և այս ջերմն ընծայի և յառաջ գայ: - 14. Մասրճուայն ասէ ... թէ այս ջերմն ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. այն ի զգայական հոգւոյն հոգւոյն ընծայի: - 18. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէ լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն ... և արմատ առնու: – 19. և ի յամենայն կերակրոց^ա որ զսաւտայն շարժեն և զսաւտայն ընծայեն ... պատրաստ կալ - 19. Ապա այն ջերմն որ ի ցանկութենէ և ի թուագարանց և ի բազում հոգոյ ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդս և ի նոյն դէղերս է զոր յիշեցաք: - 20. և աչքն խորնայ, զի այն գիճութիւն որ ի քնոյն ընծայի, պակասեցաւ - 30. և յամենայն իրաց^ա որ չորութիւն ընծայեն^ա պատրաստ կենայ: - 21. և ի մարմինն հովութիւն և գիճութիւն ընծայէ: - 21. ընծայի այս ջերմն հոգւոյ կենդանութենէն – 22. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերակսն ... և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ զհոգի կենդանութեանն, որ ընծայէ զջերմն: – 22. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, եթէ յոր օր ընծայի ցաւն, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն – 23. զիւր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի, և խիստ հիւանդութիւնն դժարանայ: - 29. և ի ձեռն այդր ատճառանացդ այս ջերմն ընծայի: - 31. և ընծայէ զայս ջերմն՝ որ կոչի հայնմաշ: - 35. Եւ այս երեք ցեղ հալնմաշս ընծայի ի բնական երեք ցեղ գիճութենէն – 36. նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի մարմինն: - 36. Ապա երբ աւիրին ... նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն – 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալնմաշն ընծայի - 37. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ... նա ընծայէ երկրորդ հալնմաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. Ասէ Ֆիլիպպոս բժշկապետն, եթէ այս ջերմն ի խիստ հավութենէ ընծայի – 40. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի խիստ հավութենէն ընծայի – 40. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի ... որ այլ ջերմն կամի ընծայել, ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. Երկրորդ

ցեղն ափիմեռինոսն է, որ ի պալղամին բորբոսելոյն ընծայի – 57. և երբ այն նիւթն^ա որ ի ներքս ի յերակսն լինի ... նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^ա որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն^ա որ ցորոց երակացն լինի^ա բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի ... նա ընծային այլ ցեղ նիւթ – 61. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. զի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետու, կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն՝ զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս - 63. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ տոխտօսն անուանեն – 63. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի ... հու և շարաւ ընծայի իւրմէն: – 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինեհիս ջերմն – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ^ա ի յայն անդամն և տաքութիւն - 64. ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի^ա յորմէ ընծայեցաւ - 64. և այլ ասացի^ա թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն, և խառն լինի ընդ արիւնն, նոյնպէս ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Ապա զիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ... կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ - 65. զի ընծայի խավաղան, և կորնչի հիւանդն: – 78. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն – 80. այս ջերմն^ա որ ի պալղամէն ընծայի, որ երեք պատճառանօք ճանաչի – 80. Այս երկու ժերմն ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն – 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ծողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա զոր անուանեն անփիլիոս - 88. Իսկ այն որ ցներքս ի յերակսն ծողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Իսկ այն պալղամն^ա որ ի ստամոքացն ծողովի և բորբոսի, զոր անուանեն անփիլիոս, ընծայի իւրմէն ջերմն - 88. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն - 90. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն - 90. զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն, և խարտէշ մաղձն ընծայեն: - 91. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա

ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետռատէօս ասէն – 93. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսօս – 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ գնոպայով տետռատէօսն - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուէսացան - 94. Իսկ եթէ բորբոսած լինի ` նա խումրայ ընծայէ – 94. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի – 94. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ - 94. Եւ պատրաստ^a որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց - 95. Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմն ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն – 105. Այս ջերմն ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցնէքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն` որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա – 107. Այս ջերմն երկու նիւթէ ընծայի – 109. Այլ այս ջերմն ընծայի^a երբ երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զերդ որ ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115. կամ հիւանդին մարմինն շատ արին ընծայէ – 115. Ապա երբ գիտենաս զպատճառն և զխլտն` որ է նիւթն, յորոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիւրաւ բժշկես: - 116. Մէկն ընծայի` երբ այրի արոյնն, և ի սաւտայ փոխի – 116. օգտէ այն ջերմանն` որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի – 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ ընծայի այս ջերմն` յորժամ յերեք նիւթն այրին, և ի սաւտայ դառնան. և երբ բորբոսին, ապա ընծայեն զայս ջերմն` զոր տետռատէօս ասէն: - 121. Եւ կերակուր զայն տուր` որ քամի չընծայէ – 124. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմն ընծայի ի բնական սաւտայէն` որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. և յամենայն իրաց^a որ սաւտայ ընծայեն^a պատրաստ կենայ - 128. և յամենայն իրաց` որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն` պատրաստ կենայ - 131. և այս ջերմն ի տաք հիւանդութեանն ի վերջքն լինի ընծայել – 133. պատրաստեցո ի յամենայն ցեղ կերակրէ` որ սաւտայ ընծայեն: - 133. և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ զայ բժշկին, նա նոր նիւթն ընծայէ - 136.

ԸՆԾԱՅԵՑՆԵԼ – Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն` որ ընծայեցն զինքն – 35. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն ընծայեցն – 80.

ԸՆԾԱՅԵՑՈՒՑԱՆԵԼ – և եռացնէ և բորբոս ընծայեցուցանէ: - 92.

ԸՆԾԱՅԻԼ – Եւ իւրեանց պատճառն և ընծայիլն հաստ և պինդ սաւտայէ լինի – 129.

ԸՆԿԵՆՈՒԼ – և ընկեալ ի յինքն կարօսի հունդ: - 14. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներքս ի մտպուխն ընկէ – 126.

ԸՆԿԵՐ – Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ – 37.

ԸՆԿԵՐԵԼ – ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ – 71. Եթէ ուժն ընկերէ` տուր կէս լիտր պատաստկի ջուր – 82. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ... տո՛ւր բողկ` որ ուտէ – 84.

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ – Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգոյ կենդանութենէն ընծայի. թէպէտ և ընկերութեամբն ունին ընդ իրար: - 18.

ԸՆԿՂՄԵԼ – և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն, զի զօրութիւնն ընկղմեալ լինի - 33. Եւ ամննին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել ... զի խծկէ զգաղտ շնչահանքն, և ընկղմէ զտաքութիւնն ի ներս ի մարմինն – 78.

ԸՆԿՆԵԼ – Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ... և ի յոտներն այտոց ընկնի - 54.

ԸՆԿՈՒԶ – ա՛ն դալար ընկուզ – 74.

ԸՆՏՐԵԼ – Ա՛ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ – 52. Ա՛ն լոք ընտրած – 145. Ա՛ն ամրաւ ընտրած վաթսուն դրամ – 149.

ԸՌԱԶԻԱՆ, ԸՌԱԶԻԱՆԷ, ԸՌԶԻԱՆ, ՌԱԶԻԱՆ, ԸՌԱԶԻՆԷ – և ըռազիանի ջրով խառնեալ խմելոյ տուր – 14. Ա՛ն ... բաղիանի հունդ, որ է ըռզիան, երեք դրամակշեռ – 78. գարեջուր տուր. և ըռազիանի տակի կեղն` նուկի մի մեղրի սրքնձպինով – 82. կամ կարմիր լոլիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն ... ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնձպինով –

84. ա՛ն կարօսի և քազիանի տակի կեղև տասն տասն դրամ – 84. Ա՛ն ... կարօսի ունդ և քազիանի ունդ մի մի դրամ – 85. և յաւելցո ի հով դեղերն, գերդ շաքարով սրքնճպինն ... յոր քազիան լինի եփած – 85. ապա ա՛ն քազիանի ջուր – 86. և տայ գսրքնճուպինն կարօսի և քազիանի ջրով – 89. Պատեհ է որ ... տան ... և զթրջած այարիճն քազիանի ... ջրով - 89. տուր գարեջուր՝ յոր եփած լինի քազիանի տակի կեղևն և իւր հունդն – 102. զի քազիանի տակի կեղևն և ունդն պարկեշտցնէ զբոբբոսած նիւթն – 102. ապա տուր զսապոն^a գոր քազիանի ջրով թրջած լինի - 102. Ա՞ն ... կարօսի և քազիանի տակի կեղև երեք երեք դրամ – 116. տո՛ւր վարդմարապայ^a կարօսի և քազիանի ջրով - 117. և տուր երկու դրամ և կէս քազիանի և կարօսի ջրով – 118. ա՛ն ... կարօսի, և քազիանի հունդ – 118. տո՛ւր գարեջուր ... և քազիանի ջուր սրքնճուպինով – 119. և տուր ... քազիանի ջուր – 130. լոսէ, և շաղւէ քազիանի ջրով – 145. և շաղւէ քազիանի ջրով – 145. ա՛ն քազիանէ, անիսոն – 146. ա՛ն ... կարմիր վարդ, քազիանէ – 147. Ա՛ն յունապ ... քազիանէ – 147.

ԸՌԱԶԻԱՆԷ – տե՛ս ԸՌԱԶԻԱՆ

ԸՌԱԶԻՆԷ – տե՛ս ԸՌԱԶԻԱՆ

ԸՌԱՀԱՆ – դգալ մի պգրդատուն և քաահնի հունդ բովիրէ – 148.

ԸՌԱՍՍ – տե՛ս ՌԱՍՍ

ԸՌԵԻԱՆԴ – Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն ատուրն քնանդին կուրսն տուր – 128. Ա՞ն ... սապոն, քնանդ - 144. ապա ձգէ ի ներք ... մագտաքէ, քնանդ – 146.

ԸՌԶԻԱՆ – տե՛ս ԸՌԱԶԻԱՆ

ԸՌՈՒՊ – Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նոան քռուպ հով ջրով ի բան տար - 26. և զփոթոթային քռուպնին ի բանի պահէ, որ ստամոքն զօրանայ. որպէս ազոխի քռուպ և սերկկիլի և նոան և խնձորի - 32. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկիլի քռուպ տուր - 98. ա՛ն գտապաշիրին դուրսն, զայն որ փոթոթն է և սերկկիլի քռուպով ի բանի պահէ – 106.

ԸՍԹԱԸ – Ա՛ն ... քաթաք, թառանկոյն վեց դրամ – 146.

ԸՍՏ / տրական հոլ. հետ. / - զի ունեին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ քստ առաջին իմաստնոցն – Ա. և այս ոչ քստ կարգի և լի – Ա. Կամեցայ քստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^a միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն – Ա. յօժարեցի ... առնել զգիրքս զայս ... քստ իմոյ կարողութեանս – Բ. և մեք շարեցաք և հաստատեցաք քստ կարգի – Բ. Կարգեցի և շարեցի քստ չորից նիւթոց կարգի – Բ_Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել քստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն քստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և քստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. Եւ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն. և քստ հիւանդի ուժոյն՝ երկու երեք հեղ: – 23. և հետէն յաւելցուր ի կաթն քստ ուժոյն հիւանդին – 41. ապա թէ տեսանես զուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն քստ ուժոյն – 43. և հա՛ն արիւն քստ ուժոյն – 50. այլ պարզն^a որ յերևան են, չորս են քստ չորից նիւթոցն: - 57. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի, քստ նիւթերոյն որպիսութեանն - 59. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային քստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. թէ կարես և ճարակ լինի, յառաջ արիւն հան քստ ուժոյն – 72. իւր ստածումն այն է^a որ երակ առնու քստ հիւանդութեան, և քստ հիւանդին զօրութեանն արիւնն թողու - 75. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ի սկզբանն երակ առնուն, և արիւն թողուն քստ ուժոյն: - 78. և ստածէ քստ իւր նշանացն զոր երևենայ: - 85. և վարդմարապայ տուր քստ կարեացն ի յամէն օր ի յանօթոց – 86. երակ առ քստ կարեացն – 87. ապա արիւն հան քստ կարեացն և քստ որպիսութեանն – 100. և իւր նշանն քստ աւելի և քստ յաղթող նիւթին լինի – 102. պատեհ է որ երակ առնու քստ հիւանդութեանն, և քստ հիւանդին զօրութեան արիւն թողու – 102. և տուր զդեղն և զկերակուրն հակառակ քստ նիւթիցն խառնմանն - 103. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն, քստ կարեացն և քստ որպիսութեան՝ զոր տեսանես – 111. Նոյնպէս և քստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն – 111. և տայ զդեղն և զկերակուրն քստ նիւթին որպիսութեան – 112. Եւ այլ զայդ նուսխայտ յաւելցո քստ հիւանդին ուժոյն: - 117. զամէնս մտպուխ մին եփէ, և տո՛ւր քստ հիւանդին ուժոյն - 119. երակ առ ի բասիլիկէն

ըստ զօրութեանն – 121. և ըստ հիւանդին ուժոյն արին հան – 121. իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն, ըստ կարեացն և ըստ հիւանդին ուժոյն արին հանէ – 123. այլ թող լինի ըստ իւրոյ սովորութեանն – 125. Ապա յառաջ պարկեշտացո գնիւթն և յիստակէ գմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն և ըստ հովութեանն – 130. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՞ որ յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՞ ըստ տաքութեանն, և ըստ հովութեանն, և ըստ հիւանդին զօրութեանն - 131. և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն, և ստածումն ըստ իւրեանց իմաստութեանն: - 132. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի, և ըստ նոպային որպիսութեանն յառաջմէ մինչև ի վճարն: - 135. Բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն: - 137. Եւ այլ զայս գիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն ... հետևին: - 139. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն – 140. առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն - 149. և տու՞ր ամէն կարեց վեցն դրամէն մինչև ի տասն՞ ըստ ուժոյն - 149.

ԸՍՏ /հայց. հոլ. հետ / - Պատեհ է բժշկին՝ որ յայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ – 111.

ԸՍՏ /բաց. հոլ. հետ / - Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ – 4. և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անդամունսն. որպէս այլ ի յառաջդ ասացաք կարգաւ մի ըստ միոջէ: - 5. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն – 31. և օր ըստ օրէ վատուժի և նիհարանայ – 47. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65.

ԸՍՏ ԿԱՐԳԻ - և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ զստածումն միայն, և այս ոչ ըստ կարգի և լի – Ա. նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետանց, և արարաք զգիրքս զայս – Բ.

Կարգեցի և շարեցի քստ չորից նիւթոսց կարգի – Բ. նոյնպէս և քստ դեղերոյն կարգին
զկերակուն տուր և ըմպելիքն – 111.

ԸՍՏԱՄՈՔ – տե՛ս ՄՏԱՄՈՔ

Թ

ԹԱԹԽԵԼ – Եւ առ քթան կտաւ ... ի յայդ տրորածդ խառնէ և թաթխէ զկտան - 33.

ԹԱԺԱՅ - և կերակուր հով և գիճային տուր ... և մանտր ձուկն թաժայ` նշի ձիթով տապկած: - 17. և կերակուր ... պարկեշտ տուր ... թաժայ և մանտր ձուկն նշի ձիթով տապկած: - 17. և կորակուր պարկեշտ ուտե, գերթ ... թաժայ և մանտր ձուկն – 29. և կերակուր դդմի մուգավարայ և սպանախ կերցուր, և թաժայ ձուկ խորված – 46. և թաժայ ձուկն կերակրի խորովեալ – 55. և թաժայ ձուկն քացախով եփած ի բանի պահե: - 98.

ԹԱԼԱՆԵԼ. ԹԱԼՆԱԼ – Վասն այն ջերմանն որ զկնի նուաղին և թալանան: - 33. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արիւն հանե մինչև թալնայ: - 71.

ԹԱԼՆԱԼ - տե՞ս ԹԱԼԱՆԱԼ

ԹԱԽԹ, ԹԱԽՏ, ԹԱՂԹ – և զկերակուրն պարկեշտ առնել, գերդ դդում և թախտ – 7. կերակուր հով և գիճային ուտե, որպէս սպանախ և թախթ – 28. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ – 42. Եւ կերակուր` մաշ տուր և դդում և վլիտօն և թաղթ – 43. ապա տուռայճ տուր ... և սպանախ և թախտ եփած մածով – 51. տուր կերակուր սպանախ, և թախտ – 95. և ամենայն իրք` որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտե նորա, գերդ զհագարն և թախթն և կուրթայն – 108. կերակուր` մաշ տուր թախթով, և վլիտօն – 117.

ԹԱԽՏ – տե՞ս ԹԱԽԹ

ԹԱՀՐԵԼ – Յորժամ թախրի մարդ ... նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկե անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22.

ԹԱՂԹ – տե՞ս ԹԱԽԹ

ԹԱՆ – ապա տուր^a որ խմե կովուց թան, զոր բնիկ սրբած լինի ի կարագէն - 42. բայց մի՞ յաճախ տաս որ չիճանձրանայ ի թանէն – 42. Եւ զթանին չաքսն կէս լիտր տուր – 43. ապա թէ տեսանես զուժն` որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. դու տուր հետ թանին զայս դուրսս, որ է այս: - 43. դուրսեր արա, և տուր հետ թանին: - 43. ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթնէրոյն և ի թանէն: - 43. Իսկ թանին փոխան զարեջուր տուր – 43.

ԹԱՆԱԼ – Եւ ամենայն օր երկու հեղ զմարմինն օծնէ, և զհացն ի ճուլապն թանալ և տալ օգտէ - 34. հով ջուր խմէ քիչ քիչ, և թանայ քթան ի վարդէջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ – 46. Ապա թէ զսարդոստէին զրոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օծանէ. օգտէ: - 87.

ԹԱՆԾԲ – տէ՛ս ԹԱՆԶԲ

ԹԱՆԶԲ, ԹԱՆԾԲ – երբ ի վերայ ընկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ որ վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփռի: - 42. Եւ իւր գոգն հաղ մի նուսր լինի և սպիտակ և դորկուտ, և հաղ մի թանձր լինի և խղտոր և կարմիր: - 81. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկէշտն ի խարտեշ մաղձն դառնայ, և թանձրն և սաւտայն – 121. և պատրաստեցո ի խոզի մսէ, և յամենայն իրաց՝ որ թանձր դորկուտ են - 125. և զայն՝ որ թանձր միս ունի և դորկուտ, մի՛ տասս – 125.

ԹԱՆԶԲՈՒԹԻԻՆ – Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն ... յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. և եփէ զմեղրն և զխնձորն ընդ իրար, մինչև թանձրութիւնն դառնայ – 149.

ԹԱՇԱՆԻՇ – Նոյնպէս և այտոցին^ա որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն ... և թաշանիշն, և սքթայն ... սուր անուանեն - 142.

ԹԱՇԱՆՈՒՃ – Եւ իւր երակն ի թաշանուձի նման լինի – 12.

ԹԱՊՏԻԲ – տէ՛ս ԹՊՏԻԲ

ԹԱՌԱՄԵԼ, ԹԱՌՄԵԼ – Զայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւմէն, նուազի և հատանի իւրմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերևն: - 37. և իւր գոյնն թառամի – 38.

ԹԱՌԱՄԵՅՆԵԼ, ԹԱՌՄԵՅՆԵԼ – և անուանեն զառաջինն թառամեցնող – 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալնմաշն ընծայի, որ կոչի թառամեցնող - 37. ապա զհտացիր^ա որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է գոր թառամեցնող ասեն: - 38. այս ջերմս երեք ցեղ լինին,

զոր այլ յառաջոյ ասացաք, թառամեցնող և բարակն և քակողն: - 45. Առաջին ցեղն, որ է թառամեցնողն, իւր պատճառն գերոյ միօրեայ ջերմանն լինի – 45.

ԹԱՌԱՆԿՈՅՆ – տե՛ս ԹԱՐԱՆԿՈՒՊԻՆ

ԹԱՌԱՆԿՈՒՊԻՆ - տե՛ս ԹԱՐԱՆԿՈՒՊԻՆ

ԹԱՌԱՆԿՊԻՆ – տե՛ս ԹԱՐԱՆԿՈՒՊԻՆ

ԹԱՌԸՆԿՊԻՆ – տե՛ս ԹԱՐԱՆԿՈՒՊԻՆ

ԹԱՌՄԵԼ – տե՛ս ԹԱՌԱՄԵԼ

ԹԱՌՄԵՅՆԵԼ – տե՛ս ԹԱՌԱՄԵՅՆԵԼ

ԹԱՌՆՃՊԻՆ – տե՛ս ԹԱՐԱՆԿՈՒՊԻՆ

ԹԱՐԱՆԿՈՒՊԻՆ, ԹԱՌԱՆԿՈՒՊԻՆ, ԹԱՌԱՆԿՊԻՆ, ԹԱՌԸՆԿՊԻՆ, ԹԱՌՆՃՊԻՆ, ԹԱՌԱՆԿՈՅՆ – Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով և թաքանկուպինով – 41. և զբնութիւնն կակղացո դամոնի ջրով և թաքանկուպինով - 47. Ապա քամէ և արկ ի ներքս տասն դրամ թառքնկպին – 52. Ա՛ն խիարշանպէ ... և թառնճպին – 54. զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով, և թառանկպին, և յունապ ... և ճուլապով: - 66. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր ... ի հետ խիարշամպէի և թառանկպինի: - 67. Ա՛ն խիարշամպէի մեջ, և թառանկպին – 72. և զբնութիւնն կակղացո: Բայց ի հիւանդութեան սկիզբն դամոյնով և յունապով և թառանկուպինով – 77. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, առ վարդմարապայ, և թառնճպինի ջրով տրորէ, և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: – 86. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ - 98. Ա՛ն կարմիր վարդ, և թառանկպին հինգ հինգ դրամ - 104. և հետ այնոր զբնութիւնն լուծանէ մրգաջրով և խիրիխըշտով և թառանկպինով– 108. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատատկի ջրով և թառանկպինով – 111. Ա՛ն սև հալիլայ ... և թառանկպին –

119. Ա՛ն դաֆէթի քամուքս ... թառանկոյն վեց դրամ – 146. գրթառանկոյն հալէ տաք ջրով – 146. Ա՛ն թառանկոյն տասն դրամ – 146. Ա՛ն թառանկոյն – 147.

ԹԱՐԳՄԱՆԵԼ – և զերեք ազգ ջերմանցս միայն հավաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. Թարգմանեցաւ և գրեցաւ գիրքս այս – Բ. Եւ երկրորդ բաժինն գիջութեներն, զոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ– 3. հոռոմն լիթկօն ասէ, և տաճիկն դէկ, որ թարգմանի հալնմաշ – 4. Այն ազգ ջերմն որ կոչի ափիմեռոս...թարգմանի միօրեայ ջերմն - 7. Չայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն ... որ թարգմանի հալնմաշ: – 35. Չայս ջերմս հոռոմն սինէհիս անուանէ ... որ թարգմանի սուր և ի յար: - 64. վասն այդ պատճառանացդ բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին, որ թարգմանի տաք զայրոցն և այտոց ի յարենէ: - 74. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեռինոս ջերմանն ... որ թարգմանի ամենայն աւուր ջերմն: - 82. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս ... որ թարգմանի յար և այրեցող ջերմն: - 90. Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէոս ջերմանն ... որ թարգմանի անապակ և յիստակ մաղձին ջերմն – 95. հոռոմն ակռաոս տէտռատէոս անուանէ ... որ թարգմանի յիստակ երեքօրեայ – 97. ապա այս ջերմս յերևան գայ ... որ թարգմանի հանապազ և ի յար – 107. և հոռոմն տիս տրիտէօն անուանէ, որ թարգմանի երկու երեքօրեայ – 107. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտռատէոս ասէ ... որ թարգմանի կէս երեքօրեայ: – 109. զայս ջերմս հոռոմն տետռատէոս անուանէ ... որ թարգմանի չորեքօրեայ – 113. Տաճիկն ըբդ ասէ, որ թարգմանի չորեքօրեայ – 116.

ԹԱՐՈՒՆՃ – տէ՛ս ԹՈՒՐԻՆՃ

ԹԱՅՈՒՑԱՆԵԼ – և ա՛ն քթան կտաւ և ի դեղդ թաց, և ի վերայ գլխոյն դիր – 9. ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր - 34. ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց, և ի թթու նռան ջուրն, և տուր – 70. և յինքն հին կտաւ քթան թաց, և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106.

ԹԱՓԹԱՓԻԼ – Ապա թէ ստամոքսն վատուժ լինի, կամ սիրտն խափական լինի, որ է սրտին դողալն և թափթափիլն և տրոփելն, ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր- 49.

ԹԵԹԵԻ – Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի – 11. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթև մսէ և ի գիճային – 18. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտհալ ուտէ - 23. թեթև և պարկեշտ կերակուր թող ուտէ: - 27. և ստամոքն՝ որ ի կերակրոյն թեթև լինի, յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիրահալ ուտէ – 48. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր, և վարդին այլ պարկեշտ և նօսր և թեթև լինի - 79. և ի յօրն հաղ մի տուր, և զայն թեթև: - 83. Բայց մէկ օրն թեթև լինի իւր տաքութիւն – 90. Բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի. զի իւր խլտն թեթև է և պարկեշտ: – 91. Ջի այս ջերմս երկու վասն այնոր անուանեցին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև - 107. և այն օրն խիստ դատէ զհիւանդն, և մէկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 107. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթև մտպուի տաս – 123. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի: – 136.

ԹԵԹԵԻԱՆԱԼ – Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտէ և շատ նստի – 25.

ԹԵԹԵԻՈՒԹԻԻՆ – Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով – 68. և իւր ուժուորութեան պատճառ՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն – 91. և հիւանդին մարմինն հետէն թեթևութիւնն և դուրութիւն լինի: - 135. որ հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ – 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, զիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 139. պարտ է բժշկին^a որ ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ ...նոյնպէս և զյերկարութիւնն ջերմանն, և զկարճութիւն, և զթեթևութիւն հիւանդութեանն հիւանդին, և զճանրութիւն - 139. Ապա թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ ... և ի հիւանդին մարմինն չլինի թեթևութիւն, զիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. և հիւանդին մարմինն սակաւ թեթևութիւն և հանգիստ լինի - 139.

ԹԵՐԽՆՈՐՈՎ – յետոյ ձվի դեղնուց թերխորով ուտէ – 28. Ապա թէ ջերմն գորաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր- 46. դու տո՛ւր զինքս թերխորով կակթով– 150.

ԹԵՓ –և թեփով զմարմինն շփէ: - 25. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի խիստ օգտակար է: - 30. տո՛ւր զպզրկատունին զլուսպն, կամ թեփին ջուրն – 50. Ա՛ն տատաշ ... և թեփ ի կտաւի ծրարած – 117.

ԹԷ – Վասն թէ զինչ է սահման նորա – 3. Եւ ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի – 3. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն հով պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. Վասն թէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Այս ցաւուս թեզով ճար արա, թէ չէ սքթայ կանէ: - 8. և օգտակար է թէ աստուած կամի: - 9. Մասուսային որդին ասէ, թէ որ ի բաղանիսն զմարմինն տաք ջրով լուանայ ... խիստ օգտակար է – 9. ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է ... մանաւանդ թէ զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օծէ– 9. Ապա թէ չօգտէ, զնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. ապա թէ առնուս մարզանկուշ և սիսամբար ... և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր .. Տամք այնպիսուն պատասխանի այսպէս – 12. ապա թէ եփեցաւ ... դարձեալ զնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. Ապա թէ զիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց ... շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, զիտացիր որ հիւանդութեանն զլուխքն կայ և արձակէ– 15. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. Ապա թէ զինի տաս, սակաւ և շատ ջրախառն տուր – 16. Մասրճուայն ասէ ... թէ այս ջերմն ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան գորութեանն – 16. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՞ որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո՞ւ - 17. ապա թէ ամառն լինի ... զմարմինն հով ջրով աղէկ լուա: - 17. մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ, թէ մտաւ վարժիլն հոգւոյն ահոկէ – 18. Սահակ ասէ, թէ

իր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ – 19. Ապա թէ գառնալեզուի ջրով ... զկուրծսն օծանէ, շատ օգտէ: - 19. Ապա թէ ամառն լինի, հով տունն ստոռ – 19 Մուսավային որդին ասէ, թէ՛ եթէ այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի – 19. Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկկիլի շարապ ... տուր ի յար: - 20. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ – 21. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ - 22. Ապա թէ ասէ որ, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն, և ջերմն ի յար մնայ – 23. Ապա թէ յաւազանն ստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան գիճութիւնն իր: - 23. Մահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՝ որ մօտ ի յայտոցն լինի – 23. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիւուֆարի շարապով կակդացո – 24. Մատային ասէ, թէ իր ստածումն այն է որ երակ առնէ - 24. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի ... հով կերակուրք ուտէ – 24. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ զերթ նետով, ա՞ռ սանտալ և վարդէջուր ... ի վերայ այտոցին պահէ - 24. Մահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ... ի շատ կերակրոյ լինի – 25. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ – 25. Որբիաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս որ ի թուխմայէ լինի, իր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով – 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի ... զստամոքսն զորացուր նռան ջրով – 25. Ապա թէ զսերկկիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. Ապա թէ զոզն կարմիր լինի ... պատեհ է որ երակ առնես – 26. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, նռան ըռուպ հով ջրով ի բան տար - 26. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր - 26. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան – 26. Մահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմն որ ի սովոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. Ապա թէ ջերմն և ծարաւն թէ խիստ լինի, իր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ – 27. Ապա թէ ամառն լինի, հով ջրով լվացվի – 27. Դիաւճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տազնապեր է և տաքցեր է - 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ...

օճանէ զմարմինն խիրու ձիթով և պապունաճի ձիթով: – 28. Մահամատ Զաքարիան
 ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի – 28. Ապա թէ այտով չիյաջողի,
 այլվի ի բաղանիս մտէ – 28. Բազարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^a հոգւոյն
 տաքութիւնն իւր չափէն անցնի - 28. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ
 յանօթուց ճուլլապ խմէ – 29. Ապա թէ գինւոյ սովոր է, ջրախառն թող խմէ – 29.
 Մատային ասէ, թէ ձմեռ լինի կամ օդն ցուրտ ... զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով
 օճէ – 29. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Փօլոսն
 ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի... գրեցաք ի դուռն ի
 լման – 29. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ ի կիֆալէն երակ առնես – 30.
Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի
 ձիթով – 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զեղով և զգիճային իրվին ի բան
 պահէ – 30. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս – 30. Ապա թէ ի
 ստամոքն գեշ և աւեր խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք
 ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. զի թէ լուծումն դադարի՝ զկնի և ջերմն արձակի: - 31.
Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՞ս ոքի ազգէ է. ի նոպայո՞վ և ի բորբոսային ջերմերուն են, թէ ի
 յաննոպայ և յանբորբոսային ջերմերոյն – 31. Մինային որդին ... ասէ, թէ այս ջերմանս
 պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն
 – 31. Ապա թէ ոչ^a նոյնպէս տե՞ս զջերմն թէ յորոքի ազգէ ... ի բորբոսային ջերմերո՞յն է
 թէ անբորբոս, ի նոպայո՞վն է թէ աննոպայն, ի սո՞ւրն է թէ յերկարօրեան – 31.
 Դէվճանիսն ասէ, թէ այս ջերմն լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի
 չափէ հանէ և աւիրէ – 32. Եւ իւր ստածումն այս է. որ տեսանես թէ արիւն յաւելցեր է,
 երակ բաց ի սրտէն – 32. Ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մտպուխն մրգաջրով
 ի բան պահէ – 32. Ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով և
 շահմի հանդալով – 32. Մասուային որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ
 սրտին ուժ տաս – 32. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախ խառնէ և խմէ – 33.
 Սապիթ Կուռան ասէ, թէ ի հում պալղամէ լինի – 33. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ
 չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. և յետ այնոր զմարմինն
 ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի կհիւանդն, աճռելով զմարմինն^a յարտաքս

հանել զինքն: - 33. Ապա թէ այս ջերմս յամռան աուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. թէ ձմեռ լինի՝ տաք ջուր թող խմել - 34. ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս. մանաւանդ թէ հիւանդն ակոր կամ ծեր լինի - 34. Բագարատ ասէ, թէ պարտ է բժիշկն որ ամէն օր զմաճասին երակն տեսանէ - 34. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն ... նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիրմէն: - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ... նա ընծայէ երկրորդ հալումաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն ... ճոտքն ուժ առնեն և պտղաբերեն: - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ... լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն - 37. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն - 38. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն - 39. ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն՞ թէ հիւանդի կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով - 41. ապա թէ հետ աուր կամ երկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս: - 41. Ապա թէ հիւանդն չժուժէ կաթն կրելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ - 42. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան զայդ որ ասացաք, ապա ... կրել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն - 42. ապա թէ տեսանես զուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն - 43. ապա թէ տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս - 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն - 43. զիւր տունն և զպառկելիքն հով արա ... թէ վարդ չիգտվի, այգույ տերև ցանէ - 44. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով, որ են այս ջրերս: - 44. Ապա թէ խիստ վատուժի հիւանդն, դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. զի թէ դկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր - 44. Ապա թէ հանդիպի որ յաղիքն

Էլունդ քան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգտուի ... դու
 իւր փոխան՝ փրփրեմի ջուր առ - 45. Եւ թէ հազ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կոեզ և հայ
 կաւ – 45. Մահամատի Չաքարին ասէ՞ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին, գոր այլ յառաջդ
 ասացաք - 45. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան
 պահէ – 46. Մահակն ասէ՞ թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր խմէ – 46. Ապա թէ
 ջերմն զօրաւոր է, կերակուր թերխորով ձուի դեղնուց տուր - 46. Ապա թէ ձմռան
 աւուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. Ապա թէ գոզն
 գերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. Ապա թէ տաքութեան
 նշաննին խիստ լինի, գտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Չանայ որ փորն խիստ
 չիլուծանի, զի թէ փորն լուծանի, շուտով կորնչի – 48. օգտակար է, թէ աստուած կամի: -
 48. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. Ապա թէ
 ուժն կարող լինի ... ի բասիլիկէն երակ առնուս - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք,
 գերակն ի ձախոյ ձեռն առ – 49. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն
 տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամեջքն ի վերի դեհն – 49.
 Ապա թէ ստամոքսն վատուժ լինի ... ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր –
 49. օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 50. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ
 ... տո՛ւր զպզրկատունին զլուապն – 50. Ապա թէ հիւանդն՝ է որ ի կրծոցն արիւն թքանէ,
 տուր զայս կուրսս՝ որ այժմ գրեմք – 50. Ապա թէ չգտանես վարդ, գառնալեզուի ջրով ...
 կուրսեր արա – 51. Ապա թէ կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր
 – 51. Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է՞ որ իշու կաթն
 տաս – 51. Ապա թէ խօսն ի կրծոցն դժար գայ ... դու տուր զուփայի մտպուխն – 51.
 Ապա թէ չկակղանայ այտով, զայս հոկնայս արա՞ այս նշանօքս: - 52. Ապա թէ այս
 հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու – 53.
 Ապա թէ զկեփալին գերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է – 54. Ապա թէ ուժն
 զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս զբնութիւնն կակղացո: - 54. Ապա թէ ի կուրծքն
 չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր – 54. Ապա թէ խոցն և ցաւն ի կուրծսն լինի, այլ
 անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54. Ապա թէ ժամ մի դադար առնէ, որ չշարժի, ի նոյն
 ժամն սիրտն այրի – 55. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր -

55. ապա թէ բնութիւնն կակղանայ, գայս դեղս տուր: - 55. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, գարեջուր տուր՝ որ ջերմն հանդարտի, և այլուայր կաթն տուր – 56. Ապա թէ զհացն կաթամբն ուտէ, այդ բաւական և օգտակար է, թէ աստուած կամի - 56. Ապա թէ այն նիւթն^ա որ ցորուց երակացն լինի^ա բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի թէ ի յար տաքութիւն է: - 58. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ, և իւր խառնուածքն տաք լինի ... նա իւր նուպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Վասն նուպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն - 59. Ապա թէ այն պատճառնին^ա որ գնուպայն կարճ առնեն ... նա նուպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ գնուպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. ապա թէ ջերման նուպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նուպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն^ա զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ – 61. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են ... և թէ զի՞նչ ցեղ լինին - 62. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինոս ասեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէոս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: – 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոտէոս ջերմն – 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն ... - 63. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն, և ի յանդամ մին վաթի, հու և շարաւ ընծայի իւրմէն: – 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինեհիս ջերմն – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ՝ ի յայն անդամն և տաքութիւն – 63. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նուպայի, ի յարենէ լինի - 64. և այլ ասացի^ա թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նուպայի: - 64. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որ՞պէս ճանաչի սինեհիս ջերմն՝ որ

64. Երկուսն էլ մեն լինի – 64. Երկուսն էլ չենք հասնում քո օրը, նա չենք հասնում քո օրը երկուսն էլ: - 65. Երկուսն էլ չկարենք երակ առնուլ... զբոսնալու լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանալով: - 66. տես քե՛ն օգնէ տարիքն ... դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս – 66. Երկուսն էլ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. Երկուսն էլ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրբնալին՝ որ շաքարով լինի – 67. Երկուսն էլ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո՛ւ ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաշիր... Երկուսն էլ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Երկուսն էլ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբոսնալու, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. Երկուսն էլ գլխացաւութիւն դիպի, ա՞րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձեթ – 67. Երկուսն էլ այդի չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 67. Երկուսն էլ հիւանդն հազ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն գայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Երկուսն էլ հիւանդն վատուժ լինի ... աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն – 68. Երկուսն էլ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68. Երկուսն էլ թերութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուփարի ձիթով – 68. Երկուսն էլ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու եկաւորսն՝ որ է ծղիկ՝ կապէ: - 69. Երկուսն էլ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր – 69. Երկուսն էլ գլուխն գեճ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 69. Երկուսն էլ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. Գլուխն էլ ծանրութիւն լինի, կամ փաղաղս: - 69. Երկուսն էլ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69. Երկուսն էլ հիւանդին գայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ... ապա գարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. Երկուսն էլ շատ ի խաղաղս կենայ ... ապա գիտացիր որ մեռանիլ կամի ստոյգ – 70. Երկուսն էլ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ – 70. Երկուսն էլ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց ... և տուր – 70. Երկուսն էլ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցո - 70. Երկուսն էլ թթու և քաղցր նռան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70. Երկուսն էլ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. Երկուսն էլ զարոյնն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ – 70. Մասրճուայն ասէ, քե՛ն իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմէ – 70. Երկուսն էլ հիւանդն

երակ չկարէ առնուլ, զիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. Ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ – 71. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ - 71. Ապա թէ այս ջերմն, որ սինէհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերմանն^ա որ ի յարենէ լինի. մանաւանդ թէ հիւանդին զօրութիւն ուժով լինի: - 71. Ապա թէ արիւն չկարէ հանել, զայն զիրուին^ա որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^ա ի բանի պահէ - 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր, օգտակար է թէ աստուած կամի: – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ – 71. օգտակար է թէ աստուած կամի: – 72. Ապա թէ այս ջերմն հետ այտոցին լինի ...թէ կարես և ճարակ լինի, յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն – 72. Ապա թէ մաղձն զօրաւոր լինի, իւր ստածումն այն է^ա որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակղացո – 73. Սահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այն է՝ որ զայտոցն աղէկ շառոտէ – 73. օգտակար է թէ աստուած կամի: – 74. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառոտէ, և զաւեր արոյնն հան - 75. Էհաննայ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այն է՝ որ երակ առնու ըստ հիւանդութեան – 75. Ապա թէ հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իւր ստածումն այն է^ա որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. օգտակար է թէ աստուած կամի: – 76. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ ... ի բերանն սերկկիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՛ւր զտապաշիրին կուրսն – 77. Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով – 77. Ապա թէ հուկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հուկնայ արա – 78. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գեճ արենէ լինի, որ մարմնոյն յաղթէ: – 78. Էհաննայ ասէ՝ թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի – 78. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^ա ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ – 79. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. Ապա թէ ձմեռն լինի, զկրակն մոշի փատով և այգոյ մատամ արա: - 79. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 79. Մասուսայի որդին ասէ՝ թէ իւր ստածումն այն է՝ որ երակ առնու. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ – 79.

Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասացաք: - 81. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս գոռոպն ի յամենայն ջերմերդ^a թէ ո՞ր տեղաց սկսանի: - 82. Ապա թէ ի կարիք հասնի, գարեջուր տուր – 82. Ապա թէ գարեջուրն քացիի ի ստամոքսն, մի՞ տաս զգարեջուրն: - 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի՞ արգիլես, մանաւանդ ի հիւանդութեան սկիզբն. գատել՝ թէ շատ լինի վերաբերութիւն՝ որ վատուծի հիւանդն: - 82. Ապա թէ զխացաւորութիւն հանդիպի, զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. և ի քիթն ձեթ մի՞ տաս արկանել, և ոչ ի վերայ զլիտն կաթն տալ կրել. գատել՝ թէ խարտէշ մաղձն խառնած լինի ընդ պալղամն: – 83. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր– 83. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ, որ գերդ պաղած լինի, մի՞ տաս սրքնձպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն – 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ, և չլինի խաստ, տուր զսրքնձպինն, զի հալէ և կտրէ – 83. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ – 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր .. Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ տասնչորս օր անցնի, ըռագիանի ջուր և կարօսի սրքնձպինով – 84. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ^a գոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր^a որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն՝ որ լուացած ասպրով լինի գուգած / գրքում՝ գուգեն / – 84. և պակասի քան զայն՝ որ յառաջին աւուրքն էր. գատել՝ թէ տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուծել լինի: - 84. Ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն ... ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փուքս անկանի, տո՞ւր զդեղն նախկին գոր յակրայբաղինն կայ գրած – 84. Ապա թէ հազ լինի, տո՞ւր հետ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն – 85. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի բան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. Ապա թէ

բնութիւնն կապ լինի, առ վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: –
 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է -
 86. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Ապա թէ
 վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՛ տար վերաբերութիւն այրնել – 87. Ապա թէ
 ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ՝ որ քաղցր է՝ իւր ստածումն այս է - 87. Ապա
 թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87.
 Ապա թէ զսարդոստէին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օծանէ, օգտէ: - 87.
 Ապա թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թապտիրն այն է՝ որ վերաբերութիւն այնէ - 87.
 մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցներքս ի յերակսն: - 88.
 մանաւանդ թէ ի յայն ժամն հանդիպի այս ջերմս մարդկան: - 91. Ապա թէ ամենայն
 մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93 Ապա թէ բորբոսած
 լինի, կամ ցներքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Ապա թէ ներքսէ
 յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետռատէօս ասեն – 93.
 Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93.
 Ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերկնայ ի յայդ նշաննոյդ՝ զոր ասացաք բնով - 94. Ապա թէ
 նոպայն ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն– 95. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն,
 տուր դոմի ջրով և մուգ նռան ջուր – 95. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի
 կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ՝ որ է ի խուպագէ ազգ մի - 95. Ապա թէ
 վերաբերութիւնն շատ լինի ... տո՞ւր որ ծամէ այգւոյ խաւրծիլ - 96. Ապա թէ շատ
 լուծումն դիպի, տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս – 96. Ապա թէ նոպայն յերեկոյէն
 բռնէ, տուր զգարեջուրն առաւօտում – 96. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին ...
 տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն ...
 հոկնայ դիր այս նշանօքս – 96. Ապա թէ վատուժ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն
 ի հով տուն նստեցուր – 97. Ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշեռ ... և
 մանր աղաս ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. Ֆօլօս ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ առնու
 բաբունիճ ... ջրով եփէ և ... զգլուխն ձեփէ – 98. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկիլի
 ըռուպ տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր: – 98. Ապա թէ ծարան
 խիստ լինի, փերփերանի հնտին կաթն ... տուր – 98. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի,

գրաֆուրի դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով – 98. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն – 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^a թէ յո՞ր չաք է հիւանդութիւնն - 99. և տեսանես՝ թէ յերկուքն ո՞ր ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր – 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն, որ թէ կարիք է արին հանելոյ ... ապա արին հան ըստ կարեացն – 99. Թէպիթ Կուռայն ասէ ... թէ մի՞ տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. ապա թէ դեղ կամենաս տալ, այս նշանօքս տուր: - 100. Ապա թէ կարիք լինի^a որ այլ շուտով այրնես, ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ ... և տո՞ւր որ խմէ: -101. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզրդատունի լուղապ տասն դրամ, և տու՛ր որ խմէ: - 101. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՞ւր - 101. Իսկ թէ վերաբերութիւն տայ այրնել, պատեհ է: - 101. Ապա թէ յերկար քարշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր գարեջուր՝ յոր եփած լինի ըոզիանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. Ապա թէ աւեր արինն գորաւոր և յաղթող երննայ, պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն ... տո՛ւր վարդմարապայ – 102. Ապա թէ ի յայլ նիւթոցն տեսանես յաղթող և գորաւոր, տե՞ս թէ որ է ի չորիցն յաղթող և գորաւորն՝ իւր նշանօքն - 102. Ապա թէ արինն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսու ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թէ պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թէ սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և գորաւոր, զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 103. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու զստածումն և զդեղերն ... ի միջաւայր արա: - 103. և տո՞ւր զդեղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն, օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 103. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար զսպէ – 104. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տո՞ւր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճուպինով – 104. Ապա թէ չուտէ կերակուր, տո՞ւր զգարեջուրն երկու հետ – 104-105. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ զլիտյն կաթն տաս կթել – 105.

օգտէ թէ աստուած կամի: - 106. Հուննայն ասէ, և թէ ծարաւն խիստ լինի ... պատեհ է որ
 սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն - 106. Ապա
 թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր, որ զբնութիւնն կակղցնէ – 106. Ապա
 թէ բնութիւնն լոյծ լինի, ա՞ն զտապաշիրին դուրսն ... ի բանի պահէ – 106. Ապա թէ է
 վախէս թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ն եղողական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին
 քանի տուր - 106. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի,
 վերաբերութիւն տուր այրնէլ - 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան ի յաղիքն լինի,
 կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ -108. Ապա թէ հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի
 յերակսն լինի, տուր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն – 108. Եւ երբ ջերմն արձակի ... և յեղկ
 ի յաւազան մտէ՝ օգտակար է թէ աստուած կամի: - 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի,
 ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նոսն ջուր տուր – 108. Ապա թէ հիւանդութիւնն խիստ
 լինի ... երակ առ – 108. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^ա թէ էքր անուանեցին զայս
 ջերմն իմիտրիտէս - 109. ապա ռես՝ թէ որ նիւթն յաղթ մէկն մէկայլին - 110. Պատեհ է
 բժշկին՝ որ զայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ, թէ մաղձն յաղթէ, եթէ
 պաղղամն: – 111. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն ... պատեհ է որ նոյնպէս և
 զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն – 111. Ապա թէ մաղձն
 յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատաստկի ջրով – 111.
 Ապա թէ պաղղամն յաղթէ մաղձին, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնես, տուր
 պատաստկի ջուր սրքնճպինով – 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և
 պաղղամն ... տո՞ւր զպատաստկի ջուրն սրքնճպինով – 111. օգտակար է թէ աստուած
 կամի – 112. Եւ իւր նշանն այս է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերութիւն
 այրնէ – 112. Ապա թէ պաղղամն յաղթող և զօրաւոր լինի, իւր նշաննին հակառակ
 լինին այդ նշաննոյս^ա զոր յիշեցաք: - 112. Իւր ստածումն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող և
 զօրաւոր լինի, տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ – 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ
 լինի, տո՞ւր դամոյնի ջուր և թմրհնտոյ – 112. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու
 ձագ՝ եփած զիրպաճ – 112. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, պատեհ է որ
 զգարեջուրն մէն հերիք ածէ. օգտակար է թէ աստուած կամի: – 112. Ապա թէ
 հիւանդութիւնն ուժով լինի, զապաթին հապն տուր – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն

յերկար քաշէ, տո՛ւր զղափտին զկուրսն սրքնճպինով – 112. Ապա թէ մաղձն և պալղամն հաւասար լինի, նոյնպէս և զստածումն հաւասար արա – 112-113. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: - 113. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէոս ջերմն - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէոս ջերմն – 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի ... նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 114. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս - 114. Ապա թէ զայս նշաննիս տեսանեն ... գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալլս է - 115. Ապա թէ ընդ խարտէջ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115. Ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել, որ է տոհտէոս ... գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէջ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմն ի պալղամին խորովելոյն լինի – 115-116. Ապա թէ այս ջերմն ի յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տո՛ւր զարեջուր սրքնճպինով – 116. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմն, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ - 117. Ապա թէ այս ջերմն ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի այրելոյն ... տո՛ւր վարդմարապայ^a կարօսի ... ջրով - 117. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատաստկի ջուր կէս լիտր – 117. Թէ այտով չկակղնայ փորն, դու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 117. Ապա թէ այս ջերմն ի խարտէջ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տո՛ւր զարեջուր և սրքնճպին – 119. Ապա թէ թէ կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. Ապա թէ գլխացաւութիւնն դիպի, ծեփելիք արա բաբունաճով և մանիշակով – 120. Ապա թէ տաքութիւնն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղն, և հազրի հունդ - 120. Բաղիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ երբ ի բազուկն կապեն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտէ – 120. Իսկ իրեանց ստածումն այս է, որ թէ ջերմանն պատճառն երիւնն լինի,

երակ առ ի բասիլիկէն – 121. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՛ն դամոյնի ... ջուր, և շաքարով տուր – 121. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն մարմինն օճանես, օգտէ այն ջերմանն՝ որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի -121. Բայց սրայելացին ասաց՝ թէ զխոզին ոսկրն փորձեցի, և գտայ որ օգտեց ի հիւանդութեանն ի վերջին:– 121. Ապա թէ ի գոգն եփելոյ նշան երևնայ, եփած աֆթիմոնն տուր – 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի, որ ի սաւտայ փոխեցաւ ... իւր ստածումն այն է՝ որ յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնձայինով ի բանի պահէ – 122. և ի ձեռն տուժելոյն՝ թուի թէ կումանտրեն զոսկերքն – 122. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն է պատճառն^ա որ զջերմն արար - 122. Ապա թէ պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ երակ առնուլ: - 123. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն առ երակ: - 123. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123. Ապա թէ պատճառն խարտէջ մաղձին սաւտայն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով - 123. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան աւուրքն լինի, զարեջուր տուր սրքնձայինով: - 123. Ապա թէ առնուս զժոռատն, որ է ազոխն ... պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր – 124. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս – 123. օգտէ թէ աստուած կամի: - 124. պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել, թէ արիւնն յաւելցել լինի, պարտ է երակ առնուլ - 124. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արիւն հան - 124. ապա թէ արիւնն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարիւնն – 124. Իսկ թէ այլ կարճ լինի ... նա չէ բնական

սաւտայն մէն – 124. Ապա քէ կարմիր լինի և նօսը, առ ժամն կապէ գերակն - 124. Ապա քէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^ա նոյնպէսն չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. Ապա քէ չկակղանայ, դու կակուղ հուկնայ դիր ի յառաջ – 125. այլ քէ յերեք պղպեղեան մաճունէն, և ի չամանի մաճունէն տաս^ա պատեհ է: - 125. Ապա քէ յերկար քաշէ այս ջերմս ... ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն ... օգտէ քէ աստուած կամի:– 127. Ապա քէ հիւանդին զօրութիւնն սկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիտամ եփած: - 127. Ապա քէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտային բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր – 128. Ապա քէ այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր, օգտակար է քէ աստուած կամի: - 128. Ապա քէ հիւանդին ուժն սկար լինի, գառին միս տուր - 130. և դափտի կուրսն ... ի բանի պահէ, օգտակար է քէ աստուած կամի: - 131. Ապա քէ հիւանդին զօրութիւնն սկար լինի, գառին միս տուր ... օգտէ քէ աստուած կամի: – 131. Ապա քէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն: - 133. Ապա քէ այդ նշաննիդ չլինի՝ զոր ասացաք ... իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն, որ զսաւտայն յիստակեն ի մարմնոյն – 133. Ապա քէ ջերմն հին լինի ... տուր զդեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133. օգտակար է քէ աստուած կամի: - 133. Ջի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն քէ սուր լինի, քէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին - 134. Ապա քէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ ... ժամանակն լինի – 136. Ապա քէ հիւանդին զօրութիւնն սկար լինի ... պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին: – 136. զատել՝ քէ այլ նոր հիւանդութիւն գայ յերևան – 136. Ապա քէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. զի քէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի – 137. Ապա քէ զիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար քաշել, պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ – 137. Ապա քէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... զիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա քէ տեսանէ բժիշկն^ա որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... զիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման ... ժամանակն

հասաւ – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութիւնէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու ...
 գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ... ժամանակն հասաւ – 137. Ապա թէ
 եփելոյ նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ
 ... ժամանակն հասաւ - 138. Ապա թէ հիւանդութիւնն ի նոպայով ջերմերոյն լինի,
 պարտ է բժշկին՝ որ զայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139.
 Ապա թէ տեսանէ^ա որ ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն,
 գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ -139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա
 որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ՝
 քան զանցեալ նոպայն ... գիտենայ որ ջերմն ... յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա
 թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն ... յաւելնայ, գիտենայ որ
 ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ
 քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139.
 Ապա թէ տեսանէ^ա որ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի
 յերկրորդ ժամանակն է – 139. Ապա թէ տեսանէ^ա որ նոպային ժամանակն, և այն
 ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն, և հաւասար լինին ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ ...
 ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի
 հաստ կերակրոյն եփիլն – 141. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ
 լինին, չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է: - 142. Ապա թէ այդ ամենայն ի
 հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ ... ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^ա
 որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի ... այս
 ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ
 հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ ... նշաննիս ցուցանեն՝ որ
 հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն,
 և այն՝ որ զերկարօրեան ... նա ցուցանեն գիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ
 յերկարօրեայ – 143. Այլ գլխացաւի, թէ ի հովէ լինի, թէ ի շողոյ: - 145 Եւ թէ դեղն
 փակույց այրնէ, նաշնն այն է՝ որ փորն չկապի – 147. և թէ ժամն ջերմն լինի, զմարմինն
 աւելի չպիտի խողիբել – 147. զի մահու չափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ
 – 147. Եւ թէ խոստուկ ունենայ, ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եոցո և քամէ ... և տու որ խմէ:

- 148. և թէ լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, գդալ մի պզորդատուն և ըռահնի հունդ բովիբէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148. Եւ թէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապդ մէն տուր - 148. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի ... գայդ կապերստ արա: -148. առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝ առնու ուժով հինգ դրամ - 149. և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ ա՛ռ - 149. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք տարպայ, թէ չօգտէ, դու այլ մի՛ մնար հիւանդին: - 150.

ԹԷԶՈՎ - Այս ցառուս թէզով ճար արա - 8.

ԹԷ ՈՐ - Մասուսային որդին ասէ, թէ որ ի բաղանիսն զմարմինն տաք ջրով լուանայ ... խիստ օգտակար է - 9.

ԹԷ ՉԷ - Այս ցառուս թէզով ճար արա, թէ չէ սքթայ կանէ: - 8.

ԹԷՊԷՏ - Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի. թէպէտ և ընկերութեամբն ունին ընդ իրար: - 18. Եւ ասեմ^ա որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին - 64. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել, թէպէտ և տարիքն և ժամն օգն լինին: - 66. Իսկ խարտէշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է - 122. գայս զամենայն, և զիւրեանց նմանիքն^ա սուր անուանեն. թէպէտ և կայ ի նոցանէ՝ որ ի պալղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142.

ԹԷՊԷՏ ԵԻ - Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի. թէպէտ և ընկերութեամբն ունին ընդ իրար: - 18. Եւ ասեմ^ա որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և

պնդին - 64. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել, թէպէտ և տարիքն և ժամն օգն լինին: – 66. Իսկ խարտէշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է – 122. զայս զամենայն, և զիւրեանց նմանիքն^a սուր անուանեն. թէպէտ և կայ ի նոցանէ՝ որ ի պաղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142.

ԹԷՊԻԹ - Թէպիթ Կուռայն ասէ – 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ – 100. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասէ – 103.

ԹԷՊԻԹ ԿՈՒՌԱՅՆ – Թէպիթ Կուռայն ասէ – 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ – 100. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասէ – 103.

ԹԹՈՒ – Խմելու քաղցր և թթու նռան ջուր տուր – 17. Եւ զհիւանդին խառնուծքն հովացուր ... քաղցր և թթու նռան ջուր: - 24. իւր ստածումն այն է՝ որ ... զարեջուր խմէ, քաղցր և թթու նռան ջուր: - 24. և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր ... թթու և քաղցր նռան ջրով: - 25. և հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խմէ – 27. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նռան ջրով տաս – 32. և զկնի այտոր^a խնծորի ջուր, և քաղցր և թթու սերկևիլի ջուր ընդ սակաւ մի զինի խառնեալ ... ի բանի պահէ: - 48. ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց, և ի թթու նռան ջուրն, և տուր – 70. ապա թէ թթու և քաղցր նռան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70. իւր ստածումն այն է, որ զարեջուր խմէ, և քաղցր և թթու նռան ջուր - 71. քաղցր և թթու նռան ջուր ի բանի պահէ – 72. Ապա թէ ի թթու պաղամին բորբոսելոյն լինի, նի աիւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. և երկրորդն այն է^a որ համովն թթու լինի – 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պաղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. և այն պաղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնծորի բանդակով ... և թթու նռան բանդակով ... զթուրինձին թթուն տուր – 96. տո՞ւր ... թթու խնծորի ջրով – 96. Եւ իւր ստածումն այն է^a որ հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խմէ: – 97. թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 106. թթու և քաղցր նռան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրքնձպին ի բանի պահէ – 108. և ըղըրդական ջուր՝

ընդ թթու և քաղցր նռան ջուր ի բանի պահէ: - 121. և ի թթու կերակրոց պատրաստ կենայ – 123. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթու է .. և յաղի իրաց - 147.

ԹԹՌԻՉ – Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս, որ թթոչի հնդով լինի գուգած - 96.

ԹԻԿՆԱՄԷՉՔ - դու ապիկիս առ ի թիկնամեջքն ի վերի դեհն – 49.

ԹԻԿՈՒՆՔ – և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն - 33. Ա՛ն ուլու միս ի թիկանցն– 44.

ԹԻՐԵԱՔ – և այլ տուր գթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն - 85. ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն - 124. և այլ հետ այտոր գթիրեաքն տուր - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126.

ԹԻԱՆԱՅ – վասն այդ պատճառանացդ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115.

ԹՄՐԵԼ – Իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի և թմրի մարմինն – 27.

ԹՄՐՀԴԻ, ԹՄՐՀՆՏԻ – և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրհնդով - 25. թմրհնտոյ ջուր և նռան շարապն ի բան տար – 32. յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր - 67. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակղացո: – 73. և փերփերանի հունդ թմրհնդի ջրով առնու – 75. և յայս ջերմս մի՛ տաս դամոյնի ջուր ... և ոչ թմրհնդոյ ջուր, զի զէն ի շատ: - 82. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով և թմրհնտոյ ջրով և սրքնճպինով – 105. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՛ւր դամոյնի ջուր և թմրհնտոյ – 112. տո՛ւր գարեջուր ... կամ թմրհնտոյ ջուր – 119. Ա՛ն սև հալիլայ և դեղին հալիլայ՝ ի կորզէն հանած, և անծախոտ, որ է սատթարած և թմրհնդի - 119. Ա՛ն խիարշամպէի մէջ, թմրհնդի հանած ի կտէն տասն տասն դրամ – 146.

ԹՄՐՀՆՏԻ - տե՛ս ԹՄՐՀՆԴԻ

ԹՇՆԱՄԻ – նա թշնամին որ գայ այն երեին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120.

ԹՈՂ – Եւ ջուր գոր խմե, թող հով խմե – 9. այլ ի յաւագանն թող ջրամէ շատ – 13. Ապա թէ յաւագան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. և ամեննին ի բաղանիս թող չիմտէ: - 24. թեթն և պարկեշտ կերակուր թող ուտէ: - 27. ապա թէ զինոյ սովոր է, ջրախառն թող խմե – 29. թէ ձմեռն լինի՝ տաք ջուր թող խմե – 34. բայց քիչ քիչ թող խմե - 43. զկերակուր շատ թող չուտէ – 46. այլ թող լինի ըստ իւրոյ սովորութեանն: - 125.

ԹՈՂԵԼ – Գարեջուր և սրքնճուպին տուր ... և փերճոկած ոսքն ի նոպային ի թողելոյն ժամն: - 98.

ԹՈՂՈՒԹԻՒՆ – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց, առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: – Բ.

ԹՈՂՈՒԼ – Զբովանդակն որ վասն արուեստի բժշկութեանս իմաստութիւն՝ թողի. և զերեք ազգ ջերմանցն միայն հաւաքեցի – Ա. ապա երբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին – 7. Եւ երբ թողու ջերմն, և լերդն տաքութիւն մնայ, ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. և յորժամ զպատճառն կտրեն, նա ջերմն թողու և ողջանայ: - 23. և ամեննին չիթողու զբնութիւնն^ա որ լուծանի - 55. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի և թողու: - 65. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու - 70. և ընդ երեք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող – 70. և ըստ հիւանդին զօրութեանն արիւն թողու – 75. Եւ իւր ստածումն այս, որ ի սկզբանն երակ առնուն, և արիւն թողուն ըստ ուժոյն: - 78. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ^ա գոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր^ա որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. և յանկարծ լինի՝ որ չթողու շուտ քրտնելով – 94. զի բնութիւն հրէ շուտով, և վարէ ի ստամոքացն, և չթողու որ բորբոսի - 94. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր, և թող օր

մի և գիշեր մի – 101. և ըստ հիւանդին զօրութեան արիւն թողու – 102. և իւր թողուլն նոպային՝ երակսն յուշ և յոյլ լինի և փոփոխական – 114. Եւ երբ նոպայն թողու, վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճպինով և եղկ ջրով – 119. և մի՛ թողուր որ արիւն հանէ – 124. իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. Եւ մէկայլն՝ որ վեցօրեայ կոչեն, իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. այլ ի նոպային օրն թող զբաղնիսն – 133.

ԹՈՅԼ – եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր ... նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան ափիմեռինոս ջերմանն: - 88. և մէկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 108. և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և դալատ լինի – 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է՞ որ ի բժշկելն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136.

ԹՈՐԹ – ա՛ն ... ձարխտտ, և թորթ հինգ հինգ դրամ – 147. Ա՛ն ... տուղտ, և թորթ ... մի մի դրամ – 147.

ԹՈՐՈՒ – Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ ... տուռայճ և թորու, որ է ափասիանոս – 11.

ԹՈՒԱԳԱՐ – Ապա այն ջերմն որ ի ցանկութենէ և ի թուագարանց ... ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդոս և ի նոյն դեղերոս է գոր յիշեցաք: - 20.

ԹՈՒԱԳԱՐԵԼ – և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ, ցնորի և թուագարի: - 15.

ԹՈՒԱԿԱՆ – Թարգմանեցաւ և գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն, յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ – Բ. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասէն. զի թուականն մի օր է: – 4.

ԹՈՒԶ – Ա՛ն ... սպիասկ թուզ եիթն հատ – 52. և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի բանի պահես ... զերդ գարեալուր և չոր թուզ - 54. ա՛ն դալար ընկուզ ... և չոր թուզ՝ որ ի

գինի թրջած լինի ... և ի ցաւին սպեղանի դիր:– 74. ա՛ն ափ մի ոսբ լվացած, և թուզ մի կտրած ... և զբնութիւնն կակղացո: - 77. Ա՛ն տատաշ ... և չոր թուզ – 117.

ԹՈՒԹԻԱՅ – ա՞ն գթութիայն գերմակած, և դալար գնձի ջրով եռացո, և ի յաչքն դիր – 79.

ԹՈՒԻ, ԹՎԻ – և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի թէ ի յար տաքութիւն է: - 58. և ի ձեռն տուժելոյն՝ թուի թէ կումանտրեն զոսկերքն – 122. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի – 136.

ԹՈՒԼԱՆԱՅ – Եւ իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն անդամքն թուլանան - 26. Իւր նշանն այս է՝ որ ... մարմինն թուլանայ, և աչքն խոր անկանի – 31. և կոպքն թուլանան – 39. յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար, և որչափ երթայ՝ պակասի և թուլանայ – 58. Բայց ժամ մի պնդէ և ժամ մի թուլանայ: - 63. թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, Բայց թուլանան և պնդին - 64.

ԹՈՒԼԱՏՆԵԼ – զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ – 92.

ԹՈՒԼԱՏՈՒՑԱՆԵԼ – Եւ այլ պատեհ է՞ որ ի ձեռն և յոտներն կապք առնես պինտ, հանց որ ցաւ տայ, և հետէն թուլացո և պնդէ:- 69.

ԹՈՒԽՄԱՅ – վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ – 25. Որբիաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս որ ի թուխմայէ լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով – 25. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն - 33. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ ... և օգտէ կոլընջի, և հալածէ գթուխմայն – 149.

ԹՈՒՐԻՆՃ, ԹԱՐՈՒՆՃ – և հոտոտալ տուր ի ... ծաղկունքն, զերդ ... մազանկուշն և թուրինճն – 10. և առաւօտուն քաֆուրի դուրս տուր թուրինճի ջրով խառնած– 32. և գթուրինճին թթուն տուր – 96. տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի ... զէտ հացի փշրանքն նռան ջրով ... Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնձորի քանդակով և թթու նռան քանդակով և թարինճ քանդակով – 96.

ԹՈՒՐՔ – Այլ ա՞ն բարունիճ, և թուրք եղևին... եփե աղէկ - 133.

ԹՈՒՐՔ ԵՂԵԻԻՆ – Այլ ա՞ն բարունիճ, և թուրք եղևին... եփե աղէկ - 133.

ԹՈՔ – և երրորդ^ա բնաւորական գիճութիւն^ա որ լինի մարմնոյն միսն և ի փորփոտիսն. որպէս լեարդն, թոքն և ստամոքն - 37. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սլին ջերմանն, որ է թոքոյն խոցնալն և մաշիլն: - 48. բայց սլին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ իստն, որ է նիւթն, ի գլխոյն ի կուրծքն և ի թոքսն – 49. զի հազալն յաղթե մարմնոյն, և շարժե և բերե ի կուրծքն և ի թոքսն, և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ – 49. իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ, կամ ի կուրծքն ժողովի – 49. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է^ա որ մարմինն նիհարանայ - 49. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. այս հիւանդութիւնս հետ բրամին լինի ... որ ի գլխոյն իջանէ ... որ գլոքսն կամ զկուրծսն խոցացուցեալ լինի – 49. զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի – 49. Էհաննայ ... ասէ, եթէ այս ջերմն՝ որ հետ թոքին խոցնալոյն լինի, և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի, որ ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն – 53. Եւ իւր նշանն այս է^ա որ երբ թոքքն խոցնայ, հիւանդին մարմինն նիհարանայ, և հանապազ կակուղ տաքութիւն լինի – 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^ա որ թոքքն տուն է շնչոյ ... և ամեննին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն - 53. Եւ մէկ այլ պատճառն այն է, որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. և ամենայն խոց^ա որ ոչ չորանայ, չողջանայ, և գլոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար:- 53. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. և խոցն^ա որ ի թոքսն լինի^ա ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. Փօլոս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն վայր իջանէ ... և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ, որ գլոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: – 54. զի երբ թոքն խոցնայ, ամեննին չողջանայ – 54. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան գլոքին – 54. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալմաշ ջերմերոյն. նոյնպէս և գլոքոյն մաշելով ջերմն – 56. զերդ որ թոքն որ այտջի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացաւութիւն – 64. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի

ներքսն ի յերակսն ... կամ ի թոքին յերակսն - 90. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն ... և կամ ի թոքին ի յերակսն - 105. Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցներքսէ մարմնոյն լինի, զերդ սարսամն, և կողացաւորթիւնն, և հնքն, որ պատճառնին ի թոքէն լինի ... և զիւրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142.

ԹՈՔԱՅԱԻՈՒԹԻՒՆ – զերդ որ թոքն որ այտչի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացաւորթիւն – 64.

ԹՊՏԻՐ, ԹԱՊՏԻՐ – զիւր գամենայն թպտիքն պարկեշտ արա - 23. Եւ իւր թպտիքն այն է՞ որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. և գնոյն թպտիքն ի բան պահէ – 28. Ապա թէ հիւանդին թպտիքն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ - 61. և ոչ հիւանդին թպտիքն խալատ լինի: - 61. և յայդ ջերմանտ սկիզբն գրո գամենայն թպտիք հանց արա^a զերդ որ ասացաք: - 84. Եւ այլ պատեհ է^a որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն արկեշտ այրնես գթպտիքն - 84. Ապա թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թպտիքն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. Եւ այլ զկերակրոց թպտիքն չէ պատեհ հով և զիճային առնել, զերդ յիստակ ջերմանն գթպտիքն - 100. պատեհ է որ զիւր թպտիքն այլ պարկեշտ այրնես – 125. և երբ հիւանդութիւն ի վճար հասնի, գթպտիքն պարկեշտ արա - 128. իւր թպտիքն այն է՝ որ ի յար գրնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133. և կամ իւր թպտիքն իրք մի թոյլ և դալատ լինի – 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է^a որ ի բժշկելն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիքն լինի – 136. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիքն այսպէս պիտի որ լինի : - 137.

ԹՊՐՏԱԼ – և այլ՝ որ ինքն է թպրտող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62.

ԹՌՉՈՒՆ – և տուր թռչնոյ միս – 125.

ԹՎԻ – տե՞ս ԹՈՒԻ

ԹՐԹԿԻՃ – Ա՞ն ... թրթկճի հունդ կտված երեք դրամ- 44. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած տապկած – 45. դու իւր փոխան^a փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր - 45. տո՞ւր գտապաշիրին կուրսն, գոր թրթկճի հնդով զուգեն: - 77. Ղուռս տապաշիրի թրթկճի հնդով: - 77. Ա՞ն թրթկճի հունդ փորճոկած վեց դրամ – 77.

ԹԲՊՈԻԹ – հապի յայերարիճ տուր՝ թրպութով– 32. ա՞ն աֆթիմնն, և թրպութ տասն տասն դրամ - 118. Ա՛ն թրպութ մաղած ... և տուր, օգտէ: - 123. Ա՞ն ... դարիկոն, թրպութ կէս կէս դրամ – 144. Ա՛ն սպիտակ թրպութ լոսած մի դրամ– 145. Ա՞ն ... սապո, թրպութ կէս կէս դրամ – 145. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և խարիկոն - 146. ա՞ն թրպութ, հալիլէ - 149.

ԹԲՋԵԼ – տալ գերդ որ իշուն կաթն և ի յեղերդական ջուրն օր մի և գիշեր մի թրջած պահած – 55. Ա՞ն գարոյ փոխինտ, թրջէ տաք ջրով – 69. ապա հետ այնոր ա՞ն գլթոր^a որ ի քացախն թրջած լինի - 73. առ դալար ընկուզ ... և չոր թուզ՝ որ ի գինի թրջած լինի – 74. ա՞ն աղտոր, և վարդի ջրով և քացախով թրջէ – 76. ա՞ն չոր գնձահատ ... և տաք ջրով թրջէ – 76. Կամ ա՞ն չոր գինձ և նոսն ջրով թրջէ - 79. տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրքնձպինն օր մի և գիշեր մի– 84. և այլ տուր գթրջած սապոն և զայարիճի ֆայդարան, օգտակար են: - 89. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնձուպինով, և ի վերջքն հիւանդութեանս գթրջած սապոն և գթրջած այարիճն ըռագիանի ... ջրով - 89. ապա տուր զսապոն^a զոր ըռագիանի ջրով ... թրջած լինի - 102. այս ջրովս աղէկ աճոէ գթրջած դեղերս – 146.

ԹԲՋՈՅ – և դամոնի ջրով ի թրջոց դիր – 100. և ի թրջոց արկ ի յերեսուն դրամ ճուլապ – 101. և դի՞ր ի թրջոց – 147. և այդ ջրովդ աճոէ գթրջոցն աղէկ – 147. և դի՞ր օր մի և գիշեր մի ի թրջոց: - 149.

ԹԲԱՆԵԼ - Ապա թէ հիւանդն՝ է որ ի կրծոցն արիւն թրանէ, տուր զայս կուրսս որ այժմ գրեմք, որ օգտէ օգնականութեամբն աստուծոյ՝ սլին, որ ի արիւն թրանէ: – 50. Ղուրսի քահրուպայ, որ օգտէ սլին՝ որ արիւն թրանէ: - 50. Ապա թէ խօխն ի կրծոցն դժար գայ, և դժար թրանէ, դու տուր զուփայի մտպուխն – 51.

Ժ

ԺԱՍ – Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. այս ջերմն ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն. զի գումարի ի ժամ տրտմութեանն: - 16. իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չհիանդիպեցաւ: - 26. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. և ջերմն հանապազ ի կերած ժամն գայ, և ի քուն լինելոյ ժամն – 46. և ի քուն ժամն պզրդատուն ճուլապով իսմէ – 46. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. Ապա թէ ուժն կարող լինի, ժամանակն և ժամն ի պատեհ լինի, իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն - 49. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. Այլ պարտ է գիտենալ զդիկն տէրն և զպլին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն ... ապա տուր զայս մատպուխս: - 52. և ժամ ժամ չոր հազայ: - 53. և ի ժամ հազալոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն – 54. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն ... իսմել տուր – 54. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55. ապա թէ ժամ մի դադար առնէ ... ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55. և նոյն նշանօքդ ժամ մի զկաթն և ժամ մի զգարեջուր տուր – 56. Եւ զկնի այսոր ասենք զտոբիտէօսն՝ որ է օր ընդ մէջ ջերմն, զի օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. զի նուպայ ունի յամեն օր և ժամ – 56. զի երկու օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. նա ընծայի իւրմէն ջերմն^a որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. և այլ^a որ այս ջերմն յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. Բայց ժամ մի պնդէ և ժամ մի թուլանայ: - 63. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել, թէպէտ և տարիքն և ժամն օգն լինին: – 66. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն – 66. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն և զերկիրն և ժամ - 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարելն ժամն հիւանդութեան երակն առին, և մեռան շատք –

66. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չհտաս կերակուր- 69. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արին չթողու - 70. ապա թե չընկերե ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ - 71. և ի կարեց ժամն՝ երեք դրամ ի բանի պահե: - 71. և գոր ինչ կերակրի՝ վաղն հով ժամն կերակրե - 72. Ապա թե ժամն ձմեռն ուրդի ... առջն կրակ վառե - 77. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և բնական տաքութիւնն սակաւ, և ժամն ձմեռն - 80. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ առաջքն - 81. և այդ հովութիւնդ ժամ մի մնայ - 80. Ապա երբ այս նշաննոյ շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի, որ նուպայն ամեն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն՝ որ այս ջերմն շատ հանդիպի մարդկան: - 81. և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. և ժամն ամառն լինի - 91. և հետ պակաս ժամու մին^a ահաւոր և ուժով լինի և փոփոխական - 91. մանաւանդ՝ թե յայն ժամն շատ հանդիպի այս ջերմն մարդկան: - 90. Գարեջուր և սրքնճուպին տուր. և կերակուր մաշ և սպանախ, և փերճոկած ոսբն ի նուպային ի թողելոյն ժամն: - 98. Եւ այլ յարեցի՞ր ի յուժ հիւանդին, ի ժամն, և ի տարիքն - 103. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^a որ զիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106. և ի պառկելոյ ժամն պզրկատունի լուղապ տուր: - 109. և ժամն աշնան աւուրքն լինի - 114. կամ ժամն գարնան աւուրքն լինի - 114. և ժամն ձմեռնաւուրք լինի - 114. Բայց վերաբերութիւն արա սրքնճափնով և տաք ջրով ի նուպային ժամն - 122. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նուպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի - 122. և են նոքա գերդ զխառնուածքն, և տարիքն ... ժամն, և սովորութիւնն - 124. և զայդ շատ հետեր արա. Բայց ի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն եփած լինի: - 125. այլ զաղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի, Բայց ժամ ժամ - 125. և թե ժամն ջերմն լինի, զմարմինս աւելի չպիտի խողիրել - 147.

ԺԱՄԱՆԱԿ - Եւ գչորս ժամանակն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ - 4. ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Ապա թե ուժն կարող լինի, ժամանակն և ժամն ի պատեհ լինի, իւր առաջին ստածումն այն է^a որ ի

բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է՞ որ իշու կաթն տասս - 51. և մէկայլն այն է՝ որ նուպայ ունի և ժամանակ – 58. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի - 59. Իսկ խարտէշ մաղձին շերման նոպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. Եւ այլ կուլինի՞՞ որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ, և իւր խառնուածքն տաք լինի և սակաւ դորկուտ, նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր, և գաղտ շնչահանքն արձակ լինի, նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի – 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. Ապա թէ այն պատճառնին՞՞ որ զնոպայն կարճ առնեն ... նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՞՞ որ զնոպայն յերկար քաշեն՞ ի մէկտեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. Եւ երբ շերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու զրուի մէկայլ նոպայն - 61. և աւիրի առաջին նոպայնովն շարն և ժամանակն – 61. մէկն՞՞ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն. և այլ՞՞ որ ինքն է թպտրող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՞՞ որ չառնուս երակ, զի չէ ժամանակ և ոչ պատեհ – 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս – 86. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր ... կամ շատ ժամանակ ի տաք է կեցել – 91. Զի ուժն յերկարօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և եփէ:- 99. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն - 134. Զի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ՞՞ որ զիտենայ զչորս ժամանակսն ի

յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք - 134. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն, եթէ առաջին ժամանակն ընդ երեք բաժանի: - 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն - 134. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 134. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ - 135. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեան այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու - 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն - 135. Բայց հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ ... մինչև զայ երրորդ ժամանակն, որ կատարի ի լման: - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն - 135. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւնն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն - 135. Զի հիւանդն աւելի ի կատարեալ ժամանակն մեռանի. զի երրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան զայլ երեք ժամանակսն: - 136. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի - 136. Բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի - 136. Իսկ բժշկին պարտ է քննել և իմանալ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն - 135. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն իմաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեան և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. Յորժամ հիւանդութիւնն երրորդ ժամանակն և կատարեալ սահմանն հասանի, պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ - 137. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն ... եթէ զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք - 137. ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ, և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ - 137. գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն և ի յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 138. գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն

հասաւ - 138. ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ - 138. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138. գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և ի յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ - 138. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ - 138. գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. գիտենայ բժիշկն՝ որ ջերմն յաւելնալոյն և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. և զպատահմունքդ՝ զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. Ապա թէ տեսանէ^a որ նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ զայս գիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետևին: - 139. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին - 140. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն - 140. Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն ... որ ի յամռան եղանակն ... իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի - 140. Իսկ ի յաշնան եղանակն^a և ի ձմեռան, և ի հով աւուրքն, իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն և ի կատարելութեան սահմանն - 141. զր ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141. Ապա երբ այդ հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141.

ԺԱՍ ԺԱՍ – Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... և ժամ ժամ չոր հազայ: - 53. այլ աղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի, բայց ժամ ժամ -125.

ԺԽՈՐԵԼ – Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, զի արիւնն ժխորած լինի – 23.

ԺՈՂՈՎԵԼ, ԺՈՂՎԵԼ – զամենն ի մէկ տեղ ժողվէ – 45. Յոհան ասթ, եթէ իւր պատճառն ի սուր զիճութեներոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ, կամ ի կուրծքն ժողովի – 48. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զզիճութեներն^a որ ի կուրծքն ժողոված^a ցամաքեցնէ - 50. զի այն նիւթն^a որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի - 59. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի – 59. և մէկն ի շոյտ և ի շուտ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի – 59. և իւր պատճառն այն է^a որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է^a որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի – 59. Ապա թէ այն պատճառնին^a որ գնոպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ գնոպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի ... ընծայի իւրմէն ջերմն - 88. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն - 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ զոր անուանեն անփիլիոս - 88. իսկ այն որ ցներքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^a զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. զի երկու դէմսն ժողոված ունին՝ զբնութեանն և զմարմնոյն: - 93. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137.

ԺՈՂՎԵԼ – տէ՛ս ԺՈՂՈՎԵԼ

ԺՈՒԺԵԼ – Ապա թէ հիւանդն չժուժէ կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42.

ԺՈՒՌ – ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ – 24. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ – 24.

ԺՌՄՍ - Ապա թէ առնուս գժռատն, որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123.

Ի

Ի / նախդիրը տրական հոլովի հետ / - Թարգմանեցաւ և գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի ... Քրիստոսի զալստեանն - Բ.

յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ք հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաունոյ – Բ. զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ք սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիդայ կասեն – 4. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի – 5. ասացին ... իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ք յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. Եւ իւր երակն ք թաշանուճի նման լինի – 12. զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն ... առաւել քան ք յայն ջերմանն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. և զայլ ստածումնդ գոր ասացաք ք քանի պահէ – 17. այն ք զգայական հոգւոյն ընծայի – 18. և զմուփառեհ մաճունն ... յար ք բանի պահէ - 19. Այս ջերմս ք զգայական հոգւոյն հանդիպի լինել – 20. Իսկ այս ջերմս ք զգայական հոգւոյն հանդիպի – 20. Եւ ք շատ ժուռ գալու պատրաստէ – 24. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ երբ ք ջերմանն ի նուպայն լինի, հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի գուգամին դուռն և ք նուզլային և ք հազին ... ի բան տար - 30. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ – 42. զայս ամէնս ... ք շքի չորացուր – 43. Ապա թէ գոգն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ք բանի պահէ: - 47. և զանուշահոտերն անպակաս ք բանի պահէ: - 48. և ք շքի չորացո – 50. զայս զամէն կաթումն ք բանի պահէ: - 51. Ա՞ն ... սպիտակ տուղտ ք կտաւի ծրարած հինգ դրամ – 52. և իւր ստածումն այն է^ա որ սպեղանիք ք բանի պահես - 54. Փօլոս ասէ ... եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ ք շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ – 54. Եւ ապա ասենք զափիմեռինոս ջերմն յամենայն աւուր - 56. Այլ կայ և ուրդի^ա որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ք յանդամին - 59. Եւ այլ զհտացիր^ա որ արինն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի, զատել ի ներքս ք յերակացն բորբոսի - 63. և ի կարեց ժամն՝ երեք դրամ ք բանի պահէ: - 71. Ապա թէ արինն չկարէ հանել, զայն զիրուին^ա որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^ա ք բանի պահէ: - 71. քաղցր և թթու նռան ջուր ք բանի պահէ – 72. և տլէ արա սկիզբն ք յայտոցին: - 72. Ապա ի վերջքն ք յայտոցին զայս դեղս արա: - 72. և ի վերայ այտոցին ք բանի պահէ: - 73. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլայ իստնեալ ք բանի պահէ: - 75. իւր ստածումն այն է^ա որ կերակուր պակաս կերակրի, զարեջուր և սրքնճային ք բանի պահէ - 76. զայս ամէնս

աղա ... և քի չորացո – 78. Էհաննայ ասէ՞ թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն քարգանդի մօրն կերակրի – 78. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ զոր յունապով և փորձուած ոսքով եփած լինի ... և քի բանի պահէ: - 78. զամէնս աղա ... և քի չորացո – 78. և ամենովտ պատուիրեմ քայս ջերմանս որ ի բան տանիս գղեղերն - 89. և թաժա ձուկն քացախով եփած քի բանի պահէ: - 98. այլ պատեհ է որ քայս ջերմանս ի դեղերն՞ խառնես զպարկեշտցնող և զկտրող դեղերն - 100. այլ քի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. զամէնս աղա և մաղէ ... և քի չորացո – 101. զտեռնատէօս ջերմանն զստածումն քի բանի պահէ: - 102. զսինայիսոս ջերմանն զստածումն քի բանի պահէ: - 103. զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն քի բանի պահէ: - 103. զտեռնատէօս ջերմանն ստածումն քի բանի պահէ: - 103. առ զտապաշիրին դուրսն ... և սերկնիլի ըռուպով քի բանի պահէ – 106. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգաւարայ ... քի բանի պահէ: - 106. սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին քի բանի պահէ – 108. թթու և քաղցր նռան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրքնճպին քի բանի պահէ: - 108. Եւ երբ ջերմն արձակի, և կերակուրն քի ստամոքացն հալի, ի բաղանիս մտէ – 108. նոյնպէս և զհով մրգանքն քի բանի պահէ – 108. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճպին խառնեալ ի հով ջուր՞ քի բանի պահէ - 112. տուր կերակուր մուգաւարայ ... զոր նշաձիթով զուգած լինի՝ քի բանի պահէ: - 112. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփէ, և քի բանի պահէ – 112. զդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն, հաւասար քի բանի պահէ - 113. և երբ եփի հիւանդութիւնն, քի ձախոյ ձեռին երակ առ ի բարսիլիկէն – 116. Առ ... տատաշ ... և թեփ քի կտաւի ծրարած – 117. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի տաս, և ոչ քայլ ջերմերոյն - 120. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հագցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հագցնես՞ առանց լուանալոյ՞ օգտէ քայս ջերմանս: - 121. և քաղցր նռան ջուր քի բանի պահէ: - 121. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ քի բանի պահէ: - 121. և կերակուր՝ հաւ զիրպաճ եփած քի բանի պատէ: - 122. և բաղիանի ջուր սրքնճուպինով քի բանի պատէ - 122. զծորին կուրսն սրքնճպինով քի բանի պահէ - 122. զի հուկնային գործն քայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն քի բանի պահէ: – 123. և ի

յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհասն ի բանի պահէ - 128. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով ... և անխոն ի բանի պահէ: - 128. և զդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ – 128. և զոր ինչ նման սոցա՝ ի բանի պահէ – 131. զայտնք դիր ի պտկի մի – 146. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և կալուածոցն ... և ի լերդն ի հին տաքութեանն– 145.

Ի / նախդիրը հայց. հոլ. հետ / - Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց, տեսի յնթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն – Ա. և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ զստածումն միայն - Ա. և զերեք ազգ ջերմանցն միայն հաւաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ. Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով ... առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրեն աստուծոյ: – Բ. Զի ասին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտէլի իմաստասիրի – Բ. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն զիտութեան: - 1. Իսկ առաջին պատճառն այն է^a որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է^a որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս, կամ ի սակաւ մասունս մարմնոյն գործեն զցաւն - 2. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ, և ի միտ առնուլ վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն ... և այլ ամենայն բնութեան գործն, որ ի մեզ են: - 3. և հաստատին նոքա յերեք բնաւորական զիճութիւնքն – 4. յառաջին մակալաթն՝ որ է ճառ՝ ասէ – 4 յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն – 4. և զիր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ, և արձակի ի քսանուչորս պահն: – 4. զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիղայ կասեն – 4. Այլ այն ազգ ջերմն

որ ի վերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի վինքն և նման լինի ամենայն դիմօք - 4.
 ա՞ռ ի միտ օրինակ գղարբնի փութսն, որ երբ ի վինքն քաշէ զբնիկ տաք օդն, անպատճառ
 տաքնայ փութսն ի յայն տաք օդոյն: - 5. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացդ ի
բնութիւն՝ եթէ ի միտ արնուս աղէկ և գիտենաս որ երբ յայն փութսն գիճութիւն լինի
 արգելած ... և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ,
 քայց հոդմն անցանի: - 5. մինն բնակի ի վերեք հոգիսն - 5. և երկրորդն բնակի ի չորս
նիւթն - 5. և երրորդն բնակի ի չոր և պինտ անդամունսն. որպէս այլ ի յառաջդ ասացաք
 կարգաւ մի ըստ միոջէ: - 5. Նմանեցուցին իմաստասերքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր
 և ի պինտ յանդամունքն. իսկ զջուրն ի գիճութիւնքն, որք են չորս նիւթն. իսկ զօդն ի վերեք
 շունչն, զոր անուանեն երեք հոգի: - 5. նոյն օրինակաւդ տես և զջերմն ի մարմինք
 մարդկան - 5. և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ
 - 5. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմին մարդկան ի բաղանիսն - 5.
 Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն - 6. զի այս ի ջերմս
 շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն - 7. Քանզի ասացին բնութեանց
 իմաստասերքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր
 մեռանի - 7. ի գլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի քան յայլ մարմինն - 8. զի այս ջերմս ի
 գլուխն աւելի հասանի քան ի սիրտն: - 8. և զայս զոր ի վերոյ ասացի ի ջերման
 խստութիւն ի բան տար - 8. և հոտոտալ տուր ի վարդն և ի մանուշակն և ի նոնֆարն: -
 8. Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել, յոր ցանած լինի հով ջուր - 8. և ի հովային
 ծաղկունքն հոտոտալ տալ - 8. արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր եփած լինի չոր
 մանուշակն - 8. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ - 8. ի բաղանիսն
 զմարմինն տաք ջրով լուանայ ... և յետ կերակրոյն ի քուն լինի: - 9. ապա թէ ի բաղանիսն
 եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է - 9. և առ քթան կտաւ և ի դեղդ
 թաց - 9. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ ի բաղանիս մտո - 9. զայս ամենայն անուշ ջրով եփէ՞
 մինչն ջուրն զդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. ապա ի բաղանիս մտո - 9. ի հով և ի
 գիճային կերակուրքն յարենայ - 9. այս ջերմանս տէրն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ -
 10. և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ - 10. Բայց յորժամ խաղաղի ջերմն,
 ապա ի բաղանիս մտո - 10. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն - 10.

Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք և ի նոյն նշանք, երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 10. ապա ի բաղանիս մտէ որ քրտնէ – 11. ապա ի բաղանիս մտէ – 11. Եւ երբ ի բաղանեացն ելանէ և ի անուշահոտ իրվին հոտոտայ ... օգտակար է: - 11. իւր ստածումն այն է՞ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ - 11. Ի նոյն պատճառ և ի նոյն նշանքդ Մասրճուայն ասէ – 11. Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով – 12. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին - 13. Ջի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի ատուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած - 13. մանաւանդ ուղեղն, զի շոգիքն յինքն վերանան – 13. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօղն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. այլ ի յաւազան թող յամէ շատ, զի գիճութեններն արգիլած են ի ներքս ի մարմինն. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն – 13. և զկերակուրն պակաս տուր ... զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չելանեն ի գլուխն - 13. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ – 13. և հետ այնոր ի քան տանել զայն իրվին՞ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան - 14. և իւր չարութիւնն ի հոգի զգայութեանն հասանի – 14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է՞ որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ի գոգն և ի մաճասին երակն, դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի քան տաք: - 14. Եւ երբ իմանաս որ զջերմի ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավայր բաղանիս տար – 14. մ՞ի տաս կերակուր, քան զփերճոկած գարին եփած նօսր և ընկեա ի յինքն կարօսի հունդ: - 14. Ապա յետ երկու ատուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո – 14. Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո – 15. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. և ի գինոյ պատրաստել ... զի շուտ ելանէ ի վեր ի գլուխն – 16. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբոսի յաւելուածքն ի մարմինն – 16. զի գումարի ի ժամ տրտմութեանն: -16. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքդ – 16. Եւ իւր ստածումն այն է, որ եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ – 17. յորժամ ի եղկ ջրոյն ելանէ ի հով ջուր նստի – 17. և զայդ կերակուրդ յար ի քան պահէ – 17. ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ – 17. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր – 17. Եւ ի

յանուշահոտսն հոտոտայ ... զերդ զմանուշակն և ք նինոֆարն – 17. և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն սրտին յօժարութեամբն յամենայն ք չար և ք պիղծ իրս: - 18. Է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն, որ դառնայ դարձեալ ք յիւր որպիսութիւնն: - 18. Եւ զայդ ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է զիճացնել, նստելով յաւազան ք եղև և ք յանուշ ջուր – 18. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ք բարակ ջերմն - 19. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերդ^ա որ ք դեկն փոխին - 19. այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգոյն որ ներքս ք սիրտն հաւաքի – 19. Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ՝ ք գուրն անկանի – 19. և գոգն ք կարուրայն կարմիր ցուցանէ: - 19. և ք յայն իրվին զըմբաղի^ա որ ցներքսէ ուրախութիւն բերէ: - 19. Եւ երբ ջերմն ք վճար գայ, ի բաղանիս մտէ՝ և ք կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո. իսկ եթէ ձմեռն լինի, ք տաք տունն կենայ. և շատ ք քուն մի տաս լինել: - 19. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ ք բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ - 19. և հանապազ ք հով և ք զիճային ծաղկունսն հոտոտայ, զերդ մանուշակն և ք նոնոֆարն - 19. և ք պարկեշտ կերակուրք յարեցո: - 20. ապա վասն այդր պատճառանացդ ք յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ք քուն լինի - 20. Բազարատ ասէ ք նոյն պատճառքդ – 20. և կամ ք զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 21. Եւ իւր նշանն այս է, որ աչքն խորանայ, և զերդ ք գուրն անկանի ... և ք յերեսն այտոց երևնայ – 21. Մուսավային որդին ասէ, եթէ իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ք քուն լինի: - 21. ք հով և ք զիճային կերակուրք յարեցո – 21. Ա՛ն դոմի կտի ձէթ ... և հեղ մի քանի ք քիթն կաթեցո: - 21. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ք բաղանիս մտո – 21. և ցերեկով ք քուն չի լինի: - 21. և ք մարմինն հովութիւն և զիճութիւն ընծայէ: - 21. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յայտոցէ լինի ... կամ ի ցաւէ մի^ա որ յայլ անդամսն լինի: - 22. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ք նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ք յայլ անդամս մարմնոյն - 22. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ք քարն դիպի, կամ ք յուրքն և ք յանդամն ելունդ ելանէ ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Եւ երբ այն արինն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ք ցայլսն խոլային մարմին կայ - 22. և երթայ ք սիրտն՝ և տաքցնէ

զհոգի կենդանութեանն – 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի և ելունդ ելանէ ... ուռենայ ի վանթն խոլային մարմինն, և առնէ զջերմն, որպէս ի ցայլսն ասացաք: - 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի վանթն ասացաք: - 22. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ գտաքութիւնն՝ գոր ի վինքն հասաւ – 22. զի արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն երթայ: - 22. Ապա երբ ջերմն ի վճաք գայ, գտուի ի մարմինն եղկ գիճութիւն – 22. և իւր պատճառն այն է՞ որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն - 22. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, եթէ յոր օր ընծայի ցաւն, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն: – 23. և ի յոր օր ողջանայ ցաւն, ի նոյն օրն արձակի ջերմն: - 23. այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՝ որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի, և ի սրտէն սփռի ընդ շնչաւոր երակսն յամենայն մարմինն: - 23. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՝ որ ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին ելանեն ի մարմնոյն – 23. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատանան գիճութիւնն իւր: - 23. և զփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնճուպինով համակ ի քան պահէ: - 24. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի – 24. և ամեննին ի բաղանիս թող չիմտէ: - 24. և ի յայսա ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել – 25. Եւ երբ ջերմն թեթևանայ ի բաղանիս մտէ և շատ նստի – 25. Իւր ստածումն այս է, որ շատ ի քուն լինի – 25. և երբ ստամոքն յիստկի, և նեխած ձգեռտն ի յաղէկ փոխի ... պատեհ է երակ առնել - 25. և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել - 25. և զգարեջուրն ի քան պահէ իւր հաւիճնովն - 25. ապա երբ ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ – 25. Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նոան ըռուպ հով ջրով ի քան տաք - 26. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ – 26. և ի բաղանեացն յետն ի քուն լինի – 26. իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպեցաւ: - 26. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ երբ ի ջերման ի նոպայն լինի, հարիայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով – 26. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի, ի բաղանիս մտէ – 26. և դոմի ձեթ հանապազ ի քան տաք – 26. հով և գիճային կերակուրք ի քան տանի: - 26. և մրգանց ջուրն ի քան պահէ – 27. ապա ի բաղանիս մտէ – 27. և երբ ջերմն

պակասի՝ ի բաղանիս մտէ – 27. և յետ այնոր եղերդակն և փրփրեմ ի քան տանին: – 27. Եւ երբ ջերմն վճար գայ ... և յետ այնոր ի քուն լինի – 27. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ, և շատ ի քուն լինի – 28. ապա թէ այտով չիյաջորդի, այլվի ի բաղանիս մտէ – 28. և գնոյն թպտիրտ ի քան պահէ – 28. և ի մարմինն չորութիւն երևայ – 28. Իւր ստածումն այս է, որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ – 28. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Փօլօսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և գնշանքն որ ի տաքութենէ լինի գրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զգուգամն և գնուզլան յիշեցաք յայլ գիրք - 29. Է սկիզբն հիւանդութեանն երակ առնու կամ ապիկիս արկանէ – 29. և ճուլապ հովցուցած ի քան տաք- 30. և պզրդատունի լուապ, խաշխշի շարապով ի քան պահէ – 30. և աղցած բակլայ նշի ձիթով ի քան տաք:– 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ի քան պահէ – 30. և առ աֆիոն և վարդէջուր, տրորէ, և զականջթոռն և զքներն օծնէ, որ ի քունի լինի – 30. Ապա թէ ի ստամոքն գէշ և աներ խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային ... ի քան տաք - 30. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի քան պահէս – 31. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ – 31. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն - 31. տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգի է և ո՛ր ցեղ և ո՛ր տեսակ է ... ի սո՛ւրն է թէ յերկարօրեան – 31. ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մատպուխն մրգաջորով ի քանի պահէ – 32. և զփորթոթային ըռուպնին ի քան պահէ – 32. թմրհնտոյ ջուր և նռան շարապն ի քան տաք– 32. ապա ա՛ն սանտալ և քաֆուր և ի վարդէջուրն խառնէ – 32. և ի հով տուն կենայ, և ուռի տերև սփռէ ի տունն – 32. և ի նստած տանն յորմունքն օծեն քաֆուր ... և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինք հասնի – 32-33. Եւ ա՛ն քթան կտաւ, վարդէջրով քաֆուր, տրորէ, ի յայդ տրորածտ խառնէ – 33. և նռան շարապ և ազոխի ջուր ի քան տաք– 33. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախ խառնէ և խմէ – 33. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն - 33. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի - 33. և երեսաց գոյնն ի յարճիճի գոյն ի յար լինի, և ի վերեսն այտոց անկանի: – 33. այլ քիչ քիչ

գիւանդութեան զլուին պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33.

և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճռելով

զմարմինն^a յարտաքս հանէ զինքն: - 33. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի

ձեռացն ի մատունքն – 34. Ապա թէ այս ջերմն յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել

– 34. ապա զհացն ի զինին թաց, և տուր – 34. զհացն ի ճուլապն թանալ և տալ օգտէ – 34.

Եւ զայս զիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով

փոխի ի հալմաւ ջերմն, մանաւանդ որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի – 34. Իսկ զայս

ջերմն վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի

պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն, և ի ջիւքն, և յայլն^a զոր այլ յառաջ ասացաք -

35. բայց երբ այն պատճառնին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն

պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. Եւ այս ցեղս լինի^a յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ

չորութիւն լինի հանդիպել – 35. չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ

ջերմերն ... և տաք հիւանդութեններն, որ յիշխան յանդամունսն լինի: – 35. Իսկ մէկայլն

առանց տաքութեան լինի, զի բնական տաքութիւնն հատեալ լինի, զերդ ի յալկորաց

մարմինս: - 35. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն տաքութիւն, այս ջերմն բաժանի ի

յերեք ցեղ – 36. Եւ այս երեք ցեղ հալմաւ ընծայի ի բնական երեք ցեղ զհճութենն. զի ի

մարմին մարդոյս բնական չորս զհճութիւն կայ – 36. երկրորդն^a ի տեղեստանն, որ

յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են, զերդ քովքն և այլ տեղեստան^a որ ի

զատ են յերակացն – 36. և երկրորդ^a բնաւորական զհճութիւնն^a որ լինի ի մարմնոյն

միսն և ի փորոտիսն - 36. և չորրորդն^a ի յօղվածսն լինի, որ զամենայն անդամս

մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին

զհճութիւնն^a որ ի յերակսն լինի ... նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի մարմինն: - 36. Ապա

թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ զհճութիւնն, որ երակացն փարփուտն են^a

զատ ի երակացն, նա ցամաքեցնէ զայն զհճութիւնն - 36. Ապա թէ հասանի այն

տաքութիւն ի յայն երրորդ զհճութիւնն, որ ի միսն և ի փորոտիսն լինի, նա ընծայէ

երկրորդ հալմաւ, զոր անուանեն բարակ - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի

չորրորդ զհճութիւնն հասանի...նա ընծայի երրորդ ցեղ հալմաւ - 37. Զի յորժամ

բնաւորական զհճութիւնն հատանի, չկայ ճար^a որ այն մարմինն դարձեալ յիւր

ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ որ հասանի այն ծառոյն չորութիւնն և ի կեղն, նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ որ ձօնի դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն և ծառին ճուղքն - 37. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն, և այլ ամենայն պատճառքն՝ զոր այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. և հասանի իւր տաքութիւնն և տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. և ի յիւր շօշափելն գտանես սուր տաքութիւն - 38. Բայց այս ջերմերուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է - 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և ոչ ցաւիլ տեղաց մին և մարմինն - 38. և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի և մարմինն - 38. և այլ չլինի նշան ... զերդ զդողալն ... և զգլխոյն ցաւիլն և զգոզին նեխահոտութիւնն և զմաճասին երակին մեծութիւնն և զայլևայլ փոփոխիլն, և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն՝ որ ի բորբոսային ջերմերն լինի - 38. Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի և բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն - 38. ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալումաշն, ի յայս յերկրորդ ցեղս այլ ի յերևան և այլ ի բաց լինին: - 39. և զիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ և մարմինն, և դժարեցաւ ինքն: - 39. գտանեն զայն պահած տաքութիւնն և մարմինն, և յերևան բերեն և հանեն ի լոյս: - 39. Որպէս գտանեմք զօրինակն և կրին քարն - 39. զի յորժամ և կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ - 39. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն և ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր զաղտ շնչահանքն - 39. նա դառնայ տաքութիւնն այլ ի յիւր կերպն՝ որ յառաջն էր: - 39. իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն և չորրորդ գիճութիւնն՝ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս և մարմինն զերդ քամի, և պահած լինի - 39. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին, և այլ ի յերևան. զի աչքն խորանայ ... և ի յաչքն ճպուռ լինի, և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, զերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել - 39. Եւ իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են, և սակաւ լինի յերակսն: - 39. Եւ իւր

պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են քնկեր: - 40. և
 զբնաւորական գիճութիւնն հասցնէ և ի վճարքերէ ի մարմնոյն - 40. Եւ այլ գիտացիր՞ որ
 այս ցեղ հալնմաջ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի ... և
 այնոց որ ի տաք երկիր լինին – 40. և աւուրքն մատղաշ պիտի, և մօտ ի յօրերն լինի ծնած
 – 41. և հետէն յաւելցուր ի կաթն ըստ ուժոյն հիւանդին – 42. և յաւազան նստի՞ որ ջուրն
 քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. և եփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերև և
 հազարի տերև - 42. ապա յառաջ քան որ յաւազան մտանէ՞ կթել տուր ի վերայ. գլխոյն
 կնկան կաթն - 42. Ապա թէ հիւանդն չժուժէ կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին
 ջուրն խառնէ – 42. բայց ի յաւազանն շատ մի յամեցներ, զի աւազանին եղկ ջուրն
 վատուծցնէ զմարմինն: - 42. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել
 որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն, որ
 զկաթին գիճութիւնն շահի և պահէ ի մարմինն - 42. ապա թէ տեսանես զուժն՝ որ կարող
 է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի
 ... և լինի յինքն նիւթեր սար ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն - 43.
 Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար – 43. Ապա թէ
 հիւանդն նուաղի, դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով – 44. աղա, և ի ջրերդ խառնէ, և ի
 բան տար: - 44. դու հետէն առ զջուրն, ի զատէ յաման արկ – 44. զայտոք ի մսին ջուրն
 խառնէ – 44. և տեսայ ի յայլ նուսխայ՞ որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ -
 44. և օգտէ հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն՞ որ ի յինքն կայ: - 45. Ապա թէ
 հանդիպի որ յաղիքն ելունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Հուկնայ, որ
 օգտէ ելունդի՞ որ ի յաղիքն լինի: - 45. Ա՛ռ ... և բրսի անդտարի ջուր, որ յարապն հովուի
 բիր կոչեն – 45. և ի մարմնոյն կաշին չորութիւն ցուցանէ – 46. և ջերմն հանապազ ի
 կերած ժամն գայ, և ի քուն լինելոյ ժամն – 46. Եւ իւր ստածումն այս է՞ որ հանապազ
 գարեջուրն ի քան պահէ: - 46. մանր ձուկն խորված ուտէ. և ի յաւարտնուն զհովն և
 զգիճային ի քան պահէ – 46. և ի քնուն ժամն պզրղատուն ճուլապով խմէ – 46.
 զկերակուր շատ թող չուտէ, մանաւանդ ի յամռան աւուրքն՞ և ամենայն տաք իրաց
 պատրաստ կենայ - 46. և թանայ քթան ի վարդջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ – 46. Եւ
 երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ՝ փերճկոտած գարով ի բան պահէ - 46. Ամենայն օր ի

բաղանիս մտանէ, քի հով տուն նստի – 46. զհով և զգիճային ձիթերն քի քիթն արկանէ – 46. զքաֆուրին դուրսն քի քան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն:– 46. նշանն այս է՝ որ աչքն քի գուրն անկանի – 47. Իւր ստածումն այս է՞ որ օրն երկու երեք հեղ քի բաղանիս մտէ, և քի տաք տուն չիմտէ – 47. և հանապազ քի հով և քի գիճայինսն հոտոտայ – 47. և քի քիթն հով և գիճային ձիթեր արկանէ. և շատ քի քուն լինելն օգտակար է: – 47. զմանուշակի ձէթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և քի յանդամսն հանապազ օժանէ – 48. բայց սլին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ խլտն, որ է նիւթն, ի գլխոյն քի կուրծքն և քի թոքսն – 48. և շարժէ և բերէ քի կուրծքն և քի թոքսն – 48. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի՝ որ քի թոքքն իջանէ կամ քի կուրծքն ժողովի – 48. և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ, և կամ քի կէս կրծոցն լինի: - 48. զի հանապազ քի շնչոյն յառն, և քի տուրն կայ և շարժի, և զերդ զդարբնի փութսն զհով օդն առնու և քի սիրտն ուղարկէ – 49. Արդ պարտ է քի յայս ջերմանս քի ստածումն և քի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ և զիտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն երակ առնուս քի յայն դեհն, ուր զցան իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն քի ձախոյ ձեռն առ – 49. դու ապիկիս առ քի թիկնամէջքն քի վերի դեհն – 49. ապա զապիկիքն քի յուրքին քի դրուցի դեհն դիր – 49. Ապա թէ հիւանդն քի բերանն չորութիւն իմանայ, կամ ի կուրծքն խոշորութիւն և խոչոտել լինի, տո՛ւր զպզրկատունին զլուսայն – 50. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութեներն՞ որ քի կուրծքն ժողոված՞ ցամաքեցնէ - 50. և տուր յամեն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: - 51. Եւ զայս դեղս յար քի բերանն պահէ: - 51. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ քի պահն որ կթեն – 51. զայս ամեն քի յաման մի արկ – 52. Այլ պարտ է զիտենալ զդկին տէրն և զսլին՞ յանկարծ ժամ մի ուրդի՞ որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս քի կակոցնել - 52. զայս զամենս քի պտուկ մի արկ և եփէ – 52. և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի, որ ի ներքս քի թոքսն հաւաքին և կամ քի կուրծքն, և հազալովն և ի վեր բերելովն խոցցընէ, ի շարաւ և քի յարինն դարձուցանէ – 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է՞ որ թոքքն տուն է շնչոյն, քի յառ և քի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար - 53. և ամեննին չունի հանկիստ՞ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն - 53. և հանապազ յինքն գիճութիւն հաւաքած լինի – 53. Եւ այլ որ դեղն քի յինքն չէ քի

հասանել, զի ճանապարհին յերկար է - 53. և խոցն^a որ ք թոքսն լինի^a ամենայն ինչ տաք
 և չոր պիտի - 53. իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու քայն կողմն^a ուր
 զցան իմանայ - 54. և յամէն օր սակաւ սակաւ խմել տուր: - 54. Ապա թէ ք կուրծքն
 շորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով- 54. և ք քուն լինելոյ ժամն
 պզրկատուն ... խմել տուր - 54. Ապա թէ խոցն և ցան ք կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ
 է քան զթոքին - 54. Փօլոս ասէ ք նոյն պատճառքդ և ք նոյն նշանքդ - 54. և ք ժամ
 հազալոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն - 54. և ք յոտներն այտոց ընկնի - 54. ապա
 թէ ժամ մի դադար առնէ, որ չշարժի, ք նոյն ժամն սիրտն այրի - 55. զի հանապազ ք
 շնչոյն առնելն և ք տալն դադար չունի, զերդ զդարբնի փութսն զհովն ք լինքն քաշէ, և ք
 սիրտն դրկէ - 55. տալ զերդ որ իշուն կաթն և ք լեղերդական ջուրն օր մի և զիշեր մի
 թրջած պահած - 55. Եւ ամէն օր երկու հեղ ք յաւազանն մտնէ - 55. զանձն օծանէ դդմի
 ձիթով և մանուշակի ձիթով, որ զիճութիւնն և կակղութիւն ք յանդամսն հասուցանէ -
 55. զամէնս ... ք շուքն չորացո - 55. և տուր յամէն օր մին մին - 55. և ք կաթներտ՝ կնկան
 կաթն շատ օգուտ է - 56. և իւր պատճառն այն է^a որ արիւնն բորբոսի ի ներքս ք յերակսն:
 - 56. Եւ ապա ասեմք զափիմեռինոս ջերմն յամենայն աւուր, զի նուպայ ունի յամէն օր և
 ժամ - 56. և իւր նուպայն յամէն օր լինի - 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ
 չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն օր բռնէ իւր նուպայն: - 57. և իւր վճարն ք բարի լինի
 - 57. Եւ այլ զհտացիր. որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. զերդ որ
 արեանն ջերմն բաժանի ք լերեք ցեղ: - 57. Մէկն այն է^a որ իւր տաքութիւն հանապազ
 միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ք վճարն - 57. և երբ այն նիւթն^a որ ի ներքս ք լերակսն լինի,
 և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^a որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց
 նուպայի: - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց
 նուպայի լինի - 58. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար
 ք յամէնն հասանի - 58. զի երբ նիւթն բորբոսի ք լերակսն, արգիլի անդր և չարձակի
 շուտ - 58. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ք նուպայ - 58. և երբ իւր չաքսն շատ
 լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն, նա այն արիւնն^a որ ք լինքն կայ^a բորբոսի
 և տաքնայ - 59. և այն անդամն տաքցնէ զմէկայլն^a որ ք լինքն ի կից լինի և ի յար - 59.
 ապա տաքնան շնչաւոր երակսն, և տանին զայն տաքութիւնն ք սիրտն - 59. և երրորդն

շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն, որ յամէն օր առնու
 գնուպայն - 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ք տեղին, ուր բորբոսել կամի. զի
 շատ է իւր չաքսն ք մարմինն – 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ յամէ ք ժողովելն – 59. զի
 իւր չաքսն սակաւ է ք մարմինն և դիժար բորբոսի - 59. . զի բնութեամբն ք քարն և ք
 յերկաթն ի յար է: - 60. Կրակն ք քարն և ք յերկաթն չգործէ շուտ– 60. Եւ երբ նիւթին
 բորբոսիլն ք յայդ չաքս կենայ և ք յայդ ի կերպդ, զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, և շխառնին
 ի յայլ նիւթերոյն ք յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Ապա թէ բորբոսած
 նիւթն փոխի ք յայլ կերպ կամ ք յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա
 իւր պարկեշտն ք խարտեշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ք սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: – 61.
 Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ք յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի
 ջերմն՞ զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. Իսկ առաջին սկիզբն ք սինէիսուն
 առնեմք – 62. Եւ երկրորդ՞ որ շատ է արիւնն ք մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ
 նիւթերն - 62. և այլ՞ որ այս ջերմն յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ք տաք ժամ և ք
 տաք երկիր: - 62. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ք մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62.
 զի խարտեշ մաղձն այլ աւելի լինի ք մարմինն քան զսաւտայն - 62. զի սաւտայն սակաւ է
 ք մարմինն քան զայլ նիւթերն, և ինքն որպէս հիմն է այլ նիւթերոյն – 62. Արդ արժան է
 յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն՞ որ ք մեզ են ... և թէ զի՞նչ ցեղ լինի ... և
 զինչ ծնանի ամէն մէկ ք բորբոսիլն ք մարմինն: - 62. արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ
 կամ ի ներքս ք յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն ք յանդամ մի ի յանդամոց
 մարմնոյն: - 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ք յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն
 ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի
 ներքս ք յերակսն բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռիսու - 63. Ապա թէ ի
 դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՞ որ ափիմեռիսու ասեն, որ
 յամէն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: - 63. Եւ յորժամ խարտեշ մաղձն ի ներքս ք
 յերակսն բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոխտեսն անուանեն – 63. Եւ յորժամ սև
 մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ ի ներքս ք յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն – 63.
 ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ք յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն,
 կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա - 63. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի,

նա հերձե գերակսն, և ի յանդամ մին վաթի – 63. Ապա թե բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայե գահնեհիս ջերմն – 63. ապա թե ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայե ցաւ՝ ի յայն անդամն և տաքութիւն – 63. նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. Այլ յառաջդ ասացաք թե սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի ... որ բորբոսի ի ներքս ի յերակն - 64. և այլ ասացի՞ թե երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն՞ որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. և որպէս ճանաչի՞ որ յայլ նիւթերոյն լինի, երբ ի ներքս ի յերակսն բորբոսին: - 64. Եւ այն նշաննին՞ որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք - 64. ապա թե չերևնայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն երևնայ: - 65. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ՞ որք չեն բժիշկ, ոչ եթե բժիշկն: - 65. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինեհիս ջերմն՞ որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինեհիս ջերմն - 65. Ի միսս սս աղէկ և տես – 65. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին՞ մինչև ի քսան տարին, մանաւանդ ի գարնան ատուրքն. և այնոց՞ որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն - 65. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՝ որ չառնուս երակ – 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարել ժամն հիւանդութեան երակն առին, և մեռան շատք – 66. կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր – 67. գայս ամէնս եփէ, և ի քանն տաք գերդ իւր ռասմն է:– 67. գայս զամէնս պատրոյկ շաֆ արա, և ի քանն տաք: - 67. արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Ապա թե թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով – 68. Ապա թե ի գլուխն գէճ շոգի լինի և ծանրութիւն, գերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. Ապա թե ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 69. Եւ այլ պատեհ է՞ որ ի ձեռնն և յոտներն կապք առնես պինտ - 69. գայս ամէնս յիրար խառնէ, ի քիթն արկ – 69. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր - 69. Ապա թե շատ ի փաղաղս կենայ ... և ի քեհի ի քեհի շրջի ... ապա գիտացիր որ մեռանիլ կամի ստոյգ –70 մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև

լինի, պարտ է փախչել - 70. Սինայի որդին ասէ ք նոյն պատճառդ - 70. և կամ արեանն ամբով տաքութիւնն լինի՝ որ է ի ներքս քլերակն, բորբոսի և աւերի - 70. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու, ք յամելն և ք բազմանալն վառչի և բորբոսի: - 70. Բւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ քլերեսն լինի - 70. և քլերեսն լիութիւն լինի - 70. և քլերակն մեծ և լիութիւն լինի - 70. քլաչքն կարմրութիւն անկանի - 70. ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ք ազոխի ջուրն թաց, և ք թթու նռան ջուրն, և տուր - 70. զի լինի որ խցկումն ք մարմինն յերևան գայ - 70-71. զայս ամէնս ... ք շուքն չորացո - 71. և ք կարեց ժամն՝ երեք դրամ ի բանի պահէ: - 71. Փօլոս ասէ ք նոյն պատճառդ - 71. ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ք դող անկանի - 71. զնոյն ստածումնդ ք քան պահէ - 71. Սահակ ասէ ք նոյն պատճառդ - 71. ք վերջքն ի յայտոցին զայս դեղս արա - 72. զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ք միջավայր սահմանն - 71 և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ք կաշին արտաքս հանէ: - 73. և յետ այնոր խաղաւարտք ք յերևան գան - 73. ապա հետ այնոր ա՛ն զխթոր^a որ ք քացախն թրջած լինի և լեղ - 73. ա՛ն ... և չոր թուզ՝ որ ք զինի թրջած լինի - 74. զայս զամէնս յիրար խառնէ, և ք ցաւին տեղին սպեղանի դիր: - 74. կամ ք զարկուց լինի՝ որ ք տեղիք մի ք յանդամն հասանի զարկս - 74. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի, որ բնութեան զօրութիւն քլայն տեղիքն վարժեաց: - 74. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ք սկիզբն երակ առնու ք յողջ դեհն - 75. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած քլինքն, զայն տեղիքն շառռտէ, և զաւեր արոյնն հան - 75. և ք նոյն շարս զծաղիկն կամիմք յիշել օգնութեամբն աստուծոյ - 76. Ապա զքո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա - 76. Եւ դիր յաչքն զայս դեղս - 76. զայս զամէնս պարզէ, և դեղադրով յաչքն դիր: - 76. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս - 76. և շփէ զասպահանիկ ծարիրն՝ որ տրորի, և դեղադրով յաչքն կաթեցո: - 77. Ապա թէ ք բերան ծաղիկ ելանէ, կամ ի ներս ք պնչերն, ք բերանն սերկկիլի կուտ տուր՝ որ առնու - 77. Բայց ք հիւանդութեան սկիզբն դամոյնով և յունապով և թառանկուպինով, և այլ պատրաստեցո՝ որ հետ եւթն աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: - 77. Եւ այս հիւանդութիւնս ք վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն - 77. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ք ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. զայս ամէնս աղա՛ և մաղէ ... և ք քան տաք, օգտակար է: - 78. Եւ ամննին

չէ պատեհի ի ծաղկած մարմինն՝ ձեթ հասցնել, ոչ ի յառաջքն և ոչ ի վերջքն, զի խծկէ
 զգաղտ շնչահանքն, և ընկղմէ գտաքութիւնն ի ներս ի մարմինն – 78. և զայն դեղերն
տանի ի բան – 78. զայս ... քամէ՝ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 78. և այլ ա՞ն
 դալար գնձի ջուր և ի յինքն կաթեցո: - 79. ա՞ն զթութիայն գերմակած, և դալար գնձի
 ջրով եռացո, և ի յայքն դիր. զի աչքն պահէ, և ի յայքն ծաղիկ չկարէ ելանել: - 79. և
 աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չելանէ: - 79. Ա՞ն վարդի ջուր և նռան ջուր,
 յիրար խառնէ, և ի յայքն կաթեցո: - 79. և զայն ջուրն ի յայքն կաթեցո: - 79. Եւ երբ
 ծաղիկն ի չորանալ բռնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձեթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. և
ի քիթսն մանիշակի ձեթ կաթեցո – 79. և իւր ստածումն յար և ի մօտ է ի ծաղիկն: - 79. և
 բորբոսիւն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, զերդ
 ստամոքսն, և քովքն, և այլ դարտակ տեղեստան, որ կան ի մարմինն: - 80. Բայց երբ
 պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի
 ցներքսէ երակացն արգիլած լինի, և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն - 80. և
 ալկորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և բնական
 տաքութիւնն սակաւ - 80. և զմարմինն շատ ի հանկիստ պահէ, և ի բաղանիս մտելն՝
 շատ հետ կերակրին լինի և ի կշտելեց: - 80. և այդ հովութիւնդ ժամ մի մնայ, և ի
 նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերնայ տաքութիւն ընդ առաջքն – 80. և մնայ
 տաքութիւն ի մարմինն ցրի մինչև ի մէկայլ նուպային սկիզբն: - 81. Ապա երբ այս
 նշաննոյ շատն երնայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի, որ նուպայն
 ամէն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն՝ որ այս ջերմն շատ հանդիպի մարդկան: - 81.
 Այլ պատեհ է որ գիտենաս^a որ երբ այս ջերմն ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած
 ապիկի նման է ... նա իւր նուպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն – 81. Եւ այլ
 պատեհ է որ գիտենաս զդողալն ի յամենայն ջերմերդ^a թէ ո՞ր տեղաց սկսանի: - 82.
 նոյնպէս և արանցն ի ձեռսն և ի ոտսն միսն պակաս է, և ոսկր և ջիղն շատ: – 82. Այլ
 պատեհ է ի յայս ջերմանս սկիզբն զբնութիւնն կակղացուցանել: - 82. Ապա թէ ի կարիք
 հասնի, գարեջուր տուր – 82. ապա թէ գարեջուրն քացիի ի ստամոքսն, մի՞ տաս
 զգարեջուրն: - 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմն վերաբերութիւն հանդիպի, մի՞ արգիլես,
 մանաւանդ ի հիւանդութեան սկիզբն - 82. և յայս ջերմն մի՞ տաս դամոյնի ջուր և ոչ

թմրահնդոյ ջուր, զի զէն է շատ: - 82. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր^a յոր եփած լինի մարգանկօշ և քիլ մալք և նամամ՝ որ է սիսամբար - 83. և ի քիթքն ձէթ մի^o տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 83. Եւ դի^oր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և Բաբունիճ և մարգանկուշ - 83. և իւրն հաղ մի տուր – 83. տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր եփած լինի դաղձ և անիսոն և կարուսի ունդ - 83. Եւ դի^oր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և Բաբունիճ .. կամ այլ ջուր^a յոր եփած լինի յինքն ակրկահայ^a ձարձատ արարած - 83. զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոստալն զոր իւր ջերմն լինի, և իւրն ջերմն՝ որ երկու օր ընդ մէջ նոպայն, զոր անուանեն տետռատէօս: – 83. Եւ այլ պատրաստ^a որ հով ջուր չտաս իւր յայս հիւանդութիւնս - 83. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկեր է ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրքնձպինն օր մի և զիշեր մի. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնձպին – 84. և յայդ ջերմանտ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա^a զերդ որ ասացաք: - 84. քամէ և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց, օգտակար է - 84. Ապա թէ յերեսն կամ իւրտսն փուքս անկանի, տո՞ւր զդեղն նախկին զոր յակրայբադինն կայ գրած – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ իւրտսն փուքս անկանի կամ իւրտսն – 85. և յաւելցո ի հով դեղերն ... յոր ըռազիան լինի եփած, և հնդիպէի հունդ – 85. ի քան տաք զխիստ տաք դեղերն – 85. Մահամատի Չաֆարիայն ասէ ի նոյն պատճառդ – 85. և տուր զծծմի դեղն ... և այլ զոր նման է յայդ դեղերտ – 85. Մէկն այն է՝ որ ի հալած ապիկի նման է – 85. տուր ըստ կարեացն իւրտսն օր ի յանօթուց – 88. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի^a երբ բորբոսի իւր ջերմն^a խիստ դող ունի - 86. և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն, որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառեկ հաւ պարկեշտ համեմով եփած ... մինչև հիւանդութիւնն ի վճար գայ: - 86. Ա՞ն մեղր և աղ և ճակընդի ջուր, և ընդ ներքոյ ի քան տաք՝ զերդ իւր ռասմն է - 87. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի ... ընծայի իւրմէն ջերմն^a որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցնէրքսէ, և զտաքութիւնն ի դուրս ի

մարմինն - 88. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան քայն ջերմն^a գոր
անուանեն անփմեռնիս - 88. Այլ ուրդի քայս ջերմն^a որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88.
և այլ ուրդի^a որ ք չորս օրն հաղ մին առնու գնուպայն - 88. Այս երկու ջերմն ընծայի հով
և հաստ և յղրկուտ պալղամէն, գոր ք հալած ապիկի նման է - 88. և ժողովի այն
պալղամն ք ստամոքսն, կամ ցներքս յամենայն երակսն: - 88. Ապա այն ք ստամոքսն
ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ գոր անուանեն անփիլիս - 88. իսկ այն որ
ցներքս ք երակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^a գոր անուանեն լիպիրայ: -
88. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն քայն բորբոսած պալղամն ցներքս ք երակսն: - 88.
Պատեհ է բժշկին որ քայս ջերմն զիւր յոյն և զզանքն ք ստամոքսն այրնէ, և ք գոգոյն
յորդորելն - 89. Պատեհ է որ քայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճալինով,
և ք վերջքն ... զթրջած սապոն - 89. ի քայս ջերմանս ... որ ք քան տանիս զդեղերն և
զկերակուրն և ըմպելիսն - 89. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ք
յիստակն են. և մէն մէն մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմս բաժանին: - 90. Մէկն այն է^a
որ խարտէշ մաղձն ցներքս ք երակսն բորբոսի - 90. և հիւանդին երակսն չսրբի ի
տաքութենէն, և ոչ տաքութիւնն ի հիւանդէն, մինչև գայ մէկայլ նոպայն ք մէկայլ օրն: - 90.
Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ք երակսն, որ շուրջ գսրտովն կան, և մօտ
ք սիրտն լինին, և կամ ք լերդին յերակսն ք ներքի դեհն, ուր փոսն է լերդին, կամ ք թոքին
յերակսն, կամ քայն յերակսն^a որ ք ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի - 90. և իւր նշաննին
յերեք իրաց լինին, զերդ որ այլ յառաջդ ասացաք ք պալղամին ջերմն: - 90. Եւ երկրորդ
նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ
լինի տաք և չորային կերակուր ... կամ դատել լինի շատ, կամ շատ ժամանակ ք պաք է
կէցել - 91. բայց քայս ջերմն պակաս լինի - 91. Այլ քայս ջերմն ծարաւ լինի խիստ - 91.
մանաւանդ՝ թէ քայն ժամն շատ հանդիպի այս ջերմն մարդկան: - 91. Եւ ք նոպային
սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի - 91. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով բռնէ ք տասն
և չորս օրն - 91. և նոպայէ ք մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս
լինի, որ է յիստակ: - 92. մէկն որ չորութիւնն ի յիրացն ք բնութիւնն լինի և խառնուածքն -
92. և երրորդն որ ք մարմինն լինի - 92. և երրորդն՝ որ ք երկուսն լինի չորութիւն, ք
բնութիւնն և ք մարմինն, որ է էութիւն: - 92. զի օտար տաքութիւն երբ ք լինքն գործէ,

գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ – 92. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ, և դէպ ի դուրս քաշէ, և եռացնէ և փոխէ ի բորբոսիլն: - 92. և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն - 93. և պատահմունքն, զոր ի լերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սկիւռ էլանելն – 93. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի, նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցներքսէ յերական լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. մէկն այն է՞ որ խարտէշ լինի, և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի և ի լեղին – 94. և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի և ստամոքսն – 94. և իւր բնակութիւնն ի ստամոքսն միայն լինի – 94. Եւ յայտ ի քունաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ - 94. և ի գլուխն ծանրութիւն լինի – 94. և իւր եփելոյն երևումն յուշ լինի, և ի հիւանդին փորքն չերևնայ նիհարութիւն և ոչ բարակութիւն – 94. և չշտապին ի յիւր բժշկութիւնն – 95. Եւ պատրաստ՞ որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն - 95. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի՞ տաս - 95. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ՞ որ է ի խուպագէ ազգ մի, որ է ցանծոյ - 95. զի յայս ջերմս հանապագ այդ երեք հանդիպին, մանաւանդ վերաբերութիւն: - 96. և տո՞ւր որ ծամէ այգւոյ խաւրծիլ, և ջուրն ի կուլ տայ – 96. զայս զամենս յիրար խառնէ. և ի քան տայ – 97. զհիւանդն ի հով տուր նստեցուր, և տուր սփռել ի տունն վարդ – 97. և ի տանն ի յանկունն դիր լախյախայ – 97. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ – 97. և տաքութիւնն շատ երևնայ ի մարմինն – 97. Գարեջուր և սրքնճուպին տուր. և կերակուր մաշ և սպանախ, և փերճոկած ոսքն ի նոպային ի թողելոյն ժամն: - 98. ի հով տեղի և ի հով տուն նստի, և ուռի տերն ի մօտն և ի տունն տարածէ – 98. ի հով և ի գիճային իրուին յարենայ ուտելով և խմելով – 98. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես՞ թէ յո՞ր չաքս է հիւանդութիւնն, և ի յո՞ր չաքս է ուժն հիւանդին - 99. և տեսանես՞ թէ յերկուքն ո՞ր ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր – 99. Եւ զայս կանոնքս, զոր ասացաք, պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. Այլ զայս ջերմանս տերն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. բայց յորժամ զեփելոյն նշաննին

տեսանես, պատեհ է որ ք բաղանիս մտէ: - 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ
– 99. Այլ ք նուպային օրն զըմպելիքն միայն տուր - 99. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս
ք դեղերն^ա խառնես զպարկեշտցնող և զկտրող դեղերն - 100. այլ ի յայս ջերմանս ք
գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. դու օշինդր տուր յամեն օր –
100. զի շատք տեսաք^ա որ յամեցին յայդ ջերմտ, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: -
100. մի՛ տար ք յայս ք ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. Ա՞ն դեղին
հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ք հնգետասան դրամ - 100. և ի դամոնի
ջրով ք թրջոց դիր օր մի և գիշեր մի – 100. և ք թրջոց արկ ք լեքետուն դրամ ճուլապ – 101.
և արկ ք հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի – 101. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի
յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզորդատունի լուղապ տասն դրամ – 101. Ապա թէ
կարիք լինի ք յայլ ուժով դեղ ... դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՞ւր սակաւ մի
ճուլապով - 101. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ք յայն օրն տուր^ա որ չունենայ
գնոպայն – 101. այլ ք նուպային օրն մի՞ տաս զլուծման դեղն - 101. Եւ զայդ ի դողալուն
ատենէ սկիզբն արա, կամ ք տաքութեան սկիզբն տաս այնել զվերաբերութիւնն
սրքնճպինով և տաք ջրով - 101. և ք յայս ջերմս պատեհ է որ հետէն սրքնճպին խմէ,
շատ օգտէ: – 101. Եւ ք յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանճուպինն, զի
բորբոսած նիւթն պարկեշտցնէ - 101. Ապա թէ յերկար քաշէ այս հիւանդութիւնս, տո՞ւր
գարեջուր՝ յոր եփած լինի ըոզեանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. Եւ այլ ք դողալուն
սկիզբն^ա և երբ դողն առնու զմարդն^ա զոտսն և զձեռսն ք տաք ջուրն դիր, հանց որ շոգին
և տաքութիւնն ք մարմինն հասանի - 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ
ք տաք նիւթն ք յինքն աւելի լինի, տո՞ւր վարդմարապայ – 102. ապա տո՞ւր զսապոն՝ զոր
ըռազիանի ջրով և հնտիպէի ջրով թրջած լինի. և զինքդ ք յակրայբադինն գտանես գրած:
- 102. Էհաննայ սրափիոնացոյ որդին ասէ ք նոյն պատճառդ – 102. տե՞ս թէ ո՞ր է ի
չորիցն յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն, որ է մաճապին երակն, և ք դարուրայն, և
պուրհանն, և ք յայլ պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - 102. և զդէմսն
աւելի ք յարեանն ք ջերմանն ստածումն այրնէ: - 102. զտետռատէօս ջերմանն
ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամեն մէկ ք յիւր գլուխն զնշանն և
զստածումն ուրիշ ուրիշ – 103. նոյնպէս և դու զստածումն և զդեղերն և զկերակուրն

հաւասար և միջավայր արա: - 103. Եւ այլ յարեցի՞ր քուժ հիւանդին, ք ժամն, և ք տարիքն, և ք սովորութիւն- 103. Յայս այրեցող ջերմանս ք ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ գերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք – 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի՞՞ որ ի ներքս ք յերակսն բորբոսի, որ մօտ ք սիրտն լինի և մօտ ք ստամոքաց բերանն, և այլն՞՞ գոր այլ ի յառաջդ ասացաք: - 103. Իսկ թէ սրութիւն խիստ լինի, և տաքութիւնն դեռ ք մարմինն կենայ ... տուր գտապաշիրին դուրսն – 104. կուրսեր արա, և ք շուքն չորացո, և ք քան տաք - 104. Ապա թէ ի բերանն և ք մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տո՛ւր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնձպինով – 104. կուրսեր արա և ք շուքն չորացո, և ք քան տաք: - 105. Ապա թէ հիւանդն յայս ք ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ք գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. Ի նոյն պատճառդ Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ք յերակսն բորբոսի մօտ ք սիրտն և ք ստամոքացն ք բերանն, կամ ի ներքս ք լերդին ք յերակսն, ուր լերդին փոսն լինի ի ներքի դեհէն, և կամ ք թոքին ք յերակսն - 105. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ք յերակսն բերէ - 105. Ապա ա՛ն սանտալ սպիտակ, և վարդի ջրով տրորէ և յինքն հին կտաւ քթան թաց, և ի վերայ լերդին յար ք քան տաք: - 106. գարեջուր տուր. և ք կէս օրն թթու և քաղցր նռան ջուր – 106. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ք տաքութեանն ք ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ք յայն ժամն՞՞ որ զիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջք լինի եկել, որ այտոց և խցկումն չայրնէ ք փոր կարսիքն: - 106. և զհիւանդն ք հով տեղի և ք հով տուն կալ: - 106. Ապա ք բաղանիս մտէ – 106. Բայց պատեհ է որ զքո ջանքն և զոյսն յեփելն այրնես և ք հովցնելն – 107. և տաս սրքնձպին՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ – 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն ... որ յիստակ տետռատէու կոչի՝ ի մէջ արա, որ ք միջավայր լինի ընդ երկուսն – 107. Էհաննայ ասէ ք նոյն պատճառդ – 107. Եւ իւր պատճառն այն է՞՞ որ մաղձն ի ներքս ք յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի – 107. Եւ այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի ... և այնոց՝ որ ք մերձաւորութիւն խարբ լինին – 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն՝ որ է նիւթն, ք ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել- 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն ք յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ,

զերդ որ քերկրորդ ք գիրքն յիշեցաք: - 108. Ապա թե հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ք յերակսն լինի, տո՞ւր գղեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն – 108. Եւ երբ ջերմն արձակի ... ք քաղանիս մտէ, և յեղկ քաւազան մտէ՝ օգտակար է թե աստուած կամի: - 108. և ք պառկելոյ ժամն պզրկատունի լուղապ տուր: - 108. յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ – 109. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս քերակսն – 109. և երբ ուրդի՝ որ այս երկու ջերմս ք յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան - 109. և մէկայլ ցեղն ցներքսէ յերակսն լինի – 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^ա թե էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէօս ք մաղձին գործն - 109. և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ, և չէ ք պակասել - 110. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի քայն տեղին՝ որ չէ ք յերևել, և պակաս է – 110. զի այս անունս լնու զայն զօրն, և զայն տեղին, որ չէ ք յերևենալ – 110. զի երբ ինքն ի լման լինի և ք յերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. մէկն որ յաղթէ մաղձն պալղամին, և իւր նշաննին ք յերևան գան – 110. և ք յայն նիւթին ք յանունն^ա ուր և ուրդի^ա յաղթող անուանէ, որպէս այլ ի յառաջոյ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն - 110. և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոիտօսին գրեցաք, զոր պատեհ տեսանես, ք քան տաք – 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ք պալղամին ջերմն գրեցաք, ք քան տաք:– 111. և զյիստակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ք քան տաք:– 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակուդ պիտի^ա որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ զդէմսն ք յաղթող և ք յաւելի նիւթն այրնէ – 111-112. Եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին, որպէս այլ ի յառաջոյ ասացաք ... զայս ջերմս ք յերևան քերէն: - 112 և յետ այնոր այլուվայր զարեջուր և արքնճային խառնեալ ի հով ջուր^ա ք քանի պահէ - 112. դէպ ի յիրիկունն տո՞ւր զփերփերանի հնտին կաթն արքնճայինով:– 112. Եւ երբ հիւանդութիւնն ք վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով - 112. և երբ հիւանդութիւնն ք վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպաճ տուր – 112. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ք վճար գայ և արձակի, տո՞ւր կերակուր զիրպաճ – 113. ապա յետ այնոր ք քաղանիս մտէ, օգտէ: - 113. Ապա թե բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ք քաժին մի մարմնոյն: - 113. վասն անոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ, և երկու տետռատէօս, որ ի ներքս ք յերակսն լինի բորբոսն: - 113. Ապա թե ք քաժին մի ք

մարմնոյն բորբոսի, որ է քանդամ մին, նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ քանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 114. Ապա թէ քանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս - 114. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ք ջերմս փոխեցաւ – 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցաւ՝ այն է, որ ք նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. և ք նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի – 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ք նոպային սկիզբն էր – 114. Եւ ք նոպային իջանիլն՝ իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մեջ ջերմանն, և ք թողուլն նոպային՝ երակսն յուշ և յոյլ լինի և փոփոխական – 114. և իւր գոգին գոյնն ք հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում – 115. և ի հիւանդութեանն ք վերջքն՝ իւր գոգն սև լինի – 115. Այլ այս ջերմս ընծայի^a երբ երեք նիւթերն այրին և ք սաւտայ փոխին: - 115. զի իւր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է ք մարմինն: - 115. ի յայդ չորիցդ ի ներքս ք յերակսն բորբոսի – 116. Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն, և ք սավտայ փոխի, և բորբոսի – 116. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ք նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ – 117. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տերն վերաբերութիւն այնէ ք հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով – 117. և ք նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ – 117. և տուր յամեն օր չորս նուկի եղկ – 118. բայց ք նոպային օրն մի՛ տաս – 118. և ք շուքն չորացո – 118. յամեն հինգ օր տուր զայդ հապտ – 119. զամենս աղա և մաղէ, ջրով շաղւէ և կուրս արա կէս կէս մթխալ, և ք շուքն չորացո – 119. Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի, երակ առ, զի մաղձն ք յայրիլ լինի – 119. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ք յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղև, և հազի հունդ - 120. և հազար տուր ուտելոյ՝ հում և խաշած, և ք քիթսն սղուտ արա՛ մանիշակի ձիթով: - 120. Այլ հաւու հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ, և որ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմս՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի – 120. Եւ այլ ք գարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն, զի կրկնէ զջերմն և երկու այրնէ – 120. զի մեր վարդապետն Գաղիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ երբ ք բազուկն կապեն, կամ ք վիզն յուխտաւորին, օգտեն – 120. նոյնպէս և կան ք դեղերն՝ որ կարող են հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: -

120. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ք վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120. Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ք ձախոյ բազուկն կապես, օգտէ: - 121. Մասրճուայն ասէ ք նոյն պատճառոյ, եթէ ընծայի այս ջերմս՝ յորժամ յերեք նիւթն այրին, և ք սաւտայ դառնան – 121. Բայց սրայելացին ասաց՝ թէ խոզին ոսկրն փորձեցի, և գտայ որ օգտեց ք հիւանդութեանն ք վերջքն – 121. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկեշտն ք խարտեշ մաղձն դառնայ, և թանձրն ի սաւտայն – 121. Սահակն ասէ եթէ պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ք սաւտայ փոխեցաւ – 121. Բայց վերաբերութիւն արա սրքնձպինով և տաք ջրով ք նոպային ժամն – 122. Եւ քյայն աւուրքն^ա որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուգաւարայ տուր - 122. Մասրճուայն ասէ ք նոյն պատճառոյ և ք նոյն ջերմնոյ՝ զոր տեստաւտէս կոչեն - 122. զի ամենայն իրք՝ որ գիճութիւն ունի ք բնութիւնն, կամ քլէութիւն, բորբոս ընդունի – 122. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ք նոպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի, և ի ձեռն տուժելոյն՝ թուի թէ կումանտրեն զոսկերքն – 122. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ քյայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ - 122. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի, որ ք սաւտայ փոխեցաւ ... իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Եւ երբ ջերմն ք վճարն գայ և քյարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր - 122. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, զկնի նոպային ք մէկայլն օրն առ երակ: - 123. Եւ քյայն օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. իւր ստածումն այն է՝ որ ք սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս քյամռան աւուրքն լինի, զարեջուր տուր սրքնձպինով: - 123. Եւ բնական սաւտային ստածումն ոճով ք քառասներորդ երկրորդ գլուխն գտանես, ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն, և միթոփտոսն, մանաւանդ ք ձմեռնաւուրքն, օգտէ թէ աստուած կամի: – 123-124. Ապա երբ լինի՝ որ ք նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ լինի, զերդ զյօդուածացն տուժիլն, և ոսկերացն կտրտիլն – 124. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ք յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել – 124. Եւ կերակուր զայս տուր՝ որ քամի չընծայէ, և ոչ այտոց ք ստամոքսն – 125. Այլ զոտիցն աճրռելն, և զտատան այրնելն, և ք բաղնիս մտելն մ^օի արգիլես - 125. Բայց ք բաղանիս մտելն և աճրռելն օգտէ^ա քան ի վրայն ջուր ածելն: - 125. Եւ յայն

երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ քի ձի հեծնելն և գտատան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125. Եւ զայս զամենս՝ զոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև քի հիւանդութեան քի կատարիլն լինի: - 125. և քի քան տաք զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն: - 125. և զայդ շատ հետեր արա. բայց քի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն եփած լինի: - 125. ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և քի բողկն դիր զերդ իւր ռասմն է - 125. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ քի քան տանիլն ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն զջերմն - 126. և քի քան տաք վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած - 126. և ի ներքս քի մտպուխն ընկէ, խառնէ, և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր - 126. և հետ նոպային քի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ - 127. պատեհ է զայս դեղերս քի քան տանել: - 127. քի նոպային օրն մի՞ տար, այլ քի մէկայլ օրն տուր - 127. ապա պատեհ է քի քան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. յամեն երեք օր տուր կէս դրամ - 127. Էհաննայ ասէ քի նոյն պատճառդ - 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ քի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ: - 127. Ի տաք և քի զհճային կերակուր յարեցո - 128. և քի բաղանիս պակաս մտո - 128. և երբ հիւանդութիւնն քի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա - 128. և քի յամենայն շաքաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ - 128. և այլ զոր ինչ նման են սոցա քի քան տաք, օգտէ: - 128. մէկն ունի զնոպայն յամեն հինգ օր, և մէկայլն զնոպայն յամեն քի վեց օր - 129. զի որչափ նիւթնին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ, մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի քի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեցո և վստահացի՛ր աւելի քի սատակ սրքնճպինն, զոր տակերով զուգեն - 130. և քի վճարն քի նոպային քի մարմինն տաքութիւն երևնայ - 130. Մահմատի Զաքարիայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, որ քի մարմինն հաւաքի - 130. Իսկ զօր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և քի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և քի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. և վասն այտոր պարտ է^a որ քի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^a որ խասիաթով օգտեն, և քի քան տանիլն - 131. և զիւր ջանքն աւելի քի սատակ սրքնճպինն այնէ, կամ քի հնդանօք սրքնճպինն, մեղրով վարդմարապայ, և մազտաքէ, և բաղիանի ջուր - 131. և քի վճար ջերմանն տաքութիւն երևնայ քի մարմինն: - 131. Իսկ այս

զերմն յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիր նոպայն - 132. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի և մարմինն – 132. և երբ ջերմն վատուծ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի և մարմինն: - 132. և զայն ջուրն յերկու տաշտ ած – 133. և յետ այնոր յամենայն երկու օր և բաղնիս մտո. այլ և նոպային օրն թո՞ղ զբաղանիսն, զի ահոկէ: - 133. Պատեհ է և հիւանդութեան յառաջքն որ զբնութիւնն կակղցնես – 133. Եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի ... ի բասիլիկէն երակ առ, կամ և սափն – 133. Ապա թէ հետ այս ջերմանս և մարմինն տաքութիւն լինի, և և նոպային օրն բերանն փրփուր գայ, տուր զանգժատի մաճունն: - 133. վասն այտոր պիտի^ա որ մարդիկ չվստահնան և դեղերն միայն -133. այլ պատեհ է^ա որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն օրինական՝ որ և չորեքօրեայ ջերմանն և ստածումն ի վերջքն յիշեցաք – 133. Խասիէթ զիրական և զառանձին գործն է և սսել, զոր անուանեն յատուկ: - 133. Ապուճէրիճն ասէ և նոյն պատճառոյ, և և նոյն նշանոյ – 134. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա որ զիտենայ զչորս ժամանակսն և յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս, զի իւրովն լինի յառաջագիտութիւն կենացն և մահուն - 134. և իւր սահմանն այն է^ա որ հիւանդութեան ահոկն և բնութեան և գործն հասանի - 134. և բնութեանն դեռ լինի սկսել զհիւանդութեան զգլուխքն և յեփել: - 134. Եւ երկրորդ բաժինն մինչև յերեք օրն լինի – 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^ա որ փոխեցաւ և յայլ իրք: - 134. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեան այն է՝ որ հիւանդութիւնն և պակասիլ առնու – 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն, և երթայ մինչև և վճարն – 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս և պակասն – 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս և յաւելն – 135. Իսկ յայս և ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեղ^ա և այլ չաւելնայ - 135. Եւ այլ պարտ է զիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի, և ըստ նոպային որպիսութեանն յառաջմէ մինչև և վճարն: - 135. Զի հիւանդն աւելի և կատարեալ ժամանակն մեռանի – 136. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և և յերկրորդ ժամանակն մեռանի -136. Բայց և պակասելոյ և և չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն – 136. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար

թուի, կամ ի սիրտ հանեն – 136. Ապա թե հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ, և հիւանդին ուժն զօրաւոր, նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի: – 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի այն է՞ որ ի բժշկէն և ի ստածէն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի, գերդ ահոկոյ և վնասակար իրք լինի տվել հիւանդին – 136. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի ծար տանել: - 136. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ լինի: - 137. պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ. զի թե կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւն յայն հաստ կերակրոյն յեփէն զբաղի – 137. պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ ... զի հիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման կատարիլն, և ի պակասիլ հիւանդութեանն – 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իւրական, զոր խասիաթ ասեն, գերդ ի ջերմերն՝ հազն և շնչոյն նեղնալն: – 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՞ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն ի պակասել և ոչ ի յաւելնալն, ապա գիտենայ՞ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. Ապա թե տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ, ի հիւանդին մարմինն ծանրութիւն անկանի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ, և ի վերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա թե տեսանէ բժիշկն՞ որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն և ի վերրորդ ժամանակն հասաւ – 137. Ապա թե ի յայն որպիսութենէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն արնու, և հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ, և ի պակասելն էառ: – 137. Իսկ այն պատահմունքն՞ որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, գերդ որ ոմանց ի ջերմերն զլիացաւորութիւն հանդիպի ... և ոմանց լեզուն սևութիւն անկանի ... իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն՞ որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի վերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. ապա գիտենայ բժիշկն՞ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն

հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^a որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն, և հիւանդութիւնն դէմս ի յաղէկն դնէ, ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, և ի պակասելն էառ - 138. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն, կամ ի ձեռնալուայն, կամ ի պալղամն ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ, և պակասիլն կամի սկսանիլ: - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշաննին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ - 138. ապա գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, և ի պակասիլ հիւանդութեանն: - 138. Ապա թէ տեսանէ^a որ ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլն -139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ^a քան զանցեալ նոպայն... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ և ի յետին սահմանն: - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ բժիշկն^a որ ջերմն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. և զպատահմունքն^a զոր այլ ի յառաջոյ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի, և ի հիւանդին մարմինն չլինի թեթևութիւն, գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. գիտենայ որ ջերմն՝ ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին - 140.

Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն ... որ քյամոան եղանակն^a և ք տաք աւուրքն իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի. իսկ քյաշնան եղանակն^a և ք ձմեռան, և ք հով աւուրքն^o իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջնութիւնն իւրովն լինի՝ ք սուր հիւանդութիւնքն՝ բուրհանն է - 140. իսկ քյայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, իւր ողջնութեան պատճառն եփիլն է խլտին, և արձակիլն: - 140. Ապա պարտ է^a բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ք սուր հիւանդութիւնքն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի - 140. Ապա քյայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն, յորժամ եփի հիւանդութիւնն, և արձակիլ առնու: - 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն և ք կատարելութեան սահմանն - 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ք պարկեշտ կերակուր - 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ք հաստ կերակրոյն եփիլն - 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ք հաստ կերակուրն - 141. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ք գլուխ տանել՝ մինչև ք կատարելութեան ժամանակն և ք սահմանն: - 141. Ապա երբ այդ հիւանդութիւնդ ք կատարեալ ժամանակն և ք սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141. և իւրեանց բուրհանն յերրորդ և ք չորրորդ օրն լինի - 141. և այլ կան որ բուրհանն յերթն օրն լինի, և այլ կայ որ յերթնևտասն օրն լինի. և այլ կայ որ ք քսաննմի օրն լինի: - 141. Ապա հետ /զրքում^a հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն, և չկարէ յամէն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել, այլ յամէն երեք օր ու կէս իմաց այրնէ. զի ի քսան օրէն ի վեր յամէն երթն օր լինի բուրհանն մինչև ք քառասուն օրն: - 141. և երեսաց գոյնն փոխի ք կարմիրն կամ ք դեղինն - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ գուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին, և ք միջասահմանն լինի, նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ - 143. Ապա պարտ է բժշկին՝ որ զայս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ, որ չխալտի ք հիւանդին ք ստածումն և ք բժշկելն - 143. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զդէմնն ք տասն իրք այրնէ - 143. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին ... և յայտոցէն՝ որ լինի ք ստամոքքերանն, և ք լերդն ի հին տաքութեանն, ի յարծուեցն՝

որ կոչի մսի արծուիք, և յորդէ ջրհեղն: – 145. և ք շուքն չորացո և ած ք քո պետք: - 146. զամենս դիր ի լրտիկ մի, և ա՞ծ ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր, և եփէ ինչուր իրեքէն մէկն մնայ ... աճոէ և քամէ ք սուրք քթեթ – 146. և ա՛ն յանուն Յիսուս Քրիստոսի: - 146. և դիր ք թրջոց – 147. դիր զայսոնք ք կճիճ մի – 147. Այլ ամենայն^ա որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^ա որ չլինի աւելի շող կամ հով, յաշուն և ք զարուն - 147. Որ գդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն ... զի մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ – 147. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^ա որ չսնկի յայտ, զի մահորն ի մօտ է: - 148. Ա՛ն երեք դրամ դարիսենի, ջնջիւէ և ձգէ ք նուկրայն – 148. ապա ք հաւանն ընդ իրար, և ձգէ ք նուկրայն ... և եփէ – 148. և խառնէ ի յայդ ջուրտ հարիւր չորս դրամ սերկեկի ջուր – 148. և քանի զիր չաքդ՝ սպիտակ մեղր ա՞ն ք յինքն խառնէ՝ – 149. և յայտ մեղրտ և ամրաղ խառնէ, շաղէ^ա որ միաւորի, և յաման դիր - 149. երբ ի պետս անկանի ոք յայս ցաւերս, աոցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն – 149. և եփէ զմեղրն և զխնձորն ընդ իրար, մինչև ք թանձրութիւն դառնայ – 149. և ա՛ն դիր ի հովն – 149. և տո՛ւր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ք տասն՝ ըստ ուժոյն – 149. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ ... և զբորբոսն՝ որ լինի ք ստամոքացն ք բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149. դիր ք աման – 149. և դի՛ր օր մի և զիշեր մի ք թրջոց – 149. և եթէ ոք յայս անկանի, դու տո՛ւր զինքս թերխորով հաւկթով – 150. և սխալ օգտագործված ձն՝ Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^ա թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտոս ի մաղձին գործն, և չանուանեցին ք կէս ափիմեռինոսին, որ է պալղամին գործն: - 109.

Ի /նախդիր բացառական հոլ. հետ/ - օգտագործված է 781 անգամ. նաև կապակցությունների մեջ՝ Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ, և շատ ք շուրջ գալոյ, և զմարմինն ի դատելոյ - 21. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի, կամ յերակացն ի խցկելոյն, կամ ի շատ ք շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն - 70.

Ի / նախդիրը գործ. հոլովի հետ չի օգտագործվում, կա երկու օրինակ, որոնք սխալ գործածություններ են /

Ապա թե ոչ^ա նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգէ է և ո՛ր ցեղ և ո՛ր տեսակ է ... ք նոպայո՞վն է թէ աննոպայն – 31. և զկնի հանկստին դատեն ք շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն - 70.

Ի ԲԱՆ ՊԱՀԵԼ - տե՛ս Ի ԲԱՆԻ ՊԱՀԵԼ

Ի ԲԱՆԻ ՊԱՀԵԼ, Ի ԲԱՆ ՊԱՀԵԼ –ն գալլ ստածումն զոր ասացաք ք քանի պահէ - 17. և գայո կերակուրոյ յար ք քան պահէ - 17. և զմութառեհ մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասեն, յար ք քանի պահէ - 19. և զփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնուպինով համակ ք քան պահէ: - 24. և զգարէջուրն ք քան պահէ իւր հաւիճնովն, օգտէ - 25. և զնոյն թպտիրն ք քան պահէ – 28. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ք քան պահէ – 30. և պզրդատունի լուսպ, խաշխշի շարապով ք քան պահէ – 30. ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մտպուխն մրգաջրով ք քան պահէ – 32. և զփոթոթային ըռուպնն ք քան պահէ – 32. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ք քան պահէ – 46. զքաֆուրին դուրսն ք քան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն: - 46. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ փերճկոկած գարով ք քան պահէ - 46. Եւ երբ տաքութիւնն անցանի ... և ի խաւարտուն զհովն և զգիճային ք քան պահէ – 46. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ ջարէջուրն ք քան պահէ: - 46. Ապա թէ զոզն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ք քանի պահէ: - 47. և զանուշահոտերն անպակս ք քան պահէ – 48. զայս զամէնս կաթումն ք քանի պահէ: - 51. և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ք քանի պահէս - 54. և ի կարեց ժամն՝ երեք դրամ ք քանի պահէ: – 71. զնոյն ստածումնոյ ք քան պահէ, որ ջերմն կակղնայ և հանկչի: - 71. զայն զիրուին^ա որ զարեանն զտաքութիւնն նստեցնեն^ա ք քանի պահէ - 71. և կամ կակուղ հուկնայով, զարէջուր և սրքնուպին ... ք քանի պահէ – 72. տրորէ, և ի վերայ այտոցին ք քանի պահէ: - 76. և երբ չորս օրն անցանի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապով խառնեալ ք քանի պահէ: - 76. զարէջուր՝ զոր յունապով ... եփած լինի ... և սամթի հնդով լինի եփած՝ ք քանի պահէ: - 78. և թածա ձուկն քացախով եփած ք քանի պահէ: - 98. զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ք քանի պահէ – 102. զսինայիսօս ջերմանն զստածումն ք քանի պահէ: - 103. զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ք քանի

պահէ – 103. գափիմեռինոս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 103. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգաւարայ ... ի բանի պահէ: - 106. ա՛ն գտապաշիրին դուրսն, զայն որ փոթոթն է, և սերկնիլի ըռուպով ի բանի պահէ – 106. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի բանի պահէ ... և քաղցր նոան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրքնճային ի բանի պահէ: - 108. նոյնպէս և զհով մրգանքն ի բանի պահէ - 108. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճային խառնեալ ի հով ջուր՝ ի բանի պահէ – 112. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով, և կամ նոան ջրով, զոր նշաձիթով զուգած լինի՝ ի բանի պահէ: - 112. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփէ, և ի բանի պահէ – 112. զդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն, հաւասար ի բանի պահէ, օգտէ: - 113. և ըղըրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նոան ջուր ի բանի պահէ, օգտէ: - 121. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի ... ըղըրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նոան ջուր ի բանի պահէ: - 121. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ ի բանի պահէ: - 121. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուծ լինի, զծորին կուրսն սրքնճայինով ի բանի պահէ – 122. և կերակուր՝ հաւ զիրպաճ եփած ի բանի պահէ: - 122. իւր ստածումն այն է, որ ... բաղիանի ջուր սրքնճուպինով ի բանի պահէ – 122. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123. և զդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ - 123. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով, և մագտաքէ ... ի բանի պահէ – 128. և ի յամենայն շաքաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ - 128. և դափտի կուրսն, զոր ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ – 131.

Ի ԲԱՆ ՏԱՆԵԼ – և զայս զոր ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի բան տաք – 8. և հետ այնոր ի բան տանել զայն իրուին՝ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան – 14. դարձեալ զնոյն ստածումնդ ի բան տաք: - 14. հով և զհճային կերակուրք ի բան տանի: - 26. Ապա թէ ծարան շատ լինի, նոան ըռուպ հով ջրով ի բան տաք - 26. և վարդի և դրմի ձեթ հանապազ ի բան տաք – 26. և յետ այնոր եղերդակն և փրփրեմ ի բան տանին: - 27. և ճուլապ հովցուցած ի բան տաք – 30. զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տաք – 30 և աղցած բակլայ նշի ձիթով ի բան տաք: - 30. թմրինտոյ ջուր և նոան շարապ ի բան տաք – 32. և նոան շարապ և ազոխի ջուր ի բան տաք: - 33. և ի ջրերդ խառնէ, և ի բան տաք: - 44. զայս զամէնս պատրոյկ շաֆ արա, և ի բան տաք: - 67. զայս ամէնս եփէ, և ի բան տաք զերդ

իւր ռասան է:– 67. գայս ամէնս աղա՛ և մաղէ, և սերկկլի ջրով շաղւէ՛ կուրս արա ... և ի քան տաք, օգտակար է: - 78. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն, և հաստցնէ զինքն, ի քան տաք զխիստ տաք դեղերն – 85. Ա՛ն մեղր և աղ ... և ընդ ներքոյ ի քան տաք՝ զերդ իւր ռասան է - 87. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի քան տանիս գդեղերն և զկերակուրն - 89. գայս ամէնս յիրար խառնէ, և ի քան տաք – 97. կուրսեր արա ... և ի քան տաք – 104. Ա՛ն տապաշիր ... կուրսեր արա ... և ի քան տաք: -105. Ապա առ սանտալ սպիտակ ... և ի վերայ լերդին յար ի քան տաք: - 106. և զխստակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի քան տաք: - 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի քան տաք: – 111. և ի յայն կուրսերոյն, և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոփսոսին գրեցաք, զոր պատեհ տեսանես, ի քան տաք: – 111. և ի քան տաք զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն: - 125. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն գայդ դեղերդ ի քան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. և ի քան տաք վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած– 126. ապա պատեհ է ի քան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. և երբ հիւանդութիւնն եփած լինի, պահետ է գայս դեղերս ի քան տանել: - 127. և այլ զոր ինչ նման են սոցա ի քան տաք, օգտէ: - 128. և վասն այտոր պարտ է^a որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^a որ խասիաթով օգտեն, և ի քան տանին - 131.

Ի ԲԱՅ – ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալևմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ յերևան և այլ ի քան լինի: - 39. Բայց այտոր նշաննին այլ ի քան լինին, և այլ ի յերևան - 39.

Ի ԲԱՅ ԼԻՆԵԼ – ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալևմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ յերևան և այլ ի քան լինի: - 39. Բայց այտոր նշաննին այլ ի քան լինին, և այլ ի յերևան - 39.

Ի ԲԲԵԻ – Գաղիանոսի հապն խիստ աղէկ^a որ ի քան գառաջինս գործէ: - 144.

Ի ԲՈԼՈՐՆ – Իւր ստածումն այս է՛ որ ... զհովային ծաղկունքն ի վերն և ի քան շարեն – 32.

Ի ԳԼՈՒԽ ՏԱՆԵԼ – զր ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141.

Ի ԴԵՅ Ի ԴԵՅ ՇՐՁԵԼ – Ապա թէ շատ ի փաղաղս կենայ ... և ի դեռ ի դեռ շրջի ... ապա զհտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ – 69.

Ի ԴՈՂ ԱՆԿԱՆԻ – ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի – 71.

Ի ԴՈՒՐՄ – և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ, և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ – 11. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. և պնտութեան պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս էլանէ և պնդի: - 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ի յիւր բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս քարձրանայ – 16. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի, զի զօրութիւնն վատուծել լինի, և արեանն ի դուրս սրփոփիլն: - 20. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս էլանէ – 25. զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն, և զտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ զայծու ծոփն, և փողիցն խոտումն ի դուրս ցցվի – 47. և զտաք օդն առնու ի սրտէն և ի դուրս ուղարկէ: - 49. և զտաք օդն ի սրտէն առնէ՝ և ի դուրս արձակէ - 55. և իւր պատճառն այն է՞ որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն: - 56. և իւր պատճառն այն է՞ որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Ապա այն նիւթերն՞ որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով – 59. Այլ կայ և ուրդի՞ որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոաստէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի գնոպայն քսան և չորս պահ: – 63. Եւ այլ զհտացիր՞ որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի - 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռիւնս ասեն – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ՞ ի յայն անդամն և

տաքութիւն, և առնէ զջերմն, և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն - 63. զայսոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ, որ բանայ զգաղտ շնչահանքն, որ բուխարն ի դուրս վաքի: - 68. Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա^a որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշէ, և հանես^a այս նշանօքս - 77. Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն. զի այս մնացորդն^a որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չէլաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. և զայն զղեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն, այս նշանօքս: - 79. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն - 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրւին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, զոր անուանեն անփիլիօս, ընծայի իւրմէն ջերմն, որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցներքսէ, և զտաքութիւնն ի դուրս ի մարմինն - 88. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ - 91. Այլ ի յառաջդ յիշեցաք զիրուին^a որ բնութեամբն են, և զոր չեն բնութեամբ, և զորս ի դուրս են ի բնութենէ: - 93. Իսկ այն իրուին^a որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են - 93. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցներքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տետռատէօսն, որ օր ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ իւր զլուխքն խարտեշ մաղձն լինի, որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի - 97. և այն երեքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն - 107. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ արնէ զտետռատէօս ջերմն - 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած - 109. Իսկ տոհտէօսն՝ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն, զի ի դուրս է յերակացն բորբոսն - 110. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի - 113. Այլ զիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք, որ մէկն բնութեամբ լինի, և երկրորդն առանց բնութեան, և երրորդն ի դուրս ի բնութենէ: - 114. Իսկ այն նշաննին և

պատճառն՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, այս են: - 114. զի պատրաստութիւն զնիւթն պարկեշտ այրնէ, և ի դուրս վաթէ: - 120. և հետ այնոր գտաքութիւնն ի դուրս ցուցանէ – 127. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն, և երթայ մինչև ի վճարն. որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթէ ի լման, և հիւանդն ի հիւանդութենէն բարով ի դուրս գայ: - 135. տե՛ս նաև ԴՈՒԴՍ գլխաբառը:

Ի ԴՈՒԴՍ ԲԱՐՁՐԱԲԱԼ - աչքն ի յիր բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 16.

Ի ԴՈՒԴՍ ԴԱԼ – և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ, և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ, և պառկելով հանգչի: – 11. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. և հիւանդն ի հիւանդութենէն բարով ի դուրս գայ: - 135.

Ի ԴՈՒԴՍ ԵԼԱՆԵԼ - և պնտութեանն պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս էլանէ և պնդի: - 16. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս էլանէ – 25.

Ի ԴՈՒԴՍ ՀԱՆԵԼ – զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. և զայն դեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն - 79.

Ի ԴՈՒԴՍ ՎԱԹԵԼ – Նոյնպէս և այլ ասե՞թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն, և գտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. զայսոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ, որ բանայ զգաղտ շնչահանքն, որ բուխարն ի դուրս վաթի: - 69. զի պատրաստութիւն զնիւթն պարկեշտ այրնէ, և ի դուրս վաթէ: - 120.

Ի ԴՈՒԴՍ ՅՅՎԵԼ – Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ զայծու ծոին, և փողիցն խոտումն ի դուրս ցցվի – 47.

Ի ԴՈՒԴՍ ՔԱՇԵԼ – Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա՞ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաջես - 77.

Ի ԴԲՈՒՑ – մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնէն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12.

Ի ՋՍՏ – Եւ զայն պատճառն որ զօտար ջերմն ընծայեն, ի մարմնոյն ի գատ պահէ – 2. և կերակուր աղտորով և նռան ջրով ուտէ՞ որ մուգ լինի. ի բաղանեաց ի գատ կենայ - 32. երկրորդն՞ ի տեղեստանն, որ յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են, զերդ քովքն և այլ տեղեստանն՞ որ ի գատ են յերակացն, և երրորդն՞ բնաւորական գիճութիւնն՞ որ լինի ի մարմնոյն ի միսն և ի փորոտիսն – 36. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն ... գատ ի գատ զամէն մէկ – 37. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն՞ որ ընդունի զառողջութիւնն, և այն՞ որ չունի ճարակ առողջութեան՞ ի գատ կենան: - 38. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի գատ ... ապա ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Ապա թէ այդի չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ, և կամիս որ խաղեղցնես, գատ ի յայնորէ որ զնիւթն ի գատ վարես, ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր- 67. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենայ: - 70. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի, և հիւանդութեան եփելոյն խափանի և ի գատ կենայ: – 137. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն, և խափանի ի հիւանդութեանն ի յեփելոյն դադարէ և ի գատ մնայ: – 141. ա՛ն ի յետ և դիր ի գատ, և քամէ – 148. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր, և առ ի գատ՝ որ հովնայ – 148.

Ի ՋՍՏԷ – դու հետէն առ զջուրն, ի գատէ յաման արկ, մինչև ցամաքի միսն - 44.

Ի ՋՍՏ ԿԵՆԱԼ - և կերակուր աղտորով և նռան ջրով ուտէ՞ որ մուգ լինի. ի բաղանեաց ի գատ կենայ - 32. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն՞ որ ընդունի զառողջութիւնն, և այն՞ որ չունի ճարակ առողջութեան՞ ի գատ կենան: - 38. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենայ: - 70. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի, և հիւանդութեան եփելոյն խափանի և ի գատ կենայ: – 137.

Ի ԶԱՏ ՄԱՆԼ - Ապա թե կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն, և խափանի ի հիւանդութեանն ի յեփելոյն դադարէ և ի գատ մնայ: - 141.

Ի ԶՈՒԳ - Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին ... զայս ջերմս ի յերևան բերեն: - 112.

Ի ԺԻԲ - Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի, և սիրտն տապի, և միճասին երակն զօրաւոր լինի և ի ժիք խաղայ: - 32.

Ի ԺՈՒՌ ԳԱԼ - ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ - 24. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ - 24.

Ի ԼԻ - երեսացն և արացն գոյնն կարմիր լինի. զի գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով - 7. և մաճասին երակն ի լի լինի - 25. և իւր գոգին գոյնն դեպ ի յարեան գոյնն հակէ. և երակսն ի լի լինի - 115. տե՛ս նաև ԼԻ գլխաբառը:

Ի ԼՄԱՆ - Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի վան որ դադարի միացեալ ... ի նոյն օրն առնէ - 4. Փօլօսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի ... գրեցաք դուռն ի վան - 29. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի և ի վան յերևան գայ ... և իւր բանն դիժար լինի: - 55. զտեսոռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամէն մէկ ի յիւր գլուխն զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ ի վան: - 103. զի երբ ինքն ի վան լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. Եւ այլ զոր ի բան տանիս ի յայդ դեղերոյս՝ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՞ տաս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն, և ի վան եփած լինի: - 120. և այս բաժինս անտիճելով և կողոմելով չգայ ըղորդ. զի դեռ հիւանդութեանն զինքն ի վան չլինի ցցուցել: - 134. և ուզէ՞ որ եփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ, բայց տկարանայ և ձանձրանայ, և չիկարէ ի վան եփել - 135. և հիւանդին ուժն հետէն պակասի, մինչև գայ երրորդ ժամանակն, որ կատարի ի վան: - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի վան եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեալ^a և այլ չաւելնայ - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի վան և կատարելութեան ժամանակ - 135. Եւ

սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն ... որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթէ ի վման – 135. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի վման կատարիլն, և ի պակասիլ հիւանդութեանն – 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի վման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի վման և ի կատարելութեան սահմանն ... հասաւ – 137. Իսկ յորժամ տեսանէ^ա որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի վման հասանին, միացեղ դադարեն ... ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի վման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի վման երևնան, գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138. Այլ պարտ է գիտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին. կան որ խիստ ի վման սուր լինին – 141.

ԻԼՆ - Եւ երկրորդ բաժինն գիճութենէրն, զոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ – 3.

Ի ԾԱՐ ՏԱՆԵԼ – զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի ծար տանել: - 136. զի հիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137.

Ի ԿԱՏԱՐ ԳԱԼ – Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմս ի կատար գայ և ողջանայ կարողութեամբն ամենագօրին աստուծոյ : - 24.

Ի ԿԻՅ – և այն անդամն տաքցնէ զմէկայլն^ա որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար - 59. ափիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի – 110. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ, և իւր ոթալն յար լինի և ի կից – 142. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի և յոյլ, ի յար և ի կից լինի, այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

Ի ԿԻՅ ԿԻՅ – պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել – 147.

Ի ԿՇՏԵԼԵԱՅ – Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնէ բազկի ջրով և սրքնճուպինով - 89.

Ի ԿՇՏԵԼԵՑ – և գմարմինն շատ ի հանկիստ պահե, և ի բաղանիս մտելն՝ շատ հետ կերակրին լինի և ի կշտելեց: - 80.

Ի ԿՈՒԼ ՏՄԼ – և տո՛ւր որ ծամե այգւոյ խաւրձիլ, և ջուրն ի կուլ տայ – 96.

Ի ՀԱԼ ԸՆԿՆԵԼ – Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են րնկեր: - 40.

Ի ՀԵՏ / Ն/ - Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւնն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և ոչ ցաւիլ տեղաց մին ի մարմինն ... և ոչ այլ նշաննին, գոր ի հետ բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած և տապկած, որ լինի ի հետն նուշ աղընձած: - 45. Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ, կամ նռան հատի փոխինտ ի հետ պաքսիմատի - 45. և գիտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. յաւելցո ի յայն մտպուին թմրինդի և դամոյնաչիր... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր ... ի հետ խիարշամպէի և թառանկպինի: - 67. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն՞ որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի, գոր փլեղմօնի անուանեն: - 74. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւնն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՛ւր բողկ՝ որ ուտէ – 84. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ լինի, զերդ զյօդուածացն տուժիլն, և ոսկերացն կտրտիլն - 124. երբ այս ջերմն խիստ դողացնէ, և ի հետն սակաւ մի տաքութիւն լինի ... տուր գղեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. Ահրիժենիոսն ասէ, եթէ երբ այս ջերմն խիստ դողացնէ, և ի հետն սակաւ մի տաքութիւն լինի, և ի վճարն ի նոպային ի մարմինն տաքութիւն երևնայ – 130. Ահրիժենիոսն ասէ, եթէ այս ջերմն խիստ դողացնէ, և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի, և ի վճար ջերմանն տաքութիւն երևնայ ի մարմինն: – 131.

Ի ՀՈԳՍ ԱՌՆԵԼ - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել, և ունիցի փոյթ բժշկութեան զկատարեալն, որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1.

Ի ՀՈՆ – լինի ի հոն այսոց ի յայս պատճառաց: - 22. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ գերակսն ... և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ զհոգի կենդանութեանն – 22.

Ի ՀՈՍ – և ի հոս ցուցանէ զբնութիւնն՝ զոր ինչ լինել կամի: - 135.

Ի ՁԵՌՆ – և ի սրտէն սփոռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփոռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. Սինային որդին ... ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. և ի ձեռն այդր ատճառանացդ այս ջերմս ընծայի: - 31. Դէվճանիսն ասէ, թէ այս ջերմս լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օդոյն:– 32. նոյնպէս և յամենայն մարմնոյն^ա ի ձեռն հազալոյն^ա արկնուի նիւթս - 48. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի, և ի ձեռն այրելուն և տաքութեան՝ սրտին մարդն մեռանի: - 55. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է, և հոսի ի ձեռն գիճութեանն - 122. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի, և ի ձեռն տուժելոյն՝ թուի թէ կուամանտրեն զոսկերքն – 122. և զօրութիւն ի ձեռն կերակրոց լինի, որ չփչի ուժն:

ԻՄ - Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^ա միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառօտ^ա նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրեաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՝ զոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ.

ԻՄԱՆԱԼ - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ ... վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան - 2. նոյնպէս և զիրեանց ստածումն և զբժշկութիւնն իմանալ – 2. Այլ Գաղիանոս ... ասէ, եթէ աղէկ իմացիք և ի միտ առ, յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. Իսկ այս հիւանդութիւնս շոյտ յաղթէ լերդին. զի այս ի ջերմս շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն – 7. և այս

ջերմանս տերն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ – 10. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար – 14. և իմանաս զնշանքն զամէն մէկ ուրիշ ուրիշ ուրիշ, և բժշկէ: - 15. և երբ իմանաս որ օր քան զօր երակն կուտկարանայ, ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր– 34. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն – 35. Չայս իմա^օ որ երբ ծառ յորժամ կտրի ի յիւրմէն, նուազի և հատանի իւրմէն ջուրն ... նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերնն: - 37. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւր - 38. Ձի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն, և զիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն – 39. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր^ա որ աջոյ դեհ չվատուծի: - 49. իւր առաջին ստածումն այն է^ա որ ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ ... տո՛ւր զպզրկատունին զլուսպն – 50. իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^ա ուր զցաւն իմանայ – 54. Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուփարի ձիթով – 68. իմանայ իւր տերն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ իմանայ իւր տերն զցուրտն ցներքսէ, և զտաքութիւնն ի դուրս ի մարմինն - 88. այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր – 88. Յառաջ պատեհ է իմանայ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են – 90. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ, ո՛րն է զօրաւոր և յաղթողն: - 102. Այժմ պատեհ է քննել և իմանայ^ա թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէս ի մաղձին գործն - 109. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ^ա ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն է պատճառն^ա որ զջերմն արար - 122. և հիւանդն չզգայ և չիմանայ ոչ ինչ իրք զկատարելն: - 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^ա որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. Իսկ բժշկին պարտ է քննել և իմանայ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն – 135. հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշաննին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. զայս զամէնս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանայ զտուր

հիւանդութիւն և զերկարօրեայ: - 142. Ապա պարտ է բժշկին^a որ այս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ - 143. ութերորդ՝ զաշխարհն իմանալ՝ ուստի հիւանդն է - 143.

ԻՄԱՍՏ – այս ինքն զնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական արուեստից – Ա. և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և գիմաստ նախագիտութեանն - Ա.

ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի – Բ. Եւ ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի – 3. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածքն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն – 5. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. Զերդ որ մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց, եթէ հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովքն բժշկի – 15. Եւ իւր ստածումն այս է ... որպէս մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ – 18. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին - 23. Զի մեծ իմաստասէրն Գաղիանոս պատրաստեցոյց շատ – 66. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զերդ որ ասացին այլ ոմանք իմաստասիրացն - 115. Բայց մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին ասէ – 126. և ինքն լինի պատճառ մահուան նորա, որպէս ասացին իմաստասէրն: - 142.

ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ – այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ գիրք մի արարին – 132.

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻԻՆ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... ի մանկութենէ սիրող եղէ իմաստութեան և բժշկական արուեստից – Ա. Զբովանդակն որ վասն արուեստի բժշկութեանս իմաստութիւն՝ թողու – Ա. Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորիչ Հայոց, զոր տեսի ամենայնիւ սիրող իմաստութեան և հմուտ: - Բ. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ գիրք մի արարին ... և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն, և ստածումն ըստ իւրեանց իմաստութեանն: - 132.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ – Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն, զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին խմաստնոցն – Ա. Մինայի որդին մեծ խմաստունն ասէ – 31.

ԻՄԱՅ – Նոյնպէս և զմահուն խմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի – 141. տե՛ս նաև ՅԻՄԱՅ գլխաբառի տակ:

ԻՄԱՅ ԱՅԳՆԵԼ – Նոյնպէս և զմահուն խմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի – 141. տե՛ս նաև ՅԻՄԱՅ ԱՅԳՆԵԼ գլխաբառի տակ:

Ի ՄԷԿ ՏԵՂ – զամէնն ի մէկ տեղ ժողովէ - 45. զի այն նիւթն^ա որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի - 59.

Ի ՄԷԿ ՏԵՂԻ – զի այն նիւթն^ա որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի - 59. Ապա թէ այն պատճառնին^ա որ զնոպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ զնոպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61.

Ի ՄԷՋ – Այլ զճանապարհն^ա որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. երկրորդն^ա ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են – 36. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. Եւ իւր գոգին նշանն այն է^ա որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշեղ և զքերութս լինի ի մէջ կարուրային - 40. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի – 59. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զյոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէու կոչի՝ ի մէջ արա - 107.

Ի ՄԷՋ ԱՌՆԵԼ – Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զյոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէու կոչի՝ ի մէջ արա - 107.

Ի ՄԻՏ ԱՌՆՈՒԼ - Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ, և ի միտ անուլ վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն՝ որ է ճառ՝ ասէ, եթէ աղէկ իմացիր և ի միտ առ – 4. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացոյ ի բնութիւն՝ եթէ ի միտ անուլ աղէկ և գիտենաս որ երբ յայն փութսն զհճութիւն լինի արգելած... և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած զհճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. Ի միտ առ աղէկ և տես – 65.

ԻՄԻՏԵՏՈՒՍԷՕՍ – Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, գոր հոռոմն իմիտետոաստէու ասէ – 109. և երբ ուրդի՝ որ այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմիտետոաստէու: - 109.

ԻՄԻՏՈՒՏԷՈՍ - տե՛ս ԻՄԻՏՈՒՏԷՕՍ

ԻՄԻՏՈՒՏԷՕՍ, ԻՄԻՏՈՒՏԷՈՍ, ԻՄԻՏՐԻՏԷՕՍ – Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէու ի մաղձին գործն - 109. և այս է իրաւի իմիտրիտէուն: - 110. Վասն ստածման և բժշկութեան իմիտրիտէու ջերմանն: - 111. և ամենայն աւուր ջերմն՝ որ ի պալղամէն լինի, որ է ափիմեռինոսն, և այն ջերմն՝ որ իմիտրիտէու ասեն. զայս զամենայն և զիրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142.

ԻՄԻՏՐԻՏԷՕՍ – տե՛ս ԻՄԻՏՈՒՏԷՕՍ

Ի ՍՕՏ – և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, որ է դէկ. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերոյ՝ որ ի դէկն փոխին - 19. և իւր ստածումն յար և ի մօտ է ի ծաղիկն: - 79. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտ լինին ... կամ ի յայն յերակսն^a որ ի ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր ... և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի կամ ապիկէգործութիւն, կամ այլ արուեստ^a որ ի կրակի մօտ լինի - 91. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^a որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148. և ուրի տերն ի մօտն և ի տունն տարածէ – 98. տե՛ս նաև ՍՕՏ գլխաբար:

Ի ՅԱՆՕԹՈՒՑ – տուր ըստ կարեացն ի յամեն օր ի յանօթուց - 86. իւր ստածումն այն է՝
որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. տե՛ս նաև ՅԱՆՕԹՈՒՑ:

Ի ՅԱՌԱՋ – և երբորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անդամունսն. որպէս այլ ի յառաջոյ
ասացաք կարգաւ մի ըստ միոջէ: - 5. մինն չոր և պինտ անդամունքն են, գոր այլ ի
յառաջոյ ասացաք - 5. և զկերակուրն պարկեշտ տուր, զերդ որ այլ ի յառաջոյ յիշեցաք -
48. իւր աղէկ ստածումն այն է՞ որ իշու կաթն տաս, զերդ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք
վասն դկին - 51. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ, գոր այլ
ի յառաջոյ ասացաք, և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն
խալատ լինի: - 61. զի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետու – 61. և զհով ձիթերն ընդ
զլուին օծանէ, գոր այլ ի յառաջոյ յիշած կան – 72. դու փոթոթային հուկնայ արա, զերդ այլ
ի յառաջոյ ասացաք: - 78. զերդ այլ ի յառաջոյ ասացաք ի պալղամին ջերմն – 90. զերդ որ
հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր ... կամ դատել լինի շատ
- 91. Այլ ի յառաջոյ յիշեցաք զիրուին՞ որ բնութեամբն են, և գոր չեն բնութեազմբ - 93. և
իւր սկիզբն ի խարտեշ մաղձին բորբոսելոյն լինի՞ որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի ...և
այլն՞ գոր այլ ի յառաջոյ ասացաք: -103. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս գայդ խիստ հով դեղերդ,
նա զնիւթն յիրար զսպէ – 104. և ի յայն նիւթին ի յանունն՞ ուր և ուրդի յաղթող անուանէ,
որպէս այլ ի յառաջոյ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն - 110. եթէ պատճառն այս ջերմանս
այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին, որպէս այլ ի յառաջոյ ասացաւ ... գայս
ջերմն ի յերկան բերեն: - 112. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին
առնուն ի յայն ի երեք պատճառանացն, գոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Բայց կան
նշաննի՞ որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան՞ որ հետ ջերմանն լինին - 114. Ապա թէ
չկակղանայ, դու կակուղ հուկնայ դիր ի յառաջ – 125. Պատեհ է ստածել գայս ջերմերս
բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն, գոր ի յառաջոյ յիշեցաք ամենայն
իրօք - 130. մէկն՞ որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն զերդ որ այլ ի յառաջոյ
ասացաք -136. և զպատահմունքդ՝ գոր այլ ի յառաջոյ ասացաք, ի նոպային ժամանակն
յուզէ և տեսանէ: - 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ
գայ քան զանցեալ նոպայն, զիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139.
տե՛ս նաև ՅԱՌԱՋ զլիաբառի տակ:

Ի ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ – ապա ի յառաջ քան գայն^ա որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. Ապա ի յառաջ քան գայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. Իսկ նշանքն գամեն մէկ ի յառաջ քան գայոյ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ - 102. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ քան գանցեալ նոպայն ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. տես նաև ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ գլխաբարի տակ:

Ի ՅԱՐ – զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուկրիղայ կասեն – 4. և այս ջերմանս տէրն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ, և իւր մաճասին երակն փոքր և ի յար լինի – 10. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր, և ի յար ընդ քուն լինելն զբաղի - 17. Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկնիլի շարապ և ինձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. գայս ամենս ջրով եփե աղէկ, և զգլուխքն այդ ջրովդ ի յար ծեփե - 21. Ապա թէ ասէ ոք, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն, և ջերմն ի յար մնայ – 23. Ջերդ զարեան ջերմն ի յար լինի հանապազ տաքութիւնն: - 25. և երեսաց գոյնն ի յարճիճի գոյն ի յար լինի – 33. Եւ գայոյ՝ զոր ասացաք՝ ի յար արա – 42. և տուր գայոյ ի յար – 42. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ ջերմն ի յար լինի - 54. Սկիզբն առնենք և ասենք զսինայիսոս ջերմն՝ որ ի յար լինի – 56. Մէկն այն է^ա որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նոպայի - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^ա որ բորբոսած լինի, և կամ եփի - 58. Եւ ի յայլ նիւթերոյն ջերմերն լինի ի յար և առանց նուպայի - 58. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի ի յար տաքութիւն է: - 58. և այն անդամն տաքցնէ զմէկայլն^ա որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար - 59. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար - 59. և վասն այդ պատճառանացդ եղան ջերմերոյն տաքութիւնն այլ ի յար և այլ նուպայով: - 59. զի բնութեամբն ի քարն և ի յերկաթն ի յար է: - 60. և նման լինի ի յար ջերմն – 61. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէիսոսն առնենք, որ է արեան ջերմն, և ի յար լինի իւր տաքութիւն, աննոպայ: - 62. Ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռնիոս, որ ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. Ջի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցնէրքսէ

երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինէհիս ջերմն, որ է ի յար տաքութիւնն և առանց նոպայի – 63. Զայս ջերմս հոռոմն սինէհիս անուանէ ... որ թարգմանի սուր և ի յար: - 64. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի, որ բորբոսի ի ներքս ի յերակն - 64. և այլ ասացի՞ թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ...նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն՞ որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Եւ ասեմ՞ որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, քայց թուլանան և պնդին - 64. երեք օր երեք զիշեր ի յար լինի իւր տաքութիւն առանց պակասելոյ – 78. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն, և փոփոխական, և այլ ի յար լինի - 81. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. և անուանի յիստակ երկու տետռատէոսն. զի իւր տաքութիւնն ի յար լինի: - 90. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս – 90. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէոսն – 90. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսօս, որ է ի յար և այրեցող ջերմ – 93. Իսկ թէպիթ Կուռայն ասէ, եթէ այս այրեցող ջերմս այն է՝ որ ի յար լինի – 103. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն ... զոր ի յար տետռատէոս անուանէ: - 107. ապա այս ջերմս յերևան գայ, զոր տաճիկն ղպլազմայ անուանէ, որ թարգմանի հանապազ և ի յար – 107. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն, որ այրնէ ի յար և աննոպայ զափիմեռնիոս ջերմն – 109. և իւր ջերմն ի յար լինի – 109. ափիմեռնիոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցներքս է իւր բորբոսն, և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ, և չէ ի պակասել, զի յար է և կից: – 110. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133. տե՛ս նաև ՅԱԸ գլխաբառի տակ:

Ի ՅԵՏ - Ապա թէ տեսանէ՞ որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, զիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՞ որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ՞ քան զանցեալ նոպայն ...զիտենայ որ ջերմն ... յերրորդ ժամանակն

հասաւ: - 139. և ա՛ն ք յեւ որ յեփչի – 146. ա՛ն ք յեւ և դիր ի գատ – 148. տե՛ս նաև ՅԵՏ գլխաբառի տակ:

Ի ՅԵՏ ԳԱԼ - Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ք յեւ գայ և ոչ ի յառաջ^ա քան զանցեալ նոպայն ... գիտենայ որ ջերմն ... յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139.

Ի ՅԵՏՈՅ – մէկն չորս նիւթն են, և գերեքն այլ ք յետոյ պատմեցից օգնականութեամբն աստուծոյ: - 4. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, զոր այլ ք յետոյ կամիմ յիշել: - 36. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի, ըստ նիւթերոյն որպիսութեանն, զոր այլ ք յետոյ յիշել կամիմ: - 59. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի, և ք յետոյ տաքութիւնն աւելի քան զայլոցն - 86. տե՛ս նաև ՅԵՏՈՅ գլխաբառը:

Ի ՅԵՏՈԻ – և աւիրի առաջին նոպայնովն շարն և ժամանակն, զի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ք յետու - 61.

Ի ՅԵՆԵԻԱՆ ԲԵՆԵԼ – երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմն ք յերևան բերէ - 105. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի զուգ բորբոսին ... զայս ջերմն ք յերևան բերեն: - 112. տես նաև ՅԵՆԵԻԱՆ ԲԵՆԵԼ գլխաբառը:

Ի ՅԵՆԵԻԱՆ ԳԱԼ – և յետ այնոր խաղաւարտք ք յերևան գան, զերդ կրակով այրեցած տեղի մինն: - 83. մէկն՝ որ յաղթէ մաղձն պալղամին, և իւր նշաննին ք յերևան գան – 110. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւնն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ, և նշաննին ք յերևան գան, որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի - 135. տե՛ս նաև Ի ՅԵՆԵԻԱՆ ԳԱԼ գլխաբառը:

Ի ՅԻՐԱՐ – և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մէկնէլն միայն, զոր ք յիրար զսպեցաւ ի փոթոթային ջրոյն: - 13. տե՛ս նաև ՅԻՐԱՐ գլխաբառը:

Ի ՅՈԻԺԻ – Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին՝ որ ստամոքն ք յուժի չէ – 28.

Ի ՅՈՒԺՈՅՆ ԱՆԿԱՆԵԼ – Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուժոյն չանկանի և տկարանայ – 141.

Ի ՅՈՒՇ – և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի – 59. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն – 59. տե՛ս նաև ՅՈՒՇ գլխաբառը:

Ի ՅՕԳՈՒՏ – Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի յոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ.

Ի ՆԵՐՍ – և երեսաց գոյնն զերդ կրակաց մոխրի լինի ... և քնքերն ի ներս երթայ – 39. և ճակտին կաշին քաշած և չոր ցուցանէ, քնքերն և երկու աչքն ի ներս երթան: - 47. և առ լուք աղցած և մաղած, և երեք դրամ ի ներս խառնէ, և տո՞ւր որ խմէ - 77. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ, կամ ի ներս ի պնչերն, ի բերանն սերնիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. և սրբէ զպնչերն ի ներս վարդի ձիթով: - 77. և ընկղմէ տաքութիւնն ի ներս ի մարմինն – 78. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ - 80. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներս ի մտպուխն ընկէ – 126. և զայլ դեղերս աղա՞ և մաղէ, և ի ներս արկ և շաղէ և հապեր արա – 146. և նշի ձիթով մշխէ զայս լոսած դեղերս, և ի ներս լից – 149. տե՛ս նաև ՆԵՐՍ գլխաբառի տակ:

Ի ՆԵՐՍ ԵՆԹԱԼ - և քնքերն ի ներս երթայ – 39. Եւ իւր նշանն այս է ... որ քնքերն և երկու աչքն ի ներս երթան – 47.

Ի ՆԵՐՔ – ապա քամէ և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ – 53. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ, և ի վերայ խոլոզմկին կաթեցո – 76. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և խարիկոն կէս կէս դրամ - 146. և ձգէ ի ներք շաքար՝ որ քաղցրանայ – 146. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրամ շաքար – 148. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր – 148. և ձգէ ի ներք տասն դրամ սակամոնի – 148. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ զերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ – 148.

Ի ՆԵՐՔՍ – զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հուսայի մուհրիղայ կասեն – 4. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն ... զի տաքութիւնն ի ներքս հաւաքեցաւ և վառեաց զջերմն: - 12. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն - 13. զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի - 13. Զի զնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւն ի ներքս լինի արգիլած- 13. այլ ի յաւալանն թող չյամէ շատ, զի գիճութենէն արգիլած են ի ներքս ի մարմինն – 13. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չելանեն ի գլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ոխս և սուզ առնէ վասն քինախնդիր լինելոյն - 16. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ, և վայր մի ի ներքս հաւաքի: - 16. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի, և պահած լինի - 39. Ապա քամէ և արկ ի ներքս տասն դրամ թառնկպին – 52. և իւր պատճառն ի սուր գիճութենէրոյ լինի, որ ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն – 53. և իւր պատճառն այն է՞ որ արիւնն բորբոսի ի ներքսն ի յերակսն: - 56. և երբ այն նիւթն^ա որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^ա որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն ի յանդամ մի ի յանդամոց մարմնոյն: - 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս - 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի ներքսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետառտէոս ջերմն - 63. Եւ այլ գիտացիր^ա որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի, զատել ի ներքս ի յերակացն բորբոսի - 63. Եւ յորժամ

խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոհտէօսն անուանեն – 63. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի, որ բորբոսի ի ներքս ի յերակն- 64. և այլ ասացի՞ թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. և որպէս ճանաչի՝ որ յայլ նիւթերոյն լինի, երբ ի ներքս ի յերակսն բորբոսին: - 64. և արկ ի ներքս դամոյն և յունապ և չամիչ – 67. և կամ արեանն ամբով տաքութիւնն լինի՝ որ է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւերի – 70. զի այն մնացորդն^ա որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքս ի յերակսն - 90. ապա աճըռէ և քամէ, և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ կամ հնգետասան դրամ – 100 զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և գիշեր մի ապա աճռէ, և քամէ, և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ – 100. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն - 103. Ի նոյն պատճառդ Մուհամատ Ջաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմն ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն, կամ ի ներքս ի լերդին ի յերակսն - 105. Եւ իւր պատճառն այն է՝ որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի – 107. Ապա թէ հիւանդութեան զլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն – 108. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն, որ այրնէ ի յար և աննոպայ զափիմեռինոս ջերմն – 109. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմն կրկնակ, և երկու տետոատէօս, որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբոսն: - 113. հինկերորդն^ա երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կրկնէ և երկու այրնէ զջերմն: - 116. և արկ ի ներքս շաքար երկուտասան դրամ – 117. տե՛ս նաև ՆԵՐՔՍ և ՅՆԵՐՔՍ գլխաբառի տակ:

Ի ՆԵՐՔՍԷ - զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքս պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. տես նաև ՆԵՐՔՍԷ և ՅՆԵՐՔՍԷ գլխաբառերի տակ:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ – ի ննէրորդ՝ զսովորութիւն հիւանդին – 143.

Ի ՆՈՅՆ – Եւ երբ զայս ամենայն նշաններտ տեսանես, գիտացիր^ա որ չէ բարւոյ. զի չընդունի զառողջութիւնն, այլ ի նոյն մեռանի: - 40. տե՛ս նաև ՆՈՅՆ գլխաբառի տակ:

ԻՆՉ¹ - Թեպետ և ասացաք զբնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է^a սոցա: - 6. սպա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն, և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի - 12. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ, և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 19. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով և ի վերայ դնելով զերթ զսանտալն և զշաֆիմամիսան ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 24. և ամենայն ինչ^a որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: - 33. Սպա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփութն են՝ զատ ի յերակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 36. Սպա առաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձալ որ ինչ ցեղ ձիթով - 42. և ոչ ինչ դիմօք զանձն չիդատէ - 46. և քան ամենայն ինչ օգտէ խաչփարն^a որ զարեջրով լինի եփած: - 46. և ամենայն խոց^a որ ոչ չորանայ, չողջանայ, և զթոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար: - 53. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և գեճ պիտի - 53. և խոցն^a որ ի թոքսն լինի^a ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի, որ ցամաքեցուցանէ և ողջանայ - 53. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. Վասն նոպայով ջերմերոյն թէ ինչ է պատճառն - 59. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են ... և թէ գի՛նչ ցեղ լինին, և ի՛նչ պատճառանաց - 62. և գոր ինչ կերակրի՝ վաղն հով ժամն կերակրէ - 72. և զհովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ ... և այլ գոր ինչ սոցա նման են - 75. Սպա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասաաք: - 82. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով ... և այլ գոր ինչ նման են սոց - 89. և տայ զսրքնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 89. Զի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և զհնին ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Բայց էութեամբն և մարմնովն չոր լինին և պինդ, զերդ դարապղպեղն և զանճապիլն և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց

բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին, գերթ
 գերկաթն և գքարն, և այլ գորք ինչ նման են այտոց: - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն
 բնութեամբ վեց են, որ են այտոքիկ ... և պատահմունքն, գորք ի յերեք հոգիսն հանդիպին,
 գերդ հոգալն և տրտմելն ... և այլ գորք ինչ նման են այտոց: - 93. և իւր ընծայելն ի տաք և
 ի կծու կերակրոց լինի, գերդ պղպեղն և մանանեխն ... և այլ գորք ինչ նման են այտոց: -
 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով
 ... և այլ գորք ինչ նման են այտոց: - 95. Եւ հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո գբնութիւնն
 օշինդրի ջրով ... և այլ գորք ինչ նման են այտոց: - 95. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի,
 սերկկի ըռուպ տուր, և այլ գորք ինչ նման են սոցա: - 98. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ
 գլխոյն կաթն տաս կթել, և նչ ինչ ցեղ ձիթով օծանել - 105. Ապա թէ հիւանդութեան
 գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր գղեղերն^ա որ գգոզն յորդորեն, գերդ եփած
 կարօսն, և հալիլէ ... և այլ ամենայն ինչ^ա որ նման են սոցա: - 108. և ամենայն իրք^ա որ
 գմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտէ նորա, գերդ զհագարն և թախթն ...
 և ամենայն ինչ որ նման են սոցա: -108. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց
 բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^ա գերդ զոսքն,
 և զկաղամբն ... և այլ գորք ինչ նման են այտոց: - 114. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն, և
 բարունակի մեծապտուղ խաղող, և այլ գորք ինչ նման են այտոց: - 117. Եւ տուր
 կերակուր՝ մաշ և վլիտօն և դդում, և այլ գորք ինչ նման են այտոց: - 119. և այլ գորք ինչ
 նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 128. և վերաբերութիւն տուր այնել սրքնճալինով, և
 բողկով ... և գորք ինչ նման են սոցա - 130. և տուր վարդմարապայ, և մագտաքէ ... և գորք
ինչ նման են սոցա - 130. տուր գղեղերն՝ որ գգոզն յորդորեն, գերդ դափտին կուրսն ... և
 գորք ինչ նման են սոցա - 130. և դափթի կուրսն, և գորք ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ -
 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ գգոզն յորդորեն, գերդ դափտին կուրսն ... և
 սրքնճալինն հնդանօք, և այլ գորք ինչ նման են սոցա - 131. տուր դեղերն՝ որ քրտինք
 բերեն, գերդ զպղպեղով ճուարիշն. և գորք ինչ նման են սոցա - 133. Եւ իւր առաջին
 բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն, և հիւանդն չզգայ
 և չիմանայ նչ ինչ իրք զկատարելն: - 134. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի
 հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեղ^ա և այլ չաւելնայ. և ի հոս ցուցանէ բնութիւնն՝ գորք

ինչ լինել կամի: - 135. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ոմանց խելքն աւերի ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ ժամանակն լինի: - 138.

ԻՆՉ² - և եփե՞^ա զերդ որ այլ շարապի ռասմ է, ինչ մնայ ամենտ երկու հարիւր դրամ - 148.

ԻՆՉՈՐ, ԻՆՉՈՒՐ – և եփե ինչոր իրեքէն մէկն մնայ – 146. եփե ինչոր մէկն մնայ – 147. և ա՛ճ ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր, եփե ինչոր մէկն մնայ – 147. և խառնե ինչոր հովնայ – 149. և խառնե ինչոր հովնայ – 149.

ԻՆՉՈՒՐ – տե՛ս ԻՆՉՈՐ

ԻՆՔՆ, ԻՆՔ – և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ հիւանդութեանց: - 2. Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան զմի դժար, և յետինն մահարար – 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի ինքն ի նման լինի ամենայն դիւօք – 4. որ երբ ի ինքն քաշե զբնիկ տաք օդն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի յայն տաք օդոյն: - 4. և չկարե անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն, զի ինքն շատ լինի, և իւր պատճառն դիւրին է – 6. և այլ որ ինքն լինի պատճառ այլ ևս երկու ջերմերոյն: - 6. զայս ամենայն անուշ ջրով եփե՞^ա մինչև ջուրն զդեղերուն ուժն ինքն առնու - 9. և հանդերձով և ծածկելով տաք կալ զինքն – 10. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն - 13. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի. մանաւանդ ուղեղն, զի շոգիքն ինքն վերանան – 13. մի՛ տաս կերակուր, քան զփերձոկած զարին եփած նօսր և ընկեա ի ինքն կարօսի հունդ: - 14. և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցե - 15. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ զտաքութիւնն՝ զոր ի ինքն հասաւ – 22. Իսկ յառաջ ելնդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է. զի ինքն լինի պատճառ ջերմանն – 23. Այլ զճանապարհն^ա որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտայ, որ այն հոտն ի յար ի ինքն հասնի - 33. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճոելով

զմարմինն^ա յարտաքս հանէ զինքն: - 33. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն – 35. և գիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն, և դժարացաւ ինքն: – 39. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^ա թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն, շատցնէ և ուժովցնէ զինքն - 39. Եւ այլ զհտացիր^ա որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ ... կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. Եւ ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի – 41. և եփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերև և հազարի տերև - 42. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ սուրք, և լինի յինքն նիւթեր սար, որ այլ ջերմն կամի ընծայել, ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն - 43. և օգտէ հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^ա որ ի յինքն կայ: - 45. և ամեննին չունի հանկիստ^ա որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն - 53. Եւ մէկ այլ պատճառ այն է, որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի, և հանապազ յինքն գիճութիւն հաւաքած լինի – 53. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է - 53. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, զերդ զդարբնի փութսն զհովն ի յինքն քաշէ, և ի սիրտն դրկէ, և զտաք օղն ի սրտէն առնէ՝ և ի դուրս արձակէ – 55. ինքն հեշտ է և կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն, նա այն արիւնն^ա որ ի յինքն կայ^ա բորոսի և տաքնայ, և տաքցնէ զանդամսն - 59. և այն անդամն տաքցնէ զմէկայլն^ա որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար – 59. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ, զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք զտետոռատէօսն, որ է սաւտային ջերմն. զի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն, և ինքն որպէս հիմն է այլ նիւթերոյն – 62. մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն. և այլ^ա որ ինքն է թպտրող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա – 63. և ինքն կերակրէ զամենայն մարմինն և սնուցանէ: - 63. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէհիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի, և ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի: - 64. ապա դիր ի

վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դղմի ջուր և բրսի անդարուի ջուր, հնքո հովուի բիր կոչի – 68. արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ, և չոր վարդ - 68. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառտտէ, և աւեր արոյնն հան - 75. քամէ՝ և ի սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 79. և այլ ա՞՞ն դալար գնձի ջուր և ի յինքն կաթեցո: - 79. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չէլանէ: - 79. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր^ա որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և բաբունիճ և մարգանկուշ և սամիէ, և կամ այլ ջուր^ա յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^ա ձարձատ արարած - 83. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճպին - 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փութս անկանի կամ ի յոտսն, և զուգեն զինքն ի տասն դեղէ – 85. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն, և հաստցնէ զինքն, ի բան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. այլ դու մի՞ մտիկ դնես իւր նուպային, և մի՞ ընդունիս, այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի՞ ի նուպայէն - 88. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ – 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն զհճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ – 92. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^ա զերդ որ ասացաք, և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն, այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն:-93. Եւ պատրաստ^ա որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն - 95. բայց դոյր է ինքն, և շուտ արձակի – 97. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ – 102. ապա տո՛ւր զսապոն՝ զոր ըռագիանի ջրով և հնտիպէի ջրով թրջած լինի. և զինքն ի յակրայբադինն գտանես զրած: - 102. և յինքն հին կտաւ քթան թաց, և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106. Յառաջ զտետոատէոսն յիշենք, և ինքն երկու ցեղ լինի: - 113. նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ ... արեա՛նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն, եթէ խարտէշ մաղձին սաւտայն, եթէ ինքն՝ որ է բնական սաւտայն: – 123. Եւ այլ քան զամենայն

դեղեր^a որ գրեալ են, և զոր մենք փորձեր ենք ... այն դեղն է^a որ անկժատ ունի և ինք յակրաբադինն կայ գրած: - 126. վասն այնոր եղաւ^a որ իքենց նոպայն այլ յուշ գայ - 129. և այս բաժինս անտիճելով և կողոմելով չգայ ըղորդ. զի դեռ հիւանդութեանն զինքն ի վման չլինի ցցուցել: - 134. և ինքն լինի պատճառ մահուան նորա - 143. ա՞ն ի յինքն խառնէ, և զանճապիլ, դարիսէն, պղպեղ երեք երեք դրամ - 149. Ա՞ն քահրիպար, և յատպէ, ճուլինար ... աղընծէ զինքն - 150. և եթէ ոք յայս ցաւերս անկանի, դու տո՛ւր զինքն թերխորով կաւկթով, կամ խնձորի շարապով - 150.

ԻՆՔՆ ԸՆԴ ԻՆՔՆ - և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ, ցնորի և թուագարի: - 15.

ԻՆՔՆԻՆ - Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն - 77. Ապա թէ վերաբերութիւնն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՛ւր բողկ՝ որ ուտէ - 84.

ԻՇԽԱՆ - յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վասիլի բարեպաշտ իշխանի պահլաւունոյ, որ և պատճառն է գրոցս: - Բ. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի - 13. Եւս առաւել պատճառն այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն ... և որ սոցին նման են, որ չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն ... և տաք հիւանդութեներն, որ իշխան յանդամունսն լինի: - 35. Եւ պատրաստ^a որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայէ այտոր ի յանդամ մին իշխան անդամոցն - 95.

Ի ՇՈՅՏ - և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի - 59.

Ի ՇՈՒՐՁ ԳԱԼ - Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձատրութենէ պատրաստ կալ, և շատ ի շուրջ գալոյ - 21. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն^a արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն, մանաւանդ այնոց^a որ մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն, և զկնի հանկստին դատեն ի շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն - 70.

Ի ՉԱՓԷ ՀԱՆԵԼ – այս ջերմս լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ գմարմնոյն խառնուածքն ի ցափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օդոյն: – 32.

Ի ՊԱԿԱՍԵԼ ԱՌՆՈՒԻԼ – Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն արնու ... զիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ, և ի պակասելն էառ - 137. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի պակասելն արնուն ... ապա զիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, և ի պակասելն էառ - 138.

Ի ՊԱԿԱՍԻԼ ԱՌՆՈՒԻԼ - Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ արնու – 135. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն արնու ... զիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ... ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ – 138.

Ի ՊԱՏԵՉ – Ապա թէ ուժն կարող լինի, ժամանակն և ժամն ի պատեհ լինի, իւր առաջին ստածումն այն է^ա որ ի բասիլիկէն երակ արնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49.

Ի ՊԱՏԵՉԻ – Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է^ա որ իշու կաթն տաս – 51. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես զարոյնն^ա որ յաղթեալ է, երակ առ, և կերակուրք հով և ի պատեհի ուտէ - 73.

Ի ՊԷՏՍ - Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա արնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ. երբ ի պէտս անկանի որ յայս ցաւերս, առցէ սմանէ ըստ ուժոյն – 149.

Ի ՊԷՏՍ ԱՆԿԱՆԵԼ - երբ ի պէտս անկանի որ յայս ցաւերս, առցէ սմանէ ըստ ուժոյն – 149.

ԻՊԻՆ – Մահամատ Իպին Զարարիան ասէ – 23.

ԻԶԱՆԵԼ – զձեռսն և զոտսն աղէկ աճռել տալ, որ շոգիքն ի վայր իջանին - 20. Բայց սլին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ խլտն, որ է նիւթն – 48. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի

սուր գիճութենէրոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ – 48. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրամին լինի, և հետ զուգամին, կամ հետ շատ նուզլայի, որ ի գլխոյն իջանէ – 49. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի, որ է շաւսայ, և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ - 54. այլ հաւու ձագ մի՞ տաս կերակուր, և ոչ տուռայճ, մինչև իջանի ջերմն - 84 և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոզն սև լինի, զի եփեցաւ սև մաղձն, որ է սաւտայն, և իջանէ հետ գոզին – 115. տուր գդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ գղափտին կուրսն ... որ հիւանդութեան նիւթն ընդ գոզն իջանէ – 130.

ԻԶԱՆԻԼ – Եւ ի նոպային իջանիլն՝ իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մեջ ջերմանն – 114.

ԻԶՈՒՑԱՆԵԼ – Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի, և նոյնպէս ճուլապով խառնել, տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ, շատ օգտէ: – 97. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոնին հապն տուր, որ զբնութիւնն լուծանէ, և զհիւանդութեանն զգլուխքն ի մարմնոյն իջուցանէ: – 112. և գոզին յորդորիլն իջուցանեն զհիւանդարար նիւթն – 131.

ԻԶՅՆԵԼ- տուր զսրքնճպինն, զի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն, և զգոզն յորդորէ ... և իջցնէ զգէճ նիւթն: - 83.

Ի ՍԻՐՏ ԵԼԱՆԵԼ – Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն - 38. և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիրտ ելանելն - 93.

Ի ՍԻՐՏ ԵԼՆԵԼ – Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սզալն – 6. Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո – 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիրտ ելնելոյն լինի: - 16.

Ի ՍԻՐՏ ՀԱՆԵԼ – Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի, կամ ի սիրտ հանեն – 136.

ԻՄԿ¹ – սա մխիթարէ զբժիշկն ուսմամբ. իսկ զհիւանդն առողջութեամբ՝ ողորմութեամբ
և օգնականութեամբ արարչագործին աստուծոյ: - Բ. Իսկ առաջին պատճառն այն է՞ որ
ջերմն այն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. իսկ ջերմս բովանդակ ընդ
ամենայն մասունս մարմնոյն լինի: - 2. Իսկ երրորդ պատճառն այն է՞ որ ջերմանն
սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են – 3. Իսկ այն
ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասէն - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն որ
պատճառքն գիճութիւնքն լինին, որք են չորս նիւթն, բորբոսային ասէն - 4. Իսկ այն ազգ
ջերմն որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռուն լիւթլօն ասէ - 4. օրինակ
է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն. իսկ ջուրն գիճութեանցն, որք են չորս նիւթքն: - 4.
Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն. իսկ
զջուրն ի գճութիւնքն, որք են չորս նիւթն – 5. իսկ զօդն ի յերեք շունչն, զոր անուանեն
երեք հոգի: - 5. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի. որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելանելն կամ
սգալն ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է նոցա: - 6. Իսկ այս հիւանդութիւնս շոյտ յաղթէ
լերդին – 7. Իսկ ում այս ջերմս հանդիպի, զլուխքն տաքնայ և կաշին զլիտոյն – 8. Իսկ այս
ջերմս որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն – 10. Իսկ սորա կաշուն
չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով - 12. Իսկ չորային ձիթերովն մի՛
օծաներ զմարմինն – 13. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր
ստածումն այս է՞ որ յառաջ երակ առնու - 14. իսկ ողջութիւնքն՝ իւր նմանեօքն պահի: -
15. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՛ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն – 16. Իսկ որ
պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. իսկ այն որ
տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն, և տկարացուցանէ զհոգին: - 18.
Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո, իսկ էթէ ձմեռն լինի. ի տաք տունն կենայ – 19.
Իսկ այս ջերմս ի զգայական հոգւոյն հանդիպի – 20. Իսկ յառաջ զգայլսն յիշեցաք – 22.
Իսկ յառաջ ելընդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է – 22. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՞
որ ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին ելանեն ի մարմնոյն - 23. Իսկ
իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն – 23. Իսկ զայս ջերմս
վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մամնոյն ի չոր և ի պինտ
յանդամունսն - 35. իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի – 35. Իսկ բերեմ ես այս բանիս

ընկեր և օրինակ, որ ընթերցողին դիւրաւ լինի: - 37. Իսկ երկրորդ ցեղ հալւումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալւումաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի յերևան և այլ ի բաց լինի: - 38. Իսկ երրորդ ցեղ հալւումաշն, զոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր – 43. Իսկ երկրորդ ցեղ հալւումաշն, որ է բարակն, նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի, և մարմինն նօսրանայ և բարկնայ– 47. Իսկ էթէ երրորդ հալւումաշն լինի, զոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զմիսն, և զչորրորդ բնատրական գիճութիւնն - 47. Իսկ երրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու զնոպայն – 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու զնոպայն – 59. Իսկ սաւտային ջերման նոպայն շատն քսան և չորս պահ լինի – 60. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերման նոպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարաք - 62. Իսկ երկրորդ դէմսն այն է՞ որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. Իսկ ես այդ իրացդ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65. Իսկ նշաննին՞ որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ՞ այս են, որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին, և խնծորքն - 66. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի – 72. Իսկ այն ջերմն որ զկնի ծաղկին լինի, իւր նշանն այս է՞ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս՞ որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի ... ընծայի իւրմէն ջերմն, որ իմանայ իւր տերն զցուրտն ցնէրքսէ – 88. Իսկ այն որ ցնէրքս ի յերակն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՞ զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Իսկ այն պալղամն՞ որ ի ստամոքացն ժողովի և բորբոսի... ընծայի իւրմէն ջերմն - 88. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս - 90. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն – 90. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն – 91. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և

պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 92. Իսկ խարտէշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ - 93. Իսկ այն իրուին^ա որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են, որ են այսոքիկ - 93. Իսկ էթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տեստատէօսն, որ օր ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. Իսկ էթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ - 94. Իսկ մէք յառաջ զկիստակ ջերմանն զստածումն և բժշկելն յիշեմք - 94. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ եփելոյն - 99. Իսկ թէ վերաբերութիւն տայ այրնել, պատեհ է: - 101. Իսկ նշանքն զամեն մէկ ի յառաջ քան զայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: - 102. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւնն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ - 102. Իսկ էթէ յերկարանայ այդ հիւանդութիւնդ, ապա տո՛ւր զսապոն^ա զոր ըռազիանի ջրով ... թրջած լինի - 102. Իսկ էթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտեստատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասէ - 103. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... տուր զտապաշիրին դուրսն - 104. Իսկ հովութիւն ներգործող է տկար - 109. Իսկ տոփտէօսն՝ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն - 110. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^ա նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 113. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են - 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ զոսքն, և զկաղամբն - 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, այս են: - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցաւ՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն ... ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել ... գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է - 121. Իսկ Բազարատ և Գազենոս ասեն - 122. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. Իսկ այն մարդիկն^ա որ հիւանդութեան

սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն ջերմն - 126. զի չօրեքօրեայն^ա որ է տետտատէոսն, այլ շուտ արձակի, հսկ այս ջերմն այլ յուշ, զի իւրեանց նիւթն հաստ լինին և այլ պինդ: - 130. հսկ գոր հինգօրեայ կոշեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. հսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ գտետտատէոս ջերմանն լինի, որ է չօրեքօրեան – 131. հսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ յերևան - 131. հսկ այս ջերմն յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիւր նոպայն - 132. հսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. հսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն – 132. հսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^ա որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. հսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա որ զհտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. հսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 134. հսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ - 135. հսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն - 135. հսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու – 135. հսկ բժշկին պարտ է քննել և իմանալ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն – 135. հսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է^ա որ չլսէր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ^ա կերակրելով և ըմպելով - 136. հսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի այն է՝ որ ի բժշկէլն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136. հսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. հսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, զհտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. հսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. հսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա զհտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. հսկ յորժամ տեսանէ^ա որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին, միացեղ դադարեն ... ապա զհտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. հսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս

պատահմունքս ի պակասելն առնուն... ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ ... ժամանակն լինի: - 138. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին - 140. Իսկ ի յաշնան եղանակն^ա և ի ձմեռան, և ի հով աւորքն^օ իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջնութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն՝ բուրհանն է - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւորքն ուրդին, յերկար քաշեն - 140. Իսկ ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, իւր ողջութեան պատճառն եփիլն է խլտին - 140. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն - 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^ա որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն - 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդին շարժելոյն այն է, յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի ... նա այդ ամէնտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ - 143.

ԻՄԿ² – Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի երքսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ ի զայն իսկ յար ասեն - 63.

ԻՄԿ ԵԹԷ – Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո, իսկ եթէ ձմեռն լինի. ի տաք տունն կենայ - 19. Իսկ եթէ երրորդ հալնմաշն լինի, զոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զմիսն, և զչորրորդ բնաւորական գիճութիւնն - 47. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տետռատէօսն, որ օր ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ - 94. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Իսկ եթէ յերկարանայ այդ հիւանդութիւնդ, ապա տո՛ւր զսապոն^ա զոր ըռագիանի ջրով ... թրջած լինի - 102.

Ի ՄԿԶԲԱՆ – Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկզբանն երակ առնուն - 78.

ԻՄԿ ԹԷ - Իսկ թե վերաբերություն տայ այրնել, պատեհ է: - 101. Իսկ թե սրությունն խիստ լինի ... տուր գտապաշիրին դուրսն – 104. Իսկ թե յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 113. Իսկ թե ընդ յառաջքն օր ընդ մեջ ջերմ է կալել ... գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտեշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Իսկ թե այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124.

ԻՍՊԻՏԱԿ – տե՛ս ՍՊԻՏԱԿ

ԻՍՊԻՏԱԿՈՒԹԻԻՆ – տե՛ս ՍՊԻՏԱԿՈՒԹԻԻՆ

ՍԻՊԻՏԱՃ – Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... Իսպիտաճ – 45.

ԻՍԸ – ա՛ն ափիոն և կակիկայ ... և Իսրոյ առջասպն – 74.

ԻՍԸՅ ԱՌՋԱՍՊ – ա՛ն ափիոն և կակիկայ ... և Իսրոյ առջասպն – 74.

Ի ՎԱՂՈՒԵՆԷ – Ապա թէ նոպայն Ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն – 95.

Ի ՎԱՅԸ – զձեռսն և զոտսն աղէկ աճռել տալ, որ շոգիքն Ի վայր Իջանին - 20. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնէս, մինչև Ի վայր Էրթաս – 34. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին ... և կոպքն թուլանան, և Ի վայր քաշվի – 39. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն Ի վայր Իջանէ - 54. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն ... և արգիլեն զշոգիսն Ի վայր վաթելոյ և ելանելոյ – 68. զայսոնք եփէ ջրով, և ծեփէ՝ որ գնիւթերն Ի վայր քաշէ: - 69. և այլ կուլինի՝ որ Ի վայր Լուծանի մաղձն – 91. Խառնէ, և ի կրակէն Ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126. այս ջրովս աղէկ աճռէ զթրջած դեղերս քամէ ընդ ձարեմաղ Ի վայր – 146. աճռէ և քամէ ընդ սուրբ քթեթ Ի վայր- 147. և հետ շող ճուլապ խմէ և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն Ի վայր Էլնէ: – 148. ծեծէ՝ որ ընդ մաղն Ի վայր Էլնէ – 148. և ձեռքդ աճռէ, և ընդ խոշոր մաղ Ի վայր անցո - 149.

Ի ՎԱՅԸ ԱՆՅՈՒՅԱՆԵԼ – և ձեռքդ աճռէ, և ընդ խոշոր մաղ Ի վայր անցո - 149.

Ի ՎԱՅՐ ԵԼՆԵԼ – Ա՛ն սերկևիլ կամ խնձոր, կտրե և եփե գինով, ծեծե՝ որ ընդ մաղն ի վայր էլնէ – 148. և հետ շող ճուլապ խմե և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի վայր էլնէ: – 148.

Ի ՎԱՅՐ ԵՐԹԱԼ – Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնես, մինչև ի վայր էրթաս – 34.

Ի ՎԱՅՐ ԻԶԱՆԵԼ – զձեռսն և զոտսն աղէկ աճռել տալ, որ շոգիքն ի վայր իջանին - 20. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ - 54.

Ի ՎԱՅՐ ԼՈՒԾԱՆԵԼ – և այլ կուլինի՝ որ ի վայր լուծանի մաղձն – 91.

Ի ՎԱՅՐ ԿԱԼ – խառնէ, և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126.

Ի ՎԱՅՐ ՎԱԹԵԼ – և արգիլէն զշոգիսն ի վայր վաթելոյ և ելանելոյ – 68.

Ի ՎԱՅՐ ՔԱՇԵԼ – զայսոնք եփե ջրով, և ծեփե՝ որ զնիւթերն ի վայր քաշէ: - 69.

Ի ՎԱՅՐ ՔԱՇՎԵԼ – Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին ... և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի – 39.

Ի ՎԱՐ – և առ ի վար՝ որ յեփչի – 147.

Ի ՎԵՐ – Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր էլանէ կամ ի ներքս հաւաքի - 13. և ի գինոյ պատրաստել ... զի շուտ էլանէ ի վեր ի գլուխն – 16. և հազալովն և ի վեր քերելովն խոցնէ, ի շարաւ և ի յարին դարձուցանէ, և տկարացուցանէ զհիւանդն զերդ հալմաշ ջերմն – 53. Ապա զհտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^a մինչև ի քսան տարին – 65. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. Ապա թէ նոպայն ի վաղուենէ բոնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն, զի ի վեր ձգէ – 95. Այլ իւր սկիզբէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ^a եփել զհիւանդութիւնն - 135. զի ի քսան օրէն ի վեր յամեն

եւթն օր լինի բուրհանն ի քառասուն օրն: - 141. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ - 148.

Ի ՎԵՐՍՅՅ ¹ - և արկ ի վերայ գլխոյն ի հով ձիթերոյն: - 7. Եւ երբ թողու ջերմն, և լերդն տաքութիւն մնայ, ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր - 8. Եւ երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր - 8. եղարկեալ ած ի վերայ գլխոյն մանուշակի ձէթ և լիլուփարի ձէթ - 8. և առ քթան կտաւ և ի դեղ թաց, և ի վերայ գլխոյն դիր - 9. Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ...զկուրծսն իւրովն օծանէ բաւական է և օգտակար օգնութեամբն աստուծոյ: - 9. Բայց զգլուխն ի վերայ այս շոգոյս ունել պարտ է - 10. զայս զամէնս եփէ ջրով, և զգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ: - 10. և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ - 11. և երբ զձեռդ ի վերայ մարմնոյն դնես, մինչև շաղնայ, ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն - 12. զայս զամէնս յիրար խառնէ, հար աղէկ, և ի վերայ գլխոյն դիր: - 17. զայս զամէնս անուշ և քաղցր ջրով եփէ, և ի վերայ գլխոյն դիր - 21. Բայց ի վերայ ցաւցած տեղացն անճար սպեղանի դիր - 23. զայս զամէնս յիրար խառնէ, հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ - 24. և ի վերայ լերդին հովային սպեղանիք դիր, օգտէ: - 30. և ի վերայ ստամոքացն սպեղանի դիր - 31. ապա ա՞ռ սանտալ և քաֆուր և ի վարդէջուրն խառնէ, և յար ի վերայ կրծոցն պահէ - 32. Եւ ա՞ռ քթան կտաւ, վարդէջրով քաֆուր տրորէ ... և ի վերայ կրծոցն և սրտին դիր - 33. երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ որ վաթի - 41. ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. հով ջուր խմէ քիչ քիչ, և թանայ քթան ի վարդէջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ, և դնէ ի վերայ կրծոցն - 46. և հով սպեղանին ի վերայ կրծոցն դնէ - 46. և հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ, և ի վերայ սրտին և լերդին պահէ - 48. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և ի վերայ կրծոցն դիր - 54. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենէն ... նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ - 65. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ - 67. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 67. զայս զամէնս յիրար խառնէ, և ի վերայ գլխոյն դիր: - 68. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի ... աղջկան մօր կաթն կթել

տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դեղերն^a որ այլ յառաջդ ասացաք: - 68. Ապա թէ զուխն գէշ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. զայսոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ – 68. զայս զամենս յիրար խառնէ, և ի վերայ ճակատին դիր և ի վերայ գլխոյն – 69. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ, և ոսբան ալուր ջրով շաղված: - 69. Եւ զայս տլէն ի վերայ այտոցին դիր: - 72. Ա՛ն հայ կաւ և զառնալեզուի ջրով ... տրորէ, և ի վերայ այտոցին ի բանի պահէ: - 73. Եւ զայս տլէս ի վերայ այտոցին դիր, զի շատ օգտակար է: - 73. զայս զամենս աղա՛ և մաղէ, և խաշխաշի ձիթով շաղէ, և ի վերայ տեղացն սպեղանի արա – 74. ա՛ն Ասպահանի ծարիր քար, և ի վերայ խոլոզմիկի շփէ, և տրորէ այս ջրովս – 76. և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ, և ի վերայ խոլոզմիկին կաթեցո – 77. Ապա թէ զլիսացաւութիւն հանդիպի, զզուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. Ապա թէ լիսացաւութիւն հանդիպի ... արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր ... և ի քիթքն ձեթ մի^o տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 83. և իւր ուժուորութեանն պատճառ՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չծանրէ ի վերայ ուժոյն և յաղթ – 91. Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի ... տո՛ւր որ ծամէ այգոյ խաւրձիլ ... և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով, և ինձորի ջրով - 96. Ապա ա՛ն սանտալ ... և ի վերայ սրտին, և ի վերայ լերդին տլէ արա, օգտէ: - 98. ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյս, և արկ ի հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի, և հար հաւանի կոթովն աղէկ - 101. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր ... որ չծանդրէ ի վերայ հիւանդին – 104. Ապա պատեհ է որ բարունիճ առնուս և աքլել մելիք. եփէ ջրով, և զզուխն ի վերայ շոգոյն կալ – 105. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. Ա՛ա ա՛ն սանտալ սպիտակ ... և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106. և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին, նա նոր նիւթն ընծայէ, և նոր հիւանդութիւն կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. նոյնպէսն զհիւանդութիւնն նորէ և կրկնէ ի վերայ հիւանդին: – 136. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին: - 136. եփէ ու քամէ ի վերայ կոշկոռ մի շաքարի – 147. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ զերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փոքոյն կապէ – 148. Եթէ խոստուկ ունենայ ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եոցո և քամէ ի վերայ տասն դրամ շաքարի – 148.

Ի ՎԵՐԱՅՑ՝ - և հետ այսոր գայտոցն հովացո հովային դեղերով և օժանելով և ի վերայ դնելով զերթ զսանտալն և զշաֆիմամիսան և գառնալեզուն - 24. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր կամ սերկևիլի կամ ադտորի ջուր - 45. և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր - 51. գայս ամեն ի յաման մի արկ, և հինգ լիտր ջուր արկ ի վերայ - 52. Ապա թե շատ ի փաղաղս կենայ ... և փորն ուռչի, որ երբ ի վերայ զարկանես, նա դաբդաբայի ձայն տայ, ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ - 70. և ապա զբացող դեղերն մորհամ առնէ, և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ - 75. գայս ամենս քացախով և ջրով շաղւէ, և ի վերայ սպեղանի դիր - 75. գայս զամենս աղա՛ և մաղէ, և շնխաղողի ջրով շաղւէ, և ի վերայ դիր: - 75. գայս զամենս աղա՛ և մաղէ, և կտաւաստի լուղապով շաղւէ,, և ի վերայ սպեղանի դիր - 76. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր - 101. զամենս եփէ, և քամէ ի վերայ հնգետասան դրամ խիարշամպէի միջոց - 117. տուր աղի ձուկն ուտելոյ, և ի վերայ ջուր մի տաս խմելոյ - 118. և ա՛ռ ի յայտ ջրէտ հարիւր դրամ, և դի՛ր ի վերայ մթխալ մի աղցած մաղած սապո սուկուտրի - 127. և ի վերայ տաք ջուր խմէ - 127. Ապա թե յերկար քաշէ այս ջերմս, և ձմեռն ի վերայ հասանի ... ապա պատեհ է որ ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի ... կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ՝ զոր ատէ հիւանդն: - 136. գայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139. զամենս դիր ի լրտիկ մի, և ա՞ծ ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր - 146. և ձգէ ի ներք շաքար՝ որ քաղցրանայ, և լից ի վերայ երկու գդալ նշի ձէթ - 146. և ա՞ծ ի վերայ ջուր՝ որ ծածկի - 146. և ա՞ծ ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր - 147. և այդ ջրովդ աճոէ զթրջոցն աղէկ ... ի վերայ երկու նուկի նշի ձէթ, տուր յանուն Քրիստոսի: - 147. և ա՞ծ ի վերայ դգալ մի նշի ձէթ - 147. լից ի վերայ երկու հարիւր դրամ ջուր - 148. և լից ի վերայ բարկ քացախ գինոյ վաթսուն դրամ - 149.

Ի ՎԵՐԱՅ ԶԱՐԿԱՆԵԼ- Ապա թե շատ ի փաղաղս կենայ ... և փորն ուռչի, որ երբ ի վերայ զարկանես, նա դաբդաբայի ձայն տայ, ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ - 70.

Ի ՎԵՐԱՅ ՀԱՍԱՆԵԼ - Ապա թե յերկար քաշէ այս ջերմս, և ձմեռն ի վերայ հասանի ... ապա պատեհ է որ ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. գայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139.

Ի ՎԵՐ ԲԵՐԵԼ - և հազարովն և ի վեր բերելովն խոցցնէ, ի շարաւ և ի յարիւն դարձուցանէ – 53.

Ի ՎԵՐ ԳԱԼ - պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ և հետ շող ճուլապ խմէ – 148.

Ի ՎԵՐ ԵԼԱՆԵԼ – Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի -13.

Ի ՎԵՐ ԻԻՆ – իւր ստածումն այս է՝ որ ... զհովային ծաղկունքն ի վերնն և ի բոլորն շարեն – 32.

Ի ՎԵՐ ԶԳԵԼ – Ապա թէ նոպայն ի վաղուենէ բոնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն, զի ի վեր ձգէ, և պատճառ լինի գլխացաւութեան– 95.

Ի ՎԵՐ ՈՅ – և զայս զոր ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի բան տար – 8.

Ի ՎԵՐ Ջ - Իսկ երրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58.

Ի ՎԵՐ ՋՔ - և ի վերջն խիստ լինի և դիժար - 58. Ապա այն դէման, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւն, յառաջմէ մինչև ի վերջն նոյնպէս հաւասար մնայ - 65. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձեթ հասցնել, որ ի յառաջն և ոչ ի վերջն – 78. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն՞ որ գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106. պատեհ է՞ որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն օրինական՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջն յիշեցար – 133. և այս ջերմս ի տաք հիւանդութեանն ի վերջն լինի ընծայել – 133.

Ի ՎԵՐ Ջ ԳԱԼ – պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն՞ որ գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106.

Ի ՎՃԱՐ ԲԵՐԵԼ – այս ջերմն ի խիստ հովութենէ ընծայի, հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հասցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն - 40.

Ի ՎՃԱՐ ԳԱԼ – Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո - 9. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար – 14. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ գիճութիւն – 22. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառել հաւ պարկեշտ համեմով եփած, որ հիւանդին ուժն չպակասի, մինչև հիւանդութիւն ի վճար գայ: - 86. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով ... զոր նշաձիթով զուգած լինի՝ ի բանի պահէ: - 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՛ւր կերակուր զիրպած - 113. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՛ւր զիրպած - 113. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր – 122.

Ի ՎՃԱՐ ՀԱՍՆԵԼ – և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա – 128.

Ի ՎՐԱՅՆ – տե՛ս Ի ՎՐԱՆ

Ի ՎՐԱՆ, Ի ՎՐԱՅՆ – Եւ յորժամ ջերմն յանգահի, ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջուր ի վրան լնէ - 26. զայս զամենս յիրար խառնէ, և ի վրան տլէ արա: - 73. Բայց ի բաղանիս մտելն և աճրռելն օգտէ, քան ի վրայն ջուր ածելն: 125.

Ի ՏԵՂԻ - Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ձեծած նոան ջուր տուր – 108.

ԻԲ¹ – Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իքացո – 5. զի բաղանիքն յերեք իքոյ կատարի, որ են որմունքն, ջուրն և օդն - 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իքաց են շինեալ – 5. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իքաց - 8. և յամենայն ի տաք իքաց պատրա՞ստ կալ - 9. Եւ երբ ի բաղանեացն ելանէ և ի անուշահոտ իքվին հոտոտայ ... օգտակար է: - 11. և հետ այնոր ի բան տանել զայն իքվին^a որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան - 14. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն զլուխքն չէ ի յայն իքացն

որ բաղանիքն արձակէ, մ^օի տաս կերակուր - 14. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... զերդ
 զմանուշակն և ի նոնֆարն ... և այլ ամենայն իքք որ նման են նոցա: - 17. և մէկայլ
 հոգսն ամենայն իքօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն
 սրտին յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իքս: - 18. և պատրաստ կալ յամենայն
ի տաք և ի չորային իքաց - 19. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ
 ամենայն իքք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19. և ի յայն իքվին զըմբաղիէ^ա որ ցնէրքսէ
 ուրախութիւն բերէ: - 19. և յամենայն իքաց՝ որ չորութիւն ընծայեն՝ պատրաստ կենայ: -
 21. ի մսէ և ի քաղցր իքաց պատրաստէ - 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի,
 զհով և զգիծային իքվին ի բան պահէ - 30. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է^ա որ
 բնական գիծութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն, հանց որ չիմնաց իքք: - 39.
 և հաւասար ամենայն իքք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնեն և չորացնեն
 զնարմինն շատ: - 40. զկերակուր շատ թող չուտէ, մանաւանդ ի յամոռն աւուրքն^ա և
 յամենայն տաք իքաց պատրաստ կենայ - 46. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իքօք
 ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ
 կերպ կամ ի յայլ ցեղ իքք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի
 խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Իսկ ես այդ իքացդ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք:
 - 65. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի այն մտպուխն թմրինդի և
 դամոյնաչիր. զի մուզ իքքն անցնէ զմաղձին սրութիւն: - 67. Ապա թէ արիւն չկարէ
 հանել, գայն գիքուին^ա որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^ա ի բանի պահէ - 71. Իւր
 պատճառն ի վերկու իքաց լինի - 74. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով
իքաց պատրաստ կենայ - 78. Մէկ պատճառն այն իքլին են^ա որ բնութեամբ լինին - 80.
 Եւ երկրորդ պատճառն այն իքլին լինի, որ չեն բնութեամբ - 80. Եւ երրորդ պատճառն
 այն իքլին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. և իւր նշաննին յերեք իքաց
 լինին - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իքլին լինին, որ չեն բնութեամբ - 90-91. Մէկն այն
 իրուին են՝ որ բնութեամբն լինին - 91. զի այս ամենայն իքուիս և իւրեանց նմանիքն
 տաքցնեն զնարմինն և չորացնեն - 91. Իսկ երրորդ նշաննին այն իքուին լինին, որ ի
 դուրս են ի բնութենէն - 91. մէկն՝ որ չորութիւնն ի վիքացն ի բնութիւնն լինի և
 խառնուածքն - 92. Զի կան իքուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք - 92. Եւ

այլ կան իրուի՝ որ իրեանց բնութիւնն և խառնուածքն տաք են և զհճային – 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին – 92. Իսկ այն իրուին, որ իրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, և բնութեամբն զհճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին, որ իրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ – 92. Այլ ի յառաջոյ յիշեցաք գիրուին^a որ բնութեամբն են, և զոր չեն բնութեամբ, և զորս ի դուրս են ի բնութենէ - 93. Իսկ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են – 93. Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ, վեց են – 93. Իսկ այն իրուին՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են – 93. Ի հով և ի զհճային իրուին յարենայ ուտելով և խմելով – 98. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետտատէոս ջերմանն արա: - 104. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տաս ... և ոչ այլ խիստ հովային իրք - 104. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զզհճային իրուին ի բանի պահէ – 108. և ամենայն իրք^a որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և զհճացնեն, օգտէ նորա – 108. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ զմարմնոյն խառնուածքն հով և գէճ այրնեն: - 108. զի այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք – 108. զի երբ իրքն ի լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. և այլ ամենայն իրք^a որ զմարմինն հովցնէ, օգտէ: - 122. զի ամենայն իրք^a որ զհճութիւն ունի ի բնութիւնն, կամ ի յէութիւն, բորբոս ընդունի - 122. և պատրաստեցո ի խոզի մսէ, և յամենայն իրաց^a որ թանծր դորկուտ են, և յուշահալ, և յամենայն իրաց՝ որ հով են և զհճային - 125. և պատնճան, և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ – 129. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն, զոր ի յառաջոյ յիշեցաք ամենայն իրօք - 130. և պատրաստեցո և ի յամենայն իրաց՝ որ պալղամն այրնեն և սաւտայ – 130. և վասն այտոր պարտ է^a որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^a որ խասիաթով օգտեն - 131. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ – 131. այլ պատեհ է^a որ յուզեն և պէտ այրնեն գիրուին, որ խասիաթով օգտեն - 133. և հիւանդն չզգայ և չիմանայ ոչ ինչ իրք զկատարելն: - 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն

է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^a որ փոխեցաւ ի յայլ հրք: - 134. Եւ կամ հրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի – 136. և կամ իւր թպտիրն հրք մի թոյլ և դալատ լինի – 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի այն է, որ ի բժշկէն և ի ստածէն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի, գերդ ահոկոյ և վնասակար հրք լինի տվել հիւանդին – 136. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման կատարիլն, և ի պակասիլ հիւանդութեանն, եթէ զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք հրք – 137. և այն հրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իւրական, գոր խասիաթ ասեն, գերդ ի ջերմերն՝ հագն և շնչոյն նեղնալն: – 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն հրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն հրք մի սակաւ երևնայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Այլ ասէ Գաղիանոս, եթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու հրք են – 140. մէկն այն՝ է որ բժիշկն յառաջագէտ լինի զայն հրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջնութիւնն իւրովն լինի – 140. Իսկ այն հրուին և պատճառն՝ որ ողջնութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն՝ բուրհանն է - 140. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զղէմսն ի տասն հրք այրնէ – 143. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծուէ և յաղի հրաց - 147.

ԻԲ² – Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ի յիք բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 16. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերակսն, և վերանայ յիւրմէն շոգի – 22. և զշոգիքն վարէ և հանէ յիւրմէն: - 22. և իք տաքութենէն զայս ջերմս յերևան է բերել: - 27. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիք սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցեւթն օրն - 86. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւնն այն է, որ բժիշկն իք մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն ո՛րն բորբոսեցաւ - 102. և քանի զիք չաքդ՝ սպիտակ մեղր առ ի յինքն խառնէ՝ – 149.

ԻԲԱԲ – Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէ լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի. թէպէտ և ընկերութեամբն ունին ընդ հրաք: - 18. Եւ այլ գիտացիր՝ որ այս նշանօքս, և այս օրինակովս, և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն, երբ խառնին ընդ հրաք – 110.

Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... գատամունսն քնդ իրար կրճտէ - 122. աղա ի հաւանն քնդ իրար - 148. և եփէ զմեղրն և զխնձորն քնդ իրար - 149.

ԻՐԱԻԻ - և այս է իրաւի իմիտոյիտէօսն: - 110.

ԻՐԵՔ - և եփէ ինչոր երեքէն մէկն մնայ - 146.

ԻՐԻԿՈՒՆ - Եւ իրիկունն տուր խմելոյ զայս դեղս: - 50. տե՛ս նաև ՅԻՐԻԿՈՒՆ գլխաբառի տակ:

ԻՐՔ ՄԻ - և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և դալատ լինի - 136. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, զիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138.

ԻԻԲ - և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ - 2. նոյնպէս և զիւրեանց ստածումն և բժշկութիւնն իմանալ, և անսղալ ստածել և բժշկել: - 2. Այժմ պատմեմք գորպիսութիւն ջերմանն և զիւր գիտութիւնն, որ երեք ազգ են: - 3. Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն, որ են հոգի բնութեան, իւր տեղի և բնակարան լերդն է. և հոգի կենդանութեան, իւր տեղի և բնակարան սիրտն է. և հոգի զգայութեան, իւր տեղի և բնակարան գլխոյն առաջի փորոքն է: - 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն. զի իւր թուականն մի օր է: - 4. և զիւր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ - 4. և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն, զի ինքն շատ լինի, և իւր պատճառն դիւրին է, նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկելն դիւրին լինի - 6. իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 8. Ապա եթէ առնու վարդի ձեթ, ձիւնով կալ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ, նոյնպէս և զկուրծսն իւրովն օծանէ ... խիստ օգտակար է - 9. և այս ջերմանս տէրն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ, և իւր մաճասին երակն փոքր և յար լինի - 10. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի, և տաքութիւնն ի մարմնոյն շօշափելիքն պակաս լինի - 11. Եւ իւր ստածումն այն է՞ որ զմարմինն աճրռել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ, մինչև մարմինն աղէկ քրտնի - 11. իւր ստածումն այն է՞ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ - 11. Այս ջերմս լինի

յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով, և իւր կաշին խիստ չորանայ -12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի ... և իւր գոգին գոյնն սպիտակ լինի և նօսր: - 12. ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն, և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի, գոր արգելեաց ջուրն` իւր տտպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն խցկելով: - 12. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. ապա պատեհ է մեզ այսպէս այրնել իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. Եւ իւր ստածումն և իւր բժշկութիւն զերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. և իւր չարութիւնն ի հոգի զգայութեանն հասանի – 14. Եւ իւր նշանն այս է` որ մաճասին երակն փոքր լինի, և քիրտն չլինի – 14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է^a որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է^a որ յառաջ երակ առնու - 14. ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երկեցաւ ի գոգն և ի մաճասին երակն, դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. Ապա թէ գիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց, և զիւր ահոկն ցուցանէ առ հիւանդն, շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. և զամէն մէկի պատճառ իւր հակառական բժշկէ: - 15. Զերդ որ մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց, եթէ հիւանդութիւն` իւր հակառակովքն բժշկի. իսկ ողջութիւնքն` իւր նմանեօքն պահի: – 15. և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ, ցնորի և թուագարի: - 15. իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ամենայն դիմօք անուշացնես և խաղաղես զսիրտն - 16. Եւ իւր նշանն այս է` որ աչքն կամրի և բարձրանայ – 16. Եւ իւր նշանն այս է, որ աչքն ի յիր բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 17. Եւ իւր ստածումն այն է, որ եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ – 17. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^a որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո - 17. Ապա այն հոգսն որ ի յահէ լինի և յերկիւղէ, իւր նշանն այս է^a որ չորացնէ զմարմինն - 18. Եի իւր ստածումն այս է, որ զամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկես - 18. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիրեօք և ուրախութեամբն, որ դառնայ դարձեալ ի իւր որպիսութիւնն: - 18. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ – 19. իւր նշանն այս է` որ աչքն ցածանայ` ի գուրն անկանի – 19. Եւ իւր ստածումն այս է,

որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19. Ապա այն ջերմն որ ի ցանկութենէ և ի թուագարաց և ի բագում հոգւոյ ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդս և ի նոյն դեղերս է որ յիշեցաք: - 20. և իւր նշանն այն է, որ երեսացն գոյնն դեղին լինի. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է^a որ տքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. ապա վասն այդր պատճառանացդ ի իւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. և ի մերձաւորութենէ պատրաստեցո՛ւրնիկ, մինչև իւր առաջին բնութիւնն դառնայ: - 20. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն խորանայ, և գերդ ի գուբն անկանի - 21. Եւ իւր ստածումն այս է: - 21. յառաջ իւր ջրովն ծեփէ զգլուխն - 21. Մուսավային որդին ասէ, եթէ իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. և իւր պատճառն այն է^a որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն, որ է յաւելուած: - 22. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է^a որ ի բաղանիս մտէ - 23. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. և բժշկեա՛ւր զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն, գոր գրած է իւր դուռն - 23. զիւր ամենայն թպտիրն պարկեշտ արա - 23. բայց հանց ջանա՛ որ բնիկ չի հովցնես զտեղին, որ չխափանէ զցաւն յեփելոյն և իւրն հմտութիւն տայ: - 23. Այլ զճանապարհն^a որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ, մինչև իւր հովութիւնն խորու և ներսի հատակն հասնի - 23. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի - 23. Իսկ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն - 23. Մատային ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ երակ առնէ և զարեջուր խմէ - 24. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ, և ծարաւն շատ լինի - 25. իւր ստածումն այս է - 25. Եւ իւր թպտիրն այն է^a որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. և զգարեջուրն ի բանի պահէ իւր հաւիճնովն, օգտէ: - 25. իւր ստածումն այն է^a որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով - 25. իւր ստածումն այն է^a որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով - 25. իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն իւր ժամն չիհանդիպեցաւ: - 26. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն անդամք թուլանան - 26. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիայ տաս զարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. իւր ստածումն այն է^a որ հով ջուր խմէ, և

գմրգանց ջուրն ի բան պահէ - 27. Իւր նշանն այս է^ա որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի - 27. Եւ իւր ստածումն այն է^ա որ գմարմինն հանգիստ պահէ – 27. Մահամատ Չաքարիան ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^ա որ եղկ ջրով լվացվի – 28. Բագարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի - 28. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիւք մարմնոյն գերդ լար քաշած լինի – 28. Իւր ստածումն այս է– 28. Փօլոսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, գոր ի հովէ լինի, գրեցաք իւր դուռն ի լման – 29. և աստ գրենք զիւր ստածումն՝ որ է այս: - 29. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ յանօթուց ճուլլապ խմէ – 29. զիւր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի - 29. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ ի կիֆալէն երակ առնես – 30. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս – 30. իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես – 31. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն - 31. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի – 31. և ստածէ զամէն մէկ իւր բժշկութեամբն, որպէս յիշել եմ - 31. Եւ իւր ստածումն այս է – 32. Մասուային որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ սրտին ուժ տաս – 32. և բնութիւնն յիւր եփելուն ձանձրացեալ լինի: - 33. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է - 33. Բայց իւր ստածումն այս է՝ որ չիշտապի – 33. Չայս գիտացիր եթէ քանի^օ ազգ են և ընդ քանի^օ ցեղ բաժանին, և զիւրեանց պատճառն և գտեղին, եթէ ո^օր և ո^օրպէս լինի: – 35. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ձերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց, երբ իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն և յար ցաւելոյ ցեղաց մի մարմնոյն: – 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփութ են՝ զատ ի յերակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ... և իւր ստածումն և բժշկութիւնն դժար լինի: - 37. Չի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար^ա որ այն

մարմինն դարձեալ յիւր ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ -37. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ որ ձօնիւ դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. Նոյնպէս և այս ջերմն՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37. Չայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն՝ նուազի և հատանի իւրիմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերնն: - 37. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն ... ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն – 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն, և վատթարէ զիւր պայծառութիւնն և զճուղսն - 37. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն - 38. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. Եւ իւր նշանն այս է, որ տաքութիւնն միացեալ լինի, և իւր գոյնն թառժի ... և ի յիւր շօշափելիքն գտանես սուր տաքութիւն – 38. և իւր մաճասին երակն չիգտուի ամեննին փարփուտ ի տաքութենէ: - 38. Բայց այս ջերմերուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է: - 38. և իւր տաքութիւն՝ զոր ասացաք՝ խաղաղ լինի և հանդարտ և սեղմ – 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն – 38. նշանն այս է՝ որ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն, և իւր տաքութիւն չլինի ուժով – 38. Եւ իւր մաճասին երակն վատուժ լինի և փոքր - 39. զի յորժամ ի կրին քարն ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. Նոյնպէս և այլ ասէ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն, և գտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. և իւր վկայ այն է՞ որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^ա որ յառաջն էր: - 39. Իսկ երրորդ ցեղ հալմաշն, զոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ զիճութիւնն^ա որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի, և պահած լինի - 39. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են, և սակաւ լինի յերակսն: - 39. Եւ իւր գոգին նշանն այն է՞ որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշեղ և զքերութս լինի ի մէջ կարուրային - 40. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են

ընկեր: - 40. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են
 ընկեր: - 40. և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ – 40. այլ վասն այնոր թողի
զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 40. գիտացիր որ էշն ճերմակ
 լինի ... և իւր կաթն իսպիտակ և հաւասար լինի – 41. և իւր գոգն իսպիտակ լինի և նօսր –
 41. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի գատ, և այնոց որ
 չունին երևան նոպայ, զոր այլ ի յառաջդ ասացաք - 41. Ապա առ իւր կաթնէն – 41. զիւր
 տունն և զպառկելիքն հով արա – 44. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի, և իւր կիսոյն
 չաք խնձորի ջուր. զայտոք ի մսի ջուրն խառնէ ... և ապա տուր կում կում որ խմէ – 44.
 դու իւր փոխան^a փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր – 45. Առաջին ցեղն, որ է
 թառամեցնողն, իւր պատճառն զերդ միօրեայ ջերմանն լինի. և իւր նշանն այս է՝ որ գոյնն
 դեղին դառնայ – 45. Սահակն ասէ՝ թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր խմէ – 46. Եւ
իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ գարեջուրն ի բան պահէ: - 46. Եւ իւր պատճառն այն
 է՝ որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մարմնոյն
 քաղեն և հատցնեն: - 47. Իւր ստածումն այս է՝ որ օրն երկու հեղ ի բաղանիս մտէ – 47. Եւ
իւր նշանն այս է – 47. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիւրահալ ուտէ –
 47. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ, տրտմութիւն և հոգս չիտանի. զի այս ամենայն
 և իւրեանց նմանիքն ահոկեն - 48. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ
 լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ – 49. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է^a որ մարմինն
 նիհարանայ - 48. իւր առաջին ստածումն այն է^a որ ի բասիլիկէն երակ առնուս – 49.
 զայս զամէնս հաւաքէ, և հարիրայ արա, զերդ որ իւր ռասմն է, և տուր – 50. Եւ կերակուր
 փերփերան տուր եփած ... և մաշ փերճոկած և աղընծած, և իւր ըմպելիքն կտրտած դդում
 – 51. Ապա թէ կարիք է որ ուժկորցնես զմարմինն, և իւր ջերմն չլինի ուժով, ապա
 տուռայճ տուր – 51. Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է^a
 որ իշու կաթն տաս - 51. և իւր նշանն այս է: - 52. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի – 52. և
 հուկնայ արա զերդ իւր ռասմն է – 53. և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի – 53. Եւ
իւր նշանն այս է – 53. Եւ իւր չողջանալոյ պատճառն այն է – 53. իւր ստածումն այն է – 53.
 և իւր ստածումն այն է՝ որ սպեղանիք ի բանի պահես – 54. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ջերմն
 ի յար լինի – 54. Եւ երբ այս հիւանդութիւնն հասանի ... իւր բանն դիժար լինի – 55.

Սկիզբն առնենք և ասենք զսինայիս ջերմն՝ որ ի յար լինի, և հանապազ է իւր տաքութիւն, և առանց նոպայի - 56. և իւր պատճառն այն է՞ որ արիւնն բորբոսի ի ներքս ի յերակսն: - 56. և իւր պատճառն այն է՞ որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56. և իւր վճարն ի բարի լինի, բայց յերկար քաշէ - 57. Արդ սկիզբն առնենք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասենք զբորբոսային ջերմերն, և զիւրեանց պատճառնին - 56. և իւր պատճառն այն է որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն - 56. և իւր պատճառն այն է՞ որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Պարզն մէն ասի իւր էութեամբն - 57. Այլ առաջի ցեղն սինէիսու է, որ յարեանն ի բորբոսելոյ լինի. յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 57. և իւր նուպայն յամէն օր լինի - 57. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի - 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի - 57. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ լինի - 57. և իւր նոպայն երկու օր ընդ մէջ լինին - 57. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. Մէկն այն է՞ որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. և իւր պատճառն այն է՞ որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն՞ որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. և երբ այն նիւթն՞ որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն՞ որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն՞ որ ցորուց երակացն լինի՞ բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն՞ որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Եւ երբ ի յարեանէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի. զի շատ է իւր չափսն ի մարմինն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի. զի իւր չափսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի - 59. և իւր պատճառն այն է - 59. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև եփի այն այտոցն և արձակի - 59. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի - 59. և երբ իւր չափսն սակաւ լինի, նա ուռչի այն անդամն - 59. և իւր խառնուածքն չոր է քան զպալղամին - 59. և իւր էութիւնն պարկեշտ է քան

գնոցա էութիւնն: - 60. և իւր պատճառն պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի – 60. և իւր պատճառն նիւթին հաստութիւնն և չորութիւնն լինի – 60. և իւր պատճառն այն է՞ որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ - 60. Ապա թէ ... իւր խառնուածքն տաք լինի և սակաւ դորկուտ, նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ի սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: - 61. և ի յար լինի իւր տաքութիւն, աննոպայ: - 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի իւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 62-63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս, որ ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն - 63. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն, և ի յանդամ մին վաթի, հու և շարաւ ընծայի իւրմէն – 63. Եւ յորժամ խարտեշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ տոհտուսն անուանեն – 63. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով, և օր մի կակուղ առանց նոպայի - 63. նոյնպէս ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Ապա այն ջերմն^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն, այլ հաւասար լինի իւր պնդութիւն և դիժարութիւնն: - 64. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. և ապա օր քան գոր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. Ապա այն դէմնն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն ... նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի և թողու: - 65. և ապա յաւելնայ օր քան գոր իւր տաքութիւն – 65. Ապա այն դէմնն, որ պակասեցնէ օր քան գոր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, որ օր քան գոր յաւելցնէ քիչ քիչ իւր տաքութիւն: - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, և ապա օր քան գոր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. գայս ամէնս եփէ, և ի բան տար զերդ իւր ռասմն է: - 67. ա՛րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձեթ ... և իւլեփն, այն մանտր ուռենիքն են՝ որ

անուշահոտ գայ հլրմէն – 67. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր, զի վնաս է հլրն: - 69. Իլր նշանն այն է, որ հլր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի – 70. Եւ հլր ստածումն այս է – 70. Մասրճուայն ասէ, թէ հլր ստածումն այն է, որ գարէջուր խմէ – 70. Եւ հլր առաջի օգտութիւն այն է – 71. Իսկ հլր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ, որ ընդ հլր խառնուածքն խառնեալ լինի – 72-73. Ապա թէ մաղձն զօրաւոր լինի, հլր ստածումն այն է՝ որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. Իլր նշանն այն է՝ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք լինի, այտոց առնու - 73. Եւ հլր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես զարոյնն՝ որ յաղթեալ է, երակ ա՛ռ - 73. Սահակ ասէ՝ թէ հլր ստածումն այն է, որ զայտոցն աղէկ շառռտէ, որ աւեր արիւնն հլրմէն արտաքս գայ - 73. Իլր պատճառն ի յերկու իրաց լինի – 74. Իլր նշանն այն է – 74. Եւ հլր ստածումն այն է - 73. Էհաննայ ասէ, թէ հլր ստածումն այն է՝ որ երակ առնու ըստ հիւանդութեան - 75. հլր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս կերակրի - 75. Իսկ մեր յիշելոյն գայս երեք ցեղ այտոցս՝ որ կոչի մաշարայ, և խումրայ, և փլեղմունի, վասն այնոր եղաւ, որ հլրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. հլր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. Եւ հլր նշանն այս է: – 77. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ հլր պատճառն յաւելի տաք և գէճ արենէ լինի, որ մարմնոյն յաղթէ: – 78. Էհաննայ ասէ՝ թէ հլր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի - 78. Եւ հլր նշանն այն է՝ որ ջերմանայ խիստ, առանց դողալոյ - 78. երեք օր երեք գիշեր ի յար լինի հլր տաքութիւն առանց պակասելոյ – 78. Եւ հլր ստածումն այս է – 78. Եւ վարդն՝ զոր հարսանիթէ ասեն, և աղանէաց տունն՝ քութէշ, նոյնպէսն հլր պատճառն արոյնն լինի, զերդ որ ծաղիկն է: - 79. և հլր ստածումն յար և ի մօտ է ի ծաղիկն: - 79. Մասուսայի որդին ասէ, թէ հլր ստածումն այն է՝ որ երակ առնու - 79. Մէկ պատճառն այն իրիւն են՝ որ բնութեամբ լինին, որ հիւանդին խառնուածքն հով և գէճ լինին. զի պալղամն յաղթեալ լինի հլր խառնուածոցն - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրիւն լինի, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն հլր ողջութեան շատակեր լինի և շատախում և որկրամով - 80. և հետ այն տաքութեանն զիճութիւն լինի. և հլր պատճառն պալղամն լինի: - 81. Եւ հլր գոգն հաղ մի նուար լինի և սպիտակ և դորկուտ – 81. Եւ հլր նոպայն յերկար քաշէ – 81. հլր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի, որ հլր հովութեամբն տկարացոյց զուծն և

հալեաց. և իւր շատութեամբն նեղէ զոյժ – 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^a որ երբ այս
 ջերմնս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային
 սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն: - 81. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի,
 նա իւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին
 բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամէնէտ զոր ասացաք: - 81.
 Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի – 83. և իւր նշանքն այս է: - 85. և ստածէ ըստ իւր
 նշանացն զոր երևենայ: - 85. Եւ իւրեանց նշանն այն է – 86. լինի՝ երբ բորբոսի իւր ջերմն՝
 խիստ դող ունի – 86. Եւ իւրեանց ստածումն այն է – 88. իւր ստածումն վերաբերութիւն
 այրնելն է – 86. իւր ստածումն այս է – 86. Ա՛ն մեղր և աղ ... և ընդ ներքոյ ի բան տաք՝
 զերդ իւր ռասմն է – 87. իւր ստածումն այս է՝ որ ի յանօթեց սրքնճուպին տաս – 87. Ապա
 թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թպտիրն այն է^a որ վերաբերութիւն այնէ, և կերակուր
 պակաս ուտէ - 87. Ապա այն որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^a
 զոր անուանեն անփիլիոս – 88. Իսկ այն որ ցներքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի
իւրմէն ջերմն^a զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի ...
 իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն - 88. Իսկ այն պալղամն^a որ ի
 ստամոքացն ժողովի և բորբոսի... ընծայի իւրմէն ջերմն, որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն
 ցներքսէ - 88. և իւր պատճառն այս է^a որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այն է
 զտաքութիւն - 88. Եւ իւր գոզն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն^a զոր
 անուանեն արիմեռինոս - 88. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան
 արիմեռինոս ջերմանն: - 88. Այլ ուրդի յայս ջերմն՝ որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն – 88.
 այլ դու մի՛ մտիկ դնես իւր նոպային – 89. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ – 88. և
 այլ կայ՝ որ յամէ իւր նոպայն քսան և չորս պահ: - 88. Բայց այս ջերմնս չքաշէ յերկար
 աւուրք, զի բնութիւն զշատն յաղթէ, և խափանէ զիւր գործն: – 88. Պատեհ է բժշկին որ ի
 յայս ջերմնս զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ – 89. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի
 յիստակ և ի յար կափսոս, որ է այրեցող, զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր
 տաքութիւնն - 90. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար
 տետռատէօսն, զոր երկուս կոչեն - 90. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին - 90. և իւր
 բորբոսն հաւասար ընդ ամենայն երակսն մարմնոյն լինին – 90. և անուանի յիստակ

երկու տետռատէոսն. զի իւր տաքութիւնն ի յար լինի: - 90. Բայց մէկ օրն թէթն լինի իւր տաքութիւն, և մէկայլ օրն շատ և մեծ – 90. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածքն՝ որ տաք և չոր լինի, և մաղձն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի – 90. զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն - 91. և իւր ուժուորութեանն պատճառ՝ մաղձին թէթնութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չծանրէ ի վերայ ուժոյն և յաղթէ – 91. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ գունձ – 91. Բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի. զի իւր խլտն թէթն է և պարկեշտ: – 91. Գոզն կրակի գունով լինի, և իւր հոտն նեխած – 91. Զի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք. Բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին - 92. Եւ այլ կան իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և գիճային - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին - 92. Իսկ այն իրուի^ա որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, և բնութեամբն գիճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ – 92. Իսկ այն իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք, և մարմնովն կակուղ լինին, ծորին և հոսին – 92. Իսկ այն իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ – 92. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^ա զերդ որ ասացաք, և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն, այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետռատէոս ասեն – 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով զտետռատէոսն, որ օր ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. մէկն այն է^ա որ խարտէշ լինի, և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի ... երկրորդն այն է^ա որ զաֆրանի գունով լինի, և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի ... և երրորդն այն է՝ որ քուռաթի գունով լինի, և իւր բնակութիւնն ի ստամոքն միայն լինի. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն և խստորն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 94. Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի^ա նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլերդն - 94. և իւր պատճառն այն է՝ որ այլ նիւթեր խառնին: - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ ջերմդ, իւր

նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ, և իւր նոպայնին այլ յաւելնան քան զեօթն նոպայն - 94. և իւր մաճասն փոփոխական և այլ և այլ ցեղ լինի - 94. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ - 94. և կայ՝ որ այլ աւելի և իւր եփելոյն երևումն յուշ լինի - 94. և իւր տաքութիւնն չլինի զերդ յիստակ ջերման տաքութիւն: - 94. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկեն զայդ ջերմդ, որ յիստակ կոչի. և չշտապին ի իւր բժշկութիւնն - 95. և իւր կերակուրն տուր աղտուրով, և հետէն պաքսիմատ կեր: - 96. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ իւր գլուխքն խարտէշ մաղձն լինի, որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի - 97. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի երկուտասան պահ: - 97. Եւ իւր նշանն այն է - 97. Եւ իւր ստածումն այն է - 97. Ֆօլօս ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ առնու ... և այն ջրովն զգլուխն ձեփէ - 98. տուր՝ գարեջուր՝ որ եփած լինի ըրզիանի տակի կեղնն և իւր հունդն - 102. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի - 102. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւնն այն է - 102. տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^a իւր նշանօքն - 102. Եւ իւր պատճառն անապակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և իւր պատճառն անապակ և յիստակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^a որ ի ներքս ի յերակն բորբոսի - 103. զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամէն մէկ ի իւր գլուխն զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ ի լման: - 103. Եւ իւր նշանն այն է - 103. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի շտապիս - 104. և ամենայն իրօք իւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետռատէօս ջերմանն արա: - 104. և իւր նշանն այս է: - 104. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ի յերկան բերէ, զոր զնուանեն սուր և այրեցող: - 105. Եւ իւր նշանն այս է - 105. իւր ստածումն այս է - 105. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. և տաս սրքնձային՝ որ իւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ - 107. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ մաղձն ի ներքս ի յերակն ընդ ամենայն մարմնոյն բորոսի - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ զայ: - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ զայ իւր նոպայն և դողացնէ ... և մէկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 107. Եւ իւր ստածումն այս է - 108. և իւր ջերմն ի յար լինի - 109. ափիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցներքս է իւր բորբոսն - 110. և իւր նշաննին ի յերկան գան - 110. և իւր նշանն այս է - 110. երբ վերանայ իւր

տաքութիւնն, ահոկէ հիւանդին - 110. և հլրեանց նշաննին յաղթէ մէկն մէկայլին, այլ
ամէն մէկ զհլրն ցուցանէ - 110. ապա տե՛ս, թէ ո՛ր նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին, և
երևեցուցանէ զհլր նշաննին, և զհլր պատահմունքն, և զհլր խապլիաթն, որ է առանձինն
հլր յատկութիւն - 110. Եւ հլր նշանն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի... և հլր ջերմն
սուր լինի, և հլր գոգն դեղին - 112. հլր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյդ՝ գոր
լիշեցաք: - 112. հլր ստածումն այն է - 112. և հլր երակսն յոյլ և յուշ լինի - 114. Իսկ այն
նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի, և
սաւտայն հլր խառնուածոցն յաղթեալ լինի - 114. Այլ հլրեանց նշաննին և վկայքն այդ
երեք ցեղ պատճառանացոյ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. Եւ ի նոպային իջանիլն հլր
ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մէջ ջերմանն - 114. և հլր գոգին գոյնն այլ և այլ ցեղ
լինի և հում: - 115. Ապա թէ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն հլրեանցմէ,
զիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալըս է, որ է յիստակ բնական սաւտայն: -
115. Երբ այս ջերմս յիստակ լինի, նա հլր նոպայն քսան և չորս պահ լինի - 115. և ամռան
աւուրքն այլ կարճ լինի հլր նոպայն: - 115. Եւ հլր գոգին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն
սպիտակ լինի և հում - 115. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ հլր գոգն սև լինի - 115. և հլր
կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի - 115. զի հլր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է
ի մարմինն: - 115. և հլր գոգին գոյնն դեպ ի յարեան գոյնն հակէ - 115. և հլր քունն շատ
լինի - 116. Եւ հլր նշանն այս է - 116. և զհլր նշաննին յերևան տեսանես, տո՛ւր
գարեջուր սրքնճուպինով - 116. զի արիւնն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ հլր տէրն
ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի - 117. և զհլր նշաննին յերևան տեսանես - 117. դիր գերդ
հլր ռասմն է: - 117. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտէշ մաղձին ի յայրեցոյն լինի, և զհլր
նշաննին տեսանես յերևան, տո՛ւր գարեջուր և սրքնճային - 119. և հլր նշանն այս է՝ որ
երկու օր հիտրաց նոպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի
կենդանեացն՝ որ առնուն խոտեր և դնեն հլրեանց տեղեստանն - 120. Մէկն՝ արիւնն
յորժամ այրի, հլր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն դառնայ - 121. Եւ հլրեանց նշանն այս է
- 121. Իսկ հլրեանց ստածումն այս է - 121. հլր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս - 121.
հլր ստածումն այն է - 122. Եւ հլր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն՝ անդամոցն
խաղալն խիստ լինի - 122. հլր ստածումն այս է - 123. հլր ստածումն այս է՝ որ ի սկիզբն

հիւանդութեան զբնութիւնն կակողցնես հալիլայով – 123. Իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն
 հիւանդութեան զբնութիւնն կակողցնես այս դեղովս: - 123. Իւր ստածումն այս է՝ որ Իւր
 սկիզբն թեթն մտպուխ տաս – 124. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն բնական
 սաւտային ջերմանն, և Իւր ստածմանն: - 124. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին
 այս են, որ Իւր առաջին պատճառն նշաննին այս ջերմանս – 124. Եւ Իւր նոպայն քսան և
 չորս պահ լինի – 124. պատեհ է որ զԻւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես – 124. նոյնպէս և
զԻւր զկերակուրն^ա քան զայն^ա որ էր սկիզբն, և քան զայն^ա որ այլ յետոյ այրնես: -125. այլ
 թո՞ղ լինի ըստ Իւրոյ սովորութեանն: - 125. ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր
 զերդ Իւր ռասմն է – 125. և Իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ
 օրն չգան: - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ Իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ
 քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. Եւ Իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մէջ
 գայ նոպայն – 127. և Իւր սկիզբն խիստ դող լինի, և երկար քաշէ – 127. և Իւր գոզն նօսր և
 սպիտակ լինի: - 127. Եւ Իւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ –
 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ – 127. Եւ Իւր
 ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն ատուրն ըռնանդին կուրսն տուր – 128. Եւ Իւրեանց
 պատճառն և ընծայիլն հաստ և պինդ սաւտայէ լինի – 129. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ
 լինի ի մարմինն, նա Իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն
 այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է և Իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. զի
 չորեքօրեայն^ա որ է տետռատէռն, այլ շուտ արձակի, իսկ այս ջերմս այլ յուշ, զի
Իւրեանց նիւթն հաստ լինին և այլ պինդ: - 130. վասն այդ պատճառանացդ գայ Իւր
 նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 130. Իսկ զօր հինգօրեայ կոչեն Իւր նշանն
 այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ Իւր նոպայն: - 131. Իւր նշանն այն է՝ որ
 հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. և զԻւր ջանքն աւելի ի սատակ
 սրքնճպինն այնէ – 131. Ահրիժենիոսն ասէ, եթէ այս ջերմս խիստ դողացնէ, և ի հետ Իւր
 տաքութիւնն նշան չլինի, և ի վճար ջերմանն տաքութիւն երկնայ ի մարմինն: – 131. Իւր
 ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ զափտին կուրսն - 131. Իսկ այս
 ջերմս յամենայն մետասան օր ապա բերէ զԻւր նոպայն - 132. և Իւր պատճառն
 սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի ... զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա Իւր նոպայն յուշ

գայ: - 132. և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն – 132. և երբ ջերմն վատուծ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն, և ստածումն ըստ իւրեանց իմաստութեանն: - 132. Ապա թէ ջերմն հին լինի, և իւր դողալն և ցրտանալն պակաս լինի, տուր գղեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133. և իւր սահմանն այն է՞ որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ՞ որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ՞ որ գիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս, զի իւրովն լինի յառաջագիտութիւն կենացն և մահուն: - 134. Նոյնպէս և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի – 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն. զի իւր գործոյն առին և իւր զանունն: – 134. Եւ իւր սահմանն այն է՞ որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ – 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ. զի իւր գործոյն առին և զիւր զանունն: – 135. Եւ իւր սահմանն այն է՞ որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի – 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն. զի իւր գործոյն առին և զիւր զանունն: – 135. Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ՞ եփել զհիւանդութիւնն - 135. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն. զի իւր գործոյն առին և իւր զանունն: – 135. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի - 135. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ, և հիւանդին ուժն զօրաւոր, նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի: – 136. և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և դալատ լինի – 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսէր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ՞ կերակրելով և ըմպելով - 136. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՞ որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի... գիտենայ որ

հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն ... հասաւ: – 138. Ապա թէ ...
 հիւանդն իւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ, գիտենայ բժիշկն^ա որ
 հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ – 138. Իսկ յորժամ
 տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս իւրեանց գորութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝
 որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ
 տեսանէ^ա որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց գորութիւնն ի լման հասանին,
 միացեղ դադարեն ... ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման և ի
 կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ
 հիւանդն իւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր
 նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի
 յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Վասն այդ պատճառանացոյ իւր եփելն յերկար քաշէ,
 և հիւանդութիւնն յուշ արձակի: - 140. Ի յամռան եղանակն^ա և ի տաք աւուրքն իւր
 նոպային ժամանակն կարճ լինի - 140. Իսկ ի յաշնան եղանակն^ա և ի ձմեռան, և ի հով
 աւուրքն^ո իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. մէկն այն՝ է որ բժիշկն
 յառաջագէտ լինի զայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջնութիւնն իւրովն լինի 140. Իսկ
 այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջնութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն
 բուրհանն է - 140. իւր ողջնութեան պատճառն եփիլն է խլտին, և արձակիլն: - 140. և
իւրեանց բուրհանն յերրորդ և ի չորրորդ օրն լինի – 141. նոյնպէս և գիւր
 կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 141. զայս զամենայն, և գիւրեանց
 նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն, վասն զի
իւրեանց արձակիլն բուրհանով լինին – 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն
 ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ, և իւր որթալն յար լինի և ի կից –
 143. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի և յոյլ ... այս
 ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ
 հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին ... այս
 ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ԻԻՐԱԿԱՆ – Եւ այլ փորձեցին որ առաջինքն. և զայս շատ են փորձել, զի խոզին ոսկրն՝
 երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմն ունի, օգտէ. այլ խասիաթն առանձինն ի

հւրական գործ գործէ: - 121. Խասիէթ զհւրական և զառանձին գործն է ի ասել, զոր անուանեն յատուկ: - 133. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է հւրական, զոր խասիաթ ասեն, զերդ ի ջերմերն՝ հագն, և շնչոյն նեղնալն: – 137.

ԻԻՐՈՎԻ – Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի. զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ հւրովի – 49.

Ի ՔՈՒՆ ԼԻՆԵԼ – Մասուսային որդին ասէ ... և յետ կերակրոյն ի քուն լինի: - 9. իւր ստածումն այն է՞ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ ... և ի քուն լինի որ քրտնի- 11. Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո ... և շատ ի քուն մի՛ տաս լինել: - 19. ապա վասն այդր պատճառանացդ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. Մասուսային որդին ասէ, եթէ իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. և ցերեկով ի քուն չի լինի – 21. Իւր ստածումն այս է, որ շատ ի քուն լինի – 25. ապա երբ ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. և ի բաղանեացն ետն ի քուն լինի – 26. Եւ երբ ջերմն վճար գայ ... և յետ այնոր ի քուն լինի – 28. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ, և շատ ի քուն լինի – 28. և ա՛ն աֆիոն և վարդէջուր, տրորէ, և զականջթոռն և քներն օծնէ, որ ի քուն լինի: – 30. և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, զերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել – 39. և շատ ի քուն լինելն օգտակար է: - 47. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն ... և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ և ի հանկիստ կալոյ: - 49. տե՛ս նաև ՔՈՒՆ ԼԻՆԵԼ գլխաբառի տակ:

Լ

ԼԱԲԼԱԲ – յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատուտակ, չամչով եփած ... տուր: - 117.

ԼԱԶՈՒԱՐԴ – Ա՛ն լագուարդ քար, սուրինճան – 144.

ԼԱԶՈՒԱՐԴ ՔԱՐ – Ա՛ն լագուարդ քար, սուրինճան – 144.

ԼԱԽԼԱԽ, ԼԱԽԼԱԽԱՅ – Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օձէ գմարմինն հով լախլախով - 44. և ի տանն ի յանկունն_դիր լախլախայ, որ ի հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած – 97.

ԼԱԽԼԱԽԱՅ – տե՛ս ԼԱԽԼԱԽ

ԼԱՅՆ – մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն – 12. և երակսն յուշ և լայն լինի – 116.

ԼԱՏԱՆ – և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով... և վարդի ջրով՝ որ է գուգճոյ, և սուք և քաֆուր և լատան - 96.

ԼԱՐ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են՝ որք են ոսկերքն և ջիլքն, կապքն և լարքն – 3. և որչափ կարէ՝ գուսանի և լարի և անուշ եղանակաց ձայն լսէ – 19. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիլք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի, և ի մարմինն չորութիւն երևայ – 28. Եւ իւր մաճասին երակն վատուժ լինի և փոքր. և երակին մարմինն պինդ լինի՝ որպէս զլար քաշած: - 39.

ԼԱԻ – զհլունս ողոշարին մանուշակի ձիթով լալ օձանէ – 29. զի հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լալ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123.

ԼԵԱՌՆ – ա՛ն սակաւ մի գուֆայ, և սակաւ մի լերին դաղձն – 100.

ԼԵԱՐԴ – տե՛ս ԼԵՐԴ

ԼԵԶՈՒ – Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՛՝ զոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. և այլ չլինի նշան՝ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գողոյալն և զծարաւն... և զլեզուին չորանալն և զսևանալն – 38. Եւ զայս հապս զիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ, զի օգտակար է սլին: – 51. զայս զամէնս աղա և մաղէ ... և ի յար ներքն ի լեզուին պահէ: - 51. Եւ երրորդ պատճառն այն իրիւն լինի, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն, և լեզուն քան զչաքն աւելի գէճ լինի – 80. և այլ որ լեզուն սև լինի, և խելքն ցրուած: - 90. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն փշանայ, և լեզուն խոշորանայ, և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն, և յետոյ սևանայ – 103. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն խիստ տաք լինի ... և լեզուն սև լինի – 105. և ոմանց տքնութիւն հանդիպի, և ոմանց ի լեզուն սևութիւն անկանի – 138.

ԼԵՂ – ապա հետ այնոր ա՛ն գղթոր^a որ ի քացախն թրջած լինի, և լեղ - 73.

ԼԵՂԻ ¹ – Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի -13. Ա՛ն փենիտ շաքար ... և պախրու լեղի – 67. և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի և ի լեղին – 94.

ԼԵՂԻ ² – Ա՛ն անխտն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ ... և լեղի նուշ կեղևած – 85. Ա՛ն լոք ընտրած ... օշինդր, լեղի նուշ կեղևած, լեղի խուստ – 146.

ԼԵՍԵԼ – տե՛ս ԼՈՍԵԼ

ԼԵՐԴ, ԼԵԱՐԴ - Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն ... որ են հոգի բնութեան, իւր տեղի և բնակարան լերդն է. և հոգի կենդանութեան ... և հոգի զգայութեան – 3. Իսկ այս հիւանդութիւնս շոյտ յաղթէ լերդին. զի այս ի ջերմս շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն – 7. ապա երբ ջերմն թողու պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին – 7. Եւ երբ թողու ջերմն, և լերդն տաքութիւն մնայ, ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. Այլ իշխան

անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լեքոն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն -13. և ի վերայ լեքոին հովային սպեղանիք դիր, օգտէ: - 30. և երրորդ^ա բնաւորական գիճութիւնն^ա որ լինի ի մարմնոյն միսն և ի փորոտիսն. որպէս լեարոն և փայծաղն, թոքն և ստամոքն - 36. և հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ, և ի վերայ սրտին և լեքոին պահէ – 48. Ապա թէ այս ջերմս, որ սինէհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի, կամ ի լեքոին այտոցէ, պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ ... տուր զսրբնճպինն, զի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն, և զգոգն յորդորէ, զլեքոին խցկելն և զերիկամացն բանայ, և իջցնէ զգէճ նիւթն: - 83. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքս ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտն լինին, և կամ ի լեքոին յերակսն ի ներքի դեհն, ուր փոսն է լեքոին - 90. մէկն այն է^ա որ խարտէշ լինի, և իւր բնակութիւնն ի լեքոն լինի – 94. և իւր բնակութիւնն ի լեքոն լինի և ստամոքսն – 94. Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի^ա նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլեքոն - 94. Ապա ա՛ն սանտալ, և քաֆուր, վարդէջրով շաղւէ, և ի վերայ սրտին, և ի վերայ լեքոին տլէ արա - 98. Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն, կամ ի ներքս ի լեքոին ի յերակսն, ուր լեքոին փոսն լինի ի ներքին դեհէն - 105. Ապա ա՛ն սանտալ ... և վարդի ջրով տրորէ և յինքն հին կտաւ քթան թաց, և ի վերայ լեքոին յար ի բան տար: - 106. Լեքոին և փայծղան պէտ արա ծեփելով – 125. Սրբնճպին տուր՝ որ լեքոն ու փայծաղն զօրաւոր մնայ – 128. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լեքոին, և կալուածոցն, և փայծղան, և յայտոցէն՝ որ լինի ի ստամոքբերանն, և ի լեքոն ի հին տաքութեանն, ի յարծուեցն՝ որ կոչի մսի արծուիք, և յորդէ ջրհեղն: – 145. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ի հին տաքութենէն, և ի յարականէն, ի լեքոին ցաւոյն, և ի կալուածոցն: – 146.

ԼԵՐԻՆ ԴԱՂԶ – ա՛ն սակաւ մի գուֆայ, և սակաւ մի լեքին դաղձն – 100.

ԼԻ – Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց ... զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն – Ա. և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ ստածումն միայն. և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և

ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. տե՛ս նաև
ԼԻ գլխաբառի տակ:

ԼԻԱՆԱԼ – իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի, և աչացն ... և ամենայն
մարմինն լիանայ: - 76.

ԼԻԼՈՒՓԱՐ, ԼԻԼՈՒՖԱՐ – Եւ երբ խաղղի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր
եփած լինի չոր մանուշակն ... և լիլուփարի ձէթ - 6. ա՛ն մանիշակ և լիլուփար և
պապունիճ – 9. ապա օժանել զմարմինն հով և զհճային ձիթերով, զերդ մանուշակի և
լիլուփարի և դդմի ձէթ – 19. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիլուփարի
շարապով կակղացո – 24. Եւ երբ ելանէ յաւազանէն, օժանէ զմարմինն լիլուփարի ձիթով
և մանուշակի ձիթով – 42. ընդ երկկածքն՝ օժանէ զմարմինն լիլուփարի ձիթով, և քաղցր
դդմի ձիթով – 44. Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ
կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուփարի ձիթով – 68. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի
գլխացաւութիւն ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... կամ լիլուփարի ձէթ –
68.

ԼԻԼՈՒՖԱՐ – տե՛ս ԼԻԼՈՒՓԱՐ

ԼԻՆԱՅ – Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ^ա որ քաղցր է^ա իւր
ստածումն այս է^ա որ ի յանօթեց սրբունճուպին տաս, զոր հնտանօք լինի զուգած: - 87.

ԼԻՆԵԼ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց, որ ի մանկութենէ սիրող էլէ
իմաստութեան և բժշկական արուեստից ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն – Ա.
Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց
- Բ. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի... զսեռ նոցա և զտարբերութիւն,
զտեսակ և զյատուկ զպատահումն, որք զկնի հիւանդութեանցն լինին: - Բ. և ոչ մի փոքր ի
հիւանդութեանցն դիպելոց. զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ,
զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ
հիւանդութեանցն: - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է^ա որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի
յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս - 2. իսկ ջերմն բովանդակ ընդ ամենայն մասունս

մարմնոյն լինի: - 2. Իսկ երրորդ պատճառն այն է^a որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորա, և ո՛րպէս լինի ջերմն և ուստի՛ց ընծայի: - 3. Եւ ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի - 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն որ պատճառքն գիճութիւնքն լինին, որք են չորս նիւթն, բորբոսային ասեն - 4. զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուկրիղայ կասեն - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիթկօն ասէ - 4. Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան զմի դժար - 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի ինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացոյ ի բնութիւն՝ եթէ ի միտ առնուս աղէկ և գիտենաս որ երբ յայն փութսն գիճութիւն լինի արգելած... և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի: - 5. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. մանաւանդ տեսանես մտօքոյ որ ճանապարհն մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին - 5. և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն, զի ինքն շատ լինի - 6. նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկելն դիւրին լինի - 6. և այլ որ ինքն լինի պատճառ այլ ևս երկու ջերմերոյն: - 6. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց կամ խիստ ցրտոյ - 6. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սգալն - 6. երեսացն և աչացն գոյնն կարմիր լինի. զի գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով, որ է տաք շոգիք: - 7. Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր, և սրքնճային որ շաքարով լինի արարած - 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի, կամ ի սամում օդէ - 8. և գլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի քան յայլ մարմինն - 8. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց լինի - 8. Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել, յոր ցանած լինի հով ջուր - 8. Եւ երբ խաղղի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր եփած լինի չոր մանուշակն և վարդ և բարունիճ - 8. իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի ... երեսացն գոյնն կարմիր լինի, և մաճասին երակն բարակ և շոյտ լինի: - 8. և յետ կերակրոց ի քուն լինի: - 9. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 10. և իւր մաճասին երակն փոքր և ի յար

լինի, և գոգին գոյնն դեպ ի սպիտակ լինի. զի ցուրտն ի գոգին եփելոյ տեղին լինի հասել. և երեսացն գոյնն չիլինի կարմիր, մանաւանդ դեպ ի սպիտակն լինի – 10. և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ – 10. Եւ երբ ելանէ ի բաղաննեացն, սակաւ մի համբերէ, և ապա տո՞ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի գուգած – 10. քայլել յետ այն՝ որ խաղաղելի լինի ջերմն – 10. և այս լինի ի ցուրտ օդէ, կամ ի ցուրտ ջրոյ լուանալոյ զմարմինն: – 11. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի, և տաքութիւնն ի մարմնոյն շօշափելիքն պակաս լինի, մաճասին երակն շոյտ լինի, և լինի որ գոգն սպիտակ գայ: -11. հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով եփած լինի – 11. Ապա թէ պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ. և յորժամ ելանէ, զմարմինն աղէկ ծածկէ, և ի քուն լինի որ քրտնի- 11. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. Այս ջերմն լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով, և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան զայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: – 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան զնոցա երակն^a որ պատճառն ի ցրտոյ լինի, այլ փոքր և այլ սուր լինի ի փոթոթային ջրոյն խիստ տըտպելոյն. և իւր գոգոյն գոյնն սպիտակ լինի և նօսր: - 12. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր, կամ գոգին գոյնն սպիտակ. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն ... Տամք այնպիսուն պատասխանի այսպէս. եթէ մաճասին երակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր – 12. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով, զերդ զգործած կաշին գիտորով կամ նռան կեղևով: - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած, և չունի տեղի որ ընդարձակի: - 12. Բայց այս ջերմանս տերն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տերն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Զի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած, ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ: - 13. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի,

առաւել քան ի յայն ջերմանն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. Եւ իւր ստածումն և իւր բժշկութիւն զերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն, որք են արիւնն, պալղամն, մաղձն և սաւտայն: - 14. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է^ա որ յառաջ երակ առնու - 14. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի - 13. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի, և քիրտն չլինի, և անդամունքն քաշած լինի: - 14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է^ա որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար, որ ոչ տաք լինի և ոչ հով: - 14. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զհտենալ եթէ ի յայս պատճառանացդ, զոր յիշեցաք, յորո՞յ եղաւ ջերմն - 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յերեք հոգւոյն դատմանէն լինի: - 15. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրրմելն - 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիրտ ելանելոյն լինի: - 16. Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. և արեանն եռալոյն պատճառն քինախնդիր լինելն է առ տրտմեցուցիչն: - 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ռիսս և սուզ առնէ վասն քինախնդիր լինելոյն - 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կարմրի և բարձրանայ. և մաճասին երակն մեծ լինի և պինտ - 16. և լինի որ երեսն այտոց առնու - 17. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր, և ի յար ընդ քուն լինելն զբաղի - 17. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է^ա որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ, եթէ ձմեռն լինի - 17. ապա թէ ամառն լինի և օդն տաք, զմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞ա: - 17. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ եթէ հով և գէճ լինի - 17. և շատ քուն լինելն օգտակար է - 17. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն հոգսն տրտմութիւն լինի - 18. Պարտ է զհտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի. զի միօրեայ ջերմն՝ որ պատճառն ի հոգալոյն լինի, այն ի զգայական հոգւոյն ընծայի: - 18. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէ լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. Այլ հոգսն լինի երբեմն յահէ և երկիւղէ - 18. Ապա այն հոգսն որ ի յահէ լինի և և յերկիւղէ, իւր նշանն այս է^ա որ չորացնէ զմարմինն - 18. և

մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի – 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին, և տկարացնէ զմարմինն - 18. Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ ... և լինի որ աչացն գոյնն պղտորի. և մաճասին երակն բարակ և մանտր լինի – 19. Ապա թէ ամառն լինի, հով տունն նստո - 19. Իսկ եթէ ձմեռն լինի. Ի տաք տունն կենայ – 19. և շատ ի քուն մի տաս լինել – 19. Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկնիլի շարապ և խնձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տքնութենէ լինի – 20. Այս ջերմս ի զգայական հոգւոյն հանդիպի լինել – 20. և իւր նշանն այն է, որ երեսացն գոյնն դեղին լինի – 20. զի բնութեամբն հալիլն կերակրոյն ընդ քունն լինի – 20. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի, զի զօրութիւն վատուժել լինի – 20. ապա վասն այդր պատճառանացո ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. Բազարատ ասէ ի նոյն պատճառքո, եթէ միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ, կամ ի կոծանաց և ի հալածանաց, որ զմարմինն դատել լինի տքնութեամբ և կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 20-21. Եւ իւր նշանն այս է, որ աչքն խորանայ ... և գոգն սպիտակ լինի, և մաճասին երակն բարակ լինի: – 21. Ա՛ն դոմի կտի ձէթ, որ ընդ մանուշակն սնուցած լինի ... ի քիթն կաթեցո: - 21. Մուսավային որդին ասէ, եթէ իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. և ամենայն բանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ, և ի մերձաւորութենէ այլ. և ցերեկով ի քուն չիլինի - 21. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ – 21. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի ... կամ ի ցաւէ մի^a որ յայլ անդամսն լինի: - 22. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց - 22. լինի ի հոն այտոց և ի յայս պատճառաց: - 22. Յորժամ թահրի մարդն ... և ի յանդամն ելունդ ելանէ, կամ այտոց լինի, կամ զարկս առնու, նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Բայց այս ջերմանս մաճասին երակն ահաւոր և սուր լինի - 22. ահաւորութեան պատճառն ի յարեան շատութենէն լինի – 22. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ զտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ – 22. Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, զի

արիւնն ժխտքած լինի և շարժած. և գոզին գոյնն իսպիտակ լինի – 22. և իւր պատճառն այն է՞ որ փատլայն արգիւած լինի ի մարմինն, որ է յաւելուած: - 22. Իսկ յառաջ ելնդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է. զի ինքն լինի պատճառ ջերմանն – 23. Մահամատ Իպին Ջաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՞ որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, եթէ յոր օր ընծայի ցաւն, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն - 23. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, և միճասին երակն մեծ և շոյտ և յար լինի, և գոզն սպիտակ – 23. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիւուֆարի շարապով կակղացո – 24. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի, և հով կերակուրք ուտէ – 24. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ զերթ նետով, ա՞ռ սանտալ և վարդէջուր ... հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ - 24. Եւ կերակուր դոմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր ... որ նշի ձիթով էփած լինի – 24. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ – 25. Մահամատ Ջաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոյ լինի, և ի ստամոքին ի վատուծութենէն, որ զկերակուրն հալել չիկարէ, և լինի որ աւիրէ զկերակուրն: – 25. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ, և ծարաւն շատ լինի ... և լինի որ բնութիւնն լուծանի, և անդամքն ծանրանայ: – 25. Իւր ստածումն այս է, որ շատ ի քուն լինի – 25. և երբ մարմնոյն գոյնն դէպ ի կարմիրն լինի, և մաճասին երակն ի լի լինի, պատեհ է երակ առնել - 25. և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել, զի լինի որ յերկար քաշէ: - 25. Ջերթ զարեան ջերմն ի յար լինի հանապազ տաքութիւնն: - 25. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ – 25. ապա երբ ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. Որբիաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս որ ի թուխմայէ լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով – 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, հանց որ դատէ զհիւանդն, զստամոքսն զօրացուր նռան ջրով – 25. Ապա թէ գոզն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով, և հիւանդն տկար չիլինի, պատեհ է որ երակ առնես: – 26. Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նռան ըռուպ հով ջրով ի բան տար - 26. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ ... և ի բաղանեացն յետն ի քուն լինի – 26. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր, օգտակար է: - 26. Վասն

միօրեայ ջերմանն որ պատճառն անօթի կենալոյ լինի: - 26. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան - 26. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն անդամքն թուլանան, և մաճասին երակն վատուծ և բարակ լինի - 26. և երբ երակն բռնես, ներքն մատիտ պինդ լինի: - 26. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիւրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. այս ջերմս որ ի սովոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ - 26. Ապա թէ ջերմն և ծարաւն թէ խիստ լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ - 27. Ապա թէ ամառն լինի, հով ջրով լվացվի - 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի, կամ ի ծանր և դժար բանէ: - 27. Իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի և թմրի մարմինն - 27. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... մաճասին երակն վատուծ և բարակ լինի - 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օժանէ զմարմինն խիւրու ձիթով և պապունաճի ձիթով: - 28. և յետ այնոր ի քուն լինի: - 27. Երբ ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և գիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ, որ լինի նշի ձիթով - 28. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ, և շատ ի քուն լինի - 28. շատ օգտէ, մանաւանդ եթէ ձմեռ լինի: - 28. Վասն միօրեայ ջերմանն որ ի խոնճենալոյ լինի կամ ձիթով կամ հետևակ - 28. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիւք մարմնոյն զերդ լար քաջած լինի - 28. և կերակուր պարկեշտ ուտէ ... թաժայ և մանտր ձուկն որ ի քաղցր ջրէն կալած լինի: - 29. Մատային ասէ, թէ ձմեռն լինի կամ օդն ցուրտ ... զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օժնէ - 29. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն գուդամ և նուզլայ և հագ լինի: - 29. Փոլոսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, գոր ի հովէ լինի, գրեցաք ի դուռն ի լման - 29. զիւր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի - 29. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ի բան պահէ - 30. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս, որ խաշխշի շարապով և նոնֆարով լինի էփած և նշի ձիթով - 30. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով - 30. և առ աֆիոն և վարդեջուր, տրորէ, և զականջթոռն և զքնէրն օժնէ, որ ի քունի լինի - 30. Ապա թէ ի ստամոքսն գէշ և աւեր խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք

ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Վասն այն ջերմանն որ զկնի փորացաւութեանն լինի: - 31. Մինայի որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի, և մարմինն թուլանայ ... և մաճասին երակն բարակ և վատուծ լինի: – 31. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւնն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. Դեվճանիսն ասէ, թէ այս ջերմն լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օդոյն – 32. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի ... և մաճասին երակն զօրաւոր լինի և ժիր խաղայ – 32. և ծարաւն շատ լինի, և շունչն կարճ – 32. և այլ լինի որ վերաբերութիւն դիպի: - 32. ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մտպուխն մրգաջրով ի բանի պահէ – 32. ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով – 32. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ ջուր և նոան շարապն ի բան տար – 32. և կերակուր աղտորով և նոան ջրով ուտէ՝ որ մուզ լինի – 32. և ի նստած տանն յորմունքն օձեն քաֆուր, սանտալ, վարդէջրով և քացախով խառնուած լինի – 33. և իսպիտակ գինի անուշահամ՝ որ նօսը լինի, և ամենայն ինչ՝ որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: – 33. Սապիթ Կուռան ասէ, թէ ի հում պալղամէ լինի – 33. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն, զի զօրութիւնն ընկղմեալ լինի, և բնութիւնն յիւր եփելուն ձանձրացեալ լինի: - 33. և երեսաց գոյնն ի յարճիճի գոյն ի յար լինի – 33. Եւ իւր ստածումն իսիստ դժար է վասն այն^a որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Ապա թէ այս ջերմն յամոան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր իսմէլ - 34. թէ ձմեռն լինի՝ տաք ջուր թող իսմէ – 34. ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս, մանաւանդ^a թէ հիւանդն ալևոր կամ ծեր լինի: - 34. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաշ ջերմն, մանաւանդ որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի – 34. և բնութիւնն այս պատճառնոյս լինի – 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի - 34. Չայս զիտացիր եթէ քանի ազգ են ... և զիւրեանց պատճառն և գտեղիքն, եթէ ո՛ւր և որպէ՛ս լինի: - 35. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն. զի զերդ

միօրեայ ջերմանն զպատճառնին լինի: – 35. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ա որպէս սուզն և հոգսն և մտավարժութիւնն ... որ չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն ... և տաք հիւանդութեներն, որ յիշխան յանդամունսն լինի:- 35. Իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի, զի բնական տաքութիւնն հատեալ լինի - 35. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն իսիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ – 35. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ ... երբ իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն – 36. Առաջինն^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն - 36. և երրորդ^ա բնաւորական գիճութիւնն^ա որ լինի ի մարմնոյն միսն և ի փորոտիսն - 36. չորրորդն^ա ի յօղվածսն լինի - 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն^ա որ ի յերակսն լինի - 36. և այս ցեղիս ստածումն հեշտ լինի և շուտ: - 37. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն, որ ի միսն և ի փորոտիսն լինի, նա ընծայէ երկրորդ հալումաշն - 37. և իւր ստածումն և բժշկութիւնն դժար լինի: - 37. Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ, որ ընթերցողին դիւրաւ լինի: - 37. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ – 37. զի տաքութեան գեշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար – 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն ... և ոչ այլ նշաննին, զոր ի հետ բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս, նշանն այս է՝ որ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն, և իւր տաքութիւն չլինի ուժով և այլ չլինի նշան^ա որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարաւն ... և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն^ա որ ի բորբոսային ջերմերն լինի ... ապա գիտացիր^ա որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է - 38. և իւր տաքութիւն՝ զոր ասացաք՝ խաղաղ լինի և հանդարտ և սեղմ – 38. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն – 38. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. Եւ իւր նշանն այս է, որ տաքութիւնն միացեալ լինի – 38. Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն

նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալևմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի յերևան և այլ ի. քաց լինի: - 38-39. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի, և պահած լինի - 39. Բայց այսոր նշաննին այլ ի. քաց լինի, և այլ ի յերևան - 39. և ի յաչքն ճպուռ լինի, և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, զերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել - 39. և երեսաց գոյն զերդ կրակաց մոխրի լինի - 39. Եւ իւր մաճասին երակն վատուծ լինի և փոքր - 39. և երակին մարմինն պինտ լինի՝ որպէս զլար քաշած: - 39. Եւ երակին վատուծութեան պատճառն այն է՞ որ մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են, և սակաւ լինի յերակսն: - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառն այս է՝ որ բնական գիշութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. Եւ իւր գոգին նշանն այն է՞ որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ զտաշեղ և զքերութս լինի ի մէջ կարուրային, և հիւանդութեան վիճարն ձիթոյ նման լինի գունովն և վաթելովն: - 40. Եւ այլ գիտացիր՞ որ այս ցեղ հալևմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ, և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ, կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի, և այն որ տաք շատ լինի կացել ... և այնոր որ ի տաք երկիր լինին, և այնոց որ մարմինն տաք լինի, և տարօքն ընդ քսանին և քառասնին մէջն լինին, և այնոց որ շատ դեղեր կերել լինին և խմել - 40. Այլ ընդ այս հալևմաշս՞ որ ի հովութենէ լինի, և ընդ այն՞ որ ի տաքութենէ լինի ... նշանն այն է՞ որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուծ լինի և յուլ, այնոր համար՞ որ հովութիւնն յաղթել լինի - 40-41. և իւր գոգն իսպիտակ լինի և նօսր. և իսպիտակութիւնն ի հովութենէ լինի, և նօսրութիւնն ի չորութենէ լինի: - 41. Եւ այդ բաւական է վասն հալևմաշ ջերմանն՞ որ ի հովութենէ լինի - 41. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալևմաշ ջերմանն, որ ի տաքութենէ լինի: - 41. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի գատ... ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով և թարանկուպինով - 41. գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ ... և աւուրքն մատղաշ պիտի, և մօտ ի յօրերն լինի ծնած, և իւր կաթն իսպիտակ և հաւասար լինի - 41. երբ ի վերայ ըղնկանդ

կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ որ վաթի – 41. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով՝ որ դալար լինի – 41. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ, և էփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերև – 42. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^a որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. եթէ ի յաւելի խլտերոյն... լինի, ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան, գոր բնիկ սրբած լինի ի կարագէն – 42. Բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց որ ամէն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս - 43. ապա թէ տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս – 43. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ սուրբ, և լինի յինքն նիւթեր սար ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն:- 43. Իսկ թանին փոխան զարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար, որ ի մանր և ի մեծ ճանկերոյն սրբած լինի, և լուացած լինի աղէկ քաղցր ջրով և աղով և ջնջխած լինի – 43. Եւ կերակուր՝ մաշ տուր և դդում ... որ լինի նշի ձիթով – 43. Հուկնայ, որ օգտէ ելունդի որ ի յաղիքն լինի: - 43. Եւ կերակուր տուր թրթրկիճ եփած և տապկած, որ լինի ի հետն նուշ աղընձած: - 45. և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չիլինի հազ: - 45. Եւ թէ հազ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կռեզ և հայ կաւ – 45. Մահամատի Չաքարիան ասէ՝ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին – 45. Առաջին ցեղն, որ է թառամեցնողն, իւր պատճառն զերդ միօրեայ ջերմանն լինի – 45. և իւր նշանն այս է՝ որ գոյնն դեղին դառնայ, և ջերմն հանապազ ի կերած ժամն գայ, և ի քուն լինելոյ ժամն – 46. Բայց մարմինն շատ տաք չիլինի – 46. հով ջուր խմէ քիչ քիչ, և թանայ քթան ի վարդեջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ – 46. և քան զամենայն ինչ օգտէ խաչփարն^a որ զարեջրով լինի էփած: - 46. և ստամոքն՝ որ ի կերակրոյն թեթև լինի, յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. և որչափ կարէ զքուն լինելն ջանայ – 46. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արեւուրն: – 46. պատեհ է՝ որ զգլուխն ծածկած պահէ ... և շատ ի քուն լինելն օգտակար է: - 47. Ապա թէ գոգն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, զտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Իսկ եթէ երրորդ հալնմաշն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ ... զմիսն – 47. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և

դիրահալ ուտէ, որ անուշահոտօք էփած լինի – 47. Բայց սլին ջերմանն հազ լինի – 48. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն ... և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ և ի հանկիստ կալոյ: - 49. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր զիճութենէրոյ լինի` որ ի թոքքն իջանէ – 48. և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ, և կամ ի կէս կրծոցն լինի: - 48. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է^a որ մարմինն նիհարանայ, և կակուղ տաքութիւն լինի զերդ հալմաշին - 48. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է^a որ տաքութիւն այլ շատ լինի, և շունչն կարճ լինի, և կուրծքն ցաւի, և հազն չոր լինի: - 49. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի ... կամ յետ շատ արեան ձգելոյ, որ զթոքսն կամ զկուրծսն խոցուցեալ լինի, և ի կերակրոյ միտքն փակեալ լինի: – 49. Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի – 49. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ և զիտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. Ապա թէ ուժն կարող լինի, ժամանակն և ժամն ի պատեհ լինի, իւր առաջին ստածումն այն է^a որ ի բասիլիկէն երակ առնու - 49. Ապա թէ ստամոքսն վատուժ լինի, կամ սիրտն խափական լինի ... ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր - 49. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ, կամ ի կուրծքն խոշորութիւն և խոչոտել լինի, տո՛ւր զպզրկատունին զլուապն – 50. Ապա թէ կարիք է որ ուժկորցնես զմարմինն, և իւր ջերմն չլինի ուժով, ապա տուռայճ տուր, և հաւու ձագ – 51. Ապա թէ ժամանակն ի պատեհի լինի, իւր աղէկ ստածումն այն է^a որ իշու կաթն տաս - 51. Այլ պարտ է զիտենալ զղկին տէրն և զսլին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինի ի կակոցնէլ - 52. Էհաննայ բժշկապետն ասէ, եթէ այս ջերմն` որ հետ թոքին խոցնալոյն լինի, և իւր պատճառն ի սուր զիճութենէրոյ լինի – 53. Եւ իւր նշանն այս է, որ երբ թոքն խոցնայ, հիւանդին մարմինն նիհարանայ, և հազալով կակուղ տաքութիւն լինի, - 53. Եւ մէկ այլ պատճառ այն է, որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի, և հանապազ յինքն զիճութիւն հաւաքած լինի – 53. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. և խոցն^a որ ի թոքսն լինի^a ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. և վասն այդ պատճառանացդ ստածումն և բժշկութիւն դիժար լինի – 53. Ապա թէ այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^a ուր զցան իմանայ – 53. ապա թէ ուժն զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս

զբնութիւնն կակղոց: - 54. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով և դդմի ձիթով – 54. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն, և տաճիկ կռեզ ... խմել տուր – 54. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54. Տօլոս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի...և կամ հետ երկարօրեայ հազի լինի ... որ զթոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: – 54. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ջերմն ի յար լինի – 54. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի ... իւր բանն դիժար լինի: - 55. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր - 55. Եւ երբ ջերմն զօրատր լինի, զարեջուր տուր – 55. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, զարեջուր տուր՝ որ ջերմն հանդարտի – 56. Սկիզբն առնեմք և ասեմք զսինայիսու ջերմն՝ որ ի յար լինի – 56. Այլ առաջին ցեղն սինէիսու է, որ յարեանն ի բորբոսելոյ լինի. յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի – 57. և իւր նոպայն յամեն օր լինի – 57. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի - 57. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէօսն է, որ ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի – 57. ինքն հեշտ է և կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ լինի – 57. Եւ չորրորդ ցեղն տետռատէօսն է, որ ի սև մաղձին բորբոսելոյն լինի, և իւր նոպայն երկու օր ընդ մէջ լինին. և իւր վճարն ի բարի լինի, բայց յերկար քաշէ – 57. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի – 57. Մէկն այն է՞ որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. և զայդ ջերմն անուանեալ են հաւասար. զի այն՞ որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն՞ որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57. Եւ երկրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. Իսկ երրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն, և վերջքն խիստ լինի և դիժար - 58. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. Ապա այն ջերմն՞ որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. Մէկն այն է՞ որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նոպայի - 58. և երբ այն նիւթն՞ որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն՞ որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն՞ որ ցորուց երակացն լինի՞ բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն՞

որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացոյ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի - 58. զի արիւնն ցներքսէ երակացն լինի: - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^a որ բորբոսած լինի - 58. Եւ ի յայլ նիւթերոյն ջերմերն լինի ի յար և առանց նուպայի - 58. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ եփելով և ոչ լուծմամբ և ոչ քրտնելով. զի երակաց մարմինն պինտ լինի - 58. և վասն այդ պատճառանացոյ եղաւ^a որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նուպայէն մինչև գայ երկրորդ նուպայն - 58. զի այն նիւթն^a որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի - 59. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նուպայէն ընդ մէկայլ նուպայն ի մէջ լինի - 59. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն - 59. և այն անդամն տաքցնէ զմէկայլն^a որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար - 59. և վասն այդ պատճառանացոյ եղան ջերմերոյն տաքութիւնն ա՛յլ ի յար և այլ նուպայով: - 59. Եւ այս լինի վասն երեք պատճառանացոյ. և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի. և երկրորդն ի հեշտ և ի դիժար բորբոսելոյն լինի նիւթն - 59. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն - 59. Եւ վասն այդ պատճառանացոյ եղան ջերմերոյն նուպայնին այլ և այլ ցեղ: - 60. և իւր պատճառն պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի - 60. և իւր պատճառն նիւթին հաստութիւնն և չորութիւնն լինի - 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ դորկուտ, նա իւր նուպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ երրորդ պատճառն հիւանդին մարմնոյն շինուածքն լինի - 60. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր, և գաղտ շնչահանքն արձակ լինի, նա նուպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. Եւ այլ կուլինի^a որ նուպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. և այդ ի յերեք պատճառանաց լինի: - 60. Մէկն ի նիւթին բնութենէն լինի. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբ հոով, նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ այն պատճառնին^a որ զնուպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 61. Եւ երբ ջերման նուպային ժամանակն կարճ լինի, նա

հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու – 61. և նման լինի ի յար
 ջերմն, զի մէկ նոպայն մէկալին հասանի և չտայ միջոց: – 61. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն
 մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ – 61. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ջերմերոյ, զերդ
 որ այն նիւթերոյն բնութիւն լինի - 61. կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ, որ չլինի ի յայն
 առաջին նոպայնոյն – 61. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային ըստ նիւթերոյն
 բնութեան լինի` որք ընծայեցան: - 61. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի
 յայդ ի կերպդ, գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ
 հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած
 նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն^a զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի:
 - 61. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէլիսուն առնեմք, որ է արեան ջերմն, և ի յար լինի իւր
 տաքութիւն, աննոպայ: - 62. զի խարտեշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան
 զսաւտայն, որ է սն մաղձն - 62. Արդ արժան է յառաջ զիտենալ զբորբոսիլն զչորս
 նիւթերոյն^a որ ի մեզ են ... և թէ զի՞նչ ցեղ լինի, և ի՞նչ պատճառանաց - 62. Եւ յորժամ
 պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն` որ ասի ափիմեռինոս, որ
 ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ
լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին -
 63. օգտակար լինի շատ – 63. Այլ բնական արեանն գնացքն ցներքսէ երակացն լինի^a երբ
չլինի բորբոսած - 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայի զսինէհիս
 ջերմն - 63. Բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով - 63. նոյնպէս և այլ
 հանապազ լինի և առանց նոպայի: - 63. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն` որ ի յար
լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի - 64. և այլ ասացի^a թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն
 ի ներքս ի յերակսն, և խառն լինին ընդ արիւնն, նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^a որ ի յար
լինի և առանց նոպայի: - 64. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի
 սինէհիս ջերմն` որ յարենէն մէն լինի, և ո՛րպէս ճանաչի` որ յայլ նիւթերոյն լինի, երբ ի
 ներքս ի յերակսն բորբոսին: - 64. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէհիս ջերմանն որ ի
 յարենէ լինի, և ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի: - 64. Եւ ասեմ^a որ այն ջերմն, որ յայլ
 նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, Բայց թուլանան և
 պնդին - 64. Ապա այն ջերմն^a որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ գոր ասացաք ի յայլ

նիւթերոյն, այլ հաւասար լինի իւր պնդութիւնն և դիժարութիւնն: - 64. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինէհիս ջերմն^a որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. Ապա այն դէման, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի և թողու: - 65. Ապա այն դէման, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ, և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն - 65. Ապա այն դէման, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. այն արիւնն որ բորբոսի^a մասն մի լինի - 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէհիս լերմն - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենէն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^a մինչև ի քսան տարին...և այնոց^a որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն - 65. և լինի որ կարմիր շտեր երևան, կամ դէպ ի կանաչն: - 66. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել, թէպէտ և տարիքն և ժամն օգն լինին: - 66. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն - 66. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի - 66. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի այն մտպուխն թմրինդի և դամոյնաչիր ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Ապա թէ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. Գլխացաւ, որ ի տաքութենէ լինի: - 67. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, և ցան այդով չխաղդի, աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. Ապա թէ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել - 68. Ապա թէ գլուխն գէճ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն - 68. Գլուխն թէ ծանրութիւն լինի կամ փաղաղս: - 69. Ապա թէ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ որ է ծղիկ՝ կապէ: - 69. Եւ կերակուրն վաղն տուր՝ երբ օդն հով լինի - 69. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենալ: -70. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝

արեանն լիութիւնն լինի ... և կամ արեանն ամբով տաքորիւնն լինի^ա որ է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւերի - 70. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու - 70. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ ի յերակսն լինի և ի յերեսն լիութիւն լինի. և ի յերակն մեծ և լիութիւն լինի, շունչն կարճ և շոյտ լինի. և մարմինն ծանր լինի - 70. ի յաչքն կարմրութիւն անկանի. և գոգն կարմիր և հոտած լինի: - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցո - 70. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ դեղերն տալ չէ պատեհ. զի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերկան գայ - 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր - 71. Ապա թէ այս ջերմս, որ սինէիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերմանն^ա որ ի յարենէ լինի. մանաւանդ թէ հիւանդին զօրութիւն ուժով լինի: - 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ - 71. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ յետ այտոցին լինի - 72. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ... թէ կարես և ճարակ լինի, յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն - 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի, որ խումրայ կոչի: - 72. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ, որ ընդ իւր խառնուածքն խառնեալ լինի - 73. Իւր նշանն այն է^ա որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք լինի, այտոց առնու, և գոյնովն կարմիր լինի, և շօշափելիքն տաք լինի - 73. Ապա թէ մաղձն զօրաւոր լինի, իւր ստածումն այն է^ա որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակղացո: - 73. Տլէ այտոցի, որ ի տաքէ լինի: - 73. ապա հետ այնոր ա՛ն զխթոր՝ որ ի քացախն թրջած լինի, և լեղ - 73. առ դալար ընկուզ ... և չոր թուզ՝ որ ի զինի թրջած լինի ... և ի ցաւին տեղին սպեղանի դիր: - 74. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ հետ այտոցին լինի, զոր փլեղմօնի անուանեն: - 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^ա որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի, զոր փլեղմօնի անուանեն: - 74. Իւր պատճառն ի յերկու իրաց լինի. կամ ի զարկուց լինի՝ որ ի տեղիք մի ի յանդամն հասանի զարկս - 74. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի - 74. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի, և գոյնն կարմիր լինի - 74. և երբ ձեռօքդ տեսանես, խիստ տաք լինի և խոցցած - 74. Վասն այտոցի, որ ի զարկուց լինի: - 75. Սահակ ասէ^ա եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի

գարկուց լինի, երակ կտրելն կտրիք չունի – 75. Ապա թե հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. վասն այնոր եղալ, որ իրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. զի և նորա պատճառն և նիւթն յարենէ լինի: - 76. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Իսկ այն ջերմն որ զկնի ծաղկին լինի, իր նշանն այս է^a որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. Ապա թե ժամն ձմեռն ուրդի, և օդն ցուրտ լինի, առջնն կրակ վառէ մոշի փատով – 77. Ապուճարեհն ասէ՝ թե իր պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արենէ լինի – 78. Էհաննայ ասէ^a թե իր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի – 78. Եւ իր նշանն այն է^a որ ջերմանայ խիստ երեք օր երեք գիշեր ի յար լինի իր տաքութիւն առանց պակասելոյ - 78. Ապա թե հուկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հուկնայ արա - 78. Եւ այլ պատրաստ^a որ շտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռած, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն, ցամաքեալ և չորացեալ լինի ծաղիկն: - 78. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ զոր յունապով և փորձոված ոսբնով եփած լինի ...և սամթի հնդով լինի եփած՝ ի բանի պահէ: - 78. Ապա թե ձմեռն լինի, զկրակն մոշի փատով և այգոյ մատամ արա: - 79. Եւ վարդն^a զոր հարսանիթէ ասեն, և աղանեաց տունն^a քութեշ, նոյնպէսն իր պատճառն արոյնն լինի, զերդ որ ծաղիկ է: - 79. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր, և վարդին այլ պարկեշտ և նօսր և թեթն լինի - 79. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն - 80. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցներքսէ երակացն արգիլած լինի - 80. Մէկ պատճառն այն իրուին են^a որ բնութեամբ լինին, որ հիւանդին խառնուածքն հով և գէճ լինին. զի պալղամն յարթեալ լինի իր խառնուածոցն. և տարօքն տղայ լինի, կամ ալտր - 80. և ալտրացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն - 80. օդին խառնուածքն և երկրին օդն հով լինի և զիճային: - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրուին լինի, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն իր ողջնութեան շատակեր լինի և շատախում - 80. և ի բաղանիս մտելն՝ շատ հետ կերակրին լինի և ի կշտելեց: - 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրուին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. և լեզուն

քան զչաքն աւելի գէճ լինի, և կշտերն փութ առնու – 80. Եւ այլ նշաննին և պատահմունքն երևենան, և ծարան քիչ լինի – 80. և հետ այն տաքութեանն գիճութիւն լինի. և իւր պատճառն պալղամն լինի: -81. Եւ հետ այն գիճութեանն սրութիւն լինի. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի. և քիրտն չլինի. և որ լինի՝ պակաս լինի. և պատճառն պալղամն լինի, որ հաստ է: - 81. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան գերկու օր ընդ մէջ ջերմանն, և փոփոխական, և այլ ի յար լինի - 81. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի – 81. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. Եւ իւր գոզն հաղ մի նուար լինի և սպիտակ և դորկուտ, և հաղ մի թանձր լինի և պղտոր և կարմին: – 81. Նօսրութեան պատճառն ի խցկելոյն լինի. և խցկելն՝ պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի. և սպիտակութեան պատճառն պալղամին խառնուածքն լինի՝ որ հով է: - 81. և կարմրութեան պատճառն այն պալղամն լինի[՞] որ խցկեաց - 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևնայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի, որ նուպայն ամէն օր լինի - 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս[՞] որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է ... նա իւր նուպային սկիզբն փշանայ և սոսռայ մարմինն - 81. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նուպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նուպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասացաք: - 81. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեոհնոս ջերմանն որ ի պալղամէ լինի, որ թարգմանի ամենայն աւուր ջերմն: – 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի[՞] արգիլես, մանաւանդ ի հիւանդութեան սկիզբն. զատել՝ թէ շատ լինի վերաբերութիւն՝ որ վատուծի հիւանդն: - 82. և այլ տուր նոան բաղակ, որ աննուխով լինի գուգած – 82. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր էփած լինի մարգանկօշ և քլիլ մալք և նամամ՝ որ է սիսամբար - 83. և ի քիթն ձեթ մի[՞] տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տալ կթել. զատել՝ թէ խարտէշ մաղձն խառնած լինի ընդ պալղամն: – 83. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր էփած լինի դաղձն և անիսոն – 83. Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի. յոր էփած լինի դաղձն և բաբունիճ և մարգանկուշ ... և կամ այլ ջուր՝ յոր էփած լինի յինքն ակրկարհայ՝ ձարձատ արարած – 83. զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոսռալն գոր ի

յայս ջերմնս լինի, և ի յայն ջերմն^ա որ երկու օր ընդ մեջ լինի նոպայն, զոր անուանեն տետոատու: - 83. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ, որ գերդ պաղած լինի, մի^օ տաս սրքնճալին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի - 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գեճ, և լինի հաստ, տուր զսրքնճալինն, զի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն - 83. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրքնճալինն օր մի և զիշեր մի. կամ կարմիր լովհասի ջուր տուր, որ յինքն էփած լինի սամիթ և առուի դաղձն - 84. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն^ա որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքեով - 84. և պակասի քան զայն՝ որ յառաջմէ աւուրքն էր. զատել՝ թէ տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուժել լինի: - 84. Ապա թէ հազ լինի, տո՞ւր հետ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. Եւ այլ պատեհ է որ զիտենաս, որ այս պալղամի ջերմնս լինի յիստակ, և խառն լինի ընդ խարտեշ մաղձն - 85. Ապա թէ խարտեշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն - 85. և յաւելցո ի հով դեղերն, զերդ շաքարով սրքնճալինն, ճուլապ և գարեջուր, յոր ըռագիան լինի էփած - 85. և այդ բաւական լինի օգնութեամբն աստուծոյ: - 85. և երկրորդն այն է^ա որ համովն թթու լինի ... և չորրորդն համովն աղի լինի - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՛ն վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայլ - 86. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի^ա երբ բորբոսի իւր ջերմն^ա խիստ դող ունի, և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի - 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի, դողն և տաքութիւնն պակաս լինի: - 86. եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի ... իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. ա՛ն սրքնճալին՝ որ հնդանօք լինի զուգած ... և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: - 86. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ^ա որ քաղցր է, իւր ստածումն այս է^ա որ ի յանօթեց սրքունճուպին տաս, զոր հնտանօք լինի զուգած: - 87. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ

կարեացն – 87. Ապա այս ջերմս՝ որ լիպիրայ անուանի, որ ցներքսէ լինի բորբոսն, իմանայ իր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմս^a զոր անուանեն փիմեռիսու, և այլ սպիտակ լինի և շատ հաստ - 88. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան փիմեռիսու ջերմանն: - 88. Այլ ուրդի յայս ջերմս^a որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսու, որ է այրեցող, զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն - 90. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտն լինին, և կամ ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն ... կամ ի թոքին յերակսն, կամ ի յայն յերակսն^a որ ի ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի, և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն, զոր երկուս կոչեն. և այլ որ լեզուն սև լինի, և խելքն ցրուած: - 90. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, զերդ որ այլ յառաջդ ասացաք ի պալղամին ջերմն: - 90. և իւր բորբոսն հաւասար ընդ ամենայն երակսն մարմնոյն լինին. և անուանի յիստակ երկու տետռատէօսն. զի իւր տաքութիւնն ի յար լինի - 90. Բայց մէկ օրն թեթև լինի իւր տաքութիւն – 90. Մէկն այն իրուին են^a որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածն՝ որ տաք և չոր լինի, և մաղձն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի, և տարօքն մանուկ լինի, և ժամն ամառն լինի, և օդն տաք և չորային լինի: - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր, նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել, և շատ հոգս լինի տաքել կամ տքնութիւն, կամ դատել լինի շատ, կամ շատ ժամանակ ի պաք է կեցել, և ընդ ցերեկոյ, և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի և կամ ապիկեզործութիւն, կամ այլ արուեստ^a որ ի կրակի մօտ լինի - 91. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ. և այդ խոցտելոյդ պատճառն մաղձին սրութիւնն լինի: - 91. Եւ ի նոպային սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի, և հետ պակաս ժամու մին՝ ահաւոր և ուժով լինի և փոփոխական – 91. և իւր ուժուորութեան պատճառ՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չճանրէ ի վերայ ուժոյն և յաղթէ – 91. և փոփոխական լինելն երակին ընդ ամենայն ջերմերն լինի - 91. Բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի – 91. Գոգն կրակի գունով լինի – 91. կարմրութեան

պատճառն՝ մաղձին շատութիւնն լինի և տաքութիւնն. և նեխահոտութեան պատճառն՝ նիւթին բորբոսիլն լինի: - 91. Այլ այս ջերմս ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ. սրտին շարժել լինի, և վերաբերութիւն մաղձի - 91. և այլ կուլինի^a որ ի վայր լուծանի մաղձն - 91. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով բռնէ ի տասն և ի չորս օրն - 91. և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: - 92. մէկն՝ որ չորութիւնն ի յիրացն ի բնութիւնն լինի և խառնուածքն - 92. և երկրորդն՝ որ ի մարմինն լինի. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն - 92. Եւ այլ կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և գիճային, բայց էութեամբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ - 92. Եւ այլ կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյմն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, և բնութեամբն գիճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք, և մարմնովն կակուղ լինին, ծորին և հոսին, ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 92. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցներքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուեսացան և զօձացան, և տաքութիւն յարցնէ: - 94. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ - 94. մէկն այն է^a որ խարտէջ լինի, և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի և ի լեղին. և երկրորդն այն է^a որ զաֆրանի գունով լինի, և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի և ստամոքսն - 94. և երրորդն այն է՝ որ քուռաթի գունով լինի, և իւր բնակութիւնն ի ստամոքսն միայն լինի. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի - 94. Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի^a նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցսէ զլերդն - 94. ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերևնայ ի յայդ նշաննոյդ^a զոր ասացաք բնով - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ մէջ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. և իւր մաճասն փոփոխական և այլ և այլ ցեղ լինի. և ի գլուխն

ծանրություն լինի – 94. և կայ՝ որ այլ աւելի. և իւր եփելոյն երևումն յուշ լինի – 94. և յանկարծ լինի՝ որ չթողու շուտ քրտնելով. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով – 94. և իւր տաքութիւնն չլինի գերդ յիստակ ջերման տաքութիւն – 94. Ապա թէ նոպայն ի վաղունէն բռնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն, զի ի վեր ձգէ, և պատճառ լինի գլխացաւութեան – 95. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է ի խուպազէ ազգ մի - 95. տուր կերակուր՝ որ չաբօքսն սակաւ լինի – 96. Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնձորի բանդակով ... և ջուրն ի կուլ տայ – 96. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս, որ թթոշի հնդով լինի գուգաձ – 96. և ի տանն ի յանկունն_դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի էփած – 97. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ իւր գլուխքն խարտէշ մաղձն լինի, որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի – 97. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի երկոտասան պահ: - 97. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բռնէ ... և քրտինքն շատ լինի – 97. և յետինսն սահմանն տասնևչորս օր լինի, յորժամ մաղձն խառնորդ լինի յայլ նիւթէ և յիստակ: - 97. Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի, և նոյնպէս ճուլապով խառնել, տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի – 97. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր, զոր ազոխի ջրով, կամ նռան ջրով էփած լինի - 98. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկլի ըռուպ տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր: - 98. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, փերփերանի հնտին կաթն, և դդմի ջուր ... տուր – 98. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զքաֆուրի դուրսն տուր սաստակ սրքնճուպինով – 98. և տեսանես՝ թէ յերկուքն ո՞ր ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լէր – 99. և պատրաստեցո ի կերակրէ, յորժամ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի – 99. այլ տո՞ւր կերակուր^a յորժամ զօրութիւն հիւանդին վատուժ լինի, և հիւանդութիւն լինի՝ որ խիստ դժար եփի: - 99. և այլ միջակ հուկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99. և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն, զայն՝ որ չլինի խիստ տաք և չորային: - 100. Թէպիթ Կուռայն ասէ, այն որ զԴախիրայն շարեաց, թէ մի՛ տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տո՞ւր սակաւ մի ճուլապով - 101. Ապա թէ կարիք լինի^a որ այլ շատ շուտով այրնես, ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ ... և

տո՞ւր որ խմէ: - 101. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն դրամ, և տո՛ւր որ խմէ: - 101. Ապա թէ յերկար քարշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր գարեջուր՝ որ էփած լինի ըոզիանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ – 102. ապա տուր գսապոն՝ գոր ըռազիանի ջրով ... թրջած լինի – 102. Էհաննայ սրափիոնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսեցան ... և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի - 102. տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^a իւր նշանօքն, որ է մաճասին երակն ... և ի յայլ պատահմունքն^a որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - 102. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Ապա թէ արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու զստածումն և զդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջավայր արա: - 103. և իւր պատճառն անապակ ... խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և իւր պատճառն անապակ և յիստակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք, որպէս յիշեցաք այլ յառաջդ: - 103. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասէ, եթէ այս այրեցող ջերմս այն է՝ որ ի յար լինի. բայց մէկ օրն խիստ լինի, և մէկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ – 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաճին բորբոսելոյն լինի^a որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն – 103. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն փշանայ, և լեզուն խոշորանայ, և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն, և յետոյ սևանայ: – 103. տո՞ւր դամոյնի ջուր և սրքնճպին, զերդ դոմի հնտով և խիարի հնդով լինի զուգած – 104. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր – 104. Երբ ծարան խիստ լինի, տուր գարեջուր, և դոմի ջուր շարապով՝ գոր պատեհ տեսանես – 104. Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երևնայ, և դեռ սրութիւն լինի, պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով, գոր յիստակ լինի - 104. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... և բերանն զեճ լինի, տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն

սրբնճալինով – 105. Ապա թե հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. Ի նոյն պատճառոյ Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն ... կամ ի ներքս ի լերդին ի յերակսն, ուր լերդին փոսն լինի ի ներքէ դեհէն ... գայս ջերմս ի յերկան բերէ - 105. Եւ իւր նշանն այս է, որ մարմինն խիստ տաք լինի, և տաքութիւն խիստ սուր լինի, և լեզուն սև լինի ... ծարաւ և նեղհոգութիւն լինի, և շունչն շատ և շուտ լինի: - 105. Հուննայն ասէ, և թէ ծարաւն խիստ լինի, և գիտենաս^a որ փոք կարսիքն ամենայն բարով լինի և ողջ, պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^a որ գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջք լինի եկել - 106. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր որ զբնութիւնն կակղցնէ – 106. ապա թե բնութիւնն լոյծ լինի, առ գտապաշիրին դուրսն ... և սերկևիլի ըռուպով ի բանի պահէ – 106. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տեստատէտու ջերմանն լինի, որ մաղձն ցորուցէ երակացն բորբոսի, և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. և տաս սրբնճալին՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ – 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ... ի մէջ արա, որ ի միջավայր լինի ընդ երկուսն - 107. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ, եթէ այս ջերմս առանց խարտէշ մաղձին լինի: - 107. Ջի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև - 107. և ծարաւն շատ լինի, և այն օրն խիստ դատէ զհիւանդն, և մէկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 108. այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի ... և այնոց՝ որ ի մերձաւորութիւն խարբ լինին – 108. Ապա թե գլուխքն հիւանդութեանն՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտէ: -108. Ապա թե գլուխքն հիւանդութեանն ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւն լոյծ – 108. Ապա թե հիւանդութեան գլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՞ւր զդեղերն^a որ զգոզն յորդորեն – 108. Ապա թե բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նռան ջուր տուր – 108. Եւ տգէտ մարդկանց խօսիր մի՛ լսեր. զի այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ լինի իրք – 108. Ապա թե հիւանդութիւնն խիստ լինի, և հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ – 108. Այս ջերմս երկու նիւթէ ընծայի, և ի յերկու տեղաց լինի. մէկն մաղձն լինի՝ որ

բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ արնէ գտետոռատէս ջերմն – 109. մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն – 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած. և մէկայլ ցեղն ցնէրքսէ յերակսն լինի – 109. և իւր ջերմն ի յար լինի, նա վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109. Զի մէկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին, և մէկայլ օրն պալղամին մէն լինի, և այն օրն կակուղ լինի ջերմն – 109. Եւ այլ միտք կայ այս բանիս. ափիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի – 110. զի երբ ինքն ի լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. և իւր նշանն այս է, որ ցրտանալն շատ լինի. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւնն լինի, զի չէ բորբոսել, զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ որ չէ բորբոսել – 110. և այլ նշան այն է՝ որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. Եւ երբորդ դէմսն այն է, որ երկու նիւթն հաւասար լինին – 110. Եւ այլ գիտացիր՝ որ այս նշանօքս ...և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն, երբ խառնին ընդ իրար – 110. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մէկն մէկայլին, պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն – 111. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատաստկի ջրով – 111. Ապա թէ պալղամն յաղթէ մաղձին, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնես, տուր պատաստկի ջուր սրքնճպինով – 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և պալղամն, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւն կակղացուցանես, տո՞ւր զպատաստկի ջուրն սրքնճպինով և վարդմարապով – 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակով պիտի^ա որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն -111. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին ... զայս ջերմս ի յերևան բերեք: - 112. Եւ իւր նշանն այս է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերութիւն այրնէ, և իւր ջերմն սուր լինի– 112. ապա թէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի, իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյտ^ա զոր յիշեցաք: - 112. Իւր ստածումն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող և զօրաւոր լինի, տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ – 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր դամոյնի ջուր – 112. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով ... զոր նշաձիթով զուգած լինի՝ ի

բանի պահէ: - 112. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպաճ – 112. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք անէ. – 112. Սահակն ասէ, եթէ պաղղամն յաղթող և զօրաւոր լինի քան զմաղձն, տո՛ւր յանօթուց վարդմարապայ – 112. նոյնպէս և սրքնճպինն՝ որ հնդանօք լինի զուգած, օգտակար է: - 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոն հապն տուր – 112. Ապա թէ մաղձն և պաղղամն հաւասար լինին նոյնպէս և զստածումն հաւասար արա – 113. Յառաջ զտետռատէոսն յիշենք. և ինքն երկու ցեղ լինի: - 113. Այլ գիտացիր^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 113. վասն անոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ, և երկու տետռատէոս որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբոսն: - 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 113. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառօս, որ է պնդութիւն: - 114. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք, որ մէկն բնութեամբ լինի, և երկրորդն առանց բնութեան - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի, և սաւտայն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի, և տարօքն միջավայր լինի ընդ մանկութիւն և ալևորութիւն, և ժամն աշնան ատուրքն լինի, և օդն հով և չորային լինի, նոյնպէս և երկիրն: – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ զոսքն, և զկաղամբն – 114. Բայց կան նշաննի^a որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան^a որ հետ ջերմանն լինին - 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալէլ – 114. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ, կամ փայծաղնացաւ, և փայծաղն պինդ լինի: – 114. և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի, բայց շատ փոփոխական լինի – 114. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի – 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային

սկիզբն էր – 114. և քան զոր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի. և ծարաւն սակաւ լինի. և գոգն հում և հոտած լինի: - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զոր ընդ մէջ ջերմանն, և ի թողուլն նոպային՝ երակսն յուշ և յոյլ լինի և փոփոխական. և իւր գոգին գոյնն այլ և այլ ցեղ լինի և հում: – 114. Երբ այս ջերմս յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 115. և ամռան աւուրքն այլ կարճ լինի իւր նոպայն: - 115. Եւ իւր գոգին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում. և այտոր պատճառն սաւտային հիւանդութիւնն լինի – 115. և ի հիւանդութեան ի վերջքն՝ իւր գոգն սև լինի – 115. Եւ հանապազ հետ այդ ջերմանդ փայծաղնացաւութիւն լինի – 115. Մէկն լինի՝ երբ արիւնն խանձի. և երկրորդն լինի՝ երբ պալղամն խորովի. և երրորդն լինի՝ երբ խարտեշ մաղձն այրի: – 115. երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել – 115. կամ ժամն գարնան աւուրքի լինի - 115. և իւր գոգին գոյնն դէպ ի յարեան գոյնն հակէ. և երակսն ի լի լինի – 115. գիտացի՛ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. և հիւանդին մարմինն մաղձային լինի, այրեցն և ծարաւն շատ լինի, և գոգին գոյնն կարմիր և պարկեշտ լինի, և երակսն շուտ լինի. և հիւանդն չէ մահուան, և սրտնեղ լինի, գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտեշ մաղձին այրելոյն լինի: – 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն, և հիւանդն պալղամիկ լինի. և իւր քունն շատ լինի և տարօքն ալնոր լինի, և ժամն ձմեռնաւուրք լինի, և երկիրն հովային լինի. և հիւանդին ծարաւն սակաւ լինի, և գոգն սպիտակ և պղտոր լինի, և երակսն յուշ և լայն լինի, ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Ապա թէ այս ջերմս ի յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր սրքնճալինով – 116. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի այրելոյն... տո՛ւր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռազիանի ջրով - 117. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատասկի ջուր – 117. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանտ՝ երբ էփած լինի նիւթն – 118. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտեշ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր – 119. Ապա թէ կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս – 119. երակ առ, զի մաղձն ի յայրիլ լինի – 119. և տուր միրգ՝ քաղցր նունն ... և յերկայն հասած խարբգակ, որ է սելս, որ չլինի քաղցր – 119. Այլ հաւու հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ ... ցուր եօթն նոպայն անցանի, զատել՝

տեսանես որ զօրութիւն վատուծել լինի - 120. և իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր հիտրաց նոպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. ի բան տանիս ի յայդ դեղերոյս՝ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՞ տաս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն, և ի լման եփած լինի: - 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^a որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին որ գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Եւ իւրեանց նշանն այս է, որ երեսաց գոյնն պղտոր լինի – 121. և մարմնոյն կաշին չոր և խոշոր լինի, և բնութիւն կապ լինի, և քիրտքն սակաւ լինի և գոզն խիստ նեխահոտ լինի, և մաճասին երակն փոփոխական և անհաւասար լինի: – 121. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է, որ թէ ջերմանն պատճառն արիւնն լինի, երակ առ ի բասիլիկէն ըստ զօրութեանն – 121. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր, և շաքարով տուր – 121. Եւ երբ նոպային օրն լինի, սրքնճպին տուր տաք ջրով: - 121. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. Սահակն ասէ. եթէ պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի սաւտայն փոխեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս – 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուծ լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ – 122. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի ... և նոպայն յերկար լինի: – 122. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն - 122. Ապա թէ պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է – 123. ապա թէ հիւանդն վատուծ լինի, չէ պատեհ երակ առնուլ: - 123. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. Ապա թէ պատճառն խարտէջ մաղձին սաւտայն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան աւուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճպինով: - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր, և տուրայճ,

գոր պարկեշտ համեմտով գուգած լինի – 123. Ապա թե այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իր ստածումն այս է՝ որ իր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս, յոր եփած լինի պասպայիճ, և աֆթիմոն – 123. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ լինի ... բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի, կամ յայրած պալղամէ: - 124. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել, թէ արիւնն յաւելցել լինի, պարտ է երակ առնուլ - 124. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արիւն հան - 124. ապա թէ արիւնն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարիւնն – 124. ապա թէ կարմիր լինի և նօսր, առ ժամն կապէ զերակն - 124. Եւ իր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 124. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^a նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն - 124. մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ, դիրահալ լինի և մարսական, և բնութեանն կակղական լինի - 125. և ձկանցն տուր գոր միսն քնքուշ լինի – 125. Այլ զոտիցն աճըռելն, և զտատան այրնելն, և ի բաղանիս մտելն մի՞ արգիլես, այլ թո՞ղ լինի ըստ իւրոյ սովորութեանն: - 125. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և զտատան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125. Եւ զայս զամենս՝ գոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: - 125. դէմն ի լուծման դեղերն արա՛ ... բայց ի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն եփած լինի: - 125. տուր լուծման դեղ, տուր գոր ուժովն լինի – 126. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ գոր ասացի, նա յաւելցան ջերմերն, և յիրար կցեցան, և եղան մի՛ ջերմ մի յար, և սպանին զհիւանդն: – 126. Սինայի որդին ասէ, եթէ այս ջերմն՝ որ անապակ ի բնական սաւտայէն լինի... պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն – 126. Եւ երբ զամենտ սքսքեալ լինի, տո՛ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի սրքնճային ջրախառն – 127. և երբ հիւանդութիւնն եփած լինի, պահետ է զայս դեղերս ի բան տանել: - 127. և իր սկիզբն խիստ դող լինի ... և իր գոգն նօսր և սպիտակ լինի – 127. և զօրութիւն ի ձեռն կերակրոց լինի, որ չփոյլի ուժն: - 127. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիսոամ եփած: - 127. Մասուսայի որդին ասէ, եթէ այս ջերմս յայրեցած մաղձէ լինի, նոպային շրջանն պակաս լինի – 128. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի ... զանգժատի մաճունն տուր –

128. ապա թե այս ջերմս գորաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուլին տուր - 128. վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն, որ բնական սավտային բորբոսելուն լինի: - 129. Եւ իւրեանց պատճառն և ընծայիլն հաստ և պինդ սաւտայէ լինի, զի որչափ նիւթնին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ, մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^a որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ - 129. զի չորեքօրեայն ... այլ շուտ արձակի. իսկ այս ջերմս այլ յուշ, զի իւրեանց նիւթն հաստ լինին և այլ պինդ: - 130. Ահրիժենիօսն ասէ, եթէ երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ, և ի հետն սակաւ մի տաքութիւն լինի... տուր զդեղերն, զոր զգոզն յորդորեն - 130. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր կամ ուլու միս խորոված և տապկած- 130. Մահմատի Չաքարիայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, որ ի մարմինն հաւաքի - 130. և նիւթն այս ջերմերոյս քան զչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի - 130. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ զտեստաստէոս ջերմանն լինի, որ է չորեքօրեան - 131. Ահրիժենիօսն ասէ, եթէ այս ջերմս խիստ դողացնէ, և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի, և ի վճար ջերմանն տաքութիւն երևնայ ի մարմինն: - 131. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր - 131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթն հաստութիւնն լինի, որ քան զչաքսն հաստ լինի և պինդ. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն. և երբ ջերմն վատուծ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. Ապա թէ ջերմն հին լինի, և իւր դողալն և ցրտանալն պակաս լինի, տուր զդեղերն՝ որ քրտինք բերեն - 133. Այլ բժշկապետն Մահակ ասէ, եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ առ - 133. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն - 133. Ապա թէ այդ նշաննիդ չլինի^a զոր ասացաք, և այս ջերմս ի տաք հիւանդութեանն ի վերջն լինի ընծայել, իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն - 133. Պատմութիւն և նախագիտութեան վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագետ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. Զի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին -

134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^a որ գիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս, զի իւրովն ի յառաջագիտութիւն կենացն և մահուն - 134. Նոյնպէսն և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր ի յնի - 134. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն ի յնի հիւանդութեան և առաջք - 134. և բնութեանն դեռ ի յնի սկսել զհիւանդութեան զգուխքն ի յեփել: - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չի յնի երևեցել առ հիւանդն - 134. Եւ երկրորդ բաժինն մինչև յերեք օրն ի յնի - 134. և այս բաժինս անտիճելով և կողմելով չգայ ըղորդ. զի դեռ հիւանդութիւնն զինքն ի լման չի յնի ցցուցել: - 134. և ի հոս ցուցանէ բնութիւնն՝ զոր ինչ ի յնել կամի: - 135. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի ... և դուրութիւն ի յնի: - 135. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեան այն է ... որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ ի յնի - 135. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն ի յնի - 135. մէկն՝ որ յառաջագէտ ի յնի զկենացն և զմահուն - 135. Եւ այլ ի յնի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի - 136. և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և ղալատ ի յնի. և այն ղալատն կամ հիւանդէն ի յնի, և կամ ի բժշկէն - 136. Իսկ ղալատն որ ի հիւանդէն ի յնի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ^a կերակրելով և ըմպելով - 136. Իսկ ղալատն որ ի բժշկէն ի յնի՝ այն է, որ ի բժշկէն և ի ստածէն թոյլ և ղալատ թպտիրն ի յնի, զերդ ահոկոյ և վնասակար իրք ի յնի տվել հիւանդին - 136. մանաւանդ երբ հիւանդութիւնն դժար ի յնի և ծանր, և հիւանդին զօրութիւնն տկար ի յնի և վատուծ: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև ի յնի և հեշտ ... նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն ի յնի - 136. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար ի յնի և վատուծ, պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր ի յնի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրութիւնն վատուծ ի յնի և տկար ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 136. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ ի յնի: - 137. զի թէ կերակուրն հաստ ի յնի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի - 137. և երկրորդ՝ պատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանն

լինին – 137. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփիլն լինի, որ է նիւթն: - 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն զինչ որ լինի ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ - 137. Իսկ այն պատահմունքն^a որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի ...ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. Ապա թէ հիւանդութիւնն ի նուպայով ջերմերոյն լինի, պարտ է բժշկին՝ որ զայն նշաննին ... տեսանէ: - 139. Ապա թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի, և ի հիւանդին մարմինն չլինի թեթևութիւն, գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. և այն ժամանակն՝ որ անցանի նուպայն, և հաւասար լինին, և հիւանդին մարմինն սակաւ թեթևութիւն և հանգիստ լինի, գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի – 140. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն. զի յերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի, և և տաքութիւնն վատուժ – 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացդ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին - 140. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի – 140. և ի տաք աւուրքն իւր նուպային ժամանակն կարճ լինի – 140. մէկն այն է՝ որ բժիշկն յառաջագէտ լինի զայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի – 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. Իսկ ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, իւր ողջութեան պատճառն եփիլն է խլտին, և արձակինլ: - 140. Ապա պարտ է^a բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի. նոյնպէս և զմահուն ասէ, յորժամ բուրհանն գեշ լինի: - 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է – 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ

կերակրոյն եփիլն – 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուժոյն չանկանի և տկարանայ – 141. Այլ պարտ է զհտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին. կան որ խիստ ի լման սուր լինին, և իւրեանց բուրհանն յերրորդ և ի չորրորդ օրն լինին. և այլ կան որ բուրհանն յեւթն օրն լինի. և այլ կայ որ յեթննտասն օրն լինի. և այլ կայ որ ի քսաննմի օրն լինի: - 141. զի ի քսան օրէն ի վեր յամէն եւթն օր լինի բուրհանն ի քառասուն օրն: - 141. և այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ յերկարօրեայ լինի, նոյնպէս և զիւր կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 142. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է -142. Իսկ զհտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^ա որ զհտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն ... և զայլ ամեայն այրեցող ջերմերն, որ ի մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142. Նոյնպէս և այտոցին^ա որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն, և կողացաւորիւնն, և հեքն, որ պատճառնին ի թոքէն լինի, որ է ջղերոյն յիրար գալն, և թաշանիշն, և սքթայն, և ամենայն աւուր ջերմն^ա որ ի պալղամէն լինի... զայս զամենայն և զիւրեանց նմանիքն^ա սուր անուանեն. թէպէտ և կայ ի նոցանէ որ ի պալղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն, վասն զի իւրեանց արձակիլն բուրհանով լինին – 142. Իսկ զհտենալն ի հիւանդին շարժելոյն այն է, յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուժով լինի, և ցան խիստ լինի, նա այդ ամէնտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա թէ այդ ամենայն ի հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ, և տաքութիւնն պակաս, և ցաւելն կակուղ լինի և պակաս, և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ, և իւր ոթալն յար լինի և ի կից – 142. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի և յոյլ, ի յար և ի կից լինի, այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն

նշաննիս ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ գտուն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին, և միջասահմանն լինին, նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ, այլ միջավայր լինի, և միջասահմանն ունի ընդ սուրն և ընդ յերկարօրեան: - 143. և ինքն լինի պատճառն մահուան նորա, որպէս ասացին իմաստասէրքն: - 143. և երկրորդն՝ զպատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանցն լինի - 143. Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի, և աւուրք ցաւէ - 145. Այլ գլխացաւի, թէ ի հովէ լինի, թէ ի շողոյ: - 145. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին ... և յայտոցէն՝ որ լինի ի ստամոքքերանն - 145. պարտ է յայնժամ առնուլ՝ որ չլինի աւելի շող կամ հով - 147. Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն, ո՛չ խոցտուկ, ո՛չ մաղձշարժ - 147. և թէ ժամն ջերմն լինի, զմարմինն աւելի չպիտի խողհրել - 147. Հակթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ զերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ - 148. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կամ կրկնակի լուծումն լինի, զայդ կապերտ արա: - 148. և զբորբոսն՝ որ լինի ի ստամոքացն ի բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149. և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ առ. օգտէ աստուծով: - 149.

ԼԻՈՒԹԻԻՆ - Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է^a որ յառաջ երակ առնու - 14. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառոյ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի - 70. և ի յերեսն լիութիւն լինի - 70. և ի յերակն մեծ և լիութիւն լինի - 70.

ԼԻՊԻՐՄԱՅ - տէ՛ս ԼԻՊԻՐԻՄԱՅ

ԼԻՊԻՐԻՄԱՅ, ԼԻՊԻՐՄԱՅ - Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, զոր անուանեն անփիլիոս և լիպիրիայ: - 88. ընծայի իւրմէն ջերմն^a զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի ... իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն - 88. Վասն ստածման և բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիոս և լիպիրայ կոչեն: - 89. որ լիպիրիայ կոչի: - 89.

ԼԻՏԸ - ի յառաջին օրն տուր կէս լիտր - 41. Եւ զթանին չաքսն կէս լիտր տուր - 43. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր ... և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր ... ապա տուր որ խմէ - 51. և

հինգ վտր ջուր արկ ի վերայ, և եփեէ ցուր մնայ երկու վտր: - 52. գայս ամէնս եփէ հինգ վտր ջրով, մինչև մնայ կէս վտր: - 52. և եփէ այնչաք, մինչ որ մնայ մի վտր - 52. գայս զամէնս վտր ու կէս ջրով եփէ - 78. Եթէ ուժն ընկերէ՝ տուր կէս վտր պատաստկի ջուր - 82. գայս ամէն երեք վտր ջրով եփէ մինչև մի վտր մնայ - 84. տուր պատաստկի ջուր կէս վտր - 117. զամէնս եփէ չորս վտր ջրով, մինչև մնայ մի վտր: - 118. զամէնս եփէ չորս վտր ջրով, մինչև մնայ կէս վտր - 126. և ա՛ճ ի վերայ Հալպայ վտր մի ջուր - 146.

ԼԽԹԿՕՆ – Իսկ այն ազգ ջերմն որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն վարկօն ասէ - 4.

ԼՆԵԼ – և եղկ ջուր ի վրան լնէ - 26.

ԼՆՈՒԼ – Այլ Գաղիանոս ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի ... կամ ի հաստ յաւելուածոց որ լնու զմարմինն - 14. զի այս անունս լնու զայն զօրն, և զայն տեղին, որ չէ ի յերևենալ - 110. և լից ի վերայ երկու գդալ նշի ձեթ - 146. քամէ ընդ ձարեմաղի, լից ի վերայ երկու նուկի նշի ձեթ, տուր յանուն Քրիստոսի: - 147. լից ի վերայ երկու հարիւր դրամ ջուր - 148. և նշի ձիթով մշխէ գայս լոսած դեղերս, և ի ներս լից - 149. և լից ի վերայ բարկ քացախ - 149.

ԼՈՅՕ – Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկի ըռուպ տուր - 98. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, առ գտապաշիրին դուրսն ... և սերկկի ըռուպով ի բանի պահէ - 106.

ԼՈՅՍ – գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն, և յերևան բերեն և հանեն ի լոյս: - 39.

ԼՈՉ – և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարան այլ շատ լինի - 90.

ԼՈՍԵԼ, ԼԵՍԵԼ – լոսէ զամէնտ մանտր - 144. Ա՛ռ սապո, սակամոնի ... լոսէ, և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ռ սապո մի դրամ. դեղին հալիլէ կէս դրամ ... լոսէ, և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 145. Ա՛ռ սապո մի դրամ. շահմ խանդալ ռուպ մի ... լոսէ, և շաղւէ ըռագիանի ջրով: - 145. լոսէ, և շաղւէ ըռագիանի ջրով: - 145. Ա՛ռ սպիտակ թրպութ լոսած մի դրամ .. հապնիլ, խորասանի մի մի տանկ. լոսէ, և շաղւէ քարաուզի ջրով - 145. և նշի

ձիթով մշխե՛ գայս լուսած դեղերս – 149. Ա՛ն քահրիպար, և յատպէ ... և լեսէ խիստ մանտր- 150.

ԼՈՎԻԱՍ -կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր – 84. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով և կարմիր լովիասի ջրով – 89.

ԼՈՒԱՆԱԼ, ԼՎԱՆԱԼ – Մասուսային որդին ասէ, թէ որ ի բաղանիսն գմարմինն տաք ջրով լուանայ ... խիստ օգտակար է – 9. և այս լինի ի ցուրտ օդէ, կամ ի ցուրտ ջրոյ, լուանալոյ գմարմինն: – 11. ապա ի բաղանիս մտէ, և գմարմինն տաք ջրով լուանայ – 11. և գմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. Ապա եթէ պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ – 11. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի... և կամ փոթոթային ջրով լուանալոյ գմարմինն - 14. ապա թէ ամառն լինի և օդն տաք, գմարմինն հով ջրով աղէկ լուա: - 17. Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտէ և շատ նստի, և կիսատաք ջրով գմարմինն լուանայ – 25. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և գմարմինն եղկ ջրով վանայ – 31. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի .. և գարի լուացած ցամաքեցուր, և ապա կերցուր: - 41. և լուացած լինի աղէկ քաղցր ջրով և աղով ջնջիսած լինի - 43. ապա լո՛ւա հով ջրով – 69. ա՛ն ափ մի ոսբ վացած – 77. Եւ կերակուր մաշ և ոսբն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով – 79. տո՞ւր գայն հապն^a որ լուացած ասպրով լինի գուգեն և մագտաքեով և հընդիկ աղով - 84. Եւ կերակուր սիսռան ջուր տուր չամանով և լուացած ձիթով և նշի ձիթով – 89. Եւ կերակուր լուացած հացի փշրուկ տուր շարապով – 105. Եւ կերակուր լաբլաբ ... կամ սիսռան ջուր տուր լուացած ձիթով – 117. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հազցնես ... և հիւանդին հազցնես^a առանց լուանալոյ, օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121.

ԼՈՒԱՆԻԼ – Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ, կամ լուանիլն ծծմի ջրով – 6.

ԼՈՒԱՆՎԻԼ – Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով – 12.

ԼՈՒԱՊ – տե՛ս ԼՈՒՂԱՊ

ԼՈՒԱՅՎԵԼ – և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտե, և եղկ ջրով լուացվի – 26.

ԼՈՒԾ – ապա թե լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր. զի խիստ օգտակար է դկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ: – 44.

ԼՈՒԾԱՆԵԼ – Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ ... և լինի որ բնութիւնն լուծանի – 25. տուր զայդ ի յար, մինչև լուծանի և ոչ կապի: - 42. զի թե դկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. Ջանայ որ փորն խիստ չլուծանի, զի թե փորն լուծանի, շուտով կորնչի – 48. և ամենևին չիթողու զբնութիւնն՝ որ լուծանի – 55. և նոյն նշանօքդ ժամ մի զկաթն և ժամ մի զգարեջուր տուր. և զբնութիւնն ի լուծանելոյ պահե: - 56. Ապա թե չկարենք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել, զբնութիւնն լուծանենք - 66. Ապա թե կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. իւր ստածումն այն է՞ որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. և այլ պատրաստեցո՞ր հետ եւթն աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: - 77. Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն – 77. զի այն մնացորդն՞ որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. Ապա թե այսով չլուծանի ջերմն, իւր թպտիրն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. և այլ կուլինի՞ որ ի վայր լուծանի մաղձն – 91. Սաֆրայ լուծանելոյ ըմպելիք – 97. Ապա թե զլուխքն հիւանդութեանն ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ -108. և հետ այնոր զբնութիւն լուծանէ մրգաջրով – 108. Ապա թե հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոնն հապն տուր, որ զբնութիւնն լուծանէ – 112. Ապա թե կարիք լինի՞ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. Եւ երբ տեսանես զնաշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛, այն դեղերովն՝ որ զսն մաղձն լուծանեն - 125. զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և պալղամ լուծանի: - 128. և դեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահե – 128. իւր թպտիրն այն է՞ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133.

ԼՈՒԾԱՆԻԼ – Իսկ այն իրուին՞ որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ ... և բնութեամբ լուծանիլն և կապիլն ... և այլ զոր ինչ նման են այսոց: - 93.

ԼՈՒԾԵԼ – Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին, եթէ երակ առ, և զբնութիւնն լուծէ – 23. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... զերդ փորուն լուծելն, և վերաբերութիւնն - 36. Եւ այլ ջանք արա ամեն հունարով՝ որ չիլուծի բնութիւնն – 44. Մատպուխ լուծող՝ սլին ջերման: - 52. Մատպուխ լուծող հով: - 66. Հուկնայ լուծող, որ զտաքութիւն հանէ: - 67. Եւ զբնութիւն լուծէ մրգանց ջրովն – 122.

ԼՈՒԾՈՒՄՆ – Ապա թէ չկայ ճար լուծումն արնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր – 66. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն արնէ, հանէ զքամին յաղեցն -149.

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԱՌՆԵԼ – Ապա թէ չկայ ճար լուծումն արնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր – 66. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն արնէ, և հանէ զքամին յաղեցն -149.

ԼՈՒԾՈՒՄՆ – և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ – 15. Սինային որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ... վասն լուծմանն որ արտաքս հանէ – 31. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և զմարմինն եղկ ջրով լվանայ – 31. զի թէ լուծումն դադարի՝ զկնի և ջերմն արձակի: - 31. Բայց իւր ստաճումն այս է^ա որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան զլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ – 35. ամենքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն զհճութեան: - 36. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր – 44. և սերկնիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամուքսն տուր, զի մրտի քամուքսն արգիլէ զլուծումն – 45. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ եփելով և ոչ լուծմամբ և ոչ քրտնելով – 59. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն արնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնձպին՝ որ շաքարով լինի – 66. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՞ւր զտապաշիրին կուրսն – 77. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի՛ տաս – 95. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ, ուր և ուրդի լուծումն, տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ – 96. Ապա թէ շատ լուծումն հանդիպի, տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս – 96. Հուկնայ

կապող՝ մաղձի լուծման: - 96 Ապա թե շատնայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն^ա որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96. Ընբելիք կապող՝ մաղձի լուծման: - 97. Եւ լուծման դեղերն գայն տուր՝ որ կակուղ են և անահոկ - 100. Թեպիթ Կուռայն ասէ ... թե մի տար ի յայս ի ջերմս գլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին - 100. Սաֆրայի դեղ լուծման - 100. Ղուռս մանուշակի, լուծման: - 101. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ - 101. Եւ գամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր^ա որ չունենայ գնոպայն - 101. այլ ի նոպային օրն մի տաս գլուծման դեղն - 101. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի^օ շտապիս, և մի^օ լուծման դեղ տաս - 104. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին - 104. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի՛ տաս - 107. Եւ երբ տեսանես գնշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛ - 125. տուր լուծման դեղ - 126. և հետ նոպային ի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ, գերդ այլ լուծման դեղի ռասմ է: - 127. և թե հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կամ կրկնակի լուծումն լինի, գայդ կապերտ արա: -148. Նշանք լուծման մաճունի այս է - 148. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն արնէ, և հանէ զքամին յաղեցն -149. աոցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թե պիտի լուծման՝ առնու ուժով հինգ դրամ - 149. Սփուփ վասն արեան և խիստ լուծման: - 150.

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԱՌՆԵԼ - Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ - 101.

ԼՈՒԾՈՒՄՆ ԱՌՆԵԼ - Ապա թե չկայ ճար լուծումն արնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի - 66. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն արնէ, և հանէ զքամին յաղեցն -149.

ԼՈՒՂԱՊ, ԼՈՒԱՊ - և հով լուապնովն զկուրծսն օժանէ, գերդ պզրկատունի լուղապն: - 19. Ապա թե չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով և պզրկատունի լուապով իսպիտակ շաքարով - 29. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով ... և սերկնիլի կտի լուապ, և պզրկատունի լուապ - 30. գայս ամէնս աղա և մաղէ, և շաղւէ պզրկատունի լուապով - 43. Ա՛ն պզրկատուն և տաճիկ կռէզ և հայ կաւ, և սերկնիլի լուղապով խառնեալ - 50. տո՛ւր գպզրկատունին գլուապն - 50. գայս գամէնս աղա և մաղէ, և շաղւէ և սերկնիլի կտին լուապովն - 51. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն, և տաճիկ կռէզ, և հայ հող՝ սերկնիլին հատճին լուղապովն խմել տուր - 54. գայս գամէնս

աղա և մաղէ, և շաղէ, և պգրկատունի լուղապով կուրս արա – 55. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր ... կամ պգրդատունի լուղապ– 69. զայս ամէնս աղա՛ և մաղէ, և կտաւատի լուղապով շաղէ – 76. Ի բերանն սերկկիլի կուտ տուր՝ որ առնու, կամ պգրկատունի լուղապ – 77. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պգրդատունի լուղապ ... և տո՞ւր որ խմէ: - 101. զամէնս աղա և մաղէ, և պգրկատունի լուղապով շաղէ – 104. տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով, և հետ այտոր տուր գլուղապնին ճուլապով: - 104. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և պգրկատունի լուղապով շաղէ – 105. և ի պառկելոյ ժամն պգրկատունի լուղապ տուր: - 108.

ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ – որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ.

ԼՈՒՔ – տե՛ս ԼՈՔ

ԼՈՔ, ԼՈՒՔ – և առ լուք աղցած և մաղած ... և տո՛ւր որ խմէ – 77. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին – 145. Ա՛ն լոք ընտրած ... և կարմիր տակերն աղա՛ և մաղէ – 145.

ԼՍԵԼ – և որչափ գուսանի և լարի անուշ եղանակաց ձայն լսէ – 19. Եւ տգէտ մարդկանց խօսից մի՛ լսէր – 100. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսէր ի բժշկէն – 136.

ԼՎԱՆԱԼ – տե՛ս ԼՈՒԱՆԱԼ

ԼՎԱՅՎԵԼ – Ապա թէ ամառն լինի, հով ջրով լվացվի – 27. ապա ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջրով լվացվի – 27. Մահամատ Չաքարիան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի – 28.

ԼՐՏԻԿ – զամէնս դիր ի լրտիկ մի – 146.

Խ

ԽԱԼԱՏ - և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. և չբառնայ գխալատ այնելիքն ի բժշկէն կամ ի հիւանդէն: - 95.

ԽԱԼԸՄ – և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալքս լինի, որ է յիստակ: - 92. գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալքս է, որ է յիստակ, բնական սաւտայն: - 115.

ԽԱԼՏԵԼ – Ապա պարտ է բժշկին^ա որ գայս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ, որ չխալտի ի հիւանդին ի ստածումն և ի բժշկելն - 143.

ԽԱԽԱԶ ԱՌՆԻ – Եւ սապոնն հապովն և մագտաքեով խախայ առնէ – 98.

ԽԱԿ – տուր մո՛ւզ նռան ջուր ... կամ խակ ձիթապտղի ձէթ անաղ – 67. ա՞ռ խակ ամբբաւի ջուր – 69.

ՊԱՂ – Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19.

ԽԱՂԱԼ – Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի ... և միճասին երակն զօրաւոր լինի և ի ժիր խաղայ: – 32. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի – 122.

ԽԱՂԱՂ – և իւր տաքութիւն՝ զոր ասացաք՝ խաղաղ լինի և հանդարտ և սեղմ – 38. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այտքիկ ... և մեր շարժիլն և խաղաղ կենալն - 93. Եւ այդ հիւանդիտ հանգիստ կենալ և խաղաղ^ա խիստ օգտակար է – 100.

ԽԱՂԱՂԵԼ, ԽԱՂՂԵԼ – Եւ երբ խաղղի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր – 8. քայլել յետ այն^ա որ խաղաղէլ լինի ջերմն - 10. Բայց յորժամ խաղաղի ջերմն, ապա ի բաղանիս մտո – 10. Եւ իւր ստածումն այն է^ա որ իւր մարմինն աճըռել տասս մինչև ջերմանն

սրուօիւնն խաղաղի - 11. Եւ իւր ստաճումն այս է, որ ամենայն դիմօք անուշացնես և խաղաղես զսիրտն - 16. և երբ խաղաղի ջերմն՝ կաթն տուր: - 56. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դդմի ջուր - 67. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, և ցաւն այդով չխաղաղի, աղջկան մոր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68.

ԽԱՂԱՂԵՑՆԵԼ, ԽԱՂԵՂՑՆԵԼ - և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա՞ որ անուշացնես զսիրտն և խաղաղեցնես զտրտմութիւն - 6. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ զտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ - 22. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն ... և կամիս որ խաղեղցնես ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դդմի ջուր - 67.

ԽԱՂԱԻԱՐՏ - և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերևան գան, զերդ կրակով այրեցած տեղի մինն: - 73. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չելանէ: - 79. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94.

ԽԱՂԱԻԱՐՏ ՅԱՐՆԵԼ - Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94.

ԽԱՂԵՂՑՆԵԼ - տէ՛ս ԽԱՂԱՂԵՑՆԵԼ

ԽԱՂՂԵԼ - տէ՛ս ԽԱՂԱՂԵԼ

ԽԱՂՈՂ - և տուր ... բարունակի մեծապտուղ խաղող - 11. և հնդիպայ ուտէ, մանաւանդ խաղողի քացախով: - 24. տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի ... Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, ինձորի բանդակով - 96. և տուր միրգ՝ քաղցր նուրն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող - 119. Ա՛ն ... սն չամչի կուտ կամ՝ խաղողի - 150.

ԽԱՆԴԱԼ - տէ՛ս ՀԱՆԴԱԼ

ԽԱՆԴՈՒՄԱՆԴ – և այլ մենք կանք և տեսանեմք զմկնատիզ քարն^a որ է խանդումանդ, որ խասիաթով զերկայթն կու քաշէ - 120.

ԽԱՆԶԱԼ – տե՛ս ՀԱՆԴԱԼ

ԽԱՆԶԵԼ - Մէկն լինի՝ երբ արիւնն խանձի – 115. երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, զերդ սինեհիսն և այլն – 115. գիտացի՛ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. Ապա թէ այս ջերմս ի յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տու՛ր գարեջուր սրքնճպինով – 116.

ԽԱՇԵԼ – և հազար տուր ուտելոյ՝ հում և խաշած - 120.

ԽԱՇԽԱՇ – Եւ ա՛ն պապունաճ և մանուշակ, նոնֆար և խաշխաշ – 21. Եւ այլ ա՛ն մանուշակ և նինֆար, և խաշխաշի կոնկոմ – 21. և գարեջուր խմէ նշի ձիթով և խաշխաշի շարապ - - 30. իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով ... և պզրղատունի լուսպ, խաշխաշի շարապով ի բանի պահէ - 30. Էհաննան ասէ, իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս, որ խաշխաշի շարապով և նոնֆարով լինի եփած և նշի ձիթով – 30. և հետ այնոր խաշխաշի շարապ և մանուշակի շարապ տուր - 30. և տուր յամէն օր մին մին, ընդ խաշխաշի շարապ խառնեալ: - 55. ա՞ն դալար ընկուզ ... և սև խաշխաշի ձէթ - 74. զայս ամէնս աղա և մաղէ, և խաշխաշի ձիթով շաղւէ – 74. Ա՛ն սատապի տերև ... սպիտակ խաշխաշ վեց դրամ – 119. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ի յայդ ձեփելիքդ խաշխաշի կեղև, և հազրի հունդ -120.

ԽԱՇՈՅ – տե՛ս ԽԱՇՈՒ

ԽԱՇՈՒ, ԽԱՇՈՅ – Եւ երբ ելանէ ի բաղաննեացն, սակաւ մի համբերէ, և տո՞ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի գուգած – 10. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթև մսէ և ի գիճային – 18.

ԽԱԶԱՓԱՐ, ԽԱԶԵՓԱՐ, ԽԵԶԻՓԱՐ, ԽԻԶԻՓԱՐ – Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար – 43. և քան զամենայն ինչ օգտէ խաչափարն^a որ

գարեջրով լինի եփած: - 46. Ա՞ն ... և զխեցեցետին^ա որ է խեչիփար – 50. տալ զերդ որ իշուն կաթն, և զխիչիփարն ի ճանկերոյն յիստկած – 55.

ԽԱՉԵՓԱՐ – տե՛ս ԽԱՉԱՓԱՐ

ԽԱՌԸՆԿԵԼ – Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի, և սիրտն խառնկի - 77.

ԽԱՌՆ – զի հոգին ընդ մարմինն խառն է միատրեալ – 16. և յօղականն խառն ասի ընդ այլ էութիւնքն - 57. և այլ ասացի^ա թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն, և խառն լինի ընդ արիւնն – 64. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմս չլինի յիստակ, և խառն լինի ընդ խարտէշ մաղձն – 85. մանաւանդ խառն նշաննի երկնան - 94. Իսկ մեք յառաջ զկիստակ ջերմանն զստածումն և զբժշկելն յիշեմք, և ապա զխառն ջերմերոյն՝ որք ոչ են յիստակ: - 94. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ չէ յիստակ տետոատէօս, այլ խառն և յօղական է ի յայլ նիւթէ - 99. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին, և խառն ջերմ այրնեն - 102. և ի յայն նիւթին ի յանունն^ա ուր և ուրդի^ա յաղթող անուանէ, որպէս այլ ի յառաջոյ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն, օգնականութեամբն աստուծոյ: - 110. և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոհիտօսին գրեցաք ... ի բան տար– 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի բան տար – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն – 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակավդ պիտի^ա որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^ա նոյնպէսն չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեցո և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ սրքնճպինն– 130.

ԽԱՌՆԵԼ – Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն ... զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փուքսն: - 5. զայս ամենայն յիրար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 8. ա՞ն սակաւմն

քացախ և վարդի ջուր և վարդի ձեթ, յիրար խառնել և զգլուխն այնու օձանէ - 9. և ըռագիանի ջրով խառնեալ խմելոյ տուր - 14. զայս յամենս յիրար խառնել ... և ի վերայ գլխոյն դիր: - 17. և ըմպելի՝ սպիտակ գինի և նօսր ընդ յոլով ջրոյ խառնել և տալ - 19. Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկկիլի շարապ և խնձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. զայս յամենս յիրար խառնել - 24. ապա թէ զսերկկիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնել և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. և առաւօտուն քաֆուրի դուրս տուր թուրինճի ջրով խառնած - 32. և ի նստած տանն յորմունքն օձեն քաֆուր, սանտալ, վարդէջրով և քացախով խառնած լինի - 33. ի յայդ տրորածտ խառնել և թաթիւէ զկտանն ... և սրտին դիր - 33. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախ խառնել և խմէ - 33. ապա առ սանտալ և քաֆուր և ի վարդէջուրն խառնել - 37. Եւ դարմանէ զեշն աղէկ խոտով՝ որ դալար լինի ... և հինտիպայ՝ խառնած ընդ դալար գինձն - 41. Ապա թէ հիւանդն չժուժէ կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնել - 42. աղա՞, և ի ջրերդ խառնել - 44. զայտոք ի մսին ջուրն խառնել ... տուր կում կում - 44. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ՝ փերճկոտած գարով ի բան պահէ, և պանտրայ ջուր հով ճուլապով խառնած ... կերակրի: - 46. և քաղցր և թթու սերկկիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնել և ուտէ - 48. և քաղցր և թթու սերկկիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնել և ուտէ - 48. և հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնել, ի վերայ սրտին և լերդին պահէ - 48. Ա՛ն պզրկատուն և տաճիկ կռէզ և հայ կաւ, և սերկկիլի լուղապով խառնեալ - 50. զայս զամենս յիրար խառնել և տուր որ խմէ: - 52. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր և այծու կաթն^a ընդ գարեջուր խառնեալ - 55. և տուր յամեն օր մին մին, ընդ խաշխաշի շարապ խառնեալ: - 55. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ ... և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն^a զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. զայս զամենս յիրար խառնել, և ի վերայ գլխոյն դիր: - 68. զայս ամենս յիրար խառնել, ի քիթն արկ - 69. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ, որ ընդ իւր խառնուածքն խառնեալ լինի - 73. զայս զամենս յիրար խառնել - 73. զայս զամենս յիրար խառնել - 74. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ

խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. և սակաւ մի մուգ նոան ջուր խառնէ – 76. և ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ – 76. և առ լուք աղցած և մաղած, և երեք դրամ ի ներս խառնէ և տո՛ւր որ խմէ – 77. քամէ՝ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 79. գայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր – 79. Եւ երբ ծաղիկն ի չորանալ բռնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձէթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. Ա՛ն վարդի ջուր և աղտորի ջուր և նոան ջուր, յիարար խառնէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. և սնուցած վարդ տասն դրամ. և սրքնճպին տասն դրամ, յիրար խառնէ և տուր - 82. զատել՝ թէ խարտէշ մաղձն խառնած լինի ընդ պալղամն: - 83. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն, և հաստցնէ զինքն, ի բան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. զամէնս յիրար խառնէ – 86. ա՛ն մեղրաջուր, և ընդ զուփայն խառնէ և տուր – 86. ա՛ն սրքնճպին՝ որ հնդանօք լինի զուգած, և ընդ բողկի ջուրն խառնէ, և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: - 86. Եւ հետ այնոր ա՞ն սնուցած մանիշակ, և ընդ շիրիխիշտն խառնէ և տուր: - 86. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցներքսէ ի յերակսն: - 88. և իւր պատճառն այն է՝ որ այլ նիւթեր խառնին: - 94. գայս ամէնս յիրար խառնէ, և ի բան տար – 97. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշեռ, և մանր աղաս, և ընդ ճուլապ խառնես, և տաս, շատ օգտէ: - 97. Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի, և նոյնպէս ճուլապով խառնել, տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի ... շատ օգտէ: – 97. Ա՛ն քացախ և վարդի ջուր, և ընդ կիսեղկ ջուր խառնէ, և զոտսն այնիւ ծեփէ: - 98. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^a խառնես զպարկէշտցնող և զկտրող դեղերն - 100. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն դրամ և տուր որ խմէ: - 101. թթու և քաղցր նոան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրքնճպին ի բանի պահէ: - 108. և երբ ուրդի՝ որ այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, ի մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմիտետոատէօս: - 109. և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն, երբ խառնին ընդ իրար – 110. պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն, և զկերակուրն, և զըմպելին - 111. նոյնպէս և զխստակ ափիմեռնիսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի բան տար: - 111. Իւր ստածումն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող և զօրաւոր լինի, տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ – 112. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճպին խառնեալ ի հով ջուր^a ի բանի պահէ - 112. գդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ

գերկոցունց դիմացն – 113. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ գնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ գնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն մարմինն օծանես, օգտէ այն ջերմանն^a որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի - 121. Ապա թէ առնուս զժառան՝ որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. ապա ա՛ն աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներս ի մտպուխն ընկէ, խառնէ – 126. և ա՛ն ի դեղէտ երեք դրամ և փենիտ շաքար երեք դրամ, յիրար խառնէ, և տուր որ առնու – 127. և խառնէ յայդ ջուրտ հարիւր չորս դրամ սերկևիլի ջուր - 148. և քանի զիր շաքդ՝ սպիտակ մեղր ա՞ն ի յինքն խառնէ, և զանճապիլ, դարիսէն – 149. և նշի ձիթով մշխէ զայս լոսած դեղերս, և ի ներս լից, և խառնէ ինչոր հովնայ – 149. յայտ մեղրտ և ամրաւդ խառնէ, և շաղէ՛ որ միաւորի - 149.

ԽԱՌՆԱԾՔ – և սպիտակութեան պատճառն պալղամին խառնածքն լինի՝ որ հով է: - 81.

ԽԱՌՆՈՐԴ – և յետինսն սահմանն տասնչորս օր լինի, յորժամ մաղձն խառնորդ լինի յայլ նիւթէ և յիստակ: - 97.

ԽԱՌՆՈՒԱԾՔ – Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օղէ կամ ի տաք արևէ ... իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի – 8. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք և ի նոյն նշանք, երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 11. Եւ զհիւանդին խառնուածքն հովացուր զարեջրով և սրքնճուպինով, և քաղցր և թթու նոսն ջրով – 23. զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օդոյն:– 32. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի - 34. զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար - 38. և իւր խառնուածքն չոր է քան զպալղամին – 59. Ապա թէ նիւթն այլ պարկէշտ լինի և սակաւ, և իւր խառնուածքն տաք լինի և սակաւ դորկուտ, նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն -71. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ, որ ընդ իւր խառնուածքն խառնեալ լինի – 73. Մէկ պատճառն այն

իրւին են^ա որ բնութեամբ լինին, որ հիւանդին խառնուածքն հով և գէճ լինին. զի պալղամն յաղթեալ լինի իւր խառնուածքն – 80. օղին խառնուածքն և երկրին օղն հով լինի և զհճային – 80. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածքն՝ որ տաք և չոր լինի, և մաղձն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի - 90. մէկն՝ որ չորութիւնն ի յիրացն ի բնութիւնն լինի և խառնուածքն – 92. Եւ այլ կան իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և զհճային – 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, և բնութեամբ զհճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ – 92. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն, նիւթերն և անդամուսքն ... – 93. Եւ այլ այնոց, որ գլխառնուածքն փոխեն, տո՞ւր դամոյնի ջուր - 104. և վասն այդ պատճառանացդ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթէ և բորբոսի: - 108. և ամենայն իրք^ա որ գմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և զհճացնեն, օգտէ նորա - 108. և գմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ գմարմնոյն խառնուածքն հով և գէճ այրնեն: - 108. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի, և սաւտայն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի – 114. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ զալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. և են նոքա զերդ գլխառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն – 124. զի որչափ նիւթին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ ... նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. Մահմատի Չաքարիայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, որ ի մարմինն հաւաքի – 130. երրորդն՝ գլխառնուածք մարմնոյն – 143.

ԽԱՌՆՈՒԵԼ – Ապա թէ ի ստամոքն գէշ և աւեր խառնուածքն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30.

ԽԱՌՆՈՒՄՆ – և տուր զդեղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն – 103.

ԽԱՍԻԱԹ, ԽԱՍԻԷԹ – Այլ զիտացիր որ կան դեղեր^ա որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս – 120. և այլ մենք կանք և տեսանեմք զվկնատիզ քարն^ա որ է խանդումանդ, որ

խասիաթով գերկաթն կու քաշէ. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են խասիաթով հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. նա թշնամին որ գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ, այլ խասիաթն առանձինն ի իւրական գործ գործէ: - 121. և վասն այտոր պարտ է^ա որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^ա որ խասիաթով օգտեն, և ի բան տանին - 131. այլ պատեհ է^ա որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն - 133. Խասիէթ զիւրական և զառանձին գործն է ի ասել, զոր անուանեն յատուկ: - 133. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իւրական, զոր խասիաթ ասեն – 137.

ԽԱՍԻԷԹ – տէ՛ս ԽԱՍԻԱԹ

ԽԱՍԼԱՅ – Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէօս ջերմանն, զոր հոռոմն ակռուօս անուանէ, և տաճիկն խասլայ - 95.

ԽԱՍԼԻԱԹ- ապա տէ՛ս՝ թէ ո՛ր նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին, և երևեցուցանէ զիւր նշաննին, և զիւր պատահմունքն, և զիւր խասլիաթն – 110.

ԽԱՎԱՂԱՆ – Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել ... զի ընծայի խավաղան – 78.

ԽԱՐԱՆՖՈՒԼ – Ա՞ն սումպուլ, խարանֆուլ մի մի դրամ - 149.

ԽԱՐԲ – հանդիպի ... և այնոց՝ որ ի մերձաւորութիւն խարբ լինին – 108.

ԽԱՐԲԱԽ – ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր գերդ իւր ռասմն է – 125.

ԽԱՐԲՁԱԿ – և տուր միրգ՝ քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող, և յերկայն հասած խարբզակ – 119.

ԽԱՐԻԿՈՆ – ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և խարիկոն կէս կէս դրամ – 146.

ԽԱՐՏԵՇ – տէ՛ս ԽԱՐՏԷՇ

ԽԱՐՏԵՇ, ԽԱՐՏԵՇ – և իւր պատճառն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն - 56. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէօսն է, որ ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու գնոպայն - 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերման նոպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկէշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Ապա հետ այսոր յիշենք զառիտէօսն, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն – 62. զի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն - 62. և խարտէշ մաղձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան զսաւտային ջերմն: - 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են, զարեան և զպալղամին և զմաղձերոյն և խարտէշ և սնն - 62. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տռիտէօսն անուանեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէօս ջերմն – 63. զատել՝ թէ խարտէշ մաղձն խառնած լինի ընդ պալղամն: - 83. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմն չլինի յիստակ, և խառն լինի ընդ խարտէշ մաղձն – 85. Վասն խարտէշ մաղձի: - 85. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն – 85. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէշ մաղձին ջերմերոյն – 90. Մէկն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի – 90. զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն, և խարտէշ մաղձն ընծայեն: - 91. զիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն – 91. քայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և զհնին, և խարտէշ մաղձն, և աղի ջուրն - 92. Իսկ խարտէշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. մէկն այն է՝ որ խարտէշ լինի – 94. և չտապին ի յիւր բժշկութիւնն, զի խարտէշ մաղձն սուր է և պարկէշտ - 95. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ, եթէ իւր գլուխքն խարտէշ մաղձն լինի որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի – 97. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտեստաւտէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Եւ իւր պատճառն անապակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և իւր պատճառն անապակ և յիստակ խարտէշ մաղձն լինի – 103. և իւր պատճառն

անապակ և յիստակ խարտէշ մաղձի լինի – 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^a որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի – 103. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ, եթէ այս ջերմս առանց խարտէշ մաղձին չլինի: - 107. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115. և երրորդն լինի՝ երբ խարտէշ մաղձն այրի: - 115. գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտէշ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր և սրքնձպին – 119. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկէշտն ի խարտէշ մաղձն դառնայ, և թանձրն ի սաւտայն – 121. և երկրորդն խարտէշ մաղձն է որ այրի – 121. արեա՛նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն, եթէ խարտէշ մաղձին սաւտայն, եթէ ինքն՝ որ է բնական սաւտայն - 122. Ապա թէ պատճառն խարտէշ մաղձին սաւտայն լինի, որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123.

ԽԱԻԱՐՏ – Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի ... և խաւարտ և հազար, և հնտիպայ ուտէ – 24. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ – 46. և ի խաւարտացն հազար և ըղրդական տուր: - 123.

ԽԱԻԼԻՆ – և հոռոմն քսանթին խաւլին ասէ: - 90.

ԽԱԻԲԾԻԼ – և խաւրծի քամուքս տուր հետ նոան ջրի: - 69. և տո՛ւր որ ծամէ այգւոյ խաւրծի - 96.

ԽԱՓԱԿԱՆ – Ապա թէ ստամոքսն վատուծ լինի, կամ սիրտն խափական լինի ... ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր- 49. Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77.

ԽԱՓԱԿԱՆ ԴԻՊԵԼ – Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77.

ԽԱՓԱԿԱՆ ԼԻՆԵԼ – Ապա թէ ստամոքսն վատուծ լինի, կամ սիրտն խափական լինի ... ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր- 49.

ԽԱՓԱՆԵԼ – Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն ... և խափանէ զբնութեան գործերն: - 3. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն ... սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. զի մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3. Բայց հանց ջանա՝ որ բնիկ չի հովցնես զտեղին, որ չխափանէ զցան յեփելոյն – 23. և վատթարէ զիր պայծառութիւնն և զճուղսն, և խափանէ զտերնն և զպտուղն: - 37. Բայց այս ջերմս չբաշէ յերկար աւուրք, զի բնութիւն զշատն յաղթէ, և խափանէ զիր գործն: – 88. և հիւանդութեան եփելոյն խափանի և ի զատ կենայ – 137. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն, և խափանի ի հիւանդութեանն ի յեփելոյն դադարի և ի զատ մնայ: – 141.

ԽԱՓԱՆՈՒՄՆ – Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութեանէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3.

ԽԵԼՔ – և այլ որ լեզուն սև լինի, և խելքն ցրուած: - 90. և ոմանց խելքն աւերի – 138.

ԽԵՉԻՓԱՐ – տե՛ս ԽԱՉԱՓԱՐ

ԽԵՑԳԵՏԻՆ – Ա՞ն պզրդատուն ... և այրեցած խեցգետին մի դրամ – 44. Ա՞ն զարի կորկոտ փերճոկած ... և խեցգետին՝ որ է խեչիփար – 50. հոռոմն կարկինոս ասէ, որ է խեցգետին: – 113.

ԽԻԱՐ – և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ ... խիարի և կողային մէջն – 8. Ա՞ն տապաշիր չորս դրամ ... խիարի կուտ կտուած ... քահրիպար երեք երեք դրամ – 43. և տուր աղցած և մաղած մի մթխալ՝ քաղցր նռան ջրով և խիարի ջրով անօթեց – 43. Ա՞ն տապաշիր երեք դրամ ... և յերկան խիարի հունդ չորս դրամ ... ի բանի պահէ: – 71. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն ... սրքնճային, զոր ծեծած խիարի հնդով լինի եփած ի բանի պահէ: - 78. Ա՞ն չոր մանիշակ, և խիարի ունդ կուած երեք երեք դրամ – 101. տո՞ւր դամոյնի ջուր և սրքնճային, զերդ դդմի հնտով և խիարի հնդով լինի զուգած – 104. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տաս, և ոչ խիարի ջուր – 104. և տաս սրքնճային՝ որ յիր

ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ, և խիարի հունդ ջանջինսած – 107. գարեջուր և դդմի ջուր և խիարի ջուր ... խառնեալ շաքարով սրքնճպին ի բանի պահէ – 108. և ամենայն իրք^a որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտէ նորա, զերդ զհազարն և թախթն և խիարն - 108. և երբ արեգակն ծագէ գարեջուր տուր, և կէս օրն խիարի ջուր – 108.

ԽԻԱՐՇԱՄՊ – տե՛ս ԽԻԱՐՇԱՄՊԷ

ԽԻԱՐՇԱՄՊԱՅ – տե՛ս ԽԻԱՐՇԱՄՊԷ

ԽԻԱՐՇԱՄՊԷ, ԽԻԱՐՇԱՄՊԱՅ, ԽԻԱՐՇԱՄՊ, ԽԻԱՐՇԱՆՊԷ, ԽԻԱՐՇԱՆՊԱՅ – Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով և թարանկուպինով – 41. Ա՛ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ – 52. Ա՛ն խիարշամպէ և մանուշակ ... և ջրով եփէ – 54. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ ... զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով: - 66. յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրինդի ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր ... ի հետ խիարշամպէի և թառանկպինի: - 67. Ա՛ն խիարշանպէի մէջ, և թառանկպին, և տո՛ւր շնխաղողի ջրով – 72. զամենս եփէ, և քամէ ի վերայ հնգետասան դրամ խիարշամպէի միջոց – 117. և կակղացո զբնութիւնն պատասկի ջրով, և խիարշամպէի միջով – 119. Ա՛ն սև հալիլայ ... և խիարշանպայ ... և տո՛ւր ըստ ուժոյն – 119. Ա՛ն թառանկոյն տասն դրամ, խիարշամպէի մէջ – 146. Ա՛ն թառանկոյն, խիարշամպէի մէջ տասն տասն դրամ– 146.

ԽԻԱՐՇԱՆՊԱՅ – տե՛ս ԽԻԱՐՇԱՄՊԷ

ԽԻԱՐՇԱՆՊԷ – տե՛ս ԽԻԱՐՇԱՄՊԷ

ԽԱՉԻՓԱՐ – տե՛ս ԽԱՉԱՓԱՐ

ԽԻՍՏ – Այս օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացո ի բնութիւն – 5. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն – 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ – 6. ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. Իսկ այս ջերմս որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ,

ցամաքեցնէ զմարմինն, և խիստ չորացնէ – 10. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք և ի նոյն նշանք, երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 10. և իւր կաշին խիստ չորանայ – 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան զնոցա երակն^a որ պատճառն ի ցրտոյ լինի, այլ փոքր և այլ սուր լինի ի փոթոթային ջրոյն խիստ տըտպելոյն - 12. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն. և գոգին գոյնն խիստ դեղին և եփած – 12. Զի զնոյն տեսանեմք ի ձմերանի ատուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած, ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ: - 13. Եւ իւր նշանն այս է, որ աչքն ի յիւր բնական գոյնէն փոխի ... և երեսացն գոյնն խիստ կարմրի – 16. խիստ ջրախառն գինի տուր: - 23. Այլ զճանապարհն^a որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, հանց որ դատէ զհիւանդն, ստամոքսն զօրացուր նոան ջրով – 25. ապա թէ զսերկնիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. Ապա թէ ջերմն և ծարաւն թէ խիստ լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ – 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օճանէ զմարմինն խիրու ձիթով և պապունաճի ձիթով: – 27. զիւր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի, և խիստ հիւանդութիւնն դժարանայ: - 29. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի խիստ օգտակար է: - 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ի բան պահէ – 30. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն^a որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Եւ այս ցեցս լինի՝ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել – 35. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ... ի խիստ ցրտոյ և ի խիստ շողոյ պահէ զճառն, լինի որ յանկարծ այն ճառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դատնայ - 37. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն, եթէ այս ջերմս ի խիստ հովութենէ ընծայի – 40. Վասն երկրորդ ազգ հալւմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի – 40. զի այդ խաթներտ խիստ զիճացնեն զհիւանդն: - 42. Ապա թէ խիստ վատուժի հիւանդն, դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. և ապա տուր կում կում որ խմէ. զի այդ ջուրդ խիստ ուժովցնէ զհիւանդն: - 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր. զի խիստ օգտակար է դկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ: – 44. զամէնն հաւաքէ և հոկնայ արա. զի այդ

հոկնատ խիստ օգտակար է – 45. և ստամոքսն՝ որ ի կերակրոյն թեթև լինի, յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, գտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Ջանայ որ փորն խիստ չիլուծանի – 48. և կերակուր դալար ձուկն տուր, զոր ի քարքռուտ տեղաց և ի խիստ ջնայուն ջրէ որսան – 53 Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. Եւ երկրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. Իսկ երրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմնէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ գտաքութիւնն, և ի վերջքն խիստ լինի և դիժար - 58. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ զնոպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով – 63. Ապա թէ գլխացաւութիւն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ որ է ծղին՝ կապէ: - 69. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. ամենովտ զհով ջուրն արգիլէ ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն - 71. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի ... և երբ ձեռօքդ տեսանես, խիստ տաք լինի և խոցցած – 74. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմանայ խիստ, առանց դողալոյ - 78. ձեռն և ոտսն խիստ հովանան – 80. զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զոտաւն զոր ի յայս ջերմն լինի – 83. բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է – 83. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտաս գտաք խիստ դեղերն – 85. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի բան տաք զխիստ տաք դեղերն – 85. լինի՞ երբ բորբոսի իւր ջերմն՞ խիստ դող ունի, և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն, և խիստ տաքութիւն ցներքսքէ - 88. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ – 91. Այլ յայս ջերմն ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ – 91. այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. և այլ մի խիստ հովցնես – 95. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն ... տուր – 98. և հիւանդութիւն լինի՝ որ խիստ դժար եփի: - 99 Եւ այդ հիւանդիտ հանգիստ կալ և խաղաղ՞ խիստ օգտակար է - 99. Եւ այդ հիւանդիտ հանգիստ կալ և խաղաղ՞ խիստ օգտակար է - 99. և այլ միջակ հոկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ,

օգտակար են: - 99. և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն, զայն՝ որ չլինի խիստ
 տաք և չորային: - 100. Բայց մեկ օրն խիստ լինի – 103. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝
 զգարեջուրն մէն տուր – 104. և այլ որ երբ զայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ զստամոքսն
 փարփուտ: - 104. Երբ ծարան խիստ լինի, տուր զարեջուր – 104. և չէ պատեհ որ դդմի
 ջուր տասս ... և ոչ այլ խիստ հովային իրք - 104. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի
 հիւանդին – 104. զի թէ յայլ ի յառաջ տասս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար
 զսպէ - 104. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. Եւ իւր
 նշանն այս է, որ մարմինն խիստ տաք լինի, և տաքութիւն խիստ սուր լինի – 105.
 Հուննայն ասէ, և թէ ծարան խիստ լինի ... պատեհ է որ սառին ջուր տասս ի
 տաքութեանն ի ժամն - 106. Զի այս ջերմն երկու վասն այնոր ասացին, որ մեկ օրն
խիստ լինի նոպայն, և մեկայլ օրն թեթև - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասէն,
 մի օրն խիստ զայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ - 107. և այն օրն խիստ դատէ զհիւանդն
 – 108. Ապա թէ հիւանդութիւն խիստ լինի, և հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, յայն օրն՝
 որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ – 108. վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի
 ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջարմանն հանդիպեցան՝ այն
 է՝ որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն
 մարմինն լինի - 114 և ապա հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ, զի խիստ օգտէ այս
 ջերմանս: - 118. և գոզն խիստ նեխահոտ լինի – 121. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպաթին
 ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի – 122. և իւր սկիզբն խիստ դող լինի, և երկար
 քաշէ – 127. Եւ յիւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ – 127.
 Ահրիժենիոսն ասէ, եթէ երբ այս ջերմն խիստ դողացնէ ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն
 յորդորեն – 130. Ահրիժենիոսն ասէ, եթէ երբ այս ջերմն խիստ դողացնէ, և ի հետ իւր
 տաքութեանն նշան չլինի, և ի վճար ջերմանն տաքութիւնն երկնայ ի մարմինն: - 131. եթէ
 հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ առ – 133. Այլ
 պարտ է զիտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին. կան որ խիստ
 ի լման սուր լինին - 141. յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի ... և ցան
խիստ լինի, նա այդ ամենտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Գաղիանոսի
 հապն խիստ աղէկ^ա որ իբրև զառափինս գործէ: - 144. Սուրինճանին հապն^ա որ օգտէ

նակրացաւի խիստ աղէկ: - 145. Մփռուփ վասն արեան և խիստ լուծման: - 150. Ա՛ն քահրիպար ... և լեսէ՛ խիստ մանտր – 150.

ԽԻՐ, ԽԻՐԻ – ապա օծէ զմարմինն խիրի ձիթով – 10. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն, զերդ խիրին և նոճէսն – 10. առնու խիրի ձէթ, և զմարմինն աղէկ օծանէ - 11. ա՛ն սամթի ձէթ և խիրի ձէթ ... և զգլուխն օծանէ - 11. օծանէ զմարմինն խիրու ձիթով – 28.

ԽԻՐԻ - տէ՛ս ԽԻՐ

ԽԼԵՓ – ա՞րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ ... և խլեփն – 67. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... և խլեփի ձէթ – 68.

ԽԼԹ – տէ՛ս ԽԼՏ

ԽԼՏ, ԽԼԹ - Եւ երկրորդ բաժինն գիջութենէրն, զոր հոռոմն իլն անուանէ, և տաճիկն խլթ – 3. եթէ ի յաւելի խլտերոյն` որ է չորս նիւթերն` սուրբ լինի ... ապա տուր` որ խմէ կովուց թան – 42. բայց սլին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ խլտն, որ է նիւթն, ի գլխոյն ի կուրծքն և ի թոքսն – 48. բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի. զի իւր խլտն թէթն է և պարկեշտ: – 91. Ապա երբ գիտենաս զպատճառն, և գխլտն` որ է նիւթն ... դիրաւ բժշկես: - 116. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս, և ոչ ի յայլ ջերմերոյն, զի կուրսն հաստցնէ գխլտն, և արգիլէ զարձակելն: - 120. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի – 140. իւր ողջութեան պատճառն եփիլն է խլտին, և արձակիլն: - 140. զի հիւանդարար խլտն եփի - 142.

ԽՄԿԵԼ – աճռէ և մարձէ զմարմինն առանց ձիթերոյ, որ չիխձկէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն: - 23. չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով. զի խձկէ և կալնէ զգաղտ շնչահանքն մարմնոյն – 42. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել ... զի խձկէ զգաղտ շնչահանքն – 78.

ԽՄԵԼ - և երբ ի բաղանեցն էլանէ, զարեջուր խմէ իսպիտակ շաքարով– 9. Եւ ջուր զոր խմէ, հով թող խմէ – 9. և ըռագիանի ջրով խառնեալ խմելոյ տուր – 14. Եւ իւր ստածումն

այն է, որ եղի ջրով ի յաւագանն մտէ, և ճուլապ հով ջրով խմէ: - 17. խմելու քաղցր և թթու նռան ջուր տուր- 17. Եւ խմելու ճուլապ տուր սատարք հովցուցած - 17. և ամենևին գինի չիխմէ: - 24. Մատային ասէ, թէ իւր ստածումն այն է որ երակ առնէ և գարեջուր խմէ - 24. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի ... հովային ըմպելիք խմէ - 24. և հետ այնոր փութով գարեփոխինտ կերակրի շաքարով, և գարեջուր խմէ - 26. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ - 27. իւր ստածումն այն է՞ որ հով ջուր խմէ - 27. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ գմարմինն հանգիստ պահէ, և գարեջուր սրքնճուպինով խմէ - 27. և հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խմէ - 27. և գինի ջրախառն խմէ - 27. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ - 28. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ յանօթուց ճուլապ խմէ - 29. ապա թէ գինույ սովոր է, ջրախառն թող խմէ - 29. սնուցած մանուշակ և գարեջուր խմէ - 29. և գարեջուր խմէ նշի ձիթով - 30. և ջուր հով խմէ - 33. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն խացախի խառնէ և խմէ - 33. Ապա թէ այս ջերմն յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. թէ ձմեռն լինի՝ տաք ջուր թող խմէ - 34. այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն ..._հանդիպի ... և այնոց որ շատ դեղեր կերել լինին և խմել - 40. ապա թէ հետ աւուր մի կամ երկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41. և խմելոյ մուգ նռան ջուր տուր: - 42. ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան - 42. բայց քիչ քիչ թող խմէ - 43. և ապա տուր կում կում որ խմէ - 44. Եւ թէ հագ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կռէզ և հայ կաւ - 45. Սահակն ասէ՝ թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր խմէ - 46. և ի քնուն ժամն պզրդատուն ճուլապով խմէ - 46. հով ջուր խմէ քիչ քիչ - 46. և գարեջուր խմէ - 47. Եւ իրիկունն տուր խմելոյ գայս դեղս: - 50. ապա տուր որ խմէ կում կում: - 51. գայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր որ խմէ: - 52. և տուր որ խմէ այլ մտպուխի ռասմ է: - 52. և յամէն օր սակաւ սակաւ խմել տուր: - 54. և հայ հող՝ սերկկլին հատճին լուղապովն խմել տուր - 54. և յետ այնոր անուշ ջրով և գարով եփէ, և կիսայեղկ խմելոյ տուր - 55. և տո՛ւր որ խմէ տապարզի շաքարով - 69. ապա թէ թթու և քաղցր նռան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70. իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմէ - 70. ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի - 71. և դեղ գարեջուր ... և ճուլապ խմէ - 73. իւր ստածումն այն է՝ որ ... գարեջուր խմէ - 73 և առ լուք աղցած և մաղած ... և տո՞ւր որ խմէ - 77. տաք ջուր խմելոյ տուր - 83. ա՛ն վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր՝ որ

բնութիւնն կակղանայ: - 86. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել, և շատ հոգս լինի տարել կամ տքնութիւն, կամ դատել լինի շատ - 91. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դոմի ջրով և մուգ նոսն ջուր. զի դոմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ, երբ չկարէ խմել զգարեջուրն: - 95. Եւ տուր խմելոյ զայս դեղս - 97. Եւ իւր ստածումն այն է՞ որ հանապազ քաղցր և թթու նոսն ջուր խմէ - 97. ի հով և ի գիճային իրուին յարենայ ուտելով և խմելով - 98. Ա՛ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ... և տուր որ խմէ - 100. զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և զիշեր մի, ապա աճո՛ւ ... և տո՛ւր որ խմէ - 100. զայսոնք եփէ մեղրաջրով, և տուր որ խմէ: - 100. ապա աճրո՛ւ, և քամէ և խմելոյ տուր - 101. և հար հաւանի կոթովն աղէկ, ապա քամէ, և տուր որ խմէ: - 101. խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն դրամ, և տո՞ւր որ խմէ: - 101. և ի յայս ջերմս պատեհ է որ հետէն սրքնճպին խմէ, շատ օգտէ: - 101. տուր վարդմարապայ, և շաքարով սրքնճպին տասն տասն դրամ որ խմէ - 102. Եւ այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի ... և այնոց որ զինի շատ խմեն - 108. ապա աճո՛ւ և քամէ ... և տուր որ խմէ: - 117. տուր աղի ձուկն ուտելոյ, և ի վերայ ջուր մի՛ տաս խմելոյ - 117. և հով ջուր խմէ - 123. և հետ նոպային ի մեկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ - 127. և ի վերայ տաք ջուր խմէ - 127. երեք օր խմէ մուխլ զայս: - 147. և ա՛ծ ի վերայ դգալ մի նշի ձէթ, և խմէ: - 147. Բայց պարկեշտ ուտել և խմել, և ոչ աւելի - 147. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ- 148. և հետ շող ճուլապ խմէ և պահ մի կենայ՝ որ զփակոյցն ի վայր ելնէ:- 148. և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148. Եւ թէ կապի կարիք չկայ մանիշակ ճուլապդ մէն տուր, որ խմէ- 148.

ԽՆԴԱԼ - Այլ հոգսն լինի երբեմն յահէ և երկիւղէ, և երբեմն յուրախութենէ և խնդալոյ: - 18. և այն որ զուրախութիւն հոգայ և խնդալն, ոչ առնէ զայդ ամեննին գոր ասացաք: -18.

ԽՆԴԱՅՆԵԼ - և զմուփառեհ մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասեն, յար ի բանի պահէ - 19.

ԽՆԴԲԵԼ - Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց, առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: - Բ.

ԽՆԾՈՐ – և այլ խնծորի ջուր և մսի ջուր և վարդի ջուր ... հոտոտալ տուր: - 8. Ապա թե ստամոքսն տկար լինի, սերկևիլի շարապ և խնծորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. և գլխոթոթային ըռուպնին ի բանի պահե, որ ստամոքսն զօրանայ. որպէս ազոխի ըռուպ և սերկևիլի ... և խնծորի - 32. և ի մրգանց տանձ և խնծոր, նուռ և սերկևիլ ուտե: - 32. Ա՛ն խնծորի ջուր ... և ի բան տար: - 44. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի, և իւր կիսոյն չաք խնծորի ջուր ... տուր կում կում որ խմե – 44. զամենն աղա և մաղէ, և մուգ սերկևիլի կամ խնծորի ջրով շաղւէ – 44. և զկնի այտոր՞ խնծորի ջուր ... և զերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ – 47. ի մրգանց՝ խնծոր և տանձ տուր: - 79. Ապա թե վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնծորի բանդակով ... տուր – 96. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրսի ջրով, և խնծորի ջրով - 96. Ապա թե շատ լուծումն դիպի, տո՛ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս ... թթու խնծորի ջրով – 96. և տո՞ւր նռան հատի փոխինստ ... կամ չոր խնծորի փոխինստ – 96. և տո՛ւր սփռել ի տունն վարդ, և ուռի տերև, և խնծորի տերև - 97. Եզնալեզուի ջուր, և խնծորի շարապ տուր - 128. Ա՛ն սերկևիլ կամ խնծոր – 148. և եփէ զմեղրն և զխնծորն ընդ իրար – 149. դու տո՛ւր զինքս թերխորով հաւկթով, կամ խնծորի շարապով – 150.

ԽՆԾՈՐՔ – Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևենայ՝ այս են, որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին և խնծորքն: – 66.

ԽՈԶ – զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմն ունի, օգտէ – 120. բայց սրայելացին ասաց՝ թէ զխոզին ոսկրն փորձեցին – 121. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր, և պատրաստեցո ի խոզի մսէ – 125.

ԽՈԼԱՅԻՆ – Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն ի խոլային մարմին կայ - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի ... ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմին – 22.

ԽՈԼՈԶՄԻԿ – ա՛ն Ասպահանի ծարիր քար, և ի վերայ խոլոզմիկի շփէ – 76. և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ, և ի վերայ խոլոզմիկին կաթեցո: - 76.

ԽՈՂՀՐԵԼ – և թէ ժամն ջերմն լինի, զմարմինն աւելի չպիտի խողիքել – 147.

ԽՈՆՃԵԼ – Իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն մարմինն տաք լինի և խոնճի և թմրի մարմինն - 27. Բազարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^a հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի – 28.

ԽՈՆՃԵՆԱԼ- Վասն միօրեայ ջերմանն որ ի խոնճենալոյ լինի կամ ձիով կամ հետևակ: - 28.

ԽՈՇՈՐ – Եւ իւր նշանն այս է՞ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի - 11. և մարմնոյն կաշին չոր և խոշոր լինի – 121. լուսէ զամէնտ մանտր, և զսակամոնին խոշոր ... հապ արա: - 144. և ընդ խոշոր մաղ ի վայր անցո - 149.

ԽՈՇՈՐԱՆԱԼ – Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն փշանայ, և լեզուն խոշորանայ – 103.

ԽՈՇՈՐԵԼ – և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի – 115.

ԽՈՇՈՐՈՒԹԻՒՆ – Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ, կամ ի կուրծքն խոշորութիւն և խոչոտել լինի, տո՛ւր զպզրկատունին զլուսպն – 50. ի կուրծքն խոշորութիւն լինի – 95.

ԽՈՍՏՈՒԿ – տե՛ս ԽՈՅՏՈՒԿ

ԽՈՏ – Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի - 41. Եւ այլ կանք ու տեսանէնք ի վայրի կենդանեացն^a որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին որ գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120.

ԽՈՐ – Իւր նշանն այս է՞ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի ... և աչքն խոր անկանի – 31.

ԽՈՐԱՆԱԼ, ԽՈՐՆԱԼ - և իւր նշանն այն է, որ ... աչքն խորնայ – 20. Եւ իւր նշանն այն է, որ աչքն խորանայ – 21. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինի, և այլ ի յերևան. զի աչքն խորանայ– 39.

ԽՈՐԱՍԱՆԻ – Ա՛ն սպիտակ թրպուր լուսած մի դրամ ... խորասանի մի մի տանկ – 145.

ԽՈՐՀՈՒՐԴ – իւր ստածումն նոյն խորհուրդս և նոյն դեղերս է գոր յիշեցաք: - 20. Եւ զայդ^a գոր ասացաք՝ ի յար արա. զի այդ խորհուրդդ շահեցին զմարմնոյն բնաւորական գիճութիւնն - 42. Եւ այս խորհուրդդ մին է բարի և փորձած – 71.

ԽՈՐՆԱԼ – տե՛ս ԽՈՐԱՆԱԼ

ԽՈՐՈՎԵԼ, ԽՈՐՎԵԼ - և կերակուր հաւձագ խորված, և ձուի դեղնուց ... օգտեն աստուծով: – 33. Եւ երբ տաքութիւնն անցանի, դալար մանր ձուկն խորված ուտէ – 46. և կերակուր դդմի մուգավարայ ... կերցուր, և թաժայ ձուկ խորված – 46. և թաժայ ձուկն կերակրի խորովեալ – 55. և երկրորդն լինի՝ երբ պալղամն խորովի – 115. ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի ... տո՛ւր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռագիանի ջրով - 117. օգտէ այն ջերմանն^a որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի - 121. և երրորդն՝ պալղամն խորովի: - 121. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր կամ ուլու միս խորված - 130. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր, կամ ուլոյ խորովեալ – 131. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ ... հաւ եփած կամ խորված - 147.

ԽՈՐՈՒ – Այլ զճանապարհն^a որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ, մինչև իւր հովութիւնն խորու և ներսի յատակն հասնի - 23. բայց երբ այն պատճառնին յամէ առ ի մարդն ... նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35.

ԽՈՐՎԵԼ - տե՛ս ԽՈՐՈՎԵԼ

ԽՈՐՓՐԸՍՏ - և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն, զդալար գինձն և գխորփրքստն, և գոր նման սոցին: – 46.

ԽՈՅ – և ամենայն խոց՝ որ ոչ չորանայ, չողջանայ – 53. և խոցն՝ որ ի թոքսն լինի՝ ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի – 53. զթոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: - 54. Ապա թէ խոցն և ցաւն ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54.

ԽՈՅԱՆԱԼ – տե՛ս ԽՈՅՆԱԼ

ԽՈՅ ՌՆԵԼ - Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ ... որ զթոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: - 54.

ԽՈՅԱՏԵԼ – մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ, զերդ սլաքով խոցատէ զանդամունսն – 107.

ԽՈՅԱՅՆԵԼ – կամ ի կուրծքն ժողովի, և խոցացնէ զտեղիքն՝ ուր հաւաքի – 48.

ԽՈՅԱՅՈՒՅԱՆԵԼ – այս հիւանդութիւնս հետ բրամին լինի ... կամ յետ շատ արեան ձգելոյ, որ զթոքսն կամ զկուրծսն խոցացուցեալ լինի – 49.

ԽՈՅՆԱԼ, ԽՈՅԱՆԱԼ – Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սլին ջերմանն, որ է թոքոյն խոցնալն և մաշիլն: - 48. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն նիհարանայ – 48. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է՞ որ տաքութիւն այլ շատ լինի - 49. Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի. զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի – 49. այս ջերմն՝ որ հետ թոքին խոցնալոյն լինի, և իւր պատճառն ի սուր զհճութեներոյ լինի – 53. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ երբ թոքքն խոցնայ / ծն. խոցն խոցնայ / հիւանդին մարմինն նիհարանայ – 53. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... որ զթոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: – 54. զի երբ թոքն խոցնայ, ամեննին չողջանայ - 54. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն՞ որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96.

ԽՈՅՈՏԵԼ - տէ՛ս ԽՈՅՏԵԼ

ԽՈՅՏԵԼ, ԽՈՅՈՏԵԼ – Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ զերթ նետով, ա՞ն սանտալ և վարդէջուր ... հին կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ - 24. և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն ... զերդ գողողալն ... և զսևանալն և զմարմնոյն կոտորտելն և զխոցոտելն և զզլիտոյն ցաւիլն ... և զայլնայլ փոփոխիլն - 38. և այդ խոցտելոյդ պատճառն մաղձին սրութիւնն լինի: - 91. Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի՞ նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլերդն - 94.

ԽՈՅՏԻԼ – Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, գերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն գերդ ասղամբ – 91.

ԽՈՅՏՈՒԿ, ԽՈՍՏՈՒԿ – Որ գդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն, ո՛ր խոցտուկ, ո՛չ մաղձշարժ – 147. և թէ լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, գդալ մի պզրդատուն և ըռահնի հունդ ... տուր որ խմէ: - 148. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կրկնակի լուծումն լինի, գայդ կապերտ արա: -148. Եւ թէ խոստուկ ունենայ, ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եոցո– 148.

ԽՈՅՏԵԼ – և երբ ձեռօքդ տեսանես, խիստ տաք լինի և խոցցած – 74.

ԽՈՅՏԸՆԵԼ – և հազալով և ի վեր բերելովն խոցցնէ ... և սկարացուցանէ զհիւանդն գերդ հալնմաջ ջերմն – 53.

ԽՈՒՄՐԱՅ – Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի, որ խումրայ կոչի: - 72. Իսկ մեր յիշելոյն գայս երեք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ, և խումրայ, և փլեղմունի, վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի – 76. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ – 94.

ԽՈՒՊԱԶ – ապա տուռայճ տուր ... և արտալայնի՝ դդմով եփած և տանոյ խուպագով - 51. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է խուպագէ ազգ մի, որ է ցանծոյ - 95.

ԽՈՒՍ – Ա՛ն լոք ընտրած, և տորուն ... լեղի խուստ – 146.

ԽՌՃՏԱՄՆ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիլքն ... կակուղ և խոճտամն ոսկերքն ... և այլ գոր նման է սոցա: - 4.

ԽՌՉԱԿ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիլքն ... և խոչակին հլունքն, և այլ գոր նման է սոցա: - 4. և հազալով ընդ խոչակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արին – 49. և հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արին - 53. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ ի շատ

վերաբերության արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ, որ զթոքսն կամ գխոչակսն խոց առնէ: – 54. և ի ժամ հազալոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն – 54.

ԽՌՉՈՏԵԼ - Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ, կամ ի կուրծքն խոշորութիւն և խոչոտել լինի, տո՛ւր զպզրկատունին զլուապն – 50.

ԽՌՏՈՒՄ – Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ գայծու ծոին, և փողիցն խոտումն ի դուրս ցցվի – 47.

ԽՍՏՈՐ – և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն և խատորն – 94.

ԽՍՏՈՒԹԻԻՆ – և զայս որ ի վերոյ ասացի ի ջերման խատութիւն ի բան տար – 8. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին, որ հովցնէ գտաքութեան խատութիւնն - 91.

ԽՐԸՆԴԱՍ – Ա՛ն սպիտակ թրպութ լուսած մի դրամ ... անիսոն, խրքնդատ – 145. Ա՛ն սուրինճան, պուզիտան, խրքնդատ – 145.

ԽՅԿԵԼ – և տե՛ս որ չօծանես զմարմինն ձիթով, որ չիլցկի գաղտ շնչահանքն – 10. և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի, զոր արգելեաց ջուրն՝ իւր տտպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն իլցկելով - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն իլցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ իլցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և իլցկէ զերակսն – 59. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն ... զի իլցկեն զգաղտ շնչահանքն – 68. արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի, կամ յերակացն իլցկելոյն – 70. Նօսրութեան պատճառն ի իլցկելոյն լինի. և իլցկելն՝ պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի – 81. և կարմրութեան պատճառն այն պալղամն լինի՞ որ իլցկեաց – 81.

ԽՅԿԻԼ – և սրբէ զհով նիւթն, և զգոզն յորդորէ, զլերդին խցկիւն և զերիկամանցն բանայ – 83.

ԽՅԿՈՒՄՆ – զի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերևան գայ - 70. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^a զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոզն - 81. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիթն յիրար զսպէ, և արգիլէ յեփեղոյ և արձակեղոյ, և առնէ խցկումն և այտոց: - 104. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ... ի յայն ժամն՝ որ զիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջք լինի եկել, որ այտոց և խցկումն չայրնէ ի փոր կարսիքն: - 106.

ԽՕԽ – և երակ առնուլն և ապիկիքս, և այլ դիմօք արիւնն՝ և այլ դիմօք արիւնն^a որ ի մարմնոյն ելանէ, քրտինքն, և խօխն՝ որ հետ հազին գայ .. ամենքն լուծումն են մարմնոյն - 36. Ապա թէ խօխն ի կրծոցն դժար գայ ... դու տուր զուփայի մտպուխն – 51. և հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արիւն, և փրփրային խօխ արունով - 53.

ԽՕՄԵԼ – և հիւանդն մեջ ընդ մեջ ընդ վայր խօսի – 105.

ԽՕՄՔ – և խաղաղեցնես զտրտմութիւն, խօսիք և կատակով - 16. և զբաղեցո կատակով և ուրախարար խօսիք - 17.

Ծ

ԾԱԳԵԼ – զքաֆուրին դուրսն ի բան պահե սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն:– 46. և երբ արեգակն ծագէ գարեջուր տուր – 108.

ԾԱԹԴԻՆ – Ա՛ն վայրի ծաթրին ... շէկ չամիչ ... եփե ... մինչև մնայ մի լիտր: – 118.

ԾԱՕԿԵԼ – և հանդերձով և ծածկելով տաք կալ զինքն – 10. և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ, և պառկելով հանգչի: – 11. Մասրճուայն ասէ, իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ - 11. զմարմինն աղէկ ծածկէ, և ի քուն լինի որ քրտնի - 11. Եւ պատեհ է որ զգլուխն ծածկած պահէ – 47. Վասն այտոր է^ա որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. և զհիւանդն ծածկէ և զջուրն – 133. զայտնք դի՞ր ի պտկի մի, և ած ի վերայ ջուր՝ որ ծածկի - 146.

ԽԱՂԻԿ ¹ – Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել ... և ի հովային ծաղկունքն հոտոտալ տալ – 8. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն – 10. Ապա ա՞ն բակլայի ալուր, և շուշան ծաղկի տակ - 14. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ – 19. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտոտայ – 32. և զհովային ծաղկունքն ի վերն և ի բոլորն շարեն – 32. և հոտոտայ ի հով և ի գիճային ծաղկանցն – 46. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ ... և բաբունիճի ծաղիկ - 68. ա՞ն ափիոն և կակիկայ, որ է աղի ծաղիկ ... ի յամէն մէկէ երկու դրամ - 74.

ԽԱՂԻԿ ² – Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Իսկ այն ջերմն որ զկնի ծաղկին լինի, իւր նշանն այս է^ա որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, զիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. Ապա զքո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, որ չելնէ ծաղիկ: - 76. Ապա թէ յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. և վասն այդ պատճառանացո

յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն, և ի նոյն շարս զծաղիկն կամիմք յիշել օգնութեամբն աստուծոյ – 76. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա՞ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես՞ այս նշանօքս - 77. զի այն մնացորդն՞ որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ էլանէ ... ի բերանն սերկևիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. Եւ այլ պատրաստ՞ որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռաճ, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն, ցամաքեալ և չորացեալ լինի ծաղիկն: - 78. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ծաղիկ ջերմանն: - 78. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն՞ ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ - 78. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ զոր յունապով ... եփած լինի ... ի բանի պահէ - 78. և զայն զդեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն - 78. զի աչքն պահէ, և ի յաչքն ծաղիկ չկարէ էլանէլ: - 79. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ էլանէ, Ասպահանի ծարիր ... տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Եւ երբ ծաղիկն ի չորանալ բռնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձէթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, զերդ որ ծաղիկն է: - 79. Բայց ծաղկին զլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր - 79. և իւր ստածումն յար և ի մօտ է ի ծաղիկն: - 79. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է - 79.

ԾԱՂԻԿ ԵԼԱՆԵԼ - Ապա թէ յաչքն ծաղիկ էլանէ, կաթեցո ի ներք զայս դեղս – 76. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ էլանէ ... ի բերանն սերկևիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. ա՞ռ զթութիայն, և դալար գնձի ջրով եռացո. զի աչքն պահէ, և ի յաչքն ծաղիկ չկարէ էլանէլ: - 79. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ էլանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79.

ԾԱՂԻԿ ՀԱՆԵԼ – Ապա երբ այս նշաննիս երևան, զիտացիր որ ծաղիկ կամի հանէլ: - 76.

ԾԱՂԿԱՔԱՂ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլաճ: - Ա.

ԾԱՂԿԵԼ – Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկաճ մարմինն ձէթ հասցնել - 78.

ԾԱՄԵԼ - և տո՞ւր որ ծամէ այգւոյ խաւրձիլ - 96.

ԾԱՅՐ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և կողերուն ծայրքն – 4.

ԾԱՆԴՐԱՆԱԼ – տե՛ւ ԾԱՆՐԱՆԱԼ

ԾԱՆԴՐԵԼ – տե՛ւ ԾԱՆՐԵԼ

ԾԱՆՏՐ – տե՛ւ ԾԱՆՐ

ԾԱՆՏՐՈՒԹԻՒՆ - տե՛ւ ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ

ԾԱՆՐ, ԾԱՆՏՐ – գինի մի՛ տար և ոչ ծանր կերակուր, մինչև վճարի ջերմն – 23. Ի ծանր և անհալ կերակրոց պատրաստէ – 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի, կամ Ի ծանր և դժար բանէ: - 27. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երևի – 29. Ի ծանր կերակրոց պատրաստի, օգտակար է: - 28 և մարմինն ծանր լինի – 70. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին Ի հիւանդաց. մանաւանդ երբ հիւանդութիւնն դժար լինի և ծանր – 136.

ԾԱՆՐԱՆԱԼ, ԾԱՆԴՐԱՆԱԼ – Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն խորանայ ... և աչքն ծանրանան – 21. և լինի որ բնութիւնն լուծանի, և անդամքն ծանրանայ: - 25. գլուխն ցաւի և ծանրանայ – 66. իւր նշանն այս է՞ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն, և զգլուխն ծանրանայ – 76. Ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն ... ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114.

ԾԱՆՐԵԼ, ԾԱՆԴՐԵԼ – և իւր ուժուորութեանն պատճառ՝ մաղձին թերթութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չծանրէ Ի վերայ ուժոյն և յաղթէ – 91. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ գուծն – 91. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր, կամ զդամոյնի ջուրն մէն, որ չծանդրէ Ի վերայ հիւանդին– 104.

ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ, ԾԱՆՏՐՈՒԹԻՒՆ - և այս ջերմանս տէրն Ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ – 10. Ապա թէ գլուխն գէշ շոգի լինի և ծանրութիւն, գերեսն Ի վերայ այս շոգոյս կալ: -

68. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի ... ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. Գլուխն թէ ծանրութիւն լինի, կամ փաղաղս: - 69. և ի գլուխն ծանրութիւն լինի – 94. զի այն ծանրութիւնն նշան է շատ զիճութեան – 105. ի հիւանդին մարմինն ծանրութիւն անկանի – 137. Նոյնպէս և զյաւելնալոյն զչափսն, և զեփելոյն ... նոյնպէս ... և զծանրութիւն. զայս զամենեսեան տեսեանէ բժիշկն ... և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139.

ԾԱՌ - Չայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն ... նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերնն: - 37. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն, և ճոտքն ուժ առնեն և պտղաբերեն: - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ... ի խիստ ցրտոյ և ի խիստ շոգոյ պահէ զծառն, լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դատնայ - 37. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ որ հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղնն, նա չորանայ ծառն – 37. ա՞ն դալար ընկուզ, և զծառին տերնն ... և ի ցաւին տեղին սպեղանի դիր: - 74.

ԾԱՌԱՅԵԱԿԱՆ – և այն դալատն կամ հիւանդէն լինի ... և կամ ի հիւանդին ք ծառայեականացն: – 136.

ԾԱՌԱՅԵԼ – Զի ուժն յերկաօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և եփէ: - 99. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ – 143.

ԾԱՐ – զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ք ծար տանել: - 136. զի զհիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ք ծարս տանել: - 137.

ԾԱՐԱԻ – զիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ, և բերանոյն չորութիւն և ծարաւ – 7. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ, և ծարաւն շատ լինի – 25. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, նռան ըռուպ հոլ ջրով ի բան տար - 26. Ապա թէ ջերմն և ծարաւն թէ խիստ լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ հոլ ջուր խմէ – 27. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհոլ և զգիճային իրվին ի բան պահէ – 30. և ծարաւն

շատ լինի, և շունչն կարճ – 32. և իւր տաքութիւն չիլինին ուժով, և այլ չլինի նշան՝ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, գերդ գողոյալն և գծարաւն և գնեղհոգութիւնն - 38. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ – 48. և ծարաւն քիչ լինի – 80 Բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է, զի գնիւթն պարկեշտցնէ և հալէ, գծարաւն կտրէ - 83. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի – 90. Այլ յայս ջերմս ծարաւ լինի խիստ - 91. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, փերփերանի հնտին կաթն, և դդմի ջուր ... տուր, օգտակար է: – 98. Երբ ծարաւն խիստ լինի, տուր գարեջուր, և դդմի ջուր շարապով՝ զոր պատեհ տեսանես – 104. Եւ իւր նշանն այս է, որ մարմինն խիստ տաք լինի ... ծարաւ և նեղհոգութիւն լինի – 105. և թէ ծարաւն խիստ լինի ... պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն - 106. և ծարաւն շատ լինի – 108. և այլ նշանն այն է՝ որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. և ծարաւն սակաւ լինի – 114. այրեցն և ծարաւն շատ լինի – 115. և հիւանդին ծարաւն սակաւ լինի – 116. Բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի – 124. և հիւանդին ծարաւն անկանի – 128.

ԾԱՐԱԻԵՆԱՎ, – և երբ ծարաւենայ, քաղցր նոսն ջուր տուր – 44.

ԾԱՐԻՐ – ա՛ն Ասպահանի ծարիք քար ... և տրորէ այս ջրովս – 76. և շփէ գասպահանիկ ծարիքն՝ որ տրորի, և դեղադրով յաչքն կաթեցո: - 79. Ապա թէ ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիք, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79.

ԾԱՐԻՐ ՔԱՐ – ա՛ն Ասպահանի ծարիք քար ... և տրորէ այս ջրովս – 76.

ԾԵԾԵԼ – Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ զոր յունապով եփած լինի, սրքնձպին, զոր ծեծած խիարի հնդով ... ի բանի պահէ: - 78. ա՞ն ... նոսն ջուր նոյն ճրագուովն ծեծած և քամած ութսուն դրամ – 100. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նոսն ջուր տուր – 108. Ապա թէ առնուս զժոտան, որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. ծեծէ՛՝ որ ընդ մաղձն ի վայր ելնէ – 148. զայս դեղերս ծեծէ և գնուչն՝ ուրիշ ուրիշ – 149.

ԾԵՐ – մանավանդ թէ հիւանդն ալևոր կամ ծեր լինի: - 34. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն^ա որ չունի տաքութիւն^ա ծերոց հիւանդութիւն: - 36. Բայց մենք

տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց - 36. Փիլիպպոս բժշկապետն ծերոց և ակնորաց հիւանդութիւն անուանէ: - 40. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտայիկ բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր - 128.

ԾԵՓԵԼ – Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո, և զգլուխն այս ջրովս ծեփէ - 9. ապա ի բաղանիս մտո, և այս ջրովս ծեփէ - 9. յառաջ իւր ջրովն ծեփէ զգլուխն. օգտակար է: - 21. և կիսատաք ջրով ծեփէ զմարմինն - 21. զայս ամէնս ջրով եփէ աղէկ, և զգլուխն այդ ջրովդ ի յար ծեփէ - 21. ապա ծեփէ զոտսն և զձեռսն այս ջրովս: - 68. զայսոնք եփէ ջրով, և ծեփէ՝ որ գնիութերն ի վայր քաշէ: - 69. այլ մոմձիթով հանապազ օծանէ, և հանապազ եղկ ջրով ծեփէ - 75. Ա՛ն քացախ և վարդի ջուր ... և զոտսն այնիւ ծեփէ: - 98. զայս զամէնս ջրով եփէ, և այն ջրովն զգլուխն ծեփէ - 98. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել ... և ոչ ջրով ծեփել տաս, զի այն ծանրութիւնն նշան է շատ գիճութեան - 105. և զոտսն և զձեռսն նոյն ջրովն ծեփել: - 105. Լերդին և փայծոյան պէտ արա ծեփելով - 125.

ԾԵՓԵԼԻՔ - Ծեփելիք զլիսացաւու: - 128. Ապա թէ զլիսացաւութիւնն դիպի, ծեփելիք արա բարունաճով և մանիշակով և զարէկորկտով: - 120. Ապա թէ տաքութիւնն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կէղև, և հազրի հունդ - 120.

ԾԻՂ – Ապա թէ զլիսացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ որ է ծղին՝ կապէ: - 69.

ԾԻՐՏ – և իւր ստածումն այն է^a որ սպեղանիք ի բանի պահես ... աղաւնոյ ծիրտ և բորակ^a գոր նիտրօն ասեն - 54.

ԾԻԱՆԵԼԻՔ – և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփէ, և ի բանի պահէ - 112. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով ... և ծխանելիք, և անիսուն ի բանի պահէ: - 128.

ԾՕՈԻՄ – Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... կամ լուանիլն ծծմի ջրով - 6. Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով - 12. և տո՛ւր զծծմի դեղն - 85. Ա՛ն սատապի տերև ... և անայրեց ծծում երկու երկու դրամ և կէս - 119.

ԾՄԵԼ - և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ և վլիսոն որ է ծմելն - 8.
Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիսոն՝ որ է ծմել - 42.

ԾՆԱՆԵԼ – Արդ արժան է յառաջ գիտենալ ... թե զի՞նչ ցեղ լինին ... և զի՞նչ ծնանի
ամեն մեկ ի բորբոսիլն ի մարմինն: - 62.

ԾՆԵԼ – զհտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ ... և մօտ ի յօրերն լինի ծնած - 41.

ԾՆԵԼԲԵՎ – և տուր ճակրնդեղի տակ, և ծնելքեկ մորեղով - 89.

ԾՈՎ – Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասերքն, եթե կենդանի մի կայ ի ծովն, ի
յորում աուր ընծայի՝ ի նմին աուր մեռանի – 7.

ԾՈՎԱՅԻՆ – զայս անունս առին ի ծովային կենդանոյ միոյ: - 7.

ԾՈՐ – և տուր մուգ ծորի ջրով կամ նռան – 45. Ապա թե այս ջերմանս ստամոքն վատուծ
լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահե – 122.

ԾՈՐԵԼ -բայց իրեանց էութիւնն հոսին և ծորին – 92. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն
գործե, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորե – 92. Իսկ այն իրուին^a որ
իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ծորին և հոսին – 92. զի մարմնոյն
էութեամբն կակուղ են, ծորին և հոսին – 92. Իսկ խարտեշ մաղձն թեպէտ և բնութեամբն
չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93.

ԾՈՐԵՅՆԵԼ – օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն զհճութիւնն՝
գոր կակղացնէ և ծորեցնէ – 92.

ԾՈԻԽ – Ապա թէ՛ ձմռան աուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ
կենայ – 47.

ԾՈԵԼ – Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ զայծու ծռին - 47. Եւ երբ թոքքն խոցնայ,
իւր նշանն այն է^a որ մարմինն նիհարանայ ... և եղենկունքն ծռին – 48. Եւ իւր նշանն այն
է՝ որ ... և եղենկունքն ծռին վասն զհճութեանցն հալելոյն – 54.

ԾՐԱՐԵԼ - Ա՞ն ... սպիտակ տուղտ ի կտաւի ծրարած հինգ դրամ- 52. Ա՞ն տատաշ ... և
թեւի ի կտաւի ծրարած - 117.

Կ

Կ – զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիղայ կասեն – 4. Այս ցաուու թեզով ճար արա, թե չէ սքթայ կանէ: - 8.

ԿԱԹԵՑՆԵԼ – երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ որ վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփռի: - 4

ԿԹԵՑՈՒՑԱՆԵԼ – Ա՛ն դդմի կտի ձեթ, որ ընդ մանուշակն սնուցած լինի, և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. Ապա թե թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով – 68. Ապա թե յաչքն ծաղիկ ելանէ, կաթեցո ի ներք գայս դեղս – 76. և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ, և ի վերայ խոլոզմկին կաթեցո: - 76. և շփէ զասպահանիկ ծարիրն՝ որ տրորի, և դեղեղրով յաչքն կաթեցո: - 77. Ապա թե ի յաչքն ծաղիկ ելանէ, Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. Ա՞ն վարդի ջուր և աղտորի ջուր ... յիրար խառնէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. և ի քիթսն մանիշակի ձեթ կաթեցո – 79. և այլ ա՞ն դալար գնձի ջուր և ի յինքն կաթեցո: - 79. Կամ ա՞ն չոր գինձ և նոան ջրով թրջէ, և զայն ջուրն ի յաչքն կաթեցո: - 79.

ԿԱԹՆ – և հովային քմպէլիք խմէ, որպէս պգրխաթունն ճուլապով, և փրփրեմի հնտի կաթն սրքնճուպինով – 24. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի փիթով ... և փրփրեմի հնտի կաթն - 30. և կերակուր մաշի մուզավարայ տուր, և սպաննախ նշի կաթով կամ ձիթով – 30. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նոան ջրով տաս – 32. ապա թե հետ աուր կամ երկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41. Ապա թե կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. և իւր կաթն իսպիտակ և հաւասար լինի – 41. Ապա ա՛ն իւր կաթնէն – 41. և հետէն յաւելցուր ի կաթն ըստ ուժոյն հիւանդին – 41. Ապա թե հիւանդն չժուժէ կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42. և արա՛ զայդ յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն

տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն, որ զկաթին զհճութիւնն շահի և պահէ ի մարմինն - 42. ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն կամ այծու կաթն - 42. զի այդ կաթներս խիստ զիճացնեն զհիւանդն: - 42. ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. զայս զամենս կաթումն ի բանի պահէ: - 51. իւր աղէկ ստածումն այն է՞ որ իշու կաթն տասս - 51. կամ տուր մաքույ կաթն ջրով եփած այս նշանօքս: - 51. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն որ կթեն - 51. և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր, և եփէ ցուր ջուրն հատնի և կաթն մնայ - 51. տալ զերդ որ իշուն կաթն - 55. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր և այծու կաթն՝ ընդ գարեջուր խառնեալ ... և բակլայի ջուր նշի կաթով - 55. և երբ խաղաղի ջերմն՝ կաթն տուր: - 55. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, գարեջուր տուր՞ որ ջերմն հանդարտի, և այլուայր կաթն տուր - 56. Եւ աղէկ քան զամենայն դեղ կաթն է նորա, և ի կաթներս՝ կնկան կաթն շատ օգուտ է, ապա իշոյ կաթն, ապա ըղտոյ կաթն: - 56. Ապա թէ զհացն կաթամբն ուտէ, այդ բաւական և օգտակար է - 56. Ապա զհտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին մինչև ի քսան տարին ... և այնոց՝ որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, զերդ գառին միսն, և կաթներն - 65. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, և ցան այդով չխաղղի, աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. Ապա թէ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դեղերն՞ որ այլ յառաջդ ասացաք: - 68. և ի քիթն ձէթ մի՞ տասս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տալ կթել - 83. Ապա թէ ծարաւն խիստ լինի, փերփերանի հնտին կաթն ... տուր - 98. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տասս կթել - 105. դէպ ի յիրիկունն տուր զփերփերանի հնտի կաթն սրքնճպինով: - 112. Եզնալեզուի ջուր...տուր, և ամեննին կաթն - 128.

ԿԱԹՆԵԼ – Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69.

ԿԱԹՈՒՂԻԿԷ – և զերակն գոր կտրես՝ զկաթուղիկէն առ, կամ ի բասիլիկէն: - 124.

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍ - Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և գւեր և գյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթողիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. յորում էր և թուականս Հալոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաունոյ, որ և պատճառն է գրոցս: - Բ.

ԿԱԹՓԵԼ - ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ ... սպիտակ չամիչ կաթփած տասն դրամ – 147.

ԿԱԼ – Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան – 13. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, գիտացիր որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակի – 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, գիտացիր որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակէ, բորբոսային է - 15. Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ զսրտովն կայ – 16. մեծութեանն պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ - 16. Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն խոլային մարմին կայ, առնու ի յարենէն և ուռչի: - 22. Այլ զճանապարհն^ա որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. զի եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ – 25. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց - 36. զի ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ – 36. Զի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հաստանի, չկայ ճար^ա որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ որ ձօնիւ դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն – 38. և օգտէ հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^ա որ ի յինքն կայ: - 45. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն ... և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ և ի հանկիստ կայոյ: - 49. զի հանապազ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի – 49. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են. կան որ պարզ, և կան որ յօղական: - 57. Այլ կայ և ուրդի^ա որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և

խցկէ գերակսն, նա այն արիւնն^ա որ ի յինքն կայ^ա բորոսի և տաքնայ - 59. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճային՝ որ շաքարով լինի – 66. և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օծանէ, զոր այլ ի յառաջոյ յիշած կան - 72. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառոտէ, և աւեր արոյնն հան - 75. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, զեղ ստամոքսն, և քովքն, և այլ դարտակ տեղեստան, որ կան ի մարմինն: - 80. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փուքս անկանի, տո՞ւր զդեղն նախկին զոր յակրաբադիին կայ գրած – 84. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ - 88. և այլ կայ^ա որ յամէ հինկ պահ - 88. և այլ կայ^ա որ յամէ^ա իւր նոպայն քսան և չորս պահ - 88. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքս ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան – 90. Զի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք – 92. Եւ այլ կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և զիճային – 92. Եւ այլ կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն ... չոր և պինտ լինին – 92. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ, և կայ՝ որ այլ աւելի և իւր եփելոյն երևումն յուշ լինի - 94. և այլ ոմանք կան^ա ուտեն զճարպ տապաշիրի կուրսն - 105. Եւ այլ միտք կայ այս բանիս – 110. Բայց կան նշաննի^ա որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան^ա որ հետ ջերմանն լինին - 114. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. Այլ զիտացիր որ կան դեղեր^ա որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս - 120. և այլ մենք կանք և տեսանենք զմկնատիզ քարն^ա որ է խանդումանդ – 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն -120. Եւ այլ տե՞ս աղէկ եթէ չկայ պատճառ՝ որ արգիլէ զքեզ, ա՞ռ սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր զերդ իւր ռասմն է – 125. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^ա որ գրեալ են, և զոր մենք փորձեր ենք ... այն դեղն է^ա որ անկժատ ունի և ինք յակրաբադիին կայ գրած: - 126. կան որ խիստ ի լման սուր լինին, և իւրեանց բուրհանն յերրորդ և ի չորրորդ օրն լինի - 141. և այլ կան որ բուրհանն յերթն օրն լինի – 141. և այլ կայ որ յերթնստասն օրն լինի – 141. և այլ կայ որ ի քսանսմի օրն լինի: - 141. զայս զամենայն, և զիւրեանց նմանիքն^ա սուր անուանեն թէպէտ և կայ ի նոցանէ որ ի պալղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142. Եւ թէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապդ մէն տուր, որ խմէ – 148.

ԿԱԼՆԵԼ – Ապա յառաջ քան որ յաւագանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով զի խծկէ և կալնէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն – 42.

ԿԱԼՈՒԱՄ – Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և կալուածոցն, և փայծղան, և յայտոցէն՝ որ լինի ի ստամոքքերանն – 145. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ի հին տաքութենէն, և ի յարականէն, ի լերդին ցաւոյն, և ի կալուածոցն: – 146.

ԿԱԼՈՒԼ – և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց – 8. և յամենայն ի տաք իրաց պատրաստ կալ, օգտակար է: - 9. զայս զամենս եփէ ջրով, և զգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ: - 10. և հանդերձով և ծածկելով տաք կալ զինքն – 10. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չորրբսի յաւելուածքն ի մարմինն, որ է նիւթն – 16. և ի տաք կերակրոց և ի չորային և ի զինոյ պատրաստ կալ – 17. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց - 19. և ի յամենայն կերակրոց^a որ զսաւտայն շարժեն և զսաւտայն ընծայեն ... պատրաստ կալ - 19. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ – 21. և կերակուր պարկեշտ ուտէ, զերթ հաւձագ և ուլի միս, թածայ և մանտր ձուկն որ ի քաղցր ջրէն կալած լինի: – 28. Ապա թէ գլուխն զէշ շոգի լինի և ծանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյս կալ: - 68. զայսոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ – 68. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. և զգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ – 105. և զհիւանդն ի հով տեղի և ի հով տուն կալ: - 106. և այն նշանն^a որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն^a այն է^a որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել - 114.

ԿԱԿԻԿԱՅ – ա՛ն ափիոն և կակիկայ – 74.

ԿԱԿՂԱԿԱՆ – մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ, դիւրահալ լինի և մարսական, և բնութեանն կակղական լինի - 125.

ԿԱԿՂԱՆԱԼ, ԿԱԿՂՆԱԼ – Ապա թէ չկակղնայ այտով, զայս հուկնայս արա^a այս նշանօքս: - 52. ապա թէ բնութիւնն կակղնայ, զայս դեղս տուր: - 55. Եւ իւր նշանն այն է^a որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ, որ զջերմն կակղնայ և հանկչի: - 71. և խմելոյ

տուր՝ որ բնութիւնն կակդանայ: - 86. Թէ այտով չկակդնայ փորն, դու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 117. Ապա թէ չկակդանայ, դու կակուղ հուկնայ դիր ի յառաջ – 125.

ԿԱԿՂԱՅՆԵԼ, ԿԱԿՂՅՆԵԼ – Այլ պարտ է գիտենալ գղկին տէրն և գալին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս ի կակդցնէ - 52. Նշանք մտքուխի որ կակդցնէ գղկին և գալին տիրոջն բնութիւնն: – 52. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակդցնէ և կամ կակուղ հուկնայով – 71. Տլէ վասն տաք ուռէցի, որ հովացնէ և կակդացնէ: - 72. օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ գոր կակդացնէ և ծորեցնէ - 92. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակդացնես դամոյնաջրով – 95. զի այս ամենդ կակդացնէ և գտաքութիւն հահնտէ: - 96. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր որ զբնութիւնն կակդցնէ – 106. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակդցնեն, կակդացո պատաստկի ջրով – 111. Ապա թէ պաղղամն յաղթէ մաղձին, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակդցնես, տուր պատաստկի ջուր սրքնճալինով – 111. և զբնութիւնն կակդցնէ յունապի ջրով և քապուլի հալիլայով – 122. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակդցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. իւր ստածումն այն է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակդցնես այս դեղովս - 123. Լերդին և փայծղան պէտ արա ծեփելով, և ջեռոց այրնելով, որ կակդցնեն զպնդութիւնն – 125. պատեհ է որ սկիզբն կակդցնես զբնութիւնն պատաստկի ջրով, և փենիտ շաքարով – 126. Պատեհ է ի հիւանդութեան յառաջքն որ զբնութիւնն կակդցնես – 133.

ԿԱԿՂԱՅՈՒՑԱՆԵԼ, ԿԱԿՂՅՈՒՑԱՆԵԼ – Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիւուֆարի շարապով կակդացո – 24. և հետ այնոր զբնութիւնն կակդացուր թմրհնդով և սրքնճալինով և դամոնի ջրով - 25. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն կակդացուր – 33. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, գտապաշիրին դուրսն տուր, և զբնութիւնն կակդացո դամոնի ջրով և թարանկուպինով - 47. այս մտպուխովս զբնութիւնն կակդցո: - 54. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակդցո - 70. և հանապազ զբնութիւնն կակդցո և կակուղ պահէ: - 70. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակդացո: – 73. և կերակուր մաշ

տուր, և ուրն, և դդում, և զբնութիւնն կակդացո: - 77. Այլ պատեհ է ի յայս ջերմանս սկիզբն զբնութիւնն կակդացուցանել: - 82. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակդացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով - 95. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակդցնէն, կակդացո պատաստկի ջրով – 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինի՝ մաղձն և պաղամն, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակդացուցանես, տո՛ւր պատաստկի ջուրն սրքնձայինով և վարդմարապով– 111. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՛ւր դամոյնի ջուր և թմրհնտոյ, որ զբնութիւնն կակդացուցանէ –112. և կակդացո զբնութիւնն պատաստկի ջրով – 119.

ԿԱԿՂՆԱԼ – տե՛ւ ԿԱԿՂԱՆԱԼ

ԿԱԿՂՈՒԹԻԻՆ – և երբ ելանէ, զանձն օծանէ դդմի ձիթով ... որ զհճութիւնն և կակդութիւն ի յանդաման հասուցանէ – 55.

ԿԱԿՂՅՆԵԼ – տե՛ւ ԿԱԿՂԱՅՆԵԼ

ԿԱԿՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼ – տե՛ւ ԿԱԿՂԱՑՈՒՑԱՆԵԼ

ԿԱԿՈՒՂ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... կակուղ և խոճտամն ոսկերքն – 3. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի ... ստամոքսն զորացուր նռան ջրով – 25. մանաւանդ յորժամ ի բաղանեցէն ելանէ, կակուղ և հանգիստ տեղ պառկի – 29. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակդացուր – 33. իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն նիհարանայ, և կակուղ տաքութիւն լինի զերդ հալմաշին – 49. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... հանապազ կակուղ տաքութիւն լինի - 53. Բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով, և օր մի կակուղ առանց նոպայի - 63. իւր ստածումն այն է, որ զարեջուր խմէ ... և հանապազ զբնութիւնն կակդցո և կակուղ պահէ: - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակդցնէ և կամ կակուղ հոկնայով – 72. ամենովտ տուր զկերակուրն՝ որ ստամոքսն սրբէ .. և զբնութիւնն կակուղ պահեն – 89. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք, և մարմնովն կակուղ լինին, ծորին և հոսին, ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին,

և բնութեամբն զիճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 93. զի մարմնոյն էութեամբն կակուղ են, ծորին և հոսին - 92. Իսկ խարտեշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ - 98. և այլ միջակ հուկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99. Եւ լուծման դեղերն զայն տուր՝ որ կակուղ են և անահոկ - 100. Բայց մէկ օրն խիստ լինի, և մէկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ - 103. այլ տուր մրգաջուր ... կամ կակուղ հուկնայ դիր: - 104. Իւր ստածումն այս է, որ զբնութիւնն կակուղ պահես դամոյնի և թմրինդի ջրով և սրբնճպինով - 105. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ - 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նռան ջուր տուր - 108. և մէկայլ օրն պաղղամին մէն լինի, և այն օրն կակուղ լինի ջերմն - 109. դու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 117. Հուկնայ կակուղ՝ վասն պաղղամի: - 117. և սաւտայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց էութեամբ կակուղ է - 122. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, գկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ - 123. այլ քանի կարես զբնութիւնն կակուղ պահէ: - 125. Ապա թէ չկակղանայ, դու կակուղ հուկնայ դիր ի յառաջ - 125. և ցաւելն կակուղ լինի և պակաս - 142.

ԿԱՂԱՄԲ - Ա՛ն սապոն և գաւիրան ... և շաղւէ կաղամբի տերևի ջրով - 72. հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^a զերդ գոսբն, և գկաղամբն - 114.

ԿՂՆԻ - Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով ... և կաղնի փատ և այգւոյ մատն - 77.

ԿԱՄ - Եւ երկրորդ պատճառն այն է^a որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս, կամ ի սակաւ մասունս մարմնոյն գործեն զցաւն - 2. Եւ երկրորդ բաժինն զհիւանդութեան, զոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ - 3. և երկրորդն զհիւանդութեան են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ, կամ լուանիլն ծծմի ջրով, կամ շպլեղի ջրով - 6. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սզալն կամ հոգալն կամ ամաչելն կամ ահ և արկելն

կամ ցանկութիւնն կամ նախանձն ... կամ ի տաք կերակրոց և ի տաք ըմպելեաց, գոր
յաճախեն մրդիկ:– 6. Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր, և սրքնճուպին որ շաքարով
լինի արարած, կամ ազոխի ջրով, կամ ճուլապ հով ջրով - 7. պարտ է ըմպելիք տալ գոր
օգտակար են լերդին, գերդ դոմի ջուրն, և տապաշիրին կուրսն նռան ջրով կամ
սրքնճալինով - 7. ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր
– 8. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի, կամ ի սամում օդէ – 8.
երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օդէ կամ ի տաք արևէ կամ ի տաք
բաղանեաց, իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի – 8. և երբ ի
բաղանեցն ելանէ, գարեջուր խմէ իսպիտակ շաքարով ... կամ նռան մուգաւարայ դոմի և
նշի ձիթով – 9. Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ ... խիստ
օգտակար է – 9. կամ օճնէ կասլի ձիթով կամ բաբունիճի ձիթով, կամ մէկ մի ի յայն
ձիթերոյն որ բանան զգաղտ շնչահանքն - 10. և ապա տո՛ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ
մսէ լինի զուգած, կամ գէր հաւու ձագ մատղաշ – 10. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի,
կամ այլ ըմպելի որ զգինոյ գործն կարէ առնել - 10. և այս լինի ի ցուրտ օդէ, կամ ի
ցուրտ ջրոյ լուանալոյ զմարմինն: - 11. ա՛ն սամթի ձէթ ... կամ պապունիճի ձէթ, և
զգլուխն օճանէ - 11 Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ
տըտպելով, գերդ զգործած կաշին գիտորով կամ նռան կեղևով: - 12. Ապա թէ ասէք, թէ
է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր, կամ գոգին գոյնն սպիտակ – 12. կամ ընդ շնչոյն առնուլն
լինի այդ: - 13. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ
ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի – 13. Այլ Գաղիանոս ասէ
ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի,
կամ ի յաղտէ կամ յանլուացութենէ կամ ի յարեգականն ի յայրելոյ և կամ փոթոթային
ջրով լուանալոյ զմարմինն, կամ ի հաստ յաւելուածոց որ լնու զմարմինն - 13-14.
Բագարատ ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի
ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ. կամ ի կոծանաց և ի հալածանաց, որ
զմարմինն դատել լինի տքնութեամբ և կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: -
20-21. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օճէ.
որպէս մանուշակի ձէթ ... և նոնֆարի և կամ նշի, և այլ սոցին նման – 21. Վասն միօրեայ

ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի, որ ցայլսն ելանէ, կամ ի ցաւէ մի^a որ յայլ անդամսն լինի: - 22. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի, կամ ի յոլոքն և ի յանդամն ելունդ ելանէ, կամ այտոց լինի, կամ զարկս առնու, նա ջանայ բնութիւն, որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի և ելունդ ելանէ կամ զարկք առնու, ուռնայ ի յանթքն խոլային մարմին - 22. Եւ կերակուր դոմով մուզավարայ և ազոխի ջրով տուր և կամ նոան ջրով - 24. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի, զերթ սիսեռն մուզգաւարայ նշի ձիթով, կամ հաւձագ տապկած: - 26. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի, կամ ի ծանր և դժար բանէ: - 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ ի խոնճենալոյ լինի կամ ձիթով կամ հետևակ: - 28. Ի սկիզբն հիւանդութեանն երակ առնու կամ ապիկիս արկանէ - 29. Մատային ասէ, թէ ձմեռ լինի կամ օդն ցուրտ ... զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օձէ - 29. և կերակուր մաշի մուզավարայ տուր, և սպաննախ նշի կարթով կամ ձիթով - 30. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն, և կամ զկնի նոպային, հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. Ապա ա՞ռ զուֆայ կամ կարօսի հունդ ... և տուր մեղրաջրով - 34. ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս, մանավանդ ^a թէ հիւանդն ալևոր կամ ձեր լինի: - 34. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփութն են՝ զատ ի յերակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 36. և իւր տերն շատ հոգս լինի քաշել ... կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. ապա թէ հետ աւուր կամ երկու՝ իշու կարթն տուր խմելու: - 41. ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կարթն կամ իշու կարթն կամ այծու կարթն - 42. բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց որ ամէն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս - 43. և մուզ սերկնիլի կամ խնձորի ջրով շաղէ, և դուրսեր արա, և տուր - 44. և տուր մի մթխալ ի յայդ դուրսէտ տանձի ջրով կամ սերկնիլի ջրով: - 44. և տուր մուզ ծորի ջրով կամ նոան: - 45. և ապա արկ ի վերայ մուզ նոան ջուր կամ սերկնիլի կամ աղտորի ջուր - 45. Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ, կամ նոան հատի փոխինտ ի հետ պաքսիմատի - 45. իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ, կամ ի կուրծքն ժողովի - 49. և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ, և կամ ի կէս կրծոցն լինի: - 48. այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի ... կամ հետ շատ նուզլայի ... կամ հետ յերկարօրեայ

հազի, կամ յետ շատ արեան ձգելոյ, որ զթոքսն կամ զկուրծսն խոցացուցեալ լինի – 49. կամ սիրտն խափական լինի - 49. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ...և նշի ձէթ կամ քաղցր դդմի ձէթ - 50. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ, կամ ի կուրծքն խոշորութիւն և խոչոտել լինի, տո՛ւր զպզրկատունին զլուսայն, կամ զթեփին ջուրն, կամ գառնալեզուի ջուր ... կամ դրամ մի դարփուզի կտի ձէթ, կամ երկու դրամ մանուշակի ձէթ: – 50. և շաղէ դալար վարդի ջրով ... կամ պզրկատունի ջրով – 50. կամ տուր մաքուր կաթն ջրով եփած այս նշանօքս: - 51. և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի, որ ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն – 53. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի, որ է շաւտայ, և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ, և կամ հետ երկարօրեայ հազի լինի, և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ, որ զթոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: – 54. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^a որ բորբոսած լինի, և կամ եփի, և կամ երկուքն հասանին՝ որ եփի և վճարի: - 58. կամ տեսանէ բժիշկն զեփելոյն նշանն, և օգտէ դեղերով – 58. և արձակի կամ բանալով և կամ հալելով – 59. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն^a զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. զի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետու, կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ – 61. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին, կամ ընդ կանացիսն, և այլ որ նման են սոցա - 63. և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ զաւելի արիւնն: - 63. և լինի որ կարմիր շտեր երևենան, կամ դէպ ի կանանչն: - 66. տուր ... յունապ ... կամ խակ ձիթապտղի ձէթ անաղ – 67. և կամ վարդի ձէթ արկ քացաղով: - 67. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... և խլեփի ձէթ կամ լիլուփարի ձէթ - 68. Ապա թէ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68. Գլուխն թէ ծանրութիւն լինի, կամ փաղաղս: - 69. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօդայի ջուր տուր ... կամ պզրկատունի լուղապ – 69. արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի, կամ յերակացն

ի խցկելոյն, կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն – 70. և կամ արեանն ամբով տաքուրիւնն լինի^a որ է ի ներքս ի յերակն - 70. ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի, կամ ի լերդին այտոցէ – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակոցնէ և կամ կակուղ հուկնայով – 72. և դալար գնձի ջրով կամ գառնալեզուի ջրով շաղէ – 72. կամ ի զարկուց լինի՝ որ ի տեղիք մի ի յանդամն հասանի զարկս – 74. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի – 74. և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ – 75 Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ, կամ ի ներս ի պնչերն, ի բերանն սերնիլի կուտ տուր՝ որ առնու, կամ պզրկատունի լուղապ – 77. Կամ ա՛ն բաղիանի ջուր ... և տուր – 79. Կամ ա՛ն չոր գինձ և նռան ջրով թրջէ, և զայն ջուրն ի յաչքն կաթեցո: - 79. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն – 80. և տարօքն տղայ լինի, կամ ալնոր: - 80. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի - 81. Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի...և կամ այլ ջուր^a յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^a ձարձատ արարած - 83. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն ... ըռագիանի ջուր և կարօսի սրքնձպինով և կամ վարդի կուռսով: - 84. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փուքս անկանի, տո՛ւր գղեղն նախկին զոր յակրայբաղիւնն կայ գրած, կամ զմուռսիայ դեղն: – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փուքս անկանի կամ ի յոտսն – 85. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն, կամ ցներքս և յամենայն երակսն: - 88. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն ... և կամ ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն ... կամ ի թոքին յերակսն, կամ ի յայն յերակսն՝ որ ... - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. գերդ որ հիւանդն ... շատ հոգս լինի տարել կամ տքնութիւն, կամ դատել լինի շատ կամ շատ ժամանակ ի տաք է կեցել ... և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի և կամ ապիկեգործութիւն, կամ այլ արուեստ^a որ ի կրակի մօտ լինի – 91 Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն ի յայտոցէ, զիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 91. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային. կամ սաւտայն, զի հով է և չորային – 92. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Ապա թէ բորբոսած լինի,

կամ ցնեքքսէ յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսուս - 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս - 93. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով - 94. և չտապին ի յիր բժշկութիւնն ... և չբառնայ զխալատ այնելիքն ի բժշկէն կամ ի հիւանդէն: - 95. և տուր այն օրն գարեջուր մէն, կամ նռան ջուր: - 95. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^a յառաջ քան զնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս ... թթու խնձորի ջրով, կամ ազոխի ջրով, կամ սերկկիլի, կամ մրտի բանդակով - 96. և տո՞ւր նռան հատի փոխինտ, կամ չոր խնձորի փոխինտ - 96. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի - 96. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ, կամ վերաբերութիւն այնէ - 96. Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի ... տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի - 97. կերակուր հաւձագ տուր, զոր ազոխի ջրով, կամ նռան ջրով եփած լինի - 98. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ, կամ նոնֆարի ջրով և մանիշակով, օգտակար է: - 98. և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ կամ հնգետասան դրամ - 100. դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տո՞ւր սակաւ մի ճուլապով, կամ մանիշկի շարապով, կամ եղկ գարեջրով, կամ սրքնճպինով: - 101. կամ ի տաքութեան սկիզբն տաս այնէլ զվերաբերութիւնն սրքնճպինով և տաք ջրով - 101. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՞ւր վարդմարապայ - 102. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին - 102. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու զստածումն և զդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջաւայր արա: - 103. այլ տուր մրգաջուր, և մանիշակի շարապ, կամ կակուղ հուկնայ դիր: - 104. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին - 104. զգարեջուրն մէն տուր, կամ զդամոյնի ջուրն մէն - 104. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն ... կամ ի ներքս ի լերդին ի յերակսն ... և կամ ի թոքին ի յերակսն - 105. կամ փերփերանի ջուր տուր սրքնճպինով: - 106. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգավարայ, կամ աղտորի ջրով և նշաձիթով ի բանի պահէ: - 106. և երբ արեգակն ծագէ գարեջուր տուր, և կէս օրն խիարի ջուր կամ դդմի ջուր - 108. Ապա թէ մաղձն

յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակոցնեն, կակոցոց պատաստկի ջրով, և թառանկալինով, կամ դամոյնաչրի ջրով – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն – 111. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով, և կամ նոսն ջրով - 112. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպած, կամ նոսն ջրով – 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպած տուր, կամ նոսն մուգավարայ նշի ձիթով: - 112. Այլ գիտացիր^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: - 113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ, կամ փայծաղնացաւ – 114. Ապա թէ գայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն իւրեանցմէ, գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալրս է - 115. կամ հիւանդին մարմինն շատ արիւն ընծայէ, կամ ժամն գարնան ատուրքն լինի- 115. կամ սիստան ջուր տուր լուացած ձիթով, կամ ճակընդդի բագուկ տուր: - 117. տո՛ւր գարեջուր և սրքնձային, կամ թմրինտոյ ջուր և ըռագիանի ջուր սրքնձայինով: – 119. Գաղիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ երբ ի բագուկն կապեն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտէ – 120. զի ամենայն իրք^a որ զհճութիւն ունի ի բնութիւնն, կամ ի յեութիւն, բորբոս ընդունի - 122. բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի, կամ յայրած պալղամէ:- 124. և զերակն գոր կտրես՝ զկաթուղիկէն առ, կամ ի բասիլիկէն: - 124. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն, կամ ի յայրած ի յարենէն - 124 Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126 ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն, զերդ անգժատի մաճունն, կամ անգժատի հապն – 127 Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտային բնութեամբ, կամ գէճ բնութիւն, զանգժատի մաճունն տուր – 128. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր կամ ուլու միս խորոված, կամ մուտանջանայ - 130. և զիւր ջանքն

աւելի ի սատակ սրբնճայինն այնէ, կամ ի հնդանօք սրբնճայինն – 131. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր, կամ ուլոյ խորովեալ, և կամ մութանճանէ– 131. և տաս աֆթիմօնն ջրով եփած, կամ պանդրի ջրով եփած – 133. եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի ... ի բասիլիկէն երակ առ, կամ ի սափն: – 133. և նշաննին ի յերևան գան, որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի, կամ հիւանդութիւնն բնութեանն: - 135. և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և դալատ լինի – 136. և այն դալատն կամ հիւանդէն լինի, և կամ ի բժշկէն, և կամ ի հիւանդին ի ծառայեականացն: – 136. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի, կամ ի սիրտ հանէն, կամ վախցնեն զհիւանդն, կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ՝ զոր ատէ հիւանդն: – 136. տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն, կամ ի ձեռնալուայն կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով գայ - 138. և երեսացն գոյնն փոխի ի կարմիրն կամ ի դեղինն – 143. հապ արա կամ դուրս: - 145. Այլ ամենայն^ա որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^ա որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծուէ և յաղի իրաց. հաւ եփած կամ խորված, շշկի միս, կամ գառան, կամ ուլոյ – 147. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կամ կրկնակի լուծումն լինի, զայդ կապերտ արա: - 148. Ա՛ն սերկևիլ կամ խնձոր ... և եփէ զինուով – 148. Ա՛ն ... սև չամչի կուտ կամ խաղողի – 150. դու տո՛ւր զինքս թերխորով հակթով, կամ խնձորի շարապով, կամ հապալասի – 150. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք տարպայ – 150.

ԿԱՄԵԼ – և օգտակար է թէ աստուած կամի – 8. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն, որք են արիւնն, պալղամն, մաղձն և սաւտայն: - 14. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսօր յիշել կամիմք զամէն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և շատ քուն լինելն օգտակար է, եթէ աստուած կամի: - 17. և յիշել կամիմ ի գիրքս ուրիշ ուրիշ կամօքն աստուծոյ: - 31. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, զոր այլ ի յետոյ կամիմ յիշել: - 36. և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, զերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել – 39. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի ... որ այլ ջերմն կամի ընծայել, ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. օգտակար է թէ աստուած կամի – 48. օգտակար է թէ

աստուած կամի :- 50. այդ բաւական և օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 56. զի այն նիւթն^a որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի, ուր բորբոսել կամին - 59. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի, ըստ նիւթերոյն որպիսութեանն, զոր այլ ի յետոյ յիշել կամիւ: - 59. և իւր պատճառն այն է^a որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի - 59. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ, և կամիս որ խաղեղցնես ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դրմի ջուր - 67. ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր, օգտակար է թէ աստուած կամի: - 71. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 72. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 74. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 76. և ի նոյն շարս զծաղիկն կամինք յիշել օգնութեամբն աստուծոյ - 76. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, գիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 79. և կերակուր ազոխի մուգավարայ տուր. օգտէ եթէ աստուած կամի: - 98. և տո՞ւր զդեղն և զկերակուրն ... օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 103. զարեջուր տուր ... օգտէ է թէ աստուած կամի: - 106. և յեղկ ի յաւազան մտէ՝ օգտակար է թէ աստուած կամի: - 108. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն ... օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 111. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր ... օգտէ եթէ աստուած կամի: - 111. և տայ զդեղն և զկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեանն. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 112. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 112. զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ, օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 122. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն առ երակ: - 123. օգտէ թէ աստուած կամի: - 124. օգտէ եթէ աստուած կամի: - 127. օգտէ թէ աստուած կամի: - 127. օգտակար է, եթէ աստուած կամի: - 128. օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 128. օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 131. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 131. օգտէ թէ աստուած կամի: - 131. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 133. և ի հոս ցուցանէ զբնութիւնն՝ զոր ինչ լինել կամի: - 135. Ապա թէ գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար կամի քաշել, պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ - 137. Ապա թէ եփելոյն

նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ, և ի պակասիլն կամի սկսանիլ: - 138.

ԿԱՄԵՆԱԼ – Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^ա միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառօտ^ա նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. ապա թէ դեղ կամենաս տալ, այս նշանօքս տուր: - 100. Այլ ամենայն^ա որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^ա որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147. Որ գդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնսն – 147.

ԿԱՄՔ – և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: – 8. և այդ բաւական է, և գտակար է կամօքն աստուծոյ: - 11. և այդ բաւական է կամօքն աստուծոյ: - 23. և զմարմինն հով և զհճային ձիթերով օծանէ ... օգտէ կամօքն աստուծոյ: - 27. և յիշել կամիմ՝ ի գիրքս ուրիշ ուրիշ կամօքն աստուծոյ: - 31. և ի քիթսն մանիշակի ձէթ կաթեցո ... օգտակար է կամօքն աստուծոյ: – 79. և օգտակար են կամօքն աստուծոյ:– 97. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞՞ռ եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր, զի օգտակար է կամօքն աստուծոյ:– 106. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: – 109. Իսկ ղալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չսեր ի բժշկէն, այլ զիւր կաման այրնէ^ա կերակրելով և ըմպելով - 136.

ԿԱՆԱՆԶ – և լինի որ կարմիր շտեր երևենան, կամ դէպ ի կանանչն: - 66.

ԿԱՆԱՑԻՍ – ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերական, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին, կամ ընդ կանացիսն - 78. և այն արիւնն^ա կանացիսն է – 78.

ԿԱՆԳՆԵԼ -Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և գնալն – 3.

ԿԱՆՈՆ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի, եղին հիմն և կանոնք բժշկական արուեստին – Բ. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և

գկանոնքդ, գոր վասն ջերմերոյն նոպային ասացաք: - 61. Եւ գայս կանոնքս, գոր ասացաք, պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99.

ԿԱՇԻ – Իսկ ում այս ջերմս հանդիպի, գլուխքն տաքնայ և կաշին գլխոյն – 8. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի -11. Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով, և իւր կաշին խիստ չորանայ - 12. Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով, զերդ գգործած կաշին գլխտորով կամ նռան կեղևով: - 12. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան գկաշոյն մեկնելն միայն - 13. և մանուշակի և նոնոֆարի ձիթով զգլուխն օծանէ ... մանաւանդ զշլնեցն գկաշին: - 28. և երեսաց գոյնն զերդ կարակաց մոխրի լինի, և ճակտին կաշին քաշի – 39. և ի մարմնոյն կաշին չորութիւն ցուցանէ: - 46. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... ճակտին կաշին քաշած և չոր ցուցանէ – 47. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի - 115. և մարմնոյն կաշին չոր և խոշոր լինի – 121.

ԿԱՊ – որք են ոսկերքն և ջիւքն, կապքն և լարքն – 3. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիւոֆարի շարապով կակղացո – 24. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռսն և յոտներն կապք առնես պինտ - 69. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ և կամ կակուղ հուկնաոյով -71. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակաղցո – 73. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր գայն հապն^a որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքեով և հընդիկ աղով - 84. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, առ վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր – 86. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր որ զբնութիւնն կակղցնէ – 106. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր դամոյնի ջուր և թմրհնտոյ – 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տուր պատասկի ջուր կէս լիտր – 117. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր և շաքարով տուր – 121. Եւ իւրեանց նշանն այս է, որ երեսաց գոյնն պղտոր լինի, և մարմնոյն կաշին չոր և խոշոր լինի, և բնութիւնն կապ լինի, և քիրտքն սակաւ լինի – 121. Ապա թէ

բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123. Եւ թէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապոյ մէն տուր, որ խմէ – 148.

ԿԱՊԱՐ – Ա՛ն անիսոն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ չորս չորս դրամ – 85.

ԿԱՊԵԼ – և ջանա ամենայն դիմօք^a որ գլորն կապէս - 31. և կերակուրք հով և չորային ուտէ, որ զբնութիւնն կապէն – 31. տուր զայդ ի յար, մինչև լուծանի և նչ կապի: - 42. Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տէրն և զսլին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն - 52. Ապա թէ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու եկաւորսն՝ որ է ծղին՝ կապէ: - 69. Գաղիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ երբ ի բազուկն կապէն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտէ – 120. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապէն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120. Այլ զսարդն^a որ զճանճն որսայ^a կտաւով ի ձախոյբազուկն կապէս, օգտէ: - 121. ապա թէ կարմիր լինի և նօսր, առ ժամն կապէ զերակն - 124. նշանն այն է՝ որ փորն չկապի – 147. և զոտքն եփած մախրըջուրն դնել՝ կապէ – 148. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ զերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ – 148.

ԿԱՊԵԼ ՓՈՐՆ – Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տէրն և զսլին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն - 52.

ԿԱՊԵՐՏ – և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կամ կրկնակի լուծումն լինի, զայդ կապերտ արա: -148.

ԿԱՊԻԼ – Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդս՝ որ զմեզ պատեալ ունին ... և բնութեամբ լուծանիլն և կապիլն – 93.

ԿԱՊ ԼԻՆԵԼ – Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիլուֆարի շարապով կակղացո – 24. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուզաւարայ տուր – 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ և կամ կակուղ հուկնաոյով -71. ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, թմրինդի ջրով կակաղցո – 73. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն^a որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքով և հրնդիկ աղով - 84. ապա թէ բնութիւնն

կապ լինի, առ վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր – 86. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր որ զբնութիւնն կակղցնէ – 106. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՛ւր դամոյնի ջուր և թմրհնտոյ –112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տուր պատասկի ջուր կէս լիտր – 117. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր և շաքարով տուր – 121. Եւ իւրեանց նշանն այս է, որ ... և բնութիւնն կապ լինի, և քիրտքն սակաւ լինի – 121. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հուկնայն ի բանի պահէ – 123.

ԿԱՊՈՂ – և կերակուր փոթոթ և կապող տաս – 31. Ղուռս կաւի՝ կապող, Հուկնայ կապող՝ մաղձի լուծման – 96. Ընպելիք կապող՝ մաղձի լուծման – 97.

ԿԱՊՔ ԱՌՆԵԼ – Եւ այլ պատեհ է՞ որ ի ձեռսն և յոտքերն կապք առնես պինտ- 69.

ԿԱՍԼԱՅ - կամ օծնէ կապի ձիթով կամ բարբուրիճի ձիթով – 10.

ԿԱՏԱԿ – և խաղաղեցնես զտրտութիւն, խօսիք և կատակով -16. և զբաղեցո կատակով և ուրախարար խօսիք - 17. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19.

ԿԱՏԱՐ – Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմս ի կատար գայ և ողջանայ – 54.

ԿԱՏԱՐԵԱԼ – զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն – Ա. և ունիցի փոյթ բժշկութեան զկատարեալն – 1. Թէպէտ և ասացար զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն - 3. զի մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3. Զի հիւանդն աւելի ի կատարեալ ժամանակն մեռանի. զի երրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան զայլ երեք ժամանակսն: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ... նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի: – 136. Յորժամ հիւանդութիւնն երրորդ ժամանակն և կատարեալ սահմանն հասանի, պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր

տալ – 137. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ - 138. գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա երբ այդ հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141.

ԿԱՏԱՐԵԼ - Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուին, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ ... և զիւր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ – 4. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի - 5. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաջ ջերմերոյն – 56. և ասացաք և կատարեցաք զամենայն կարճաոտ օգնութեամբն աստուծոյ: - 61. և դիժարանայ քիչ քիչ՝ մինչև կատարի, և ապա արձակի: - 65. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՝ որ չառնու երակ – 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարել ժամն հիւանդութեան երակն առին, և մեռան շատք – 66. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. զի դոմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ, երբ չկարէ խմել զգարեջուրն: – 95. ի յայդ՝ դեղերոյտ՝ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՞ տաս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն - 120. Ապա երբ գիտենաս որ հիւանդութիւնն կատարեցաւ, պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես – 125. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. և հիւանդն չզգայ և չիմանայ ոչ ինչ իրք զկատարելն: - 134. և հիւանդին ուժն հետէն պակասի, մինչև զայ երրորդ ժամանակն, որ կատարի ի լման: - 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն, և երթայ մինչև ի վճարն – 135. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն լման և ի կատարելութեան սահմանն ... հասաւ – 137.

ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆ – Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի լման և կատարելութեան ժամանակ - 135. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուծ լինի և տկար ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն – 137. զի զհիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն ... հասաւ: – 137. գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն և ի կատարելութեան սահմանն – 141. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն - 141. նոյնպէս և զիւր կատարելութեան սահմանն յերկար ատուրս քարշէ: - 141.

ԿԱՏԱՐԻԼ – Եւ զայս զամէնս՝ զոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբ մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: - 125. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման կատարիլն – 137.

ԿԱՐԱԳ – ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան, որ բնիկ սրբած լինի ի կարագէն – 42.

ԿԱՐԳ - և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ զստածումն միայն. և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ – Ա. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, զնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. նմանապէս և մէք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետանց, և արարաք զգիրքս զայս – Բ. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն - 111. իսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ յերևան - 131. և ա՞ծ ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր - 147.

ԿԱՐԳԱԻ – և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անամունսն, որպէս այլ ի յառաջոյ ասացաք կարգաւ մի ըստ միոջէ: - 5.

ԿԱՐԳԵԼ – Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի – Բ. զի ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ, և են նոքա կարգած մէկ հետ մէկի: - 36.

ԿԱՐԳԻՆ – Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. Վասն այտոր է^a որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. Մահմատի Զաքարիայն ասէ, եթէ ջերմերոյն կարգին չաքսն յերևան չեն - 133.

ԿԱՐԳՈՎ – և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն – 31. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով, զերդ որ բնութիւնն շարեաց: – 62. Ապուճերիճն ասէ ի նոյն պատճառոյ, և ի նոյն նշանոյ. կարգով օգտեն, օգնութեամբն աստուծոյ: - 134.

ԿԱՐԴԱԼ – Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն ... և շատ կարդալն – 35.

ԿԱՐԵԼ – և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ – 5. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի, կամ այլ ըմպելի որ զգինւոյ գործն կարէ առնել - 10. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ զալ ի յայն տեղին - 13. և որչափ կարէ՝ գուսանի և լարի և անուշ եղանակաց ձայն լսէ – 19. այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոց լինի, և ի ստամոքին վատուծութենէն, որ զկերակուրն հալել չկարէ – 25. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. և որչափ կարէ զքուն լինելն ջանայ – 46. հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք - 60. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն – 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել,

զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանալով: - 66. Ապա թէ հիւանդին զայդ երկրորդ չկարէ ուտել ...ապա գարեփոխիստ տուր - 69. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ - 70. Ապա թէ արին չիկարէ հանել, զայն զիրուին^a որ գարեանն գտաքութիւն նստեցնեն^a ի բանի պահէ - 71. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ... թէ կարես և ճարակ լինի, յառաջ արին հան ըստ ուժոյն - 72. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ - 78. և ի յաչքն ծաղիկ չկարէ ելանել: - 79. ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ - 79. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի^o տար վերաբերութիւն այրնել - 87. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուգ նոսն ջուր - 95. զի դդմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ, երբ չկարէ խմել զգարեջուրն: - 95. Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ, և հիւանդն կարող է՝ որ վերցնել կարէ, դու ա^on կէս տանկ սակամոնի ... և տո^oր սակաւ մի ճուլապով - 101. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ զալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ - 126. բայց տկարանայ, և չիկարէ ի լման եփել - 135. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի ծար տանել: - 136. զի զհիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. Ապա հետ /զրքում^a հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն, և չկարէ յամեն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել - 141. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զտուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ զիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն - 142. զայս զամենս կարէ ճանաչել բժիշկն - 142. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք տարպայ - 150.

ԿԱՐԵՅ - ի կարեց ժամն՝ երեք դրամ ի բան պահէ: - 71. և տու^oր ամեն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուժոյն - 149.

ԿԱՐԻՔ - և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն - 13. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ զտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ - 22. Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամապով և

թարանկուպինով – 41. Ապա թե կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. Ապա թե կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր – 51. Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տէրն և զսին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս ի կակոցնել - 52. Ապա թե կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. Սահակ ասէ՝ եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. Ապա թե հուկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հուկնայ արա - 78. Ապա թե կարիք հասնի, զարեջուր տուր – 82. Ապա թե վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տուր բողկ՝ որ ուտէ – 84. զամէսս յիրար խառնէ, և վարդմարապով տուր ըստ կարեացն ի յամէն օր ի յանօթուց - 86. Ապա թե հետ այս ջերմանս զոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին, որ հովցնէ զտաքութեան խստութիւնն - 91. զի դոմի ջուրն զզարեջրին կարիքն կատարէ – 95. և տեսանես՝ թէ յերկուքն որ ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր – 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն, որ թե կարիք է արին հանելոյ ... ապա արին հան ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեանն: - 99-100. Ապա թե կարիք լինի^a որ այլ շուտով այրնես, ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյդ ... և տո՞ւր որ խմէ: - 101. Ապա թե կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ ... դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի ... և տո՞ւր սակաւ մին ճուլապով - 101. զի երբ իրքն ի լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. Ապա թե մաղձն յաղթէ, կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակոցնեն, կակոցոց պատաստկի ջրով – 111. Ապա թե ... կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակոցնես, տուր պատաստկի ջուր սրքնձպինով – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն ... ըստ կարեացն – 111. Ապա թե ... կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակոցուցանես, տո՞ւր զպատաստկի ջուրն սրքնձպինով – 111. զի արինն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի - 117. Ապա թե կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն, ըստ կարեացն – 123. զի անձարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն – 136. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուժ առնու – 141.

Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն – 141. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն- 141. Եւ թէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապո մէն տուր – 148.

ԿԱՐԿԻՆՈՍ – հոռոմն կարկինոս ասէ, որ է խեցգետին – 113.

ԿԱՐՃ – և ծարաւն շատ լինի, և շունչն կարճ – 32. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է՞ որ տաքութիւն այլ շատ լինի, և շունչն կարճ լինի - 49. ինքն հեշտ է և կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. և թէ իւր խառնուածքն տաք լինի և սակաւ դորկուտ, նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: -60. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի – 60. Եւ այլ կուլինի՞ որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. Ապա թէ այն պատճառնին՞ որ զնոպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. Եւ երբ ջերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու – 61. շունչն կարճ և շոյտ լինի – 70. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՞ նա կարճ այնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115. և ամռան աւուրքն այլ կարճ լինի իւր նոպայն: - 115. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ: -139. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին – 140. և ի տաք աւուրքն իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի - 140.

ԿԱՐՃ ԱՅՆԵԼ – ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՞ նա կարճ այնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115.

ԿԱՐՃԱՆԱԼ -Եւ իւր նշանն այս է, որ ... հիւանդին մարմինն նիհարանայ ... և շունչն կարճանայ – 53.

ԿԱՐՃ ԱՌՆԵԼ - Ապա թէ այն պատճառնին՞ որ զնոպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60.

ԿԱՐՃԱՌՕՏ – Եւ այս բաւական է կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Այս էր գոր ասացաք կարճառօտ ջերմերոյն գորայիսութիւնն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Եւ այս բաւական է կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Եւ այդ կարճառօտս բաւական է: - 13. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, գոր ասացաք կարճառօտ վասն հալնմաշ ջերմանն - 41. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ գոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ, և ասացաք և կատարեցաք զամենայն կարճառօտ օգնութեամբն աստուծոյ: - 61. և այդ կարճառօտ բաւական է, օգնութեամբն աստուծոյ: - 89.

ԿԱՐՃՈՒԹԻԻՆ - պարտ է բժշկին^a որ զայն նշաննին ... յուզէ և տեսանէ ... նոյնպէս և զյերկարութիւնն ջերմանն և զկարճութիւնն, և զթեթևութիւն հիւանդութեանն հիւանդին - 139. Եւ այլ զայս գիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետևին: - 139.

ԿԱՐՄԻՐ – երեսացն և աչացն գոյնն կարմին լինի – 7. երեսացն գոյնն կարմին լինի – 9. և կարմիր մաշի մուգավարայ ուտէ նշի ձիթով – 9. և երեսացն գոյնն չիլինի կարմին – 10. Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի - 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... և գոզն կարմիր դառնայ: - 16. իւր նշանն այս է^a որ չորացնէ զմարմինն, և զգոզն կարմիր առնէ: - 18. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... գոզն ի կարուրայն կարմիր ցուցանէ: - 19. Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 22. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 23. և երբ մարմնոյն գոյնն դէպ ի կարմիր լինի ... պատեհ է երակ առնել - 25. Ապա թէ գոզն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով ... պատեհ է որ երակ առնես – 26. այլ կովն կարմիր պիտի – 42. ապա քամէ և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ – 53. այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի ... որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, զերդ ... կարմիր և քաղցր գինին: - 65. Իսկ նշաննին ... այս են, որ ... զլուխն ցաւի ... և լինի որ կարմիր շտեր երևնան - 66. Ա՛ն չոր մանիշակ ... կարմիր շաքար և մանիշակի ձէթ – 67. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի. և երեսացն գոյնն կարմիր – 70. և գոզն կարմիր և հոտած լինի: - 70. Իւր նշանն այն է^a որ ... այտոց առնու, և գոյնովն կարմիր

լինի - 73. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի, և գոյնն կարմիր լինի - 74. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի – 76. Եւ իւր գոգն ... հաղ մի թանձր լինի և պղտոր և կարմիր: - 81. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր – 84. Ա՛ն անխոն և կարմիր կապրի տակ – 85 Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով և կարմիր լովիասի ջրով – 89. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն - 94. Ա՛ն կարմիր վարդ, և թառանկալին հինգ հինգ դրամ – 104. և գոգին գոյնն կարմիր և պարկեշտ լինի – 115. ապա թէ_արինն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարիւնն. ապա թէ_կարմիր լինի և նօսր, առ ժամն կապէ զերակն - 124. և երեսացն գոյնն փոխի ի կարմիրն կամ ի դեղինն – 143. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... կարմիր վարդ, դարիկոն – 144. Ա՛ն սապո մի դրամ ... կարմիր վարդ կէս դրամ – 145. Ա՛ն սապո երկու դրամ ... մագտաքէ, և կարմիր վարդ կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն լոք ընտրած ... և կարմիր տակերն, աղա՛ և մաղէ – 146. Ա՛ն դաֆէթի քամուքս վեց դրամ, կարմիր վարդ, սումպուլ երկու երկու– 146. ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ ... կարմիր վարդ – 147.

ԿԱՐՄՐԱԳՈՅՆ – Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87.

ԿԱՐՄՐԵԼ – Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կարմրի և բարձրանայ – 16. և երեսաց գոյնն խիստ կարմրի – 16. գլուխն ցաւի և ծանրանայ, և երեսն կարմրի – 66. և այն տաքութեամբն կարմրէ զգոգն: - 81.

ԿԱՐՄՐՈՒԹԻՒՆ – Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ զսրտովն կայ – 16. ի յաչքն կարմրութիւն անկանի – 70.և կարմրութեան պատճառն այն պալղամն լինի^a որ խցկեաց - 81. Կարմրութեան պատճառն՝ մաղձին շատութիւնն լինի և տաքութիւնն – 91.

ԿԱՐՈՂ – ապա թէ տեսանես զուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. Ապա թէ ուժն կարող լինի ... իւր առաջին ստածումն այն է^a որ ի բասիլիկէն երակ առնուս - 49. Ապա թէ պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103.

ԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ – Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^ա միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառօտ^ա նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի յոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս – Բ. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմս ի կատար գայ և ողջանայ կորողութեամբն ամենագորին աստուծոյ : - 24. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^ա որ ստամոքն ի յուժի չէ, և կարողութիւն չունի որ զկերակուրն եփէ - 28. պատեհ է որ պէտ այրնես և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն շիյաւելցնես – 99.

ԿԱՐՈՍ – տե՛ս ԿԱՐՕՍ

ԿԱՐՈՒՍ – տե՛ս ԿԱՐՕՍ

ԿԱՐՈՒՐԱՅ – և գոգն ի կարուրայն կարմիր ցուցանէ: - 19. Եւ իւր գոգին նշանն այն է^ա որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշեղ և զքերուքս լինի ի մէջ կարուրային - 40. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... ապա զհտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է – 138. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զտուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ զհտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն ... և ի կարուրայէն – 142.

ԿԱՐՍԻՔ – տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ զիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոք կարսիքն – 38. և զհտենաս^ա որ փոք կարսիքն ամենայն բարով լինի և ողջ, պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն Բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^ա որ զհտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջք լինի եկել, որ այսոց և խցկումն չայրնէ ի փոք կարսիքն: - 106.

ԿԱՐՕՍ, ԿԱՐՈՍ, ԿԱՐՈՒՍ – և ընկեա ի յինքն կարօսի հունդ – 14. Ապա ա՞ո գուֆայ կամ կարօսի հունդ... օգտէ: - 34. Կամ ա՛ո բաղիանի ջուր ... և սակաւ մի կարօսի ջուր – 79. Ապա թէ ի կարիք հասնի, զարեջուր տուր, եփած կարօսի տակ – 82. տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր եփած լինի դաղձն և անիսոն և կարօսի ունդ - 83. կամ կարմիր լոփիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն ... ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնճպինով կամ վարդի կուռսով:– 84. ա՛ո կարօսի և ըռազիանի տակի կեղնն տասն տասն դրամ –

84. Ա՛ն կարօսի ունդ և ըռազիանի ունդ – 85. ապա ա՛ն ըռազիանի ջուր և ըղրդական ջուր, և կարօսի ջուր – 86. և տայ սրքնճպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով – 89. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով և ի վերջքն հիւանդութեանս զթրջած սապոն ... կարօսի ջրով - 89. տո՞ւր գդեղերն^a որ զգոզն յորդորեն, զերդ եփած կարօսն – 108. Ա՛ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած ... կարօսի, և ըռազիանի տակի կեղև երեք երեք դրամ – 117. տուր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռազիանի ջրով - 117. Ա՛ն կարօսի հունդ, և անիսոն – 118. և տուր երկու դրամ և կէս ըռազիանի և կարօսի ջրով – 118. ա՛ն ... կարօսի, և ըռազիանի հունդ երեք երեք դրամ – 118.

ԿԱԻ – Ա՛ն գառնալեզու երեք դրամ. հայ կալ չորս դրամ – 43. Ղուրս կալի՝ կապող: - 44. Ա՛ն հայ կալ տասն դրամ – 44. Եւ թէ հազ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կոէզ և հայ կալ - 45. Ա՛ն ... հայ կալ և հոռոմ մատնեհար կալ – 45. դու իւր թոխան՝ փրփրեմի ջուր առ ... մատնեհար հոռոմ կալ - 45. Ա՛ն պզրկատուն և տաճիկ կոէզ և հայ կալ - 50. այլ հայ կալ վասն այնոր տանք, որ զգիճութեներն՝ որ ի կուրծքն ժողոված՝ ցամաքեցնէ – 50. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կալ երեք դրամ – 50. Ա՛ն տաճիկ կոէզ և հայ կալ, և կերակուր դալար ձուկն տուր – 51. Ա՛ն տաճիկ կոէզ, և տապաշիր, և հայ կալ – 55. Ա՛ն սանտալ և փուփլէ և հայ կալ և դլմոնայ կալ – 72. Ա՛ն հայ կալ և գառնալեզուի ջրով և սանտալի ջրով ... տրորէ – 73. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կալ, և սպիտակ դեղ – 75. Ա՛ն ... հայ կալ ... մատնեհար կալ – 77. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... մատնեհար կալ - 97. ա՛ն բզրդատուն աղծած, հայ կալ, և մատնեհար կալ, և մրտի քամուքսն – 97.

ԿԱՓՍՕՍ – Իսկ երկրորդ դէման անուանի յիստակ և ի յար կափսու, որ է այրեցող – 90. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսու – 93.

ԿԱՔԱԻ – ապա տուռայճ տուր, և հաւու ձագ, և կարաւու ձագ, և տահուճ – 51.

ԿԵԱԼ – Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր ... կամ շատ ժամանակ ի տաք է կեցել – 91.

ԿԵԱՆՔ – Պատմություն և նախագիտութեան վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. զի իւրովն լինի յառաջագիտութիւն կենացն և մահուն: - 134. մէկն^a որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն - 136. Ապա պարտ է^a բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն - 140.

ԿԵՂԵԼ – և զկնի հանկստին դատեն ի շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն – 70.

ԿԵՂԵԻ – Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով, զերդ զգործած կաշին գիտորով կամ նռան կեղևով: -12. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ որ հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղևն – 37. ա՛ն դալար ընկուզ, և զծառին տերևն և զկեղևն – 74. ա՛ն ափիոն ... և նռան կեղև - 74. և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ, զերդ գառնալեզու, և նռան կեղև, և աղտոր - 75. Ապա թէ ի կարիք հասնի, զարեջուր տուր ... և ըռագիանի տակի կեղև՝ նուկի մի մեղրի սրքնճպինով – 82. ա՛ն կարօսի և ըռագիանի տակի կեղևն տասն տասն դրամ – 84. Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնձորի բանդակով... Ֆստուխի վերի կեղևովն – 96. Ապա թէ յերկար քաշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր զարեջուր՝ յոր եփած լինի ըռգեանի տակի կեղևն և իւր հունդն. զի ըռգիանի տակի կեղևն և ունդն պարկեշտցնէ զբորբոսած նիւթն, և հանեն յերակացն: – 102. Ա՛ն ... կարօսի և ըռգիանի տակի կեղև երեք երեք դրամ – 117. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ի յայդ ձեփելիքդ խաշխաշի կեղև, և հազրի հունդ -120. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած կէս կէս դրամ - 145.

ԿԵՂԵԻԵԼ – Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած ... և կօղայ առանց կեղևելոյ: - 51. Ա՛ն յունապ քսան հատ ... մարուխի տակ կեղևած տասն դրամ – 52. Ա՛ն անիսոն և կարմիր կապրի տակ ... և լեղի նուշ կեղևած – 85. Ա՛ն լոք ընտրած ... լեղի նուշ կեղևած – 146. Ա՛ն ... սատապի տերև չորս դրամ. նուշ կեղևած չորս դրամ – 149.

ԿԵՆԱԼ – և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ – 5. և ի տաք կերակրոց պատրաստ կենայ – 9. և զմարմինն տաք ձիթերով աղէկ օծանէ, և ի հովային կերակրոյ պատրաստ կենայ – 11. իսկ եթէ ձմեռն լինի. ի տաք տունն կենայ – 19.

և զմարմինն ի դատելոյ, և յամենայն իրաց^ճ որ չորութիւն ընծայեն^ճ պատրաստ կենայ: - 21. և ամենայն բանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ - 21. ապա երբ ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն անօթի կենայոյն լինի: - 26. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ... սովոյ և ի յանօթի կենայոյ լինի – 26. և ի հով տուն կենայ – 32. ի բաղանեաց ի գատ կենայ – 32. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ճ որպէս սուգն հոգսն ... և ցորեկին անօթի կենայն ... և որ սոցին նման են - 35. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ որ հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղնն, նա չորանայ ծառն – 37. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ ակիգրն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. և այն^ճ որ չունի ճարակ առողջութեան^ճ ի գատ կենան: - 38. Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի, և այն որ պաք շատ լինի կացել – 40. ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենայ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. ի տաք տանէ և ի շոգ օդէ պատրաստ կենայ: - 46. մանաւանդ ի յամռան աւուրքն^ճ և յամենայն տաք իրաց պատրաստ կենայ - 46. Ապա թէ ձմռան աւուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ – 48. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ ... և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր – 69. Ապա թէ շատ ի փաղաղս կենայ ... ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ – 70. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենայ: - 70. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի զարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. Իսկ այն իրուին^ճ որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդո^ճ որ զմեզ պատեալ ունին. և մեր շարժիլն և խաղաղ կենայն - 93. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի, և տաքութիւնն դեռ ի մարմինն կենայ ... տուր գտապաշիրին դուրսն – 104. զի արիւն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117. և ապա հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՛ւ կենայ – 118. Եւ այլ ի զարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն - 120. և յամեն ի պալղամի կերակրոց պատրաստ կենայ: - 122. և յամենայն բանէ^ճ որ զմարմինն դատէ^ճ պատրաստ կենայ - 122. և ի թթու

կրակրոց պատրաստ կենայ: - 123. ցորեկոյ կենայն և քաղցենայն զեն այրէ: - 122. և յամենայն իրաց^ա որ սաւտայ ընծայեն^ա պատրաստ կենայ - 128. և յամենայն իրաց^ա որ սաւտայ և պալղամն ընծայեն^ա պատրաստ կենայ, որ զայս ցաւս յերկար չիքաշէ -131. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի, և հիւանդութեան եփելոյն խափանի և ք գատ կենայ: - 137. յառաջ պատրաստ կենայ - 147. զի մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ - 147. և դեղին հետ ի հովէ պատրաստ կենայ - 147. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին, զատ ի բանջրեն՝ և ջեր կենայ: - 147. և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի վայր ելնէ: - 148. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^ա որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148.

ԿԵՆԴԱՆԻ - զայս անունս առին ք ծովային կենդանոյ միոյ: - 7. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասերքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի - 7. վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանոյն անուամբն, որ է ափիմեռօս: - 7. Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար - 43. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ք վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն -120.

ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԻՒՆ - և մարմինք մարդկան ընդ երեք բաժանին: Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն, որ են հոգի բնութեան ... և հոգի կենդանութեան ... և հոգի զգայութեան - 3. և երրորդն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն. հոգի բնութեան, հոգի կենդանութեան, և հոգի զգայութեան: - 5. Որ է՝ հոգի բնութեան և հոգի կենդանութեան և հոգի զգայութեան - 15. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէ լինի, այն ք հոգոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. Ընծայի այս ջերմս հոգոյ կենդանութենէն: - 22. և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ զհոգի կենդանութեանն, որ ընծայէ զջերմն: - 22. ահաւորութեան պատճառն ի յարեան շատութենէն լինի, և հոգոյ կենդանութեան զօրութիւնն -22. Բազարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի, և հոգի կենդանութեան և հոգի զգայութեան դատին և ահոկին: - 28 Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է^ա որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39.

ԿԵՐԱԿՈՒՐ – Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և գնալն – 3. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, գերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... Կամ ի տաք կերակրոց և ի տաք ըմպելեաց, գոր յաճախեն մարդիկ: – 6. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: – 7. Միօրեայ ջերմն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի ... շատ գլխացաւութիւն բերէ – 7. պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին ... և զկերակուրն պարկեշտ առնել – 7. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց լինի – 8. և ի տաք կերակրոց պատրաստ կենայ, ի հով և ի գիճային կերակուրքն յարենայ – 9. և յետ կերակրոյն ի քուն լինի: – 9. և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի գուգած – 10. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի – 11. և ի հովային կերակրոյ պատրաստ կենայ – 11. և զկերակուրն պկաս ուր և պարկեշտ – 13. և կերակուր փերճոկած գարի եփած տուր շաքարով: – 14. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին եփած նօսր - 14. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել – 16. զկերակուրն հով և գիճային տուր: – 16. և կերակուր հով և գիճային տուր: – 16. և կերակուր հով և գէճ տուր: – 17. և գայդ կերակուրդ յար ի բան պահէ – 17. և ի տաք կերակրոց և ի չորային և ի գինոյ պատրաստ կալ – 17. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթև մսէ և ի գիճային – 18. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր – 19. և ի յամենայն կերակրոց^a որ զսաւտայն շարժեն և զսաւտայն ընծայեն ... պատրաստ կալ - 19. և ի պարկեշտ կերակուրք յարեցո: – 20. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է^a որ զտքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. զի բնութեամբն հալիլն կերակրոյն ընդ քունն լինի – 20. զկերակուրն պարկեշտ տուր և շուտահալ – 20. միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ – 20. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գեր հաւ պարկեշտ համեմտով և նշի ձիթով եփած: – 21. ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ – 21. ի հով և ի գիճային կերակուրք յարեցո – 21. և ցերեկով ի քուն չիլինի. զի գիշերութեան քունն հանգիստ բերէ, և զկերակուրն հալէ – 21. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտահալ ուտէ - 23. գինի մի տար և ոչ ծանր կերակուր – 23. ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի

բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ – 24. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի, և հով կերակուրք ուտէ – 24. Եւ կերակուր դո՛ւնով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր – 24. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ – 25. այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոյ լինի, և ի ստամոքին ի վատուծութենն, որ զկերակուրն հալել չիկարէ, և լինի որ աւիրէ զկերակուրն: – 25. իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպեցաւ: - 26. և կերակուր նոան մուգավարայ ուտէ – 26. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի – 26. հով և գիճային կերակուրք ի բան տանի: - 26. ի ծանր և անհալ կերակրոց պատրաստէ – 27. թեթև և պարկեշտ կերակուր թող ուտէ: - 27. Եւ երբ բաղանեացն ելանէ, կերակուր՝ նոան մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 27. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձազ կերակրի համեմով, և ի չորային կերակրոց պատրաստէ – 27. Երբ ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և գիճային ուտէ – 28. և զմարմինն եղկ ձիթերով օճանէ, և կերակուր պարկեշտ ուտէ – 28. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին՞ որ ստամոքն ի յուժի չէ, և կարողութիւն չունի որ զկերակուրն եփէ - 28. ի ծանր կերակրոց պատրաստի, օգտակար է: - 28. և պարկեշտ կերակուր ուտէ, որպէս դալիայ դո՛ւնով և սպաննախով և փերճկոտած մաշով: - 29. և կերակուր մաշի մուգավարայ տուր – 30. և կերակուր փոթոթ և կապող տասս - 31. և կերակուրք հով և չորային ուտէ – 31. և կերակուր աղտորով և նոան ջրով ուտէ՞ որ մուգ լինի - 32. ի տաք կերակրոց պատրաստի – 32. և կերակուր հաւձազ խորված, և ձուի դեղնուց ... օգտեն աստուծով: – 33. Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ – 39. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն՞ թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. և իւր վկայ այն է՞ որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն՞ որ յառաջն էր: - 39. այս ցեղ հալմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ ... և այնոց որ սակաւ կերակուր կերակրին - 40. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. և ապա յետ այնոր օճանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով՞ որ ... պահէ զգիճութիւնն որ շահեցաւ ի կերակրոյն և

աւագանին ջրէն: - 42. և արա գայդ յաւուրն երկու հեղ. գմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան գլեքակրոյն ուտելն - 42. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիսոն՝ որ է ծմել - 43. Եւ կերակուր՝ մաշ տուր և դդում և վլիսոն ... նշի ձիթով - 43. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած և տապկած - 45. և գայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չիլինի հազ: - 45. և կերակուր^a ոսբան փոխան^a հացի փշրուկ տուր աղընձած նշով - 45. և ստամոքն՝ որ ի կերակրոյն թեթև լինի, յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի - 46. գլեքակուր շատ թող չուտ է...^a և յամենայն տաք իրաց պատրաստ կենայ - 46. և կերակուր դդմի մուգավարայ և սպանախ կերցուր - 46. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր է, կերակուր թերխորով ձուի դեղնուց տուր - 46. Իւր ստածումն այս է՝ որ գլեքակուրն թեթև և դիւրահալ ուտէ - 48. և գլեքակուրն պարկեշտ տուր - 48. և ի կերակրոյ միտքն փակեալ լինի: - 49. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած - 51. և կերակուր դալար ձուկն տուր - 51. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ջերմ ի յար լինի ... և կերակրին միտքն փակին - 54. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ - 61. այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի ... որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն, և այնոց^a որ կերակուր գայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ - 65. և կերակուր փերճոկած ոսբն տուր և մաշ - 66. Եւ կերակուրն վաղն տուր՝ երբ օդն հով լինի - 69. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր, զի վնաս է իւրն: - 69. և կերակուրք պարկեշտ տուր: - 70. Եւ կերակուր նոան մուգաւարայ, և աղտորի ապուր ... դամոյնի մուգաւարայ տուր - 71. և կերակուրք հով և ի պատեհի ուտէ - 73. իւր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պատեզի ուտէ - 73. իւր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս կերակրի, զարեջուր և սրքնձային ի բանի պահէ - 75. և կերակուր մաշ տուր - 77. Եւ կերակուր մաշ և ոսբն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով - 79. և զմարմինն շատ ի հանկիստ պահէ, և ի բաղանիս մտելն՝ շատ հետ կերակրին լինի և ի կշտելեց: - 80. Եւ գլեքակուրն հացի փշրուկ տուր - 83. այլ հաւու ձագ մի՛ տաս կերակուր - 84. ապա գլեքակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ և բովէ: - 84. և կերակուր պարկեշտ տալ - 86. իւր թպտիրն այն է^a որ վերաբերութիւն այնէ, և կերակուր պակաս ուտէ - 87. Եւ կերակուր սիստան ջուր տուր չամանով - 89. տուր գլեքակուրն՝ որ զստամոքսն սրբէ - 89. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս զդեղերն, և գլեքակուրն և

ըմպելիսն - 89. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. գերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր – 91. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդոս^ա որ զմեզ պատեալ ունին. և մեր շարժիլն ... կերակուրն և ըմպելին – 93. և իւր ընծայելն ք տաք և ք կծու կերակրոց լինի - 94. Եւ երբ նոպայն անցանի, տո՛ւր կերակուր սպանախ – 95. տո՛ւր զգարեջուրն առաւօտուն, և հետ երեք պահու և չորք պահու տո՛ւր զկերակուրն: - 96. տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. և իւր կերակուրն տուր աղտուրով – 96. Գարեջուր և սրքնճուպին տուր. և կերակուր մաշ և սպանախ – 98. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր - 98. և կերակուր ազոխի մուզավարայ տուր – 98. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ եփելոյն – 99. և պատրաստեցո ի կերակրէ – 99. այլ տուր կերակուր՝ յորժամ զօրութիւն հիւանդին վատուծ լինի – 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ - 99. և մեկայլ օրն՝ որ չունի գնոպայն, կերակուր տուր: - 99. Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և գիճային առնել – 100. և յետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնել շատ օգտակար է – 100. նոյնպէս և դու գստածումն և գդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջաւայր արա: - 103. և տո՞ւր գդեղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն – 103. Ապա թէ չուտէ կերակուր, տուր զգարեջուրն երկու հետ – 104. Եւ կերակուր լուացած հացի փշրուկ տուր շարապով – 105. և տուր գայլ կերակուրքն^ա զոր յիստակ տոհտէօս ջերմանն յիշեցաք: - 105. և կերակուր՝ հաւձագ տուր նոան ջրով – 106. և զկերակուրն պարկեշտ տուր – 107. այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի, և այնոց՝ որ տաք կերակուր շատ ուտեն – 108. Եւ երբ ջերմն արձակի, և կերակուրն ի ստամոքացն հալի, ի բաղանիս մտէ – 108. և գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն, և զկերակուրն, և զըմպելին – 111. և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոհիտօսին գրեցաք, զոր պատեհ տեսանես, ի բան տար. նոյնպէս և զկերակուրն և ըմպելին: - 111. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն - 111. և տայ գդեղն և զկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեան – 112. տուր կերակուր մուզավարայ ազոխի ջրով – 112. և երբ հիւանդութիւն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպաճ տուր – 112. նոյնպէս և գստածումն հաւասար արա, գդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն – 113. տո՛ւր կերակուր զիրպաճ – 113.

Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ զոսբն, և զկաղամբն – 114. Կերակուր՝ մաշ տուր թախթով, և վլիտօն – 117. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատուտակ, չամչով եփած, և քաղցր նշի ձիթով եփած ... տուր - 117. Եւ տուր կերակուր՝ մաշ և վլիտօն և դդում – 119. և տուր կերակուր՝ զոր յառաջդ սասցաք – 119. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. և յամէն ի պալղամի կերակրոց պատրաստ կենայ: - 122. և կերակուր՝ հաւ զիրպաճ եփած ի բանի պահէ: - 122. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. և երբ կերակուր տաս, հաւձագ տուր և տուռայճ, օգտէ: - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր – 123. և ի թթու կերակրոց պատրաստ կենայ: - 123. և են նոքա զերդ զխառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն, և ըմպելիքն – 124. Եւ կերակուր զայն տուր՝ որ քամի չընծայէ – 124. պատեհ է որ զիր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնէս, նոյնպէս և զիր զկերակուրն^ա քան զայն^ա որ երբ էր սկիզբն, և քան զայն^ա որ այլ յետոյ այրնէս: -125. և զօրութիւն ի ձեռն կերակրոց լինի, որ չփլչի ուժն: - 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ, և կերակուր չուտէ – 127. Ի տաք և զիճային կերակուր յարեցո, և ի սաւտայի կերակրոց պատրաստ կալ – 128. և զհիւանդին զօրութիւնն և զկերակուրն պարկեշտ արա – 130. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեցո – 130. և զկերակուրն պակաս տուր – 130. և կերակուր հաւու ձագ տուր՝ պարկեշտ համեմով: - 130. և կերակուր պակաս կերակրին և սակաւ մի քրտնին – 131. և կերակուր հաւձագ տուր՝ տաք և պարկեշտ համեմնով եփած: - 131. պատրաստեցո ի յամենայն ցեղ կերակրէ՝ որ սաւտայ ընծայեն: - 133. պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին – 136. պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուրն տալ. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի – 137. պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ – 137. մէկայլն այն է, որ զիտենայ զհիւանդին զկերակրոյն զչափսն: - 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն – 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր - 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ

յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուժոյն չանկանի և տկարանայ – 141. զի հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան զպարկեշտ կերակուրն – 141. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ – 141. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ – 147. և երեք օր զայդ պտրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին – 147. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք տարպայ – 150.

ԿԵՐԱԿՐԵԼ – Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի – 11. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի – 26. և հետ այնոր փութով զարեփոխինտ կերակրի շաքարով – 26. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմով – 27. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^ա որ ստամոքն ի յուժի չէ - 28. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի խիստ օգտակար է: - 30. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^ա թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. Եւ այլ իտացիր՝ որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ մարմինն սար լինի և պատճառոյզ ... և այնոց որ սակաւ կերակուր կերակրին - 40. և բանջրնուն հազար և դալար զինձ կերակրի: - 46. և թաժայ ձուկն կերակրի խորովեալ – 55. և ինքն կերակրէ զամենայն մարմինն և սնուցանէ: - 63. Ոսրն քացախով կերակրելն օգուտ է – 70. և զոր ինչ կերակրի՝ վաղն ընդ հով ժամն կերակրէ – 72. իւր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. Էհաննայ ասէ^ա թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի – 78. և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78. Տղայոցն շատ հանդիպի, զի շատ կերակրին և յաճախ – 80. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրւին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր – 91. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ ... և պալի երկու օրն կերակրէ և պարարէ զմարմինն: – 127. և կերակուր պակաս կերակրին և սակաւ մի քրտնին – 131. այլ զիւր կամանն այրնէ՝ կերակրելով և ըմպելով – 136.

ԿԵՐԱԿՐԻԼ - Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ա որպէս սուգն և հոգսն... և ցորեկին անօթի կենալն և պակաս կերակրիլն - 35. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ - 117.

ԿԵՐՊ - և իւր վկայ այն է^ա որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^ա որ յառաջն էր: - 39. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպոյ, գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն և զերկիրն և ժամ - 66. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն ... և ի կերպէն - 142. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն պակասին - 143. չորրորդ՝ զկերպ մարմնոյն - 143.

ԿԵՐՅՆԵԼ - և գարի լուացած ցամաքեցուր, և ապա կերցուր: - 41. և կերակուր դրմի մուգավարայ և սպանախ կերցուր - 46.

ԿԵՓԱԼ - ապա թէ զկեփալին զերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է - 54. տես նաև ԿԻՖԱԼ զլիաբառը

ԿԷՍ - ի յառաջին օրն տուր կէս լիտր - 42. Եւ զթանին չաքսն կէս լիտր տուր - 43. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի, և իւր կիսոյն չաք խնձորի ջուր ... սակաւ մի եռոց, և ապա տուր - 44. և զշարսան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ, և կամ ի կէս կրծոցն լինի: - 48. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն որ կրեն - 51. զայս զամենս եփէ հինգ լիտր ջրով, ինչև մնայ կէս լիտր: - 52. Ա՛ն ... նշաստակ, և փրփրեմի հունդ կէս կէս դրամ - 55. զայս զամենս լիտր ու կէս ջրով եփէ - 79. Եթէ ուժն ընկերէ՝ տուր կէս լիտր պատասակի ջուր - 82. դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի - 101 Ա՛ն չոր մանիշակ ... սակամոնի կէս դրամ - 101. և տուր դրամ մին և կէս տանկ: - 101. և երբ արեգակն ցաթէ զարեջուր տուր. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նոսն ջուր - 106. և երբ արեգակն ծագէ զարեջուր տուր.

և ի կէս օրն խիարի ջուր – 108. Պատմութիւնն նախագիտութեան վասն ջերմանն, գոր հոռոմն իմիտէտոատէօս ասէ ... որ թարգմանի կէս երեքօրեայ: – 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէօս ի մաղձին գործն, և չանուանեցին ի կէս ավիմեռինոսին - 109. Ապա թէ փորն կապ լինի, տո՞ւր պատաստկի ջուր կէս լիտր - 117. և տուր երկու դրամ և կէս ռազիանի և կարօսի ջրով – 118. և տուր դրամ ու կէս յերեկոյէն եղկ ջրով – 118. զամէնս աղա և մաղէ, ջրով շաղւէ և կուրս արա կէս կէս մթխալ – 119. Ա՛ն ... սալիլէ. և անայրեց ծծում երկու երկու դրամ և կէս – 119. զամէնս եփէ չորս լիտր ջրով, մինչև մնայ կէս լիտր – 126. յամէն երեք օր տուր կէս դրամ – 127. և դի՛ր ի վերայ մթխալ մի աղցած և մաղած սապո սուկուտրի, և կէս մթխալ նաւթի աղ - 127. Ապա հետ /գրքում^a հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն, և չկարէ յամէն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել, այլ յամէն երեք օր ու կէս յիմաց այրնէ - 141. Ա՞ն ... դարիկոն, թրպութ կէս կէս դրամ ... սուրինճան, պուզիտան, հապնիլ կէս կէս դանկ – 144. Ա՛ն սապո մի դրամ, դեղին հալիլէ կէս դրամ ... - 144. Ա՞ն սապո երկու դրամ ... մագտաքէ, և կարմիր վարդ կէս կէս դրամ – 144. Ա՛ն ... սապո, թրպութ կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն ... կարմիր վարդ կէս դրամ – 144. Ա՛ն սպիտակ թրպութ լոսած մի դրամ ... դարիդօն, աֆթիմոն կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած կէս կէս դրամ - 145. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և խարիկոն կէս կէս դրամ - 146. և առ ... հնդի աղ կէս դրամ – 146. սակամոնի երկու դրամ և կէս, սպիտակ թրպութ՝ քերած գորուցի կեղևն, երկու դրամ – 149.

ԿԷՍ ԿԷՍ – Ա՛ն ... նշաստակ, և փրփրեմի հունդ կէս կէս դրամ – 55. զամէնս աղա և մաղէ, ջրով շաղւէ և կուրս արա կէս կէս մթխալ – 119. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... դարիկոն, թրպութ կէս կէս դրամ – 145. Ա՞ն ... պուզիտան, հապնիլ կէս կէս դանկ– 144. Ա՞ն ... մագտաքէ, և կարմիր վարդ կէս կէս դրամ – 144. Ա՛ն ... սապո, թրպութ կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն ... դարիդօն, աֆթիմոն կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն սապո, թրպութ կէս կէս դրամ – 145. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած կէս կէս դրամ. սև պղպեղ, ասարօն - 145. քամէ ընդ ձարեմաղ ի վայր. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և խարիկոն կէս կէս դրամ – 146.

ԿԷՍ ՕԴ – և երբ արեգակն ցաթե գարեջուր տուր. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նոսն ջուր – 106. և երբ արեգակն ծագե գարեջուր տուր. և ի կէս օրն խիարի ջուր – 108.

ԿԹԵԼ – Ապա թե հիւանդն չժուժե կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնե – 42. ապա առաջ քան յաւազան մտանե՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն որ կթեն – 51. աղջկան մոր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. Ապա թե հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել – 68. և ի քիթքն ձեթ մի՞ տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տալ կթել – 83. ապա չե պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 108.

ԿԹԽԱՅ – Կթխայ՝ որ տան ուժով մարդկանց, զի մեծ է և ուժով: - 146. Կթխայ փոքր, որ տան վատուժ մարդոյ: - 146. դիր գայտոնք ի կճիճ մի, և ա՞ծ ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր - 147.

ԿԻՆ – Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն – 82. զի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնշարքն – 82.

ԿԻՍԱՅԵՂԿ – տե՛ս ԿԻՍԵՂԿ

ԿԻՍԱՍԱՔ – Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտե և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. Սահակ ասե, թե իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտե - 19. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո, և կիսատաք ջրով ձեփե զմարմինն – 21. Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտե և շատ նստի, և կիսատաք ջրով զմարմինն լուանայ – 25.

ԿԻՍԵՂԿ, ԿԻՍԱՅԵՂԿ – ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտե - 17. և յետ այնոր անուշ ջրով և զարով եփե, և կիսայեղկ խմելոյ տուր, օգտակար է: - 55. Ա՛ն քացախ և վարդի ջուր, և ընդ կիսեղկ ջուր խառնե - 98.

ԿԻԴ – Որպէս գտանենք զօրինակ ի կրին քարն – 39. զի յորժամ ի կրին քարն ջուրն հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսե պահած ունէր, ի դուրս հանե – 39. Նոյնպէս և այլ ասե՞ թե յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն, և

գտաքուրիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. Հակրթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիք, որ գերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ – 148.

ԿԻՅ – և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապագ, և չէ ի պակասել, զի յար է և կից: – 110. տես նաև Ի ԿԻՅ գլխաբառը:

ԿԻՖԱԼ – Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ ի կիֆալէն երակ առնես – 30. տե՛ս նաև ԿԵՓԱԼ գլխաբառը:

ԿՕԵԼ – և պինչսն ցներքս քորին և կծան, և փոնկտուք գայ - 76.

ԿՕՈԻ - և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի – 94. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծւէ և յաղի իրաց - 147.

ԿՃԻՃ – դիր գայտնք ի կճիճ մի – 147.

ԿՆԻԿ – ապա յառաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Եւ աղէկ քան զամենայն դեղ կաթն է նորա, և ի կաթներս՝ կնկան կաթն շատ օգուտ է – 56.

ԿՈԹ – Եւ դարմանէ գէշն աղէկ խոտով^ա որ դալար լինի, և հովային բանջրնով, որպէս հազար և դդմի տերև ... և այլ պզրղատունի կոթ - 41. և հար հաւանի կոթովն աղէկ – 101.

ԿՈԼԻՆՁ – Նշանք լուծման մաճունի այս է, որ օգտէ կոլնջի – 148. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն առնէ, և հանէ զքամին յաղէցն, և սրբէ զստամոքսն ի պալղամէ, և օգտէ կոլրնջի -149. և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ առ – 149.

ԿՈՍԱՆՔ - Բազարատ ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ, կամ ի կոծանաց և ի հալածանաց - 20.

ԿՈՂ - Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և կողերուն ծայրքն – 4. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնես ... ապա յետ

այնոր գկողքն և գկուրծքն նոյն նշանօքդ – 34. Ա՛ն ուլու միս ի թիկանցն և ի շլեցն և ք կոյոն ... եփե – 44.

ԿՈՂԱՅԱԻՈՒԹԻՒՆ – Նոյնպէս և այտոցին^a որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, գերդ սարսամն, և կողացաւորթինն ... սուր անուանեն - 142.

ԿՈՂՄՆ - իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^a ուր զցան իմանայ – 53.

ԿՈՂՈՄԵԼ – և այս բաժինս անտիճելով և կողմելով չգայ ըդորդ – 134.

ԿՈՃ – ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր գերդ իւր ռասմն է – 125. և ա՛ն ... երկու տէնկ սև վրացի կոճ – 127. և գդեղրանքն ... բանի պահէ, գերդ աֆթիմոնն, և սև վրացի կոճն – 128.

ԿՈՆԳՄԵՆ – Ա՛ն ... վարդի կոնգմէն յիստակ վեց դրամ – 43.

ԿՈՆԿՈՄ – Եւ այլ ա՛ն մանուշակ և նինոֆար, և խաշխաշի կոնկոմ – 21.

ԿՈՇԿՈՌ – Ա՛ն յունապ, սալորաչիր ... եփէ և քամէ ի վերայ կոշկոռ մի շաքարի – 147.

ԿՈՉԵԼ – Պատմութիւն և նախագիտութիւն միօրեայ ջերմանն, որ կոչի ավիմեռու: - 7.
Այն ազգ ջերմն, որ կոչի ավիմեռու... զայս անունս առին ի ծովային կենդանոյ միոյ: – 7.
և ընծայէ զայս ջերմն՝ որ կոչի հալւմաշ: - 35 Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալւմաշն ընծայի, որ կոչի թառմեցնող - 37. օգտէ հալւմաշ ջերմանն, և այն ջերմանն որ սիլ կոչի: - 43. Ա՛ն ... և բրսի անդտարի ջուր, որ յարապն հովուի բիր կոչեն – 45. և տաճիկն սլ կոչէ – 48. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... և բիսի անդարուի ջուր ... ինքդ հովուի բիր կոչի – 68. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ յետ այտոցին լինի, գոր մաշարի կոչեն - 72. այս ջերմն հետ այտոցին լինի, որ մաշարայ կոչի – 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի, որ խումրայ կոչի: - 72. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի – 81. Վասն ստածման և

բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիոս և լիպիրայ կոչեն: - 89. Վասն ստածման և բժշկութեան այն մեկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչի: - 89. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարան այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն, գոր երկուս կոչեն - 90. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսօս – 93. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկէն գայո ջերմոյ, որ յիստակ կոչի - 95. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, գոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատէօս կոչէ – 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և գոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէօս կոչի՝ ի մէջ արա - 107. Մահամատի Զաքարիայն ասէ, եթէ ստածումն այս կրկնակ ջերմանս՝ որ երկու տետռատէօս կոչեն, այս է – 108. ապա պատեհ համարեցան երկու զօրաւորացն անուամբն կոչել – 110. Մարձուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ և ի նոյն ջերմնոյ՝ գոր տետռատէօս կոչեն - 122. Իսկ գոր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. Եւ մեկայլն՝ որ վեցօրեայ կոչեն, իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի – 144. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին ... և ի լերդն ի հին տաքութեանն, ի յարծուեցն՝ որ կոչի մսի արծուիք – 145.

ԿՈՊ – և կոպքն թուլանան – 39.

ԿՈՎ – ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. այլ կովն կարմիր պիտի - 43. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր – 55.

ԿՈՏՐՏԵԼ – և այլ չլինի նշան^a որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գոողալն և զծարան ... և զսևանալն և զմարմնոյն կոտրտելն - 38.

ԿՈՐԵԿ – Ա՞ն բրնձի ալուր, և կորեկի ալուր - 77.

ԿՈՐԻԶ – Ա՞ն ... դեղին հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած և ձարձատ արած հինգ հինգ դրամ – 117. Ա՞ն սև հալիլայ և դեղին հալիլայ՝ ի կորզէն հանած և ձարձատ արած տասն տասն դրամ - 119. Ա՞ն քապուլի հալիլայ, և սև հալիլայ ի կորզէն հանած և ձարձատ արարած տասն տասն դրամ – 126. Ա՞ն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած եօթն եօթն դրամ – 127.

ԿՈՐԿՈՏ – Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ...և սկաւ մի քիթրէ – 50.

ԿՈՐՆՉԵԼ - զի թէ դկին տիրոջն, և ային տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. Ջանայ որ փորն խիստ չիլուծանի. զի թէ փորն լուծանի, շուտով կորնչի – 48. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձեթ հասցնել ... զի ընծայի խավադան, և կորնչի հիւանդն: – 78. պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ, որ հիւանդին ուժն չզլորի և կորնչի – 137.

ԿՈՐՈՒՍՏ – ամենովս զհով ջուրն արգիլէ ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն. կորուստ գործէ հիւանդին: - 71.

ԿՈՒ – և երբ իմանաս որ օր քան զօր երակն կուտկարանայ, ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր – 34. և հազալով ընդ խոչակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արիւն – 49. Եւ այլ կուլինի՞՞^a որ նուպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. և այլ կուլինի՞՞^a որ ի վայր լուծանի մաղձն - 91. և այլ մենք կանք և տեսանենք զմկնատիզ քարն^a որ է խանդումանդ, որ խասիաթով զերկաթն կուրաշէ - 120. և ի ձեռն տուժելոյն՝ թուի թէ կումանտրեն զոսկերքն – 122.

ԿՈՒԹԱՅ – և ամենայն իրք^a որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտէ նորա, զերդ զհազարն և թախթն և խիարն և կութայն և դդումն - 108. տե՛ս նաև ԿՕԴԱՅ գլխաբար:

ԿՈՒԼ – և տո՛ւր որ ծամէ այգւոյ խաւրձիլ, և ջուրն ի կուլ տայ – 96.

ԿՈՒՂԲ – Ա՞ն սատապի տերն ... կորու ձու մի դրամ – 119.

ԿՈՒՄ - և ապա տուր կում կում որ խմէ – 44. ապա տուր որ խմէ կում կում: - 51.

ԿԻՄ ԿՈՒՄ - և ապա տուր կում կում որ խմէ – 44. ապա տուր որ խմէ կում կում: - 51.

ԿՈՒՇՏ - և լեզուն քան զչաքն աւելի գէճ լինի, և կշտերն փուրք առնու – 80. և զկշտերն տաքցնելն օգտէ – 99.

ԿՈՒՌԱՅ – Սապիթ Կուռայն ասե – 33. Թէպիթ Կուռայն ասե – 74. Թէպիթ Կուռայն ասե – 100. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասե – 103.

ԿՈՒՌՍ – տե՛ս ԿՈՒՐՍ

ԿՈՒՏ – Ա՛ն դոմի կտի ձեթ – 21. գհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օժե. որպէս մանուշակի ձեթ, և դոմի կտի ձեթ – 21. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով ... և սերկնիլի կտի լուսպ – 30. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ ... խիարի կուտ կտուած, և փրփրեմի և դոմի կուտ կտված – 43. Ա՛ն ... սերկնիլի կուտ յիստկած – 43. Ա՛ն ... սեխի կուտ եօթն դրամ – 43. տո՛ւր զպզրկատունին զլուսպն ... կամ դրամ մի դարփուզի կտի ձեթ – 50. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և շաղվէ սերկնիլի կտին լուսպովն – 51. Ա՛ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ – 52. Ա՛ն տաճիկ կռեզ ... և սերկնիլի կուտ մի մի դրամ – 55. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ ... ի բերանն սերկնիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. Ա՛ն թառանկոյն ... թմրհնդի հանած ի կտէն տասն տասն դրամ – 146. ա՞ն թրպուր ... և պալիլաճ ի կտէն հանած – 148. Ա՛ն քահրիպար ... սև չամչի կուտ կամ՝ խաղողի – 150.

ԿՈՒՏԿՏԵԼ – և խառնէ ինչոր հովնայ, որ չկուտկտի դեղերս – 149.

ԿՈՒՐԾՔ – նոյնպէս և զկուրծսն իւրովն օժանէ: - 9. և հով լուսպովն զկուրծսն օժանէ – 19. Ապա թէ գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օժանէ, շատ օգտէ: - 19. ապա ա՞ն սանտալ և քաֆուր և ի վարդէջուրն խառնէ, և յար ի վերայ կրծոցն պահէ – 32. Եւ ա՛ն քթան կտաւ ... և ի վերայ կրծոցն և սրտին դիր - 33. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն, ապա յետ այնոր զկողքն և զկուրծքն նոյն նշանօքդ: - 34. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. և հով սպեղանիք ի վերայ կրծոցն դնէ – 46. և թանայ քթան ի վարդէջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ, և դնէ ի վերայ կրծոցն – 46. Բայց ալին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ խլտն, որ է նիւթն, ի գլխոյն ի կուրծքն և ի թոքսն – 48. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն, և շարժէ և բերէ ի կուրծքն և ի թոքսն, և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ – 48. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր զհճութենէրոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ, կամ ի կուրծքն ժողովի – 48. և զշարանն ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ, և կամ ի կէս

կրծոցն լինի: – 48. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է^ա որ տաքութիւն այլ շատ լինի ... և կուրծքն ցաւի - 49. այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի ... որ զթոքսն կամ գկուրծսն խոցացուցեալ լինի – 49. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ, կամ ի կուրծքն խոշորութիւն և խոչոտել լինի, տո՛ւր զպզրկատունին զլուսայն – 50. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութեներն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. Ապա թէ հիւանդն՝ է որ ի կրծոցն արիւն թքանէ, տուր զայս կուրսս որ այժմ գրեմք – 50. Ապա թէ խօխն ի կրծոցն դժար գայ ... դու տուր զուփայի մտպուխն – 51. այս ջերմն՝ որ հետ թոքին խոցնալոյն լինի... որ ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն ... և տկարացուցանէ զհիւանդն զերդ հալնաշ ջերմն– 53. Եւ իւր շանն այս է, որ ... կուրծքն ցաւի – 53. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր – 54. Սպեղանիք կրծոց ցաւու: - 54. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և ջրով եփէ, և ի վերայ կրծոցն դիր – 54. տո՛ւր կերակուր սպանախ, և թախտ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^ա որ է ի խուպազէ ազգ մի - 95. Յորժամ տեսանէ բժիշկ ի կարուրայն, կամ ի ձեռնալուայն, կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով գայ ... ապա զիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն:– 138.

ԿՈՒՐՄ, ԿՈՒՐՄ – պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին, զերդ ... և տապաշիրին կուրսն նռան ջրով – 7. տուր զայս կուրսս^ա որ այժմ գրեմք – 50. և կուրսեր արա զամէն մէկ դրամ մի – 50. և տո՛ւր յամէն օր կուրս աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով – 50. և պզրկատունի լուղապով կուրս արա – 56. զայս ամէնս աղա և մաղէ, և շաղէ, կուրսեր արա – 71. տապաշիրին կուրսն օգտակար է – 71. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՛ւր գտապաշիրին կուրսն – 77. զայս ամէնս աղա՛ և մաղէ, և սերկնիլի ջրով շաղէ՛ կուրս արա – 78. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ տասնչորս օր անցնի, ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնճպինով և կամ վարդի կուրսով: – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման – 85. և տաք ջրով շաղէ, կուրսեր արա – 85. և տուր գտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր^ա զոր նման են այտոց: - 85. ի բան տար զխիստ տաք դեղերն, զերդ օշինդրին կուրսն հետ տակերոյ ջրին – 85. և այլ տուր զվարդին կուրսն – 89. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ – 101. զամէնս աղա և

մաղէ, և շաղէ, կուրս արա – 101. տուր գվարդին փոքր կուրսն սրքնճպինով – 102. պատեհ է որ գրաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով - 104. գամէնս աղա և մաղէ, և ... կուրսեր արա – 104. և այլ ոմանք կան՝ ուտեն զճարպ տապաշիրի կուրսն – 105. գայս գամէն աղա և մաղէ ... կուրսեր արա և ի շուքն չորացո – 105. պատեհ է որ առաւօտուն գրաֆուրի կուրսն տաս – 106. և ի յայն կուրսերոյն, և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոժիտօսին գրեցաք ... ի բան տար – 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի բան տար: – 111. Ապա թէ հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տո՛ւր գղափտին գկուրսն սրքնճպինով – 112. Եւ այլ օգտակար է այս ջերմասն այս կուրսս: - 119. գամէնս աղա և մաղէ, ջրով շաղէ և կուրս արա կէս կէս մթխալ – 119. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս, և ոչ ի յայլ ջերմերոյն, զի կուրսն հասսոցնէ զխլտն - 120. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուծ լինի, գծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ – 122. այլ օշինդրին կուրսն այս ջերմանս շատ օգտէ: - 124. տո՛ւր դփտի կուրս – 127. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն աւուրն ըռանդին կուրսն տուր ... և զօշինդրին կուրսն, օգտէ: – 128. և տո՛ւր վարդմարապայ ... և դաֆեթի դփտի կուրս – 130. տուր զդեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն – 130. և դափտի կուրսն, և զոր ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ – 131. Եւ իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն – 131. տե՛ս նաև ՂՈՒՐՍ զլխաբառը :

ԿՌԷԶ – Ա՛ն գառնալեզու երեք դրամ ... տաճիկ կռէգ – 43. Ա՛ն պզրղատուն ... տաճիկ կռէգ աղընճած մի դրամ - 44. Եւ թէ հազ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կռէգ և հայ կաւ – 45. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և տաճիկ կռէգ – 45. Ա՛ն պզրկատուն և տաճիկ կռէգ և հայ կաւ – 50. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կաւ ... տաճիկ կռէգ - 50. Ա՛ն տաճիկ կռէգ և հայ կաւ – 51. Ա՞ն փերփերանի հունդ հինգ դրամ. տաճիկ կռէգ և քիթրայ երեք երեք դրամ – 51. և ի ուն լինելոյ ժամն պզրկատուն, և տաճիկ կռէգ ... տուր – 54. Ա՞ն տաճիկ կռէգ, տապաշիր, և հայ կաւ – 55. Ա՞ն ... յերկան խիարի հունդ չորս դրամ. տաճիկ կռէգ երեք դրամ – 71. Ա՛ն ... աղնճած տաճիկ կռէգ, և շահբալուրթ – 77. Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ, և քիթրէ ... երեք երեք դրամ – 105.

ԿՏԱԻ – և առ քթան կտալ և ի դեղդ թաց, և ի վերայ գլխոյն դիր – 9. գայս ամէնս յիրար խառնէ, հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ – 24. Եւ առ քթան կտալ, վարդէջրով քաֆուր տրորէ ... և թաթխէ գկտաւն, և ի վերայ կրծոցն և սրտին դիր – 33. Ա՞ն ... սպիտակ տուղտ ի կտալի ծրարած հինգ դրամ– 52. Ապա ա՛ն սանտալ սպիտակ ... և յինքն հին կտալ քթան թաց, և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106. Ա՛ն տատաշ ... և թեփ ի կտալի ծրարած – 117. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 121. Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ի ձախոյ բագուկն կապէս, օգտէ: - 121.

ԿՏԱԻԱՏ – գայս ամէնս աղա՛ և մաղէ, և կտաւատի լուղապով շաղւէ – 76.

ԿՏՈՒԵԼ - տե՛ս ԿՏՎԵԼ

ԿՏՎԵԼ, ԿՏԻԵԼ, ԿՏՈՒԵԼ – Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ ... խիարի կուտ կտուած, և փրփրեմի և դոմի կուտ կտված... երեք երեք դրամ – 43. Ա՛ն ... թրթկճի հունդ կտված վեց դրամ - 44. Ա՛ն ... սակաւ մի քիթրէ, և սերկնիլի հատիճ կտուած – 50. Ա՛ն ... կոդայի հունդ կտված չորս դրամ – 51. Ա՛ն չոր մանիշակ, և խիարի ունդ կտուած երեք երեք դրամ – 101. Ա՛ն ... փերփերանի հունդ. և կոդայի կտուած չորս չորս դրամ – 105.

ԿՏՐԱՏԵԼ – Ա՛ն ուլու միս ... մանր կտրարէ – 44.

ԿՏՐԵԼ - և յորժամ զպատճառն կտրեն, նա ջերմն թողու և ողջանայ: - 23. Զայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիրմէն, նուազի և հասանի իրիմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն - 37. Եւ երակին վատուծութեան պատճառն այն է^ա որ մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի - 39. և ապա տուր կտրել և արին հանել: - 50. Սահակ ասէ՝ եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. ա՛ն ափ մի ոսբ լվացած, և թուզ մի կտրած – 77. բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է, զի զնիւթն պարկեշտցնէ և հալէ, զծարան կտրէ - 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ, և չլինի հաստ, տուր զսրքնճպինն, զի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն – 83. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^ա խառնես զպարկեշտցնող և գկտրող դեղերն -100. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հանց որ կտրի սրութիւն ջերմանն – 104. և զերակն զոր

կտրել՝ զկաթուղիկէն առ, կամ ի բասիլիկէն: - 124. Ա՛ռ սերկնիլ կամ խնձոր, կտրէ և եփէ զինուով – 148.

ԿՏՏՏԵԼ – Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած ... և իւր ըմպելիքն կտրտած դդում, և կոդայ առանց կեղևելոյ: – 51.

ԿՏՏՏԻԼ - Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սուրճայ և ի հետն ցաւ լինի, զերդ յօդուածացն տուժիլն, և ոսկերացն կտրտիլն – 124.

ԿՏԻԵԼ – տե՛ս ԿՏՎԵԼ

ԿՐԱԿ – և երեսաց գոյնն զերդ կրակաց մոխրի լինի – 39. և մեղմն կրոկով եփէ – 44. զայտոք ի մսին ջուրն խառնէ, և մեղմ կրակով սակաւ մի եռցո - 44. Ապա թէ՛ ձմռան ատուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ – 60. և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերևան գան, զերդ կրակով այրեցած տեղի մինն: - 73. Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով – 77. Ապա թէ ձմեռն լինի, զկրակն մոշի փատով և այգւոյ մատամ արա: - 79. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրիին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր ... և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի ... կամ այլ արուեստ^a որ կրակի մօտ լինի – 91. Գոզն կրակի գունով լինի – 91. խառնէ, և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126.

ԿՐԻՆ ՔԱՐ - Որպէս գտանեմք զօրինակ ի կրին քարն – 39. զի յորժամ ի կրին քարն ջուրն հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. Նոյնպէս և այլ ասէ^a թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն, և զտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39.

ԿՐԿԻՆ – և այն երեքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն – 107.

ԿՐԿՆԱԿ – Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետոատէօս ասեն – 93. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող

ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռաստէօս կոչէ – 107. ստածումն այս կրկնակ ջերմանս՝ որ երկու տետռաստօս կոչեն, այս է – 108. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ – 113.

ԿՐԿՆԱԿԻ – և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կամ կրկնակի լուծումն լինի, զայդ կապերս արա: -148.

ԿՐԿՆԵԼ – հինկերորդն^a երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կրկնէ և երկու այրնէ զջերմն: - 116. Եւ այլ ի գարնան ատուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն զի կրկնէ զջերմն և երկու այրնէ:- 120. Այս ամենայն պատճառնիս ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն - 136. և նոր հիւանդութիւն կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. նոյնպէսն զհիւանդութիւնն նորէ և կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց – 136.

ԿՐՃՏԵԼ – Եւ իւր նշանն այս է՝ ոչ ի նուպարին ժամն ... զատամունսն ընդ իրար կրճտէ - 122.

ԿՐՏՄԱՆԱՅ – Ա՛ն կարօսի հունդ ... և կրտմանայ և առուի դաղձն – 118.

ԿՅԵԼ – և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի, նա յաւելցան ջերմերն և յիրար կցեցան – 126.

ԿՔԱԼ – Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին ... և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, զերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել – 39.

ԿՕԴԱՅ – և զկերակուրն պարկեշտ առել, զերդ դդում և թախտ ... և կօղայի մէջն – 8. և սուր յամեն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: 50. և տո՛ւր ... կտրտած դդում, և կօղայ առանց կեղևելոյ: - 51. Ա՛ն ... կօղայի հունդ կտված չորս դրամ – 51. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր սուր – 69. տե՛ս նաև ԿՈԻԹԱՅ գլխաբառը:

ՀԱԳՆԵԼ – և զհանդերձն՝ որ հագնի՝ բրդէ տուր զուգել – 102.

ՀԱԳՑՆԵԼ – Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դրացկանի հագցնէս, և այլուվայր հանէս, և հիւանդին հագցնէս^ա առանց լուանալոյ, օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121.

ՀԱԶ – Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն զուգամ և նուզլայ և հագ լինի: - 29. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հագին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային և ի հագին ... ի բան տար - 30. և խօսն՝ որ հետ հագին գայ, և բաղանիսն, և մերձաւորութիւնն ... ամէնքն լուծումն են մարմնոյն - 36. Եւ այլ գիտացիր^ա որ այս ցեղ հալմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ ... շատ դեղեր կերել լինին և խմել, և այնոց որ հին հագ ունին – 40. և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չի լինի հագ: - 45. Եւ թէ հագ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կռեզ և հայ կաւ – 45. և օգտէ հագին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^ա որ ի յինքն կայ: - 45. բայց սին ջերմանն հագ լինի, զի իջանէ խլտն – 48. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի... և կամ հետ երկարօրեայ հագի լինի – 54. և կրծոցն խոցանալուն նշանն այն է^ա որ տաքութիւնն այլ շատ լինի ... և հագն չոր լինի: - 49. այս հիւանդութիւնս հետ բրսամին լինի ... կամ հետ յերկարօրեայ հագի – 49. Ապա թէ հիւանդն հագ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Ապա թէ հագ լինի, տուր հետ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իրական, զոր խասիաթ ասեն, զերդ ի ջերմերն՝ հագն, և շնչոյն նեղնալն: – 137.

ՀԱԶԱԼ – զի հագալն յաղթէ մարմնոյն, և շարժէ և բերէ ի կուրծքն և ի թոքսն – 48. և հագալով ընդ խոչակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արիւն – 49. նոյնպէս և յամենայն մարմնոյն^ա ի ձեռն հագալոյն^ա արկնուի նիւթս - 48. և հագալովն և ի վեր բերելովն խոցցնէ – 53. և հագալով կակուղ տաքութիւն լինի, և հագալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արիւն - 53. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... ժամ ժամ չոր հագայ: - 53. և ի ժամ

հազայոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն – 54. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազայով գայ ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է – 138.

ՀԱԶԱՐ - և խաւարտ և հազար, և հնդիպայ ուտէ – 24. Եւ դարմանէ գէշն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի, հովային բանջրնով, որպէս հազար, և դդմի տերն - 41. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիտօն ... դդմում և հազար – 42. և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ, և եփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերն և հազարի տերն - 42. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ ... հազրի հունդ, քահրիպար երեք երեք դրամ – 43. և ի խաւարտնուն գհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն – 46. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի ... բանջրնուն հազար և դալար գինձ կերակրի: - 46. չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ, այլ ... հազար հովցուցած ... օգտակար է: - 70. և ամենայն իրք^a որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և զիճացնեն, օգտէ նորա, զերդ գհազարն և թախթն և խիարն - 108. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղև, և հազրի հունդ -120. և հազար տուր ուտելոյ՝ հում և խաշած - 120. և ի խաւարտացն հազար և ըղըրդական տուր: - 123.

ՀԱԶՐԵՐՈՐԴ ՀԱՐԻԻՐԵՐՈՐԴ ՈՒԹՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՉՈՐՐՈՐԴ – Թարգմանեաւ և գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն - Բ.

ՀԱԼ – Եւ իւր պատճառն այն է^a որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ ևն քնկեր: - 40.

ՀԱԼԱԾԱՆՔ – միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ, կամ ի կոծանաց և ի հալածանաց – 20.

ՀԱԼԱԾԵԼ – Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ ... և հալածէ զթուխմայն – 149.

ՀԱԼԵԼ – և ցերեկով ի քուն չիլինի. զի զիշերութեան քունն հանգիստ բերէ, և զկերակուրն հալէ – 21. այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոց լինի, և ի ստամոքին վատուծութենէն, որ զկերակուրն հալել չիկարէ – 25. և հալէ զճրագուն, մաշէ և հասցնէ

զմիսն – 35. և իւր վկայ այն է՞ որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն՞ որ յառաջն էր: - 39. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով՞ որ ընդ իսպիտակ մում հալած լինի - 42. Իսկ եթէ երրորդ հալմաշն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ - 47. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն նիհարանայ ...և ոտներն ուռչին, վասն այնոր որ գիճութիւնքն հալեցան - 48. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմն ի յար լինի ... և եղեկունքն ծոին վասն գիճութեանցն հալելոյն – 54. և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի բանի պահես, զհիւանդութեան զգլուխքն հալելով արձակէ - 54. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև եփի այն այտոցն և արձակի կամ բանալով և կամ հալելով - 59. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի, որ իւր հովութեամբն տկարացոյց գուժն և հալեաց - 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս՞ որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն: - 81. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ, և չլինի հաստ, տուր զսրքնձայինն, զի հալէ և կտրէ – 83. Բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է, զի զնիւթն պարկեշտցնէ և հալէ, զծարան կտրէ, և զգիճութիւն հալէ: - 83. մեկն այն է՞ որ ի հալած ապիկի նման է - 85. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի՞ որ երբ բորբոսի իւր ջերմն՞ խիստ դող ունի - 86. ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է – 86. Այս երկու ջերմս ընծային հով և հաստ և յրկուտ պալղամէն, գոր ի հալած ապիկի նման է – 88. Եւ երբ ջերմն արձակի, և կերակուրն ի ստամոքացն հալի, ի բաղանիս մտէ – 108. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՞ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու. զի բնութիւնն հետէն եփէ և հալէ - 135. Հապ՝ որ հալէ՛ զմեծ և զպինդ փայծաղն: - 145. զթառանկոյն հալէ տաք ջրով – 146.

ՀԱԼԵԻՄԱՇ – հոռոմն լիթկօն ասէ ... որ թարգմանի հալմաշ – 4. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, որ է դեկ. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերդ՝ որ ի դեկն փոխին, որ է հալմաշ - 19. միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալմաշ ջերմն – 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի, և բնութիւնն այս պատճառնոյս լինի, նա շուտ ընդունի զհալմաշ ջերմն: - 34. վասն այդր պատճառանացդ անուանեցին զնա

հավլմաշաշա: - 35. և ընծայէ զայս ջերմս՝ որ կոչի հավլմաշա: - 35. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն երեք ազգ հավլմաշա ջերմանն - 35. Զայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն, զոր տաճիկն դըկ, որ թարգմանի հավլմաշա: - 35. Վասն առաջին ջերմանն, զոր հավլմաշա ասացաք: - 36. Եւ այս երեք ցեղ հավլմաշա ընծայի ի բնական երեք ցեղ գիճութենէն - 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հավլմաշն ընծայի, որ կոչի թառամեցնող - 36-37. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն, որ ի միսն և ի փորոտիսն լինի, նա ընծայէ երկրորդ հավլմաշն, զոր անուանեն բարակ - 37. ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հավլմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ յերևան և այլ ի բաց լինի: - 38. Իսկ երրորդ ցեղ հավլմաշն, զոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ այլ գիտացիր՞ որ այս ցեղ հավլմաշա ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ՞ - 40. Եւ այդ ամենիդ վիճարն հավլմաշա ջերմն բերէ: - 40. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճառօտ վասն հավլմաշա ջերմանն - 40. Վասն երկրորդ ազգ հավլմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի - 40. Այլ ընդ այս հավլմաշս՞ որ ի հովութենէ լինի, և ընդ այն՞ որ ի տաքութենէ լինի և ի չորութենէ, նշանն այն է՝ որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուժ լինի և յուլ - 40. Եւ այդ բաւական է վասն հավլմաշա ջերմանն՞ որ ի հովութենէ լինի - 41. Վասն ստաճման և բժշկութեան առաջին ցեղ հավլմաշա ջերմանն, որ ի տաքութենէ լինի: - 41. օգտէ հավլմաշա ջերմանն - 44. Սահամատ Զաքարիայն ասէ վասն ստաճման և բժշկութեան երկրորդ հավլմաշա ջերմին - 46. Իսկ երկրորդ հավլմաշն, որ է բարակն, նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի, և մարմինն նօսրանայ և բարկնայ- 47. Վասն ստաճման երրորդ հավլմաշին: - 47. Իսկ եթէ երրորդ հավլմաշն լինի, զոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զմիսն - 47. իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն նիհարանայ, և կակուղ տաքութիւն լինի զերդ հավլմաշին - 49. և տկարացնէ զհիւանդն զերդ հավլմաշա ջերմն- 53. վասն այդր պատճառանացդ յիշեցաք և շարեցաք ընդ հավլմաշա ջերմանն: - 53. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստաճումն վասն հավլմաշա ջերմերոյն - 56.

ՀԱԼԵՊ – և ա՛ճ ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր – 146.

ՀԱԼԻԼ – զի բնութեամբն հայիլն կերակրոյն ընդ քունն լինի – 20.

ՀԱԼԻԼԱ /3/, ՀԱԼԻԼԷ – ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, գհայիլայիլն մտպուխն մրգաջրով ի բանի պահէ – 32. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով, և դեղին հայիլէի ջրով - 95. Ա՛ն դեղին հայիլէ ... և տուր որ խմէ – 100. ա՛ն դեղին հայիլէ ... աճռէ ... և տուր որ խմէ: - 100. գհայիլան ի ներքս արկ օր մի և գիշեր մի – 100. ա՛ն դեղին հայիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի – 101. և արկ ի հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հայիլայի – 101. տուր գդեղերն^a որ զգոզն յորդորեն, զերդ զեփած կարօսն, և հայիլէ և օշինդր – 108. Ա՛ն շէկ չամիչ ... դեղին հայիլայ, և քապուլի հայիլայ ի կորզէն հանած ... հինգ հինգ դրամ – 117. Ա՛ն սև հայիլայ և դեղին հայիլայ՝ ի կորզէն հանած – 119. և զբնութիւնն կակղցնել յունապի ջրով և քապուլի հայիլայով – 122. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հայիլայով - 123. Ա՛ն քապուլի հայիլայ, և սև հայիլայ ի կորզէն հանած – 126. Ա՛ն սև հայիլայ, և քապուլի հայիլայ ի կորզէն հանած – 126. և սև հայիլէ, և աստախօտօս, և աղարիկօն ... ի բան տար, օգտէ: - 128. Ա՛ն հինգ ազգ հայիլէ ... հապ արա – 144. Ա՛ն սապո ... սև հայիլէ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով – 144. Ա՛ն սապո ... սև հայիլէ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով – 144. Ա՛ն սապո մի դրամ. դեղին հայիլէ ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով – 144. Ա՛ն սպիտակ թրպուր ... դեղին հայիլէ... շաղւէ քարաւուզի ջրով – 144. Ա՛ն սուրինճան ... սև հայիլէ ... և արա՛ որպէս գայդ: - 145. ա՛ն թրպուր, հայիլէ քապուլի և դեղին ... սև հայիլայ ... յամէն մէկէ քսան դրամ – 148-149. տե՛ս նաև ՀԵԼԻԼԷ գլխաբառի տակ:

ՀԱԼԻԼԷ – տե՛ս ՀԱԼԻԼԱ / 3 /

ՀԱԼԻԼԷ ՔԱՊՈՒԼԻ – ա՛ն թրպուր, հայիլէ քապուլի և դեղին ... սև հայիլայ ... յամէն մէկէ քսան դրամ – 148-149.

ՀԱԼՈՒՄԱՇ – Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել գհալումաշ ջերմերն այսպէս: - 34. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. ապա զիտացիր^a որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է, զոր թառամեցնող ասեն: - 38. Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն

հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի ... ապա այն նշաննին ... ի յերևան և այլ ի բաց լինի: - 38.

ՀԱԿԱՌԱԿ – և զամեն մէկի պատճառ իւր հակառական բժշկէ: - 15. Ջերդ որ մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց, եթէ հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովն բժշկի – 15. մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի – 18. Եւ իւր ստածումն այս է, որ զամեն մէկ իւր հակառակովն բժշկես - 18. Իսկ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն – 23. զի այս երկու հիւանդութիւնս հակառակ են միմեանց – 53. և տո՞ւր գդեղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն – 103. իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյդ^a զոր յիշեցաք: - 112. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են խասիաթով հակառակ գայլ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. այն խոտն հակառակ գայլ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն ... և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայլ բժշկին - 136. Ապա թէ այդ ամենայն հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ ... և ամենայն նշաննիդ ուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142.

ՀԱԿԱՌԱԿ ԳԱԼ – նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են խասիաթով հակառակ գայլ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. այն խոտն հակառակ գայլ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն ... և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայլ բժշկին - 136.

ՀԱԿԵԼ – և իւր գոգին գոյնն դէպ ի յարեան գոյնն հակէ – 115.

ՀԱՀՆՏԵԼ – զի այդ ամենդ կակղացնէ և գտաբութիւն հահնտէ: - 96.

ՀԱՂ – և ընդ երեք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող – 70. Եւ իւր գոգն հաղ մի նուսր լինի և սպիտակ և դորկուտ, և հաղ մի թանձր լինի և պղտոր և կարմիր: – 81. և ի յօրն հաղ մի տուր – 83. Այլ ուրդի յայս ջերմս^a որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն. և այլ ուրդի^a որ ի չորս օրն հաղ մին առնու զնուպայն - 88. ա՞՞ն եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 106.

ՀԱՄ – մեկն այն է՝ որ ի հալած ապիկի նման է, և երկրորդն այն է՝ որ համովն թթու լինի, և երրորդն համովն քաղցր և չորրորդն համովն աղի լինի - 85– 86. և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. և դեղին համն ի ստամոքացն գայ – 147.

ՀԱՄԱԿ – և զփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնճուպինով համակ ի բան պահէ: – 24.

ՀԱՄԱՄԱՅ – Ա՛ն սատապի տերև, և համամայ չորս չորս դրամ – 119.

ՀԱՄԱՌՕՏ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառու և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^ա միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառու^ա նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Հաւաքումն համառու և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1.

ՀԱՄԱԸ – մաճասն վատուժ լինի և յուլ, այնոր համար^ա որ հովութիւնն յաղթել լինի - 40.

ՀԱՄԱԸԵԼ – ապա պատեհ համաքեցան երկու զօրաւորացն անուամբն կոչել, քան երկու տկարացն: - 110.

ՀԱՄԲԵԸ – և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126.

ՀԱՄԲԵԸԵԼ – Եւ երբ ելանէ ի բաղանեացն, սակաւ մի համբերէ, և տո՞ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի զուգած – 10.

ՀԱՄԲԵԸ ՏԱԼ – և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126.

ՀԱՄԵՄՆ – Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով եճած լինի – 11. և երբ ի բաղանեացն ելանէ, հետ պահու մի կերակուր տուր՝ զեր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմնով, և ի չորային կերակրոց պատրաստէ – 27. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառեկ հաւ պարկեշտ համեմնով եփած – 86. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր, և տուռայճ, զոր պարկեշտ

համեմնով գուգած լինի – 123. և կերակուր հաուու ձագ տուր՝ պարկեշտ համեմնով: - 130.
և կերակուր հաւձագ տուր՝ տաք և պարկեշտ համեմնով եփած: - 131.

ՀԱՅ – և գերեք ազգ ջերմանցն միայն հավաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. Ա՛ն գառնալեզու երեք դրամ, հայ կալ չորս դրամ - 43. Ա՛ն հայ կալ տասն դրամ – 44. Եւ թէ հագ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կոեզ և հայ կալ – 45. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... հայ կալ և հոռոմ մատնեհար կալ - 45. Ա՛ն պզրկատուն և տաճիկ կոեզ և հայ կալ - 50. այլ զհայ կալն վասն այնոր տանք, որ զգիճութեներն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. Ա՛ն տաճիկ կոեզ և հայ կալ – 51. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն, և տաճիկ կոեզ, հայ կալ ... խմել տուր – 54. Ա՛ն տաճիկ կոեզ ... հայ կալ – 56. Ա՛ն սանտալ և փուփիլէ և հայ կալ և ղլմոնայ կալ – 72. Ա՛ն հայ կալ ... և դալար գնծի ջրով տրորէ - 73. և ի հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կալ, և սպիտակ դեղ - 75. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... հայ կալ - 77. ա՞ն բզրդատուն աղնծած, հայ կալ մատնեհար կալ - 97. Ա՛ն ... օշինդր, հայ կալ - 144.

ՀԱՅԵԼ – Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն - 99.

ՀԱՅ ԿԱԻ – Ա՛ն գառնալեզու երեք դրամ, հայ կալ չորս դրամ - 43. Ա՛ն հայ կալ տասն դրամ. շահպալութ և վարդ չորս չորս դրամ – 44. Եւ թէ հագ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կոեզ և հայ կալ – 45. Ա՛ն ... հայ կալ և հոռոմ մատնեհար կալ - 45. Ա՛ն պզրկատուն և տաճիկ կոեզ և հայ կալ - 50. այլ զհայ կալն վասն այնոր տանք, որ զգիճութեներն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. Ա՛ն տաճիկ կոեզ և հայ կալ – 51. ի քուն լինելոյ ժամն ... հայ կալ ... խմել տուր – 54. Ա՛ն տաճիկ կոեզ ... հայ կալ – 56. Ա՛ն սանտալ և փուփիլէ և հայ կալ – 72. Ա՛ն հայ կալ և գառնալեզուի ջրով տրորէ - 73. և ի հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կալ, և սպիտակ դեղ - 75. Ա՞ն տապաշիր ... հայ կալ - 77. ա՞ն բզրդատուն աղնծած, հայ կալ - 97. Ա՛ն ... օշինդր, հայ կալ - 144.

ՀԱՅ ՀՈՂ – ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն ... և հայ հող՝ սերկկլին հատճին լուղապովն խմել տուր – 54.

ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ – յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաունոյ - Բ.

ՀԱՅՔ – և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն - Ա. յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի – Բ. Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զւեր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթողիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Բ. Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց. գոր տեսի ամենայնի սիրող իաստութեան և հմուտ - Բ. և Հայք բարակ ասեն – 4.

ՀԱՅ ՔԱՐ – Ա՛ն ... օշինդր, հայ քար – 144.

ՀԱՆԱՊԱԶ – և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր – 17. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ - 19. Զերթ զարեան ջերմն ի յար լինի հանապազ տաքութիւնն: - 25. և եղկ աւազան առնէ, և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ. և վարդի և դրմի ձէթ հանապազ ի բան տար – 26. և հանապազ քաղցր և թթու նոսն ջուր խմէ – 27. և նոնֆարի ձիթով հանապազ զմարմինն օծէ - 28. Իւր ստածումն այս է, որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ ...- 28. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի, և սիրտն տապի – 32. իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ սրտին ուժ տաս – 32. և ջերմն հանապազ ի կերած ժամն գայ – 46. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ զարեջուրն ի բանի պահէ: - 46. և հանապազ ի հով և ի գիճայինսն հոտոտայ – 47. և հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ, ի վերայ սրտին և լերդին պահէ – 48. զմանուշակի ձէթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և ի յանդամսն հանապազ օծանէ – 48. զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի. զի հանապազ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի – 49. և հանապազ կակուղ տաքութիւն լինի – 53. և հանապազ յինքն գիճութիւն հաւաքած լինի – 53. զի հանապազ ի շնչոյն առնուլն և ի տալն դադար չունի – 55. Սկիզբն առնենք և ասենք զսինայիսու ջերմն՝ որ ի յար լինի, և հանապազ է իւր տաքութիւնն – 56. Մէկն այն է՞ որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն

ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս, որ ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. նոյնպէս և այն հանապազ լինի և առանց նոպայի:- 63. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի - 70. և հանապազ զբնութիւնն կակղոց և կակուղ պահէ: -70. և հանապազ զայտուցին տեղիքն գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով, և շափի մամիթայով օծանէ: - 73. այլ մումձիթով հանապազ օծանէ, և հանապազ եղկ ջրով ծեփէ - 75. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և յար կափսօս .. զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն - 90. զի յայս ջերմն հանապազ այդ երեք հանդիպին, մանաւանդ վերաբերութիւն: - 96. Եւ իւր ստածումն այն է՞ որ հանապազ քաղցր և թթու նոսն ջուր իմէ – 97. Եւ այլ պատեհ է որ հանապազ զփերփերանի հունդն սրքնճպինով տաս: - 106. ապա այս ջերմն յերևան գայ, զոր տաճիկ դպլազմայ անուանէ, որ թարգմանի հանապազ և ի յար– 107. ափիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցներքս է իւր բորբոսն և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ - 110. Եւ հանապազ հետ այդ ջերմանդ փայծաղնացաւութիւն լինի - 115.

ՀԱՆԳԻՍ, ՀԱՆԿԻՍ – զի զհճութեան քունն հանգիստ բերէ – 2. և զմարմինն հանգիստ պահէ – 9. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր որպիսութիւնն: - 18. և ցերեկով ի քուն լինի. զի զիջերութեան քունն հանգիստ բերէ – 21. այլ զմարմինն հանգիստ պահէ – 24. ապա երբ ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ զմարմինն հանգիստ պահէ, և զարեջուր սրքնճուպինով իմէ – 27. մանաւանդ յորժամ ի բաղանեցէն ելանէ, կակուղ և հանգիստ տեղ պառկի – 29. և զմարմինն հանգիստ պահէ – 28. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն, և շարժէ և բերէ ի կուրծքն և ի թոքսն, և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ և ի հանկիստ կալոյ: – 49. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է՞ որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար, և ամենևին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, եփէ և ողջացուցանէ – 53. այս ջերմն մուխատրայ է, և ահ ունի, զի յար է և չտայ հանկիստ մարմնոյն: - 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. Եւ երբ ջերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա

հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու ցրուի մէկայլ նոպայն – 61. արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն, մանաւանդ այնոց^ա որ մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն, և զկնի հանկաստին դատեն ի շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն -70. և զմարմինն շատ ի հանկիստ պահէ – 80. Եւ այդ հիւանդիտ հանգիստ կալ և խաղաղ^ա խիստ օգտակար է - 99. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և զտատան այրնելն մի՛ արգիլէա: - 125. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, զիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ – 139. և հիւանդին մարմինն սակաւ թեթևութիւն և հանգիստ լինի – 139.

ՀԱՆԳԻՍՏ ԱՌՆԵԼ – վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր որպիսութիւնն: - 18.

ՀԱՆԳՉԵԼ, ՀԱՆԿՉԵԼ – և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ, և պարկելով հանգչի: – 11. իւր ստածումն այն է^ա որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո - 17. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ, որ զջերմն կակղնայ և հանկչի: - 71. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի^օ տաս, այլ հանգո զհիւանդն - 95.

ՀԱՆԴԱԼ, ԽԱՆԴԱԼ, ԽԱՆԶԱԼ – ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով – 32. Ա՛ն ... շահմ իսանդալ... հապ արա – 144. Ա՛ն սապո ... շահմի իսանգալ – 144. Ա՛ն ... շահմ իսանդալ ռուպ մի – 145.

ՀԱՆԴԱԼՏ – և իւր տաքութիւն՝ զոր ասացաք՝ խաղաղ լինի և հանդարտ և սեղմ – 38. վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109.

ՀԱՆԴԱԼՏԱՑՈՒՑԱՆԵԼ – Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո – 15.

ՀԱՆԴԱԼՏԵԼ – Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ, և ամեննին չիդատի զանձն – 27. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և զէճ պիտի, որ հանդարտի և

պակասի - 53. Ապա թե ի կաթեն տաքութիւն լինի, գարեջուր տուր^a որ ջերմն հանդարտի - 56.

ՀԱՆԴԵՐՁ - և հանդերձով և ծածկելով տաք կալ զինքն – 10. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ, մինչև մարմինն աղէկ քրտնի - 11. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր դիր – 102. և գհանդերձն՝ որ հագնի՝ բրդէ տուր գուգել – 102. Այլ երբ գհիւանդին գհանդերձին դրացկանի հագցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հագցնես^a առանց լուանալոյ, օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121.

ՀԱՆԴԻՊԵԼ – Իսկ ում այս ջերմն հանդիպի, զլուխքն տաքնայ և կաշին զլիտոյն – 8. Այս ջերմն ի զգայական հոգւոյն հանդիպի / ծն. հանդէպ / լինել – 20. Իսկ այս ջերմն ի զգայական հոգւոյն հանդիպի – 20. իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն անպատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպիպէցաւ: - 26. Եւ այս ցեղս լինի^a յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել – 35. Եւ այլ գիտացիր^a որ այս ցեղ հալւմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյզ - 40. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր – 44. Ապա թէ հանդիպի որ յաղիքն ելունդ բան ունի դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Ապա թէ ձմռան ատուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. և այլ որ յոլով հանդիպի մարդկան այս ջերմն: - 62. և այլ^a որ այս ջերմն յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. և խարտէշ մաղձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան զսաւտային ջերմն: - 62. Բայց այս ջերմն յուշ հանդիպի մարդկան – 63. Եւ այն նշաննին^a որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր սասացաք - 64. Ապա գիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վոր լինին^a մինչև ի քսան տարին - 65. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ – 80. Տղայոցն շատ հանդիպի, զի շատ կերակրին և յաճախ – 80. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն – 80. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևնայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի, որ նուպայն ամեն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն^a որ այս ջերմն շատ հանդիպի մարդկան: - 81. Ապա թէ ի յայդ

ջերմդ վերաբերություն հանդիպի, մի՞ արգիլես - 82. Ապա թե գլխացաւութիւն հանդիպի, զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. մանաւանդ՝ թե ի յայն ժամն շատ հանդիպի այս ջերմս մարդկան: - 90. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^a զերդ որ ասացաք, և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն, այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն - 93. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդո՞ք որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին – 93. Ապա թե նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. զի յայս ջերմս հանապազ այդ երեքդ հանդիպին, մանաւանդ վերաբերութիւն: – 96. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հանց որ կտրի սրութիւն ջերմանն – 104. այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի – 108. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած – 109. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցան՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն ... ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. Իսկ այն պատահմունքն^a որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ոմանց խելքն աւերի, և ոմանց տքնութիւն հանդիպի - 138.

ՀԱՆԵԼ – երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 10. Ապա թե զիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց, և զիւր ահոկն ցուցանէ առ հիւանդն, շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. և զշոգիքն վարէ և հանէ յիւրմէն: - 22. վասն լուծման որ արտաքս հանէ – 31. այս ջերմս լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օդոյն: – 32. Բայց իւր ստածումն այսէ^a որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճռելով զմարմինն^a յարտաքս հանէ զինքն: -33. գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն, և յերևան բերեն և հանեն ի լույս: - 39. զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. և հա՛ն արիւն ըստ ուժոյն – 50. և ապա տուր կտրել և արիւն հանել: - 50. Յետ այս դեղիս՝ ա՞ն բակլայի ալուր երեք նուկի, և շէկ չամիչ ի հատճէն հանած և նշի ձիթով եփած՝ երկու նուկի – 51. Ա՞ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ ... և շէկ

չամիչ ի հատճէն հանած տասն դրամ – 52. Ա՞ն խիարշամպէ, և մանուշակ, և չամիչ ի հատճէն հանած և սպոտան – 54. Ձի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ գաւելի արիւնն: - 63. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ, և արիւն հան – 66. զի սկիզբն այս ջերմանս արիւն հանելն շատ օգտակար է: – 66. Ձի պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել – 66. Հուկնայ լուծող, որ գտաքութիւնն հանէ: - 67. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց ... և տուր – 70. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արիւն հանէ մինչև թալնայ: - 71. Ապա թէ արիւն չկարէ հանել, զայն զիրուին^a որ զարեանն գտաքութիւն նստեցնեն^a ի բանի պահէ - 71. երակ առնուլն և արիւն հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն – 72. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառռտէ, և զաւեր արոյնն հան - 75. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, զիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. ճար արա՝ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես՝ և հանես՝ այս նշանօքս – 77. և զայն զդեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն, - 79. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^a զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. ա՛ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած եօթն դրամ – 84. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն, որ թէ կարիք է արիւն հանելոյ, և օգտէ ուժն և տարիքն, ապա արիւն հան ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեանն: - 100. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանճուպինն, զի զբորբոսած նիւթն պարկեշտցնէ, և հանէ ընդ գոգին, և ընդ ձեռնալուային, և ընդ քրտինքն հանէ: - 101. տո՛ւր զարեջուր՝ յոր եփած լինի ըռզիանի տակի կեղնն և իւր հունդն. զի ըռզիանի տակի կեղնն և ունդն պարկեշտցնէ զբորբոսած նիւթն, և հանեն յերակացն: – 102. Ա՛ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ ... և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած – 116-117. Ա՛ն ... վայրի ծաթրին եօթն դրամ, շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ – 118. Ա՛ն սև հալիլայ և դեղին հալիլայ՝ ի կորզէն հանած - 119. Այլ երբ զհիւանդին

զհանդերձին դրացկանի հագցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հագցնես^ա առանց լուանալոյ^ա օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121. և ըստ հիւանդին ուժոյն արին հան – 121. իւր ստածումն այս է, որ ... ըստ հիւանդին ուժոյն արին հանէ – 123. ապա թէ արինն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարինն – 124. և մի՛ թողուր որ արին հանէ – 124. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արին հան – 124. Մ^ոն քապուլի հալիլայ, և սև հալիլայ ի կորզէն հանած ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած քսան դրամ - 126. Մ^ոն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած եօթն դրամ – 127. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի, կամ ի սիքս հանեն – 136. Հապ այարիճ^ա որ օգտէ գլխոյն և աչացն և ոսկերացն, և հանէ զաւելուածքն և զգիճութենէրն ի գլխոյն և ի յամենայն մարմնոյն: - 144. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի, որ հանէ զսաֆրան ի գլխոյն և ի մարմնոյն – 144. Մ^ոն թառանկոյն տասն դրամ. խիարշամպէի մէջ, թմրհնդի հանած ի կտէն տասն տասն դրամ – 146. ա՛ն թրպութ ... և պալիլած ի կտէն հանած – 149. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն առնէ, և հանէ զքամին յաղեցն, և սրբէ զստամոքսն ի պալղամէ - 149.

ՀԱՆԵԼ Ի ԼՈՅՍ – երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն, և յերևան բերեն և հանեն ի լոյս: - 39.

ՀԱՆԿԻՍՍ – տե՛ս ՀԱՆԳԻՍՍ

ՀԱՆԿԻՍՍ ԱՌՆՈՒԼ - Եւ երբ ջերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու ցրուի մէկայլ նոպայն – 61.

ՀԱՆԿՉԵԼ – տե՛ս ՀԱՆԳՉԵԼ

ՀԱՆՑ – բայց հանց ջանա՛ որ բնիկ չի հովցնես զտեղին – 23. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, հանց որ դատէ զհիւանդն, ստամոքսն զօրացուր նռան ջրով – 25. Եւ այս ցեղս լինի՛ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ - 35. Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն, և զիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն – 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է^ա որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն, հանց որ չիմնաց իրք: - 39. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի

խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հատցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն - 40. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին. եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց որ չընդունի զբորբոսելն, ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց որ ամէն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս – 43. Այլ պարտ է գիտենալ գոկին տէրն և զալին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս ի կակոցնէլ - 52. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի ի յար տաքութիւն է: - 59. Ձի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամբ, նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի, հանց որ փաղաղս երթայ, ապա պատրաստ կալ ի ձիւթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռնն և յոտներն կապք առնես պինտ, հանց որ ցաւ տայ, և հետէն թուլացո և պնդէ:- 69. և յայդ ջերմանտ սկիզբն զբո զամենայն թպտիր հանց արա^a զերդ որ ասացաք: - 84. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^a զերդ որ ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն ի խիստ պնդութիւն: - 93. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր դիր, հանց որ շոգին և տաքութիւնն ի մարմինն հասանի – 102. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հանց որ կտրի սրութիւն ջերմանն – 104. Ապա երբ այս հանց հանդիպի^a զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նուպէ ունի – 109. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի ... կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ՝ զոր ատէ հիւանդն: - 136.

ՀԱՆՑ ՈՐ – Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, հանց որ դատէ զհիւանդն, ստամոքսն զօրացուր նռան ջրով – 25. Եւ այս ցեղս լինի՝ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ - 35. Ձի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն, և գիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն, և դժարեցաւ ինքն: – 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է^a որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն, հանց որ չիմնաց իրք: - 39. Վասն երկրորդ ազգ հալւմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հատցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն - 40. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին. եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ որ է

չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց որ չընդունի զբորբոսելն, ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. Բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց որ ամէն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս – 43. Այլ պարտ է գիտենալ գոկին տէրն և գալին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս ի կակղցնել - 52. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի ի յար տաքութիւն է: - 58. Ջի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի, հանց որ փաղաղս երթայ, ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. Եւ այլ պատեհ է^ա որ ի ձեռնն և յոտներն կապք առնես պինտ, հանց որ ցաւ տայ - 69. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր դիր, հանց որ շոգին և տաքութիւնն ի մարմինն հասանի – 102. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հանց որ կտրի սրութիւն ջերմանն – 104.

ՀԱՊ – ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով - 32. Եւ զայս հապն զիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ – 51. Հապի սուալ, որ օգտէ սլին: - 51. զայս զամէն աղա և մաղէ ... հապեր արա – 51. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն^ա որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքեով - 84. Եւ սապոնն հապովն և մագտաքեով խախաչ առնէ – 98. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոնն հապն տուր – 112. հապեր արա մէկ պղպեղի հատի չաք – 118. Այլ հապ որ օգտէ այս ջերմանս – 118. Հապ, որ օգտէ սէվտայի և պալղամի: - 118. յամէն հինգ օր տուր զայդ հապս. օգտէ: - 118. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն, զերդ անգժատի մաճունն, կամ անգժատի հապն – 127. և ի յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ – 128. և շաղւէ սաթառճի ջրով, հապ արա: - 144. Հապ այարիճ^ա որ օգտէ գլխոյն և աչացն և ոսկերացն - 144. Գաղիանոսի հապն խիստ աղէկ՝ որ իբրև զառաջինս գործէ: - 144. Ա՛ն սապոն մի դրամ, շահմ խանդալ ռուպ մի ... հապ արա – 145. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի – 144. Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի – 145. լոսէ, և շաղւէ քարաւուզի ջրով, հապ արա կամ դուրս– 145. Սուրինճանին հապն^ա որ օգտէ ոսկրացաւի խիստ աղէկ: - 145. Հապ՝ որ հալէ զմեծ և զպինդ փայծաղն: - 145. և զայլ դեղերս աղա՞ և մաղէ, և ի ներս արկ և շաղւէ և հապեր արա – 146.

ՀԱՊԱԼԱՍՍ – դու տո՛ւր զինքս թերխորով հակթով, կամ խնծորի շարապով, կամ հապալասի – 150.

ՀԱՊՆԻԼ – Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ ... պուզիտան, հապնիլ կէս կէս դրամ – 144. Ա՞ն .. հապնիլ, խորասանի մի մի տանկ – 145.

ՀԱՊՏ ՀԱՊ – Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի – 144.

ՀԱՍԱՆԵԼ – զի այս ջերմս ի գլուխն աւելի հասանի քան սիրտն: - 8. և իւր չարութիւնն ի հոգի զգայութեանն հասանի – 14. կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 21. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ գտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ – 22. և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի, և ի սրտէն սփռի ընդ շնչաւոր երակսն յամենայն մարմինն: - 23. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ որ հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղն, նա չորանայ ծառն – 37. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ...նա ընծայէ երկրորդ հալնմաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն -37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն ... նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 36. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալնմաշն ... ի բաց լինին: - 38. զի յորժամ ի կրին քարն ջուրն հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն, և գտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է - 53. զայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամենն հասանի - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն՞ որ բորբոսած լինի,

և կամ եփի, և կամ երկուքն հասանին՝ որ եփի և վճարի: - 58. և նման լինի ի յար ջերմն, զի մէկ նոպայն մէկայլին հասանի և չտայ միջոց: - 61. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի - 61. կամ ի զարկուց լինի՝ որ ի տեղիք մի ի յանդամն հասանի զարկս - 74. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցներքսէ երակացն արգիլած լինի, և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն - 80. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր դիր, հանց որ շոգին և տաքութիւնն ի մարմինն հասանի - 102. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, և ձմեռն ի վերայ հասանի ... ապա պատեհ է որ ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. և իւր սահմանն այն է՞ որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. Յորժամ հիւանդութիւնն երրորդ ժամանակն և կատարեալ սահմանն հասանի, պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ - 137. Իսկ յորժամ տեսանէ՞ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին ... ապա գիտենայ բժիշկն՞ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Ապա երբ այդ հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141.

ՀԱՍԿԱՆԱՅՔ - Իսկ ես այդ իրացդ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65.

ՀԱՍՆԵԼ¹ - Իսկ առաջին պատճառն այն է՞ որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. զի ցուրտն ի գոգին եփելոյ տեղին լինի հասել - 10. Այլ զճանապարհն՞ որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ, մինչև իւր հովութիւնն խորու և ներսի յատակն հասնի - 23. և զհովային ծաղկունքն և վերնն ... և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինքն հասնի - 33. Ապա թէ ի կարիք հասնի, զարեջուր տուր - 82. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա - 128. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՞ որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն և ի յերրորդ ժամանակն հասաւ - 137. գիտենայ

բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ – 138. գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ - 138. ապա գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 138. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ – 138. գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ - 138. գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ -139. գիտենայ բժիշկն^a որ ջերմն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139.

ՀԱՄՆԵԼ² – և տուր միրգ՝ քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող, և յերկայն հասած խարբզակ – 119.

ՀԱՍՈՒՑԱՆԵԼ – զանձն օժանէ դդմի ձիթով և մանուշակի ձիթով, որ գիճութիւնն և կակդութիւն ի յանդաման հասուցանէ – 55.

ՀԱՍՏ – Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթ լինի այս է^a որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի ... կամ ի հաստ յաւելուածոց որ լնու զմարմինն - 14. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի – 57. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի - 57. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի, զի հով և չորային է. և յուշ արձակի, զի հաստ է և պինտ: - 59. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ի սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: – 61. յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր - 79. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ

բնութիւնն^a զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. և պատճառն պալղամն լինի, որ հաստ է: - 81. զի սրքնճպինն զհաստ նիւթն այլ հաստացնէ: - 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ, և չլինի հաստ, տուր զսրքնճպինն, զի հալէ և կտրէ – 83. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ, որ զերդ պաղած լինի, մի^o տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83. Ապա թէ հետ այս ջերմանս գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն – 87. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն^a գոր անուանեն ավիմեռիւնօս, և այլ սպիտակ լինի և շատ հաստ - 88. Այս երկու ջերմն ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն – 88. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արիւն հան - 124. Եւ իւրեանց պատճառն և ընծայիլն հաստ և պինդ սաւտայէ լինի, զի որչափ նիւթնին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ ... նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^a որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. զի իւրեանց նիւթն հաստ լինին և այլ պինդ: - 130. պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, որ ի մարմինն հաւաքի – 130. և նիւթն այս ջերմերոյս քան զչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի - 130. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, որ քան զչաքսն աւելի հաստ լինի և պինդ. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: – 132. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, որ քան զչաքսն աւելի հաստ լինի և պինդ – 132. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի – 137. պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ, որ հիւանդին ուժն չլորի և կորնչի – 137. զի յերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի, և տաքութիւնն վատուժ – 140. զի հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան զպարկեշտ կերակուրն – 141. Ապա թէ այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, կարիք ունի հաստ կերակուրն – 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141.

ՀԱՍՏԱՆԱԼ – զի արհունն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի - 117.

ՀԱՍՏԱՏԵԼ – նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետացն – Բ. և հաստատին նոքա յերեք բնաւորական գիճութիւնքն – 4. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. Ջի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար^a որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Ջի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն - 38. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի ... դիժար լինի: – 55.

ՀԱՍՏԱՑՆԵԼ, ՀԱՍՏՑՆԵԼ – մի^o տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի. զի սրքնճպինն զհաստ նիւթն այլ հաստացնէ: - 83. Եւ այլ պատրաստ^a որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս. զի զնիւթն հաստացնէ - 83. Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն, և հաստցնէ զինքն, ի բան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. և այլ մի^o խիստ հովցնես, զի հաստցնես զնիւթն – 95. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի^o տաս ... զի կուրսն հաստցնէ զիւտն - 122.

ՀԱՍՏՈՒԹԻՒՆ – և իւր պատճառն պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի – 60. և իւր պատճառն նիւթին հաստութիւնն և չորութիւնն լինի – 60. և խցկելն՝ պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի – 81. զի տքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն – 131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի – 132.

ՀԱՍՏՑՆԵԼ – տե՛ս ՀԱՍՏԱՑՆԵԼ

ՀԱՍՑՆԵԼ – Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել - 78.

ՀՍՏ¹ – և զմրզանց ջուրն ի բան պահէ, որպէս դամոնջուր և մշմշի և նոան հատի ջուր և յունապի – 27. Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ, կամ նոան հատի փոխինտ ի հետ պաքսիմատի - 45. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի զատ կենալ: - 70. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի ... տո՞ւր

նռան հատի փոխինտ- 96. և սրբնճուպին և նռան հատն օգտակար են: - 98. հապեր արա մէկ պղպեղի հատի չաք – 118.

ՀՍՏ² – Ա՞ն յունապ քսան հատ, և սպոտան յիսուն հատ. սպիտակ թուզ եօթն հատ– 52. Ա՞ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ ... և յունապ տասն հատ – 52. Ա՞ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ. յունապ քսան հատ – 116. Ա՞ն ... դամոյնաչիր քսան հատ – 126. և առ յունապ քսան հատ. սալորի չիր քսան հատ. սպոտան երեսուն հատ – 146. ա՞ն ... յունապ հնգետասան հատ. սպոտան քսան հատ. սալորաչիր սքան հատ – 147. Ա՞ն յունապ, սալորչիր տանս տասն հատ – 147.

ՀՍՏԱՆԵԼ – իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի, զի բնական տաքութիւնն հատեալ լինի - 35. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց, երբ իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն – 36. Չայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն՝ նուազի և հատանի իւրմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերնն: -37. Չի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար՝ որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37.

ՀՍՏԵԼ – Եւ երակին վատուժութեան պատճառն այն է^ա որ մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառս այս է՝ որ բնական գիճութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40.

ՀՍՏԻՃ – Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և սերկկիլի հատիճ կտուած – 50. Յետ այս դեղիս՝ ա՞ն բակլայի ալուր երեք նուկի, և շէկ չամիչ ի հատճէն հանած – 51. Ա՞ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ ... շէկ չակիչ ի հատճէն հանած տասն դրամ – 52. Ա՞ն խիարշամպէ, և մանուշակ, և յունապ, և չամիչ ի հատճէն հանած – 54. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն, և տաճիկ կռեզ, և հայ հող՝ սերկկիլին հատճին լուղապովն խմել տուր – 54. ա՞ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած եօթն դրամ – 84. Ա՞ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ – 117. Ա՞ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած քսան դրամ – 117.

ՀԱՏՆԵԼ – և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր, և եփե՛ց ջուրն հատնի և կաթն մնայ – 51.

ՀԱՏՅՆԵԼ – և հալե՛ զճրագուն, մաշե՛ և հատցնե՛ զմիսն – 35. Վասն երկրորդ ազգ հալմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնատրական գիճութիւնն հատցնե՛ և ի վճար բերե՛ ի մարմնոյն - 40. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բնատրական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնատրական գիճութիւնն ի մարմնոյն քաղեն և հատցնեն: - 47.

ՀԱՐԻՐԱՅ – Եւ իւր ստածումն այն է՛ որ երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի խիստ օգտակար է: - 30. օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. Հարիրայ գարոյ, որ օգտե՛ սլին: - 50 զայս զամէնս հաւաքե՛, և հարիրայ արա ... և տուր – 50.

ՀԱՐԻՐ – և ա՛ն ի յայտ ջրէտ հարիւր դրամ – 126.

ՀԱՐԻՐ ՉՈՐՍ – ա՛ն ի յետ և դիր ի գատ, և քամե՛, և խառնե՛ յայդ ջուրտ հարիւր չորս դրամ սերկկի ջուր -148.

ՀԱՐԿԱՆԵԼ – և հար հաւանի կոթովն աղէկ – 101. զայս ամէնս յիրար խառնե՛, հար աղէկ – 17.

ՀԱՍՐՍԱՆԻԹԷ – Եւ վարդն^ա զոր հարսանիթե՛ ասեն, և աղանեաց տունն^ա քութե՛շ, նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, զերդ որ ծաղիկն է: - 79.

ՀԱՐՑԱՆԵԼ – Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զիտենալ եթէ ի յայս պատճառանացդ, զոր յիշեցաք, յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15.

ՀԱՐՑՈՒՄՆ – Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային – 92.

ՀԱՅ – ապա գհացն ի գինին թաց, և տուր այն նշանօքդ^ա որ այլ յառաջդ յիշեցաք: - 34. և գհացն ի ճուլապն թանալ և տալ օգտե՛ - 34. և կերակուր^ա ոսբան փողան^ա հացի փշրուկ տուր աղընձած նշով - 45. և զերմակ հաց փշրեալ խառնե՛ և ուտե՛ – 48. Ապա թէ գհացն կաթամբն ուտե՛, այդ բաւական և օգտակար է - 56. նոյն նշանովդ տուր գհացն փշրուկն: -

69. ապա թե արուն հանելն նուաղի, գհացն ի ազոխի ջուրն թաց...և տուր – 70. Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր – 83. տուր կերակուր^a որ չաքօքսն սակաւ լինի, և բնութեամբն պարկեշտ, զհետ հացի փշրանքն նոան ջրով: - 96. Եւ կերակուր լուացած հացի փշրուկ տուր շարապով - 105. Ա՛ն տատաշ, և բաբունիճ ... և հացի փշրուկ – 117.

ՀԱՅՀԱՄԵՄՆ – և ա՛ն գարեալուր, և հուլպայ, որ է հացհամեմնի հունդ, և տուղտ - 75. և առ ... ըռագիանէ, անիսոն, հացհամեմնի հունդ երկու երկու դրամ - 146. առ ... ըռագիանէ, հացհամեմնի հունդ երկու դրամ - 147.

ՀԱԻ – և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի զուգած, կամ գեր հաւու ձագ մատղաշ – 10. Հետ այնոր կերակուր թեթն և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով եփած լինի – 11. և հաւու ձագ և տուռած և տէհուճի մի ուտէ – 21. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գեր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. Երբ ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և զիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ ... և հաւու միս և ուլու– 28. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթն և դիւրհալ ուտէ, որ անուշահոտօք եփած լինի, զերդ ուլի միս, հաւու ձագ – 47. Ապա թե կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն, և իւր ջերմն չլինի ուժով, ապա տուռայճ տուր, և հաւու ձագ – 51. Ապա թե ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր ... և հաւու ձագ փերճկած գարով – 55. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտաս հաւու ձագ - 78. այլ հաւու ձագ մի^o տաս կերակուր - 84. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառեկ հաւ պարկեշտ համեմնով եփած - 86. տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպած – 112. Այլ հաւու ձագ մի^o տաս ուտելոյ – 120. Ապա հետ երեք շաբաթու տուր հաւու ձագ և տուռայճ – 120. Ապա թե հիւանդին զօրութիւնն սկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպած եփած: - 121. և կերակուր՝ հաւ զիրպած եփած ի բանի պահէ: - 122. Ապա թե հիւանդին զօրութիւնն սկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիսոսամ եփած: - 127. և կերակուր հաւու ձագ տուր՝ պարկեշտ համեմնով – 130. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծուէ և յաղի իրաց, հաւ եփած կամ խորված - 147.

ՀԱԻԱՆ – ա՛ն մէկ մին ի յաղ ջրերոյտ, և արկ ի հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի, և հար հաւանի կոթովն աղէկ - 101. աղա ի հաւանն ընդ իրար - 148.

ՀԱԻԱՍՏԱՐ – զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար - 38. և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնեն և չորացնեն զնարմինն շատ: - 40. և իւր կաթն իսպիտակ և հաւասար լինի – 41. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար – 57. զի այն^a որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն^a որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաշաք: - 58. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. Ապա այն ջերմն^a որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ գոր ասացաք ի յայլ նիթերոյն, այլ հաւասար լինի իւր պնդութիւն և դիժարութիւնն: - 64. Ապա այն դէմն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի և թողու: - 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէիս ջերմն, ոչ յաւելնայ և ոչ պակասի: - 65. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ և բովէ: - 84. և իւր բորբոսն հաւասար ընդ ամենայն երակսն մարմնոյն լինին - 90. վասն այդ պատճառանացդ անուանի երկու տետռատէօս, որ չեն հաւասար - 90. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու գստածումն և զդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջուայր արա: - 103. այս ջերմն ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Եւ երկրորդ դէմն այն է, որ եսկու նիւթ հաւասար լինին – 110. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մէկն մէկայլին, պատեհ է որ նոյնպէս և գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն – 111. և զայլ զամենայն ցեղ գստածումն հաւասար առնել: - 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և պալղամն ... տո՞ւր զպատասկի ջուրն սրքնճուպինով և վարդմարապով – 111. ապա ա՛ն զյիստակ տոփտէօսին դեղերն, նոյնպէս և զյիստակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի բան տար: - 111. Ապա թէ մաղձն և պալղամն հաւասար լինի, նոյնպէս և գստածումն հաւասար արա – 113. զդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն, հաւասար ի բանի պահէ, օգտէ: - 113. Ապա թէ տեսանէ՞ որ նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն, և հաւասար լինին ... զիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 139.

ՀԱԻՍՏ – մեկն որ հոգայ մարդն վասն բարոյ և առաքինութեան, գերդ վասն հաւատոյ և ուսման և այլ ամենայն բարեգործութեան - 18.

ՀԱԻԱՔԵԼ – և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառոտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. և գերեք ազգ ջերմանցս միայն հաւաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն. և գոզին գոյնն խիստ դեղին և եփած, զի տաքութիւնն ի ներքս հաւաքեցաւ և վառեաց զջերմն: – 12. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ, և վայր մի ի ներքս հաւաքի: - 16. այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի, և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և արմատ առնու – 19. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն - 33. զամէնն հաւաքէ և հոկնայ արա – 45. կամ ի կուրծքն ժողովի, և խոցացնէ զտեղիքն՝ ուր հաւաքի – 48. զայս զամէնս հաւաքի, և հարիրայ արա – 50. և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի, որ ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն – 53. Եւ մէկայլ պատճառ այն է, որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի, և հանապազ յինքն գիճութիւն հաւաքած լինի – 53. զայս զամէնս հաւաքէ, և ջրով եփէ – 54. Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, զայն տեղիքն շառոտէ, և զաւեր արոյնն հան - 75. պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, որ ի մարմինն հաւաքի – 130.

ՀԱԻԱՔՈՒՄՆ – Հաւաքումն համառոտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1.

ՀԱԻԻՃՆ – և զգարեջուրն ի բանի պահէ իւր հաւիճնովն, օգտէ: - 25.

ՀԱԻԿԻԹ – Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ գերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ – 148. դու տո՛ւր զինքս թերխորով հաւկթով – 150.

ՀԱԻՉԱԳ – Այլ զկերակուրն թեթն և շուտահալ ուտէ, որպէս հաւձագ և տուռած և տէհուճ, և որ նման սոցա – 23. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր, օգտակար է: - 26. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի, գերթ սիսեռն ... կամ հաւձագ տապկած: – 26. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմնով – 27. և կերակուր պարկեշտ ուտէ, գերդ հաւձագ և ուլի միս – 28. և կերակուր հաւձագ խորված, և ձուի դեղնուց ... օգտեն աստուծով: – 33. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ փերճկոկած գարով ի բան պահէ - 46. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ ... կերակուր հաւձագ տուր - 98. և կերակուր հաւձագ տուր նռան ջրով: - 106. տո՛ւր կերակուր զիրպած, և հետ այնոր հաւձագ զիրպած - 113. հաւձագ տուր և տուռայճ, օգտէ: - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր – 124. և տուր թոչնոյ միս, գերդ տուռայճին, և տահուճին, և սալամու, և հաւձագ – 125. և կերակուր հաւձագ տուր՝ տաք և պարկեշտ համեմնով եփած: - 131.

ՀԴՈՒԴ – Ա՞ն փենիտ շաքար, և աղ, և հղուղ, և պախրու լեղի - 67.

ՀԵԼԵՆԱՅԻ – Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց – Ա.

ՀԵԼԻԼԷ – ապա թէ առնուս դեղին հելիլէ տասն դրամակշեռ ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. տե՛ս նաև ՀԱԼԻԼԱՅ գլխաբառը:

ՀԵԾՆԵԼ – Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և զտասան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125.

ՀԵՂ – Ա՛ն դոմի կտի ձեթ ... և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն. և ըստ հիւանդի ուժոյն՝ երկու երեք հեղ: – 23. Եւ իւր թպտիրն այն է՞ որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ – 25. Եւ ամենայն օր երկու հեղ զմարմինն օծնէ - 34. և արա գայդ յաւուրն երկու հեղ – 42. բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց

որ ամեն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս - 43. Եւ ա՞ն փերճոկած ուր աղընձած, և հեղ մի եփէ - 45. Իւր ստածումն այս է՞ որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ – 47. Եւ ամեն օր երկու հեղ ի յաւազանն մտնէ – 55.

ՀԵՇՏ – և այս ցեղիս ստածումն հեշտ լինի և շուտ: - 37. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54. Ինքն հեշտ է և կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. և վասն այդ պարկեշտութեան հեշտ եփի և դիւրաւ արձակի: - 57. և հեշտ բորբոսի, զի գիճային է - 59. և երկրորդն ի հեշտ և ի դիժար բորբոսելոյն լինի նիւթն – 59. զի նիւթն շուտ արձակի և հեշտ էլանէ: - 60. Ապա այն դէմսն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ, և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն – 65. Իսկ ես այդ իրացոյ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի – 136.

ՀԵՇՏԵՓԵԱՅ – և պատրաստեցո ի կերակրէ, յորժամ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, և հիւանդութիւնն հեշտեփեաց - 99.

ՀԵՇՏՈՒԹԻՒՆ – և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ լինի - 57.

ՀԵՏ՝ / նխդ. / – Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի: - 11. և հետ այնոր ի բան տանել զայն իրվին՞ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան - 14. Ապա հետ այնոր տե՞ս եթէ ջերմն եփեցաւ և պակասեցաւ, եթէ ոչ – 14. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գէր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. և հետ այնոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով – 24. և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրհնդով և սրքնճուպինով - 25. և հետ այնոր փութով զարեփոխինտ կերակրի շաքարով - 26. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ զարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ի բան պահէ – 30. և հետ այնոր խաշխշի շարապ և մանուշակի շարապ տուր - 30. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրհնտոյ ջուր և նռան շարապ ի բան տար – 32. Եւ այս ցեղս լինի՞ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... և խօխն՝ որ հետ հազին զայ – 36. զի ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ, և են

նոքա կարգած մէկ հետ մէկի: - 36. լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ, հետ շատ ստածելոյ և դատելոյ: - 37. ապա թէ հետ աւուր կամ երկու իշու կաթն տուր խմելու: - 41. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. դու տուր հետ թանին գայս դուրսս- 43. և տուր հետ թանին: - 43. այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի, և հետ գուգամին, կամ հետ շատ նուզլայի, որ ի գլխոյն իջանէ, կամ հետ յերկարօրեյ հազի – 49. այս ջերմն՝ որ հետ թոքին խոցնալոյն լինի, և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի – 53. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ գուգամի ... և կամ հետ երկարօրեայ հազի լինի ... որ զթոքս կամ զխոչակսն խոց առնէ: – 54. զի երակաց մարմինն պինտ լինի. քաշել հետ օրաց որ եփէ բնութիւնն և արձակէ – 58. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք գափիմեռինսն՝ որ է պալղամին ջերմն – 62. Ապա հետ այսոր յիշենք գտոխտօսն, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն – 62. Ապա հետ այսոր յիշենք գտոխտօսն, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն – 62(չկա). և ապա հետ այսոր նշան տամք գտետոռատօսն – 62. Իսկ նշաննին^ա որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ^ա այս են՝ որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին, և խնձորքն - 66. և խարծիլի քամուքս տուր հետ նռան ջրի: - 69. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի, որ մաշարայ կոչի ... յառաջ արին հան ըստ ուժոյն – 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի, որ խումրայ կոչի: - 72. և հետ երկու պահու սրքնճպին առնու նռան ջրով – 73. ապա հետ այնոր ա՛ն զխթոր^ա որ ի քացախն թրջած լինի - 73. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ հետ այտոցին լինի - 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^ա որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի – 74(չկա). և հետ այնոր մարհամով ստաշէ – 75. Ապա թէ հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. և վասն այդ պատճառանացդ յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. և այլ պատրաստեցո^ա որ հետ ելթն աւուրն որ չլուծանես գրնութիւնն: - 77. և գմարմինն շատ ի հանկիստ պահէ, և ի բաղանիս մտելն՝ շատ հետ կերակրին լինի և ի կշտելեց: - 80. և հետ այն տաքութեանն գիճութիւն լինի - 81. Եւ հետ այն գիճութեանն սրութիւն լինի - 81. ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն, և ոչ հետ չորեքտասան աւուրքն, ապա

զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. և տո՛ւր ամէն օր մի դրամ հէտ մեղեր սրքնճուպինի: - 85. Ապա թէ հազ լինի, տո՛ւր հէտ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. ի բան տար զխիստ տաք դեղերն, զերդ օշինդրին կուրսն հէտ տակերոյ ջրին – 85. Եւ հէտ այնոր ա՞ռ սնուցած մանիշակ, և ընդ շիրիխիշտն խառնէ և տուր: - 86. Ապա թէ հէտ այս ջերմանս գոզն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն, և հէտ այնոր սրքնճուպին տուր, օգտէ: – 87. Իսկ երբորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հէտ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ – 91. Եւ ի նոպային սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի, և հէտ պակաս ժամու մին՝ ահաւոր և ուժով լինի և փոփոխական – 91. Ապա հէտ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով և դեղին հալիլէի ջրով - 95. և հէտ երեք պահու և չորք պահու տո՛ւր զկերակուրն – 96. և հէտ երկու պահուն տուր զգարեջուրն հովցուցած և մուգ նռան ջրով. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տաս – 104. և հէտ այնոր գարեջուր տուր – 105. և հէտ այնոր զբնութիւնն լուծանէ մրգաջրով – 108. և հէտ այնոր ա՛ռ մազտաքէ և ծխանելիք ... և ի բանի պահէ – 112. տո՛ւր կերակուր զիրպաճ, և հէտ այնոր հաւձազ զիրպաճ – 113. Բայց կան նշաննի^ա որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան^ա որ հէտ ջերմանն լինին - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հէտ ջերմանն հանդիպեցաւ՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. և ի հիւանդութեան ի վերջքն՝ իւր գոզն սև լինի, զի եփեցաւ սև մաղձն, որ է սաւտայն, և իջանէ հէտ գոզին – 115. Եւ հանապազ հէտ այդ ջերմանդ փայծաղնացաւորթին լինի - 115. և ապա հէտ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ - 118. Ապա հէտ երեք շաբաթու տուր հաւու ձագ և տուռայճ, և տահուճ. ապա հէտ քառասուն աւուր տուր տարեկան ոչխարի միս: - 120. և հէտ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ ի բանի պատէ: - 121. և հէտ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր - 125. և հէտ այտոր զթիրեաքն տուր – 126. և հէտ նոպային ի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ - 127. և հէտ այնոր գտաքութիւնն ի դուրս ցուցանէ – 127. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հէտ եւթն աւուրն ըռնանդին կուրսն տուր – 128. զանգժատի մաճունն տուր ... Եւ հէտ այնոր սնուցած վարդ մեղրով - 128. և հէտ այնոր յամենայն երկու օր ի բաղանիս մտո – 133. Եթէ հէտ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ առ – 123. Ապա թէ հէտ այս ջերմանս ի

մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն - 133. Ապա հետ / գրքում՝ հոտ / քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն – 141. և դեղին հետ ի հովէ պատրաստ կենայ – 147. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին, զատ ի բանջրէն՝ և ջեր կենալ – 147. և թէ լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, գդալ մի պգրդատուն և ըռահնի հունդ բովիրէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք տարպայ – 150.

ՀԵՏՏ / մակբայ / – Ապա թէ չուտէ կերակուր, տուր զգարեջուրն երկու հետ – 105. և զայդ շատ հետեր արա – 125. և զայդ տուր հետ մի քանի: - 133. և հետ շող ճուլապ խմէ – 148.

ՀԵՏԵԻԱԿ – Վասն միօրեայ ջերմանն որ ի խոնճենալոյ լինի կամ ձիով կամ հետևակ: – 28.

ՀԵՏԵԻԵԼ – և ընդ մարմնոյն շինուածոցն հետևի ջերմն – 5. Եւ այլ զայս գիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետևին: - 140.

ՀԵՏԵՆ – ի յառաջին օրն տուր կէս լիտր, և հետէն յաւելցուր ի կաթն ըստ ուժոյն հիւանդին – 41. դու հետէն առ զջուրն – 44. Եւ այլ պատեհ է՞ որ ի ձեռսն և ի յոտներն կապք առնես պինտ ... և հետէն թուլացո և պնդէ: - 69. և հետէն պաքսիմատ կեր: - 96. և ի յայս ջերմս պատեհ է որ հետէն սրքնճպին խմէ – 101. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ, և բնութեանն զօրութիւնն հետէն վատուծի և պակասի - 135. զի հետէն աճի հիւանդութիւնն: - 135. զի բնութիւնն հետէն եփէ և հալէ – 135. Եւ իւր սահմանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի, և հիւանդին մարմինն հետէն թեթևութիւնն և դուրութիւն լինի: – 135. բայց հիւանդութիւնն հետէն զօանայ և աճէ - 135. և հիւանդին ուժն հետէն պակասի – 135. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. և հիւանդին զօրիութիւնն հետէն պակասի – 137. և հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ – 137.

ՀԵՐԱՑԻ – Մխիթարայ Հերացոյ ԲժՇԿԱԿԱՆ – Ա. Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց - Ա. Մխիթա Հերացոյ ՋԵՐՄԱՆՑ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ – 1

ՀԵՐԻՔ – պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ - 112.

ՀԵՐԻՔ ԱԾԵԼ - պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ - 112.

ՀԵՐՁԵԼ – Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերական - 63.

ՀԵԻՔ - Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցներքսէ մարմնոյն լինի, զերդ սարսամն, և կողացաւորիւնն, և հնքն... և զիրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142.

ՀԸՆԴԻԿ – տէ՛ս ՀՆԴԻԿ

ՀԸՆՏԻԿ ԱՂ – տէ՛ս ՀՆԴԻԿ ԱՂ

ՀԸՆՏԻՊԷ – տէ՛ս ՀՆԴԻՊԷ

ՀԻՄԱՍՎԱՐ – Եւ զայդ Հիմասվարայ որդին ասաց – 121.

ՀԻՄԱՍՎԱՐԱՅ ՈՐԴԻ – Եւ զայդ Հիմասվարայ որդին ասաց – 121.

ՀԻՄՆ – եղին հիմն և կանոնք բժշկական արուեստին – Բ. և ինքն որպէս հիմն է այլ նիւթերոյն - 62.

ՀԻՆ – նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետացն – Բ. և ի զինոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին զինոյ – 16. զայս ամենս յիրար խառնէ, հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ, շատ օգտէ – 24. այս ցեղ հալմաճ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ ... և այնոր որ հին հազ ունին - 40. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման - 85. և յինքն հին կտաւ քթան թաց, և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106. իւր ստածումն այն է՝ որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Ապա թէ ջերմն հին լինի ... սուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133. Լոքին դուրսն, որ օգտէ

լերդին, և կալուածոցն ... և ի լերդն ի հին տաքութեանն – 145. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ի հին տաքութենէն, և ի յարականէն – 146.

ՀԻՆԳ, ՀԻՆԿ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի – Բ. Ա՛ն փերփերանի հունդ հինգ դրամ – 51. Ա՛ն ... տապաշիր, քիթրէ, և նշաստակ հինգ հինգ դրամ – 51. Ա՛ն ... զուփայ հինգ դրամ – 52. և հինգ լիտր ջուր արկ ի վերայ – 52. Ա՛ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ – 52. զայս զամէնս եփէ հինգ լիտր ջրով – 52. Ա՞ն ... սպիտակ տուղտ ի կտաւի ծրարած հինգ դրամ – 52. Ա՛ն ... քիթրէ հինգ դրամակշեռ – 78. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ. և այլ կայ^ա որ յամէ հինգ պահ - 88. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^ա յառաջ քան զնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Ա՛ն կարմիր վարդ, և թառանկալին հինգ հինգ դրամ – 104. Ա՛ն տապաշիր հինգ դրամ – 105. Այլ գիտացիր որ այս ջերմս հինգ դէմս ունի: - 116. Ա՛ն դէղին հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզէն հանած և ձարձատ արած հինգ հինգ դրամ – 117. տուր ... և ասփուրի հունդ աղացած հինգ դրամ – 117. Ա՛ն կարօսի հունդ, և անիսոն ... և նանխաւայ հինգ հինգ դրամ – 118. ա՛ն ... հնտիկ ադ հինգ դրամ – 118. յամէն հինգ օր տուր զայդ հապն. օգտէ: - 118. Ա՞ն ... սենեմաքի, և մարուխի տակ հինգ հինգ դրամ – 126. մէկն ունի զնոպայն յամէն հինգ օր – 129. իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն զայ նոպայն: - 131. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ – 144. Ա՛ն ... սիրակ նուշ հինգ դրամ - 146. ա՛ն սենեմաքի հինգ դրամ. ձարխոտ, և թորթ հինգ հինգ դրամ – 147. ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ – 148. ա՛ն ... զանճապիլ, քիթրէ հինգ հինգ դրամ: - 149. Ա՛ն .. դարիսոն հինգ դրամ – 149. երբ ի պէտս արկանի ոք յայս ցաւերս, առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝ առնու ուժով, հինգ դրամ – 149.

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ – Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն ... հինգերորդն^ա երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի – 116. և ի հինգերորդ օրն զայ իւր նոպայն: - 131. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... հինգերորդ՝ զաւուրքն հիւանդին – 143.

ՀԻՆԳ ՀԻՆԳ - Ա՛ն ... տապաշիր, քիթրէ, և նշաստակ հինգ հինգ դրամ – 50. Ա՛ն կարմիր վարդ, և թառանկալին հինգ հինգ դրամ – 104. Ա՛ն ... դէղին հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի

կորզէն հանած և ձարձատ արած հինգ հինգ դրամ – 117. Ա՛ն ... և առուի դաղձն, և նանխաւայ հինգ հինգ դրամ – 118. Ա՞ն ... սենեմաքի, և մարուխի տակ հինգ հինգ դրամ – 126. ա՛ն ... ձարխոտ, և թորթ հինգ հինգ դրամ – 147. ա՛ն ... անխոն, զանճապիլ, քիթրէ հինգ հինգ դրամ: - 149.

ՀԻՆԳՕՐԵԱՅ – Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ ջերմերոյն - 129. Ստածումն և բժշկութիւն հինգօրեայ ջերմանն: - 130. Վասն այն երկու ջերմերոյն՝ զոր հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն – 129. Վասն ստածման և բժշկութեան հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմանն: - 130. Իսկ զոր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131.

ՀԻՆԿ – տե՛ս ՀԻՆԳ

ՀԻՆԿԵՐՈՐԴ – տե՛ս ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՀԻՆՏԻՊԱՅ – տե՛ս ՀՆԴԻՊԵ

ՀԻՏՐԱՅ – Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէս ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի զնոպայն, և օր մի չունի - 113. Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի չառնու - 116. և իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր հիտրաց նոպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց զան և մէկայլ օրն չզան: - 126.

ՀԻԱՆԴ – սա միտրարէ զբժիշկն ուսմամբ. իսկ զհիւանդն առողջութեամբ՝ ողորմութեամբ և օգնականութեամբ արարչագործին աստուծոյ: - Բ. Պատեհ է գայս հիւանդս ի հով տուն պահել – 8. Բայց տես աղէկ որ չիվատուծի հիւանդն – 10. զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար, որ ոչ տաք լինի և ոչ հով: – 14. Ապա թէ զիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց, և զիւր ահոկն ցուցանէ առ հիւանդն, շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, զիտացիր որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակի, և ցուցանէ հիւանդին առողջութեան և բարւոյ նշան: - 14. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զիտենալ եթէ ի յայս պատճառանացոյ, զոր յիշեցաք, յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15. Եւ զայդ ցեղ հիւանդիդ զմարմինն պարտ է զիճացնել – 18. Բայց պիտի որ

ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. Իսկ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն. և ըստ հիւանդի ուժոյն՝ երկու երէք հեղ: - 23. Եւ զհիւանդին խառնուածքն հովացուր զարեջրով և սրքնճուպինով - 24. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, անց որ դատէ զհիւանդն, զստամոքսն զօրացուր նռան ջրով - 25. Ապա թէ գոգն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով, և հիւանդն տկար չլինի, պատեհ է որ երակ առնես: - 26. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր - 26. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի - 32. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն, և կամ զկնի նոպային, հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնու, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր - 33. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճռելով զմարմինն^ա յարտաքս հանէ զինքն: - 33. ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս, մանաւանդ^ա թէ հիւանդն ալնոր կամ ծեր լինի: - 34. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն - 38. իմանայ հիւանդն, և զիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն - 39. հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան զայդ որ ասացաք ... կթել տուր ի վերայ զլիտյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն ... զի այդ կաթներտ խիստ գիճացնեն զհիւանդն: - 42. Ապա թէ հիւանդն չժուժէ կաթն կթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ - 42. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին - 42. և հետէն յաւելցուր ի կաթն ըստ ուժոյն հիւանդին - 42. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով - 44. Ապա թէ խիստ վատուժի հիւանդն, դու մսի ջուր տուր - 44. զի այդ ջուրդ խիստ ուժովցնէ զհիւանդն: - 44. զի հովն օգտակար դեղն է այս հիւանդիս - 47. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն ... և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ - 49. իւր առաջին ստածումն այն է^ա որ ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն - 49. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ ... տո՛ւր զպզրկատունին զլուսայն - 50. Ապա թէ հիւանդն՝ է որ ի կրծոցն արիւն թքանէ, տուր զայս կուրսս որ այժմ գրեմք - 50. և տկարացուցանէ զհիւանդն զերդ հալմաշ

ջերմն– 53. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... հիւանդին մարմինն նիհարանայ, և հազալով
 կակուղ տաքութիւն լինի - 53. զի հիւանդն տկարանայ, և իւր քանն դիժար լինի: - 55. Եւ
 երրորդ պատճառն հիւանդին մարմնոյն շինուածքն լինի – 60. Ջի երբ հիւանդին ուժն
 զօրաւոր լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ երբ ջերման
 նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և
 հանկիստ առնու ցրուի մէկայլ նոպայն – 61. և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի – 61.
 Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ - 61. Այլ որ
 գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն և
 զերկիրն և զժամ - 66. և այլ տեսայ^a որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: -
 66. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդին վատուժ լինի, արին հանել – 66. կարող ենք ճար
 այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան, որ զերծանի հիւանդն: - 66. Ապա
 թէ հիւանդն հազ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր
 մանիշակ - 68. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի ... աղջկան մոր կաթն կթել տուր ի վերայ
 գլխոյն: - 68. Ապա թէ հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68.
 Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ռ խակ ամբրաւի ջուր
 ... ի քիթն արկ - 69. Ապա թէ հիւանդն զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ... ապա
 զարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և
 շատ արին հան: - 70. Ապա թէ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ – 70. Ապա թէ հիւանդն
 երակ չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 75. Եւ այս օգտակար և մեծ
 ստածումն է ամենայն ջերման^a որ ի յարենէ լինի. մանաւանդ թէ հիւանդին զօրութիւնն
 ուժով լինի: - 71. կորուստ գործէ հիւանդին: - 71. իւր ստածումն այն է՝ որ ... և ըստ
հիւանդին զօրութեանն արին թողու – 75. Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն
 հիւանդութեան խափական դիպի, և սիրտն խառնկի, և հիւանդն տապի և շարժակլի: -
 77. զի ընծայի խավաղան, և կորնչի հիւանդն: - 78. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն
 բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ - 80. Մէկ պատճառն այն իրւին են^a որ
 բնութեամբ լինին, որ հիւանդին խառնուածքն հով և զէճ լինին - 80. Եւ երկրորդ
 պատճառն այն իրւին լինի, որ չեն բնութեամբ, զերդ որ հիւանդն իւր ողջութեան
 շատակեր լինի և շատախում – 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ օտար և ի

դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն – 80. զատել՝ թէ շատ լինի վերաբերութիւն՝ որ վատուծի հիւանդն: - 82. զատել՝ թէ տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուծել լինի: - 84. և կերակուր պարկեշտ տալ... որ հիւանդին ուծն չպակասի - 86. և հիւանդին երակսն չարբի ի տաքութենէն, և ոչ տաքութիւնն ի հիւանդէն - 90. Մէկն այն իրուին են^a որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածն՝ որ տաք և չոր լինի - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր, նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել - 91. և հիւանդին փորքն չերննայ նիհարութիւն – 94. զի խարտեշ մաղձն սուր է և պարկեշտ, և չբառնայ զխալատ այնելիքն ի բժշկէն կամ ի հիւանդէն: - 95. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի^o տաս, այլ հանգո զհիւանդն - 95. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Ապա թէ վատուծ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 97. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^a թէ յոր չաք է հիւանդութիւնն, և ի յո՞ր չաքս է ուծն հիւանդին - 99. այլ տո՞ւր կերակուր^a յորժամ գորութիւն հիւանդին վատուծ լինի - 99. և պատրաստեցո ի կերակրէ, յորժամ հիւանդին գորութիւնն ուծով լինի - 99. պատեհ է որ պետ այրնես և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ ... որ զհիւանդին ուծն չբլցնես և քակես – 99. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուծոյն – 99. բայց գնոյն զչաքսն ահոկէ հիւանդին ուծոյն և գորութեանն – 99. Եւ այդ հիւանդիս հանգիստ կալ և խաղաղ^a խիստ օգտակար է - 99. և հիւանդն կարող է՝ որ վերցնել կարէ – 101. և ըստ հիւանդին գորութեան արիւն թողու – 102. Եւ այլ յարեցի՞որ ի յուժ հիւանդին, ի ժամն, և ի տարիքն – 103. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին – 104. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր, կամ զդամոյնի ջուրն մէն, որ չճանդրէ ի վերայ հիւանդին – 104. և հիւանդն մէջ ընդ մէջ ընդ վայր խօսի – 105. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. և զհիւանդն ի հով տեղի և ի հով տուն կենալ: - 106. և այն օրն խիստ դատէ զհիւանդն – 108. և հիւանդին գորութիւնն ուծով լինի – 109. երբ վերանայ իւր տաքութիւնն, ահոկէ հիւանդին – 110. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպաճ – 112. ապա թէ հիւանդին գորութիւնն ուծով լինի, պատեհ է որ

զգարեջուրն մէն հերիք ածէ - 112. հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի – 114. հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^a – 114. նա վասն այդ պատճառանացոյ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115. և հիւանդին մարմինն մաղձային լինի, կամ հիւանդին մարմինն շատ արիւն ընծայէ – 115. և հիւանդն չէ մահուան – 115. որ երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել - 115. և հիւանդին ծարաւն սակաւ լինի – 116. և հիւանդն պալղամիկ լինի – 116. Եւ այլ զայդ նուսխատ յաւելցո ըստ հիւանդին ուժոյն: - 117. զամէնս մտպուիս մին եփէ, և տուր ըստ հիւանդին ուժոյն: - 119. Այլ երբ գհիւանդին գհանդերձին դղացկանի հագցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հագցնես^a առանց լուանալոյ^a օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և գհիւանդին զամէն մարմինն օժանես, օգտէ այն ջերմանն՝ որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի - 121. և ըստ հիւանդին ուժոյն արիւն հան – 121. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. ըստ կարեացն և ըստ հիւանդին ուժոյն արիւն հանէ – 123. ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ երակ առնուլ: - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր: - 123. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ – 126. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի, նա յաւելցան ջերմերն, և յիրար կցեցան, և եղան մի՝ ջերմ մի յար, և սպանին գհիւանդն: – 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. Եւ յիւր ստածումն պարտ է որ գհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ – 127. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիսռամ եփած: - 127. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտայիկ բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր – 128. և հիւանդն ծարաւ անկանի – 128. և գհիւանդին զօրութիւնն և զկերակուրն պարկեշտ արա – 130. յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ^a ըստ ... հիւանդին զօրութեանն – 131. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր – 131. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառան միս տուր - 130. զմէկն առջն հիւանդին դիր, և զմէկայլն յետնն. և գհիւանդն ծածկէ և զջուրն - 133. և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն, և հիւանդն չզգայ և չիմանայ ոչ ինչ իրք զկատարելն: - 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, որ հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^a

որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. և հիւանդն ի հիւանդութենէն բարով ի դուրս գայ: - 135. և հիւանդին մարմինն հետէն թեթևութիւնն և դուրութիւն լինի: - 135. և հիւանդին ուծն հետէն պակասի - 135. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի - 136. Զի հիւանդն աւելի ի կատարեալ ժամանակն մեռանի - 136. և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն - 136. նոյնպէսն զհիւանդութիւնն նորէ և կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի ... կամ վախցնեն զհիւանդն, կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ՝ գոր ատէ հիւանդն: - 136. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորէն ի վերայ հիւանդին: - 136. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց, մանաւանդ երբ հիւանդութիւնն դժար լինի և ծանր, և հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուծ: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ, և հիւանդին ուծն զօրաւոր, նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ ... ժամանակն լինի: - 136. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուծ, պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ գոր ուծ տան հիւանդին - 136. և այն դալատն կամ հիւանդէն լինի, և կամ ի բժշկէն, և կամ ի հիւանդին ի ծառայեականացն: - 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ՞ կերակրելով և ըմպելով ... նա նոր նիւթն ընծայէ, և նոր հիւանդութիւն կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. և վնասակար իրք լինի հիւանդին - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուծ լինի և տկար ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն - 136. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ լինի: - 137. պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ - 137. ի հիւանդին մարմինն ծանրութիւն անկանի, և հիւանդին զօրութիւնն հետէն պակասի - 137. պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ, որ հիւանդին ուծն չզլորի և կորնչի - 137. և հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ - 138. հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն իմանայ - 138. հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ - 139. և զթեթևութիւն հիւանդութեանն հիւանդին, և զծանրութիւն ... տեսանէ բժիշկն - 139. և ի հիւանդին մարմինն չլինի թեթևութիւն - 139. և հիւանդին մարմինն բակաւ թեթևութիւն և հանգիստ լինի - 139. և մէկայլն այն է, որ զիտենայ զհիւանդին զկերակրոյն զչափսն: -

140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ գհիւանդին գերծանիլն և զապրիլն – 141. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ ... մանաւանդ երբ հիւանդին ուծն պակասի: – 141. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է – 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր – 141. կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն – 141. կարիք ունի հիւանդն ուծ առնուլն – 141. և հիւանդին զօրութիւնն պակասի – 142 Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն ... և ի հիւանդին մարմնոյն և ի կերպէն – 142. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն պակասին – 143. Իսկ գիտենալն ի հիւանդին շարժելոյն այն է, յորժամ տեսանեն գհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուծով լինի ... այդ ամէնս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ – 142 Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն պակասին – 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ ... այս ... նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա պարտ է բժշկին[՞] որ այս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ, որ չխալտի ի հիւանդին ի ստածումն և ի բժշկելն, և գհիւանդն վնասէ - 143. Վասն եթէ քանի դիմօր մարթի բժիշկն գհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143. Պարտ է բժշկին, որ գհիւանդն ծառայէ, որ զղէմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... հինգերորդ՝ զաւուրքն հիւանդին ... ութերորդ՝ զաշխարհն իմանալ՝ ուստի հիւանդն է. իններորդ՝ զսովորութիւն հիւանդին. տասներորդ՝ զուծն և զօրութիւն հիւանդին – 143. Թէ չօգտէ դու այլ մի՛ մնար հիւանդին: - 150.

ՀԻԻԱՆԴԱՆԱԼ – Ապա հիւանդանայ և ներքսի անդամունքն և զնոյնդ առնեն – 13.

ՀԻԻԱՆԴԱՐԱՐ – Եփած աֆթիմոնն տուր, որ զմարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբէ – 121. բայց վերաբերութիւն արա՛ սրքնճպինով ... որ ստամոքսն ի հիւանդարար նիւթէն սրբէ: - 122. Իսկ սկիզբն թեթն մտպուխ տաս ... որ մարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբի

– 123. և գոզին յորդորիլն իջուցանին զհիւանդարար նիւթն – 131. զի հիւանդարար խլտն եփի, և սակաւ սակաւ արձակի ի մարմնոյն: - 142.

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ – որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - Բ. և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ ազգ հիւանդութեանցն: - 2. Եւ ոչ մի փոքր ի հիւանդութեանցն դիպելոց. զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. Իսկ առաջին պատճառն այն է՞ որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ հիւանդութեանցն: - 2. ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի - 2. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն՞ որ խափանին ի ջերմերոյն և իյայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ ... և զիւր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ– 4. Իսկ այս հիւանդութիւնս շոյտ յաղթէ լերդին – 7. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն զլուխքն չէ ... մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած զարին եփած նօսր - 14. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, գիտացիր որ հիւանդութեան զլուխքն կայ և արձակի – 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, գիտացիր որ հիւանդութեան զզլուխքն կայ և արձակէ - 14. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովքն բժշկի – 15. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի, որ հիւանդութիւնն շուտով արձակի - 20. զիւր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի - 29. Ի սկիզբն հիւանդութեանն երակ առնու կամ ապիկիս արկանէ – 29. զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի, և խիստ հիւանդութիւնն դժարանայ: - 29. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան զզլուխն պարկեշտ դեղերով լուծամար ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն՞ որ հիւանդութեան զլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն, և յերկարօրեայ ելնդին, և տաք հիւանդութենէրն – 35. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն՞ որ չունի տաքութիւն՞ ձերոց

հիւանդութիւն: - 36. իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հաստեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն – 36. գոր Փիլիպպոս բժշկապետն ծերոց և ակնորաց հիւանդութիւն անուանէ: - 40. և հիւանդութեան վիճարն ձիթոյ նման լինի գունովն և վաթելովն: - 40. Եւ իւր գոզին նշանն այն է՞ որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշէղ և զքերուքս լինի- 40. գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ, և ազատ յամենայն ցեղ հիւանդութենէ – 41. Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դժար լինի - 49. Փօլոս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի – 49. ապա ի յառաջ քան զայն՝ որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. այս երկու հիւանդութիւնս հակառակ են միմեանց – 53. ապա վասն այդ պատճառանացդ այս հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. սպեղանիք ի բանի պահես, որ զհիւանդութեան զգլուխքն հալելով արձակէ – 54. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի – 54. Ապա թէ այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու – 53. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի ... հիւանդն տկարանայ, և իւր բանն դիժար լինի: – 55. դու երակ առ_սկիզբն այս ջերմանս, յառաջ քան որ յաւելնայ հիւանդութիւն - 66. այլ սկիզբն հիւանդութեանն առ զերակն: - 66. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն ... պատրաստ՝ որ չառնուս երակ - 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարել ժամն հիւանդութեան երակն առին, և մեռան շատք – 66. կարողք ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան – 66. երակ առնուլն և արիւն հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Իւր նշանն այն է՞ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան զլուխք լինի, այտոց առնու - 73. իւր ստածումն այն է՞ որ երակ առնու ըստ հիւանդութեան -75. Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77. Բայց ի հիւանդութեան սկիզբն դամոյնով և յունապով և թառանկուպինով, և այլ պատրաստեցո՞ որ հետ երթն աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: – 77. Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն – 77. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի՞ արգիլես, մանաւանդ ի հիւանդութեան սկիզբն - 82. Եւ այլ պատրաստ՞ որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս - 83. զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ և բովէ: - 84 և կերակուր պարկեշտ տալ... որ հիւանդին ուժն չպակասի, մինչև հիւանդութիւն ի վճար գայ: - 86. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս

սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով, և ի վերջն հիւանդութեանս զթրջած սապոն – 89. Իսկ այն իրուին^ա որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են. որ են այսոքիկ. հիւանդութիւնքն և պատճառնին, և պատահմունքն: - 93. և այլ մի^օ խիստ հովցնես, զի հաստցնես զնիւթն, և յամեցնես զեփիլն, յերկարեցնես զհիւանդութիւնն: - 95. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր - 98. Եւ զայս կանոնքս, զոր ասացաք, պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. և հիւանդութիւն լինի՝ որ խիստ դժար եփի: - 99. պատեհ է որ պետ այրնես և ջանաս ... որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես – 99. Զի ուժն յերկաօրեայ ժամանակի պետս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և էփէ: - 99. Բայց զնոյն զչաքսն յամեցնէ զհիւանդութեանն զեփիլն: - 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^ա թէ յոր չաքս է հիւանդութիւնն - 99. և պատրաստեցո ի կերակրէ, յորժամ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, և հիւանդութիւնն հեշտեփեաց - 99. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ եփելոյն – 99. Այլ զայս ջերմանս տէրն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն: - 99. Ապա թէ յերկար քարշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր գարեջուր՝ որ եփած լինի ըռզիանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն ... տո՛ւր վարդմարապայ – 102. Իսկ եթէ յերկարանայ այդ հիւանդութիւնդ, ապա տո՛ւր զսապոն՝ զոր ըռզիանի ջրով ... թրջած լինի – 102. Ապա թէ աւեր արիւնն զօրաւոր և յաղթող երննայ, պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն – 102. տե՛օ թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն ... որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - 103. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, Բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^ա որ զիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել - 106. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի^օ տաս – 107. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի բանի պահէ – 108. Ապա թէ զլուխքն հիւանդութեանն որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել - 108. Ապա թէ զլուխքն հիւանդութեան ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ -108. Ապա թէ հիւանդութեան զլուխն ի ներքս ի յերակսն լինի, տո՛ւր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն – 108. Ապա թէ հիւանդութիւն խիստ լինի ... երակ առ – 108. Եւ երբ հիւանդութիւնն ի

վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով - 112. Ապա թե հիւանդութիւնն ուժով լինի, գսապոին հապն տուր, որ զբնութիւնն լուծանէ, և գհիւանդութեանն զգլուխքն ի մարմնոյն իջուցանէ: - 112. Ապա թե հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տո՛ւր զղափթին զկուրսն սրքնճալինով - 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպաճ տուր - 112. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՞ւր կերակուր զիրպաճ - 113. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան գհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել - 114. Եւ իւր գոզին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում. և այտոր պատճառն սաւտային հիւանդութիւնն լինի - 115. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոզն սև լինի - 115. և երբ եփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին երակ առ ի բարսիլիկէն - 116. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տերն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով և աղով - 117. Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի, երակ առ - 119. Եւ այլ զոր ի բան տանիս ի յայդ դեղերոյս՝ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՞ տաս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն, և ի լման եփած լինի: - 120. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. բայց սրայելացին ասաց՝ թե խոզին ոսկրն փորձեցի, և գտայ որ օգտեց ի հիւանդութեան ի վերջքն: - 121. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թե ... ո՛րն է պատճառն՝ որ զջերմն արար - 122. զի հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. իւր ստածումն այն է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս - 123. Եւ զայս զամենս՝ զոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: - 125. Ապա երբ գիտենաս որ հիւանդութիւնն կատարեցաւ, պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկէշտ այրնես - 125. Եւ երբ տեսանես զնշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛ ...բայց ի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն եփած լինի: - 125. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան զայն՝ որ գհիւանդութիւնն կատարի, գհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ որ

հիւանդութիւնն կատարէր – 126. և երբ հիւանդութիւնն եփած լինի, պահետ է գայս դեղերս ի բան տանել: - 127. Եւ իւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ զօրութիւնն չտկարանայ և անճարակէ, որ յերկար հիւանդութեանն զօրութիւն պիտի – 127. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա – 128. և ի յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ, որ զհիւանդութեան գլուխքն ի մարմնոյն սրբէ: - 128. տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ զղափտին կուրսն ... և զոր ինչ նման են սոցա, որ հիւանդութեան նիւթն ընդ գոզն իջանէ – 130. զի սոքա այլ յերկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն, որ գլուխքն են այս հիւանդութեանս: - 131. ստածումն այն է՝ որ յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՝ ըստ տաքութեանն – 131. Պատեհ է ի հիւանդութեան յառաջքն որ զբնութիւնն կակղցնես, և տաս աֆթիմոնն ջրով եփած – 133. և այս ջերմս ի տաք հիւանդութեանն ի վերջքն լինի ընծայել – 133. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. Զի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին, և չորս սահմանս: - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^a որ զիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Նոյնպէս և իւրովն զիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և գայն՝ որ յերկարօրեայ. և զնիւթին զեփիլն, և չեփիլն, որ է գլուխքն և նիւթն հիւանդութեան: – 134. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք – 134. և իւր սահմանն այն է^a որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. և բնութեանն դեռ լինի սկսել զհիւանդութեան զգլուխքն ի յեփել: - 134. և այս բաժինս անտիճելով և կողոմելով չգայ ըդորդ. զի դեռ հիւանդութիւնն զինքն ի լման չլինի ցցուցել: - 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն – 134. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 134-135. Եւ իւր սահմանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ. և ուզէ^a որ եփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ, բայց տկարանայ և ձանձրանայ, և չիկարէ ի լման եփել, զի հետէն աճի հիւանդութիւնն: – 135. Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ^a եփել զհիւանդութիւնն, բայց հիւանդութիւնն հետէն զօանայ և աճէ - 135. Իսկ երրորդ

Ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ, և նշաննին ի յերևան գան, որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի, կամ հիւանդութիւնն բնութեանն - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեալ^a և այլ չաւելնայ - 135. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու - 135. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի - 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն, և երթայ մինչև ի վճարն. որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթէ ի լման, և հիւանդն ի հիւանդութենէն բարով ի դուրս գայ: - 135. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի - 135. Իսկ բժշկին պարտ է քննել և իմանալ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն - 135. և մեկայլն՝ որ գիտենայ գտուն և զերկարօրեայ հիւանդութիւնքն: - 136. զատել^a թէ այլ նոր հիւանդութիւնն գայ յերևան - 136. և նոր հիւանդութիւնն կրկնէ ի վերայ հիւանդին - 136. նոյնպէսն զհիւանդութիւնն նորէ և կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին - 136. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց. մանաւանդ երբ հիւանդութիւնն դժար լինի և ծանր - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ, և հիւանդին ուժն զօրաւոր, նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի - 136. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի ծար տանել: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուժ լինի և տկար, և հիւանդութիւնն զօրաւոր և ուժով, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ լինի: - 137. Յորժամ հիւանդութիւնն երրորդ ժամանակն և կատարեալ հասանի, պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ - 137. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի, և հիւանդութեանն եփելոյն խափանի և ի գատ կենայ: - 137. Ապա թէ գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար կամի քաշել, պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ, որ հիւանդին ուժն չզլորի և կորնչի, զի հիւանդութիւնն

ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման կատարիլն, և ի պակասիլ հիւանդութեանն, եթէ զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք. մէկն՝ հիւանդութեան բնութիւնն. և երկրորդ՝ պատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանն լինին. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ գհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփելն լինի, որ է նիւթն: - 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի - 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն ի պակասել և ոչ ի յաւելնալն, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ, և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն, որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն ... հասաւ: - 137. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն զլիսացաւորին հանդիպի, և ոմանց խելքն աւերի ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 138. Ապա թէ ... հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ, ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ^ա որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին ... ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն, և հիւանդութիւնն դէմս ի յաղէկն դնէ, ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ - 138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն յերկրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138. գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ - 138. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլ հիւանդութեանն: - 138.

Ապա թե հիւանդութիւնն ի նոպայով ջերմերոյն լինի, պարտ է բժշկին՝ որ գայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: Նոյնպէս և գլուխալոյն զչափսն ... և զթեթևութիւն հիւանդութեանն հիւանդին - 139. Եւ այլ գայս գիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետևին: - 139. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինի. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն ... պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի - 140. վասն այդ պատճառանացդ շուտ եփի նիւթն, և շուտ արձակի հիւանդութիւնն: - 140. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն - 140. զի յերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացդ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն - 140. վասն այդ պատճառանացդ իւր եփելն յերկար քաշէ, և հիւանդութիւնն յուշ արձակի: - 140. նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու իրք են - 140. մէկն այն՝ է որ բժիշկն յառաջագէտ լինի գայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի - 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. իսկ ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, իւր ողջութեան պատճառն եփիլն է խլտին, և արձակիլ: - 140. Ապա պարտ է^a բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն - 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն, յորժամ եփի հիւանդութիւնն, և արձակիլ առնու: - 140-141. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի - 141. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն - 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուժ առնու և զհիւանդութիւնն եփէ և արձակէ: - 141. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն, և խափանի ի հիւանդութեանն ի յեփելոյն դադարի և ի գատ մնայ: - 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն - 141. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն ... կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն- 141. զի

ուժովն կարէ գհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141. Ապա երբ այդ հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն ... հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն գհիւանդութիւնն շուտ եփէ - 141. Այլ պարտ է գիտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին - 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն՝ որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարօրեայ անուանեն – 141. և ամենայն հիւանդութիւն^ա որ յրկարօրեայ լինի, նոյնպէս և զիւր կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի – 141-142. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է - 142. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն գտուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն – 142. զայս զամէնս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանալ գտուր հիւանդութիւն և զերկարօրեայ: - 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^ա որ գիտենայ գտուր և զայրեցող ջերմերն - 142. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն^ա որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142. այդ ամէնտ ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ գտուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին ... նա ցուցանեն գհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ – 143. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և գհիւանդութեանն. և երկրորդն՝ զպատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանցն լինի - 143. Զանազան ցեղ հիւանդութեանց դեղերոյն – 144.

ՀԼՈՒՆՔ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և խոչակին հլունքն - 4. նոյնպէս զգլուխն և գհլունսն ողորշարին մանուշակի ձիթով լաւ օծանէ – 29.

ՀՄՈՒԹԻՒՆ – բայց հանց ջանա՝ որ բնիկ չհիովցնես զտեղին, որ չխափանե՛ գցան յեփելոյն, և իւրն հմութիւն տայ: – 23.

ՀՆԱՐ – Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ որ ձօնիւ դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ – 93. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ ... նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 93.

ՀՆԱՐԵԼ – և կամ բժիշկն հնարէ և հանէ զաւելի արիւնն: - 63.

ՀՆԱՐ Է - և ամենայն խոց^ա որ ոչ չորանայ, չողջանայ, և զթոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար: - 53.

ՀՆԳԵՏԱՍԱՆ – Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ի հնգետասան դրամ - 100. ապա աճրո՛ւ, և քամէ, և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ կամ հնգետասան դրամ - 100. Ա՞ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ - 116. զամէնս եփէ, և քամէ ի վերայ հնգետասան դրամ խիարշամպէի միջոց – 117. Ա՛ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ – 118. ա՛ն ... եարիճփեկրայ հնգետասան դրամ – 118. ա՛ն ... յունսայ հնգետասան հատ: - 147.

ՀՆԴԻԿ, ՀԸՆԴԻԿ, ՀՆՏԻ, ՀՆՏԻԿ – տո՞ւր զայն հապն^ա որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքեով և հընդիկ աղով - 84. ա՛ն աֆթիմոն, և թրպութ տասն տասն դրամ ... հնտիկ աղ հինգ դրամ – 118. Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ, սապո ... աֆտիմոն, հնդի աղ - 144. Ա՛ն սապո, սակամոնի, շահմի խանգալ, հնտի աղ – 144. և առ ... հնդի աղ կէս դրամ – 146.

ՀՆԴԻԿ ԱՂ, ՀԸՆԴԻԿ ԱՂ, ՀՆՏԻ ԱՂ, ՀՆՏԻԿ ԱՂ – Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՞ւր զայն հապն^ա որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքեով և հընդիկ աղով - 84. ա՛ն աֆթիմոն ... հնտիկ աղ հինգ դրամ – 118. Ա՞ն ... աֆթիմոն, հնդի աղ, քիթրէ - 144. Ա՛ն սապո, սակամոնի, շահմի խանգալ, հնտի աղ – 144. և առ ... հնդի աղ կէս դրամ – 146.

ՀՆԴԻՊԱՅ - տե՛ս ՀՆԴԻՊԷ

ՀՆԴԻՊԷ, ՀՆՏԻՊԷ, ՀԸՆՏԻՊԷ, ՀՆԴԻՊԱՅ, ՀՆՏԻՊԱՅ, ՀԻՆՏԻՊԱՅ - ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր ... հնդիպէի ջրովն – 8. Ապա թէ աուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի ... և հնդիպայ ուտէ – 24. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով ... որպէս հազար ... և հինտիպայ՝ խառնած ընդ դալար գինձն – 41. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի ... յաւելցո ի հով դեղերն, զերդ շաքարով սրքնձպինն ... յոր ըռագիան լինի եփած, և հնդիպէի հունդ – 85. Պատեհ է որ ... վարդմարապայ տան սրքնձուպինով, և ... զթրջած սապոն և զթրջած այարիձն ըռագիանի և հընտիպէի և կարօսի ջրով - 89. ապա տուր զսապոն՝ զոր ըռագիանի ջրով և հնտիպէի ջրով թրջած լինի – 102. և տաս սրքնձպին՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ – 107. Ա՛ն սապո, սակամոնի, շահմի խանգալ ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 145. Ա՛ն սապո մի դրամ ... լուէ, և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 145.

ՀՆՏԻՊԱՅ – տե՛ս ՀՆԴԻՊԷ

ՀՆՏԻՊԷ - տե՛ս ՀՆԴԻՊԷ

ՀՈԳ - Ապա այն ջերմն որ ի ցանկութենէ և ի թուազարանց և ի բազում հոգոյ ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդոս և ի նոյն դեղերս է որ յիշեցաք: - 20.

ՀՈԳԱԼ – Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի. որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սգալն կամ հոգալն կամ ամաչելն - 6. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն, ահ և երկիւղն - 15. զի միօրեայ ջերմն՝ որ պատճառն ի հոգալոյն լինի, այն ի զգայական հոգոյն ընծայի: - 18. և այն որ զուրախութիւն հոգայ և խնդալն, ոչ առնէ զայդ ամեննին զոր ասացաք: - 18. Եւ այլ ասեմ որ հոգսն երկու դէմս ունի. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարոյ և առաքինութեան - 18. իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն, և տկարացուցանէ զհոգին: - 18. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդոս^a որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիրտ ելանելն - 93.

ՀՈԳԻ – Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն, որ են հոգի բնութեան ... և հոգի կենդանութեան ... և հոգի զգայութեան – 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն – 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. Նոյնպէս և ջերմն երեք ազգ են. մինն բնակի ի յերեք հոգիսն - 5. և երրորդն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն. հոգի բնութեան, հոգի կենդանութեան, և հոգի զգայութեան: – 5. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն ... իսկ զօդն ի յերեք շունչն, զոր անուանեն երեք հոգի: - 5. և իւր չորութիւն ի հոգի զգայութեանն հասանի – 14. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յերեք հոգւոյն դատմանն լինի: - 15. Որ է՝ հոգի բնութեան և հոգի կենդանութեան և հոգի զգայութեան– 15. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքդ, թէ այս ջերմն ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. զի միօրեայ ջերմն՝ որ պատճառն ի հոգւոյն լինի, այն ի զգայական հոգւոյն ընծայի: - 18. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէ լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարոյ լինի, զօրաւոր առնէ գհոգին, և տկարացնէ զմարմինն - 18. իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն, և տկարացուցանէ գհոգին: - 18. մտաւ վարժիլն հոգւոյն ահոկէ – 18. զի հոգին ընդ մարմինն խառն է միաւորեալ – 18. այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի – 19. Այս ջերմն ի զգայական հոգւոյն հանդիպի լինել – 20. Իսկ այս ջերմն ի զգայական հոգւոյն հանդիպի – 20. Բազարատ ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ նիօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի ... և կամ ի զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն: - 21. Ընծայի այս ջերմն հոգւոյ կենդանութենէն – 22. և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ գհոգի կենդանութեանն – 22. ահաւորութեան պատճառն ի յարեան շատութենէն լինի, և հոգւոյ կենդանութեան զօրութիւնն – 22. Մահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին^ա որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. Դիւաճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տազնապէր է և տաքցեր է – 27. Բազարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի, և հոգի կենդանութեան և հոգի զգայութեան դատին և ահոկին: - 28. Սինային որդին մեծ

իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի – 31. զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալմաշ ջերմն, մանաւանդ որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի – 34. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39. մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն – 62. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդոս^ա որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիրտ ելանելն - 93. որ են այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն, նիւթերն և անդամունքն և զօրութեներն և գործերն և երեք շունչն, զոր երեք հոգիք անուանեն:– 93.

ՀՈԳՍ - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. և որ հոգս ունի՝ փարատէ գհոգսն և անհոգացո – 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն հոգսն և տրտմութիւն լինի - 18. Պարտ է գիտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի - 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին, և տկարացնէ զմարմինն - 18. Եւ այլ ասեմ որ հոգսն երկու դէմս ունի – 18. Ապա այն հոգսն որ ի յահէ լինի և յերկիւղէ, իւր նշանն այս է՞ որ չորացնէ զմարմինն - 18. Այլ հոգսն լինի երբեմն յահէ և երկիւղէ – 18. և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի – 18. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն և մտավարժութիւնն – 38. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն – 38. և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ – 40. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ, տրտմութիւն և հոգս չիտանի – 48. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել, և շատ հոգս լինի տարել կամ տքնութիւն – 91.

ՀՈԳՍ ՏԱՆԵԼ – և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ, տրտմութիւն և հոգս չիտանի – 48. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել, և շատ հոգս լինի տարել կամ տքնութիւն – 91.

ՀՈԳՍ ՔԱՇԵԼ – և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ – 40.

ՀՈԿՆԱՅ, ՀՈԻԿՆԱՅ – Ապա թե հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. Ապա թե հանդիպի որ յաղիքն ելունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. Հուկնայ՝ որ օգտէ ելունդի՝ որ ի յաղիքն լինի: - 45. զամենն ի մէկ տեղ ժողվէ, և հոկնայ արա որպէս ըռասմն է: - 45. Այլ հոկնայ նոյն ցաւուն: - 45. զամենն հաւաքէ և հոկնայ արա – 45. զի այդ հոկնատ խիստ օգտակար է – 45. Ապա թե չկակղնայ այտով, գայս հոկնայս արա՝ այս նշանօքս: - 52. Հուկնայ՝ ջերման սլին օգտակար: - 52. և հոկնայ արա զերդ իւր ռասմն է – 53. Հուկնայ լուծող, որ զտաքութիւնն հանէ: - 67. հոկնայ արա այս նշանօքս: - 67. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ և կամ կակուղ հոկնայով – 72. Ապա թե հոկնայի կարիք լինի, դու փոթոթային հոկնայ արա - 78. Հուկնայ պալղամի: - 87. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի, հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. Հուկնայ կապող՝ մաղձի լուծման – 96. հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 97. զայս ամենս յիրար խառնէ, և ի բան տար, որպէս այլ հոկնայի ըռասմն է: - 97. և այլ միջակ հոկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99. այլ տուր մրգաջուր, և մանիշակի շարապ, կամ կակուղ հոկնայ դիր: - 104. Ապա թե գլուխքն հիւանդութեան ի յաղիքն լինի, կակուղ հոկնայով զբնութիւն լոյծ - 108. դու կակուղ հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 117. Հուկնայ կակուղ՝ վասն պալղամի: - 117. զայս զամենս եփէ, և հոկնայ դիր զերդ իւր ռասմն է: - 117. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի, զկակուղ հոկնայն ի բանի պահէ. զի հոկնային գործն ի յայն հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան զդեղ առնուլն: - 123. Ապա թե չկակղանայ, դու կակուղ հոկնայ դիր ի յառաջ. և հետ այնոր այլ ուժով հոկնայ դիր - 125.

ՀՈՂ – Ջայս իմա՞ որ երբ ծառ յորժամ կտրի ի յիւրմէն, նուաղի և հատանի իւրմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն - 37. Ապա թե դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն – 37. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն ... և հայ հող՝ սերկկլին հատճին լուղապովն խմել տուր – 54.

ՀՈՂՄ – Բայց հողմն անցանի: - 5.

ՀՈՂՄԱՎԱՐԴ – ա՛ն ... և պատվարդ՝ որ է հողմավարդ – 84.

ՀՈՆ – և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և արմատ առնու – 19. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերական, և վերանայ յիւրմէն շոգի – 22. լինի ի հոն այտոց ի յայս պատճառաց: - 22.

ՀՈՌՈՄ – Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրեանց – Բ. Առաջին բաժինն երեք շունչ են ... Եւ երկրորդ բաժինն զիճութենէն, զոր հոռոմն իլն անուանէ – 3. հոռոմն լիսթոն ասէ – 4. Ջայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն – 35. դու իւր փոխան՝ փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր, մատնեհար հոռոմ կալ - 45. Ա՛ն ... հայ կալ և հոռոմ մատնեհար կալ – 45. Հոռոմն եփթեսիստ անուան է – 48. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կալ երեք դրամ – 50. զոր հոռոմն քթիստս անուանէ – 50. Ջայս ջերմս հոռոմն սինէիս անուանէ – 64. և հոռոմն ռուստուպէլ ասէ: - 72. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ... հոռոմն ռուստուպէլ ասէ – 72. Եւ կերակուր մաշ և ոսբն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով – 79. Ապա թէ զսարդոստէին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օժանէ. օգտէ: - 87. և հոռոմն քսանթին խաւին ասէ: - 90. զոր հոռոմն ակոռուս անուանէ - 95. հոռոմն ակոռաս տէտոատէոս անուանէ - 97. Ջոր հոռոմն տեքսիս և դիակայիս ասէ – 103. զոր հոռոմն տիս տրիտէօն անուանէ – 107. զոր հոռոմն իմիտէտոատէօս ասէ – 109. զայս ջերմս հոռոմն տէտոատէօս անուանէ – 113. հոռոմն կարկինոս ասէ, որ է խեցգետին: – 113. Ա՛ն .. հոռոմ օշինդր, և եզնալեզու – 126.

ՀՈՌՈՄ ՁԷԹ - Եւ կերակուր մաշ և ոսբն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով – 79. Ապա թէ զսարդոստէին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ ... օգտէ: - 87.

ՀՈՌՈՄ ՄԱՏՆԵՀԱՐ ԿԱԼ – դու իւր փոխան՝ փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր, մատնեհար հոռոմ կալ - 45. Ա՛ն ... հայ կալ և հոռոմ մատնեհար կալ – 45. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կալ երեք դրամ – 50.

ՀՈՌՈՄ ՕՇԻՆԴՐ – Ա՛ն .. հոռոմ օշինդր, և եզնալեզու – 126.

ՀՈՍ – և ի հոս ցուցանէ բնութիւնն՝ զոր ինչ լինել կամի: - 135.

ՀՈՍԵԼ - քայց իւրեանց էութիւնն հոսիւն և ծորին, գերդ մեղրն և գինին - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք, և մարմնովն կակուղ լինին, ծորին և հոսիւն - 92. զի մարմնոյն էութեամբն կակուղ են, ծորին և հոսին - 92. Իսկ խարտեշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսիւն - 93. և սաստայն՝ թէպէտ և բնութեամբ չոր է, քայց էութեամբ կակուղ է, և հոսիւն ի ձեռն գիճութեանն - 122.

ՀՈՎ - յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հոսիւն պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հոսիւն պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. ապա թէ առնուն հոսիւն ջուր և արկանեն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հոսիւն ջուրն ի տաք պուտուկէն - 4. Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր ... կամ ճուլլապ հոսիւն ջրով, և արկ ի վերայ գլխոյն ի հոսիւն ձիթերոյն - 7. Պատեհ է զայս հիւանդս ի հոսիւն տուն պահել, յոր ցանած լինի հոսիւն ջուր - 8. Եւ ջուր գոր խմէ, հոսիւն թող խմէ - 9. և ի տաք կերակրոց պատրաստ կենայ, ի հոսիւն և ի գիճային կերակուրքն յարենայ - 9. զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար, որ ոչ տաք լինի և ոչ հոսիւն: - 14. զկերակուրն հոսիւն և գիճային տուր: - 16. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ... և ճուլլապ հոսիւն ջրով խմէ: - 17. և կերակուր հոսիւն և գէճ տուր - 17. յորժամ ի յեղկ ջրոյն ելանէ ի հոսիւն ջուր նստի - 17. ապա թէ ամառն լինի և օդն տաք, զմարմինն հոսիւն ջրով աղէկ լու՞ա: - 17. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ եթէ հոսիւն և գէճ լինի - 17. և կերակուր հոսիւն և գիճային տուր, գերդ դրմով մուզավարայն ազոխի ջրով - 17. ապա օժանել զմարմինն հոսիւն և գիճային ձիթերով - 18. և ի բանձարոց և ի մրգաց գհոսիւն և գիճայինն տալ - 19. Ապա թէ ամառն լինի, հոսիւն տուն նստո - 19. և հանապազ ի հոսիւն և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ ...և հոսիւն լուսպնովն զկուրծսն օժանէ - 19. ի հոսիւն և ի գիճային կերակուրք յարեցո - 21. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, գհոսիւն և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օժէ - 21. հոսիւն և գիճային ձիթով հովցուր՝ որ անցնէ գտաքութիւնն - 23. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հոսիւն տեղիք նստի, և հոսիւն կերակուրք ուտէ - 24. Ապա թէ բաղանիքն հոսիւն լինի, շուտ ի դուրս ելանէ - 25. Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նռան ըռուպ հոսիւն ջրով ի բան տար - 26. հոսիւն և գիճային կերակուրք ի բան տանի: - 26. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հոսիւն ջուր խմէ - 27. իւր ստածումն այն է՝ որ հոսիւն ջուր խմէ - 27. Ապա թէ ամառն լինի հոսիւն ջրով լվացլի - 27. և զմարմինն հոսիւն և գիճային ձիթերով օժանէ - 27. Երբ ի

բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և գիճայի ուտէ – 28. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ – 28. Փօլօսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, գոր ի հովէ լինի, գրեցաք ի դուռն ի լման – 29. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրիին ի բան պահէ – 30. և կերակուրք հով և չորային ուտէ – 31. և ի հով տուն կենայ, և ուրի տերն սփռէ ի տունն – 32. և ջուր հով խմէ – 33. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն քացախ խառնէ և խմէ – 33. Ապա թէ այս ջերմս յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել – 34. նշանն այն է՝ որ ի հովէ լինի – 41. Ղուռս տապաշիրի հով: - 43. Ղուռս հով՝ որ օգուտ է սլին ջերմանն: - 43. զիւր տունն և զպառկելիքն հով արա – 44. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օճէ ի մարմինն հով լախլախով - 44. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ – 46. Ամենայն օր ի բաղանիս մտանէ, ի հով տուն նստի ... և հոտոտայ ի հով և ի գիճային ծաղկանցն, և հով սպեղանիք ի վերայ կրծոցն դնէ – 46. զհով և զգիճային ձիթերն ի քիթն արկանէ – 46. հով ջուր խմէ քիչ քիչ – 46. և պանտրայ ջուր հով ճուլապով խառնած, և բանջրնուն հազար և դալար գինձ կերակրի: - 46. և հանապազ ի հով և ի գիճայինսն հոտոտայ – 47. զի հովն օգտակար դեղն է այս հիւանդիս – 47. և օճանելոյ տեղիք և սպեղանեաց՝ հովն օգտէ, զի գսիրտն հով պահէ: - 47. և ի քիթն հով և զգիճային ձիթեր արկանէ – 47. և զերդ գդարբնի փուքսն զհով զօղն առնու և ի սիրտն ուղարկէ – 49. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և զէճ պիտի – 53. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, զերդ գդարբնի փուքսն զհովն ի յինքն քաշէ, և ի սիրտն դրկէ, և գտաք օղն ի սրտէն առնէ՝ և ի դուրս արձակէ – 55. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի, զի հով և չորային է- 59. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Մատպուխ լուծող հով: - 66. զի այս ձէթս հով է և փոթոթ: - 67. Եւ կերակուրն վաղն տուր՝ երբ օղն հով լինի – 69. Ա՛ն գարոյ փոխինս, թրջէ տաք ջրով, ապա լուս հով ջրով – 70. չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ուքն ուտէ, այլ ուքան ջուր և հազար հովցուցած, և հով ջուր օգտակար է: - 70. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. և չէ պարտ որ ի հով ջրոյն տալն վախէ: - 71. պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. ամենովտ զհով ջուրն արգիլէ ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն – 71. և գոր ինչ կերակրի՝ վաղն ընդ հով ժամն կերակրէ, և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օճանէ - 72.

կերակուրք հով և ի պատեհի ուտե – 73. Մպեղանի հով վասն տաք այտոցի: - 74. Տլէ հով և սպեղանի՝ տաք այտոցի: - 76. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 79. Մէկ պատճառն այն իրւին են^a որ բնութեամբ լինին, որ հիւանդին խառնուածքն հով և գէճ լինին - 80. օդին խառնուածքն և երկրին օդն հով լինի և գիճային: - 80. և սպիտակութեան պատճառն պալղամին խառնուածքն լինի՝ որ հով է: - 81. զի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնաշարքն, զի ոսկերքն և ջիղքն շատ են – 82. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ, և չլինի հաստ, տուր զարքնճայինն, զի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն – 83. Եւ այլ պատրաստ^a որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս - 83. պակասեցո ի տաք դեղերոյն, և յաւելցո ի հով դեղերն – 85. Այս երկու ջերմս ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն – 88. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային. կամ սաւտայն, զի հով է և չորային – 92. զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 87. Ի հով տեղի և ի հով տուն նստի – 98. ի հով և ի գիճայիյ իրուին յարենայ ուտելով և խմելով – 98. Եւ այլ կերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և գիճային առնել – 100. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր աս ... և ոչ հով ջուր – 104. զի թէ յայլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար զսպէ - 104. և զհիւանդն ի հով տեղի և ի հով տուն կալ: - 106. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի բանի պահէ – 108. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ զմարմնոյն խառնուածքն հով և գէճ այրնեն: - 108. զի այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. նոյնպէս և զհով մրգանքն ի բանի պահէ - 109. գարեջուր և սրքնճային խառնեալ ի հով ջուր^a ի բանի պահէ - 112. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի ... և օդն հով և չորային լինի – 114. Մատպուխ հով վասն այրած արեան: - 116. և հով ջուր խմէ – 123. և պատրաստեցո ի խոզէ մսէ ... յամենայն իրաց^a որ հով են և գիճային - 125. իսկ ի յաշնան եղանակն^a և ի ձմեռան, և ի հով աւուրքն^o իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. զի օդոյն հովութիւնն զտաքութեանն գլուխքն հով պահէ – 140. Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի – 145. Այլ գիտացիր, թէ ի հովէ լինի, թէ ի շոգոյ: - 145. Որոյ բնութիւնն հով է, և ցաւէ ոսկերքն և գլուխն, դուրս օգտակար է և գոված: - 145. Այլ ամենայն^a որ դեղ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147. և դեղին հետ ի հովէ պատրաստ կենայ – 147. և թէ հով դիպի, կամ

խոցտուկ շարժի ... գայդ կապերտ արա: - 148. և եփե գմեղրն և զխնծորն ընդ իրար ... և ա՛ն դիր ի հովն – 149.

ՀՈՎԱՅԻՆ – Պատեհ է գայս հիւանդս ի հով տուն պահել ... և ի հովային ծաղկունքն հոտոտալ տալ – 8. և զմարմինն տաք ձիթերով աղէկ օծանէ, և ի հովային կերակրոյ պատրաստ կենայ – 11. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի ... հովային ըմպելիք խմէ – 24. և հետ այսոր գայտոցն հովացո հովային դեղերով – 24. և ի վերայ լերդին հովային սպեղանիք դիր, օգտէ: - 30. և հովային ծաղկունքն ի վերնն և ի բոլորն շարեն – 32. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտոտալ – 33. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի, և հովային բանջրնով - 41. զհովային և զգիճային դեղերն ի բանի պահէ: - 47. և կամ հովային սպեղանիս ի վերայ դնէ - 75. և հովային դեղերովն տլէ այնէ – 75. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս գդեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն. այլ դէպ ի հովայինն քան զանփիլոս ջերմանն - 89. և ի տանն ի յանկունն դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած – 97. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տաս, և ոչ խիարի ջուր, և ոչ այլ խիստ հովային իրք - 104. և իւր քունն շատ լինի... և երկիրն հովային լինի – 116.

ՀՈՎԱՆԱԼ, ՀՈՎՆԱԼ – Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ. ապա երբ գործէ, յուշ հովանայ – 60. ցուրտ տուր ջուր խմելոյ ... և ջերմն հովանայ և դադարի: – 71. ձեռն և ոտն խիստ հովանան – 81. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանայն, տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդեջուր, և առ ի գատ՝ որ հովնայ – 148. և խառնէ ինչոր հովնայ, որ չկուտկտի դեղերս – 149.

ՀՈՎԱՅՆԵԼ, ՀՈՎՅՆԵԼ – Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է – 9. բայց հանց ջանա՛ որ բնիկ չհովցնես գտեղին, որ չխափանէ զցանն յեփելոյն, և իւրն հմութիւն տայ: – 23. և զարեանն զտաքութիւն մանտրէ, և զմարմինն հովցնէ: - 71. Տլէ վասն տաք ուռեցի, որ հովացնէ և կակղացնէ: - 72. Օծելիք տաք ուռեցի, որ հովցնէ: - 73. Տլէ հովացնող, վասն տաք այտոցի: - 75. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին, որ հովցնէ զտաքութեան

խասութիւնն - 91. և այլ մի^o խիստ հովցնէս, զի հասսոցնէս զնիւթն, և յամեցնէս զեփիլն, և յերկարեցնէս զհիւանդութիւնն: - 95. Բայց պատեհ է որ զքո ջանքն և զոյսն յեփելն այրնէս և ի հովցնելն – 107. և ամենայն իրք^a որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և զհճացնեն, օգտէ նորա – 108. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ զմարմնոյն խառնուածքն հով և զէճ այրնեն: - 108. և այլ ամենայն իրք^a որ զմարմինն հովցնէ, օգտէ: - 122.

ՀՈՎԱՅՈՒՅԱՆԵԼ, ՀՈՎՅՈՒՅԱՆԵԼ – մանաւանդ թէ զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օժանէ– 9. Եւ խմելու ճուլլապ տուր սառամբ հովցուցած – 17. Այլ զճանապարհն^a որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. հով և զհճային ձիթով հովցուր՝ որ անցնէ գտաքութիւնն – 23. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով -24. Եւ զհիւանդին խառնուածքն հովացուր զարեջրով և սրքնճայինով– 24. և ճուլլապ հովցուցած ի բան տար – 30. չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ, այլ ոսբան ջուր և հազար հովցուցած - 70. և հետ երկու պահուն տուր զգարեջուրն հովցուցած և մուգ նռան ջրով – 104. և դէպ ընդ իրիկացքն դոմի ջուր տուր, տապաշիրով և ճուլլապով հովցուցած– 106. տուր սրքնճուլլին տաք ջրով խառնեալ, և յետ այնոր զարեջուր և ճուլլապ հովցուցած– 112.

ՀՈՎԻԻ – Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և բրսի անդտարի ջուր, որ յարապն հովուի քիչ կոչեն – 45. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր և բրսի անդարուի ջուր, ինքդ հովուի քիչ կոչի – 68. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և հովուաց քիչ ջուր – 96.

ՀՈՎՆԱԼ – տէ՛ս ՀՈՎԱՆԱԼ

ՀՈՎՈՒԹԻԻՆ - և զկերակուրն հալէ, և ի մարմինն հովութիւն և զհճութիւն ընծայէ: - 21. Այլ զճանապարհն^a որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ, մինչև իւր հովութիւնն խորու և ներսի յատակն հասնի – 23. այս ջերմս ի խիստ հովութենէ ընծայի – 40. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի – 40. Այլ ընդ այս հալնմաշս որ ի հովութենէ լինի, և ընդ այն^a որ ի տաքութենէ լինի ... նշանն այն է^a որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուժ լինի և յուլ, այնոր համար^a որ հովութիւնն յաղթել լինի – 40-41. և իւր գոգն իսպիտակ լինի. և իսպիտակութիւնն ի հովութենէ լինի - 41. Եւ այդ

բաւական է վասն հալնմաջ ջերմանն^ա որ ի հովութենէ լինի - 41. և այդ հովութիւնդ ժամ մի մնայ – 81. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի, որ իւր հովութեամբն տկարացոյց գուժն և հալեաց – 81. Եւ մեք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, որ է մաղձն, և ի հովութենէ և ի գիճութենէ, որ է պալղամն: - 109. իսկ հովութիւն ներգործող է տկար, նոյնպէս և գիճութիւնն ներգործող է տկար - 109. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւն լինի – 110. Ապա յառաջ պարկեշտացո գնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն և ըստ հովութեանն – 130. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է^ա որ յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ^ա ըստ տաքութեանն, և ըստ հովութեանն, և ըստ հիւանդին զօրութեանն - 131. զի օդոյն հովութիւնն զտաքութեանն գլուխքն հով պահէ – 140. Որ զղեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն, ո՛չ խոցտուկ, ո՛չ մաղձշարժ – 147.

ՀՈՎՈՒԻ ԲԻՐ - Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և բրսի անդտարի ջուր, որ յարապն հովուի բիր կոչեն – 45. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... ինքդ հովուի բիր կոչի – 68. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և հովուաց բրի ջուր – 96.

ՀՈՎՅՆԵԼ – տե՛ս ՀՈՎԱՅՆԵԼ

ՀՈՎՑՈՒՑԱՆԵԼ – տե՛ս ՀՈՎԱՑՈՒՑԱՆԵԼ

ՀՈՏ¹ - և անուշ հոտեր՝ որ զղղեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ – 29. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտայ – 32. և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինքն հասնի, զի շատ օգտակար է: - 33. Գոզն կրակի գունով լինի, և իւր հոտն նեխած – 91.

ՀՈՏ² – ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43.

ՀՈՏԱԼ – և անուշ հոտեր՝ որ զղղեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ – 29. և անուշահոտ հոտեր և հովային ծաղիկներ հոտայ – 32.

ՀՈՏԱՅՆԵԼ – և անուշ հոտեր՝ որ զղղեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ – 29.

ՀՈՏԵԼ – Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ – 25. և հազալով ընդ խոչակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արիւն – 49. և ի ժամ հազալոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն – 54. և գոզն կարմիր և հոտած լինի: - 70. և գոզն հում և հոտած լինի: - 114.

ՀՈՏՈՏԱԼ – և հոտոտալ տուր ի վարդն և ի մանուշակն և ի նոնֆարն: - 8. և ի հովային ծաղկունքն հոտոտալ տալ – 8. գայս ամենայն յիրար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 8. և հանդերձով և ծածկելով տաք կալ զինքն, և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն – 10. Եւ երբ ի բաղանէացն ելանէ և ի անուշահոտ իրին հոտոտալ ... օգտակար է: - 11. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր – 17. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտալ – 17. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտալ - 17. և հոտոտալ ի հով և ի գիճային ծաղկանցն – 46. և յետ երկու պահու՝ եղկ աւազան մտէ, և հանապազ ի հով և ի գիճայինսն հոտոտալ – 47.

ՀՈՒ – Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն, և ի յանդամ մին վաթի, հու և շարաւ ընծայի իւրմէն: – 63.

ՀՈՒԼԲԱՅ – տե՛ս ՀՈՒԼՊԱՅ

ՀՈՒԼՊԱՅ, ՀՈՒԼԲԱՅ – և ա՛ն գարեալուր, և հուլպայ – 75. Ա՛ն տատաշ, և բաբունիճ, և հուլբայ – 117.

ՀՈՒԿՆԱՅ – տե՛ս ՀՈՒԿՆԱՅ

ՀՈՒՄ – Սապիթ Կուռան ասէ, թէ ի հում պալղամէ լինի – 33. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն – 33. տո՛ւր ... գառնալեզուի ջուր հում և առանց եփելոյ՝ նուկի մի – 50. ա՛րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ...և ազոխի ջուր հում - 67. և գոզն հում և հոտած լինի: - 114. իւր գոզին գոյնն այլ և այլ ցեղ լինի և հում: - 115. Եւ իւր գոզին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում – 115. և գազար տուր ուտելոյ՝ հում և խաշած – 120.

ՀՈՒՄԱՅԻ, ՀՈՒՄՄԱՅԻ – զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիզայ կասեն – 4. և տաճիկն հումմայի

Էամփայ ասէ – 7. Ջոր հոռոմն տեքսիս և դիակայիս ասէ, և տաճիկն հումայի մուհրիդայ ասէ – 103.

ՀՈՒՄԱՅԻ ՄՈՒՀՐԻՂԱՅ – զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիդայ կասեն – 4. Ջոր հոռոմն տեքսիս և դիակայիս ասէ, և տաճիկն հումայի մուհրիդայ ասէ – 103.

ՀՈՒՄՄԱՅԻ ԵԱԻՄԻԱՅ – և տաճիկն հումմայի էամփայ ասէ – 7.

ՀՈՒՆԱՅ, ՀՈՒՆՆԱՅ – Հուննայն ասէ – 106. Հունայն ասէ – 112.

ՀՈՒՆԱԸ – Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով^ա որ չիլուծի բնութինն - 44.

ՀՈՒՆԴ, ՀՈՒՆՏ – և հետ այնոր ի բան տանել զայն իրվին՝ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան ... զերդ սրքնճուպինն հնդանօք եղրդական ջրով – 14. մ՞ի տաս կերակուր, քան զփերճոկած զարին եփած նօսր և ընկեա ի յինքն կարօսի հունդ: - 14. և զփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնճուպինով համակ ի բանի պահէ: – 24. և հովային ըմպելիք խմէ ... և փրփրեմի հնտի կաթն սրքնճուպինով – 24. իւր ստածումն այն է՝ որ զարեջուր տաս նշի ձիթով և փրփրեմի հնտի կաթն – 30. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նռան ջրով տաս – 32. Ապա ա՛ն զուֆայ կամ կարօսի հունդ – 34. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ ... հազրի հունդ – 43. Ա՛ն ...դդմի հունդ յիստկած, և փրփրեմի հունդ վեց վեց դրամ – 43. և տեսայ ի յայլ նուսխայ^ա որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ- 44. Ա՛ն ... թրթկճի հունդ կտված վեց դրամ – 44. Ա՛ն թրթկճի հունդ կտված վեց դրամ – 44. Ա՛ն ... և փերփերանի հունդ տասն դրամ – 50. Ա՛ն փերփերանի հունդ հինգ դրամ – 50. Ա՛ն ... կօդայի հունդ կտված չորս դրամ - 51. Ա՛ն ... և նշաստակ, և փրփրեմի հունդ կէս կէս դրամ – 55. Ա՞ն տապաշիր երեք դրամ. և փերփերանի հունդ տասն դրամ. և դդմի հունդ վեց դրամ. և յերկան խիարի հունդ չորս դրամ – 71. և փերփերանի հունդ, և ճուլապ խմէ – 73. ա՛ն ափիոն և կակիկայ ... և բանկի հունդ – 74. և փերփերանի հունդ թմրհնդի ջրով առնու – 75. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՞ւր զտապաշիրին կուրսն, զոր թրթկճի հնդով զուգեն: -77. Ղուռս տապաշիրի թրթկճի հնդով: - 77. Ա՛ն ... թրթկճի հունդ փորճոկած վեց դրամ - 77. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն,

գարեջուր՝ զոր յունապով և փորձոված ուրնով եփած լինի, և սրքնձային, զոր ծեծած խիարի հնդով, և ըղրդական հնդով, և սամթի հնդով լինի եփած՝ ի բանի պահէ: - 78. Ա՛ն ... և բաղիանի հունդ - 78. և յաւելցո ի հով դեղերն, զերդ շաքարով սրքնձայինն, ճուլապ և գարեջուր ... և հնդիպէի հունդ - 85. ա՛ն սրքնձային՝ որ հնդանօք լինի զուգած - 86. իւր ստածումն այս է՞ որ ի յանօթեց սրքունճուլային տասս, զոր հնտանօք լինի զուգած - 87. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս, որ թթռչի հնդով լինի զուգած - 96. Ապա թէ ծարան խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն ... տուր, օգտակար է: - 98. տո՞ւր դամոյնի ջուր և սրքնձային, զերդ դդմի հնտով և խիարի հնդով լինի զուգած - 104. տուր գփերփերան հնդին ջուրն սրքնձայինով - 104. Ա՛ն ... փերփերանի հունդ - 105. Եւ այլ պատեհ է որ հանապազ գփերփերանի հունդն սրքնձայինով տասս: - 106. և տասս սրքնձային՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ, և խիարի հունդ ջանջինսած - 107. դէպ ի յիրիկունն տո՞ւր գփերփերանի հնտին կաթն սրքնձայինով: - 112. նոյնպէս և սրքնձային՝ որ հնդանօք լինի զուգած, օգտակար է: - 112. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատասկի ջուր կէս լիտր. և ասփուրի հունդ աղացած հինգ դրամ - 117. Ա՛ն կարօսի հունդ - 118. ա՛ն ... կարօսի և ըռագիանի հունդ երեք երեք դրամ - 118. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղև, և հազրի հունդ - 120. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնձայինն այնէ, կամ ի հնդանօք սրքնձայինն - 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են՞ որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն ... և սրքնձայինն հնդանօք - 131. Ա՛ն լոք ընտրած ... քարաւուզի հունդ, օշինդր - 146. և ա՛ն ... հացհամեմնի հունդ - 146. ա՛ն ... ըռագիանէ, հացհամեմնի հունդ երկու դրամ - 147. Ա՛ն ... ըռագիանէ, հացհամեմնի հունդ երկու երկու դրամ - 147. և թէ լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, գդալ մի պզրդատուն և ըռահնի հունդ բովիրէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148. տես նաև ՈՒՆԴ

ՀՈՒՆՆԱՅ - տե՛ս ՀՈՒՆԱՅ

ՀՈՒՆՏ - տե՛ս ՀՈՒՆԴ

ՀՐԵԼ - Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ. զի բնութիւն հրէ շուտով - 94

ՁԱԳ – և ապա տո՛ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի գուգած, կամ գէր հաւու ձագ մատողաշ – 10. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, գերոյ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով լինի եփած – 11. և հաւու ձագ և տուռած և տէհուճի միս ուտէ – 21. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիրահալ ուտէ... գերոյ ուլի միս, հաւու ձագ– 47. ապա տուռայճ տուր, և հաւու ձագ և կաքաւու ձագ– 51. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր ... և հաւու ձագ փերճկած գարով – 55. Եւ այլ պատրաստ^ա որ չտաս հաւու ձագ - 78. այլ հաւու ձագ մի՛ տաս կերակուր – 84. տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպած, կամ նռան ջրով – 112. Այլ հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ – 120. Ապա հետ երեք շաքաթու տուր հաւու ձագ – 120. կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպած եփած: - 121. կերակուր հաւու ձագ տուր՝ պարկեշտ համեմնով – 130.

ՁԱԽ – Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ – 49. և երբ եփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին երակ առ ի բարսիլիկէն – 116. Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ի ձախոյ բազուկն կապես, օգտէ: - 121.

ՁԱՅՆ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն գիինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի – Բ. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ... գուսանի և լարի և անուշ եղանակաց ձայն լսէ – 19. որ երբ ի վերայ զարկնես, նա դաբդաբայի ձայն տայ – 70.

ՁԱՆՁԸԱՆԱԼ – և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն, զի զօրութիւնն ընկղմեալ լինի, և բնութիւնն յիւր եփելուն ձանձրացեալ լինի: - 33. բայց մի յաճախ տաս որ չիձանձրանայ ի թանէն: - 42. և ուզէ^ա որ եփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ, բայց տկարանայ և ձանձրանայ – 135.

ՁԱԸՄԱՂ – այս ջրովս աղէկ աճոէ զթրջած դեղերտ, քամէ ընդ ձարէմաղ ի վայր– 146. և այդ ջրովդ աճոէ զթրջոցն աղէկ, քամէ ընդ ձարէմաղի – 147.

խոցած – 74. Եւ այլ նշաննին և պատահմունքն երևենան, և ծարաւն քիչ լինի, ձեռն և ոտսն խիստ հովանան – 80. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն. և արանցն ի ձեռացն և ի ոտիցն առնէ սկիզբն – 82. նոյնպէս և արանցն ի ձեռն և ի ոտսն միսն պակաս է – 82. և երբ դողն առնու զմարդն՝ զոտսն և զձեռն նոյն ջրովն ծեփել: - 105. և երբ եփի հիւանդութիւնն, ի ձախոյ ձեռին երակ առ ի բասիլիկէն – 116. և ձեռօքդ աճոէ – 149.

ՁԵՌՆ² – տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ, շատ օգտէ: – 97. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտայիկ բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և պալղամ լուծանի: - 128. տե՛ս նաև Ի ՁԵՌՆ գլխաբառի տակ:

ՁԵՌՆԱԼՈՒԱՅ - և հանէ ընդ գոզին, և ընդ ձեռնալուային, և ընդ քրտինքն հանէ:- 101. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն, կամ ի ձեռնալուայն ... ապա գիտենայ ... որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138.

ՁԵԹ – և ա՛րկ ի վերայ գլխոյն ի հով ձիթերոյն: - 7. եղարկեալ ած ի վերայ գլխոյն մանուշակի ձէթ և լիլուփարի ձէթ – 8. ա՛ն սակաւմն քացախ և վարդի ջուր և վարդի ձէթ – 9. և կարմիր մաշի մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով, կամ նռան մուգաւարայ դդմի և նշի ձիթով – 9. Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է – 9. մանաւանդ թէ զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օժանէ – 9. ապա աստ չէ պարտ շտապել, և ձիթերովն գնորա գլուխն և զմարմինն օժանել – 10. և տես որ չօժանես զմարմինն ձիթով, որ չիսծկի գաղտ շնչահանքն, ձիթին դորկութեամբն չիբռնես – 10. և երբ քրտնի, ապա օժէ զմարմինն խիրի ձիթով, և մարձէ աղէկ – 10. կամ օժնէ կապի ձիթով կամ բարունիճի ձիթով, կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն, որ բանան զգաղտ շնչահանքն - 10. և առնու խիրի ձէթ և պապունիճի ձէթ, և զմարմինն աղէկ օժանէ - 11. ա՛ն սամթի ձէթ և խիրի ձէթ կամ պապունիճի ձէթ և զգլուխն օժանէ - 11. և զմարմինն տաք ձիթերովն աղէկ օժանէ – 11. Իսկ չորային ձիթերովն մի՛ օժաներ զմարմինն – 13. և կերակուր հով և գիճային տուր, զերդ դդմի մուգավարայն ազոխի ջրով և նշի ձիթով, և նռան մուգաւարայ, և մանտր ձուկն թաժայ՝

նշի ձիթով տապկած: – 17. և կերակուր հով և գեճ տուր, նշի ձիթով և շաքարով – 17. ապա
օծանել զմարմինն հով և գիճային ձիթերով, գերդ մանուշակի և լիուփարի և դդմի ձեթ –
18. և կերակուր միջավայրք և պարկեշտ տուր ... թաժայ և մանսր ձուկն նշի ձիթով
տապկած: - 19. և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ – 19. Զձեռն և զոտն մանուշակի
ձիթով օծանէ մարձելով – 21. Ա՛ռ դդմի կտի ձեթ – 21. և կիսատաք ջրով ծեփէ զմարմինն,
մանուշակի ձիթով օծանէ – 21. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գեր հաւ պարկեշտ
համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, գիճով և զգիճային
ձիթերն յար ընդ գլուխն օձէ. որպէս մանուշակի ձեթ, և դդմի կտի ձեթ, և նոնֆարի և
կամ նշի, և այլ սոցին նման - 21. աճռէ և մարձէ զմարմինն առանց ձիթերոյ - 23. հով և
գիճային ձիթով հովցուր՝ որ անցնէ զտաքուրթիւնն – 23. տուր ... և մաշի մուգավարայ
սպաննախով, որ նշի ձիթով եփած լինի – 24. երբ ի ջերմանն ի նուպայն լինի, հարիրայ
տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի, գերթ
սիսեռն մուգաւարայ նշի ձիթով – 26. և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ – 26. և
վարդի և դդմի ձեթ հանապազ ի բան տար – 26. և զմարմինն հով և գիճային ձիթերով
օծանէ - 27. և զմարմինն օծանէ մանուշակի ձիթով : - 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ
ցուրտ, օծանէ զմարմինն խիրու ձիթով և պապունաճի ձիթով:– 27. Եւ երբ բաղանէացն
ելանէ, կերակուր՝ նռան մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 27. և մանիշակի և նոնֆարի
ձիթով զգլուխն օծանէ – 28. կերակուր հով և գիճայիյ ուտէ ... որ լինի նշի ձիթով – 28. և
նոնֆարի ձիթով հանապազ զմարմինն օձէ – 28. և զմարմինն եղկ ձիթերով օծանէ - 28. և
զմարմինն մանուշակի ձիթով օձէ – 29. և զիլունսն ողոշարին մանուշակի ձիթով լաւ
օծանէ - 29. զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օծանէ – 29. Ապա թէ չորութիւն
երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. և կերակուր մաշի մուգավարայ
տուր, և սպաննախ նշի կաթով կամ ձիթով – 30. և գարեջուր խմէ նշի ձիթով – 30. և
բակլայի ջուր նշի ձիթով, օգտակար է – 30. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի
խիստ օգտակար է: - 30. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. և
աղցած բակլայ նշի ձիթով ի բան տար: - 30. Եւ յորժամ ջերմն պակասի, սպաննախ և մաշ
նշի ձիթով մուգավարայ ուտէ: - 30. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս, որ խաշխշի
շարապով և նոնֆարով լինի եփած և նշի ձիթով – 30. և հիւանդութեան վիճարն ձիթոյ

նման լինի գունովն և վաթելովն: - 40. զամենն նշի ձիթով տուր - 42. Եւ երբ ելանէ
 յաւազանէն, օժանէ զմարմինն լիւուֆարի ձիթով և քաղցր դդմի ձիթով - 42. և ապա յետ
 այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^a որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42.
 Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով - 42. Եւ
 կերակուր՝ մաշ տուր և դդում և վլիսօն և թաղթ, որ լինի նշի ձիթով - 43. և ընդ
 երկկածքն՝ օժանէ զմարմինն լիւուֆարի ձիթով, և քաղցր դդմի ձիթով - 44. դու իւր
 փոխան^a փրփրեմի ջուր առ ... և աղբրաց արիւն, նշի ձէթ - 45. զմարմինն նշի ձիթով
 օժէ - 46. զհով և զգիճային ձիթերն ի քիթն արկանէ - 46. և ի քիթն հով և ի գիճային
ձիթերն արկանէ - 47. Ապա թէ գոզն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի
 բանի պահէ: - 47. զմանուշակի ձէթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և ի յանդամսն հանապազ
 օժանէ - 48. Ա՞ն ... և նշի ձէթ կամ քաղցր դդմի ձէթ - 50. տուր զպզրկատունին զլուսպն
 ... և առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դդմի ձէթ. կամ դրամ մի դարփուզի կտի
ձէթ, կամ երկու դրամ մանուշակի ձէթ: - 50. ա՛ն ... և շէկ չամիչ ի հաճէն հանած և նշի
ձիթով եփած՝ երկու նուկի - 51. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի ... և քաղցր նշի ձէթ երեք
 դրամ - 52. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի
ձիթով և դդմի ձիթով - 54. և երբ ելանէ, զանձն օժանէ դդմի ձիթով և մանուշակի ձիթով -
 55. և արկ ի ներքս դամոյն և յունապ և չամիչ և նշի ձէթ, կամ խակ ձիթապտղի ձէթ
 անաղ - 67. զի այս ձէթս հով է և փոթոթ: - 67. Ա՛ն չոր մանիշակ ... և մանիշակի ձէթ - 67.
 արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ, և եղինդրի ձէթ ... և կամ վարդի ձէթ արկ քացախով - 67.
 ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... և իլեփի ձէթ կամ լիլուփարի ձէթ, կամ
 դդմի ձէթ - 68. Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո
 ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուփարի ձիթով - 68. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ
 չմօտի ի գլուխն - 68. և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օժանէ - 72. առ դալար ընկուզ ... և սև
խաշխաշի ձէթ - 74. զայս զամենս աղա՛ և մաղէ, և խաշխաշի ձիթով շաղւէ - 74. զայս
 զամենս շաղւէ վարդի ձիթով - 77. և սրբէ զպնչերն ի ներս վարդի ձիթով: - 77. Եւ ամենին
 չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել - 78. Եւ կերակուր մաշ և ոսքն փերճոկած
 տուր լուացած հոռոմ ձիթով - 79. Եւ երբ ծաղիկն ի չորանալ բռնէ, զմանտր աղն ի
 շուշմայի ձէթն խառնէ, և այնով օժանէ - 79. և ի քիթսն ձէթ կաթեցո - 79. և ի քիթքն ձէթ

մի՛ տաս արկանել – 83. տուր ... զամենդ քաղցր նշի ձիթով – 83. Ապա թէ զսարդոստեին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օճանէ. օգտէ: - 87. Եւ կերակուր սիստան ջուր տուր չամանով և լուացած ձիթով և նշի ձիթով – 89. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել, և ոչ ինչ ցեղ ձիթով օճանել – 105. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպած տուր, կամ նոան մուգավարայ նշի ձիթով: - 112. Ա՛ն տատաշ ... և շիրիկ ձէթ – 117. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատուտակ, չամչով եփած, և քաղցր նշի ձիթով եփած. կամ սիստան ջուր տուր լուացած ձիթով – 117. և հազար տուր ուտելոյ՝ հում և խաշած, և ի քիթսն սղուտ արա մանիշակի ձիթով: - 120. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն մարմինն օճանես ... օգտէ - 121. և լից ի վերայ երկու դգալ նշի ձէթ – 146. լից ի վերայ երկու նուկի նշի ձէթ – 147. և ա՛ծ ի վերայ դգալ մի նշի ձէթ, և խմէ: - 147. և նշի ձիթով մշխէ զայս լոսած դեղերս – 149.

ՁԻ – Վասն միօրեայ ջերմանն որ ի խոնճենալոյ լինի կամ ձիով կամ հետևակ – 28. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և զտատան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125.

ՁԻԹԱՊՏՈՒՂ – և արկ ի ներքս դամոյն և յունապ ... կամ խակ ձիթապտողի ձէթ անաղ – 67.

ՁԻԻՆ – Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է – 9.

ՁԿՏԻԼ – Լերդին և փայծղան պէտ արա ծեփելով, և ջեռոց այրնելով, որ կակղցնեն զպնդութիւնն, զձկտիլն – 125.

ՁՄԵՌՆ – ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ, եթէ ձմեռն լինի – 17. իսկ եթէ ձմեռն լինի, ի տաք տունն կենայ - 19. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օճանէ զմարմինն խիրու ձիթով և պապունաճի ձիթով: – 27. շատ օգտէ, մանաւանդ եթէ ձմեռն լինի: - 28. Մատային ասէ, թէ ձմեռն լինի կամ օղն ցուրտ, յորժամ ի բաղնեց ելանէ, զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օճնէ – 29. թէ ձմեռն լինի՝ տաք ջուր թող խմէ – 34. Ապա թէ ձմռան ատուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով - 77. Ապա թէ

ձմեռն լինի, զկրակն մոշի փատով և այգույ մատամ արա: - 79. և ավորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և բնական տաքութիւնն սակաւ, և ժամն ձմեռն – 80. Ապա թէ ... ձմեռն ի վերայ հասանի ... ապա պատեհ է որ ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. Իսկ ի յաշնան եղանակն^a և ի ձմեռան, և ի հով աւուրքն, իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. Բսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն, և չարձակի շուտ – 140.

ՉՄԵՌՆԱԻՌՈՒՐՔ – և ժամն ձմեռնաւուրք լինի – 116. ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն, և միթոփտոսն, մանաւանդ ի ձմեռնաւուրքն - 124.

ՉՄԵՐԱՆԻ – Զի գնոյն տեսանեմք ի ձմեռանի աւուրքն – 13.

ՉՈՒ - յետոյ ձլի դեղնուց թերխորով ուտէ – 28. և կերակուր հաւձագ խորված, և ձուի դեղնուց ... օգտեն աստուծով: 33. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և ձուի դեղնուց – 45. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր - 46. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր - 55. այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ... կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, զերդ գառին միսն ... և ձուի դեղնուցն - 65. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և ձուի մի դեղնուց -- 97. Ա՛ն ... կղբու ձու մի դրամ – 119.

ՉՈՒԿ/ Ն / - տուր ... և նոան մուգաւարայ, և մանտր ձուկն թաժայ՝ նշի ձիթով տապկած: - 17. տուր ... թաժայ և մանտր ձուկն նշի ձիթով տապկած: - 19. և կերակուր պարկեշտ ուտէ, զերդ ... թաժայ և մանտր ձուկն - 28. Եւ երբ տաքութիւն անցանի, դալար մանր ձուկն խորված ուտէ – 46. և կերակուր դդմի մուգավարայ և սպանախ կերցուր, և թաժայ ձուկ խորված – 46. և կերակուր դալար ձուկն տուր – 51. այս ձուկն նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար է: - 51. և թաժայ ձուկն կերակրի խորովեալ – 55. և թաժայ ձուկն քացախով եփած ի բանի պահէ: - 98. տուր աղի ձուկն ուտելոյ – 118. և ձկանցն տուր զոր միսն քնքուշ լինի – 125. այլ գաղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի – 125.

ՉԻՆ – և չիկայ հնար՝ որ ձօնի դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37.

Ղ

ՂԱԼԱՏ – և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և ղալատ լինի – 136. և այն ղալատն կամ հիւանդէն լինի, և կամ ի բժշկէն – 136. Իսկ ղալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է՞ որ չլսէր ի բժշկէն - 136. Իսկ ղալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է, որ ի բժշկելն և ի ստածելն թոյլ և ղալատ թպտիրն լինի – 136.

ՂԱԼԻԱՅ – և պարկեշտ կերակուր ուտե, որպէս ղալիայ դդմով և սպանախով – 29.

ՂԱՐԻԿՈՆ, ՂԱՐԻՂՕՆ – Ա՛ն ... ղարիկոն, թրպուր կէս կէս դրամ – 144. Ա՛ն ... ղարիկոն, սև հալիլէ – 144. Ա՛ն ... մոքլագրախ, ղարիդոն մի մի տանկ – 145. Ա՛ն ... ղարիդոն, աֆթիմոն կէս կէս դրամ – 145.

ՂԱՐԻՂՕՆ – տե՛ս ՂԱՐԻԿՈՆ

ՂԱՐՈՒԲԱՅ – տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն՞ իւր նշանօքն, որ է մաճասին երակն, և ի ղարուրայն, և պուրհանն – 102.

ՂԱՐՓՈՒԶ – տուր զպզրկատունին զլուսայն ... կամ դրամ մի ղարփուզի ձէթ: – 50.

ՂԱԻԷԹ – տե՛ս ՂԱՖԷԹ

ՂԱՓԷ – տե՛ս ՂԱՓՏ

ՂԱՓՏ, ՂԱՓԹ, ՂՓՏ – Ա՛ն ... ղափտի քամուքս և մագտաքէ երեք երեք դրամ – 85. տո՛ւր զղափտին զկուրսն սրքնճպինով – 112. տո՞ւր ղափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի- 127. և տուր վարդմարապայ ... և դաֆէթի ղփտի կուրս – 130. տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ ղափտին կուրսն – 130. և ղափտի կուրսն, և զոր ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ - 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են՞ որ զգոզն յորդորեն, զերդ ղափտին կուրսն – 131.

ՂԱՖԵԹ – տե՛ս ՂԱՖԷԹ

ՂԱՖԷԹ, ՂԱՖԵԹ, ՂԱԻԷԹ – Ա՛ն ... ղաֆեթ, հոռոմ օշինդր ... չորս չորս դրամ – 126. և տուր վարդմարապայ ... և ղաֆեթի դփտի կուրս – 130. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ ղափտին կուրսն, որ է ղաֆեթին դուրսն – 131. Ա՛ն լոք ընտրած ... ղաֆեթի քամուրս – 146. Ղաֆեթի դուրսն, որ օգտէ ի հին տաքութենէն – 146. Ա՛ն ղաֆեթի քամուրս վեց դրամ – 146.

ՂԸՊՆԱԻՊԱ – հոռոմն ակրաօս տէտռատէոս անուանէ, և տաճիկն դըպնաիպա – 97.

ՂԻՊ – Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ա որպէս սուզն և հոզսն և ... ցանկութիւնն և դիպն – 35.

ՂԼՄՈՆ – Ա՛ն սանտալ ... և ղլմոնայ կալ – 72.

ՂԼՄՈՆԱՅ ԿԱԻ – Ա՛ն սանտալ ... և ղլմոնայ կալ – 72.

ՂՈՐԿՈՒԹԻՒՆ - և տես որ չօծանես զմարմինն ձիթով, որ չիծկի գաղտ շնչահանքն, ձիթին դորկութեամբն չիբոնես – 10. և իւր պատճառն պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի – 60. և խցկելն՝ պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի - 81.

ՂՈՐԿՈՒՏ – և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի - 57. և հեշտ բորբոսի, զի գիճային է. և յուշ արձակի, զի դորկուտ է: - 59. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ – 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. և իւր խառնուածքն տաք լինի և սակաւ դորկուտ – 60. Եւ իւր գոզն հաղ մի նուար լինի և սպիտակ և դորկուտ – 81. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոզն - 81. և պատրաստեցո ի խոզի մսէ, և յամենայն իրաց^ա որ թանձր դորկուտ են - 125. և զայն՝ որ թանձր միս ունի և դորկուտ, մի՛ տաս – 125.

ՂՈՒՌՍ - տե՛ս ՂՈՒՐՍ

ՂՈԻԴՍ, ՂՈԻՌՍ – և առաւօտուն քաֆորի դուռ տուր թուրինճի ջրով խառնած– 32. դու տուր հետ թանին գայս դուրսս, որ է այս: - 43. Ղուռ տապաշիրի հով – 43. և դուրսեր արա, և տուր հետ թանին: - 43. առ ... յայս դուրսէ մի մթխալ – 43. Ղուռ հով՝ որ օգուտ է սլին ջերմանն: - 43. և դուրսեր արա, և ի շքի չորացուր – 43. ապա թէ լուծումն հանդիպի, գայս դուրսս տուր – 44. Ղուռ կաւի՝ կապող: - 44. և դուրսեր արա – 44. և տուր մի մթխալ մի քայդ դուրսէտ տանջի կամ սերկկիլի ջրով: - 44. գրաֆորին դուրսն ի բան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն: - 46. գտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Ղուրսի քահրուպայ, որ օգտէ սլին՝ որ արին թքանէ: - 50. Ղուռ, որ օգտէ սլին ջերմանն: - 55. Ղուռ տապաշիրի: - 71. Ղուռ տապաշիրի թրթկճի հնդով: - 77. Ղուռ որ օգտէ պալղամին: - 85. տո՛ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս – 96. գրաֆորի դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով – 98. Ղուռ մանուշակի, լուծման : - 101. տուր գտապաշիրին դուրսն – 104. Ղուռ տապաշիրի: - 104. Ղուռ տապաշիրի ճարպ: - 105. առ գտապաշիրին դուրսն ... և սերկկիլի ըռուպով ի բանի պահէ – 106. Ղուռ, որ օգտէ պալղամի և սաւտայի: - 119. Իւր ստածումն այն դեղերն են՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն, որ է դաֆէթին դուրսն – 131. դուրս օգտակար է և գոված – 145. հապ արա կամ դուրս: - 145. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին – 145. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ի հին տաքութենէն, և ի յարականէն – 146.

ՂՊԼԱԶՄԱՅ – գոր հոռումն երկու և երեք կրկնակ տետռատէօս կոչէ, և տաճիկն դպլազմայ – 107. ապա այս ջերմն յերևան գայ, գոր տաճիկն դպլազմայ անուանէ – 107.

ՂԲԿԵԼ – զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, զերդ գդարբնի փուրսն զհովն ի յինքն քաշէ, և ի սիրտն դրկէ, և գտաք օդն ի սրտէն առնէ՝ և ի դուրս արձակէ – 55.

ՂՓՏ – տե՛ս ՂԱՓՏ

Ճ

ՃԱԿԱՏ – և ճակատի կաշին քաշի – 39. և ճակատին կաշին քաշած և չոր ցուցանե – 47. զայս ամենս յիրար խառնե, և ի վերայ ճակատին դիր և ի վերայ գլխոյն – 69. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ – 69.

ՃԱԿՆԴԵՂ – Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր, և ճակնդդի բազուկ, և սիստան ջուր – 83. Ա՞ն մեղր և աղ և ճակնդդի ջուր, և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ զերդ իւր ռասան է - 87. և տուր ճակընդդի տակ – 89. Ա՞ն տատաշ ... և չոր թուզ, և ճակընդդի ջուր ... զայս զամենս եփե – 117. կամ ճակնդդի բազուկ տուր: - 117.

ՃԱՆԱՉԵԼ – Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զզբժշկութիւնն զատ ի զատ զամեն մէկ, որ ճանաչեն և գիտենան զամեն ցեղ ուրիշ ուրիշ - 37. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի զատ ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս - 41. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ ո՞րպէս ճանաչի սինեհիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի. ո՞րպէս ճանաչի՝ որ յայլ նիւթերոյն լինի – 64. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմս^a որ ի պալղամեն ընծայի, որ երեք պատճառանօր ճանաչի, զերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն, որ երեք պատճառանօր ճանաչին: - 80. զայս զամենս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանալ զտուր հիւանդութիւն և զերկարօրեայ: - 142.

ՃԱՆԱՊԱՐՀ – մանաւանդ տեսանես մտօրդ որ ճանապարհն մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին – 5. Այլ զճանապարհն^a որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մեջ կայ, հովացո խիստ – 23. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է - 53.

ՃԱՆԿ – Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար, որ ի մանր և ի մեծ ճանկերոյն սրբած լինի – 43. տալ զերդ իշուն կաթն, և զխիչիփարն ի ճանկերոյն յիստկած – 55.

ՃԱՆԸ – Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ի ձախոյ բազուկն կապես, օգտէ: - 121.

ՃԱՌ – Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն՝ որ է ճար՝ ասէ – 4.

ՃԱՐ – Այս ցաւուս թէգով ճար արա, թէ չէ սքթայ կանէ: - 8. չկայ ճար՝ որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն – 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնելն ապիկիք արկանելով - 66. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նոսն ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի – 66. Ապա երբ գայո տեսանես, ճար արա՝ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես^ա այս նշանօքս - 77. նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. ունին հնար և ճար բորբոսելոյ – 93. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 93.

ՃԱՐԱԿ – և այն^ա որ չունի ճարակ առողջութեան^ա ի գատ կենան: - 38. թէ կարես և ճարակ լինի, յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն – 72.

ՃԱՐ ԱՅՐՆԵԼ – 2

Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն – 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնելն ապիկիք արկանելով - 66.

ՃԱՐ ԱՌՆԵԼ – Այս ցաւուս թէգով ճար արա, թէ չէ սքթայ կանէ: - 8. Ապա երբ գայո տեսանես, ճար արա՝ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես^ա այս նշանօքս - 77.

ՃԱՐՊ – և այլ ոմանք կան՝ ուտեն զճարպ տապաշիրի կուրսն – 105. Ղուոս տապաշիրի ճարպ: - 105.

ՃԵՐՄԱԿ – գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ – 41.

ՃՃՈՒ – և շաղւէ տաք ջրով և արա՛ ճճվնի մթխալ մթխալ, առնելոյն չափն ճճու մի, տաք ջրով: – 146.

ՃՈՏ – և ճոտքն ուժ առնեն և պտղաբերեն: - 37.

ՃՈՒԱՐԻՇ, ՃՎԱՐԻՇ – և այլ տուր գոթիբեաքն և գլխամանի ճվարիշն - 85. տուր գոեղերն՝
որ քրտիք բերեն, գերդ գպղպեղով ճուարիշն, և անկժատի ճուարիշն և գոր ինչ նման են
սոցա: - 133.

ՃՈՒԼԱՊ, ՃՈՒԼԼԱՊ – Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր ... կամ ճուլլապ հով ջրով –
7. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ... և ճուլլապ հով ջրով խմէ: - 17. Եւ խմելու ճուլլապ տուր
սառամբ հովցուցած – 17. և հովային ըմպելիք խմէ, որպէս պգրիսաթունն ճուլլապով – 24.
և ըմպելի հով ճուլլապ խմէ – 28. իւր ստածումն այս է՝ որ յանօթուց ճուլլապ խմէ – 29. և
ճուլլապ հովցուցած ի բան տար – 30. և զհացն ի ճուլլապն թանալ և տալ օգտէ – 34. և ի
քնուն ժամն պգրդատուն ճուլլապով խմէ – 46. և պանտրայ ջուր հով ճուլլապով խառնած
... և դալար գինձ կերակրի: - 46. զբնութիւնն լուծանենք ... ճուլլապով – 66. և դեղ
գարեջուր ... և ճուլլապ խմէ – 73. սակաւ մի սամթի ջուր ճուլլապ խառնեալ ի բանի պահէ:
- 75. և յաւելցո ի հով դեղերն, գերդ շաքարով սրքնճպին, ճուլլապ և գարեջուր – 85. ապա
թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշեռ ... և ընդ ճուլլապ խառնես, և տաս, շատ
օգտէ: - 97. Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի, և նոյնպէս ճուլլապով խառնել, տուր՝ եթէ
զօրութիւնն ուժով լինի – 97. ա՛ն դեղին հալիլէ ... և ի թրջոց արկ ի յերեսուն դրամ
ճուլլապ – 101. և տուր սակաւ մի ճուլլապով, կամ մանիշկի շարապով – 101. տուր
զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով, և հետ այտոր տուր զլուղապնին ճուլլապով: -
104. և դէպ ընդ իրիկացքն դոմի ջուր տուր, տապաշիրով և ճուլլապով հովցուցած – 106.
տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ, և յետ այնոր գարեջուր և ճուլլապ հովցուցած – 112.
և ըմպելի տուր սրքնճպին և ճուլլապ: - 119. և հետ շող ճուլլապ խմէ – 146. գղալ մի
պգրդատուն և ըռահնի հունդ բովիրէ, և հետ մանիշակ ճուլլապին տուր որ խմէ: - 148. Եւ
թէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլլապդ մէն տուր – 148.

ՃՈՒԼԻՆԱՐ – Ա՛ն քահրիպար, և յատպէ, ճուլինար – 150.

ՃՈՒԼԼԱՊ – տե՛ս ՃՈՒԼԱՊ

ՃՈՒՂ – և վատթար է զիր պայծառությունն և զճուղսն, և խափան է գտերնն և զպտուղն: - 37.

ՃՈՒՌՆ - Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ճռանցն այնես, մինչև ի ծայր երթաս – 34.

ՃՊՈՒՌ – և ի յաչքն ճպուռ լինի – 39.

ՃՎԱՐԻՇ – տե՛ս ՃՈՒԱՐԻՇ

ՃՐԱԳՈՒ – և հալ է զճրագուն, մաշ է և հասցն է զմիսն – 35. և դատարկ է զճրագուն և զմիսն – 47. ա՛ռ ... և նռան ջուր նոյն ճրագուովն ծեծած ... և տո՛ւր որ խմէ: - 100.

Մ

ՄԱԶՏԱՔԷ – տաք ջուր խմելոյ տուր ... և մագտաքէ: - 83. տո՞ւր գայն հապն՝ որ լուացած ասպրով լինի գուգեն և մագտաքեով և հնդիկ աղով– 84. Ա՛ն ... դափտի քամուքս և մագտաքէ երեք երեք դրամ – 85. և այլ տուր զվարդին կուրսն, և մագտաքէի կուրսն – 89. Եւ սապոին հապովն և մագտաեով խախաչ առնէ – 98. տուր պատատկի ջուր սրքնճպինով, մագտաքեով, և վարդմարապայով – 111. և յետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք ... և ի բանի պահէ – 112. Ա՛ն թրպութ մաղած, և մագտաքէ, և մեղրով վարդմարապայ ... և տուր, օգտէ: - 123. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով, և մագտաքէ ... ի բանի պահէ: - 126. և տուր վարդմարապայ, և մագտաքէ, և ըռագիանի ջուր – 130. և զիր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնճպինն այնէ, կամ ի հնդանօք սրքնճպինն, մեղրով վարդմարապայ, և մագտաքէ – 131. Ա՛ն ... սալիխայ, մագտաքէ ... հապ արա: - 144. Ա՛ն սապռ... մագտաքէ, քիթրէ ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 145. Ա՛ն ... մագտաքէ, և քիթրէ ... և շաղւէ հնտիպէի ջրով: - 145. Ա՞ոն ... մագտաքէ, և կարմիր վարդ ... և շաղւէ ըռագիանի ջրով – 145. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ ... մագտաքէ – 146. Ա՛ն ... սումպուլ, մագտաքէ երեք երեք դրամ– 148. ա՛ն ... մագտաքէ, զանճապիլ, քիթրէ հինգ հինգ դրամ – 149.

ՄԱԼՔ -և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարգանկօշ և քիլ մալք և նամամ – 83.

ՄԱԽԸԸՈՒԻԸ – և զոտքն եփած մախրքջուրն դնել՝ կապէ: - 146.

ՄԱԿԱԼԱԹ – Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն^a որ է ճառ^a ասէ - 4.

ՄԱԿԱԿՈՉԵԼ – Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և գտեր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա.

ՄԱՀ – զի մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3. զի թէ դկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. և հիւանդն չէ մահուան – 115. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զգերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^a որ գիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս, զի իւրովն լինի յառաջագիտութիւն կենացն և մահուն: - 134. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. մէկն^a որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն – 135. բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն զհտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն - 137. նոյնպէս և զմահուն ասէ, յորժամ բուրհանն գէշ լինի: - 140. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ – 141. այն մահու նշան է, և զմահն ցուցանէ: - 142. և ինքն լինի պատճառ մահուան նորա – 143.

ՄԱՀԱԲԵՐ – Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն զհտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136.

ՄԱՀԱՄԱՍ / Ի/, ՄԱՀԱՄՄԱՍ, ՄԱՀՄԱՏԻ, ՄՈՒՀԱՄԱՍ – Մուհամատ Զաքարիայն ասէ – 17. Մահամատ Զաքարիայն որդին ասէ – 25. Մահամատ Իպին Զաքարիան ասէ – 23. Մահամատ Զաքարիայն որդին ասէ – 26. Մահամատ Զաքարիան ասէ – 28. Մահամատի Զաքարիան ասէ՝ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին – 45. Մահամատ Զաքարիայն ասէ – 46. Մահամատի Զաքարիայն ասէ – 85. Ի նոյն պատճառոյ Մուհամատ Զաքարիայն ասէ – 105. Մահամատի Զաքարիայն ասէ – 108. Մահամատի Զաքարիայն ասէ – 130. Մահամատի Զաքարիայն ասէ – 130.

ՄԱՀԱՄԱՏԻ ԶԱՔԱՐԻԱՅ, ՄԱՀՄԱՍ / Ի / ԶԱՔԱՐԻԱՅ, ՄՈՒՀԱՄԱՍ ԶԱՔԱՐԻԱՅ - Մուհամատ Զաքարիայն ասէ – 17. Մահամատ Զաքարիան ասէ – 28. Մահամատի Զաքարիան ասէ՝ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին – 45. Մահամատ Զաքարիայն ասէ – 46. Մահամատի Զաքարիայն ասէ ի նոյն պատճառոյ – 85. Մահամատի Զաքարիայն ասէ – 108. Մահամատի Զաքարիայն ասէ – 130. Մահամատի Զաքարիայն ասէ – 133.

ՄԱՀԱՄՄԱՏ ԶԱՔԱՐԻԱՅ ՈՐԴԻ, ՄԱՀԱՄՄԱՏ ԶԱՔԱՐԻԱՅ ՈՐԴԻ – Մահամմատ Զաքարիայն որդին ասէ – 25. Մահամատ Զաքարիայն որդին ասէ – 26.

ՄԱՀԱՄՄԱՏ ԻՊԻՆ ԶԱՔԱՐԻԱ – Մահամատ Իպին Զաքարիան ասէ – 23.

ՄԱՀԱՄՄԱՏ – տե՛ս ՄԱՀԱՄՄԱՏ

ՄԱՀԱՄՄԱՏ ԶԱՔԱՐԻԱՅ ՈՐԴԻ – տե՛ս ՄԱՀԱՄՄԱՏ ԶԱՔԱՐԻԱՅ ՈՐԴԻ

ՄԱՀԱՐԱՐ – Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան զմի դժար, և յետինն մահարար – 4. այս ջերմս լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օդոյն:– 32.

ՄԱՀՈՒԶԱՓ – զի մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ – 147.

ՄԱՀՏԱՐԱԺԱՄ – 1

Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32.

ՄԱՀՕՐ – Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է՞ որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148.

ՄԱՂ – և ընդ խոշոր մաղ ի վայր անցո – 149. ծեծէ՝ որ ընդ մաղն ի վայր ելնէ – 148.

ՄԱՂԵԼ – զայս զամենս աղա և մաղէ – 14. աղա և մաղէ, և տուր մեղրաջրով – 34. զամենս աղա և մաղէ – 43. զայս ամենս աղա և մաղէ – 43. և տուր աղցած և մաղած մի մթխալ՝ քաղցր ջրով – 43. զամենս աղա և մաղէ – 44. աղա և մաղէ, և տուր մուգ ծորի ջրով – 45. և տուր յամեն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: - 50. զայս զամենս աղա և մաղէ – 51. զայս զամենս աղա և մաղէ – 54. զայս զամենս աղա և մաղէ – 55. զայս ամենս աղա և մաղէ – 71. զայս ամենս աղա և մաղէ – 72. Ա՛ն սապոն և զաւիրան, աղա և մաղէ – 72. զայս զամենս աղա և մաղէ – 74. և առ լուք աղցած և մաղած ... և տո՛ւր որ խմէ – 77. զայս ամենս աղա՛ և մաղէ – 78. զամենս աղա՛ և մաղէ – 85. Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ի հնգետասան դրամ - 100. ա՛ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի – 100. ա՛ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի – 101. զամենս

աղա և մաղէ – 101. զամէնս աղա և մաղէ – 104. զայս զամէնս աղա և մաղէ – 105. զայս զամէնս աղա և մաղէ – 118. զամէնս աղա և մաղէ – 118. զամէնս աղա և մաղէ – 119. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով - 119. Ա՛ն թրպութ մաղած, և մազտաքէ ... և տուր, օգտէ: - 123. և դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած և մաղած սապո սուկուտրի - 127. զամէնս աղա՛ և մաղէ - 127. զաւթի քամուքս, և կարմիր տակերն աղա՛ և մաղէ - 146. և զայլ դեղերտ աղա՞ և մաղէ - 146. Ա՞ն սումպուլ, խարանֆուլ ... աղա՞ և մաղէ - 149.

ՄԱՂԶ – Առաջին բաժինն երեք շունչ են ... Եւ երկրորդ բաժինն գիջութեններն, զոր հոռոմն իլն անուանեն ... որ են արիւն և մաղձն, պալղամն և սավտայն: - 3. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն, որ է արիւնն և մաղձն և պալղամն և սավտայն – 4. և երկրորդն գիճութեններն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ, որք են արիւնն և մաղձն, պալղամն և սավտայն – 5. որք են արիւնն, պալղամն, մաղձն և սաւտայն: - 13. և ի յամենայն կերակրոց^a որ զսավտայն շարժեն և զսավտայն ընծայեն, որ է սև մաղձն, պատրաստ կալ –20. և գոզին գոյնն իսպիտակ լինի, զի արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն երթայ: - 22. ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մատպուխն մրգաջորվ ի բանի պահէ – 32. և իւր պատճառն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն - 56. Եւ չորրորդ ցեղն տետռատէօսն է, որ ի սև մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. և իւր պատճառն այն է՝ որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէօսն է, որ ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. ինքն հեշտ է և կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու զնոպայն – 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերման նոպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ի սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: - 61. Ապա հետ այսոր յիշենք գոռիտէօսն, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն. զի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն, որ է սև մաղձն. և խարտէշ մաղձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան զսաւտային ջերմն: – 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են, զարեան և զպալղամին և զմաղձերոյն և խարտէշ և սևն - 62. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոհիտէօսն անուանեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի

խարտէշ մաղձն, նա առնէ գործիտէու ջերմն – 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^a որ է սաւտայն^a ի երքսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ գտետոատէու ջերմն – 63. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր. զի մուզ իրքն անցնէ զմաղձին սրութիւն: - 67. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ – 72. Ապա թէ մաղձն զօրաւոր լինի, իւր ստածումն այն է^a որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. և ի քիթքն ձէթ մի^o տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տալ կթել. զատել՝ թէ խարտէշ մաղձն խառնած լինի ընդ պալղամն: – 83. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմս չլինի յիստակ, և խառն լինի ընդ խարտէշ մաղձն - 85. Վասն խարտէշ մաղձի: - 85. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն – 85. Վասն սև մաղձի, որ է սեվտայ: - 85. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցներքսէ ի յերակսն: - 88. պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէշ մաղձին ջերմերոյն – 90. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմս բաժանին: – 90. Մէկն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի – 90. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն - 90. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. և մաղձն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի – 90. զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն, և խարտէշ մաղձն ընծայեն:- 91. և այդ խոցտելոյդ պատճառն մաղձին սրութիւնն լինի: - 91. և իւր ուժուորութեան պատճառ՝ մաղձին թերևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն – 91. կարմրութեան պատճառն՝ մաղձին շատութիւնն լինի և տաքութիւնն - 91. Այլ այս ջերմս ծարաւ լինի խիստ ... և վերաբերութիւն մաղձի - 91. և այլ կուլինի^a որ ի վայր լուծանի մաղձն - 91. և շատ քրտնի, զի պարկեշտ է նիւթն որ է մաղձն: - 91. գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն– 91. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն – 92. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և գինին, և խարտէշ մաղձն - 92. Իսկ խարտէշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. վասն այդ պատճառանացդ ընդունի զբորբոսիլն. նոյնպէս և սև մաղձն, որ է սաւտայն: - 93. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Այլ

պատեհ է^ա որ գիտենաս զմաղձն, որ երեք ցեղ են - 94. որ թարգմանի անապակ և յիստակ մաղձին ջերմն: - 95. և չշտապին ի յիր բժշկութիւնն, զի խարտէշ մաղձն սուր է և պարկէշտ - 95. Հուկնայ կապող՝ մաղձի լուծման: - 96. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն ... հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96. Ըմբելիք կապող՝ մաղձի լուծման: - 97. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ իւր գլուխքն խարտէշ մաղձն լինի - 97. և յետինսն սահմանն տասնչորս օր լինի, յորժամ մաղձն խառնորդ լինի յայլ նիւթէ և յիստակ: - 97. տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ, շատ օգտէ: - 97. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօսն ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Ապա թէ սն մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ - 103. և իւր պատճառն անապակ և յիստակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի - 103. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն - 105. Այս ջերմս ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէօս ջերմանն լինի, որ մաղձն ցորուցէ երակացն բորբոսի - 107. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմս առանց խարտէշ մաղձին չլինի: - 107. Եւ իւր պատճառն այն է՝ որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի - 107. և այն երեքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն - 107. և վասն այդ պատճառանացդ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթէ և բորբոսի: - 108. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ արնէ զտետռատէօս ջերմն - 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած - 109. Զի մէկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին - 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^ա թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէօս ի մաղձին գործն - 109. Եւ մեր ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, որ է մաղձն - 109. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմս երեք դէմս ունի. մէկն՝ որ յաղթէ մաղձն պալղամին, և իւր նշաննին ի յերկան գան, զերդ փշանալն և սոստալն, և յանկարծակի վերաբերութիւն մաղձի - 110. Եւ երկրորդ դէմս այն է, որ յաղթէ պալղամն մաղձին - 110. Պատեհ է

բժշկին՝ որ գայս ջերմանս գատածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ, թէ մաղձն յաղթէ, եթէ պալղամն: – 111. Ապա թէ մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատատկի ջրով – 111. Ապա թէ պալղամն յաղթէ մաղձին ... տուր պատատկի ջուր սրքնճպինով – 111. Կամ տուր գպալղամին ջերմանն գղեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն – 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և պալղամն ... տո՞ւր գպատատկի ջուրն սրքնճպինով – 111. պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին - 112. Եւ իւր նշանն այս է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերութիւնն այրնէ – 112. Իւր ստածումն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող և զօրաւոր լինի, տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ – 112. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճպին խառնեալ ի հով ջուր՝ ի բանի պահէ, որ մաղձին զսրութիւնն մանդրէ: – 112. Սահակն ասէ, եթէ պալղամն յաղթող ... լինի քան գմաղձն, տո՞ւր յանօթուց վարդմարապայ – 112. Ապա թէ մաղձն և պալղամն հաւասար լինի, նոյնպէս և գատածումն հաւասար արա – 112. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն, որ է սն մաղձն: - 113. ապա թէ ընդ խարտէջ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն – 115. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոգն սն լինի, զի եփեցաւ սն մաղձն – 115. և երրորդն լինի՝ երբ խարտէջ մաղձն այրի: - 115. գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէջ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն ... և երկրորդն՝ երբ մաղձն այրի – 116. Ապա թէ այս ջերմն ի խարտէջ մաղձին ի յայրելոյն լինի ... տո՞ւր գարեջուր և սրքնճպին – 119. Եւ երբ հիւանդութիւնն եփի, երակ առ, զի մաղձն ի յայրիլ լինի – 119. և երկրորդն խարտէջ մաղձն է որ այրի – 121. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկեշտն ի խարտէջ մաղձն դառնայ ... և երկրորդն խարտէջ մաղձն է որ այրի – 121. եթէ պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի սաւտայ փոխեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տասս – 121. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն, եթէ խարտէջ մաղձին սաւտայն - 122. Ապա թէ պատճառն խարտէջ մաղձին սաւտայն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. Բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի - 124. դէմն ի լուծման

դեղերն արա՛, այն դեղերովն՝ որ գսն մաղձն լուծանեն – 125. Մասուսայի որդին ասե, եթէ այս ջերմս յայրեցած մաղձէ լինի - 128. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է՞ որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն ... և զայլ ամենայն այրեցող ջերմերն, որ ի մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142. Նշանք լուծման մաճունի այս է, որ օգտէ կոլնջի, և ամենայն ցեղ մաղձոյ: - 148.

ՄԱՂՁԱՅԻՆ – հիւանդին մարմինն մաղձային լինի – 115.

ՄԱՂՁԴԵՂ – Շարապ և մաղձղեղ, որ քաղէ զսաֆրան և զդեղնութիւնն: - 148.

ՄԱՂՁԽԱՌՆ – Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի այն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր – 67.

ՄԱՂՁՇԱՐԺ – Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն, ո՛ր խոցտուկ, ո՛չ մաղձշարժ – 147.

ՄԱՃԱՍ, ՄԻՃԱՍ – իւր նշանն այն է՝ որ ... մաճասին երակն բարակ և շոյտ լինի: - 9. և այս ջերմասն տերն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ, և իւր մաճասին երակն փոքր և ի յար լինի – 10. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... մաճասին երակն շոյտ լինի – 11. Ապա թէ ասեք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր – 12. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն – 12. մաճասին երակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր – 12. մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տեսպիստ ի դրուց անդամոցն տեսպելովն - 12. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի – 14. ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննին երևեցաւ ի գոզն և ի մաճասին երակն, դարձեալ զնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կարմրի ... և մաճասին երակն մեծ լինի և պիստ – 16. և մաճասին երակն բարակ և մանտր լինի – 19. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի – 20. և մաճասին երակն բարակ լինի: – 21. բայց այս ջերմանս մաճասին երակն ահաւոր և սուր լինի - 22. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... մաճասին երակն մեծ և շոյտ և յար լինի – 23. և երբ մարմնոյն գոյնն դեպ ի կարմիրն լինի, և մաճասին երակն երակն ի լի լինի, պատեհ է երակ առնել - 25. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն անդամքն թուլանան, և մաճասին երակն վատուծ և բարակ լինի - 26. և մաճասին

երակն ծանտր և տկար լինի – 26. և մաճասիւն երակն բարակ և վատուժ լինի – 31. և միճասիւն երակն զօրաւոր լինի և ի ժիր խաղայ: - 32. Բագարատ ասէ, թէ պարտ է բժշկին որ ամէն օր զմաճասիւն երակն տեսանէ - 34. և իւր մաճասիւն երակն չիգտուի ամեննին փարպուտ ի տաքութենէ: - 38. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գրողալն ... և զգոզին նեխահոտութիւնն և զմաճասիւն երակին մեծութիւնն և զայլևայլ փոփոխիլն – 38. Եւ իւր մաճասիւն երակն վատուժ լինի և փոքր – 39. նշանն այն է՝ որ հովէ լինի, մաճասն վատուժ լինի և յուլ – 41. Եւ մաճասիւն երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն – 81. և իւր շատութեամբն նեղէ գոյժն, և փոփոխէ զմաճասիւն զերակն – 81. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասիւն գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. և իւր մաճասիւն երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան ափիմեռինոս ջերմանն: - 88. և իւր մաճասն փոփոխական և այլ և այլ ցեղ լինի – 94. տե՞օ թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^a իւր նշանօքն, որ է մաճասիւն երակն, և ի դարուրայն, և պուրհանն, և ի յայլ պատահմունքն՝ որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - 102. և մաճասիւն երակն փոփոխական և անհաւասար լինի: - 121. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զտուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն ... և ի մաճասիւն երակէն – 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասիւն երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասիւն երակն մեծ լինի և շոյտ – 143. Ապա թէ մաճասիւն երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ՄԱՃՈՒՆ – և զմութառեհ մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասեն, յար ի բանի պահէ - 19. Մաճուն, որ օգտէ պալղամի: - 118. այլ թէ յերեք պղպեղեան մաճունէն, և ի չամանի մաճունէն տաս^a պատեհ է: - 125. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն, զերդ անգժատի մաճունն – 127. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտայիկ բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր – 128. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն: - 133. Նշանք լուծման մաճունի այս է – 148. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ – 149. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն աւուրն ըռնանդին կուրսն տուր, զանգժատի մաճունն – 128.

ՄԱՄԻԹԱՅ – և հանապազ գայտուցին տեղիքն գառնալեզուի ջրով և ... շափի մամիթայով օծանէ: - 73. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ ... և շափի մամիթայ - 75.

ՄԱՅՈՒԲԵՆ – Ապա տուր Մայուբեհի շարապն – 82.

ՄԱՅՐ – Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի ... աղջկան ւօք կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն – 68. Էհաննայ ասէ՞ թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի ւօքն կերակրի – 78.

ՄԱՆԱՆԵԽ – և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն և խստորն – 94. այլ գաղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի, քայց ժամ ժամ - 125.

ՄԱՆԱՎԱՆԴ – տե՛ս ՄԱՆԱԻԱՆԴ

ՄԱՆԱԻԱՆԴ, ՄԱՆԱՎԱՆԴ – մանաւանդ տեսանես մտօքդ որ ճանապարհն մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին – 5. մանաւանդ թէ զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օծանէ ... և զմարմինն հանգիստ պահէ – 9. և երեսացն գոյնն չլինի կարմիր, մանաւանդ դէպ ի սպիտակն լինի – 10. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն – 12. զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն ... մանաւանդ ուղեղն, զի շոգիքն յինքն վերանան – 13. և ի_զինոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին գինոյ – 16. Եւ յանուշահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ էթէ հով և գէճ լինի – 17. և հովային ըմպելիք խմէ, որպէս պզրիսաթունն ճուլապով ... մանաւանդ խաղողի քացախով: - 24. իւր ստածումն այն է՞ որ եղկ ջրով լվացվի ... նոյնպէս և զամրմինն, մանաւանդ զշլնեցն զկաշին: - 28. շատ օգտէ, մանաւանդ էթէ ձմեռն լինի: - 28. մանաւանդ յորժամ ի քաղանեցէն ելանէ, կակուղ և հանգիստ տեղ պառկի ... և որ սոցին նման են, շատ օգտեն: - 29. ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս. մանաւանդ թէ հիւանդն ալևոր կամ ծեր լինի – 34. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաշ ջերմն, մանաւանդ որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի – 34. զկերակուր շատ թող չուտէ,

մանաւանդ ի յամռան ատուրքն – 49. Եթէ այս երկրորդիս բարակ անուանեն, և երրորդն՝ որ քակող, դժար ողջանան. մանաւանդ երրորդն: - 46. և այլ^ա որ այս ջերմս յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^ա մինչև ի քսան տարին, մանաւանդ ի գարնան ատուրքն - 65. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևենայ՝ այս են, որ ... երեսն կարմրի, մանաւանդ այտերն – 66. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենալ: - 70. արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի ... մանաւանդ այնոց^ա որ մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն - 70. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^ա որ ի յարենէ լինի. մանաւանդ թէ հիւանդին զօրութիւն ուժով լինի: - 71. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի, որ նուպայն ամէն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն^ա որ այս ջերմս շատ հանդիպի մարդկան: - 81. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի^օ արգիլես, մանաւանդ ի հիւանդութեան սկիզբն – 82. Իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն, և խիստ տաքութիւն ցներքսէ. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցներքսէ ի յերակսն: - 88. մանաւանդ թէ ի յայն ժամն հանդիպի այս ջերմս մարդկան: - 91. մանաւանդ խառն նշաննի երևան – 94. զի յայս ջերմս հանապազ այդ երեք հանդիպին, մանաւանդ վերաբերութիւն: - 96. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի, մանաւանդ երբ յերկար քաշէ: - 115. ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն, և միթոյիտոսն, մանաւանդ ի ձմեռնատուրքն, օգտէ թէ աստուած կամի: – 124. մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ – 125. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նուպայն այլ յուշ գայ - 129. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց. մանաւանդ երբ հիւանդութիւնն դժար լինի և ծանր – 136. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի, մանաւանդ երբ հիւանդին ուժն պակասի: – 141.

ՄԱՆԱԻԱՆԴ ԵԹԷ – Եւ յանուշահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ եթէ հով և գէճ լինի – 17. շատ օգտէ, մանաւանդ եթէ ձմեռն լինի: - 28.

ՄԱՆԱԻԱՆԴ ԹԷ – մանաւանդ թէ զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օծանէ – 9. մեղրով սրքնճուպին տաս. մանաւանդ թէ հիւանդն ալևոր կամ ծեր լինի – 34. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^a որ ի յարենէ լինի. մանաւանդ թէ հիւանդին զօրութիւն ուժով լինի: - 71. իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն ... մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցնէրքսէ ի յերական: - 88. մանաւանդ թէ ի յայն ժամն հանդիպի այս ջերմս մարդկան: - 91.

ՄԱՆԱԻԱՆԴ ՈՐ – Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաջ ջերմն, մանաւանդ որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի – 34.

ՄԱՆԴՐԵԼ – և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճպին խառնեալ ի հով ջուր՝ ի բանի պահէ, որ մաղձին զարութիւնն մանդրէ: – 112.

ՄԱՆԻՇԱԿ – տէ՛ս ՄԱՆՈՒՇԱԿ

ՄԱՆԿՈՒԹԻԻՆ – Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... ի մանկութենէ սիրող եղէ իմաստութեան և բժշկական արուեստից – Ա. և տարօքն միջավայր լինի ընդ մանկութիւն և ալևորութիւն - 114.

ՄԱՆՈՒԿ – իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի, և այն արիւնն^a կանացիսն է, որ ի յամենայն մարմնոյն յիստակի և սրբի, և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78. և տարօքն մանուկ լինի – 90.

ՄԱՆՈՒՇԱԿ, ՄԱՆԻՇԱԿ – և հոտոտալ տուր ի վարդն և ի մանուշակն և ի նոնոֆարն: - 8 Եւ երբ խաղդի ձերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր եփած լինի չոր մանուշակն և վարդ – 8. եղարկեալ ած ի վերայ գլխոյն մանուշակի ձէթ – 8. ա՛ն մանուշակ և լիւուֆար – 9. մանաւանդ թէ զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օծանէ– 9. Եւ ի յանուժահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ եթէ հով և գէճ լինի, զերդ զմանուշակն և ի նինոֆարն և քաֆուրն - 17. ապա օծանել զմարմինն հով և զհճային ձիթերով, զերդ մանուշակի և լիւուֆարի և դոմի-ձէթ – 19. և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ – 19. և

հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ, գերդ մանուշակն և ի նոնֆարն - 19. Ա՛ն դդմի կտի ձէթ, որ ընդ մանուշակն սնուցած լինի - 21. Եւ այլ ա՛ն մանուշակ և նինֆար - 21. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո ... և մանուշակի ձիթով օծանէ - 21. Եւ ա՛ն պապունսճ և մանուշակ - 21. Զձեռն և գոտն մանուշակի ձիթով օծանէ մարձելով - 21. զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ. որպէս մանուշակի ձէթ, և դդմի կտի ձէթ - 21. և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ - 26. և եղկ աւազան նստի, և զմարմինն օծանէ մանուշակի ձիթով: - 27. իւր ստածումն այս է՝ որ ... մանուշակի և նոնֆարի ձիթով զգլուխն օծանէ - 28. և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծէ - 29. նոյնպէս զգլուխն և զշիքն և զհլունսն ողորշարին մանուշակի ձիթով լաւ օծանէ - 29. որպէս նոնֆար և մանուշակ և որ սոցին նման են, շատ օգտեն: - 29. սնուցած մանուշակ և գարեջուր իմէ - 29. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով, և մանուշակի շարապ - 30. և հետ այնոր խաշիշի շարապ և մանուշակի շարապ տուր - 30. և եփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերև և հազարի տերև- 42. օծանէ զմարմինն լիլուֆարի ձիթով և մանուշակի ձիթով - 42. և ապա յետ այնոր օծանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ձ որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. զմարմինն մանուշակի ձիթով օծէ - 46. զմանուշակի ձէթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և ի յանդամսն հանապազ օծանէ - 48. տո՛ւր զպզրկատունին գլուսպն ... կամ երկու դրամ մանուշակի ձէթ: - 50. Ապա առ իւրմէն չորս նուլի. և սնուցած մանուշակ տասն դրամ - 52. Ա՛ն ... և չոր մանուշակ վեց դրամ - 52. Ա՛ն ... և չոր մանուշակ, և սպոտան, և յունսպ մի մի ափ - 52. Ա՛ն խիարշանպէ, և մանուշակ - 54. և սնուցած մանուշակով քաղցրացո - 54. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեգուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով - 54. և երբ ելանէ, զանձն օծանէ դդմի ձիթով և մանուշակի ձիթով - 55. Ա՛ն չոր մանիշակ ... և մանիշակի ձէթ - 67. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ, և չոր վարդ - 68. ողորմարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուֆարի ձիթով - 68. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան զմանիշակն - 68. Ա՛ն բաբունիճ և մանիշակ - 68. և ի քիթսն մանիշակի ձէթ կաթեցո - 79. Եւ յետ այնոր ա՛ն սնուցած մանիշակ ... և տուր - 87. իւր ստածումն այն է՝ որ առնու բաբունիճ և մանիշակ և նոնֆար ... ջրով եփէ ... զգլուխն ձեփէ - 98. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով

զբնութիւնն կակուղ պահէ, կամ նոնոֆարի ջրով և մանիշակով, օգտակար է: - 98. և տուր սակաւ մի ճուլապով, կամ մանիշկի շարապով – 101. Ա՛ն չոր մանուշակ, և խիարի ունդ կտուած երեք երեք դրամ – 101. Ղուոս մանուշակի, լուծման: - 101. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի – 101. այլ տուր մրգաջուր, և մանիշակի շարապ - 103. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր – 106. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի՞ տաս, գատել մրգաջուր տուր և մանիշակի շարապ: – 107. Ապա թէ գլխացաւութիւն դիպի, ծեփելիք արա բարունաճով և մանիշակով և գարեկորկոտով: – 120. և ի քիթսն սղուտ արա՛ մանիշակի ձիթով: - 120. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. Ա՛ն ... մանիշակ, դեղին հալիլէ – 145. Ա՛ն ... մանիշակ, և նոնոֆար, վարդ – 146. ա՛ն մանիշակ, նոնոֆար – 147. Ա՛ն յունապ ... ձարխոտ, մանիշակ – 147. դգալ մի պգրդատուն ... բովիբէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ – 148. Եւ թէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապ մէն տուր – 148. ա՛ն թրպութ, մանիշակ, յամէն մէկէ քսան դրամ – 149.

ՄԱՆՏԸ – տե՛ս ՄԱՆԸ

ՄԱՆՏԸԵԼ – Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ ... գարեանն զտաքութիւն մանտքէ, և զմարմինն հովցնէ: - 71.

ՄԱՆԸ, ՄԱՆՏԸ – տուր ... և մանտք ձուկն թաժայ՝ նշի ձիթով տապկած: - 17. և մաճասին երակն բարակ և մանտք լինի – 19. տուր ... թաժայ և մանտք ձուկն ձիթով տապկած: - 19. և կերակուր պարկեշտ ուտէ, զերթ ... թաժայ և մանք ձուկն որ ի քաղցր ջրէն կալած լինի: - 28. Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար, որ ի մանք և ի մեծ ճանկերոյն սրբած լինի – 43. Ա՛ն ուլու միս ի թիկանցն ... մանք կտրատէ ... եփէ – 44. և երբ տաքութիւն անցանի, դալար մանք ձուկն խորված ուտէ – 46. զայս զամէնն աղա և մաղէ ... և մանք և տափակ հապեր արա – 51. այն մանտք ուռենիքն են^a որ անուշահոտ գայ յիւրմէն - 67. զմանտք աղն ի շուշմայի ձէթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ ... և մանք աղաս ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. լոսէ զամէնտ մանտք – 144. և լեսէ՛ խիստ մանտք – 150.

ՄԱՇ – և կարմիր մաշի մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 9. տուր ... և մաշի մուգաւարայ սպաննախով - 24. և պարկէշտ կերակուր ուտէ, դալիայ դոմով ... փերճկոտած մաշով: - 29. և կերակուր մաշի մուգաւարայ տուր – 30. Եւ յորժամ ջերմն պակասի, սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուգաւարայ ուտէ: - 30. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիտօն՝ որ է ծմել – 42. Եւ կերակուր՝ մաշ տուր և դոմ – 43. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած ... և մաշ փերճոկած - 51. ապա տուռայճ տուր ... և թախտ եփած մաշով – 51. և կերակուր փերճոկած ուրն տուր և մաշ – 67. Ապա թէ հիւանդն զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ... զերդ ուրն և զմաշն և գոդումն, ապա գարեփոխիստ տուր - 69. և կերակուր մաշ տուր – 77. Եւ կերակուր մաշ և ուրն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով – 79. տուր և կերակուր մաշ և սպանախ – 98. Կերակուր՝ մաշ տուր թախթով – 117. Եւ տուր կերակուր՝ մաշ և վլիտօն և դոմ – 119.

ՄԱՇԱՐԱՅ, ՄԱՇԱՐԻ – Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ յետ այտոցին լինի, գոր մաշարի կոչեն - 72. այս ջերմս հետ այտոցին լինի, որ մաշարայ կոչի – 72. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76.

ՄԱՇԱՐԻ – տե՛ս ՄԱՇԱՐԱՅ

ՄԱՇԵԼ – և հալէ զճրագուն, մաշէ և հատցնէ զմիսն – 35. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաշ ջերմերոյն. նոյնպէս և զթոքոյն մաշելով ջերմն – 56.

ՄԱՇԻԼ – Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն պլին ջերմանն, որ է թոքոյն խոցնալն և մաշիլն: - 48.

ՄԱՇՈՒՄ – Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ – 61.

ՄԱՍՆ – Եւ երկրորդ պատճառն այն է^a որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի ... կամ ի սայաւ մասունս մարմնոյն գործեն զցաւն - 2. Իսկ ջերմն զբովանդակ ընդ ամենայն մասունս մարմնոյն լինի: - 2. ա՛ն ... յամեն մէկէ մասն մի – 9. ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն, և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի - 12. ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն, կամ մասն ինչ ի յիւրմէն: - 37. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր

տաքութիւնն հաւասար ի յամենն հասանի - 58. այն արիւնն որ բորբոսի^a մասն մի լինի, և այն որ արձակին^a մասն մին, նա չաւելնայ մասն ի մասէն և ոչ պակասի - 65. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենէն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ - 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենէն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէիս ջերմն - 65. ա՞ռ դալար ընկուզ, և զծառին տերնն ... ի յամեն մէկէ^a մէկ մասն - 74. և իւր պատճառն այս է^a որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այն է զտաքութիւն. և այն մասն որ չէ բորբոսած, այրնէ զցուրտն - 88. զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ որ չէ բորբոսել - 110.

ՄԱՍՆԱԿԱՆ - Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն ... սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3.

ՄԱՍՈՒԱՅ, ՄԱՍՈՒՍԱՅ - Մասուային որդին ասէ - 9. Մասուային որդին ասէ - 32. Մասուայի որդին ասէ - 79. Մասուային որդին ասէ - 128.

ՄԱՍՈՒԱՅԻ ՈՐԴԻ, ՄԱՍՈՒՍԱՅԻ ՈՐԴԻ - Մասուային որդին ասէ - 9. Մասուային որդին ասէ - 32. Մասուայի որդին ասէ - 79. Մասուային որդին ասէ - 128.

ՄԱՍՈՒՍԱՅ - տե՛ս ՄԱՍՈՒԱՅ

ՄԱՍՈՒՍԱՅԻ ՈՐԴԻ - տե՛ս ՄԱՍՈՒԱՅԻ ՈՐԴԻ

ՄԱՍՐՃՈՒԱՅ, ՄԱՍՐՃՈՒԷ - Մասրճուայն ասէ - 11. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ - 16. Մասրճուէն ասէ - 28. Մասրճուէն ասէ - 30. Մասրճուայն ասէ - 70. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ - 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ - 122. Այլ ասէ Մասրճուայն բժշկապետն - 134.

ՄԱՍՐՃՈՒԷ - տե՛ս ՄԱՍՐՃՈՒԱՅ

ՄԱՏԱՅԻ - Մատային ասէ - 24. Մատային ասէ - 29.

ՄԱՏՂԱՇ - և ապա տո՛ւր ... զէր հաւու ձագ մատղաշ - 10. գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ ... և աւուրքն մատղաշ պիտի- 41.

ՄԱՏՆ¹ - և երբ երակն բռնես, ներքև մատիդ պինդ լինի: - 26. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն - 34.

ՄԱՏՆ² - Ապա թե ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառե մոշի փատով և կաղնի փատ և այգւոյ մատն - 77. Ապա թե ձմեռն լինի, զկրակն մոշի փատով և այգւոյ մատամբ /գորքում՝ մատամ / արա: - 79.

ՄԱՏՆԵՀԱՐ – Ա՛ն ... հայ կաւ հորում մատնեհար կաւ – 45. ա՛ն ... և մատնեհար հորում կաւ – 45. Ա՛ն հորում մատնեհար կաւ երեք դրամ – 50. Ա՛ն տապաշիր ... մատնեհար կաւ երկու դրամ - 77. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... մատնեհար կաւ - 97. ա՛ն ... և մատնեհար կաւ, և մրտի քամուքսն – 97.

ՄԱՏՆԵՀԱՐ ԿԱԻ – Ա՛ն տապաշիր ... մատնեհար կաւ երկու դրամ - 77. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... մատնեհար կաւ - 97. ա՛ն ... և մատնեհար կաւ, և մրտի քամուքսն – 97.

ՄԱՏՆԵՀԱՐ ՀՈՌՈՍ ԿԱԻ -ա՛ն ... և մատնեհար հորում կաւ – 45.

ՄԱՏՊՈՒԽ, ՄՏՊՈՒԽ – ապա թե մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մատպուխն մրգաջրով ի բանի պահե – 32. դու տուր զուփայի մտպուխն – 51. Մատպուխ զուփայի, որ օգտե սլին: - 52. ապա տուր զայս մատպուխս: - 52. Մատպուխ լուծող՝ սլին ջերման: - 52. և տուր որ խմե զերդ այլ մտպուխի ռասս է: - 52. Նշանք մտքուխի որ կակղցնե գդկին և զսլին տիրոջն բնութիւնն: – 52. ապա թե ուժն զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս զբնութիւնն կակղցո: - 54. Մատպուխ, որ օգտե սլին: - 54. Մատպուխ լուծող հով: - 66. Ապա թե արիւնն մաղձխառն լինի և տուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր - 67. տո՛ւր զայս մտպուխս: - 116. Մատպուխ հով վասն այրած արեան: - 116. ապա երբ անցանի երթն նոպայն, զայս մտպուխս տուր: - 117. Մատպուխ, որ օգտե պալղամի: - 118. Մատպուխ սաֆրայի: - 119. տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. զամենս մտպուխ մին եփե – 119. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս – 123. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներս ի մտպուխն ընկե – 126. ապա թե այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր - 128.

ՄԱՐԱՊ – Եւ այլ տուր մարապ վարդի սրքնճպինով – 100.

ՄԱՐԴ – Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով – 12. և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ – 15. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան – 18. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի ... նա ջանայ բնութիւն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաշ ջերմն – 34. բայց երբ այն պատճառնին յամէ առ մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. զի ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ – 36. և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, զերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել – 39. և ի յայնր յայրելոյն ի տաքութենէն՞ մարդն մեռանի - 49. և ի ձեռն այրելուն և տաքութեան՝ սրտին մարդն մեռանի: - 55. և երբ դողն առնու զմարդն^ձ զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց – 126. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի – 126. կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ՝ զոր ասէ հիւանդն: - 136. Կթխայ փոքր, որ տան վատուժ մարդոյ: - 146.

ՄԱՐԴԱՍԵՐ – Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց, առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: – Բ.

ՄԱՐԴԻԿ – Իսկ առաջին պատճառն այն է՞ որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. և մարմինք մարդկան ընդ երեք բաժանին: - 3. զի մարմինք մարդկան չորս բնաւորական գիճութիւնք ունին – 4. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն – 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ – 5. նոյն օրինակաւ տես և զջերմն ի մարմինք մարդկան – 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ ... Կամ ի տաք կերակրոց և ի տաք ըմպելեաց, զոր յաճախեն մարդիկ: - 6. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ձ որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և

երիտասարդաց և միջահասակաց - 36. և այլ՝ որ ինքն է թպտրող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62. Եւ երկրորդ^ա որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն. և այլ^ա որ այս ջերմս յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. և այլ որ յոլով հանդիպի մարդկան այս ջերմս: - 62. և խարտէջ մագձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան զսաւտային ջերմն: - 62. Բայց այս ջերմս յուշ հանդիպի մարդկան: - 63. նուպայն ամէն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն^ա որ այս ջերմս շատ հանդիպի մարդկան: - 81. մանաւանդ թէ ի յայն ժամն շատ հանդիպի այս ջերմս մարդկան: - 91. Եւ տգէտ մարդկաց խօսից մի՛ լսեր - 108. Իսկ այն մարդիկն^ա որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն - 126. և վասն այտոր պարտ է^ա որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ - 131. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան. զի շատն այն է ի մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն մեռանին: - 132. Վասն այտոր է^ա որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. վասն այտոր պիտի^ա որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն - 133.

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ – Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն – 5.

ՄԱՐԶԱՆԿՈՒՇ, ՄԱՐԶԱՆԿՕՇ – ա՛ն մարգանկուշ և բաբունիճ և նամամ – 10. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն, զերդ խիրին և նոճէսն և մարգանկուշն և թուրինճն – 10. ապա թէ առնուս մարգանկուշ և սամիթ ... ջրով եփես, և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարգանկուշ և քլիլ մալք – 83. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և բաբունիճ և մարգանկուշ – 83.

ՄԱՐԶԱՆԿՕՇ – տե՛ս ՄԱՐԶԱՆԿՈՒՇ

ՄԱՐԹԵԼ – Վասն եթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143.

ՄԱՐԹԻ – այլ զաղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի - 125.

ՄԱՐՀԱՄ – տե՛ս ՄՈՐՀԱՄ

ՄԱՐԶԵԼ – ապա օժէ գմարինն խիրի ձիթով, և մարձէ աղէկ – 10. զձեռն և զոտն մանուշակի ձիթով օժանէ մարձէլով – 21. աճոէ և մարձէ գմարմինն առանց ձիթերոյ - 23. և ուշիկ ուշիկ գմարմինն մարձէ – 29. և յետ այնոր գմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ – 33. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձէլ որ ինչ ցեղ ձիթով – 42.

ՄԱՐՄԻՆՆ – Եւ զայն պատճառսն որ զօտար ջերմն ընծայեն^a ի մարմնոյն ի զատ պահէ – 2. զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է^a որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս, կամ ի սակաւ մասունս մարմնոյն գործեն զցաւն - 2. Իսկ ջերմս բովանդակ ընդ ամենայն մասունս մարմնոյն լինի: - 2. ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի, և ի սրտէն սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. Եւ ասացին իմաստասերքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի – 3. և մարմինք մարդկան ընդ երեք բաժանին: - 3. զի մարմինք մարդկան չորս բնաւորական գիճութիւնք ունին – 4. նոյն օրինակաւդ տես և զջերմն ի մարմինք մարդկան, և ընդ մարմնոյն շինուածոցն հետևի ջերմն – 5. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին գմարմինն մարդկան ի բաղանիսն – 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ – 5. և զլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի քան յայլ մարմինն – 8. երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օդէ կամ ի տաք արևէ ... իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի – 8. գմարմինն տաք ջրով լուանայ – 9. մանաւանդ թէ գմարմինն վարդի ձիթով օժանէ – 9. և գմարմինն հանգիստ պահէ – 9. Իսկ այս ջերմն որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ գմարմինն – 10. ապա աստ չէ պարտ շտապել, և ձիթերովն զնորա զլուխն և գմարմինն օժանել – 10. և տե՛ս որ չօժանես գմարմինն ձիթով – 10. ապա օժէ գմարմինն խիրի ձիթով – 10. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք և ի նոյն նշանք, երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ գմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 10-11. և այս լինի ի ցուրտ օդէ, կամ ի ցուրտ ջրոյ լուանալոյ գմարմինն: – 11. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի, և տաքութիւնն ի մարմնոյն շօշափելիքն պակաս լինի - 11. Եւ իւր ստածումն այն է^a

որ գմարմինն աճրոել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. և առնու խիրի ձեթ և պապունիճի ձեթ, և գմարմինն աղէկ օժանէ – 11. և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ - 11. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով գմարմինն աղէկ ծածկէ, մինչև մարմինն աղէկ քրտնի - 11. ապա ի բաղանիս մտէ, և գմարմինն տաք ջրերով լուանայ – 11. և գմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. և յորժամ ելանէ, գմարմինն աղէկ ծածկէ, և ի քուն լինի որ քրտնի - 11. և գմարմինն տաք ձիթերով աղէկ օժանէ – 11. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. և երբ զձեռոյ ի վերայ մարմնոյն դնես, մինչև շաղնայ, ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն – 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. այլ ի յաւազանն թող չյամէ շատ, զի գիճութենէն արգիլած են ի ներքս ի մարմինն – 13. Իսկ չորային ձիթերովն մի՛ օժաներ գմարմինն – 13. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան – 13. այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի... և կամ փոթոթային ջրով լուանալոյ գմարմինն, կամ ի հաստ յաւելուածոց որ լնու գմարմինն – 13-14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է՞ որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է՞ որ յառաջ երակ առնու, և հետ այնոր ի բան տանել զայն իրվին՞ որ գմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան - 14. զայս ամէնս աղա և մաղէ և ընդ մարմինն շփէ յուշիկ յուշիկ: - 14. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ – 15. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբսի յաւելուածքն ի մարմինն – 16. այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. ապա թէ ամառն լինի և օդն տաք, գմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞ա: - 17. իւր նշանն այս է՞ որ չորացնէ գմարմինն – 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին, և տկարացնէ գմարմինն - 18. իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէ՞ն հոգայ, զօրացուցանէ գմարմինն - 18. զի հոգին ընդ մարմինն խառն է միաւորեալ – 18. Եւ զայդ ցեղ հիւանդիդ գմարմինն պարտ է զիճացնել – 18. ապա օժանել գմարմինն հով և զիճային ձիթերով – 18. և գմարմինն մանուշակի ձիթով օժանէ – 19. գմարմինն դատել լինի տքնութեամբ և կամ ի

զգայական հոգին հասեալ լինի դատումն:- 20. Ի տաք և ի չորային կերակրոց ...
 պատրաստ կալ ... գմարմինն ի դատելոյ – 21. կիսատաք ջրով ծեփե գմարմինն – 21. և ի
 յամենայն քանէ որ գմարմինն դատե, պատրաստ կենայ - 21. և զկերակուրն հալէ, և ի
մարմինն հովութիւն և գիճութիւն ընծայէ: - 21. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ
 աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս մարմնոյն - 22. Եւ երբ այն արիւնն ընդ
 ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն ի խոլային մարմինն կայ - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն
 յորժամ այտչի և ելունդ ելանէ կամ զարկք առնու, ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմինն -
 22. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ գիճութիւն – 22. և իւր պատճառն
 այն է՞ որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն - 22. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՝ որ ի
 բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին ելանեն ի մարմնոյն – 23. աճոէ և
 մարձէ գմարմինն առանց ձիթերոյ, որ չիծկէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն: - 23. և
 արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի, և ի սրտէն սփոռի ընդ շնչաւոր երակսն յամենայն
մարմինն: - 23. այլ գմարմինն հանգիստ պահէ – 24. և երբ մարմնոյն գոյնն դէպ ի կարմիր
 լինի ... պատեհ է երակ առնել – 25. Եւ իւր թպտիրն այն է՞ որ շուտով գմարմինն սրբէ
 մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս
 մտէ և շատ նստի, և կիսատաք ջրով գմարմինն լուանայ, և թեփով գմարմինն շփէ: – 25.
 իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան - 26. և
գմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ – 26. ապա ի բաղանիս մտէ ... և գմարմինն հով և
 գիճային ձիթերով օծանէ – 27. Իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն մարմինն տաք լինի և
 խոնճի և թմրի մարմինն - 27. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ գմարմինն հանգիստ պահէ –
 27. գմարմինն օծանէ մանուշակի ձիթով: - 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ,
 օծանէ գմարմինն խիրու ձիթով – 27. իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի ...
 նոյնպէս և գմարմինն – 28. և նոնֆարի ձիթով հանապազ գմարմինն օծէ – 28. Իւր նշանն
 այս է՝ որ ջիւք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի, և ի մարմինն չորութիւն երևայ – 28. և
 մաճասին երակն ծանտր և տկար երևի. և գոգն նօսր և տկար, վասն շարժելոյ մարմնոյն
 և արձակելոյ զօրութեանն: - 28. Իւր ստածումն այս է, որ ... գմարմինն եղկ ձիթերով
 օծանէ – 28. և գմարմինն յանգիստ պահէ – 28. և գմարմինն մանուշակի ձիթով օծէ – 29. և
 ուշիկ ուշիկ գմարմինն մարձէ – 29. գմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օծնէ – 29.

Ապա թե չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և գմարմինն եղկ ջրով լվանայ – 31. Իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն դեղին լինի, և մարմինն թուլանայ – 31. այս ջերմս լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ գմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օդոյն: – 32. այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և յետ այնոր գմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճռելով գմարմինն^ա յարտաքս հանէ զինքն: - 33. Եւ ամենայն օր երկու հեղ գմարմինն օծնէ – 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի ... նա շուտ ընդունի զհալնմաշ ջերմն: - 34. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. Բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն և մտաւարժութիւնն ... որ չորացնեն և տաքցնեն գմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն – 35. Իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի, զի բնական տաքութիւնն հատեալ լինի, զերդ ի յալտորաց մարմինն: - 35. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ գմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ ... զերդ փորուն լուծելն ... և այլ դիմօք արիւնն^ա որ ի մարմնոյն ելանէ - 35-36. ամենքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ .. երբ իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն և յար ցաւելոյ ցեղաց մի մարմնոյն: – 36. ի մարմինն մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ – 36. Առաջինն^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին ... և երրորդ^ա բնաւորական գիճութիւնն^ա որ լինի ի մարմնոյն միսն և ի փորոտիսն ... և չորրորդն^ա ի յօղվածսն լինի, որ զամենայն_անդամս մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն^ա որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթն, նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի մարմինն: - 36. Ապա թե այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի, որ զօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր անուանեն քակող և անցնող մարմնոյն – 37. Զի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հասանի, չկայ ճար^ա որ այն մարմինն

դարձեալ յիւր ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մաքմնոյն հաւասար, և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և ոչ ցաւիլ տեղաց մին ի մաքմինն, և ոչ տուժել, և ոչ տկարիլ մաքմնոյն - 38. այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մաքմինն – 38. և տաքութիւն միացեղ և յարակ լինի ի մաքմինն – 38. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, գերդ գդոդալն ... և գսնանալն և գմաքմնոյն կոտորտելն և զխոցոտելն – 38. իմանայ հիւանդն, և գիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մաքմինն – 39. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մաքմինն գերդ քամի, և պահած լինի - 39. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մաքմինն - 39. իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մաքմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մաքմնոյն - 39. և երակին մաքմինն պինդ լինի՝ որպէս զլար քաշած: - 39. Եւ երակին վատուծութեան պատճառն այն է՞ որ մաքմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եւ երակին մաքմնոյն պնտութեան պատճառն այս է՝ որ բնական գիճութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մաքմնոյն: - 40. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մաքմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. Եւ այլ գիտացիր՞ որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մաքմինն սար լինի և պատճառոյոյզ ... և այնոց որ մաքմինն տաք լինի, և տարօքն ընդ քսանին և քառասնին մէջն լինին - 40. և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնեն և չորացնեն գմաքմինն շատ: - 40. այս ջերմս ի խիստ հովութենէ ընծայի, հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հասցնէ և ի վճար բերէ ի մաքմնոյն - 40. Եւ թէ կարիք լինի գմաքմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով և թարանկուպինով – 41. Ապա թէ կարիք չէ գմաքմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. Եւ երբ ելանէ յաւազանէն, օժանէ գմաքմինն լիլուֆարի ձիթով – 42. Ապա թէ հիւանդին մաքմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն ... կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. աւազանին եղկ ջուրն վատուծցնէ գմաքմինն: - 42. չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով. զի խծկէ և կալնէ զգաղտ շնչահանքն մաքմնոյն – 42. զի այդ խորհուրդդ շահեցին գմաքմնոյն / ծն. գմաքմինն / բնաւորական գիճութիւնն

- 42. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն, որ զկաթին գիճութիւնն շահի և պահէ ի մարմինն - 42. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին - 42. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ սուրբ ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. և ընդ երիկացքն՝ օժանէ զմարմինն լիլուֆարի ձթով - 44. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով - 44. Բայց մարմինն շատ տաք չիլինի, և ի մարմնոյն կաշին չորութիւն ցուցանէ: - 46. Ամենայն օր ... զմարմինն մանուշակի ձիթով օժէ - 46. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մարմնոյն քաղեն և հասցնեն: - 47. նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի, և մարմինն նօսրանայ և բարկնայ - 47. նոյնպէս և յամենայն մարմնոյն^ա ի ձեռն հազալոյն^ա արկնուի նիւթս - 48. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն - 48. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն նիհարանայ - 48. Ապա թէ կարիք է որ ուժկորցնես զմարմինն ... ապա տուտայճ տուր - 51. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ երբ թոքքն խոցնայ, հիւանդին մարմինն նիհարանայ - 53. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմն ի յար լինի, և մարմինն նիհարանայ - 54. այս ջերմն մուխատրայ է, և ահ ունի, զի յար է և չտայ հանգիստ մարմնոյն: - 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն - 57. զի երակաց մարմինն պինտ լինի - 57. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. և ի սրտէն սփռեն և տանին ընդ ամենայն մարմինն - 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի. զի շատ է իւր չաքսն ի մարմինն - 59. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի - 59. Եւ երրորդ պատճառն հիւանդին մարմնոյն շինուածքն լինի - 60. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր ... նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. Եւ երբ ջերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն - 61. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողու զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի - 61. Եւ երկրորդ^ա որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն - 62. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի

մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62. զի խարտէշ մագձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն – 62. զի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն – 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են, զարեան և զպալղամին և մաղձերոյն և խարտէշ և սնն. և թէ զի՛նչ ցեղ լինին, և ի՛նչ պատճառանաց, և զի՛նչ ծնանի ամէն մէկ ի բորբոսիլն ի մարմինն: - 62. Արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն ի յանդամ մի ի յանդամոց մարմնոյն: - 62. և ինքն կերակրէ զամենայն մարմինն և սնուցանէ: - 63. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի ... արիւնն շատ լինի ի մարմինն - 65. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենալ: - 70. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառոյ, եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն, մանաւանդ այնոց^ա որ մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն, և զկնի հանկստին դատեն ի շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն - 70. և մարմինն ծանր լինի – 70. զի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերևան գայ - 71. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն - 71. և մարմինն հովցնէ: - 71. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. և ամենայն մարմինն լիանայ: - 76. Եւ այլ պատրաստ^ա որ չտաս հաւու ձագ ... մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել - 78. զի խծկէ զգաղտ շնչահանքն, և ընկղմէ գտաքութիւնն ի ներս ի մարմինն – 78. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արեանէ լինի, որ մարմնոյն յաղթէ: – 78. և այն արիւնն^ա կանացիսն է, որ իւրամենայն մարմնոյն յիստակի և սրբի - 78. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, զերդ ստամոքսն, և քովքն ... որ կան ի մարմինն: - 80. և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն, որ ցրտացնէ և դողացնէ: - 80. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն – 80. և զմարմինն շատ ի հանկիստ պահէ – 80. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ առաջքն – 81. և մնայ տաքութիւն ի մարմինն ցրի մինչև ի մէկայլ նուպային սկիզբն: - 81. նա իւր նուպային սկիզբն փշանայ և սոսոյ մարմինն – 81(չկա). Ապա թէ զսարդոստէին զբոյնն

հոռոմ ձիթով թանայ, և գմարմինն օծանէ. օգտէ: - 87. իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. ընծայի իւրմէն ջերմն^a որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցնէրքսէ, և զտաքութիւնն ի դուրս ի մարմինն - 88. և իւր բորբոսն հաւասար ընդ ամենայն երակսն մարմնոյն լինին - 90. զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքս տաքցնեն գմարմինն և չորացնեն - 91. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ – 91. մէկն որ չորութիւնն ի յիրացն ի բնութիւնն լինի և խառնուածքն. և երկրորդն՝ որ ի մարմինն լինի. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն, ի բնութիւնն և ի մարմինն, որ է էութիւն: - 92. բայց էութեամբն և մարմնովն չոր լինին և պինդ - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն ... չոր և պինտ լինին - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաէ. և մարմնովն կակուղ լինին, ծորին և հոսին - 92. զի մարմնոյն էութեամբն կակուղ են, ծորին և հոսին – 92. օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ – 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ, զի երկու դէմսն ժողոված ունին՝ զբնութեանն և գմարմնոյն: - 92-93. Իսկ խարտէջ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէջ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թէ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ գմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բոնէ և տաքութիւնն շատ երևնայ ի մարմինն – 97. տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ – 97. և նոյնպէս ներքն տաք ջուր դիր, հանց որ շոգին և տաքութիւնն ի մարմինն հասանի – 102. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն

փշանայ – 103. Իսկ թե ... տաքութիւնն դեռ ի մարմինն կենայ ... տուր գտապաշիրին դուրսն – 104. Ապա թե ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրբնճայինով – 104. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթե մարմնոյն, զայս ջերմս ի յերևան բերե - 105. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն խիստ տաք լինի – 105. Այս ջերմս ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի - 107. և ամենայն իրք՞ որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և զհճացնեն, օգտէ նորա -108. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, որ զմարմնոյն խառնուածքն հով և գէճ այրնեն: - 108. և զհիւանդութեանն զգլուխքն ի մարմնոյն իջուցանէ: – 112. Ապա թե բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թե ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցներքսէ երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: -113. Ապա թե ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է ի յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցաւն՝ որ անուանի սարաթան – 113. Ապա թե սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Իսկ թե յամենայն մարմինն լինի արգիլած՞ նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 113. և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114. կամ հիւանդին մարմինն շատ արիւն ընծայի – 115. և հիւանդին մարմինն մաղձային լինի – 115. զի իւր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է ի մարմինն: - 115. և զհիւանդին զամէն մարմինն օծանէ – 121. և մարմնոյն կաշին չոր և խոշոր լինի – 121. Եփած աֆթիմոնն տուր, որ զմարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբէ – 121. և այլ ամենայն իրք՞ որ զմարմինն հովցնէ, օգտէ - 122. և յամենայն բանէ՞ որ զմարմինն դատէ՞ պատրաստ կենայ - 122. իւր սկիզբն թեթև մտպուխ տասս ... որ մարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբի – 123. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել - 124. և պալի երկու օրն կերակրէ և պարարէ զմարմինն: – 127. աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ, որ զհիւանդութեան գլուխքն ի մարմնոյն սրբէ: - 128. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. Ապա յառաջ պարկեշտացո զնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն – 130. Ահրիժենիոս ասէ, եթէ երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ ... և ի վիճարն ի նոպային ի

մարմինն տաքութիւն երկնայ, տուր զդէղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, որ ի մարմինն հաւաքի – 130. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՞ որ յառաջ զգուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՞ ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն - 131. և ի վճար ջերմանն տաքութիւն երկնայ ի մարմինն:- 131. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն – 132. և երբ ջերմն վատուժ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. և ի տաքութենէն մարմինն շողանայ շոյտ և քրտնի – 133. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն: - 133. զբնութիւնն լուծանես դէղերովն, որ զսաւտայն յիստակեն ի մարմնոյն – 133. հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ՞ որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. զի բնութիւնն հետէն եփէ և հալէ, և սակաւ սակաւ արձակէ ի մարմնոյն: - 135. և հիւանդին մարմինն հետէն թեթևութիւնն և դուրութիւն լինի: - 135. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ, ի հիւանդին մարմինն ծանրութիւն անկանի ... զհտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու, և հիւանդին յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ, զհտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ... ժամանակն հասաւ – 137(չկա). և հիւանդն յիւր մարմինն հետէն թեթևութիւն և դուրութիւն իմանայ – 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն ... յաւելնայ, զհտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ – 139. և ի հիւանդին մարմինն չլինի թեթևութիւն – 139. և հիւանդին մարմինն սակաւ թեթևութիւն և հանգիստ լինի - 139. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն զհիւանդութիւնն շուտ եփէ, և արձակի ի մարմնոյն: - 141. զի հիւանդարար խլտն եփի, և սակաւ սակաւ արձակի ի մարմնոյն: - 142. Նոյնպէս և այտոցին՞ որ ցներքսէ մարմնոյն լինին ... և զիրեանց նմանիքն՞ սուր անուանեն - 142. կարէ զհտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն ... և ի հիւանդին մարմնոյն և ի կերպէն – 142. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ – 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ

հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. առաջին դէման, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... երրորդն՝ զխառնուածք մարմնոյն. չորրորդ՝ զկերպ մարմնոյն - 143. և հանէ զաւելուածքն և զգիճութենէն ի գլխոյն և ի յամենայն մարմնոյն: - 144. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի, որ հանէ զաֆրան ի գլխոյն և ի մարմնոյն - 144. Եւ զմարմինս ջեր պահէ այդ երեք օրտ - 147. և թէ ժամն ջերմն լինի, զմարմինն աւելի չպիտի խողիբել - 147.

ՄԱՐՈՒԽ - Ա՛ն ... մարուխի քամուքսն տասն դրամ - 43. Ա՛ն ... և մրտենոյ պտուղ, և մարուխի քամուքս եօթն եօթն դրամ - 50. Ա՞ն ... մարուխի տակ կեղևած տասն դրամ - 52. Ա՛ն ... մարուխի քամուքսն եօթն դրամ - 71. Ա՛ն կարմիր վարդ ... մարուխի տաք - 104. Ա՛ն ... մարուխի քամուքսն եօթն դրամ - 119. Ա՞ն ... սենեմաքի, և մարուխի տակ հինգ հինգ դրամ - 126.

ՄԱՐՍԱԿԱՆ - Եւ կերակուր զայն տուր՝ որ դիրահալ լինի և մարսական - 125. մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ, դիրահալ լինի և մարսական - 25(չկա).

ՄԱՔԻ - կամ տուր մարոյ կաթն ջրով եփած այս նշանօրս: - 51. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն որ կթեն - 51.

ՄԵԼԻՔ - ա՞ն արլի մելիք, և սամիթ - 76. Ապա պատեհ է որ բարունիճ առնուս և արլել մելիք - 105.

ՄԵԾ - մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն - 12. մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասաց - 15. և մաճասին երակն մեծ լինի և պինտ - 16. զամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկես, որպէս մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ - 18. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին - 23. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... միճասին երակն մեծ և շոյտ և յար լինի - 23. Սինայի որդին մեծ իմաստասէրն ասէ - 31. Իսկ թանին փոխան զարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար, որ ի մանր և ի մեծ ճանկերոյն սրբած լինի - 43. Զի մեծ իմաստասէրն Գաղիանոս պատրաստեցոյց շատ - 66. և ի յերակն մեծ և լիութիւն լինի - 70. Փօլոս ասէ ... երակ առնուլն և արիւն հանելն մեծ և օգտակար դէղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է

ամենայն ջերման^a որ ի յարենէ լինի - 71. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. Բայց մէկ օրն թեթև լինի իւր տաքութիւն, և մէկայլ օրն շատ և մեծ – 90. յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն երակ առ – 109. տո՛ւր գղափթին զկուրսն սրքնճափնով, զի մեծ օգտակար է – 112. զի իւր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է ի մարմինն: - 115. ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն, և միթոյտոսն - 123. Բայց մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին ասէ – 126. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ – 143. Հապ՝ որ հալէ զմեծ և զպինդ փայծաղն: - 145.

ՄԵԾԱՊՏՈՒՂ – և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող - 117. և տուր միրգ՝ քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող – 119.

ՄԵԾՈՒԹՅՈՒՆ – մեծութեանն պատճառն ուժն է որ աղէկ կայ - 16. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գոռոպն և զծարան ... և զմաճասին երակին մեծութիւնն և զայլևայլ փոփոխիլն – 38.

ՄԵԿՆԵԼ – և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն, զոր ի յիրար զսպեցաւ ի փոթոթային ջրոյն: - 13.

ՄԵՂՍ – Ա՛ն ուլու միս ... և մեղմն կրակով եփէ – 44. զայտոք ի մսին ջուրն խառնէ, և մեղմ կրակով սակաւ մի եռցո - 44.

ՄԵՂՐ – ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս – 34. Ապա թէ ի կարիք հասնի, գարեջուր տուր ... և ըռագիանի տակի կեղն՝ նուկի մի մեղրի սրքնճուպինով – 82. և տո՛ւր ամէն օր մի դրամ հետ մեղեր սրքնճուպինի: - 85. Ապա թէ հազ լինի, տուր հետ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. Ա՞ն մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր ի բան տար՝ զերդ իւր ռասմն է – 87. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բազկի ջրով ... և սամիթով և մեղրով և աղով - 89. Բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և զինին – 92. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամիթի ջրով և մեղրով և աղով - 117. զայս զամէնս ... յիստկած մեղրով շաղւէ – 118. իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Ա՛ն թրպուր

մաղած, և մագտաքէ, և մեղրով վարդմարապայ ... և տուր, օգտէ: - 123. և ի բան տար վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած, զի օգտակար է շատ: - 126. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով ... ի բանի պահէ: - 128. և զհւր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնճպինն այնէ ... մեղրով վարդմարապայ - 131. ա՛ն մեղր և եփէ - 148. և եփէ զմեղրն և զխնձորն ընդ իրար - 149. և քանի զիր չաքդ՝ սպիտակ մեղր ա՞ն ի յինքն խառնէ - 149. և յայտ մեղրա և ամրաւոյ խառնէ, և շաղւե՛ որ միաւորի - 149.

ՄԵՂԲԱԶՈՒԲ - Ապա ա՞ն զուֆայ կամ կարօսի հունդ, աղա և մաղէ, և տուր մեղրաջրով - 34. ա՛ն մեղրաջուր, և ընդ զուփայն խառնէ և տուր - 86. զայսոնք եփէ մեղրաջրով - 100. Եւ ըմպելի մեղրաջուր տուր - 128.

ՄԵՂՔ - Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց, առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: - Բ.

ՄԵՌԱՆԵԼ - Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի - 7. զի չընդունի զառողջութիւնն, այլ ի նոյն մեռանի: - 40. և ի յայնր յայրելոյն ի տաքութենէն^ա մարդն մեռանի - 49. և ի ձեռն այրելուն և տաքութեան՝ սրտին մարդն մեռանի: - 55. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարել ժամն հիւանդութեան երակն առին, և մեռան շատք - 66. և այլ տեսայ^ա որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: - 66. ապա զիտացիր որ մեռանի կամի ստոյգ - 70. զի շատն այն է ի մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն մեռանի: - 132. Ջի հիւանդն աւելի ի կատարեալ ժամանակն մեռանի - 136. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի - 136. Բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն - 136. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանի ի հիւանդաց - 136.

ՄԵՏԱՍԱՆ - Իսկ այս ջերմս յամենայն մետասան օր ապա բերէ զհւր նուպայն - 132.

ՄԵՏԱՍԱՆՕՐԵԱՅ – Պատմություն նախագիտության վասն մետասանօրեայ ջերմանն. և վասն մետասանօրեայ ջերմանն ստածումն և բժշկություն: - 132. Վասն ստածման և բժշկության մետասանօրեայ ջերմանն: - 133.

ՄԵՐՉԱԲՈՐՈՒԹԻՒՆ – Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկություն կերակրոյն և ըմպելոյն... և նստելն և մերձաւորութիւնն – 3. և ի մերձաւորութենէ պատրաստեցո՛րն իկ – 20. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ – 21. և ամենայն բանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ, և ի մերձաւորութենէ այլ - 21. և բաղանիսն, և մերձաւորութիւնն, և որ սոցին նման են, ամենքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն զիճութեան - 36. Եւ այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի ... և այնոց՝ որ ի մերձաւորութիւն խարբ լինին – 108.

ՄԵԿ – մէկն չորս նիւթն են – 4. ա՛ն մանուշակ և լիլուֆար ... յամեն մէկէ մասն մի – 9. ապա օծէ զմարմինն խիրի ձիթով ... կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն որ բանան զգաղտ շնչահահանքն - 10. մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. մէկն այն է որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն - 13. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթ լինի այս է՞ որ ամեն մէկ ի չորից նիւթիցն զիր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այտօր յիշել կամիմք զամեն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և իմանաս զնշանքն զամեն մէկ ուրիշ ուրիշ, և բժշկէ: - 15. և զամեն մէկի պատճառ իւր հակառական բժշկէ: - 15. Այլ մեք ցուցանեմք զամեն մէկի բժշկություն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ:-15. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան – 18. Եւ իւր ստածումն այս է, որ զամեն մէկ իւր հակառակովն բժշկես - 18. Եւ իւր թպտիրն այն է՞ որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի. հեղ մրգաջրով և սրքնձուպինով - 25. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ – 28. զամեն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. և ստածէ զամեն մէկ իւր բժշկութեամբն – 31. մէկն այրեցող տաքութիւն ունի և բարակ ջերմն – 35. բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. և են նոքա կարգած մէկ հետ մէկի: - 36. Ապա

երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն - 36. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամեն մէկ - 37. և արա՛ զայդ յաւորն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն – 42. և կուրսեր արա զամեն մէկ դրամ մի - 51. Եւ մէկ այլ պատճառն այն է՞ որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և պզրկատունի լուղապով կուրս արա, զամեն / գրքում՝ զմէկ / մէկ երկու դրամ – 55. Եւ այլ գիտացիր՞ որ սամեն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր - 57. Մէկն այն է՞ որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Մէկն այն է՞ որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նոպայի – 58. և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի – 59. Մէկն ի նիւթն բնութենէն լինի – 60. զի մէկ նոպայն մէկայլին հասանի և չտայ միջոց – 61. մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն – 62. Արդ արժան է յառաջ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն՝ որ ի մեզ են ... և զի՞նչ ծնանի սամեն մէկ ի բորբոսիլն ի մարմինն: - 62. Արդ սամեն մէկ ի չորիցս յայցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. ջերմերն սամեն մէկ նիւթին անուամբն անուանի՞ յորմէ ընծայեցաւ - 64. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենէն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենէն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն – 65. ա՞ն դալար ընկուզ ... սև խաշխշի ձէթ, ի յամեն մէկէ՞ մէկ մասն - 74. ա՛ն ... և իսրոյ առջասպն, և նռան կեղև, ի յամեն մէկէ երկու դրամ - 74. ա՛ն ... պղնձի փերձոկ, և բանկի հունդ ... յամեն մէկէ մի դրամ - 74. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... յամեն մէկէ տասն դրամ - 77. Ա՞ն ... հայ կաւ, և նշաստակ սակաւ մի աղընծած, յամեն մէկէ երեք դրամ - 77. զայս զամէնս լիտր ու կէս ջրով եփէ, մինչև ի յերիցն մէկն մնայ – 78. Մէկ պատճառն այն իրուին են՞ որ բնութեամբ լինին - 80. մէկն այն է՛ որ ի հալած ապիկի նման է – 85. սամեն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ են: - 86. Մէկ այն է՞ որ խարտէշ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի - 90. Բայց մէկ օրն թեթն լինի իւր տաքութիւն, և մէկայլ օրն շատ և մեծ – 90. Մէկն այն իրուին են՞ որ բնութեամբ լինին - 90. մէկն՝ որ չորութիւնն ի յիրացն ի բնութիւնն լինի և խառնուածքն – 92. մէկն այն է՞ որ խարտէշ լինի, և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի և ի լեղին – 94. ա՛ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ – 101.

Իսկ նշանքն գամեն մեկ ի յառաջ քան զայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: - 102. բայց մեկ օրն խիստ լինի, և մեկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ – 103. գտետառաւթու ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք գամեն մեկ ի յիւր գլուխն – 103. Զի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մեկ օրն խիստ լինի նուազայն, և մեկայլ օրն թեթև - 107. մեկն՝ մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ արնէ գտետառաւթու ջերմն – 109. այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, և մեկ ջերմն դառնան – 109. Զի մեկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին – 109. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմս երեք դէմս ունի. մեկն՝ որ յաղթէ մաղձն պալղամին – 110. այլ ամեն մեկ գիւրն ցուցանէ - 110. և իւրեանց նշաննին յաղթէ մեկն մեկայլին - 110. ապա տես՝ թէ ո՛ր նիւթն յաղթէ մեկն մեկայլին – 110. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մեկն մեկայլին, պատեհ է որ նոյնպէս և գտածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն – 111. մեկն բնութեամբ լինի, և երկրորդն առանց բնութեան – 114. Մեկն լինի՝ երբ արիւնն խանձի – 115. Այլ գիտացիր որ այս ջերմս հինգ դէմս ունի. Մեկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն, և ի սավտայ փոխի, և բորբոսի ... հինկերորդն^ա երբ մեկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի -116. տո՛ւր վարդմարապայ^ա կարօսի և ըռազիանի ջրով, յամեն մեկէ երկու նուկի: - 117. հապեր արա մեկ պղպեղի հատի չաք – 118. Մեկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն դառնայ – 121. ապա պատեհ է ի բան տանիս մեկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. մեկն ունի գնոպայն յամեն հինգ օր – 129. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամեն մեկ գիրք մի արարին – 132. գմեկն առջև հիւանդին դիր – 133. մեկն՝ որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն – 136. զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք. մեկն՝ հիւանդութեան բնութիւնն – 137. մեկն այն է՝ որ բժիշկն յառաջագէտ լինի զայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի – 140. և եփէ ինչոր իրեքէն մեկն մնայ - 146. եփէ ինչոր մեկն մնայ – 146. լից ի վերայ երկու հարիւր դրամ ջուր, և եփէ որ երեքէն մեկն մնայ – 148. ա՞ո՞ն ... շիրամլաճ, մանիշակ, յամեն մեկէ քսան դրամ - 149.

ՄԷԿԱԼ – և նման լինի ի յար ջերմն, զի մեկ նուազայն մեկայլին հասանի և չտայ միջոց: – 61.

ՄԷԿԱՅԼ – Բայց այս ջերմանս տերն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօրն այլ աւելի յամէ քան գմեկայլ ցեղ ջերմանս տերն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. և մեկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի – 18. իսկ մեկայլն առանց տաքութեան լինի – 35. և մեկայլն այն է՞ որ նուպայ ունի և ժամանակ - 58. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նուպայէն ընդ մեկայլ նուպայն ի մէջ լինի – 59. և այն անդամն տաքցնէ գմեկայլն՞ որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար - 59. ապա թէ մեկայլ պատճառնին՝ որ գնուպայն յերկար քաշեն՝ ի մեկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. Եւ երբ ջերման նուպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու ցրուի մեկայլ նուպայն – 61. ապա թէ ջերման նուպայն յերկար քաշէ, նա մեկայլ նուպայն հասանի և չքողի գմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. Եւ իւր նուպայն յերկար քաշէ, և մնայ տաքութին ի մարմինն ցրուի մինչև ի մեկայլ նուպային սկիզբն: - 81. Վասն ստածման և բժշկութեան այն մեկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչի: - 89. Բայց մեկ օրն թեթն լինի իւր տաքութին, և մեկայլ օրն շատ և մեծ – 90. և հիւանդին երակսն չսրբի ի տաքութենէն, և ոչ տաքութինն ի հիւանդէն, մինչև գայ մեկայլ նուպայն ի մեկայլ օրն: - 90. և նուպայէ ի մեկայլ նուպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: - 92. և ի մեկայլ օրն՝ որ չունի գնուպայն, կերակուր տուր – 99. բայց մեկ օրն խիստ լինի, և մեկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ – 103. Զի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մեկ օրն խիստ լինի նուպայն, և մեկայլ օրն թեթն - 107. և մեկայլ օրն թեթն և թոյլ լինի նուպայն: - 107. և մեկայլ ցեղն ցներքսէ յերակսն լինի – 109. Զի մեկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին, և մեկայլ օրն մալղամին մէն լինի – 109. և մեկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն - 109. և այն օրն կակուղ լինի ջերմն, անհակ քան գմեկայլ օրն: - 109. և իւրեանց նշաննին չաղթէ մէկն մեկայլին - 110. ապա տես՝ թէ ո՞ր նիւթն յաղթէ մէկն մեկայլին, և երևեցուցանէ զիւր նշաննին – 110. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մէկն մեկայլին, պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն – 111. Ապա թէ երակ կամիս առնու, զկնի նուպային ի մեկայլն օրն առ երակ: - 123. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նուպայն հիտրաց գան և մեկայլ օրն չգան: - 126. և հետ նուպային ի մեկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ - 127. ի նուպային օրն մի՞ տար, այլ ի մեկայլ օրն տուր - 127.

մէկն ունի գնոպայն յամէն հինգ օր, և մէկայլն գնոպայն յամէն ի վեց օր – 129. Եւ մէկայլն՝
որ վեցօրեայ կոչէն, իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: -
131. զմէկն առջև հիւանդին դիր, և զմէկայլն յետնն – 133. և մէկայլն՝ որ գիտենայ գտուն
և գերկարօրեայ հիւանդութիւնքն: - 136. և մէկայլն այն է, որ գիտենայ գիւանդին
զկերակրոյն զչափսն: - 140.

ՄԷԿ ՀԵՏ ՄԷԿԻ – և են նոքա կարգած մէկ հետ մէկի: - 36.

ՄԷԿ ՄԻ - կամ օծնէ կասլի ձիթով ... կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն որ բանան զգաղտ
շնչահահանքն - 10. բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ
մէկ մի յայն պատճառոյն խորու ի մարմինն - 35. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ
մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն - 36. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք
մաճուննոյն – 127.

ՄԷԿ ՄԻՆ – ա՛ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ – 101. հինկերորդն^a երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի
ներքս ի յերակսն բորբոսի -116.

ՄԷԿ ՔԱՆԻ – Եւ իւր թպտիրն այն է^a որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ
մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ – 28.

ՄԷՆ – և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի գատ... ապա ...
սկիզբն ստածելոյ այսպէս - 41. Պարզն մէն ասի իւր էութեամբն – 57. ինքն հեշտ է և
կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ
որպէս ճանաչի սինէիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի – 64. Ապա այն ջերմն^a որ յարենէն
մէն լինի, չլինի այդ ամենդ գոր ասացաք ի յայլ նիթերոյն - 64. Յառաջ պատեհ է իմանալ
զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմս
բաժանին: – 90. և տուր այն օրն զարեջուր մէն, կամ նռան ջուր: - 95. Եւ այն օրն՝ որ
խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր, կամ զղամոյնի ջուրն մէն, որ չծանդրէ ի վերայ
հիւանդին– 104. Այս ջերմս ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար
ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Ջի մէկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին, և
մէկայլ օրն պալղամին մէն լինի – 109. պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ - 112.

իսկ թե այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. և վասն այտոր պարտ է^a որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ - 131. Եւ թե կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապդ մէն տուր - 148.

ՄԷՆ ՄԷՆ – Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմս բաժանին: - 90.

ՄԷՋ¹ / գոյ. / - և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ և վլիտօն որ է ծմելն ... և կօղայի մէջն - 8. Ա՛ն խիարշանպէի մէջ ... և տո՛ւր շնխաղողի ջրով - 72. և կակղացո զբնութիւնն պատատկի ջրով, և խիարշանպէի միջով - 119. Ա՛ն թանանկոյն ... խիարշանպէի մէջ - 146. Ա՛ն թանանկոյն, խիարշանպէի մէջ տասն տասն դրամ - 147.

ՄԷՋ² / մկր. / - Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ ... տարօքն ընդ քսանին և քառասնին մէջն լինին - 40. և հազալով ընդ խոշակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արիւն - 48-49. Եւ զկնի այտոր ասեմք զտոխտօսն՝ որ է օք ընդ մէջ ջերմն, զի օք ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն - 56. Եւ ապա ասեմք զտէտոաստօսն՝ որ է երկու օք ընդ մէջ ջերմն. զի երկու օք ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն - 56. և իւր նոպայն օք ընդ մէջ լինի - 57. և իւր նոպայն երկու օք ընդ մէջ լինին - 57. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օք ընդ մէջ առնու զնոպայն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. Ապա թե սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտէտոաստօս ջերմն, որ երկու օք ընդ մէջ ունի զնոպայն քսան և չորս պահ: - 63. Ապա թե ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտեշ մաղձն, նա առնէ զտոխտօս ջերմն, որ օք ընդ մէջ նուպայ ունի երկուտասան պահ: - 63. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օք ընդ մէջ ջերմանն - 81. զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոստալն զոր ի յայս ջերմն լինի, և ի յայն ջերմն^a որ երկու օք ընդ մէջ լինի նոպայն - 83. Այլ ուրդ յայս ջերմն^a որ օք ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. զիտացիր՝ որ ի խարտեշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օք ընդ մէջ ունի զնոպայն - 91. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տէտոաստօսն, որ օք ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օք ընդ մէջ ջերմ - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օք ընդ մէջ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ

իւր նոպայն քան զտասուերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. և իւր նոպայն օք ընդ մէջ լինի երկուտասան պահ: - 97. Եւ յամենայն օք չէ պատեհ կերակուր տալ. զի օք ընդ մէջն բաւական է: - 99. և հիւանդին մէջ ընդ մէջ ընդ վայր խօսի - 105. և իւր նոպայն օք ընդ մէջ լինի: - 107. զի զօք ընդ մէջ ջերմն երեքօրեայ անուանեն: - 107. իւր նոպայն օք ընդ մէջ գայ: - 107. Իսկ տոբիտէօսն՝ օք ընդ մէջ ունի գնոպայն - 110. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օք ընդ մէջ նոպայ ունի - 113. Այլ գիտացիր որ այս երկու օք ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայս ի յերեք պատճառանացն - 114. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող, զերդ օք ընդ մէջ ջերմանն - 115. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի ... և քան զօք ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօք ընդ մէջ ջերմանն - 114. գիտացիր որ այս երկու օք ընդ մէջ ջերմն խալս է, որ ի յիստակ բնական սաւտայն: - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օք ընդ մէջ ջերմ է կալել ... գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Տաճիկն բրդ ասէ, որ թարգմանի չորեքօրեայ, որ է երկու օք ընդ մէջ ջերմն: - 116. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օք ընդ մէջ գայ նոպայն - 127. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է՝ որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն, զերդ զյիստակ օք ընդ մէջ ջերմն, որ է տոբիտէօսն - 142.

ՄԷՋ ԸՆԴ ՄԷՋ – Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի, մէջ ընդ մէջ և ժամ ժամ դեղին դառնայ: - 16. և հազալովն ընդ խոչակն կուգայ հոտած, և մէջ ընդ մէջ արիւն - 48-49. և հիւանդն մէջ ընդ մէջ ընդ վայր խօսի - 105.

ՄԷՋՔ – մէջքն և ողնշարն ցաւէ: - 78.

ՄԹԽԱԼ – ա՞ռ ի յայդ գարեջրէտ չորս նուկի ... և յայս դուրսէս մի մթխալ, զոր այժմ գրեն: - 43. և տո՞ւր աղցած և մաղած մի մթխալ^ա քաղցր նռան ջրով և խիարի ջրով անօթեց - 43. և տուր մի մթխալ ի յայդ դուրսէտ տանձի ջրով - 44. Ա՞ռ զպզրդատուն աղընձած մի մթխալ - 44. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս - 96. զամէսս ... և կուրսեր արա կէս կէս մթխալ - 119. և դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած մաղած սապո սուկուտրի,

և կէս մթխալ նաւթի աղ - 127. տո՛ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի սրքնճպին ջրախառն – 127. և արա՛ ճճվնի մթխալ – 146.

ՄԻ՛ – և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ ... Եւ ոչ մի փոքր ի հիւանդութեանցն դիպելոց - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է՞ որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի - 2. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն. զի իւր թուականն մի օր է: – 4. Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան զմի դժար, և յետինն մահարար – 4. և երրորդն բնակի ի չոր ... անդամունսն, որպէս այլ ի յառաջոյ ասացաք կարգաւ մի քստ միոջէ: - 5. զայս անունս առին ի ծովային կենդանոյ միոյ: - 7. ասացին բնութեանց իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս զմնալն մի օր – 7. ա՞ո մանուշակ և լիլուֆար և պապունիճ, յամէն մէկէ մասն մի - 9. կամ օծնէ կապի ձիթով ... կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն որ բանան զգաղտ շնչահահանքն - 10. և ապա մտոյ յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ, և յամեցոյ պսառ մի: -10. Եւ երբ ելանէ ի բաղաննեացն, սակալ մի համբերէ – 10. և վասն այդոյ պատճառանացոյ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ, և վայր մի ի ներքս հաւաքի - 16. Ա՛ն դոմի կտի ձէթ ... և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գէր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. Վասն միօրեայ ջերմանն, որ պատճառն ի այտոցէ լինի, որ ցայլսն ելանէ, կամ ի ցաւէ մի^a որ յայլ անդամսն լինի: - 22. և օր մի երկու՛ շաքարով փոխինտ ուտէ – 25. և սակալ մի տապաշիր խառնէ և ուտէ – 26. հիւանդն նուաղի պսառ մի կամ այլ աւելի – 33. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի քստ միոջէ կարգով զպատճառն – 31. Բայց երբ այն պատճառին յամէ առ մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ ... երբ իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն և յար ցաւելոյ տեղաց մի մարմնոյն:– 36. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն - 36. Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարպուտ ի տաքութենէն^a որ զգայ զայն զօտար տաքութիւնն: - 38. ապա թէ հետ աւուր մի կամ երկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41.

բայց քիչ քիչ թող խմե, հանց որ ամեն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս - 43. ա՛ն ... և մուգ նռան ջուր մի նուկի - 43. ա՛ն ... և գայս դուրսէն մի մթխալ, գոր այժմ գրեմ: - 43. և տո՞ւր աղցած և մաղած մի մթխալ^ա քաղցր նռան ջրով - 43. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի ... ի մսին ջուրն խառնէ - 43. և մեղմ կրակով սակաւ մի եոցո - 44. և տուր մի մթխալ ի յայդ դուրսէտ տանծի ջրով կամ սերկնիլի ջրով: - 44. Ա՞ն պզրդատուն աղընձած մի մթխալ. և այրած խեցգետին մի դրամ. տաճիկ կռեզ աղընձած մի դրամ - 45. Եւ ա՞ն փերճոկած ոսք աղընձած, և հեղ մի եփէ - 45. և քաղցր և թթու սերկնիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի - 49. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. Ա՛ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և սակաւ մի քիթթէ - 50. տուր զպզրկատունին զլուսպն ... կամ գառնալեզուի ջուր հում և առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դոմի ձէթ, կամ դրամ մի դարփուզի կտի ձէթ - 50. և կուրսեր արա գամէն մէկ դրամ մի - 50. և տո՛ւր յամեն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: - 50. և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր - 51. գայս ամեն ի յաման մի արկ - 52. Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տէրն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն - 52. Ա՛ն սպիտակ գարի փերճոկած և ձարձատ արարած ... և յունապ մի մի ափ - 52. գայս գամէնս ի պտուկ մի արկ և եփէ այնչաք, մինչև որ մնայ մի լիտր - 52. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի - 55. տալ զերդ որ իշուն կաթն և ի յեղերդական ջուրն օր մի և զիշեր մի թրջած պահած - 55. Ա՛ն տաճիկ կռեզ ... և սերկնիլի կուտ մի մի դրամ - 55. և նոյն նշանօքդ ժամ մի զկաթն և ժամ մի զգարեջուր տուր - 56. Արդ ամեն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն ի յանդամ մի ի յանդամոց մարմնոյն: - 62. բայց ժամ մի պնդէ և ժամ մի թուլանայ: - 63. Եւ իւր նշանն այն է^ա որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով, և օր մի կակուղ առանց նոպայի - 63. այն արիւնն որ բորբոսի^ա մասն մի լինի, և այն որ արձակի^ա մասն մին - 65. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան զմանիշակն - 68. ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր ... և սակաւ մի քաֆուր - 69. ա՛ն ... պղնձի փերճոկ, և բանկի հունդ ... յամեն մէկէ մի դրամ - 74. Իւր պատճառն ի յերկու իրաց լինի. կամ ի զարկուց լինի՝ որ

ի տեղիք մի ի յանդամն հասանի զարկս – 74. և երբ չորս օր անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. ա՛ն աղտոր ... և սակաւ մի մուգ նռան ջուր խառնէ – 76. ա՛ն չոր գնձահատ ... և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ – 76. ա՛ն ափ մի ոսբ լվացած, և թուզ մի կտրած, եփէ ջրով և քամէ – 77. Ա՛ն բրնձի ալուր ... և սակաւ մի զաֆրան – 77. Ա՛ն ... հայ կաւ, և նշաստակ սակաւ մի աղընծած – 77. քամէ՝ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 79. ա՛ն բաղիանի ջուր ... և սակաւ մի կարոսի ջուր – 79. և այդ հովութիւնդ ժամ մի մնայ – 80. Եւ իւր գոգն հաղ մի նուսր լինի ... և հաղ մի թանձր լինի և պղտոր – 81. գարեջուր տուր ... և ըռազիանի տակի կեղև՝ նուկի մի մեղրի սրքնճուպինով – 82. և ի յօրն հաղ մի տուր – 83. տո՛ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրքնճուպինն օր մի և գիշեր մի – 84. զայս զամէն երեք լիտր ջրով եփէ մինչև մի լիտր մնայ - 84. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. Ա՛ն անխտն ... կարոսի ունդ և ըռազիանի ունդ մի մի դրամ – 85. և տո՛ւր ամէն օր մի դրամ հետ մեղեր սրքնճուպինի: - 85. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է ի խուպազէ ազգ մի - 95. տո՛ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս – 96. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և ձուի մի դեղնուց ... սակաւ մի վարդի ձէթ – 97. տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ – 97. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. ա՛ն սակաւ մի զուֆայ և սակաւ մի լերին դաղձն – 100. և դամոնի ջրով ի թրջոց դիր օր մի և գիշեր մի – 100. զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և գիշեր մի ապա աճռէ – 100. դու ա՞ն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տո՞ւր, և տո՛ւր սակաւ մի ճուլապով - 101. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր, և թող օր մի և գիշեր մի – 101. Ա՛ն կարմիր վարդ ... զաֆրան մի դրամ – 104. և երբ պահ մի անցանի ... թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 106. մի օրն խիստ զայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ – 107. վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109. Ապա թէ բորբոսած լինի, անհնար ընդ ամենայն մարմինն լինի, և կամ ի բաժին մի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէնս ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի գնոպայն, և օր մի չունի - 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի ... նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 113. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի – 114. Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի

չառնու - 116. գամէնս եփէ չորս լիտր ջրով, մինչև մնայ մի լիտր: - 118. Ա՛ն ... կղբու ձու մի դրամ - 119. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով - 119. Եւ այլ այս ջերմասն սկիզբն կուրս մի տաս - 120. և իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր հիտրաց նոպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. յաւելցան ջերմերն, և յիրար կցեցան, և եղան մի՝ ջերմ մի յար, և սպանին գիւանդն: - 126. և դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած և մաղած սապո սուկուտրի - 127. տո՛ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի սրքնձպին ջրախառն - 127. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտայիկ բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և պալղամ լուծանի: - 128. երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ, և ի հետն սակալ մի տաքութիւն լինի ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն - 130. և կերակուր պակաս կերակրին և սակալ մի քրտնին - 131. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ գիրք մի արարին - 132. և զայդ տուր հետ մի քանի : - 133. և կամ իւր թպտիրն իրք մի թոյլ և դալատ լինի - 136. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... մուխլազրախ, անխոն մի մի տանկ - 144. Ա՛ն սապո մի դրամ - 144. Ա՛ն սապո մի դրամ. շահմ խանդալ ռուպ մի - 145. Ա՛ն ... մոքլազրախ, դարիկօն մի մի տանկ - 145. Ա՛ն սապո երկու դրամ. օշինդր մի դրամ - 145. Ա՛ն սուրինճան, պուզիտան ... սակամոնի տանկ մի - 145. և արա՛ ճճվնի մթխալ մթխալ, առնելոյն չափն ճճու մի, տաք ջրով: - 146. զայսոնք դիր ի պտկի մի - 146. գամէնս դիր ի լրտիկ մի - 146. և ա՛ն ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր - 146. դիր զայսոնք ի կճիճ մի - 147. Ա՛ն յունսայ ... կարմիր վարդ մի մի դրամ - 147. և աճ ի վերայ դգալ մի նշի ձէթ, և խմէ: - 147. եփէ ու քամէ ի վերայ կոշկոռ մի շաքարի - 147. և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի վայր ելնէ: - 148. և թէ լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, դգալ մի պզրդատուն և ըռահնի հունդ բովիրէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր ... ի վերայ փոքր փորոյն կապէ - 148. Ա՛ն սումպուլ, խարանֆուլ մի մի դրամ ... զաֆրան մի դրամ - 149. և դի՛ր օր մի և գիշեր մի ի թրջոց - 149.

ՄԻ² – Իսկ չորային ձիթերովն մի՛ օծանէր զմարմինն – 13. մի՛ տաս կերակուր, քան զվերճոկած զարին եփած նօսր – 14. և ամեննին զինի մի՛ տար – 17. և շատ ի քուն մի՛ տաս լինել: - 19. զինի մի՛ տար և ոչ ծանր կերակուր – 23. քայց ի յաւազան շատ մի՛ յամեցնէր – 42. քայց մի՛ յաճախ տաս որ չիձանձրանայ ի թանէն: - 42. Ապա թէ զարեջուրն քացխի ի ստամոքսն, մի՛ տաս զգարեջուրն: - 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի՛ արգիլէս – 82. և յայս ջերմս մի՛ տաս դամոյնի ջուր - 82. և ի քիթքն ձէթ մի՛ տաս արկանել – 83. Ապա թէ նիւթն շատ լինի ... մի՛ տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83. այլ հաւու ձագ մի՛ տաս կերակուր – 84. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՛ տար վերաբերութիւն այրնել – 87. այլ դու մի՛ մտիկ դնես իւր նուպային, և մի՛ ընդունիս, այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի՛ ի նուպայէն – 88. Եւ պատրաստ^a որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն ... և այլ մի խիստ հովցնես – 95. Եւ զլուծման դեղերդ նուպային օրն մի՛ տաս – 95. Ապա թէ նուպայն ի վաղունէ բռնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն – 95. Թէպիթ Կուռայն ասէ ... թէ մի՛ տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. այլ ի նուպային օրն մի՛ տաս զլուծման դեղն – 101. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի՞ շտապիս, և մի՞ լուծման դեղ տաս – 104. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի՛ տաս – 107. Եւ տգէտ մարդկանց խօսից մի՛ լսէր – 108. նոյնպէս և զհով մրգանքն ի բանի պահէ, քայց մի՛ շատ – 108. և տուր յամէն օր չորս նուկի եղկ, քայց ի նուպային օրն մի՛ տաս – 118. և ի վերայ ջուր մի՛ տաս խմելոյ – 118. քայց ի նուպային օրն մի՛ տաս: - 118. Այլ հաւու ձագ մի՛ տաս ուտելոյ – 120. Եւ այլ զոր ի յայդ դեղերոյտ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՛ տաս - 120. և ամեննին երակ մի առնուր – 122. և մի՛ թողուր որ արին հանէ – 124. և զայն՝ որ թանծր միս ունի և դորկուտ, մի՛ տաս – 125. Այլ զոտիցն աճրռելն, և գտատան այրնելն, և ի բաղանիս մտելն մի՞ արգիլէս - 125. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և գտատան այրնելն մի՛ արգիլէս: - 125. և ի վերայ տաք ջուր խմէ. ի նուպային օրն մի՛ տար – 127. ապա այլ աւելի մի՛ տար: - 149. դու այլ մի՛ մնար հիւանդին: - 150.

ՄԻԱՅՆ – և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ զստածումն միայն - Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^a միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառոտ^a նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. և

զերեք ազգ ջերմանցն միայն հաւաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. . Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի. գնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. Հաւաքումն համառօտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. զի մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն - 13. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարաց և միջահասակաց - 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն^ա որ ի յերակսն լինի ... նա տաքութիւն միայն ընծայի ի մարմինն: - 36. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նուպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. և իւր բնակութիւնն ի ստամոքն միայն լինի – 94. Այլ ի նուպային օրն զըմպելիքն միայն տուր – 99. Վասն այտոր պիտի^ա որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն -133.

ՄԻԱՆԱԼ – Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ, և զիւր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ – 4: Եւ իւր նշանն այս է, որ տաքութիւնն միացեալ լինի – 38. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ - 135.

ՄԻԱԶԱՔ - զի այն^ա որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն^ա որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57.

ՄԻԱՅԵՂ - և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն – 38. Մէկն այն է^ա որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեղ^ա և այլ չաւելնայ - 135. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի, և միացեղ դադարի, գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելիւրոյան սահմանն ... հասաւ – 137. Իսկ յորժամ տեսանէ՝ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին, միացեղ դադարեն ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ

հիւանդութիւնն ... ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139.

ՄԻԱԻՈՐԵԼ – զի հոգին ընդ մարմինն խառն է միաւորեալ – 16. և յայտ մեղրտ և ամբաւոյ խառնէ, շաւղէ^a որ միաւորի - 149.

ՄԻ ԵՐԿՈՒՐ – և օր մի երկու՝ շաքարով փոխինս ուտէ – 25.

ՄԻ ԸՍՏ ՄԻՈՋԷ – և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անամունսն, որպէս այլ ի յառաջոյ ասացաք կարգաւ մի քստ միոջէ: - 5. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ էմ մի քստ միոջէ կարգով զպատճառն - 31.

ՄԻԹՌԻՏՈՍ -ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն, և միթոխոսն – 124.

ՄԻՃԱՍ – տէ՛ս ՄԱՃԱՍ

ՄԻՄԵԱՆՅ – զի այս երկու հիւանդութիւնս հակառակ են միմեանց – 53.

ՄԻ ՄԻ - Ա՞ն սպիտակ գարի փերճոկած և ձարձատ արարած ... և յունապ մի մի ափ – 52. Ա՞ն տաճիկ կռէզ, և տապաշիր ... և սերկնիլի կուտ մի մի դրամ – 56. Ա՞ն ... կարօսի ունդ և ըռազիանի ունդ մի մի դրամ – 85. Ա՞ն հինգ ազգ հալինէ ... անիստն մի մի տանկ - 144. Ա՞ն ... մոքլազրախ, դարիդօն մի մի տանկ – 145. Ա՞ն .. հապնիլ, խորասանի մի մի տանկ – 145. Ա՞ն յունապ ... կարմիր վարդ մի մի դրամ – 147. Ա՞ն սումպուլ, խարանֆուլ մի մի դրամ – 149.

ՄԻՆ – Նոյնպէս և ջերմն երեք ազգ են. մինն բնակի ի յերեք հոգիսն – 5. բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն^a ջերմացուցանէ և զայլ ևս երկուսն - 5. մինն չոր և պինտ անդամունքն են – 5. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և ոչ ցաւիլ տեղաց մին ի մարմինն – 38. Ա՞ն տաճիկ կռէզ, և տապաշիր ... և տուր յամէն օր մին մին - 55. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն, և ի յանդամ մին վաթի – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ^a ի յայն անդամն և տաքութիւն – 64. այն արիւնն որ բորբոսի^a մասն մի լինի, և այն որ արձակին^a մասն մին

– 65. Եւ այս խորհուրդդ մին է բարի և փորձած – 71. և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերևան գան, զերդ կրակով այրեցած տեղի մինն: - 73. Դեղ մին այլ օգտակար է – 74. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճպին - 84. և այլ ուրդի^a որ ի չորս օրն հաղ մին առնու զնուպայն - 88. և հետ պակաս ժամու մին^a ահաւոր և ուժով լինի և փոփոխական - 91. խարտեշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի մարմինն: - 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 95. Եւ պատրաստ՝ որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն – 95. ա՞ն մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ, և արկ հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի - 101. և տուր դրամ մին և կէս տանկ: - 101. ա՞ն եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 106. Իսկ տոխտօսն՝ օր ընդ մէջ ունի զնուպայն ... օր մին երևնայ և օր մին չերևնայ: – 110. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 1113. Ապա թէ սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառօս, որ է պնդութիւն: - 114. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի – 115. հինկերորդն^a երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի - 116. զամենս մտպուխ մին եփէ, և տո՛ւր ըստ հիւանդին ուժոյն: - 119. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց – 126. և ի կրակէն ի վայր կալ և պաւի մին համբեր տուր – 126. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել զդեղերն – 130. և սակաւ մին քրտցնելն օգտէ - 130. Ա՛ն սապո ... ու մուխլ տանկ մին – 145.

ՄԻՆ ՄԻՆ – Ա՛ն տաճիկ կոէզ, և տապաշիր ... և տուր յամէն օր մին մին - 55.

ՄԻՆՉ – զայս զամենս ի պտուկ մի արկ և եփէ այնչաք, մինչ որ մնայ մի լիտր – 52.

ՄԻՆՉԵԻ / նախ. մկ.շ. / - զայս ամենայն անուշ ջրով եփէ^a մինչև ջուրն զդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. Եւ իւր ստածումն այն է^a որ զմարմինն աճրոել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ, մինչև մարմինն աղէկ քրտնի - 11. և երբ զձեռդ ի վերայ մարմնոյն դնես,

մինչև շաղնայ, ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն – 12. և մերձառորութենէ պատրաստեցո՛րնիկ, մինչև իւր առաջին բնութիւնն դառնայ: - 20. զինի մի՛ տար և ոչ ծանր կերակուր, մինչև վճարի ջերմն: - 23. Այլ զճանապարհն^a որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մեջ կայ, հովացո խիստ, մինչև իւր հովութիւնն խորու և ներսի յատակն հասնի – 23. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի - 23. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմն ի կատար գայ և ողջանայ կարողութեամբն ամենագորին աստուծոյ: - 24. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճռանցն այնես, մինչև ի վայր երթաս – 33. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն - 34. և տուր գայդ ի յար, մինչև լուծանի և ոչ կապի: -42. դու հետէն առ զջուրն, ի գատէ յաման արկ, մինչև ցամաքի միսն – 44. Ա՛ն ուլու միս ի թիկանքն և ի շլեցն ... եփէ ... մինչև ցամաքի միսն – 44. զայս զամէնս եփէ հինգ լիտր ջրով, մինչև մնայ կէս լիտր: - 52. Մէկն այն է^a որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Իսկ երրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջմէն մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^a որ բորբոսած լինի, և կամ եփի - 58. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ^a որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նուպայէն մինչև գայ երկրորդ նուպայն. և նոյնպէս յերկրորդ նուպայէն մինչև գայ երրորդ նուպայն - 58. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար, մինչև եփի այն այտոցն և արձակի կամ բանալով և կամ հալելով - 59. Ապա այն դէմսն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ, մինչև արձակի և թողու: - 65. և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն, և դիժարանայ քիչ քիչ՝ մինչև կատարի, և ապա արձակի: - 65. ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ, մինչև վճարի և արձակի: - 65. Ապա զհտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^a մինչև ի քսան տարին – 65. ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի – 71. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արիւն հանէ մինչև թալնայ: - 71. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռայճ, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. զայս զամէնս լիտր ու կէս ջրով եփէ, մինչև ի յերիցն մէկն մնայ – 78. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ առաջքն, մինչև տաքնայ տեղին՝ զոր բռնել ունիս – 81. և մնայ տաքութիւն ի մարմինն

ցրի մինչև ի մեկայլ նոպային սկիզբն: - 81. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ ... մի° տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83. գայս ամեն երեք լիտր ջրով եփե մինչև մի լիտր մնայ - 84. այլ հաւու ձագ մի° տաս կերակուր, և ոչ տուռայճ, մինչև իջանի ջերմն - 84. Եւ այլ պատեհ է^ա որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն արկեշտ այրնես գթպտիրն - 84. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցեւթն օրն - 86. և կերակուր պարկեշտ տալ... մինչև հիւանդութիւն ի վճար գայ: - 86. և հիւանդին երակսն չարբի ի տաքութենէն, և ոչ տաքութիւնն ի հիւանդէն, մինչև գայ մեկայլ նոպայն ի մեկայլ օրն: - 90. Ա°ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ի հնգետասան դրամ - 100. զամէս եփե չորս լիտր ջրով, մինչև մնայ մի լիտր: - 118. Եւ այլ գոր ի բան տանիս ի յայդ դեղերոյս՝ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի° տաս, մինչև կատարի հիւանդութիւնն, և ի լման եփած լինի: - 120. Եւ գայս զամէս՝ գոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: -125. զամէս եփե չորս լիտր ջրով, մինչև մնայ կէս լիտր – 126. Եւ երկրորդ բաժինն մինչև յերեք օրն լինի – 134. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն, և երթայ մինչև ի վճարն – 135. և հիւանդին ուժն հետէն պակասի, մինչև գայ երրորդ ժամանակն - 135. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի, և ըստ նոպային որալիսութեանն յառաջմէ մինչև ի վճարն: - 135. զի հիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. զր ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141. զի ի քսան օրէն ի վեր յամէն եւթն օր լինի բուրհանն մինչև ի քառասուն օրն: - 141. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ– 148. և եփե զմեղրն և զխնձորն ընդ իրար, մինչև ի թանձրութիւնն դառնայ – 149. և տու°ր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^ա ըստ ուժոյն - 149.

ՄԻՆՉ ՈՐ – գայս զամէս ի պտուկ մի արկ և եփե այնչաք, մինչ ք մնայ մի լիտր – 52.

ՄԻՆ ՔԱՆԻ - ա°ն եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 106.

ՄԻՋԱԿ – և այլ միջակ հուկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99.

ՄԻՋԱՀԱՍԱԿ – Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց - 36.

ՄԻՋԱՍԱՀՄԱՆ – Ապա թէ այն նշաննին՝ որ գտուն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին, և ի միջասահմանն լինի – 143. և միջասահմանն ունի ընդ սուրն և ընդ յերկարօրեան: – 143.

ՄԻՋԱՎԱՅԸ – Երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէն –11. և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ և միջավայր՝ որ է մեղթսիլ – 13. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր – 19. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն, որ է մուկթատիլ - 71. նոյնպէս և դու գտածումն և զկերակուրն հաւասար և ի միջավայր արա: - 103. և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէօս կոչի՝ ի մէջ արա, որ ի միջավայր լինի ընդ երկուսն. օգտակար է աստուծով: – 107. և սաւտայն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի, և տարօքն միջավայր լինի ընդ մանկութիւն և ալևորութիւն – 114.

ՄԻՋԱՎԱԸ – Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավայր բաղանիս տար – 14.

ՄԻՋՈՅ¹ – զամէնս եփէ, և քամէ ի վերայ հնգետասան դրամ խիարշամպէի միջոց – 117.

ՄԻՋՈՅ² – և նման լինի ի յար ջերմն, զի մէկ նոպայն մէկալին հասանի և չտայ միջոց: – 61. և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: - 92.

ՄԻՍ – և այլ խնծորի ջուր և մսի ջուր և վարդի ջուր... հոտոտալ տուր: - 8. և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի զուգած – 10. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թերթն մսէ և ի գիճային – 18. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր, զերդ գառի միս և ուլու

– 19. և հաւու ձագ և տուռաճ և տէհուճի վիս ուտէ – 21. կերակուր հով և գիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ, որ լինի նշի ձիթով, և հաւու վիս և ուլու – 28. և կերակուր պարկէշտ ուտէ, գերդ հաւձագ և ուլու վիս – 28. ի մսէ և ի քաղցրէ և ի գինոյ պատրաստէ – 29. ի մսէ և ի քացր իրաց պատրաստէ – 30. և հալէ զճրագուն, մաշէ և հասցնէ զվիսն – 35. և երրորդ^ա բնաւորական գիճութիւնն^ա որ լինի ի մարմնոյն վիսն և ի փորոտիսն – 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն, որ ի վիսն և ի փորոտիսն լինի, նա ընծայէ երկրորդ հալմաշն - 37. որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի վիսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին, գոր ասացաք ... այլ ի յերևան և այլ ի բաց լինին: - 38. դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. և որչափ ի մսէն ջուր ելանէ, դու հետէն առ զջուրն ... մինչև ցամաքի վիսն – 44. զայտոք ի մսին ջուրն խառնէ – 44. Իսկ եթէ երրորդ հալմաշն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զվիսն ... անուանեցին քակող: - 47. Իր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիւրահալ ուտէ ... գերդ ուլի վիս, հաւու ձագ – 47. Ապա գիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի ... որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, գերդ գառին վիսն, և կաթներն - 65. նոյնպէս և արանցն ի ձեռսն և ի ոտսն վիսն պակաս է, և ոսկրն և ջիղն շատ: – 82. և յետ այնոր գառան և ուլոյ վիս տուր – 98. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ գերդ զոսքն, և զկաղամբն, և զպախարէ վիսն և զքոշին վիսն – 114. ապա հետ քառասուն ատուր տուր տարեկան ոչխարի վիս: - 120. և պատրաստեցո ի խոզի մսէ – 125. և տուր թոչնոյ վիս – 125. և ձկանցն տուր գոր վիսն քնքուշ լինի, և զայն՝ որ թանձր վիս լինի – 125. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին վիս և հաւ տուր՝ սիսռամ եփած: - 127. գառին վիս տուր կամ ուլու վիս խորոված և տապկած - 130. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառին վիս տուր – 131. հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և վիսքն պակասին – 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր վիսքն չպակասին ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին... որ լինի ... և ի լերդն ի հին տաքութեանն, ի յարծուեցն՝ որ

կոչի մսի արծուիք – 145. և ի յամեն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ, ի թթուէ, ի կծուէ ...
շշկի միս – 147.

ՄԻՏ / Ք / - և այս ոչ ըստ կարգի և լի, այլ համառօտ և ծաղկաքաղ աստի և անտի
հաւաքեալ, յայլ և այլ գրչաց և մտաց այլայլած: - Ա. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և
իմանալ աղէկ, և ի միտ առնուլ վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Այլ
Գաղիանոս ... ասէ, եթէ աղէկ իմացիր և ի միտ առ - 4. մանաւանդ տեսանես մտօքդ որ
ճանապարհն մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին – 5. առ ի միտ օրինակ գղարբնի փութսն
– 5. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացոյ ի բնութիւն՝ եթէ ի միտ առնուս աղէկ և
գիտենաս որ երբ յայն փութսն գիճութիւն լինի արգելած...և չկարէ անցանել ընդ ինքն
այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ, բայց հողմն անցանի:- 5. Եւ իւր ստածումն
այս է, որ զամեն մէկ իւր հակառակովն բժշկես, որպէս մեծ իմաստասէրն Բագարատ
ասէ, թէ մտաւ վարժիլն հոգւոյն ահոկէ – 18. և ի կերակրոյ միտքն փակեալ լինի: - 49. և
կերակրին միտքն փակին – 54. Ի միտ առ աղէկ և տես – 65. Իսկ իւր ստածումն և
բժշկութիւնն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն
որն բորբոսեցաւ - 102. Եւ այլ միտք կայ այս բանիս – 110.

ՄԻՏՔՆ ՓԱԿԵԼ – 2և ի կերակրոյ միտքն փակեալ լինի: - 49. և կերակրին միտքն փակին –
54.

ՄԻԴԳ – և ի մրգաց գիտն և գիճայինն տալ – 19. իւր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ, և
մրգանց ջուրն ի բան պահէ – 27. և փոթոթային ըռուպնին ի բանի պահէ ... որպէս
ազոխի ըռուպ ... մրգանց տանծ և խնծոր - 32. և ի մրգանց՝ խնծոր և տանծ տուր: - 79.
նոյնպէս և գիտն մրգանքն ի բանի պահէ – 109. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն - 117. և
տուր միքդ՝ քաղցր նուռն – 119. Եւ զբնութիւն լուծէ մրգանց ջրովն – 122.

ՄԻ ՓՈՔԸ – և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ... Եւ ոչ մի փոքր ի
հիւանդութեանցն դիպելոց - 2.

ՄԻ ՔԱՆԻ – Ա՛ն դոմի կտի ձէթ ... և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. տուր՝ եթէ
զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ – 97. Ապա թէ

հիւանդն ծեր լինի ... զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և պալղամ լուծանի: - 128. և զայդ տուր հետ մի քանի: - 133. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... զիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139.

ՄԻՆ ՔԱՆԻ - ա՛ն եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 106.

ՄԻՕՐԵԱՅ – Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն – 4. և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն – 6. Պատմութիւն և նախագիտութիւն միօրեայ ջերմանն, որ կոչի ափիմեռու: - 7. Այն ազգ ջերմն, որ կոչի ափիմեռու... թարգմաննի միօրեայ ջերմն – 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: – 7. Միօրեայ ջերմն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի. զիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ – 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի – 8. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց լինի – 8. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 10. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յերեք հոգոյն դատմանէն լինի: - 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիրտ ելանելոյն լինի: - 16. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն հոգսն և տրտմութիւն լինի – 18. զի միօրեայ ջերմն՝ որ պատճառն ի հոգալոյն լինի, այն ի զգայական հոգոյն ընծայի: – 18. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տքնութենէ լինի: - 20. միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ- 20. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի – 22. դու ընդ է՞ր անուանեցեր զսա միօրեայ ջերմն – 23. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ: - 25. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն անօթի կենալոյն լինի: - 26. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի – 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն զուգամ / գրքում՝ զուղամ / և նուզլայ և հազ լինի: - 29. միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաջ ջերմն – 34. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն. զի զերդ զմիօրեայ ջերմանն զպատճառնին լինի: – 35. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին

սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. Առաջին ցեղն, որ է թառամեցնողն, իւր պատճառն զերդ վիօրեայ ջերմանն լինի – 45.

ՄԽԻԹԱՐ – Մխիթար Հերացոյ Բժշկական – Ա. Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց– Ա. Մխիթար Հերացոյ ՋԵՐՄԱՆՅ ՆՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ – 1.

ՄԽԻԹԱՐԵԼ – զի սա վխիթարէ զբժիշկն ուսմամբ – Բ.

ՄԽԻԹԱՐ ՀԵՐԱՑԻ – Մխիթար Հերացոյ Բժշկական – Ա. Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց– Ա. Մխիթար Հերացոյ ՋԵՐՄԱՆՅ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ – 1.

ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ – և արարաք զգիրքս զայս, և անուանեցաք ՋԵՐՄԱՆՅ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ - Բ. Մխիթար Հերացոյ ՋԵՐՄԱՆՅ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ – 1.

ՄԿՆԱՏԻԶ – և այլ մենք կանք և տեսանեմք գմկնատիզ քարն^ա որ է խանդումանդ, որ խասիաթով զերկաթն կուքաշէ - 120.

ՄՀՂԹՄԻԼ – և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ և միջավայր՝ որ է մեղթսիլ – 13.

ՄՆԱԼ – և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս գմնալն մի օր – 7. Եւ երբ թողու ջերմն, և լերդն տաքութիւն մնայ, ապա ի վերայ լերդին սանտալի ... սպեղանի դիր – 8. մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն, և մնաց ի գոգոյն եփելոյն և ի գոյնն տալոյն - 13. և ջերմն ի յար մնայ – 23. Ապա թէ մնայ ջերմն, տես ո՞ր ազգէ է – 31. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՝ որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն, հանց ոչ չիմնաց իրք: - 39. և եփէ ցուր ջուրն հատնի և կաթն մնայ – 31. և եփէ ցուր մնայ երկու լիտր – 52. զայս զամէնս եփէ հինգ լիտր ջրով, մինչև մնայ կէս լիտր: - 52. զայս զամէնս ի պտուկ մի արկ և եփէ այնչաք, մինչև որ մնայ մի լիտր – 52. և իւր պատճառն այն է^ա որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն^ա որ բորբոսեցաւ: - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^ա որ բորբոսած լինի – 58. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ^ա որ

մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև գայ երկրորդ նոպայն - 58. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նոպայէ ի նոպայ – 59. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար - 59. Ապա այն դէման, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ - 65. զի այն մնացորդն^ա որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. զայս զամէնս լիտր ու կէս ջրով եփէ, մինչև ի յերիցն մէկն մնայ – 78. և այդ հովութիւնդ ժամ մի մնայ – 80. Եւ իւր նոպայն յերկար քաշէ, և մնայ տաքութիւն ի մարմինն ցրի մինչև ի մէկայլ նոպային սկիզբն: - 81. զայս ամէն երեք լիտր ջրով եփէ մինչև մի լիտր մնայ - 84. զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ որ չէ բորբոսել – 110. զամէնս եփէ չորս լիտր ջրով, մինչև մնայ մի լիտր: - 118. զամէնս եփէ չորս լիտր ջրով, մինչև մնայ կէս լիտր – 126. Սրբնճպին տուր՝ որ լերդն ու փայծաղն զօրաւոր մնայ – 128. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն, և խափանի ի հիւանդութեանն ի յեփելոյն դադարի և ի գատ մնայ: – 141. և եփէ ինչուր իրեքէն մէկն մնայ – 146. դիր զայսոնք ի կճիճ մի, և ած ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր, եփէ ինչուր մէկն մնայ – 147. և եփէ որ իրեքէն մէկն մնայ – 148. և եփէ^ա զերդ որ այլ շարապի ռասմ է, ինչ մնայ ամէնտ երկու հարիւր դրամ - 148. թէ չօգտէ, դու այլ մի՛ մնար հիւանդին: - 150.

ՄՆԱՅՈՐԴ - և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճռելով զմարմինն^ա յարտաքս հանէ զինքն: - 33. զի այն մնացորդն^ա որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77.

ՄՇԵԼ – զայս զամէնս աղա և մշէ – 50.

ՄՇԽԵԼ – և նշի ձիթով մշխէ զայս լոսած դեղերս – 149.

ՄՇՄՈՒՇ – և զմրգանց ջուրն ի բան պահէ. որպէս դամոնջուր և մշմշի և նոան հասի ջուր – 27.

ՄՈՒԻԲ - և երեսաց գոյնն զերդ կրակաց մոխրի լինի – 39.

ՄՈՍ – և ապա յետ այնոր օձանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մով հալած լինի - 42.

ՄՈՍՁԷԹ – այլ մութիթով հանապազ օժանէ – 75.

ՄՈՇ – առջնն կրակ վառէ մռշի փատով – 77. Ապա թէ ձմեռն լինի, զկրակն մռշի փատով
և այգւոյ մատամ արա: - 79.

ՄՈՐԷ – և կերակուր սիսռամ ջուր տուր ... և ծնելբեկ մորեով – 89.

ՄՈՐՀԱՄ, ՄԱՐՀԱՄ – և ապա զբացող դեղերն մորիամ առնէ – 75. և հետ այնոր
մարիամով ստածէ – 75.

ՄՈՒԶ – Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր – 7. և կերակուր աղտորով և նռան ջրով
ուտէ^a որ մուգ լինի - 32. և խմելոյ մուգ նռան ջուր: - 42. առ ի յայդ գարեջրէտ չորս նուկի,
և մուգ նռան ջուր մի նուկի – 43. զամենն աղա և մաղէ, և մուգ սերկկիլի կամ խնծորի ջրոք
շաղւէ – 45. և տուր մուգ ծորի ջրով կամ նռան: - 45. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր
– 45. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՛ւր մուգ նռան ջուր – 67. զի մուգ իրքն
անցնէ զմաղձին սրութիւն: - 67. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կողայի ջուր տուր, և մուգ
նռան ջուր – 69. և տո՛ւր գարեջուր յունապով և մուգ նռան ջրով: - 72. ա՛ռ աղտոր ... և
սակաւ մի մուգ նռան ջուր խառնէ – 76. ապա տուր սերկկիլ և տանձ և մուգ նուռն: - 77.
Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուգ նռան ջուր – 95. և հետ երկու
պահուն տո՛ւր զգարեջուրն հովցուցած և մուգ նռան ջրով – 104.

ՄՈՒԶԱՎԱՐԱՅ, ՄՈՒԶԱԻԱՐԱՅ, ՄՈՒԶԱԻԱՐԱՅ – և կարմիր մաշի մուգաւարայ
ուտէ նշի ձիթով, կամ նռան մուգաւարայ դդմի և նշի ձիթով – 9. Եւ կերակուր հով և
գիճային տոր, զերդ դդմով մուգավարայն ազոխի ջրով և նռան մուգաւարայ - 17. Եւ
կերակուր դդմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր ... և մաշի մուգավարայ
սպաննախով - 24. և կերակուր նռան մուգավարայ ուտէ – 26. կերակուր այլ ուժով
կերակրի, զերթ սիսեռն մուգաւարայ նշի ձիթով – 26. և կերակուր մաշի մուգավարայ
տուր – 30. սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուգավարայ ուտէ: - 30. և կերակուր փոթոթ և
կապող տաս, որպէս աղտորի մուգավարայ և նռան - 31. և կերակուր դդմի մուգավարայ
և սպանախ կերցուր – 46. ի բան պահէ: Եւ կերակուր նռան մուգաւարայ, և աղտորի
ապուր:- 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր – 71. և

կերակուր ազոխի մուգաւարայ տուր – 96. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգաւարայ ... ի բանի պահէ: - 106. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով – 112. կերակուր զիրպաճ տուր, կամ նռան մուգաւարայ նշի ձիթով: - 112. ազոխի ջրով մուգաւարայ տուր – 122.

ՄՈՒԶԱԻԱՐԱՅ - տե՛ս ՄՈՒԶԱՎԱՐԱՅ

ՄՈՒԶԶԱԻԱՐԱՅ – տե՛ս ՄՈՒԶԱՎԱՐԱՅ

ՄՈՒԹԱՆՃԱՆԷ – Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, գառան միս տուր ... և կամ մութանճանէ – 131. տե՛ս նաև ՄՈՒՏԱՆՉԱՆԱՅ գլխաբառը:

ՄՈՒԽԱՏՐԱՅ – այս ջերմս մուխատրայ է, և ահ ունի – 57. և այս ջերմս յերկար քաշէ, մուխատրայ է, և ահ ունի – 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն – 57.

ՄՈՒԽԼ – Ա՛ն սապո ... և մուխլ տանկ մի – 145. երեք օր խմէ մուխլ գայս: - 147.

ՄՈՒԽԼԱԶՐԱԽ, ՄՈՒՂԼԱԶՐԱԽ, ՄՈՔԼԱԶՐԱԽ - Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... մուխլագրախ, անխոն մի մի տանկ – 144. Ա՛ն սապո ... մուխլագրախ, անխոն ռուպ ռուպ – 144. Ա՛ն սապո մի դրամ ... մուխլագրախ երկու երկու տանկ – 145. Ա՛ն սուրինճան, պուզիտան, խրընդատ, մուխլագրախ – 145. Ա՛ն ... սակամօնի, մոքլագրախ – 145. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ ... սէնի, մուխլագրախ տանկ տանկ – 146. Ա՛ն ... մուխլագրախ երեք դրամ – 148.

ՄՈՒՀԱՄԱՏ – տե՛ս ՄԱՀԱՄԱՏ

ՄՈՒՀԱՄԱՏ ԶԱՔԱՐԻԱՅ – տե՛ս ՄԱՀԱՄԱՏ ԶԱՔԱՐԻԱՅ

ՄՈՒՀԹԱՏԻԼ – Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն, որ է մուհթատիլ - 71.

ՄՈՒՀԲԻՂԱՅ - զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հուսայի մուհրիդայ կասեն – 4. և տաճիկն հուսայի մուհրիդայ ասէ – 103.

ՄՈՒՂԼԱԶՐԱԽ – տէ՛ս ՄՈՒԽԼԱԶՐԱԽ

ՄՈՒՍԱՎԱՅ – Մուսավային որդին ասէ – 19. Մուսավային որդին ասէ – 21.

ՄՈՒՍԱՎԱՅԻՆ ՈՐԴԻՆ - Մուսավային որդին ասէ – 19. Մուսավային որդին ասէ – 21.

ՄՈՒՏ – այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120.

ՄՈՒՏ ԱՅՐՆԵԼ – այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120.

ՄՈՒՏԱՆԶԱՆԱՅ – Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառան միս տուր կամ ուլու միս խորոված և տապակած, կամ մութանջանայ – 130. տէ՛ս նաև ՄՈՒՏԱՆՃԱՆԷ գլխաբառի տակ:

ՄՈՒԲՏ – և սերկնիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամուքսն տուր, զի մրտի քամուքսն արգիլէ զլուծումն – 45. Ա՞ո՞ տապաշիր և մրտի պտուղ, և չոր վարդ, և մրտի պտուղ - 77. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով – 96. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս ... կամ սերկնիլի, կամ մրտի բանդակով – 96. ա՛՞ն բզրդատուն աղնծած ... և մրտի քամուքսն: - 97.

ՄՈՒՓԱՌԵՅ – և զմութառեհ մաճունն ... յար ի բանի պահէ - 19.

ՄՏԱՆԵԼ – մանաւանդ տեսանէս մտօքդ որ ճանապարհին մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին – 5. իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանի – 11. ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ – 24. Իւր ստածումն այն է՝ որ հանապազ ի բաղանիս մտանէ – 29. Երբ լուծումն դաղարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ – 31. բայց երբ այն պատճառնին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին,

գտանեն գայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ^a կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն - 42. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. Ամենայն օր ի բաղանիս մտանէ - 46. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն զհիւստիսն՝ գոր կակղացնէ և ծորեցնէ – 92.

ՄՏԱՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ - Եւս առաւել պատճառն այս լինի՝ որպէս սուզն և հոզն և մտավարժութիւնն – 35.

ՄՏԱԻ ՎԱՐԺԻԼ – Եւ իւր ստածումն այս է, որ գամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկես, որպէս մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ, թէ մտաւ վարժիլն հոգոյն ահոկէ – 18.

ՄՏԲԿ – Զայս ջերմն հոռոմն սինէհիս անուանէ, և տաճիկն մտբկ – 64.

ՄՏԲՈՒԽ – տէ՛ս ՄՍՏՊՈՒԽ

ՄՏԵԼ – ապա թէ ի բաղանիսն եղ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ – 9. Բայց յորժամ խաղաղի ջերմն, ապա ի բաղանիս մտո – 10. և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ – 10. ապա ի բաղանիս մտէ որ քրտնէ – 11. ապա ի բաղանիս մտէ, և զմարմինն տաք ջրերով լուանայ – 11. Ապա յետ երկու աւուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո – 14. Եւ իւր ստածումն այն է որ եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ - 17. և ընդ մտելն շուտով ելանէ – 17. ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ - 17. ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ – 19. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո – 21. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՝ որ ի բաղանիս մտէ – 23. և ամեննին ի բաղանիս թող չիմտէ – 23. Եւ երբ ջերմն թերևանայ, ի բաղանիս մտէ և շատ նստի - 25. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ – 26. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի, ի բաղանիս մտէ – 26. ապա ի բաղանիս մտէ – 27. և երբ ջերմն պակասի՝ ի բաղանիս մտէ – 27. ապա թէ այտով չի յաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ – 28. և եղկ աւազան մտէ, որ զհիւստիսն յաջելցնէ – 29. երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ, և ի տաք տուն չիմտէ – 47. և յետ երկու պահու՝ եղկ աւազան մտէ – 47. և զմարմինն շատ

ի հանկիստ պահէ, և ի բաղանիս մտելն` շատ հետ կերակրին լինի - 80. բայց յորժամ զեփելոյն նշաննին տեսանես, պատեհ է որ բաղանիս մտէ: - 99. Ապա ի բաղանիս մտէ - 106. Եւ երբ ջերմն արձակի ... ի բաղանիս մտէ - 108. և յեղի ի յաւագան մտէ` օգտակար է թէ աստուած կամի: - 108. ապա յետ այնոր ի բաղանիս մտէ - 113. Այլ զոտիցն աճրռելն, և զտատան այրնելն, և ի բաղանիս մտելն մի՞ արգիլես - 125. Բայց ի բաղանիս մտելն և աճրռելն օգտէ՞ քան ի վրայն ջուր ածելն: 125. և ի բաղնիս մակաս մտն - 128. և հետ այնոր յամենայն երկու օր ի բաղնիս մտն - 133. Եւ կամ իրք ասեն` որ հիւանդին դժար թուի ... կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ` զոր ատէ զհիւանդն: - 136.

ՄՏԵԼ Ի ՎԵՐԱՅ - Եւ կամ իրք ասեն` որ հիւանդին դժար թուի ... կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ` զոր ատէ զհիւանդն: - 136.

ՄՏԻԿ - այլ դու մի՛ մտիկ դնես իւր նուպային, և մի՛ ընդումիս - 88.

ՄՏԻԿ ԴՆԵԼ - այլ դու մի՛ մտիկ դնես իւր նուպային - 88.

ՄՏՆԵԼ - Եւ ամէն օր երկու հեղ ի յաւագանն մտնէ - 55.

ՄՏՊՈՒԽ - տե՛ս ՄԱՏՊՈՒԽ

ՄՐԳԱՋՈՒՐ - Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիւուֆարի շարապով կակղացո - 24. Եւ իւր թպտիրն այն է՞ որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մտպուխն մրգաջրով ի բան պահէ - 32. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցո - 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով կակղցնէ և կամ կակուղ հուկնայով - 72. իւր ստածումն այն է՞ որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ - 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր: - 98. և մի՛ լուծման դեղ տաս. այլ տուր մրգաջուր - 104. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի՞ տաս, զատել մրգաջուր տուր և մանիշակի շարապ: - 107. և հետ այնոր զբնութիւն լուծանէ մրգաջրով և շիրիւրտով - 108.

ՄԲՈՒՐ – այս ջերմս՝ որ անապակ, ի բնական սաւտայէն լինի, որ է արեան մրութն, պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով – 126.

ՄԲՏԵՆԻ – Ա՛ն խնծորի ջուր, և մրտենոյ ջուր, սերկնիլի և վարդի ջուր – 44. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կաւ երեք դրամ ... և մրտենոյ պտուղ – 50. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղն չորցուցած կէս կէս դրամ, սև պղպեղ, ասարօն, զըռնանդ յերկայն, որ է տղընկան տակն, երիաս՝ որ է մրտին տակն – 145.

ՄՕԼՕԽ – տո՞ւր կերակուր սպանախ...Ապա թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է ի խուպազէ ազգ մի - 95.

ՄՕՏ – Մահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին^a որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. և աւուրքն մատղաշ պիտի, և մօտ ի յօրերն լինի ծնած – 41. մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն – 62. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտն լինին – 90. և իւր սկիզբն ի խարտեշ մաղձին բորբոսելոյն լինի՝ որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն – 103. Մուհամատ Չաքարիայն ասէ, եթէ այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն - 105. տե՛ս նաև Ի ՄՕՏ գլխաբառը:

ՄՕՏԵԼ – ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 69.

ՅԱՂԱԳՍ – Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ. Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2.

ՅԱՂԹԵԼ- զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. Իսկ այս հիւանդութիւնս շոյտ յաղթէ լերդին – 7. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք և ի նոյն նշանք, երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն – 10. ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայերաիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով – 32. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն^a որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար - 38. մաճասն վատուժ լինի և յուլ, այնոր համար^a որ հովութիւնն յաղթել լինի – 41. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն – 48. ապա թէ զարոյն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ – 70. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. որ երբ տեսանես զարոյն^a որ յաղթեալ է, երակ առ - 73. իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արենէ լինի, որ մարմնոյն յաղթէ: – 78. զի պալղամն յաղթել լինի իւր խառնուածոցն – 80. Բայց այս ջերմս չքաշէ ներկար ատուրք, զի բնութիւնն զշատն յաղթէ – 88. և մաղձն իւր խառնուածոցն յաղթել լինի – 91. և իւր ուժուորութեանն պատճառ՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չձանրէ ի վերայ ուժոյն և յաղթէ – 91. Եւ այլ ասացին, եթէ խարտէշ մաղձն երբ յաղթէ, կամ ամենայն մարմնոյն յաղթէ, և կամ յանդամոյ մինն ի

մարմինն: - 93. Ապա թե ամենայն մարմնոյն յաղթէ, կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 93. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի - 102. իւր ստածումն ... այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ, որն է զօրաւոր և յաղթողն: - 102. Ապա թե աւեր արիւնն զօրաւոր և յաղթող երևնայ, պատեհ է որ երակ առնուս ըստ հիւանդութեանն - 102. Ապա թե ի յայլ նիւթոցն տեսանես յաղթող և զօրաւոր, տե՞օ թե ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն՞ իւր նշանօքն - 102. Իսկ եթէ խարտէջ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօ ջերմանն զստածումն ի քանի պահէ: - 102. Ապա թե արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսօ ջերմանն զստածումն ի քանի պահէ: - 103. Ապա թե պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զսփիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի քանի պահէ: - 103. Ապա թե սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէօ ջերմանն ստածումն ի քանի պահէ - 103. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ի յերևան բերէ - 105. և վասն այդ պատճառանացդ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթէ և բորբոսի: - 108. մէկն՝ որ յաղթէ մաղձն պալղամին - 110. Եւ երկրորդ դէմս այն է, որ յաղթէ պալղամն մաղձին - 110. և իւրեանց նշաննին յաղթէ մէկն մէկայլին - 110. ապա տես՝ թե որ նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին - 110. և ի յայն նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանէ - 110. Պատեհ է բժշկին՝ որ ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ, թե մաղձն յաղթէ, եթէ պալղամն: - 111. Ապա թե հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մէկն մէկայլին, պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդէղն - 111. Ապա թե մաղձն յաղթէ, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատաստկի ջրով, և թառանկուպինով - 111. Ապա թե պալղամն յաղթէ մաղձին ... տուր պատաստկի ջուր սրքնճպինով - 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւ պիտի՞ որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ զդէմսն ի յաղթող և ի յաւելի նիւթն այրնէ - 112. որ մաղձն և պալղամն ի զուգ բորբոսին ... և յաղթելով բնութեան, զայս ջերմս ի յերևան բերեն: - 112. Եւ իւր նշանն այս է, որ թե մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերութիւն այրնէ - 112. ապա թե պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի, իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյտ՞ զոր յիշեցաք: - 112. Իւր ստածումն այն է, որ թե մաղձն յաղթող և զօրաւոր լինի, տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ - 112. եթէ պալղամն

յաղթող և զօրաւոր լինի քան զմաղձն, տո՛ւր յանօթուց վարդմարապայ – 112. և սաւտայն իւր խառնուածոցն յաղթել լինի – 114. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է ... որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի - 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն ... որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթէ ի լման – 135.

ՅԱՃԱԽ – Բայց մի՞ յաճախ տաս որ չիձանձրանայ ի թանէն – 42. Տղայոցն շատ հանդիպի, զի շատ կերակրին և յաճախ – 80.

ՅԱՃԱԽԵԼ – Ընծայի ջերմն յարտաքուստ պատճառանաց. երբեմն ներքսէ ... Կամ ի տաք կերակրոց և ի տաք ըմպելեաց, զոր յաճախեն մարդիկ: - 6.

ՅԱՄԵԼ - զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. այլ ի յաւազանն թող չյամէ շատ – 13. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՞ որ ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին ելանեն ի մարմնոյն - 23. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. Բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել ... կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի - 59. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու, ի յամելն և ի բազմանալն վառչի և բորբոսի: - 70. յորժամ յամէ, բորբոսի և տաքնայ – 81. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր .. Ապա թէ յամէ ջերմն ... ըռագիանի ջուր և կարօսի սրքնձպինով – 84.այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի՛ ի նուպայէն. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ. և այլ կայ՝ որ յամէ հինկ պահ. և այլ կայ՝ որ յամէ իւր նոպայն քսան և չորս պահ: - 88.

ՅԱՄԵՆԱԼ – Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմա՞ ջերմն – 34. զի շատ տեսաք՞ որ յամեցին յայդ ջերմդ, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: - 100.

ՅԱՄԵՑՆԵԼ – Ապա թէ ասէ որ, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն – 23. Բայց ի յաւագան շատ մի յեմցնէր – 42. և զջերմն յերկարացնէ, և զնիւթին զեփիլն և զվճարիլն յամեցնէ – 83. և այլ մի՛ խիստ հովցնես, զի հաստցնես զնիւթն, և յամեցնես զեփիլն – 95. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն, Բայց զնոյն զչաքսն յամեցնէ զհիւանդութեանն զեփիլն: - 99.

ՅԱՄԵՅՈՒՅԱՆԵԼ – և ապա մտո յաւագան որ ջուրն քաղցր լինի և եղկ, և յամեցո պահ մի:– 10.

ՅԱՅԵԱՐԻՃ – ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով – 32.

ՅԱՅՆԺԱՄ – և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չլինի հազ: - 45. և ստամոքն՝ որ ի կերակրոյն թեթև լինի, յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտաս զտաք խիստ դեղերն – 85. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր – 141. Այլ ամենայն^ա որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^ա որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147.

ՅԱՅՆԿԻՑ – Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ զիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին, զոր սացաք ի յառաջին հալումաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի յերևան և այլ ի բաց լինի: - 38.

ՅԱՆԳԱՀ- Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկեն զայդ ջերմդ, որ յիստակ կոչի - 95.

ՅԱՆԳԱՀԵԼ, ՅԱՆԿԱՀԵԼ – Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և զմարմինն եղկ ջրով լվանայ – 31. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի, ի բաղանիս մտէ – 26.

ՅԱՆԿԱՐԾ – լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դատնայ - 37. Այլ պարտ է զհտենալ զղկին տերն և զալին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի - 52. յանկարծ լինի՝ որ չթողու շուտ քրտնելով – 94.

ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ- և իւր նշաննին ի յերևան գան, զերդ փշանալն և սոսռալն, և յանկարծակի վերաբերութիւն մաղձի – 110.

ՅԱՆՈՒՆ- լի՛ց ի վերայ երկու նուկի նշի ձեթ, տուր յանուն Քրիստոսի: - 147.

ՅԱՆՕԹԵՅ – իւր ստածումն այս է՞ որ ի յանօթեց սրբնճուպին տաս - 87.

ՅԱՆՕԹԻ – Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է՛ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան – 26.

ՅԱՆՕԹՈՒՅ – Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՛ որ յանօթուց ճուլլապ խմէ – 29. և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց, օգտակար է: - 84. տե՛ս նաև Ի ՅԱՆՕԹՈՒՅ գլխաբարի տակ

ՅԱՋՈՂԵԼ – ապա թէ այտով չիյաջողի / ծն. չիյաջի / այլվի ի բաղանիս մտէ – 28.

ՅԱՌԱՋ - և սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն, որպէս այլ յառաջն ասացաք - 3. և այս ջերմս ընծայի և յառաջ գայ: - 14. իւր ստածումն այս է՛ որ յառաջ երակ առնու – 14. յառաջ իւր ջրովն ծեփէ զգլուխն – 21. Իսկ յառաջ զգայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց - 22. Իսկ յառաջ ելնդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է – 23. և զմարմինն հով և զհճային ձիթերով օծանէ, որպէս այլ յառաջոյ յիշեցաք - 27. և տուր այն նշանօքդ՞ որ այլ յառաջոյ յիշեցաք: - 34. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն ... և յայլն՞՞ զոր այլ յառաջ ասացաք - 35. իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս ... և այլ ամենայն պատճառքն՞՞ զոր այլ յառաջոյ ասացաք - 38. և իւր վկայ այն է՞ որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն՞՞ որ յառաջն էր: - 39. և այնոց որ չունին երևան նոպայ, զոր այլ ի յառաջոյ ասացաք – 41. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն - 42. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգտուի, զոր այլ յառաջոյ ասացաք, դու իւր փոխան՞՞ փրփրեմի ջուր առ - 45. Մահամատի Ջաքարին ասէ՞ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին, զոր այլ յառաջոյ ասացաք - 45. և յետ երկու պահու՛ եղկ աւազան մտէ, և հանապազ ի հով և ի զիճայինսն հոտոտայ, որպէս յառաջոյ ասացաք: - 47. ապա ի յառաջ քան գայն՞՞ որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49.

ապա գալիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր, և յառաջ շատ քաշել տուր - 50. Ա՞ն գարի կորկոտ ... և խեցգետին՝ որ է խեչիփար, այն նշանօքն^ա գոր այլ յառաջոյ ասացաք - 50. ապա պատեհ է յառաջ զջերմն ստածել և բժշկել: - 53. Ապա ի յառաջ քան գայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. Եւ երկրորդ ցեղն այն է^ա որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. և մէկայլն այն է^ա որ նուպայ ունի և ժամանակ, զերդ որ յառաջոյ ասացաք - 58. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են - 62. Այլ յառաջոյ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նուպայի, ի յարենէ լինի - 64. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան գամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և գտարիքն - 66. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս, յառաջ քան որ յաւելնայ հիւանդութիւն - 66. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դեղերն^ա որ այլ յառաջոյ ասացաք: - 68. Ապա թէ հիւանդին գայդ երկրորդ չիկարէ ուտել, գոր այլ յառաջոյ յիշեցաք... ապա գարեփոխիստ տուր այս նշանօք: - 69. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն - 72. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^ա ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ - 78. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակնեն - 90. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, զերդ որ այլ յառաջոյ ասացաք ի պալղամին ջերմն: - 90. Իսկ մեք յառաջ զյիստակ ջերմանն զստածումն և բժշկելն յիշենք - 94. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^ա յառաջ քան գնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Իսկ նշանքն գամեն մէկ ի յառաջ քան գայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ - 102. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ... որպէս յիշեցաք այլ յառաջոյ: - 103. և երբ արեգակն ցաթէ զարեջուր տուր. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նոան ջուր, զերդ որ այլ յառաջոյ յիշեցաք - 106. Յառաջ զտետռատէոսն յիշենք - 113. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաստայիկ լինի - 114. և այն նշանն^ա որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն^ա այն է^ա որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել - 114. երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել - 115. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով յառաջ քան գնոպայն երեք պահով - 119. և տուր կերակուր՝ գոր յառաջոյ ասացաք - 119. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին

թիրեաք յառաջ քան գայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. Իսկ այն մարդիկն^ա որ հիւանդութեան սկիզբն գայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան գայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. Ապա յառաջ պարկէշտացո զնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն և ըստ հովութեանն – 130. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է^ա որ յառաջ զգլուխն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ^ա ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն - 131. Ապա թէ զհիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն զիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուծ լինի և տկար ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ քան գանցեալ նոպայն ... զիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Այլ ամենայն՝ որ դեղ կամենայ առնուլ ... յառաջ պատրաստ կենայ – 147. զի մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ – 147. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^ա որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148.

ՅԱՌԱՋԱԳԷՏ – Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. մէկն^ա որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն - 136. մէկն այն՝ է որ բժիշկն յառաջագէտ լինի գայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի – 140. Ապա պարտ է^ա բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի - 140.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ – Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա որ զիտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս, զի իւրովն լինի յառաջագիտութիւն կենացն և մահուն - 134.

ՅԱՌԱՋ ԳԱԼ – և այս ջերմս ընծայի և յառաջ գայ: - 14.

ՅԱՌԱՋԻ- Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել – 124.

ՅԱՌԱՋԻՆ - Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալարն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4. ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալևմաշն, ի յայս ի երկրորդ ցեղս այլ յերևան և այլ ի բաց լինին: - 38. ի յառաջին օրն տուր կէս լիտր - 41. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ^ա որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև գայ երկրորդ նոպայն - 58. այլ հաւու ձագ մի^օ տաս կերակուր ... մինչև իջանի ջերմն, և պակասի քան զայն^ա որ յառաջին աւուրքն էր - 84. ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138.

ՅԱՌԱՋՄԷ - Մէկն այն է^ա որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. Իսկ երկրորդ դէմնն այն է^ա որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. Ապա այն դէմնն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ - 65. Ապա այն դէմնն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ - 65. յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի, և ըստ նոպային որպիսութեանն յառաջմէ մինչև ի վճարն: - 135.

ՅԱՌԱՋՄՆԷ - Իսկ երրորդ ցեղն այն է^ա որ յառաջմնէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58.

ՅԱՌԱՋՔՆ - Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել - 35. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձեթ հասցնել, որ ի յառաջքն և ոչ ի վերջքն - 78. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնէս բնութեան, և կակդացնէս դամոյնաջրով - 95. և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն, և յետոյ սևանայ: - 103. Եւ իւր գոգին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել, որ է տոհտեռն ... գիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Պատեհ է ի հիւանդութեան յառաջքն որ զբնութիւնն կակդցնէս - 133. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ

յառաջըն նիհարանայ – 143. Ապա թե հիւանդին մարմինն ընդ յառաջըն չնիհարանայ ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ – Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն - 42. ապա ի յառաջ քան զայն^ա որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն - 66. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս, յառաջ քան որ յաւելնայ հիւանդութիւն - 66. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. յառաջ քան զերակ առնուլն^ա ծաղիկն յերևան գայ - 78. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^ա յառաջ քան զնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. և տուր կուրս մի աղցած մաղած՝ եղկ ջրով, յառաջ քան զնոպայն երեք պահով – 119. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. Իսկ այն մարդիկն^ա որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. Ապա թե հիւանդութիւն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն զիտաց այրնէ - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուժ լինի ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. տե՛ս նաև Ի ՅԱՌԱՋ ՔԱՆ գլխաբառի տակ:

ՅԱՌՆԵԼ- Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և գնալն և արթնութիւնն, և յառնելն և նստելն – 3.

ՅԱՏԱԿ- հովացո խիստ, մինչև իւր հովութիւնն խորու և ներսի յատակն հասնի – 23.

ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆ – և զիւր խաալիաթն, որ է առանձինն իւր յատկութիւն, և ի յայն նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանէ – 110.

ՅԱՏՈՒԿ- Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, զնախագիտութիւն և զստածումն նորա ... զսեռ նոցա և զտարբերութիւն, զտեսակ և զյատուկ զպատահումն,

որք զկնի հիւանդութեանցն լինին: - Բ. Խասիէթ զիրական և զառանձին գործն է ի ասել, զոր անուանեն յատուկ: - 133.

ՅԱՏՊԷ – Ա՛ն քահրիպար, և յատպէ – 150.

ՅԱԸ – և զյաղ կերակուրդ յար ի բան պահէ – 17. և զմութառեհ մաճունն ... որ քաֆուրեայ ասեն, յար ի բանի պահէ – 19 և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, որ է դեկ. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերդ - 19. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օժէ – 21. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, և միճասին երակն մեծ և շոյտ և յար լինի – 23. ապա ա՞ն սանտալ և քաֆուր... և յար ի վերայ կրծոցն պահէ – 32. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ ... երբ իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն և յար ցաւելոյ ցեղաց մի մարմնոյն: – 36. Եւ զայս դեղս յար ի բերանն պահէ: - 51. և յար ներքն լեզուին պահէ: - 51. յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի – 57. այս ջերմն մուխատրայ է, և ահ ունի, զի յար է և չտայ հանգիստ մարմնոյն: - 57. մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն - 62. Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի երքսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ ի զայն իսկ յար ասեն - 63. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէհիս ջերմն - 65. և իւր ստածումն յար և ի մօտ է ի ծաղիկն: - 79. զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն. որ թարգմանի յար և այրեցող ջերմն: - 90. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ – 93. և յինքն հին կտաւ քթան թաց, և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106. և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ, և չէ ի պակասել, զի յար է և կից: - 110. յաւելցան ջերմերն, և յիրար կցեցան, և եղան մի՝ ջերմ մի յար, և սպանին զհիւանդն: – 126. և իւր որթալն յար լինի և ի կից – 142. տե՛ս նաև Ի ՅԱԸ զլիսաբառի տակ:

ՅԱԸԱԿ - նշանն այս է՝ որ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացել և յարակ լինի ... ապա զիտացիր՝ որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է զոր թառամեցնող ասեն: – 38.

ՅԱԸԵՆԱԼ- ի հով և ի գիճային կերակուրքն յարենայ – 9. ի հով և ի գաճային իրուին յարենայ ուտելով և խմելով – 98. Եւ այլ յարեցի՛ր ի յուժ հիւանդին, ի ժամն, և ի տարիքն – 103.

ՅԱՐԵՑՈՒՑԱՆԵԼ- և ի պարկեշտ կերակուրք յարեցո: - 20. ի հով և ի գիճային կերակուրք յարեցո – 21. Ի տաք և գիճային կերակուր յարեցո – 128.

ՅԱՐՁԱԿԵԼ – ապա յարձակի և Բացի գաղտ շնչահանքն – 12. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր - 122.

ՅԱՐՏԱՔՍ ՀԱՆԵԼ – Բայց իւր ստածումն այս է՞ որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ գիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճռելով զմարմինն՞ յարտաքս հանէ զինքն: - 34.

ՅԱՐՅՆԵԼ – եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուեսացան և զօձացան, և տաքութիւն յարցնէ / ծն. յերցնէ /: - 94.

ՅԱԻԵԼ – Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի յաւելն – 135. Ապա թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ ... զիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139.

ՅԱԻԵԼԻ – ապա թէ մաղձն յաւելի լինի, զհալիլային մտպուխն մրգաջրով ի բանի պահէ – 32. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին. եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց որ չընդունի զբորբոսելն, ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ռ խակ ամբրաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արենէ լինի, որ մարմնոյն յաղթէ: – 78. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւդ պիտի՞ որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ զդէմսն ի յաղթող և ի յաւելի նիւթն այրնէ - 112. տէ՛ս նաև ԱԻԵԼԻ գլխաբառի տակ:

ՅԱԻԵԼՆԱԼ – Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ – 39. Առաջին դէմն այն է, որ առաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն – 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէհիս ջերմն, ոչ յաւելնայ և ոչ պակասի – 65. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենէն, և մէկ մասն արձակի, նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. դու երակ առ սկիզբն այս

զերմանս, յառաջ քան որ յաւելնայ հիւանդութիւն - 66. Այլ ի յաւելնայն և ի կատարելն հիւանդութեանն ... պատրաստ որ չառնու երակ - 66. զի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերևան գայ, նա բորբոսն և տաքութիւն յաւելնայ - 71. և իւր նոպայնին այլ յաւելնան քան զեօթն նոպայն - 94. Գաղիանոս ասէ, եթէ պատեհ է որ պէտ այրնես և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես - 99. և տաքութեան շատութիւն նորա յաւելնայ և բարձրանայ առանց վնասի: - 110. և ի նոպային յաւելնայն տաքութիւն լինի - 114. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի, նա յաւելցան ջերմերն, և յիրար կցեցան - 126. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնայն: - 135. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնայլոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի - 136. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնայն, և ի լման կատարիլն, և ի պակասիլ հիւանդութեանն - 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն ի պակասել և ոչ ի յաւելնայն, ապա գիտենայ^ա որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնայլոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնայլոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնայլոյն ժամանակն հասաւ: - 138. պարտ է բժշկին^ա որ զայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: Նոյնպէս և զյաւելնայլոյն զչափան, և զեփելոյն - 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ - 139. գիտենայ բժիշկն^ա որ ջերմն յաւելնայլոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139.

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ - և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ և միջավայր՝ որ է միղթսիլ, որ են յաւելուածք - 13. Այլ Գաղիանոս ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի ... կամ ի հաստ յաւելուածոց որ լնու զմարմինն - 14. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբսի յաւելուածքն ի մարմինն - 16. և իւր պատճառն այն է^ա որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն, որ է յաւելուած: - 22.

Էհաննայ ասէ՞ թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի – 78.

ՅԱԻԵԼՈՒԼ – Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ, և զիւր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ, և արձակի ի քսանուչորս պահն: – 4. որ տեսանես թէ արիւն յաւելցեր է, երակ բաց ի սրտէն – 32. Ջի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն, և զհտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն, և դժարեցաւ ինքն: – 39. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել, թէ արիւնն յաւելցել լինի, պարտ է երակ առնուլ - 124.

ՅԱԻԵԼՅՆԵԼ – և եղկ աւագան մտէ, որ զհճութիւնն յաւելցնէ – 29. ի յառաջին օրն տուր կէս լիտր, և հետէն յաւելցուր ի կաթն ըստ ուժոյն հիւանդին – 41. ապա թէ տեսանես զուժն՝ որ կարող է՝ դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. Իսկ երրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմնէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58. և անուանեցին զայդ ջերմդ յաւելցնող: - 58. Ապա այն դէմսն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինեհիս ջերմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ քիչ քիչ զիւր տաքութիւն: - 65. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր - 67. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն, և յաւելցո ի հով դեղերն – 85. և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն, այլ յաւելցնէ իւր չորութիւն ի խիստ պնդութիւն: - 93. Եւ այլ զայդ նուսխաստ յաւելցո ըստ հիւանդին ուժոյն: - 117. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցո ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղև, և հազարի հունդ -120.

ՅԵՏ – և յետ կերակրոյն ի քուն լինի – 9. ապա աստ չէ պարտ շտապել, և ձիթերովն զնորա գլուխն և զմարմինն օծանել. քայլել յետ այն՝ որ խաղաղել լինի ջերմն – 10. և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ - 11. Ապա յետ երկու աւուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո – 14. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի – 26. և յետ այնոր եղերդական և փրփրեմ ի բան տանին: - 27. և յետ այնոր ի քուն լինի: - 27. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ – 34. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն, ապա

լետ այնոր զկողքն և զկուրծքն նոյն նշանօքդ: - 33,34. Զի լետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ – 39. և ապա լետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. և արա գայդ յաւուրն երկու հեղ՝ զմէկն լետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն – 42. և լետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին – 42. և լետ երկու պահու՝ եղկ աւազան մտէ – 47. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի ... կամ լետ շատ արեան ձգելոյ – 49. Ապա լետ երակ առնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. Յետ այս դեղիս^ա ա՞ո՞՞ բակլայի ալուր երեք նուկի - 51. և լետ այնոր անուշ ջրով և գարով եփէ – 55. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ լետ այտոցին լինի, զոր մաշարի կոչեն, և հոռոմ ռուստուպէլ ասէ: - 72. և լետ այնոր իսաղաւարտք ի յերևան գան – 73. ապա թէ լետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն ... ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. և լետ այնոր գառան և ուլոյ միս տուր – 98. և լետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնէլ շատ օգտակար է – 100. ապա լետ երկու պահուն գարեջուր տուր – 104. լետ երկու պահու գարեջուր տուր – 107. տուր սրքնճպին տաք ջրով իսառնեալ, և լետ այնոր գարեջուր և ճուլապ հովցուցած – 112. և լետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճպին իսառնեալ ի հով ջուր ի բանի պահէ – 112. ապա լետ այնոր ի բաղանիս մտէ, օգտէ: - 113. և ապա լետ երակ առնելոյն՝ տո՛ւր զայս մտպուխս: - 116. տե՛ս նաև Ի ՅԵՏ գլխաբառի տակ:

ՅԵՏԵԻ – և ի բաղանեացն լետև ի քուն լինի – 26. զմէկն առջև հիւանդին դիր, և զմէկայլն լետևն - 133.

ՅԵՏԵԻԱՅՆ – Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիտօն՝ որ է ծմել – 42.

ՅԵՏԻՆ – Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան զմի դժար, և լետինն մահարար – 4. և լետինսն սահմանն տասնևչորս օր լինի – 97. գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ և ի լետինն սահմանն: - 139.

ՅԵՏՈՅ – լետոյ ձվի դեղնուց թերխորով ուտէ – 28. լետոյ լուծանէ զբնութիւնն – 77. և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն, և լետոյ սևանայ: - 103.

ՅԵՐԵԿՈՅԵՆ – Ապա թե նոպայն լերկոյէն բրոնէ, տուր գարեջուրն առաւօտուն – 96. Եւ տուր դրամ ու կէս լերկոյէն եղկ ջրով – 118.

ՅԵՐԵԻԱՆ – և իւր տաութենէն զայս ջերմս լերևան է քերէլ: - 27. Ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ լերևան և այլ ի բաց լինի: - 39. գտանէն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն, և լերևան քերէն և հանէն ի լոյս: - 39. Բայց այնոր նշաննին այլ ի ի բաց լինին, և այլ ի լերևան - 39. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի և ի լման լերևան գայ ... իւր բանն դիժար լինի: – 55. և յօղականն խառն ասի ընդ այլ էութիւնքն. այլ պարզն^a որ լերևան են, չորս են ըստ չորից նիւթոցն: - 57. Ապա թե հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ դեղերն տալ չէ պատեհ. զի լինի որ խցկումն ի մարմինն լերևան գայ, նա բորբոսն և տաքութիւն յաւելնայ - 71. և յետ այնոր խաղաւարտք ի լերևան գան - 73. Ապա թե յառաջ քան զերակ առնուլն^a ծաղիկն լերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ – 78. և նօսրանայ պալղամին նիւթն, բարձանայ և լերևան գայ տաքութիւնն – 81. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս ի լերևան քերէ – 105. Եւ երբ ի գոզն եփելոյ նշաննին լերևան գան, պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տասս – 106. ապա այս ջերմս լերևան գայ – 107. և վասն այտոր որ ի յար է և ի լերևան է հանապազ – 110. և իւր նշաննին ի լերևան գան – 110. զի երբ ինքն ի լման լինի և ի լերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. և յաղթելով բնութեան, զայս ջերմս ի լերևան քերէն: - 112. Ապա թե այս ջերմս ... և զիւր նշաննին լերևան տեսանես, տո՛ւր գարեջուր սրքնճպինով - 116. Ապա թե այս ջերմս զիւր նշաննին լերևան տեսանես, տո՛ւր վարդմարապայ՝ կարօսի և ըռագիանի ջրով – 117. Ապա թե այս ջերմս ... զիւր նշաննին տեսանես լերևան, տո՛ւր գարեջուր և սրքնճպին – 119. իսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ լերևան - 131. Մահմատի Չաքարիայն ասէ, եթէ ջերմերոյն կարգին չաքսն լերևան չեն. վասն այտոր պիտի^a որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն - 133. և նշաննին ի լերևան գան, որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի, կամ հիւանդութիւնն բնութեանն: - 135. զատել^a թէ այլ նոր հիւանդութիւնն գայ լերևան - 136. տե՛ս նաև ԵՐԵԻԱՆ զլիսաբառի տակ:

ՅԵՐԵԻԱՆ ԲԵՐԵԼ – և իւր տաութենէն զայս ջերմս յերևան է բերել: - 27. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն, և յերևան բերեն և հանեն ի լոյս: - 39.

ՅԵՐԵԻԱՆ ԳԱԼ – Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի և ի լման յերևան գայ և ամենին չիթողու զբնութիւնն՝ որ լուծանի – 55. զի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերևան գայ – 71. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^ա ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ – 78. և նօսրանայ պալղամին նիւթն, բարձանայ և յերևան գայ տաքութիւնն – 81. Եւ երբ ի գոզն եփելոյ նշաննին յերևան գան, պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տաս – 106. ապա այս ջերմս յերևան գայ – 107.

ՅԵՐԿԱՅՆ – և տուր միրգ՝ քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող, և յերկայն հասած խարբզակ – 119. Ա՛ն սապո ... ասարոն զըռևանդ յերկայն – 145. Ա՛ն ... ըռևանդ յերկայն, դաւէթի քամուքս – 146.

ՅԵՐԿԱՆ- Ա՛ն տապաշիր երեք դրամ ... և յերկան խիարի հունդ չորս դրամ – 71.

ՅԵՐԿԱՐ – և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել, զի լինի որ յերկար քաշէ: - 25. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ձերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց, երբ իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն – 36. Եւ այլ գիտացիր՝ որ այս ցեղ հալկմաշ ջերմասն պատճառն այնոր հանդիպի՝ որ ... և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել ... Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի - 40. Եւ այլ որ դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է - 53. և այս ջերմս յերկար քաշէ – 57. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի - 57. և իւր վճարն ի բարի լինի, բայց յերկար քաշէ – 57. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի – 57. Եւ այլ կուլինի^ա որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. ապա թէ մէկ այլ պատճառնին՝ որ զնոպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային

Ժամանակն խիստ լերկար քաշէ: - 61. ապա թէ ջերման նոպայն լերկար քաշէ, նա մէկ այլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. Ապա թէ այդի չխաղաղի գլխացաւութիւն և լերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 68. Եւ իւր նոպայն լերկար քաշէ - 81. Բայց այս ջերմն չքաշէ յերկար աւուրք – 88. Ապա թէ լերկար քաշէ այս հիւանդութիւն, տուն՝ զարեջուր՝ որ եփած լինի ըռզիանի տակի կեղնն և իւր հունդն – 102. Ապա թէ հիւանդութիւնն լերկար քաշէ, տուն՝ զղափթին զկուրսն սրքնճպինով – 112. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի, մանաւանդ երբ լերկար քաշէ: - 115. Ապա թէ լերկար քաշէ այս ջերմն, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ- 117. և նոպայն լերկար լինի – 122. Ապա թէ լերկար քաշէ այս ջերմն ... ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. և իւր սկիզբն խիստ դող լինի, և լերկար քաշէ – 127. Եւ իւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ զօրութիւնն չտկարանայ և անճարակէ, որ լերկար հիւանդութեանն զօրութիւն պիտի – 127. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց՝ որ պալղամն այրնեն և սաւտայ, որ ջերմն լերկար չքաշէ - 130. զի սոքա այլ լերկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն, որ գլխուքն են այս հիւանդութեանս: - 131. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ, որ զայս ցաւս լերկար չիքաշէ – 131. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ. վասն այնոր լերկար քաշէ - 132. Ապա թէ զիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն լերկար քաշել, պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ – 137. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ լերկար քաշէ քան զանցեալ նոպայն, զիտենայ բժիշկն՝ որ ջերմն յաւելնալոյ ... Ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն լերկար քաշեն – 140. վասն այդ պատճառանացոյ յուշ եփի, և լերկար քաշէ: - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի՝ որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին, և չքաշեն լերկար - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, լերկար քաշեն – 140. վասն այդ պատճառանացոյ իւր եփելն լերկար քաշէ - 140. իւր նոպային ժամանակն այլ լերկար քաշէ: - 140. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և լերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն- 141. նոյնպէս և զիւր կատարելութեան սահմանն լերկար աւուրս քարշէ: - 142.

ՅԵՐԿԱՐԱՆԱԼ – Ապա թե լերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ – 102. Իսկ եթե լերկարանայ այդ հիւանդութիւնդ, ապա տո՛ւր գասպոն՝ գոր ըռազիանի ջրով ... թրջած լինի – 102.

ՅԵՐԿԱՐԱՑՆԵԼ , ՅԵՐԿԱՐԵՑՆԵԼ – Եւ այլ պատրաստ՝ որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս, զի գնիւթն հաստցնէ, և զջերմն լերկարացնէ – 83. և այլ մի՞ խիստ հովցնես, զի հաստցնես գնիւթն, և յամեցնես զեփիլն, և լերկարեցնես զհիւանդութիւնն: - 95.

ՅԵՐԿԱՐԵԼ – Բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և լերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35.

ՅԵՐԿԱՐԵՑՆԵԼ- տե՛ս ՅԵՐԿԱՐԱՑՆԵԼ

ՅԵՐԿԱՐՈՒԹԻՒՆ – և զպատահմունքդ՝ գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ ... նոյնպէս և գլերկարութիւնն ջերմանն, և զկարճութիւն – 139. Եւ այլ զայս զիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան լերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետևին: - 139.

ՅԵՐԿԱՐՕՐԵԱՅ – նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգի է ... ի սո՞ւրն է թէ լերկարօրեան – 31. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուզն և հոզսն և մտաւարժութիւնն ... որ չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ լերկարօրեայ ջերմերն, և լերկարօրեայ ելնդին – 35. այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի ... կամ հետ լերկարօրեայ հազի – 49. Զի ուժն լերկարօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և եփէ: - 99. Զի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ լերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին - 134. Նոյնպէսն և իւրովն զիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և զայն՝ որ լերկարօրեայ – 134. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ լերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն. զի լերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի – 140. Իսկ ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ լերկարօրեայ լինի, իւր ողջնութեան պատճառն եփիլն է խլտին, և արձակիլն: - 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ լերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն – 141. Ապա այն

հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն – 141. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն - 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարօրեայ անուանեն - 141. և ամենայն հիւանդութիւն՝ որ յերկարօրեայ լինին, նոյնպէս և զիւր կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 141. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է -142. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն^ա որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142. և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. այս ամենայն նշաննիս ցուանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ, այլ միջավայր լինի, և զմիջասահմանն ունի ընդ սուրն և ընդ յերկարօրեան: – 143.

ՅԵՓՉԵԼ – և ա՛ն ի յետ որ յեփչի – 146. և ա՛ն ի վար՝ որ յեփչի – 147.

ՅԻՄԱՅ – այլ յամեն երեք օր ու կէս յիմաց այրնէ – 141.

ՅԻՄԱՅ ԱՅՐՆԵԼ – այլ յամեն երեք օր ու կէս յիմաց այրնէ – 141.

ՅԻՇԱՏԱԿԵԼ - Եւ արարի զսա գեղջուկ և արձակ բարբառով, զի դիւրահաս լիցի ամենայն ընթերցողաց, առ ի յիշատակել զմեզ և խնդրել թողութիւն մեղաց ի մարդասիրէն աստուծոյ: – Բ.

ՅԻՇԵԼ – զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն - 13. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսոր յիշել կամիմք - 15. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զիտենալ եթէ ի յայս պատճառանացդ, զոր յիշեցաք, յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15. Իւր ստածումն նոյն խորհուրդտ և նոյն դեղերտ է զոր յիշեցաք: - 20. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց - 22. և զմարմինն հով և զիճային ձիթերով օծանէ, որպէս այլ յառաջդ յիշեցաք, օգտէ կամօքն աստուծոյ: - 27. գրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զգուգամն և զնուզլան յիշեցաք յայլ զիրք - 29. Իւր ստածումն այս է՝

որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես, զոր փորացաւութեան դուռն յիշեր էմ – 31. և ստածէ զամէն մէկ իւր բժշկութեամբն, որպէս յիշել էմ, և յիշել կամիմ՝ ի գիրքս ուրիշ ուրիշ կամօքն աստուծոյ: - 31. ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր այն նշանօքդ^a որ այլ յառաջդ յիշեցաք: - 34. Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել զհալումաշ ջերմերն այսպէս: - 34. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, զոր այլ ի յետոյ կամիմ յիշել: - 36. և զկերակուրն պարկեշտ տուր, զերդ որ այլ ի յառաջդ յիշեցաք - 48. վասն այդր պատճառանացդ յիշեցաք և շարեցաք ընդ հալումաշ ջերմանն: - 53. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի, ըստ նիւթերոյն որպիսութեանն, զոր այլ ի յետոյ յիշել կամիմ: - 59. Եւ այս եր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ զոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ – 61. Ապա հետ այսոր յիշենք զտոյտեան, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն – 62. Ապա թէ հիւանդն զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել, զոր այլ ի յառաջդ յիշեցաք ... ապա զարեփոխիստ տուր այս նշանօքս: - 69. և զհով ձիւթերն ընդ գլուխն օծանէ, զոր այլ ի յառաջդ յիշած կան – 72. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. և վասն այդց պատճառանացդ յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. և ինոյն շարս զծաղիկն կամիմք յիշել օգնութեամբն աստուծոյ – 76. Այլ ի յառաջդ յիշեցաք զիրուին^a որ բնութեամբն են, և զոր չեն բնութեամբ - 93. Իսկ մեր յառաջ զկիստակ ջերմանն զստածումն և զբժշկելն յիշեմք - 94. զտետոատէնս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամէն մէկ ի յիւր գլուխն զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ և ի լման: – 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ զերդ յիստակ տետոատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք, որպէս յիշեցաք այլ յառաջդ: - 103. և տուր զայլ կերակուրքն՝ զոր յիստակ տոյտէին ջերմանն յիշեցաք: - 105. և երբ արեգակն ցաթէ զարեջուր տուր. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նոան ջուր, զերդ որ այլ յառաջդ յիշեցաք - 106. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան ի յաղիքն լինի, կակուղ հուկնայով զբնութիւն լոյծ, զերդ որ ի յերկրորդ ի գիրքն յիշեցաք: - 108. և ի յայն նիւթին ի յանունն^a ուր և ուրդի^a յաղթող անուանէ, որպէս այլ ի յառաջդ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն - 111. իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյս^a զոր յիշեցաք: - 112. Յառաջ զտետոատէնսն յիշենք – 113. զի մեր վարդապետն Գաղիանոս յիշել է – 120.

Պատեհ է ստաճել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն, զոր ի յառաջդ յիշեցաք ամենայն իրօք -130. այլ պատեհ է^a որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն օրինական՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի վերջքն յիշեցաք – 133.

ՅԻՍՈՒՆ – Ա՞ն յունապ քսան հատ, և սպոտան յիսուն հատ – 52.

ՅԻՍՈՒՍ – Թարգմանեցաւ և գրեցաւ զիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն - Բ. և ա՛ն յանուն Յիսուսի Քրիստոսի: - 146.

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ – Թարգմանեցաւ և գրեցաւ զիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն - Բ. և ա՛ն յանուն Յիսուսի Քրիստոսի: - 146.

ՅԻՍՏԱԿ - Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. Ինքն հեշտ է և կարճ՝ երբ յիստակ լինի մաղձն և մէն – 57. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի - 81. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմս չլինի յիստակ - 85. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս – 90. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են – 90. և անուանի յիստակ երկու տետռատէօսն – 90. զհտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն, տասն և երկու պահ, զոր անուանեն յիստակ տետռատէօս – 91. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով բռնէ ի տասն և ի չորս օրն – 91. և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: - 92. ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերևնայ ի յայդ նշաննոյդ^a զոր ասացաք^a բնով - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. և իւր տաքութիւնն չլինի զերդ յիստակ ջերման տաքութիւն: - 94. Ապա զայդ նշաննիտ տեսանես, զհտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. Իսկ մէք յառաջ գլիստակ ջերմանն զստածումն և բժշկելն յիշեմք, և ապա զխառն ջերմերոյն՝ որք ոչ են յիստակ: - 94. Վասն ստաճման և

բժշկութեան լիստակ տետրատէօս ջերմանն, գոր հոռոմն ակոռուօս անուանէ, և տաճիկն խաւայ. որ թարգմանի անապակ և լիստակ մաղձին ջերմն – 95. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկէն գայդ ջերմդ, որ լիստակ կոչի - 95. հոռոմն ակոռուօս տետրատէօս անուանէ, և տաճիկն դըպնախայա, որ թարգմանի լիստակ երեքօրեայ – 97. և յետինսն սահմանն տասննչորս օր լինի, յորժամ մաղձն խառնորդ լինի յայլ նիւթէ և լիստակ: - 97. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ լիստակ տետրատէօս - 99. Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և գիճային առնել, զերդ լիստակ ջերմանն զթպտիրն - 100. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ զերդ լիստակ տետրատէին ստածումն լինի ամենայն դիւօք - 103. և իւր պատճառն անապակ և լիստակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի լիստակ տետրատէօս ջերմանն արա: - 104. պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով, գոր լիստակ լինի - 104. և տուր զայլ կերակուրքն^a գոր լիստակ տոխտէօս ջերմանն յիշեցաք: - 105. Եւ այլ ամենայն դիւօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ լիստակ տետրատէօս կոչի՝ ի մէջ արա - 107. ապա ա՛ն զլիստակ տոխտէօսին դեղերն, նոյնպէս և զլիստակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի բան տար: - 111. զհտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալըս է, որ ի լիստակ բնական սաւտայն: - 115. Երբ այս ջերմն լիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 115. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և լիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն - 130. Իսկ զհտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^a որ զհտենայ գտուր և զայրեցող ջերմերն, զերդ լիստակ օր ընդ մէջ ջերմն, որ է տոխտէօսն - 142.

ՅԻՍՏԱԿԵԼ, ՅԻՍՏԿԵԼ – և երբ ստամոքն լիստակի ... պատեհ է երակ առնել - 25. Ա՛ն ... վարդի կոնգմէն լիստակած վեց դրամ, սերկնիլի կուտ լիստակած, դոմի հունդ լիստակած ... վեց վեց դրամ– 43. տալ զերդ որ իշու կաթն, և զխիչիփարն ի ճանկերոյն լիստակած – 55. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չքողի զմարմինն՝ որ լիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. և այն արիւնն^a կանացիսն է, որ ի յամենայն մարմնոյն լիստակի և սրբի - 78. զայս զամէնս աղա և մաղէ ... և լիստակած մեղրով շաղւէ – 118. Ապա յառաջ պարկեշտացո զնիւթն և լիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն

տաքութեանն և ըստ հովութեանն – 130. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար գրնութիւնն լուծանես դեղերովն, որ զսաւտայն յիստակեն ի մարմնոյն – 133.

ՅԻՍՏԿԵԼ – տե՛ս ՅԻՍՏՍԿԵԼ

ՅԻՐԱՐ – զայս ամենայն յիքար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 8. ա՞ո՞ն ... վարդի ջուր և վարդի ձեթ, յիքար խառնէ և զգլուխն այնու օծանէ - 9. և հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիքար խառնէ – 48. զայս զամենայն յիքար խառնէ – 73. զայս զամենս յիքար խառնէ – 74. զամենս յիքար խառնէ և տուր, օգտակար է– 79. Ա՞ո՞ն վարդի ջուր և նռան ջուր, յիքար խառնէ - 79. տուր կէս լիտր պատասկի ջուր ... և սրքնճպին տասն դրամ, յիքար խառնէ և տուր- 82. ապա ա՛ն ըռազիանի ջուր ... և կարօսի ջուր, զամենս յիքար խառնէ – 86. Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցներքսէ մարմնոյն լինի, զերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն, և հեքն, որ պատճառնին ի թոքէն լինի, որ է ջղերոյն յիքար գալն ... սուր անուանեն– 142. տե՛ս նաև ԻՐԱՐ գլխաբառի տակ:

ՅԻՐԱՐ ԳԱԼ – Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցներքսէ մարմնոյն լինի, զերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն, և հեքն, որ պատճառնին ի թոքէն լինի, որ է ջղերոյն յիքար գալն ... սուր անուանեն– 142.

ՅԻՐԻԿՈՒՆ – դէպ ի յիքիկունն տուր զփերփերանի հնտի կաթն սրքնճպինով: - 112. տե՛ս նաև ԻՐԻԿՈՒՆ գլխաբառի տակ:

ՅՂԱՐԿԵԼ – 13որժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դրպի ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22.

ՅՈԼՈՎ – և ըմպելի՛ սպիտակ գինի և նօսր ընդ յուլով ջրոյ խառնել և տալ – 18. և այլ՞ որ այս ջերմս յուլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. և այլ որ յուլով հանդիպի մարդկան այս ջերմս: - 62.

ՅՈՀԱՆ – Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր զիճութենէրոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ, կամ ի կուրծքն ժողովի – 48.

ՅՈՅԼ – և մաճասն փոքր և յուլ լինի – 20. և իւր երակսն յուլ և յուշ լինի – 117. և իւր թողուլն նոպային՝ երակսն յուշ և յուլ լինի և փոփոխական – 114. Ապա թէ այդ ամենայն հակառակն լինի, որ հիանդին շարժիլն յուլ լինի և յուշ...և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի և յուլ ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ՅՈՅՍ- Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմս գիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ – 89. Բայց պատեհ է որ զքո ջանքն և գոյսն յեփելն այրնես և ի հովցնելն – 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և գոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա - 107.

ՅՈՐԴԵԼ – Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին ... և ի լերդն ի հին տաքութեանն, ի յարծուեցն՝ որ կոչի մսի արծուիք, և յորդէ ջրհեղն / գրքում՝ յորդէջրհեղն /: – 145.

ՅՅՈՐԴՈՐԵԼ – Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ, և չլինի հաստ, տուր զսրքնճպինն, զի հալէ և կտրէ, և սրբէ զհով նիւթն, և զգոզն յորդորէ - 83. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմս գիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ, և ի գոզոյն յորդորէլն – 89. ամենովտ տուր զկերակուրն^a որ զստամոքսն սրբէ, և զգոզն յորդորէն - 89. տո՞ւր զդեղերն^a որ զգոզն յորդորէն - 108. և ի բան տար զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորէն: - 125. տո՞ւր զդեղերն^a որ զգոզն յորդորէն – 130. Իւր ստածումն այն դեղերն են^a որ զգոզն յորդորէն – 131.

ՅՈՐԴՈՐԵՅՆԵԼ – և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորէցնեն – 100.

ՅՈՐԴՈՐԻԼ – և գոզին յորդորիլն իջուցանին զհիւանդարար նիւթն – 131.

ՅՈՐԺԱՍ – զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ... հումայի մուհրիդայ կասեն – 4. յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն – 4. Բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն^a ջերմացուցանէ և զայլ ևս երկուսն - 5. Բայց յորժամ խաղաղի ջերմն,

ապա ի բաղանիս մտո – 10. իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ, և յորժամ ելանէ, զարմինն աղէկ ծածկէ – 11. Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լունվիլ ծծմի ջրով – 12. յորժամ ի յեղկ ջրոյն ելանէ ի հով ջուր նստի ... և զայլ ստածումնդ գոր ասացաք ի բանի պահէ– 17. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի ... ուռնայ ի յանթքն խոլային մարմինն - 22. և յորժամ զպատճառն կտրեն, նա ջերմն թողու և ողջանայ: - 23. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի ի բաղանիս մտէ- 26. նոյնպէս զգլուխն և զշիքն ... լաւ օճանէ. մանաւանդ յորժամ ի բաղանեցէն ելանէ – 29. յորժամ ի բաղնեց ելանէ, զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օճանէ – 29. Եւ յորժամ ջերմն պակասի, սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուզավարայ ուտէ: - 30. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալմաշ ջերմն – 34. Եւ այս ցեղս լինի^a յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել – 35. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն^a որ ի յերակսն լինի ... նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի մարմինն: - 36. Զի յորժամ բնատրական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար^a որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջութիւնն դառնայ - 37. Զայս իմա^o որ երբ ծառ յորժամ կտրի ի յիւմէն, նուազի և հատանի իւրմէն ջուրն ... նա այն ծառն վատթարի - 37. զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. Նոյնպէս և այլ ասէ^a թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն – 39. զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի – 49. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեոնիս - 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^a որ է սաւտայն^a ի երքսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ գտետոատէօս ջերմն - 63. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոփտէօսն անուանեն – 63. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել – 66. Ընծայի ջերմն ի պալղամէն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն ընծայեցնէ – 80. յորժամ յամէ, բորբոսի և տաքնայ –

81. և յետինսն սահմանն տասննչորս օր լինի, յոթամ մաղձն խառնորդ լինի յայլ նիւթ և յիստակ: - 97. Իսկ յոթամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ եփելոյն – 99. և պատրաստեցո ի կերակրէ, յոթամ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի – 99. այլ տո՞ւր կերակուր^a յոթամ զօրութիւն հիւանդին վատուժ լինի - 99. Բայց յոթամ զեփելոյն նշաննին տեսանես, պատեհ է որ բաղանիս մտէ: - 99. Եւ յոթամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՞ւր կերակուր զիրպաճ – 113. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ ընծայի այս ջերմն՝ յոթամ երեք նիւթն այրին, և ի սաւտայ դառնայ - 121. Մէկն՝ արիւնն յոթամ այրի, իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն դառնայ – 121. Յոթամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց – 136. Յոթամ հիւանդութիւնն երրորդ ժամանակն ... հասանի, պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ – 137. Իսկ յոթամ տեսանէ բժիշկն^a որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յոթամ տեսանէ՝ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ -138. Իսկ յոթամ տեսանէ բժիշկն^a որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն ... ապա ... որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ - 138. Յոթամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. Իսկ յոթամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երննայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Յոթամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ ... գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Այլ պարտ է^a բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն, յոթամ բուրհանն աղէկ լինի - 140. նոյնպէս և զմահուն ասէ, յոթամ բուրհանն գէշ լինի: - 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն, յոթամ եփի հիւանդութիւնն – 140. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յոթամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի – 141. Իսկ գիտենալն ի հիւանդին շարժելոյն այնէ, յոթամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի ... ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142.

ՅՈՒԶԵԼ - վասն այտոր պիտի՝ որ մարդիկ չվատահնան ի դեղերն միայն, այլ պատեհ է՞ որ յուզեն և պետ այրենն զհարուին, որ խասիաթով օգտեն – 133. պարտ է բժշկին՞ որ զայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 130. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն – 143.

ՅՈՒԼ, ՅՈՒԼՆ – նշանն այն է՝ որ ի հավէ լինի, մաճասն վատուժ լինի և յուլ - 41. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն՞ զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոզն – 81

ՅՈՒԼԱՆԱԼ – զհիւր ստածումն չիյուլանաւ – 29.

ՅՈՒԱՆՅ ՏԱԼ- Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն՞ զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոզն – 81

ՅՈՒԼՈՒԹԻԻՆ – և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել - 25.

ՅՈՒՆԱՊ - իւր ստածումն այն է՞ որ ջուր խմէ ... և նոան հատի ջուր և յունապի - 27. Ա՛ն յունապ քսան հատ, և սպոտան յիսուն հատ – 52. Ա՛ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ ... և յունապ տասն հատ – 52. Ա՛ն սպիտակ գարի ... և յունապ մի մի ափ – 52. Ա՛ն խիարշամպէ, և մանուշակ, և յունապ – 54. զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշամպէով, և թառանկպին, և յունապ ... և ճուլպով: - 66. և արկ ի ներքս դամոյն և յունապ և չամիչ և նշի ձէթ – 67. չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսքն ուտէ – 70. և տո՛ւր գարեջուր յունապով և մուզ նոան ջրով: - 72. և զբնութիւնն կակղացո: Բայց ի հիւանդութեան սկիզբն դամոյնով և յունապով և թառանկուպինով – 77. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, գարեջուր՝ զոր յունապով ... և սամթի հնդով լինի եփած՝ ի բանի պահէ: - 78. և յայս ջերմս մի՛ տաս դամոյնի ջուր և յունապի ջուր – 82. Ա՛ն շէկ չամիչ ... յունապ քսան հատ – 117. Ա՛ն սև հալիլայ ... և յունապ – 119. ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր – 121. և զբնութիւնն կակղեցնէ յունապի ջրով – 122. և ա՛ն յունապ քսան հատ – 146. ա՛ն ... յունապ հնգետասան հատ – 147. Ա՛ն յունապ, սալորչիր տասն տասն հատ – 147.

ՅՈՒՇ – և վասն այդ պատճառանացդ յուշ եփի և դիժար արձակի: - 57. և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի – 59. և երրորդն շուտ և ի յուշ

արձակելոյն լինի նիւթն – 59. և հեշտ բորբոսի, զի գիճային է. և յուշ արձակի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն ... և յուշ արձակի – 59. վասն այդ պատճառանացդ յուշ արձակի: - 59. ապա երբ գործէ, յուշ հովանայ: - 60. քայց այս ջերմն յուշ հանդիպի մարդկան – 63. Եւ իւր նոպային սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի – 91. և իւր եփելոյն երևումն յուշ լինի – 94. և իւր երակսն յոյլ և յուշ լինի – 114. և քան զօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. և ի թողուլն նոպային՝ երակսն յուշ և յոյլ լինի և փոփոխական – 114. և հիւանդին ծարաւն սակաւ լինի ... և երակսն յուշ և լայն լինի – 116. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ – 129. զի չօրեքօրեայն^ա որ է տետռատէոսն, այլ շուտ արձակի, իսկ այս ջերմն այլ յուշ - 129. վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 130. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132. Ապա թէ տեսանէ^ա որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. վասն այդ պատճառանացդ յուշ եփի – 140 վասն այդ պատճառանացդ իւր եփելն յերկար քաշէ, և հիւանդութիւնն յուշ արձակի: - 140. Ապա թէ այդ ամենայն հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ... և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա թէ ... իւր շարժիլն յուշ լինի և յոյլ ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ՅՈՒՇԱՀԱԼ – և պատրաստեցո ի խոզի մսէ, և յամենայն իրաց^ա որ թանձր դորկուտ են, և յուշահալ – 125.

ՅՈՒՇԻԿ – զայս ամէնս աղա և մաղէ և ընդ մարմինն շփէ յուշիկ յուշիկ: - 14.

ՅՈՒՇԻԿ ՅՈՒՇԻԿ – զայս ամէնս աղա և մաղէ և ընդ մարմինն շփէ յուշիկ յուշիկ: - 14.

ՅՍՍԱԿ – Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի^ա նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլերդն - 94. տե՛ս նան ՅԻՍՍԱԿ գլխաբառի տակ:

ՅՕԴԱԿԱՆ – Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են. կան որ պարզ, և կան որ յոդական: - 57. Պարզն մէն ասի իւր էութեամբն. և յոդականն խառն ասի ընդ այլ էութիւնքն – 57. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ յիստակ տետրատէօս, այլ խառն և յոդական է ի յայլ նիւթէ - 99. Եւ մէք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յոդական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ – 109.

ՅՕԴՈՒԱԾ, ՅՕԴՎԱԾ – և չորրորդն՝ ի յոդվածսն լինի – 36. իւր պատճառն այն է^a որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^a որ ընդ ամենայն մարմնոյն յոդվածսն են - 39. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսռայ և ի հետն ցաւ լինի, զերդ գլյոդվածացն տուժիլն, և ոսկերացն կտրտիլն – 124.

ՅՕԴՎԱԾ – տե՛ս ՅՕԴՈՒԱԾ

ՅՕԺԱԲԵԼ- Եւ յաղագս այսորիկ յօծարեցի ... առնել զգիրքս զայս ի հռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ.

ՅՕԺԱԲՈՒԹԻԻՆ – Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զսէր և գլյօծարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն սրտին յօծարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18. ապա թէ արինն սն լինի, այլ յօծարութեամբ հան զարիւնն - 124.

Ն

ՆԱ՛ – Ես Միխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նուսա գրոցն – Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս ... ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՛ զոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, գնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն. զբորբոսային և զանբորբոսն ... զսեռ նոցա և զտարբերութիւն - Բ. Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորա, և ո՛րպէս լինի ջերմն և ուստի՛ց ընծայի: - 3. և հաստատին նորա յերեք բնաւորական գիճութիւնքն – 4. բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն^ա ջերմացուցանէ և զայլ ևս երկուսն - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր որ նման են նոցա: - 6. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն ... և այլ ամենայն ինչ որ նման է նոցա: - 6. ապա աստ չէ պարտ շտապել, և ձիթերովն զնորա զլուխն և զմարմինն օծանել – 10. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան զնոցա երակն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի – 12. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... և այլ ամենայն իրք որ նման է նոցա: - 17. Իսկ յառաջ զգայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց - 22. և անուշ հոտեր՝ որ զդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ – 29. վասն այդր պատճառանացդ անուանեցին զնա հալւմաշ: - 35. և են նորա կարգած մէկ հետ մէկի: - 36. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ... լինի որ յանկարծ այն ծառն յիւր բնական

բնութիւնն դատնայ - 37. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ա թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն - 39. Եւ աղէկ քան զամենայն դէղ կաթն է նոքա – 56. և իւր էութիւնն պարկեշտ է քան զնոսա էութիւնն: - 60. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով – 62. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. զի և նոքա պատճառն և նիւթն յարենէ լինի: - 76. Եւ ընծայի նա՝ երբ բորբոսի մաղձն ի ներքս ի յերակսն – 90. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէսն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. և վասն այդ պատճառանացդ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթէ և բորբոսի: - 108. և ամենայն իրք՞ա որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտէ նոքա – 108. զի երբ ինքն ի լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նոքա անուամբն անուանել: - 110. և տաքութեան շատութիւն նոքա յաւելնայ և բարձրանայ առանց վնասի: - 110. և են նոքա զերդ զխառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն – 124. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն – 135. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է... որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն – 140. զայս զամենայն, և զիւրեանց նմանիքն՞ սուր անուանեն. թէպէտ և կայ ի նոցանէ որ ի պաղղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142. և ինքն լինի պատճառ մահուան նոքա – 143.

ՆԱ² – մէկն այն է՝ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն - 13. և երկրորդ պատճառն այն է՞ա որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Եւ երբ այն արինն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն ի խոլային մարմինն կայ, առնու ի յարենէն և ուռչի: - 22. և յորժամ զպատճառն կտրեն, նա ջերմ թողու և ողջանայ – 23. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ – 27. և բնութիւնն այս պատճառնոյս լինի, նա շուտ ընդունի զհալնմաշ ջերմն: - 34. Բայց երբ այն պատճառին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն՞ որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթն, նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի

մարմինն: - 36. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն ... նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն ...նա ընծայէ երկրորդ հալումաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. Չայս իմա^o որ երբ ծառ յորժամ կտրի ի յիրմէն ... նա այն ծառն վատթարի - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ...նա չորանայ ծառն - 37. զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ - 39. և իւր վկայ այն է^a որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^a որ յառաջն էր: - 39. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ ... նա չիւրնդունի զաւազանին գիճութիւնն: - 42. զի թէ դկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. Ապա թէ այն նիւթն^a որ ցորուց երակացն լինի^a բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^a որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. և երբ այն նիւթն^a որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^a որ ի յար լինի - 58. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն, նա այն արիւնն^a որ ի յինքն կայ^a բորբոսի և տաքնայ - 59. զի երբ նիւթն հաստ լինի և խիստ դորկուտ և բնութեամբն հով, նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ ... նա իւր նուպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Չի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի ... նա նուպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նուպային ժամանակն այլ յերկար մաշէ - 60. Ապա թէ այն պատճառնին^a որ զնուպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ զնուպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. Եւ երբ ջերման նուպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու

ցրուի մեկայլ նոպայն – 61. ապա թե ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մեկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. Ապա թե բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Ապա թե այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն, զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. Ապա թե հիւանդին թպտիրն մաշում լինի ... նա ընծային այլ ցեղ նիւթ - 61. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 62. Ապա թե ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ավիմեռինոս ասեն – 63. Ապա թե ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէոս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկուտասան պահ: – 63. Եւ յորժամ սև մաղձն՝ որ է սաւտայ՝ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէոս ջերմն – 63. Ապա թե սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէոս ջերմն – 63. ապա թե իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն - 63. Ապա թե իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ զերակսն – 63. Ապա թե բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինեհիս ջերմն – 63. և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն. զերդ որ թոքն որ այտչի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացաւութիւն – 64. նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. ապա թե չերննայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն յերննայ: - 65. այն արիւնն որ բորբոսի^a մասն մի լինի, և այն որ արձակի^a մասն մին, նա չաւելնայ մասն ի մասէն և ոչ պակասի – 65. Ապա երբ երկու մասն բորբոսի յարենէն ... նա բորբոսածն յաւելնայ մասն ի մասին վերայ – 65. և այլ տեսայ^a որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: - 66. որ երբ ի վերայ զարկանես, նա դաբդաբայի ձայն տայ, ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ – 70. Ապա թե հիւանդն երակ չկարէ առնուլ ... նա բորբոսն և տաքութիւն յաւելնայ – 71. և երբ յաղթէ մարմնոյն, նա բնութիւնն զնա դէպ ի դուրս ի կաշին արտաքս հանէ: - 73. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամէնն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի – 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^a որ երբ այս ջերմն ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ - 81. Ապա թե ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81.

Ապա թե ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր սասաք: - 82. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ գոր կակղացնէ և ծորեցնէ - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Ապա թե ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ - 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ գնոպայով տետռատէօսն - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուեսացան - 93. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ - 94. Եւ երբ այդ ջերմտ յստակ լինի^a նա եռայ իւր տաքութիւն - 94. ապա թե չլինի յիստակ, նա չերկնայ ի յայդ նշաննոյն^a գոր սասացաք^a բնով - 94. զի թե յայլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա գնիւթն յիրար զսպէ - 104. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ սասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի - 109. և իւր ջերմն ի յար լինի, նա վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն - 109. Ապա թե ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն - 113. Ապա թե ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն - 113. Ապա թե ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է ի յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան - 113. Ապա թե սաւտայն անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի մարմնոյն: - 113. Իսկ թե յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական - 114. Ապա թե ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն - 114. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ - 114. Երբ այս ջերմս յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի - 115. ապա թե ընդ խարտէջ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ գնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. ապա թե ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ գնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. նա վասն այդ պատճառանացդ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115. երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել - 115. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն՝ որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին որ գայ այն

երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի, նա յաւելցան ջերմերն, և յիրար կցեցան – 126. զի որչափ նիւթին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ ... նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն – 132. և երբ ջերմն վատուժ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն ... և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին, նա նոր նիւթն ընծայէ, և նոր հիւանդութիւն կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ և ի երրորդ ժամանակն լինի – 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն զհտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն զհտաց այրնէ և ասէ զմահուն՝ ըստ ուժոյն որպիսութեանն – 136-137. զի թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն յայն հաստ կերակրոյն յեփելն զբաղի – 137. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի – 140. Ապա թէ կերակուրն հաստ լինի, նա բնութիւնն զբաղի ի հաստ կերակրոյն եփիլն – 141. յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի ... նա այդ ամենտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ գուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին, և ի միջասահմանն լինին, նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ, այլ միջավայր լինի – 143.

ՆԱԽ - Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտէլի իմաստասիրի – Բ.

ՆԱԽԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ – զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն. այս ինքն գնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական արուեստից – Ա. և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն - Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^a միայն

վասն երեք ազգ ջերմանցն համառոտ^a նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, գնախագիտութիւնն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. Հաւաքումն համառոտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ, և ի միտ առնուլ վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Պատմութիւն և նախագիտութիւն միօրեայ ջերմանն, որ կոչի ակիմեռոս: - 7. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն երեք ազգ հալնմաշ ջերմանն - 35. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սլին ջերմանն - 48. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաշ ջերմերոյն – 56. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոյն ուրիշ ուրիշ: - 56. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն արեան ջերմերոյն: - 62. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի - 76. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ծաղկին ջերմանն: - 78. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն պալղամին ջերմերոյն: – 80. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, զոր անուանեն անփիլիոս և լիպիրիայ: -88. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէշ մաղձին ջերմերոյն, որ է սփրայն – 90. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտռատէոս ասէ – 109. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն, որ է սն մաղձն: - 113. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն բնական սաւտային ջերմանն, և իւր ստածմանն: - 124. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն, որ բնական սավտային բորբոսելուն լինի: - 129. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն մետասանօրեայ ջերմանն - 132. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն - 134.

ՆԱԽԱՆՁ – Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն ... կամ նախանձն – 6. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն ... և նախանձն և ցանկութիւնն: - 15.

ՆԱԽԿԻՆ – տո՞ւր զղեղն նախկին զոր յակրայբաղինն կայ գրած - 64.

ՆԱՄԱՄ - Ա՞ն մարզանկուշ և բարունիճ և նամամ – 10. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարզանկօշ և քլիլ մալք և նամամ` որ է սիսամբար – 83.

ՆԱՆԽԱԻԱՅ – տե՛ս ՆԱՆԽՈՒԱՅ

ՆԱՆԽՈՒԱՅ, ՆԱՆԽԱԻԱՅ- Ա՞ն կարօսի հունդ ... և նանխաւայ հինգ հինգ դրամ – 118. ա՛ն նանխուայ տասն դրամ – 118.

ՆԱԻԹ – և դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած և մաղած սապո սուկուտրի, և կէս մթխալ նալթի աղ - 127.

ՆԵԽԱՀՈՏ – և գոզն խիստ նեխահոտ լինի – 12.

ՆԵԽԱՀՈՏՈՒԹԻԻՆ – և այլ չլինի նշան` որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գողղալն ... և զգոզին նեխահոտութիւնն և զմաճասին երակին մեծութիւնն և զայլնայլ փոփոխիլն – 38. և նեխահոտութեան պատճառն` նիւթին բորբոսիլն լինի: - 91.

ՆԵԽԵԼ- և երբ ստամոքն յիստկի, և նեխած ձգեռտն ի յաղէկ փոխի ... պատեհ է երակ առնել - 25. Գոզն կրակի գունով լինի, և իւր հոտն նեխած – 91.

ՆԵՂ – մանաւանդ տեսանես մտօքդ որ ճանապարհն մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին – 5. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և զաղտ շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60.

ՆԵՂԵԼ – և իւր շատութեամբն նեղէ գոյժն, և փոփոխէ զմաճասին զերակն – 81. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ գուժն - 91.

ՆԵՂՀՈԳՈՒԹԻԻՆ – և այլ չլինի նշան` որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գողղալն և զծարաւն և զնեղհոգութիւն և զփղծկելն - 38. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր – 69. Այլ յայս ջերմս ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ – 91. Եւ իւր նշանն այս է, որ մարմինն խիստ տաք լինի ... ծարաւ և նեղհոգութիւն լինի - 105.

ՆԵՂՆԱԼ – և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն ... գերդ ի ջերմերն՝ հազն և շնչոյն նեղնալն: – 137.

ՆԵՏ – Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ գերթ նետով, ա՛ն սանտալ և վարդէջուր և գառնալեզուի ջուր ... ի վերայ այտոցին պահէ – 24.

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ – Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի, եղին հիմն և կանոնք բժշկական արուեստին – Բ.

ՆԵՐԳՈՐԾԵԼ – Տաքութին ներգործեալ է զօրաւոր, նոյնպէս և չորութին ներգործող է զօրաւոր. իսկ հովութին ներգործող է տկար, նոյնպէս և գիճութինն ներգործող է տկար - 109.

ՆԵՐՍԻ – Այլ զճանապարհն ... հովացո խիստ, մինչև իւր հովութիւնն խորու և ներսի յատակն հասնի – 23.

ՆԵՐՔԵԻ – և երբ երակն բռնես, ներքն մատիտ պինդ լինի: - 26. Եւ զայս հապս զիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ, զի օգտակար է սլին: – 51. զայս զամէսս աղա և մաղէ ... հապեր արա. և յար ներքն լեզուին պահէ :- 51. Եւ դի՞ր իւր ներքն տաք ջուր^ա որ քրտնի – 83. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր դիր – 102.

ՆԵՐՔԻ – Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտն լինին, կամ ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն, ուր փոսն է լերդին - 90. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն ... կամ ի ներքս ի լերդին ի յերակսն, ուր լերդին փոսն լինի ի ներքի դեհէն - 105.

ՆԵՐՔՈՅ – Ա՞ն մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր, և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ գերդ իւր ռասմն է - 87.

ՆԵՐՔՍ – Մուսավային որդին ասէ, թէ՛ եթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի – 19. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինեհիս ջերմն – 63.

ՆԵՐՔՍԷ – Ընծայի ջերմն յարտաքուստ պատճառանաց, երբեմն ներքսէ: - 6. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ – 93. տես նաև ՅՆԵՐՔՍԷ գլխաբառի տակ:

ՆԵՐՔՍԻ – մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. Ապա հիւանդանայ և ներքսի անդամունքն - 13. տես նաև ՅՆԵՐՔՍԻ գլխաբառի տակ:

ՆԻԼԻՖԱՐ – զմանուշակի ձէթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և ի յանդամսն հանապագ օժանէ – 48.

ՆԻՀԱՐԱՆԱԼ – նշանն այս է ... օր ըստ օրէ վատուծի և նիհարանայ – 47. իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն նիհարանայ – 47. Եւ իւր նշանն այս է, որ երբ թոքքն խոցնայ, հիւանդին մարմինն նիհարանայ – 53. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ... մարմինն նիհարանայ – 54. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ – 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ՆԻՀԱՐՈՒԹԻՒՆ – և ի հիւանդին փորքն չերննայ նիհարութիւն և ոչ բարակութիւն – 94.

ՆԻՆՈՖԱՐ – Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... զերդ զմանուշակն և ի նինոֆարն և ի քաֆուրն – 17. Եւ այլ ա՛ն մանուշակ և նինոֆար – 21. տես նաև ՆՈՆՈՖԱՐ գլխաբառի տակ

ՆԻՍ – ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին - 63.

ՆԻՏՐՕՆ – և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի բանի պահես ... աղաւնոյ ծիրտ և բօրակ՞ գոր նիտրօն ասեն - 54.

ՆԻԻԹ – Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի – Բ. Եւ երկրորդ բաժինն գիճութեներն, գոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ

– 3. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն – 4. նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառքն գիճութիւնքն լինին, որք են չորս նիւթն, բորբոսային ասեն – 4. մարմինք մարդկան չորս բնաւորական գիճութիւնք ունին. մէկն չորս նիւթն են - 4. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն. իսկ ջուրն գիճութեանցն, որք են չորս նիւթքն: - 4. և երկրորդն գիճութեններն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ – 5. և երկրորդն բնակի ի չորս նիւթն – 5. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածքն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն. իսկ զջուրն ի գիճութիւնքն, որք են չորս նիւթն – 5. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է՞ որ ամեն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն – 14. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբոսի յաւելուածքն ի մարմինն, որ է նիւթն – 16. Առաջինն՞ մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն – 36. Այժմ ասեմ եթէ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն՞ որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթն, նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի մարմինն: - 36. եթէ ի յաւելի իլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի ... ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. և լինի յինքն նիւթեր սար – 43. բայց սլին ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ իլտն, որ է նիւթն – 48. նոյնպէս և յամենայն մարմնոյն՞ ի ձեռն հազալոյն՞ արկնուի նիւթս - 48. այլ պարզն՞ որ յերկան են, չորս են ըստ չորից նիւթոցն: - 57. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի - 57. Ապա այն ջերմն՞ որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. և երբ այն նիւթն՞ որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն՞ որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նուպայի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն՞ որ ցորուց երակացն լինի՞ բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն՞ որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Եւ ի յայլ նիւթերոյն ջերմերն լինի ի յար և առանց նուպայի – 58. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլէ անդր և չարձակի շուտ – 58. Ապա այն նիւթերն՞ որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով – 59. զի այն նիւթն՞ որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի - 59. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նուպայէն ընդ մէկայլ

նույնպիսի մեջ լինի, ըստ նիւթերոյն որպիսութեանն - 59. և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի - 59. և երկրորդն ի հեշտ և ի դիժար բորբոսելոյն լինի նիւթն - 59. և իւր պատճառն նիւթին հաստութիւնն և չորութիւնն լինի - 60. և իւր պատճառն այն է՞ որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ - 60. Մէկն ի նիւթին բնութենէն լինի - 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի ... նա նույնպիսի ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ ... նա իւր նույնպիսի ժամանակն կարճ լինի: - 60. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ գնիւթն և հանել քրտամք, նա նույնպիսի ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր ... նա նույնպիսի ժամանակն այլ կարճ լինի. զի նիւթն շուտ արձակի և հեշտ ելանէ: - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նույնպիսի ժամանակն այլ յերկար քաշէ, զի նիւթն չարձակէ շուտ: - 60. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ ... և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն՞ զերդ որ այն նիւթին բնութիւնն լինի: - 61. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի ... նա ընծային այլ ցեղ նիւթ, և սկիզբն առնեն այլ և այլ ջերմերոյ, զերդ որ այն նիւթերոյն բնութիւնն լինի - 61. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նույնպիսի ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. Եւ երկրորդ՞ որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն - 62. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62. զի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն, և ինքն որպէս հիմն է այլ նիւթերոյն - 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն՞ որ ի մեզ են - 62. և այլ զերդ որ ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի՞ յորմէ ընծայեցաւ, նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն այնդամին անուամբն անուանի: - 64. և այլ ասացի՞ թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն ... նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն՞ որ ի յար լինի և առանց նույնպիսի: - 64. և որպէս ճանաչի՞ որ յայլ նիւթերոյն լինի, երբ ի ներքս ի յերակսն բորբոսին: - 64. Եւ ասեմ՞ որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին ... շատանան և պակասին: - 64. Ապա այն ջերմն՞ որ

յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ զոր ասացաք ք յայլ նիւթերոյն - 64. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ, և կամիս որ խաղեղցնես, գատ ի յայնորէ որ գնիւթն ի գատ վարես, ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 67. զայսոնք եփէ ջրով, և ծեփէ՝ որ գնիւթերն ի վայր քաշէ: - 69. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^ա որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնս լինի - 76. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր - 79. և արձականայ գաղտ շնչահանքն, պարկեշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն - 81. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ...մի^օ տաս սրքնձպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի. զի սրքնձպինն գհաստ նիւթն այլ հաստացնէ: - 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գեճ, և չլինի խաստ, տուր զսրքնձպինն, զի հալէ և կտրէ և սրբէ գեղով նիւթն ... և իջցնէ գգեճ նիւթն: - 83. Եւ այլ պատրաստ՝ որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս, զի գնիւթն հաստցնէ, և զջերմն յերկարացնէ գնիւթին զեփիլն և զվճարիլն յամեցնէ- 83. Բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է, զի գնիւթն պարկեշտցնէ և հալէ - 83. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ զուժն - 91. և նեխոտութեան պատճառն՝ նիւթին բորբոսիլն լինի: - 91. և այլ կուլինի^ա որ ի վայր լուծանի մաղձն. և շատ քրտնի, զի պարկեշտ է նիւթն / ծն. նոյն / որ է մաղձն: - 91. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն, նիւթերն և անդամունքն - 93. և իւր պատճառն այն է՝ որ այլ նիւթեր խառնին: - 94. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով - 95. և յետինսն սահմանն տասնևչորս օր լինի, յորժամ մաղձն խառնորդ լինի յայլ նիւթէ և յիստակ: - 97. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ չէ յիստակ տետոատէօս, այլ խառն և յօղական է ք յայլ նիւթէ - 99. զի բորբոսած նիւթն պարկեշտցնէ, և հանէ ընդ գոզին - 101. զի ըզգիանի տակի կեղնն և ունդն պարկեշտցնէ զբորբոսած նիւթն, և հանեն յերակացն: - 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ - 102. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ք չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին - 102. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի, որ աւերեալ բորբոսեցաւ ի չորից նիւթոցն: - 102. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ք չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ - 102. Ապա թէ ք յայլ նիւթոցն տեսանես յաղթող և զօրաւոր, տե՛օ թէ

ն^օր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն - 102. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝
որ աւերեալ բորբոսեցան՝ հաւասար լինին, նոյնպէս և դու գստածումն ... ի միջաւայր
արա: - 103. և տո՞ւր զդեղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն,
օգտակար է - 103. զի թէ այլ ի յառաջ տաս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար
զսպէ, և արգիլէ յեփելոյ և արձակելոյ - 104. Ապա թէ զլուխքն հիւանդութեանն՝ որ է
նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտէ: - 108. Այս ջերմս երկու
նիւթէ ընծայի, և ի յերկու տեղաց լինի - 109. Եւ երրորդ դէմս այն է, որ երկու նիւթն
հաւասար լինին - 110. ապա տե՛ս՝ թէ որ նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին - 110. և ի յայն
նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանէ. որպէս այլ ի յառաջդ յիշեցաք ի խառն
նիւթերոյն - 110. Պատեհ է բժշկին՝ որ զայս ջերմանս գստածումն ըստ յաղթող նիւթն
այրնէ - 111. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն ... պատեհ է որ նոյնպէս և
գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն, և
զըմպելին - 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և պալղամն ... տո՞ւր
զպատաստկի ջուրն սրքնճպինով և վարդմարապով - 111. Այդ նշանովդ և այդ
օրինակովդ պիտի^ա որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ զդէմսն ի
յաղթող և ի յաւելի նիւթն այրնէ, և տայ զդեղն և զկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեան
- 111-112. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա ի յայս ի ջերմս փոխեցաւ - 114. Այլ այս
ջերմս ընծայի^ա երբ երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Ապա երբ գիտենաս
զպատճառն, և զխլտն՝ որ է նիւթն, յորոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիւրաւ բժշկես: - 116. Այլ
դեղ որ օգտէ այդ ջերմանս՝ երբ եփած լինի նիւթն - 118. զի պատրաստութիւն զնիւթն
պարկեշտ այրնէ, և ի դուրս վաթէ: - 120. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ ընծայի
այս ջերմս՝ յորժամ յերեք նիւթն այրին, և ի սաւտայ դառնան - 121. եփած աֆթիմոնն
տուր, որ զմարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբէ - 121. բայց վերաբերութիւն արա
սրքնճպինով և տաք ջրով ի նոպային ժամն, որ է ստամոքսն ի հիւանդարար նիւթէն
սրբէ: - 122. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթև մտպուխ տաս ... որ մարմինն ի
հիւանդարար նիւթէն սրբի - 124. զի որչափ նիւթին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ ...
նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի
այլ հաստ է իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. զի չորեքօրեայն^ա որ է

տետոռատեոսն, այլ շուտ արձակի, իսկ այս ջերմս այլ յուշ, զի իւրեանց նիւթն հաստ լինին և այլ պինդ: - 130. Ապա յառաջ պարկեշտացո գնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն և ըստ հովութեանն- 130. տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն ... որ հիւանդութեան նիւթն ընդ գոզն իջանէ - 130. և նիւթն այս ջերմերոյս քան զչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի - 130. զի սոքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն - 131. և գոզին յորդորիլն իջուցանին զհիւանդարար նիւթն - 131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի - 132. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն, և երբ ջերմն վատուժ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. Նոյնպէսն և իւրովն զիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և գայն՝ որ յերկարօրեայ. և գնիւթին զեփիլն, և զչեփիլն, որ է զլուխքն և նիւթն հիւանդութեան: - 134. նա նոր նիւթն ընծայէ, և նոր հիւանդութիւն կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփելն լինի, որ է նիւթն: - 137. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի - 140. վասն այդ պատճառանացո շուտ եփի նիւթն, և շուտ արձակի հիւանդութիւնն: - 140. զի յերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի, և տաքութիւնն վատուժ - 140. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, եփէ և պարկեշտցնէ գնիւթն գայն՝ որ զտաքութիւնն արար: - 140.

ՆՄԱՆ - Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են ... և այլ զոր նման է սոցա: - 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացո - 5. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... կամ լուանիլն ծծմի ջրով... և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր որ նման են սոցա: - 6. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն ... և այլ ~~ամենայն~~ ինչ որ նման է^a սոցա: - 6. և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դրում և թախտ ... և այլ որ նման է այսոց: - 7. Հետ այնոր կերակուր թերև և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ տուռայճ և թորու ... և այլ զոր նման են սոցա - 11. Եւ իւր

երակն ի թաշանուճի նման լինի – 12. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... զերդ
զմանուշակն, և ի նոնֆարն ... և այլ ամենայն իրք որ նման է սոցա: - 17. և հանապազ
ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ, զերդ մանուշակն ... և այլ գոր ինչ նման են
սոցա - 19. զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օձէ. որպէս մանուշակի ձէթ, և
դդմի կտի ձէթ ... և այլ սոցին նման - 21. Այլ զկերակուրն թէթն և շուտահալ ուտէ,
որպէս հաւձագ և տուռաճ և տէհուճ, և որ նման սոցա - 23. և հետ այսոր զայտոցն
հովացո հովային դեղերով և օձանելով և ի վերայ դնելով զերթ զսանտալն և
զշաֆիմամիսան ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 24. իւր ստածումն այն է՝ որ ... և
զմրգանց ջուրն ի բան պահէ. որպէս դամոնջուր և մշմշի և նոան հասի ջուր և յունապի
... և որ նման են սոցա: – 27. և անուշ հոտեր՝ որ զըդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ, որպէս
նոնֆար և մանուշակ և որ սոցին նման են, շատ օգտեն: - 29. և կերակուր փոթոթ և
կապող տաս, որպէս աղտորի մուզավարայ և նոան, և որ սոցին նման են - 31. ապա թէ
պալղամն յաղթող լինի, հապի յայերաիճ տուր՝ թրպուրով և շահմի հանդալով, և որ
սոցին նման են – 32. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ա որպէս սուգն և հոգսն ... և որ
սոցին նման են – 35. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի
հանդիպել ... զերդ փորուն լուծելն, և վերաբերութիւնն ... և որ սոցին նման են – 36. և
հիւանդութեան վիճարն ձիթոյ նման լինի գունովն և վաթելովն: - 40. և ի խաւարտնուն
զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն ... և որ նման սոցին: – 46.
այլ զհտացի՞ր որ սլին ջերմն նման է դկին ջերմանն - 48. ապա թէ ջերման նոպայն
յերկար քաշէ ... և նման լինի ի յար ջերմն – 61. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն,
նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման
են սոցա - 63. և ի հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ ... և այլ
գոր ինչ սոցա նման են - 75. այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի
նման է – 81. և տուր զտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր^ա գոր նման են այտոց: - 85. և այլ
տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ գոր նման է յայդ դեղերտ - 85. մէկն այն է՝
որ ի հալած ապիկի նման է – 86. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի^ա երբ
բորբոսի իւր ջերմն^ա խիստ դող ունի - 86. եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի,
որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Այս երկու

ջերմն ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն, գոր ի հալած ապիկի նման է – 88. և տայ գարքնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով ... և այլ գոր ինչ նման են սոց - 89. Բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և զինին ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Բայց էութեամբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ, զերդ գդարապղպեղն, և զանճապիլն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի^a որ իւրեանց բնութիւնն ... չոր և պինտ լինին, զերթ զերկաթն և զքարն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդտ՝ որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, գոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 93. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն և խստորն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95. կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով, և ինծորի ջրով ... և այլ գոր նման են այտոց: - 96. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկլի ըռուպ տուր, և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 98. օգտէ նորա, զերդ զհազրն և թախթն ... և ամենայն ինչ նման են սոցա: - 108. տուր զդեղերն^a որ զգոզն յորդորեն, զերդ զեփած կարօսն ... և այլ ամենայն ինչ^a որ նման են սոցա: - 108 հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ զոսբն, և զկաղամբն ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 114. և տուր ի մրզանց քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 117. Եւ տուր կերակուր^a մաշ և վլիտօն և դդում, և այլ գոր ինչ նման են այսոց - 119. և այլ գոր ինչ նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 128. և տուր վարդմարապայ, և մազտաքէ ... և գոր ինչ նման են սոցա – 130. և վերաբերութիւն տուր այնել սրքնճապինով ... և գոր ինչ նման են սոցա – 130. տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ զդափտին կուրսն ... և գոր ինչ նման են սոցա – 130. և դափթի կուրսն, և գոր ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ – 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են^a որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա – 131. տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն, զերդ

զպղպեղով ճուարիշն. և զոր ինչ նման են սոցա – 133. և ոմանց տքնութիւն հանդիպի, և ոմանց ի լեզուն սևութիւն անկանի, և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 138.

ՆՄԱՆԱՊԷՍ – նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետացն – Բ.

ՆՄԱՆԵՅՈՒՅԱՆԵԼ – Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն - 5. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն - 5.

ՆՄԱՆԻՔ - Բագարատ ասաց, եթէ հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովքն բժշկի. իսկ ողջութիւնքն՝ իւր նմանեօքն պահի:– 15. զի այս ամենայն և իւրեանց նմանիքն ահոկեն - 48. զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն - 91. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին - 136. զայս զամենայն և զիւրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն – 142.

ՆՇԱԶԷԹ – Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգավարայ, կամ աղտորի ջրով և նշաձիթով ի բանի պահէ: - 106. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով, զոր նշաձիթով զուգած լինի՝ ի բանի պահէ: - 112.

ՆՇԱՅ – Ա՛ն ... տաճիկ կռեզ, քիթրայ և նշայ երեք երեք դրամ – 43.

ՆՄԱՆ - Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ – 8. իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 8. Նշանք ջրին այս է – 9. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառն և ի նոյն նշանք – 10. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ մարմնոյն կաշին խոշոր լինի – 11. Ի նոյն պատճառ և ի նոյն նշանքդ Մասրճուայն ասէ – 11. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ մաճասին երակն փոքր լինի – 14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է՞ որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննիքն ի մարմինն ցուցանեն - 14. ապա թէ եփեցաւ, և իւր նշաննիքն երևեցաւ ... դարձեալ զնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. զիտացիր որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակի, և ցուցանէ հիւանդին առողջութեան և բարույ նշան: - 14. և իւր նշանն այս է – 15. և իմանաս զնշանքն զամեն մէկ ուրիշ ուրիշ - 15. Եւ իւր նշանն այս է – 16. Եւ իւր նշանն այս է՞ որ աչքն կարմրի և բարձրանայ – 16. Եւ իւր

նշանն այս է – 16. Իւր նշանն այս է՝ որ չորացնէ զմարմինն – 18. Իւր նշանն այս է՝ որ աչքն
 ցածանայ և ի գուրն անկանի – 19. և իւր նշանն այն է – 20. Եւ իւր նշանն այս է – 21. Եւ իւր
նշանն այս է որ երեսացն գոյնն կարմիր լինի – 23. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռոն հոտած
 գայ, և ծարաւն շատ լինի – 25. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն անդամքն թուլանան – 26.
 Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ամենայն մարմինն տաք լինին – 27. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիւք
 մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի – 28. Փօլօսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և
գնշանքն որ ի տաքութենէ լինի ... գրեցաք ի դուռն ի լման – 29. Իւր նշանն այս է՝ որ
 երեսաց գոյնն դեղին լինի – 31. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի
 ըստ միոջէ կարգով զպատճառն, գնշանն և զստածումն, օգնականութեամբն աստուծոյ: -
 31. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի – 32. Եւ երբ տեսանես որ հետ
 այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ ջուր և նոան շարապն ի բան տար –
 32. Իւր նշանն այս է՝ որ ...հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի – 33. և տուր այն
նշանօքդ^a որ այլ յառաջդ յիշեցաք: - 34. Բայց պիտի որ աճռելուն սկիզբն ի ճոանցն
 այնես... ապա յետ այնոր զկողքն և զկուրծքն նոյն նշանօքդ: – 34. Այժմ ցուանեմ և ասեմ
գնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամէն մէկ – 37. Եւ իւր նշանն այս
 է – 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն ... և ոչ այլ նշաննին, զոր ի հետ
 բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. նշանն այս է՝ որ ... տաքութիւնն միացեղ և յարակ
 լինի – 38. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարաւն... և
 զայլևայլ փոփոխիլն, և ոչ իւր ամենայն ցեղ նշանացն^a որ ի բորբոսային ջերմերն լինի
 - 38. ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս
 այլ ի յերկան և այլ ի բաց լինին: - 39. Բայց այսոր նշաննին այլ ի բաց լինին - 39. Եւ իւր
նշանն այն է՝ որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ զտաշեղ և զքերութս լինի ի մէջ
 կարուրային - 40. Եւ երբ զայտ ամենայն նշաններս տեսանես, զիտացիր^a որ չէ բարւոյ -
 40. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճատօտ վասն հալմաշ
 ջերմանն - 40. նշանն այն է՝ որ ի հովէ լինի – 41. դու սկիզբն իշու կաթն արա այս
նշանօքս – 41. դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 41. դու հոկնայ արա այս նշանօքս: – 45.
 և իւր նշանն այս է՝ որ գոյնն դեղին դառնայ – 45. նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուրն անկանի –
 47. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, զտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Եւ իւր

նշանն այս է, որ ըղունկն գերդ գայծու ծոին – 47. իւր նշանն այս է՝ որ մարմինն նիհարանայ – 48. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է՞ որ տաքութիւն այլ շատ լինի - 49. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ...և զխեցգետին՞ որ է խեչիփար, այն նշանօքս՞ գոր այլ յառաջդ ասացաք - 50. կամ տուր մաքուր կաթն ջրով եփած այս նշանօքս: - 51. և իւր նշանն այս է: - 51. Նշանք մտքուխի որ կակոցնէ գոկին և գալին տիրոջն բնութիւնն: – 52. գայս հուկնայս արա՛ այս նշանօքս: - 52. Եւ իւր նշանն այս է – 53. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ - 54. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ջերմն ի յար լինի – 54. և նոյն նշանօքդ ժամ մի զկաթն և ժամ մի զգարեջուր տուր – 56. և ասեմք զբորբոսային ջերմերն, և զիւրեանց պատճանոհն, և զնշաննին – 56. կամ տեսանէ բժիշկն գեփելոյն նշանն, և օգնէ դեղերով – 58. Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք զտեստաստէօսն, որ է սաւտային ջերմն – 62. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակոնայ: - 63. Եւ այն նշաննին՞ որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք - 64. Իսկ նշաննին՞ որ հետ այդ ջերմանդ երևենայ՞ այս են՝ որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին, և խնձորքն - 66. հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. ապա գարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. նոյն նշանովդ տուր զհացի փշրուկն: - 69. Իւր նշանն այն է՝ որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի – 70. տապաշիրին կուրսն օգտակար է, այս նշանօքս: - 71. Իւր նշանն այն է՝ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան զլուխք լինի, այտոց առնու – 73. իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի – 76. Ապա երբ այս նշաննին երևան, զիտացիր որ ծաղիկ կամի հանել: - 76. Ապա երբ գայդ տեսանես, ճար արա՞ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես՞ այս նշանօքս - 77. տլէ արա այս նշանօքս: - 77. Եւ իւր նշանն այս է: - 77. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ջերմանայ խիստ – 78. և գայն զդեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն, այս նշանօքս: - 78. Եւ այլ նշաննին և պատահմունքն երևենան – 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի - 81. և իւր նշանքն այս է: - 85. և ստածէ իւր նշանացն գոր երևենայ: - 85. ամէն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ են: - 86. Եւ իւրեանց նշանն այն է – 86. հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 87. այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի՛ ի նուպայէն – 89. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին – 90. Եւ

երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ - 90. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն - 91. Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես ... գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է - 91. ապա թէ չլինի յիստակ, նա չերևնայ ք յայդ նշաննոյդ^a զոր ասացաք^a բնով. մանաւանդ խառն նշաննի երևնան - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ մէջ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. Ապա զայդ նշաննիս տեսանես, գիտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բռնէ - 97. Բայց յորժամ գեփելոյն նշաննին տեսանես, պատեհ է որ բաղանիս մտէ: - 99. ապա թէ կամենաս տալ, այս նշանօքս տուր: - 100. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ - 101. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի, որ աւերեալ բորբոսեցաւ ի չորից նիւթոցն: - 102. Իսկ նշանքն զամեն մէկ ի յառաջ քան զայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: - 102. տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^a իւր նշանօքն - 102. զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամեն մէկ ի յիւր գլուխն զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ և ի լման: - 103. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն փշանայ, և լեզուն խոշորանայ - 103. Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երևենայ ... պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով - 104. և չէ պատեհ որ դոմի ջուր տաս ... ցուր չես տեսել գեփելոյ նշանն - 104. և իւր նշանքն այս է: - 105. և իւր նշանն այս է: - 105. Եւ իւր նշանն այս է: - 105. այս ծանրութիւն նշանն է շատ գիճութեան: - 105. Եւ երբ ի գոգն եփելոյ նշաննին յերևան գան, պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տաս - 106. և իւր նշաննին ի յերևան գան - 110. և իւր նշանն այս է: - 110. և այլ նշանն այն է՝ որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. և իւրեանց նշաննին յաղթէ մէկն մէկայլին - 110. Եւ այլ գիտացիր^a որ այս նշանօքս, և այս օրինակովս, և այս դիմօքս լինի - 110. ապա տե՛ս՝ թէ ո՛ր նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին, և երևեցուցանէ զիւր նշաննին - 110. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւդ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. Եւ իւր նշանն այս է - 112. իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյդ^a զոր յիշեցաք: - 112. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են - 114. Բայց կան նշաննի՝ որ ի յառաջ են քան զջերմն - 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են - 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն,

այս են: - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցան՝ այն է - 114. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մե ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի երեք պատճառանացն - 114. և այն նշանն^a որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն^a այն է^a որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել - 114. Ապա թէ գայս նշաննիս տեսանես ... գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մեջ ջերմս խալըս է - 115. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն ... զի իւր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է ի մարմինն: - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացդ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. և երբ գայդ նշաննիս տեսանես, գիտացի՞ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. Եւ իւր նշանն այս է - 116. Ապա թէ այս ջերմս ի յարեանն ի խանձելոյն լինի, և զիւր նշաննին յերևան տեսանես, տո՛ւր գարեջուր սրքնճպինով - 116. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի այրելոյն, և զիւր նշաննին յերևան տեսանես, տո՛ւր վարդմարապայ՝ կարօսի և ըռազիանի ջրով - 117. դու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօրս: - 117. Ապա թէ այս ջերմս ... զիւր նշաննին տեսանես յերևան, տո՛ւր գարեջուր և սրքնճպին - 119. Ապա թէ կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մոպուխ այս նշանօրս: - 119. և իւր նշանն այս է - 120. Եւ իւրեանց նշանն այս է - 121. Ապա թէ ի գոգն եփելոյ նշան երևնայ, եփած աֆթիմոնն տուր - 122. Եւ իւր նշանն այս է - 122. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են, որ իւր առաջին պատճառն նշաննին այս ջերմանս - 124. Եւ երբ տեսանես զնշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛ - 125. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ օրն չգան: - 126. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս ... եփելոյ նշանն երևնայ, ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն - 127. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մեջ գայ նոպայն - 127. Իսկ զօր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է - 131. իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի - 131. Ապա թէ այդ նշաննիդ չլինի՝ զոր ասացաք ... զբնութիւնն լուծանես դեղերովն, որ զսաւտայն յիստակեն ի մարմնոյն - 133. Ապուճերիճն ասէ ի նոյն պատճառդ, և ի նոյն նշանդ - 134. Եւ իւր բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն - 134. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ ... նշաննին ի յերևան գան, որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթեալ լինի, կամ հիւանդութիւնն բնութեանն: - 135. Յորժամ տեսանէ

բժիշկն ... ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով զայ, որ եփելոյն նշաննին չունին և չերննան բնով, ապա զհտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է – 138. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երննայ, զհտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երննան, զհտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. պարտ է բժշկին^ա որ զայն նշաննին, և զպատահմունքդ^ա զոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Այլ ասէ Գաղիանոս, եթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու իրք են – 140. այն մահու նշան է – 142. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ զհտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն – 142. և ամենայն նշաննին ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ – 142. այս ամենայն նշաննիս ցուանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն պակասին – 143. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին, և ի միջասահմանն լինին, նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ – 143. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ զայս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ - 143. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. նշանն այն է, որ փորն չկապի – 147. Նշանք լուծման մաճունի այս է – 148.

ՆՇԱՆՍԱԼ – Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք զտետոռատէօսն – 62.

ՆՇԱՍՏԱԿ – և տեսայ ի յայլ նուսխայ^ա որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ - 44. Ա՛ն ... տապաշիր, քիթրէ, և նշաստակ հինգ հինգ դրամ – 44. Ա՛ն ... նշաստակ, և

փրփրեմի հունդ կէս կէս դրամ – 55. Ա՛ն ... նշաստակ երեք դրամ – 71. Ա՛ն ... հայ կաւ, և նշաստակ սակաւ մի աղընծած – 77. Ա՛ն ... նշաստակ, և մարուխի տակ ... երկու երկու դրամ – 104. Ա՛ն ... քիթթէ, և նշաստակ երեք երեք դրամ – 105.

ՆՈՅՆ - և զիր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ – 4. նոյն օրինակաւդ տես և զջերմն ի մարմինք մարդկան – 5. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ – 8. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք և ի նոյն նշանք – 10. Ապա թէ չօգտէ, զնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. Ի նոյն պատճառ և ի նոյն նշանքդ Մասրճուայն ասէ – 11. Զի զնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի – 13. Ապա հիւանդանայ և ներքսի անդամունքն և զնոյն առնեն- 13. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ - 13. դարձեալ ի նոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքդ – 16. իւր ստածումն նոյն խորհուրդս և նոյն դեղերս է գոր յիշեցաք: - 20. Բագարատ ասէ ի նոյն պատճառքդ – 20. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ - 22. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, եթէ յոր օր ընծայի ցաւն, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն – 23. և ի յոր ողջանայ ցաւն, ի նոյն օրն արձակի ջերմն: - 23. և զնոյն թպտիրտ ի բան պահէ – 28. և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ի ձեռացն ի մատունքն. ապա յետ այնոր զկողքն և զկուրծքն նոյն նշանօքդ – 34. Այլ հուկնայ նոյն ցաւուն: - 45. նոյն պահն սիրտն այրի – 49. Փօլոս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ - 54. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55. և նոյն նշանօքդ ժամ մի զկաթն և ժամ մի զգարեջուր տուր – 56. Եւ այն նշաննին՝ որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք - 65. նոյն նշանովդ տուր զհացի ճշրուկն: - 69. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ – 70. Փօլոս ասէ ի նոյն պատճառդ – 71. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ - 71. Սահակ ասէ ի նոյն պատճառդ – 71. և ի նոյն շարս զճաղիկն կամիմք յիշել օգնութեամբն աստուծոյ – 76. Մահմատի Զաքարիայն ասէ ի նոյն պատճառդ – 85. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ – 97. բայց զնոյն զչաքսն ահուկէ հիւանդին ուժոյն և զօրութեան, և այլ_աւելի: - 99. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն, բայց զնոյն զչաքսն յամեցնէ զհիւանդութեանն զեփիլն: - 99. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և

մաղած ... և նույն ջուր նոյն ճրագուովն ծեծած և քամած ութսուն դրամ – 100. և արկ ի հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի – 101. Էհաննայ սրափինացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ – 102. գոտսն և զձեռնսն նոյն ջրով ծեփել: - 105. Ի նոյն պատճառդ Մուհամատ Չաքարիայն ասէ – 105. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ – 107. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ – 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ և ի նոյն ջերմնդ՝ զոր տետռատէօս կոչեն – 122. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ – 127. Ապուճէրիճն ասէ ի նոյն պատճառդ, և ի նոյն նշանդ – 134. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն – 140.

ՆՈՅՆՊԷՍ - նոյնպէս և զիրեանց ստածումն և բժշկութիւնն իմանալ, և անսղալ ստածել և բժշկել: - 2. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն – 4. նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. նոյնպէս և ջերմն երեք ազգ են – 5. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ – 5. նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկելն դիրին լինի – 6. նոյնպէս և զկուրծսն իւրովն օժանէ: - 9. նոյնպէս և վասն գոգին սպիտակութեանն երկու պատճառք են – 12. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել - 16. նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտչի ... ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմին – 22. իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի ... նոյնպէս և զմարմինն – 28. նոյնպէս զգլուխն և զշիքն և զհլունսն ողոշարին մանուշակի ձիթով լաւ օժանէ – 29. Ապա թէ ոչ՞ նոյնպէս տե՞օս զջերմն թէ յորոքայ ազգէ և որ ցեղ և ո՞ր տեսակ է – 31. նոյնպէս և այս ջերմն՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37. նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն - 39. նոյնպէս և յամենայն մարմնոյն՞ ի ձեռն հազալոյն՞ արկնուի նիւթս - 48. այս ձուկն նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար է: - 51. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաշ ջերմերոյն. նոյնպէս և զթոքոյն մաշելով ջերմն, զոր հոռոմն քթիոս անուանէ – 56. և վասն այդ պատճառանացոյ եղաւ՞ որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև զայ երկրորդ նուպայն. և նոյնպէս և յերկրորդ

նուպայէն մինչև գայ երրորդ նուպայն - 58. նոյնպէս և այն հանապազ լինի և առանց նոպայի: - 63. նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^a որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Ապա այն դէման, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ - 65. նոյնպէս իւր պատճառն արոյնն լինի – 79. նոյնպէս և արանցն ի ձեռն և ի ոտսն միսն պակաս է, և ոսկր և ջիղն շատ: – 82. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել – 91. վասն այդ պատճառանացդ ընդունի գրորբոսիւն. նոյնպէս և սև մաղձն, որ է սաւտայն: - 93. Ապա թէ յանդամ մին վաթի նա նոյնպէս կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի, և նոյնպէս ճուլապով խառնել – 97. և նոյնպէս ներքև հանդերձին տաք ջուր դիր – 102. նոյնպէս և դու գստածումն և գդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջավայր արա: - 103. նոյնպէս և զհով մրգանքն ի բանի պահէ – 108. Տաքութիւն ներգործեալ է զօրաւոր, նոյնպէս և չորութիւն ներգործող է զօրաւոր. իսկ հովութիւն ներգործող է տկար, նոյնպէս և զհճութիւնն ներգործող է տկար - 109. պատեհ է որ նոյնպէս և գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն - 111. ի բան տար. նոյնպէս և զկերակուրն և ըմպելին: - 111. ապա ա՛ն գլխտակ տոթիտէօսին դեղերն, նոյնպէս և գլխտակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի բան տար: - 111. նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն - 111. նոյնպէս և սրքնճափինն՝ որ հնդանօք լինի զուգած, օգտակար է: - 112. նոյնպէս և գստածումն հաւասար արա – 113. և օղն հով և չորային լինի, նոյնպէս և երկիրն: - 114. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն՝ նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: – 124. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնէս, նոյնպէս և զիւր զկերակուրն - 125. նոյնպէս և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և զայն՝ որ յերկարօրեայ – 134. նոյնպէս զհիւանդութիւնն նորէ և կրկնէ ի վերայ հիւանդին: – 136. նոյնպէս եթէ հիւանդին զօրիութիւնն վատուծ լինի և տկար ... նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. նոյնպէս և զյաւելնալոյն զչափան, և զեփելոյն. նոյնպէս և

զերկարութիւնն ջերմանն, և զկարճութիւն ... գայս զամենեսէան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ, և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի^ա որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին - 140. նոյնպէս և զմահուն ասէ, յորժամ բուրհանն գէշ լինի: - 141. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ - 141. և ամենայն հիւանդութիւն^ա որ յրկարօրեայ լինի, նոյնպէս և զհար կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 141. Նոյնպէս և այտոցին^ա որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն, և հեքն ... գայս զամենայն, և զհարեանց նմանիքն^ա սուր անուանեն - 142.

ՆՈՅՆՊԷՍ ԵԻ – նոյնպէս և զհարեանց ստածումն և բժշկութիւնն իմանալ, և անսղալ ստածել և բժշկել: - 2. Նոյնպէս և ջերմն երեք ազգ են – 5. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ – 5. նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկելն դիւրին լինի – 6. նոյնպէս և զկուրծսն իւրովն օժանէ: – 9. Նոյնպէս և վասն գոգին սպիտակութեանն երկու պատճառք են – 12. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտջի ... ուռնայ ի յանթքն խոլային մարմին– 22. իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի ... նոյնպէս և զմարմինն – 28. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տերն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր զրոյցն: - 37. Նոյնպէս և այլ ասէ^ա թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զհար գաղտ շնչահանքն - 39. Նոյնպէս և յամենայն մարմնոյն^ա ի ձեռն հազալոյն^ա արկնուի նիւթս - 48. այս ձուկն նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար է: - 51. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաշ ջերմերոյն. նոյնպէս և զթոքոյն մաշելով ջերմն, զոր հոռոմն քթիոս անուանէ, և տաճիկն սլ: – 56. և վասն այդ պատճառանացոյ եղաւ^ա որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նուպայէն մինչև գայ երկրորդ նուպայն. և նոյնպէս և յերկրորդ նուպայէն մինչև գայ երրորդ նուպայն - 58. նոյնպէս և այն հանապազ լինի և առանց նուպայի: - 63. նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. նոյնպէս և արանցն ի ձեռսն և ի ոտսն միսն պակաս է, և ոսկր և ջիղն շատ: – 82. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել – 91. վասն այդ պատճառանացոյ ընդունի

գրորբոսիլն. նոյնպէս և սև մաղձն, որ է սաւտայն: - 93. նոյնպէս և դու գստածումն և գդեղերն և գկերակուրն հաւասար և միջավայր արա: - 103. նոյնպէս և գհով մրգանքն ի բանի պահէ, բայց մի՛ շատ - 108. նոյնպէս և չորութիւն ներգործող է գորաւոր - 109. նոյնպէս և գիճութիւնն ներգործող է տկար - 109. պատեհ է որ նոյնպէս և գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն գդեղն - 111. և ի յայն կուրսերոյն, և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տո՞իտօսին գրեցաք ... ի բան տար. նոյնպէս և գկերակուրն և ըմպելին: - 111. ապա ա՛ն գլխատակ տո՞իտէօսին դեղերն, նոյնպէս և գլխատակ ափիմեռի՞նոսին դեղերն, խառնէ հաւասար, և ի բան տար: - 111. նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին գկերակուրն տուր և ըմպելիքն - 111. նոյնպէս և սրքնճպինն՝ որ հնդանօք լինի գուգած, օգտակար է: - 112. նոյնպէս և գստածումն հաւասար արա - 113. և օդն հով և չորային լինի, նոյնպէս և երկիրն: - 114. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեան: - 120. պատեհ է որ գիր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես, նոյնպէս և գիր գկերակուրն՝ քան գայն՝ որ երբ էր սկիզբն - 125. նոյնպէս և իւրովն գիտենայ գհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և գայն՝ որ յերկարօրեայ - 134. պարտ է բժշկին^a որ գայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: նոյնպէս և գլաւելնալոյն գչափսն, և գեփելոյն. նոյնպէս և գյերկարութիւնն ջերմանն, և գկարճութիւնն ... և ի վերայ հասանէ գիտութեամբ: - 139. նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացդ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին, և չքաշեն յերկար - 140. նոյնպէս և գմահուն ասէ - 141. նոյնպէս և գմահուն իմաց այրնէ - 141. և ամենայն հիւանդութիւն^a որ յրկարօրեայ լինի, նոյնպէս և գիր կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 141. նոյնպէս և այտոցին^a որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, գերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն, և հեքն ... գայս գամենայն, և գիրեանց նմանիքն^a սուր անուանեն - 142.

ՆՈՆՈՖԱՐ – և հոտոտալ տուր ի վարդն և ի մանուշակն և ի նոնֆարն: - 8. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ, գերդ մանուշակն և ի նոնֆարն - 19. Եւ ա՛ն պապունիճ, նոնֆար, և խաշխաշ - 21. Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, գհով և գգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օձէ. որպէս մանուշակի ձէթ ... և նոնֆարի և կամ նշի - 21. իւր ստածումն այս է՝ որ մանուշակի և նոնֆարի ձիթով գլուխն օձանէ - 28. և նոնֆարի

ձիթով հանապազ գմարմինն օծնէ – 28. և գմարմինն մանուշակի ձիթով օծէ, և նոնֆարի – 29. և անուշ հոտեր՝ որ գդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ, որպէս նոնֆար և մանուշակ - 29. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս, որ խաշխշի շարապով և նոնֆարով լինի եփած և նշի ձիթով – 30. Ֆօլօս ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ առնու բաբունիճ և մանիշակ և նոնֆար ... և այն ջրովն զգլուխն ծեփէ – 98. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ, կամ նոնֆարի ջրով և մանուշակով, օգտակար է: - 98. և ա՛ն ... հնդի աղ կէս դրամ. մանիշակ, և նոնֆար – 149. ա՛ն ... մանիշակ, նոնֆար – 147. Ա՛ն յունապ ... նոնֆար, կարմիր վարդ – 147. տե՛ս նաև ՆԻՆՈՏԱՐ գլխաբառը

ՆՈՊԱԹ – Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի – 122.

ՆՈՊԱՅ – Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի. զնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն. զբորբոսայինն և զանբորբոսն, զտուրն և զերկարօրեայն, զնոպայովն և զաննոպայն - Բ. ապա թէ դուրս յերակացն բորբոսին, այն են նոպայով ջերմերն: - 4. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով– 26. Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՛ս ո՞ր ազգէ է. ի նոպայո՞վ ... թէ ի յաննոպայ և յանբորբոսային ջերմերոյն – 31. Ապա թէ ոչ՝ նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգի է և ո՛ր ցեղ և ո՛ր տեսակ է... ի նոպայո՞վն է թէ աննոպայն – 31. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն, և կամ զկնի նոպային, հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի գատ, և այնոց որ չունին երևան նոպայ ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Սկիզբն առնենք և ասենք զսինայիսօս ջերմն՝ որ ի յար լինի, և հանապազ է իւր տաքութիւն, և առանց նոպայի - 56. Եւ զկնի այսոր ասենք զտոթիտէօսն՝ որ է օր ընդ մէջ ջերմն, զի օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. Եւ ապա ասենք զտէտոռատէօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն. զի երկու օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 57. Այլ առաջին ցեղն սինէլիսօս ... յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի – 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ

մարմնոյն, զի յամէն օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի – 57. և իւր նոպայն երկու օր ընդ մէջ լինին – 57. և իւր բարոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. Մէկն այն է^ա որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նոպայի – 58. և երբ այն նիւթն^ա որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^ա որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպային ի մէջ լինի - 59. Վասն նոպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ առնեն գնոպայն: - 59. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ^ա որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև զայ երկրորդ նուպայն - 58. Վասն նոպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ առնեն գնոպայն: - 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու գնոպայն - 59. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղան ջերմերոյն նոպային այլ և այլ ցեղ: - 60. Ջի պալղամին ջերմանն նոպայն շատն տասն և ութ պահ ունի – 60. Իսկ սաւտային ջերման նոպայն շատն քսան և չորս պահ լինի – 60. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերման նոպային ժամանակն օր այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ – 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ ... նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Ջի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր ... նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի – 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ – 60. Ապա թէ այն պատճառնին^ա որ գնոպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ գնոպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. Եւ երբ ջերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու ցրուի մէկայլ նոպայն – 61. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. և նման լինի ի յար ջերմն, զի մէկ նոպայն մէկայլին հասանի և չտայ միջոց – 61. Ապա պարտ է որ զիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ, զոր վասն ջերմերոյն նոպային ասացաք: - 61. և աւիրի առաջին նոպայնովն շարն և ժամանակն, զի

այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետու, կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ, որ չլինի ի յայն առաջին նոպայնոյն – 61. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. նա ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինոս, որ ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. նոյնպէս և այն հանապազ լինի և առանց նոպայի: - 63. բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով, և օր մի կակուղ առանց նոպայի - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէտ ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի զնոպայն քսան և չորս պահ: – 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինեհիս ջերմն, որ է ի յար տաքութիւնն և առանց նոպայի – 63. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի - 64. նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^a որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին- 64. Եւ իւր նոպայն յերկար քաշէ, և մնայ տաքութիւն ի մարմինն ցրի մինչև ի մեկայլ նոպային սկիզբն: - 81. երբ այս ջերմն ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսռայ մարմինն: - 82. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նի աիւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասացաք: - 82. զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոսռալն գոր ի յայս ջերմնս լինի, և ի յայն ջերմն^a որ երկու օր ընդ մէջ լինի նոպայն - 83. Այլ ուրդի յայս ջերմն^a որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. այլ դու մի^o մտիկ դնես իւր նուպային ... այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի^o ի նուպայէն. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ - 88. և այլ կայ^a որ յամէ^a իւր նոպայն քսան և չորս պահ - 88. և հիւանդին երակսն չարբի ի տաքութենէն ... մինչև գայ մեկայլ նոպայն ի մեկայլ օրն: - 90. Եւ ի նոպային սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի – 91. զիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 91. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով բռնէ ի տասն և ի չորս օրն. և նոպայէ ի մեկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: – 91-92. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տետռատէտսն, որ օր ընդ մէջ

բերէ զիւր նոպայն: - 93. իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ, և իւր նոպայնին այլ յաւելնան քան գետթն նոպայն - 94. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ - 94. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի՛ տասս - 93. Ապա թէ նոպայն ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տասս զգարեջուրն - 95. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^a յառաջ քան գնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Եւ երբ նոպայն անցանի, տուր կերակուր սպանախ - 95. Ապա թէ նոպայն յերեկոյէն բռնէ, տուր զգարեջուրն առաւօտուն - 96. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի երկոտասան պահ - 97. Գարեջուր և սրքնճուպին տուր. և կերակուր մաշ և սպանախ, և փերճոկած ոսքն ի նոպային ի թողելոյն ժամն: - 98. ի մեկայլ օրն՝ որ չունի գնոպայն, կերակուր տուր: - 99. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր՝ որ չունենայ գնոպայն - 101. այլ ի նոպային օրն մի տասս զլուծման դեղն - 101. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. Զի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մեկայլ օրն թեթև - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ գայ: - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ ... և մեկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 107. յայն օրն՝ որ չունի գմեծ նոպայն, երակ առ - 109. Իսկ տոհտօսն՝ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն ... օր մին երևնայ և օր մին չերևնայ: - 110. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի գնոպայն, և օր մի չունի - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայն ունի - 113. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցան՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114. և ի նոպային յաւելնալն տաթութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող - 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն՝ իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մէջ ջերմանն, և ի թողուլն նոպային՝ երակսն յուշ և յոյլ լինի և փոփոխական - 114. Երբ այս ջերմս յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի - 115. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ գնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ գնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. և ամռան աւուրքն այլ կարճ լինի իւր նոպայն: - 115. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի

նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ - 117. և ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ - 117. ապա երբ անցանի ելթն նոպայն, զայս մտպուխս տուր - 117. բայց ի նոպային օրն մի՛ տաս - 118. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով յառաջ քան գնոպայն երեք պահով. օգտակար է: - 119. Եւ երբ նոպայն թողու, վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճուպինով և եղկ ջրով - 119. Այլ հաւու հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ, և որ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմս՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի - 120. և իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր հիտրաց նոպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. Եւ երբ նոպային օրն լինի, սրքնճային տուր տաք ջրով: - 121. Բայց վերաբերութիւն արա սրքնճայինով և տաք ջրով ի նոպային ժամն - 122. Եւ ի յայն աւուրքն՝ որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուգաւարայ տուր - 122. և զատամունսն ընդ իրար կրճտէ, և նոպայն յերկար լինի: - 122. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, զկնի նոպային ի մէկայլն օրն առ երակ: - 123. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ - 123. Եւ իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն՝ նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ լինի - 124. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ օրն չգան: - 126. և հետ նոպային ի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ - 127. ի նոպային օրն մի՛ տար - 127. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մէջ գայ նոպայն - 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ - 127. նոպային շրջանն պակաս լինի - 128. մէկն ունի գնոպայն յամէն հինգ օր, և մէկայլն գնոպայն յամէն ի վեց օր - 129. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր եղաւ^a որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ - 129. և ի վիճարն ի նոպային ի մարմինն տաքութիւն երևնայ - 130. վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 130. իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. իւր նշանն այս է՝ որ հինգ օր թողու և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. Իսկ այս ջերմս յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիւր նոպայն - 132. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132. այլ ի նոպային օրն թող զբաղանիսն, զի ահոկէ: - 133 և ի նոպային օրն բերանն փրփուր գայ - 133. Եւ այլ պարտ է զիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն

լինի, և ըստ նոպային որպիսութեանն յառաջմէ մինչև ի վճարն: - 135. Ապա թէ հիւանդութիւնն ի նոպայով ջերմերոյն լինի, պարտ է բժշկին^ա որ գայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան գանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^ա որ ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան գանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլն: - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... քան գանցեալ նոպայն... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան գանցեալ նոպայն, գիտենայ բժիշկն^ա որ ջերմն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան գանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: -139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ ի նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն, որ անցանի նոպայն, և հաւասար լինին ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. և ի տաք աւուրքն իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի – 140. իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. տե՛ս նաև ՆՈՒՊԱՅ գլխաբառի տակ:

ՆՈՊԷ – Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի, զի մաղձն է բորբոսած – 109.

ՆՈՐ – նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետացն – Բ. բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն, զատել^ա թէ այլ նոր հիւանդութիւն գայ յերևան - 136. և այլ ամենայն այրնելօք հակառակ գայ բժշկին, նա նոր նիւթն ընծայէ, և նոր հիւանդութիւն կրկնէ ի վերայ հիւանդին: - 136.

ՆՈՐԵԼ- նոյնպէսն զհիւանդութիւնն նորէ և կրկնէ ի վերայ հիւանդին: –136. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին: - 136. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց – 136.

ՆՈՒԱԶԵԼ – Զայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն՝ նուազի և հատանի իւրիմէն ջուրն ... նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերնն: - 37.

ՆՈՒԱՂԵԼ – Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի – 32. Վասն այն ջերմանն որ զկնի նուաղին և թալանան: - 33. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օժէ ի մարմինն հով լախլախով – 44. ապա թէ արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց ... և տուր – 70.

ՆՈՒԱՂԻԼ – Ապա թէ նուաղի հանդիպի հիւանդին, կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96.

ՆՈՒԶԼԱ / Յ / - Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն զուգամ / զրքում՝ զուդամ / և նուզլայ հազ լինի: - 29. Փօլօսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն զրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զզուգամն և զնուզլան յիշեցաք յայլ գիրք - 29. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային և ի հազին, զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. Եւ պատեհ է՝ որ զզուլին ծածկած պահէ, որ զուգամ և նուզլայ չիպատահի – 47. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի, և հետ զուգամին, կամ հետ շատ նուզլայի - 49. Փօլօս ասէ ... եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ զուգամի և նուզլայի՝ որ ի գլխոյն ի վայր իջանէ - 54. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի, և ոչ նուզլայ, արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ – 68.

ՆՈՒԿԻ – Բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց որ ամէն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս – 43. ա՛ն յայդ գարեջրէտ չորս նուկի, և մուզ նոան ջուր մի նուկի – 43 տուր զպզրկատունին զլուսպն ... կամ զառնալեզուի ջուր հում և առանց եփելոյ՝ նուկի մի ընդ երկու դրամ դդմի ձէթ – 50. Յետ այս դեղիս՝ առ բակլայի ալուր երեք նուկի, և շէկ չամիչ ի հատճէն հանած և նշի ձիթով եփած՝ երկու նուկի – 51. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի – 52. Ապա թէ ի կարիք հասնի, զարեջուր տուր, եփած կարօսի տակ, և ըռազիանի տակի կեղն՝ նուկի մի մեղրի սրքնճուպինով – 82. և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց, օգտակար է: - 84. ա՛ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի – 100. տուր վարդմարապայ^a կարօսի և ըռազիանի ջրով, յամէն մէկէ երկու նուկի: - 117. Ապա պարզէ, և տուր յամէն օր չորս

նուկի եղկ – 118. տո՛ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի սրքնճպին ջրախառն – 127. լի՛ց ի վերայ երկու նուկի նշի ձէթ, տուր յանուն Քրիստոսի: - 147.

ՆՌԻԿՐԱՅ – Ա՞ն երեք դրամ դարիսենի, ջնջիսէ և ձգէ ի նուկրայն – 148. աղա ի հաւանն ընդ իրար, և ձգէ ի նուկրայն - 148.

ՆՌԻՇ – և կարմիր մաշի մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով, կամ նռան մուգաւարայ դդմի և նշի ձիթով – 9. և կերակուր հով և գիճային տուր, գերդ դդմի մուգավարայն ազոխի ջրով և նշի ձիթով – 17. Եւ խմելու ճուլլապ տուր սառամբ հովցուցած ... և մանտր ձուկն թաժայ՝ նշի ձիթով տապկած: - 17. և կերակուր հով և գէճ տուր, նշի ձիթով և շաքարով – 17. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր ... թաժայ և մանտր ձուկն նշի ձիթով տապկած: - 19. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ գէր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. գհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ զուխն օժէ. որպէս մանուշակի ձէթ ... և նոնֆարի և կամ նշի, և այլ սոցին նման - 21. Եւ կերակուր դդմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր .. և մաշի մուգավարայ սպաննախով, որ նշի ձիթով եփած լինի – 24. հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով – 26. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի, գերթ սիսեռն մուգաւարոյ նշի ձիթով – 26. կերակուր՝ նռան մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 27. կերակուր հով և գիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ, որ լինի նշի ձիթով – 28. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով և պզրկատունի լուսպով իսպիտակ շաքարով – 29. և կերակուր մաշի մուգավարայ տուր, և սպաննախ նշի կաթով կամ ձիթով ... և բակլայի ջուր նշի կաթով – 30. և գարեջուր խմէ նշի ձիթով – 30. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի խիստ օգտակար է: - 30. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. և աղցած բակլայ նշի ձիթով ի բան տար: - 30. սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուգավարայ ուտէ: - 30. Էհաննայ ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս, որ խաշիւշի շարապով և նոնֆարով լինի եփած և նշի ձիթով – 30. զամենն նշի ձիթով տուր – 42. Եւ կերակուր՝ մաշ տուր և դդում ... որ լինի նշի ձիթով – 44. դու իւր փոխան՝ փրփրեմի ջուր առ ... և աղբրաց արին, նշի ձէթ – 45. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած և տապկած, որ լինի ի հետն նուշ աղընճած: - 45. և կերակուր^a ոսբան փողան^a հացի փշրուկ տուր աղընճած նշով - 45. Ա՞ն գարի կորկոտ

փերճոկած ... և նշի ձեթ – 50. Յետ այս դեղիս՝ առ ... շէկ չամիչ ի հաճէն հանած և նշի ձիթով եփած՝ երկու նուկի – 51. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի ... և քաղցր նշի ձեթ երեք դրամ – 52. և կովուց կաթն տուր ... և բակլայի ջուր նշի կաթով – 55. և արկ ի ներքս դամոյն և յունապ և չամիչ և նշի ձեթ – 67. Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր ... զամէնդ քաղցր նշի ձիթով - 83. Ա՛ն անիսոն ... սումպուլ և լեղի նուշ կեղևած – 85. Եւ կերակուր սիստան ջուր տուր չամանով և լուացած ձիթով և նշի ձիթով – 89. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպաճ տուր, կամ նոան մուզավարայ նշի ձիթով: - 112. Եւ կերակուր լաբլաբ ... նշի ձիթով եփած ... տուր – 117. Ա՛ն լոք ընտրած ... լեղի նուշ կեղևած – 146. լի՛ց ի վերայ երկու նուկի նշի ձեթ, տուր յանուն Քրիստոսի: - 147. և լից ի վերայ երկու գդալ նշի ձեթ – 146. Ա՛ն թառանկոյն տասն դրամ ... սիրակ նուշ հինգ դրամ – 146. և ա՛ծ ի վերայ գդալ մի նշի ձեթ, և խմ: - 147. և նշի ձիթով մշխէ գայս լոսած դեղերս – 149. ա՛ն ... նուշ կեղևած չորս դրամ – 149. գայս դեղերս ծեծէ և զնուշն՝ ուրիշ ուրիշ – 149.

ՆՈՒՊԱՅ – Եւ ապա ասեմք զափիմեոհնոս ջերմն յամենայն աուր, զի նուպայ ունի յամէն օր և ժամ - 56. և իւր նուպայն յամէն օր լինի - 57. և մէկայլն այն է՞ որ նուպայ ունի և ժամանակ, զերդ որ յառաջդ ասացաք - 58. Ապա թէ այն նիւթն՞ որ ցորուց երակացն լինի՞ բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն՞ որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ՞ որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև գայ երկրորդ նուպայն. և նոյնպէս յերկրորդ նուպայէն մինչև գայ երրորդ նուպայն, և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թ՛վի թէ ի յար տաքութիւն է - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի - 58. Եւ ի յայլ նիւթերոյն ջերմերն լինի ի յար և առանց նուպայի – 58. Ապա այն նիւթերն՞ որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով - 59. և վասն այդ պատճառանացդ եղան տաքութիւնն այլ ի յար և այլ նուպայով - 58. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն, որ յամէն օր առնու զնուպայն - 59. նա պատահի ջերմն՞ որ ափիմեոհնոս ասեն, որ յամէն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէոս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկուտասան պահ: - 63. և ի նուպային ժամն երբ

շօշափես գմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ առաջքն – 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ ... նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի, որ նուպայն ամէն օր լինի - 81. և այլ ուրդի՝ որ ի չորս օրն հազ մին առնու գնուպայն – 88. այլ դու մի՞ մտիկ դնես իւր նուպային, և մի՞ ընդունիս – 88. այլ զինքն ի յար նշանացն իմացիր, և մի՞ ի նուպայէն - 88. Այլ ի նուպային օրն զըմպելիքն միայն տուր – 99. Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի չառնու: - 116. տե՛ս նաև ՆՈՊԱՅ գլխաբառի տակ:

ՆՈՒՊԱՅ ԱՌՆՈՒԼ – Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի չառնու: - 116.

ՆՈՒՌՆ – Ապա պատեհ է տալ նռան ջուր – 7. պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին, զերդ դդմի ջուրն, և տապաշիրի կուրսն նռան ջրով կամ արքնճուպինով – 7. և կարմիր մաշի մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով, կամ նռան մուգաւարայ դդմի և նշի ձիթով – 9. Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեալ տըտպելով, զերդ զգործած կաշին գխտորով կամ նռան կեղևով: - 12. Խմելու քաղցր և թթու նռան ջուր տուր – 17. Եւ խմելու ճուլլապ տուր սառամբ հովցուցած ... և նռան մուգաւարայ – 17. Եւ զհիւանդին խառնուծքն հովացուր գարեջրով և արքնճուպինով, և քաղցր և թթու նռան ջրով - 24. Մատային ասէ, թէ իւր ստածումն այն է որ երակ առնէ և գարեջուր խմէ, քաղցր և թթու նռան ջուր: - 24. Եւ կերակուր դդմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր և կամ նռան ջրով – 24. և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրհնդով ... թթու և քաղցր նռան ջրով: - 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի ... ստամոքսն զորացուր նռան ջրով – 25. Ապա թէ ծարան շատ լինի, նռան ըռուպ հով ջրով ի բան տար - 26. և կերակուր նռան մուգավարայ ուտէ – 26. և զմրգանց ջուրն ի բան պահէ. որպէս դամոնջուր և մշմշի և նռան հատի ջուր և յունապի– 27. և հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խմէ – 27. Եւ երբ բաղանեացն ելանէ, կերակուր՝ նռան մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 27. և կերակուր փոթոթ և կապող տաս, որպէս աղտորի մուգավարայ և նռան, և որ սոցին նման են - 31. և փոթոթային ըռուպին ի բանի պահէ, որ ստամոքսն զօրանայ, որպէս ազոխի ըռուպ և սերկևիլի և նռան և խնծորի - 32. և ի մրգանց տանծ և խնծոր, նուր և սերկևիլ ուտէ: - 32. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրհնտոյ ջուր և նռան

շարապն ի բան տար – 32. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նռան ջրով տասս – 32. և կերակուր աղտորով և նռան ջրով ուտե՝ որ մուգ լինի – 32. և նռան շարապ և ազոխի ջուր ի բան տար: - 33. Եւ եթէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով ... և քաղցր նռան ջրով – 41. և խմելոյ մուգ նռան ջուր տուր: - 42. ան՝ ի յայդ ջրերէտ չորս նուկի, և մուգ նռան ջուր մի նուկի – 43. և տո՞ւր աղցած և մաղած մի մթխալ^ա քաղցր նռան ջրով և խիարի ջրով անօթեց – 44 և երբ ծարաւենայ, քաղցր նռան ջուր տուր – 44. և տուր մուգ ծորի ջրով կամ նռան: - 45. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր – 45. այլ տուր փշատի փոխինտ, կամ նռան հատի փոխինտ ի հետ պաքսիմատի – 45. զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով ... նռան ջուր, և ճուլապով: - 66. տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի – 66. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր, և մուգ նռան ջուր – 69. կամ պզրկատունի լուղապ, և խաւրծիլի քամուքս տուր հետ նռան ջրի: - 69. Ապա թէ տկար է հիւանդն ... զհացն ի ազոխի ջուրն թաց, և ի թթու նռան ջուրն, և տուր – 70. Ապա թէ թթու և քաղցր նռան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70. Իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմէ, և քաղցր և թթու նռան ջուր - 71. Եւ կերակուր նռան մուգաւարայ, և աղտորի ապուր: Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, դամոյնի մուգաւարայ տուր- 71. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի ... քաղցր և թթու նռան ջուր ի բանի պահէ – 72. և տո՞ւր գարեջուր յունապով և մուգ նռան ջրով: - 72. և հետ երկու պահու սրքնճպին առնու նռան ջրով – 73. ան՝ ափիոն և կակիկայ ... և նռան կեղև - 74. և ապա զբացող դեղերն մորհամ առնէ ... զերդ գառնալեզու, և նռան կեղև - 75. ան՝ աղտոր, և վարդի ջրով և քացախով թրջէ, և սակաւ մի նռան ջուր խառնէ -76. ապա տուր սերկևիլ և տանձ և մուգ նուռն: - 77. Կամ ան՝ չոր զինձ և նռան ջրով թրջէ – 79. Ա՛ն վարդի ջուր և աղտորի ջուր և նռան ջուր, յիրար խառնէ, և ի յաչքն կաթեցո: - 79. և այլ տուր նռան բաղակ – 83. և տուր այն օրն գարեջուր մէն, կամ նռան ջուր – 95. տուր դդմի ջրով և մուգ նռան ջուր – 95 տուր կերակուր^ա որ չաքօքսն սակաւ լինի, և բնութեամբն պարկեշտ, զետ հացի փշրանքն նռան ջրով: - 96. տուր կերակուր^ա որ չաքօքսն սակաւ լինի ... զհետ փշրանքն նռան ջրով ... Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ ... և թթու նռան բանդակով – 96. տուր նռան հատի փոխինտ – 96. քաղցր և թթու նռան ջուր խմէ – 97. կերակուր հաւձագ տուր, զոր ազոխի ջրով, կամ նռան ջրով եփած լինի – 98. և

սրբնճուպին և նռան հասն օգտակար են: - 98. ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած երկու նուկի. և նռան ջուր նոյն ճրագուովն ծեծած և քամած ութսուն դրամ – 100. և հետ երկու պահուն տո՛ւր զգարեջուրն հովցուցած և մուգ նռան ջրով – 104. և գարեջուր տուր, և դդմի ջուր, և փերփերանի, նռան ջուր – 105. թթու և քաղցր նռան ջուր տուր և դէպ ընդ իրիկացքն դդմի ջուր տուր – 106. պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տասս ...և ի կէս օրն թթու և քաղցր նռան ջուր – 106. և կերակուր՝ հաւձագ տուր նռան ջրով: - 106. թթու և քաղցր նռան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրբնճուպին ի բանի պահէ – 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նռան ջուր տուր – 108. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով, և կամ նռան ջրով, գոր նշաձիթով զուգած լինի՝ ի բանի պահէ: - 112. տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպած, կամ նռան ջրով – 112. կերակուր զիրպած տուր, կամ նռան մուգավարայ նշի ձիթով: - 112. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն, և բարունակի մեծապտուղ խաղող – 117. տուր միրգ՝ քաղցր նուռն - 119. և ըղըրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նռան ջուր ի բանի պահէ – 121. Ա՛ն քահրիպար ... քաղցր նռան քիթ – 150.

ՆՈՒՄԽԱՅ – և տեսայ ի յայլ նուսխայ^ա որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ - 44. Եւ այլ զայդ նուսխատ յաւելցո ըստ հիւանդին ուժոյն: - 117. Նուսխայք զանազան ցեղ հիւանդութեանց դեղերոյն – 144.

ՆՈՒՄԲ – Եւ իւր գոգն հաղ մի նուսք լինի և սպիտակ և դորկուտ – 81.

ՆՈՒՐԲ – Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ շնչահանքն նեղ և նուրք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար մաշէ - 60.

ՆՌՃԷՍ – և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն, զերդ խիրին և նոճէսն և մարգանկուշն – 10.

ՆՍՏԵԼ – Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն... և նստելն և մերձաւորութիւնն – 3. յորժամ ի եղկ ջրոյն ելանէ ի հով ջուր նստի, և ընդ մտելն շուտով ելանէ, և այլ ստածումնդ գոր ասացաք ի բանի պահէ – 17. Եւ զայդ ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է զհճացնել, նստելով յաւազան ի եղկ և ի յանուշ ջուր – 18. Եւ երբ

ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. Ապա թէ ատուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի - 24. Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտէ և շատ նստի, և կիսատաք ջրով զմարմինն լուանայ – 25. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ. զի եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ – 25. և երբ ջերմն պակասի՝ ի բաղանիս մտէ, և եղկ աւազան նստի – 27. և ի նստած տանն յորմունքն օծեն քաֆուր, սանտալ– 32. և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. Ամենայն օր ի բաղանիս մտանէ, ի հով տուն նստի – 46. ի հով տեղի և ի հով տուն նստի – 98.

ՆՍՏԵՑՆԵԼ – Ապա թէ արիւն չկարէ հանել, զայն զիրուին^a որ զարեանն գտաքութիւն նստեցնեն^a ի բանի պահէ - 71.

ՆՍՏՈՅ ՏԵՂԻ – ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին – 63.

ՆՍՏՈՒՅԱՆԵԼ – Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո - 19. զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 97.

ՆՕՄԸ – և իւր գոգոյն գոյնն սպիտակ լինի և նօւր: - 12. մ^oի տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին եփած նօւր - 14. և ըմպելի՝ սպիտակ գինի և նօւր ընդ յոլով ջրոյ խառնել և տալ – 19. և մաճասին երակն վատուժ և բարակ լինի, և գոգն դեղին և նօւր: - 27. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երևի. և գոգն նօւր և տկար – 29. և իսպիտակ գինի անուշահամ՝ որ նօւր լինի, և ամենայն ինչ՝ որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: – 33. և իւր գոգն իսպիտակ լինի և նօւր – 41. երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօւր՝ որ վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփոթի: - 42. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօւր, և գաղտ շնչահանքն արձակ լինի, նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր, և վարդին այլ պարկեշտ և նօւր և թեթև լինի - 79. Ապա թէ նօւր լինի նիւթն և գէճ ... տուր զարքնճայինն – 83. ապա թէ կարմիր լինի և նօւր, առ ժամն կապէ զերակն - 124. և տո՛ւր գինի նօւր և սպիտակ, գոր չափաւոր տաքութիւն ունի- 125. և իւր գոգն նօւր և սպիտակ լինի: - 127.

ՆՕՍԲԱՆԱԼ – նշանն այս է՝ որ աչքն ի գուբն անկանի, և մարմինն նօսրանայ և բարկանայ – 47. և արձականայ գաղտ շնչահանքն, պարկեշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն – 81. մի՞ տաս սրքնճպին՝ մինչ նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83.

ՆՕՍԲՈՒԹԻԻՆ – և նօսրութիւնն ի չորութենէ լինի: – 41. Նօսրութեան պատճառն ի խցկելոյն լինի – 81.

Շ

ՇԱԲԱԹ – Ապա հետ երեք շաբաթու տուր հաու ձագ – 120. և ի յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահե - 128.

ՇԱՀԲԱԼՈՒԹ, ՇԱՀՊԱԼՈՒԹ – Ա՛ն հայ կաւ տասն դրամ. շահպալուք և վարդ չորս չորս դրամ – 44. Ա՛ն տապաշիր և մրտի պտուղ, և չոր վարդ ... և շահբալուք – 77.

ՇԱՀԵԼ – և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի, որ պահե զգիճութիւնն որ շահեցաւ ի կերակրոյն և աւազանին ջրէն: - 42. զի այդ խորհուրդդ շահեցին զմարմնոյն բնաւորական գիճութիւնն - 42. և արա զայդ յաւորն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն, որ զկաթին գիճութիւնն շահի և պահե ի մարմինն - 42.

ՇԱՀՄ / Ի / - ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով – 32. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... շահմ իւանգալ – 144. Ա՛ն սապո, սակամոնի, շահմի իւանգալ – 144. Ա՛ն սապո մի դրամ շահմ իւանդալ ռուպ մի – 145.

ՇԱՀՄ ԽԱՆԴԱԼ – տե՛ս ՇԱՀՄ / Ի / ԽԱՆԶԱԼ

ՇԱՀՄ / Ի / ԽԱՆԶԱԼ, ԽԱՆԴԱԼ, ՀԱՆԴԱԼ – Ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով – 32. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... շահմ իւանգալ – 144. Ա՛ն սապո, սակամոնի, շահմի իւանգալ – 144. Ա՛ն սապո մի դրամ շահմ իւանդալ ռուպ մի – 145.

ՇԱՀՄԻ ՀԱՆԴԱԼ – տե՛ս ՇԱՀՄ / Ի / ԽԱՆԶԱԼ

ՇԱՀՊԱԼՈՒԹ – տե՛ս ՇԱՀԲԱԼՈՒԹ

ՇԱՂՆԱԼ- և երբ զձեռոյ ի վերայ մարմնոյն դնես, մինչև շաղնայ, ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն – 12.

ՇԱՂՎԵԼ, ՇԱՂԻԵԼ – զամենն աղա և մաղէ, գառնալեզվի ջրով շաղլէ, և դուրսեր արա - 43. զայս ամենն աղա և մաղէ, և շաղլէ պզրդատունի լուսպով – 43. զամենն աղա և մաղէ, և մուզ սերկնիլի կամ խնծորի ջրով շաղլէ - 43. զայս զամենն աղա և մշէ, և շաղլէ դալար վարդի ջրով – 50. զայս զամենն աղա և մաղէ, և շաղլէ սերկնիլի կտին լուսպնովն – 51. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ և ոսբան ալուր ջրով շաղլւած: - 69. զայս ամենն աղա՛ և մաղէ, և շաղլէ – 71. զայս ամենն աղա և մաղէ, և դալար գնձի ջրով կամ գառնալեզուի ջրով շաղլէ – 72. Ա՛ն սապո և գաւհրան, աղա և մաղէ, և շաղլէ կաղմբի տերևի ջրով – 72. զայս զամենն աղա՛ և մաղէ, և խաշխաշի ձիթով շաղլէ – 74. զայս ամենն քացախով և ջրով շաղլէ - 75. զայս զամենն աղա՛ և մաղէ, և շնխաղողի ձիթով շաղլէ – 75. զայս ամենն աղա՛ և մաղէ, և կտաւատի լուղապով շաղլէ – 76. զայս զամենն շաղլէ վարդի ձիթով և տլէ արա: - 77. զայս ամենն աղա՛ և մաղէ, և սերկնիլի ջրով շաղլէ՛ կուրս արա– 78. զամենն աղա՛ և մաղէ. և տաք ջրով շաղլէ – 85. Ապա առ սանտալ, և քաֆուր, վարդէջրով շաղլէ – 96. զամենն աղա և մաղէ, և ջրով շաղլէ – 101. զամենն աղա և մաղէ, և պզրկատունի լուղապով շաղլէ – 104. զայս զամենն աղա և մաղէ, և պզրկատունի լուղապով շաղլէ – 105. զայս զամենն աղա և մաղէ. և յիստկած մեղրով շաղլէ – 118. զամենն աղա և մաղէ, և աննիսի ջրով շաղլէ – 118. զամենն աղա և մաղէ, ջրով շաղլէ և կուրս արա կէս կէս մթխալ – 119. լոսէ զամենտ մանտր, և զսակամոնին խոշոր, և շաղլէ սաթառճի ջրով, հապ արա – 144. Ա՛ն սապո, սակամոնի ... և շաղլէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ն սապո մի դրամ ... լոսէ, և շաղլէ հնտիպէի ջրով: - 144. Ա՛ն սապո մի դրամ ... լոսէ, և շաղլէ հնտիպէի ջրով: - 145. Ա՛ն սապո մի դրամ. շահմ խանդալ ռուպ մի ... և շաղլէ ըռազիանի ջրով, հապ արա - 145. Ա՛ն սպիտակ թրպուր լոսած մի դրամ ... հապնիլ, խորասանի մի մի տանկ. լոսէ, և շաղլէ քարաուզի ջրով – 145. Ա՛ն սապո երկու դրամ, օշինդր մի դրամ ... և շաղլէ ըռազիանի ջրով: - 145. և շաղլէ տաք ջրով և արա՛ ճճվնի մթխալ – 146. և ի ներս արկ և շաղլէ և հապեր արա, և իշուքն չորացո և ած ի քո պետք: – 146. և յայտ մեղրտ և ամրաղ խառնէ, շաղլէ՛ որ միաւորի – 149.

ՇԱՂԻԵԼ - տե՛ս ՇԱՂՎԵԼ

ՇԱՌՌՏԵԼ – Սահակ ասե՞թ իւր ստածումն այն է, որ գայտոցն աղէկ շառռտէ - 73.
Ապա թէ աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, գայն տեղիքն շառռտէ - 75.

ՇԱՏ - Իսկ առաջին պատճառն այն է՞ որ ջերմն այն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն, զի ինքն շատ լինի – 6. զիտացիր որ այս պատճառս շատ զլիսացաւութիւն բերէ – 7. զի այս ի ջերմս շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն – 7. և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. Եւ երբ ի բաղանեացն ելանէ, ա՛ն սամթի ձէթ և զգլուխն օծանէ, շատ օգտակար է: - 11. այլ ի յաւազան թող չյամէ շատ – 13. Ապա թէ զինի տաս, սակաւ, և շատ ջրախառն տուր – 16. և շատ քուն լինելն օգտակար է – 17. իսկ եթէ ձմեռն լինի, ի տաք տունն կենայ. և շատ ի քուն մի տաս լինել: - 19. Ապա թէ գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օծանէ, շատ օգտէ: - 19. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ, և շատ ի շուրջ գալոյ, և զմարմինն ի դատելոյ – 21. իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատանան գիճութիւնն իւր: - 23. ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ – 24. գայս զամէնս յիրար խծանէ, հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ, շատ օգտէ: - 24. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ – 24. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ – 25. Սահամատ Զաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոյ լինի ... և լինի որ աւիրէ զկերակուրն:– 25. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ձգեռտն հոտած գայ, և ծարաւն շատ լինի – 25. Իւր ստածումն այս է, որ շատ ի քուն լինի – 25 Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտէ և շատ նստի – 25. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ. զի եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ – 25. Ապա թէ ծարաւ շատ լինի, նոան ըռուպ հով ջրով ի բան տար - 26. և վարդի և դդմի ձէթ հանապազ ի բան տար, շատ օգտակար է աստուծով: - 26. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի – 27. Դիաւճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տազնապէր է և տաքցեր է - 27. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ, և շատ ի քուն լինի – 28. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ. շատ

օգտէ – 28. Բագարաստ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^a հոգոյն տաքութիւնն իւր
 չափէն անցնի – 28. որպէս նոնֆար և մանուշակ և որ սոցին նման են, շատ օգտեն: - 29.
 Ապա թէ ջերմն հետ շատ հազին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի
 ձիթով – 30. Սինային որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգոյն
շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. և ծարաւն շատ
 լինի, և շունչն կարճ – 32. և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինքն հասնի, զի
շատ օգտակար է: - 33. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի
 ստամոքն և ի փորոքն - 33. և բաղանիսն շատ ահոկ է և զեն: - 34. Եւս առաւել պատճառ
 այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն և... տքնութիւնն և շատ կարդալն – 35. Բայց մենք
 տեսանեմք շատ մարդիկ^a որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ – 36. լինի որ յանկարծ այն
 ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ, հետ շատ ստածելոյ և դատելոյ: - 37.
 այս ցեղ հալնմաջ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՝ որ մարմինն սար լինի ... և իւր
 տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ, կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի
 յամել առ ինքն: Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի, և այն որ պաք շատ լինի կացել,
 և այնոց որ սակաւ կերակուր կերակրին ... և այնոց որ շատ դեղեր կերել լինին և խմել
 ... և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնեն և
 չորացնեն զմարմինն շատ: - 40. բայց ի յաւազանն շատ մի յամեցներ – 42. ապա թէ
 տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս – 43. բայց մարմինն
շատ տաք չիլինի, և ի մարմնոյն կաշին չորութիւն ցուցանէ: - 46. զկերակուր շատ թող
 չուտէ – 46. կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց, շատ օգտէ աստուծով: - 46. և շատ ի քուն
 լինելն օգտակար է: - 47. և զբնութիւնն կակղացո դամոնի ջրով և թարանկուպինով. շատ
 օգտէ աստուծով: – 47. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է^a որ տաքութիւն այլ շատ լինի -
 49. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս հետ բրսամին լինի ... կամ հետ շատ նուզլայի ...
 կամ հետ շատ արեան ձգելոյ – 49. ապա զապիկիքն ի յուրքին ի դրուցի դեհն դիր, և
 յառաջ շատ քաշել տուր – 50. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութենէրն^a որ ի
 կուրծքն ժողոված^a ցամաքեցնէ. և շատ օգուտ է: - 50. եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ
 հիւանդութեան լինի ... և կամ հետ շատ զուգամի ... և կամ ի շատ վերաբերութեան
 արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ – 54. և ի կաթներտ՝ կնկան կաթն շատ օգուտ է – 56. Եւ այլ

պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. և իւր պատճառն այն է^a որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն^a որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն – 59. զի շատ է իւր չաքսն ի մարմինն – 59. այդ պատճառովդ զոր ասացաք, զի սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է քան զսաւտայն - 59. Զի պալղամն ջերմանն նոպայն շատն տասն և ութ պահ ունի – 60. Իսկ սաւտային ջերման նոպայն շատն քսան և չորս պահ ունի – 60. Իսկ խարտեշ մաղձին ջերման նոպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. Եւ երկրորդ^a որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն - 62. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62. և խարտեշ մաղձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան զսաւտային ջերմն: – 62. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն - 63. և օգտակար լինի շատ – 63. Իսկ երկրորդ դէմսն այն է^a որ յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. Ապա այն դէմսն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. Ապա զհտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^a մինչև ի քսան տարին, մանաւանդ ի գարնան աւուրքն. և այնոց^a որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն - 65. զի սկիզբն այս ջերմանս արիւն հանելն շատ օգտակար է: – 66. Զի մեծ իամստասէրն Գաղիանոս պատրաստեցոյց շատ, և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարել ժամն հիւանդութեան երակն առին, և մեռան շատք – 66. Ապա թէ շատ ի փաղաղս կենայ, և տեսանես որ շատ տապի ... ապա զհտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ – 70. արեանն բորբոսելոյն պատճառն^a արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն - 70. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. ապա թէ թթու և քաղցր նոան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70. Ապա թէ այս ջերմն, որ սինէհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի, կամ ի լերդին այտոցէ, պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Եւ զայս տլէս ի վերայ այտոցին դիր, զի շատ օգտակար է: - 73. և կամ ի տաք և շատ արենէ լինի – 74. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն^a ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ, զի ահոկէ շատ: - 78. Տղայոցն շատ հանդիպի, զի շատ կերակրին և յաճախ – 80. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի,

որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն – 80. և զմարմինն շատ ի հանկիստ պահե, և ի բաղանիս մտելն՝ շատ հետ կերակրին լինի և ի կշտելեց: - 80. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմն կոչի, որ նուպայն ամեն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն՝ որ այս ջերմն շատ հանդիպի մարդկան: - 81. զի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնաշարքն, զի ոսկերքն և ջիղքն շատ են – 82. նոյնպէս և արանցն ի ձեռն և ի ոտն միսն պակաս է, և ոսկր և ջիղն շատ: – 82. գատել՝ թէ շատ լինի վերաբերութիւն՝ որ վատուծի հիւանդն – 82. և յայս ջերմն մի՛ տաս դամոյնի ջուր և յունապի ջուր ... զի զէն է շատ: - 82. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ, որ զերդ պաղած լինի, մի՞ տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83. զայս զըմբելի տուր՝ որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման – 85. և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. և վարդմարապով տուր ըստ կարեացն ի յամեն օր ի յանօթուց, շատ օգտէ: - 86. և վարդմարապայ տուր եղկ ջրով. շատ օգտէ աստուծով: - 87. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի ... և այլ սպիտակ լինի և շատ հաստ - 88. Բայց այս ջերմն չքաշէ յերկար աւուրք, զի բնութիւն գշատն յաղթէ – 88. Բայց մէկ օրն թեթն լինի իւր տաքութիւն, և մէկայլ օրն շատ և մեծ – 90. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարան այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն - 90. և շատ հոգս լինի տարել կամ տքնութիւն, կամ դատել լինի շատ, կամ շատ ժամանակ ի պաք է կեցել - 91. Այլ յայս ջերմն ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ – 91. և շատ քրտնի, զի պարկեշտ է նիւթն - 91. Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ գշատն ի յայտոցէ, զհտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 91. մանաւանդ թէ ի յայն ժամն շատ հանդիպի այս ջերմն մարդկան: - 91. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ, կամ վերաբերութիւն այնէ – 96. տուր կերակուր^a որ չաքոքսն սակաւ լինի ... Ապա թէ վերաբերութիւնն շատ լինի, խաղողոյ, խնձորի բանդակով - 96. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՛ւր մթիսալ տապաշիրի դուրս – 96. Ապա թէ վատուծ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 97. և տաքութիւնն շատ երևնայ ի մարմինն, և քրտինքն շատ լինի – 97. Եւ իւր ստածումն ահն է, որ հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր իմէ ... շատ օգտէ: - 97. տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի

քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ, շատ օգտէ: – 97. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ եփելոյն – 99. դու օշինդր տուր յամէն օր ... շատ օգտակար է: - 100. և յետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնել շատ օգտակար է – 100. զի շատք տեսաք՝ որ յամեցին յայդ ջերմտ – 100. մի՛ տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինի – 100. և ի յայս ի ջերմս պատեհ է որ հետէն սրքնճպին խմէ, շատ օգտէ: - 101. զի այն ծանրութիւնն նշան է շատ զիճութեան: - 105. և շունչն շատ և շուտ լինի: - 105. և ծարաւն շատ լինի – 108. այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի, և այնոց՝ որ տաք կերակուր շատ ուտեն, և այնոց որ զինի շատ խմեն – 108. և զհով մրգանքն ի բանի պահէ, բայց մի՛ շատ: - 109. և իւր նշանն այս է, որ ցրտանալն շատ լինի – 110. և իւր երակսն յոյլ և յուշ լինի, բայց շատ փոփոխական լինի – 114. Ապա թէ զայս նշաննիս տեսանես, և կամ զշատն իւրեանցմէ, զիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալըս է - 115. զի իւր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է ի մարմինն: - 115. այրեցն և ծարաւն շատ լինի – 115. կամ հիւանդին մարմինն շատ արիւն ընծայէ – 115. և իւր քունն շատ լինի – 116. և զայս շատ են փորձել – 120. Ապա թէ առնուս զժռատն՝ որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. այլ օշինդրին կուրսն այս ջերմանս շատ օգտէ: - 124. և զայդ շատ հետեր արա – 125. և այլ հետ այտոր զթիրեաքն տուր զի շատ օգտէ: - 126. և ի բան տար վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած, զի օգտակար է շատ: - 126. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն: - 132. զի շատն այն է ի մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն մեռանին: - 132. Յորժամ հիւանդութիւնն կրկնէ և նորէ, շատք մեռանին ի հիւանդաց – 136.

ՇԱՏԱԽՈՒՄ – Եւ երկրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն իւր ողջութեան շատակեր լինի և շատախում և որկրամոլ - 80.

ՇԱՏԱԿԵՆ- Եւ երկրորդ պատճառն այն իրւին լինի, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն իւր ողջութեան շատակեր լինի և շատախում - 80.

ՇԱՏԱՆԱԼ, ՇԱՏՆԱԼ – ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել – 13. բայց թուլանան և պնդին, շատանան և պակասին: - 64. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ

շատ՝ որ չափանան գիճութիւնն իւր: - 23. Ապա թէ չափանայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն^a որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96.

ՇԱՏԱՅՆԵԼ, ՇԱՏՅՆԵԼ – Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^a թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն, չափոցնէ և ուժովցնէ զինքն - 39. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն ... և չատափոցնեն զջերմն - 126.

ՇԱՏՆԱԼ – տե՛ս ՇԱՏԱՆԱԼ

ՇԱՏՈՒԹԻԻՆ – զի անպարապ էր ի շոգերոյն յարգիլմանէն և ի գոզին չատութենէն: - 13. ահաւորութեան պատճառն ի յարեան չատութենէն լինի - 22. և իւր չատութեամբն նեղէ զոյժն – 81. կարմրութեան պատճառն՝ մաղձին չատութիւնն լինի և տաքութիւնն – 91. և չատութիւնն նորա յաւելնայ և բարձրանայ առանց վնասի: - 110.

ՇԱՏՈՒՅ – Եւ այլ չատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ, կամ վերաբերութիւն այնէ - 96.

ՇԱՏՐԱԼ – Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտոռատէս ասէ, և տաճիկն չատրապ քոք – 109.

ՇԱՏՐԱԼ ԸՂԲ – Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտոռատէս ասէ, և տաճիկն չատրապ քոք – 109.

ՇԱՏՅՆԵԼ – տե՛ս ՇԱՏԱՅՆԵԼ

ՇԱՐ – և աւիրի առաջին նոպայնովն չարն և ժամանակն – 61. և ի նոյն չարս զծաղիկն կամիմք յիշէլ օգնութեամբն աստուծոյ – 76.

ՇԱՐԱՊ – Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկևիլի չարապ և խնձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. մրգաջրով և լիւուֆարի չարապով կակղացո – 24. և զարեջուր խմէ նշի ձիթով և խաշիշի չարապ – 30. իւր ստածումն այն է՝ որ զարեջուր տաս նշի ձիթով, և մանուշակի չարապ – 30. և պզրդատունի լուսայ, խաշիշի չարապով ի բանի պահէ - 30. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ զարեջուր տաս, որ խաշիշի չարապով և

նոնոֆարով լինի եփած և նշի ձիթով – 30. և հետ այնոր խաշիշի շարապ և մանուշակի շարապ տուր – 30. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ ջուր և նոան շարապն ի քան տար – 32. և հով ջուր խմէ, և նոան շարապ և ազոխի ջուր ի քան տար– 33. և գուփայի շարապն օգտէ: - 54. և տուր յամէն օր մին մին, ընդ խաշխաշի շարապ խառնեալ: - 55. և ընդ երեք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող. յունապի շարապ տուր – 70. Ապա տուր Մայուրեհի շարապն – 82. Այլ ի նուպային օրն զըմբելիքն միայն տուր, զերդ զգարեջուրն և զշարապնին – 99. և տո՞ւր սակաւ մի ճուլապով, կամ մանիշկի շարապով - 101.այլ տուր մրգաջուր, և մանիշակի շարապ – 104. Երբ ծարան խիստ լինի, տուր գարեջուր, և դդմի ջուր շարապով՝ զոր պատեհ տեսանես – 104. Եւ կերակուր լուացած հացի փշրուկ տուր շարապով տուր – 105. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր որ զբնութիւնն կակղցնէ – 106. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի՞ տաս, զատել մրգաջուր տուր և մանիշակի շարապ: – 107. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. Եզնալեզուի ջուր, և խնձորի շարապ տուր – 128. Շարապ և մաղձդեղ, որ քաղէ զսաֆրան և զդեղնութիւն: - 148. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրամ շարապ, և եփէ՞ զերդ որ այլ շարապի ռասմ է - 148. դու տո՞ւր զինքս թերխորով հաւկթով, կամ խնձորի շարապով – 150.

ՇԱՐԱԻ - և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ, և կամ ի կէս կրծոցն լինի: - 48. և հազալովն և ի վեր բերելովն խոցցնէ, ի շարաւ և ի յարիւն դարձուցանէ – 53. և հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արիւն - 53. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ... և ի ժամ հազալոյն շարաւ հոտած բերէ ընդ խոչակն – 54. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի ... հու և շարաւ ընծայի իւրմէն: – 63.

ՇԱՐԵԼ - նմանապէս և մեք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետացն – Բ. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի – Բ. զհովային ծաղկունքն ի վերնն և ի բոլորն շարեն – 32. վասն այդր պատճառանացդ յիշեցաք և շարեցաք ընդ հալնմաշ ջերմանն: - 53. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով, զերդ

որ բնութիւնն շարեաց: – 62. Թեպիթ Կուռայն ասէ, այն որ գԴախիրայն շարեաց, թէ մի տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100.

ՇԱՐԺԱԿԼԵԼ- և հիւանդն տապի և շարժակլի: - 77

ՇԱՐԺԵԼ - Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքոյ, թէ այս ջերմս ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. և ի յամենայն կերակրոց՞ որ զսաւտայն շարժեն ... պատրաստ կալ - 19. Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, զի արիւնն ժխորած լինի և շարժած - 22. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երևի. և գոզն նօսր և տկար, վասն շարժելոյ մարմնոյն և արձակելոյ զօրութեանն: - 28. Սինայի որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. զի հազալն յաղթէ մարմնոյն, և շարժէ և բերէ ի կուրծքն և ի թոքսն – 48. զի հանապազ ի շնչոյն յառն և ի տուրն կայ և շարժի – 49. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է՞ որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար - 53. ապա թէ ժամ մի դադար առնէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55. Սինայի որդին ասէ ... եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն՞ արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն - 70. Այլ այս ջերմս ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ. սրտին շարժել լինի, և վերաբերութիւն մաղձի - 91. և սփռէ և շարժէ դէպ ի դուրս – 92. կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն, և ի հիւանդին շարժելոյն – 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդին շարժելոյն այն է, յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուժով լինի ... նա այդ ամենտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. և թէ հով դիպի, կամ խոցտուկ շարժի, կամ կրկնակի լուծումն լինի, գայդ կապերտ արա: -148.

ՇԱՐԺԻԼ - Իսկ այն իրուին՞ որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդո՞ւ որ զմեզ պատեալ ունին. և մեր շարժիլն և խաղաղ կենալն - 93. Ապա թէ այդ ամենայն ի հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ ... և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն՞ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր

լինի, և իւր շարժիւն յուշ լինի և յոյլ ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143.

ՇԱԻՍԱՅ – Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի, որ է շաւսայ – 54.

ՇԱՓԻ- և հանապազ գայտուցին տեղիքն գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով, շափի մամիթայով օժանէ: - 73. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ, և շափի մամիթայ- 75.

ՇԱՓԻ ՄԱՄԻԹԱՅ – և հանապազ գայտուցին տեղիքն գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով, շափի մամիթայով օժանէ: - 73. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դեղ, և շափի մամիթայ- 75.

ՇԱՔԱԸ – Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր, և սրքնճուպին որ շաքարով լինի արարած – 7. և երբ ի բաղանեցն ելանէ, գարեջուր խմէ իսպիտակ շաքարով – 9. և կերակուր փերճոկած գարի_եփած տուր շաքարով: - 14. և կերակուր հով և զեճ տուր, նշի ձիթով և շաքարով – 17. և օր մի երկու՝ շաքարով փոխինս ուտէ – 23. և հետ այնոր փութով գարեփոխինս կերակրի շաքարով - 26. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով և պզրղատունի լուսպով իսպիտակ շաքարով – 29. ապա քամէ և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ – 53. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճուպին՝ որ շաքարով լինի – 66. Ա՛ն չոր մանիշակ և տատաշ և բաբունիճ և տուղտ և կարմիր շաքար և մանիշակի ձէթ – 67. Ա՛ն փէնիտ շաքար, և աղ – 67. և տուր որ խմէ տապարզի շաքարով – 69. Կամ ա՛ն բաղիանի ջուր, և շնխաղողի ջուր, և շաքար – 79. և յաւելցո ի հով դեղերն, զերդ շաքարով սրքնճուպին – 85. և շաքարի սրքնճուպին տուր, օգտակար է: – 98. և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ կամ հնգետասան դրամ –100. և արկ ի ներքս շաքար քսան դրամ –100. տուր վարդմարապայ, և շաքարով սրքնճուպին տասն տասն դրամ որ պմէ – 102. թթու և քաղցր նռան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրքնճուպին ի բանի պահէ: - 108. տուր շաքարի սրքնճուպինով – 111. ապա աճռէ և քամէ, և արկ ի ներքս շաքար երկուտասան դրամ – 117. տո՞ւր պատասկի ջուր կէս լիտր ... տապարզի շաքար տասն դրամ - 117. Ա՛ն տատաշ ... և

հացի փարակ, և շաքար, և շիրիկ ձեթ – 117. ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր և շաքարով տուր – 121. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդարապայ ի բանի պահէ: - 121. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատատկի ջրով, և փենիտ շաքարով – 126. և ի բան տար վարդարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած, զի օգտակար է շատ:– 126. և ա՛ն ի դեղէտ երեք դրամ, և փենիտ շաքար երեք դրամ – 127. և ձգէ ի ներք շաքար՝ որ քաղցրանայ – 146. եփէ ու քամէ ի վերայ կոշկոռ մի շաքարի – 147. ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եոցո և քամէ ի վերայ տասն դրամ շաքարի – 148. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրամ շաքար – 148.

ՇԱՖ – Շաֆ լուծող: - 67. Եւ այս շաֆ օգտակար է – 67. գայս գամէնս պատրոյկ շաֆ արա – 67.

ՇԱՖԻՄԱՄԻՄԱ – Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջրով և լիւուֆարի շարապով կակղացո ... դնելով զերթ զսանտալն և զշաֆիմամիսան և գառնալեզուն – 24.

ՇԷԿ – ա՛ն բակլայի ալուր երեք նուկի, և շէկ չամիչ ի հաճէն հանած և նշի ձիթով եփած՝ երկու նուկի – 51. Ա՛ն խիարշամպէ ... և շէկ չամիչ ի հաճէն հանած տասն դրամ – 52. ա՛ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած եօթն դրամ - 84. Ա՞ոն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ – 117. Ա՛ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած քսան դրամ- 126.

ՇԻՆԵԼ – նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց էն շինեալ – 5.

ՇԻՆՈՒԱԾ – Նմանեցուցին իմաստասերքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն – 5. Զի որպէս բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն և այլ օղն, բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն^a ջերմացուցանէ և գայլ ևս երկուսն - 5. նոյն օրինակաւ տես և զջերմն ի մարմինք մարդկան, և ընդ մարմնոյն շինուածոցն հետնի ջերմն – 5. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. Եւ երրորդ պատճառն հիւանդին մարմնոյն շինուածքն լինի – 60. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր ... նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար մաշէ - 60.

ՇԻՇԿ – և ի յամեն ասեակ կերակրոց պատրաստ կալ ... հաւ եփած կամ խորված, շշկի միս - 147.

ՇԻՐԱՍԼԱՃ – ա՞ն թրպուր ... շիրամլաճ, մանիշակ, յամեն մէկէ քսան դրամ - 149.

ՇԻՐԻԽԻՇՏ, ՇԻՐԻԽԻՇՏ – Եւ հետ այնոր ա՞ն սնուցած մանիշակ, և ընդ շիրիխիշան խառնէ և տուր: - 86. և հետ այնոր զբնութիւն լուծանէ մրգաջրով և շիրիշտով և թառանկպինով – 108.

ՇԻՐԻԿ – Ա՞ն տատաշ ... և շիրիկ ձէթ – 117.

ՇԻՐԻԽԻՇՏ – տե՛ս ՇԻՐԻԽԻՇՏ

ՇԼԻՔ – նոյնպէս զգլուխն և զլիքն և զհլունսն ողոշարին մանուշակի ձիթով լաւ օծանէ – 29. Ա՞ն ուլու միս ի թիկանցն և ի շլեցն և ի կողոյն – 44.

ՇԼՆԻ – իւր ստածումն այն է՞ որ եղկ ջրով լվացվի, և մանուշակի և նոնֆարի ձիթով զգլուխն օծանէ ... մանաւանդ զլնեցն զկաշին: – 28.

ՇՆԻԱՂՈՂԻ – Ապա թէ գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օծանէ, շատ օգտէ: - 19. Ա՞ն խիարշանպէի մէջ, և թառանկպին, և տո՛ւր շնխաղողի ջրով – 72. և հանապազ գայտուցին դեղիքն գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով ... օծանէ: - 73. զայս զամենս աղա՛ և մաղէ, և շնխաղողի ջրով շաղւէ - 75. Կամ ա՞ն բաղիանի ջուր, և շնխաղողի ջուր – 79.

ՇՆՈՐՀ – Եւ յաղագս այտորիկ յօժարեցի ... առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՝ գոր ետ ինձ տէր զիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ.

ՇՆՉԱՀԱՆ – և տես որ չօծանես զմարմինն ձիթով, որ չիխցկի գաղտ շնչահանքն – 10. կամ օծնէ կասլի ձիթով, կամ բարունիճի ձիթով, կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն որ բանան զգաղտ շնչահանքն - 10. ապա յարձակի և բացի գաղտ շնչահանքն – 12. և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի, գոր արգելեաց ջուրն՝ իւր տտպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն խցկելով: - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի

գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի - 13. և հետ այնոր ի բանս տանել գայն իրվին՞ որ գմարմնոյն գգաղտ շնչահանքն բանան - 14. աճռէ և մարձէ գմարմինն առանց ձիթերոյ, որ չիխծկէ գգաղտ շնչահանն մարմնոյն: - 23. Նոյնպէս և այլ ասէ՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ գիր գաղտ շնչահանքն - 39. Ապա յառաջ քան որ յաւագանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով. զի խծկէ և կալնէ գգաղտ շնչահանքն մարմնոյն – 42. եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր, և գաղտ շնչահանքն արձակ լինի, նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. գայտնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ, որ բանայ գգաղտ շնչահանքն – 69. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն, զի խծկեն գգաղտ շնչահանքն – 68. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձէթ հասցնել, որ ի յառաջքն և ոչ ի վերջքն, զի խծկէ գգաղտ շնչահանքն – 78. և արձականայ գաղտ շնչահանքն, պարկեշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն– 81.

ՇՈԳԻ – երեսացն և աչացն գոյնն կարմիր լինի. զի գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով, որ է տաք շոգիք:– 7. Բայց գլուխն ի վերայ այս շոգոյս ունել պարտ է – 10. գայս զամենս եփէ ջրով, և գլուխն ի վերայ շոգոյն կալ: - 10. և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի – 12 մէկն այն է՞ որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն - 13. ապա շատանայ գոզն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին. զի անպարաս էր ի շոգերոյն յարգիլմանէն ի գոզին շատութենէն - 13. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն ... մանաւանդ ուղեղն, զի շոգիքն յինքն վերանան – 13. զձեռսն և զոտսն աղէկ աճռել տալ, որ շոգիքն ի վայր իջանին - 20. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերակսն, և վերանայ յիւրմէն շոգի. և երթայ ի սիրտն և տաքցնէ զհոգի կենդանութեանն – 22. և շոգիքն վարէ և հանէ յիւրմէն: - 22. Ապա թէ գլուխն գէճ շոգի լինի և շանրութիւն, զերեսն ի վերայ այս շոգոյն կալ: - 68. գայտնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ – 69. և արգիլեն գշոգիսն ի վայր

վաթելոյ և ելանելոյ – 68. Ապա թէ գլխացաւութիւն հանդիպի, զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. և նոյնպէս ներքև տաք ջուր դիր, հանց որ շոգին և տաքութիւնն ի մարմինն հասանի – 102. և զգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ – - 105. և զհիւանդն ծածկէ և զջուրն, որ ի ջրին շոգոյն և ի տաքութենէն մարմինն շողանայ շոյտ և քրտնի – 133.

ՇՈՂ – ի խիստ ցրտոյ և ի խիստ շողոյ պահէ զժառն – 37. և տաք տանէ և ի շող օղէ պատրաստ կենայ: - 46. Այլ գլխացաւի, թէ ի հովէ լինի, թէ ի շողոյ: - 145. պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շող կամ հով, յաշուն և ի գարուն - 147. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ և հետ շող ճուլապ խմէ – 148.

ՇՈՂԱՆԱԼ – և զհիւանդն ծածկէ և զջուրն, որ ի ջրին շոգոյն և ի տաքութենէն մարմինն շողանայ շոյտ և քրտնի – 133.

ՇՈՅՏ – Իսկ այս հիւանդութիւն շոյտ յաղթէ լերդին – 7. և մաճասին երակն բարակ և շոյտ լինի: - 9. և մաճասին երակն շոյտ լինի – 11. և միճասին երակն մեծ և շոյտ և ի յար լինի, և գոզն սպիտակագոյն: - 23. և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին՝ որ բորբոսել կամի – 59. շունչն կարճ և շոյտ լինի – 40. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր – 114. և ի տաքութենէն մարմինն շողանայ շոյտ և քրտնի – 133. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ – 143.

ՇՈՒՆՉ – Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն – 3. և երրորդն երեք շունչ են – 5. Նմանեցուցին իմաստասերքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր ... յանդամունքն ... իսկ զօղն ի յերեք շունչն, զոր անուանեն երեք հոգի: - 5. ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ – 13. և ծարաւն շատ լինի, և շունչն կարճ – 32 և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է^a որ տաքութիւն այլ շատ լինի, և շունչն կարճ լինի, և կուրծքն ցաւի – 49. զի հանապազ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի – 49. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... շունչն կարճանայ, և կուրծքն ցաւի – 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^a որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար - 53. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի – 55. շունչն կարճ և շոյտ լինի – 70. և արդ այն իրուին^a որ բնութեամբ

էն^ա եւթն էն, որ էն այսոքիկ. տարերքն և խառնուածքն ... և գործերն և երեք շունչն - 93.

Եջ իւր նշանն այս է, որ ... շունչն շատ և շուտ լինի: - 105. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն էն բնութեանն, որ է իւրական, գոր խասիաթ ասեն, զերդ ի ջերմերն՝ հագն և շնչոյն նեղնալն: - 137.

ՇՈՒՆՉ ԱՌՆԵԼ ԵՒ Ի ՏԱԼ – զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի – 55.

ՇՈՒՆՉ ԱՌՆՈՒԼ – խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ – 13.

ՇՈՒՇԱՆ – Ապա առ բակլայի ալուր, և շուշան ծաղկի տակ – 14.

ՇՈՒՇՄԱՅ – զմանտր աղն ի շուշմայի ձեթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79.

ՇՈՒՏ – ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. և ի գինոյ պատրաստել, մանաւանդ ի հին գինոյ, զի շուտ ելանէ ի վեր ի գլուխն – 16. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ – 25. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի ... նա շուտ ընդունի զհալնմաշ ջերմն: - 34. և այս ցեղիս ստածումն հեշտ լինի և շուտ: - 37. զի թէ դկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. և վասն այդ պատճառանացդ չեփի շուտ, և չարձակի շուտ - 57. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերական, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ եփելով և որ լուծմամբ և որ քրտնելով – 58. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն - 59. և իւր պատճառն այն է^ա որ շուտ ժողովի ի տեղին - 59. վասն այդ պատճառանացդ չբորբոսի շուտ՝ և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ – 60. Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ – 60. վասն այդ պատճառանացդ շուտ բորբոսի և շուտ արձակի քրտամբ: - 60. Եթէ մարմնոյն շինուածքն թոյլ լինի և նօսր, և գաղտ շնչահանքն արձակ լինի, նա նոպային ժամանակն այլ կարճ լինի. զի նիւթն շուտ արձակի և հեշտ ելանէ: - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ, զի նիւթն չարձակի շուտ: - 60. Ապա երբ զայդ տեսանէս, ճար արա^ա որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես^ա այս նշանօքս - 77. և յանկարծ լինի՝ որ չթողու շուտ քրտնելով – 94. բայց դոյր է ինքն, և շուտ արձակի – 97. և շունչն շատ և շուտ լինի: - 105. և երական շուտ լինի – 115. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել

գղեղերն, զի չորեքօրեայն^a որ է տետրատետնս, այլ շուտ արձակի - 130. զի տետրատետնս ջերմն այլ շուտ արձակի քան զայս ջերմերս - 131. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան զանցեալ նոպայն, զհտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. վասն այդ պատճառանացդ շուտ եփի նիւթն, և շուտ արձակի հիւանդութիւնն: - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացդ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն, և չարձակի շուտ - 140. սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն և ի կատարելութեան սահմանն- 141. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն զհիւանդութիւնն շուտ եփէ - 141. Իսկ զհտենալն ի հիւանդին շարժելոյն այն է, յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի ... նա այդ ամենտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142.

ՇՈՒՏԱՀԱԼ – զկերակուրն պարկեշտ տուր և շուտահալ – 20. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտահալ ուտէ – 23.

ՇՈՒՏ ՇՈՒՏ – յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուժով լինի ... նա այդ ամենտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142.

ՇՈՒՏՈՎ – Ապա թէ զհտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց, շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. յորժամ ի եղկ ջրոյն եւանէ ի հով ջուր նստի, և ընդ մտելն շուտով եւանէ – 17. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի, որ հիւանդութիւնն շուտով արձակի օգնականութեամբն աստուծոյ: - 20. Եւ իւր թպտիրն այն է՝ որ շուտով մարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով – 25. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. Չանայ որ փորն խիստ չիլուծանի, զի թէ փորն լուծանի, շուտով կորնչի – 48. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ. զի բնութիւն հրէ շուտով – 94. Ապա թէ կարիք լինի^a որ այլ շուտով այրնես, ա՞ռ մէկ մին ի յայդ ջրերոյտ – 101.

ՇՈՒՐՁ – Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ զսրտովն կայ – 16. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ, և շատ ի շուրջ գալոյ –

21 արեանն բորբոսելոյն պատճառն^a արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն - 70. և զկնի հանկատին դատեն ի շուրջ գալով և կեղեն զմարմինն - 70. Եւ ընծայի նա^a երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան - 90.

ՇՈՒՔ - զայս ամենս ... դուրսեր արա, և ի շքի չորացուր - 43. և կուրսեր արա զամեն մէկ դրամ մի, և ի շքի չորացո - 50. և պզրկատունի լուղապով կուրս արա, զմեն մէկ երկու դրամ. և ի շուրքն չորացո - 55. կուրսեր արա. և ի շուրքն չորացո - 71. զայս ամենս աղա՛ և մաղէ ... և ի շքի չորացո - 78. կուրսեր արա. և ի շքի չորացո - 85. զամենս ... կուրսեր արա. և ի շքի չորացո - 101. զամենս ... կուրսեր արա. և ի շուրքն չորացո, և ի բան տար: - 105. զամենս ... և ի շուրքն չորացո - 118. զամենս ... ի շուրքն չորացո - 119. և ի ներս արկ և շաղւէ և հապեր արա, և ի շուրքն չորացո - 146.

ՇՈՒՔԱՂ - ա՛ն կարօսի ... տակի կեղև ... և շուրքաղ երեք երեք դրամ - 84.

ՇՊԼԵՂ - Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ, կամ լուանիլն ծծմի ջրով, կամ շալէղի ջրով - 6.

ՇՏԱՊԵԼ - ապա աստ չէ պարտ շտապել - 10. Բայց իւր ստածումն այս է՝ որ չիշտապի - 33. և չշտապին ի յիւր բժշկութիւնն - 95. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի շտապիս - 104.

ՇՐՋԱՆ - նուպային շրջանն պակաս լինի - 128.

ՇՐՋԵԼ - Ապա թէ շատ ի փաղաղս կենայ, և տեսանես որ շատ տապի, և ի դեհ ի դեհ շրջի, և փորն ուռչի ... ապա զիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ - 70. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ - 148.

ՇՓԵԼ - զայս ամենս աղա և մաղէ և ընդ մարմինն շփէ յուշիկ յուշիկ: - 14. և կիսատաք ջրով զմարմինն լուանայ, և թեփով զմարմինն շփէ: - 25. ա՛ն Ասպահանի ծարիր քար, և ի վերայ խոլոզմիկի շփէ - 76. և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ, և ի վերայ խոլոզմիկին կաթեցո, և շփէ զասպահանիկ ծարիրն՝ որ տրորի - 77.

ՇՕՇԱՓԵԼ - և ի յիւր ջօշափելի գտանես սուր տաքութիւն – 38. և ի նուպային ժամն երբ ջօշափես զմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ առաջքն – 81.

ՇՕՇԱՓԵԼԻՔ – իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն և իւր ջօշափելիքն տաք լինի - 9. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի, և տաքութիւնն ի մարմնոյն ջօշափելիքն պակաս լինի - 11. Իւր նշանն այն է ... որ ջօշափելիքն տաք լինի – 73.

Ո

ՈԹԱԼ – և իւր ոթալն յար լինի և ի կից – 142.

ՈԼԳ – յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ – Բ.

ՈԼՈՔ – Յորժամ թահրի մարդն ...կամ ի յուրքն և ի յանդամն ելունդ ելանէ ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. ապա զապիկիքն ի յուրքին ի դրուցի դեհն դիր – 50.

ՈԽ – Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^a որ արինն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ոխս և սուզ առնէ վասն քինախնդիր լինելոյն – 16.

ՈՂՆՇԱՐ – Եւ իւր նշանն այն է՝ որ ... մէջքն և ողնշարն ցաւի: - 87. Ջի կանանցն սկսանի դողն յողնշարէն – 83. զի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնշարքն – 82.

ՈՂՈՇԱՐ – նոյնպէս զգլուխն և զհլունսն ողոշարին մանուշակի ձիթով լաւ օծանէ – 29. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթն և դիրահալ ուտէ ... հաւու ձագ, և զառին ողոշար՝ սխտան ջրով – 47.

ՈՂՈՐՄՈՒԹԻԻՆ – սա մխիթարէ զբժիշկն ուսմամբ. իսկ զհիւանդն առողջութեամբ՝ ողորմութեամբ և օգնականութեամբ արարչագործին աստուծոյ: - Բ.

ՈՂՈՒՄԱՐԱՅ – ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուփարի ձիթով – 68.

ՈՂՋ – Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն երակ առնու ի յող դեհն - 75. և գիտենաս^a որ փոր կարսիքն ամենայն բարով լինի և ող - 106.

ՈՂՋԱՆԱԼ - և յորժամ զպատճառն կտրեն, նա ջերմն թողու և ողջանայ: - 23. և ի յոր ողջանայ ցան, ի նոյն օրն արձակի ջերմն: - 23. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստե, մինչև այս ջերմս ի կատար գայ և ողջանայ կորողութեամբն ամենագորին աստուծոյ: - 24. եթէ այս երկրորդիս բարակ անուանեն, և երրորդն՝ որ քակող, դժար ողջանան – 46. Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի. զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի – 49. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^a որ թոքքն տուն է շնչոյն - 53. և ամենայն խոց^a որ ոչ չորանայ, չողջանայ - 53. վասն այդ պատճառանացդ այս հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. և խոցն^a որ ի թոքսն լինի^a ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի, որ ցամաքեցուցանէ և ողջանայ - 53. զի երբ թոքն խոցնայ, ամենին չողջանայ - 54. զի շատք՝ որ յամեցին յայդ ջերմտ, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: - 100. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի - 142.

ՈՂՋԱՅՈՒՑԱՆԵԼ – Յորժամ թահրի մարդն ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. և ամենին չունի հանկիստ^a որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն, եփէ ողջացուցանէ - 53.

ՈՂՋՆԻԹԻԻՆ - իսկ ողջնութիւնքն՝ իւր նմանեօքն պահի: – 15. Ջի յորժամ բնաւորական զհճութիւնն հատանի, չկայ ճար^a որ այն մարմինն դարձեալ յիւր ողջնութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. և ի յոտներն այտոց ընկնի, և կերակրին միտքն փակին, և ողջնութիւն դժար ընդունի – 54. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրին լինի, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն իւր ողջնութեան շատակեր լինի - 80. Ապա թէ հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ ... նա իւր ողջնութիւնն և բարին ի հիւանդութեանն ի կատարեալ ... ժամանակն լինի – 136. մէկն այն՝ է որ բժիշկն յառաջագէտ լինի զայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջնութիւնն իւրովն լինի - 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջնութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. իւր ողջնութեան պատճառն եփիլն է խլտին - 141.

ՈՃ - Եւ բնական սաւտային ստածումն նճով ի քառասներորդ երկրորդ գլուխն գտանես - 123.

ՈՄՆ - և այլ ումանք սեղմ ասեն - 4. Բայց այլ ումն ասաց - 39. զի ասեն ումանք՝ թէ չորութիւն արգիլէ զբորբոսիլն - 92. և այլ ումանք կան՝ ուտեն զճարպ տապաշիրի կուրսն - 105. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զերդ որ ասացին այլ ումանք յիմաստասիրացն - 115. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ումանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ումանց խելքն աւերի, և ումանց տքնութիւն հանդիպի, և ումանց ի լեզուն սնութիւն անկանի - 138. երբ ի պէտս արկանի որ յայս ցաւերս, առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝ առնու ուժով, հինգ դրամ, և ումանք չորս- 149.

ՈՅԺ - և իւր շատութեամբն նեղէ գոյժն - 81.

ՈԶ - և ի Հայք բնաւ նչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ ստածումն միայն, և այ նչ ըստ կարգի և լի - Ա. և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ ազգ հիւանդութեանցն: Եւ նչ մի փոքր ի հիւանդութեանցն դիպելոց - 2. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն նչ կատարեալ խափանումն - 3. և չգտանեն ելք նչ քրտամբք և նչ դրուց օդոյն առնելովն - 13. ապա շատանայ գոգն և նչ կարէ բնութիւնն եփել և գոյնն տալ և նչ գալ ի յայն տեղին - 13. Ապա հետ այսոր տե՛ս եթէ ջերմն եփեցաւ և պակասեցաւ, եթէ նչ - 14. զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար, որ նչ տաք լինի և նչ հով: - 14. և այն որ գուրախութիւն հոգայ և խնդալն, նչ առնէ զայդ ամեննին զոր ասացաք: - 18. զինի մի տար և նչ ծանր կերակուր, մինչև վճարի ջերմն: - 23. Ապա թէ նչ՝ նոյնպէս տես զջերմն թէ յորո՞յ ազգէ է - 31. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, նչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց - 36. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և նչ ցաւիլ տեղաց մին ի մարմինն, և նչ տուժել, և նչ տկարիլ մարմնոյն, և նչ այլ նշաննին, զոր ի հետ բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գողղալն և զծարաւն և զնեղհոգութիւնն ... և զայլնայլ փոփոխիլն, և նչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն^ա որ ի

բորբոսային ջերմերն լինի - 38. երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսը՝ որ վաթի, և նչ թանձր՝ որ չիսփռի: - 42. և տուր զայդ ի յար, մինչև լուծանի և նչ կապի: - 42. և ամենայն խոց՝ որ նչ չորանայ, չողջանայ - 53. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլէ անդր և չարձակի շուտ, նչ եփելով և նչ լուծմամբ և նչ քրտնելով - 58. և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և նչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ^a որք չեն բժիշկ, նչ էթէ բժիշկն: - 65. նա չաւելնայ մասն ի մասէն և նչ պակասի - 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէհիս ջերմն, նչ յաւելնայ և նչ պակասի: - 65. պատրաստ՝ որ չառնու երակ, զի չէ ժամանակ և նչ պատեհ - 66. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ, և նչ ապիկիք արկանել, զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով: - 66. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի, և նչ նուզլայ, արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտաս հաւու ձագ, և նչ տուռած - 78. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձեթ հասցնել, նչ ի յառաջքն և նչ ի վերջքն - 78. և յայս ջերմս մի՛ տաս դամոյնի ջուր և յունապի ջուր և նչ թմրհնդոյ ջուր - 82. և ի քիթն ձեթ մի՞ տաս արկանել, և նչ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել - 83. այլ հաւու ձագ մի՞ տաս կերակուր, և նչ տուռայճ - 84. ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն, և նչ հետ չորեքտասան աւուրքն, ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր - 84. և զհիւանդին երակսն չարբի ի տաքութենէն, և նչ տաքութիւնն ի հիւանդէն - 90. իւր նշաննին այս են՝ որ ... ի հիւանդին փորքն չերևնայ նիհարութիւն և նչ բարակութիւն - 94. Իսկ մեք յառաջ զկիստակ ջերմանն զստածումն և բժշկելն յիշեմք, և ապա զխառն ջերմերոյն՝ որք նչ են յիստակ: - 94. և այլ միջակ հուկնանին, որ նչ խիստ սուր լինին և նչ կակուղ, օգտակար են: - 99. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տաս, և նչ խիարի ջուր, և նչ այլ խիստ հովային իրք, և նչ հով ջուր - 104. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել, և նչ ինչ ցեղ ձիթով օծանել, և նչ ջրով ձեփել տաս - 105. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց նչ սկիզբն հիւանդութեանն - 106. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց նչ սուր և նչ այրեցող - 114. Այլ հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ, և նչ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմս՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի - 120. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս, և նչ ի յայլ ջերմերոյն - 120. Եւ կերակուր զայս տուր՝ որ քամի չընծայէ, և նչ այտոց ի ստամոքսն - 124. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն^a որ այս

պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն ի պակասել և նչ ի յաւելնալն, ապա գիտենայ^ա որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ նչ այլ ի յետ գայ և նչ ի յառաջ^ա քան զանցեալ նոպայն, նչ այլ աւելի և նչ պակաս քաշէ, գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն ... նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ նչ սուր լինի և նչ յերկարօրեայ – 143. Բայց պարկեշտ ուտել և խմել, և նչ աւելի: - 147. Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն, նչ խոցտուկ, նչ մաղձշարժ – 147.

ՈՉ ԵԹԷ – Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, նչ էթէ ձերոց միայն, այլ և երիտասարդաց - 36. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ^ա որք չեն բժիշկ, նչ էթէ բժիշկն: - 65.

ՈՉ ԻՆՉ – և որչափ կարէ զքուն լինելն ջանայ. և նչ ինչ դիմօք զանձն չիդատէ – 46. և զթոքսն նչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար: - 53. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն նչ ինչ լինի այդ ամենէտ զոր ասաաք: - 82. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել, և նչ ինչ ցեղ ձիթով օծանել – 105. և հիւանդն չզգայ և չիմանայ նչ ինչ իրք զկատարելն: - 134.

ՈՉԽԱՐ – ապա հետ քառասուն աւուր տուր տարեկան նչխարի միս: - 120.

ՈՍԲ / Ն / - Եւ ա՞ն փերճոկած նսք աղընձած, և հեղ մի եփէ - 45. և կերակուր^ա նսքան փողան^ա հացի փշրուկ տուր աղընձած նշով - 45. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած, և փերճոկած նսքն դդմով – 51. և կերակուր փերճոկած նսքն տուր – 66. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ և նսքան ալուր ջրով շաղւած: - 69. Ապա թէ հիւանդն զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել, զոր այլ ի յառաջդ յիշեցաք, զերդ նսքն և զմաշն և զդդումն, ապա զարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. Ոսքն քացախով կերակրելն օգուտ է – 70. չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսքն ուտէ, այլ նսքան ջուր և հազար հովցուցած - 70. ա՞ն ափ մի նսք լվացած – 77. և կերակուր մաշ տուր, և նսքն, և դդում - 77. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, զարեջուր՝ զոր յունապով և փորճոկած նսքնով եփած լինի ... ի բանի պահէ: -

78. Ա՛ն փերճոկած նաբն տասն դրամակշիռ – 78. Եւ կերակուր մաշ և նաբն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով – 79. Գարեջուր և սրբնճուպին տուր. և կերակուր մաշ և սպանախ, և փերճոկած նաբն ի նոպային ի թողելոյն ժամն: - 98. հիւանդին կերակուրն յառաջն սասուայիկ լինի^a գերդ գոսբն, և գկաղամբն - 114. Եզնալեզուի ջուր, և խնծորի շարապ տուր, և ամեննին կաթն, և նաբն – 128.

ՈՍԿԻ – Հապտ հապ, որ կոչի նսկի – 144.

ՈՍԿԲ – Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են նսկերքն և ջիլքն ... կակուղ և խոճտամն նսկերքն - 4. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն, և ի ջիլքն - 35. զի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնշարքն, զի նսկերքն և ջիլքն շատ են – 82. նոյնպէս և արանցն ի ձեռնն և ի ոտնն միսն պակաս է, և նսկը և ջիլքն շատ: – 82. զի խոզին նսկըն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 121. Բայց սրայելացին ասաց՝ թէ գխոզին նսկըն փորձեցի – 121. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի, և ի ձեռն տուժելոյն՝ թուի թէ կումանտրեն գոսկերքն – 122. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ լինի, գերդ յօդուածացն տուժիլն, և նսկերացն կտրտիլն – 124. Հապ այարիճ^a որ օգտէ գլխոյն և աչացն և նսկերացն - 144. Որոյ բնութիւնն հով է, և ցաւէ նսկերքն և գլուխն, դուրս օգտակար է և գոված: - 145.

ՈՍԿԲԱՅԱԻ - Սուրինճանին հապն^a որ օգտէ նսկըցաւի խիստ աղէկ: - 145.

ՈՍՏԱՅՆ – Այլ թէ զսարդային նստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամեն մարմինն օծանես, օգտէ այն ջերմանն^a որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի. օգտէ - 121.

ՈՎ – Իսկ ոււ այս ջերմս հանդիպի, գլուխքն տաքնայ և կաշին գլխոյն – 8.

ՈՏՆ – և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթն մսէ և ի գիճային, գերդ ուլի ոսնէք և արտալայնի – 18. զձեռնն և գոտսն աղէկ աճռել տալ, որ շոգիքն ի վայր իջանին - 20. Զձեռնն և գոտն մանուշակի ձիթով օծանէ մարձելով – 21. Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի ... նա ջանայ բնութիւնն որ արիւն յարկէ անդ - 22. Եւ երբ թոքքն խոցնայ,

իւր նշանն այն է՞ որ մարմինն նիհարանայ ... և ստներն ուռչին – 48. Ապա թէ կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն, ապա տուռայճ տուր ... և գառին ստներ եփած փերճոկած գարով: - 51. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմն ի յար լինի ... և ի յտներն այտոց ընկնի - 54. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր ... և ուլի ստներ – 55. ապա ծեփէ գոտսն և զձեռնն այս ջրովս: - 68. Եւ այլ պատեհ է՞ որ ի ձեռնն և յտներն կապք առնես պինտ- 69. ձեռն և ստսն խիստ հովանան – 81. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն. և արանցն ի ձեռացն և ի ստիցն առնէ սկիզբն – 82. նոյնպէս և արանցն ի ձեռնն և ի ստսն միսն պակաս է – 82. Ապա թէ յերեսն կամ ի յտսն փուքս անկանի, տո՛ւր գդեղն նախկին – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փուքս անկանի կամ ի յտսն – 85. Առ քացախ և վարդի ջուր ... և գոտսն այնիւ ծեփէ: - 98. և երբ դողն առնու զմարդն՞ գոտսն և զձեռնն ի տաք ջուրն դիր - 102. Ապա պատեհ է ... և գոտսն և զձեռնն նոյն ջրովն ծեփել: - 105. Այլ գոտիցն աճրռելն, և գտատան այրնելն, և ի բաղնիս մտելն մ՞ի արգիլես - 125. և գոտքն եփած մախրջուրն դնել՝ կապէ: - 148.

ՈՐ՝ – Եւ Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն – Ա. այս ինքն զնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական արուեստից – Ա. Զբովանդակն որ վասն արուեստի բժշկութեանս իմաստութիւն՝ թողու – Ա. Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և գւեր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթողիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորիչ Հայոց, գոր տեսի ամենայնիւ սիրող իմաստութեան և հմուտ: - Բ. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՛ գոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. Թարգմանեցաւ և գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն. յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաւունոյ, որ և պատճառն է գրոցս: - Բ. զւեռ նոցա և զտարբերութիւն, զտեսակ և զյատուկ զպատահումն, որք զկնի հիւանդութեանցն լինին: -

Բ. Պարտ է ամենայն մարդոյ ը զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Եւ զայն պատճառսն ը զօտար ջերմն ընծայեն^ա ի մարմնոյն ի զատ պահէ - 1. Պարտ է գիտենալ ը ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն` ը ի սիրտն: - 3. Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ ... նստելն և մերձաւորութիւնն, և այլ ամենայն բնութեան գործն, ը ի մեզ են: -3. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^ա ը խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Այժմ պատմեմք զորպիսութիւն ջերմանն և զիր գիտութիւնն, ը երեք ազգ են: - 3. Առաջին բաժինն երեք շունչ են, զոր երեք հոգի անուանեն, ը են հոգի բնութեան ... և հոգի կենդանութեան ... և հոգի զգայութեան – 3. Եւ երկրորդ բաժինն գիջութեներն, զոր հոռոմն իլն անուանէ ... ը թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ, ը են արիւն և մաղձն, պալղամն և սավտայն: – 3. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և այլ զոր նման է սոցա: - 3-4. Իսկ այն ազգ ջերմն, ը պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասէն – 4. Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, ը են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման ը դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ ... արձակի ի քսանուչորս պահն:– 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, ը պատճառքն գիտութիւնքն լինին, որք են չորս նիւթն, բորբոսային ասէն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, ը պատճառքն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիթօն ասէ ... որ թարգմանի հալւմաշ - 4. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալարն^ա ը է ճար^ա ասէ - 4. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն. իսկ ջուրն գիճութեանցն, որք են չորս նիւթքն: - 4. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն, ը է արիւնն և մաղձն և պալղամն և սաւտայն – 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, շունի օրինակ ը ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիւօք - 4. Բայց վասն այնոր ը երկնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ռ ի միտ օրինակ գդարբնի փութսն, ը երբ ի յինքն քաշէ զբնիկ տաք օղն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի յայն տաք օղոյն: - 4. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածքն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն. իսկ զջուրն ի գճութիւնքն, որք են չորս նիւթն. իսկ զօղն ի յերեք շունչն, զոր անուանեն երեք հոգի: – 5. և չկարէ անցանել

ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն ը ի փութն կենայ - 5. Այս օրինակս խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն. զի օդոյն էութիւնն ը խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի, ը են որմունքն, ջուրն և օդն - 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ, մինն չոր և պինտ անդամունքն են, գը այլ ի յառաջդ ասացաք - 5. և երկրորդն գիճութենէրն են, գը չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ, ը են արիւնն և մաղձն - 5. և երրորդն երեք շունչ են, գը երեք հոգի անուանեն - 5. Այս էր գը ասացաք կարճաբոստ ջերմերոյն գորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր ը նման են նոցա: - 6. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն ... և այլ ամենայն ինչ ը նման է՞ նոցա: Կամ ի տաք կերակրոց և ի տաք ըմպելեաց, գը յաճախեն մարդիկ: - 6. Պատմութիւն և նախագիտութիւն միօրեայ ջերմանն, ը կոչի ափիմեռոս: - 6. Այն ազգ ջերմն, որ կոչի ափիմեռոս, և տաճիկ հումմայի եամիայ ասէ, ը թարգմանի միօրեայ ջերմն, զայս անունս առին ի ծովային կենդանոյ միոյ: - 7. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի - 7. և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս զմնալն մի օր, ը է քսանչորս պահ, վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանոյն անուամբն, ը է ափիմեռոս: - 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. Միօրեայ ջերմն ը պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի. զիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ ... երեսացն և աչացն գոյնն կարմիր լինի. զի գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով, ը է տաք շոգիք: - 7. Ապա պատեհ է տալ մուգ նոան ջուր, և սրքնճուպին ը շաքարով լինի արարած - 7. ապա երբ ջերմն թողու պարտ է ըմպելիք տալ գը օգտակար են լերդին - 7. և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում ... և վլիտօն ը է ծմելն, խիարի և կօղային մէջն, և այլ ը նման է այսոց: - 8. Վասն միօրեայ ջերմանն ը պատճառն ի տաք արևէ լինի - 8. և զայս ը ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի բան տար - 8. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն ը պատճառն ի տաք կերակրոց լինի - 8. Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել, յը

ցանած լինի հով ջուր – 8. Եւ երբ խաղողի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոք եփած լինի չոր մանուշակն - 8. Եւ ջուր գոք խմէ, հով թող խմէ – 9. Վասն միօրեայ ջերմնն ոք պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 10. Իսկ այս ջերմն ոք ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն – 10. կամ օծնէ կապի կամ բաբունիճի ձիթով, կամ մէկ մի ի յայն ձիթերոյն ոք բանան զգաղտ շնչահանքն - 10. և ապա մտոյ յաւազան ոք ջուրն քաղցր լինի և եղկ – 10. և ապա տո՛ւր կերակուր խաշոյ՝ ոք յուլոյ մսէ լինի զուգած – 10. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի, կամ այլ ըմպելի ոք զգինոյ գործն կարէ առնել - 10. Հետ այնոր կերակուր թէթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ ... տուռայճ և թորու, ոք է ափիսիանոս, և այլ գոք նման են սոցա - 11. Վասն միօրեայ ջերմնն ոք պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. և իւր կաշին չորանայ, աւելի քան զայն ոք պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան զնոցա երակն, ոք պատճառն ի ցրտոյ լինի – 12. մէկն պատճառն այն է՞ ոք ներքսի անդամունքն ոք զմաճասին երակն այրնեն տեսպինտ ի դրուց անդամոցն տեսպելովն - 12. և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի, գոք արգելեաց ջուրն՝ իւր տտպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն խցկելով: - 12. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, ոք ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն՞ ոք պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. Եւ իւր ստածումն և իւր բժշկութիւն զերդ այն ջերմանն լինի, ոք պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է ոք ի բաղանեացն յօղն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն ոք ի ցրտոյ եղաւ - 13. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն, գոք ի յիրար զսպեցաւ ի փոթոթային ջրոյն: - 13. և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ և միջավայր՝ ոք է մեղթսիլ, որ են յաւելուածք -13. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, ոք չելանեն ի գլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. գոք լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն, ոքք են արիւնն, պալղամն, մաղձն և սաւտայն: - 14. Իսկ այն պատճառն ոք ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է՞ ոք յառաջ երակ առնու, և հետ այնոր ի բան տանել զայն իրուին՞ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան - 14. Այլ Գաղիանոս ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն զաղտ շնչահանացն լինի ... կամ ի հաստ յաւելուածոցն ոք լնու զմարմինն – 14. Եւ այնոր

նշանն որ ի հատ նիւթէ լինի այս է – 14. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար, որ ոչ տաք լինի և ոչ հով: – 14. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին նօսր - 14. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո. և որ տրտմել է՝ սրտահեշտացո. և որ տրտմել է՝ սրտահեշտացո և ուրախացո. և որ հոգս ունի՝ փարատէ զհոգսն և անհոգացո. և որ վախեալ է և երկիւղ ունի՝ ամեհէ և աներկիւղացո – 15. Վասն միօրեայ ջերմնն որ պատճառն ի յերեք հոգոյն դատմանէն լինի: - 15. Որ է՝ հոգի բնութեան և հոգի կենդանութեան – 15. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զգիտենալ եթէ ի յայս պատճառանացո, գոր յիշեցաք, յորն էղաւ ջերմն – 15. Վասն միօրեայ ջերմնն որ պատճառն ի սիրտ ելանելոյ լինի: - 16. Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ զրստովն կայ – 16. մեծութեան պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ. և պնտութեան պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս ելանէ և պնդի: - 16. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբսի յաւելուածքն ի մարմինն, որ է նիւթն – 16. և զայլ ստածումնդ գոր ասացաք ի բանի պահէ – 17. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ ... զերդ զմանուշակն, և ի նոնֆարն ... և այլ ամենայն իրք որ նման է նոցա: - 17. Վասն միօրեայ ջերմնն որ պատճառն հոգսն և տրտմութիւն լինի – 18. զի միօրեայ ջերմն՝ որ պատճառն ի հոգալոյն լինի, այն ի զգայական հոգոյն ընծայի: - 18. Ապա այն հոգսն որ իւրաքանչէր լինի և յերկիւղէ, իւր նշանն այս է՞ որ չորացնէ զմարմինն – 18. և այն որ զուրախութիւն հոգայ և խնդալն, ոչ առնէ զայդ ամեննին գոր ասացաք: - 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին - 18. իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն - 18. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիրեօք և ուրախութեամբն, որ դառնայ դարձեալ ի յիւր որպիսութիւնն: - 18. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ ... և հանապազ ի հովային և զիճային ծաղկունսն հոտոտայ, զերդ մանուշակն և ի նոնֆարն, և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 19. և զմութեան մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասեն, յար ի բանի պահէ - 19. և ի յայն իրվին զըմբաղի՞ որ ցներքսէ ուրախութիւն բերէ: - 19. և պատրաստ կալ

յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն, ը է դեկ. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերդ՝ որ ի դեկն փոխին, որ է հալւմաշ - 19. Մուսավային որդին ասէ՝ թէ՛ եթէ այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգոյն ը ներքս ի սիրտն հաւաքի - 19. և ի յամենայն կերակրոց^a որ զսաւտայն շարժեն և զսաւտայն ընծայեն, ը է սև մաղձն, պատրաստ կալ - 19. Ապա այն ջերմն ը ի ցանկութենէ և ի թուագարանց և ի բազում հոգոյ ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդոս և ի նոյն դեղերս է գը յիշեցաք: - 20. Վասն միօրեայ ջերմնն ը պատճառն ի տքնութենէ լինի: - 20. և աչքն խորնայ, զի այն գիճութիւնն ը ի քնոյն ընծայի, պակասեցաւ - 20. Բագարատ ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ միօրեայ ջերմն ը ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ - 20. Ա՛ն դդմի կտի ձեթ, ը ընդ մանուշակն սնուցած լինի, և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. և յամենայն իրաց՝ ը չորութիւն ընծայեն՝ պատրաստ կենայ: - 21. և ամենայն բանէ ը զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ - 21. Վասն միօրեայ ջերմնն ը պատճառն ի այտոցէ լինի, ը ցայլսն ելանէ, կամ ի ցաւէ մի՝ ը յայլ անդամսն լինի: - 22. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ ը խաղաղեցնէ և անցնէ զտաքութիւնն՝ գը ի յինքն հասաւ - 22. և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ զհոգի կենդանութեանն, ը ընծայէ զջերմն: - 22. և իւր պատճառն այն է՝ ը փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն, ը է յաւելուած:- 22. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, եթէ յը օր ընծայի ցաւն, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն - 23. և ի յը օր ողջանայ ցաւն, ի նոյն օրն արձակի ջերմն: - 23. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտահալ ուտէ, որպէս հաւձագ և տուռած և տէհուճ, և ը նման սոցա - 23. և բժշկեա զայտոցն և զելունդն իւր բժշկութեամբն, գը գրած է իւր դուռն - 23. Այլ զճանապարհն^a ը ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. Մահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, ը պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՝ ը մօտ ի յայտոցն լինի - 23. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով և ի վերայ դնելով զերթ զսանտալն և զշաֆիմամիսան ... և այլ գը ինչ նման են սոցա - 24. Եւ կերակուր դդմով մուզավարայ և ազոխի ջրով տուր և կամ նոան ջրով, և մաշի մուզավարայ սպաննախով, ը նշի ձիթով եփած լինի - 24. Վասն միօրեայ ջերմնն ը պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ: - 25. Մահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ը ի շատ կերակրոյ լինի, և ի

ստամոքին ի վատուծութենէն, որ զկերակուրն հալել չիկարէ – 25. Որբիաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս ը ի թուխմայէ լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով – 25. Վասն միօրեայ ջերմանն ը պատճառն անօթի կենալոյն լինի: - 26. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ը սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպեցաւ – 26. Սահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմս ը ի սուոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. իւր ստածումն այն է՞ որ հով ջուր խմէ, և մրգանց ջուրն ի բանի պահէ. որպէս դամոնջուր և մշմշի ... և ը նման սոցա: - 27. Վասն միօրեայ ջերմանն ը շատ դատելոյն լինի, կամ ի ծանր և դժար բանէ: - 27. Երբ ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և գիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ, ը լինի նշի ձիթով – 28. Վասն միօրեայ ջերմանն ը ի խոնճենալոյ լինի կամ ձիթով կամ հետևակ – 28. և կերակուր պարկեշտ ուտէ, զերթ հաւձագ և ուլի միս, թածայ և մանտր ձուկն ը ի քաղցր ջրէն կալած լինի: – 29. և անուշ հոտեր՝ որ զդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ, որպէս նոնոֆար և մանուշակ և ը սոցին նման են, շատ օգտեն: - 29. Վասն միօրեայ ջերմանն ը պատճառն զուգամ և նուզլայ և հազ լինի: - 29. Փօլոսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն ը ի տաքութենէ լինի, զոր ի հովէ լինի, գրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զզուգամն և զնուզլան յիշեցաք յայլ զիրք – 29. և աստ գրենք զիւր ստածումն՝ ը է այս: - 29. Էհաննան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ ը գարեջուր տաս, ը խաշխշի շարապով և նոնոֆարով լինի եփած և նշի ձիթով – 30. և այլ զամենայն ցեղ դեղրանք, ը գրած են ի զուգամին դուռն և ի նուզլային և ի հազին, զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար - 30. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես, զոր փորացաւութեան դուռն յիշեր են – 31. և կերակուր փոթոթ և կապող տաս, որպէս աղտորի մուգավարայ և նռան, և ը սոցին նման են – 31. Վասն այն ջերմանն ը զկնի փորացաւութեանն լինի: - 31 այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ... վասն լուծմանն ը արտաքս հանէ – 31. Ապա թէ մնայ ջերմն, տես յո՞ր ազգէ է - 31. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւնն ը ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. Ապա թէ ոչ՝ նոյնպէս տե՞ս զջերմն թէ

յորոք ազգէ և որ ցեղ և որ տեսակ է – 31. Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32. Դէվճանիսն ասէ, թէ այս ջերմս լինի ի յօդոյն ասերմանէն որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիզծ և մահարար օդոյն: – 32. ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով, և որ սոցին նման են – 32. և կերակուր աղտորով և նռան ջրով ուտէ՞ որ մուզ լինի - 32. և կերակուր հաւձագ խորված, և ձուի դեղնուց, իսպիտակ գինի անուշահամ՝ որ նօսր լինի ... օգտեն աստուծով: – 33. և ամենայն ինչ՞ որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: - 33. Վասն այն ջերմանն որ զկնի նուաղին և թալանան: - 33. ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր այն նշանօրդ՞ որ այլ յառաջոյ յիշեցաք: - 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի, և բնութիւնն այս պատճառնոյս լինի - 34. Զայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն, զոր տաճիկն դրկ, որ թարգմանի հալնմաշ: – 35. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունս, որպէս յոսկերքն, և ի ջիլքն, և յայլն՞ զոր այլ յառաջ ասացաք - 35. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն – 35. և ընծայէ զայս ջերմս՝ որ կոչի հայնմաշ: - 35. Եւս առաւել պատճառն այս լինի՝ որպէս սուզն և հոզսն ... և որ սոցին նման են, որ չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն, և յերկարօրեայ ելնդնին, և տաք հիւանդութեներն, որ յիշխան յանդամունսն լինի: - 35. և այլ դիմօք արիւնն՞ որ ի մարմնոյն ելանէ, քրտինքն, և խօխն՝ որ հետ հազին գայ ... և որ սոցին նման են ... ամէնքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն՞ որ չունի տաքութիւն՞ ձերոց հիւանդութիւն: - 36. Բայց մեք տեսանեմք շատ մարդիկ՞ որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ձերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց - 36. Վասն առաջին ջերմանն, զոր հալնմաշ ասացաք: - 36. Առաջինն՞ մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն. երկրորդն՞ ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են – 36. և ընդ յերակսն ի մէջ են, զերդ քովքն և այլ տեղեստան՞ որ ի գատ են յերակացն, և երրորդ՞ բնաւորական գիճութիւնն՞ որ լինի ի մարմնոյն միսն և փորոտիսն - 36. և չորրորդն՞ ի յօղվածսն լինի, որ զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ

ջերմանայ առաջին գիճութիւնն^ա որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթն, նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի մարմինն: - 36. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ի բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն, գոր այլ ի յետոյ կամիմ յիշել: - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ յերակացն փարփութն են^ա զատ ի յերակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն - 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալումաշն ընծայի, որ կոչի թառամեցնող - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն, որ ի միսն և ի փորոտիսն լինի, նա ընծայէ երկրորդ հալումաշն, գոր անուանեն բարակ - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի, որ զօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր անուանեն քակող և անցնող մարմնոյն - 37. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն^ա որ ընդունի զառողջութիւնն` ի զատ կենան: - 37-38. և այլ ամենայն պատճառքն` գոր այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն – 38. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար, և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և ոչ ցաւիլ տեղաց մին ի մարմինն, և ոչ տուժել, և ոչ տկարիլ մարմնոյն, և ոչ այլ նշաննին, գոր ի հետ բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. Չի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարփուտ ի տաքութենէն^ա որ զգայ զայն զօտար տաքութիւնն: - 38. և իւր տաքութիւն չիլինի ուժով, և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զողողալն և զծարաւն և զնեղհոգութիւնն ... և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն^ա որ ի բորբոսային ջերմերն լինի - 38. և իւր տաքութիւն` գոր ասացաք` խաղաղ լինի և հանդարտ և սեղմ – 38. ապա զիտացիր^ա որ այն առաջի ցեղ հալումաշն է գոր թառամեցնող ասեն: - 38. Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն` որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին ապա այն նշաննին, գոր ասացաք ի յառաջին հալումաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ յերևան և այլ ի բաց լինին: - 38. զի յորժամ ի կրին քարն ջուրն հասանի, նա զիւր տաքութիւնն` որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. և իւր վկայ այն է^ա որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^ա որ յառաջն էր: - 39. Իսկ երրորդ ցեղ հալումաշն, գոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է^ա որ

հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^ա ը ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի, զերդ մարդոյ՝ ը կքայ և ի քուն կամի լինել – 39. Եւ այլ գիտացիր^ա որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա ը մարմինն սար լինի և պատճառոյց ... Եւ այլ ը յերկար և բազում դատել լինի, և այն որ պաք շատ լինի կացել, և այնոց ը սակաւ կերակուր կերակրին, և այնոց ը ի տաք երկիր լինին, և այնոց ը մարմինն տաք լինի, և տարօքն ընդ քսանին և քառասունին մէջն լինին, և այնոց ը շատ դեղեր կերել լինին և խմել, և այնոց ը հին հազ ունին. և հաւասար ամենայն իրք, ը տաքութիւն և չորութիւն առնեն - 40. գ Փիլիպպոս բժշկապետն ծերոց և ալևորաց հիւանդութիւն անուանէ: - 40. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, գ ասացաք կարճառօտ վասն հալնմաշ ջերմանն - 41. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, ը ի խիստ հովութենէ ընծայի – 41. Այլ ընդ այս հալնմաշս՝ ը ի հովութենէ լինի, և ընդ այն^ա ը ի տաքութենէ լինի և ի չորութենէ՝ նշանն այն է^ա որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուժ լինի և յուլ - 41. Եւ այս բաւական է վասն հալնմաշ ջերմանն^ա ը ի հովութենէ լինի - 41. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալնմաշ ջերմանն, ը ի տաքութենէ լինի: - 41. և այնոց որ չունին երևան նոպայ, գոր այլ ի յառաջդ ասացաք - 41. Եւ այլ գիտացիր^ա որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա ը մարմինն սար լինի և պատճառոյց - 41. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիտօն՝ ը է ծմել, դդմում և հազար – 42. և ապա յետ այնոր օճանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա ը ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի, որ պահէ զգիճութիւնն ը շահեցաւ ի կերակրոյն և աւազանին ջրէն: - 42. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան զայդ ը ասացաք, ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՝ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել ը քնչ ցեղ ձիթով – 42. Եւ զայդ՝ գ ասացաք՝ ի յար արա – 42. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ ը է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց որ չընդունի զբորբոսելն, ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան, գ բնիկ սրբած լինի ի կարագէն – 42. ապա թէ տեսանես զուժն՝ ը կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. դու տուր հետ թանին զայս դուրսս, ը է այս: - 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի ... և լինի յինքն նիւթեր սար, ը այլ ջերմն կամի ընծայել, ապա հոտ

պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. Իսկ թանին փոխան գարեջուր
 տուր, քը եփած լինի կենդանի խաչեփար, քը ի մանր և ի մեծ ճանկերոյն սրբած լինի –
 43. առ ... և յայս դուրսէս մի մթխալ, գըք այժմ գրեմ: - 43. Ղուռս հով՝ քը օգուտ է սլին
 ջերմանն: - 43. գայս ամէնս ... օգտէ հալմաշ ջերմանն, և այլ ջերմանն՝ քը սլին կոչի: -
 73. Եւ կերակուր՝ մաշ տուր և դդում և վլիսոն և թաղթ, քը լինի նշի ձիթով – 44. դու օժէ ի
 մարմինն հով լախլախով, քը են այս ջրերս: - 44. գայս դուրսս տուր. զի խիստ օգտակար
 է դկին տիրոջն՝ քը լուծ ունենայ: – 44. Հուկնայ, քը օգտէ ելունդի՝ քը ի յաղիքն լինի: - 45.
 Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և բրսի անդտարի ջուր, քը յարապն հովուի բիր կոչեն – 45. Ապա
 թէ այդ ջրերդ չիգուի, գըք այլ յառաջդ ասացաք, դու իւր փոխան^ա փրփրեմի ջուր առ և
 թրթկճի ջուր - 45. և օգտէ հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^ա քը ի յինքն կայ: - 45.
 Մահամատի Չաքարիան ասէ^ա թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին, գըք այլ յառաջդ ասացաք -
 45. Առաջին ցեղն, քը է թառամեցնողն, իւր պատճառն զերդ միօրեայ ջերմանն լինի – 45.
 և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն, զդալար
 գինձն և զխորփրքստն, և գըք նման սոցին: – 46. և ստամոքն՝ քը ի կերակրոյն թեթն լինի,
 յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. հով ջուր խմէ քիչ քիչ, և թանայ քթան ի
 վարդէջուրն՝ քը լինի քաֆուր և սանտալ – 46. և քան զամենայն ինչ օգտէ խաչափարն՝ քը
 գարեջրով լինի եփած: - 46. եթէ այս երկրորդիս բարակ անուանեն, և երրորդն՝ քը քակող,
 դժար ողջանան – 46. Իսկ երկրորդ հալմաշն, քը է բարակն, նշանն այս է՝ որ աչքն ի
 գուրն անկանի – 47. Իսկ եթէ երրորդ հալմաշն լինի, գըք քակողն անուանեն, զի քակէ և
 հալէ ... և վասն այդր պատճառանացդ անուանեցին քակող: - 47. Իւր ստածումն այս է՝
 քը զկերակուրն թեթն և դիւրահալ ուտէ, քը անուշահոտօք եփած լինի – 47. Պատմութիւն
 և նախագիտութիւն վասն սլին ջերմանն, քը է թոքոյն խոցնալն և մաշիլն: - 48. բայց սլին
 ջերմանն հազ լինի, զի իջանէ խլտն, քը է նիւթն – 48. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի
 սուր գիճութենէրոյ լինի՝ քը ի թոքքն իջանէ – 49. Փօլօս ասէ, եթէ այս հիւանդութիւնս
 հետ բրսիմին լինի ... կամ հետ շատ նուզլայի, քը քը զլիտոյն իջանէ .. կամ յետ շատ արեան
 ձգելոյ, քը զթոքսն կամ զկուրծսն խոցացուցեալ լինի – 49. Ապա թէ ստամոքսն վատուծ
 լինի, կամ սիրտն խափական լինի, քը է սրտին դողալն և թափթափիլն և տրոփելն, ապա
 զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49. Հարիրայ գարւոյ, քը օգտէ սլին: - 50. Ա՛ն

գարի կորկոտ փերճոկած ...և զխեցգետին^ա ը է խեչիփար, այն նշանօրն^ա գը այլ յառաջդ ասացաք - 50. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութեններն^ա ը ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. Ապա թէ հիւանդն՝ է ը ի կրծոցն արինն թքանէ, տուր զայս կուրսս՝ ը այժմ գրեմք, ը օգտէ օգնականութեամբն աստուծոյ՝ սլին, ը արինն թքանէ: - 50. Ղուրսի քահրուպայ, ը օգտէ սլին՝ ը արինն թքանէ: - 50. և կերակուր դալար ձուկն տուր, գը ի քարքրուտ տեղաց և ի խիստ գնայուն ջրէ որսան - 51. Հապի սուալ, ը օգտէ սլին: - 51. Մատպուխ գուփայի, ը օգտէ սլին: - 52. Ա՞ն յունապ քսան հատ ... փառիս աւուշան՝ ը է ձարխոտ՝ եօթն դրամ - 52. Այլ պարտ է զհտենալ գդկին տէրն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա ը կապի փորն, հանց որ կարիք լինիս ի կակղցնէլ - 52. Նշանք մտքուխի ը կակղցնէ գդկին և զսլին տիրոջն բնութիւնն: - 52. Էհաննայ բժշկապետն ասէ, եթէ այս ջերմն՝ ը հետ թոքին խոցնալոյն լինի, և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի, ը ի ներքս ի թոքսն հաւաքին և կամ ի կուրծքն - 53. և ամենայն խոց^ա ը ոչ չորանայ, չողջանայ, և զթոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնէլ չէ հնար: - 53. և խոցն^ա ը ի թոքսն լինի^ա ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. Մատպուխ, ը օգտէ սլին: - 54. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ, եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի, ը է շաւսայ, և կամ հետ շատ գուգամի և նուզլայի՝ ը ի գլխոյն ի վայր իջանէ - 54. և կամ հետ երկարօրեայ հազի լինի, և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ ը ընդ խոչակն գայ, որ զթոքսն կամ խոչակն խոց առնէ: - 54. և իւր ստածումն այն է^ա որ սպեղանիք ի բանի պահես, որ զհիւանդութեան զգլուխքն հալելով արձակէ, զերդ գարեալուր և չոր թուզ, աղաւնոյ ծիրտ և բօրակ^ա գը նիտրօն ասեն - 54. Ղուռս, ը օգտէ սլին ջերմանն: - 55. Ա՞ն տաճիկ կոեզ ... փարսի աւուշան՝ ը է ձարխոտ - 56. նոյնպէս և զթոքոյն մաշելով ջերմն, գը հոռոմն քթիոս անուանէ - 56. Սկիզբն առնեմք և ասեմք զսինայիսոս ջերմն՝ ը ի յար լինի- 56. Եւ զկնի այսոր ասեմք զտոփտէօսն՝ ը է օր ընդ մէջ ջերմն - 56. Եւ ապա ասեմք զտէտոատէօսն՝ ը է երկու օր ընդ մէջ ջերմն - 56. և իւր պատճառն այն է^ա ... ը է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Եւ այլ պարտ է զհտենալ, ը բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են. կան ը պարզ, և կան ը յօդական: - 57. այլ պարզն՝ ը յերևան են, չորս են ըստ չորից նիւթոց: - 57. Այլ առաջի ցեղն սինէխօս է, ը յարեանն ի բորբոսելոյ լինի. յար լինի իւր տաքութիւն

և առանց նույնի – 57. Երկրորդ ցեղն ափիմեռիոսն է, որ ի պալղամին բորբոսելոյն ընծայի – 57. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէօսն է, որ ի խարտէշ մաղծին բորբոսելոյն լինի – 57. Եւ չորրորդ ցեղն տետոատէօսն է, որ ի սև մաղծին բորբոսելոյն լինի – 57. և զայդ ջերմդ անուանեալ են հաւասար. զի այն^ա որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն^ա որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: - 57. և իւր պատճառն այն է^ա որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն^ա որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. Ապա այն ջերմն^ա որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երեք ցեղ: - 58. և երբ այն նիւթն^ա որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^ա որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նույնի: - 58. Ապա թէ այն նիւթն^ա որ ցորուց երակացն լինի^ա բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^ա որ բորբոսած լինի - 58. Ապա այն նիւթերն^ա որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով - 59. զի այն նիւթն` որ բորբոսի, չլինի ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի, ուր բորբոսել կամին – 59. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նուպայէն ընդ մէկայլ նուպայն ի մէջ լինի, ըստ նիւթերոյն որպիսութեանն, գոր այլ ի յետոյ յիշել կամիմ: - 59. և երբ իւր չաքսն շատ լինի ... նա այն արիւնն^ա որ ի յինքն կայ^ա բորբոսի և տաքնայ - 59. և այլ անդամն տաքցնէ զմէկայլն` որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար – 59. Վասն նուպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ առնեն զնուպայն:- 59. և մէկն ի շոյտ և ի յուշ ժողովելն լինի նիւթին` որ բորբոսել կամի – 59. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն, որ յամէն օր առնու զնուպայն - 59. այդ պատճառովդ գոր ասացաք, զի սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է քան զսաւտայն - 59. Եւ այլ կուլինի^ա որ նուպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, գոր ասացաք – 60. Ապա թէ այն պատճառնին^ա որ զնուպայն կարճ առնեն, ի մէկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին` որ զնուպայն յերկար քաշեն` ի մէկ տեղի ժողովին, նա նուպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. ապա թէ ջերման նուպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նուպայն հասանի և չթողի զմարմինն` որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի – 61. և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ, գոր վասն ջերմերոյն նուպային ասացաք:

- 61. զի այլ ի յառաջ զան նոպայն կամ այլ ի յետու, կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ, որ չլինի ի յայն առաջին նոպայնոյն – 61. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ գոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ – 61. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ, գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ի սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: – 61. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զափիմեռօսն՝ որ է պալղամին ջերմն – 62. Ապա հետ այսոր յիշենք զտոժիտեօսն, որ է խարտեշ մաղձին ջերմն. զի խարտեշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն, որ է սև մաղձն – 62. և ապա հետ այսոր նշան տամք զտետռատեօսն, որ է սաւտային ջերմն – 62. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն, և ի յար լինի իւր տաքութիւն - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարաք, որ է արեան ջերմն – 62. Եւ երրորդն^a որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. Արդ արժան է յառաջ զհտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են, զարեան և զպալղամին և զմաղձերոյն և խարտեշ և սևն - 62. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինօս, որ ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա - 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինէիս ջերմն, որ է ի յար տաքութիւնն և առանց նոպայի – 63. Եւ յորժամ սև մաղձն^a որ է սաւտայն^a ի երքս ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատեօս ջերմն, որ է զայն իսկ յար ասեն - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատեօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի զնոպայն քսան և չորս պահ: – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինօս ասեն, որ յամեն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: – 63. Եւ յորժամ խարտեշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիւրմէն ջերմն՝ որ տոժիտեօսն անուանեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտեշ մաղձն, նա առնէ զտոժիտեօս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: - 63. և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն. զերդ որ թոքն որ այտջի ի յարենէն,

նա անուանեն թոքացաւութիւն. և այլ գերդ որ ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի՞^ա յորմէ ընծայեցաւ, նոյնպէս և արիւնն յոր անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: – 64. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէհիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի –64. Չայս ջերմս հոռոմն սինէհիս անուանէ, և տաճիկն մտբկ, որ թարգմանի սուր և ի յար: - 64. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն՝ որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի, որ բորբոսի ի ներքս ի յերակն- 64. և այլ ասացի՝ թէ երբ բորբոսի յայլ նիւթերոյն ի ներքս ի յերակսն, և խառն լինին ընդ արիւնն, նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն՞^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի: - 64. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի սինէհիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի, և ո՛րպէս ճանաչի՝ որ յայլ նիւթերոյն լինի – 64. Եւ ասեմ՞ որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին ... շատանան և պակասին: - 64. Ապա այն ջերմն՞^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ գոր սասցաք ի յայլ նիւթերոյն - 64. Եւ այն նշաննին՞^ա որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր սասցաք - 64. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ՞^ա որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինէհիս ջերմն՞^ա որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. Ապա այն դէմսն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւն, յառաջմէ մինչև ի վերջքն նոյնպէս հաւասար մնայ -65. Ապա այն դէմսն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ - 65. Ապա այն դէմսն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. այն արիւնն որ բորբոսի՞^ա մասն մի լինի, և այն որ արձակին՞^ա մասն մին – 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ քիչ քիչ զիւր տաքութիւն: - 65. Ապա երբ մէկ մասն բորբոսի յարենէն, և երկու մասն արձակի, այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, որ օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ – 65. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վոր լինին՞^ա մինչև ի քսան տարին...և այնոց՞^ա որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն, և այնոց՞^ա որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ - 65. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ՝ այս են, որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին – 66. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ որ շառնուս երակ - 66. տո՞ւր մուզ նռան ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի

սրութիւն, լաբլաբի ջուր, որ է պատատկի ջուր՝ ը է բաղեղի, ի հետ խիարշամպէի և թառանկպինի: - 66-67. Հուկնայ լուծող, ը գտաքութիւնն հանէ: - 67. Եւ այս շաֆս օգտակար է, ը է պատրոյկն: - 67. Գլխացաւ, որ ի տաքութիւնէ լինի: - 67. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... և բրսի անդարուի ջուր, ինքդ հովուի բիր կոչի, ը է պտպտ – 68. արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, ը եփած լինի յինքն չոր մանիշակ – 68. և արկ ի վերայ գլխոյն զկաթներն, և զայլ դեղերնէ ը յալ յառաջդ ասացաք: - 68. Ապա թէ գլխացաւութիւնն խիստ լինի, զերկու զեկաւորսն՝ ը է ծղիկ՝ կապէ: - 69. Քիթն ը արիւն վազէ: - 69. հիւանդն զայդ երկրորդ չիկարէ ուտել, գը այլ յառաջդ յիշեցաք, զերդ ոսքն և զմաշն և զդդումն – 69. արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի ... կամ ի շատ ի շուրջ գալոյն և շարժելոյ զմարմինն, մանաւանդ այնոց^ա ը մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն ... և կամ արեանն ամբով տաքութիւնն լինի^ա ը է ի ներքս ի յերակն, բորբոսի և աւերի - 70. ապա թէ զարոյն տեսանես՝ ը յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսքն ուտէ – 70. Ապա թէ այս ջերմս, ը սինէհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^ա ը ի յարենէ լինի - 71. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն, ը է մուկթատիլ - 71. Ապա թէ արիւն չկարէ հանել, զայն զիրուին^ա ը զարեանն գտաքութիւն նստեցնեն^ա ի բանի պահէ - 71. և գը ինչ կերակրի՝ վաղն ընդ հով ժամն կերակրէ – 72. և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օծանէ, գը այլ ի յառաջդ յիշած կան. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 72. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն՝ որ յետ այտոցին լինի, գը մաշարի կոչեն – 72. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի, ը մաշարայ կոչի ... յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն – 72. Տլէ վասն տաք ուռէցի, ը հովացնէ և կակղացնէ: - 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն ը հետ այտոցին լինի, ը խումրայ կոչի: - 72. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ, ը ընդ իւր խառնուածքն խառնեալ լինի – 73. Իւր նշանն այն է^ա որ այն տեղիքն, ը հիւանդութեան գլուխք լինի, այտոց առնու - 73. Օծելիք տաք ուռէցի, ը հովցնէ: - 73. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես զարոյն^ա ը յաղթեալ է, երակ առ - 73. Տլէ այտոցի, ը ի տաքէ լինի: - 73. ապա

հետ այնոր ա՛ն զխթոր՝ նք ի քացախն թրջած լինի, և լեղ – 73. ա՛ն դալար ընկուզ ... և չոր թուզ՝ նք ի զինի թրջած լինի – 74. ա՞ն ափիոն և կակիկայ, նք է աղի ծաղիկ ... և բանկի հունդ, նք է աղվէշ բանկ - 74. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, նք հետ այտոցին լինի, գոք փլեղմօնի անուանեն: - 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^ա նք ի հետ այն տաք այտոցին լինի, գոք փլեղմօնի անուանեն: - 74. Իւր պատճառն ի յերկու իրաց լինի, կամ ի զարկուց լինի՝ նք ի տեղիք մի ի յանդամն հասանի զարկս – 74. վասն այդ պատճառանացդ բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին, նք թարգմանի տաք զայրոցն և այտոց ի յարենէ: - 74. Վասն այտոցի, նք ի զարկուց լինի: - 75. Սահակ ասէ^ա եթէ պատճառն այս այտոցիս, նք ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կտրիք չունի – 75. և ա՛ն գարէալուր, և հուլպայ, նք է հացհամեմնի ունդ – 75. և այլ գոք ինչ նման են. օգտակար է: - 75. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցն^ա նք կոչի մաշարայ, և խումրայ, և փլեղմունի, վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն նք զկնի ծաղկին լինի: - 76. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա նք զկնի ծաղկին լինի: - 76. Իսկ այն ջերմն նք զկնի ծաղկին լինի, իւր նշանն այս է^ա նք երեսաց գոյնն կարմիր լինի - 76. և շփէ զասպահանիկ ծարիրն՝ նք տրորի, և դեղադրով յաչքն կաթեցո: - 77. տո՛ւր զտապաշիրին կուրսն, գոք թրթկճի հնդով զուգեն: -77. Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն. զի այն մնացորդն^ա նք ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. և երբ տեսանես զծաղկին՝ նք սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արենէ լինի, նք մարմնոյն յաղթէ: – 78. Էհաննայ ասէ^ա թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, նք մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի - 78. և այն արիւնն^ա կանացիսն է, նք ի յամենայն մարմնոյն յիստակի և սրբի - 78. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, զարեջուր՝ գոք յունապով և փորճոկած ոսբնով եփած լինի ... ի բանի պահէ: - 78. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն ... և սրքնճպին, գոք ծեծած խիարի հնդով, և ըղնդական հնդով, և սամթի հնդով լինի եփած՝ ի բանի պահէ: - 78. Ա՛ն փերճոկած ոսբն տասն դրամակշիռ ... և բաղիանի հունդ, նք է ըոզիան – 78. Եւ վարդն^ա գոք հարսանիթէ ասեն, և աղաւնեաց տունն^ա քութէշ, նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի - 79. Ընծայի ջերմ ի

պալղամեն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն ընծայեցնէ, գոր չէ բնութեամբ – 80. և բորբոսիւն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի ... գեղ ստամոքսն, և քովքն, և այլ դարտակ տեղեստան, նք կան ի մարմինն: - 80. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմս^ա որ ի պալղամեն ընծայի, նք երեք պատճառանօք ճանաչի, գերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն, նք երեք պատճառանօք ճանաչին: - 80. Մէկ պատճառն այն իրուին են^ա նք բնութեամբ լինին, որ հիւանդին խառնուածքն հով և գէճ լինին - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրւին լինի, նք չեն բնութեամբ, գերդ որ հիւանդն իւր ողջութեան շատակեր լինի և շատախում - 80. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերենայ տաքութիւն ընդ առաջքն, մինչև տաքնայ տեղին՝ գոր բռնել ունիս – 81. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիւն լինի. և քիրտն չլինի. և որ լինի՝ պակաս լինի. և պատճառն պալղամն լինի, նք հաստ է: - 81. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի, նք իւր հովութեամբն տկարացոյց գուժն և հալեաց – 81. և սպիտակութեան պատճառն պալղամին խառնածքն լինի՝ նք հով է: - 81. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն, նք զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. և կարմրութեան պատճառն այն պալղամն լինի^ա նք խցկեաց – 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^ա որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամեն լինի, նք ի հալած ապիկի նման է ... նա իւր նուպային սկիզբն փշանայ և առոռայ մարմինն: - 81. և այլ տուր նոսան բաղակ, նք աննուխով լինի գուգած – 82. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նուպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասաաք: - 82. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս գողղալն ի յամենայն ջերմերդ^ա թէ նք տեղաց սկսանի: - 82. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեռինոս ջերմանն որ ի պալղամէ լինի, նք թարգմանի ամենայն աւուր ջերմն: - 82. Գլխացաւի նք ի պալղամէ: - 83. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարգանկօշ և քլիլ մալք և նամամ՝ նք է սիսամբար – 83. Ապա տուր Մայութեհի շարապն, գոր գուգեն ի գինոյ և ի սերկկլի ջրէն – 82. տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր յեփած լինի դաղձն և անիսոն և կարոսի ունդ – 83. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր^ա որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և բաբունիճ և մարգանկուշ և սամիթ, և կամ այլ ջուր^ա յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^ա ձարձատ արարած. զի խիստ արգիլէ զգրտանալն և գոռոտալն գոր ի յայս ջերմս լինի, և ի

յայն ջերմն՝ որ երկու օր ընդ մեջ լինի նոպայն, գոր անուանէ տետտատէօս: - 83. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկեր է ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրքնճպինն օր մի և գիշեր մի – 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն - 84. Ըմպելի որ օգտէ պալղամի: - 84. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ՞ գոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր՞ որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. ա՛ն ... և դափող՝ որ է պետարիօն, և պատվարդ՝ որ է հողմավարդ– 84. և պակասի քան զայն՝ որ յառաջին աուրքն էր. զատել՝ թէ տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուծել լինի: - 84. տո՛ւր զդեղն նախկին գոր յակրայբադինն կայ գրած – 84. Ղուռս որ օգտէ պալղամի: - 85. Ա՛ն անխոն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ – 85. և ստածէ ըստ իւր նշանացն գոր երևենայ: - 85. և յաւելցո ի հով դեղերն ... յոր ըռագիանի լինի եփած – 85. և տուր զտապաշիրին կուրսն, և այլ դեղեր՞ գոր նման են այտոց: - 85. Վասն սև մաղձի, որ է սէվտայ: - 85. և այլ տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն, և այլ գոր նման է յայդ դեղերտ - 85. մէկն այն է՞ որ ի հալած ապիկի նման է, և երկրորդն այն է՞ որ համովն թթու լինի - 85. և այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի՝ երբ բորբոսի իւր ջերմն՝ խիստ դող ունի, և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի - 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի, դողն և տաքութիւնն պակաս լինի: - 86. ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր - 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. ա՛ն սրքնճպին՝ որ հնդանօք լինի զուգած ... և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ՞ որ քաղցր է՞ իւր ստածումն այս է՞ որ ի յանօթեց սրքունճուպին տաս, գոր հնդանօք լինի զուգած: - 87. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, գոր անուանեն անփիլիօս - 88. Այս երկու ջերմս ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն, գոր ի հալած ապիկի նման է – 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ծողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՞ գոր անուանեն անփիլիօս - 88. իսկ այն որ

ցներքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա գոր անուանեն լիպիրայ:

- 88. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի, որ ցներքս լինի բորբոսն, իմանայ իւր տերն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն – 88. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի, գոր անուանեն անփիլիոս, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ իմանայ իւր տերն զցուրտն ցներքս, և զտաքութիւնն ի դուրս ի մարմինն - 88. և իւր պատճառն այս է^ա որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այն է զտաքութիւն. և այն մասն որ չէ բորբոսած, այրնէ զցուրտն - 88. Եւ իւր գոզն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն^ա գոր անուանեն անփիլեռիւս - 88. Վասն ստածման և բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիոս և լիպիրայ կոչեն: - 89. և տայ զսրբնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով, սումպով և անիսոն, և այլ գոր քնչ նման են սոցա: - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրբնճուպինով ... և այլ գոր քնչ նման են սոցա - 89. Վասն ստածման և բժշկութեան այն մէկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչի: - 89. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտեշ մաղձին ջերմերոյն, որ է սփրայն – 90. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են. և մէն մէն մաղձին էութեամբն, որ յերեք դէմս բաժանին: - 90. վասն այդ պատճառանացդ անուանի երկու տետռատէօս, որ չեն հաւասար - 90. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ և ի յար կափսօս, որ է այրեցող, զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն. որ թարգմանի յար և այրեցող ջերմն: - 90. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան ...կամ ի յայն յերակսն^ա որ ի ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի - 90. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն, գոր երկուս կոչեն - 90. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածքն՝ որ տաք և չոր լինի - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր - 91. և որոյ արուեստն զերդ դարբնութիւն լինի կամ ապիկեգործութիւն, կամ այլ արուեստ^ա որ ի կրակի մօտ լինի - 91. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ – 91. և իւր ուժուրութեանն պատճառ՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չծանրէ ի վերայ ուժոյն և յաղթէ – 91. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին, որ

հովցնէ գտաքութեան խստութիւնն - 91. և այլ կուլինի^a որ ի վայր լուծանի մաղան. և շատ քրտնի, զի պարկեշտ է նիւթն որ է մաղան: - 91. գիտացիր՝ որ ի խարտեշ մաղան ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն, տասն և երկու պահ, գոր անուանեն յիստակ տետոատէօս - 91. և նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալըս լինի, որ է յիստակ: - 92. մէկն՝ որ չորութիւնն ի յիրացն ի բնութիւնն լինի և խառնուածքն. և երկրորդն՝ որ ի մարմինն լինի. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն, ի բնութիւնն և ի մարմինն, որ է էութիւն: - 92. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և զինին ... և այլ գոր քնչ նման են այտոց: - 92. բայց էութեամբն և մարմնովն չոր լինին և պինդ, զերդ գոարապղպեղն, և զանճապիլն, և այլ գոր քնչ նման են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին, զերթ զերկաթն և զքարն, և այլ գոր քնչ նման են այտոց: - 92. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ և սփռէ և շարժէ դէպ ի դուրս - 92. օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն զհճութիւնն՝ գոր կակղացնէ և ծորեցնէ - 92. վասն այդ պատճառանացդ ընդունի զբորբոսիլն. նոյնպէս և սև մաղան, որ է սաւտայն: - 93. Այլ ի յառաջդ յիշեցաք զիրուին^a որ բնութեամբն են, և գոր չեն բնութեամբ, և գորս ի դուրս են ի բնութենէ: - 93. արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են, որ են այտոքիկ. տարերքն և խառնուածքն ... և երեք շունչն, գոր երեք հոգիք անուանեն: - 93. Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այտոքիկ. օդս՝ որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, գոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին ... և այլ գոր քնչ նման են այտոց: - 93. Իսկ այն իրուին^a որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են. որ են այտոքիկ - 93. Եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայի իւրմէն արական, որ է մարմնոյն դեղնիլն: - 93. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետոատէօս ասեն. և կամ ընծայի ջերմն, որ կոչի կափսօս, որ է ի յար և այրեցող ջերմ: - 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տետոատէօսն, որ օր ընդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումբայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94. Այլ պատեհ է՝ որ զիտենասս զմաղան, որ երեք ցեղ են - 94. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ

պղպեղն և մանանեխն և խստորն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 94. ապա թե չլինի
 յիստակ, նա չերնայ ի յայդ նշաննոյդ՝ գոր ասացաք՝ բնով – 94. Իսկ մեք յառաջ գլխատակ
 ջերմանն գստածումն և բժշկելն յիշեմք, և ապա զիստն ջերմերոյն՝ որք ոչ են յիստակ: -
 94. Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէօս ջերմանն, գոր հոռոմն
 ակռօս անուանէ, և տաճիկն խասլայ. որ թարգմանի անապակ և յիստակ մաղձին
 ջերմն: - 95. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկեն զայդ ջերմդ, որ յիստակ կոչի -
 95. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով ...
 և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն
 օշինդրի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95. տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա
 թէ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է ի խուպագէ ազգ մի, որ է ցանծոյ - 96. տուր
 կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի, և բնութեամբն պարկեշտ – 96. և ի վերայ
 ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով ... և վարդի ջրով՝ որ է զուգծոյ ... և այլ գոր նման են
 այտոց: - 96. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս, որ թթոչի հնդով լինի զուգած - 96. իւր
 գլուխքն խարտեշ մաղձն լինի, որ ի դուրս յերակնոյն բորբոսի – 97. հոռոմն ակռօս
 տետռատէօս անուանէ, և տաճիկն դրպնախապ, որ թարգմանի յիստակ երեքօրեայ – 97. և
 ի տանն ի յանկունն դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած – 97.
 կերակուր հաւձագ տուր, գոր ազոխի ջրով ... եփած լինի – 98. Գլուխ որ ցաւէ ի սաֆրայէ:
 - 98. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկլի ըռուպ տուր, և այլ գոր ինչ նման են սոցա: -
 98. այլ տո՞ւր կերակուր^a յորժամ զօրութիւն հիւանդին վատուժ լինի, և հիւանդութիւն
 լինի՝ որ խիստ դժար եփի: - 99. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ
 յիստակ տետռատէօս – 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^a թէ յոր չաքս է
 հիւանդութիւնն, և ի յոր չաքս է ուժն հիւանդին - 99. և տեսանես՝ թէ յերկուքն որ ունի
 կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր – 99. Եւ զայս կանոնքս, գոր ասացաք, պահել
 պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. և այլ միջակ հուկնանին, որ ոչ խիստ սուր
 լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99. ա՞ն ... սակաւ մի լերին դաղձն, որ է քարաննուխ,
 զայոնք եփէ մեղրաջրով, քամէ և տո՞ւր որ խմէ – 100. Եւ լուծման դեղերն զայն տուր՝
որ կակուղ են և անահոկ – 100. մի՛ տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ
 ուժով լինին – 100. և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն, զայն՝ որ չլինի խիստ

տաք և չորային: - 100. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ - 101. Ապա թէ
յերկար քարշէ այս հիւանդութիւն, տու՛ր գարեջուր՝ որ եփած լինի ըռզիանի տակի
կեղնն – 102. և զհանդերձն՝ որ հագնի՝ բրդէ տուր զուգել: – 102. ապա տո՛ւր զսապոն՝
գոր ըռազիանի ջրով և հնտիպէի ջրով թրջած լինի – 102. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ
յաղթող նիւթին լինի, որ աւերեալ բորբոսեցաւ ի չորից նիւթոցն: - 102. Իսկ իւր
ստածումն և բժշկութիւն այն է, որ բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի
չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ, որն է զօրաւոր և յաղթողն: - 102. տե՛օ թէ ն՞ք է ի չորիցն
յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն, որ է մաճասին երակն, և ի դարուրայն, և
պուրհանն, և յայլ պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - 102. Ապա թէ սև
մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէօ ջերմանն ստածումն
ի բանի պահէ – 103. Ապա թէ երկու նիւթ կամ երեք՝ որ աւերեալ բորբոսեցան՝
հաւասար լինին, նոյնպէս և դու զստածումն և զդեղերն և զկերակուրն ի միջավայր արա:
- 103. Ջոր հոռոմն տեքսիս և դիակայիս ասէ – 103. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին
բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի
ստամոքաց բերանն, և այլն^ա գոր այլ ի յառաջոյ ասացաք: -103. Եւ այլ այնոց, որ
զխառնուածքն փոխեն, տո՛ւր դամոյնի ջուր և սրքնճպին - 104. Եւ այն օրն՝ որ խիստ
լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր ... որ չճանդրէ ի վերայ հիւանդին – 104. տուր գարեջուր, և
դոմի ջուր շարապով՝ գոր պատեհ տեսանես – 104. պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս
առաւօտին սրքնճպինով, գոր յիստակ լինի - 104. և տուր զայլ կերակուրքն^ա գոր յիստակ
տոբիտէօ ջերմանն յիշեցաք: - 105. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, զայս ջերմս
ի յերևան բերէ, գոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105. ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, առ
զտապաշիրին դուրսն, զայն որ փոթոթն է և սերկևիլի ըռուպով ի բանի պահէ – 106.
Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, գոր հոռոմն երկու և երեք
կրկնակ տետռատէօ կոչէ, և տաճիկն դպլազմայ, գոր ի յար տետռատէօ անուանէ: –
107. և տաս սրքնճպին՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ – 107. Եւ այլ ամենայն
դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն
ընճայի, որ յիստակ տետռատէօ կոչի՝ ի մէջ արա, որ ի միջավայր լինի ընդ երկուսն –
107. ապա այս ջերմս յերևան գայ, գոր տաճիկն դպլազմայ անուանէ, որ թարգմանի

հանապազ և ի յար. և հոռոմն տիս տրիտէօն անուանէ, նք թարգմանի երկու երեքօրեայ – 107. և այն երեքօրեայն՝ նք չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն, և իւր նոպայն օր ընդ մէջ գայ: – 107. Ապա այս ջերմանս նք երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ – 107. այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի, և այնոց՝ նք տաք կերակուր շատ ուտեն, և այնոց նք գինի շատ խմեն, և այնոց՝ նք ի մերձաւորութիւն խարբ լինին – 108. և ամենայն իրք^a նք զմարմնոյն խառնուածքն հովցընեն և գիճացնեն, օգտէ նորս, զերդ զհազարն և թախթն ... և ամենայն ինչ նք նման են սոցա: - 108. և զմարմինն հովացնէ այն իրօքն, նք զմարմնոյն խառնուածքն հով և գէճ այրնեն: - 108. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեանն՝ նք է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտէ: - 108. տո՞ւր գղեղերն^a նք զգոզն յորդորեն, զերդ եփած կարօսն ... և այլ ամենայն ինչ^a նք նման են սոցա: - 108. Մահամասի Ջաքարիայն ասէ, եթէ ստածումն այս կրկնակ ջերմանս՝ նք երկու տետռատօս կոչեն, այս է – 108. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոք հոռոմն իմիտտոռատէօս ասէ, և տաճիկն շատրալ ըղբ, նք թարգմանի կէս երեքօրեայ: – 109. Այս ջերմս երկու նիւթէ ընծայի, և ի յերկու տեղաց լինի. մէկն մաղձն լինի՝ նք բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ նք արնէ զտետռատէօս ջերմն. և մէկայլն պալղամն լինի՝ նք բորբոսի ի ներքս ի յերակսն, նք յարնէ ի յար և աննոպայ զափիմեռինօս ջերմն – 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ նք ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէօս ի մաղձին գործն, և չանուանեցին ի կէս ափիմեռինօսին, նք է պալղամին գործն: - 109. Եւ մեք ցուցանենք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, նք է մաղձն, և ի հովութենէ և ի գիճութենէ, նք է պալղամն: - 109. Եւ յալ միտք կայ այս բանիս, ափիմեռինօսն՝ նք է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի – 110. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմս երեք դէմս ունի. մէկն՝ նք յաղթէ մաղձն պալղամին – 110. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւն լինի, զի չէ բորբոսել, զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ նք չէ բորբոսել – 110. և զիւր խաալիաթն, նք է առանձինն իւր յատկութիւն, և ի յայն նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանի – 110. և ի յայն դեղերոյն՝ նք խառն տոփտօսին գրեցաք, զոք պատեհ տեսանես, ի բան տար – 111. և յայն

ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի քան տար: – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն գդեղերն ... ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեան՝ գոր տեսանես - 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւդ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ գդեմն ի յաղթող և ի յաւելի նիւթն այրնէ - 112. Իւր նշաննին հակառակ լինի այդ նշաննոյտ՝ գոր յիշեցաք: - 112. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով, գոր նշաձիթով զուգած լինի՝ ի քանի պահէ: - 112. նոյնպէս և սրքնճպինն՝ որ հնդանօք լինի զուգած, օգտակար է: - 112. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն, որ է սև մաղձն: - 113. Ապա թէ ցնեքքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէտ ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի զնոպայն - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէտ ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի – 113. զայս ջերմն հոռոմն տէտռատէտ անուանէ, և տաճիկն ըբդ, որ թարգմանի չորեքօրեայ: - 113. Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի, որ է յանդամ մին, նա այրնէ զայն ցան՝ որ անուանի սարաթան – 113. հոռոմն կարկինոս ասէ, որ է խեցգետին: - 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 114. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս, որ է պնդութիւն: - 114. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի երեք պատճառանացն, գոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ զոսքն, և զկաղամբն ... և այլ գոր քնչ նման են այտոց: – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, այս են: - 114. Բայց կան նշաննի^a որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան^a որ հետ ջերմանն լինի - 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել – 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցան՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն, և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալըս է, որ է յիստակ բնական սաւտայն: - 115. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոզն սև լինի, զի եփեցաւ սև մաղձն, որ է սաւտայն – 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել, որ է տոփտէտու ...

այրեցն և ծարաւն շատ լինի - 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի – 116. և զիստն՝ որ է նիւթն, որոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիւրաւ բժշկես: - 116. Տաճիկն բբդ ասէ, որ թարգմանի չորեքօրեայ, որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն: – 116. և տուր ի մրգանց քաղցր նուրն ... և այլ զոր ինչ նման են այտոց: - 117. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատատուկ ... կամ սխտան ջուր տուր լուացած ձիթով – 117. Մատպուխ, որ օգտէ պալղամի: - 118. Մաճուն, որ օգտէ պալղամի: - 118. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանս՝ երբ եփած լինի – 118. Հապ, որ օգտէ սելտայի և պալղամի: - 118. Այլ հապ որ օգտէ այս ջերմանս – 118. Ղուռս, որ օգտէ պալղամի և սաւտայի: - 119. Եւ տուր կերակուր^ա մաշ և վլիտօն և դդում, և այլ զոր ինչ նման են այտոց - 119. Ա՛ն սև հալիլայ և դեղին հալիլայ՝ ի կորզէն հանած, և անծախտ, որ է սատթարած – 119. և տուր կերակուր՝ զոր յառաջդ ասացաք – 119. և տուր միրգ՝ քաղցր նուրն ... և յերկայն հասած խարբզակ, որ է սեխ, որ չլինի քաղցր – 119. Եւ այլ զոր ի բան տանիս ի յայդ դեղերոյս ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՞ տաս - 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^ա որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս, զոր այլ առաջինքն փորձեցին - 120. և այլ մենք կանք և տեսանենք զմկնատիզ քարն^ա որ է խանդումանդ, որ խասիաթով զերկաթն կուքաշէ - 120. նոյնպէս և կան ի դեղերն՝ որ կարող են հակառակ գալ խառնուածոցն հիւանդութեանն: - 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն -120. Եւ այլ փորձեցին որ առաջինքն, և զայս շատ են փորձել, զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120. Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ի ձախոյ բագուկն կապես, օգտէ: - 121. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն մարմինն օճանես, օգտէ այն ջերմանն^ա որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի. օգտէ: - 121. ապա ընծայեն զայս ջերմս՝ որ տետռատէօս ասեն: - 121. Մահակն ասէ. եթէ պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի սաւտայն փոխեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ որ զարեջուր տաս ... և այլ ամենայն իրք՝ որ զմարմինն հավցնէ, օգտէ: – 121- 122. և յամենայն բանէ^ա որ զմարմինն դատէ^ա պատրաստ կենայ, օգտակար է: - 122. Մաքրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ և ի նոյն ջերմնդ՝ զոր տետռատէօս կոչեն - 122. զի ամենայն իրք^ա որ գիճութիւն ունի ի բնութիւնն, կամ ի յեութիւն, բորբոս ընդունի - 122. Ապա պարտ է

բժշկին^ա որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ ըքն է պատճառն՝ որ զջերմն արար. արեա^օնն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն, եթէ խարտեշ մաղձին սաւտայն, եթէ ինքն՝ ըք է բնական սաւտայն – 122-123. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի, ըք ի սաւտայ փոխեցաւ, և բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ– 122. Ապա թէ պատճառն խարտեշ մաղձին սաւտայն լինի, ըք բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այն է, որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով:– 123. Ապա թէ առնու զժառան, ըք է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայն լինի՝ ըք բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղով: - 123. կերակուր հաւձագ տուր, և տուտայճ, գըք պարկեշտ համեմով զուգած լինի - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս, յըք եփած լինի պասպայիճ – 123. բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ ըք այրած մաղձէ լինի – 124. և զերակն գըք կտրես՝ զկաթուղիկէն ա՛ռ, կամ ի բասիլիկէն: - 124. Ապա երբ գիտենաս որ հիւանդութիւնն կատարեցաւ, պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես, նոյնպէս և զիւր զկերակուրն^ա քան զայն^ա ըք երբ էր սկիզբն, և քան զայն^ա ըք այլ յետոյ այրնես: - 125. Եւ երբ տեսանես զնաշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛, այն դեղերովն՝ որ զսն մաղձն լուծանեն – 125. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր, և պատրաստեցո ի խոզի մսէ, և յամենայն իրաց^ա ըք թանձր դորկուտ են, և յուշահալ, և յամենայն իրաց՝ ըք հով են և զհճային - 125. և տո՛ւր զինի նօսը և սպիտակ, գըք չափաւոր տաքութիւն ունի- 125. և ձկանցն տուր զոր միսն քնքուշ լինի – 125. Եւ զայս զամենս՝ գըք ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: - 125. Եւ այլ տե՛ս աղէկ եթէ չկայ պատճառ՝ ըք արգիլէ զքեզ – 125. և զայն՝ որ թանձր միս ունի և դորկուտ, մի՛ տաս – 125. Ապա այն հիւանդն՝ ըք վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ – 126. տուր լուծման դեղ, տուր գըք ուժովն լինի – 126. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր՝ ըք գրեալ են, և գըք մենք փորձեր ենք ... այն դեղն է՝ որ անկժատ ունի - 126. Իսկ այն մարդիկն^ա ըք հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան զայն՝

ը հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, ը ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ ը հիւանդութիւնն կատարէր - 126. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ գը ասացի - 126. Բայց մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին ասէ, եթէ այս ջերմն՝ ը անապակ, ի բնական սաւտայէն լինի, ը է արեան մրուրն, պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով - 126. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմն ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ ը ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. և զդեղրանքն՝ ը զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ - 128. և այլ գը ինչ նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 128. և յամենայն իրաց՝ ը սաւտայ ընծայէն՝ պատրաստ կենայ - 128. Վասն այն երկու ջերմերոյն՝ գը հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն - 129. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն, ը բնական սավտային բորբոսելուն լինի: - 129. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն, գը ի յառաջդ յիշեցաք ամենայն իրօք - 130. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել զդեղերն, զի չորեքօրեայն^ա ը է տետռատէնսն, այլ շուտ արձակի - 130. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեցո. և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ սրքնձայինն, գը տակերով զուզեն - 130. և տուր վարդմարապայ, և մագտաքէ ... և գը ինչ նման են սոցա - 130. և վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնձայինով, և բողկով, և սամթի ջրով, և աղով, և և գը ինչ նման են սոցա: - 130. տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն ... և գը ինչ նման են սոցա, որ հիւանդութեան նիւթն ընդ գոզն իջանէ - 130. Մահմատի Չաքարիայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, ը ի մարմինն հաւաքի - 130. Իսկ գը հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. Եւ մեկայլն՝ որ վեցօրեայ կոչեն, իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ գտետռատէնս ջերմանն լինի, ը է չորեքօրեան - 131. զի սոքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն, ը գլուխք են այս հիւանդութեանս: - 131. և վասն այտոր պարտ է^ա ը ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^ա ը խասիաթով օգտեն, և ի բան տանին - 131. և դափտի կուրսն, և գը ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ - 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա ը զգոզն յորդորեն, զերդ

դափտին կուրսն, որ է դաֆէթին դուրսն ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա – 131. և յամենայն
 իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ – 131. զի շատն այն է ի
 մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն մեռանին: - 132. տուր զդեղերն՝ որ քրտինք բերեն, զերդ
 զպղպեղով ճուարիշն, և գոր ինչ նման են սոցա – 133. Այլ առ բարունիճ, և թուրք եղին,
որ է բարձունեկ – 133. Ապա թէ այդ նշաննիդ չլինի՝ գոր սասացաք ... իւր թպտիրն այն է՝
 որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն, որ զսաւտայն յիստակեն ի մարմնոյն – 133.
 այլ պատեհ է^a որ յուզեն և պետ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն
 օրինական՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջն յիշեցաք – 133. Խասիէթ
 զիրական և զառանձին գործն է ի ասել, գոր անուանեն յատուկ: - 133. Պատմութիւն և
 նախագիտութիւն վասն չորից ժամանակաց, որով յառաջագետ լինի բժիշկն զմահուն և
 զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. Նոյնպէս և իւրովն զիտենայ
 զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և զայն որ յերկարօրեայ. և զնիւթին զեփիլն, և զչեփելն,
որ է զլուխքն և նիւթն հիւանդութեան: – 134. և հիւանդին ուժն հետեն պակասի, մինչն գայ
 երրորդ ժամանակն, որ կատարի ի լման: - 135. և նշաննին ի յերևան գան, որ բնութիւնն
 հիւանդութեանն յաղթեալ լինի – 135. և ի հոս ցուցանէ բնութիւնն՝ գոր ինչ լինել կամի: -
 135. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի ... կամ հանց մարդ մտէ ի վերայ՝ գոր
 աստէ հիւանդն – 136. պատեհ է բժշկին զայն կերոկուրն տայ՝ գոր ուժ տան հիւանդին –
 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չալէր ի բժշկէն – 136. Իսկ դալատն որ ի
 բժշկէն լինի՝ այն է, որ ի բժշկէն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136. Այլ
 ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման կատարիլն – 137.
 զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք. մէկն՝ հիւանդութեան բնութիւնն. և երկրորդ՝
 պատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանն լինին – 137. և երրորդն՝ պատահմունքն
 նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփիլն լինի, որ է նիւթն: - 137. Իսկ
 հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ զայն իրուին, որ հիւանդութեանն
 ժողովելն ի նոցանէ լինի. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է
 իւրական, գոր խասիաթ ասեն – 137. Իսկ այն պատահմունքն^a որ զկնի
 հիւանդութեանն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ոմանց
 խելքն աւերի ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 138. ապա զիտենայ բժիշկն որ

հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ, որ է երրորդն: - 138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով գայ, որ եփելոյն նշաննին չունին և չերնանսն բնով, ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138. ապա գիտենայ բժիշկն որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլ հիւանդութեանն: - 138. պարտ է բժշկին՝ որ գայն նշաննին, և զպատահմունքդ՝ գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նուպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՞ որ զջերմանն նուպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նուպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլն: -139. Ապա թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է իսլտն, պարկեշտ լինի - 140. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարորեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն - 140. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, եփէ և պարկեշտոցնէ զնիւթն գայն՝ որ զտաքութիւնն արար: -140. Այլ վկայէ այտոր չորեքորեայ ջերմն, որ է տետռատէոսն, որ ի յամռան եղանակն^a և ի տաք աուրքն իւր նուպային ժամանակն կարճ լինի - 140. Այլ ասէ Գաղիանոս, եթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարորեայ, երկու իրք են - 140. Իսկ ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարորեայ լինի, իւր ողջնութեան պատճառն եփիլն է իսլտին, և արձակիլն: - 140. Ապա ի յայն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարորեայ են, ասէ զհիւանդին զերծանիլն և զապրիլն - 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է, որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն և ի կատարելութեան սահմանն - 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարորեայ լինին, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն - 141. կան որ խիստ ի լման սուր լինին, և իւրեանց բուրհանն յերրորդ և ի չորրորդ օրն լինին. և այլ կան որ բուրհանն յեւթն օրն լինի. և այլ կայ որ յեւթնևտասն օրն լինի. և այլ կայ որ ի քսանևմի օրն լինի: - 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^a որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն գայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարորեայ անուանեն - 141. և ամենայն

հիւանդութիւն՝ որ յերկարօրեայ լինին, նոյնպէս և զիր կատարելութեան սահմանն
 յերկար աւուրս քարշէ: - 141. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին,
 չեփին և չարձակին ... այն մահու նշան է -142. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր
 հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն –
 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է՝ որ գիտենայ զսուր և զայրեցող
 ջերմերն, զերդ զյիստակ օր ընդ մեջ ջերմն, որ է տոբիտօսն. և զայլ ամենայն այրեցող
 ջերմերն, որ ի մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142. Նոյնպէս և այտոցին՝ որ
 ցներքսէ մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն, և կողացաւորթիւնն, և հեքն, որ պատճառնին
 ի թոքէն լինի, որ է զջղերոյն յիրար գալն, և թաշանիշն, և սքթայն, և ամենայն աւուր
 ջերմն՝ որ ի պալղամէն լինի, որ է ափիմեռինոսն, և այն ջերմն՝ որ իմիտոբիտնու ասեն.
 զայս զամենայն և զիրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն - 142. Իսկ բժշկապետքն զայս
 սուր անուանեն, վասն զի իրեանց արձակիլն բուրհանով լինին, և զայս զամենայն ցեղ
 հիւանդութիւն՝ որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142. Ապա այն նշաննին՝
զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ – 143. Ապա
 թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան ... նա ցուցանեն
 զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ – 143. առաջին դէմնն, որ յուզէ
 զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն – 143. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին
 մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն
 պակասին – 143. և երկրորդն՝ զպատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանցն լինի – 143.
 Հապ այարիճ՝ որ օգտէ զլիտոյն և աչացն և ոսկերացն – 144. Գաղիանոսի հապն խիստ
 աղէկ՝ որ իբրև զառաջինս գործէ: - 144. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի, որ հանէ զսաֆրան ի
 զլիտոյն և ի մարմնոյն, և տանի զդեղնութիւնն: - 144. Որոյ բնութիւնն հով է, և ցաւէ
 ոսկերքն և զլուխն, դուրս օգտակար է և գոված: - 145. Սուրինճանին հապն՝ որ օգտէ
 ոսկրացաւի խիստ աղէկ: - 145. Հապ՝ որ հալէ զմեծ և զպինտ փայծաղն: - 145. Ա՛ն սապո
 ... զըռևանդ յերկայն, որ է սղընկան տակն, երիաս՝ որ է մրտին տակն, սոււմպուլ տանկ
 տանկ – 145. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և կալուածոցն, և փայծղան, և յայտոցէն՝ որ
 լինի ի ստամոքքերանն ... ի յարծուեցն՝ որ կոչի մսի արծուիք – 145. Ղաֆէթի դուրսն, որ
 օգտէ ի հին տաքութենէն, – 146. Կթիսայ՝ որ տան ուժով մարդկաց – 146. Կթիսայ փոքր որ

տան վատուժ մարդոյ: - 146. Այլ ամենայն^a ը դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շող կամ հով - 147. Շարապ և մաղձդեղ, ը քաղէ գասֆրան և գդեղնութիւն: - 148. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, ը գերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ - 148. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ - 149. և գրորբոսն՝ ը լինի ի ստամոքացն ի բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149.

ՈՐ² / շաղկապ / - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստն ի հոգս է առել ... ը քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Իսկ առաջին պատճառն այն է^a ը ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է^a ը ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս - 2. Իսկ երրորդ պատճառն այն է^a ը ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Պարտ է գիտենալ ը ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. Եւ ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, ը բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի - 3. Եթէ ի միտ առնուս աղէկ և գիտենաս ը երբ ի յայն փութսն գիճութիւն լինի արգելած, մանաւանդ տեսանես մտօքդ ը ճանապարհն մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին, և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն ը ի փութն կենայ - 5. նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկելն դիրին լինի. և այլ ը ինքն լինի պատճառ այլ ևս երկու ջերմերոյն: - 6. Միօրեայ ջերմն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի. գիտացիր ը այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ - 7. իւր նշանն այնէ՝ ը մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 8. Մասուսային որդին ասէ, թէ ը ի բաղանիսն զմարմինն տաք ջրով լուանայ ... խիստ օգտակար է - 9. քայլել յետ այն՝ ը խաղաղել լինի ջերմն - 10. և տե՛ս ը չօծանես զմարմինն ձիթով, ը չիւցկի գաղտ շնչահանքն - 10. Բայց տե՛ս աղէկ ը չիվատուծի հիւանդն: - 10. Եւ իւր նշանն այս է՝ ը մարմնոյն կաշին խոշոր լինի ... և լինի ը գոգն սպիտակ գայ: - 11. Եւ իւր ստածումն այն է՝ ը զմարմինն աճըռել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի. ապա ի բաղանիս մտէ ը քրտնէ - 11. Մարմնայն ասէ, եթէ իւր առաջին ստածումն այն է, ը տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ - 11. իւր ստածումն այնէ՝ ը ի տաք ջուրն աւազան մտանէ - 11. զմարմինն աղէկ ծածկէ, և ի քուն լինի ը քրտնի - 11. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, ը բնական մարմնոյն

տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. Իսկ սորա կաշուն չորոթիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով -12. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն – 12. մէկն պատճառն այն է՞ որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած, և չունի տեղի որ ընդարձակի: - 12. մէկն այն է որ բնութիւնն արգիլեցաւ ի շոգերոյն ի ներքս արգիլելոյն, նա բնութիւնն զբաղեցաւ ընդ այն, և մնաց ի գոգոյն եփելոյն և ի գոյնն տալոյն - 13 և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. Զի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած, ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ: - 13. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօնն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մէկնէլն միայն - 13. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի, և քիրտն չլինի – 14. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է՞ որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիւր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն – 14. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն - 14. իւր ստածումն այս է՝ որ յառաջ երակ առնու – 14. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար – 14. Ապա թէ գիտենաս որ բաղանիսն ահոկեաց ... շուտով հան ի բաղանեացն զհիւանդն: - 14. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած զարին եփած նօսր - 14. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, զիտացիր որ հիւանդութեան գլուխքն կայ և արձակի – 14. Ապա թէ դարձեալ բաղանիքն ահոկէ, զիտացիր որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակէ, բորբոսային է - 14. Զերդ որ մեծ իմաստասէրն Բազարատ ասաց, եթէ հիւանդութիւն՝ իւր հակառակովքն բժշկի – 15. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսոր յիշել կամիմք զամէն մէկ_ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն զրուցէ - 15. Իւր նշանն այն է որ երեսն կարմիր լինի – 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն կամրի և

բարձրանայ – 16. Եւ իւր ստածումն այս է, նք ամենայն դիմօք անուշացնեսս և խաղաղեսս զսիրտն - 16. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել, նք չվառի բնական տաքութիւնն – 16. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, նք չբորբսի յաւելուածքն ի մարմինն, որ է նիւթն – 16. և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա՞ նք անուշացնեսս զսիրտն և խաղաղեցնեսս զտրտմութիւն - 16. Եւ իւր նշանն այս է՝ նք աչքն_ի յիր բնական գոյնէն փոխի և ի դուրս բարձրանայ – 16. և լինի նք երեսն այտոց առնու – 16. Եւ իւր ստածումն այն է նք եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ - 17. իւր ստածումն այն է՞ նք երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո և ի կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ - 17. մէկն նք հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան – 18 Պարտ է գիտենալ նք հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի - 18 Իսկ նք պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. Եւ այլ ասեմ նք հոգսն երկու դէմս ունի – 18. իւր նշանն այս է՝ նք չորացնէ զմարմինն – 18. Եւ իւր ստածումն այս է, նք զամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկես - 18. Սահակ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, նք ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ - 19. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, նք չփոխի ի բարակ ջերմն - 19. Իւր նշանն այս է՝ նք աչքն ցածանայ՝ ի գուրն անկանի – 19. և լինի նք աչացն գոյնն պղտորի – 19. Եւ իւր ստածումն այս է, նք ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ - 19. Բայց պիտի նք ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի, նք հիւանդութիւնն շուտով արձակի օգնականութեամբն աստուծոյ: - 20. և իւր նշանն այն է, նք երեսացն գոյնն դեղին լինի - 20. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է՞ նք տքնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ – 20. ապա վասն այդր պատճառանացո ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել նք ի քուն լինի - 20. զձեռսն և զոտսն աղէկ աճռել տալ, նք շոգիքն ի վայր իջանին - 20. Բազարատ ասէ ի նոյն պատճառքոյ, եթէ միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ նք զկերակուրն պակաս եփէ, կամ ի կոծանաց և ի հալածանաց, նք զմարմինն դատել լինի տքնութեամբ- 20. Եւ իւր նշանն այս է, նք աչքն խորանայ, և զերդ ի գուրն անկանի– 21. իւր օգտակար ստածումն այն է, նք շատ ի քունն լինի: - 21. Յորժամ թահրի մարդն ... նա ջանայ բնութիւն նք արիւն յղարկէ անդ - 22. և իւր պատճառն այն է՝ որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն, որ է

յաւելուած:- 22. Իսկ իւր բժշկութիւն այն է՞ նք ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին ելանեն ի մարմնոյն - 23. աճոէ և մարձէ զմարմինն առանց ձիթերոյ, նք չիխձկէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն: - 23. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ նք ջշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. հով և գիճային ձիթով հովցուր՝ նք անցնէ զտաքութիւնն - 23. Բայց հանց ջանա՝ նք բնիկ չիհովցնես զտեղին, նք չիսափանէ զցաւն յեփելոյն - 23. Եւ իւր նշանն այս է՝ նք երեսացն գոյնն կարմիր լինի - 23. Իսկ իւր ստածումն այս է, նք երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն - 23. Մատային ասէ, թէ իւր ստածումն այն է նք երակ առնէ և գարեջուր խմէ - 24. Սահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոյ լինի ... որ զկերակուրն հալել չիկարէ, և լինի նք աւիրէ զկերակուրն: - 25. Եւ իւր նշանն այս է՝ նք ձգեռտն հոտած գայ, և ծարաւն շատ լինի - 25. և լինի նք բնութիւնն լուծանի - 25. Իւր ստածումն այս է, նք շատ ի քուն լինի - 25. և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել, զի լինի նք յերկար քաշէ: - 25. Եւ իւր թպտիրն այն է՞ նք շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. Ապա թէ բաղանիքն հով լինի, շուտ ի դուրս ելանէ. զի եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ նք ջերմն բորբոսային դառնայ - 25. Որբիաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս որ ի թուխմայէ լինի, իւր ստածումն այն է՞ նք վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով - 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի, անց նք դատէ զհիւանդն, ստամոքսն զօրացուր նռան ջրով - 25. Ապա թէ գոզն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով, և հիւանդն տկար չիլինի, պատեհ է նք երակ առնես - 26. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է՝ նք գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ նք կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպեցաւ:- 26. Եւ իւր նշանն այս է՝ նք ամենայն անդամքն թուլանան - 26. Եւ իւր ստածումն այս է՝ նք երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. Սահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմն նք ի սովոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել նք տաքութիւնն պակսեցնէ - 26. իւր ստածումն այն է՞ նք հով ջուր խմէ, և զմրգանց ջուրն ի բան պահէ - 27. Դիաւճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ նք ի շատ դատելուն հոգին տազնապէր է և տաքցեր է - 27. Իւր նշանն այս է՞ նք ամենայն մարմինն տաք լինի և

խոնճի և թմրի մարմինն – 27. Եւ իւր ստածումն այս է՝ նք զմարմինն հանգիստ պահէ – 27. Սահամատ Զաքարիան ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ նք եղկ ջրով լվացվի – 28. Իւր նշանն այս է՝ նք ջիւք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի – 28. Իւր ստածումն այս է, նք հանապազ ի բաղանիս մտանէ – 28. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^ա նք ստամոքն ի յուժի չէ, և կարողութիւն չունի նք զկերակուրն եփի - 28. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ նք յանօթուց ճուլլապ իմէ – 29. և աղէկ աւագան մտէ, նք զգիճութիւնն յաւելցնէ – 29. Փօլոսն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի, զոր ի հովէ լինի, գրեցաք իւր դուռն ի լման, նք զգուգամն և զնուզլան յիշեցաք յայլ գիր – 29. զիւր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ նք իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի - 29. Մասրճուէն ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ նք ի կիֆալէն երակ առնես – 30. իւր ստածումն այս է՝ նք գարեջուր տաս նշի ձիթով – 29. և առ աֆիոն և վարդէջուր ... և զքներն օծնէ, նք ի քունի լինի – 30. իւր ստածումն այս է՝ նք սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Իւր նշանն այս է՝ նք երեսաց գոյնն դեղին լինի – 31. Իւր ստածումն այս է՝ նք զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես – 31. և ջանա ամենայն դիմօք՝ որ զփորն կապես – 31. և ի վերայ ստամոքացն սպեղանի դիր, նք ստամոքացն զօրութիւն տան: - 31. և կերակուրք հով և չորային ուտէ, նք զբնութիւնն կապեն – 31. Իւր նշանն այս է՝ նք հիւանդն հանապազ նուաղի, և սիրտն կապի – 32. Եւ երբ տեսանես նք հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ ջուր և նռան շարապ ի բան տար – 32. և ծարաւն շատ լինի, և շունչն կարճ. և այլ լինի նք վերաբերութիւն դիպի: - 32. Եւ իւր ստածումն այս է. նք տեսանես թէ արին յաւելցեր է, երակ բաց ի սրտէն – 32. և զփոթոթային ըռուպնին ի բանի պահէ, նք ստամոքն զօրանայ – 32. Մասուային որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ նք հանապազ սրտին ուժ տաս – 32. և տունն այլ ցանեն, նք այն հոտն ի յար ի յինք հասնի – 33. Իւր նշանն այս է՝ նք ի նոպային ժամն, և կամ զկնի նոպային, հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն^ա նք հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Բայց իւր ստածումն այս է^ա նք չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, նք թէ մնացորդ ունի կհիւանդն, աճռելով զմարմինն^ա յարտաքս

հանէ զինքն: - 33. Բայց պիտի ը աճուելուն սկիզբն ի ճոանցն այնես, մինչև ի ծայր
 երթաս - 33. Բազարատ ասէ, թէ պարտ է բժիշկն ը ամէն օր զմաճասին երակն տեսանէ
 - 34. և երբ իմանաս ը օր քան զօր երակն կուտկարանայ, ապա զհոցն ի գինին թաց, և
 տուր այն նշանօքդ՝ որ այլ յառաջդ յիշեցաք: - 34. Եւ զայս զիտեա՛, եղբայր, ը զի միօրեայ
 ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալումաշ ջերմն, մանաւանդ ը
 պատճառն յերեք հոգիքն լինի - 34. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ
 անուամբդ, ը հաստատի ի մամոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունս - 35. Եւս առաւել
 պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն և մտաւարժութիւնն ... որ չորացնեն և
 տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն - 35. Այլ գիտացիր ը այս ջերմս երկու
 ազգ են - 35. Եւ այս ցեղս լինի՞ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել.
հանց ը զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ - 35. Արդ պատեհ է ը
 իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս զպատճառն՝ ը ընծայեցնէ զինքն - 35. Զի յորժամ
 բնատրական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար՞ ը այն մարմինն դարձեալ յիւր
 ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ, ը
 ընթերցողին դիւրաւ լինի: - 37. Զայս իմա՞ ը երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն,
 նուազի և հատանի իւրիմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի - 37.
 լինի ը յանկարծ այն ծառն յիւր բնական բնութիւնն դատնայ - 37. Ապա թէ անտէս առնէ
 տէր ծառոյն, և անհոգ կենայ՝ ը հասանի այն ծառոյն չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղնն,
 նա չորանայ ծառն, և չիկայ հնար՝ ը ձօնիւ դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. Այժմ
 ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամէն մէկ, ը
 ճանաչեն և զիտենան զամէն ցեղ ուրիշ ուրիշ - 37. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, ը իւր
 պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն - 38. Եւ իւր նշանն այս է, ը
 տաքութիւնն միացեալ լինի - 38. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս, նշանն այս է՝ ը
 երբ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն - 38. ապա
 գիտացիր՞ ը այն առաջի ցեղ հալումաշն է, զոր թառամեցնող ասեն: - 38. Իսկ երկրորդ
 ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, ը երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ
 գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին ... այլ ի յերևան և այլ
 ի բաց լինի: - 38. Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց ը իմանայ

հիւանդն, և գիտենայ նք տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն գերդ քամի, և պահած լինի – 39. և իւր վկայ այն է՞ նք երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն՞ որ յառաջն էր: - 39. իւր պատճառն այն է՞ նք հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ նք բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն, հանց նք չիմնաց իրբ: - 39. Եւ երակին վատուծութեան պատճառն այն է՞ նք մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եի իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ նք հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառն այս է՞ նք բնական գիճութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. Եւ իւր գոզին նշանն այն է՞ նք հիւանդութեան սկիզբն գերդ գտաշեղ և զքերուքս լինի ի մէջ կարուրային - 40. Եւ իւր պատճառն այն է՞ նք մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. Եւ երբ զայդ ամենայն նշաններտ տեսանես, գիտացիր՞ նք չէ բարւոյ - 40. Եւ այլ գիտացիր՞ նք այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ նք որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ - 40. Այլ ընդ այս հալնմաշս որ ի հովութենէ լինի, և ընդ այն՞ որ ի տաքութենէ լինի և ի չորութենէ լինի, նշանն այն է՞ նք ի հովէ լինի, մաճասն վատուծ լինի և յուլ, այնոր համար՞ նք հովութիւնն յաղթել լինի – 40-41. գիտացիր նք էշն ճերմակ լինի և առողջ – 41. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի, հանց նք զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական գիճութիւնն հատցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն – 40. այլ վասն այնոր թողի զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, նք անբժշկելի են: - 41. երբ ի վերայ ընկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ նք վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփոխի: - 41. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով՝ նք դալար լինի – 42. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՞ նք ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով՞ որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի, նք պահէ զգիճութիւնն - 42. ապա առաջ քան նք յաւազան մտանէ՞ կթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. Ապա յառաջ քան նք յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն, նք զկաթին գիճութիւնն շահի և պահէ ի մարմինն - 42. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին. եթէ ի

յաւելի խլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց ք շնորհունի զբորբոսելն, ապա
 տուր՝ ք խմէ կովուց թան, գոր բնիկ սրբած լինի ի կարագէն – 42. Բայց մի յաճախ տաս
ք չիճանձրանայ ի թանէն: - 42. Բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց ք ամէն հեղ նուկի մի լինի
 կամ պակաս - 43. Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով՝ ք չիլուծի բնութիւնն – 44. և ապա
 տուր կում կում ք խմէ – 44. և տեսայ ի յայլ նուսխայ^a ք նշաստակ և փրփրեմի հունդ
 դնեն չորս դրամ - 44. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած և տապկած, ք լինի ի հետն
 նուշ աղընձած: - 45. Եւ ա՛ն փերճոկած ոսբ և աղընձած ... և տուր ք ուտէ: - 45. և զայս
 կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ ք երբ չիլինի հագ: - 45. Ապա թէ հանդիպի ք
 յաղիքն ելունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. և իւր նշանն այս է՝ ք
 գոյնն դեղին դառնայ – 45. Եւ իւր ստածումն այս է՝ ք հանապազ գարեջուրն ի բան
 պահէ: - 46. Սահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այս է՝ ք գարեջուր խմէ – 46. Եւ իւր
 պատճառն այն է^a ք բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական
 գիճութիւնն ի մրմնոյն քաղեն և հատցնեն: - 46. Իսկ երկրորդ հալնաւաշն, որ է բարակն,
 նշանն այս է՝ ք աչքն ի գուրն անկանի – 47. Իւր ստածումն այս է՝ ք օրն երկու երեք
 հեղ ի բաղանիս մտէ – 47. Եւ պատեհ է՝ ք զգլուխն ծածկած պահէ, ք զուգամ և նուզլայ
 չիպատահի – 47. Եւ իւր նշանն այս է, ք ըղունկն զերդ զայծու ծոին - 47. Իւր ստածումն
 այս է՝ ք զկերակուրն թեթև և դիւրահալ ուտէ, որ անուշահոտօք եփած լինի – 47. Ջանայ
ք փորն խիստ չիլուծանի – 48. և զկերակուրն պարկեշտ տուր, զերդ ք ի յառաջդ
 յիշեցաք – 48. այլ գիտացի՛ր ք սլին ջերմն նման է դկին ջերմանն – 48. իւր նշանն այն է^a
ք մարմինն նիհարանայ ... և եղենկունքն ծոին, և ոտներն ուռչին, վասն այնոր ք
 գիջութիւնքն հալեցան - 48. և կրծոցն խոցանալուն նշանն այն է^a ք տաքութիւն այլ
 շատ լինի -49. այս հիւանդութիւնս հետ բրսիմին լինի ... կամ հետ շատ նուզլայի, որ ի
 գլխոյն իջանէ ... կամ յետ շատ արեան ձգելոյ, ք զթոքսն կամ զկուրծսն խոցացուցեալ
 լինի – 49. ապա ի յառաջ քան զայն^a ք այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և
 բժշկել: - 49. Արդ պարտ է ի յայս ջերմասն ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, ք քննես աղէկ
 և գիտենաս ք չիլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. իւր առաջին
 ստածումն այն է^a ք ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցան իմանայ
 հիւանդն: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր^a ք

աջոյ դեհ չվատուծի: - 49. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, նք զգիճութեներն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. Ապա թէ կարիք է նք ուժվորցնես զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր - 51. իւր աղէկ ստածումն այն է^ա նք իշու կաթն տաս, զերդ նք այլ ի յառաջդ ասացաք վասն դկին - 51. Ա՛ռ մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն նք կթեն - 51. ապա տուր նք խմէ կում կում: - 51. զայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր նք խմէ: - 52. Այլ պարտ է զհտենալ զդկին տէրն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն, հանց նք կարիք լինիս ի կակդցնէլ - 52. Ապա քամէ և արկ ի ներքս տասն դրամ թառընկպին և աճըռէ, և այլուվայր քամէ, և տուր նք խմէ զերդ այլ մտպուխի ռասմ է: - 52. Եւ իւր նշանն այս է^ա նք երբ թոքքն խոցնայ, հիւանդին մարմինն նիհարանայ - 53. և ամեննին չունի հանկիստ^ա նք դեղն դադար առնու և գործէ յինքն - 53. Եւ մէկ այլ պատճառն այն է, նք թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. Եւ այլ նք դեղն ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է - 53. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և զէճ պիտի, նք հանդարտի և պակասի - 53. և խոցն^ա նք ի թոքսն լինի^ա ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի, որ ցամաքեցուցանէ և ողջանայ - 53. զայս զամէնս ի պտուկ մի արկ և եփէ այնչաք, մինչ նք մնայ մի լիտր - 52. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^ա նք թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար, և ամեննին չունի հանկիստ^ա նք դեղն դադար առնու և գործէ յինքն - 53. իւր ստածումն այն է, նք ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^ա ուր զցան իմանայ - 54. ապա թէ զկեփալին զերակն առնու, նք զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է - 54. և իւր ստածումն այն է^ա նք սպեղանիք ի բանի պահես, նք զհիւանդութեան զգլուխն հալելով արձակէ - 54. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ ... եթէ թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... նք զթոքսն կամ զխոչակսն խոց առնէ: - 54. Եւ իւր նշանն այն է՝ նք ջերմն ի յար լինի - 54. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, նք չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի - 55. Ապա ի յառաջ քան զայն նք այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել, տալ զերդ նք իշու կաթն - 55. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի և ի լման յերևան գայ, և ամեննին չիթողի զբնութիւնն՝ նք լուծանի - 55. և երբ ելանէ, զանձն օժանէ դոմի ձիթով և մանուշակի ձիթով, նք զհճութիւնն և կակդութիւն ի յանդաման հասուցանէ - 55. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, զարեջուր տուր^ա նք ջերմն հանդարտի, և այլուայր կաթն տուր - 56. և իւր պատճառն այն է^ա նք արիւնն բորբոսի ի ներքս ի

յերակսն: - 56. և իւր պատճառն այն է՞ որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56. և իւր պատճառն այն է որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն - 56. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. և իւր յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի – 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն - 57. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ լինի - 57. և իւր բարոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի - 57. Եւ այլ գիտացիր՞ որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. զերդ որ արեանն ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ: - 57. Մէկն այն է՞ որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն -57. Եւ երկրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. և իւր պատճառն այն է՞ որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն՞ որ բորբոսեցաւ: - 58. Իսկ երրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջմէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած: - 58. Մէկն այն է՞ որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նոպայի, և մէկայլն այն է՞ որ նուպայ ունի և ժամանակ, զերդ որ յառաջդ ասացաք - 58. և կամ երկունքն հասանին՝ որ եփի և վճարի: - 58. զի երակաց մարմինն պինտ լինի. քաշել հետ օրաց որ եփէ բնութիւնն և արձակէ – 58. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ՞ որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև զայ երկրորդ նուպայն - 58. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ, հանց որ թվի ի յար տաքութիւն է: - 59. Այլ կայ և ուրդի՞ որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ – 60. Եւ այլ կուլինի՞ որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ, զոր վասն ջերմերոյն նոպային ասացաք: - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի

յայլ ցեղ իրք, գեղք ը արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի – 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն ... նա ընծայի ջերմն^ա գեղք ը այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ջերմերոյ, գեղք ը այն նիւթերոյն բնութիւն լինի - 61. մէկն՝ ը արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն. և այլ^ա ը ինքն է թպտրող մարդկան առաջին ժամանակին: - 62. Եւ երկրորդ^ա ը շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն. և այլ՝ ը այս ջերմս յոլով հանդիպի մարդկան - 62. և այլ՝ ը յոլով հանդիպի մարդկան այս ջերմս: - 62. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով, գեղք ը բնութիւնն շարեաց: – 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, ը հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ յորժամ պաղղամն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ավիմեռնիս, ը ի յար և հանապազ լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի - 63. Եւ իւր նշանն այն է^ա ը օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես ը բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Եւ այլ գիտացիր՝ որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի – 63. և անուանեն զայն ջերմն այն անդամին անուամբն. գեղք ը թոքն որ այտչի ի յարենէն, նա անուանեն թոքացաւութիւն. և այլ գեղք ը ջերմերն ամէն մէկ նիւթին անուամբն անուանի՝ յորմէ ընծայեցաւ – 64. Եւ ասեմ^ա ը այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին, շատանան և պակասին: - 64. Եւ այլ պարտ է գիտել ը սինէհիս ջերմն^ա որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. Առաջին դէմն այն է, ը յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. Իսկ երրորդ դէմնն այն է^ա ը յառաջմէ շատ առնու և դիժար - 65. Իսկ ես այդ իրացդ օրինակ բերեմ ը այլ հեշտ հասկանայք: - 65. Ապա գիտացիր ը այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին ... և այնոց^ա որ արիւնն շատ լինի ի մարմինն, և այնոց^ա որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ - 65. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևենայ՝ այս են, ը բերանոյն առաստաղքն ուռչին, և խնծորքն – 66. և լինի ը կարմիր շտեր երևենան – 66. Այլ ը գիտենաս ը յառաջ քան զամենայն զստածումն հիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն և զերկիրն և ժամ ... դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս, յառաջ քան ը յաւելնայ հիւանդութիւն - 66. Այլ ի յաւելնալն և ի

կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ՝ որ չառնու երակ, զի չէ ժամանակ և ոչ պատեհ - 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարելն ժամն հիւանդութեան երակն առին – 66. և այլ տեսայ՝ որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուծ էր, մեռաւ: - 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան, որ գերծանի հիւանդն: - 66. Ապա թէ կարիք լինի որ այլ աւելի լուծանես զբնութիւն, հուկնայ արա այս նշանօքս: - 67. ա՛րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձեթ ... և իւլեփն, այն մանտր ուռենիքն են՝ որ անուշահոտ գայ իւրմէն – 67. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ, և կամիս որ խաղեղցնես, գատ ի յայնորէ որ գնիւթն ի գատ վարես, ապա դիր ի վերայ գլխոյն բրսի անդարուի ջուր, ինքդ հովուի բիր կոչի - 67. Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի, հանց որ փաղաղս երթայ, ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն – 68. զայսոնք եփէ ջրով, և զերեսն ի վերայ շոգոյն կալ, որ բանայ զգաղտ շնչահանքն, որ բուխարն ի դուրս վաթի: - 68. զայսոնք եփէ ջրով, և ձեփէ՝ որ գնիւթերն ի վայր քաշէ: - 69. Եւ այլ պատեհ է՞ որ ի ձեռսն և յտոներն կապք առնես պինտ, հանց որ ցաւ տայ - 69. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ռ խակ ամբրաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր, զի վնաս է իւրն: - 69. և տո՛ւր որ խմէ տապարզի շաքարով – 69. Ապա թէ շատ ի խաղաղս կենայ, և տեսանես որ շատ տապի ... որ երբ ի վերայ զարկես, նա դաբդաբայի ձայն տայ, ապա գիտացիր որ մեռանիլ կամի ստոյգ – 69-70. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի – 70. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու – 70. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. ապա թէ զարոյնն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսքն ուտէ – 70. Մասրճուայն ասէ, թէ իւր ստածումն այն է, որ զարէջուր խմէ – 70. զի լինի որ խցկումն ի մարմինն յերևան գայ – 70. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ, որ ջերմն կակղնայ և հանկչի: - 71. և չէ պարտ որ ի հով ջրոյն տալն վախէ: - 71. Սահակ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արիւն հանէ մինչև թալնայ: -71. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն - 71. Իւր նշանն այն է՞ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք

լինի, այտոց առնու - 73. Եւ իւր ստածումն այն է՞ ը երբ տեսանես զարոյնն, որ յաղթեալ է, երակ ա՛ռ – 73. իւր ստածումն այն է՞ ը զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով - 73. Սահակ ասէ՞ թէ իւր ստածումն այն է, ը զայտոցն աղէկ շառոտէ, ը աւեր արիւնն իւրմէն արտաքս գայ - 73. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի, ը բնութեան զօրութիւն ի յայն տեղիքն վարժեաց: - 74. Իւր նշանն այն է՞ ը տեղիքն խիստ ցաւի – 74. Եւ իւր ստածումն այն է՞ ը ի սկիզբն երակ առնու ի յողջ դեհն – 75. և ի վերայ սպեղանի դիր, ը այն տեղացն զօրութիւնն չտկարանայ: - 75. Էհաննայ ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՞ ը երակ առնու ըստ հիւանդութեան - 75. իւր ստածումն այն է՞ ը կերակուր պակաս կերակրի – 75. վասն այնոր եղաւ, ը իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. իւր նշանն այս է՞ ը երեսաց գոյնն կարմիր լինի և աչացն - 76. Ապա երբ այս նշաննիս երևան, գիտացիր ը ծաղիկ կամի հանել: - 76. Ապա զբո զառաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, ը չելնէ ծաղիկ: - 76. Այլ գիտացիր ը այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77. Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա՞ ը զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և հանես՞ այս նշանօքս - 77. և տո՛ւր ը խմէ – 77. և այլ պատրաստեցո՞ ը հետ եւթն աւուրն ը չլուծանես զբնութիւնն: - 77. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ, կամ ի ներս ի պնչերն, ի բերանն սերնիլի կուտ տուր՝ ը առնու, կամ պզրկատունի լուղապ – 77. Եւ այլ պատրաստ՞ ը չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռած – 78. Եւ իւր նշանն այն է՞ ը ջերմանայ խիստ – 78. Եւ իւր ստածումն այս է, ը ի սկզբանն երակ առնուն – 78. և զայն զդեղերն տանի ի բան, ը զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն, այս նշանօքս: - 78. Մասուսայի որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՞ ը երակ առնու - 79. և աչիցն պէտ առնէ՝ ը ի յինքն խաղաւարտ չելանէ: - 79. նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, զեքո ը ծաղիկն է: - 79. և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն, ը ցրտացնէ և դողացնէ: - 80. Եւ այլ պատեհ է ը զիտենաս, այս ջերմս՞ որ ի պալղամէ ընծայի, որ երեք պատճառանօք ճանաչի, զեքո ը այլ բորբոսային ջերմերն, որ երեք պատճառանաք ճանաչին: - 80. Մէկ պատճառն այն իրիւն են՞ որ բնութեամբ լինին, ը հիւանդին խառնուածքն հով և գէճ լինին - 80. և ալտրացն վասն այնոր հանդիպի, ը պալղամն շատ լինի ի մարմինն - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրիւն լինի, որ չեն բնութեամբ. զեքո ը հիւանդն իւր ողջնութեան շատակեր լինի և շատախում - 80. Եւ

երրորդ պատճառն այն իրւին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն. գերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն – 80. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի. և քիրտն չլինի. և որ լինի՝ պակաս լինի - 81. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի, որ նուպայն ամեն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն՝ որ այս ջերմս շատ հանդիպի մարդկան: - 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^ա որ երբ այս ջերմս ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նուպային սկիզբն փշանայ և տառայ մարմինն - 81. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս զդողալն ի յամենայն ջերմերդ^ա թէ ո՛ր տեղաց սկսանի: - 82. յիրար խառնէ և տուր, գերդ որ այլ դեղի ռասմն է: - 82. գատել՝ թէ շատ լինի վերաբերութիւն՝ որ վատուծի հիւանդն: - 82. Եւ դիր իւր ներքև տաք ջուր՝ որ քրտնի – 83. Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ, որ գերդ պաղած լինի, մի^օ տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83. Եւ այլ պատրաստ^ա որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս, զի զնիւթն հաստցնէ - 83. Ապա թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տուր բողկ՝ որ ուտէ – 84. և յայդ ջերմանտ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա^ա գերդ որ ասացաք: - 84. տո՞ւր զայն հապն^ա որ լուացած ասպրով լինի զուգեն և մագտաքեով - 84. Եւ այլ պատեհ է^ա որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն արկեշտ այրնես զթպտիրն - 84. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ - 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փուքս անկանի կամ ի յոտսն - 85. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմս չլինի յիստակ - 85. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտաս զտաք յիստ դեղերն – 85. մէկն այն է^ա որ ի հալած ապիկի նման է, և երկրորդն այն է^ա որ համովն թթու լինի – 86. և կերակուր պարկեշտ տալ ... որ հիւանդին ուժն չպակասի – 86. առ վարդմարապայ, և թառնճպինի ջրով տրորէ, և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: – 86. ա՛ն սրքնճպին՝ որ հնդանօք լինի զուգած ... և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: - 86. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի^օ տար

վերաբերությունն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ և ահոկէ: - 87. իւր ստածումն այս է՝ որ ի յանօթեց սրքնճուպին տաս - 87. իւր թպտիրն այն է՝ որ վերաբերությունն այնէ - 87. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի, որ ցներքսէ լինի բորբոսն, իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն - 88. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի ... ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցներքսէ - 88. և իւր պատճառն այն է^ա որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այնէ գտաքութիւն - 88. Այլ ուրդի յայս ջերմն^ա որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն. և այլ ուրդի^ա որ ի չորս օրն հաղ մին առնու զնուպայն - 88. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ. և այլ կայ՝ որ յամէ հինկ պահ. և այլ կայ՝ որ յամէ իւր նոպայն քսան և չորս պահ: - 88. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմնս զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ - 89. և ծնելբէկ մորեով ամենովտ տուր զկերակուրն՝ որ ստամոքսն սրբէ - 89. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով - 89. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս գդեղերն և զկերակուրն և ըմպելիսն - 89. Մէկն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի - 90. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն, զոր երկուս կոչեն. և այլ որ լեզուն սև լինի - 90. Իսկ երրորդ դէմս յիստակ այն է, որ ընդ դրուց երակացն բորբոսի մաղձն - 90. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, գերդ որ այլ յառաջդ ասացաք ի պալղամին ջերմն: - 90. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածքն՝ որ տաք և չոր լինի - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ. գերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր - 90. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս են ի բնութենէն, գերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի և խոցտիլ մարմնոյն զերդ ասղամբ - 91. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ զուժն - 91. և այլ կուլինի՝ որ ի վայր լուծանի մաղձն - 91. գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն - 91. Զի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք - 92. Եւ այլ կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն տաք են և զիճային - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն ... չոր և պինտ լինին - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին, և բնութեամբն զիճային և կակուղ, նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գեճ խառնուածոցն - 92.

Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ – 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ – 92. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^a գերդ որ ասացաք ... այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. մէկն այն է՝ որ խարտէշ լինի – 94. և երկրորդն այն է՝ որ զաֆրանի գունով լինի – 94. և երրորդն այն է՝ որ քուռաթի գունով լինի – 94. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ ... և վարէ ի ստամոքացն, և չթողու որ բորբոսի: - 94. իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ, և կայ՝ որ այլ աւելի - 94. Այլ պատեհ է՝ որ գիտենաս զմաղձն՝ որ երեք ցեղ են – 94. և իւր պատճառն այն է՝ որ այլ նիւթեր խառնին: - 94. և յանկարծ լինի՝ որ չթողու շուտ քրտնելով. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով – 94. Ապա զայդ նշաննիս տեսանես, գիտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկեն զայդ ջերմդ – 95. Եւ պատրաստ^a որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն - 95. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան – 95. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն՝ որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս – 96. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բռնէ – 97. Եւ իւր ստածումն այն է^a որ հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խմէ – 97. տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ, շատ օգտէ: – 97. Ֆօլօս ասէ, թէ իւր ստածումն այն է՝ որ առնու բաբունիճ և մանիշակ ... ջրով եփէ – 98. Գաղիանոս ասէ, եթէ պատեհ է որ պէտ այրնես ... որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես – 99. Ջի ուժն յերկաօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և եփէ: - 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես^a թէ յոր չաք է հիւանդութիւնն - 99. պատեհ է որ ի բաղանիս մտէ; - 99. և ի մէկայլ օրն՝ որ չունի գնոպայն, կերակուր տուր: - 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն, որ թէ կարիք է արիւն հանելոյ ... ապա արիւն հան ըստ կարեացն - 99. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^a խառնես զպարկէշտցնող և զկտրող դեղերն - 100. և յետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնել շատ օգակար է, զի շատք տեսաք^a որ յամեցին յայդ ջերմդ, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: - 100. Թէպիթ Կուռայն ասէ, այն որ գԴախիրայն շարեաց, թէ մի տար ի

յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. և արկ ի ներքս շաքար քսան դրամ. և տո՛ւր նք խմե; - 100. զայսոնք եփե մեղրաջրով, և քամե, և տուր նք խմե: - 100. ապա աճրռե, և քամե ... և տուր նք խմե: - 100. Ապա թե կարիք լինի^a նք այլ շուտով այրնես ... ապա քամե, և տո՛ւր նք խմե: -101. խառնե յայդ դեղերդ պզրդատունի լուղապ տասն դրամ, և տո՛ւր նք խմե: -101. Ապա թե կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ, և հիւանդն կարող է՝ նք վերցնել կարե, դու ... տո՛ւր սակաւ մի ճուլապով - 101. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր^a նք չունենայ գնոպայն – 101. և ի յայս ջերմս պատեհ է նք հետեն սրքնճալին խմե, շատ օգտե: – 101. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր դիր, հանց նք շոգին և տաքութիւնն ի մարմինն հասանի – 102. տուր վարդմարապայ ... նք խմե – 102. Էհաննայ սրափիոնացւոյ որդին ասե ... այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ նք երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին – 102. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւնն այն է, նք բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանե և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ - 102. պատեհ է նք երակ առնու ըստ հիւանդութեանն – 102. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասե, եթէ այս այրեցող ջերմս այն է՝ նք ի յար լինի – 103. Եւ իւր նշանն այն է, նք մարմինն փշանայ – 103. այն օրն՝ նք խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր ... նք չծանդրե ի վերայ հիւանդին– 104. և այլ նք երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանե զստամոքսն փարփուտ: - 104. պատեհ է նք զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճալինով, զոր յիստակ լինի - 104. և չէ պատեհ նք դոմի ջուր տասս - 104. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հանց նք կտրի սրութիւն ջերմանն – 104. ապա չէ պատեհ նք ի վերայ զլիտյն կաթն տասս կթել – 105. Ապա պատեհ է նք բաբունիճ առնու և աքլել մելիք – 105. Եւ իւր նշանն այն է, նք մարմինն խիստ տաք լինի – 105. Իւր ստածումն այս է, նք զբնութիւնն կակուղ պահես դամոյնի և թմրհնդի ջրով և սրքնճալինով– 105. և երբ պահ մի անցանի, նք ի ստամոքացն գնայ, թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 106. պատեհ է նք առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տասս ... և ի կէս օրն թթու և քաղցր նռան ջուր, գէրդ նք այլ յառաջդ յիշեցաք – 106. և թէ ծարաւն խիստ լինի, և գիտենաս^a նք փոր կարսիքն ամենայն բարով լինի և ողջ, պատեհ է նք սառին ջուր տասս ի տաքութեանն ի ժամն. բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն, այլ ի յայն ժամն^a նք գիտենաս ... նք այտոց և խցկումն չայրնե ի փոր կարսիքն: - 106. Եւ այլ պատեհ է նք հանապազ

զփերփերանի հունդն սրքճպինով տաս: - 106. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր ը զբնութիւնն կակղցնէ – 106. Այլ գիտացիր ը այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէտ ջերմանն լինի, ը մաղձն ցորուցէ երակացն բորբոսի - 107. Բայց պատեհ է ը զքո ջանքն և զոյսն յեփելն այրնես և ի հովցնելն – 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի, որ յիստակ տետռատէտ կոչի՝ ի մէջ արա, ը ի միջավայր լինի ընդ երկուսին – 107. Եւ իւր պատճառն այն է՞ ը մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորբոսի – 107. Զի այս ջերմն երկու վասն այնոր ասացին, ը մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև. և այն երեքօրեայն՝ ը չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն – 107. Եւ իւր ստածումն այս է, ը սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի բանի պահէ – 108. կակուղ հուկնայով զբնութիւնն լոյծ, զերդ ը ի յերկրորդ ի զիրքն յիշեցաք: - 108. տուր զդեղերն՝ ը զգոզն յորդորեն – 108. և երբ ուրդի՝ ը այս երկու ջերմն ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմիտետռատէտ: - 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ ը ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի – 109. Եւ մէք ցուցանեմք՝ ը այս ջերմն յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, որ է մաղձն, և ի հովութենէ և ի գիճութենէ, որ է պալղամն: – 109. և վասն այտոր ը ի յար է և յերևան է հանապազ, և թէ ի պակասել, զի յար է և կից: - 110. Ապա անուանեցին զայս ջերմն ի յայն տեղին՝ ը չէ ի յերևել, և պակաս է – 110. զի այս անունս լնու զայն զօրն, և զայն տեղին, ը չէ ի յերևենալ – 110. Այլ պատեհ է գիտենալ, ը այս ջերմն երեք դէմս ունի - 110. Եւ երկրորդ դէմս այն է, ը յաղթ պալղամն մաղձին. և իւր նշանն այս է, ը ցրտանալն շատ լինի – 110. և այլ նշան այն է՝ ը ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. Եւ երկրորդ դէմս այն է, ը երկու նիւթ հաւասար լինին – 110. Եւ այլ գիտացիր՝ ը այս նշանօքս, և այս օրինակովս, և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն – 110. ապա տե՛ս՝ թէ ը նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին – 110. Պատեհ է բժշկին՝ ը զայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ – 111. պատեհ է ը նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն – 111. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մէկն մէկայլին, պատեհ է ը նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն – 111. Ապա թէ մաղձն

յաղթե, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատաստկի ջրով – 111. Ապա թէ պալղամն յաղթե մաղձին, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւն կակղցնես, տուր պատաստկի ջուր սրքնճպինով – 111. և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղացուցանես – 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակովդ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն, որ գդեման ի յաղթող և ի յաւելի նիւթն այրնէ -112. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին – 112. Եւ իւր նշանն այս է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերութիւն այրնէ – 112. Իւր ստածումն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող և զօրաւոր լինի, տուր սրքնճպին տաք ջրով խառնեալ – 112. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճպին խառնեալ ի հով ջուր ի բանի պահէ, որ մաղձին զսրութիւնն մանդրէ: – 112. տո՛ւր դամոյնի ջուր և թմրհնտոյ, որ զբնութիւնն կակղացուցանէ – 112. պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոին հապն տուր, որ զբնութիւնն լուծանէ – 112. վասն անոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ, և երկու տետռատէօս, որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբոսն: - 113. Այլ գիտացիր^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք, որ մէկն բնութեամբ լինի, և երկրորդն առանց բնութեան - 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ զոսքն և զկաղամբն – 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել – 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցաւ՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն ... ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող, զէրդ որ օր ընդ մէջ ջերմանն – 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր – 114. գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալըս է – 115. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն, զէրդ որ ասացին այլ ոմանք յիմաստասիրացն - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացդ ուրիշ ուրիշ այս են, որ երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել - 115. գիտացիր որ

արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. գիտացիր ք այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 116. ապա գիտացի՛ր ք այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Այլ գիտացիր ք այս ջերմս հինգ դէմս ունի: - 116. Եւ իւր նշանն այս է, ք երկու օր հիտրաց նուպայ առնու – 116. և արկ ի ներքս շաքար երկոտասան դրամ, և տուր ք խմէ: - 117. զի արիւնն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի ք իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, ք պարկեշտանայ արիւնն: - 117. Եւ այլ պատեհ է ք այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով - 117. և տես ք ընդ ցորեկոյ չպահես: - 119. Ապա թէ կարիք լինի՝ ք զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուխ այս նշանօքս: - 119. Այլ հաւու հաւու ձագ մի^օ տաս ուտելոյ ... ցուր եօթն նուպայն անցանի, գատել՝ տեսանես ք զօրութիւն վատուծել լինի - 120. Եւ այլ ի գարնան աւուրքն պատեհ է ք պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն - 120. և իւր նշանն այս է՝ ք երկու օր հիտրաց նուպայ լինի - 120. Այլ գիտացիր ք կան դեղեր^ա որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս – 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին ք գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. և գտայ որ օգտեց ի հիւանդութեանն ի վերջքն: - 121. Եւ իւրեանց նշանն այս է, ք երեսաց գոյնն պղտոր լինի – 121. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է, ք թէ ջերմանն պատճառն արիւնն լինի, երակ առ ի բասիլիկէն – 121. եփած աֆթիմոնն տուր, ք զմարմինն ի հիւանդարար նիւթ սրբէ – 121. իւր ստածումն այս է, ք գարեջուր տաս – 122. բայց վերաբերութիւն արա՛ սրքնճպինով ... ք ստամոքսն ի հիւանդարար նիւթ սրբէ: - 122. Եւ ի յայն աւուրքն՝ ք չունի գնուպայն, ազոխի ջրով մուզաւարայ տուր – 122. Եւ իւր նշանն այս է՝ ք ի նուպաթին ժամն՝ անդամոցն խաղալն խիստ լինի – 122. Ապա պարտ է բժշկին^ա ք ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն - 122. իւր ստածումն այն է, ք ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. իւր ստածումն այս է, ք սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. Ապա թէ պատճառն խարտէշ մաղձին սաւտայն լինի, որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ ք ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. իւր ստածումն այս է՝ ք սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. և ի յայն օրն՝ ք ջերմանն

նոպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ
 տաս, յոր եփած լինի պասպայիճ, և աֆթիմոն, որ մարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբի
 – 123. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են, որ իւր առաջին պատճառն
 նշաննին այս ջերմանս – 124. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ
 – 124. և մի՛ թողուր որ արիւն հանէ – 124. Եւ կերակուր զայն տուր՝ որ քամի չընծայէ ...
 մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ – 125. պատեհ է որ հիւանդութեան
 սկիզբէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: - 125. Ապա երբ զիտենաս որ
 հիւանդութիւնն կատարեցաւ, պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես,
 նոյնպէս և զիւր զկերակուրն^ա քան զայն^ա որ երբ էր սկիզբն, և քան զայն^ա որ այլ յետոյ
 այրնես: – 125. Լերդին և փայծոյան պէտ արա ծեփելով, և ջեռոց այրնելով, որ կակղցնեն
 զպնդութիւնն – 125. և ի բան տար զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն: - 125. Եւ յայն երկու օրն՝
որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և զտատան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125. Եւ երբ
 տեսանես զնաշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա՛, այն
 դեղերովն՝ որ զս մաղձն լուծանեն ... Բայց ի յայն ժամն՝ որ հիւանդութիւնն եփած լինի:
 - 125. ապա զբողկն տուր որ ուտէ - 126. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն
 հիտրաց գան - 126. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատատկի ջրով – 126.
 և հետ նոպային ի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ - 127. զամէնս ... յիրար խառնէ, և տուր
որ առնու – 127. Եւ իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր ընդ մէջ գայ նոպայն – 127. Եւ յիւր
 ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ զօրութիւնն չտկարանայ
 և անճարակէ, որ երկար հիւանդութիւնն զօրութիւն պիտի – 127. և զօրութիւն ի ձեռն
 կերակրոց լինի, որ չփլչի ուժն: - 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն
 վերաբերութիւն այրնէ – 127. զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և
 պալղամ լուծանի: - 128. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն աւուրն ըռնանդին կուրսն
 տուր – 128. Սրքնճպին տուր՝ որ լերդն և փայծաղն զօրաւոր մնայ – 128. և ի յամենայն
 շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ, որ զհիւանդութեան գլուխքն ի մարմնոյն
 սրբէ: - 128. վասն այնոր եղաւ՝ որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ – 129. տուր զդեղերն՝ որ
 զգոզն յորդորեն, զերդ զղափտին կուրսն ... և զոր ինչ նման են սոցա, որ հիւանդութեան
 նիւթն ընդ գոզն իջանէ – 130. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց^ա որ պալղամն այրնեն և

սաւտայ, նք ջերմն յերկար չքաշէ - 130. Իսկ գոր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ նք չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նոպայն: - 131. իւր նշանն այն է՝ նք հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. և վասն այտոր պարտ է^ա նք ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^ա որ խասիաթով օգտեն - 131. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է^ա նք յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ^ա ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն - 131. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ, նք գայս ցաւս յերկար չիքաշէ - 131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, նք քան զչաքսն աւելի հաստ լինի և պինդ - 132. Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, նք վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևցաւ - 132. և իւր պատճառն այն է՝ նք աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. Վասն այտոր է^ա նք ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. Պատեհ է ի հիւանդութեան յառաջքն նք զբնութիւնն կակղցնես - 133. և զհիւանդն ծածկէ և զջուրն, նք ի ջրին շոգւոյն և ի տաքութենէն մարմինն շողանայ շոյտ և քրտնի - 133. իւր թպտիրն այն է՝ նք ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն, նք զսաւտայն յիստակեն ի մարմնոյն - 133. պատրաստեցո ի յամենայն ցեղ կերակրէ նք սաւտայ ընծայեն: - 133. վասն այտոր պիտի^ա նք մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն - 133. այլ պատեհ է^ա նք յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն - 133. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա նք զհտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ նք սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք - 134. և իւր սահմանն այն է^ա նք հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, նք դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն - 134. Իսկ երրորդ բաժինն այն է, նք հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^ա նք փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ նք հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 134. Եւ իւր սահմանն այն է՝ նք հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ - 135. և ուզէ՝ նք եփէ զհիւանդութիւնն և արձակէ - 135. Իսկ երրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ նք հիւանդութիւն միացեալ դադարի - 135. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ նք հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու - 135. Եւ իւր

սահմանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի – 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն ... որ բնութիւնն հիւանդութեանն յաղթէ ի լման – 135. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի - 135. մէկն՝ որ յառաջագէտ լինի զկենացն և զմահուն, զէրդ որ այլ ի յառաջդ ասացաք. և մէկայլն՝ որ գիտենայ զսուրն և զերկարօրեայ հիւանդութիւնքն: – 135. Եւ այլ լինի որ հիւանդն ի յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն մեռանի -136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չլսեր ի բժշկէն, այլ զիւր կամսն այրնէ՞ կերակրելով և ըմպելով - 136. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է, որ ի բժշկէլն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ լինի: - 137. Ապա թէ գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար կամի քաշել, պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ, որ հիւանդին ուժն չզլորի և կորնչի – 137. Իսկ հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ, և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՞ որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն և ի յերրորդ ժամանակն հասաւ – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն՝ զինչ որ լինի՝ ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ – 137. Իսկ այն պատահմունքն՞ որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զէրդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա. իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն՞ որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ՞ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին ... ապա գիտենայ բժիշկն՞ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն՞ որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն ... ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ - 138.

Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ եփելոյն նշաննին աղէկ և ի լման երևնան, գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ. ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 138. պարտ է բժշկին՝ որ զայն նշաննին, և զպատահմունքն՝ որ գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նուպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նուպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ ... գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՞ որ ջերմանն նուպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նուպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլն: -139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ ջերմանն նուպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ՝ քան զանցեալ նուպայն... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՞ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն և հանգիստ յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նուպայն, եթէ յերկար քաշէ քան զանցեալ նուպայն, գիտենայ բժիշկն՝ որ ջերմն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նուպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նուպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: -139. Ապա թէ տեսանէ՞ որ ի նուպային ժամանակն, և այն ժամանակն, որ անցանի նուպայն ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ զայս գիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետևին: - 139. մէկն այն է՝ որ բժիշկն յառաջագէտ լինի զայն իրուին՝ որ հիւանդութիւնն և ողջութիւնն իւրովն լինի – 140. և մէկայլն այն է, որ գիտենայ զհիւանդին զկերակրոյն զչափսն: - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի՞ որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին - 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն

չաքսն լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն – 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուժ առնու, և զհիւանդութիւնն եփէ և արձակէ: – 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինի, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուժոյն չանկանի և տկանարանյ – 141. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ, որ բնութիւնն զհիւանդութիւնն շուտ եփէ, և արձակի ի մարմնոյն: – 141. Այլ պարտ է զհտենալ՝ որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին - 141. Իսկ զհտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է՝ որ զհտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն - 142. և զհրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն թեպէտ և կայ ի նոցանէ որ ի պալղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142. յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուժով լինի ... նա այդ ամենտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա թէ այդ ամենայն հակառակն լինի, որ հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ...և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ – 142. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա պարտ է բժշկին՝ որ զայս նշաննիս զամենս աղէկ իմանայ, որ չխալտի ի հիւանդին ի ստաճումն և ի բժշկելն - 143. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զղէմսն ի տասն իրք այրնէ – 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի – 143. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն պակասին – 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի – 143. զայսոնք դի՞ր ի պտկի մի, և ած ի վերայ ջուր՝ որ ծածկի և դիր որ թրջի- 146. և ա՛ն ի յետ որ յեփչի – 146. և ձգէ ի ներք շաքար՝ որ քաղցրանայ – 146. և առ ի վար՝ որ յեփչի – 147. Այլ ամենայն՝ որ դեղ կամենայ ոնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ՝ որ չլինի աւելի շող կամ հով - 147. նշանն այն է՝ որ փորն չկապչի – 147. Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն, ո՛չ խոցտուկ – 147. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ_և հետ շող ճուլապ խմէ և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի

վայր ելնէ:– 148. դգալ մի պգրդատուն և ըռահնի հունդ բովիբէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148. Եւ թէ կապի կարիք չկայ մանիշակ ճուլապդ մէն տուր, որ խմէ- 148. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է՞ որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148. լից ի վերայ երկու հարիւր դրամ ջուր, և եփէ որ երեքէն մէկն մնայ – 148. և եփէ՝ գերդ որ այլ շարապի ռասմ է – 148. և առ ի գատ՝ որ հովնայ – 148. Նշանք լուծման մաճունի այս է, որ օգտէ կոլնջի, և ամենայն ցեղ մաղձոյ: - 148. Ա՛ն սերկկիլ կամ խնծոր ... ծեծէ՝ որ ընդ մաղձն ի վայր ելնէ – 148. և խառնէ ինչոր հովնայ, որ չկուտկտի դեղերս – 149. և յայտ մեղրտ և ամբաւդ խառնէ, շաւղէ՞ որ միաւորի, և յաման դիր - 149.

ՈՐԴԻ - յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաունոյ – Բ. Մասուսային որդին ասէ – 9. Մասուսային որդին ասէ – 19. Մասուսային որդին ասէ – 21. Այլ ասէ մեծ իմաստասէրն Սինայի որդին - 23. Մահամատ Զարաբիայն որդին ասէ – 26. Սինայի որդին մեծ իմաստունն ասէ – 31. Մասուսային որդին ասէ – 32. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառդ – 70. Մասուսայի որդին ասէ – 79. Էհաննայ սրափիռնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառդ – 102. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն Սինայի որդին – 103. Եւ զայդ և Հիմասարայ որդին ասաց – 121. Բայց մեծ իմաստասէրն ասէ Մասուսայի որդին – 126. Մասուսայի որդին ասէ – 128.

ՈՐ ԵԻ – որ և պատճառն է գրոցս: - Բ. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. Եւ յորժամ սև մաղձն՞ որ է սաւտայն՞ ի երքս ի յերական բորբոսի, նա առնէ զտետոռատէօս ջերմն, որ և զայն իսկ յար ասեն - 63.

ՈՐ ԶԻ – Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաջ ջերմն – 34.

ՈՐԲԻԱՍ – Որբիաս ասէ – 25.

ՈՐ ԻՆՉ - և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ, զերդ մանուշակն և ի նոնոֆարն, և այլ գորք ինչ նման են սոցա - 19. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային

դեղերով և օժանելով և ի վերայ դնելով գերթ՝ զսանտալն և զշաֆիամիսան ... և այլ գոր
ինչ նման են սոցա - 24. Ապա յառաջ քան որ յաւագանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ
ինչ ցեղ ձիթով – 42. և գոր ինչ կերակրի՝ վաղն ընդ հով ժամն կերակրէ - 72. և այլ գոր ինչ
 սոցա նման են. օգտակար է: - 75. և տայ զսրքնճուպինն կարօսի և ըռագիանի ջրով,
 սումպով և անիսոն, և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն
 տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 89. Բայց
 էութեամբն և մարմնովն չոր լինին և պինդ, գերդ գոարապղպեղն ... և այլ գոր ինչ նման
 են այտոց: - 92. Եւ այլ կան իրուի ... որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին, գերթ
 գերկաթն և զքարն, և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն
 բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդոս^ա որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն,
 գոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 93. և իւր ընծայելն ի
 տաք և ի կծու կերակրոց լինի, գերդ պղպեղն և մանանեխն և խստորն, և այլ գոր ինչ
 նման են այտոց: - 94. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և
 կակղացնես դամոյնաջրով ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95. Ապա հետ նիւթին
 եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 95.
 Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկլի ըռուպ տուր, և այլ գոր ինչ նման են սոցա: - 98.
 Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինին, այս են՝ որ հիւանդին
 կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^ա գերդ գոսբն, և զկաղամբն ... և այլ գոր ինչ նման են
 այսոց: -114. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն ... և այլ գոր ինչ նման են այտոց: - 117. Եւ
 տուր կերակուր՝ մաշ և վլիսոն և դդում, և այլ գոր ինչ նման են այսոց – 119. և այլ գոր ինչ
 նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 120. և տուր վարդմարապայ, և մագտաքէ ... և գոր
ինչ նման են սոցա – 130. և վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճպինով, և բողկով, և
 սամթի ջրով, և աղով, և գոր ինչ նման են սոցա: - 130. տուր գդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն,
 գերդ դափտին կուրսն ... և գոր ինչ նման են սոցա, որ հիւանդութեան նիւթն ընդ գոզն
 իջանէ – 130. և դափտի կուրսն, և գոր ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ – 131. Իւր
 ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, գերդ դափտին կուրսն, որ է դաֆէթին
 կուրսն ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 131. տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեք, գերդ
 զպղպեղով ճուարիշն, և գոր ինչ նման են սոցա: - 133. և ի հոս ցուցանէ բնութիւնն՝ գոր

ինչ լինել կամի: - 135. Իսկ այն պատահմունքն^a որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ոմանց խելքն աւերի ... և այլ գոր ինչ նման են սոցա - 138.

ՈՐԿՐԱՄՈԼ - Եւ երկրորդ պատճառն այն իրին լինի, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն իւր ողջութեան շատակեր լինի և շատախում և որկրամու - 80.

ՈՐՄՆ - Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի, որ են որմունքն, ջուրն և օդն - 5. և ի նստած տանն յորմունքն օծեն քաֆուր, սանտալ - 32.

ՈՐՈՎԱՅՆ - Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն, ոչ խոցտուկ ... զի մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ - 147.

ՈՐՉԱՓ - և որչափ կարէ՝ գուսանի և լարի անուշ եղանակաց ձայն լսէ - 19. Եւ երկրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար, և որչափ երթայ՝ պակասի և թուլանայ - 58. Գաղիանոս ասէ, եթէ պատեհ է որ պետ այրնես և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես - 99. զի որչափ նիւթին խառնուածքն հաստ լինի և պինդ ... նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129.

ՈՐՉԱՔ - և որչաք ի մսէն ջուր ելանէ, դու հետէն առ զջուրն - 44. զհով և զգիճային ձիթերն ի քիթն արկանէ, և որչաք կարէ զքուն լինելն ջանայ - 46.

ՈՐՉԷՍ - Վասն թէ զինչ է ջերմն և զինչ է սահման նորա, և որպէս լինի ջերմն և ուստից ընծայի: - 3. Առնէ սկիզբն ի սրտէն ... որպէս այլ յառաջդ ասացաք - 3. և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անդամունսն, որպէս այլ ի յառաջդ ասացաք կարգաւ մի ըստ միոջէ: - 5. Զի որպէս բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն և այլ օդն... նոյն օրիանկաւդ տես և զջերմն ի մարմինք մարդկան - 5. որպէս շինուածք մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն- 6. Ապա հիւանդանայ և ներքսի անդամունքն և զնոյնդ առնեն, որպէս ասացաքդ: - 13. Եի իւր ստածումն այս է, որ զամէն մէկ իւր հակառակովն բժշկես, որպէս մեծ

իմաստասերն Բագարատ ասէ - 18. զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ զլուինն օծէ. որպէս մանուշակի ձէթ, և դդմի կտի ձէթ – 21. և առնէ զջերմն, որպէս ի ցայլսն ասացաք: - 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթն ասացաք: - 22. Այլ զկերակուրն թէթն և շուտահալ ուտէ, որպէս հաւձագ և տուռած և տէհուճ – 23. և հովային ըմպելիք խմէ, որպէս պզրխաթունն ճուլապով – 24. իւր ստածումն այն է՞ որ հով ջուր խմէ ... որպէս դամոնջուր և մշմշի և նոսն հատի ջուր - 27. և զմարմինն հով և զհիճային ձիթերով օծանէ, որպէս այլ յառաջդ յիշեցաք - 27. կերակուր հով և զհիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ – 28. և անուշ հոտեր՝ որ զըդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ, որպէս նոնֆար և մանուշակ - 29. և պարկեշտ կերակուր ուտէ, որպէս դալիայ դդմով և սպաննախով և փերճկոտած մաշով: - 29. և կերակուր փոթոթ և կապող տաս, որպէս աղտորի մուգավարայ և նոսն - 31. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն - 31. և ստածէ զամէն մէկ իւր բժշկութեամբն, որպէս յիշել եմ - 31. և զփոթոթային ըռուպնին ի բանի պահէ, որ ստամոքսն զօրանայ. որպէս ազոխի ըռուպ և սերկնիլի և նոսն և խնձորի - 32. Ջայս զհտացիր եթէ քանի՛ ազգ են և ընդ քանի՛ ցեղ բաժանին, և զիւրեանց պատճառն և զտեղիքն, եթէ ո՛ւր և որպէ՛ս լինի: - 35. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն, և ի ջիլքն - 35. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն և մտավարժութիւնն – 35. և երրորդ՞ բնաւորական զհճութիւնն՞ որ լինի ի մարմնոյն միսն և փորոտիսն. որպէս լեարդն և փայծաղն ... և այլ ամենայն փորոտիքն - 36. Որպէս գտանեմք զօրինակն ի կրին քարն – 39. և երակին մարմինն պինտ լինի՝ որպէս զլար քաշած: - 39. Եւ դարմանէ զէշն աղէկ խոտով՞ որ դալար լինի, և հովային բանջրնով, որպէս հազար, և դդմի տերն - 41. և հոկնայ արա որպէս ըռասմն է: - 45. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն – 46. և հանապազ ի հով և ի զհիճայինսն հոտոտայ, որպէս յառաջդ ասացաք: - 47. և ինքն որպէս հիմն է այլ նիւթերոյն - 62. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէ՛ս ճանաչի սինէհիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի. և որպէս ճանաչի՝ որ յայլ նիւթերոյն լինի – 64. և ի բան տար, որպէս այլ հոկնայի ըռասմն է: - 97. զտեստատեօս ջերմանն ստածումն ի

բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամէն մէկ ի յիւր զլուին զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ ի լման – 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք, որպէս յիշեցաք այլ յառաջդ: - 103. և ի յայն նիւթին ի յանունն^ա ուր և ուրդի^ա յաղթող անուանէ, որպէս այլ ի յառաջդ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն - 110. պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին, որպէս այլ ի յառաջդ ասացաւ - 112. և ինքն լինի պատճառն մահուան նորա, որպէս ասացին իմաստասէրքն: - 142. Ա՞՞ն սուրինճան, պուզիտան, խրընդատ, մուքլագրախ ... և արա՞ որպէս գայդ: - 145.

ՈՐՊԻՍՈՒԹԻԻՆ - Այժմ պատմեմք գորպիսութիւն ջերմանն և զիւր գիտութիւնն - 3. Այս էր գոր ասացաք կարճառօտ ջերմերոյն գորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն, որ դառնայ դարձեալ ի յիւր որպիսութիւնն: - 18. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. և իւրեանց ժողովելոյն ժամանակն ի նոպայէն ընդ մէկայլ նոպայն ի մէջ լինի, ըստ նիւթերոյն որպիսութեանն - 59. ապա արին հանէ ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեանն: - 100. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն, ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեանն՝ գոր տեսանես - 111. և տայ զդեղն և զկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեանն - 112. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի, և ըստ նոպային որպիսութեանն յառաջմէ մինչև ի վճարն: - 135. Բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 136 Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն զինչ որ լինի ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ - 137. հինգերորդ՝ զաւուրքն հիւանդին. վեցերորդն՝ օդոյն գորպիսութիւնն և զերկիրն – 143.

ՈՐՍԱԼ - և կերակուր դալար ձուկն տուր, գոր ... ի խիստ գնայուն ջրէ որսան – 51. Այլ զսարդն^ա որ զճանճն որսայ^ա կտաւով ի ձախոյ բազուկն կապես, օգտէ: - 121.

ՈԻ

ՈԻ – Ապա թե՛ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օձանե՛ գմարմինն խիրու ձիթով – 27. գայս գամենս լիտր ու կէս ջրով եփե՛ – 78. և տուր դրամ ու կէս յերեկոյէն եղկ ջրով – 118. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն -120. և չկարէ յամէն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել, այլ յամէն երեք օր ու կէս յիմաց այրնէ - 141. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած ... ու մուխլ տանկ մին – 145. եփե՛ ու քամե՛ ի վերայ կոշկոռ մի շաքարի – 147.

ՈԻԶԵԼ- այլ ուզեն իրուիք^ա որ խասիաթով օգտեն, և ի բան տանին - 131. և բնութեանն զօրութիւնն հետէն վատուծի և պակասի.և ուզէ՛ որ եփե՛ զհիւանդութիւնն և արձակե՛ – 135.

ՈԻԹ – ա՛ն աֆթիմոն ... վարդ ութ դրամ ... սպիտակ աղարիկոն ութ դրամ – 118.

ՈԻԹԵՐՈՐԴ – ութերորդ՝ զաշխարհն իմանալ՝ ուստի հիւանդն է – 143.

ՈԻԹՍՈՒՆ – Ա՞ն դեղին հալիլէ ... և նռան ջուր նոյն ճրագուովն ծեծած և քամած ութսուն դրամ – 100.

Ուժ – գայս ամենայն անուշ ջրով եփե՞ա մինչև ջուրն գդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. և մաճասին երակն մեծ լինի և պինտ. մեծութեանն պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ - 16. Իսկ իւր ստածումն այս է, որ երակ առնու իւր դիմացի հակառակէն. և ըստ հիւանդին ուժոյն՝ երկու երեք հեղ: - 23. Մասուային որդին ասէ, թէ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ սրտին ուժ տաւ – 32. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն ... և ճոռքն ուժ արնէն և պտղաբերէն: - 37. Ի յառաջին օրն տուր կէս լիտր, և հետէն յաւելցուր ի կաթն ըստ ուժոյն – 41. ապա թէ տեսանես գուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն – 43. Ապա թէ ուժն կարող լինի, ժամանակն և ժամն ի պատեհ լինի, իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն երակ առնու - 49. և հա՛ն արինն ըստ ուժոյն – 50. ապա թէ ուժն զօրաւոր լինի, այս մտպուխովս զբնութիւնն կակղացո: - 54. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ գնիւթն և հանել քրտամք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն և զկերպն և զերկիրն և զժամ - 66. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն – 66. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի – 71. յառաջ արինն հան ըստ ուժոյն – 72. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ի սկզբանն երակ առնուն, և արինն թողուն ըստ ուժոյն: - 78. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի, որ իւր հովութեամբն տկարացոյց գուժն և հալեաց – 81. Եթէ ուժն ընկերէ՝ տուր կէս լիտր պատասակի ջուր – 82. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ և բովէ: - 84. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառել հաւ պարկեշտ համեմով եփած, որ հիւանդին ուժն չպակասի – 86. և իւր ուժուորութեանն պատճառ՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չծանրէ ի վերայ ուժոյն և յաղթէ – 91. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ գուժն – 91. պատեհ է որ պէտ այրնես և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես, և զհիւանդին ուժն չբցնես և քակես – 99. Զի ուժն յերկարօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն - 99. Բայց գնոյ զչաքսն ահոկէ հիւանդին ուժոյն և զօրութեանն, և այլ աւելի: Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն – 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես՞ թէ

յոր չաքս է հիւանդութիւնն, և ի յո՞ր չաքս է ուծն հիւանդին - 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն, որ թէ կարիք է արիւն հանելոյ, և օգտէ ուծն և տարիքն, ապա արիւն հան ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեանն: - 99. Եւ այլ յարեցիր ի յուծն հիւանդին, ի ժամն և ի տարիքն - 103. Եւ այլ գայդ նուսխատ յաւելցո ըստ հիւանդին ուծոյն: - 117. և տո՛ւր ըստ հիւանդին ուծոյն: - 119. և ըստ հիւանդին ուծոյն արիւն հան - 121. ըստ կարեացն և ըստ հիւանդին ուծոյն արիւն հանէ - 123. և զօրութիւն ի ձեռն կերակրոց լինի, որ չփլչի ուծն: - 127. Ապա թէ հիւանդին ուծն սկար լինի, գառին միս տուր - 130. և հիւանդին ուծն հետէն պակասի - 135. հիւանդութիւնն թեթև լինի և հեշտ, և հիւանդին ուծն զօրաւոր - 136. պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուծ տան հիւանդին - 136. զի ուծովն կարէ զհիւանդութիւնն ի ծար տանել: - 136. նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուծոյն որպիսութեանն: - 137. պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ, որ հիւանդին ուծն չզլորի և կորնչի - 137. զի հիւանդութիւնն ուծովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի, մանաւանդ երբ հիւանդին ուծն պակասի: - 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուծ առնու և զհիւանդութիւնն եփէ և արձակէ: - 141. կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուծոյն չանկանի և սկարանայ. զի հաստ կերակուրն աւելի ուծ տայ քան զպարկեշտ կերակուրն - 141. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուծ առնուլն- 141. զի ուծովն կարէ զհիւանդութիւնն ի զլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141. տասներորդ՝ զուծն և զօրութիւն հիւանդին: - 143. և տու՞ր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուծոյն - 149. երբ ի պէտս անկանի որ այս ցաւերս, առցէ ի սմանէ ըստ ուծոյն - 149.

ՈՒԺ ԱՌՆԵԼ - և ճոտքն ուծ առնեն և պտղաբերեն: - 37.

ՈՒԺ ԱՌՆԻԼ - յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուծ առնու և զհիւանդութիւնն եփէ և արձակէ: - 141. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուծ առնուլն- 141.

ՈՒԺՈՎ – Ապա թե գոգն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով ... պատեհ է որ երակ առնես: - 26. և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի – 26. Ապա թե ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս – 34. և իւր տաքութիւն չիլինի ուժով, և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն - 38. Ապա թե կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն, և իւր ջերմն չլինի ուժով, ապա տուռայճ տուր – 51. ապա թե տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս, որ է այս: - 43. Ապա թե ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր - 55. Ապա թե հիւանդն ուժով լինի, իշոյ կաթն տուր կթել, կամ այծու կաթն: - 68. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերմանն^a որ ի յարենէ լինի. մանաւանդ թե հիւանդին զօրութիւն ուժով լինի: - 71. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր, որ ուժն հիւանդութեան հաւասար գայ - 84. և հետ պակաս ժամու մին՝ ահաւոր և ուժով լինի և փոփոխական – 91. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով – 94. տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի – 97. և պատրաստեցո ի կերակրէ, յորժամ հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի - 99. Թէպիթ Կուռայն ասէ, այն որ գ՛հախիրայն շարեաց, թէ մի տար ի յայս ի ջերմս զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. Ապա թե կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ, և հիւանդն կարող է՝ որ վերցնել կարէ, դու ա՞ռ կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տո՞ւր սակաւ մի ճուլապով - 101. Ապա թե հիւանդութիւնն խիստ լինի, և հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ – 109. Ապա թե հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ - 112. Ապա թե հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոնի հապն տուր – 112. տուր լուծման դեղ, տուր գոր ուժովն լինի – 126. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր - 125. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել զդեղերն – 130. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն – 132. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրութիւնն վատուժ լինի և տկար, և հիւանդութիւնն զօրաւոր և ուժով, նա բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուժով լինի ... նա այդ ամենտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Կթխայ՝ որ տան ուժով մարդկանց, զի մեծ է և ուժով: - 146. առցէ ի սմանէ ըստ

ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝ առնու ուժով, հինգ դրամ – 149. և թէ կոլինջն ուժով լինի, դու եօթն դրամ ա՛ռ. օգտէ աստուծով – 149.

ՈՒԺՈՎՅՆԵԼ – Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^a թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն, շատցնէ և ուժովցնէ զինքն - 39. և ապա տուր կում կում որ խմէ. այդ ջուրդ խիստ ուժովցնէ զհիւանդն: - 44.

ՈՒԺՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ – և իւր ուժուորութեանն պատճառ՝ մաղձին թերթութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն – 91.

ՈՒԺՎՈՐՅՆԵԼ – Ապա թէ կարիք է որ ուժվորցնէս զմարմինն ... ապա տուռայճ տուր – 51.

ՈՒԺ SUԼ – իւր ստածումն այս է՝ որ հանապագ սրտին ուժ տաս – 32. պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին – 136. զի հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան զպարկեշտ կերակուրն – 141.

ՈՒԼ - և ապա տուր կերակուր խաշոյ՝ որ լուլոյ մսէ լինի զուգած – 10. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թերթ մսէ և ի գիճային, զերդ ուլի ոտներ և արտալայնի – 18. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր, զերդ գառի միս և ուլու – 19. Երբ ի բաղանէացն ելանէ, կերակուր հով և զիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախթ ... և հաւու միս և ուլու – 28. և կերակուր պարկեշտ ուտէ. զերթ հաւձագ և ուլու միս – 28. Ա՛ռ ուլու միս ի թիկանցն և ի շլեցն – 44. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թերթ և դիրահալ ուտէ, որ անուշահոտօք եփած լինի, զերդ ուլի միս, հաւու ձագ – 47. ապա տուռայճ տուր, և հաւու ձագ ... և ուլու միս – 51. և կովուց կաթն տուր ... և ուլի ոտներ – 55. և յետ այնոր գառան և ուլոյ միս տուր – 98. գառին միս տուր կամ ուլի միս խորոված և տապկած – 130. գառան միս տուր, կամ ուլոյ խորովեալ – 131. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ ... հաւ եփած կամ խորված, շշկի միս, կամ գառան կամ ուլոյ – 147.

ՈՒՂԱՐԿԵԼ – զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ իւրովի. զի հանապագ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի, և զերդ զդարբնի փութսն զհով զօղն առնու և ի սիրտն ուղարկէ, և զտաք օղն առնու ի սրտէն և ի դուրս ուղարկէ: – 49.

ՈՒՂԵՂ – Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն ... մանաւանդ ուղեղն – 13. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չելանեն ի գլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. տե՛ս նաև ԸՂԵՂ գլխաբառի տակ:

ՈՒՂՏ - և ի կաթներտ՝ կնկան կաթն շատ օգուտ է, ապա իշոյ կաթն, ապա ըղտոյ կաթն: - 56.

ՈՒՆԴ – և ա՛ն գարեալուր, և հուլպայ, որ է հացհամեմնի ունդ – 75. տաք ջուր խմելոյ տուր, յոր եփած լինի դաղձ և անխոն և կարուսի ունդ և մագտաբէ: - 83. Ա՛ն ... սումպուլ և լեղի նուշ կեղևած, կարօսի ունդ և ըռագիանի ունդ մի մի դրամ – 85. Ա՛ն չոր մանիշակ, և խիարի ունդ կտուած երեք երեք դրամ – 101. զի ըռագիանի տակի կեղևն և ունդն պարկեշտցնէ զբորբոսած նիւթն – 102. տես նաև ՀՈՒՆԴ գլխաբառի տակ:

ՈՒՆԵԼ – Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց, տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն, զի ունէին զարուեստ բժշկութեան լի և կատարեալ ըստ առաջին իմաստնոցն – Ա. Պատճառ ունէլով այսմ աշխատութեան և գւեր և գյօծարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեսոն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել, և ունիցի փոյթ բժշկութեան զկատարեալն, որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն զիտութեան: - 1. զի մարմինք մարդկան չորս բնատրական գիճութիւնք ունին – 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. ապա աստ չէ պարտ շտապել, և ձիթերովն զնորա գլուխն և զմարմինն օծանել ... բայց զգլուխն ի վերայ այս շոգույս ունել պարտ է – 10. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած, և չունի տեղի որ ընդարձակի: - 12. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն, զոր ի յիրար զսպեցաւ ի փոթոթային ջրոյն: – 13. Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո. և որ տրտմել է՝ սրտահեշտացո և ուրախացո. և որ հոգս ունի՝ փարատէ զհոգսն և անհոգացո. և որ վախեալ է և երկիւղ ունի՝ ամեհէ և աներկիւղացո – 15. Իսկ

որ պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգւոյ կենդանութենէն ընծայի. թէպէտ և ընկերութեամբն ունի ընդ իրար: - 18. Եւ այլ ասեմ որ հոգսն երկու դէմս ունի. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան ... և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի - 18. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^a որ ստամոքն ի յուժի չէ, և կարողութիւն չունի որ զկերակուրն եփէ - 28. Ապա թէ ոչ՝ նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգէ է և ո՛ր ցեղ և ո՛ր տեսակ է, և զի՛նչ ունի պատահումն – 31. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ, որ թէ մնացորդ ունի հիւանդն, աճողով զմարմինն^a յարտաքս հանէ զինքն: - 33. մէկն այրեցող տաքութիւն ունի և բարակ ջերմն – 35. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն^a որ չունի տաքութիւն^a ծերոց հիւանդութիւն: - 36. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն տաքութիւն, այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. և չորրորդն^a ի յօղվածսն լինի, և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի, որ զօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. և այն՝ որ չունի ճարակ առողջութեան՝ ի զատ կենան: - 38. Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարփուտ ի տաքութենէն^a որ զգայ զայն զօտար տաքութիւնն: - 38. զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունի, ի դուրս հանէ – 39. և զամենայն անդամս պինտ ունի նբռնած: - 39. Եւ այլ զհտացիր^a որ այս ցեղ հալմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ ... և այնոց որ հին հազ ունի - 40. Եւ այդ բաւական է վասն հալմաշ ջերմանն^a որ ի հովութենէ լինի, վասն այն^a որ չունի առողջութիւն: - 41. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի զատ, և այնոց որ չունի երևան նոպայ ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Ապա թէ հանդիպի որ յաղիքն ելունդ բան ունի, դու հոկնայ արա այս նշանօքս: - 45. և ամեննին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն – 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^a որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար - 53. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի – 55. Եւ ապա ասեմք զափիմեռիսնս ջերմն յամենայն աւուր, զի նոպայ ունի յամէն օր և ժամ - 56. Եւ զկնի այսոր ասեմք զտոփտէսն՝ որ է օր ընդ մէջ

ջերմն, զի օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. Եւ ապա ասեմք զտէտոռատէօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն. զի երկու օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. այս ջերմն մուխատրայ է, և աս ունի, զի յար է և չտայ հանգիստ մարմնոյն: - 57. այս ջերմն մուխատրայ է, և աս ունի – 57. և մէկայլն այն է՝ որ նուպայ ունի և ժամանակ – 58. Ապա թէ այն նիւթն^ա որ ցորուց երակացն լինի^ա բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Զի պալղամին ջերմանն նոպայն շատն տասն և ութ պահ ունի – 60. Իսկ սաւտային ջերմանն նոպայն շատն քսան և չորս պահ ունի – 60. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմանն նոպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտէտոռատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի զնոպայն քսան և չորս պահ: – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն^ա որ ափիմեռինոս ասեն, որ յամէն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէօս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: - 63. յաւելցո ի յայն մտպուին թմրինդի և դամոյնաչիր ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր, որ է պատատկի ջուր - 67. Ապա թէ հիւանդն հազ չունի, և ոչ նուզլայ, արկ ի վերայ գլխոյն զայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր – 69. Եթէ արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի, կամ յերակացն ի խցկելոյն ... մանաւանդ այնց^ա որ մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն ... Իւր նշանն այն է, որ ... - 70. Սահակ ասէ՝ եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերնայ տաքութիւն ընդ առաջքն, մինչև տաքնայ տեղին՝ զոր բռնել ունիս – 81. լինի՝ երբ բորբոսի իւր ջերմն՝ խիստ դող ունի – 86. գիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձին ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 91 Տամբ այնպիսոյն պատասխանի այսպէս, եթէ չորութիւն երեք դէմս ունի – 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք ... ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ, զի

երկու դեմսն ժողոված ունին` զբնութեանն և զմարմնոյն: - 92-93. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդո^a որ զմեզ պատեալ ունին. և մեր շարժիլն և խաղաղ կենալն - 93. և տեսանես` թէ յերկուքն որ ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր - 99. պատեհ է որ պէտ այրնես և ջանաս` որչափ կարողութիւն ունիս` որ զհիւանդութիւնն շիյաւելցնես - 99. Զի ուժն յերկարօրեայ ժամանակի պէտս ունի, որ ծառայէ զհիւանդութիւնն և եփէ: - 99. և ի մէկայլ օրն` որ չունի զնոպայն, կերակուր տուր: - 99. և այն երեքօրեայն` որ չունի կրկին` ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն, և իւր նոպայն օր ընդ մէջ գայ: - 107. յայն օրն` որ չունի զմեծ նոպայն, երակ ա՛ն - 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի` զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն` որ ի դուրս ի յերակացն լինի, նոպէ ունի - 109. Եւ այդ հիւանդիտ հանգիստ կալ և խաղաղ` խիստ օգտակար է - 99. Իսկ տո՞հտեօն` օր ընդ մէջ ունի զնոպայն ... օր մին երևնայ և օր մին չերևնայ: - 110. Այլ պատեհ է զհտենալ, որ այս ջերմն երեք դեմս ունի - 110. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոռատեօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի - 113. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոռատեոս ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի զնոպայն, և օր մի չունի - 113. Երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, զերդ սինեհիսն և այլն - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել, որ է տո՞հտեօս, և հիւանդին մարմինն մաղձային լինի, այրեցն և ծարաւն շատ լինի - 115. Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել ... ապա զհտացի՛ր որ այս ջերմն ի պալղամին խորովելոյն լինի - 115. Այլ զհտացիր որ այս ջերմն հինգ դեմս ունի: - 116. զի արիւնն երբ հաստանայ` կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմն, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չերկարիլ - 117. և ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ - 117. զի խոզին ոսկրն` երբ կտաւով ի վիզն կապեն` որ այս ջերմն ունի. օգտէ - 121. Եւ ի յայն աւուրքն^a որ չունի զնոպայն, ազոխի ջրով մուզաւարայ տուր - 122. զի ամենայն իրք` որ զիճութիւն ունի ի բնութիւնն, կամ ի յէութիւն, բորբոս ընդունի - 122. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^a նոյնպէս և չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. և

տո՛ւր զինի նօսը և սպիտակ, զոր չափաւոր տաքութիւն ունի- 125. և զայն՝ որ թանձր միս ունի և դորկուտ, մի՛ տաս – 125. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^ա որ գրեալ են ... և սուրը ենք տալոյ, այն դեղն է^ա որ անկժատ ունի և ինք յակրաբաղինն կայ գրած: - 126. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ զոր ասացի – 126. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներքս ի մտպուխն ընկէ, խառնէ, և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126. և ի սաւտայի կերակրոց պատրաստ կալ – 128. մէկն ունի զնոպայն յամեն հինգ օր - 129. Զի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին - 134. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն – 135. Եփելոյն նշաննին չունին և չերննան բնով – 138. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր – 141. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն – 141. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն - 141. Այլ պարտ է գիտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին - 141. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն^ա որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 141. և զմիջասահմանն ունի ընդ սուրն և ընդ յերկարօրեան: - 143.

ՈՒՆԵԼ ՓՈՅԹ - և ունիցի փոյթ բժշկութեան զկատարեալն – 1

ՈՒՆԵՆԱԼ – զի խիստ օգտակար է դկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ; - 44. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր^ա որ չունենայ զնոպայն – 101. Եւ թէ խոստուկ ունենայ, ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եռոց և քամէ ի վերայ տասն դրամ շաքարի – 148. և թէ լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, դգալ մի պզրդատուն և ըռահնի հունդ բովիրէ, և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148.

ՈՒՇԻԿ – և ուշիկ ուշիկ զմարմինն մարձէ – 29. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ – 33.

ՈՒՇԻԿ ՈՒՇԻԿ – և ուշիկ ուշիկ զմարմինն մարձէ – 29. և յետ այնոր զմարմինն ուշիկ ուշիկ մարձէ – 33.

ՈՒՌ – և ի հով տուն կենայ, և ուրի տերն սփռե ի տունն – 32. զիր տունն և զպատկելիքն հով արա, և ցանե վարդ և ուռու տերն - 44. և տուր սփռել ի տունն վարդ, և ուրի տերն - 97. և ուրի տերն ի մօտն և ի տունն տարածե – 98.

ՈՒՌԵՆԱԼ - Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտչի և ելունդ ելանե կամ զկարք առնու, ուռենայ ի յանթքն խոլային մարմին - 22.

ՈՒՌԵՆԻ – ա՞րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձեթ, և եղինդրի ձեթ, և խլեփն, այն մանսոր ուռենիքն են^ա որ անուշահոտ գայ յիրմէն - 67.

ՈՒՌԵՅ – տե՛ս ՈՒՌԵՅ

ՈՒՌԵՅ, ՈՒՌԵՅ – Տլէ վասն տաք ուռեցի, որ հովացնե և կակղացնե – 72. Տլէ տաք ուռեցնու: - 72. Օծելիք տաք ուռեցի, որ հովցնե: - 73. Տաք ուռեցի: - 73. Սպեղանի վասն տաք ուռեցի: - 74.

ՈՒՌՉԵԼ – Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանե, նա ի ցայլսն խոլային մարմին կայ, առնու ի այրենէն և ուռչի: - 22. իւր նշանն այն է^ա որ մարմինն նիհարանայ ... և ոտներն ուռչին – 49. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն – 59. Իսկ նշաննին՝ որ հետ այդ ջերմանդ երևենայ՝ այս են, որ բերանոյն առաստաղքն ուռչին ... աչացն երակսն և քներոյն ուռչին– 66. և տեսանես որ շատ տապի, և ի դեհ ու դեհ շրջի, և փորն ուռչի – 70.

ՈՒՍ – Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ զայծու ծոին ... և երկու ուսն բարձրանայ - 47.

ՈՒՍՈՒՄՆ – զի սա միսիթասրե զբժիշկն ուսամբ – Բ. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարոյ և առաքինութեան, զերդ վասն հաւատոյ և ուսման և այլ ամենայն բարեգործութեան - 18.

ՈՒՍՏԻ – Վասն թէ զինչ է ջերմն և զինչ է սահման նորա, և որպէս լինի ջերմն և ուստից ընծայի: - 3. Վասն թէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Եւ այս բաւական է

կարճաճուտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. ութերորդ՝ գաշխարհն իմանալ՝ ուստի հիւանդն է – 143.

ՈՒՏԵԼ – և կարմիր մաշի մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 9. և հաւու ձագ և տուռաճ և տէհուճի միս ուտէ – 21. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտահալ ուտէ – 23. և հով կերակուրք ուտէ – 24. և խաւարտ, և հագար, և հնդիպայ ուտէ – 24. և օր մի երկու՝ շաքարով փոխինտ ուտէ – 25. ապա թէ գտերկնիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշիր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 26. և կերակուր նռան մուգավարայ ուտէ – 26. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կէք, օգտակար է: - 26. թեթև և պարկեշտ կերակուր թող ուտէ: - 27. կերակուր նռան մուգաւարայ ուտէ նշի ձիթով – 27. Երբ ի բաղանէացն ելանէ, կերակուր հով և գիճային ուտէ – 28. և զմարմինն եղկ ձիթերով օծանէ, և կերակուր պարկեշտ ուտէ – 28. յետոյ ձվի դեղնուց թերխորով ուտէ – 29. և պարկեշտ կերակուր ուտէ – 29. սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուգավարայ ուտէ: - 30. և կերակուրք հով և չորային ուտէ – 31. և կերակուր աղտորով և նռան ջրով ուտէ՝ որ մուգ լինի – 32. և ի մրգանց տանձ և ինձոր, նուռ և սերկնիլ ուտէ: - 32. Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն – 39. Եւ այլ զհտացիր^a որ այս ցեղ հալմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյզ ... և այնոց որ շատ դեղեր կէրել լինին և խմել - 40. և արա գայդ յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն - 42. Եւ առ փերճոկած ոսբ և աղընձած ... և տուր որ ուտէ: - 45. և ջերմն հանապագ ի կէքած ժամն գայ – 46. Եւ երբ տաքութիւնն անցանի, դալար մանր ձուկն խորված ուտէ – 46. զկերակուր շատ թող չուտէ – 46. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիրահալ ուտէ - 47. և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48. Ապա թէ զհացն կաթամբն ուտէ, այդ բաւական և օգտակար է - 56. Ապա զհտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի ... որ կերակուր գայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ - 65. Ապա թէ հիւանդին գայդ երկրորդ չիկարէ ուտել ... ապա գարեփոխինտ տուր այս նշանօքս: - 69. չէ պատեհ ու յունապի ջուր և ոսբն ուտէ – 70. և կերակուրք հով և ի պատեհի ուտէ – 73. տո՛ւր բողկ որ ուտէ – 84. և կերակուր պակաս ուտէ – 87. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումբայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն, և խաղաւարտ այրնէ: - 94. և իւր կերակուրն տուր

աղտուրով, և հետէն պաքսիմատ կէք: - 96. ի հով և ի գիճային իրուին յարենայ ուտելով և խմելով – 98. Ապա թէ չուտէ կերակուր, տուր զգարէջուրն երկու հետ – 105. և այլ ոմանք կան՝ ուտեն զճարպ տապաշիրի կուրսն – 105. այս ջերմս առաւել երիտասարդաց հանդիպի, և այնոց՝ որ տաք կերակուր շատ ուտեն – 108. տուր աղի ձուկն ուտելով – 118. և հազար տուր ուտելով՝ հում և խաշած – 120. Այլ հաւու ձագ մի՛ տաս ուտելով – 120. իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Եւ ի յայն_օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. ապա զբողկն տուր որ ուտէ – 126. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ, և կերակուր չուտէ – 127. Բայց պարկեշտ ուտել և խմել, և ոչ աւելի: - 147. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կէք հետ դեղին – 147.

ՈՈԻԲ – Ջայս գիտացիր եթէ քանի ազգ են ... և զիւրեանց պատճառն և զտեղիքն, եթէ ուր և որպէս լինի: - 35. և խոցացնէ զտեղիքն՝ ուր հաւաքի, և զշարան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ – 48. իւր առաջին ստածումն այն է՞ որ ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն՞ ուր զցաւն իմանայ - 54. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի - 59. զի այն նիւթն՞ որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի, ուր բորբոսել կամին - 59. Եւ ընծայի նա՞ երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն ... կամ ի լերդին յերակսն ի ներքի դեհն, ուր փոսն է լերդին - 90. և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ, ուր և ուրդի լուծումն - 96. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն ... կամ ի ներքս ի լերդին ի յերակսն, ուր լերդին փոսն լինի ի ներքի դեհէն - 105. և ի յայն նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանէ – 110. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն՝ որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն, նա թշնամին որ գայ այն երէին, նա այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնէլ՝ ուր ինքն լինի: - 120.

ՈԻԲԱԽԱԲԱԲ – և զբաղեցո կատակով և ուրախարար խօսիւք – 17.

ՈԻԲԱԽԱՅՈՒՑԱՆԵԼ – և որ տրտմել է՝ սրտահեշտացո և ուրախացո – 15.

ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ - Այլ հոգսն լինի երբեմն յաիէ և երկիւղէ, և երբեմն յուրախութենէ և խնդալոյ - 18. և այն որ գուրախութիւն հոգայ և խնդալն, ոչ առնէ զայդ ամեննին գոր ասացաք: - 18. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիրեօք և ուրախութեամբն, որ դառնայ դարձեալ ի յիւր որախսուիսն: - 18. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ընդ խաղ և ընդ կատակ և ընդ ամենայն իրք ուրախութիւն բերէ և զըմբաղի - 19. և ի յայն իրին զըմբաղի՝ որ ցնէրքսէ ուրախութիւն բերէ: - 19.

ՈՒՐԴԵԼ - Այլ պարտ է գիտենալ զղկին տէրն և զսլին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն - 52. Այլ կայ և ուրդի^a որ բորբոսի արուն ի դուրս ի յերակացն ի յանդամին - 59. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ո խակ ամբրաւի ջուր և քօզմորվի քամուքսն ... ի քիթն արկ - 69. Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի, և օդն ցուրտ լինի, առջնն կրակ վառէ մոշի փատով - 77. Այլ ուրդի յայս ջերմս^a որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. և այլ ուրդի^a որ ի չորս օրն հաղ մին առնու զնուպայն - 88. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին, և կամ դարտկի մարմինն լուծմամբ, ուր և ուրդի լուծումն, տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի - 96. և երբ ուրդի՝ որ այս երկու ջերմս ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմփստետոատէօս: - 109. և ի յայն նիւթին ի յանունն՝ ուր և ուրդի՝ յաղթող անուանէ - 110. Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան ատուրքն ուրդին, յերկար քաշեն, և չարձակի շուտ - 140. այն նշաննին՝ որ գտուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին - 143.

ՈՒՐԵՔ - Ապա թէ չիմանայն ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ - 49.

ՈՒՐԻՇ - Այժմ սկիզբն առնենք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասենք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ - 6. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսօր յիշել կամիմք զամեն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և իմանաս զնշանքն զամեն մէկ ուրիշ ուրիշ - 15. Այլ մեք ցուցանենք զամեն մէկի բժշկութիւն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և յիշել կամիմ՝ ի գիրքս ուրիշ ուրիշ կամօքն աստուծոյ: - 31. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի

զատ զամեն մէկ, որ ճանաչեն և գիտենան զամեն ցեղ ուրիշ ուրիշ - 37. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոյն ուրիշ ուրիշ: - 56. Արդ սկիզբն առնենք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասենք զբորբոսային ջերմերն ... և զստածումն բժշկութեան ուրիշ ուրիշ - 56. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ զոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ - 61. և երբ բորբոսին, ամեն մէկի նշան և այնելիք ուրիշ են: - 86. զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամեն մէկ ի յիւր գլուխն զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ ի լման: - 103. և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացոյ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. զայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ - 139. Այս ուրիշ է: - 149. զայս դեղերս ծեծէ և զնուշն՝ ուրիշ ուրիշ, և յայտ մեղրս և ամրաւոյ խառնէ - 149.

ՈՒՐԻՇ ՈՒՐԻՇ - Այժմ սկիզբն առնենք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասենք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ - 6. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսօր յիշել կամիմք զամեն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և իմանաս զնշանքն զամեն մէկ ուրիշ ուրիշ, և բժշկէ: - 15. Այլ մեք ցուցանենք զամեն մէկի բժշկութիւնն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և յիշել կամիմ՝ ի գիրքս ուրիշ ուրիշ կամօքն աստուծոյ: - 31. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննին և զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամեն մէկ, որ ճանաչեն և գիտենան զամեն ցեղ ուրիշ ուրիշ - 37. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոյն ուրիշ ուրիշ: - 56. Արդ սկիզբն առնենք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասենք զբորբոսային ջերմերն, և զհարեանց պատճառնին, և զնշաննին, և զստածումն բժշկութեան ուրիշ ուրիշ, օգնութեամբն աստուծոյ: - 56. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ զոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ - 61. զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք զամեն մէկ ի յիւր գլուխն զնշանն և զստածումն ուրիշ ուրիշ - 103. և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացոյ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. զայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ - 139. զայս դեղերս ծեծէ և զնուշն՝ ուրիշ ուրիշ, և յայտ մեղրս և ամրաւոյ խառնէ - 149.

ՈՔ - ասէ նք – 23. երբ ի պէտս անկանի նք յայս ցաւերս, առցէ սմանէ ըստ ուժոյն ... օգտէ աստուծով – 149.

Չ

Չ – Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ - 5. Այս ցաւուս թեզով ճար արա, թէ չէ սքթայ կանէ: - 8. ապա աստ չէ պարտ շտապել – 10. և տես որ չօժանես զմարմինն ձիթով – 10. Ապա թէ չօգտէ, զնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. և երկրորդ պատճառն այն է՞ որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած, և չունի տեղի որ ընդարձակի: - 12. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. և չգտանեն ելք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օդոյն առնելովն – 13. այլ ի յաւազան թող չյամէ շատ – 13. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն - 13. զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան, որ չեւանեն ի գլուխն և ահոկեն ուղղոյն: - 13. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի, և քիրտն չլինի – 14. Եւ երբ գիտենաս որ հիւանդութեանն գլուխքն չէ ի յայն իրացն որ բաղանիքն արձակէ, մ՞ի տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին եփած նօսր - 14. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել, որ չվառի բնական տաքութիւնն – 16. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ, որ չբորբսի յաւելուածքն ի մարմինն, որ է նիւթն – 16. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն - 19. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. Բայց

հանց ջանա՝ որ բնիկ չի հովցնես գտեղին, որ չիսափանէ զցան յեփելոյն – 23. և ի յայս
 ջերմանս յստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել – 25. Բայց պակաս կերակրի վասն այն
 պատճառին՝ որ ստամոքն ի յուժի չէ, և կարողութիւն չունի որ զկերակուրն եփէ - 28.
 Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն քացախ խառնէ և խմէ – 33. Այլ Փիլիպպոս
 բժշկապետն անուանեաց զայն ազգն՝ որ չունի տաքութիւն՝ ծերոց հիւանդութիւն: - 36.
 Զի յորժամ բնաւորական գիճութիւնն հատանի, չկայ ճար որ այն մարմինն դարձեալ
 իւր ողջութիւնն դառնայ և հաստատի: - 37. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ սկիզբն անհոգ
 կենայ իւր տերն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր զրոյցն: - 37. և այս ցեղս ստածումն և
 զբժշկութիւնն չընդունի բնաւ: - 37. և այն՝ որ չունի ճարակ առողջութեան՝ ի գատ
 կենան: - 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն - 38. Զի այն օտար
 տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարպուտ ի
 տաքութենէն՝ որ զգայ զայն զօտար տաքութիւնն: - 38. և իւր տաքութիւն չիլինի ուժով, և
 այլ չիլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն - 38. Եւ երբ զայտ ամենայն նշաններս
 տեսանես, գիտացիր՝ որ չէ բարւոյ. զի չընդունի զառողջութիւնն, այլ ի նոյն մեռանի -
 40. Եւ այդ բաւական է վասն հալմաւ ջերմանն՝ որ ի հովութենէ լինի, վասն այն՝ որ
 չունի առողջութիւն: - 41. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն
 ի գատ, և այնոց որ չունին երևան նոպայ ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Ապա
 թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. Ապա թէ
 հիւանդն չժուժէ կաթն կրթելոյն, դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42. Ապա
 յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. եթէ ի յաւելի
 իլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի, հանց որ չընդունի զբորբոսելն, ապա տուր՝
 որ խմէ կովուց թան – 42. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ
 սուրբ ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43.
 զկերակուր շատ թող չուտէ – 46. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի
 բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ և գիտանես, որ չիլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային
 ջերմերոյն: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ - 49. Այլ
 ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի. զի յորժամ թոքսն խոցանայ, չողջանայ
 իւրովի – 49. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ

առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. ապա թէ չգտանես վարդ,
 գառնալեզուի ջրով ... կուրսեր արա – 50. և իւր ջերմն չլինի ուժով – 51. Ապա թէ
 չկակղնայ այտով, գայս հուկնայս արա^ա այս նշանօքս: - 52. Եւ իւր չողջանալոյն
 պատճառն այն է^ա որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար, և
 ամեննին չունի հանկիստ՝ որ դեղն դադար առնու և գործէ յինքն – 53. և ամենայն խոց^ա
 որ ոչ չորանայ, չողջանայ, և զթոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար: - 53. Եւ այլ որ դեղն
 ի յինքն չէ ի հասանել, զի ճանապարհն յերկար է, ապա վասն այդ պատճառանացոյ այս
 հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. զի երբ թոքն խոցնայ, ամենայն չողջանայ – 54. զի
 հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի – 55. ապա թէ ժամ մի դադար առէ,
 որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի – 55. այս ջերմն մուխատրայ է, և ահ ունի, զի յար է
 և չտայ հանգիստ մարմնոյն: - 57. և վասն այդ պատճառանացոյ չեփի շուտ, և չարձակի
 շուտ – 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն – 57. զի
 այն^ա որ բորբոսած լինի յարենէն, և այն^ա որ չէ բորբոսած, հաւասար լինին և միաչաք: -
 57. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ չէ բորբոսած:
 - 58. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ եփելով և ոչ
 լուծմամբ և ոչ քրտնելով – 58. զի այն նիւթն՝ որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց – 59. վասն
 այդ պատճառանացոյ չբորբոսի շուտ՝ և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ – 60. Կրակն ի քարն
 և ի յերկաթն չգործէ շուտ – 60 Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա
 նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ, զի նիւթն չարձակի շուտ: - 60. ապա թէ ջերման
 նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողու զմարմինն՝ որ յիստակի ի
 տաքութենէն և հանկչի – 61. և նման լինի ի յար ջերմն, զի մէկ նոպայն մէկալին հասանի
 և չտայ միջոց: – 61. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպոյ ... և
 չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. Ապա թէ
 հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ – 61. կամ ընծայի այլ ցեղ
 նոպայ, որ չլինի ի յայն առաջնոյն նոպայնոյն – 61. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ
 բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Եւ այլ
 գիտացիր^ա որ արիւնն ի դուրս ի յերակացն չբորբոսի, զատել ի ներքս ի յերակացն
 բորբոսի - 63. Այլ բնական արեանն զնացքն ցներքսէ երակացն լինի^ա երբ չլինի

բորբոսած - 63. Ապա այն ջերման՝ որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ զոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն - 65. ապա թէ չերենայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն երենայ - 65. Ապա ի չորրորդ օրն երենայ այնոցիկ^a որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. և այն որ արձակին^a մասն մին, նա չաւելնայ մասն ի մասէն և ոչ պակասի - 65. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. պատրաստ՝ որ շառնու երակ, զի չէ ժամանակ - 66. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արին հանել - 66. Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն չլինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն - 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարողք ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան, որ զերծանի հիւանդն: - 66. Ապա թէ չկարենք երակ առնուլ, և ոչ ապիկիք արկանել, զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանալով: - 66. Ապա թէ չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր- 66. յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրինդի և դամոյնաչիր... Ապա թէ արինն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Ապա թէ այդի չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դդմի ջուր - 68. Ապա թէ հիւանդն հագ չունի ... արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, և ցան այդով չխաղաղի, աղջկան մօր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն - 68. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն - 68. և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արին չթողու - 70. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արին երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ - 70. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զխիստ հոլ դեղերն տալ չէ պատեհ - 70. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ - 71. և չէ պարտ որ ի հոլ ջրոյն տալմ վախէ: - 71. Ապա թէ արին չկարէ հանել, զայն զիրուին^a որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն^a ի բանի պահէ: - 71. և ի վերայ սպեղանի դիր, որ այն տեղացն զօրութիւնն չտկարանայ: - 75. երակ կտրելն կարիք չունի - 75. զքո առաջին ջանքն և զստածումն յաչքն արա, որ չելնէ ծաղիկ: - 76. և այլ պատրաստեցո^a որ հետ ելթն աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: - 77. զի այն մնացորդն^a որ ի ծաղկէն ի ներքս մնաց և չելաւ ի դուրս, յետոյ լուծանէ զբնութիւնն - 77. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռած, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. Եւ ամենևին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն

ձեռք հասցնել – 78. երակ չէ պատեհ առնուլ – 78. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի
 գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 79. և ի յաչքն ծաղիկ չկարէ ելանել: - 79.
 ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ապիկիս արկանէ - 79. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն
 խաղաւարտ չելանէ: - 79. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն
 ընծայեցնէ, գոր չէ բնութեամբ – 80. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի,
 չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ – 80. և չհասանի դուրս յանդամունս ի
 մարմնոյն, որ ցրտացնէ և դողացնէ: - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրիւն լինի, որ չեն
 բնութեամբ – 80. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերևենայ տաքութիւն ընդ
 առաջքն – 81. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի. և քիրտն չլինի –
 81. Ապա թէ նօսը լինի նիւթն և գէճ, և չլինի հաստ, տուր գարքնճպինն – 83. Եւ այլ
 պատրաստ^a որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս, զի զնիւթն հաստցնէ - 83. Ապա
 թէ վերաբերութիւն չէ ինքնին որ բնութիւնն ընկերէ ի հետ, և ի կարիք լինի որ
 վերաբերութիւն այնէ, տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ – 84. Ապա թէ չթողու ջերմն այդ դեղերովդ^a
 գոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր^a որ օգտէ պալղամին - 84. ապա թէ յետ եօթն աւուրն
 չպակասի ջերմն ... ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. Եւ այլ պատեհ է
 որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմն չլինի յիստակ - 85. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտաս
 զտաք խիստ դեղերն – 85. և կերակուր պարկեշտ տալ ... որ հիւանդին ուժն չպակասի -
 86 Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՞ տար վերաբերութիւն այրնել, որ
 ստամոքսն չտկարանայ և ահոկէ: - 87. և այն մասն որ չէ բորբոսած^c այրնէ զցուրտն: -
 88. Բայց այս ջերմն չքաշէ յերկար աւուրք – 88. Վասն այդ պատճառանացդ անուանի
 երկու տետռատէօս, որ չեն հաւասար - 90. և հիւանդին երակսն չսրբի ի տաքութենէն -
 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրիւն լինին, որ չեն բնութեամբ – 91. և իւր ուժուրութեանն
 պատճառ՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն, որ չծանրէ ի վերայ ուժոյն և
 յաղթէ – 91. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և
 պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 92. Այլ ի յառաջդ յիշեցաք զիրուին՝
 որ բնութեամբ են, և գոր չեն բնութեամբ – 93. Իսկ այն իրուին՝ որ չեն բնութեամբ՝ վեց են,
 որ են այսոքիկ – 93. Եւ ի յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ – 94. զի բնութիւն
 հրէ շուտով, և վարէ ի ստամոքացն, և չթողու որ բորբոսի: - 94. ապա թէ չլինի յիստակ,

նա չերևնայ ի յայդ նշաննոյդ^a զոր ասացաք բնով - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ ջերմդ, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասերկու պահ այլ աւելի քաջէ - 94. և ի հիւանդին փորքն չերևնայ նիհարութիւն և ոչ բարակութիւն - 94. և յանկարծ լինի՝ որ չթողու շուտ քրտնելով - 94. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով - 94. և իւր տաքութիւնն չլինի զերդ յիստակ ջերման տաքութիւն: - 94. Ապա զայդ նշաննիս տեսանես, գիտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. և չշտապին ի յիւր բժշկութիւնն, զի խարտէշ մաղձն սուր է և պարկէշտ - 95. և չբառնայ զիսալատ այնելիքն ի բժշկէն կամ ի հիւանդէն: - 95. Եւ պատրաստ^a որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն, որ չընծայի այտոց ի յանդամ մին յիշխան անդամոցն - 95. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուզ նոսն ջուր - 95. զի դդմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ, երբ չկարէ խմել զգարեջուրն: - 95. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ յիստակ տեստատէօս - 99. և զհիւանդին ուժն չբլցնես և քակես - 99. Այլ զայս ջերմանս տէրն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ - 99. և ի մէկայլ օրն՝ որ չունի գնոպայն, կերակուր տուր: - 99. Եւ այլ զկերակոց թպտիրն չէ պատեհ հով և զիճային առնել - 100. և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն, զայն՝ որ չլինի խիստ տաք և չորային: - 100. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր^a որ չունենայ գնոպայն - 101. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր ... որ չծանդրէ ի վերայ հիւանդին - 104. և այլ որ երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ զստամոքսն փարփուտ: - 104. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տասս ... ցուր չես տեսել զեփելոյ նշանն - 104. Ապա թէ չուտէ կերակուր, տուր զարեջուրն երկու հետ - 104. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ զլիտյն կաթն տասս կրթել - 105. պատեհ է որ սառին ջուր տասս ... և ի յայն ժամն^a որ գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջք լինի եկել, որ այտոց և խցկումն չայրնէ ի փոր կարսիքն: - 106. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմն առանց խարտէշ մաղձին չլինի: - 106. և այն երեքօրեայն՝ որ չունի կրկին՝ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի մաղձն - 107. զի այս ջերմասն քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. Ապա թէ հիւանդութիւնն խիստ լինի, և հիւանդին զօրութիւնն ուժով լինի, յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ - 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ է՞քր անուանեցին զայս ջերմն իմիտրիտէօս ի մաղձին գործն, և

չանուանեցին ի կէս ափիմեռիոսին - 109. և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապագ, և չէ ի պակասել, զի յար է և կից: - 110. Իսկ տոբիտէօսն՝ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն ... օր երևնայ և օր մին չերևնայ: - 110. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել, և պակաս է - 110. զի այս անունս լնու զայն զօրն, և զայն տեղին, որ չէ ի յերևենալ - 110. զի երբ ինքն ի լման լինի և ի յերևան, չէր կարիք նորա անուամբն անուանել: - 110. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւնն լինի, զի չէ բորբոսել - 110. զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ որ չէ բորբոսել - 110. և այլ նշան այն է՝ որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. և իւրեանց նշաննին ջաղթէ մէկն մէկայլին - 110. Ապա թէ հաւասար լինին երկու նիւթն, որ չէ յաղթել մէկն մէկայլին, պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն - 111. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէոս ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի գնոպայն, և օր մի չունի - 113. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն - 115. և հիւանդին մարմինն մաղձային լինի ... և հիւանդն չէ մահուան - 115. Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի չառնու: - 116. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ - 117. թէ այտով չկակղնայ փորն, դու կակուղ հուկնայ դիր այս նշանօքս: - 117. և տե՛ս որ ընդ ցորեկոյ չպահես: - 119. և տուր միրգ՝ քաղցր նուռն ... և յերկայն հասած խարբզակ, որ է սեխ, որ չլինի քաղցր - 119. և իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր հիտրաց նոպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. և չէ այդ արմացք - 120. նա այն խոտն հակառակ զայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. Եւ ի յայն աւուրքն՝ որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուզաւարայ տուր - 122. Մասրճուայն ասէ ... եթէ բնական սաւտայն չբորբոսի: - 122. ապա թէ հիւանդն վատուծ լինի, չէ պատեհ երակ առնուլ: - 123. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերման նոպայն լինի, կերակուր չուտէ - 123. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն՝ նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. Եւ կերակուր զայն տուր՝ որ քամի չընծայէ - 124. Ապա թէ չկակղանայ, դու կակուղ հուկնայ դիր - 125. Եւ այլ տե՛ս աղէկ եթէ չկայ պատճառ՝ որ արգիլէ զքեզ, ա՞ն սև վրացի խարբախի կոճ ... դիր զերդ իւր ոռամն է - 125. Ապա այն հիւանդն՝ որ

վերաբերությունն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ – 126. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նոպայն հիտրաց գան և մէկայլ օրն չգան: - 126. Եւ իւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ զօրութիւնն չտկարանայ և անճարակէ – 127. և զօրութիւն ի ձեռն կերակրոց լինի, որ չփլչի ուժն: - 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերությունն այրնէ, և կերակուր չուտէ – 127. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց՝ որ պալղամն այրնեն և սաւտայ, որ ջերմն յերկար չքաշէ - 130. Իսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ յերևան - 131. և վասն այտոր պարտ է՝ որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ - 131. և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի – 131. Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. Այլ բժշկապետն Սահակ ասէ, եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի ... ի բասիլիկէն երակ առ – 133. Ապա թէ այդ նշաննիդ չլինի՝ զոր ասացաք ... իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն – 133. վասն այտոր պիտի՞ որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն -133. Նոյնպէս և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի, և զայն՝ որ յերկարօրեայ. և զնիւթին զեփիլն, և զչեփիլն – 134. և հիւանդն չզգայ և չիմանայ ոչ ինչ իրք զկատարելն: - 134. Եւ իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134. և հիւանդն չզգայ և չիմանայ ոչ ինչ իրք զկարարելն: - 134. և այս բաժինս անտիճելով և կողոմելով չգայ ըղորդ. զի դեռ հիւանդութիւնն զինքն ի լման չլինի ցցուցել: - 134. Իսկ երրորդ ժամանակն հիւանդութեանն այն է, որ հիւանդութիւնն միացեալ դադարի, և այլ չաճէ - 135. Իսկ յայս ի ժամանակս ի լման եփի հիւանդութիւնն, զի դադարի միացեղ՞ և այլ չաւելնայ - 135. բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն – 136. Իսկ դալատն որ ի հիւանդէն լինի այն է, որ չսէր ի բժշկէն – 136. պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ, որ հիւանդին ուժն չզլորի և կորնչի – 137. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփիլն լինի, որ է նիւթն: - 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՞ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն ի պակասել և ոչ ի յաւելնալն, ապա գիտենայ՞ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. Իսկ յորժամ տեսանէ՝ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին, միացեղ դադարեն, և այլ չաւելնան, ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ

հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ -138. Ապա այն նշաննին՝ որ հիւանդութեանն եփելոյն և չեփելոյն լինի, այս են: - 138. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն, կամ ի ձեռնալուրայն ... որ եփելոյն նշաննին չունին և չերննան բնով, ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է - 138. Ապա թէ տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ ... և ի հիւանդին մարմինն չլինի թեթևութիւն, գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է - 139. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին և չքաշին յերկար - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն, և չարձակի շուտ – 140. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի – 141. կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուժոյն չանկանի և տկարանայ – 141. և չկարէ յամեն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել – 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^a որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք - 141. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի, այլ եփելով լինի - 142. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին ... այլ մահու նշան է - 142. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւն^a որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142. Ապա պարտ է բժշկին^a որ այս նշաննիս զամենս աղէկ իմանայ, որ չխալտի ի հիւանդին ի ստածումն և ի բժշկելն - 143. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին և երեսացն գոյնն չփոխի, այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Այլ ամենայն^a որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շոգ կամ հով - 147. Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն – 147. և թէ ժամն ջերմն լինի, զմարմինն աւելի չպիտի խողիրել – 147. Եւ եթէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապոյ մէն տուր, որ խմէ – 148. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^a որ չանկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148. և խառնէ ինչոր հովնայ, որ չկուտկտի դեղերս – 149. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն ... թէ չօգտէ, դու այլ մի^o մնար հիւանդին: - 150.

ՉԱՄԱՆ - և այլ տուր գթիրեաքն և չամանի ճվարիշն – 85. Եւ կերակուր սիստան ջուր տուր չամանով և լուացած ձիթով և նշի ձիթով – 89. այլ թէ յերեք պղպեղեան մաճունէն, և չամանի մաճունէն տաս^a պատեհ է: - 125.

ՉԱՄԻՉ – առ բակլայի ալուր երեք նուկի, և շէկ չամիչ ի հատճէն հանած – 51. Ա՛ն խիարշամպէ ի կտէն ընտրած հինգ դրամ... և շէկ չամիչ ի հատճէն հանած տասն դրամ – 52. Ա՛ն խիարշամպէ ... և չամիչ - 54. և արկ ի ներքս դամոյն և յունապ և չամիչ և նշի ձէթ - 67. ա՛ն դալար ընկուզ ... և չամիչ – 74. ա՛ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած եօթն դրամ - 84. Ա՞ն շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ – 116. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատուտակ, չամչով եփած. կամ սիստան ջուր տուր լուացած ձիթով - 117. Ա՞ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած հնգետասան դրամ – 118. Ա՛ն ... շէկ չամիչ ի հատճէն հանած քսան դրամ- 126. և ա՛ն յունապ քսան հատ ... սպիտակ չամիչ քսան դրամ – 146 ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ ... սպիտակ չամիչ կաթփած տասն դրամ – 147. Ա՛ն քահրիպար ... սև չամչի կուտ կամ խաղողի – 150.

ՉԱՐ – և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն սրտին յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18.

ՉԱՐՈՒԹԻԻՆ – և իւր չարութիւնն ի հոգի զգայութեանն հասանի – 14.

ՉԱՓ – Բագարատ ասէ, թէ շատ տապելովն և խոնճելովն^a հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի – 28. Դէվճանիսն ասէ, թէ այս ջերմս լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ – 32. պարտ է բժշկին^a որ զայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: Նոյնպէս և զյաւելնալոյն զչափսն, և զեփելոյն - 139. Եւ այլ զայս գիտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետնին: - 139. և մէկայլն այն է, որ գիտենայ զհիւանդին զկերակրոյն զչափսն: - 140. և շաղէ տաք ջրով և արա՛ ճճվնի մթխալ մթխալ, առնելոյն չափն ճճու մի, տաք ջրով – 146.

ՉԱՓԱԻՈՐ – և տո՛ւր զինի նօսր և սպիտակ, զոր չափաւոր տաքութիւն ունի- 125.

ՉԱՓԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ – երբ խիստ ցուրտն յաղթե մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 11.

ՉԱՓԵԼ – և յետ այնոր զեղկ ջուրն ի վերայ մարմնոյն չափէ – 11.

ՉԱՔ – Եւ գթանին չաքսն կէս լիտր տուր – 42. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի, և իւր կիսոյն չաք խնձորի ջուր ... տուր կում կում որ խմէ – 44. և երբ իւր չաքսն շատ լինի, նա ուռչի այն անդամն, և խցկէ զերակսն – 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի. զի շատ է իւր չաքսն ի մարմինն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովելն, ուր բորբոսել կամի. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի – 59. Եւ երբ նիւթին բորբոսիլն ի յայդ չաքս կենայ և ի յայդ ի կերպդ ... և չխառնին ի յայլ նիւթերոյն ի յինքն, և ոչ հիւանդին թպտիրն խալատ լինի: - 61. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին - 63. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան գչաքսն յաւելի, ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի զատ կենալ: - 70. և լեզուն քան գչաքսն աւելի գեճ լինի – 80. տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի, և բնութեամբն պարկեշտ – 96. Բայց գնոյն գչաքսն յամեցնէ զհիւանդութեանն զեփիլն: - 99. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիտ տեսանես՞ թէ յոր չաքս է հիւանդութիւնն, և ի յոր չաքս է ուժն հիւանդին - 99. և արկ ի հաւանն ի վերայ նոյն չաքս հալիլայի, և հար հաւանի կոթովն աղէկ, ապա քամէ, և տո՛ւր որ խմէ: - 101. հապեր արա մէկ պղպեղի հատի չաք, և ի շուքն չորացո – 118. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. Իսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ յերևան - 131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, որ քան գչաքսն աւելի հաստ լինի և պինդ – 132. Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. Վասն այտոր է՞ որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. Մահմատի Չաքարիայն ասէ, եթէ ջերմերոյն կարգին չաքսն յերևան չեն – 133. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի - 135.

Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքան լինի՝ այս է՝ որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն – 141. և քանի զիր չաքո՝ սպիտակ մեղր ա՛ռ ի յինքն խառնէ՝ – 149.

ՉԻ – և երեսացն գոյնն չիլինի կարմիր – 10. և տե՛ս որ չօծանես զմարմինն ձիթով, որ չիլցկի գաղտ շնչահանքն, ձիթին դորկութեամբն չիբոնես– 10. Բայց տե՛ս աղէկ որ չիվատուծի հիւանդն: - 10. և ցերեկով ի քունն չիլինի – 21. աճռէ և մարձէ զմարմինն առանց ձիթերոյ, որ չիլսծկէ զգաղտ շնչահանն մարմնոյն: - 23. Ապա թէ յաւազան նստի, թող չիյամէ շատ՝ որ չշատնան գիճութիւնն իւր: - 23. Բայց հանց ջանա՛ որ բնիկ չիհովցնես զտեղին – 23. և ամեննին գինի չիխմէ: - 24. և ամեննին ի բաղանիս թող չիմտէ: - 24. այս ջերմանս պատճառն որ ի շատ կերակրոյ լինի, և ի ստամոքին ի վատուծեթենէն, որ զկերակուրն հալել չիկարէ – 25. Ապա թէ գոգն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով, և հիւանդն տկար չիլինի, պատեհ է որ երակ առնես: – 26. իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպեցաւ: - 26. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ, և ամեննին չիդատէ զանձն – 27. ապա թէ այտով չիյաջողի, այլվի ի բաղանիս մտէ, և զնոյն թպտիրտ ի բան պահէ - 28. զիւր ստածումն չիյուլանաս – 29. Բայց իւր ստածումն այս է՝ որ չիտապի – 33. Ապա թէ հիւանդն լուծման դեղ չիկարէ առնուլ, կակուղ հոկնայով զբնութիւնն կակղացուր – 33. և չիկայ հնար՝ որ ձօնիւ դարձեալ յիւր բնութիւնն դառնայ: - 37. և իւր մաճասին երակն չիգտուի ամեննին փարփուտ ի տաքութենէ: - 38. և իւր տաքութիւն չիլինի ուժով – 38. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն, հանց որ չիմնաց իրք: - 39. երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ որ վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփռի: - 42. նա չիբնդունի զաւազանին գիճութիւնն: - 42. Բայց մի յաճախ տաս որ չիձանձրանայ ի թանէն: - 42. թէ վարդ չիգտուի, այգւոյ տերն ցանէ: - 44. Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով՝ որ չիլուծի բնութիւնն – 44. և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չիլինի հազ: - 45. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգտուի... դու իւր փոխան՞ փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր - 45. Բայց մարմինն շատ տաք չիլինի – 46. և ոչ ինչ դիմօք զանձն չիդատէ – 46. Իւր ստածումն այս է՞ որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս

մտե, և ի տաք տուն չիմտե, և ամեննին չիքրտնի, և գարեջուր խմե - 47. Եւ պատեհ է՝ որ զգլուխն ծածկած պահե, որ զուգամ և նուզլայ չիպատահի - 47. Ջանայ որ փորն խիստ չիլուծանի - 48. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ, տրտմութիւն և հոգս չիտանի - 48. Եւ երբ այս հիւանդութիւնս հաստատի և ի լման յերևան գայ և ամեննին չիթողու զբնութիւնն՝ որ լուծանի - 55. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր - 69. Ապա թէ հիւանդին գայդ երկրորդ չիկարե ուտել ... ապա գարեփոխիստ տուր այս նշանօքս: - 69. Ապա թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թպտիրն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն՞ որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96. և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես - 99. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ, որ գայս ցաւս յերկար չիքաշէ - 131. և չիկարե ի լման եփել, զի հետէն աճի հիւանդութիւնն: - 135.

ԶՈՐ - Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են - 3. Իսկ այն ազգ ջերմն որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիթօն ասէ - 4. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն - 47. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն. որ է արիւնն և մաղձն և պալղամն և սատայն - 4. նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. մինն չոր և պինտ անդամունքն են - 57. և երրորդն բնակի ի չոր և պինտ անդամունսն - 5. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն - 57. Եւ երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր եփած լինի չոր մանուշակն և վարդ և բաբունիճ - 8. Իսկ գայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունս - 35. Ա՛ն խնձորի ջուր ... չոր վարդ և քաֆուր ... և ի բան տար: - 44. Եւ իւր նշանն այս է, որ ըղունկն զերդ գայծու ծռին ... և ճակատին կաշին քաշած և չոր ցուցանէ - 47. և շունչն կարճ լինի, և կուրծքն ցաւի, և հազն չոր լինի: - 49. Ա՛ն գարի կորկոտ փերճոկած, և չոր բակլայ փերճոկած - 50. Ա՛ն խիարշամպէ ... և չոր մանուշակ վեց դրամ - 52. Ա՛ն սպիտակ գարի փերճոկած ... և չոր մանուշակ - 52. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... շունչն կարճանայ .. և ժամ ժամ չոր հազայ: - 53. և խոցն՝ որ ի թոքսն լինի՝ ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. և իւր ստածումն այն է՞ որ սպեղանիք ի

բանի պահեստ ... զերդ գարեալուր և չոր թուզ - 54. և իւր խառնուածքն չոր է քան զպալղամին - 60. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ - 61. Ա՛ն չոր մանիշակ և տատաշ և բաբունիճ - 67. արկ ի վերայ գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ, և չոր վարդ, և բաբունիճի ծաղիկ - 68. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան զմանիշակն - 69. ա՛ն դալար ընկուզ ... և չոր թուզ՝ որ ի գինի թրջած լինի - 74. ա՛ն չոր գնձահատ և ձարձատ արա - 76. Ա՛ն տապաշիր ... և չոր վարդ - 77. Կամ ա՛ն չոր գինձ և նռան ջրով թրջէ, և զայն ջուրն ի յաչքն կաթեցո - 79. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածքն՝ որ տաք և չոր լինի - 90. բայց եութեամբ և մարմնովն չոր լինին և պինդ - 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց եութիւնն, չոր և պինտ լինին - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին^ա որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 92. և տո՛ւր նռան հատի փոխինտ, կամ փշատի փոխինտ, կամ չոր խնձորի փոխինտ - 96. Ա՛ն չոր մանիշակ, և խիարի ունդ կուած երեք երեք դրամ - 101. Ա՛ն տատաշ ... և չոր թուզ - 117. Ա՛ն սատապի տերև ... չոր զուկի - 119. և մարմնոյն կաշին չոր և խոշոր լինի - 121. և սաւտայն թեպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց եութեամբ կակուղ է - 122. Ա՛ն լոք ընտրած ... չոր ռասան - 146.

ՉՈՐԱՅԻՆ - և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց - 8. Իսկ չորային ձիթերովն մի օճաներ զմարմինն - 13. և ի տաք կերակրոց և ի չորային և ի գինոյ պատրաստ կալ - 17. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց - 19. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձաւորութենէ պատրաստ կալ - 21. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմնովն, և ի չորային կերակրոց պատրաստէ - 27. և կերակուրք հով և չորային ուտէ, որ զբնութիւնն կապեն - 31. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի ... նա շուտ ընդունի զհալնմաշ ջերմն: - 34. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի, զի հով և չորային է - 59. և օդն տաք և չորային լինի - 90. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր - 91. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային

լինի խմել – 91. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային. կամ սաւտայն, զի հով է և չորային – 92. Զի կան իրուի՞ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք – 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք, և մարմնովն կակուղ լինի, ծորին և հոսին, ունին հնար և ճար բորբոսելոյ - 92. Իսկ խարտէշ մաղձն թէպէտ և բնութեամբն չորային է, այլ մարմնոյն էութեամբն կակուղ է, ծորի և հոսի - 93. և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն, զայն՝ որ չլինի խիստ տաք և չորային: - 100. Իսկ այն նշաննին՝ որ բնութեամբ լինի՝ այս են, որ հիւանդին խառնուածքն հով և չորային լինի ... և օդն հով և չորային լինի – 114.

ԶՈՐԱՆԱԼ – Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով, և իւր կաշին խիստ չորանայ - 12. Ապա թէ անտես առնէ տէր ծառոյն ... նա չորանայ ծառն – 37. և այլ չլինի նշան՝ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարան ... և զլեզուին չորանալն և զսեանալն – 38. և ամենայն խոց՞ որ ոչ չորանայ, չողջանա, և զթոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար: - 53. Եւ այլ պատրաստ՞ որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռած, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն, ցամաքեալ և չորացեալ լինի ծաղիկն: - 78. Եւ երբ ծաղիկն ի չորանայ բռնէ, զմանտր աղն ի շուշմայի ձէթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79.

ԶՈՐԱՅՆԵԼ – Իսկ այս ջերմս որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն, և խիստ չորացնէ – 10. իւր նշանն այս է՞ որ չորացնէ զմարմինն - 18. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուզն և հոզսն ... որ չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն – 35. և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնեն և չորացնեն զմարմինն շատ: - 41. և զթոքսն ոչ ինչ դիմօք չորացնել չէ հնար: - 53 զի այս ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնեն զմարմինն և չորացնեն, և խարտէշ մաղձն ընծայեն:- 91.

ԶՈՐԱՅՈՒՑԱՆԵԼ – զայս ամէնս ... դուրսեր արա, և ի շքի չորացուր – 43. զայս ամէնս ... կուրսեր արա ... և ի շքի չորացո – 51. զայս զամէնս աղա և մաղէ ... և ի շուքն չորացո – 56. կուրսեր արա, և ի շուքն չորացո – 71 զայս ամէնս աղա՛ և մաղէ ... և ի շքի չորացո – 78. զամէնս աղա՛ և մաղէ ... և ի շքի չորացո – 85. զամէնս աղա և մաղէ և ի շքի չորացո

– 101. գամենս աղա և մաղէ ... կուրսեր արա, և ի շուքն չորացո – 104. գայս գամեն ... ի շուքն չորացո – 104. գայս գամեն ... և շուքն չորացո, և ի քան տար: - 105. գամենս աղա և մաղէ ... և ի շուքն չորացո – 118. գամենս աղա և մաղէ ... և ի շուքն չորացո – 119. և գայլ դեղերտ աղա՝ և մաղէ ... և շուքն չորացո – 146.

ՉՈՐԵՔՏԱՍԱՆ - ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն, և ոչ հետ չորերտասան աւուրն, ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84.

ՉՈՐԵՔՕՐԵԱՅ – գայս ջերմս հոռոմն տետռատէօս անուանէ ... որ թարգմանի չորերօրեայ: – 113. Տաճիկն րբդ ասէ, որ թարգմանի չորերօրեայ – 116. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ գտետռատէօս ջերմանն լինի, որ է չորերօրեան – 131. վասն այնոր եղա^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է իւրեանց նիւթն, քան գչորերօրեայ ջերմանն: - 129. և սակաւ մին այլ ուժով այրնել զդեղերն, զի չորերօրեայն^ա որ է տետռատէօսն, այլ շուտ արձակի - 130. և նիւթն այս ջերմերոյս քան գչորերօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի - 130. վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան գչորերօրեայ ջերմանն: - 130. այլ պատեհ է^ա որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն օրինակաւն՝ որ ի չորերօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջքն յիշեցաք – 133. Այլ վկայէ այտոր չորերօրեայ ջերմն, որ է տետռատէօսն, որ ի յամռան եղանակն՝ և ի տաք աւուրքն իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի - 140.

ՉՈՐՈՒԹԻԻՆ – զհտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ, և բերանոյն չորութիւն և ծարաւ – 7. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տրտմելով – 12. և յամենայն իրաց^ա որ չորութիւն ընծայեն^ա պատրաստ կենայ: - 21. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիւք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի, և ի մարմինն չորութիւն երևայ – 28. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, զարեջուր տուր նշի ձիթով – 29. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել – 35. Բայց մենք տեսանեմք շատ մարդիկ^ա որ կայ և դիպի այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց և միջահասակաց - 36. Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ... և անհոգ կենայ՝ որ հասանի այն ծառոյն

չորութիւնն ի յարմատն և ի կեղնն, նա չորանայ ծառն - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. և հաւասար ամենայն իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնեն և չորացնեն զմարմինն շատ: - 40. Այլ ընդ այս հալւմաշս^a որ ի հովութենէ լինի ... և ի չորութենէ, նշանն այնէ որ ի հովէ լինի, մաճասն վատուժ լինի և յուլ - 40. և նօսրութիւնն ի չորութենէ լինի: - 41. և ի մարմնոյն կաշին չորութիւն ցուցանէ - 46. Ապա թէ հիւանդն ի բերանն չորութիւն իմանայ ... տո՛ւր զպզրկատունին զլուսայն - 50. Ապա թէ ի կուրծքն չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով - 54. և իւր պատճառն նիւթին հաստութիւնն և չորութիւնն լինի - 60. Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով - 68. զի ասէն ոմանք՝ եթէ չորութիւն արգիլէ զբորբոսիլն: - 92. Տամք այնպիսոյն պատասխանի այսպէս, եթէ չորութիւն երեք դէմս ունի - 92. մէկն՝ որ չորութիւնն ի յիրացն ի բնութիւնն լինի և խառնուածքն. և երկրորդն՝ որ ի մարմինն լինի. և երրորդն՝ որ ի յերկուսն լինի չորութիւն - 92. Ապա երբ այդ հանց հանդիպի^a զերդ որ ասացաք, և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն, այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնձպինով - 104. Տաքութիւն ներգործեալ է զօրաւոր, նոյնպէս և չորութիւն ներգործող է զօրաւոր - 109. Եւ մէք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմն յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ - 109.

ՉՈՐՄ, ՉՈՐՔ - Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի - Բ. մարմինք մարդկան ընդ երեք բաժանին ... Եւ երկրորդ բաժինն զիջութեններն, զոր հոռոմն իլն անուանեն ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ, որ են արիւն և մաղձն, պալղամն և սավտայն: - 3. Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման ... և զիւր բուրհանն ի նոյն օրն առնէ, և արձակի ի քսանուչորս պահն: - 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառքն զիտութիւնքն լինին, որք են չորս նիւթն, բորբոսային ասէն - 4. մէկն չորս նիւթն են, և զերեքն այլ ի յետոյ պատմեցից օգնականութեամբն աստուծոյ: - 4. որք են չորս նիւթքն: - 4. զի մարմինք մարդկան չորս բնաւորական զիճութիւնք ունին - 4. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն, որ է արիւնն և մաղձն և պալղամն և սավտայն - 4. նոյնպէս թէ

տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. և երկրորդն գիճութենէն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ, որք են արիւնն և մաղձն, պալղամն և սավտայն – 5. և երկրորդն բնակի ի չորս նիւթն – 5. Նմանեցուցին իմաստասէրքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն. իսկ զզուրն ի գճութիւնքն, որք են չորս նիւթն – 5. Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է՞որ ամէն մէկ ի չորից նիւթիցն զիր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն – 14. ապա տե՞ս թէ որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և զհիւանդութիւնն արար – 15. Եւ այս երեք ցեղ հալնմաշս ընծայի ի բնական երեք ցեղ գիճութենէն, զի ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ – 36. Առաջինն^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն – 36. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին գիճութիւնն^ա որ ի յերակսն լինի, որ են չորս նիւթն, նա տաքութիւն միայն ընծայէ ի մարմինն: - 36. Եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրբ լինի ... ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ – 43. առ ի յայդ գարեջրէտ չորս նուկի – 43. Ա՛ն ... շահպալութ և վարդ չորս չորս դրամ – 44. և տեսայ ի յայլ նուսխայ^ա որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ - 44. Ա՞ն ... կողայի հունդ կտված չորս դրամ – 51. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի – 52. այլ պարզն՝ որ յերևան են, չորս են ըստ չորից նիւթոցն: - 57. Եւ այլ զհտացիր՝ որ ամէն մէկ ի չայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր – 57. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են – 62. արդ ամէն մէկ ի չորիցս յայսցանէ կամ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, և կամ ի դուրս ի յերակացն - 62. Ապա զհտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^ա մինչև ի քսան տարին - 65. Ա՛ն ... և յերկան խիարի հունդ չորս դրամ – 71. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապով խառնեալ ի բանի պահէ – 75. և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց – 84. Ա՛ն անխոն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ, չորս չորս դրամ – 85. պալղամն չորս ցեղ են – 85. Այլ ուրդի յայս ջերմս^ա որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն. և այլ ուրդի^ա որ ի չորս օրն հաղ մին առնու զնուպայն - 88. զի կայ՝ որ յամէն իւր նոպայ չորս պահ – 88. և հետ երեք պահու և չորք պահու տո՛ւր զկերակուրն – 96. Էհաննայ սրափիոնացւոյ որդին ասէ այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին, և

խառն ջերմ այրնեն - 102. և իւր նշանն ըստ աւելի և ըստ յաղթող նիւթին լինի, որ
աւերեալ բորբոսեցաւ ի չորից նիւթոցն: - 102. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւն այն է, որ
բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ, ո՞րն
է զօրաւոր և յաղթողն: - 102. տե՛ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^ա իւր նշանօքն –
103. Ա՞ն տապաշիր հինգ դրամ ... և կօղայի կտուած չորս չորս դրամ – 105. հինկերորդն^ա
երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի - 116. զամէնս եփէ չորս լիտր
ջրով – 118. Ապա պարզէ, և տուր յամէն օր չորս նուկի եղկ – 118. ա՞ն նանխուայ տասն
դրամ ... զանճապիլ չորս դրամ – 118. Ա՞ն սատապի տերև, և համամայ չորս չորս դրամ –
119. Ապա պարտ է բժշկին^ա որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ
զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն է պատճառն՝ որ զջերմն արար - 122.
Ա՞ն քապուլի հալիլայ ... և պասպայիճ չորս չորս դրամ ... զամէնս եփէ չորս լիտր ջրով -
126. Իսկ զոր հինգօրեայ կոչեն իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն
գայ իւր նոպայն: - 131. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն չորից ժամանակացն –
134. Ջի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս
ունին, և չորս սահմանս: - 134. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա որ գիտենայ զչորս
ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Իսկ բժիշկին պարտ է քննել և
իմանալ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն – 135. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝
չորս ժամանակսն կարճ լինին – 140. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին,
ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն – 140. առաջին դէմսն, որ յուզէ
զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... եօթներորդ՝ զեղանակն ի չորից եղանակաց
տարւոյն – 143. ա՞ն ի յինքն խառնէ՞, և զանճապիլ ... սատապի տերև չորս դրամ. նուշ
կեղևած չորս դրամ – 148. առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝ առնու ուժով,
հինգ դրամ, և ոմանք չորս – 149.

ՉՈՐՍ ՉՈՐՍ – Ա՛ն հայ կաւ տասն դրամ ... շահբալութ և վարդ չորս չորս դրամ – 44. Ա՛ն
անխտն և կարմիր կապրի տակ ... չորս չորս դրամ – 85. Ա՞ն ... փերփերանի հունդ, և
կօղայի կտուած չորս չորս դրամ – 105. Ան սատապի տերև, և համամայ չորս չորս դրամ –
119. Ա՞ն ... պատրանպօյէի տերև, և պասպայիճ չորս չորս դրամ – 126.

ՉՈՐԲՈՐԴ – և չորրորդն^ա ի յօղվածսն լինի, և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի, որ զօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. Իւր պատճառն այն է^ա որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^ա որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօղուածսն են - 39. Իսկ եթէ երրորդ հալումաշն լինի, զոր քակողն անուանեն, զի քակէ և հալէ, և դատարկէ զճրագուն և զմիսն, և զչորրորդ բնաւորական գիճութիւնն - 47. Եւ չորրորդ ցեղն տեստատէօսն է, որ ի սև մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ^ա որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. և երկրորդն այն է^ա որ համովն թթու լինի, և երրորդն՝ համովն քաղցր, և չորրորդն՝ համովն աղի լինի – 86. Այլ գիտացիր որ այս ջերմս հինգ դէմս ունի: Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն ... չորրորդն՝ երբ բնական սաւտայն բորբոսի – 116. Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու – 135. բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն - 136. գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ – 138. ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 138. ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ – 138. գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ և ի յետին սահմանն - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. և իւրեանց բուրհանն յերրորդ և ի չորրորդ օրն լինի – 141. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... երրորդն՝ զխառնուածքն մարմնոյն. չորրորդ՝ զկերպ մարմնոյն – 143.

ՉՈՐՅՈՒՅԵԼ – Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորրորդ կէս կէս դրամ – 145.

Պ

ՊԱԼԱՍԱՆ – Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... պալասանի փայտ ... հապ արա՛ – 144.

ՊԱԼԻ – և պալի երկու օրն կերակրէ և պարարէ զմարմինն: - 127.

ՊԱԼԻԱՃ – Ա՛ն քապուլի հալիլայ ... պալիլաճ, և ամլաճ – 126. ա՛ն թրպութ ... և պալիլաճ – 148.

ՊԱԼՂԱՄ, ՊԱՂՂԱՄ – Եւ երկրորդ բաժինն գիշութեներն, զոր հոռոմն իլն անուանէ ... որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ, որ են արին և մաղձն, պալղամն և սավտայն: - 3. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն, որ է արինն և մաղձն և պալղամն և սավտայն – 4. և երկրորդն գիճութեներն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ, որք են արինն և մաղձն և պալղամն և սավտայն – 5. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն, որք են արինն, պալղամն, մաղձն և սավտայն: - 14. ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպութով և շահմի հանդալով – 32. Սապիթ Կուռան ասէ, թէ ի հում պալղամն լինի – 33. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն - 33. և մէկ այլ պատճառն այն է, որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53 և իւր պատճառն այն է՞ որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն: - 56. Երրորդ ցեղն ափիմեռինոսն է, որ ի պալղամին բորբոսելոյն ընծայի – 57. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ

մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն - 59. և իւր պատճառն պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի - 60. Զի պալղամին ջերմանն նոպայն շատն տասն և ութ պահ ունի - 60. և իւր խառնուածքն չոր է քան գպալղամին - 60. այդ պատճառովդ զոր ասացաք, զի սակաւ է քան գպալղամն, և շատ է քան զսաւտայն - 59. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զափիմեռինսոսն՝ որ է պալղամին ջերմն. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն - 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^ա որ ի մեզ են, զարեան և գպալղամին և զմաղձերոյն և իսարտէշ և սնն - 62. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինսու ասեն - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինսու - 63. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն - 80. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն պալղամին ջերմերոյն: - 80. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմն^ա որ ի պալղամէն ընծայի, որ երեք պատճառանօր ճանաչի - 80. Ընծայի ջերմն ի պալղամէն - 80. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ - 80. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և բնական տաքութիւնն սակաւ - 80. զի պալղամն յաղթեալ լինի իւր խառնուածոցն - 80. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա գհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զիցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոզն - 81. և պատճառն պալղամն լինի, որ հաստ է: - 81. և իւր պատճառն պալղամն լինի: - 81. իւր տաքութեան պատճառն պալղամն լինի: - 81. և կարմրութեան պատճառն այն պալղամն լինի^ա որ խցկեաց - 81. և սպիտակութեան պատճառն պալղամին խառնուածքն լինի՝ որ հով է: - 81. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի - 81. և խցկելն՝ պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի - 81. և արձականայ գաղտ շնչահանքն, պարկէշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն - 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի - 81. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^ա որ երբ այս ջերմն ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն

փշանայ և սոսոայ մարմինն - 81. Ապա թե ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա
 իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր սասցաք: - 81. Վասն ստածման և
 բժշկութեան ակիմեոնոս ջերմանն որ ի պալղամէ լինի – 82. և ոչ ի վերայ գլխոյն կայթն
 տալ կթել. գատել՝ թե խարտէշ մաղձն խառնած լինի ընդ պալղամն: – 83. Գլխացաւի որ
ի պալղամէ: - 83. գայս զըմբելի տուր^a որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84.
 Ըմպելի որ օգտէ պալղամի: - 84. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմս
 չլինի յիստակ – 85. պալղամն չորս ցեղ են – 85. Ապա թե սաւտայն խառնի ընդ պալղամն,
 և հաստցնէ զինքն, ի բան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. Ղուռս որ օգտէ պալղամի: - 85.
 Այլ ըմպելիք պալղամի: - 85. Ըմպելիք պալղամի: - 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի,
 դողն և տաքութիւնն պակաս լինի - 86. այն պալղամն որ ի հալած ապիկի նման է, լինի^a
 երբ բորբոսի իւր ջերմն^a խիստ դող ունի, և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի
 ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. եթէ ջերմանն պատճառն այն
պալղամն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է -
 86. Ապա թե ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր
 վարդմարապայ տուր մինչև ցեւթն օրն - 86. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և
 ցրտանալն պակաս լինի - 86. Հուկնայ պալղամի: - 86. Ըմպելիք վերաբերութեան
պալղամի - 86. Ապա թե պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր
 ստածումն այս է - 86. Այս երկու ջերմս ընծային հով և հաստ և յորկուտ պալղամէն – 88.
 և իւր պատճառն այս է^a որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այն է գտաքութիւն -
 88. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն – 88. իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ
 դրուց մարմնոյն, և խիստ տաքութիւն ցներքսէ. մանաւանդ թե խառնի մաղձն ի յայն
 բորբոսած պալղամն ցներքսէ ի յերակսն: - 88. Ապա թե ջերմանն պատճառն այն
պալղամն լինայ^a որ քաղցր է^a իւր ստածումն այս է^a որ ի յանօթեց սրքունճուպին տասս -
 87. Իսկ այն պալղամն՝ որ ի ստամոքսն ժողովի և բորբոսի ... ընծայի իւրմէն ջերմն, որ
 իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցներքսէ – 88. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, զերդ որ այլ
 յառաջդ սասցաք ի պալղամին ջերմն: - 90. Ապա թե պալղամն տեսանես կարող և
 յաղթող, զակիմեոնոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Եւ մեք ցուցանեմք՝
 որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, որ է մաղձն, և ի հովութենէ և ի

գիճուրթենէ, որ է պալղամն: - 109. և մէկայլ ցեղն ցներքսէ յերակսն լինի, զի պալղամն է բորբոսած – 109. և մէկայլ օրն պալղամին մէն լինի – 109. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն – 109. և չանուանեցին ի կէս ասփիմեռինոսին, որ է պալղամին գործն: - 109. Զի մէկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին, և մէկայլ օրն պալղամին մէն լինի – 109. Եւ այլ միտք կայ այս բանիս. ասփիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի – 110. Այլ պատեհ է գիտենալ, որ այս ջերմս երեք դէմս ունի. մէկն՝ որ յաղթէ մաղձն պալղամին, և իւր նշաննին ի յերկան գան – 110. Եւ երկրորդ դէմս այն է, որ յաղթէ պալղամն մաղձին – 110. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւնն լինի, զի չէ բորբոսել, զի մնացեալ լինի մասն ի պալղամէն՝ որ չէ բորբոսել – 110. Պատեհ է բժշկին՝ որ գայս ջերմանս գստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ, թէ մաղձն յաղթէ, եթէ պալղամն: - 111. Ապա թէ երկու նիւթն հաւասար լինին՝ մաղձն և պալղամն ... տո՛ւր զպատասկի ջուրն սրքնճպինով – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն – 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի բան տար: - 111. Ապա թէ պալղամն յաղթէ մաղձին, և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնես, տուր պատասկի ջուր սրքնճուպինով – 111. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի զուգ բորբոսին - 112. ապա թէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի, իւր նշաննին հակառակ լինին այդ նշաննոյս^ա գոր յիշեցաք: - 112. Ապա թէ մաղձն և պալղամն հաւասար լինի, նոյնպէս և գստածումն հաւասար արա – 112. Սահակն ասէ, եթէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի քան զմաղձն, տո՛ւր յանօթուց վարդմարապայ – 112. և երկրորդն լինի՝ երբ պալղամն խորովի – 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ զնոպայն քան զքսան և չորս պահն - 115. ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Մէկն ընճայի՛ երբ այրի արոյնն ... և երրորդն՝ երբ պալղամն այրի – 116. Ապա թէ այս ջերմս ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի այրելոյն... տո՛ւր վարդմարապայ^ա կարօսի և ըռազիանի ջրով - 117. Հուկնայ կակուղ՝ վասն պալղամի: - 117. Մատպուխ, որ օգտէ պալղամի: - 118. Հապ, որ օգտէ սէվտայի և պալղամի: - 118. Ղուռս, որ օգտէ պալղամի և սավտայի: - 119. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն

մարմինն օճանես, օգտէ այն ջերմանն^ա որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի - 121. և երրորդն՝ պալղամն խորովի: - 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. և յամէն ի պալղամի կերակրոց պատրաստ կենայ: - 122. արեա^ոն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն, եթէ խարտէշ մաղձին սաւտայն – 123. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^ա նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. բայց ծարաւն սակաւ լինի քան զայն՝ որ այրած մաղձէ լինի, կամ յայրած պալղամէ: - 124. զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և պալղամ լուծանի: - 128. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց^ա որ պալղամն այրնեն և սաւտայ, որ ջերմն յերկար չքաշէ - 130. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ – 131. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... կամ ի պալղամն՝ որ ի կրծոցն հազալով գայ ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է – 138. և ամենայն աուր ջերմն^ա որ ի պալղամէն լինի... և զիրեանց նմանիքն^ա սուր անուանեն. թէպէտ և կայ ի նոցանէ՝ որ ի պալղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ ... և սրբէ զստամոքսն ի պալղամէ – 149. և զբորբոսն՝ որ լինի ի ստամոքացն ի բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149.

ՊԱԼՂԱՄԻԿ –

Ապա թէ ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել, որ է ափիմեռինոսն, և հիւանդն պալղամիկ լինի ... ապա գիտացի՛ր որ այս ջերմն ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն – 116. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123.

ՊԱԽՐԱ – Ա՛ռ փենիտ շաքար ... և պախրու լեղի – 67.

ՊԱԽՐԷՄԻՍ, ՊԱԽՐԷ ՄԻՍ –

Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ զոսբն, և զկաղամբն, և զպախրէ միսն – 114.

Եզնալեռուի ջուր ... և պախրեմիս ... և յամենայն իրաց՝ ու սաւտայն ընծայեն՝ պատրաստ կենայ - 128.

ՊԱԿԱՍ –

զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան գդարբնի փութսն: - 5. և տաքութիւնն ի մարմնոյն շօշափելիքն պակաս լինի – 11. և զկերակուրն պակաս տուր – 13 միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ – 20. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^ա որ ստամոքն ի յուժի չէ, և կարողութիւն չունի որ զկերակուրն եփէ - 28. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ա որպէս սուզն և հոգսն ... և ցորեկին անօթի կենալն և պակաս կերակրիլն - 35. Բայց քիչ քիչ թող խմէ, հանց որ ամէն հեղ նուկի մի լինի կամ պակաս - 43. և աղն պակաս արա – 14. և զայդ ջերմդ անուանեալ են ի պակաս – 58. և իւրեանց աւելի և պակաս գալն նոպային ըստ նիւթերոյն բնութեան լինի՝ որք ընծայեցան: - 61. իւր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. և քիրտն չլինի. և որ լինի՝ պակաս լինի – 81. նոյնպէս և արանցն ի ձեռսն և ի ոտսն միսն պակաս է, և ոսկր և ջիղն շատ: – 82. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի - 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի, դողն և տաքութիւնն պակաս լինի: - 86. իւր թապտիրն այն է^ա որ վերաբերութիւն այնէ, և կերակուր պակաս ուտէ - 87. Եւ իւր գոզն այլ պակաս տաքութիւն լինի – 88. Եւ ի նոպային սկիզբն փոքր և յուշ լինի, և հետ պակաս ժամու մին^ա ահաւոր և ուժով լինի և փոփոխական - 91. Բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի – 91. Ապա անուանեցին զայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել, և պակաս է – 110. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մէջ ջերմանն – 114. և ի բաղանիս պակաս մտո – 128. Մասուսայի որդին ասէ, եթէ այս ջերմս յայրեցած մաղձէ լինի, նոպային շրջանն պակաս լինի – 128. և զկերակուրն պակաս տուր – 130. և կերակուր պակաս կերակրին և սակաւ մին քրտնին – 131. Ապա թէ ջերմն հին լինի, և իւր դողալն և ցրտանալն պակաս լինի, տուր զղեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133. Ապա անուանեցին զայս ժամանակս ի պակասն – 135. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ

ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ՝ քան զանցեալ նոպայն, ոչ այլ աւելի և ոչ պակաս քաշէ, գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան և յերրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի և յուշ, և տաքութիւնն պակաս, և ցաւելն կակուղ լինի և պակաս – 142.

ՊԱԿԱՍԵԼ-

Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն ... և պակասելն օր ըստ օրէ – 4. Ապա հետ այսոր տէ՛ս եթէ ջերմն եփեցաւ և պակասեցաւ, եթէ ոչ – 14. և աչքն խորնայ, զի այն գիճութիւնն որ ի քնոյն ընծայի, պակասեցաւ - 20. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո – 21. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջրով լուացվի – 26. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ – 27. Եւ յորժամ ջերմն պակասի, սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուգավարայ ուտէ: - 30. Եւ իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39. զի ջերմանն ամենայն ինչ հոով և գէճ պիտի, որ հանդարտի և պակասի - 53. Եւ երկրորդ ցեղն այն է՞ որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար, և որչափ երթայ՝ պակասի և թուլանայ - 57. թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին, շատանան և պակասին: - 64. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. Ապա այն դէմսն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն, ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ - 65. այն արիւնն որ բորբոսի՞ մասն մի լինի, և այն որ արձակիւն՞ մասն մին, նա չաւելնայ մասն ի մասէն և ոչ պակասի – 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէհիս ջերմն, ոչ յաւելնայ և ոչ պակասի – 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. երեք օր երեք գիշեր ի յար լինի տաքութիւն առանց պակասելոյ – 78. այլ հաւու ձագ մի՞ տաս կերակուր, և ոչ տուռայճ, մինչն իջանի ջերմն, և պակասի քան զայն՞ որ յառաջին աւուրքն էր - 84 ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն, և ոչ հետ չորեքտասան աւուրքն, ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. կերակուր պարկեշտ տալ ... որ հիւանդին ուժն չպակասի - 86. և վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ, և չէ՛ի պակասել, զի յար է և կից: - 110. և բնութեանն զօրութիւնն հետէն վատուծի և պակասի - 135. Եւ իւր սահմանն այն է՛ որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի – 135. բայց

հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ, և հիւանդին ուժն հետէն պակասի – 135. բայց ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն չմեռանի հիւանդն – 136. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն ի պակասել և ոչ ի յաւելնալն, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է - 137. և հիւանդին զօրութիւնն հետէն պակասի – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն զինչ որ լինի ի պակասիլ առնու ... գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ և ի պակասելոյ ժամանակն հասաւ, և ի պակասելն էառ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն... ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, և ի պակասելն էառ: - 138. Իսկ իւր պակասելոյն նշանին այն է՝ որ հիւանդն յիւր մարմինն թեթևութիւն իմանայ – 138. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: -139. Նոյնպէս և զմահուն իմաց այրնէ, յորժամ չեփի հիւանդութիւնն և չարձակի, մանաւանդ երբ հիւանդին ուժն պակասի: – 141. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, չեփին և չարձակին, և հիւանդին զօրութիւնն պակասի, այն մահու նշան է - 142. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ընդ յառաջքն չնիհարանայ, և իւր միսքն չպակասին ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: -143. հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ, և միսքն պակասին – 143. տես նաև ՊԱԿՍԵԼ գլխաբառի տակ:

ՊԱԿԱՍԵՑՆԵԼ –

Ապա այն դեմսն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65.

ՊԱԿԱՍԵՑՈՒՑԱՆԵԼ –

Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն – 85.

ՊԱԿԱՍԻԼ –

Իսկ չորրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն ի պակասիլ առնու – 135. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն, որ են յաւելնալն, և ի լման

կատարիլն, և ի պակասիլ հիւանդութեանն – 137. Ապա թէ ի յայն որպիսութենէն՝ զինչ որ լինի ի պակասիլն առնու ... գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ... ժամանակն հասաւ - 137. գիտենայ բժիշկն^a որ հիւանդութիւնն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ, և պակասիլն կամի սկսանիլ: - 138. ապա գիտենայ բժիշկն որ հիւանդութիւնն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլ հիւանդութեանն: - 138. գիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ, որ է ի պակասիլն: - 139.

ՊԱԿԱՍՈՒԹԻԻՆ -

Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն ... տուր վարդմարապայ ... և երբ պակասութիւնն, տո՛ւր զվարդին փոքր կուրսն սրբնճալինով – 102.

ՊԱԿԱՍՈՒՄՆ –

ամենքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն զհճութեան: - 36.

ՊԱԿՍԵԼ –

Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ փերճկոկած գարով ի բան պահէ - 46. տես նաև ՊԱԿԱՍԵԼ գլխաբառի տակ:

ՊԱԿՍԵՅՆԵԼ –

պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26.

ՊԱՀ –

և արձակի ի քսանուչորս պահն: - 4. և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս զմնալն մի օր, որ է քսանուչորս պահ – 7. և յամեցո պահ մի: - 10. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ զեր հաւ պարկեշտ համեմնով – 21. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նոպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի - 33. և յետ երկու պահու՝ եղկ աւազան մտէ – 47. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. Ա՛ն մաքեաց կաթն կէս լիտր՝ ի պահն որ կթեն - 51. Զի պալղամին ջերմանն նոպայն

շատն տասն և ութ պահ ունի – 60. Իսկ սաւտային ջերման նոպայն շատն քսան և չորս պահ ունի – 60. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերման նոպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ գտետոատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի գնոպայն քսան և չորս պահ: – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն^a որ ափիմեռինօս ասեն, որ յամէն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ գտրիտէօս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: - 63. և հետ երկու պահու սրքնճպին առնու նռան ջրով – 73. զի կայ՝ որ յամէ իւր նոպայ չորս պահ. և այլ կայ՝ որ յամէ հինկ պահ. և այլ կայ՝ որ յամէ իւր նոպայն քսան և չորս պահ: - 88. զիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն, տասն և երկու պահ – 91. և ի նոպայէ ի մէկայլ նոպայն երեսուն և վեց պահ լինի միջոցն՝ երբ խալս լինի, որ է յիստակ: - 92. իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասերկու պահ այլ_աւելի քաշէ: - 94. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ - 94. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^a յառաջ քան գնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. և հետ երեք պահու չորք պահու տո՛ւր զկերակուրն – 96. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի երկոտասան պահ: - 97. ապա յետ երկու պահուն գարեջուր տուր: - 104. և հետ երկու պահուն տո՛ւր զգարեջուրն հովցուցած և մուգ նռան ջրով – 104. և երբ պահ մի անցանի ... թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 106. յետ երկու պահու գարեջուր տուր – 107. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այրնէ գնոպայն քան գքսան և չորս պահն - 115. Երբ այս ջերմն յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ_աւելի այրնէ գնոպայն քան գքսան և չորս պահն - 115. և տուր կուրս մի աղցած մաղած՝ եղկ ջրով յառաջ քան գնոպայն երեք պահով – 119. Եւ երբ նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 124. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան գքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան գքսան և չորս պահն՝ նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն - 124. ապա առ աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներքս ի մտպուխն ընկէ, խառնէ, և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126. և հետ շող ճուլայ իմէ և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի վայր ելնէ: – 148.

ՊԱՀԵԼ –

Եւ զայն պատճառսն որ զօտար ջերմն ընծայեն^ա ի մարմնոյն ի զատ պահէ - 2. Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել – 8. Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել – 8. և ամենին ի դատմանէ պատրաստ, և զմարմինն հանգիստ պահէ– 9. իսկ ողջութիւնքն՝ իւր նմանեօքն պահի: - 15. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել – 16. և զայլ ստածումն զոր ասացաք ի քանի պահէ – 17. և զայդ կերակուրդ յար ի քան պահէ - 17. զնուփառեհ մաճունն, որ է խնդացնող ... յար ի քանի պահէ - 19. և զփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնճուպինով համակ ի քան պահէ: - 24. այլ զմարմինն հանգիստ պահէ – 24. զայս ամէնս յիրար խառնէ, հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ, շատ օգտէ: – 24. և զգարեջուրն ի քան պահէ իւր հաւիճնովն, օգտէ: - 25. և զմրգանց ջուրն ի քան պահէ – 27. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ զմարմինն հանգիստ պահէ – 27. և զնոյն թպտիրն ի քան պահէ - 27. և զմարմինն հանգիստ պահէ – 29. և պզրղատունի լուսպ, խաշխշի շարապով ի քան պահէ – 30. զհով և զգիճային իրին ի քան պահէ – 30. զհալիլային մատպուխն մրգաջրով ի քան պահէ – 32. և զփոթոթային ըռուպնին ի քան պահէ – 32. ապա ա՞ռ սանտալ և քաֆուր և ի վարդեջուրն խառնէ, և յար ի վերայ կրծոցն պահէ – 32. խիստ ցրտոյ և ի խիստ շոգոյ պահէ զծառն – 37. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի, և պահած լինի - 39. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն զայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքոութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն, որ զկաթին զհճութիւնն շահի և պահէ ի մարմինն - 42. և ապա յետ այնոր օծանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի, որ պահէ զգիճութիւնն որ շահեցաւ ի կերակրոյն և աւազանին ջրէն: - 42. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ գարեջուրն ի քան պահէ - 46. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի քան պահէ - 46. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի քան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն:– 46. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ՝ փերճկոտած գարով ի քան պահէ – 46. Եւ պատեհ է՝ որ զգլուխն ծածկած պահէ – 47. Ապա թէ_գոզն զերթ զձէթ լինի, զհովային և զգիճային դեղերն ի քանի պահէ: - 47. և զանուշահոտերն անպակաս ի քանի պահէ - 48. և

հանապազ գսանտալն և գվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ, և ի վերայ սրտին և լերդին պահէ – 48. Եւ գայս դեղս յար ի բերանն պահէ: - 51. գայս գամէնս կաթումն ի քանի պահէ: - 51. Եւ գայս հապս գիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ – 51. գայս գամէնս ... հապեր արա. և յար ներքն լեզուին պահէ: - 51. իւր ստածումն այն է՝ որ սպեղանիք ի քանի պահէս – 54. տալ գերդ իշուն կաթն, և զխիչիփարն ի ճանկերոյն յիստկած, և ի յեղերդական ջուրն օր մի և գիշեր մի թրջած պահած – 55. և զբնութիւնն ի լուծանելոյ պահէ: - 56 և պահէ գայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ, զոր վասն ջերմերոյն նոպային ասացաք: – 61. և հանապազ զբնութիւնն կակղցո և կակուղ պահէ: - 70. և ի կարեց ժամն՝ երեք դրամ ի քանի պահէ: – 71. զնոյն ստածումնդ ի քանի պահէ: – 71. գայն զիրուին՝ որ զարեանն զտաքութիւն նստեցնեն՝ ի քանի պահէ: - 71. քաղցր և թթու նռան ջուր ի քանի պահէ – 72. Ա՛ն հայ կաւ և գառնալեզուի ջրով և սանտալի ջրով ... և ի վերայ այտոցին ի քանի պահէ: - 73. զարեջուր և սրբնճպին ի քանի պահէ – 75. սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի քանի պահէ: – 75. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, զարեջուր՝ զոր յունապով և փորճոկած ոսբնով եփած լինի ... և սամթի հնդով լինի եփած՝ ի քանի պահէ: - 78. ա՞ն զթութիայն գերմակած, և դալար գնձի ջրով եռացո, և ի յաչքն դիր. զի աչքն պահէ - 79. և զմարմինն շատ ի հանկիստ պահէ – 80. և զբնութիւնն կակուղ պահեն – 89. և թածա ձուկն քացախով ի քանի պահէ: - 98. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ - 98. Եւ գայս կանոնքս, զոր ասացաք, պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօսն ջերմանն զստածումն ի քանի պահէ: - 102. Ապա թէ արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիսօս ջերմանն զստածումն ի քանի պահէ: - 103. Ապա թէ պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի քանի պահէ: - 103. զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի քանի պահէ – 103. Իւր ստածումն այս է, որ զբնութիւնն կակուղ պահես դամոյնի և թմրհնդի ջրով և սրբնճպինով– 105. ա՛ն զտապաշիրին դուրսն ...և սերկևիլի ըռուպով ի քանի պահէ – 106. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգավարայ, կամ աղտորի ջրով և նշածիթով ի քանի պահէ: - 106. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի քանի պահէ – 108. զարեջուր և դդմի ջուր և խիարի ջուր և խիարի ջուր ... խառնեալ ընդ

շաքարով սրքնճպին ք քանի պահէ: - 108. նոյնպէս և զհով մրգանքն ք քանի պահէ - 108. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնճպին խառնեալ ի հով ջուր ք քանի պահէ – 112. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով ... զոր նշաձիթով զուգած լինի՝ ք քանի պահէ: - 112. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփէ, և ք քանի պահէ – 112. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփէ, և ք քանի պահէ – 112. զդեղ և զկերակուր և ըմպելի խառնէ զերկոցունց դիմացն, հաւասար ք քանի պահէ - 113. և տե՛ս որ ընդ ցորեկոյ չպահէս: - 119. և ըղըրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նռան ջուր ք քանի պահէ: - 121. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ ք քանի պահէ: - 121. և բաղիանի ջուր սրքնճպինով ք քանի պահէ – 122. և կերակուր՝ հաւ զիրպած եփած ք քանի պահէ: - 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ք քանի պահէ – 122. զկակուղ հուկնայն ք քանի պահէ – 123. այլ քանի կարես զբնութիւնն կակուղ պահէ: - 125. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով, և մագտաքէ, և անիստն ք քանի պահէ: - 128. և զդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ք քանի պահէ – 128. և ի յամենայն շաքաթ աֆթիմոնին զհապն ք քանի պահէ - 128. և դափտի կուրսն, և զոր ինչ նման են սոցա՝ ք քանի պահէ - 131. զի օդոյն հովութիւնն զտաքութեանն գլուխքն հով պահէ – 140. Եւ զմարմինդ ջեր պահէ այդ երեք օրտ – 147.

ՊԱՀԼԱԻՈՒՆԻ –

յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի Պահլաունոյ / գրքում՝ պահլաունոյ / - Բ.

ՊԱՀ ՄԻ –

և յամեցո պահ մի: - 10. Իւր նշանն այս է՝ որ ի նուպային ժամն ... հիւանդն նուաղի պահ մի կամ այլ աւելի – 33. և երբ պահ մի անցանի ... թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 106. և հետ շոյ ճուլապ խմէ և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի վայր ելնէ: – 148.

ՊԱՀ ՄԻՆ –

ապա ա՛ռ աֆտիմոն եօթն դրամ, և ի ներս ի մտպուխն ընկէ, խառնէ, և ի կրակէն ի վայր կալ և պահ մին համբեր տուր – 126.

ՊԱՂ -

Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ ...և զկուրծսն իւրովն օծանէ ... իխստ օգտակար է – 9.

ՊԱՂԵԼ -

Ապա թէ նիւթն շատ լինի և հաստ, որ զերդ պաղած լինի, մի՞ տաս սրքնճպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի– 83.

ՊԱՂՂԱՄ – տե՛ս ՊԱԼՂԱՄ

ՊԱՅԾԱՌԱՆԱԼ -

Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն – 37.

ՊԱՅԾԱՌՈՒԹԻԻՆ -

Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա ... վատթարէ զիւր պայծառութիւնն և զճուղսն - 37.

ՊԱՆԴԲ – տե՛ս ՊԱՆՏԲ

ՊԱՆՏԲ, ՊԱՆԴԲ –

հաւձագ՝ փերճկոտած գարով ի բանի պահէ, և պանտրայ ջուր հով ճուլապով – 46. և տաս աֆթիմոնն ջրով եփած, կամ պանտր ջրով եփած – 133.

ՊԱՆՏԲԱՅ ՋՈՒԲ, ՊԱՆԴԲ ՋՈՒԲ –

Հաւձագ՝ փերճկոտած գարով ի բանի պահէ, և պանտրայ ջուր հով ճուլապով – 46. և տաս աֆթիմոնն ջրով եփած, կամ պանտր ջրով եփած – 133.

ՊԱՊՈՒՆԱՃ - տե՛ս ԲԱԲՈՒԲԻՃ

ՊԱՊՈՒՆԻՃ - տե՛ս ԲԱԲՈՒՆԻՃ

ՊԱՌԿԵԼ -

և ապա սաւանով ծածկէ և ի դուրս գայ, և պառկելով հանգչի: – 11. կակուղ և հանգիստ տեղ պառկի – 25. և ի պառկելոյ ժամն պգրկատունի լուղապ տուր: - 108.

ՊԱՌԿԵԼԻՔ –

զիր տունն և զպառկելիքն հով արա – 44.

ՊԱՍՊԱՅԻՃ –

ա՛ն աֆթիմոն ... պասպայիճ եօթն դրամ – 118. Ապա թէ առնուս զժռատն, որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթև մտպուխ տաս, յոր եփած լինի պասպայիճ, և աֆթիմոն – 124. Ա՞ն քապուլի հալիլայ ... և պասպայիճ չորս չորս դրամ – 126. Ա՞ն ... պասպայիճ, և աֆթիմոն երեք երեք դրամ – 127. զերդ աֆթիմոնն ... և պասպայիճն և սև հալիլէ ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա ի բան տար, օգտէ: - 128. և առ ... պասպայիճ քերած և ձարձատ այրած երեք դրամ – 146. ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ – 147. Ա՛ն յունապ ... քերած պասպայիճ – 147. Ա՛ն սումպուլ ... պասպայիճ քսան դրամ – 149.

ՊԱՏԱՀԵԼ -

Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32. Եւ պատեհ է՝ որ զզլուխն ծածկած պահէ, որ զուգամ և նուզլայ չպատահի – 47. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 62. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նա պատահի ջերմն՝ որ ավիմեռիսու ասեն – 63.

ՊԱՏԱՀՈՒՄՆ -

Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի. զնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն. զբորբոսային և զանբորբոսն ... զսեռ նոցա և զտարբերութիւն, զտեսակ և զյատուկ զպատահումն - Բ. նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգէ է ... և զի՛նչ ունի պատահումն – 31. Եւ այլ նշաննին և պատահմունքն երևենան – 81. Իսկ այն իրուին՞ որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օդո՞ս որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիրտ ելանելն - 93. Իսկ այն իրուին՞ որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են, որ են այսոքիկ. հիւանդութիւնքն և պատճառնին, և պատահմունքն: - 93. տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն՞ իւր նշանօքն, որ է մաճասին երակն, և ի դարուրայն, և պուրհանն, և յայլ պատահմունքն՞ որ զկնի հիւանդութեանցն լինին: - 102. ապա տե՛ս, թէ ո՛ր նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին, և երևեցուցանէ զիւր նշաննին, և զիւր պատահմունքն – 110. և իւր առաջին բաժինն այն է, որ դեռ նշան և պատահումն չլինի երևեցել առ հիւանդն – 134. զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրք. մէկն՝ հիւանդութեան բնութիւնն. և երկրորդ՝ պատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանն լինին. և երրորդն՝ պատահմունքն նիւթին, որ զհիւանդութիւնն արար՝ եփելն և չեփիլն լինի - 137. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իրական, զոր խասիաթ ասեն – 137. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են, և չեն ի պակասել ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՞ որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն ... հասաւ: – 137. Իսկ այն պատահմունքն՞ որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի, և ոմանց խելքն աւերի ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն՞ որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան, ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ ... ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ՞ որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին, միացեղ դադարեն ... ապա գիտենայ բժիշկն՞ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ

յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն ... ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ – 138. պարտ է բժշկին^ա որ զայն նշաննին, և գպատահմունքդ^ա գոր այլ ի յառաջդ ասացաք, ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. և երկրորդն՝ գպատահմունքն, որ զկնի հիւանդութեանցն լինի – 143.

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ –

Տամք այնպիսուն պատասխանի այսպէս – 12. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէ – 23.

Տամք այնպիսոյն պատասխանի այսպէս – 92.

ՊԱՏԱՏՈՒԿ –

Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի ... լաբլաբի ջուր, որ է պատատկի ջուր՝ որ է բաղեղի - 67. Եթէ ուժն ընկերէ՝ տուր կէս լիտր պատատկի ջուր – 82. և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատատկի ջրով – 111. տուր պատատկի ջուր սրքնճպինով – 111. տո՞ւր գպատատկի ջուրն սրքնճպինով և վարդմարապով – 111. տուր պատատկի ջուր կէս լիտր – 117. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատատուկ ... կամ ճակնդղի բագուկ տուր – 117. և կակաղացո զբնութիւնն պատատկի ջրով – 119.

ՊԱՏԵԼ –

Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ. օդո՞ւ^ա որ զմեզ պատեալ ունին. և մեր շարժիլն և խաղաղ կենալն - 93.

ՊԱՏԵՆ –

ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. պատրաստ՝ որ չառնուս երակ, զի չէ ժամանակ և պատեհ – 66. Երբ ծարաւն խիստ լինի, տուր գարեջուր, և դոմի ջուր շարապով՝ գոր պատեհ տեսանես – 104. ապա պատեհ համարեցան երկու զօրաւորացն անուամբ կոչել, քան երկու տկարացն: - 110. և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոփոսոսին գրեցաք, գոր պատեհ տեսանես, ի բան տար: – 111.

ՊԱՏԵՆԷ –

Ապա պատեհ է տալ մուգ նոսան ջուր, և սրքնճուպին - 7. Պատեհ է գայս հիւանդս ի հով տուն պահել – 8. մանաւանդ պատեհ էր որ մաճասին երակն մեծ լինէր և լայն – 12. Բայց այս ջերմանս տերն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօժն այլ լայնի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տերն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. ապա պատեհ է մեզ այսպէս այրնել իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն ... յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15. վասն այնոր պատեհ է հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն – 18. Իսկ յառաջ ելնդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է – 22. պատեհ է երակ առնել – 23. պատեհ է որ երակ առնես: - 26. Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել զհալումաջ ջերմերն այսպէս: - 34. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն գայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն – 35. Եւ պատեհ է՝ որ զգլուխն ծածկած պահէ – 47. ապա պատեհ է յառաջ զջերմն ստածել և բժշկել: - 53. ապա թէ զկեփալին զերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է - 54. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի, կերակուր չոր չէ պատեհ – 61. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արին հանել – 66. Եւ այլ պատեհ է՝ որ ի ձեռն և յոտներն կապք առնես պինտ – 69. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արին երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. ապա թէ զարոյնն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ պատեհ որ յունապի ջուր և ոսքն ուտէ – 70. Ապա թէ հիւանդն երակ չկարէ առնուլ, զիստ հով դեղերն տալ չէ պատեհ – 70. Եւ ամենին չէ պատեհ ի ծաղկած մարմինն ձեթ հասցնել - 78. Ապա թէ յառաջ քան զերակ առնուլն՝ ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ - 78. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմն՝ որ ի պալղամէն ընծայի ... որ երեք պատճառանօք ճանաչին: - 80. Այլ պատեհ է որ գիտենաս՝ որ երբ այս ջերմն ի յայն պալղամէն լինի ... նա իւր նուպային սկիզբն փշանայ և սոսոյ մարմինն: - 81. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս զդոզալն ի յամենայն ջերմերդ՝ թէ ո՞ր տեղաց սկսանի: - 82. Այլ պատեհ է ի յայս ջերմանս սկիզբն զբնութիւնն կակղացուցանել: - 82. Եւ այլ պատեհ է՝ որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն պարկեշտ այրնես զթպտիրն – 84. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմն չլինի յիստակ - 85. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմն զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ – 89. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով –

89. Յառաջ պատեհ է իմանալ զմադձին ջերմերն որ ի յիստակն են – 90. Եւ այլ պատեհ է՝ որ զիտենաս զմադձն, որ երեք ցեղ են – 94. Այլ պատեհ է որ ի գամէ և յանգահ բժշկեն զայդ ջերմդ - 95. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան - 95. պատեհ է որ պէտ այրնես և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես – 99. Ապա պատեհ է որ ի յայտ ի տեղիտ տեսանես՝ թէ յո՛ր չաքս է հիւանդութիւնն – 99. Պատեհ է որ ի բաղանիս մտէ: - 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ – 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն – 99. Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ պատեհ հով և զիճային առնել - 100. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^ա խառնես զպարկեշտցնող և զկտրող դեղերն – 100. իսկ թէ վերաբերութիւն տայ այրնել, պատեհ է: - 101. և ի յայս ջերմս պատեհ է որ հետէն սրքնճպին խմէ, շատ օգտէ: – 101. պատեհ է որ երակ առնու ըստ հիւանդութեանն – 102. պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճպինով – 104. և չէ պատեհ որ դոմի ջուր տաս – 104. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. Ապա պատեհ է որ բաբունիճ առնուս և աքլել մելիք – 105. պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տաս – 106. պատեհ է որ սառին ջուր տաս – 106. Եւ այլ պատեհ է որ հանապազ զփերփերանի հունդն սրքնճպինով տաս: - 106. Բայց պատեհ է որ զքո ջանքն և զոյսն յեփելն այրնես և ի հովցնելն – 107. Այժմ պատեհ է քննել – 109. Այլ պատեհ է զիտենալ, որ այս ջերմս երեք դէմս ունի - 110. Պատեհ է բժշկին՝ որ զայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ – 111. պատեհ է որ նոյնպէս և զստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն – 111. պատեհ է որ զգարեջուրն մէն հերիք ածէ – 112. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տերն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով և աղով -117. Եւ այլ ի գարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն - 120. ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ երակ առնուլ:- 123. պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել – 124. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես – 125. և ի չամանի մաճունէն տաս^ա պատեհ է: - 125. Եւ զայս զամէնս՝ զոր ասացաք, պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: - 125. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով – 126. պատեհ է զայս դեղերս ի բան տանել: - 127. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի

տաք մաճուննոյն – 127. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս – 130. Պատեհ է ի հիւանդութեան յառաջքն որ զբնութիւնն կակղցնես - 133. այլ պատեհ է՝ որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին որ խասիաթով օգտեն – 133. պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան հիւանդին – 136. պատեհ է որ զկերակուրն հաստ տայ – 137.

ՊԱՏԸՆՃԱՆ, ՊԱՏԸՆՋԱՆ - հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^a զերդ զոսքն, և զկաղամբն ... և զքօշին միսն, և պատընճանն – 114. և խնձորի շարապ տուր ... և պախրեմիս, և պատընջան – 128.

ՊԱՏԸՆՋԱՆ – տե՛ս ՊԱՏԸՆՃԱՆ

ՊԱՏՃԱՌ - Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զսէր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիվ կաթողիկոսին Հայոց տեան Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեան Գրիգորի որդոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաունուոյ, որ և պատճառն է զբոցս: - Բ. Եւ զայն պատճառն որ զօտար ջերմն ընծայեն^a ի մարմնոյն ի զատ պահէ - 1. Իսկ առաջին պատճառն այն է^a որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ հիւանդութեանց: - 2. Եւ երկրորդ պատճառ այն է^a որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի, կամ ի յերկուս - 2. Իսկ երկրորդ պատճառն այն է^a որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասէն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն զհիւանդութիւնքն լինին... բորբոսային ասէն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիթկօն ասէ - 4. և իւր պատճառն դիւրին է – 6. և այլ որ ինքն լինի պատճառ այլ ևս երկու ջերմերոյն: - 6. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ - 6. Իսկ ցնէրքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սզալն - 6. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. Միօրեայ ջերմն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի. զիտացիր որ այս պատճառս շատ գլխացաւութիւն բերէ – 7. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց լինի – 8. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի - 8. Էհաննայ ասէ ի նոյն

պատճառք– 8. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 10. Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառք - 10. Ի նոյն պատճառ և ի նոյն նշանքդ Մասրճուայն ասէ – 11. Ապա եթէ պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ – 11. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան զայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: -12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան զնոցա երակն^a որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 12. մաճասին երակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր – 12. մէկն պատճառն այն է^a որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետայինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12. և երկրորդ պատճառն այն է^a որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. Նոյնպէս և վասն գոզին սպիտակութեանն երկու պատճառք են – 13. և երկրորդ պատճառն այն է^a որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն^a որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. Եւ իւր ստածումն և իւր բժշկութիւն զերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. Այլ Գաղիանոս ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի – 13. Իսկ այն պատճառն որ ի մարմնոյն լիութենէն լինի, իւր ստածումն այս է^a որ յառաջ երակ առնու - 14. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յերեք հոգւոյն դատմանէն լինի: - 15. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն - 15. և գամէն մէկի պատճառ իւր հակառակաւն բժշկէ: - 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիրտ ելնելոյն լինի: - 16 Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ զրստովն կայ – 16. և արեանն եռալոյն պատճառն քինախնդիր լինելն է առ տրտմեցուցիչն: - 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^a որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. մեծութեան պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ. և պնտութեանն պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս ելանէ և պնդի: - 16. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքդ – 16. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն հոգսն և տրտմութիւն լինի – 18. զի միօրեայ ջերմն՝ որ պատճառն ի հոգալոյն լինի, այն ի զգայական հոգւոյն ընծայի: – 18. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէ լինի, այն ի հոգւոյ

կենդանութենէն ընծայի – 18. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տքնութենէ լինի: - 20. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ տքնութիւնն արգիլէ զքնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյն - 20. Բազարատ ասէ ի նոյն պատճառքոյ - 20. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի – 22. լինի ի հոն այտոց ի յայս պատճառաց: - 22. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքոյ են և նոյն օրինակքոյ - 22. ահաւորութեան պատճառն ի յարեան շատութենէն լինի - 22. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ զտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ – 22. և իւր պատճառն այն է՞ որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն, որ է յաւելուած: - 22. Իսկ յառաջ ելնդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է. զի ինքն լինի պատճառ ջերմանն – 23. և յորժամ զպատճառն կտրեն, նա ջերմն թողու և ողջանայ: - 23. Ապա թէ ասէ ոք, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն, և ջերմն ի յար մնայ – 23. Սահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՝ որ մօտ ի յայտոցն լինի – 23. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ: - 25. Սահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ... ի շատ կերակրոյ լինի – 25. Որիբաս ասէ, թէ պատճառն այս ջերմանս որ ի թուխմայէ լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով – 25. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն անօթի կենալոյն լինի: - 26. Ապուճարեհն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ... սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի – 26. իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան. վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չհիանդիպեցաւ: – 26. Դիաւճէնն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տազնապեր է և տաքցեր է - 27. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^a որ ստամոքն ի յուժի չէ - 28. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն զուգամ / զրքում՝ զուդամ / և նուզլայ և հազ լինի: - 29. Փօլսոն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի ... գրեցաք ի դուռն ի լման – 29. Սինային որդին մեծ իմաստունն ասէ, թէ այս ջերմանս պատճառն ի հոգւոյն շատ շարժելոյն և ի դատելոյն լինի ի ձեռն բնութեան զօրութեանն – 31. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն – 31. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի

հալևմաշ ջերմն, մանաւանդ որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի – 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի, և բնութիւնն այս պատճառնոյս լինի - 34. Չայս գիտացիր եթէ քանի՞ օ ազգ են ... զհարեանց պատճառն և գտեղիքն – 35. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն զայս ջերմանս գպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն. զի գերդ զմիօրեայ ջերմանն գպատճառնին լինի: – 35. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. Բայց երբ այն պատճառնին յամէ առ ի մարդն և յերկարեն, նա մտանէ մէկ մի յայն պատճառնոյն խորու ի մարմինն - 35. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն – 35. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն, և այլ ամենայն պատճառքն^a զոր այլ յառաջդ ասացաք ի յերեք հոգիսն - 38. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի - 39. իւր պատճառն այն է^a որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^a որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է^a որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Եւ երակին վատուժութեան պատճառն այն է^a որ մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39. Եւ իւր փոքրութեան պատճառն այն է^a որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառն այս է՝ որ բնական գիճութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ մարմնոյն ամենայն անդամունքն ի հալ են ընկեր: - 40. Եւ այլ գիտացիր^a որ այս ցեղ հալևմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյդ - 40. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճառօտ վասն հալևմաշ ջերմանն - 40. իւր պատճառն զերդ միօրեայ ջերմանն լինի – 45. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մարմնոյն քաղեն և հատցնեն: - 46. Յոհանն ասէ, եթէ իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ – 48. և իւր պատճառն ի սուր գիճութեներոյ լինի – 53. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է^a որ թոքքն տուն է շնչոյ - 53. Եւ մէկ այլ պատճառ այն է^a որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառքդ և ի նոյն նշանքդ - 54. Արդ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զբոբոսային ջերմերն, և զհարեանց պատճառնին – 56. և իւր պատճառն այն է^a որ արիւնն բորբոսի ի

ներքսն ի յերակսն: - 56 և իւր պատճառն այն է՞ որ պալղամն բորբոսի դուրս ի յերակացն:
- 56. և իւր պատճառն այն է՞ որ խարտէշ մաղձն բորբոսի ի դուրս ի յերակացն: - 56. և իւր
պատճառն այն է՞ որ է սև մաղձն, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. և
իւր պատճառն այն է՞ որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան զայն՝ որ
բորբոսեցաւ – 58. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան զայն, որ
չէ բորբոսած: - 58. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է՞ որ նիւթն հաստ և դորկուտ
լինի – 57 և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն
օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ
լինի - 57. և իւր բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի
մարմինն - 57. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի - 57. Վասն
նոպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն - 59. և իւր պատճառն այն է՞ որ շուտ ժողովի ի
տեղին, ուր բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ յամէ ի ժողովէն, ուր
բորբոսել կամի - 59. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն
և ընդ սաւտայն. այդ պատճառովդ զոր ասացաք, զի սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է
քան զսաւտայն - 59. և իւր պատճառն պալղամին հաստութիւնն և դորկութիւնն լինի –
60. և իւր պատճառն նիւթին հաստութիւնն և չորութիւնն լինի – 60. և իւր պատճառն այն
է՞ որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ - 60. Եւ երրորդ պատճառն հիւանդին
մարմնոյն շինուածքն լինի – 60. Ապա թէ այն պատճառնին^a որ գնոպայն կարճ առնեն, ի
մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թէ մէկայլ
պատճառնին՝ որ գնոպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային
ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. Մինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառոյ, եթէ
արեանն բորբոսելոյն պատճառն՝ արեանն լիութիւնն լինի – 70. և պատճառն այն լինի,
որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողի - 70. Փօլօս ասէ ի նոյն պատճառոյ - 71. Մահակ ասէ
ի նոյն պատճառոյ - 71. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի – 72. Իւր պատճառն ի
յերկու իրաց լինի – 74. Մահակ ասէ՞ եթէ պատճառն այս այտոցիս, որ ի զարկուց լինի,
երակ կտրելն կարիք չունի – 75. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս՞ որ կոչի
մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. զր և
նորա պատճառն և նիւթն յարենէ լինի: - 76. Ապուճարեհն ասէ՝ թէ իւր պատճառն

յաւելի տաք և ի գէճ արենէ լինի – 78. Էհաննայ ասէ^ա թէ իւր պատճառն այն արեան յաւելուածոցն լինի, որ մանուկն ի յարգանդի մօրն կերակրի - 78. նոյնպէս իւր պատճառն արոյնն լինի – 79 Մէկ պատճառն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին - 80. Եւ երկրորդ պատճառն այն իրուին լինի, որ չեն բնութեամբ - 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրուին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. և իւր պատճառն պալղամն լինի: - 81. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի - 81. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի – 81. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. և սպիտակութեան պատճառն պալղամին խառնուածքն լինի՝ որ հով է: - 81. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^ա զհաստ և դորկուտ պալղամն ... յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81. և կարմրութեան պատճառն այն պալղամն լինի^ա որ խցկեաց - 81. և պատճառն պալղամն լինի – 81. Նօսրութեան պատճառն ի խցկելոյն լինի - 81. Մահմատի Չաքարիայն ասէ ի նոյն պատճառն – 85. Եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի ... իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ^ա որ քաղցր է^ա իւր ստածումն այս է^ա որ ի յանօթեց սրքնճուպին տասս - 87. և իւր պատճառն այս է^ա որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այն է զտաքութիւն - 88. և այդ խոցտելոյդ պատճառն մաղձին սրութիւնն լինի: - 91. և իւր ուժուորութեանն պատճառն՝ մաղձին թեթևութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն – 91. և ահաւորութեան պատճառն կարիքն է սրտին – 91. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն ծանրէ և նեղէ զուժն – 91. կարմրութեան պատճառն՝ մաղձին շատութիւնն լինի և տաքութիւնն - 91 և նեխահոտութեան պատճառն՝ նիւթին բորբոսիլն լինի: - 91. Իսկ այն իրուին^ա որ ի դուրս են ի բնութենէն, երեք են, որ են այսոքիկ. հիւանդութիւնքն և պատճառնիւն, և պատահմունքն: - 93. և իւր պատճառն այն է՝ որ այլ նիւթեր խառնին – 94. Ապա թէ նոպայն ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տասս զգարէջուրն, զի ի վեր ձգէ, և պատճառն լինի զլիսացաւութեան– 95. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառն - 97. Էհաննայ սրափիոնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառն, եթէ այս ջերմանս պատճառն

այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին, և խառն ջերմ այրնեն – 102. Եւ իւր պատճառն անապակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. և իւր պատճառն անապակ և յիստակ խարտէշ մաղձն լինի: - 103. Ի նոյն պատճառոյ Մուհամատ Չաքարիայն ասէ – 105. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառոյ – 107. Եւ իւր պատճառն այն է՝ որ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ընդ ամենայն մարմնոյն բորոսի - 109. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւն լինի – 110. Հունայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուգ բորբոսին - 112. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ առանց բնութեան լինի, այս են՝ որ հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի՝ զերդ գոսքն, և զկաղամբն – 114. Իսկ այն նշաննին և պատճառն՝ որ ի դուրս են ի բնութենէն, այս են: - 114. և այտոր պատճառն սաւտային հիւանդութիւնն լինի - 115. Ապա երբ գիտենաս զպատճառն ... դիւրաւ բժշկես: - 116. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ – 121. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է, որ թէ ջերմանն պատճառն արիւնն լինի, երակ առ ի բասիլիկէն ըստ զօրութեանն – 121. եթէ պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի սաւտայ փոխեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տասս – 122. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ – 122. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառոյ – 122. Ապա պարտ է բժշկին՝ որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ՞ ի յայտ ի չորիցդ ո՞րն է պատճառն՝ որ զջերմն արար - 122. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին սաւտայն - 122. Ապա թէ պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. Ապա թէ պատճառն խարտէշ մաղձին սաւտայն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով և մանիշակի շարապով: - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղով: - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տասս – 123. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են, որ իւր առաջին պատճառն նշաննին այս ջերմանս – 124. Եւ այլ տե՛ս աղէկ եթէ չկայ պատճառն՝ որ արգիլէ զքեզ – 125. Էհաննայ

ասէ ի նոյն պատճառդ – 127. Եւ իւրեանց պատճառն և ընծայիլն հաստ և պինդ սաւտայէ լինի – 129. Մահմատի Զաքարիայն ասէ, եթէ պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի, որ ի մարմինն հաւաքի – 130. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի – 132. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. Ապուճէրիճն ասէ ի նոյն պատճառդ - 134. Այս ամենայն պատճառնիս և իւրեանց նմանիքն զհիւանդութիւնն կրկնեն և նորեն ի վերայ հիւանդին - 136. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. իւր ողջութեան պատճառն եփիլն է խլտին - 140. Ապա այն պատճառն՝ որ հիւանդին կերակրոյն չաքսն լինի՝ այս է – 141. Նոյնպէս և այտոցին^a որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն, և կողացաւորութիւնն ... որ պատճառնիս ի թոքէն լինի ... սուր անուանեն- 142. առաջին դէմն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և հիւանդութեանն – 143. և ինքն լինի պատճառն մահուան նորա, որպէս ասացին իմաստասէրքն: - 142.

ՊԱՏՃԱՌԱՆՔ - Արդ վասն ջերմանցն զհտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Ընծայի ջերմն յարտաքուստ պատճառանաց – 6. Ապա պարտ է հարցանել զհիւանդն և զիտենալ եթէ ի յայս պատճառանացդ, զոր յիշեցաք, յորո՞յ եղաւ ջերմն – 15. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. ապա վասն այդ պատճառանացդ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել, որ ի քուն լինի - 20. և ի ձեռն այդր պատճառանացդ այս ձերմն ընծայի: - 31. վասն այդր պատճառանացդ անուանեցին զնա հալւմաշ: - 35. վասն այդր պատճառանաց անուանեցին բարակ գայս ջերմն: - 47. և վասն այդր պատճառանացդ անուանեցին քակող: - 47. վասն այդր պատճառանացդ յիշեցաք և շարեցաք ընդ հալւմաշ ջերմանն: - 53. և վասն այդ պատճառանացդ ստածումն դժար ընդունի: - 53. ապա վասն այդ պատճառանացդ այս հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. և վասն այդ պատճառանաց ստածումն և բժշկութիւն դիժար լինի: - 53. և վասն այդ պատճառանացդ չեփի շուտ, և չարձակի շուտ - 57. և վասն այդ պատճառանացդ յուշ եփի և դիժար արձակի: - 57. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի - 58. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ^a որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նուպայէն մինչև գայ

երկրորդ նուպայն - 58. և վասն այդ պատճառանացոյ եղան ջերմերոյն տաքութիւնն այլ ի յար և այլ նուպայով: - 59. Եւ այս լինի վասն երեք պատճառանացոյ – 59. Եւ վասն այդ պատճառանացոյ եղան ջերմերոյն նուպայնին այլ և այլ ցեղ: - 60. վասն այդ պատճառանացոյ յուշ արձակի: - 60. վասն այդ պատճառանացոյ չորրօսի շուտ^a և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ - 60. վասն այդ պատճառանացոյ շուտ բորբոսի և շուտ ասարձակի քրտամբ: - 60. և այդ ի վերեք պատճառանաց լինի: - 60. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարաք – 62. Արդ արժան է յառաջ գիտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են ... և թէ զի՛նչ ցեղ լինին, և ի՛նչ պատճառանաց – 62. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. վասն այդ պատճառանացոյ բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին - 74. և վասն այդ պատճառանացոյ յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, այս ջերմն^a որ ի պալղամէն ընծայի, որ երեք պատճառանօք ճանաչի, զերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն, որ երեք պատճառանօք ճանաչին: - 80. վասն այդ պատճառանացոյ անուանի երկու տետռատէօս, որ չեն հաւասար - 90. վասն այդ պատճառանացոյ ընդունի զբորբոսիլն - 93. և վասն այդ պատճառանացոյ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթէ և բորբոսի: - 108. նա վասն այդ պատճառանացոյ օր մի խիստ լինի ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայս ի վերեք պատճառանացն - 114. նա վասն այդ պատճառանացոյ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացոյ ուրիշ ուրիշ այս են - 115. վասն այդ պատճառանացոյ անուանեցին այդ անուամբդ: - 129. վասն այդ պատճառանացոյ զայ իւր նուպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 130. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն – 135. վասն այդ պատճառանացոյ շուտ եփի նիւթն, և շուտ արձակի հիւանդութիւնն: - 140. վասն այդ պատճառանացոյ յուշ եփի - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին -140. վասն այդ պատճառանացոյ իւր եփելն յերկար քաշէ - 140.

ՊԱՏՃԱՌՅՈՅՑ - Եւ այլ գիտացիր^a որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյզ - 40.

ՊԱՏՄԵԼ - Այժմ պատմեմք գորպիսութիւն ջերմանն և զիր գիտութիւնն - 3. մէկն չորս նիւթն են, և զերեքն այլ ի յետոյ պատմեցից օգնականութեամբն աստուծոյ: - 4. և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն - 132.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - Հաւաքումն համառոտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան - 1. Պատմութիւն և նախագիտութիւն միօրեայ ջերմանն, որ կոչի ափիմեռոս: - 7. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն երեք ազգ հալնմաշ ջերմանն - 35. այլ վասն այնոր թողի զիր պատմութիւնն զիր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 40. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սլին ջերմանն - 48. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոն ուրիշ ուրիշ: - 56. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ զոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ - 61. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն արեան ջերմերոյն: - 62. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի - 76. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ծաղկին ջերմանն: - 78. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն պալղամին ջերմերոյն: - 80. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, զոր անուանեն անփիլիոս - 88. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէշ մաղձին ջերմերոյն - 90. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտոռատէօս ասէ - 109. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն, որ է սև մաղձն: - 113. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն բնական սաւտային ջերմանն, և իւր ստածմանն: - 124. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն - 129. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն մետասանօրեայ ջերմանն - 132. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն - 134.

ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ - և պահէ գայոյ պատուիրանք և զկանոնքդ - 61.

ՊԱՏՈՒԻՐԵԼ - և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս զդեղերն և զկերակուրն և ըմպելիսն - 89.

ՊԱՏՎԱՐԴ - ա՛ն կարօսի և ըռզիանի տակի կեղն ... և պատվարդ՝ որ է հողմավարդ - 84.

ՊԱՏՐԱՆՊՅԷ – Ա՛ն քապուլի հալիլայ ... և պատրանպօլէի տերև - 126.

ՊԱՏՐԱՍՍ - և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց - 8. և ի տաք կերակրոց պատրաստ կենայ - 9. և յամենայն ի տաք կերակրոց պատրա՛ստ կալ - 9. և ի հովային կերակրոց պատրաստ կենայ – 11. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել – 16. և ի բաղանեաց պատրաստ կալ - 16. և ի տաք կերակրոց և ի չորային և ի գինոյ պատրաստ կալ – 17. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց - 19. և ի յամենայն կերակրոց^ա որ ... զսաւտայն ընծայեն ... պատրաստ կալ - 19. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի մերձատրութենէ պատրաստ կալ – 21. և յամենայն իրաց^ա որ չորութիւն ընծայեն^ա պատրաստ կենայ: - 21 և ամենայն բանէ որ զմարմինն դատէ, պատրաստ կենայ - 21. ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն:- 43. ի տաք տանէ և ի շող օղէ պատրաստ կենայ: - 46. և ամենայն տաք իրաց պատրաստ կենայ – 46. ի կրակի և տաքութենէ և ի ծխէ ... պատրաստ կենայ – 47. Այլ ի յաւելնալն և ի կատարելն հիւանդութեանն, որ է երրորդ ժամանակն, պատրաստ որ չառնուս երակ - 66. պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր - 69. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չ՛օտի ի գլուխն – 68. Եւ այլ պատրաստ^ա որ չտաս հաւու ձագ – 78. Ապա թէ երակ չկարէ առնուլ, ի գարեջրէն և ի հով իրաց պատրաստ կենայ – 78. Եւ այլ պատրաստ^ա որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս - 83. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտաս զտաք խիստ դեղերն – 85. Եւ պատրաստ^ա որ այլ չարնէս զինքն սուր դեղերովն - 95. Եւ այլ ի գարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն - 120. և յամենայն բանէ՝ որ զմարմինն դատէ պատրաստ կենայ – 122. և յամէն ի պալղամի կերակրոց պատրաստ կենայ - 122. Ի տաք և զհճային կերակուր յարեցո, և ի սաւտայի կերակրոց պատրաստ կալ – 128. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ – 131. յառաջ պատրաստ կենայ – 147. և ի յամէն ահոկ կերակրոց պատրաստ կալ - 147. և դեղին հետ ի հովէ պատրաստ կենայ – 147. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին – 147. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^ա որ չսնկի յայտ - 148.

ՊԱՏՐԱՍԵԼ - և ամենին ի դատմանն պատրաստ - 9. և ի զինոյ պատրաստել - 16. ի տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի բաղանիս մտանելոյ պատրաստ - 24. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստ - 24. ի ծանր և անհալ կերակրոց պատրաստ - 27. հաւձագ կերակրի համեմնով, և ի չորային կերակրոց պատրաստ - 27. ի ծանր կերակրոց պատրաստի, օգտակար է: - 28. ի մսէ և ի քաղցրէ և ի զինոյ պատրաստ - 29. ի մսէ և ի քաղցր իրաց պատրաստ - 30. և տաք կերակրոց պատրաստի: - 32. պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ - 71.

ՊԱՏՐԱՍԵՑՆԵԼ - Եւ յիւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ - 127.

ՊԱՏՐԱՍԵՑՈՒՑԱՆԵԼ - զկերակուրն պարկեշտ տուր ... և ի մերձաւորութենէ պատրաստեցո՛ւ բնիկ - 20. Զի մեծ իամստասէրն Գաղիանոս պատրաստեցոյց շատ - 66. և այլ պատրաստեցո՞ւ որ հետ եւթն աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: -77. և պատրաստեց ի կերակրէ - 99. և հետ այնոր այլ ուժով հուկնայ դիր, և պատրաստեց ի խոզի մսէ 125. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեց և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ սրբնճպիհն - 130. և պատրաստեց ի յամենայն իրաց՞ որ պալղամն այրնեն և սաւտայ - 130. պատրաստեց ի յամենայն ցեղ կերակրէ որ սաւտայ ընծայեն: - 133.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ - զի պատրաստութիւն զնիւթն պարկեշտ այրնէ - 120.

ՊԱՏՐՈՅԿ - զայս զամենս պատրոյկ շաֆ արա, և ի բան տար: - 67. Եւ այս շաֆս շատ օգտակար է, որ է պատրոյկն: - 67.

ՊԱՐԱԲԵԼ - և կերակուր չուտէ, և պալի երկու օրն կերակրէ և պարարէ զմարմինն: - 127.

ՊԱՐԶ - և ըմբելոյ պարզ և անուշահոտ զինի տուր: - 11. Եւ այլ պարտ է զիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են. կան որ պարզ, և կան որ յօղական: - 57. Պարզն մէն ասէ իւր էութեամբն - 57. այլ պարզն^a որ յերևան են, չորս են ըստ չորից նիւթոցն: - 57.

ՊԱՐԶԵԼ - գայս զամենս հաւաքէ, և ջրով եփէ. պարզէ, և սնուցած մանուշակով քաղցրացո - 54. գայս զամենս պարզէ, և դեղադրով յաչքն դիր: - 76. Ապա պարզէ, և տուր յամեն օր չորս նուկի - 118. ապա աճոէ զամենն, և պարզէ - 126.

ՊԱՐԿԵՇՏ - և զկերակուրն պարկեշտ առնել - 7. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով եփած լինի - 11 և զկերակուրն պակաս տուր և պարկեշտ և միջավայր՝ որ է մեղթսիլ - 13. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր - 19. և ի պարկեշտ կերակուրք յարեցո: - 20. զկերակուրն պարկեշտ տուր և շուտհալ - 20. և երբ ի բաղանեացն ելանէ, հետ պահու մի կերակուր տուր՝ զեր հաւ պարկեշտ համեմնով և նշի ձիթով եփած: - 21. զիւր ամենայն թպտիրն պարկեշտ արա - 23. թեթև և պարկեշտ կերակուր թող ուտէ: - 27. և կերակուր պարկեշտ ուտէ - 28. և պարկեշտ կերակուր ուտէ - 29. և ամենայն ինչ^a որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: - 33. Բայց իւր ստածումն այս է^a որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան զլուխն պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և կերակուրն պարկեշտ տուր - 48. և իւր հեշտութեանն պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ լինի - 57. և իւր էութիւնն պարկեշտ է քան զնոցա էութիւնն: - 60. և իւր պատճառն այն է^a որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ - 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ ...նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք, զերդ որ արիւնն երբ այրի և բորբոսի, նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի - 61. և կերակուրք պարկեշտ տուր: - 78. Բայց ծաղկին զլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրաւոր, և վարդին այլ պարկեշտ և նօսր և թեթև լինի - 79. մի^o տաս արքնձպին՝ մինչ՝ նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի - 83. Եւ այլ խատեհ է՝ որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն պարկեշտ այրնես զթպտիրն - 84. և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառեկ հաւ պարկեշտ համեմնով եփած - 86. Բայց ի յայս ջերմս պակաս լինի. զի իւր խլտն թեթև է և պարկեշտ: - 91. և այլ կուլինի^a որ ի վայր լուծանի մաղձն. և շատ քրտնի, զի պարկեշտ է նիւթն որ է մաղձն: - 91. և չիշտապին ի յիւր բժշկութիւնն, զի խարտէշ մաղձն տուր է և պարկեշտ - 95. տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի, և բնութեամբն պարկեշտ - 96. և զկերակուրն պարկեշտ տուր: - 107. և գոզին գոյնն կարմիր և պակեշտ լինի - 115. զի

պատրաստութիւն զնիւթն պարկեշտ այրնէ, և ի դուրս վարէ: - 120. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղան դառնայ – 121. կերակուր հաւձագ տուր, և տուռայճ, զոր պարկեշտ համեմնով զուգած լինի – 123. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես - 125. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա - 130. և կերակուր հաւու ձագ տուր՝ պարկեշտ համեմնով – 130. և կերակուր հաւձագ տուր՝ տաք և պարկեշտ համեմնով եփած– 131. պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ – 137. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի – 140. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ – 141. յայնժամ հիւանդին բնութիւնն կարիք ունի ի պարկեշտ կերակուր, որ ուժ առնու և զհիւանդութիւնն եփէ և արձակէ: – 141. կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն ... զի հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան զպարկեշտ կերակուրն – 141. քայց պարկեշտ ուտել և խմել, և ոչ աւելի: - 147.

ՊՊԱՐԿԵՇՏԱՆԱԼ – և արձականայ գաղտ շնչահանքն, պարկեշտանայ և նօսրանայ պալղամին նիւթն – 81. ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117.

ՊԱՐԿԵՇՏԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - Ապա յառաջ պարկեշտացո զնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն – 130.

ՊԱՐԿԵՇՏՈՒԹԻԻՆ – և վասն այդ պարկեշտութեան հեշտ եփի և դիւրաւ արձակի: - 57. և իւր ուժուորութեան պատճառ՝ մաղձին թերթութիւնն լինի և պարկեշտութիւնն – 91.

ՊԱՐԿԵՇՏՅՆԵԼ - քայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է, զի զնիւթն պարկեշտցնէ և հալէ - 83. այլ պատեհ է որ ի յայս ջերմանս ի դեղերն^a խառնես զպարկեշտցնող և զկտրող դեղերն – 100. տո՞ւր զսիրքանճուպինն, զի զբորբոսած նիւթն պարկեշտցնէ - 101. զի ըռզիանի տակի կեղնն և ունդն պարկեշտցնէ զբորբոսած նիւթն – 102. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, եփէ և պարկեշտցնէ զնիւթն զայն՝ որ զտաքութիւնն արար: - 140.

ՊԱՐՄԻԿ - Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ.

ՊԱՐՍՔ - Ես Մխիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արարացոց, Պարսից և հելենացոց – Ա.

ՊԱՐՏ Է - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ...վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնատրական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. ապա երբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար է լերդին – 7. ապա չէ պարտ շտապել – 10. բայց զգլուխն ի վերայ այս շոգոյս ունել պարտ է – 10. Պարտ է գիտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի - 18. Եւ զայդ ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է գիճացնել – 18. պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. և ի յայս ջերմանս յստածումն չէ պարտ յուլութիւն այրնել - 25. Սահամատ Զաքարիայն որդին ասէ ... պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. Բագարատ ասէ, թէ պարտ է բժշկին, որ ամէն օր զմաճասին երակն տեսանէ - 34. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. ապա ի յառաջ քան զայն՝ որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ – 49. Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տէրն և զսլին՝ յանկարծ ժամ մի ուրդի՞ որ կապի փորն - 52. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. Ապա պարտ է որ գիտենայ բժիշկն, և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ - 61. ապա պարտ է մեզ շարել զնոսա կարգով, զերդ որ բնութիւնն շարեաց: – 62. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի սինէհիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի – 64. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինէհիս ջերմն՝ որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի զատ կենալ: - 70. և չէ պարտ որ ի հով ջրոյն տալմ վախէ: - 71. Ապա թէ այս ջերմս, որ սինէհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի, կամ ի լերդին այտոցէ, պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. Այլ զայս ջերմանս տէրն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99.

Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն - 122. պարտ է երակ առնել - 124. Եւ յիւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ - 127. և վասն այտոր պարտ է^a որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ - 131. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^a որ զհտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Եւ այլ պարտ է զհտենալ, որ իրեանցն չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի - 135. Իսկ բժշկին պարտ է քննել և իմանալ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն - 135. պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ - 137. Ապա թէ հիւանդութիւնն ի նոպայով ջերմերոյն լինի, պարտ է բժշկին^a որ զայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. Եւ այլ զայս զհտենալ պարտ է՝ որ ժամանակացն չափսն ըստ հիւանդութեան յերկարութեանն և ըստ կարճութեանն հետեին: - 139. Ապա պարտ է^a բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւքն զկենացն - 140. պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141. Այլ պարտ է զհտենալ^a որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին - 141. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ - 143. Ապա պարտ է բժշկին^a որ այս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ - 143. Այլ ամենայն^a որ դեղ կամենայ առնուլ, պարտ է յայնժամ առնուլ^a որ չլինի աւելի շող կամ հով - 147. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել - 147. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^a որ չսնկի յայտ, զի մահօրն ի մօտ է: - 148.

ՊԱՔ - Եւ այլ զհտացիր^a որ այս ցեղ հալւմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ ... Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի, և այն որ պաք շատ լինի կացել - 40. կամ շատ ժամանակ ի պաք է կեցել - 91.

ՊԱՔՍԻՄՍՍ, ՊԱՔՍԻՄԻՏ - Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ, կամ նռան հատի փոխինտ ի հետ պարսիմիտի - 45. և իւր կերակուրն տուր աղտուրով, և հետէն պարսիմատ կեր: - 96.

ՊԱՔՍԻՄԻՏ - տե՛ս ՊԱՔՍԻՄՍՍ

ՊԵՏԱՐԻՕՆ - ա՛ն ... վարդ, և զափդ՝ որ է պետարիօն - 84.

ՊԶՈՒՐ - տուր գղեղերն՝ որ գգոզն յորդորեն, գերդ գղափտին կուրսն, և զպգուրի սրքնճպինն – 130.

ՊԶՐԿԱՏՈՒՆ, ՊԶՐՂԱՏՈՒՆ, ՊԶՐԻԱԹՈՒՆ, ԲԶՐՂԱՏՈՒՆ - ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր, զպգրկատունի տերևին ջրովն և հնդիպէի ջրովն – 8. և հով լուսանովն զկուրծսն օծանէ, գերդ պգրկատունի լուղապն: - 19. և հովային ըմպելիք խմէ, որպէս պգրխաթունն ճուլապով – 24. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, գարեջուր տուր նշի ձիթով և պգրդատունի լուսապով – 29. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տասս ... և պգրդատունի լուսապ – 30. և այլ պգրդատունի կոթ, և գարի ցամաքեցուր և ապա կերցուր: - 42. զայս ամէնս աղա և մաղէ, և շաղւէ պգրդատունի լուսապով – 43. Ա՛ն պգրկատուն աղընձած մի մթխալ – 44. և ի քնուն ժամն պգրդատուն ճուլապով խմէ – 46. Ա՛ն պգրկատուն և տաճիկ կոէզ և հայ կաւ – 50. տո՛ւր զպգրկատունին զլուսապն, կամ զթեփին ջուրն – 50. և շաղւէ դալար վարդի ջրով ... կամ զպգրկատունի ջրով – 50. և ի քուն լինելոյ ժամն պգրկատուն ... խմել տուր – 54. զայս զամէնս աղա և մաղէ, և պգրկատունի լուղապով կուրս արա – 55. Ապա թէ նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր ... կամ պգրդատունի լուղապ – 69. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ ... սերկնիլի կուտ տուր՝ որ առնու, կամ պգրկատունի լուղապ – 77. առ պգրդատուն ... և մրտի քամուքսն – 97. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմս, խառնէ յայդ դեղերդ պգրդատունի լուղապ ... և տո՛ւր որ խմէ: - 101. զամէնս աղա և մաղէ, և պգրկատունի լուղապով շաղւէ – 104. զայս զամէն աղա և մաղէ, և պգրկատունի լուղապով շաղւէ – 105. և ի պառկելոյ ժամն պգրկատունի լուղապ տուր: - 108. և տուր պգրկատունի սրքնճուպինով: - 145. և թէ լուծութիւն ունենայ հետ խոցտուկին, գդալ մի պգրդատուն և ըռահնի հունդ բովիրէ ... տուր որ խմէ: - 148.

ՊԶՐՂԱՏՈՒՆ տե՛ս ՊԶՐԿԱՏՈՒՆ

ՊԷՏ - Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պլտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Իսկ յառաջ ելընդիր բժշկութեան պլտ առնել պատեհ է – 22. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պլտ առնել նմա ... լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ իւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ ակիզքն անհոգ կենայ

իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր զրոյցն: - 37. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չելանէ: - 79. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնէս բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով - 95. Գաղիանոս ասէ, եթէ պատեհ է որ պէտ այրնէս ... որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես – 99. Լերդին և փայծղան պէտ արա ձեփելով – 125. այլ պատեհ է՞ որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին որ խասիաթով օգտեն - 133.

ՊԷՏ ԱՅՆԵԼ - Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ ակիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր զրոյցն: - 37. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնէս բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով - 95.

ՊԷՏ ԱՅՐՆԵԼ - պատեհ է որ պէտ այրնէս և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես – 99. այլ պատեհ է՞ որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին որ խասիաթով օգտեն - 133.

ՊԷՏ ԱՌՆԵԼ - Արդ վասն ջերմանցն զիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Իսկ յառաջ ելընդիր բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է – 22. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ...լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. և աչիցն պէտ առնէ՝ որ ի յինքն խաղաւարտ չելանէ: - 79. Լերդին և փայծղան պէտ արա ձեփելով – 125.

ՊԷՏՔ, ՊԷՏՍ - Զի ուժն յերկարօրեայ ժամանակի պէտս ունի – 99. և ի շուքն չորացո և ած ի քո պէտք: - 146. տե՛ս նաև Ի ՊԷՏՍ գլխաբառի տակ:

ՊԻՂԾ - և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն սրտի յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18. այս ջերմս լինի ի յօղոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օղոյն:– 32.

ՊԻՆԴ, ՊԻՆՏ - Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինստ անդամունքն են – 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն չոր և պինստ անդամունքն լինին, հոռոմն լիւթլօսն ասէ - 4. օրինակ է պուտուկն չոր և պինստ անդամոցն – 4. Յորժամ տաքնայ չոր և պինստ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն – 4. նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և գպինստ

անդամունքն: - 4. և երրորդն բնակի ի չոր և ի պինտ անդամունսն – 5. Նմանեցուցին իմաստասերքն զբաղանեաց շինուածն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն – 5. նոյնպէս և մարմինք մարդկան յերեք իրաց են շինեալ, մինն չոր և պինտ անդամունքն են – 5. և մաճասին երակն մէծ լինի և պինտ – 16. Ապա թէ այտոցն պինտ լինի և խոցտէ գերթ նետով, առ սանտալ և վարդէջուր ... ի վերայ այտոցին պահէ – 24. և երբ երակն բռնես, ներքն մատիդ պինտ լինի: - 26. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մամնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. և չորրորդն^a ի յօղվածսն լինի, և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի և բռնած: - 36. Ապա թէ այն տաքութիւնն ... որ զօղվածն և զամենայն անդամս մարմնոյն պինտ ունի, նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն, զոր անուանեն քակող - 37. Իւր պատճառն այն է^a որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^a որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօղուածսն են և ամենայն անդամս պինտ ունին բռնած: - 39. և երակին մարմինն պինտ լինի՝ որպէս զլար քաշած: - 39. զի երակաց մարմինն պինտ լինի – 58. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի ... և յուշ արձակի, զի հաստ է և ի պինտ: - 59. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ, և գաղտ շնչահանքն նեղ և նուրբ, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար մաշէ - 60. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռսն և յոտներն կապք առնես պինտ - 69. բայց էութեամբն և մարմնովն չոր լինին և պինտ – 92. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն ... չոր և պինտ լինին - 92. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. Իսկ այն իրուին^a որ իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինտ, նա չունին հնար և ճար ամեննին բորբոսելոյ - 93. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն – 114. և փայծաղն պինտ լինի: – 114. Եւ իւրեանց պատճառն և ընծայիլն հաստ և պինտ սաւտայէ լինի – 129. զի որչափ նիւթին խառնուածքն հաստ լինի և պինտ ... նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. զի իւրեանց նիւթն հաստ լինին և այլ պինտ: - 130. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, որ քան զչաքսն աւելի հաստ լինի և պինտ – 132. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինտ - 132. Հապ՝ որ հալէ զմեծ և զպինտ փայծաղն: - 145.

ՊԻՆԶ - իւր նշանն այս է՝ որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի ... և պինչսն ցներքս քորին և կծան - 76. Ապա թէ ի բերան ծաղիկ ելանէ, կամ ի ներս ի պնչերն, ի բերանն սերնիլի կուտ տուր՝ որ առնու - 77. և սրբէ զպնչերն ի ներս վարդի ձիթով: - 77.

ՊԻՆՏ - տե՛ս ՊԻՆԴ

ՊԻՏԻ - Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. Բայց պիտի որ աճուելուն սկիզբն ի ճռանցն այնէս, մինչև ի ծայր երթաս - 33. և աւուրքն մատղաշ պիտի - 41. այլ կովն կարմիր պիտի - 42. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և գեճ պիտի - 53. և խոցն^ա որ ի թոքսն լինի^ա ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի - 53. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստաճել պիտի և բժշկել - 55. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւդ պիտի^ա որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. Եւ յիւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ զօրութիւնն չտկարանայ և անճարակէ, որ յերկար հիւանդութեանն զօրութիւն պիտի - 127. և այլ զօրաւոր պիտի ստածումն - 131. վասն այտոր պիտի^ա որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն -133. Այլ հիւանդին ի հիւանդութեանն ի թպտիրն այսպէս պիտի որ լինի: - 137. Որ զդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի, որ հովութիւն չլինի յորովայնն - 147. և թէ ժամն ջերմն լինի, զմարմինն աւելի չպիտի խողհրել - 147. երբ ի պէտս արկանի ոք յայս ցաւերս, առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն, թէ պիտի լուծման՝ առնու ուժով - 149.

ՊՂԱՏՈՆ - և զայդ Պղատոն ասաց: - 39.

ՊՂԻՆԾ - ա՞ն ափիոն ... պղնծի փերճոկ, և բանկի հունդ - 74.

ՊՂՊԵՂ - և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի, զերդ պղպեղն և մանանեխն - 94. այլ ի յայս ջերմանս ի զարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. հապեր արա մէկ պղպեղի հատի չաք - 118. այլ թէ յերեք պղպեղեան մաճունէն ... տաս^ա պատեհ է: - 125. տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն, զերդ զպղպեղով ճուարիշն - 133. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղն չորցուցած կէս կէս դրամ. սն պղպեղ - 145. ա՞ն ի յինքն խառնէ՞, և զանճապիլն, դարիսէն, պղպեղ երեք երեք դրամ - 149.

ՊՂՏՈՐ - Եւ իւր գոգն հաղ մի նուար լինի և սպիտակ և դորկուտ, և հաղ մի թանձր լինի և պղտոր և կարմին: – 81. և գոգն սպիտակ և պղտոր լինի – 116. Եւ իւրեանց նշանն այս է, որ երեսաց գոյնն պղտոր լինի – 121.

ՊՂՏՈՐԵԼ - և լինի որ աչացն գոյնն պղտորի – 19.

ՊՂՏՈՐՈՒԹԻՒՆ - Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^a զհաստ և դորկուտ պալղամն ... յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81.

ՊՆԴԵԼ - մեծութեան պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ. և պնտութեան պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս ելանէ և պնդի: - 16. Բայց ժամ մի պնդէ և ժամ մի թուլանայ: - 63. Եւ իւր նշանն այն է^a որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. Բայց թուլանան և պնդին, շատանան և պակասին: - 64. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռն և յտներն կապք առնես պինտ, հանց որ ցաւ տայ, և հետէն թուլացո և պնդէ: - 69. Ապա թէ լուծումն պնդի, տո՛ւր գտապաշիրին կուրսն – 77.

ՊՆԴՈՒԹԻՒՆ, ՊՆՏՈՒԹԻՒՆ - մեծութեանն պատճառն ուժն է, որ աղէկ կայ. և պնտութեան պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս ելանէ և պնդի: - 16. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառն այս է՝ որ բնական զիճութիւնն հաստել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. չլինի այդ ամէնդ զոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն, այլ հաւասար լինի իւր պնդութիւն և դիժարութիւնն: - 64. այլ յաւելցնէ իւր չորութիւնն և խիստ պնդութիւն: - 93. Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառօս, որ է պնդութիւն: - 114. Լերդին և փայծղան պէտ արա ծեփելով, և ջեռոց այրնելով, որ կակղցնեն զպնդութիւնն – 125.

ՊՆՏՈՒԹԻՒՆ – տե՛ս ՊՆԴՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՐՏ - և ապա կերակրէ զմանուկն ընդ պորտն: - 78.

ՊՈՐՓԻՒՐ - Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի – Բ.

ՊՈՒԶԻՏՈՆ – Ա՞ն ... սուրինճան, պուզիտան, հապնիլ կէս կէս դանկ – 144. Ա՞ն ... սուրինճան, և պուզիտան, և մանիշակ – 145. Ա՞ն սուրինճան, պուզիտան, խրընդատ, մուղլազրապ - 145. Ա՞ն սումպուլ ... պուզիտան տասն դրամ – 149.

ՊՈՒԽԱՐ – զի գլուխն ի լի լինի տաք պուխարով – 7.

ՊՈՒՏՈՒԿ, ՊՏՈՒԿ - յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն – 4. Ա՞ն ուլու միս ի թիկանցն ... մանր կտրատէ և ի քարէ պտուկ արկ – 44. զայս զամէնս ի պտուկ մի արկ և եփէ – 52. զայսոնք դի՞ր ի պտկի մի – 146.

ՊՈՒՐՅԱՆ - տե՞ս թէ ո՞ր է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն^a իւր նշանօքն, որ է մաճասին երակն, և ի դարուրայն, և պուրհանն - 102.

ՊՏՈՒԿ – տե՞ս ՊՈՒՏՈՒԿ

ՊՏՈՒՂ - և խափանէ գտերնն և գպտուկոն: - 37. Ա՞ն հոռոմ մատնեհար կաւ ... և մրտենոյ պտուղ – 50. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ - 77. Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ ... պալասանի փայտ, և պտուղ, ասարօն – 144.

ՊՏՊՏ - ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր ... և բրսի անդարուի ջուր, ինքդ հովուի բիր կոչի, որ է պտպտ – 68.

ՊՐՏՈՒ - Ա՞ն գառնալեզվի ջուր ... և պրտուի ջնջագիր այրած, իսվիտաճ – 45.

Ջ

ՋԱՆԱԼ - Յորժամ թահրի մարդն ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. Բայց հանց ջանա` որ բնիկ չի հովցնէս գտեղին – 23. և ջանա ամենայն դիմօք^a որ գփորն կապես - 31. և որչափ կարէ գքուն լինելն ջանայ – 46. Ջանայ որ փորն խիստ չիլուծանի – 48. Գաղիանոս ասէ, եթէ պատեհ է որ պէտ այրնէս և ջանաս` որչափ կարողութիւն ունիս` որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնէս – 99.

ՋԱՆՁԽՆԵԼ - և տաս սրքնճպին` որ քիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ, և խիարի հունդ ջանջինսած – 107.

ՋԱՆՔ - և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ – 2. և գքո գամենայն ջանք վասն սրտին արա^a որ անուշացնէս զսիրտն – 6. ապա վասն այդր պատճառանացոյ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. Եւ այլ ջանք արա ամէն հունարով^a որ չիլուծանի բնութիւնն - 44. Ապա գքո գառաջին ջանքն և գստածումն յաչքն արա, որ չելնէ ծաղիկ: - 76. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմս զիւր յոյսն և գջանքն ի ստամոքսն այրնէ – 89. Բայց պատեհ է որ գքո ջանքն և գյոյսն յեփելն այրնէս և ի հովցնելն – 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք գքո ջանքն և գյոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն` որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա - 107. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնճպինն այնէ – 131.

ՋԵՌՈՑ - Լերդին և փայծղան պետ արա ծեփելով, և ջեռոց այրնելով – 125.

ՋԵԲ - Եւ զմարմինդ ջեք պահէ այդ երեք օրտ - 147. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին, զատ ի բանջարէն՝ և ջեք կենալ: - 147.

ՋԵԲՄ /Ն/՝ – Վասն երեք ազգ ջերմանցն – Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^ա միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառոտ^ա նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. և գերեք ազգ ջերմանցս միայն հավաքեցի, և թարգմանեցի ի հայ բառ: - Ա. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, զնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. և արարաք զգիրքս զայս, և անուանեցաք ՋԵԲՄԱՆՑ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ – Բ. ՄԽԻԹԱՐԱՅ ՀԵՐԱՑԻՈՅ ՋԵԲՄԱՆՑ ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻԻՆ - 1. Հաւաքումն համառոտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Եւ զայն պատճառն որ զօտար ջերմն ընծայեն^ա ի մարմնոյն ի զատ պահէ - 1. և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ ազգ հիւանդութեանցն: - 2. Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Իսկ առաջին պատճառն այն է^ա որ ջերմն քան զամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Իսկ ջերմն բովանդակ ընդ ամենայն մասունս մարմնոյն լինի: - 2. Իսկ երրորդ պատճառն այն է^ա որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ ... վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան – 2. Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորա, և ո՛րպէս լինի ջերմն և ուստի՛ց ընծայի: - 3. Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն, իստենալ ընդ բնատրական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ, սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ - 3. Այժմ պատմեմք զորպիսութիւն ջերմանն և զիւր գիտութիւնն, որ երեք ազգ են: - 3. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ

պատճառքն զհճութիւնքն լինին...բորբոսային ասէն – 4. զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի
յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիղայ կասէն –
4. ապա թէ դուրս յերակացն բորբոսին, այն են նոպայով ջերմերն: - 4. Իսկ այն ազգ
ջերմն որ պատճառն չոր և պինտ անդամունքն լինին, հոռոմն լիթլօն ասէ - 4. Այլ
Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն գիրքն, յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4.
Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի
ամենայն դիմօք - 4. Նոյնպէս և ջերմն երեք ազգ են – 5. նոյն օրինակաւ տես և գջերմն ի
մարմինք մարդկան, և ընդ մարմնոյն շինուածոցն հետևի ջերմն – 5. որպէս շինուածք
մարմնոյ այլ և այլ են, նոյնպէս և ջերմն այլ և այլ լինի: - 5. Այս էր գոր ասացաք
կարճառօտ ջերմերոյն գորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. Վասն թէ
ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ
կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Ընծայի ջերմն յարտաքուստ պատճառանաց
– 6. Եւ այս բաւական է կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Այժմ սկիզբն առնեմ
օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ - 6. և սկսանիմք
ի միօրեայ ջերմանէն – 6. և այլ որ ինքն լինի պատճառ այլ ևս երկու ջերմերոյն: - 6.
Պատմութիւն և նախագիտութիւն միօրեայ ջերմանն, որ կոչի ափիմեռօս: - 7. Այն ազգ
ջերմն, որ կոչի ափիմեռօս ... թարգմանի միօրեայ ջերմն – 7. և տեսին բժշկական
վարդապետքն զայս ջերմանն զմնալն մի օր – 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն
ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. Միօրեայ ջերմն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի
... շատ գլխացաւութիւն բերէ – 7. զի այս ի ջերմն շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի
լերդն – 7. ապա երբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին – 7.
Եւ երբ թողու ջերմն ... ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի ... սպեղանի դիր – 8. և
զայս որ ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի բան տար – 8. Եւ այս բաւական է
ստածումն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց լինի – 8. Վասն միօրեայ
ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի – 8. Իսկ ում այս ջերմն հանդիպի, գլուխքն
տաքնայ և կաշին գլխոյն – 8. զի այս ջերմն ի գլուխն աւելի հասանի քան սիրտն: - 8. Եւ
երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր – 8. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի
բաղանիս մտո – 9. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 10. Իսկ այս

ջերմ որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն, և խիստ չորացնէ – 10. և այս ջերմանս տերն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ – 10. քայլել յետ այն՝ որ խաղաղել լինի ջերմ – 10. Բայց յորժամ խաղաղի ջերմ, ապա ի բաղանիս մտո – 10. և իւր ստածումն այն է՞ որ իւր մարմինն աճրռել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. Այս ջերմ լինի յորժամ ի մարդն լուանվիլ ծծմի ջրով - 12. զի տաքութիւնն ի ներքս հաւաքեցաւ և վառեաց զջերմ: - 12. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն^a որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. Եւ իւր ստածումն և իւր բժշկութիւն գերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. Բայց այս ջերմանս տերն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տերն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Այլ Գաղիանոս ասէ ի նոյն պատճառքդ, եթէ այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի – 13. և այս ջերմ ընծայի և յառաջ գայ: - 14. Ապա հետ այսոր տե՛ս եթէ ջերմ եփեցաւ և պակասեցաւ, եթէ ոչ – 14. Եւ երբ իմանաս որ ջերմ ի վճար երեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար – 14. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յերեք հոգւոյն դատմանէն լինի: - 15. Ապա պատեհ է հարցանել զհիւանդն և զհտենալ եթէ ի յայս պատճառանացդ ... յորո՞յ եղաւ ջերմ – 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիրտ ելանելոյն լինի – 16. այս ջերմ ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն – 16. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն հոգսն և տրտմութիւն լինի – 18. զի միօրեայ ջերմ՝ որ պատճառն ի հոգալոյն լինի, այն ի զգայական հոգւոյն ընծայի: – 18. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի քարակ ջերմ, որ է դեկ. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերդ՝ որ դեկն փոխին, որ է հալմաշ - 19. այս ջերմ ընծայի ի բնական տաքութենէն – 19. Եւ երբ ջերմ ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան նստի – 19. Ապա այն ջերմ որ ի ցանկութենէ և ի թուազարացն և ի բազում հոգւոյ ընծայի, իւր ստածումն նոյն խորհուրդոս և ի նոյն դեղերտ է գոր յիշեցաք: - 20. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տքնութենէ լինի: - 20. Այս ջերմ ի զգայական հոգւոյն հանդիպի լինել – 20. Իսկ այս ջերմ ի զգայական հոգւոյն հանդիպի – 20.

միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ - 20. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո - 21. և զգլուխն այդ ջրովդ ի յար ծեփէ, զի օգտակար է և քուն բերէ, և գջերմն արձակէ: - 21. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ - 21. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի - 22. Ընծայի այս ջերմն հոգւոյ կենդանութենէն - 22. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերակսն, և վերանայ յիրմէն շոգի, և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ զհոգի կենդանութեանն, որ ընծայէ գջերմն: - 22. Նոյնպէս և ձեռքն և բազուկն յորժամ այտչի ... և առնէ գջերմն - 22. Բայց այս ջերմանն մաճասին երակն ահաւոր և սուր լինի - 22. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ զհճութիւն - 22. Իսկ յառաջ ելրնդին բժշկութեան պէտ առնել պատեհ է. զի ինքն լինի պատճառ ջերմանն - 22. և յորժամ զպատճառն կտրեն, նա ջերմն թողու և ողջանայ: - 23. Ապա թէ ասէ ոք, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս զօրքն, և ջերմն ի յար մնայ - 23. դու ընդ է՞ր անուանեցեր զսա միօրեայ ջերմն - 23. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, եթէ յոր օր ընծայի ցան, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն: - 23. և ի յոր օր ողջանայ ցան, ք նոյն օրն արձակի ջերմն: - 23. զինի մի՛ տար և ոչ ծանր կերակուր, մինչև վճարի ջերմն: - 23. Սահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանն, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին^a որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. Եւ ի շատ ժուռ գալու պատրաստէ, մինչև այս ջերմն ի կատար գայ - 24. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի և ի թուխմայէ: - 25. Սահամատ Չաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմանն պատճառն որ ի շատ կերակրոյ լինի ... որ զկերակուրն հալել չիկարէ - 25. և ի յայս ի ջերմանն յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել - 25. Չերթ գարեան ջերմն ի յար լինի հանապազ տաքութիւնն: - 25. Եւ երբ ջերմն թեթևանայ, ի բաղանիս մտէ և շատ նստի - 25. զի եթէ շատ նստի, երկիւղ կայ որ ջերմն բորբոսային դառնայ - 25. պատճառն այս ջերմանն որ ի թուխմայէ լինի, իւր ստածումն այն է^a որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրքնճուպինով - 25. Ապա թէ գոզն կարմիր լինի, և ջերմն ուժով ... պատեհ է որ երակ առնես: - 2. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ - 26. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն անօթի կենալոյն լինի: - 26. այս ջերմանն պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է՝ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ

սրանան – 26. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով - 26. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջուր ի վրան լնէ – 26. այս ջերմն որ ի սովոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ - 27. Ապա թէ ջերմն և ծարաւն թէ խիստ լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ – 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ շատ դատելոյն լինի – 27. այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տագնապեր է և տաքցեր է, և իւր տաքութենէն գայս ջերմն յերևան է բերել: - 27. և երբ ջերմն պակասի՝ ի բաղանիս մտէ – 27. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմունով – 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ ի խոնճենալոյ լինի կամ ձիով կամ հետևակ: - 28. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն զուգամ և նուզլայ և հագ լինի: - 29. այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի ... գրեցաք իւր դուռն ի լման, որ զզուգամն և զնուզլան յիշեցաք – 29. Ապա թէ ջերմն հետ շատ հագին լինի, իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. Եւ յորժամ ջերմն պակասի, սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուզավարայ ուտէ: - 30. Ապա թէ հետ ջերմանն ծարաւ խիստ լինի, զհով և զգիճային իրվին ի բան պահէ – 30. Վասն այն ջերմանն որ զկնի փորացաւութեանն լինի: - 31. և ի ձեռն այդր ատճառանացոյ այս ջերմն ընծայի: - 31. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և զմարմինն եղկ ջրով լվանայ – 31. զի թէ լուծումն դադարի՝ զկնի և ջերմն արձակի: - 31. Ապա թէ մնայ ջերմն, տե՞օ ոքր ազգէ է. ի նոպայո՞վ և ի բորբոսային ջերմերոյն են, թէ ի յաննոպայ և յանբորբոսային ջերմերոյն – 31. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւնն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: Ապա թէ ոչ՞ նոյնպէս տե՞օ զջերմն թէ յորոք ազգէ և ո՞ր ցեղ ... ի բորբոսային ջերմերոյն է թէ անբորբոս - 31. Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32. այս ջերմն լինի ի յօդոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ - 32. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրինտոյ ջուր և նռան շարապ ի բան տար – 32. Վասն այն ջերմանն որ զկնի նուաղին և թալանան: - 33. Ապա թէ այս ջերմն յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին

տաս - 34. Ապա զկնի այս ջերմերուս պատեհ է յիշել գհալումաշ ջերմերն այսպէս: - 34. Եւ գայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալւմաշ ջերմն – 34. և այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի ... նա շուտ ընդունի գհալւմաշ ջերմն: - 34. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն երեք ազգ հալւմաշ ջերմանն: - 35. Զայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն – 35. Իսկ գայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբն, որ հաստատի ի մամնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. Արդ պատեհ է որ իմանայ բժիշկն գայս ջերմանս զպատճառն՝ որ ընծայեցնէ զինքն. զի զերդ զմիօրեայ ջերմանն զպատճառնին լինի: – 35. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. և ընծայէ գայս ջերմս՝ որ կոչի հայւմաշ: - 35. Եւս առաւել պատճառն այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն և մտավարժութիւնն ... որ չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն - 35. Այլ գիտացիր որ այս ջերմս երկու ազգ են. մէկն այրեցող տաքութիւն ունի և բարակ ջերմն – 35. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն տաքութիւն, այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. Վասն առաջին ջերմանն, զոր հալւմաշ ասացաք: - 36. Ապա երբ աւիրին և բորբոսին, նա մէկ մի ք բորբոսային ջերմերոյն ընծայեն - 36. Նոյնպէս և այս ջերմս՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր զրոյցն: - 37. Բայց այս ջերմերուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է – 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն ... և ոչ այլ նշաննին, զոր ի հետ բորբոսային ջերմերոյն լինին: - 38. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս, նշանն այս է՝ որ երբ երեք օրն անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն – 38. և այլ չլինի նշան^ա որ ք բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն և զծարաւն ... և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն^ա որ ի բորնոսային ջերմերն լինի - 38. Եւ այլ գիտացիր^ա որ այս ցեղ հալւմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյ, և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ, կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. Եւ այդ ամենիդ վիճարն հալւմաշ ջերմն բերէ: - 40. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճաբոս վասն հալւմաշ ջերմանն - 41. Եւ այդ բաւական է վասն հալւմաշ ջերմանն^ա որ ի հովութենէ լինի - 41. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալւմաշ ջերմանն, որ ի տաքութենէ լինի: - 41. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէկ լինի և

բորբոսային ջերմերուն ի գատ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ սուրբ, և լինի յինքն նիւթեր սար, որ այլ ջերմն կամի ընծայել, ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն – 43. Ղուրս հով՝ որ օգուտ է սլին ջերմանն: - 43. և տուր աղցած և մաղած մի մթխալ՝ քաղցր նռան ջրով և խիարի ջրով անօթեց, օգտէ հալնաւ ջերմանն, և այն ջերմանն որ սիլ կոչի: – 43. Մահամատի Չաքարին ասէ՞ թէ այս ջերմն երեք ցեղ լինին - 45. իւր պատճառն գերդ միօրեայ ջերմանն լինի – 45. և իւր նշանն այս է՝ որ գոյնն դեղին դառնայ, և ջերմն հանապազ ի կերած ժամն գայ – 46. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր - 46. յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. Ապա թէ այս ջերմն տաքութիւն և այրեց լինի, զբաժնորի դուրսն ի բան պահէ – 46. Մահամատ Չաքարիայն ասէ վասն ստածման և բժշկութեան երկրորդ հալնաւ ջերմին – 46. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մարմնոյն քաղեն և հատցնեն: - 47. վասն այդր պատճառանացոյ անուանեցին բարակ գայս ջերմն: - 47. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սլին ջերմանն - 48. այլ գիտացի՞ր որ սլին ջերմն նման է դկին ջերմանն – 48. բայց սլին ջերմանն հազ լինի – 48. Վասն ստածման և բժշկութեան սլին ջերմանն: - 49. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանն ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ և գիտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. Ապա թէ կարիք է որ ուժվորցնես զմարմինն, և իւր ջերմն չլինի ուժով, ապա տուռայճ տուր – 51. Մատպուխ լուծող՝ սլին ջերմանն: - 52. Հուկնայ՝ ջերմանն սլին օգտակար: - 52. այս ջերմն՝ որ հետ թոքին խոցնալոյն լինի ... տկարացուցանէ զհիւանդն գերդ հալնաւ ջերմն – 53. վասն այդր պատճառանացոյ յիշեցաք և շարեցաք ընդ հալնաւ ջերմանն: - 53. Եւ երբ հետ թոքոյն խոցնալոյն ջերմ լինի, այլ դիժար է խիստ - 53. զի ջերմանն ամենայն ինչ հով և գէճ պիտի – 53. ապա պատեհ է յառաջ զջերմն ստածել և բժշկել: - 53. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմն ի յար լինի, և մարմինն նիհարանայ - 54. Ապա թէ ջերմն ուժով լինի, ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր ... ընդ զարեջուր խառնեալ - 55. Ղուռս, որ օգտէ սլին ջերմանն: - 55. Եւ երբ ջերմն զօրաւոր լինի, զարեջուր տուր, և երբ խաղաղի ջերմն՝ կաթն տուր: -55. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, զարեջուր տուր՞ որ ջերմն հանդարտի -

56. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաշ ջերմերոյն. նոյնպէս և զթոքոյն մաշելով ջերմն – 56. Արդ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զբորբոսային ջերմերն – 56. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոյն ուրիշ ուրիշ: - 56. Սկիզբն առնեմք և ասեմք զսինայիս ջերմն՝ որ ի յար լինի - 56. Եւ ապա ասեմք զափիմեռինոս ջերմն յամենայն աւուր, զի նուպայ ունի յամէն օր և ժամ - 56. Եւ զկնի այսոր ասեմք զտոբիտէօսն՝ որ է օր ընդ մէջ ջերմն – 56. Եւ ապա ասեմք զտէտոաստէօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն – 56. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. այս ջերմն մուխատրայ է – 57. և այս ջերմն յերկար քաշէ – 57. Եւ այլ գիտացիր^a որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. զերդ որ արեանն ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ: - 57. և զայդ ջերմն անուանեալ են հաւասար – 57. և զայդ ջերմն անուանեալ են ի պակասն – 58. և անուանեցին զայդ ջերմն յաւելցնօղ: - 58. Ապա այն ջերմն^a որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. և երբ այն նիւթն^a որ ի ներքս ի յերակսն լինի, և բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն այն ջերմն^a որ ի յար լինի իւր տաքութիւն - 58. Ապա թէ այն նիւթն^a որ ցորուց երակացն լինի^a բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն^a որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի - 58. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այն չաքսն^a որ բորբոսած լինի - 58. Եւ այլ նիւթերոյն ջերմերն լինի ի յար և առանց նուպայի - 58. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նուպայէ ի նուպայ – 58. Ապա այն նիւթերն^a որ ի դուրս ի յերակացն բորբոսին, առնեն զջերմն նուպայով - 59. և վասն այդ պատճառանացդ եղան ջերմերոյն տաքութիւնն այլ ի յար և այլ ի նուպայով: - 59. Վասն նուպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ առնեն զնուպայն: - 59. և երրորդն շուտ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պալղամին ջերմն - 59. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու զնուպայն – 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու զնուպայն – 59. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղան ջերմերոյն նուպայինն այլ և այլ ցեղ: - 60. Զի պալղամին ջերմանն նուպայն շատն տասն և ութ պահ ունի – 60. Իսկ սաւտային ջերման նուպայն շատն քսան և չորս պահ լինի – 60. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերման նուպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. Եւ երբ ջերման նուպային ժամանակն կարճ լինի, նա

հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու ցրուի մէկայլ նոպայն – 61. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի. և նման լինի ի յար ջերմն – 61. և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ, որ վասն ջերմերոյն նոպային ասացաք: - 61. Ապա թէ այլ նիւթ խառնի ի յայն բորբոսած նիւթն, և կամ բորբոսի այլ նիւթ, նա ընծայի ջերմն^a զերդ որ այն նիւթին բնութիւն լինի: - 61. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ – 61. Եւ այս էր բորբոսային ջերմերոյն պատմութիւնն՝ զոր յիշեցաք ուրիշ ուրիշ – 61. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն արեան ջերմերոյն: - 62. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն արարաք, որ է արեան ջերմն – 62. և այլ^a որ այս ջերմն յոլով հանդիպի մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. Եւ երրորդն^a որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. Եւ ապա հետ այսոր ասեմք զափիմեռինօսն՝ որ է պալղամին ջերմն – 62. և այլ որ յոլով հանդիպի մարդկան այս ջերմն: - 62. Ապա հետ այսոր յիշենք զտոհտօսն, որ է խարտէշ մաղձին ջերմն – 62. և խարտէշ մաղձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան զսաւտային ջերմն: - 62. և ապա հետ այսոր նշան տամք զտետռատօսն, որ է սաւտային ջերմն – 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ յորժամ պալղամն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՝ որ ասի ափիմեռինօս - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պալղամն, նապատահի ջերմն՝ որ ափիմեռինօս ասեն – 63. Եւ յորժամ խարտէշ մաղձն ի ներքս ի յերակս բորբոսի, ընծայի յիրմէն ջերմն՝ որ տոհտօսն անուանեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտօս ջերմն – 63. Եւ յորժամ սև մաղձն՝ որ է սաւտայ՝ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատօս ջերմն – 63. Բայց այս ջերմն յուշ հանդիպի մարդկան: - 63. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արքաք: - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատօս ջերմն – 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ զսինէհիս ջերմն – 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ՝ ի յայն անդամն և տաքութիւն, և առնէ

զքերմն – 63. և անուանեն գայն ջերմն այն անդամին անուամբն – 64. և այլ զերդ որ ջերմերն ամեն մեկ նիւթին անուամբն անուանի^ա յորմէ ընծայեցաւ - 64. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէհիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի – 64. Չայս ջերմս հոռոմն սինէհիս անուանէ – 64. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի - 64. նոյնպէս ընծայի յիւրմէն ջերմն^ա որ ի յար լինի և առանց նոպայի - 64. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որպէս ճանաչի սինէհիս ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի – 64. Եւ ասեմ^ա որ այն ջերմն որ յայլ նիւթերոյն բորբոսելոյն լինին, թէպէտ և ի յար լինին և առանց նոպայի, բայց թուլանան և պնդին - 64. Ապա այն ջերմն^ա որ յարենէն մէն լինի, չլինի այդ ամէնդ գոր ասացաք ի յայլ նիւթերոյն, այլ հաւասար լինի իւր պնդութին և դիժարութիւնն: - 64. Եւ այն նշաննին^ա որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք - 64. Եւ այլ պարտ է գիտել որ սինէհիս ջերմն^ա որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէհիս ջերմն - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն - 65. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^ա մինչև ի քսան տարին – 65. Իսկ նշաննին^ա որ հետ այդ ջերմանդ երևնայ^ա այս են - 66. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմասն – 66. զի սկիզբն այս ջերմասն արին հանելն շատ օգտակար է – 66. Իւր նշանն այն է, որ իւր ջերմն հանապազ և յերակսն լինի – 70. ցուրտ տուր ջուր խմելոյ ... և ջերմն հովանայ և դարդարի: - 71. Ապա թէ ջերմն այլուայր դառնայ, զնոյն ստածումնդ ի բան պահէ, որ ջերմն կակղնայ և հանկչի: - 71. Ապա թէ այս ջերմս, որ սինէհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի, ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. ամենովտ զհով ջուրն արգիլէ ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն - 71. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու և արին հանէ մինչև թալնայ: - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերմանն^ա որ ի յարենէ լինի - 71. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ յետ այտոցին լինի - 72. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ... յառաջ արին հան ըստ ուժոյն – 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի - 72. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ յետ այտոցին լինի - 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^ա որ ի

հետ այն տաք այտոցին լինի - 74. Ապա թե հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իր ստածումն այն է՝ որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. և վասն այդ պատճառանացոյ յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Իսկ այն ջերմն որ զկնի ծաղկին լինի, իր նշանն այս է^ա որ երեսաց գոյնն կարմիր լինի - 76. Եւ այլ պատրաստ^ա որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռայձ, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ծաղկին ջերման – 78. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն պալղամին ջերմերոյն: – 80. Ընծայի ջերմն ի պալղամէն – 80. Այս ջերմն^ա որ ի պալղամէն ընծայի ... գերդ որ այլ բորբոսային ջերմերն - 80. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն - 81. Ապա երբ այս նշաննոյ շատն երևենայ կամ ամենն, նա յիստակ պալղամի ջերմ կոչի, որ նուպայն ամէն օր լինի, մանաւանդ ի յայն ժամն^ա որ այս ջերմն շատ հանդիպի մարդկան: - 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս^ա որ երբ այս ջերմն ի յայն պալղամէն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, և բորբոսի, նա իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոայ մարմինն - 81. Այլ պատեհ է որ գիտենաս զողողալն ի յամենայն ջերմերդ՝ թէ ո՛ր տեղաց սկսանի: - 82. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեռինոս ջերմանն որ ի պալղամէն լինի, որ թարգմանի ամենայն աւուր ջերմն: - 82. Այլ պատեհ է ի յայս ջերմանս սկիզբն զբութիւնն կակղացուցանել: - 82. Ապա թե ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի՞ արգիլես - 82. և յայս ջերմն մի՞ տաս դամոյնի ջուր և յունապի ջուր- 82. Ապա թե նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. զի յիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոսալն զոր ի յայս ջերմն լինի, և ի յայն ջերմն՝ որ երկու օր ընդ մէջ լինի նոպայն – 83. Եւ այլ պատրաստ^ա որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս, զի զնիւթն հաստցնէ, և զջերմն յերկարացնէ - 83. յայդ ջերմանդ սկիզբն զքո ամենայն թպտիր հանց արա^ա գերդ որ ասացաք: - 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թե յամէ ջերմն ... ըռագիանի ջուր – 84. Ապա թե չթողու ջերմն այդ դեղերովդ^ա զոր ասացաք, զայս զըմբելի տուր^ա որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. այլ հաւու ձագ մի՞ տաս կերակուր, և ոչ տուռայձ, մինչև իջանի ջերմն – 84. ապա թե յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն ... ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84.

Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման - 85. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս, որ այս պալղամի ջերմ չլինի յիստակ - 85. լինի՝ երբ բորբոսի իւր ջերմն՝ խիստ դող ունի - 86. և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. եթէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի, որ ի հալած ապիկի նման է, իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. Ապա թէ պատճառն ջերմանն այն պալղամն լինի որ աղի է, իւր ստածումն այս է - 86. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինայ՝ որ քաղցր է, իւր ստածումն այս է՝ որ ի յանօթեց սրքնճուպին տաս - 87. Ապա թէ հետ այս ջերմանն գոգն հաստ և կարմրագոյն լինի, երակ առ ըստ կարեացն - 87. Ապա թէ այսով չիլուծանի ջերմն, իւր թպտիրն այն է՝ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն, գոր անուանեն անփիլիոս և լիպիրիայ: - 88. Այս երկու ջերմ ընծային հով և հաստ և յղկուտ պալղամէն - 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ծողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա գոր անուանեն անփիլիոս - 88. ընծայի իւրմէն ջերմն^ա գոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Ապա այս ջերմ՝ որ լիպիրայ անուանի ... իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն - 88. ընծայի իւրմէն ջերմն, որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցներքսէ - 88. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն^ա գոր անուանեն փիմեռինոս - 88. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան փիմեռինոս ջերմանն: - 88. Այլ ուրդի յայս ջերմն^ա որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. Բայց այս ջերմն չքաշէ յերկար աւուրք - 88. Վասն ստածման և բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիոս և լիպիրայ կոչեն: - 89. Պատեհ է բժշկին որ ի յայս ջերմ զիւր յոյսն և զջանքն ի ստամոքսն այրնէ - 89. Վասն ստածման և բժշկութեան այն մէկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչի: - 89. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանն սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով - 89. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանն որ ի բան տանիս գդեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն. այլ դէպ ի հովայինն քան զանփիլիոս ջերմանն - 89. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէշ մաղձին ջերմերոյն - 90. Յառաջ պատեհ է իմանալ գմաղձին ջերմերն որ ի յիստակն են - 90. Իսկ երկրորդ դէմսն անուանի յիստակ ... զի աննոպայ և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն. որ թարգմանի

յար և այրեցող ջերմն: - 90. և իւր նշաննին յերեք իրաց լինին, գերդ որ այլ յառաջոյ
ասացաք ի պաղտամին ջերմն: - 90. Իսկ երրորդ նշաննին այն իրուին լինին, որ ի դուրս
են ի բնութենէն, գերդ որ հետ ջերմանն խիստ դող լինի – 91. և փոփոխական լինելն
երակին ընդ ամենայն ջերմերն լինի – 91. բայց ի յայս ջերմ պակաս լինի – 91. Այլ յայս
ջերմ ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ – 91. գիտացիր՝ որ ի խարտեշ մաղձէն
ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն – 91. մանաւանդ՝ թէ ի յայն ժամն շատ հանդիպի
այս ջերմ մարդկան: - 91. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար
ջերմ – 93. և կամ ընծայի ջերմ, որ կոչի կափսոս, որ է ի յար և այրեցող ջերմ – 93. Եւ
յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ - 94. Եւ երբ այդ ջերմ յստակ լինի^a նա եռայ
իւր տաքութիւն և խոցոտ զլերդն - 94. և իւր տաքութիւնն չլինի գերդ յիստակ ջերմանն
տաքութիւն: - 94. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ մէջ ջերմն, իւր նշաննին այս են - 94.
Ապա գայդ նշաննիտ տեսանես, գիտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. Իսկ մեք
յառաջ գլխտակ ջերմանն գստածումն և զբժշկելն յիշեմք, և ապա զխառն ջերմերոյն՝ որք
ոչ են յիստակ: - 94. Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէտ ջերմանն ...
որ թարգմանի անապակ և յիստակ մաղձին ջերմն – 95. Այլ պատեհ է որ գամէ և յանգահ
բժշկեն գայդ ջերմն, որ յիստակ կոչի - 95. մի՛ տաս զգարեջուրն, զի ի վեր ձգէ... ի
դիժարցնէ գջերմն – 95. զի յայս ջերմ հանապազ այդ երեքդ հանդիպին – 96. Եւ իւր
նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բռնէ – 97. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զքաֆուրի
դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով – 98. Վասն ստածման և բժշկութեան այն
ջերմանն՝ որ չէ յիստակ տետռատէտ – 99. Այլ գայս ջերմանս տերն ի սկիզբն
հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. Եւ այլ զկերակրոց թպտիրն չէ
պատեհ հով և զիճային առնել, գերդ յիստակ ջերմանն զթպտիրն - 100. այլ պատեհ է որ
ի յայս ջերմանս ի դեղերն^a խառնես զպարկեշտցնող և զկտրող դեղերն - 100. այլ ի յայս
ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. զի շատ տեսաք^a
որ յամեցին յայդ ջերմ, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: - 100. մի՛ տար ի յայս
ջերմ զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. և ի յայս ջերմ պատեհ է որ հետէն
սրքնճային խմէ – 101. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տուր զսիրքանճուպինն -
101. Այլ նշանք մանուշակի կուրսի, որ լուծումն այրնէ, և օգտէ այդ ջերմանս: -101.

Ապա թե տաքությունն աւելի լինի յայս ջերմն, խառնէ յայդ դեղերդ պզորդատունի լուղապ տասն դրամ - 101. այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին, և խառն ջերմ այրնէն - 102. և գղեմսն աւելի ի յարեանն ի ջերմանն ստածումն այրնէ: - 102. Իսկ եթէ խարտէշ մաղձն լինի զօրաւոր և յաղթող, զտետռատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 102. Ապա թե արիւնն լինի աւելի և յաղթող, զսինայիս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թե պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռինոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թե սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ - 103. Վասն ստածման և բժշկութեան սուր և այրեցող ջերմանն - 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն ... զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի - 103. Իսկ Թէպիթ Կուռայն ասէ, եթէ այս այրեցող ջերմն այն է՝ որ ի յար լինի - 103. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետռատէօս ջերմանն արա: - 104. Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երևնայ ... պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճուպինով - 104. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հաց որ կտրի սրութիւն ջերմանն - 104. այս ջերմն ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն - 105. և երբ իւր զօրութիւնն յաղթէ մարմնոյն, գայս ջերմն ի յերևան բերէ- 105. և տուր զայլ կերակուրքն^a զոր յիստակ տոհտէօս ջերմանն յիշեցաք: - 105. Ապա թե հիւանդն յայս ի ջերմն, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել- 105. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգավարայ ... ի բանի պահէ: - 106. Ապա թե վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ն եղրդական ջուր և սրքնճային, և հաղ մին քանի տուր - 106. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատէօս կոչէ - 107. Այս ջերմն ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցներքսէ երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէօս ջերմանն լինի - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և գոյսն ընդ այրեցող ջերմն և ընդ այն ջերմն՝ որ ընդ դրուց երակացն ընծայի ... ի մէջ արա - 107. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմն առանց խարտէշ մաղձին չլինի: - 107. ապա այս ջերմն յերևան գայ, զոր տաճիկն

զայլագմայ անուանէ – 107. գօր ընդ մէջ ջերմն երեքօրեայ անուանեն: - 107. Զի այս ջերմն երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն և խիստ դողացնէ: - 107. Եւ այս ջերմն առաւել երիտասարդաց հանդիպի – 108. Եւ երբ ջերմն արձակի ... ի բաղանիս մտէ – 108. ստածումն այս կրկնակ ջերմանս, որ երկու տետռատէտու կոչեն, այս է – 108. զի այս ջերմանս քան զհով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք – 108. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտռատէտու ասէ – 109. Այս ջերմն երկու նիւթ ընծայի – 109. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ արնէ գտետռատէտու ջերմն – 109. և մէկայլն պալղամն լինի՝ որ բորբոսի ի ներքս ի յերակսն, որ այրնէ ի յար և աննոպայ գափիմեռինոս ջերմն – 109. և երբ ուրդի՝ որ այս երկու ջերմն ի յիրար խառնին, և մէկ ջերմն դառնան, և անուանի իմիտետռատէտու: - 109. Ապա երբ այս հանց հանդիպի՝ զերդ որ ասացաք, նա այն ջերմն՝ որ ի դուրս ի յերակացն լինի նոպէ ունի – 109. և իւր ջերմն ի յար լինի – 109. նա վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109. Զի մէկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին, և մէկայլ օրն պալղամին մէն լինի, և այն օրն կակուղ լինի ջերմն – 109. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ էքր անուանեցին զայս ջերմն իմիտրիտէտու ի մաղձին գործն - 109. Եւ մէք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմն յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ, որ է մաղձն – 109. ափիմեռինոսն՝ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի – 110. Ապա անուանեցին զայս ջերմն ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերակէ, և պակաս է – 110. Այլ պատեհ է զհտենալ, որ այս ջերմն երեք դէմս ունի - 110. և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն -110. Վասն ստածման և բժշկութեան իմիտրիտէտու ջերմանն: – 111. Պատեհ է բժշկին՝ որ զայս ջերմանս զստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ – 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի բան տար: – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն - 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. պատճառն այս ջերմանս այն լինի, որ մաղձն և պալղամն ի գուրգ բորբոսին - 112. և յաղթելով բնութեան, զայս ջերմն ի յերկան բերեն: - 112. և իւր ջերմն սուր լինի – 112. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն –

113. Ապա թե ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ գտետոռատէս ջերմն - 113. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմն կրկնակ, և երկու տետոռատէս – 113. Ապա թե ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ գտետոռատէս ջերմն – 113. զայս ջերմն հոռոմն տետոռատէս անուանէ – 113. Այլ գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. Բայց կան նշաննի^a որ ի յառաջ են քան զջերմն, և այլ կան՝ որ հետ ջերմանն լինին - 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել – 114. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմն փոխեցաւ – 114. Իսկ այն նշաննին՝ որ հետ ջերմանն հանդիպեցան՝ այն է, որ ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն ... ընդ ամենայն մարմինն լինի – 114. և ի նոպային յաւելնալն տաթութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող, զերդ որ օր ընդ մէջ ջերմանն – 114. և երական սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր, և քան զօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մէջ ջերմանն – 114. զիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալըս է - 115. Երբ այս ջերմն յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 115. Եւ հանապազ հետ այդ ջերմանդ փայծաղնացաւութիւն լինի - 115. Այլ այս ջերմն ընծայի՝ երբ երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն – 115. երբ արիւնն խանձել լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել - 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել... զիտացիր որ այն ջերմն ի խարտէշ մաղձին այրելոյն լինի: - 115. Ապա թե ընդ յառաջսն պալղամիկ ջերմ է կալել ... ապա զիտացի՛ր որ այս ջերմն ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն: - 116. Ապա երբ զիտենաս զպատճառն, և զխլտն՝ որ է նիւթն, յորոյ ընծայեցաւ ջերմն, դիւրաւ բժշկես: - 116. Վասն ստածման և բժշկութեան տետոռատէս ջերմանն: – 116. Տաճիկն բրդ ասէ, որ թարգմանի չորեքօրեայ, որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն: – 116. Այլ զիտացիր որ այս ջերմն հինգ դէմս ունի: - 116. հինկերորդն^a երբ մէկ մին ի յայդ չորիցդ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, կրկնէ և երկու այրնէ զջերմն: - 116. Ապա թե այս ջերմն ի յարեանն ի խանձելոյն լինի ... տո՛ւր զարեջուր սրքնճալինով – 116. Ապա թե յերկար քաշէ այս ջերմն, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ – 117. Ապա թե այս ջերմն ի պալղամին խորովելոյն լինի և ի

այրելոյն ... տո՛ւր վարդարապայ^a կարօսի և ըռագիանի ջրով - 117. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տերն վերաբերութիւն այն է ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով -117. և ապա հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ, զի խիստ օգտէ այս ջերմանս: - 118. Այլ դեղ որ օգտէ այդ ջերմանս^a երբ եփած լինի նիւթն -118. Այլ հապ օգտէ այս ջերմանս - 118. Եւ այլ օգտակար է այս ջերմանս այս կուրսս: - 119. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտէշ մաղձին խորովելոյն լինի և ի յայրելոյն լինի ... տո՛ւր գարեջուր և սրքնճպին – 118. Այլ հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ, և ոչ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմս՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի – 120. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս, և ոչ ի յայլ ջերմերոյն - 120. պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն, զի կրկնէ գջերմն և երկու այրնէ:- 120. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^a որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս - 120. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հագցնես ... օգտէ ի յայս ջերմանս: - 121. Այլ թէ զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամեն մարմինն օծանես, օգտէ այն ջերմանն^a որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի - 121. ընծայի այս ջերմս՝ յորժամ երեք նիւթն այրին – 121. ապա ընծայեն զայս ջերմս՝ որ տեռատէօս ասեն: - 121. թէ ջերմանն պատճառն արիւնն լինի, երակ առ ի բասիլիկէն – 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի ... իւր ստածումն այն է՝ որ յանօթուց մեղրով հին վարդարապայ ուտէ – 122. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան աւուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճպինով: - 123. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ զինի տուր - 122. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ – 122. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ և ի նոյն ջերմնդ՝ զոր տեռատէօս կոչեն, եթէ բնական սաւտայն չբորբոսի: - 122. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնն աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ի յայտ ի չորիցդ ո՛րն է պատճառն՝ որ գջերմն աքաք- 122. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է - 123. այլ օշինդրին կուրսն այս ջերմանս շատ օգտէ: - 124. այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի – 123. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն բնական սաւտային ջերմանն - 124. Բնական

սաւտային ջերմանն նշաննին այս են, որ իւր առաջին պատճառն նշաննին այս ջերմանս – 124. Վասն ստածման և բժշկութեան բնական սաւտային ջերմանն: - 124. զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն գջերմն - 126. և ունէր մարդն այն երկու ջերմն՝ գոր ասացի, նա յաւելցան ջերմերն, և յիրար կցեցան, և եղան մի՝ ջերմ մի յար, և սպանին զհիւանդն: – 126. այս ջերմս՝ որ անապակ ի բնական սաւտայէն լինի... պատեհ է որ սկիզբն կակոցնես զբնութիւնն պատատկի ջրով – 126. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմս ... պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. այս ջերմս ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. այս ջերմս յայրեցած մաղձէ լինի – 128. ապա թէ այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր – 128. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն – 129. Ստածումն և բժշկութիւն հինգօրեայ ջերմանն: - 129. Վասն այն երկու ջերմերոյն՝ որ հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն – 129. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. Վասն ստածման և բժշկութեան հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմանն: - 130. Պատեհ է ստածել գայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն - 130. զի չորեքօրեայն^ա որ է տետռատէոսն, այլ շուտ արձակի, իսկ այս ջերմս այլ յուշ - 130. Ապա յառաջ պարկէշտացո զնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն և ըստ հովութեանն– 130. երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն – 130. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց^ա որ պալղամն այրնեն և սաւտայ, որ ջերմն յերկար չքաշէ - 130. պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի – 130. և նիւթն այս ջերմերոյս քան զչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի – 130. վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 131. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ զտետռատէոս ջերմանն լինի – 131. զի տետռատէոս ջերմն այլ շուտ արձակի քան գայս ջերմերս - 131. Իսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ յերևան - 131. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՝ որ յառաջ զգլուխքն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՝ ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն – 131. այս ջերմս խիստ դողացնէ ... և ի վճար ջերմանն տաքութիւն երևնայ ը մարմինն: – 131. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն մետասանօրեայ ջերմանն

ստածումն և բժշկութիւն: - 132. Իսկ այս ջերմն յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիր նոպայն - 132. Իսկ քան զամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. Իսկ երբ ջերմն ուժով լինի, նա իւր նիւթն շատ լինի ի մարմինն - 132. և երբ ջերմն վատուժ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. Այլ բժշկապետն Ապուճարէնն ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. զի շատն այն է ի մարդկանէ՝ որ ի ջերմերոյն մեռանին: - 132. Վասն այտոր է՞ որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն - 132. Վասն ստածման և բժշկութեան_մետասանօրեայ ջերմանն: - 133. Ապա թէ ջերմն հին լինի ... տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն - 133. եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լինի, ի բասիլիկէն երակ առ - 133. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի ... տուր զանգժատի մաճունն: - 133. և այս ջերմն ի տաք հիւանդութեանն ի վերջքն լինի ընծայել - 133. Մահմատի Չաքարիայն ասէ, եթէ ջերմերոյն կարգին չաքսն յերևան չեն - 133. այլ պատեհ է՞ որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն օրինական՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջքն յիշեցաք - 133. և այն իրուին՝ պատահմունքն առանձինն են բնութեանն, որ է իւրական, զոր խասիաթ ասեն, զերդ ի ջերմերն՝ հագն, և շնչոյն նեղնալն: - 137. զերդ որ ոմանց ի ջերմերն զլիսացաւութիւն հանդիպի - 138. Ապա թէ հիւանդութիւնն ի նոպայով ջերմերոյն լինի, պարտ է բժշկին՝ որ զայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ ... նոյնպէս և զյերկարութիւնն ջերմանն, և զկարճութիւն - 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն ... գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՞ որ ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին ... ժամանակն հասաւ - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՞ որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն ... յաւելնայ, գիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակս հասաւ - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն ... գիտենայ բժիշկն՞ որ

ջերմն յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաջէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ՞ որ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է և ի յաւելն: - 139. Ապա թէ ... հիւանդին մարմինն սակաւ թեթևութիւն և հանգիստ լինի, գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն, որ է տետռատէոսն - 140. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է՞ որ գիտենայ գտուր և գայրեցող ջերմերն, զերդ գլխատակ օր ընդ մէջ ջերմն, որ է տոթիտէոսն. և գայլ ամենայն այրեցող ջերմերն, որ ի մաղձին և յարեանն բորբոսելոյն լինի: - 142. և ամենայն աւուր ջերմն՞ որ ի պալղամէն լինի, որ է ափիմեռինոսն, և այն ջերմն՝ որ իմիտոթիտէոս ասեն ... սուր անուանեն - 142.

ՋԵՐՄ/ Ն / ² - յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ - 6. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի - 23. և թէ ժամն ջերմն լինի, զմարմինն աւելի չափտի խողիբել - 147.

ՋԵՐՄՆ ԱՅՐՆԵԼ - այս ջերմանս պատճառն այն լինի՝ որ երկուսն ի չորից նիւթիցն, կամ երեքն բորբոսին, և խառն ջերմ այրնեն - 102.

ՋԵՐՄԱՆԱԼ - բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն՞ ջերմացուցանէ և գայլ ևս երկուսն - 5. Մահամատ Իպին Չաքարիան ասէ, թէ այս ջերմանս, որ պատճառն ի յայտոցէ լինի, ջերմանայ այն հոգին՞ որ մօտ ի յայտոցն լինի - 23. Իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան - 26. Այժմ ասեմ եթէ յորժամ ջերմանայ առաջին զիճութիւնն՞ որ ի յերակսն լինի ... նա տաքութիւն միայն ընծայի ի մարմինն: - 36. Եւ իւր նշանն այն է՞ որ ջերմանայ խիստ, առանց դողալոյ - 78.

ՋԵՐՄ ԱՌՆԵԼ - Ձի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63.

ՋԵՐՄԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - բայց յորժամ մինն ի նոցանէ առաւել ջերմանայցեն՞ ջերմացուցանէ և գայլ ևս երկուսն - 5.

ՋԻԼ - Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն, կապքն և լարքն - 4. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիւք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի – 28. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբդ, որ հաստատի ի մարմնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն, որպէս յոսկերքն, և ի ջիւքն, և յայլն^a գոր այլ յառաջ ասացաք - 35.

ՋԻՂ - զի կանանց բնութիւնն հով է՝ և առաւել ողնշարքն, զի ոսկերքն և ջիւքն շատ են – 82. նոյնպէս և արանցն ի ձեռսն և ի ոտսն միսն պակաս է, և ոսկր և ջիւքն շատ: – 82. որ է ջղերոյն յիրար գալն – 142.

ՋՀՈԻՏ – Առ հինգ ազգ հալիլէ ... հայ քար, ջիւտ քար – 144.

ՋՀՈԻՏ ՔԱՐ - Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... հայ քար, ջիւտ քար – 144.

ՋՆՁԱԳԻՐ – Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և պրտուի ջնջագիր այրած – 45.

ՋՆՁԽԵԼ - և լուացած լինի աղէկ քաղցր ջրով և աղով և ջնջիւած լինի – 43. Ա՛ն երեք դրամ դարիսենի, ջնջիւէ և ձգէ ի նուկրայն– 148.

ՋՈԻՐ - յորժամ առնուն ջերմն ջուր և արկանեն ի հով պուտուկ, անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն. իսկ ջուրն գիճութեանցն - 4. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի, որ են որմունքն, ջուրն և օղն - 5. Նմանեցուցին իմաստասերքն զբաղանեաց շինուածքն ի չոր և ի պինտ յանդամունքն. իսկ զջուրն ի գճութիւնքն – 5. Ձի որպէս բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն և այլ օղն - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ, կամ լուանիլն ծծմի ջրով, կամ շպլեղի ջրով, և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր որ նման են նոցա: - 6. Ապա պատեհ է տալ մուգ նռան ջուր և սրբնճուպին որ շաքարով լինի արարած, կամ ազոխի ջրով, կամ ճուլլապ հով ջրով – 7. ապա երբ ջերմն թողու, պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին, զերդ դոմի ջուրն, և տապաշիրի կուրսն նռան ջրով կամ սրբնճուպինով – 7. ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր, զպզրկատունի տերևին ջրովն և

հնդիպէի ջրովն – 8. Պատեհ է գայս հիւանդս ի հով տուն պահել, յոր ցանած լինի հով
ջուր – 8. և ի հովային ծաղկունքն հոտոտալ տալ. և այլ խնծորի ջուր և մսի ջուր և վարդի
ջուր և սանտալ և քաֆուր – 8. Եւ երբ խաղդի ջերմն, արկ ի վերայ գլխոյն եղ ջուր - 8. ած
ի վերայ գլխոյն ... վարդի ջուր - 8. առ սակաւն քացախ և վարդի ջուր - 9. և զգլուխն այս
ջրով ձեփէ – 9. Նշանք ջրին այս է – 9. գայս ամենայն անուշ ջրով եփէ՞ մինչն ջուրն
զդեղերուն ուժն յինքն առնու - 9. ապա ի բաղանիս մտո, և այս ջրով ձեփէ – 9. ի
բաղանիսն զմարմինն տաք ջրով լուանայ – 9. Եւ ջուր զոր խմէ, հով թող խմէ – 9. ապա թէ
ի բաղանիսն եղ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է – 9. գայս զամէնս
եփէ ջրով – 10. և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի – 10. և այս լինի ի ցուրտ օղէ,
կամ ի ցուրտ ջրոյ լուանալոյ զմարմինն: – 11. և յետ այնոր գեղ ջուրն ի վերայ մարմնոյն
չափէ - 11. ապա ի բաղանիս մտէ, և զմարմինն տաք ջրերով լուանայ – 11. ապա թէ
առնուս մարզանկուշ և սամիթ և սիսամբար, ջրով եփես, և զմարմինն եղկացնելով
լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. Ապա եթէ պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի,
իւր ստածումն այն է՝ որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ – 11. Վասն միօրեայ ջերմանն որ
պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. Այս ջերմս լինի յորժամ ի մարդն
լուանվիլ ծծմի ջրով – 12. և ելանէ իւրմէն մասն ինչ շոգի, զոր արգելեաց ջուրն՝ իւր
տտպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն խցկելով: - 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի
նման լինի ... այլ փոքր և այլ սուր լինի ի փոթոթային ջրոյն խիստ տըտպելոյն - 12. և
երկրորդ պատճառն այն է՞ որ երբ խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին
փոթոթութեամբն, նա բազմանան գիճութիւնքն - 13. և այլ որ չունի ինք կարիք ի
յաւազանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն, զոր ի յիրար զսպեցաւ ի փոթոթային ջրոյն: - 13.
այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի... և կամ փոթոթային
ջրով լուանալոյ զմարմինն - 13. և զերակսն սրբեն, զերդ սրքնճուպինն հնդանօք
եղրդական ջրով, և ըռագիանի ջրով խառնեալ խմելոյ տուր – 14. Եւ իւր ստածումն այն է
որ եղ ջրով ի յաւազանն մտէ, և ճուլապ հով ջրով խմէ: - 17. Ապա ա՞ռ սպիտակ
սանտալ և քաֆուր և վարդի ջուր - 17. Խմելու քաղցր և թթու նոան ջուր տուր – 17.
յորժամ ի վեղ ջրոյն ելանէ ի հով ջուր նստի – 17. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի
քաֆուրն հոտոտալ տուր – 17. ի բաղանիս մտո և ի կիսեղ ջրով յաւազան մտէ - 17.

ապա թե ամառն լինի և օդն տաք, գմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞օա: - 17. և կերակուր հով
 և գիճային տոր, զերդ դդմով մուգավարայն ազոխի ջրով և նշի ձիթով- 17. Եւ զայդ ցեղ
 հիւանդին գմարմինն պարտ է գիճացնել, նստելով յաւազան ի եղկ և ի յանուշ ջուր – 18.
 և կերակուր խաշուի ջուր տալ և թեթն մսէ և ի գիճային – 18. և ըմպելի՝ սպիտակ գինի և
 նօսր ընդ յովով ջրոյ խառնել և տալ – 19. ի բաղանիս մտէ և ի կիսատաք ջրով յաւազան
 նստի – 19. իւր ստածումն այն է, որ ի բաղանիս կիսատաք ջրով յաւազան մտէ - 19.
 Ապա թե գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օծանէ, շատ օգտէ: - 19. զայս
 զամէնս անուշ ու քաղցր ջրով եփէ, և ի վերայ գլխոյն դիր - 21. յառաջ իւր ջրովն ձեփէ
 զգլուխն – 21. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո, և կիսատաք ջրով
 ձեփէ գմարմինն – 21. զայս ամէնս ջրով եփէ աղէկ, և զգլուխն այդ ջրովն ի յար ձեփէ - 21.
 Եւ զհիւանդին խառնուծքն հովացուր գարեջրով և սրքնճուպինով, և քաղցր և թթու նռան
ջրով - 24. և գփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնճուպինով համակ ի բան պահէ: – 24.
 զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով և ի վերայ դնելով զերթ զսանտալն ... և
 վարդի ջուրն - 24. իւր ստածումն այն է որ երակ առնէ և գարեջուր խմէ, քաղցր և թթու
 նռան ջուր: - 24. ա՛ն սանտալ և վարդէջուր և գառնալեզուի ջուր – 24. Եւ կերակուր
 դդմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր և կամ նռան ջրով – 24. և կիսատաք ջրով
 գմարմինն լուանայ – 25. իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և
 սրքնճուպինով- 25. և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրհնդով և սրքնճուպինով և
 դամոնի ջրով, թթու և քաղցր նռան ջրով: - 25. Ապա թե բնութիւնն խիստ կակուղ լինի ...
 զստամոքսն զօրացուր նռան ջրով, և սերկնիլի ջրով – 25. Ապա թե ծարան շատ լինի,
 նռան ըռուպ հով ջրով ի բան տար - 26. և երբ ջերմն պակասի, ի բաղանիս մտէ, և եղկ
ջրով լուացվի – 27. Եւ յորժամ ջերմն յանգահի, ի բաղանիս մտէ, և եղկ ջուր ի վրան լնէ -
 26. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ – 27. իւր ստածումն այն է՝
 որ հով ջուր խմէ, և գմրգանց ջուրն ի բան պահէ. որպէս դամոնջուր և մշմշի և նռան
 հատի ջուր – 27. Ապա թե ամառ լինի, հով ջրով լվացվի – 27. ապա ի բաղանիս մտէ, և
 եղկ ջրով լվացվի – 27. և հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խմէ – 27. իւր ստածումն
 այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի – 28. և կերակուր պարկեշտ ուտէ, զերթ հաւձագ և ուլի միս,
 թաժայ և մանր ձուկն որ ի քաղցր ջրէն կալած լինի: - 28. և ճուլսպ հովցուցած ի բան

տար. և բակլայի ջուր նշի ձիթով – 30. իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Երբ լուծումն դադարի և ջերմն յանկահի, ի բաղանիս մտանէ և զմարմինն եղկ ջրով լվանայ – 31. թմրհնտոյ ջուր և նոան շարապն ի բան տար – 32. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նոան ջրով տասս – 32. և առաւօտուն քաֆուրի դուրս տուր թուրինճի ջրով խառնած – 32. և կերակուր աղտորով և նոան ջրով ուտե՞ որ մուգ լինի - 32. և ջուր հով խմէ, և նոան շարապ և ազոխի ջուր ի բան տար: - 32. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն քացախ խառնէ և խմէ – 33. Ապա թէ այս ջերմս յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել. թէ ձմեռն լինի՝ տաք ջուր թող խմէ - 34. Չայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն, նուաղի և հատանի իւրմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի - 37. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն - 37. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա, զատակն բրէ և ջուր տայ ... լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. Նոյնպէս և այլ ասե՞ թէ յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն – 39. Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով ... և քաղցր նոան ջրով – 41. և խմելոյ մուգ նոան ջուր տուր: - 42. և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. պահէ զգիճութիւնն որ շահեցաւ ք կերակրոյն և աւազանին ջրէն: - 42. դու զկաթն ի յաւազանին ջուրն խառնէ – 42. բայց ի յաւազանն շատ մի յամեցներ, զի աւազանին եղկ ջուրն վատուծցնէ զմարմինն: - 42. զամէնն աղա և մաղէ, զառնալեզվի ջրով շաղէ - 43. և լուացած լինի աղէկ քաղցր ջրով – 43. առ ի յայտ գարեջրէտ չորս նուկի, և մուգ նոան ջուր մի նուկի – 43. և տո՞ւր աղցած և մաղած մի մթխալ՞ քաղցր նոան ջրով և խիարի ջրով անօթեց - 43. և երբ ծարաւենայ, քաղցր նոան ջուր տուր – 44. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օճէ ի մարմինն հով լախլախով, որ են այս ջրերս: – 44. Ա՛ն խնճորի ջուր, և մրտենոյ ջուր, սերկնիլի և վարդի ջուր – 44. աղա, և ի ջրերդ խառնէ, և ի բան տար: - 44. դու մսի ջուր տուր այս նշանօքս: - 44. և որչափ ի մսէն ջուր ելանէ, դու հետէն առ զջուրն ... ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի, և իւր կիսոյն չաք խնճորի ջուր. զայսոնք ի մսին ջուրն խառնէ – 44. զի այդ ջուրդ խիստ ուժովցնէ զհիւանդն: - 44. զամէնն

աղա և մաղէ, և մուգ սերկնիլի կամ խնծորի ջրով շաղէ – 44. և տուր մի մթխալ ի յայդ
 դուրսէտ տանծի ջրով կամ սերկնիլի ջրով – 44. և տուր մուգ ծորի ջրով կամ նռան: - 45.
 Եւ ա՛ն փերճոկած ոսբ և աղընձած ... և ձգէ գջուրն, և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր
 կամ սերկնիլի կամ աղտորի ջուր - 45. և սերկնիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամուքսն տուր
 – 45. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և բիսի անդտարի ջուր – 45. Ապա թէ այդ ջրերդ չիգտի ...
 դու իւր փոխան^a փրփրեմի ջուր առ և թրթկճի ջուր - 45. հով ջուր խմէ քիչ քիչ – 46.
 հաւձագ՝ փերճկոտած գարով ի բանի պահէ, և պանտրայ ջուր հով ճուլապով խառնած–
 46. և զբնութիւնն կակղացո դամոնի ջրով և թարանկուպինով - 47. զկերակուրն թեթև և
 դիւրահալ ուտէ ... և գառին ողոշար՝ սիստան ջրով– 48. և զկնի այտոր^a խնծորի ջուր, և
 քաղցր և թթու սերկնիլի ջուր ... և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ – 47-48. և
 հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ – 48. տո՛ւր զպզրկատունին
 զլուապն, կամ գթեփին ջուրն, կամ գառնալեզուի ջուր հում – 50. զայս զամէնս աղա և
 մշէ, և շաղէ դալար վարդի ջրով. ապա թէ չգտանես վարդ, գառնալեզուի ջրով, կամ
 պզրկատունի ջրով – 50. և տուր յամէն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի
ջրով: - 50. և կերակուր դալար ձուկն տուր, զոր ի քարքռուտ տեղաց և ի խիստ գնայուն
ջրէ որսան – 51. կամ տուր մաքույ կաթն ջրով եփած այս նշանօքս: - 51. և արկ ջուր ի
 վերայ մի լիտր, և եփէ ցուր ջուրն հատնի և կաթն մնայ – 51. ա՛ն բակլայի ալուր ... և
 սպիտակ գազպէն ջրով տրորած – 51. և հինգ լիտր ջուր արկ ի վերայ – 52. զայս զամէնս
 եփէ հինգ լիտր ջրով – 52. զայս զամէնս հաւաքէ, և ջրով եփէ – 54. Ապա թէ ի կուրծքն
 չորութիւն լինի, գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով– 54. զայս զամէնս աղա և
 մաղէ, և ջրով եփէ – 54. տալ զերդ որ իշուն կաթն, և զխիչիփարն և ի յեղերդական
ջուրն օր մի և զիշեր մի թրջած պահած – 55. և յետ այնոր անուշ ջրով և զարուով եփէ – 55.
 ձուի դեղնուց և կովուց կաթն տուր ... և բակլայի ջուր նշի կաթում – 55. զբնութիւնն
 լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով, և թառանկպին ... նռան ջուր և ճուլապով: -
 66. տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրքնճպին՝ որ շաքարով լինի – 66. յաւելցո ի յայն մտպուխն
 թմրհնդի և դամոյնաչիր ... Ապա թէ արիւնն հաստ լինի ... լաբլաբի ջուր, որ է
 պատաստկի ջուր՝ որ է բաղեղի - 67. արկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձէթ ... և վարդի ջուր, և
 ազոխի ջուր հում – 67. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր և բրսի

անդարուի ջուր– 68. արկ ի վերայ գլխոյն գայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ - 68. գայսոնք եփե ջրով – 68. ապա ծեփե գոտսն և զձեռսն այս ջրովս: - 68. Ա՛ն բաբունիճ և մանիշակ, գայսոնք եփե ջրով – 69. Ապա թե նեղհոգութիւն ունի, կօղայի ջուր տուր, և մուգ նոան ջուր ...և խարծի քամուքս տուր հետ նոան ջրի: - 69. ա՛ն խակ ամբրաւի ջուր – 69. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ և ոսբան ալուր ջրով շաղւած: - 69. Ա՛ն գարոյ փոխինս, թրջե տաք ջրով, ապա լուս հով ջրով – 69. ապա թե արուն հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց, և ի թթու նոան ջուրն, և տուր – 70. ապա թե թթու և քաղցր նոան ջուր տապաշիրով խմե, շատ օգտե: - 70. չե պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտե, այլ ոսբան ջուր և հազար հովցուցած, և հով ջուր օգտակար է: – 70. իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմե, և քաղցր և թթու նոան ջուր - 70. ապա թե չընկերե ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ – 71. և չե պարտ որ ի հով ջրոյն տալն վախե: - 71. պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրե – 71. ամենովտ զհով ջուրն արգիլե ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն - 71. գարեջուր և սրքնճուպին, քաղցր և թթու նոան ջուր ի բանի պահե – 72. Ա՛ն խիարշանպէի մեջ, և թառնկպին, և տո՛ւր շնխաղողի ջրով – 72. և տուր գարեջուր յունապով և մուգ նոան ջրով: - 72. գայս ամէնս աղա և մաղե, և դալար գնձի ջրով կամ գառնալեզուի ջրով շաղւե – 72. Ա՛ն սապո և զաւհրան ... և շաղւե կաղմբի տերնի ջրով – 72. և հանապազ գայտուցին դեղիքն գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով, և շափի մամիթայով օծանե: - 73. և հետ երկու պահու սրքնճային առնու նոան ջրով – 73. ապա թե բնութիւնն կապ լինի, թմրհնդի ջրով կակղացո – 73. Ա՛ն հայ կաւ և գառնալեզուի ջրով և սանտալի ջրով և դալար գնձի ջրով տրորե - 73. գայս ամէնս քացախով և ջրով շաղւե - 75. և հանապազ եղկ ջրով ծեփե – 75. գայս զամէնս աղա և մաղե, և շնխաղողի ջրով շաղւե – 75. և հովային դեղերովն տլե այնե, զերդ հայ կաւ... և եղրդական ջուր, և ափիոն, և գառնալեզուի ջուր - 75. և փերփերանի հունդ թմրհնդի ջրով առնու – 75. սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահե: – 75. ա՞ն աղտոր, և վարդի ջրով և քացախով թրջե - 76. և սակաւ մի մուգ նոան ջուր խառնե – 76. և տրորե այս ջրովս – 76. ա՞ն չոր գնձահատ և ձարձատ արա, և տաք ջրով թրջե և քամե – 76. ա՛ն ափ մի ոսբ լվացած ... եփե ջրով և քամե – 77. գայս ամէնս աղա և մաղե, և սերկկլի ջրով շաղւե՝ կուրս արա – 78. գայս զամէնս լիտր ու կէս ջրով եփե – 79. Կամ ա՛ն բաղիանի

ջուր, և շնխաղողի ջուր, և շաքար, և սակաւ մի կարոսի ջուր – 79. և այլ ա՛ն դալար գնձի ջուր – 79. և դալար գնձի ջրով եռացո – 79. Ա՞ո վարդի ջուր և աղտորի ջուր և նռան ջուր - 79. Կամ ա՞ո չոր գինձ և նռան ջրով թրջէ, և գայն ջուրն ի յաչքն կաթեցո: - 79. Եթէ ուժն ընկեր է՝ տուր կէս լիտր պատասկի ջուր – 82. Ապա տուր Մայուբեհի շարապն, գոր գուգեն ի գինոյ և ք սերկկի ջրէն– 82. յայս ջերմս մի՛ տասս դամոյնի ջուր և յունապի ջուր և ոչ թմրհնոյ ջուր – 83. Ապա թէ գլխացաւութիւն հանդիպի, զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ – 83. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր – 83. Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր, և ճակնդղի բագուկ, և սիսռան ջուր – 83. տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր^ա որ քրտնի ... և կամ այլ ջուր^ա յոր եփած լինի յինքն ակրկարհայ^ա ձարձատ արարած - 83. Եւ այլ պատրաստ^ա որ հով ջուր չտասս ի յայս հիւանդութիւնս - 83. բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է – 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ տասնչորս օր անցնի, ըռագիանի ջուր– 84. գայս ամէն երեք լիտր ջրով եփէ – 84. զամէնս աղա և մաղէ. և տաք ջրով շաղէ - 85. ի բան տար զխիստ տաք դեղերն, զերդ օշինդրին կուրսն հետ տակերոյ ջրին – 85. ապա ա՛ն ըռագիանի ջուր և ըղըրդական ջուր, և կարօսի ջուր – 86. առ վարդմարապայ, և թառնձալինի ջրով տրորէ, և խմելոյ տուր – 86. և ընդ բողկի ջուրն խառնէ – 86. Ա՞ո մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր - 87. և վարդմարապայ տուր եղկ ջրով – 88. և տայ գարքնճուպինն կարօսի և ըռագիանի ջրով – 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով և կարմիր լովիասի ջրով - 89. Եւ կերակուր սիսռան ջուր տուր չամանով - 89. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով, և ի վերջքն հիւանդութեանս զթրջած սապոն ... կարօսի ջրով - 89. բայց իւրեանց էութիւնն հոսին և ծորին, զերդ մեղրն և գինին ... և աղի ջուրն - 92. Այլ պատեհ է որ ընդ յառաջքն պէտ այնես բնութեան, և կակղացնես դամոյնաջրով և թմրհնոյ ջրով - 95. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով, և դեղին հալիլէի ջրով - 95. և տուր այն օրն գարեջուր մէն, կամ մռան ջուր: - 95. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուգ նռան ջուր ... զի դդմի ջուրն զգարեջրին կարիքն կատարէ– 95. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջրով և մուգ նռան ջուր – 95. և տո՞ւր որ ծամէ այգւոյ խաւրճիլ, և ջուրն ի կուլ տայ – 96. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով,

և խնձորի ջրով, և սերկևիլի ջրով, և վարդի ջրով ` որ է գուգձոյ - 96. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՛ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս ... թթու խնձորի ջրով, կամ ազոխի ջրով – 96. տուր կերակուր^a որ չաքօքսն սակաւ լինի, և բնութեամբն պարկէշտ, զետ հացի փշրանքն նոան ջրով: - 96. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր, և հովուաց բրի ջուր, և փրփրեմի ջուր ... և ի բան տար – 96-97. և ի տանն ի յանկունն_դիր լախլախայ, որ հովային և անուշահոտ ջրով լինի եփած – 97. Եւ իւր ստածումն այն է, որ հանապազ քաղցր և թթու նոան ջուր խմէ – 97. Առ քաղախ և վարդի ջուր, և ընդ կիսեղկ ջուր խառնէ, և զոտսն այնիւ ծեփէ: - 98. կերակուր հաւձագ տուր, զոր ազոխի ջրով, կամ նոան ջրով եփած լինի – 98. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ, կամ նոնֆարի ջրով և մանիշակով - 98. Ապա թէ ծարան խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն, և դդմի ջուր ... տուր – 98. զայս գամէնս ջրով եփէ, և այն ջրովն զգլուխն ծեփէ – 98. և դամոնի ջրով ի թրջոց դիր օր մի և զիշեր մի – 100. առ դեղին հալիլէ աղցած ... և նոան ջուր – 100. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր – 101. առ մէկ մին ի յայդ ջրերոյս ... և տուր որ խմէ: - 101. գամէնս աղա և մաղէ, և ջրով շաղէ, կուրս արա – 101. Եւ զայդ ի դողալուն աստէնէ սկիզբն արա, կամ ի տաքութեան սկիզբն տասս այնել զվերաբերութիւնն սրքնճպինով և տաք ջրով - 101. Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն^a և երբ դողն առնու զմարդն^a զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուրն դիր - 102. ապա տուր զսապոն՝ զոր ըռազիանի ջրով և հնտիպէի ջրով թրջած լինի – 102. տուր դամոյնի ջուր և սրքնճպին – 104. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարէջուրն մէն տուր, կամ գդամոյնի ջուրն մէն – 104. տուր զարէջուր, և դդմի ջուր շարապով՝ զոր պատեհ տեսանես – 104. տուր զգարէջուրն հովցուցած և մուգ նոան ջրով – 104. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տասս, և ոչ խիարի ջուր ... և ոչ հով ջուր – 104. տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով – 104. և զարէջուր տուր, և դդմի ջուր, և փերփերանի, նոան ջուր – 105. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տասս կթել, և ոչ ինչ ցեղ ձիթով օծանել, և ոչ ջրով ծեփել տասս – 105. եփէ ջրով, և զգլուխն ի վերայ շոգոյն կալ – 105. և զոտսն և զձեռսն նոյն ջրովն ծեփել: - 105. Իւր ստածումն այս է, որ զբնութիւնն կակուղ պահես դամոյնի և թմրհնդի ջրով և սրքնճպինով – 105. թթու և քաղցր նոան ջուր տուր և դէպ ընդ իրիկացքն դդմի ջուր տուր ... կամ փերփերանի ջուր տուր սրքնճպինով: – 106. Ապա առ

սանտալ սպիտակ, և վարդի ջրով տրորե ... և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106. և երբ արեգակն ցաթե գարեջուր տուր. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նոան ջուր – 106. պատեհ է որ սառին ջուր տասս – 106. Եւ երբ ջերմն արձակի, ազոխի ջրով մուգավարայ, կամ աղտորի ջրով և նշաձիթով ի բանի պահե: - 106. և կերակուր՝ հաւձագ տուր նոան ջրով: - 106. ա՞ն եղրդական ջուր և սրքնձային, և հաղ մին քանի տուր - 106. և տասս սրքնձային՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ – 107. գարեջուր և դոմի ջուր և խիարի ջուր, թթու և քաղցր նոան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրքնձային ի բանի պահե – 108. առաւօտուն դամոյնի ջուր տուր ... և կէս օրն խիարի ջուր կամ դոմի ջուր – 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, ի դամոյնի ջրին տեղին՝ ծեծած նոան ջուր տուր – 108. զի այս ջերմանս քան գիով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. Ապա թէ ... և կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն կակղցնեն, կակղացո պատասակի ջրով ... կամ դամոյնաչրի ջրով – 111. տուր պատասակի ջուր սրքնձայինով – 111. տո՞ւր գպատասակի ջուրն սրքնձայինով և վարդմարապով – 111. տուր սրքնձային տաք ջրով խառնեալ – 112. և յետ այնոր այլուվայր գարեջուր և սրքնձային խառնեալ ի հով ջուր^ա ի բանի պահե - 112. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տուր դամոյնի ջուր – 112. տուր կերակուր ազոխի ջրով, և կամ նոան ջրով - 112. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպաձ, կամ նոան ջրով – 112. և հետ այնոր ա՛ն մագտաքէ և ծխանելիք, և անուշ ջրով եփե – 112. տուր վարդմարապայ^ա կարօսի և ըռազիանի ջրով - 117. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատասակի ջուր կէս լիտր – 117. Ա՛ն ... չոր թուզ, և ճակնդղի ջուր – 117. կամ սիստան ջուր տուր լուացած ձիթով – 117. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տերն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով - 117. գամէնս եփե չորս լիտր ջրով – 118. և ի վերայ ջուր մի տասս խմելոյ – 118. և տուր երկու դրամ և կէս ռազիանի և կարօսի ջրով – 118. գամէնս աղա և մաղէ, և աննիսի ջրով շաղւէ – 118. և տուր դրամ ու կէս յերեկոյնն եղկ ջրով – 118. ջրով շաղւէ և կուրս արա կէս կէս մթխալ – 119. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով – 119. տո՛ւր գարեջուր և սրքնձային, կամ թմրինտոյ ջուր և ըռազիանի ջուր սրքնձայինով: – 119. վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնձայինով և եղկ ջրով – 119. և կակղացո զբնութիւնն պատասակի ջրով – 119. ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր, և շաքարով տուր – 121. և ըղըրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նոան ջուր ի բանի

պահէ: - 121. Եւ երբ նոպային օրն լինի, սքնճալխին տուր տաք ջրով: - 121. Եւ զբնութիւն լուծէ մրգանց ջրովն - 122. Բայց վերաբերութիւն արա սքնճալինով և տաք ջրով ի նոպային ժամն - 122. Եւ ի յայն աուրքն^a որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուզաւարայ տուր - 122. և բաղիանի ջուր սքնճալինով ի բանի պահէ - 122. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերմանն նոպայն լինի, կերակուր չուտէ. և հով ջուր խմէ - 123. տաք ջրով տրորէ, և տուր - 123. Բայց ի բաղանիս մտելն և աճրռելն օգտէ^a քան ի վրայն ջուր ածելն: 125. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատաստկի ջրով - 126. զամէսս եփէ չորս լիտր ջրով - 126. և ատ քայտ ջրէտ հարիւր դրամ - 126. և ի վերայ տաք ջուր խմէ - 127. Եզնալեզուի ջուր, և խնձորի շարապ տուր - 128. և տուր վարդմարապայ, և մագտաքէ, և ըռազիանի ջուր - 130. և վերաբերութիւն տուր այրնել սքնճալինով, և բողկով, և սամթի ջրով - 130. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ սքնճալինն այնէ, կամ ի հնդանօք սքնճալինն, մեղրավ վարդմարապայ ... և բաղիանի ջուր - 131. և տաս աֆթիմօնն ջրով եփած, կամ պանդր ջրով եփած - 133. Այլ ա՞ո բաբունիճ, և թուրք եղնին...և ջրով եփէ աղէկ - 133. զյան ջուրն յերկու տաշտ ած - 133. և զհիւանդն ծածկէ և զջուրն, որ ի ջրին շոգւոյն և ի տաքութենէն մարմինն շողանայ շոյտ և քրտնի - 133. և շաղւէ սաթառճի ջրով - 144. և շաղւէ հնտիպէի ջրով - 144. լոսէ, և շաղւէ քարաւուզի ջրով - 145. և շաղւէ հնտիպէի ջրով - 144. և շաղւէ ըռազիանի ջրով - 144. և շաղւէ տաք ջրով - 144. առնելոյն չափն ճճու մի, տաք ջրով: - 146. զթառանկոյն հալէ տաք ջրով - 146. և ած ի վերայ ջուր^a որ ծածկի և դի՛ր որ թրջի - 146. ա՛ծ ի վերայ Հալպայ լիտր մի ջուր - 146. այս ջրովս աղէկ աճոէ զթրջած դեղերտ քամէ ընդ ձարէմաղ ի վայր - 146. և ա՞ծ ի վերայ երեք կարգ և կթխայ ջուր - 147. և այդ ջրովդ աճոէ զթրջոցն աղէկ - 147. լից ի վերայ երկու հարիւր դրամ ջուր - 148. և խառնէ յայդ ջուրս հարիւր չորս դրամ սերկկիլի ջուր - 148. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել - 148. ա՛ն ի յետ և դիր ի գատ, քամէ, և խառնէ յայդ ջուրս հարիւր չորս դրամ սերկկիլի ջուր - 148. Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^a որ չանկի յայտ - 148.

ՋՐԱԽԱՌՆ - Ապա թէ գինի տաս, սակաւ և շատ ջրախառն տուր - 16. խիստ ջրախառն գինի տուր - 23. և գինի ջրախառն խմէ - 28. ապա թէ գինույ սովոր է, ջրախառն թող խմէ - 29. տո՛ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի սքնճալին ջրախառն - 127.

ՋՐՀԵՂ - Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին ... և ի լերդն ի հին տաքութեանն, ի յարծուեցն՝
որ կոչի մսի արծուիք, և յորդէ ջրհեղն / գրքում՝ յորդէջրհեղն/: – 145.

Ռ

ՌԱԶԻԱՆ – տե՛ս ԸՌԱԶԻԱՆ

ՌԱՍԱՆ - Ա՛ն լոք ընտրած ... չոր ռասան – 146.

ՌԱՍՍ, ԸՌԱՍՍ - գամենն ի մէկ տեղ ժողովէ, և հոկնայ արա որպէս ըռասմն է: - 45.
գայս գամենս հաւաքէ, և հարիւրայ արա, գերդ որ իւր ռասմն – 50. և տուր որ խմէ գերդ
այլ մտպուխի ռասմ է: - 52. և հոկնայ արա գերդ իւր ռասմն է – 53. գայս ամենս եփէ, և
ի բան տար գերդ իւր ռասմն է: - 67. յիրար խառնէ և տուր, գերդ որ այլ դեղի ռասմ է: -
82. Ա՞ն մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր, և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ գերդ իւր ռասմն է - 87.
գայս ամենս յիրար խառնէ, և ի բան տար, որպէս այլ հոկնայի ըռասմն է: - 97. դիր գերդ
իւր ռասմն է: - 117. ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր գերդ իւր ռասմն է –
126. և հետ նոպային ի մէկայլ օրն տուր որ խմեն եղկ, գերդ այլ լուծման դեղի ռասմ է: -
127. և ձգէ ի ներք երկու հարիւր դրամ շաքար. և եփէ՝ գերդ որ այլ շարապի ռասմ է –
148.

ՌՌԻՊ – Ա՛ն սապո ... անխոն ռուպ ռուպ – 144. Ա՛ն ... շահմ խանդալ ռուպ մի – 145.

ՌՌԻՊ ՌՌԻՊ - Ա՛ն սապո ... անխոն ռուպ ռուպ – 144.

ՌՌԻՍՏՈՒՊԷԼ - Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ ... հոռոմ ռուստուպէլ
ասէ: - 72. Ապա թէ այս ջերմս հետ այտոցին լինի ... և հոռոմն ռուստուպէլ ասէ – 72.

Ս

ՍԱ - Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ. Եւ յաղագս այսորիկ յօժարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց – Բ. զի սա մխիթարէ զբժիշկն ուսմամբ – Բ. Եւ արարի գաա գեղջուկ և արձակ բարբառով – Բ. Իսկ երրորդ բաժինն չոր և պինտ անդամունքն են, որք են ոսկերքն և ջիւքն ... և այլ զոր նման է սոցա: - 4. վասն այնորիկ անուանեցին գաա այն կենդանւոյն անուամբն, որ է ավիմեռոս: - 7. Հետ այնոր կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի, զերդ հաւու ձագ պարկեշտ համեմնով եփած լինի ... և այլ զոր նման են սոցա – 11. Իսկ սորա կաշուն չորոթիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով - 12. և հանապազ ի հով և ի գիճային ծաղկունսն հոտոտայ, զերդ մանուշակն և ի նոնֆարն, և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 19. դու ընդ է՞ր անուանեցեր գաա միօրեայ ջերմն – 23. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտահալ ուտէ, որպէս հաւձագ և տուռաճ ...և որ նման սոցա – 23. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով զերթ զսանտալն և զշաֆիամալիսան ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 24. իւր ստածումն այն է՞ որ ... մրգանց ջուրն ի բանի պահէ. որպէս դամոնջուր և մշմշի ... և որ նման սոցա: - 27. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին ... և այլ որ նման են սոցա - 63. և այլ զոր ինչ սոցա նման են. օգտակար է: - 75. և տայ զսրբնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա: - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրբնճուպինով ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա - 89. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկի ըռուպ տուր, և այլ զոր ինչ նման են սոցա: - 98. և ամենայն իրք՞ որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն,

օգտէ նորա, զերդ զհագարն և թախթն ... և ամենայն ինչ որ նման են սոցա: - 108. տո՞ւր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ եփած կարօսն, և հալիլէ և օշինդր, և այլ ամենայն ինչ^ա որ նման են սոցա: - 108. և այլ զոր ինչ նման են սոցա ի բան տար, օգտէ - 128. և տուր վարդմարապայ, և մագտաքէ ... և զոր ինչ նման են սոցա – 130. և վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճուպինով, և բողկով ... և զոր ինչ նման են սոցա – 130. տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն, և զպզուրի սրքնճայինն, և զոր ինչ նման են սոցա – 130. զի սոքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն – 131. և դափթի կուրսն, և զոր ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ – 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա – 131. տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն, զերդ զպղպեղով ճուարիշն. և զոր ինչ նման են սոցա – 133. Իսկ այն պատահմունքն^ա որ զկնի հիւանդութեանցն լինին, զերդ որ ոմանց ի ջերմերն գլխացաւութիւն հանդիպի ... և այլ զոր ինչ նման են սոցա, ապա գիտենայ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ ժամանակն լինի: - 138. երբ ի պէտս անկանի ոք յայս ցաւերս, առցէ ի սմանէ ըստ ուժոյն – 149.

ՍԱՐԴՃ - Ա՛ն անիսոն ... սադճ և օշինդր – 85.

ՍԱԹԱՌՃ - և շաղիւ սաթառճի ջրով, հապ արա: - 144.

ՍԱԼԱՄՈՒ - և տո՛ւր գինի նօսր և սպիտակ ... և տահուճին, և սալամու – 125.

ՍԱԼԻԽԱՅ, ՍԱԼԻԽԷ – Ա՛ն սատապի տերն, և համամայ չորս չորս դրամ. սալիլէ – 119.

Առ հինգ ազգ հալիլէ ... սալիլայ, մագտաքէ – 144.

ՍԱԼՈՐՉԻՐ - առ պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ ... սալորչիր քսան հատ – 147. Ա՛ն յունայ, սալորչիր տասն տասն դրամ – 147.

ՍԱԿԱՄՈՆԻ - Կամ առ երկու տանկ սակամոնի – 97. դու ա՛ն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի – 101. Առ ... սակամոնի կէս դրամ – 101. Ա՛ն ... սակամոնի, աֆթիմոն – 144.

Ա՛ն ... և զսակամոնին խոշոր – 144. Ա՛ն սապո, սակամոնի - 144. Ա՛ն սապո մի դրամ ... սակամոնի - 145. Ա՛ն ... սակամոնի, մոքլագրախ – 145. Ա՛ն ... սակամոնի, հապնիլ – 145.

Ա՛ն սուրինճան ... սակամոնի տանկ մի – 145. ապա ձգէ ի ներք աղցած թրպութ և

խարհիկոն կէս կէս դրամ. սակամոնի, մագտաքէ – 146. և ձգէ ի ներք տաս դրամ սակամոնի – 148.

ՍԱԿԱՅՆ - Թէպէտ և ասացաք զբնութեան գործերն^ա որ խափանին ի ջերմերոյն ... սակայն ոչ կատարեալ խափանումն, այլ մասնական ինչ. զի մահուամբ միայն խափանին բնութեան գործերն կատարեալ: - 3.

ՍԱԿԱԻ - զի սակաւ հիւանդութիւնն, յորժամ անփոյթ լինի և յամէ, զօրացեալ բազմանայ և յաղթէ մարմնոյն: - 2. կամ ի սակաւ մասունս մարմնոյն գործեն զցան - 2. զի այս ի ջերմն շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն – 7. Եւ երբ ելանէ ի բաղանեացն, սակաւ մի համբերէ, և ապա տո՞ւր կերակուր – 10. Ապա թէ զինի տաս, սակաւ և շատ ջրախառն տուր – 16. Գինի անուշահամ և անուշահոտ տուր, բայց սակաւ – 19. և զինի տուր սակաւ սակաւ – 21. ապա թէ զտերկնիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ – 27. Բայց միօրեայ ջերմանն պատճառնին սակաւ լինին, և շուտով արձակին – 35. Եւ իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են, և սակաւ լինի յերակսն: - 39. այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞^ա որ մարմինն սար լինի ... Եւ այլ որ յերկար և բազում դատել լինի ... և այնոց որ սակաւ կերակուր կերակրին - 40. Եւ ապա հետ կերակրին սակաւ ժամ անցո, և յաւազան նստի՞ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. ապա սակաւ մի անուշահոտ զինի ... ի մսին ջուրն խառնէ ... և մեղմ կրակով սակաւ մի եռցո, և ապա տուր կում կում որ խմէ – 44. և օգտէ հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^ա որ ի յինքն կայ: - 45. զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն:– 46. և քաղցր և թթու սերկնիլի ջուր ընդ սակաւ մի զինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48. Ա՛ճ ... և սակաւ մի քիթրէ – 50. և յամեն օր սակաւ սակաւ խմել տուր: - 54. զի իւր չաքսն սակաւ է ի մարմինն և դիժար բորբոսի – 59. զի սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է քան զսաւտայն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ նիւթն պարկեշտ է և սակաւ դորկուտ – 60. Ապա թէ նիւթն այլ պարկեշտ լինի և սակաւ, և իւր խառնուածքն տաք լինի և սակաւ դորկուտ, նա իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի: - 60. զի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան զայլ

նիւթերն – 62. Ապա այն դէմսն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ - 65. զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանալով: - 66. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան զմանիշակն – 68. ա՛ն խակ ամբրաւի ջուր ... և սակաւ մի քաֆուր – 69. և ընդ երեք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող – 70. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. և սակաւ մի մուգ նոսն ջուր խառնէ – 76. և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ - 76. Ա՛ն ... և նշաստակ սակաւ մի աղընծած – 77. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. Ա՞ն բրնձի ալուր ... սակաւ մի զաֆրան – 77. քամէ՛ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 78. Կամ ա՛ն բաղիանի ջուր ... և սակաւ մի կարոսի ջուր – 79. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և բնական տաքութիւնն սակաւ - 80. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճպին - 84. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. տուր կերակուր՝ որ ճաքօքսն սակաւ լինի, և բնութեռամբն պարկեշտ – 96. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... սակաւ մի վարդի ձէթ – 97. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ եփելոյն – 99. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. ա՛ն սակաւ մի զուֆայ, և սակաւ մի լերին դաղձն ... զայսոնք եփէ մեղրաջրով – 100. և տուր սակաւ մի ճուլապով – 101. և մէկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ – 103. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով – 104. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր – 114. և ծարան սակաւ լինի – 114. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի – 115. և հիւանդին ծարան սակաւ լինի – 116. և քիրտքն սակաւ լինի – 121. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ զինի տուր - 122. Բայց ծարան սակաւ լինի – 124. մանաւանդ երբ չաքսն սակաւ լինի ի մարմինն, նա իւր նոպայն այլ յուշ գայ - 129. և սակաւ մին այլ ուժով այրնէլ զդեղերն – 130. և ի հետն սակաւ մի տաքութիւն լինի – 130. և սակաւ մին քրտնեցնելն օգտէ – 130. և կերակուր պակաս կերակրին. և սակաւ մի քրտնին – 131. և երբ ջերմն վատուժ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. զի բնութիւնն հետէն եփէ և հալէ, և սակաւ սակաւ արձակէ ի մարմնոյն: - 135. Իսկ յորժամ յեփելոյ նշաննոյն իրք մի սակաւ երևնայ,

գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկրորդ և յաւելնալոյն ժամանակն հասաւ: - 138. Ապա թէ տեսանէ՞ որ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ, որ սակաւ լինի ... գիտենայ զջերմն՝ որ ի յերկրորդ ժամանակն է – 139. և հիւանդին մարմինն սակաւ թեթևութիւն և հանգիստ լինի – 139. զի հիւանդարար խլտն եփի, և սակաւ սակաւ արձակի ի մարմնոյն: - 142. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ գերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փոքրոյն կապէ – 148.

ՍԱԿԱԻ ՄԻ - սակաւ մի համբերէ – 10. և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ - 25-26. ապա սակաւ մի անուշահոտ գինի ... ի մսին ջուրն խառնէ ... և մեղմ կրակով սակաւ մի եռցո – 44. և քաղցր և թթու սերկնիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48. Ա՛ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և սակաւ մի քիթրէ – 50. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան զմանիշակն – 68. ա՛ն խակ ամբրաւի ջուր ... և սակաւ մի քաֆուր – 69. սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. ա՛ն աղտոր ... և սակաւ մի մուգ նռան ջուր խառնէ – 76. և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ - 76. Ա՛ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... և նշաստակ սակաւ մի աղընձած – 77. Ա՞ն բրնձի ալուր ... սակաւ մի զաֆրան – 77. քամէ՛ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 78. Կամ ա՛ն բադիանի ջուր ... և սակաւ մի կարոսի ջուր – 79. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... սակաւ մի վարդի ձէթ – 97. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. ա՛ն սակաւ մի զուֆայ, և սակաւ մի լերին դաղձն ... եփէ մեղրաջրով– 100. դու ա՛ն կէս տանկ սակամոնի ... և տուր սակաւ մի ճուլապով – 101. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի– 114. և ի հետն սակաւ մի տաքութիւն լինի – 130. և կերակուր պակաս կերակրին. և սակաւ մի քրտնին – 131. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ գերդ փաղաղ լինի ի վերայ փոքր փոքրոյն կապէ – 148.

ՍԱԿԱԻ ՄԻՆ - կամ կարմիր լոլիասի ջուր տուր ... և առուի դաղձն և սակաւ մին աղ և սրքնճպին - 84. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի – 115. և սակաւ մին այլ ուժով այրնէլ զդեղերն – 130. և սակաւ մին քրտնեցնելն օգտէ – 130.

ՍԱԿԱԻ ՍԱԿԱԻ - և գինի տուր սակաւ սակաւ – 21. Ապա ջերմն հանդարտի, նա սակաւ սակաւ հով ջուր խմէ – 27. և յամէն օր սակաւ սակաւ խմել տուր: - 54. զբնութիւնն լուծանենք սակաւ սակաւ խիարշանպէով: - 66. և ընդ երեք հաղ սակաւ սակաւ արիւն թող – 70. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր - 122. զի բնութիւնն հետէն եփէ և հալէ, և սակաւ սակաւ արձակէ ի մարմնոյն: - 135. զի հիւանդարար խլտն եփի, և սակաւ սակաւ արձակի ի մարմնոյն: - 142.

ՍԱՀԱԿ – Սահակ ասէ – 17. Սահակ ասէ – 19. Սահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այս է՝ որ զարեջուր խմէ – 46. Սահակ ասէ ի նոյն պատճառոյ – 71. Սահակ ասէ՝ թէ իւր ստածումն այս է՝ որ զայտոցն աղէկ շառտէ – 73. Սահակ ասէ՝ եթէ պատճառն այս այտոցիս որ ի զարկուց լինի, երակ կտրելն կարիք չունի – 75. Սահակ ասէ – 112. Սահակ ասէ – 122. Սահակ ասէ - 133.

ՍԱՀՄԱՆ - Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորա – 3. Եւ այլ կուլինի^a որ նուպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն -71. և յետինսն սահմանն տասնևչորս օր լինի – 97. Զի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին, և չորս սահմանս: - 134. և իւր սահմանն այն է^a որ հիւանդութեան ահոկն ի բնութեան ի գործն հասանի - 134. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն զօրանայ և աճէ - 135. Եւ իւր սահմանն այն է, որ հիւանդութիւնն հետէն պակասի - 135. Յորժամ հիւանդութիւնն ... կատարեալ սահմանն հասանի, պարտ է հիւանդին պարկեշտ կերակուր տալ – 137. զի զհիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137. զիտենայ որ հիւանդութիւնն ի լման և ի կատարելութեան սահմանն ... հասաւ: – 137. զիտենայ որ ջերմն ի չորրորդ ժամանակն հասաւ և ի յետին սահմանն:– 139. սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն և ի կատարելութեան սահմանն – 141. զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել՝ մինչև ի կատարելութեան ժամանակն և ի սահմանն: - 141. Ապա երբ այդ

հիւանդութիւնդ ի կատարեալ ժամանակն և ի սահմանն հասանի, պարտ է որ բժիշկն զկերակուրն պարկեշտ այրնէ - 141. նոյնպէս և գիր կատարելութեան սահմանն յերկար ատուրս քաշէ: - 141.

ՍԱՄԻԹ - ապա թէ առնու մարգանկուշ և սամիթ և սիսամբար, ջրով եփես, և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. ա՛ն սամթի ձէթ և խիրի ձէթ ... և զգլուխն օծանէ, շատ օգտակար է: - 11. զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օծնէ – 29. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. ա՛ն աքլիլ մելիք, և սամիթ – 76. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, զարեջուր՝ զոր յունապով ...և սամթի հնդով լինի եփած՝ ի բանի պահէ: - 78. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի. յոր եփած լինի դաղձն և բաբունիճ և մարգանկուշ և սամիթ - 83. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ - 84. Եւ ի կշտելեաց երաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով և կարմիր լովիասի ջրով և սամիթով – 89. պատեհ է որ այս ջերմանս տերն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով – 117. և վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճապինով, և բողկով, և սամթի ջրով, և աղով – 130.

ՍԱՍՈՒՄ - Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի, կամ ի սամում օդէ և ի տաք տեղեաց: - 8.

ՍԱՆՏԱԼ - ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. և ի հովային ծաղկունքն հոտոտալ տալ. և այլ խնձորի ջուր ... և սանտալ – 8. Ապա ա՛ն սպիտակ սանտալ և քաֆուր և վարդի ջուր– 21. զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով և ի վերայ դնելով զերթ գսանտալն և զշաֆիմամիսան - 24. ա՛ն սանտալ և վարդէջուր – 24. ապա ա՛ն սանտալ և քաֆուր – 32. և ի նստած տանն յորմունքն օծեն քաֆուր, սանտալ – 32. հով ջուր խմէ քիչ քիչ, և թանայ քթան ի վարդէջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ – 46. և հանապազ գսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ – 48. Ա՛ն սանտալ և փուփլէ – 72. Ա՛ն հայ կաւ և գառնալեգուի ջրով և սանտալի ջրով ... տրորէ – 73. Ապա ա՛ն սանտալ, և քաֆուր, վարդէջրով շաղւէ – 98. Ապա ա՛ն սանտալ սպիտակ, և վարդի ջրով տրորէ – 106.

ՄԱՊԻԹ – Մապիթ Կուռան ասէ – 33.

ՄԱՊԻԹ ԿՈՒՌԱ – Մապիթ Կուռան ասէ – 33.

ՄԱՊՌ – Ա՞ն սապըն և զգաւորան ... և տլէ արա - 72. և այլ տուր գրքջած սապըն – 89. Ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով, և ի վերջքն հիւանդութեանս գրքջած սապըն – 89. Եւ սապըին հապովն և մագտաքեով խախաչ առնէ – 98. ապա տուր գսապըն^ա զոր ըռազիանի ջրով ... թրջած լինի - 102. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, գսապըին հապն տուր – 112. և դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած և մաղած սապը - 127. Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ, սապը - 144. Ա՞ն սապը, սակամոնի – 145. Ա՞ն սապը մի դրամ – 144. Ա՞ն սապը մի դրամ – 145. Ա՞ն սապը երկու դրամ – 145. Ա՞ն սուրինճան ... սապը - 145. Ա՞ն սապը և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած – 147.

ՄԱՌՆ – Եւ խմէլու ճուլլապ տուր սառամբ հովցուցած – 17. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն – 106.

ՄԱՍՏԻԿ – Եւ երրորդն^ա որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62.

ՄԱՎՏԱՅ – տէ՛ս ՄԱԻՏԱՅ

ՄԱՏԱԿ – Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զքաֆուրի դուրսն տուր սաստակ սրքնճուպինով – 98. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեցո և վստահացի՛ր աւելի ի սաստակ սրքնճապինն 130. և զիր ջանքն աւելի ի սաստակ սրքնճապինն այնէ - 131.

ՄԱՏԱՊ, ՄԱՏԱՓ – Ա՞ն սաստապի տերև - 119. Առ ... սաստապի տերև չորս դրամ – 149.

ՄԱՏԱՓ – տէ՛ս ՄԱՏԱՊ

ՄԱՏԹԱՐԱՃ – Ա՞ն սև հալիլայ ... և անճախոտ, որ է սատթարաճ - 119.

ՄԱՐ – այս ցեղ հալևնաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^ա որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոյզ - 40. և լինի յինքն նիւթեր սար – 43.

ՄԱՐԱԹԱՆ – Ապա թէ ի բաժին մի ի մարմնոյն բորբոսի ... նա այրնէ զայն ցաւն՝ որ անուանի սարաթան – 113.

ՄԱՐԴ - Այլ գաարդն^a որ զճանճն որսայ^a կտաւով ի ձախոյ բազուկն կապես, օգտէ: - 121.

ՄԱՐԴԱՅԻՆ - Այլ թէ գաարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամէն մարմինն օժանես, օգտէ այն ջերմանն^a որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի - 121.

ՄԱՐԴՈՍՏԱՅԻՆ - Ապա թէ գաարդոստէին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օժանէ. օգտէ: - 87.

ՄԱՐՍԱՄ - զհիւր ստածումն չիյուլանաս, զի լինի՝ որ իւրմէն սարսամ հիւանդութիւն ընծայի - 29. Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցնէրքսէ մարմնոյն լինի, զերդ սարսամն, և կողացաւորութիւնն ... և զիւրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն - 142.

ՄԱԻԱՆ - և ապա սաւանով ծածկէ և դուրս գայ - 11.

ՄԱԻՏԱՅ, ՄԱՎՏԱՅ, ՄԷՎՏԱՅ - որ թարգմանի չորս նիւթ կամ չորս ենթակայ, որ են արիւն և մաղձն, պալղամն և սաւտայն - 3. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն զչորս նիւթն, որ է արիւնն և մաղձն և պալղամն և սաւտայն - 4. և երկրորդն զհճութենէն են, զորս չորս նիւթ անուանեն կամ չորս ենթակայ, որք են արիւնն և մաղձն, պալղամն և սավտայն - 5. զոր լինի այս որ յիշել կամիմք զչորս նիւթն, որք են արիւնն, պալղամն, մաղձն և սաւտայն: - 14. և ի յամենայն կերակրոց^a որ գաավտայն շարժեն և գաավտայն ընծայեն ... պատրաստ կալ - 19. և իւր պատճառն այն է^a որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու զնոպայն - 59. և իւր պատճառն այն է, որ ամենայն իրօք ընդ մէջն է ընդ պալղամն և ընդ սաւտայն - 59. այդ պատճառովդ զոր ասացաք, զի սակաւ է քան զպալղամն, և շատ է քան գաաւտայն - 59. և իւր խառնուածքն չոր է քան զպալղամին, և գէճ է քան գաաւտային - 60. Իսկ սաւտային ջերման նոպայն շատն քսան և չորս պահ լինի - 60. նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ի սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: - 61. զի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան գաաւտայն - 62. և խարտէշ մաղձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան գաաւտային ջերմն: - 62. Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք զտեստաւտեսն, որ է սաւտային ջերմն - 62. զի սաւտայն սակաւ

է ի մարմինն քան զայլ նիւթերն – 62. Եւ յորժամ սև մաղձն^a որ է սաւտայն^a ի երքս ի
յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետոռատէօ ջերմն - 63. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ
ես որ բնական սաւտայն ցնէրքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Ապա
թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետոռատէօ ջերմն – 63. Ապա թէ
սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի բան տար զխիստ տաք դեղերն – 85. Վասն սև
մաղձի, որ է սեւտայ: - 85. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային.
կամ սաւտայն, զի հով է և չորային - 92. Վասն այդ պատճառանացդ ընդունի զբորբոսիլն.
նոյնպէս և սև մաղձն, որ է սաւտայն: - 93. Ապա թէ սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես
յաղթող և զօրաւոր, զտետոռատէօ ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 103. Այլ
գիտացիր^a որ սաւտայն կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս: - 113 Ապա թէ սաւտայն
անբորբոս լինի, նա կամ ընդ ամենայն մարմինն արգիլած լինի, և կամ ի յանդամ մին ի
մարմնոյն: - 113. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն - 113. և
սաւտայն իւր խառնուածոցն յաղթեալ լինի – 114. գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ
ջերմս խալըս է, որ ի յիստակ բնական սաւտայն: - 115. և այտոր պատճառն սաւտային
հիւանդութիւնն լինի – 115. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոգն սև լինի, զի եփեցաւ
սև մաղձն, որ է սաւտայն – 115. Այլ այս ջերմս ընծայի^a երբ երեք նիւթերն այրին և ի
սաւտայ փոխին: - 115. Այլ բնական սաւտայն չընծայէ ջերմն – 115. Մէկն ընծայի՝ երբ
այրի արոյնն, և ի սաւտայ փոխի, և բորբոսի ... չորրորդն՝ երբ բնական սաւտայն
բորբոսի – 116. Հապ, որ օգտէ սեւտայի և պալղամի: - 118. Ղուռս, որ օգտէ պալղամի և
սաւտայի: - 119. ընծայի այս ջերմս՝ յորժամ յերեք նիւթն այրին, և ի սաւտայ դառնան –
121. Մէկն՝ արիւնն յորժամ այրի, իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն դառնայ, և թանձրն ի
սաւտայն – 121. պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի սաւտայ փոխեցաւ – 121.
պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի, որ ի սաւտայ փոխեցաւ – 122.
Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ և ի նոյն ջերմնդ՝ զոր տետոռատէօ կոչեն, եթէ
բնական սաւտայն չբորբոսի: - 122. և սաւտայն թէպէտ և բնութեամբ չոր է, բայց
եութեամբ կակուղ է – 122. արեա՞նն սաւտայն լինի պատճառն, եթէ պալղամին
սաւտայն, եթէ խարտէշ մաղձին սաւտայն, եթէ ինքն՝ որ է բնական սաւտայն – 122-123.
Ապա թէ պատճառն ի յարեանն ի սաւտային բորբոսելոյն լինի, իւր ստածումն այս է, որ

սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. Ապա թէ պատճառն խարտեշ մաղձին սաւտայն լինի, որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն ի պալղամիկ սաւտայէն լինի՝ որ բորբոսեցաւ, իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղով: - 123. Ապա թէ այս ջերմանս պատճառն բնական սաւտային բորբոսելն լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուխ տաս – 123. Եւ բնական սաւտային ստածումն ոճով ի քառասներորդ երկրորդ գլուխն գտանես – 123. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն բնական սաւտային ջերմանն, և իւր ստածմանն: - 124. Բնական սաւտային ջերմանն նշաննին այս են – 124. Իսկ թէ այլ կարճ լինի քան զքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան զքսան և չորս պահն^a նոյնպէսն չէ բնական սաւտայն մէն - 124. Վասն ստածման և բժշկութեան բնական սաւտային ջերմանն: - 124. Եթէ այս ջերմս՝ որ անապակ ի բնական սաւտայէն լինի... պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով – 126. Էհաննայ ասէ ի նոյն պատճառդ, եթէ այս ջերմս ընծայի ի բնական սաւտայէն՝ որ ի դուրս յերակացն բորբոսի: - 127. Սքուր սեվտայի: - 127. սեվտայի դեղեր: - 128. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի ... զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և պալղամ լուծանի: - 128. և զդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ – 128. և յամենայն իրաց^a որ սաւտայ ընծայեն^a պատրաստ կենայ - 128. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն, որ բնական սաւտային բորբոսելուն լինի: - 129. Եւ իւրեանց պատճառն և ընծայիլն հաստ և պինդ սաւտայէ լինի – 129. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն -130. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց^a որ պալղամն այրնեն և սաւտայ, որ ջերմն յերկար չքաջէ - 130. պատճառն այս ջերմերոյս ի սաւտային ի հաստ խառնուածոցն լինի – 130. և յամենայն իրաց^a որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ -131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի – 132. իւր թպտիրն այն է՝ որ ի յար զբնութիւնն լուծանես դեղերովն, որ զսաւտայն յիստակէն ի մարմնոյն – 133. և պատրաստեցո ի յամենայն ցեղ կերակրէ՝ որ սաւտայ ընծայեն: - 133. թէպէտ և կայ ի նոցանէ որ ի պալղամէ և ի սաւտայէ լինին: - 142.

ՄԱԻՏԱՅԻ – տե՛ս ՄԱԻՏԱՅԻԿ

ՄԱԻՏԱՅԻԿ, ՄԱԻՏԱՅԻ - հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի – 114. Ապա թէ հիւանդն ծեր լինի և սաւտայիկ բնութեամբ ... զանգժատի մաճունն տուր – 128. Ի տաք և գիճային կերակուր յարեցո, և ի սաւտայի կերակրոց պատրաստ կալ – 128.

ՄԱՓՆ - եթէ հետ այս ջերմանս դողալն չլինի, և ջերմն խիստ լիի, ի բասիլիկէն երակ առ, կամ ի սափն: – 133.

ՄԱՖՐԱ / Յ / - Ըմպելիք սաֆրայի: - 97. Սաֆրայ լուծանելոյ ըմպելիք: - 97. Տլէ սաֆրայի: - 98. Գլուխ որ ցաւէ ի սաֆրայէ: - 98. Սաֆրայի դեղ լուծման: - 100. Սաֆրայի: - 100. Սաֆրայի: - 101. Մատպուխ սաֆրայի: - 119. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի, որ հանէ զսաֆրան ի գլխոյն և ի մարմնոյն - 144. Շարապ և մաղձդեղ, որ քաղէ զսաֆրան և զդեղնութիւն: - 148.

ԳԱԼ - Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի. որպէս տրտմելն ... կամ սգալն կամ հոգալն - 6.

ՄԵԽ – Ա՛ն ... զառնալեզու ... սեխի կուտ – 43. և տուր միրգ՝ քաղցր նուրն ... և յերկայն հասած խարբզակ, որ է սեխ – 119.

ՄԵՂՄ - և այլ ունանք սեղմ ասեն – 4. . և իւր տաքութիւն՝ զոր ասացաք՝ խաղաղ լինի և հանդարտ և սեղմ – 38.

ՄԵՆԵՄԱՔԻ, ՄԻՆԱՄԱՔԻ - Ա՛ոն քապուլի հալիլայ ... և ամլաճ, սենեմաքի – 126. և զդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ, զերդ աֆթիմոնն ... և աղարիկոն, և սինամաքի – 128.

ՄԵՌ - Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի ... զսեռ նոցա և զտարբերութիւն, զտեսակ և զյատուկ պատահումն – Բ.

ՄԵՐԿԵԻԻԼ - Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկկիլի շարապ և խնձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. ստամոքսն զորացուր նոան ջրով. սերկկիլի ջրով – 25. ապա թէ զսերկկիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. իւր

ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով ... և սերկևիլի կտի լուսայ – 30. և զփոթոթային ըռուպինն ի բանի պահե, որ ստամոքն գորանայ, որպէս ազոխի ըռուպ և սերկևիլի - 32. և ի մրգանց տանձ և խնձոր, նուռ և սերկևիլի ուտե: - 32. Ա՛ն ... սերկևիլի կուտ յիստկած – 43. Ա՛ն ... սերկևիլի և վարդի ջուր – 44. զամենն աղա և մաղէ, և մուգ սերկևիլի կամ խնձորի ջրով շաղէ – 44. և տուր մի մթխալ ի յայդ դուրսէտ տանձի ջրով կամ սերկևիլի ջրով: - 44. և ապա արկ ի վերայ մուգ նռան ջուր կամ սերկևիլի - 45. և սերկևիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամուքսն տուր – 45. և քաղցր և թթու սերկևիլի ջուր ընդ սակաւ մի գինի խառնեալ, և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48. Ա՛ն պզրկատուն և տաճիկ կռեզ և հայ կաւ, և սերկևիլի լուղապով խառնեալ – 50. Ա՛ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և սերկևիլի հատիճ կտուած – 50. զայս զամենս աղա և մաղէ, և շաղէ և սերկևիլի կտին լուսպովն – 51. և հայ հող՝ սերկևիլի հատճին լուղապովն խմել տուր – 54. Ա՛ն տաճիկ կռեզ ... և սերկևիլի կուտ մի մի դրամ – 55. ապա տուր սերկևիլի և տանձ և մուգ նուռն: - 77. ի բերանն սերկևիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. զայս ամենս աղա՛ և մաղէ, և սերկևիլի ջրով շաղէ՝ կուրս արա - 78. Ապա տուր Մայուբեհի շարապն, զոր զուգեն ի գինույ և ի սերկևիլի ջրէն – 82. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով ... և սերկևիլի ջրով – 96. տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս ... թթու խնձորի ջրով ... կամ սերկևիլի - 96. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկևիլի ըռուպ տուր - 98. ա՛ն զտապաշիրին դուրսն .. և սերկևիլի ըռուպով ի բանի պահէ- 98. և խառնէ յայդ ջուրս հարիւր չորս դրամ սերկևիլի ջուր – 148. Ա՛ն սերկևիլի կամ խնձոր – 148.

ՍԵՐՏ - Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար մաշէ - 60.

ՍԵԻ - և ի յամենայն կերակրոց^a որ զսաւտայն շարժեն և զսաւտայն ընծայեն, որ է սև մաղձն, պատրաստ կալ – 19. իւր պատճառն այն է^a որ է սև մաղձ, որ է սաւտայն, և բորբոսի ի յերակացն ի դուրս: - 57. Եւ չորրորդ ցեղն տետռատէօսն է, որ ի սև մաղձին բորբոսելոյն լինի – 57. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ ... նա իւր պարկեշտն ի խարտէշ մաղձն փոխի, և իւր հաստն ի սև մաղձն՝ որ է սաւտայն: – 61. զի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան զսաւտայն, որ է սև մաղձն – 62. Արդ

արժան է յառաջ գիտենալ զբոբբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են, զարեան և զպալղամին և զմաղձերոյն և խարտէշ և սևն - 62. Եւ յորժամ սև մաղձն^a որ է սաւտայն^a ի երքսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէս ջերմն - 63. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել և ի գատ կենալ: - 70. ա՞ն դալար ընկուզ ... և սև խաշխաշի ձէթ - 74. Վասն սև մաղձի, որ է սեվտայ: - 85. և այլ ... լեզուն սև լինի, և խելքն ցրուած: - 90. վասն այդ պատճառանացո ընդունի զբորբոսիլն. նոյնպէս և սև մաղձն, որ է սաւտայն: - 93. Ապա թէ սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ - 103. և լեզուն սև լինի - 105. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն, որ է սև մաղձն: - 113. Իսկ թէ յամենայն մարմինն լինի արգիլած^a նա այրնէ սև արական, որ է դեղնանալն: - 113. և ի հիւանդութեանն ի վերջքն՝ իւր գոգն սև լինի - 115. Ա՛ն սև հալիլայ և դեղին հալիլայ - 119. ապա թէ արինն սև լինի, այլ յօժարութեամբ հան զարինն - 124. դէմն ի լուծման դեղերն արա՛, այն դեղերովն՝ որ զսև մաղձն լուծանեն - 125. ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր զերդ իւր ռասմն է - 125. Ա՛ն քապուլի հալիլայ, սև հալիլայ - 126. և դիր ի վերայ ... երկու տէնկ սև վրացի կոճ - 127. Ա՛ն սև հալիլայ - 127. և զդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ, զերդ աֆթիմոնն, և սև վրացի կոճն - 128. և զդեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ, զերդ աֆթիմոնն ... և պասպայիճն և սև հալիլէ - 128. Ա՛ն ... դարիկոն, սև հալիլէ - 145. Ա՛ն ... սև հալիլէ, սապոն - 145. Ա՛ն ... սև պղպեղ, ասարօն - 145. ա՛ն ... սև հալիլայ, շիրամլաճ - 149. Ա՛ն ... սև չամչի կուտ կամ խաղողի - 150.

ՍԵԻԱՆԱԼ - և այլ չլինի նշան՝ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ ... և զլեզուին չորանալն և զսևանալն - 38. Եւ իւր նշանն այս է, որ մարմինն փշանայ ... և ընդ յառաջքն դեղին լինի լեզուն, և յետոյ սևանայ: - 103.

ՍԵԻՈՒԹԻԻՆ - և ոմանց ի լեզուն սևութիւն անկանի - 138.

ՍԵԻ ՎԱՐԴ - մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ ... պարտ է փախչել - 70.

ՍԵԻ ՎԱՐԴ ԵԼԱՆԵԼ - մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ ... պարտ է փախչել - 70.

ՄԷՆԻ - ապա ձգէ ի ներք ... սակամոնի, մագտաքէ, ըռնանդ, սէնի - 146.

ՄԷՎՏԱՅ - տե՛ս ՄԱԻՏԱՅ

ՄԷԸ - Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և գսէր և գլոծարութիւն սրբոյ և աստուածապատիվ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա.

ՄԻԼ - տե՛ս ՍԼ

ՄԻԿԱՌՕՍ - Ապա թէ ի յանդամ մին լինի արգիլած, նա այրնէ զայն պինտ այտոցն, որ անուանի սիկառոս - 114.

ՄԻՆԱՅ - ասէ մեծ իմաստասերն Սինայի որդին - 23. Սինայի որդին մեծ իմաստունն ասէ - 31. Սինայի որդին ասէ ի նոյն պատճառոյ - 70. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին եթէ զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի - 103. մեծ իմաստասերն Սինայի որդին ասէ - 126.

ՄԻՆԱՅԻ ՈՐԴԻ - տե՛ս ՄԻՆԱՅ

ՄԻՆԱՅԽՕՍ - տե՛ս ՄԻՆԷԽՕՍ

ՄԻՆԵՉԻՍ - տե՛ս ՄԻՆԷՉԻՍ

ՄԻՆԵՄԱՔԻ - տե՛ս ՄԵՆԵՄԱՔԻ

ՄԻՆԷԽՕՍ, ՄԻՆԱՅԽՕՍ - Սկիզբն առնենք և ասենք գսինայիսու ջերմն՝ որ ի յար լինի - 56. Այլ առաջին ցեղն սինէիսու է - 57. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէիսուն առնենք, որ է արեան ջերմն - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն գսինէիսուն արարաք - 62. Ապա թէ արիւնն լինի աւելի և յաղթող, գսինայիսու ջերմանն գստածումն ի բանի պահէ: - 103.

ՄԻՆԷՉԻՍ, ՄԻՆԵՉԻՍ - Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայէ գսինէիսու ջերմն - 63. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէիսու ջերմն որ յարենէ լինի - 64. Զայս ջերմնս հոռոմն սինէիսու անուանէ - 64. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել, թէ որ՞պէս ճանաչի սինէիսու ջերմն՝ որ յարենէն մէն լինի - 64. Եւ այլ պարտ է գիտել որ

սինեհիս ջերմն^a որ յարենէ լինի, յերեք ցեղս բաժանի: - 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինեհիս ջերմն - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինեհիս ջերմն - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինեհիս ջերմն - 65. Ապա թէ այս ջերմն, որ սինեհիս անուանի, ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. երբ արիւնն խանձլ լինի և այրել, նա յառաջ հիւանդն արեան ջերմ է կալել, զերդ սինեհիսն և այլն - 115.

ՄԻՍԱՄԲԱՐ - ապա թէ առնուս մարզանկուշ և սամիթ և սիսամբար, ջրով եփես, և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարզանկօշ և քլիլ մալք և նամամ՝ որ է սիսամբար – 83.

ՄԻՍԵՌՆ - և յետ այնոր կերակուր այլ ուժով կերակրի, զերթ սիսեռն մուզգաւարայ նշի ձիթով – 26. զկերակուրն թէթն և դիւրահալ ուտէ ... զերդ ուլի միս ... և գառին ողոշար՝ սիսռան ջրով– 48. Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր, և ճակնդդի բագուկ, և սիսռան ջուր – 83. Եւ կերակուր սիսռան ջուր տուր չամանով – 89. Եւ կերակուր լաբլաբ ... կամ սիսռան ջուր տուր լուացած ձիթով – 117. գառին միս և հաւ տուր՝ սիսռամ եփած: - 127.

ՄԻՐԱԿ - Ա՛ն ... սիրակ նուշ հինգ դրամ – 146.

ՄԻՐԵԼ - Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... ի մանկութենէ սիրոդ եղէ իմաստութեան և բժշկական արուեստից – Ա. Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց, զոր տեսի ամենայնիւ սիրոդ իմաստութեան և հմուտ: - Բ.

ՄԻՐԵԼԻ - մէկն՝ որ արիւնն յար է և մօտ և սիրելի հոգւոյն – 62.

ՄԻՐՏ - Իսկ երրորդ պատճառն այն է^a որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. և ի սրտէն սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է գատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. Առնէ սկիզբն ի սրտէն – 3. իւր տեղի և բնակարան սիրտն է – 3. զի օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն – 6. զի այս ջերմն ի գլուխն աւելի հասանի քան

ի սիրտն: - 8. Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն -13. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն, ահ և երկիւղն, և սիրտ էլնելն - 15. Որ ի սիրտ էլնելն՝ անուշացո և հանդարտացո – 15. Վասն նիօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիրտ էլնելոյն լինի: - 16. Կարմրութեան պատճառն արեանն եռալն է՝ որ շուրջ գարտովն կայ – 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն - 16. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ամենայն դիմօք անուշացնես և խաղաղես գսիրտն - 16. և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա՞ որ անուշացնես գսիրտն և խաղաղեցնես գորտմութիւն - 16. և մէկայլ հոգսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ տգիտութիւն և արձակումն սրտին յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18. այս ջերմն ընծայի ի բնական տաքութենէն, և հոգւոյն որ ներքս ի սիրտն հաւաքի – 19. և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ զհոգի կենդանութեանն – 22. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ գտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ – 22. Այլ զճանապարհն՞ որ ընդ ինքն և ընդ սիրտն ի մէջ կայ, հովացո խիստ - 23. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի, և ի սրտէն սփռի ընդ շնչաւոր երակսն յամենայն մարմինն: - 23. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի, և սիրտն տապի – 32. Եւ իւր ստածումն այս է. որ տեսանես թէ արիւն յաւելցեր է, երակ բաց ի սրտէն – 32. իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ սրտին ուժ տաս – 32. ի յայդ տրորածո խառնէ և թաթիւէ զկտանն, և ի վերայ կրծոցն և սրտին դիր - 33. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ էլանելն – 38. և օծանելոյ տեղիք և սպեղանեաց՝ հովն օգտէ, զի գսիրտն հով պահէ: – 47. և հանապազ զսանտալն և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ, ի վերայ սրտին և լերդին պահէ – 48. և զտաք օղն առնու ի սրտէն և ի դուրս ուղարկէ: - 49. և զերդ զդարբնի փութսն զհով օղն առնու և ի սիրտն ուղարկէ – 49. Ապա թէ ժամ մի թոքին շարժելն դադարի, նոյն պահն սիրտն այրի – 49. Ապա թէ ... սիրտն խափական լինի, որ է սրտին դողալն ..._ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր- 50. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, զերդ զդարբնի փութսն զհովն ի յինքն քաշէ, և ի սիրտն դրկէ, և զտաք օղն ի սրտէն առնէ՝ և ի դուրս արձակէ – 55. ապա թէ ժամ մի դադար առէ, որ չշարժի, ի նոյն ժամն սիրտն այրի, և ի ձեռն այրելուն և տաքութեան՝

սրտին մարդն մեռանի: - 55. ապա տաքնան շնչաւոր երակսն, և տանին զայն տաքութիւնն ի սիրտն. և ի սրտէն սփռեն և տանին ընդ ամենայն մարմինն - 59. Այլ գիտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի, և սիրտն խառնակի - 77. և ի յար լինելոյն պատճառն այն է, որ զմեծ մաճասին գործն կատարէ դէպ ի սիրտն: - 81. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն, որ շուրջ զսրտովն կան, և մօտ ի սիրտն լինին - 90. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին - 91. Այլ յայս ջերմս ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ. սրտին շարժել լինի, և վերաբերութիւն մաղձի - 91. և պատահմունքն, զոր ի յերեք հոգիսն հանդիպին, զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիրտ ելանելն - 93. Ապա առ սանտալ, և քաֆուր ... և ի վերայ սրտին ... տլէ արա - 98. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաճին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն - 103. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն - 105. Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի, կամ ի սիրտն հանեն - 136.

ՄԻՐՏ ԵԼՆԵԼ - Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն, ահ և երկիւղն, և սիրտ ելնելն - 15.

ՄԻՐՏ ՇԱՐԺԵԼ - Այլ այս ջերմս ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութիւն շատ. սրտին շարժել լինի, և վերաբերութիւն մաղձի - 91.

ՄԻՐՔՆՃՈՒՊԻՆՆ - տէ՛ս ՄՐՔՆՃՊԻՆՆ

ՍԼ, ՍԻԼ - Ղուռս հով՝ որ օգուտ է սլին ջերմանն: - 43. օգտէ ... և այն ջերմանն որ սլի կոչի: - 43. և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին - 44. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սլին ջերմանն - 48. և տաճիկն սլ կոչէ - 48. այլ գիտացի՞ր որ սլին ջերմն նման է դկին ջերմանն - 48. բայց սլին ջերմանն հազ լինի - 48. Վասն ստածման և բժշկութեան սլին ջերմանն: - 49. Հարիրայ գարւոյ, որ օգտէ սլին: - 50. տուր զայս կուրսս՝ որ այժմ գրեմք, որ օգտէ օգնականութեամբն աստուծոյ՝ սլին - 50. Ղուրսի քահրուպայ, որ օգտէ սլին՝ որ արին թքանէ: - 50. Եւ զայս հապս գիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ, զի օգտակար է սլին: - 51. Հապի սուալ, որ օգտէ սլին: - 51. Մատպուխ գուփայի, որ օգտէ սլին: - 52. Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տերն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ

կապի փորն - 52. Մատպուխ լուծող՝ պին ջերման: - 52. Նշանք մտքուխի որ կակղցնէ գղկին և զպին տիրոջն բնութիւնն: - 52. Հուկնայ՝ ջերման պին օգտակար: - 52. Մատպուխ, որ օգտէ պին: - 54. Ղուրսի, որ օգտէ պին ջերմանն: - 55. գոր հոռոմն քթիոս անուանէ, և տաճիկն պ: - 56.

ՍԼԱՔ - մի օրն խիստ գայ իւր նուպայն և խիստ դողացնէ, զերդ սլաքով խոցատէ զանդամունսն - 107.

ՍԿԻԶԲՆ - Իսկ երրորդ պատճառն այն է՞ որ ջերմանն սկիզբն ի սրտէն լինի - 2. Առնէ սկիզբն ի սրտէն - 3. Եւ զչորս ժամանակսն հիւանդութեանցն, որ են սկիզբն, և յաւելուին, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ - 4. Արդ սկիզբն առնէմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճաբօս եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Այժմ սկիզբն առնէմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ - 6. Ի սկիզբն հիւանդութեանն երակ առնու կամ ապիկիս արկանէ - 29. Բայց պիտի որ աճուելուն սկիզբն ի ճոռնցն այնես... և ապա յետ այնոր թիկանցն արա, մինչև ... ի մատունքն - 33. Նոյնպէս և այս ջերմն՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37. Բայց այս ջերմներուս ճանաչելն յիւր սկիզբն դժար է - 38. Ապա երբ սկիզբն լինի այս ջերմանս, նշանն այս է - 38. Եւ իւր գոզին նշանն այն է՞ որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշեղ և զքերութս լինի ի մէջ կարուրային - 40. սկիզբն աքա ստածելոյ այսպէս: - 41. դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս - 41. Ապա թէ այս հիւանդութեանս սկիզբն լինի, իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու - 53. Արդ սկիզբն առնէմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զսինայիսոս ջերմն՝ որ ի յար լինի - 56. և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ - 61. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէխօսն առնէմք - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէխօսն աքաքաք - 62. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս - 66. զի սկիզբն այս ջերմանս արիւն հանելն շատ օգտակար է: - 66. այլ սկիզբն հիւանդութեանն առ զերակն: - 66. կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. և տլէ արա սկիզբն ի յայտոցին: - 72. Եւ իւր ստածումն այն է, որ ի սկիզբն երակ առնու ի յողջ դեհն - 75. Այլ զհտացիր որ այս հիւանդիս սկիզբն հիւանդութեան խափական դիպի - 77. և կերակուր մաշ տուր ... Բայց

ի հիւանդութեան սկիզբն դամոյնով և յունապով և թառանկուպինով – 77. Եւ իւր ստածումն այս է, որ ի սկզբանն երակ առնուն – 78. և մնայ տաքութիւն ի մարմինն ցրի մինչև ի մեկայլ նոպային սկիզբն: - 81. իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոյ մարմինն: - 81. Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամէնէտ գոր սասաք: - 82. և արանցն ի ձեռացն և ի ոտիցն առնէ սկիզբն – 82. Այլ պատեհ է ի յայս ջերմանս սկիզբն զբնութիւնն կակղացուցանել: - 82. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերութիւն հանդիպի, մի՞ արգիլես, մանաւանդ ի հիւանդութեան սկիզբն - 82. և յայդ ջերմանտ սկիզբն զքո զամենայն թպտիր հանց արա՞ զերդ որ սասացաք: - 84. Ապա թէ ջերմանն պատճառն այն պալղամն լինի որ թթու է, յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով – 89. Եւ իւր նոպային սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի – 91. և կամ լինի՝ որ սկիզբն չլինի դողալն ուժով – 94_Այլ զայս ջերմանս տէրն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել – 99._Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն հիւանդութեանն - 99. Եւ զայդ ի դողալուն ատենէ սկիզբն արա, կամ ի տաքութեան սկիզբն տաս այնել զվերաբերութիւնն սրքնճապինով - 101. Եւ այլ ի դողալուն սկիզբն^ա և երբ դողն առնու զմարդն^ա զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի – 103. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն - 106. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի՛ տաս – 107. Եւ իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն հիւանդութեանն զհով և զգիճային իրուին ի բանի պահէ – 108. ի նոպային սկիզբն դողալն, և ծանդրանալն ... ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր - 114. այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով և մեղրով և աղով - 117. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՞ տաս – 120. Եւ այլ գոր ի յայդ դեղերոյտ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՛ տաս - 120. իւր ստածումն այս է, որ սկիզբն երակ առնու ի բասիլիկէն – 123. իւր ստածումն այն է, որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով – 123 Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի

յամոան ատուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճպինով: - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դէղով: - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թէթն մտպուիս տաս – 123. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և առտայ և ի հետն ցաւ լինի – 124. պատեհ է որ հիւանդութեան սկիզբնէն մինչև ի հիւանդութեան ի կատարիլն լինի: -125. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկէշտ այրնես, նոյնպէս և զիւր զկերակուրն^a քան զայն^a որ երբ էր սկիզբն, և քան զայն^a որ այլ յետոյ այրնես: -125. Իսկ այն մարդիկն^a որ հիւանդութեան սկիզբն զայդ դէղերդ ի բան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով – 126. և իւր սկիզբն խիստ դող լինի – 127. Արդ առաջին ժամանակն այն է՝ որ սկիզբն լինի հիւանդութեան և առաջք – 134. Ապա անուանեցին առաջին ժամանակս՝ սկիզբն և առաջքն հիւանդութեանն – 134. Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ եփել՝ զհիւանդութիւնն - 135. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են ... ապա զհտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է և ի սկիզբն: - 137. ապա զհտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է – 138.

ՍԿԻԶԲՆ ԱՌՆԵԼ - Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճառօտ - 6. Այժմ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ – 6. ապա երբ ժամն և ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Արդ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զբորբոսային ջերմերն – 56. սկիզբն առնեմք և ասեմք զսինայիսօս ջերմն՝ որ ի յար լինի - 56. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի ... նա ընծային այլ ցեղ նիւթ, և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ - 61. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէիսօսն առնեմք, որ է արեան ջերմն– 62. Իսկ վասն երեք պատճառանաց սկիզբն զսինէիսօսն արարաք, որ է արեան ջերմն – 62. Եւ զայդ ի դողալուն ատենէ սկիզբն արա. – 101.

ՍԿԻԶԲՆԷՆ Ի ՎԵՐ - Այլ իւր սկիզբնէն ի վեր բնութիւնն առաջք այրնէ եփել՝ զհիւանդութիւնն - 135.

ՄԿՍԱՆԵԼ - Եւ ասացին իմաստասէրքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի – 3. և սկսանիմք ի միօրեայ ջերմանէն, զի ինքն շատ լինի – 6. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս գոռոպն ի յամենայն ջերմերդ^ա թէ ո՞ր տեղաց սկսանի: - 81. Զի կանանցն սկսանի դողն յողնաշարէն – 82. Իսկ երկրորդ ժամանակ հիւանդութեանն այն է՝ որ հիւանդութիւնն սկսանի յաւելնալն: - 135. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն – 135. գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ... ի պակասիլն կամի սկսանիլ: - 138.

ՄԿՍԵԼ - և բնութեանն դեռ լինի սկսել զհիւանդութեանն զգլուխքն ի յեփել: - 134.

Ս ՂՆԱԿ - Ա՛ն սապո ... զըռնանդ յերկայն, որ է սղընկան տակն – 145.

ՍՂՈԻՏ - և ի քիթսն սղուտ արա՛ մանիշակի ձիթով: - 120.

ՍՆԿԵԼ - Այլ յառաջ ջրէ պատրաստ կենայ պարտ է^ա որ չսնկի յայտ - 148.

ՍՆՈԻՑԱՆԵԼ - և ինքն կերակրէ զամենայն մարմինն և սնուցանէ: - 63.

ՍՆՈԻՑԵԼ - Ա՛ն դոմի կտի ձէթ, որ ընդ մանուշակն սնուցած լինի – 21. սնուցած մանուշակ և զարեջուր խմէ – 29. Ապա առ իւրմէն չորս նուկի. և սնուցած մանուշակ տասն դրամ – 52. զայս զամէմս հաւաքէ ... և սնուցած մանուշակով քաղցրացո – 54. և այլ դիր ի վերայ ճակատին սնուցած բուռ - 69. Եթէ ուժն ընկեր է՝ տուր կէս լիտր պատաստկի ջուր. և սնուցած վարդ տասն դրամ – 82. տուր հետ մեղեր սնուցած վարդի: - 85. Եւ հետ այնոր ա՞ն սնուցած մանիշակ, և ընդ շիրիխիշտն խառնէ և տուր: - 86. և ի բան տար վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած – 126. Եւ հետ այնոր սնուցած վարդ մեղրով ... ի բանի պահէ: - 128.

ՍՈՅՆ - Ապա թէ ջերմն գորաւոր լինի, զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օժէ. որպէս մանուշակի ձէթ ... և այլ սոցին նման - 21. և անուշ հոտեր՝ որ զըդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ, որպէս նոնֆար և մանուշակ և որ սոցին նման են, շատ օգտեն: - 29. և կերակուր փոթոթ և կապող տաս, որպէս աղտորի մուգավարայ և նռան, և որ սոցին նման են - 31. ապա թէ պաղլամն յաղթող լինի, հապի յայերաիճ տուր՝ թրպուրով

և շահմի հանդալով, և որ սոցի նման են – 32. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^ա որպէս սուզն և հոզսն ... և որ սոցի նման են – 35. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... զերդ փորուն լուծելն ... և խօխն՝ որ հետ հազին գայ ... և որ սոցի նման են – 36. և ի խաւարսնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս հազարն և փրփրեմն ... և զոր նման սոցի: – 46.

ՍՈՎ - այս ջերմանս պատճառն որ սովոյ և ի յանօթի կենալոյ լինի, իւր պատճառն այս է – 26. Մահամատ Ջաքարիայն որդին ասէ, թէ այս ջերմս որ ի սովոյ և յանօթութենէ լինի, պարտ է երակ առնել – 26.

ՍՈՎՈՐ - ապա թէ զինոյ սովոր է, ջրախառն թող խմէ – 29. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^ա որ գրեալ են ... և սովոր ենք տալոյ, այն դեղն է՝ որ անկժատ ունի - 126.

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻԻՆՆ - Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներքս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. արեանն բորբոսելոյն պատճառն^ա արեանն լիութիւնն լինի ... մանաւանդ այնոց^ա որ մարմնոյն հանկիստ ունին սովորութիւն -70. Եւ այլ յարեցի՞ր ի յուժ հիւանդին, ի ժամն, և ի տարիքն, և ի սովորութիւն- 103. և են նոքա զերդ զխառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն ... սովորութիւնն – 124. Այլ զոտիցն աճըռելն, և զտատան այրնելն ... մի՞ արգիլես, այլ թո՞ղ լինի ըստ իւրոյ սովորութեանն: - 125. Իններորդ՝ գսովորութիւն հիւանդին – 143.

ՍՈՒԱԼ - Հապի սուալ, որ օգտէ լին: - 51.

ՍՈՒԳ - Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ոյսս և սուգ առնէ վասն քինախնդիր լինելոյն – 16. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուզն և հոզսն և մտավարժութիւնն – 35. և իւր տէրն շատ հոզս լինի քաշել և շատ սուգ – 40.

ՍՈՒԳ ԱՌՆԵԼ - Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ոյսս և սուգ առնէ վասն քինախնդիր լինելոյն – 16.

ՍՈՒԿՈՒՏՐ - դիր ի վերայ մթխալ մի աղցած և մաղած սապո սուկուտրի - 127.

ՍՈՒՄՊՈՒԼ - Ա՛ն անիսոն և կարմիր կապրի տակ ... սումպուլ – 85. և տայ զարքնճուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով, սումպուլ և անիսոն – 89. ա՛ն ... անգուժատ հինգ դրամ. սումպուլ տասն դրամ – 118. Ա՞ոն ... սումպուլ, զաֆրան – 144. Ա՛ն սապո ... սումպուլ – 145. Ա՛ն ... կարմիր վարդ, սումպուլ երկու երկու – 146. Ա՛ն երեք դրամ դարիսենի ... սումպուլ - 148. Ա՞ոն սումպուլ, խարանֆուլ մի մի դրամ - 149.

ՍՈՒԲ - Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի. զնախագիտութիւն և զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն. զբորբոսային և զանբորբոսն, զսուրն և զերկարօրեայն - Բ. զի յորժամ բորբոսն ի ներքս ի յերակսն լինի ի յարեն՝ ի յար և ի սուր և այրեցող ջերմանն, հումայի մուհրիղայ կասեն – 4. այլ փոքր և այլ սուր լինի ի փոթոթային ջրոյն խիստ տըտպելոյն - 12. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր – 12. մաճասին երակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր – 12. Բայց այս ջերմանս մաճասին երակն ահաւոր և սուր լինի - 22. Ապա թէ ոչ՝ նոյնպէս տե՛ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգի է ... ի սուրն է թէ յերկարօրեան – 31. և ի յիւր շօշփելն գտանես սուր տաքութիւն – 38. իւր պատճառն ի սուր զհճութեներոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ – 49. և իւր պատճառն ի սուր զհճութեներոյ լինի – 53. Զայս ջերմս հոռոմն սինէհիս անուանէ ... որ թարգմանի սուր և ի յար: - 64. Այլ յառաջդ ասացաք թէ սուր ջերմն՞ որ ի յար լինի և առանց նոպայի, ի յարենէ լինի - 64. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի յայն մտպուխն թմրինդի - 67. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի, և ի սուր մաղձէ – 72. զի խարտէշ մաղձն սուր է և պարկէշտ - 95. Եւ պատրաստ՞ որ այլ չարնես զինքն սուր դեղերովն – 95. և այլ միջակ հուկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99. Վասն ստածման և բժշկութեան սուր և այրեցող ջերմանն: - 103. զայս ջերմս ի յերկան բերէ, զոր անուանեն սուր և այրեցող: - 105. և տաքութիւնն խիստ սուր լինին – 105. Ապա թէ հիւանդն յայս ի ջերմս, և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի, ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել – 105. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատէօս կոչէ – 107. Եւ իւր նշանն այս է, որ ... իւր ջերմն սուր լինի – 112. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող – 114. Եւ այլ ի զարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն - 120. Զի ամենայն

ցեղ հիւանդութիւն՝ թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին - 134. Նոյնպէսն և իւրովն գիտենայ զհիւանդութիւնն՝ որ սուր լինի - 134. և մէկայլն՝ որ գիտենայ զսուրն և զերկարօրեայ հիւանդութիւնքն: - 136. Իսկ ի սուր հիւանդութիւնսն՝ չորս ժամանակսն կարճ լինին. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն - 140. Այլ ասէ Գաղիանոս, եթէ նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու իրք են - 140. Իսկ այն իրուին և պատճառն՝ որ ողջութիւնն իւրովն լինի՝ ի սուր հիւանդութիւնքն բուրհանն է - 140. Ապա պարտ է^ա բժիշկն յառաջագէտ լինի և ասէ ի սուր հիւանդութիւնքն զկենացն, յորժամ բուրհանն աղէկ լինի - 140. որ սուր հիւանդութիւնն շուտ հասանի յերրորդ ժամանակն - 141. Այլ պարտ է գիտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին. կան որ խիստ ի լման սուր լինին - 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք - 141. զայս զամենայն, և զիւրեանց նմանիքն^ա սուր անուանեն - 142. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն - 142. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն - 142. զայս զամենս կարէ ճանաչել բժիշկն և իմանալ զսուր հիւանդութիւն և զերկարօրեայ: - 142. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանն ի ցեղէն այն է^ա որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն - 142. այդ ամենտ ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^ա որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին, և ի միջասահմանն լինին, նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ, այլ միջավայր լինի, և միջասահմանն ունի ընդ սուրն և ընդ յերեքօրեան: - 143.

ՍՈՒՐԲ - Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զսէր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթողիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ. և յետ այտոր տես զմարմինն հիւանդին. եթէ ի յաւելի խլտերոյն՝ որ է չորս նիւթերն՝ սուրք լինի ... ապա

տուր՝ որ խմէ կովուց թան – 42. Եւ զայս արա երբ մարմինն սուրբ լինի ի բորբոսային նիւթոյն: - 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի, և մարմինն չէ սուրբ ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն - 43. աճոէ և քամէ ի սուրբ քթէթ – 146. աճոէ և քամէ ընդ սուրբ քթէթ ի վայր – 147.

ՍՈՒՐ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ - Սա որ էր առաջնորդ յաթոռ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Հայոց - Բ.

ՍՈՒՐԻՆՃԱՆ – Ա՛ն ... սուրինճան, պուզիտան – 144. Ա՛ն ... սուրինճան, պուզիտան, մանիշակ – 144. Սուրինճանին հապն՝ որ օգտէ ոսկրացաւի խիստ աղէկ – 145. Ա՛ն ... սուրինճան, պուզիտան – 145. Առ սումպուլ ... սուրինճան տաս դրամ – 149.

ՍՈՒՔ - և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով ... և սուր և քաֆուր - 96.

ՍՊԱՆԱԽ, ՍՊԱՆՆԱԽ - Եւ կերակուր դոմով մուզավարայ և ազոխի ջրով տուր ... և մաշի մուզավարայ սպաննախով – 24. Երբ ի բաղանեացն ելանէ, կերակուր հով և գիճային ուտէ, որպէս սպանախ և թախտ – 28. և պարկեշտ կերակուր ուտէ, որպէս դալիլայ դոմով և սպաննախով – 29. և կերակուր մաշի մուզավարայ տուր, և սպաննախ նշի կաթով կամ ձիթով – 30. Եւ յորժամ ջերմն պակասի, սպաննախ և մաշ նշի ձիթով մուզավարայ ուտէ: - 30. և կերակուր դոմի մուզավարայ տուր և սպանախ կերցուր – 46. ապա տուռայճ տուր ... և սպանախ – 51. տուր կերակուր սպանախ – 96. Գարեջուր և սրքնճուպին տուր. և կերակուր մաշ և սպանախ – 98.

ՍՊԱՆԵԼ - Եւ երրորդն^a որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. և եղան մի՝ ջերմ մի յար, և սպանին զհիւանդն: – 126.

ՍՊԵՂԱՆԻ - ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. Բայց ի վերայ ցաւցած տեղացն անճար սպեղանի դիր – 23. և ի վերայ լերդին սպեղանիք դիր – 30. և ի վերայ ստամոքացն սպեղանի դիր, որ ստամոքացն զօրութիւն տան: - 31. և հով սպեղանիք ի վերայ կրծոցն դնէ – 46. և օճանելոյ տեղիք և սպեղանեաց՝ հովն օգտէ – 47. Սպեղանիք կրծոց ցաւու: - 54. և իւր ստածումն այն է^a որ սպեղանիք ի բանի պահես - 54. Սպեղանի վասն տաք ուռեցի: - 74. զայս զամէնս յիրար խառնէ, և ի ցաւին տեղին

սպեղանի դիր: - 74. Սպեղանի հով վասն տաք այտոցի: - 74. և խաշխաշի ձիթով շաղւէ, և ի վերայ տեղացն սպեղանի արա – 74. Սպեղանի հով՝ վասն տաք այտոցի: - 75. և ապա զբացող դեղերն մորիսմ առնէ, և կամ հով սպեղանիս ի վերայ դնէ - 75. զայս ամէնս քացախով և ջրով շաղւէ, և ի վերայ սպեղանի դիր - 75. Տլէ հով և սպեղանի՝ տաք այտոցի: - 76. և կտաւատի լուղապով շաղւէ, և ի վերայ սպեղանի դիր – 76.

ՍՊԻՏԱԿ, ԻՍՊԻՏԱԿ - և իւր մաճասին երակն փոքր և ի յար լինի, և գոզին գոյնն դէպ ի սպիտակ լինի – 10. և երեսացն գոյնն չիլինի կարմիր, մանաւանդ դէպ ի սպիտակն լինի – 10. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մարմնոյ կաշին խոշոր լինի ... և լինի որ գոզն սպիտակ գայ: - 11 և ըմպելին սպիտակ և անուշահամ գինի ըմպէ, օգտակար է: - 11. և իւր գոզոյն գոյնն սպիտակ լինի և նօսր: - 12. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր, կամ գոզին գոյնն սպիտակ – 12. Ապա ա՞ն սպիտակ սանտալ և քաֆուր և վարդի ջուր – 17. և ըմպելի՝ սպիտակ գինի և նօսր ընդ յոլով ջրոյ խառնել և տալ – 18. և գոզն սպիտակ լինի – 21. Եւ երեսացն գոյնն կարմիր լինի, զի արիւնն ժխորած լինի և շարժած. և գոզին գոյնն խսպիտակ լինի - 22. Ապա թէ չորութիւն երևայ ի մարմինն, զարեջուր տուր նշի ձիթով և պզորդատունի լուապով խսպիտակ շաքարով – 29. և ազոխի ջուր ի բան տար ... և խսպիտակ գինի անուշահամ՝ որ նօսր լինի – 33. և իւր գոզն խսպիտակ լինի և նօսր – 41. և իւր կաթն խսպիտակ և հաւասար լինի – 41. և յաւազան նստի՝ որ ջուրն ... եփած լինի ի յինքն մանուշակ ... և խսպիտակ գարի փերճկած: - 42. և ապա յետ այնոր օժանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ խսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. ա՞ն բակլայի ալուր ... և սպիտակ գազպէն ջրով տրորած – 51. Ա՞ն յունապ քսան հատ ... սպիտակ թուզ եօթն հատ – 52. Ա՞ն սպիտակ գարի ... սպիտակ տուղտ – 52. և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դէղ – 76. Եւ իւր գոզն հաղ մի նուար լինի և սպիտակ և դորկուտ – 81. և այլ սպիտակ լինի և շատ հաստ – 88. Ապա ա՞ն սանտալ սպիտակ – 106. Եւ իւր գոզին գոյնն ի հիւանդութեան յառաջքն սպիտակ լինի և հում – 115. և հիւանդին ծարաւն սակաւ լինի, և գոզն սպիտակ – 116. ա՞ն աֆթիմոն ... սպիտակ աղարիկոն - 118. Ա՞ն սատապի տերն... սպիտակ խաշխաշ վեց դրամ 119. և տուր գինի նօսր և սպիտակ – 125. և իւր գոզն նօսր և սպիտակ լինի: - 127. Ա՞ն սպիտակ թրպուր լոսած մի դրամ – 145. Ա՞ն ... թառանկոյն ... սպիտակ չամիչ – 146. ա՞ն պասպայիճ ...

սպիտակ չամիչ – 147. Ա՛ն ... սպիտակ չամիչ տասն դրամ – 147. և քանի զիր չաքո՛
սպիտակ մեղր ա՞ն ի յինքն խառնէ – 149.

ՍՊԻՏԱԿԱԳՈՅՆ - և միճասին երակն մեծ և շոյտ և ի յար լինի, և գոգն սպիտակագոյն: -
23.

ՍՊԻԱԿ ԴԵՂ - և հովային դեղերովն տլէ այնէ, զերդ հայ կաւ, և սպիտակ դէղ – 76.

ՍՊԻՏԱԿՈՒԹԻՒՆ, ԻՍՊԻՏԱԿՈՒԹԻՒՆ - Նոյնպէս և վասն գոգին սպիտակութեանն
երկու պատճառք են – 12. և խսպիտակութիւնն ի հովութենէ լինի – 41. և սպիտակութեան
պատճառն պալղամին խառնուածքն լինի՝ որ հով է: - 81.

ՍՊՈՏԱՆ - Ա՛ն յունապ քսան հատ, և սպոտան յիսուն հատ – 52. Ա՛ն ...և սպոտան, և
յունապ մի մի ափ – 53. Ա՛ն խիարշանպէ ... և սպոտան - 54. ա՛ն ... սպոտան երեսուն
հատ – 146. ա՛ն պասպայիճ ... սպոտան քսան հատ – 147.

ՍՊՐԿԻԿ - Որ գդեղն առնուլ կամենայ՝ որովայնսն սպրկիկ պիտի – 147.

ՍՌՍՌԱԼ - իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սռսռայ մարմինն: - 81. զի խիստ արգիլէ
զցրտանալն և զսռսռայն զոր ի յայս ջերմս լինի – 83. և իւր նշաննին ի յերևան գան, զերդ
փշանալն և սռսռայն – 110. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սռսռայ և ի
հետն ցաւ լինի - 124.

ՍՏԱԾԵԼ - նոյնպէս և զիրեանց ստածումն և բժշկութիւնն իմանալ, և անսղալ ստածել և
բժշկել: - 2. և ստածէ զամէն մէկ իւր բժշկութեամբն: - 31. լինի որ յանկարծ այն ծառն
դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ, հետ շատ ստածելոյ և դատելոյ: - 37. և ապա
ստածեն և բժշկեն յայն ցեղն^ա որ ընդունի զառողջութիւնն – 38. ապա երբ ժամն և
ժամանակն պատեհ լինի և աղէկ, սկիզբմն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. ապա ի յառաջ
քան զայն^ա որ այս հիւանդութիւնս զորանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. ապա
պատեհ է յառաջ զջերմն ստածել և բժշկել: - 53. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս
տաքութիւնս զորանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. յառաջ արիւն հան ըստ ուժոյն, և
ստածէ այս ըմպելովս: – 72. և հետ այնոր մարհամով ստածէ – 75. և ստածէ ըստ իւր

նշանացն գոր երևենայ: - 85. Պատեհ է ստածել զայս ջերմերս բնական և յիստակ սաւտային ջերմանն բժշկութեամբն - 130. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է, որ ի բժշկէն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի – 136. Վասն եթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143.

ՍՏԱԾՈՒՄՆ - և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ ստածումն միայն - Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^a միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառոտ^a նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. զնախագիտութիւն և գստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. Հաւարումն համառոտ և պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. նոյնպէս և զիրեանց ստածումն և զբժշկութիւնն իմանալ – 2. նոյնպէս և իւր ստածումն և բժշկէն դիրին լինի – 6. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց լինի – 8. Եւ իւր ստածումն այն է^a որ զմարմինն աճռել տաս մինչն ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. Ապա թէ չօգտէ, գնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ - 11. իւր ստածումն այն է^a որ ի տաք ջուրն աւազան մտանէ – 11. ապա պատեհ է մեզ այսպէս այրնել իւր ստածումն և բժշկութիւնն: - 13. Եւ իւր ստածումն և բժշկութիւն գերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյն եղաւ: - 13. իւր ստածումն այն է^a որ յառաջ երակ առնու – 14. դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. Եւ իւր ստածումն այս է - 16. և գայլ ստածումնդ գոր ասացաք և բանի պահէ – 17. Եւ իւր ստածումն այն է, որ եղկ ջրով ի յաւազանն մտէ – 17. իւր ստածումն այն է^a որ ... ի բաղանիս մտո և կիսեղկ ջրով յաւազան մտէ – 17. Եւ իւր ստածումն այս է – 18. Եւ իւր ստածումն այս է – 19. իւր ստածումն այն է – 19. իւր ստածումն նոյն խորհուրդս և նոյն դեղերս է գոր յիշեցաք: - 20. Բայց պիտի որ ամենայն ստածումն ըստ հիւանդութեանն որպիսութեանն և ըստ հիւանդին զօրութեանն լինի - 20. Եւ իւր ստածումն այս է: - 21. իւր օգտակար ստածումն այն է – 21. Իսկ իւր ստածումն այս է – 23. իւր ստածումն այն է՝ որ երակ առնէ և գարեջուր խմէ – 24. Իւր ստածումն այս է – 25. և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել - 25. իւր ստածումն այն է՝ որ վերաբերութիւն

այնէ եղկ ջրով – 25. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ ... հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով – 26. իւր ստածումն այն է՝ որ հով ջուր խմէ – 27. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ զմարմինն հանգիստ պահէ – 27. իւր ստածումն այս է՝ որ եղկ ջրով լվացվի – 26. Իւր ստածումն այս է – 28. իւր ստածումն այս է՝ որ յանօթուց ճուլլապ խմէ – 29. և աստ գրենք զիւր ստածումն՝ որ է այս: - 29. զիւր ստածումն չիյուլանաս – 29. իւր ստածումն այս է՝ որ ի կիֆարէն երակ առնես – 29. իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր տաս – 30. իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. Իւր ստածումն այս է՝ որ զփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես – 31. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն, որպէս ի գիրքս գրեալ եմ մի ըստ միոջէ կարգով զպատճառն, զնշանն և գստածումն - 31. Եւ իւր ստածումն այս է – 32. իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ սրտին ուժ տաս – 32. իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն^ա որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Բայց իւր ստածումն այս է՝ որ չիշտապի, այլ ... պարկեշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. և այս ցեղիս ստածումն հեշտ լինի և շուտ: - 37. և իւր ստածումն և բժշկութիւնն դժար լինի: - 37. և այս ցեղս ստածումն և զբժշկութիւնն չընդունի բնաւ: - 37. Այժմ ցուցանեմ և ասեմ զնշաննշն և գստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ զամէն մէկ - 37. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալնմաշ ջերմանն – 41. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ հանապազ գարեջուրն ի բան պահէ: - 46. իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր խմէ – 46. Սահամատ Զաքարիայն ասէ վասն ստածման և բժշկութեան երկրորդ հալնմաշ ջերմին – 46. Իւր ստածումն այս է՝ որ օրն երկու հեղ ի բաղանիս մտէ – 47. Վասն ստածման երրորդ հալնմաշին: - 47. Իւր ստածումն այս է՝ որ զկերակուրն թեթև և դիրահալ ուտէ – 47. Այլ ստածումն այս հիւանդութեանս դիժար լինի – 49. Վասն ստածման և բժշկութեան սլին ջերմանն: - 49. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննես աղէկ - 49. իւր առաջին ստածումն այն է^ա որ ի բասիլիկէն երակ առնուս - 49. իւր աղէկ ստածումն այն է^ա որ իշու կաթն տաս - 51. և վասն այդ պատճառանացդ ստածումն և բժշկութիւն դիժար ընդունիս – 53. իւր ստածումն այն է^ա որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն ուր զցաւն իմանայ – 54. և իւր ստածումն այն է^ա որ սպեղանիք ի բանի պահես – 54. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաշ ջերմերոյն – 56. և ասեմք զբորբոսային ջերմերն ... և

գստածումն բժշկութեան ուրիշ ուրիշ – 56. Վասն ստածման և բժշկութեան_սինէիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի - 64. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան գամենայն ստածումն գիւսանդին ուժն և գտարիքն և զկերպն և զժամ - 66. Եւ իւր ստածումն այս է – 70. իւր ստածումն այն է՞ որ գարեջուր խմէ – 70. զնոյն ստածումն ի բան պահէ – 71. այս ջերմանս ստածումն այն է, որ երակ առնու - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^a որ ի յարենէ լինի - 71. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ յետ այտոցին լինի - 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի - 72. Եւ իւր ստածումն այն է – 73. իւր ստածումն այն է՞ որ զբնութիւնն լուծանէ եփած մրգաջրով – 73. իւր ստածումն այն է – 73. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ հետ այտոցին լինի - 74. Եւ իւր ստածումն այն է – 75. Ապա թէ հետ այս այտոցիս ջերմն լինի, իւր ստածումն այն է՞ որ կերակուր պակաս կերակրի – 75. իւր ստածումն այն է՝ որ երակ առնու ըստ հիւսանդութեան – 75. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. Ապա զքո առաջին ջանքն և գստածումն յաչքն արա - 76. Եւ իւր ստածումն այս է – 79. իւր ստածումն այն է՝ որ երակ առնու – 79. և իւր ստածումն յար և ի մօտ է ի ծաղկին: - 79. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է - 79. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեռինոս ջերմանն որ ի պալղամէ լինի - 82. Եւ իւրեանց ստածումն այն է – 86. իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնէլն է - 86. իւր ստածումն այս է – 86. իւր ստածումն այս է՝ որ ի յանօթեց սրքնճուպին տաս - 87. Վասն ստածման և բժշկութեան մէկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչի: - 89. Իսկ մեք յառաջ գլխատակ ջերմանն գստածումն և զբժշկէլն յիշեմք – 94. Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէօս ջերմանն - 95. Եւ իւր ստածումն այն է – 97. իւր ստածումն այն է՝ որ առնու բաբունիճ և մանիշակ ... ջրով եփէ – 98. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ յիստակ տետռատէօս - 99. Իսկ իւր ստածումն և բժշկութիւն այն է – 102. և զղէմսն աւելի ի յարեանն ի ջերմանն ստածումն այրնէ: - 102. գտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ – 102. գսինայիսօս ջերմանն գստածումն ի բանի պահէ: - 103. գափիմեռինօս ջերմանն գստածումն ի բանի պահէ: - 103. գտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ, որպէս յիշեցաք գամէն մէկ ի յիւր գլուխն զնշանն և գստածումն ուրիշ ուրիշ ի լման: – 103.

նոյնպէս դու գստածումն և զդեղերն և զկերակուրն հաւասար և ի միջուայր արա: - 103. Վասն ստածման և բժշկութեան սուր և այրեցող ջերմանն: - 103. Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Մինայի որդին, եթէ զերդ յիստակ տետռատէին ստածումն լինի ամենայն դիւօք - 103. Եւ իւր ստածումն ընդ յառաջսն մի՞ շտապիս - 104. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետռատէու ջերմանն արա: - 104. Իւր ստածումն այս է - 105. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատէու կոչէ - 107. Այլ գիտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետռատէու ջերմանն լինի - 107. Եւ իւր ստածումն այս է - 108. ստածումն այս կրկնակ ջերմանս՝ որ երկու տետռատէու կոչեն այս է - 108. Վասն ստածման և բժշկութեան իմիտետռատէու ջերմանն: - 111 Պատեհ է բժշկին՝ որ զայս ջերմանս գստածումն ըստ յաղթող նիւթն այրնէ - 111. պատեհ է որ նոյնպէս և գստածումն խառնէ հաւասար ընդ երկոցունց դիմացն զդեղն, և զկերակուրն, և զըմպելին, և զայլ զամենայն ցեղ գստածումն հաւասար առնել: - 111. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն, և զայլ զամենայն ցեղ գստածումն - 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւ պիտի^a որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. Իւր ստածումն այն է - 112. նոյնպէս և գստածումն հաւասար արա - 113 Վասն ստածման և բժշկութեան տետռատէու ջերմանն: - 116. Իսկ իւրեանց ստածումն այս է - 121. իւր ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս - 122. իւր ստածումն այն է - 122. իւր ստածումն այս է - 123. իւր ստածումն այն է՝ որ ի սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես հալիլայով - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն հիւանդութեան զբնութիւնն կակղցնես այս դեղովս: - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ սկիզբն թեթն մտպուխ տաս - 123. Եւ բնական սաւտային ստածումն ոճով ի քառասներորդ երկրորդ զլուխն գտանես - 123. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն բնական սաւտային ջերմանն, և իւր ստածմանն: - 124. Վասն ստածման և բժշկութեան բնական սաւտային ջերմանն: - 124. Ի Գաղիանոսի ասացելոցն պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել - 124. Եւ յիւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ - 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ - 127. Եւ իւր ստածումն այն է - 128. Ստածումն և բժշկութիւն հինգօրեայ ջերմանն: - 129. Վասն ստածման և բժշկութեան

հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմանն: - 130. և յլ զօրաւոր պիտի ստածումն – 131. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՞ որ յառաջ զգլուխն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՞ ըստ տաքութեանն - 131. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ զտետոաստէնս ջերմանն լինի – 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են՞ որ զգոզն յորդորեն – 131. և վասն մետասանօրեայ ջերմանն ստածումն և բժշկութիւն: - 132. և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն, և ստածումն ըստ իւրեանց իմաստութեանն: - 132. Վասն ստածման և բժշկութեան մետասանօրեայ ջերմանն: - 133. և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն, այն օրինակաւն՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջքն յիշեցաք – 133 Ապա պարտ է բժշկին՞ որ այս նշաննիս զամէնս աղէկ իմանայ, որ չիսալտի ի հիւանդին ի ստածումն և ի բժշկելն - 143.

USUՄՈՔ – տէ՛ս USUՄՈՔՍ

USUՄՈՔԲԵՐԱՆ - Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և կալուածոցն, և փայծղան, և յայտոցէն՝ որ լինի ի ստամոքքերանն – 145.

USUՄՈՔՍ, USUՄՈՔ - Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկկիլի շարապ ... տուր - 20. միօրեայ ջերմն որ ի տքնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ – 20. այս ջերմանս պատճառն ... ի շատ կերակրոյ լինի. և ի ստամոքին ի վատուծութենէն – 25. և երբ ստամոքն յիստկի, և նեխած ձգեռտն ի յաղէկ փոխի ... պատեհ է երակ առնել - 25. Ապա թէ բնութիւնն խիստ կակուղ լինի ... ստամոքսն զօրացուր նռան ջրով – 25. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին՞ որ ստամոքն ի յուժի չէ - 26. Ապա թէ ի ստամոքն գէշ և աւեր խառնուած լինի, իւր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. և ի վերայ ստամոքացն սպեղանի դիր, որ ստամոքացն զօրութիւն տան: - 31. զփոթոթային ըռուպնին ի բանի պահէ, որ ստամոքն զօրանայ – 32. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն - 33. և երրորդ՞ բնաւորական գիճութիւն՞ որ լինի մարմնոյն միսն և ի փորփոտիսն. որպէս լեարդն և փայծաղն, թոքն և ստամոքն - 37. և ստամոքն՝ որ ի կերակրոյն թեթն լինի, յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. Ապա թէ ստամոքսն վատուծ լինի ... ապա զապիկիքն ի յլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49.

Ապա թե այս ջերմս, որ ... ի ստամոքացն ի յայտոցէ լինի ... պարտ է պատրաստել ի շատ հով ջրէ – 71. Եւ երրորդ պատճառն այն իրւին լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն – 80. և բորբոսիւն պալղամին կամ ցնէրքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, զեդ ստամոքսն, և քովքն - 80. ապա թե գարեջուրն քացիսի ի ստամոքսն, մի՛ տաս գարեջուրն: - 82. բռանց մի՞ տար վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ և ահոկէ: - 87. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն - 88. Ապա այն որ ի ստամոքսն ծողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա գոր անուանեն անփիլիոս - 88. Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ի ներքսն ի յերակսն ...կամ ի յայն յերակսն^ա որ ի ստամոքաց բերանն ի մօտ լինի - 90. և իւր բնակութիւնն ի լերդն լինի և ստամոքսն – 94. և իւր բնակութիւնն ի ստամոքսն միայն լինի – 94. զի բնութիւն հրէ շուտով, և վարէ ի ստամոքացն - 94. Տիմէտ ստամոքաց տաքութեան – 96. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով - 96. և իւր սկիզբն ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի^ա որ ի ներքս ի յերակսն բորբոսի, որ մօտ ի սիրտն լինի և մօտ ի ստամոքաց բերանն - 103. և այլ որ երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ գստամոքսն փարփուտ: - 104. մաղձն ի ներքս ի յերակսն բորբոսի մօտ ի սիրտն և ի ստամոքացն ի բերանն – 105. և երբ պահ մի անցանի, որ ի ստամոքացն գնայ, թթու և քաղցր նռան ջուր տուր – 106. Եւ երբ ջերմն արձակի, և կերակուրն ի ստամոքացն հալի, ի բաղանիս մտէ – 108. Ապա թե գլուխքն հիւանդութեանն՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել - 108. Ապա թե այս ջերմանս ստամոքսն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ – 122. բայց վերաբերութիւն արա սրքնճպինով և տաք ջրով ի նոպային ժամն, որ է ստամոքսն ի հիւանդարար նիւթէն սրբէ: – 122. Եւ կերակուր գայս տուր՝ որ քամի չընծայէ, և ոչ այտոց ի ստամոքսն – 124. և դեղին համն ի ստամոքացն գայ – 147. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել – 147. և զբորբոսն՝ որ լինի ի ստամոքացն ի բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149. և սրբէ գստամոքսն ի պալղամէ -149.

ՄՏՈՅԳ - Ապա թե դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստոյգ պայծառանան իւր տերկքն – 37. ապա զիտացիր որ մեռանիլ կամի ստոյգ – 70.

ՄՐԱՅԵԼԱՑԻ - բայց սրայելացին ասաց՝ թե զխոզին ոսկրն փորձեցի, և գտայ որ օգտեց ի հիւանդութեան ի վերջքն:– 121.

ՄՐԱՆԱԼ - իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան - 26. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի – 114.

ՄՐԱՓԻՈՆԱՑԻ - Էհաննայ սրափիռնացոյ որդին ասէ ի նոյն պատճառոյ – 102.

ՄՐԲԱԶԱՆ - յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդոյ Վապի բարեպաշտ իշխանի պահլաունոյ - Բ.

ՄՐԲԵԼ - և հետ այնոր ի բանս տանել զայն իրվին՝ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան, և զերակսն սրբեն – 14. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այսօր յիշել կամիմք զամեն մէկ - 15. Եւ իւր թպտիրն այն է՞ որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. Եւ թէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով - 41. Ապա թէ կարիք չէ զմարմինն սրբելոյ, դու սկիզբն իշու կաթն արա այս նշանօքս – 41. ապա տուր՝ որ խմէ կովուց թան, որ բնիկ սրբած լինի ի կարագէն – 42. Իսկ թանին փոխան զարեջուր տուր, յոր եփած լինի կենդանի խաչեփար, որ ի մանր և ի մեծ ճանկերոյն սրբած լինի – 43. ապա թէ զկեփալին զերակն առնու, որ զգլուխն սրբէ՝ պատեհ է – 54 Եւ երբ ջերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու – 61 և սրբէ զպնչերն ի ներս վարդի ձիթով: - 77. Եւ այլ պատրաստ՞ որ չտասս հաւու ձագ, և ոչ տուռած, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. և այն արիւնն՞ կանացիսն է, որ ի յամենայն մարմնոյն յիստակի և սրբի - 78. և սրբէ զհով նիւթն – 83. ամենովտ տուր զկերակուրն՞ որ զստամոքսն սրբէ - 89. և հիւանդին երակսն չսրբի ի տաքութենէն - 90. եփած աֆթիմոնն տուր, որ զմարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբէ – 121. Բայց վերաբերութիւն արա՛ սրքնճալինով ... որ ստամոքսն ի հիւանդարար նիւթէն սրբէ: - 122. իւր ստածումն այս է՛ իսկ սկիզբն թեթն մտպուխ տաս ... որ մարմինն ի հիւանդարար նիւթէն սրբի – 123. և ի յամենայն շաբաթ աֆթիմոնին զհապն ի բանի պահէ, որ զհիւանդութեան գլուխքն ի մարմնոյն սրբէ: - 128. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն

այն է՞ որ յառաջ զգլուխն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՞ ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն - 131. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել – 147. Վասն մաճունի՞^a որ լուծումն առնէ, և հանէ զքամին յաղէցն, և սրբէ զստամոքսն ի պալղամէ – 149. և հալածէ զթուխմայն, և զբորբոսն՝ որ լինի ի ստամոքացն ի բերանն, և ի պալղամէ սրբէ: - 149.

ՍՐՈՒԹԻԻՆՆ - Եւ իւր ստածումն այն է՞ որ իւր մարմինն աճըռել տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. իւր ստածումն այն է՞ որ երբ ք տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո – 17. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ զտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ – 22. Ապա թէ արիւնն մաղձխառն լինի և սուր, յաւելցո ի այն մտպուխն թմրհնդի և դամոյնաչիր. զի մուզ իրքն անցնէ զմաղձին սրութիւն: Ապա թէ արիւնն հաստ լինի, և չունի սրութիւն, լաբլաբի ջուր - 67. Եւ հետ այն զհճութեանն սրութիւն լինի. և այն սրութեան պատճառն պալղամին բորբոսիլն լինի - 81. և այդ խոցտելոյդ պատճառն մաղձին սրութիւնն լինի: - 91. Ապա երբ եփելոյն նշանն այս ջերմանս երևնայ, և դեռ սրութիւն լինի, պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնձպինով - 104. և կամ խիստ լուծումն հանդիպի հիւանդին, հանց որ կտրի սրութիւն ջերմանն – 104. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. և յետ այնոր այլուվայր զարեջուր և սրքնձպին խառնեալ ի հով ջուր՝ ի բանի պահէ, որ մաղձին զսրութիւնն մանդրէ: – 112.

ՍՐՏԱՀԵՇՏԱՅՈՒՅԱՆԵԼ - և որ տրտմել է՝ սրտահեշտացո և ուրախացո – 15.

ՍՐՏՆԵՂ - Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել ... և սրտնէդ լինի, զհտացիր որ այն ջերմն ի խարտէջ մաղձին այրելոյն լինի: – 115.

ՍՐՔՆՃՈՒՊԻՆՆ – տե՛ս ՍՐՔՆՃՊԻՆՆ

ՍՐՔՆՃՊԻՆՆ, ՍՐՔՆՃՈՒՊԻՆՆ, ՍԻՐՔԱՆՃՈՒՊԻՆՆ – Ապա պատեհ է տալ մուզ նոան ջուր, և սրքնձուպին – 7. պարտ է ըմպելիք տալ ... զերդ դոմի ջուրն, և տապաշիրի կուրսն նոան ջրով կամ սրքնուձպինով - 7. և զերակսն սրբեն, զերդ սրքնձուպինն հնդանօք եղրդական ջրով – 14. Եւ զհիւանդին խառնուածքն հովացուր զարեջրով և սրքնձուպինով

– 24. և գիրփրեմին հնտին ջուրն սրբնճուպինով համակ ի բան պահե: - 24. Ապա թե աուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի ... և հովային ըմպելիք խմե ... և փրփրեմի հնտի կաթն սրբնճուպինով – 24. Եւ իւր թպտիրն այն է^ա որ շուտով զմարմինն սրբե մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրբնճուպինով - 25. իւր ստածումն այն է^ա որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և սրբնճուպինով - 25. և հետ այնոր զբնութիւնն կակղացուր թմրինդով և սրբնճուպինով - 25. Եւ իւր ստածումն այս է՝ որ զմարմինն հանգիստ պահե, և զարեջուր սրբնճուպինով խմե – 27. իւր ստածումն այս է՝ որ սրբնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. ապա թե ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրբնճուպին տասս - 34. Ապա թե չկայ ճար լուծումն առնելոյ, տո՞ւր մուգ նռան ջուր և սրբնճուպին՝ որ շաքարով լինի – 66. Ապա թե բնութիւնն կապ լինի ... զարեջուր և սրբնճուպին ... ի բանի պահե – 72. և դեղ զարեջուր, և սրբնճուպին ... և ճուլախ խմե – 73. և հետ երկու պահու սրբնճուպին առնու նռան ջրով – 73. իւր ստածումն այն է^ա որ կերակուր պակաս կերակրի, զարեջուր և սրբնճուպին ի բանի պահե - 75. Ապա զկնի ծաղկին երևելոյն, զարեջուր՝ զոր յունապով և փորճոկած ոսբնով եփած լինի, և սրբնճուպին ... ի բանի պահե: - 78. Եթէ ուժն ընկեր է՝ տուր կէս լիտր պատասկի ջուր ... և սրբնճուպին տասն դրամ – 82. զարեջուր տուր ... և ըռագիանի տակի կեղն՝ նուկի մի մեղրի սրբնճուպինով – 82. մի՞ տասս սրբնճուպին՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի. զի սրբնճուպինն զհաստ նիւթն այլ հաստացնէ – 83. տուր զսրբնճուպինն, զի հալէ և կտրե, և սրբե զհով նիւթն – 83. տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրբնճուպինն օր մի և զիշեր մի – 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր, որ յինքն եփած լինի սամիթ և առուի դաղձն և սակաւ մի աղ և սրբնճուպին – 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թե յամէ ջերմն ... ըռագիանի ջուր և կարօսի սրբնճուպինով և կամ վարդի կուռսով – 84. և տուր յամէն օր մի դրամ հետ մեղեր սրբնճուպինի: - 85. և յաւելցո ի հով դեղերն, զերդ շաքարով սրբնճուպինն – 85. ա՛ն սրբնճուպին՝ որ հնդանօք լինի զուգած – 86. իւր ստածումն այս է՝ որ ի յանօթեց սրբնճուպին տասս – 87. և հետ այնոր սրբնճուպին տուր – 87. և տայ զսրբնճուպինն կարօսի և ըռագիանի ջրով - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և սրբնճուպինով - 89. Պատեհ է որ յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրբնճուպինով – 89. Գարեջուր և սրբնճուպին տուր – 97. և սրբնճուպին և նռան հատն օգտակար են: - 98. Ապա թե

ծարան խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն, և դոմի ջուր, և շաքարի սրբնճուպին տուր – 98. գրաֆուրի դուրսն տուր սատակ սրբնճուպինով – 98. Եւ այլ տուր մարապ վարդի սրբնճուպինով – 100. և այլ սրբնճուպինն շատ օգտակար է: - 100. և տուր սակաւ մի ճուլապով ... կամ սրբնճուպինով: - 101. կամ ի տաքութեան սկիզբն տասս այնել զվերաբերութիւնն սրբնճուպինով - 101. և ի յայս ջերմս պատեհ է որ հետէն սրբնճուպին խմէ – 101. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր գսիքքանճուպինն - 101. տո՞ւր վարդմարապայ, և շաքարով սրբնճուպին տասն տասն դրամ որ խմէ – 102. տուր զվարդին փոքր կուրսն սրբնճուպինով - 102. տո՞ւր դամոյնի ջուր և սրբնճուպին - 104. պատեհ է որ գրաֆուրի կուրսն տասս առաւօտին սրբնճուպինով - 104. տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրբնճուպինով – 104. Իւր ստածումն այս է, որ զբնութիւնն կակուղ պահես դամոյնի և թմրհնդի ջրով և սրբնճուպինով – 105. կամ փերփերանի ջուր տուր սրբնճուպինով: - 106. Եւ այլ պատեհ է որ հանապազ զփերփերանի հունդն սրբնճուպինով տասս: - 106. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ռ եղրդական ջուր և սրբնճուպին, և հաղ մին քանի տուր - 106. և տասս սրբնճուպին՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ – 107. թթու և քաղցր նոան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրբնճուպին ի բանի պահէ: - 108. և զարեջրով տուր շաքարի սրբնճուպինով – 111. տուր պատատկի ջուր սրբնճուպինով – 111. տո՞ւր զպատատկի ջուրն սրբնճուպինով և վարդմարապով – 111. տուր սրբնճուպին տաք ջրով խառնեալ – 112. և սրբնճուպին խառնեալ ի հով ջուր^ա ի բանի պահէ - 112. տուր զփերփերանի հնտին կաթն սրբնճուպինով – 112. նոյնպէս և սրբնճուպինն՝ որ հնդանօք լինի զուգած, օգտակար է: - 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տո՞ւր զղափթին զկուրսն սրբնճուպինով – 112. տո՞ւր զգարեջուր սրբնճուպինով – 116 տո՞ւր զարեջուր և սրբնճուպին, կամ թմրհնտոյ ջուր և ըռագիանի ջուր սրբնճուպինով: – 119. վերաբերութիւն տուր այրնել սրբնճուպինով – 119. և ըմպելի տուր սրբնճուպին և ճուլապ: - 119. ապա զարեջուր և սրբնճուպին տուր: - 121. Եւ երբ նոպային օրն լինի, սրբնճուպին տուր տաք ջրով: - 121. իւր ստածումն այն է^ա որ զարեջուր տասս, և սրբնճուպին տասս – 122. բայց վերաբերութիւն արա՛ սրբնճուպինով և տաք ջրով – 122. և բաղիանի ջուր սրբնճուպինով ի բանի պահէ – 122. զծորին կուրսն սրբնճուպինով ի բանի պահէ – 122. զարեջուր տուր սրբնճուպինով: - 123. տո՞ւր դափտի կուրս և մթխալ մի ընդ երկու նուկի սրբնճուպին

ջրախառն – 127. Արքնճալին տուր՝ որ լերդն ու փայծաղն զօրաւոր մնայ – 128. և ի խառն կերակրոյ պատրաստեցո և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ արքնճալինն – 130. և վերաբերութիւն տուր այրնել արքնճալինով – 130. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ արքնճալինն այնէ, կամ ի հնդանօք արքնճալինն – 131. Իւր ստածումն այն դեղերն են^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ դափտին կուրսն ... և արքնճալինն հնդանօք – 131. և տուր զպզրկատունի արքնճալինով: - 145.

ՄՓՌԵԼ - և ի սրտէն սփռի ի ձեռն շնչաւոր երակացն բովանդակ ընդ ամենայն մարմինն: - 2. Առնէ սկիզբն ի սրտէն, և սփռի ի ձեռն շնչավոր երակացն ընդ ամենայն մարմինն - 3. Ապա արգիլի բնութիւնն, ի ներս հաւաքի և չկարէ սփռել ըստ սովորութեանն իւրոյ: - 12. և ի սրտէն սփռի ընդ շնչաւոր երակսն յամենայն մարմինն: - 23. և ուռի տերն սփռէ ի տունն – 32. երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ որ վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփռի: - 41. և ի սրտէն սփռեն և տանին ընդ ամենայն մարմինն - 59. և սփռէ և շարժէ դէպ ի դուրս – 92 և տուր սփռել ի տունն վարդ – 97.

ՄՓՌԻԼ - և մաճասն փոքր և յոյլ լինի, զի զօրութիւն վատուժել լինի, և արեանն ի դուրս սքփռիւն: - 20.

ՄՓՐԱՅ - Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէջ մաղձին ջերմերոյն, որ է սփրայն – 90.

ՄՔԹԱՅ - Այս ցաւուս թէզով ճար արա, թէ չէ սքթայ կանէ: - 8. Նոյնպէս և այտոցին^ա որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն ... և թաշանիշն, և սքթայն ...և զիւրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն - 142.

ՄՔՈԻՔ – Աքուք սէվտայի: - 127.

Վ

ՎԱԶԵԼ – Քիթն որ արին վազէ: - 69.

ՎԱԹԵԼ - և գտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. և հիւանդութեան վիճարն ձիթոյ նման լինի գունովն և վաթելովն: - 40. երբ ի վերայ ըղնկանդ կաթեցնես, չիլինի նօսր՝ որ վաթի, և ոչ թանձր՝ որ չիսփոխի: - 41. Ապա թէ իւր էութիւնն աւիրի, նա հերձէ գերակսն, և ի յանդամ մին վաթի – 63. գայսոնք եփէ ջրով, և գերեսն ի վերայ շոգւոյն կալ, որ բանայ զգաղտ շնչահանքն, որ բուխարն ի դուրս վաթի: - 68. ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն որ չմօտի ի գլուխն, զի խցկեն զգաղտ շնչահանքն, և արգիլեն զշոգիսն ի վայր վաթելոյ և ելանելոյ – 68. Ապա թէ յանդամ մին վաթի, նա նոյնպէս կամ բորբոսած լինի, և կամ անբորբոս – 93. զի պատրաստութիւն զնիւթն պարկեշտ այրնէ, և ի դուրս վաթէ: - 120.

ՎԱԹՍՈՒՆ - Ա՞ն ամրաւ ընտրած վաթսուն դրամ. դիր ի աման, և լից ի վերայ բարկ քացախ զինույ վաթսուն դրամ -149.

ՎԱԽԵԼ - և որ վախեալ է և երկիւղ ունի^a ամեհէ և աներկիւղացո - 15. և չէ պարտ որ ի հով ջրոյն տալն վախէ: - 71. Ապա թէ շատնայ մաղձին լուծումն, և վախես յաղեցն^a որ չիխոցնայ, հոկնայ դիր այս նշանօքս: - 96. Ապա թէ վախես թէ ջերմն այլուայր դարձ այրնէ, ա՞ն եղրդական ջուր ... տուր - 106.

ՎԱԽՅՆԵԼ - Եւ կամ իրք ասեն՝ որ հիւանդին դժար թուի ... կամ վախցնեն զհիւանդն – 136.

ՎԱՂ - Եւ կերակուր վաղն տուր՝ երբ օդն հով լինի – 69. և գոր ինչ կերակրի՝ վաղն ընդ հով ժամն կերակրէ – 72.

ՎԱՅՐ - և հիւանդն մէջ ընդ մէջ ընդ վայր Խօսի – 105.

ՎԱՅՐԻ - Ա՛ն ... վայրի ծաթրին եօթն դրամ – 118. Եւ այլ կանք ու տեսանէնք ի վայրի կենդանեացն^ա որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն -120.

ՎԱՅՐ ՄԻ - և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ, և վայր մի ի ներքս հաւաքի: - 16.

ՎԱՌԵԼ - զի տաքութիւնն ի ներքս հաւաքեցաւ և վառեաց զջերմն: – 12. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել, որ չվառի բնական տաքութիւնն – 16. Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով - 77.

ՎԱՌԵԿ - և կերակուր պարկեշտ տալ, զերդ վառել հաւ պարկեշտ համեմով եփած – 86.

ՎԱՌՉԵԼ - և պատճառն այն լինի, որ ի պատեհի ժամն արիւն չթողու, և ի յամելն և ի բազմանալն վառչի և բորբոսի: - 70. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տեստատեօսն – 90.

ՎԱՍԻԼ - յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեան Գրիգորի որդոյ Վապի բարեպաշտ իշխանի պահլաւունոյ - Բ.

ՎԱՍՆ – Վասն երեք ազգ ջերմանցն – Ա. Կամեցայ ըստ իմոյ կարողութեանս առնել զգիրքս զայս^ա միայն վասն երեք ազգ ջերմանցն համառոտ^ա նախագիտութեամբն և ստածմամբն: - Ա. Զբովանդակն որ վասն արուեստի բժշկութեանս իմաստութիւն՝ թողու – Ա. Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, զնախագիտութիւնն զստածումն նորա կարգի և բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերուն միայն - Բ. պատմութիւն նախագիտութեան և ստածումն բժշկութեան վասն երեք ազգ ջերմերոյն միայն ասացեալ: - 1. Պարտ է ամենայն մարդոյ ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ ազգ հիւանդութեանցն: - 2. Արդ վասն ջերմանցն գիտութեան առաւել պէտ առնել արժան է յաղագս երից պատճառանաց: - 2. Ապա

պարտ է ... ի միտ առնուլ վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան - 2. Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորա - 3. Եւ ասացին իմաստասերքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի - 3. Այլ Գաղիանոս վասն երեք ազգ ջերմերոյն զիրքն, յառաջին մակալաթն^ա որ է ճառ^ա ասէ - 4. բայց վասն այնոր որ երևնայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ռ ի միտ օրինակ գղարբնի փութսն - 4. Վասն թէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանոյն անուամբն, որ է ափիմեռոս: - 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի - 8. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 10. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. Իսկ սորա կաշուն չորոթիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեաւ տըտպելով -12. մաճասին երակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր - 12. Նոյնպէս և վասն գոգին սպիտակութեանն երկու պատճառք են - 12. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի յերեք հոգւոյն դատմանէն լինի: - 15. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի սիրտ ելնելոյն լինի: - 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ոխս և սուգ առնէ վասն քինախնդիր լինելոյն - 16. և վասն այդր պատճառանացդ արիւնն վայր մի եռայ և ի դուրս գայ - 16. և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա^ա որ անուշացնես զսիրտն - 16. այս ջերմն ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցներքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն - 16. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն հոգսն և տրտմութիւն լինի - 18. մէկն որ հոգայ մարդն վասն բարւոյ և առաքինութեան - 18. Արդ այն հոգսն որ վասն բարւոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին - 18. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն - 18. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տքնութենէ լինի: - 20. ապա վասն այդր պատճառանացդ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 22. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի - 22. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի շատ կերակրոյ լինի - 25. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն անօթի կենալոյն լինի: - 26. իւր պատճառն այս է^ա որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չիհանդիպեցաւ: - 26. Վասն միօրեայ ջերմանն որ

շատ դատելոյն լինի – 27. Վասն միօրեայ ջերմանն որ ի խոնճենալոյ լինի – 28. և մաճասին երակն ծանտոր և տկար երևի. և գոգն նօսր և տկար, վասն շարժելոյ մարմնոյն և արձակելոյ զօրութեանն: - 28. Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^a որ ստամոքն ի յուժի չէ - 28. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն զուգամ / գրքում՝ զուդամ / և նուզլայ և հազ լինի – 29. Վասն այն ջերմանն որ զկնի փորացաւութեանն լինի – 31. վասն լուծմանն որ արտաքս հանէ – 31. Վասն այն ջերմանն որ զկնի մահտարածամուն է պատահած: - 32. Վասն այն ջերմանն որ զկնի նուաղին և թալանան: - 33. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն^a որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն երեք ազգ հալկմաշ ջերմանն: - 35. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբն, որ հաստատի ի մամնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. վասն այդր պատճառանացոյ անուանեցին զնա հալկմաշ: - 35. Վասն առաջին ջերմանն, զոր հալկմաշ ասացաք: - 36. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճառօտ վասն հալկմաշ ջերմանն - 40. Վասն երկրորդ ազգ հալկմաշին - 40. այլ վասն այնոր թողի զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 41. Եւ այդ բաւական է վասն հալկմաշ ջերմանն^a որ ի հովութենէ լինի, վասն այն՝ զի չունի առողջութիւն: - 41. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալկմաշ ջերմանն, որ ի տաքութենէ լինի: – 41. և վասն իւր ճանաչելոյն՝ երբ մէն լինի և բորբոսային ջերմերուն ի զատ ... սկիզբն արա ստածելոյ այսպէս: - 41. Սահամատ Չաքարիայն ասէ վասն ստածման և բժշկութեան երկրորդ հալկմաշ ջերմին – 46. վասն այդր պատճառանաց անուանեցին բարակ զայս ջերմս: - 47. Վասն ստածման երրորդ հալկմաշին: - 47. և վասն այդր պատճառանացոյ անուանեցին քակող: - 47. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սին ջերմանն - 48. իւր նշանն այն է^a որ մարմինն նիհարանայ ... վասն այնոր որ գիճութիւնքն հալեցան - 48. Վասն ստածման և բժշկութեան սին ջերմանն: - 49. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր՝ որ աջոյ դեհ չվատուժի: - 49. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութենէրն^a որ ի կուրծքն ժողոված^a ցամաքեցնէ - 50. իւր աղէկ ստածումն այն է^a որ իշու կաթն տաս, զերդ որ այլ ի յառաջոյ ասացաք վասն դկին - 51. վասն այդր պատճառանացոյ յիշեցաք և շարեցաք ընդ հալկմաշ ջերմանն: - 53. և վասն այդր

պատճառանագր ստածումն դժար ընդունի: - 53. ապա վասն այդ պատճառանագր այս հիւանդութիւնս դիժար ողջանայ: - 53. և վասն այդ պատճառանագր ստածումն և բժշկութիւն դիժար լինի - 53. և եղենկունքն ծոին վասն գիճութեանցն հալելոյն - 54. Կատարեցաւ նախագիտութիւն և ստածումն վասն հալնմաշ ջերմերոյն - 56. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոյն ուրիշ ուրիշ: - 56. և վասն այդ պատճառանագր չեփի շուտ, և չարձակի շուտ - 57. և վասն այդ պարկեշտութեան հեշտ եփի և դիւրաւ արձակի: - 57. և վասն այդ պատճառանագր յուշ եփի և դիժար արձակի: - 57. Եւ վասն այդ պատճառանագր եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի - 58. և վասն այդ պատճառանագր եղաւ^a որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նուպայէն մինչև գայ երկրորդ նուպայն - 58. և վասն այդ պատճառանագր եղան ջերմերոյն տաքութիւնն այլ ի յար և այլ նուպայով: - 59. Վասն նուպայով ջերմերոյն թէ ի՞նչ է պատճառն - 59. Եւ այս լինի վասն երեք պատճառանագր - 59. Եւ վասն այդ պատճառանագր եղան ջերմերոյն նուպայինն այլ և այլ ցեղ: - 60. վասն այդ պատճառանագր յուշ արձակի: - 60. վասն այդ պատճառանագր չբորբոսի շուտ՝ և երբ բորբոսի, չարձակի շուտ - 60. վասն այդ պատճառանագր շուտ բորբոսի և շուտ արձակի քրտամբ: - 60. և պահէ զայդ պատուիրանքդ և զկանոնքդ, զոր վասն ջերմերոյն նուպայինն ասացաք: - 61. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն արեան ջերմերոյն: - 62. Իսկ վասն երեք պատճառանագ սկիզբն զսինէխօսն արարաք - 62. Վասն ստածման և բժշկութեան սինէիս ջերմանն որ ի յարենէ լինի - 64. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն՝ որ յետ այտոցին լինի - 72. Տլէ վասն տաք ուռեցի - 72. Փօլօս ասէ վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ հետ այտոցին լինի - 72. Սպեղանի վասն տաք ուռեցի : - 74. Սպեղանի հով վասն տաք այտոցի: - 74. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն, որ հետ այտոցին լինի - 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^a որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի - 74. վասն այդ պատճառանագր բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին - 74. Սպեղանի հով՝ վասն տաք այտոցի: - 75. Վասն այտոցի, որ ի զարկուց լինի: - 75. Տլէ հովացնող, վասն տաք այտոցի: - 75. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի: - 76. և վասն այդ պատճառանագր յիշեցաք և եղաք հետ արեանն ջերմերոյն - 76. Իսկ մեր յիշելոյն զայս

երեք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76 Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն ջերմանն որ զկնի ծաղկին լինի - 76. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ծաղկին ջերմանն: - 78. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն պալղամին ջերմերոյն: - 80. և ալնորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն - 80. Վասն ստածման և բժշկութեան ափիմեռինոս ջերմանն որ ի պալղամէ լինի - 82. Վասն խարտէշ մաղձի: - 85. Վասն սև մաղձի, որ է սեվտայ: - 85. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն այն երկու ջերմանցն - 88. Վասն ստածման և բժշկութեան երկու ջերմանն, որ անփիլիոս և լիպիրայ կոչեն: - 89. Վասն ստածման և բժշկութեան այն մէկայլ ջերմանն, որ լիպիրայ կոչի: - 89. վասն այդ պատճառանացդ անուանի երկու տետռատէոս, որ չեն հաւասար - 90. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն խարտէշ մաղձին ջերմերոյն - 90. Իսկ այն իրուին, որ իւրեանց մարմինն չոր և պինտ լինին ... նա հնար ունի և ճար բորբոսելոյ վասն իւր գէճ խառնուածոցն - 92. վասն այդ պատճառանացդ ընդունի զբորբոսիլն - 93. Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետռատէոս ջերմանն - 95. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^a որ չէ յիստակ կետռատէոս - 99. Վասն ստածման և բժշկութեան սուր և այրեցող ջերմանն: - 103. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետռատէոս կոչէ - 107. Չի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև - 107. և վասն այդ պատճառանացդ մաղձն նոցա խառնուածոցն յաղթ և բորբոսի: - 108. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ջերմանն, զոր հոռոմն իմիտէտռատէոս ասէ - 109. վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109. և վասն այնոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ, և թէ ի պակասել, զի յար է և կից: - 110. Վասն ստածման և բժշկութեան իմիտոիտէոս ջերմանն: - 111. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ ... որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբոսն: - 113. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն սաւտային ջերմերոյն, որ է սև մաղձն: - 113. վասն այդ պատճառանացդ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115. Վասն ստածման և բժշկութեան տետռատէոս ջերմանն: - 116. Հուկնայ կակուղ՝ վասն պալղամի: - 117. Մատպուխ հով վասն այրած արեան: - 116. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն

բնական սաւտային ջերմանն - 124. Վասն ստածման և բժշկութեան բնական սաւտային ջերմանն: - 124. Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն - 129. Վասն այն երկու ջերմերոյն՝ զոր հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն – 129. վասն այնոր եղաւ^a որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այդ պատճառանացոյ անուանեցին այդ անուամբդ: - 129. Վասն ստածման և բժշկութեան հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմանն: - 130. վասն այդ պատճառանացոյ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: -130. և վասն այտոր պարս է^a որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ - 131. զի սոքա այլ երկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն - 131. այլ իմաստասիրական ամէն մէկ գիրք մի արարին, և քննեցին, և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն - 132. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն մետասանօրեայ ջերմանն, և վասն մետասանօրեայ ջերմանն ստածումն և բժշկութիւն:- 132. վասն այնոր յերկար քաշէ, և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132. Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. և իւր պատճառն այն է՝ որ աստուած ամենակալն զջերմերն պատճառ արար վասն մահուան մարդկան - 132. Վասն այտոր է^a որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. Վասն ստածման և բժշկութեան մետասանօրեայ ջերմանն: - 133. Վասն այտոր պիտի^a որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն -133. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն - 134. զի անճարակ բժշկին կարիք ունի նոցա գիտութիւնն վասն երկու պատճառանացն – 135. Այլ ասէ Գաղիանոս վասն երեք ժամանակացն – 137. վասն այդ պատճառանացոյ յուշ եփի, և յերկար քաշէ: - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին -140. վասն այդ պատճառանացոյ շուտ եփի նիւթն – 140. վասն այդ պատճառանացոյ իւր եփելն յերկար քաշէ - 140. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն- 141. Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն, վասն զի իւրեանց արձակիլն բուրհանով լինին – 142. Վասն եթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143. Վասն մաճունի^a որ լուծումն առնէ -149. Սփուփ վասն արեան և խիստ լուծման: - 150.

ՎԱՍՆ ԱՅՆ - Բայց պակաս կերակրի վասն այն պատճառին^ա որ ստամոքն ի յուժի չէ - 28. Եւ իւր ստածումն խիստ դժար է վասն այն^ա որ հիւանդութեան գլուխն բնութեանն յաղթեալ լինի: - 33. Եւ այդ բաւական է վասն հալնմաշ ջերմանն^ա որ ի հովութենէ լինի, վասն այն՝ զի չունի առողջութիւն: - 41.

ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՐ - Բայց վասն այնոր որ երննայ և ընդ գիտութեամբ անկանի, ա՞ռ ի միտ օրինակ գդարբնի փութսն - 4. Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեաւ տըտպելով -12. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիւրեօք և ուրախութեամբն - 18. Իսկ զայս ջերմս վասն այնոր անուանեցին այդ անուամբն, որ հաստատի ի մամնոյն ի չոր և ի պինտ յանդամունսն - 35. այլ վասն այնոր թողի զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 41. իւր նշանն այն է^ա որ մարմինն նիհարանայ ... վասն այնոր որ զհճութիւնքն հալեցան - 48. Ապա թէ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր՝ որ աջոյ դեհ չվատուժի: - 49. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութենէրն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^ա որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի – 76. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն – 80. Ջի այս ջերմս երկու վասն այնոր ասացին, որ մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև – 107. վասն այնոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ ... որ ի ներքս ի յերակսն լինի բորբոսն: - 113. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ - 129. վասն այնոր յերկար քաշէ, և իւր նոպայն այլ յուշ գայ: - 132.

ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՐԻԿ - Եւ ասացին իմաստասերքն թէ վասն այնորիկ եղեն երեք ազգ, որ բովանդակ յամենայն մարմնոյն սկսանի – 3. վասն այնորիկ անուանեցին զսա այն կենդանւոյն անուամբն, որ է ափիմեռօս: - 7.

ՎԱՍՆ ԱՅՏՈՐ - վասն այտոր որ ի յար է և յերևան է հանապազ, և չէ ի պակասել, զի յար է և կից: - 110. և վասն այտոր պարտ է^ա որ ի դեղերայքն մէն չվատահնան մարդիկ - 131. վասն այտոր է^ա որ ջերման կարգին չաքսն առ բազում դասս մարդկան ծածկած է - 132. վասն այտոր պիտի^ա որ մարդիկ չվատահնան ի դեղերն միայն -133.

ՎԱՍՆ ԱՆ - իւր պատճառն այս է՞ որ գոլորշիքն ամենայն մարմնոյն ջերմացեալ սրանան, վասն ան պատճառին՝ որ կերակուրն յիւր ժամն չհիանդիպեցաւ: - 26.

ՎԱՍՆ ԵԹԷ - Վասն էթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143.

ՎԱՍՆ ԶԻ - Իսկ բժշկապետքն զայս սուր անուանեն, վասն զի իւրեանց արձակիլն բուրհանով լինին – 142.

ՎԱՍՆ ԹԷ - Վասն թէ զի՛նչ է ջերմն և զի՛նչ է սահման նորա - 3. Վասն թէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6.

ՎԱՍՏԱԿԵԼ - Զայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն՝ նուազի և հատանի իւրիմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի - 37. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն ... ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն - 37.

ՎԱՏԹԱՐԵԼ - Զայս իմա՞ որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւրմէն՝ նուազի և հատանի իւրիմէն ջուրն և հողոյն վաստակելն, նա այն ծառն վատթարի – 37. հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն, և վատթարէ զիւր պայծառութիւնն - 37. վասն այդ պատճառանացդ հիւանդին գոյնն վատթարի և թխանայ - 115.

ՎԱՏՈՒԺ - և մաճասին երակն վատուժ և բարակ լինի - 26. և մաճասին երակն վատուժ և բարակ լինի – 27. և մաճասին երակն բարակ և վատուժ լինի: – 31. Եւ իւր մաճասին երակն վատուժ լինի և փոքր - 39. մաճասն վատուժ լինի և յուլ – 41. Ապա թէ ստամոքսն վատուժ լինի ... ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել – 66. և այլ տեսայ՝ որ ապիկիք_արկ, նա հիւանդն վատուժ էր, մեռաւ: - 66. Ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի ... աղջկան մոր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. Ապա թէ վատուժ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 97. այլ տուր կերակուր՝ յորժամ զօրութիւն վատուժ լինի – 98. Ապա թէ այս ջերմանս ստամոքն վատուժ լինի, զծորին կուրսն սրքնճպինով ի բանի պահէ – 122. ապա թէ հիւանդն վատուժ լինի, չէ պատեհ երակ առնուլ: - 123. և երբ ջերմն վատուժ լինի, նա իւր նիւթն սակաւ լինի ի մարմինն: - 132. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուժ, պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տայ՝ զոր ուժ տան

հիւանդին – 136. հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի և վատուծ: - 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին զօրութիւնն վատուծ լինի և տկար ... նա բժիշկն ... ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն - 136. զի յերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի, և տաքութիւնն վատուծ – 140. Կթխայ փոքր, որ տան վատուծ մարդոյ: - 146.

ՎԱՏՈՒԺԵԼ - Բայց տե՞ս աղէկ, որ չիվատուծի հիւանդն: - 10. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի, զի զօրութիւն վատուծել լինի – 20. Ապա թէ խիստ վատուծի հիւանդն, դու մսի ջուր տուր այս նշանօրս: - 44. նշանն այս է՝ որ ... օր ըստ օրէ վատուծի և նիհարանայ – 47. զերակն ի ձախոյ ձեռն առ, վասն այնոր^ա որ աջոյ դէի չվատուծի: - 49. զատել՝ թէ շատ լինի վերաբերութիւն՝ որ վատուծի հիւանդն: - 82. զատել՝ թէ տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուծել լինի: - 84. զատել՝ տեսանես որ զօրութիւն վատուծել լինի - 120. և բնութեանն զօրութիւնն հետէն վատուծի և պակասի - 135.

ՎԱՏՈՒԺՈՒԹԻԻՆ - այս ջերմանս պատճառն ... ի շատ կերակրոյ լինի, և ի ստամոքին ի վատուծութենէն – 25. Եւ երակին վատուծութեան պատճառն այն է^ա որ մարմնոյն զօրութիւնն հատել և կտրել լինի: - 39.

ՎԱՏՈՒԺՅՆԵԼ - բայց ի յաւազանն շատ մի յամեցեցներ, զի աւազանին եղկ ջուրն վատուծցնէ զմարմինն: - 42. պատեհ է որ պէտ այրնես և ջանաս՝ որչափ կարողութիւն ունիս՝ որ զհիւանդութիւնն չիյաւելցնես ... և վատուծցնես: – 99.

ՎԱՐԴ՝ - ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. և հոտոտալ տուր ի վարդն և ի մանուշակն և ի նոնֆարն: - 8. և այլ խնձորի ջուր և մսի ջուր և վարդի ջուր ... յիրար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 8. արկ ի վերայ գլխոյն եղկ ջուր, յոր եփած լինի չոր մանուշակն և վարդ և բաբունիճ, եղարկեալ ած ի վերայ գլխոյն մանուշակի ձէթ, և լիլուփարի ձէթ, վարդի ջուր – 8. ա՞ն սակաւմն քացախ և վարդի ձէթ, յիրար խառնէ և զգլուխն զայնու օծանէ - 9. Ապա եթէ առնու վարդի ձէթ, ձիւնով կամ պաղով հովացնէ, և ի վերայ գլխոյն դնէ ... խիստ օգտակար է – 9. զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օծանէ – 9. Ապա ա՞ն սպիտակ սանտալ և քաֆուր և վարդի ջուր ... և ի վերայ գլխոյն դիր: - 17. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր – 17. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով և ի

վերայ դնելով զերթ զսանտալն ... և վարդի ջուրն – 24. և վարդի և դդմի ձեթ հանապազ ի
բան տար – 26. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ. վարդ եօթն դրամ - 43. Ա՛ն ... վարդի կոնգմեն
յիստկած վեց դրամ – 43. Ան ցանէ վարդ և ուռու տերև. թէ վարդ չիգտվի, այգույ տերև
ցանէ: - 44. Ա՞ն խնձորի ջուր և վարդի ջուր. չոր վարդ ... և ի ջրերդ խառնէ, և ի բան
տար: - 44. Ա՛ն հայ կաւ տասն դրամ. շահպալութ և վարդ – 44. և հանապազ զսանտալն
և զվարդի ջուրն ընդ յիրար խառնէ – 48. զայս զամենս աղա և մշէ, և շաղւէ դալար վարդի
ջրով. ապա թէ չգտանես վարդ, գառնալեզուի ջրով – 50. ա՛րկ ի վերայ գլխոյն վարդի ձեթ,
և եղինդի ձեթ ... և վարդի ջուր ... և կամ վարդի ձեթ արկ քացախով: - 67. արկ ի վերայ
գլխոյն այն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ, և չոր վարդ - 68. ա՞ն աղտոր, և
վարդի ջրով և քացախով թրջէ -76. զայս զամենս շաղւէ վարդի ձիթով: - 77. Ա՛ն
տապաշիր ... և չոր վարդ – 77. Ա՞ն վարդի ջուր և աղտորի ջուր...և ի յաչքն կաթեցո: -
79. Բայց ծաղկին գլուխքն և նիւթքն հաստ լինի և զօրատոր, և վարդին այլ պարկեշտ և
նօսր և թեթն լինի - 79. Եթէ ուժն ընկեր է՝ տուր կէս լիտր պատասակի ջուր. և սնուցած
վարդ տասն դրամ – 82. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ
տասնչորս օր անցնի, ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնճպինով և կամ վարդի կուռսով: –
84. ա՛ն ... վարդ, և զափո՛ որ է պետարիօն – 84. Ապա թէ հազ լինի, տուր հետ մեղեր
սնուցած վարդի: - 85. և այլ տուր զվարդին կուրսն – 89. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ
արա մրտի ջրով ... և վարդի ջրով՝ որ է զուգծոյ - 96. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... սակաւ մի
վարդի ձեթ – 97. և տուր սփռել ի տունն վարդ – 97. Ա՛ն քացախ և վարդի ջուր – 98. Եւ այլ
տուր մարապ վարդի սրքնճպինով – 100. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, տուր
վարդմարապայ ... և երբ պակասութիւնն, տուր զվարդին փոքր կուրսն սրքնճպինով –
102. Ա՛ն կարմիր վարդ, և թառանկային հինգ հինգ դրամ – 104. Ապա ա՛ն սանտալ
սպիտակ, և վարդի ջրով տրորէ - 106. ա՛ն աֆթիմոն ... վարդ ութ դրամ – 118. Եւ հետ
այնոր սնուցած վարդ մեղրով ... ի բանի պահէ: - 128. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... կարմիր
վարդ – 144. Ա՛ն սապո մի դրամ ... կարմիր վարդ կէս դրամ – 145. Ա՛ն սապո ... և
կարմիր վարդ – 145. Ա՛ն դաֆէթի քամուքս վեց դրամ. կարմիր վարդ – 146. և ա՛ն ...
վարդ, ըռազիանէ – 146. ա՛ն կարմիր վարդ, ըռազիանէ – 147. Ա՛ն յունապ ... կարմիր
վարդ - 147.

ՎԱՐԴ² - մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ էլանէ աղտորի հատի չաքք և սև լինի, պարտ է փախչել - 70. Եւ վարդն^a գոր հարսանիթէ ասեն ... նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի, գերդ որ ծաղիկն է: - 79.

ՎԱՐԴԱՊԵՏ - Զի առին նախ բժշկական վարդապետքն զհինգ ձայն ներածութեանցն Պորփիրի յառս Արիստոտելի իմաստասիրի, եղին հիմն և կանոնք բժշկական արուեստին – Բ. նմանապէս և մէք շարեցաք և հաստատեցաք ըստ կարգի հին և նոր վարդապետացն, և արարաք զգիրքս զայս – Բ. Այլ բժշկական վարդապետքն նմանեցուցին զմարմինն մարդկան ի բաղանիսն - 5. և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս զմնալն մի օր – 7. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^a թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն, շատցնէ և ուժովցնէ զինքն - 39. զի մեր վարդապետն Գաղիանոս յիշել է – 120. Այլ բժշկապետն Ապուճարէին ասէ, եթէ ամենայն բժշկական վարդապետացն ուրդեցաւ, որ վասն ջերմերոյն կարգին չաքսն չերևեցաւ - 132. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ գիրք մի արարին – 132.

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ - այս ինքն զնախագիտութիւն, որ է իմաստ և վարդապետութիւն բժշկական արուեստից. և ի Հայք բնաւ ոչ գտի զվարդապետութիւն և զիմաստ նախագիտութեանն, այլ զստածումն միայն – Ա. և քննեցին, և պատմեցին վասն ջերմերոյն վարդապետութիւն – 132.

ՎԱՐԴԵԶՈՒՐ – տէ՛ս ՎԱՐԴԵԶՈՒՐ

ՎԱՐԴԵԶՈՒՐ, ՎԱՐԴԵԶՈՒՐ - ա՞ն սանտալ և վարդէջուր և գառնալեզուի ջուր - 24. ա՞ն աֆիոն և վարդէջուր, տրորէ, և զականջթոռն և զքներն օծնէ - 30. ապա ա՛ն սանտալ և քաֆուր և ի վարդէջուրն խառնէ – 32. և ի նստած տանն յորմունքն օծեն քաֆուր, սանտալ, վարդէջրով և քացախով խառնած լինի – 32-33. Եւ ա՛ն քթան կտաւ, վարդէջրով քաֆուր տրորէ - 33. հով ջուր խմէ քիչ քիչ, և թանայ քթան ի վարդէջուրն` որ լինի քաֆուր և սանտալ – 46. Ապա առ սանտալ, և քաֆուր, վարդէջրով շաղւէ - 98. և ապա ձգէ ի ներք քսան դրամ վարդէջուր – 148.

ՎԱՐԴՄԱՐԱՊ - տէ՛ս ՎԱՐԴՄԱՐԱՊԱՅ

ՎԱՐԴՄԱՐԱՊԱՅ, ՎԱՐԴՄԱՐԱՊ - յիւ սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցեւթն օրն - 86. և վարդմարապայ տուր ըստ կարեացն - 86. ա՛ն վարդմարապայ, և թառնճպինի ջրով տրորէ, և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: - 86. և վարդմարապայ տուր եղկ ջրով - 87. Պատեհ է որ ի յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնճուպինով - 90. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն ... տո՛ւր վարդմարապայ - 102. տուր պատասկի ջուր ... վարդմարապայով - 111. տո՞ւր զպատասկի ջուրն սրքնճուպինով և վարդմարապայով - 111. տո՛ւր յանօթուց վարդմարապայ - 112. տուր վարդմարապայ^ձ կարօսի և ըռագիանի ջրով - 117. և կակղացո զբնութիւնն պատասկի ջրով, և խիարշամպէի միջով, և վարդմարապայով: - 119. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ ի բանի պատէ: - 121. իւր ստածումն այն է, որ ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ - 122. Ա՛ն թրպուր մաղած, և մագտաքէ, և մեղրով վարդմարապայ ... և տուր - 123. և ի բան տար վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած - 126. և տուր վարդմարապայ - 130. և զիւր ջանքն աւելի ի սատակ սրքնճուպինն այնէ ... մեղրով վարդմարապայ և զոր ինչ նման են սոցա՝ ի բանի պահէ - 131.

ՎԱՐԵԼ - և զշոգիքն վարէ և հանէ յիւրմէն: - 22. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարէլ կարէ զնիւթն և հանել քրտամք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն ... կամ ընդ կանացիսն, և այլ որ նման են սոցա - 63. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն ... և կամիս որ խաղեղցնես, զատ ի յայնորէ որ զնիւթն ի գատ վարէս, ապա դիւր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դոմի ջուր - 67. զի բնութիւն հրէ շուտով, և վարէ ի ստամոքացն - 94.

ՎԱՐԺԵԼ - Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացուց - Ա. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի, որ բնութեան զօրութիւն ի յայն տեղիքն վարժեցայ: - 74.

ՎԱՐԺԻԼ - մեծ իմաստասէրն Բագարատ ասէ թէ մտաւ վարժիլն հոգւոյն ահոկէ - 18.

ՎԵՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ - իր ստածումն այն է^a որ վերաբերություն այնք էղկ ջրով և սրքնճպինով - 25. իր ստածումն այս է՝ որ սրքնճուպինով և տաք ջրով վերաբերություն այնք - 30. և այլ լինի որ վերաբերություն դիպի: - 32. գերդ փորուն լուծելն, և վերաբերությունն ... ամենքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. թոքին խոցնալն հետ բրսամ հիւանդութեան լինի ... և կամ ի շատ վերաբերութեան արեան՝ որ ընդ խոչակն գայ - 54. Ապա թէ ի յայդ ջերմդ վերաբերություն հանդիպի, մի^o արգիլես - 82. գատել՝ թէ շատ լինի վերաբերություն՝ որ վատուժի հիւանդն: - 82. Վերաբերութեան: - 84. Ապա թէ վերաբերությունն չէ ինքնին որ բնութին ընկեր է ի հետ, և ի կարիք լինի որ վերաբերություն այնք, տուր բողկ՝ որ ուտէ - 84. իր ստածումն վերաբերություն այրնելն է - 86. Ըմպելիք վերաբերութեան պալղամի: - 86. և տուր՝ որ վերաբերություն առնէ: - 86. Ապա թէ վերաբերություն չկարէ առնել, բռանց մի^o տաք վերաբերություն այրնել, որ ստամոքսն չսկարանայ և ահոկէ: - 87. իր թպտիրն այն է^a որ վերաբերություն այնք - 87. Վերաբերություն այնք: - 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերություն տայ առնել բողկի ջրով և սրքնճուպինով - 89. Այլ այս ջերմս ծարաւ լինի խիստ, և նեղհոգութին շատ. սրտին շարժել լինի, և վերաբերություն մաղձի - 91. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ, կամ վերաբերություն այնք. - 96. զի այս ջերմս հանապազ այդ երեքդ հանդիպին, մանաւանդ վերաբերություն: - 96. տուր կերակուր^a որ չաքոքսն սակաւ լինի ... զետ հացի փշրանքն նռան ջորով ... Ապա թէ վերաբերությունն շատ լինի, խաղողոյ, խնձորի բանդակով - 96. և յետ կերակրոյն վերաբերություն այրնել շատ օգտակար է - 100. զի շատ տեսաք^a որ յամեցին յայդ ջերմդ, և վերաբերութեամբն ողջացան բնիկ: - 100. իսկ թէ վերաբերություն տասս այրնել, պատեհ է: - 101. Եւ զայդ ի դողալուն ատենէ սկիզբն արա, կամ ի տաքութեան սկիզբն տասս այրնել զվերաբերությունն սրքնճպինով և տաք ջրով - 101. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերություն տուր այրնել - 108. և իր նշաննին ի յերևան գան, գերդ փշանալն և սոստալն, և յանկարծակի վերաբերություն մաղձին - 110. Եւ իր նշանն այս է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերություն այրնէ - 112. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերություն այնք ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով - 117. և վերաբերություն այրնելն օգտէ: - 118. և վերաբերություն տուր այրնել - 118.

Եւ երբ նոպայն թողու, վերաբերութիւն տուր այրնել արքնճպինով և եղկ ջրով – 119. քայց վերաբերութիւն արա՛ արքնճպինով – 122. ապա զբողկն տուր որ ուտէ, և վերաբերութիւն այրնէ: - 126. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ – 126. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ – 127. և վերաբերութիւն տուր այրնել արքնճպինով – 130.

ՎԵՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՆԵԼ - իւր ստածումն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ եղկ ջրով և արքնճպինով - 25. իւր ստածումն այս է՝ որ արքնճպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն այնէ – 30. և ի կարիք լինի որ վերաբերութիւն այնէ, տուր բողկ՝ որ ուտէ – 84. իւր թպտիրն այն է՞ որ վերաբերութիւն այնէ - 87. Վերաբերութիւն այնել: - 89. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ, կամ վերաբերութիւն այնէ. - 96. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով - 117.

ՎԵՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՐՆԵԼ - իւր ստածումն վերաբերութիւն այրնելն է - 86. բռանց մի՞ տաք վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ և ահոկէ: - 87. և յետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնել շատ օգտակար է – 100. իսկ թէ վերաբերութիւն տաք այրնել, պատեհ է: - 101. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնել - 108. Եւ իւր նշանն այս է, որ թէ մաղձն յաղթող լինի, մաղձի վերաբերութիւն այրնէ – 112. և վերաբերութիւն այրնելն օգտէ: - 118. և վերաբերութիւն տուր այրնել - 118. Եւ երբ նոպայն թողու, վերաբերութիւն տուր այրնել արքնճպինով և եղկ ջրով – 119. ապա զբողկն տուր որ ուտէ, և վերաբերութիւն այրնէ: - 126. Ապա այն հիւանդն՝ որ վերաբերութիւն չկարէ այրնել, տուր լուծման դեղ – 126. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նոպային օրն վերաբերութիւն այրնէ – 127. և վերաբերութիւն տուր այրնել արքնճպինով – 130.

ՎԵՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌՆԵԼ - և տուր՝ որ վերաբերութիւն առնէ: - 86. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՞ տաք վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ և ահոկէ: - 87. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տայ առնել բողկի ջրով և արքնճպինով - 89. քայց վերաբերութիւն արա՛ արքնճպինով – 122.

ՎԵՐԱՆԱԼ - զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեցան ... մանաւանդ ուղեղն, զի շոգիքն յինքն վերանան – 13. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն` և տաքցնէ գերակսն, և վերանայ յիրմէն շոգի – 22. Երբ վերանայ իւր տաքութիւնն, ահովէ հիւանդին – 110.

ՎԵՐԻ - դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դէհն – 50. տուր կերակուր^a որ չաքօքսն սակաւ լինի ... զհետ հացի փշրանքն նոան ջրով ... ֆստուխի վերի կեղևովն - 96.

ՎԵՐՁ - Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր - 98.

ՎԵՐՅՆԵԼ - Ապա թէ կարիք լինի ի յայլ ուժով դեղ, և հիւանդն կարող է` որ վերցնել կարէ, դու ... տո՞ւր սակաւ մի ճուլապով - 101.

ՎԵՅ - Ա՛ն ... վարդի կոնգմէն յիստկած վեց դրամ ... դդմի հունդ յիստկած, փրփրեմի հունդ վեց վեց դրամ – 43. Ա՛ն ... թրթկճի հունդ կտված վեց դրամ – 44. Ա՛ն ... քահրիպայ վեց դրամ – 50. Ա՛ն ... և չոր մանուշակ վեց դրամ – 52. Ա՛ն ... և դդմի հունդ վեց դրամ – 71. Ա՛ն ... թրթկճի հունդ փորճոկած վեց դրամ – 77. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ, վեց են - 93. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^a յառաջ քան գնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Ա՛ն... սպիտակ խաշխաշ վեց դրամ – 119. մէկն ունի գնոպայն յամէն հինգ օր, և մէկայլն գնոպայն յամէն ի վեց օր - 129. Ա՛ն դաֆէթին քամուքս վեց դրամ ... թառանկոյն վեց դրամ – 146. և տու՞ր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուժոյն - 149.

ՎԵՅԵՐՈՐԴ - իւր նշանն այն է` որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131. վեցերորդն` օդոյն զորպիսութիւնն և զերկիրն – 143.

ՎԵՅՅԱՐԻԻԲ - ա՛ն մեղր և եփէ, և զուֆրն ա՛ն վեցհարիւր դրամակշիռ – 148.

ՎԵՅ ՎԵՅ - Ա՛ն ... դդմի հունդ յիստկած, փրփրեմի հունդ վեց վեց դրամ – 43.

ՎԵՅՕՐԵԱՅ - Վասն այն երկու ջերմերոյն` զոր հինգօրեայ և վեցօրեայ անուանեն – 129.

Պատմութիւն և նախագիտութիւն վասն հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմերոյն - 129. Վասն

ստածման և բժշկութեան հինգօրեայ և վեցօրեայ ջերմանն: - 130. Եւ մէկայլն՝ որ վեցօրեայ կոչեն ... և ի վեցերորդ օրն գայ նոպայն: - 131.

ՎԻԶ - Գաղիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ երբ ի բազուկն կապեն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտէ – 120. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտէ – 120.

ՎԻՃԱՐ - և հիւանդութեան վիճարն ձիթոյ նման լինի գունովն և վաթելովն: - 40. Եւ այդ ամենիդ վիճարն հալնմաշ ջերմն բերէ: - 40.

ՎԼԻՏՕՆ - և զկերակուրն պարկեշտ առնել, զերդ դդում և թախտ և վլիտօն - 8. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ և վլիտօն՝ որ է ծմել – 42. Եւ կերակուր՝ մաշ տուր և դդում և վլիտօն – 43. ապա տուռայճ տուր ... և վլիտօն և սպանախ և թախտ եփած մաշով – 51. Եւ երբ նոպայն անցանի, տո՛ւր կերակուր սպանախ, և թախտ, և փերփերան, և վլիտօն, և դդում – 95. կերակուր՝ մաշ տուր թախթով, և վլիտօն - 117. Եւ տուր կերակուր^a մաշ և վլիտօն - 119.

ՎԿԱՅ - և իւր վկայ այն է^a որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^a որ յառաջն էր: - 39. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանացդ ուրիշ ուրիշ այս են - 115.

ՎԿԱՅԵԼ – Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն – 140.

ՎՃԱՐ - Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտո - 9. Եւ երբ իմանաս որ ջերմն ի վճար էրեկ, զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար – 14. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ, ի բաղանիս մտէ – 19. Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո – 21. Ապա երբ ջերմն ի վճար գայ, գտուի ի մարմինն եղկ զհճութիւն – 22. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմնով – 27. որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ զբնական տաքութիւնն և զբնաւորական զհճութիւնն հատցնէ և ի վճար բերէ ի մարմնոյն - 40. և իւր վճարն ի բարի լինի – 57. Մէկն այն է^a որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Եւ այս հիւանդութիւնս ի վճարն ինքնին լուծանէ զբնութիւնն – 77. և կերակուր պարկեշտ տալ ...մինչև հիւանդութիւն ի վճար գայ: - 86. Եւ

երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր մուզավարայ ազոխի ջրով - 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպաճ տուր - 112. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տո՛ւր կերակուր զիրպաճ - 113. Եւ երբ ջերմն ի վճար գայ և ի յարձակելն, սակաւ սակաւ գինի տուր - 122. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար հասնի, զթպտիրն պարկեշտ արա - 128. երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ ... և ի վճարն ի նոպային ի մարմինն տաքութիւն երևնայ, տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն - 130. Իսկ կարգն և չաքսն այս ջերմերոյս և վճարն չէ յերևան - 131. և ի վճարն ջերմանն տաքութիւն երևնայ ի մարմինն: - 131. Եւ սկսանի այս ժամանակս երբ կատարի հիւանդութիւնն, և երթայ մինչև ի վճարն - 135. Եւ այլ պարտ է գիտենալ, որ իւրեանց չաքսն ըստ հիւանդութեանն զօրութեանն լինի, և ըստ նոպային որպիսութեանն յառաջմէ մինչև ի վճարն: - 135. զի զհիւանդութիւնն ուժովն կարեն մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծարս տանել: - 137.

ՎՃԱՐ ԳԱԼ - Եւ երբ ջերմն պակասի և վճար գայ, ի բաղանիս մտո - 21. Եւ երբ ջերմն վճար գայ, հաւձագ կերակրի համեմնով - 27.

ՎՃԱՐԵԼ - զինի մի՛ տար և ոչ ծանր կերակուր, մինչև վճարի ջերմն - 23. Եւ այս ամենայն պատճառս այն է՞ որ բնական գիճութիւնն դարտակեցաւ և վճարեցաւ ի մարմնոյն - 39. Եւ երակին մարմնոյն պնտութեան պատճառս այս է՝ որ բնական գիճութիւնն հատել լինի և վճարեալ ի մարմնոյն: - 40. ապա մնայ այն ջերմն ի յար մինչև վճարի այնչաքսն՝ որ բորբոսած լինի, և կամ եփի, և կամ երկուքն հասանին՝ որ եփի և վճարի: - 58. ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ, մինչև վճարի և արձակի: - 65.

ՎՃԱՐԻԼ - և զնիւթին զեփիլն և զվճարիլն յամեցնէ - 83.

ՎՆԱՍ - և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չիտաս կերակուր, զի վնաս է իւրն: - 69. և տաքութեան շատութիւն նորա յաւելնայ և բարձրանայ առանց վնասի: - 110.

ՎՆԱՍԱԿԱՐ - Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է՞ որ ի բժշկելն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի, զերդ ահոկոյ և վնասակար իրք լինի տվել հիւանդին - 136.

ՎՆԱՍԵԼ - Ապա պարտ է բժշկին^ա որ այս նշաննիս զամենս աղէկ իմանայ, որ չխալտի ի հիւանդին ի ստածումն և ի բժշկելն, և զհիւանդն վնասէ - 143. զի մահուչափ վնասէ՝ թէ յառաջ յորովայնն արատ կենայ – 147.

ՎՍՏԱՀԱՆԱԼ, ՎՍՏԱՀՆԱԼ - ապա թէ_փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արին հան - 124. և հիւանդին զօրութիւնն զկերակուրն պարկեշտ արա, և խառն կերակրոյ պատրաստեցո և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ սրքնճպինն – 130. և վասն այտոր պարտ է^ա որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ - 131. Վասն այտոր պիտի^ա որ մարդիկ չվստահնան ի դեղերն միայն -133.

ՎՍՏԱՀՆԱԼ – տե՛ս ՎՍՏԱՀԱՆԱԼ

ՎՏԱՆԿԵԼ - Այլ իշխան անդամունքն, զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն -13.

ՎՐԱՑԻ - ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր՝ զերդ իւր ռասմն է – 125. և ա՛ն ... կէս մթխալ նաւթի աղ, և երկու տէնկ սև վրացի կոճ – 127. և դեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ, զերդ աֆթիմոնն, և սև վրացի կոճն – 128.

ՎՐԱՑԻ ԽԱՐԲԱԽԻ ԿՈՃ - ա՛ն սև վրացի խարբախի կոճ, և ի բողկն դիր՝ զերդ իւր ռասմն է – 125.

ՎՐԱՑԻ ԿՈՃ - և ա՛ն ... կէս մթխալ նաւթի աղ, և երկու տէնկ սև վրացի կոճ – 127. և դեղրանքն՝ որ զսաւտայն լուծանէ՝ ի բանի պահէ, զերդ աֆթիմոնն, և սև վրացի կոճն – 128.

S

SUԳՆԱՊԵԼ - այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դաստելուն հոգին տագնապեր է և տաքցեր է - 27.

SUL - գոր էտ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. Ապա պատեհ է տալ մուգ նոան ջուր - 7. պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին – 7. և հոտոտալ տուր ի վարդն և ի մանուշակն - 8. և ի հովային ծաղկունքն հոտոտալ տալ – 8. գայս ամենայն յիրար խառնէ և հոտոտալ տուր: - 8. և ապա տո՛ւր կերակուր խաշոյ՝ որ յուլոյ մսէ լինի գուգած – 10. և տուր ըմպելոյ անուշահոտ գինի - 10. և հոտոտալ տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն – 10. Եւ յիւր ստածումն այն է՞ որ գմարմինն աճռէլ տաս մինչև ջերմանն սրութիւնն խաղաղի - 11. և ըմբելոյ պարզ և անուշատոհ գինի տուր: - 11. Տամբ այնպիսուն պատասխանի այսպէս – 12. և մնաց ի գոգոյն եփելոյն և ի գոյնն տալոյն - 13. ապա շատանայ գոգն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և ոչ գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին - 13. և զկերակուրն պակաս տուր – 13. և ըռագիանի ջրով խառնեալ խմելոյ տուր – 14. և կերակուր փերճոկած գարի_եփած տուր շաքարով: - 14. մի՛ տաս կերակուր քան զփերճոկած գարին եփած նօսր – 14. զկերակուրն հով և զհճային տուր: - 16. Ապա թէ գինի տաս, սակաւ և շատ ջրախառն տուր – 16. Խմելու քաղցր և թթու նոան ջուր տուր – 17. և կերակուր հով և զէճ տուր – 17. և ամեննին գինի մի տար – 17. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր – 17. և կերակուր հով և զհճային տուր – 17. Եւ խմելու ճուլլապ տուր սառամբ հովցուցած - 17. և կերակուր խաշուի ջուր տալ ի թեթն մսէ և ի զհճային – 19. և ի բանճարոց և ի մրգաց զհովն և զհճայինն տալ – 19. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր – 19. և շատ ի քուն մի՛ տաս լինել: - 19. Գինի անուշահամ և անուշահոտ տուր – 19. Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկնիլի շարապ և խնձորի խառնեալ տուր ի յար: - 20. զկերակուրն պարկեշտ տուր և շուտահալ – 20. զձեռն և զոտսն աղէկ աճռէլ տալ – 20. և երբ ի բաղանեացն ելանէ. հետ պահու մի կերակուր տուր՝ զէր հաւ պարկեշտ համեմնով – 21. և գինի տուր սակաւ սակաւ - 21. գինի մի տար և ոչ ծանր կերակուր, մինչև վճարի ջերմն – 23. Բայց հանց ջանա՝ որ բնիկ չիհովցնես

գտեղին, որ չխափանէ զցաւն յեփելոյն, և իւրն հմտութիւն տայ:- 23. տամբ
 պատասխանի և ասեմք այսպէս – 23. խիստ ջրախառն գինի տուր: - 23. Եւ կերակուր
 դոմով մուգավարայ և ազոխի ջրով տուր- 23. հարիրայ տաս գարու ալուրով և նշի ձիթով
 – 26. գարեջուր տուր նշի ձիթով – 26. և կերակուր մաշի մուգավարայ տուր – 30. իւր
 ստածումն այն է՝ որ գարեջուր տաս նշի ձիթով – 30. իւր ստածումն այս է՝ որ գարեջուր
տաս – 30. և հետ այնոր խաշխշի շարապ և մանուշակի շարապ տուր - 30. և կերակուր
 փոթոթ և կապող տաս – 31. և ի վերայ ստամոքացն սպեղանի դիր, որ ստամոքացն
 զօրութիւն տան: - 31. ապա թէ պալղամն յաղթող լինի, հապի յայեարիճ տուր՝ թրպուրով
 և շահմի հանդալով – 32. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նոան ջրով տաս – 32. և
 առաւօտուն քաֆուրի դուռս տուր թուրինճի ջրով խառնած– 32. իւր ստածումն այս է՝ որ
 հանապազ սրտին ուժ տաս – 32. Ապա թէ այս ջերմն յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր
տուր իմէլ - 34. Ապա ա՞ռ գուֆայ կամ կարօսի հունդ, աղա և մաղէ, և տուր մեղրաջրով,
 օգտէ: - 34. ապա թէ ջերմն ուժով լինի, մեղրով սրքնճուպին տաս - 34. և տուր այն
 նշանօքդ^a որ այլ յառաջդ յիշեցաք: - 34. և զհացն և զճուլապն թանալ և տալ օգտէ - 34.
 Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն, և ծառոյն ջուր տան, ստոյգ պայծառանան իւր
 տերևքն – 37. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա, զատակն բրէ և ջուր
տայ... լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. ապա
 թէ հետ աւուր մի կամ երկու՝ իշու կաթն տուր իմելու: - 41. ի յառաջի օրն տուր կէս լիտր
 – 41. և տուր զայդ ի յար – 42. Յետևայն կերակուր տուր թաղթ և մաշ – 42. զամէնն նշի
 ձիթով տուր – 42. և իմելոյ մուգ նոան ջուր տուր: - 42. ապա առաջ քան որ յաւազան
 մտանէ՝ կքէլ տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն կամ իշու կաթն - 42. և արա զայդ
 յաւուրն երկու հեղ. զմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան զկերակրոյն ուտելն – 42.
 ապա տուր՝ որ իմէ կովուց թան – 42. բայց մի յաճախ տաս որ չիճանձրանայ ի թանէն: -
 43. դու տուր հետ թանին զայս դուրսս – 43. Եւ զթանին չաքսն կէս լիտր տուր – 43. և տուր
 հետ թանին: - 43. Իսկ թանին փոխան գարեջուր տուր – 43. և տուր աղցած և մաղած մի
 մթխալ՝ քաղցր նոան ջրով – 43. և ապա տուր կում կում որ իմէ – 44. Եւ կերակուր՝ մաշ
տուր և դդում և վլիտօն – 43. և երբ ծարաւենայ, քաղցր նոան ջուր տուր – 43. դու մսի ջուր
տուր այս նշանօքս: - 44. ապա թէ լուծումն հանդիպի, զայս դուրսս տուր – 44. և տուր

մթխալ ի յայդ դուրսէտ – 44. Եւ երեկոյին տուր զայս դէդս: - 44. և տուր մուգ ծորի ջրով կամ նռան – 45. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած – 45. և տուր որ խմէ – 45. Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ – 45. և զայս կերակուրքդ և ըմպելիքդ յայնժամ տուր՝ որ երբ չլինի հազ: - 45. Եւ թէ հազ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կոէզ և հայ կաւ – 45. և սերկնիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամուքսն տուր – 45. և կերակուր^ա ոսբան փողան^ա հացի փշրուկ տուր աղընձած նշով - 45. Ապա թէ ջերմն գորաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր – 46. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, գտապաշիրին դուրսն տուր – 47. և զկերակուրն պարկեշտ տուր – 48. ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր, և յառաջ շատ քաշել տուր – 50. և ապա տուր կտրել և արին հանել: - 50. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. զայս զամէնս հաւաքէ, և հարիրայ արա, զերդ իւր ռասմն է, և տուր – 50. տուր զպզրկատունին զլուսայն – 50. Եւ իրիկունն տուր խմելոյ զայս դէդս: - 50. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութենէն^ա որ ի կուրծքն ժողոված^ա ցամաքեցնէ - 50. տուր զայս կուրսս՝ որ այժմ գրեմք – 50. և տուր յամէն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով:– 51. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած – 51. և կերակուր դալար ձուկն տուր – 51. դու տուր զուփայի մտպուխն – 51. ապա տուրայճ տուր – 51. իւր աղէկ ստածումն այն է^ա որ իշու կաթն տաս - 51. կամ տուր մաքուր կաթն ջրով եփած այս նշանօքս: - 51. ապա տուր որ խմէ կում կում: - 51. զայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր որ խմէ: - 52. ապա տուր զայս մատպուխս: - 52. և տուր որ խմէ զերդ այլ մտպուխի ռասմ է: - 51. և յամէն օր սակաւ սակաւ խմել տուր: - 54. գառնալեզուի ջուր տուր մանուշակի ձիթով – 54. և հայ հող՝ սերկնիլին հատճին լուղապովն խմել տուր – 54. զի հանապաս ք. շնչոյն արնելն և ի տայն դադար չունի – 55. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս տաքութիւնս գորանայ, ստածել պիտի և բժշկել, տաս զերդ որ իշու կաթն - 55. և յետ այնոր անուշ ջրով և զարով եփէ, և կիսայեղկ խմելոյ տուր - 55. կովուց կաթն տուր ... ընդ զարեջուր խառնեալ - 55. ապա թէ բնութիւնն կակղանայ, զայս դէդս տուր: - 55. և տուր յամէն օր մին մին – 56. Եւ երբ ջերմն գորաւոր լինի, զարեջուր տուր, և երբ խաղաղի ջերմն՝ կաթն տուր: - 56. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, զարեջուր տուր^ա որ ջերմն հանդարտի, և այլուայր կաթն տուր - 56. և նոյն նշանօքդ ժամ մի զկաթն և ժամ մի զզարեջուր տուր – 56. այս ջերմս

մուխատրայ է, և ահ ունի, զի յար է և չտայ հանգիստ մարմնոյն: - 57. և իւր
 մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն - 57. զի մէկ նոպայն
 մէկպալին հասանէ և չտայ միջոց: - 61. և ապա հետ այսոր նշան տամք գտետոռատօսն, որ
 է սաւտային ջերմն – 62. տուր մուգ նոան ջուր – 62. և կերակուր փերճոկած ոսքն տուր և
 մաշ – 66. աղջկան մօր կաթն տուր կթել ի վերայ գլխոյն: - 68. Ապա թէ հիւանդն ուժով
 լինի, իշոյ կաթն տուր կթել - 68. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռն և յոտներն կապք առնես
 պինտ, հանց որ ցաւ տայ - 69. Ապա թէ նեղհոգութեն ունի, կօղայի ջուր տուր ... և
 խաւրձի քամուքս տուր հետ նոան ջրի: - 69. Եւ կերակուր վաղն տուր՝ երբ օդն հով լինի –
 69. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք ժամն չխտաւ կերակուր – 69. ապա գարեփոխինտ տուր
 այս նշանօքս: - 69. և տո՛ւր որ խմէ տապարզի շաքարով – 69. նոյն նշանովդ տուր զհացի
 փշրուկն: - 69. երբ ի վերայ զարկանես, նա դաբդաբայի ձայն տայ – 70. ապա թէ արին
 հանելն նուաղի, զհացն ի ազոխի ջուրն թաց, և ի թթու նոան ջուրն, և տուր – 70.
 յունապի շարապ տուր – 70. և կերակուրք պարկեշտ տուր: - 70. Ապա թէ հիւանդն երակ
 չկարէ առնուլ, զխիստ հով դեղերն տայ չէ պատեհ – 70. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի,
 դամոյնի մուգաւարայ տուր – 71. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր
 խմելոյ – 71. և չէ պարտ որ ի հով ջրոյն տայն վախէ – 71. Ա՛ն խիարշանպէի մէջ, և
 թառանկպին, և տո՛ւր շնխաղողի ջրով – 72. և տուր գարեջուր յունապով և մուգ նոան
 ջրով: - 72. և առ լուք ... և տո՛ւր որ խմէ – 77. և կերակուր մաշ տուր – 77. ապա տուր
 սերկնիլ և տանձ և մուգ նուռն: - 77. ի բերանն սերկնիլի կուտ տուր՝ որ առնու – 77. Ապա
 թէ լուծումն դիպի, տո՛ւր գտապաշիրին կուրսն – 77. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտաս հաւու
 ձագ, և ոչ տուռաճ, մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. քամէ՝
 և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր – 79. զայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր – 79. Եւ
 կերակուր մաշ և ոսքն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով – 79. ի մրգանց՝ խնձոր և
 տանձ տուր: - 79. Եւ թանձրութեան և պղտորութեան պատճառն այն է, որ բնութիւնն^a
 զհաստ և դորկուտ պալղամն, որ զխցկումն արար, յուլանց տայ և հանէ ընդ գոգն - 81.
 Եթէ ուժն ընկերէ՝ տուր կէս լիտր պատասկի ջուր – 82. յիրար խառն էւ տուր – 82.
 գարեջուր տուր – 82. ապա թէ գարեջուրն քացիի ի ստամոքսն, մի՛ տաս զգարեջուրն: -
 82. Ապա տուր Մայութեհի շարապն – 82. և այլ տուր նոան բաղակ – 82. և յայս ջերմս մի՛

տաս դամոյնի ջուր – 82. և ի քիթքն ձեթ մի՛ տաս արկանել, և ոչ ի վերայ գլխոյն կաթն տալ կթել – 83. Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր – 83. և ի յօրն հաղ մի տուր, և զայն թեթև: – 83. տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. մի՛ տաս սրքնձային՝ մինչև նօսրանայ նիւթն և պարկեշտ լինի – 83. Ապա թէ նօսր լինի նիւթն և գէճ, և չլինի հաստ, տուր զսրքնձայինն – 83. Եւ այլ պատրաստ^a որ հով ջուր չտաս ի յայս հիւանդութիւնս – 83. զայս զըմբելի տուր^a որ օգտէ պալղամին – 84. տո՛ւր բողկ որ ուտէ – 84. կամ կարմիր լովհասի ջուր տուր – 84. քամէ, և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց – 84. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, տո՛ւր զայն հապն^a որ լուացած ասպրով լինի զուգած / զրքում՝ զուգեն / – 84. այլ հաւու ձագ մի՛ տաս կերակուր – 84. ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր – 84. տո՛ւր զդեղն նախկին գոր յակրայբադինն կայ գրած – 84. և տո՛ւր ամէն օր մի դրամ հետ մեղեր սրքնձուպինի: – 85. Ապա թէ հազ լինի, տուր հետ մեղեր սնուցած վարդի: – 85. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտաս զտաք խիստ դեղերն – 85. և տուր զտապաշիրին կուրսն – 85. և տո՛ւր զծծմի դեղն – 85. և այլ տուր զթիրեաքն և զչամանի ճվարիշն – 85. և կերակուր պարկեշտ տալ – 86. յիր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն – 86. զամէնս յիրար խառնէ, և վարդմարապայ տուր ըստ կարեացն ի յամէն օր ի յանօթուց – 86. ա՛ն մեղրաջուր, և ընդ զուփայն խառնէ և տուր – 86. ա՛ն վարդմարապայ ... և խմելոյ տուր՝ որ բնութիւնն կակղանայ: – 86. ա՛ն սրքնձային՝ որ հնդանօք լինի զուգած ... և տուր որ վերաբերութիւն առնէ: – 86. ա՞ն սնուցած մանիշակ, և ընդ շիրիխիշտն խառնէ և տուր: – 86. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՞ տար վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ – 87. երակ առ ըստ կարեացն, և հետ այնոր սրքնձուպին տուր – 87. իւր ստածումն այս է^a որ ի յանօթեց սրքունձուպին տաս – 87. և վարդմարապայ տուր եղկ ջրով – 87. և տալ զսրքնձուպինն կարօսի և ըռազիանի ջրով – 89. և այլ տուր զթրջած սապոն և զայարիճի ֆայդարան – 89. Եւ կերակուր սիտան ջուր տուր չամանով – 89. և տուր ճակընդեղի տակ, և ծնելբէկ մորեով ամենովտ տուր զկերակուրն՝ որ զստամոքսն սրբէ – 89. Եւ ի կշտելեաց վերաբերութիւն տալ առնել բողկի ջրով և սրքնձուպինով – 89. Պատեհ է որ յայս ջերմանս սկիզբն վարդմարապայ տան սրքնձուպինով – 89. և այլ տուր զվարդին կուրսն – 89. Տամբ այնպիսոյն պատասխանի այսպէս – 92. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի՛ տաս –

95. և տուր այն օրն գարեջուր մէն – 95. Ապա թէ նոպայն ի վաղուենէ բռնէ, մի՛ տաս զգարեջուրն – 95. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^a յառաջ քան զնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Ապա թէ չկարէ խմել զգարեջուրն, տուր դդմի ջուր և մուգ նոան ջուր – 95. Եւ երբ նոպայն անցանի, տուր կերակուր սպանախ – 95. Ապա թէ նոպայն յերեկոյէն բռնէ, տուր զգարեջուրն առաւօտուն, և հետ երկու պահու և չորք պահու տուր զկերակուրն: – 96. Ապա թէ նուաղիլ հանդիպի հիւանդին ... տուր կերակուր՝ որ չաքօքսն սակաւ լինի – 96. և տո՞ւր որ ծամէ այգոյ խաւրձիլ, և ջուրն ի կուլ տայ և զթորինճին տուր – 96. Ապա թէ շատ լուծումն դիպի, տո՛ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս ... և տո՛ւր նոան հատի փոխինտ ... և իւր կերակուրն տուր աղտուրով – 96. Եւ տուր իմելոյ գայսս դեղս – 97. և տուր սփռել ի տուն վարդ – 97. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշիռ ... և ընդ ճուլսայ խառնես, և տաս, շատ օգտէ: - 97. տուր՝ եթէ զօրութիւն ուժով լինի – 97. Գարեջուր և սրքնճուպին տուր – 97. Եւ երբ հիւանդութեանն վերջ գայ և արձակի, կերակուր հաւձագ տուր – 98. և յետ այնոր գառան և ուլոյ միս տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկի ըռուպ տուր - 98. Ապա թէ բնութիւնն լոյծ լինի, սերկկի ըռուպ տուր – 98. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մրգաջուր տուր – 98. Ապա թէ ծարան խիստ լինի, փերփերանի հնտի կաթն, և դդմի ջուր, և շաքարի սրքնճուպին տուր – 98. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր լինի, զքաֆուրի դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով – 98. և կերակուր ազոխի մուգաւարայ տուր – 98. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտէ հիւանդութեանն շատ եփելոյն – 99. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն – 99. այլ տո՛ւր կերակուր՝ յորժամ զօրութիւն հիւանդին վատուծ լինի – 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տայ – 99. Այլ ի նոպային օրն զըմպելիքն միայն տուր – 99. և ի մէկայլ օրն՝ որ չունի զնոպայն, կերակուր տուր: - 99. գայսոնք եփէ մեղրաջրով, և տուր որ խմէ: - 100. Եւ այլ տուր մարսայ վարդի սրքնճալինով - 100. և տուր գայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն - 100. դու օշինդր տուր յամեն օր – 100. Եւ զլուծման դեղերն յայն տուր՝ որ կակուղ են և անահոկ – 100. մի՛ տար ի յայս ի ջերմ զլուծման դեղերն՝ որ շատ ուժով լինին – 100. ապա թէ դեղ կամենաս տայ այս նշանօքս տուր: - 100. և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ ... և տուր որ խմէ: - 100. և տուր որ խմէ: - 100. ապա աճրոէ, և քամէ և իմելոյ տուր – 101. ապա քամէ, և տուր որ

խափ: - 101. խառնէ յայդ դեղերդ ... և տո՞ւր որ խափ: - 101. դու ա՛ն կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տուր սակաւ մի ճուլապով – 101. և տուր դրամ մին և կէս տանկ: - 101. Եւ զամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր՝ որ չունենայ զնոպայն - 101. այլ ի նոպային օրն մի՛ տաս զլուծման դեղն – 101. իսկ թէ վերաբերութիւն տասս այրնէլ, պատեհ է: - 101. կամ ի տաքութեան սկիզբն տասս այրնէլ զվերաբերութիւնն սրքնճպինով և տաք ջրով - 101. Եւ ի յայլ յամենայն բորբոսային ջերմերն տո՞ւր զսիրքանճուպինն - 101. և զհանդերձն՝ որ հագնի՝ բրդէ տուր զուգէլ: - 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն... տո՛ւր զվարդին փոքր կուրսն սրքնճպինով – 102. Ապա թէ յերկար քաշէ այս հիւանդութիւնս, տո՛ւր գարեջուր՝ յոր եփած լինի ըռզիանի տակի կեղնն – 102. ապա տո՛ւր զսապոն՝ զոր ըռազիանի ջրով և հնտիպէի ջրով թրջած լինի – 102. և տո՞ւր զդեղն և զկերակուրն հակառակ ըստ նիւթիցն խառնմանն - 103. Եւ իւր ստածումն ... մի՞ շտապիս, և մի՞ լուծման դեղ տասս – 104. այլ տուր մրգաջուր – 104. Եւ այլ այնոր, որ զխառնուածքն փոխեն, տուր դամոյնի ջուր – 104. ապա յետ երկու պահուն գարեջուր տուր: - 104. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարեջուրն մէն տուր – 104. Երբ ծարան խիստ լինի, տուր գարեջուր – 104. պատեհ է որ զքաֆուրի կուրսն տասս – 104. և հետ երկու պահուն տուր զգարեջուրն հովցուցած – 104. և չէ պատեհ որ դոմի ջուր տասս – 104. զի թէ յայլ ի յառաջ տասս զայդ խիստ հով դեղերդ, նա զնիւթն յիրար զսպէ - 104. Իսկ թէ սրութիւնն խիստ լինի ... տուր զտապաշիրին դուրսն – 104. Ապա թէ ի բերանն և ի մարմինն սակաւ չորութիւն լինի, տուր զփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով – 104. և հետ այնոր տուր զլուղապնին ճուլապով: - 104. Ապա թէ չուտէ կերակուր, տուր զգարեջուրն – 105. Եւ կերակուր լուացած հացի փշրուկ տուր շարապով, և գարեջուր տուր– 105. և տուր զայլ կերակուրքն^a զոր յիստակ տոբիտէօս ջերմանն յիշեցաք: - 105. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ զլիտյն կաթն տասս կթէլ ... և ոչ ջրով ծէփէլ տասս – 105 և հետ այնոր գարեջուր տուր - 105. թթու և քաղցր նոան ջուր տուր, և դէպ ընդ իրիկացքն դոմի ջուր տուր ... կամ փերփերանի ջուր տուր սրքնճպինով: – 106. պատեհ է որ առաւօտուն զքաֆուրի կուրսն տասս – 106. և երբ արեգակն ցաթէ գարեջուր տուր – 106. պատեհ է որ սառին ջուր տասս ի

տաքութեան ի ժամն – 106. Եւ այլ պատեհ է որ հանապազ գփերփերանի հունդն սրքնճպինով տասս: - 106. Ապա թէ բնութիւնն կապ լինի, մանիշակի շարապ տուր – 106. և կերակուր՝ հաւձագ տուր նռան ջրով – 106. ա՞ռ եղրդական ջուր և սրքնճպին, և հաղ մին քանի տուր - 106. և տասս սրքնճպին՝ որ յիւր ջուրն եփած լինի հնդիպէի հունդ – 107. յետ երկու պահու գարեջուր տուր – 107. և զկերակուրն պարկեշտ տուր – 107. Եւ հիւանդութեան սկիզբն լուծման դեղ մի՞ տասս, գատել մրգաջուր տուր և մանիշակի շարապ: – 107. Ապա թէ գլուխքն հիւանդութեան՝ որ է նիւթն, ի ստամոքսն լինի, վերաբերութիւն տուր այրնէլ - 108. տուր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն – 108. առաւօտուն դամոյնի ջուր տուր – 108. և երբ արեգակն ծագէ գարեջուր տուր ... և ի պառկելոյ ժամն պզրկատունի լուղապ տուր:– 108. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի ... ծեծած նռան ջուր տուր – 108. և գարեջրով տուր շաքարի սրքնճպինով – 111. տուր պատաստի ջուր սրքնճպինով – 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն - 111. տուր պատաստի ջուր սրքնճպինով – 111. Ապա թէ բնութիւնն կակուղ լինի, տուր դամոյնի ջուր– 112. Նոյնպէս և ըստ դեղերոյն կարգին զկերակուրն տուր և ըմպելիքն - 111. դէպ ի յիրիկունն տուր զփերփերանի հնտի կաթն սրքնճպինով: - 112. տուր կերակուր մուգավարայ ազոխի ջրով – 112. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպած – 112. և տայ զդեղն և զկերակուրն ըստ նիւթին որպիսութեան – 112. Իւր ստածումն այն է, որ թէ մաղձն յաղթող ... լինի, տուր սրքնճպին – 112. տուր յանօթուց վարդմարապայ – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն ուժով լինի, զսապոին հապն տուր – 112. Ապա թէ հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տու՛ր զղափթին զկուրսն սրքնճպինով – 112. և երբ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, կերակուր զիրպած տուր – 112. Եւ յորժամ հիւանդութիւնն ի վճար գայ և արձակի, տուր կերակուր զիրպած – 113. և զիւր նշաննին յերևան տեսանէս, տու՛ր գարեջուր սրքնճպինով - 116. և ապա յետ երակ առնելոյն՝ տու՛ր զայս մտպուխս: - 116. և արկ ի ներքս շաքար երկոտասան դրամ, և տուր որ խմէ: - 117. Կերակուր՝ մաշ տուր թախթով, և վլիտօն. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն – 117. տուր վարդմարապայ^ա կարօսի և ըռազիանի ջրով - 117. Ապա թէ փորն կապ լինի, տու՞ր պատաստի ջուր կէս լիտր - 117. կամ սիստան ջուր տուր լուացած ձիթով, կամ ճակընդդի բագուկ տուր: - 117. ապա երբ

անցանի եւթն նոպայն, զայս մտպուիսս տուր: - 117. Ապա պարզէ, և տուր յամէն օր չորս նուկի - 118. Բայց ի նոպային օրն մի՛ տաս - 118. Եւ երբ տաս, տուր այս դիմօքս - 118 տուր աղի ձուկն ուտելոյ, և ի վերայ ջուր մի՛ տաս իւմելոյ, և վերաբերութիւն տուր այրնել - 118. և ապա հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՛ւր կենալ - 118. և տուր երկու դրամ և կէս ռազիանի և կարօսի ջրով - 118. Բայց ի նոպային օրն մի՛ տաս - 118. զամէնս աղա և մաղէ ... և տուր դրամ ու կէս յերեկոյէն եղկ ջրով - 118. յամէն հինգ օր տուր զայդ հապտ - 118. և տո՛ւր կուրս մի քղցած և մաղած՝ եղկ ջրով - 119. տո՛ւր գարեջուր և սրքնճպին - 119. Եւ երբ նոպայն թողու, վերաբերութիւն տուր այրնել սրքնճպինով և եղկ ջրով - 119. Եւ տուր կերակուր՝ մաշ և վլիսոն և դդում - 119. Ապա թէ կարիք լինի՝ որ զբնութիւնն լուծանես, տուր մտպուիս այս նշանօքս: - 119. զամէնս մտպուիս մին եփէ, և տո՛ւր ըստ հիւանդին ուժոյն: - 119. և տուր կերակուր՝ զոր յառաջոյ ասացաք - 119. և տուր միրգ՝ քաղցր նուռն - 119. և ըմպելի տուր սրքնճպին և ճուլապ: - 119. և հազար տուր ուտելոյ՝ հում և խաշած - 120. Այլ հաւու ձագ մի՛ տաս ուտելոյ - 120. Ապա հետ երկու շաբաթու տուր հաւու ձագ - 120. ապա հետ քառասուն աւուր տուր տարեկան ոչխարի միս: - 120. Եւ այլ այս ջերմանս սկիզբն կուրս մի՛ տաս - 120. Եւ այլ զոր ի բան տանիս ի յայդ դեղերոյտ ի հիւանդութեանն սկիզբն մի՞ տաս - 120. այն խոտն հակառակ գայ խասիաթով և չտայ մուտ այրնել՝ ուր ինքն լինի: - 120. ապա գարեջուր և սրքնճպին տո՛ւր - 121. ա՛ն դամոյնի և յունապի ջուր, և շաքարով տո՛ւր - 121. սրքնճպին տուր տաք ջրով - 121. կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. Ապա թէ ի գոգն եփելոյ նշան երկնայ, եփած աֆթիմոնն տուր - 121. իւր ստածումն այն է՞ որ գարեջուր տաս, և սրքնճպին տաս - 122. Եւ ի յայն աւուրքն^a որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուզաւարայ տուր - 122. Եւ երբ ջերմն ի վճարն գայ ... սակաւ սակաւ գինի տուր - 122. և երբ կերակուր տաս, հաւձագ տուր և տուռայճ - 123. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամնան աւուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճպինով: - 123. Ապա թէ առնուս զժոռատն, որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. և ի խաւարտացն հազար և ըղրդական տուր: - 123. Ա՛ն թրպութ մաղած, և մագտաքէ, և մեղրով վարդմարապայ, տաք ջրով տրորէ, և տուր - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր - 123. իւր ստածումն այս է՝ որ իւր սկիզբն թեթն մտպուիս

տաս – 123. և տո՛ւր զինի նօսը և սպիտակ – 125. և տուր թռչնոյ միս – 125. և ձկանցն տուր զոր միսն քնքուշ լինի, և զայն՝ որ թանձր միս ունի և դորկուտ, մի՛ տաս – 125. մանաւանդ զայն տուր, որ զքամին արձակէ – 125. Եւ կերակուր զայն տուր՝ որ քամի չընծայէ – 124. այլ զաղի ձուկն և մանանեխ տալ մարթի – 125. այլ թէ յերեք պղպեղեան մաճունէն, և չամանի մաճունէն տաս^ա պատեհ է: - 125. սպա զբողկն տուր որ ուտէ – 126. տուր լուծման դեղ, տուր զոր ուժովն լինի – 126. և այլ հետ այտոր զթիրեաքն տուր – 126. Եւ այլ քան զամենայն դեղեր^ա որ գրեալ են, և զոր մենք փորձեր ենք, և սովոր ենք տալոյ, այն դեղն է՝ որ անկժատ ունի - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ էս իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան զայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր – 126. և պահ մին համբեր տուր – 126. և հետ նոպային ի մէկայլ օրն տուր խմեն եղկ – 127. և տո՛ւր դափտի կուրս – 127. և ա՛ն ի դեղէտ_երեք դրամ ... և տուր որ առնու – 127. ի նոպային օրն մի՛ տաք, այլ ի մէկայլ օրն տուր – 127. յամեն երեք օր տուր կէս դրամ – 127. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, զառին միս և հաւ տուր՝ սիսռամ եփած: - 127. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն աւուրն ըռանդին կուրսն տուր – 128. Սրքնճպին տուր՝ որ լերդն և փայծաղն զօրաւոր մնայ – 128. Ապա թէ հիւանդն ձեր լինի ... զանգժատի մաճունն տուր – 128. Եւ ըմպելի մեղրաջուր տուր – 128. և խնձորի շարապ տուր – 128. սպա թէ այս ջերմս զօրաւոր լինի, այլուայր աֆթիմոնին մտպուխն տուր - 129. և տուր վարդմարապայ ... և վերաբերութիւն տուր այրնէլ սրթնճպինով – 130. երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ ... տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն ... և զկերակուրն պակաս տուր – 130. և կերակուր հաւու ձագ տուր՝ պարկեշտ համեմնով – 130. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, զառին միս տուր կամ ուլու միս - 130. և կերակուր հաւձագ տուր՝ տաք և պարկեշտ համեմնով եփած: – 131. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, զառին միս տուր – 131. Ապա թէ... ի նոպային օրն բերանն փրփուր գայ, տուր զանգժատի մաճունն: - 133. Պատեհ է ... որ զբնութիւնն կակղցնես, և տաս աֆթիմոնն ջրով եփած – 133. և զայդ տուր հետ մի քանի: - 133. Ապա թէ ջերմն հին լինի ... տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133. Իսկ դալատն որ ի բժշկէն լինի՝ այն է^ա որ ի բժշկելն և ի ստածելն թոյլ և դալատ թպտիրն լինի, զերդ ահոկոյ և վնասակար իրք լինի տվել հիւանդին – 136. պատեհ է բժշկին զայն կերակուրն տալ՝ զոր ուժ տան հիւանդին – 136. պարտ է հիւանդին պրկեշտ կերակուր տալ – 137.

պատեյ է որ զկերակուրն հաստ տայ – 137. զի հաստ կերակուրն աւելի ուծ տայ քան զպարկեշտ կերակուրն – 141. և տուր պզրկատունի սրքնճպինով: - 145. Կթխայ՝ որ տան ուծով մարդկանց – 146. Կթխայ փոքր որ տան վատուծ մարդոյ: - 146. լի՛ց ի վերայ երկու նուկի նշի ձէթ, տուր յանուն Քրիստոսի: - 147. և հետ մանիշակ ճուլապին տուր որ խմէ: - 148. Եւ եթէ կապի կարիք չկայ, մանիշակ ճուլապո մէն տուր – 148. և տո՛ւր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուծոյն – 149. ապա այլ աւելի մի՛տաք: - 149. դու տո՛ւր զինքս թերխորով հակրթով – 150. և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք տարպայ – 150.

SUL ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ - տամբ պատասխանի և ասմեք այսպէս – 23.

SUY - Ապա ա՞ո՞ բակլայի ալուր, և շուշան ծաղկի տակ - 14. Ա՛ն ... մարուխի կեղևած տակ տասն դրամ – 52. Ապա թէ ի կարիք հասնի, գարեջուր տուր, եփած կարօսի տակ, և ըռազիանի տակի կեղև՝ նուկի մի մեղրի սրքնճուպինով – 82. ա՛ն կարօսի և ըռազիանի տակի կեղև տասն տասն դրամ – 84. Ա՛ն անխոն և կարմիր կապրի տակ՝ որ է քապարի տակ – 85. ի բան տար զխիստ տաք դեղերն, զերդ օշինդրին կուրսն հետ տակերոյ ջրին – 85. Եւ կերակուր սիստան ջուր տուր չամանով և լուացած ձիթով ... և տուր ճակընդեղի տակ – 89. տու՛ր գարեջուր՝ որ եփած լինի ըռազիանի տակի կեղևն և իւր հունդն – 102. զի ըռազիանի տակի կեղևն և ունդն պարկեշտցնէ զբորբոսած նիւթն – 102. Ա՛ն կարմիր վարդ ... և մարուխի տակ – 104. Ա՞ո՞ն ... կարօսի և ըռազիանի տակի կեղև երեք երեք դրամ – 117. Ա՞ո՞ն քապուլի հալիլայ ... և մարուխի տակ հինգ հինգ դրամ – 126. և վստահացի՛ր աւելի ի սատակ սրքնճպինն, զոր տակերով զուգեն – 130. Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած կէս կէս դրամ ... զըռուանդ յերկայն, որ է սղնկան տակն, երիաս՝ որ է մրտին տակն, սումպուլ տանկ տանկ - 145. Ա՛ն լոք ընտրած ... և կարմիր տակերն, աղա՛ և մաղէ – 146.

SUZՈՒՃ - ապա տուռայճ տուր ... և տահուճ – 51. Ապա հետ երեք շաբաթու տուր հաւու ձագ, և տուռայճ, և տահուճ – 120. և տուր թոչնոյ միս, զերդ տուռայճին, և տահուճին – 125.

SUՃԻԿ - Եւ երկրորդ բաժինն գիջութեներն, զոր հոռոմն իլն անուանէն, և տաճիկն խլթ – 3. հոռոմն լիթթօն ասէ, և տաճիկն դէկ - 4. և տաճիկն հումմայի եամմիայ ասէ – 7. Չայս ջերմս անուանէ հոռոմն ըկտիկօն, զոր տաճիկն դրկ – 35. Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ, քիթրայ - 43. Առ ... տաճիկ կռէգ աղընձած մի դրամ - 45. Եւ թէ հազ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կռէգ – 45. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և տաճիկ կռէգ - 45. և տաճիկն սլ կոչէ – 48. Ա՛ն պգրկատուն և տաճիկ կռէգ – 50. Ա՛ն հոռոմ մատնեհար կաւ ... տաճիկ կռէգ - 50. Ա՛ն տաճիկ կռէգ և հայ կաւ – 51. Ա՛ն փերփերանի հունդ ... տաճիկ կռէգ և քիթրայ – 51. և ի քուն լինելոյ ժամն պգրկատուն, և տաճիկ կռէգ ... խմել տուր – 54. Ա՞ն տաճիկ կռէգ, և տապաշիր – 56. հոռոմն քթիոս անուանէ, և տաճիկն սլ: – 56. Չայս ջերմս հոռոմն սինէիս անուանէ, և տաճիկն մտբկ – 64. Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ երեք դրամ – 71. Ա՛ն ... և ազընձած տաճիկ կռէգ, և շահբալուրթ – 77. հոռոմն ակոռուս անուանէ, և տաճիկն խասալայ - 95. հոռոմն տէտռատէոս անուանէ, և տաճիկն դրպնաիպա – 97. և տաճիկն հումմայի մուհրիդայ ասէ – 103. Ա՛ն տապաշիր հինգ դրամ. տաճիկ կռէգ - 105. հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տէտռատէոս կոչէ, և տաճիկն դպլազմայ – 107. սպա այս ջերմս յերևան գայ, զոր տաճիկն դպլազմայ անուանէ - 107. հոռոմն իմիտէտռատէոս ասէ, և տաճիկն շատրալ ըրթ – 109. և տաճիկն ըրթ, որ թարգմանի չորեքօրեայ: - 113.

SUՃԻԿ ԿՌԷԶ - Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ, քիթրայ - 43. Առ ... տաճիկ կռէգ աղընձած մի դրամ - 44. Եւ թէ հազ լինի, տուր խմելոյ տաճիկ կռէգ և հայ կաւ – 45. Ա՛ն գառնալեզվի ջուր ... և տաճիկ կռէգ - 45. Ա՛ն պգրկատուն և տաճիկ կռէգ – 50. Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ, և մրտենոյ պտուղ - 50. Ա՛ն տաճիկ կռէգ և հայ կաւ – 51. Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ և քիթրայ երեք երեք դրամ – 51. և ի քուն լինելոյ ժամն պգրկատուն, և տաճիկ կռէգ ... խմել տուր – 54. Ա՞ն տաճիկ կռէգ, և տապաշիր – 56. Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ երեք դրամ – 71. Ա՛ն ... և ազընձած տաճիկ կռէգ, և շահբալուրթ – 77. Ա՛ն ... տաճիկ կռէգ, և քիթրէ - 105.

SUՆԵԼ - և զայս որ ի վերոյ ասացի ի ջերման խստութիւն ի քան տաք – 8. և հետ այնոր ի քանս տանել զայն իրիւն՝ որ զմարմնոյն զգաղտ շնչահանքն բանան – 14. դարձեալ ի գնոյն ստածումնդ ի քան տաք: - 14. զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տաք - 14. Ապա թէ ծարաւն շատ լինի, նռան ըռուպ հով ջրով ի քան տաք – 26. և վարդի և դդմի ձէթ

հանապազ ի քան տաք – 26. հով և գիճային կերակուրք ի քան տանի: - 26. և յետ այնոր
եղերդական և փրփրեմ ի քան տանին: - 27. և ճուլսայ հովցուցած ի քան տաք – 30. և
աղցած քակլայ նշի ձիթով ի քան տաք – 30. թմրհտոյ ջուր և նոան շարապն ի քան տաք –
32. և նոան շարապ և ազոխի ջուր ի քան տաք: - 33. աղա, և ի ջրերդ խառնէ, և ի քան
տաք: - 44. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ, տրտմութիւն և հոգս չիտանի - 48.
ապա տաքնան շնչաւոր երական, և տանին զայն տաքութիւնն ի սիրտն. և ի սրտէն
սփռեն և տանին ընդ ամենայն մարմինն - 59. զայս ամէնս եփէ, և ի քան տաք զերդ իւր
ռասմն է: - 67. զայս զամէնս պատրոյկ շաֆ արա, և ի քան տաք: - 67. և ի շքի չորացո, և ի
քան տաք - 78. և զայն դեղերն տանի ի քան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն – 78.
Ապա թէ սաւտայն խառնի ընդ պալղամն ... ի քան տաք զիստ տաք դեղերն – 85. Ա՞ն
մեղր և աղ և ճակնդղի ջուր, և ընդ ներքոյ ի քան տաք՝ զերդ իւր ռասմն է - 87. և
ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի քան տանիս զդեղերն և զկերակուրն և
ըմպելիսն - 89. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել, և շատ հոգս լինի տարել
կամ տքնութիւն – 91. զայս ամէնս յիրար խառնէ, և ի քան տաք - 97. Այլ զայս ջերմանս
տերն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. կուրսեր արա, և ի
շուքն չորացո, և ի քան տաք - 104. կուրսեր արա, և ի շուքն չորացո, և ի քան տաք: - 105. և
ի վերայ լերդին յար ի քան տաք: - 106. և ի յայն կուրսերոյն ... գոր պատեհ տանես, ի քան
տաք – 111. և յայն ի կուրսերոյն և ի դեղերոյն՝ որ խառն ի պալղամին ջերմն գրեցաք, ի
քան տաք: - 111. նոյնպէս և զյիստակ ափիմեռինոսին դեղերն խառնէ հաւասար, և ի քան
տաք: - 111. և ի քան տաք զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն: - 125. Իսկ այն մարդիկն^a որ
հիւանդութեան սկիզբն զայդ դեղերդ ի քան տանին ... զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու
այրնեն - 126. և ի քան տաք վարդմարապայն շաքարով և մեղրով սնուցած – 126.
պատեհ է զայս դեղերս ի քան տանել: - 127. ի նոպային օրն մի՛ տաք, այլ ի մէկայլ օրն
տուր – 127. ապա պատեհ է ի քան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. և այլ գոր ինչ
նման են սոցա ի քան տաք, օգտէ: - 128. և վասն այտոր պարտ է^a որ ի դեղերայքն մէն
չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^a որ խասիաթով օգտեն, և ի քան տանին - 131.
զի ուժովն կարէ զհիւանդութիւնն ի ծաք տանել: - 136. զի զհիւանդութիւնն ուժովն կարեն
մինչև ի կատարելութեանն սահմանն և ի վճարն ի ծաքս տանել: - 137. զի ուժովն կարէ

զհիւանդութիւնն ի գլուխ տանել` մինչև ի կատարելութեան ժամանակն - 141. Հապտ հապ, որ կոչի ոսկի, որ հանէ զսաֆրան ի գլխոյն և ի մարմնոյն, և տանի զդեղնութիւնն: - 141.

SUՆԵԼ Ի ԲԱՆ - և զայն դեղերն տանի ի բան, որ զծաղիկն ի դուրս հանեն և եփեն – 78.

SUՆԾ - և ի մրգանց տանծ և խնձոր, նուռ և սերկևիլ ուտէ: - 32. և տուր մի մթխալ ի յայդ դուրսէտ տանծի ջրով կամ սերկևիլի ջրով - 44. ապա տուր սերկևիլ և տանծ և մուգ նուռն: - 77. ի մրգանց` խնձոր և տանծ տուր: - 79.

SUՆԿ, ԴԱՆԿ – Կամ ա՛ն երկու տանկ սակամոնի – 97. դու առ կէս տանկ սակամոնի կամ տանկ մի, և տուր սակաւ մի ճուլապով – 101. և տուր դրամ մին և կէս տանկ – 101. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... մուխլազրախ, անիսոն մի մի տանկ ... պուզիտան, հապնիլ կէս կէս դանկ – 114. Ա՛ն սապո մի դրամ ... մոքլազրախ, դարիկօն մի մի տանկ – 145. Ա՛ն հապնիլ, խորասանի մի մի տանկ – 145. Ա՛ն սուրինճան ... սակամոնի տանկ մի – 145. Ա՛ն ... սև պղպեղ, ասարօն ... սումպուլ տանկ տանկ. ու մուխլ տանկ մին – 145. ապա ձգէ ի ներք ... սակամոնի, մագտաքէ, ըռևանդ, սէնի, մուխլազրախ տանկ տանկ – 146.

SUՆԿ SUՆԿ - Ա՛ն ... սև պղպեղ, ասարօն ... սումպուլ տանկ տանկ – 145. ապա ձգէ ի ներք ... սակամոնի, մագտաքէ, ըռևանդ, սէնի, մուխլազրախ տանկ տանկ – 146.

SUՆՈՒ – Տուր կերակուր սպանախ ... և տանու աղճկուտատի – 96.

SUՇԵՂ - Եւ իւր գոզին նշանն այն է՞ որ հիւանդութեան սկիզբն զերդ գտաշեղ և զքերուքս լինի ի մէջ կարուրային - 40.

SUՇՏ - և զայն ջուրն յերկու տաշտ ած – 133.

SUՊԱՇԻՐ, SUՊԱՇՈՒՐ - պարտ է ըմպելիք տալ զոր օգտակար են լերդին, զերդ դոմի ջուրն, և տապաշիրի կուրսն – 7. ապա թէ զսերկևիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 25. Ղուրս, տապաշիրի հով: - 43. Ա՛ն տապաշիր չորս դրամ – 43. Ա՛ն ... տապաշիր երեք դրամ – 44. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, գտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Ա՛ն ... տապաշիր, և քիթրէ, և նշաստակ հինգ

հինգ դրամ – 50. Ա՛ն տաճիկ կռեզ, և տապաշիր – 55. ապա թե թթու և քաղցր նոսն ջուր տապաշիրով խմե, շատ օգտե: - 70. տապաշիրին կուրսն օգտակար է - 71. Ղուռս տապաշիրի: - 71. Ա՛ն տապաշիր երեք դրամ – 71. Ապա թե լուծումն պնդի, տո՛ւր գտապաշիրին կուրսն – 77. Ղուռս տապաշիրի թրթկճի հնդով: - 77. Ա՛ն տապաշիր և մրտի պտուղ – 77. և տուր գտապաշիրին կուրսն - 85. Ապա թե շատ լուծումն դիպի, տո՞ւր մթխալ մի տապաշիրի դուրս - 96. Իսկ թե սրութիւնն խիստ լինի ... տուր գտապաշիրին դուրսն – 104. Ղուռս տապաշիրի: - 104. Ա՛ն ... նշաստակ ... և տապաշիր երկու երկու դրամ – 104. և այլ ոմանք կան^ա ուտեն զճարպ տապաշիրի կուրսն - 105. Ղուռս տապաշիրի ճարպ: - 105. Ա՛ն տապաշիր հինգ դրամ ... և ի բան տար – 105. և դեպ ընդ իրիկացքն դոմի ջուր տուր, տապաշիրով և ճուլապով հովցուցած– 106. առ գտապաշիրին դուրսն ... և սերկևիլի ըռուպով ի բանի պահե – 106. Ա՛ն ... տապաշիր երեք դրամ – 146.

ՏԱՊԱՐՁ - ապա լուս հով ջրով, և տո՞ւր որ խմե տապարզի շաքարով – 69. Ապա թե փորն կապ լինի, տո՞ւր ... տապարզի շաքար տասն դրամ - 117.

ՏԱՊԱՐՁԻ ՇԱՔԱՐ - ապա լուս հով ջրով, և տո՞ւր որ խմե տապարզի շաքարով – 69. Ապա թե փորն կապ լինի, տո՞ւր ... տապարզի շաքար տասն դրամ - 117.

ՏԱՊԵԼ - Բագարատ ասե, թե շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի – 28. Իւր նշանն այս է՝ որ հիւանդն հանապազ նուաղի, և սիրտն տապի – 32. Ապա թե ... տեսանես որ շատ տապի ... ապա գիտացիր որ մեռանիլ կամի ստոյգ – 70. Այլ գիտացիր որ .. հիւանդն տապի և շարժակլի: - 77. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի- 115.

ՏԱՊԿԵԼ - և կերակուր հով և գիճային տուր ... և մանտր ձուկն թաժայ՝ նշի ձիթով տապկած: - 17. և կերակուրք միջավայրք և պարկեշտ տուր ... թաժայ և մանտր ձուկն նշի ձիթով տապկած: - 19. երբ ի ջերմանն ի նոպայն լինի, հարիրայ տաս ... կամ հաւձազ տապկած: - 26. Եւ կերակուր տուր թրթկիճ եփած և տապկած- 45. Ապա թե հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր ... տապկած- 130.

SUՄՆ - Ա՛ն ... մարտիսի քամուքսն տասն դրամ - 43. Ա՛ն հայ կաւ տասն դրամ - 44. Ա՛ն ... փերփերանի հունդ տասն դրամ - 50. Ա՛ն ... մարտիսի տակ կեղևած տասն դրամ - 52. Ապա առ ... և սնուցած մանուշակ տասն դրամ - 52. Ա՛ն ... և շէկ չակիչ ի հատճէն հանած տասն դրամ - 52. Ա՛ն ... և յունապ տասն դրամ - 52. Ապա քամէ և արկ ի ներքս տասն դրամ թառընկպին - 52. ապա քամէ և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ - 53. Ա՛ն ... և փերփերանի հունդ տասն դրամ - 71. Ա՞ն տապաշիր և մրտի պտուղ ... յամէն մէկէ տասն դրամ - 77. Ա՛ն փերճոկած ոսքն տասն դրամակշիռ - 78. Եթէ ուծն ընկերէ՝ տուր կէս լիտր պատաստկի ջուր. և սնուցած վարդ տասն դրամ. և սրքնճպին տասն դրամ - 82. ա՛ն կարօսի և ըոզիանի տակի կեղև տասն տասն դրամ - 84. և գուգէն զինքն ի տասն դեղէ - 85. ապա թէ առնուս դեղին հալիլէ տասն դրամակշեռ ... և տաս, շատ օգտէ: - 97. և արկ ի ներքս շաքար տասն դրամ - 100. Ա՞ն դեղին հալիլէ աղցած և մաղած ի տասն դրամէն մինչև ի հնգետասան դրամ - 100. խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն դրամ - 101. տուր վարդմարապայ, և շաքարով սրքնճպին տասն տասն դրամ- 102. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր ... տապարզի շաքար տասն դրամ - 117. ա՛ն նանխուայ տասն դրամ ... սումպուլ տասն դրամ - 118. ա՞ն աֆթիմոն, և թրպութ տասն տասն դրամ - 118. և հետ այնոր տասն դրամ ի շաքարէ վարդմարապայ ի բանի պատէ: - 121. Ա՞ն քապուլի հալիլայ, և սև հալիլայ ի կորգէն հանած և ձարձատ արարած տասն տասն դրամ - 126. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զդէմսն ի տասն իրք այրնէ - 143. Ա՛ն թառանկոյն տասն դրամ. խիարշամպէի մէջ, թմրհնդի հանած ի կտէն տասն տասն դրամ- 146. Ա՛ն թառանկոյն, խիարշամպէի մէջ տասն տասն դրամ - 147. ա՛ն պասպայիճ ձարձատ այրած տասն դրամ - 147. Ա՛ն... սպիտակ չամիչ կաթփած տասն դրամ - 147. Ա՛ն յունապ, սալորչիր տասն տասն հատ. սպիտակ չամիչ տասն դրամ - 147. և ձգէ ի ներք տասն դրամ սակամոնի. առնելոյն տասն դրամ: - 148. ա՛ն հինգ դրամ մանիշակ, եոցո և քամէ ի վերայ տասն դրամ շաքարի - 148. ա՛ն ... աֆթիմոն տասն դրամ - 149. Ա՛ն ... սուրինճան տասն դրամ. պուզիտան տասն դրամ - 149. և տու՞ր ամէն կարեց վեց դրամէն մինչև ի տասն^a ըստ ուժոյն - 149.

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ - Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զդէմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... տասներորդ՝ զուժն և զօրութիւն հիւանդին – 143.

ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒ - Իսկ խարտէշ մաղձին ջերման նուպային ժամանակն շատն տասն և երկու պահ ունի – 60. զիտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնուպայն, տասն և երկու պահ – 91.

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹ - Զի պալղամին ջերմանն նուպայն շատն տասն և ութ պահ ունի – 60. յամէն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: - 63.

ՏԱՍՆԵՒԶՈՐՍ, ՏԱՍՆ ԵՒ ԶՈՐՍ - կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և ընդ տասնչորս օր անցնի, ըռազիանի ջուր և կարօսի սրքնճպինով – 84. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նուպայով բռնէ ի տասն և չորս օրն – 92. և յետինսն սահմանն տասնչորս օր լինի - 97.

ՏԱՍՆ ՏԱՍՆ - ա՛ն կարօսի և ըռզիանի տակի կեղն տասն տասն դրամ – 84. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն ... տուր վարդմարապայ, և շաքարով սրքնճպին տասն տասն դրամ– 102. ա՛ոն աֆթիմոն, և թրպուր տասն տասն դրամ – 118. Ա՛ոն քապուլի հալիլայ, և սն հալիլայ ի կորզէն հանած և ձարձատ արարած տասն տասն դրամ – 126. Ա՛ն ... խիարշամպէի մէջ, թմրինդի հանած ի կտէն տասն տասն դրամ– 146. Ա՛ն թառանկոյն, խիարշամպէի մէջ տասն տասն դրամ – 147. Ա՛ն յունապ, սալորչիր տասն տասն – 147.

ՏԱՍՆՈՒԵՐԿՈՒ - իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նուպայն քան գտասուերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94.

ՏՍՏԱՆ - Այլ զոտիցն աճրռելն, և գտատան այրնէլն, և ի բաղանիս մտելն մի՞ արգիլես – 125. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ձի հեծնելն և գտատան այրնէլն մի՛ արգիլես: - 125.

SUSUN ԱՅՐՆԵԼ - Այլ գոտիցն աճրոելն, և գտատան այրնելն, և ի բաղանիս մտելն մի՞ արգիլես – 125. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ձի հեծնելն և գտատան այրնելն մի՞ արգիլես: - 125.

SUSUC – Ա՛ն չոր մանիշակ և տատաշ և բարինիճ – 67. Ա՛ն տատաշ, և բարունիճ – 117.

SURADTEL - և ուռի տերև ի մօտ և ի տունն տարածել – 98.

SURBENOTHTH - Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի, գնախագիտութիւն և զստածումն նորա ... զսեռ նոցա և գտարբերութիւն – Բ.

SURBYUN - ապա հետ քառասուն աւուր տուր տարեկան ոչխարի միս: - 120.

SURH - Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. Ապա գիտացիր որ այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^a մինչև ի քսան տարին – 65. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ գդեմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դեմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... եօթներորդ՝ զեղանակն ի չորից եղանակաց տարւոյն– 143.

SURHՔ - Եւ այլ գիտացիր^a որ այս ցեղ հալմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյզ ... և տարօքն ընդ քսանին և քառասնին մէջն լինին – 40. Ապա թէ տարիքն և ժամանակն հիւանդին և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 49. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան զամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և գտարիքն և զկերպն և զերկիրն և ժամ- 66. տես թէ օգնէ տարիքն ... դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս – 66. ապա թէ չօգնէ ուժն և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. Չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուծ լինի, արիւն հանել, թէպէտ և տարիքն և ժամն օգն լինին: – 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. և տարօքն տղայ լինի, կամ ալւոր - 80. և տարօքն մանուկ լինի – 90. որ թէ կարիք է արիւն հանելոյ, և օգտէ ուժն և տարիքն, ապա արիւն հան ըստ կարեացն - 99. Եւ այլ յարեցի՞ր ի յուժ հիւանդին, ի ժամն, և ի տարիքն, և ի սովորութիւն – 103. և տարօքն միջավայր լինի ընդ

մանկութիւն և ալևորութիւն - 114. և տարօքն ալևոր լինի – 116. և են նոքա գերդ
զխառնուածքն, և տարիքն, կերակուրն – 124.

SUՐՊԱՅ - և թէ հետ կերակրոյ կարես տալ՝ զինչ և իցէ կերակուրն, երկու կամ երեք
տարպայ – 150.

SUՐԸ - արդ այն իրուին՝ որ բնութեամբ են՝ եւթն են, որ են այսոքիկ. տարերքն և
խառնուածքն, նիւթերն և անդամունքն և զօրութեններն – 93.

SUՓԱԿ - զայս զամենն աղա և մաղէ ... և տափակ հապէր արա – 51.

SUՔ - ապա թէ առնուն հով ջուր և արկանեն ի տաք պուտուկ, նոյնպէս տաքնայ հով
ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. ա՞ռ ի միտ օրինակ գղարբնի փութսն, որ երբ ի յինքն քաշէ
զբնիկ տաք օղն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի յայն տաք օղոյն: - 5. Եւ արտաքուստ
պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օղոց ... Կամ ի տաք կերակրոց և ի տաք ըմպելեաց
– 6. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. Միօրեայ
ջերմանն որ պատճառն ի տաք կերակրոց ընծայի: - 7. զի գլուխն ի լի լինի տաք
պուխարով, որ է տաք շոգիք: - 7. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ
լինի, կամ ... ի տաք տեղեաց: - 8. Եւ այս բաւական է ստածումն միօրեայ ջերմանն որ
պատճառն ի տաք կերակրոց լինի – 8. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային
իրաց - 8. երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օղէ կամ ի տաք արևէ կամ ի տաք
բաղանեաց, իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի – 8-9 . և
յամենայն ի տաք իրաց պատրաստ կալ – 9. և ի տաք կերակրոց պատրաստ կենայ – 9. և
հանդերձով և ծածկելով տաք կալ զինքն – 10. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք
հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ - 11. և զմարմինն տաք ջրերով լուանայ – 11. իւր
ստածումն այն է՞ որ ի տաք ջուրն աւագան մտանէ - 11. և զմարմինն տաք ձիթերով
աղէկ օծանէ – 11. զհիւանդն ի միջավար բաղանիս տար, որ ոչ տաք լինի և ոչ հով: – 14. և
նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել – 16. ապա թէ ամառն լինի
և օղն տաք, զմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞ա: - 17. և ի տաք կերակրոց և ի չորային և ի
զինոյ պատրաստ կալ – 17. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց - 19.
Իսկ եթէ ձմեռն լինի. ի տաք տունն կենայ – 19. Ի տաք և ի չորային կերակրոց և ի

մերձատրուութենէ պատրաստ կալ – 21. և տաք կերակրոց և շատ ի ժուռ գալոյ և ի
 բաղանիս մտանելոյ պատրաստէ – 24. Իւր նշանն այս է՞ որ ամենայն մարմինն տաք
 լինի և խոնճի - 27. իւր ստածումն այս է՞ որ սրբնճուպինով և տաք ջրով վերաբերութիւն
 այնէ – 30. ի տաք կերակրոց պատրաստի: - 32. թէ ձմեռ լինի՝ տաք ջուր թող խմէ – 34. և
 այլ որոյ մարմնոյն խառնուածքն տաք և չորային լինի ... նա շուտ ընդունի գիւլնաշ
 ջերմն - 34. չորացնեն և տաքցնեն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն, և յերկարօրեայ
 ելընդին, և տաք հիւանդութեններն – 35. այս ցեղ հալնաշ ջերմանս պատճառն այնոր
 հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի ... և այնոց որ ի տաք երկիր լինին, և այնոց որ
 մարմինն տաք լինի...և այնոց որ շատ տաք դեղեր կերել լինին և խմել - 40. բայց
 մարմինն շատ տաք չիլինի – 46. ի տաք տանէ և ի շող օդէ պատրաստ կենայ: - 46.
 մանաւանդ ի յամռան ատուրքն^a և յամենայն տաք իրաց պատրաստ կենայ - 46. Իւր
 ստածումն այս է՞ որ ... և ի տաք տուն չիմտէ – 47. և գտաք օդն առնու ի սրտէն և ի դուրս
 ուղարկէ: - 49. և խոցն^a որ ի թոքսն լինի^a ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի, որ
 ցամաքեցուցանէ - 53. և գտաք օդն ի սրտէն առնու՝ և ի դուրս արձակէ – 55. և իւր
 խառնուածքն տաք լինի և սակաւ դորկուտ - 60. և այլ^a որ այս ջերմն յոլով հանդիպի
 մարդկան մանաւանդ ի տաք ժամ և ի տաք երկիր: - 62. և պատրաստ կաց՝ որ ի տաք
 ժամ չիտաս կերակուր – 69. Ա՛ն գորոյ փոխինտ, թրջէ տաք ջրով – 69. Տլէ տաք ուռեցնու:
 - 72. Տլէ վասն տաք ուռեցի – 72. Իսկ իւր պատճառն ի տաք արենէ լինի – 72. և
 շօշափելիքն տաք լինի – 73. Օծելիք տաք ուռեցի – 73. Տլէ այտոցի, որ ի տաքէ լինի: - 79.
Տաք ուռեցի: - 73. Սպեղանի վասն տաք ուռեցի: - 74. Սպեղանի հով վասն տաք այտոցի: -
 74. Թէպիթ Կուռայն ասէ վասն ջերմանն^a որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի - 74. և կամ ի
տաք և ի շատ արենէ լինի – 74. և երբ ձեռօքդ տեսանես, խիստ տաք լինի և խոցած – 74.
 բժշկապետքն փլեղմօնի անուն դրին, որ թարգմանի տաք զայրոցն և այտոց - 75.
 Սպեղանի հով՝ վասն տաք այտոցի: - 75 Տլէ հովացնող, վասն տաք այտոցի: - 75. Տլէ հով
 և սպեղանի՝ տաք այտոցի: - 76. ա՛ն չոր գնձահատ ... և տաք ջրով թրջէ – 76. իւր
 պատճառն յաւելի տաք և ի գէճ արենէ լինի – 78. զգլուխն ի վերայ տաք ջրի շոգոյ կալ –
 83. և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր – 83. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և
 հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի – 83.

բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է – 83. և տաք ջրով շաղիւ, կուրսեր արա – 85. յայնժամ պատրաստ՝ որ չտաս գտաք խիստ դեղերն – 85. Ապա թէ խարտէշ մաղձն աւելի լինի, պակասեցո ի տաք դեղերոյն – 85. ի բան տար զխիստ տաղ դեղերն – 85. Մէկն այն իրուին են^ա որ բնութեամբ լինին, զերդ հիւանդին խառնուածքն՝ որ տաք և չոր լինի - 90. և օդն տաք և չոր լինի: - 91. հիւանդն ի յառաջն կերակրեալ լինի տաք և չորային կերակուր – 91. նոյնպէս և ըմպելիքն տաք և չորային լինի խմել – 91. Հարցումն՝ եթէ ե՞րբ բորբոսի մաղձն, զի տաք է և չորային – 92. Եւ այլ կան իրուի^ա որ իւրեանց բնութիւն և խառնուածքն տաք են և գիճային - 92. Իսկ եթէ բորբոսած լինի՝ նա խումրայ ընծայէ, որ է կարմիր և տաք այտոց՝ որ ուտէ զմարմինն - 94. և իւր ընծայելն ի տաք և ի կծու կերակրոց լինի - 94. և տուր զայն դեղերն՝ որ զգոզն յորդորեցնեն, զայն՝ որ չլինի խիստ տաք և չորային: - 100. կամ ի տաքութեան սկիզբն տաս այնել զվերաբերութիւնն սրքնձպինով և տաք ջրով - 101. և երբ դողն առնու զմարդն^ա զոտսն և զձեռսն ի տաք ջուրն դիր - 102. և նոյնպէս ներքն հանդերձին տաք ջուր դիր – 102. Ապա թէ յերկարանայ հիւանդութիւնն, և կամ տաք նիւթն ի յինքն աւելի լինի, տո՛ւր վարդմարապայ – 102. Եւ իւր նշանն այն է, որ մարմինն խիստ տաք լինի – 105. այս ջերմս ... հանդիպի, և այնոց՝ որ տաք կերակուր շատ ուտեն – 108. թէ մաղձն յաղթող և զօրաւոր լինի, տուր սրքնձպին տաք ջրով խառնեալ – 112. Եւ երբ նոպային օրն լինի, սրքնձպին տուր տաք ջրով: - 121. բայց վերաբերութիւն արա սրքնձպինով և տաք ջրով ի նոպային ժամն – 122. Ա՛ն թրպուր ... և մեղրով վարդմարապայ, տաք ջրով տրորէ, և տուր, օգտէ - 123. և ի վերայ տաք ջուր խմէ – 127. ապա պատեհ է ի բան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. Ի տաք և ի գիճային կերակուր յարեցո – 127. և կերակուր հաւձագ տուր՝ տաք և պարկեշտ համեմնով եփած: - 131. և այս ջերմս ի տաք հիւանդութեանն ի վերջքն լինի ընծայել – 133. ի յամռան եղանակն^ա և ի տաք աւուրքն իւր նոպային ժամանակն կարճ լինի - 140. և շաղիւ տաք ջրով – 146. առնելոյն չափն ճճու մի, տաք ջրով: - 146. զթառանկոյն հալէ տաք ջրով – 146. պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել – 148.

ՏԱՔՆԱԼ - անպատճառ տաքնայ հով պուտուկն ի ջերմ ջրէն - 4. նոյնպէս տաքնայ հով ջուրն ի տաք պուտուկէն – 4. Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնեն

զչորս նիւթն – 4. նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնեն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. որ երբ ի յինքն քաշէ զբնիկ տաք օղն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի յայն տաք օղոյն: - 4. Իսկ ում այս ջերմս հանդիպի, զլուխքն տաքնայ և կաշին զլիտյն – 8. մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օղէ – 8. Ապա տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերակսն – 22. այս ջերմանս պատճառն այս է՝ որ ի շատ դատելուն հոգին տագնապէր է և տաքցեր է - 27. այն արիւնն^ա որ ի յինքն կայ^ա բորոսի և տաքնայ - 59. ապա տաքնան շնչաւոր երակսն – 59. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերենայ տաքութիւն ընդ առաջքն, մինչև տաքնայ տեղին՝ զոր բռնել ունիս – 81. յորժամ յամէ, բորբոսի և տաքնայ, և այն տաքութեամբն կարմրէ զգոգն: - 81.

SUՔՈՒԹԻԻՆՆ - Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է գատ ի բնութենէն, խառնեալ ընդ բնաւորական տաքութիւնն՝ որ ի սիրտն: - 3. զի այս ի ջերմս շատք իմանան սակաւ տաքութիւն ի լերդն – 7. և զլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի քան յայլ մարմինն - 6. Եւ երբ ... տաքութիւն մնայ, ապա ի վերայ լերդին ... քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... և տաքութիւնն ի մարմնոյն շօշափելիքն պակաս լինի - 11. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. զի տաքութիւնն ի ներքս հաւաքեցաւ և վառեաց զջերմն: – 12. և երկրորդ պատճառն այն է^ա որ բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած - 12. Զի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն .. որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած - 13. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել, որ չվառի բնական տաքութիւնն – 16. մեծութեան պատճառն ուժն է ... և պնտութեան պատճառն որ բնական տաքութիւնն ի դուրս ելանէ և պնդի: - 16. այս ջերմս ընծայի ի բնական տաքութենէն – 19. և սրութեան պատճառն սրտին կարիքն լինի՝ որ խաղաղեցնէ և անցնէ գտաքութիւնն՝ զոր ի յինքն հասաւ – 22. և գոգին գոյնն իսպիտակ լինի, զի արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն երթայ: - 23. հով և զիճային ձիթով հովցուր՝ որ անցնէ գտաքութիւնն – 23. և այն ջերմն տեղացն տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի - 23. Զերթ զարեան ջերմն ի յար լինի հանապազ տաքութիւնն: - 25. պարտ է երակ առնել որ տաքութիւնն պակսեցնէ – 26. և իր տաքութենէն զայս ջերմս յերևան է բերել: - 27. Բազարատ ասէ, թէ

շատ տապելովն և խոնճելովն^ա հոգւոյն տաքութիւնն իւր չափէն անցնի - 28. այս ջերմանս պատճառքն և զնշանքն որ ի տաքութենէ լինի ... գրեցաք իւր դուռն ի լման - 29. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրհնտոյ ջուր ... ի բան տար - 32. մէկն այրեցող տաքութիւն ունի և բարակ ջերմն - 35. իսկ մէկայլն առանց տաքութեան լինի, զի բնական տաքութիւնն հատեալ լինի - 35. Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց գայն ազգն^ա որ չունի տաքութիւն^ա ծերոց հիւանդութիւն: - 36. իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն - 36. Եւ եթէ այրեցող ջերմ ունի և ի յերակն տաքութիւն, այս ջերմս բաժանի ի յերեք ցեղ - 36. տաքութիւն միայն ընծայի ի մարմինն: - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն ... նա ցամաքեցնէ գայն գիճութիւնն - 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն և ի յայն երրորդ գիճութիւնն ... նա ընծայէ երկրորդ ցեղ հալմաշն - 37. Ապա թէ այն տաքութիւնն, որ ի չորրորդ գիճութիւնն հասանի ... նա ընծայի երրորդ ցեղ հալումաշն - 37. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. Եւ իւր նշանն այս է, որ տաքութիւնն միացեալ լինի - 38. և ի յիւր շօշափելիքն գտանես սուր տաքութիւն - 38. և իւր մաճասին երակն չիգտուի ամեննին փարփուտ ք տաքութենէ: - 38. զի տաքութեան գէշ խառնուածքն յաղթել լինի ամենայն մարմնոյն հաւասար - 38. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն - 38. Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարփուտ ք տաքութենէն՝ որ զգայ գայն գօտար տաքութիւնն: - 38. և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն, և իւր տաքութիւն չլինի ուժով - 38. և իւր տաքութիւն՝ զոր ասացաք՝ խաղաղ լինի և հանդարտ - 38. Իսկ երկրորդ ցեղ հալումաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի ... ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալումաշն ... ի բաց լինի:- 38. Զի յետ կերակուր ուտելոյն տաքութիւնն յաւելնայ, հանց որ իմանայ հիւանդն, և գիտենայ որ տաքութիւնն յաւելցաւ ի մարմինն - 39. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի - 39. երբ մտանէ կերակուրն և ըմպելին, գտանեն գայն պահած տաքութիւնն ի մարմինն - 39. զի յորժամ ի կրին քարն ջուրն հասանի, նա զիւր տաքութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ - 39. Նոյնպէս և այլ ասէ^ա թէ

յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիր զաղտ շնչահանքն, և գտաքութիւնն ի դուրս վաթէ: - 39. հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. և իւր վկայ այն է^ա որ երբ հալի կերակուրն և անցանի, նա դառնայ տաքութիւնն այլվի ի յիւր կերպն^ա որ յառաջն էր: - 39. իւր պատճառն այն է^ա որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն^ա որ ընդ ամենայն մարմնոյն յօդուածսն են - 39. և հաւասար ամենայն իրք ... տաքութիւն և չորութիւն առնեն - 40. Վասն երկրորդ ազգ հալնմաշին, որ ի խիստ հովութենէն ընծայի ... հանց որ գրնական տաքութիւնն և գրնաւորական գիճութիւնն հատցնէ - 40. Այլ ընդ այս հալնմաշս ... որ ի տաքութենէ լինի ... նշանն այն է՝ որ ... մաճասն վատուժ լինի և յուլ - 40. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալնմաշ ջերմանն, որ ի տաքութենէ լինի: - 41. ապա թէ տաքութիւնն շատ լինի և ուժով, դու տուր հետ թանին զայս դուրսս - 43. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի ... ապա հոտ պարտ է պատրաստ կենալ ի կաթներոյն և ի թանէն: - 43. Եւ երբ տաքութիւնն անցանի, դալար մանր ձուկն խորված ուտէ – 46. և ստամոքն՝ որ ի կերակրոյն թեթև լինի, յայնժամ ջերմանն տաքութիւնն խիստ լինի – 46. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, զքաֆուրին դուրսն ի բան պահէ – 46. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ փերճկոկած գարով ի բան պահէ - 46. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ բնաւորական տաքութիւնն ... ի մարմնոյն քաղեն և հատցնեն: -47. Ապա թէ ձմռան աւուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծիւէ պատրաստ կենայ – 47. Ապա թէ տաքութեան նշաննին խիստ լինի, գտապաշիրին դուրսն տուր – 47. Եւ երբ թոքքն խոցնայ, իւր նշանն այն է^ա որ մարմինն նիհարանայ, և կակուղ տաքութիւն լինի գերդ հալնմաշին - 48. և կրծոցն խոցնալուն նշանն այն է^ա որ տաքութիւն այլ շատ լինի - 49. և ի յայրն յայրելոյն ի տաքութենէն՝ մարդն մեռանի – 49. Եւ իւր նշանն այս է, ... որ հանապազ կակուղ տաքութիւն լինի - 53. և ի ձեռն այրելուն և տաքութեան՝ սրտին մարդն մեռանի: - 55. Ապա ի յառաջ քան զայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. Ապա թէ ի կաթէն տաքութիւն լինի, զարեջուր տուր^ա որ ջերմն հանդարտի - 56. և ասեմք զսինայիսու ջերմն՝ որ ի յար լինի, և հանապազ է իւր տաքութիւն – 56. յար լինի իւր տաքութիւրն և առանց նոպայի – 57. Մէկն այն է^ա որ իւր տաքութիւն հանապազ միացեղ լինի յառաջմէ մինչև ի վճարն - 57. Եւ երկրորդ ցեղն այն է^ա որ յառաջն խիստ լինի

տաքութիւն և դիժար - 57. Իսկ երրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջմէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ գտաքութիւնն - 58. Մէկն այն է^a որ ի յար լինի տաքութիւն և առանց նոպայի - 58. ընծայի իւրմէն այն ջերմն^a որ ի յար լինի իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 58. Եւ երբ ի յարենէն մասն ինչ բորբոսի, նա իւր տաքութիւնն հաւասար ի յամէնն հասանի - 58. և վասն այդ պատճառանացդ եղաւ^a որ մնայ տաքութիւն ի յառաջին նոպայէն մինչև գայ երկրորդ նոպայն - 58. և մնայ ջերման տաքութիւն ի նոպայէ ի նոպայ, հանց որ թվի ի յար տաքութիւն է: - 59. ապա տաքնան շնչաւոր երակսն, և տանին գայն տաքութիւնն ի սիրտն - 59. և մնայ իւր տաքութիւնն անշարժ և ի յար - 59. և վասն այդ պատճառանացդ եղան ջերմերոյն տաքութիւնն այլ ի յար և այլ նոպայով: - 59. Եւ երբ ջերման նոպային ժամանակն կարճ լինի, նա հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու - 61. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի - 61. Իսկ առաջին սկիզբն ի սինէիսուն առնեմք, որ է արեան ջերմն, և ի յար լինի իւր տաքութիւն - 62. Յորժամ արիւնն ի ներքս ի յերակն բորբոսի, նա պատահի յիւրմէն ջերմն, որ հանապազ է իւր տաքութիւն և առանց նոպայի: - 63. Եւ իւր նշանն այն է^a որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով - 63. Ապա թէ բորբոսի և ներքս ի յերակսն լինի, նա ընծայի զսինէիս ջերմն, որ է ի յար տաքութիւնն և առանց նոպայի - 63. ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ^a ի յայն անդամն և տաքութիւն - 64. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէիս ջերմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ քիչ քիչ զիւր տաքութիւն: - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէիս ջերմն, և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. Ապա այն դէմսն, որ հաւասար և ի յար լինի իւր տաքութիւնն, յառաջմէ մինչև ի վերջն նոյնպէս հաւասար մնայ - 65. և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն - 65. Ապա այն դէմսն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. Հուկնայ լուծող, որ գտաքութիւնն հանէ: - 67. Գլխացաւ, որ ի տաքութենէ լինի: - 67. և կամ արեանն ամբով տաքութիւնն լինի՝ որ է ի ներքս ի յերակն - 70. զի լինի որ խցկումն ի

մարմինն յերևան գայ, նա բորբոսն և տաքութիւն յաւելնայ – 71. և գարեան գտաքութիւն մանտրէ – 71. գայն զիրուին՝ որ գարեան գտաքութիւն նստեցնեն՝ ի բանի պահէ: - 71. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտասս հաւու ձագ ... մինչև չէ սրբել մարմինն աղէկ ի ջերման տաքութենէն - 78. և ընկղմէ տաքութիւնն ի ներս ի մարմինն – 78. երեք օր երեք գիշեր ի յար լինի իւր տաքութիւն առանց պակասելոյ – 78. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն ընծայեցնէ – 80. և ալևորացն վասն այնոր հանդիպի, որ պալղամն շատ լինի ի մարմինն, և բնական տաքութիւնն սակաւ - 80. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերևնայ տաքութիւն ընդ առաջքն – 81. բարձրանայ և յերևան գայ տաքութիւնն, և հետ այն տաքութեանն գիճութիւն լինի - 81. և այն տաքութեամբն կարմրէ զգոգն: - 81. և մնայ տաքութիւն ի մարմինն – 81. դողն և ցրտանալն պակաս լինի, և ի յետոյ տաքութիւնն աւելի քան զայլոցն - 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի, դողն և տաքութիւնն պակաս լինի: - 86. իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն, և խիստ տաքութիւն ցներքսէ – 88. իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցներքսէ, և գտաքութիւնն ի դուրս ի մարմինն - 88. և իւր պատճառն այս է՝ որ այն մասն որ բորբոսեցաւ ի պալղամէն, այնէ գտաքութիւն – 88. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի – 88. զի իւր տաքութիւնն ի յար լինի: - 90. Բայց մէկ օրն թեթև լինի իւր տաքութիւն – 90. և հիւանդին երակսն չարբի ի տաքութենէն, և ոչ տաքութիւնն ի հիւանդէն - 90. և հանապազ լինի իւր տաքութիւնն – 90. և ահաւորութեան պատճառ կարիքն է սրտին, որ հովցնէ գտաքութեան խստութիւնն - 91. կարմրութեան պատճառն՝ մաղձին շատութիւնն լինի և տաքութիւնն – 91. նա օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն – 92. օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ - 92. և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւն – 93. եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուեսացաւն և զօձացաւն, և տաքութիւն յարցնէ: - 94. Եւ երբ այդ ջերմտ յիստակ լինի^a նա եռայ իւր տաքութիւն և խոցտէ զլերդն - 94. և իւր տաքութիւնն չլինի զերդ յիստակ ջերման տաքութիւն: - 94. զի այդ ամէնդ կակղացնէ և գտաքութիւն հահնտէ: - 96. Տիմէտ ստամոքաց տաքութեան: - 96. Եւ իւր նշանն այն է, որ ջերմն զօրաւոր բռնէ, և տաքութիւնն շատ երևնայ ի մարմինն – 97. Ապա թէ տաքութիւնն աւելի լինի յայս ջերմն, խառնէ յայդ դեղերդ պզրղատունի լուղապ տասն

դրամ - 101. կամ ի տաքութեան սկիզբն տաս այնել զվերաբերութիւնն սրբնճայինով և տաք ջրով - 101. և նոյնպէս ներքև հանդերձին տաք ջուր դիր, հանց որ շոգին և տաքութիւնն ի մարմինն հասանի - 102. և այլ որ երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ գտամոքսն փարփուտ: - 104. Իսկ եթէ ... տաքութիւն դեռ ի մարմինն կենայ ... տուր գտապաշիրին դուրսն - 104. և յայն սուր ջերմերն՝ ի գլուխն տաքութիւն լինի - 105. Եւ իւր նշանն այս է, որ մարմինն խիստ տաք լինի, և տաքութիւն խիստ սուր լինի - 105. պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, քայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն - 106. Եւ մէք ցուցանեմք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ - 109. Տաքութիւն ներգործեալ է զօրաւոր - 109. և տաքութեան շատութիւն նորա յաւելնայ և բարձրանայ առանց վնասի: - 110. երբ վերանայ իւր տաքութիւնն, ահոկէ հիւանդին - 110. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի- 114. Ապա թէ տաքութիւն դիպի, յաւելցոյ ի յայդ ծեփելիքդ խաշխաշի կեղև - 120. և տո՛ւր զինի նօսը և սպիտակ, զոր չափաւոր տաքութիւն ունի- 125. և հետ այնոր գտաքութիւնն ի դուրս ցուցանէ - 127. Ապա յառաջ պարկեշտացո զնիւթն և յիստակէ զմարմինն ըստ ջերմանն տաքութեանն - 130. երբ այս ջերմս խիստ դողացնէ, և ի հետն սակաւ մի տաքութիւն լինի, և ի վճարն ի նոպային ի մարմինն տաքութիւն երևնայ, տուր զդեղերն՝ որ զգոզն յորդորեն - 130. Ամենովտ այս ջերմերոյս ստածումն այն է՞ որ յառաջ զգլուխն զհիւանդութեան ի մարմնոյն սրբէ՞ ըստ տաքութեանն և ըստ հովութեանն - 131. Ահրիժենիոսն ասէ, եթէ այս ջերմս խիստ դողացնէ, և ի հետ իւր տաքութեանն նշան չլինի, և ի վճար ջերմանն տաքութիւն երևնայ ի մարմինն: Իւր ստածումն այն դեղերն են՝ որ զգոզն յորդորեն - 131. և զհիւանդն ծածկէ և զջուրն, որ ի ջրին շոգւոյն և ի տաքութենէն մարմինն շոգանայ շոյտ և քրտնի - 133. Ապա թէ հետ այս ջերմանս ի մարմինն տաքութիւն լինի, և ի նոպային օրն բերանն փրփուր գայ, տուր զանգժատի մաճունն: - 133. զի սուր հիւանդութեանն նիւթն, որ է խլտն, պարկեշտ լինի, նա տաքութիւնն զօրաւոր լինի - 140. զի յերկարօրեայ հիւանդութեանցն նիւթն հաստ լինի, և տաքութիւնն վատուժ - 140. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի, եփէ և պարկեշտցնէ զնիւթն զայն՝ որ գտաքութիւնն արար: - 140. զի օդոյն հովութիւնն գտաքութեանն գլուխքն հով պահէ - 140. յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի, և տաքութիւնն ուժով լինի ... նա այդ ամենտ

ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. Ապա թէ ... հիւանդին շարժիլն յոյլ լինի
և յուշ, և տաքութիւնն պակաս ... ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն
յերկարօրեայ լինի: - 142. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին ... և ի լերդն ի հին
տաքութեանն, ի յարծուեցն՝ որ կոչի մսի արծուիք – 145. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ք հին
տաքութենէն, և ի յարականէն – 146.

ՏԱՔՅՆԵԼ - Յորժամ տաքնայ չոր և պինտ անդամունքն, տաքցնէն զչորս նիւթն – 4.
նոյնպէս թէ տաքնայ չորս նիւթն, տաքցնէն զչոր և զպինտ անդամունքն: - 4. Ապա
տաքնայ արիւնն ի հոն՝ և տաքցնէ զերակսն ... և երթայ ի սիրտն՝ և տաքցնէ զհոգի
կենդանութեանն – 22. Եւս առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուզն և հոզսն ... որ
չորացնեն և տաքցնէն զմարմինն զերդ յերկարօրեայ ջերմերն – 35. և հաւասար ամենայն
իրք, որ տաքութիւն և չորութիւն առնեն, զի տաքցնէն և չորացնեն զմարմինն շատ: - 40.
այն արիւնն^a որ ի յինքն կայ^a բորոսի և տաքնայ, և տաքցնէ զանդամսն - 59. և այն
անդամն տաքցնէ զմէկայլն^a որ ի յինքն ի կից լինի և ի յար - 59. նոյնպէս և արիւնն յոր
անդամ և արկնուի և տաքցնէ, նա այն անդամին անուամբն անուանի: - 64. զի այս
ամենայն իրուիս և իւրեանց նմանիքն տաքցնէն զմարմինն և չորացնեն - 91. և զկշտերն
տաքցնելն օգտէ – 99.

ՏԳԷՏ – Եւ տգէտ մարդկանց խօսից մի՛ լսեր – 108.

ՏԳԻՏՈՒԹԻԻՆ - և մէկայլ հոզսն ամենայն իրօք առաջնոյդ հակառակ լինի, զերդ
տգիտութիւն և արձակումն սրտին յօժարութեամբն յամենայն ի չար և ի պիղծ իրս: - 18.
Իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն, և սկարացուցանէ
զհոգին: -18.

ՏԵՂ - Բայց ի վերայ ցաւցած տեղացն անճար սպեղանի դիր – 23. և այն ջերմն տեղացն
տաքութիւնն և արիւնն մինչև ի սիրտն հասանի - 23. մանաւանդ յորժամ ի բաղանեցէն
ելանէ, կակուղ և հանգիստ տեղ պատկի – 29. զամէն մէկ իւր տեղն ի բան տար – 30.
Իւրեանց բնատրական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն և յար
ցաւելոյ տեղաց մի մարմնոյն:– 36. և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և ոչ
ցաւիլ տեղաց մին ի մարմինն - 37. զամէնն ք մէկ տեղ ժողվէ – 45. և կերակուր դալար

ձուկն տուր, զոր ի քարքրուտ տեղաց և ի խիստ գնայուն ջրէ որսան – 51. զի այն նիւթն^ա որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց - 59. և ի վերայ տեղացն սպեղանի դիր, որ այն տեղացն զօրութիւնն չտկարանայ: – 75. Եւ այլ պատեհ է որ գիտենաս զողողալն ի յամենայն ջերմերդ^ա թէ որ տեղաց սկսանի: - 82. Այս ջերմս երկու նիւթէ ընծայի, և ի վերկու տեղաց լինի – 109.

ՏԵՂԵՍՏԱՆ - Առաջինն^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն. երկրորդն^ա ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են, և ընդ յերակսն ի մէջ են, զերդ քովքն և այլ տեղեստանն^ա որ ի գատ են յերակացն - 36. և հասանի իւր տաքութիւնն ի տեղեստանն որ ընդ երակսն ի մէջ լինի: - 38. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, զեղ ստամոքսն, և քովքն, և այլ դարտակ տեղեստան յերակացն, որ կան ի մարմինն: - 80.

ՏԵՂԻ – իւր տեղի և բնական լերդն է – 3. իւր տեղի և բնական սիրտն է – 3. իւր տեղի և բնական դիւտոյն առաջի փորոքն է: - 3. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի, կամ ի սամում օդէ և ի տաք տեղեաց: - 8. զի ցուրտն ի գոզին եփելոյ տեղին լինի հասել – 10. բնական տաքութիւնն ի գաղտ շնչահանացն ի խցկելոյն ի ներքս լինի արգելած, և չունի տեղի որ ընդարձակի: - 12. ապա շատանայ գոզն և ոչ կարէ բնութիւնն եփել և գոյնն տալ և ոչ գալ ի յայն տեղին - 13. Պարտ է գիտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի - 18. ջանա բնութիւնն որ արիւն յղարկէ անդ, ողջացուցանել գտեղին: - 22. բայց հանց ջանա՝ որ բնիկ չի հովցնես գտեղին, որ չխափանէ զցանն յեփելոյն, և իւրն հմութիւն տայ: – 23. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի - 24. Չայս գիտացիր եթէ քանի^օ ազգ են ... և զիւրեանց պատճառն և գտեղիքն – 35. զի հովն օգտակար դեղն է այս հիւանդիս. և օժանելոյ տեղիք և սպեղանեաց՝ հովն օգտէ – 47. իւր պատճառն ի սուր գիճութենէրոյ լինի՝ որ ի թոքքն իջանէ ... և խոցացնէ գտեղիքն՝ ուր հաւաքի – 49. Եւ մէկայլ պատճառն այն է^ա որ թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. զի այն նիւթն^ա որ բորբոսի, չլինին ի մէկ տեղաց, այլ ժողովին ի մէկ տեղի - 59. և իւր պատճառն այն է^ա որ շուտ ժողովի ի տեղին, ուր բորբոսել կամի - 59. Ապա թէ այն պատճառնին^ա որ գնոպայն կարճ առնեն, ի մէկ

տեղի ժողովին, նա նույնպես ժամանակն բնիկ կարճ լինի - 60. ապա թե մեկայլ պատճառնին՝ որ գնուպայն յերկար քաշեն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նույնպես ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. ապա թե իւր չաքսն շատ լինի ի յերակսն, նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն, կամ ընդ նստոյ տեղին - 63. Իւր նշանն այն է՞ որ այն տեղիքն, որ հիւանդութեան գլուխք լինի, այտոց առնու - 73. և յետ այնոր խաղաւարտք ի յերևան գան, զերդ կրակով այրեցած տեղի մինն: - 73. և հանապազ գայտուցին տեղիքն գառնալեզուի ջրով ... օծանէ: - 73. գայս գամէս յիրար խառնէ, և ի ցաւին տեղին սպեղանի դիր: - 74. կամ ի զարկուց լինի՝ որ ի տեղիք մի ի յանդամն հասանի զարկս - 74. և կամ ի տաք և ի շատ արենէ լինի, որ բնութեան զօրութիւն ի յայն տեղիքն վարժեաց: - 74. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի - 74. Ապա թե աւեր արոյնն կայ հաւաքած ի յինքն, գայն տեղիքն շառտէ - 75. և ի նուպային ժամն երբ շօշափես զմարմինն՝ չերևնայ տաքութիւն ընդ առաջքն, մինչև տաքնայ տեղին՝ զոր բռնել ունիս - 81. ի հով տեղի և հով տունն նստի - 98. Ապա պատեհ է որ յայտ ի տեղիս տեսանես՞ թե յոր չաքս է հիւանդութիւնն - 99. և զհիւանդն ի հով տեղի և ի հով տունն կալ: - 106. Ապա անուանեցին գայս ջերմս ի յայն տեղին՝ որ չէ ի յերևել - 110. զի այս անունս լնու գայն զօրն, և գայն տեղին, որ չէ ի յերևենալ - 110.

ՏԵՍԱԿ - Կարգեցի և շարեցի ըստ չորից նիւթոց կարգի... գսեռ նոցա և գտարբերութիւն, գտեսակ և գյատուկ զպատահումն - Բ. նոյնպէս տե՞ս զջերմն թե յորոք ազգէ և որ ցեղ և որ տեսակ է- 31.

ՏԵՍԱՆԵԼ - Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց ... տեսի յընթերցումն՝ որ առ նոսա գրոցն- Ա. զոր տեսի ամենայնիւ սիրող իմաստութեան և հմուտ: - Բ. նոյն օրինակաւ տես և զջերմն ի մարմինք մարդկան - 5. մանաւանդ տեսանես մտօքդ որ ճանապարհն մտանելոյն և ելանելոյն նեղ լինին - 5. և տեսին բժշկական վարդապետքն գայս ջերմանս զմնալն մի օր - 7. Բայց տե՛ս աղէկ չիվատուծի հիւանդն: - 10. և տես որ չօծանես զմարմինն ձիթով - 10. Զի գնոյն տեսանեսք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի - 13. Ապա հետ այսոր տե՛ս եթէ ջերմն եփեցաւ և պակասեցաւ ... դարձեալ գնոյն ստածումնդ ի բան տար: - 14. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, զիտացիր որ հիւանդութեան

գլուխքն կայ և արձակի – 14. ապա տե՞օ թե որ և ի չորից նիւթոցն ո՞րն բորբոսեցաւ և
 զհիւանդութիւնն արար – 15. Ապա թե մնայ ջերմն, տե՛ւ ոքի ազգէ է – 31. Ապա թե ոչ՞
 նոյնպէս տե՞օ զջերմն թե յորոք ազգէ և որ ցեղ – 31. Եւ երբ տեսանես որ հետ այս
 ջերմանս տաքութեան նշան լինի, թմրհնտոյ ջուր ... ի բան տար – 32. որ տեսանես թե
 արին յաւելցեր է, երակ բաց ի սրտէն – 32. Բազարատ ասէ, թե պարտ է բժշկին որ ամէն
 օր զմաճասին երակն տեսանէ - 34. Բայց մենք տեսանենք շատ մարդիկ՞ որ կայ և դիպի
 այդ չորութիւնդ, ոչ եթէ ծերոց միայն, այլ և երիտասարդաց - 36. Եւ երբ զայդ ամենայն
 նշաններտ տեսանես, զհտացիր՞ որ չէ բարւոյ - 40. և յետ այտոր տես զմարմինն
 հիւանդին – 42. ապա թե տեսանես զուժն՝ որ կարող է, դու յաւելցուր ի թանն ըստ ուժոյն
 – 43. և տեսայ ի յայլ նուսխայ՞ որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ- 44.
 կամ տեսանէ բժիշկն զեփելոյն նշանն, և օգտէ դեղերով – 58. Զի ասէ Գաղիանոս, եթէ
չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցներքսէ երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: -
 63. Ի միտ առ աղէկ և տես – 65. տես թե օգտէ տարիքն ... դու երակ առ սկիզբն այս
 ջերմանս – 66. և ես տեսայ ի յիմ ժամանակս, որ ի կատարելն ժամն հիւանդութեան
 երակն առին, և մեռան շատք – 66. և այլ տեսայ՞ որ ապիկիք արկ, նա հիւանդն վատուժ
 էր, մեռաւ: - 66. Ապա թե շատ ի փաղաղս կենայ, և տեսանես որ շատ տապի ... ապա
 զհտացիր որ մեռանիլ կամի ստոյգ – 70. ապա թե զարոյնն տեսանես՝ որ յաղթեալ է, չէ
 պատեհ որ յունապի ջուր և ոսբն ուտէ – 70. Եւ իւր ստածումն այն է, որ երբ տեսանես
 զարոյնն՞ որ յաղթեալ է, երակ առ - 73. և երբ ձեռօրդ տեսանես, խիստ տաք լինի և
 խոցցած – 74. Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա՞ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես և
 հանես՞ այս նշանօքս - 77. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ
 արա այս նշանօքս: - 77. զատել՝ թե տեսանես զհիւանդն որ բնիկ վատուժել լինի: - 84.
 Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես ... զհտացիր՝ որ ի խարտէշ մաղձէն ջերմն է – 91. Ապա
 զայդ նշաննիդ տեսանես, զհտացիր որ այն ջերմն չէ յիստակ: - 94. Ապա պատեհ է որ
 յայտ ի տեղիտ տեսանես՞ թե յոր չաքս է հիւանդութիւնն - 99. և տեսանես՝ թե յերկուքն
 որ ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր – 99. Բայց յորժամ յեփելոյն նշաննին
տեսանես, պատեհ է որ բաղանիս մտէ: - 99. զի շատք տեսաք՝ որ յամեցին յայդ ջերմտ –
 100. Բժիշկն իր մտօքն աղէկ տեսանէ և իմանայ, եթէ չորից նիւթոցն որն բորբոսեցաւ -

102. Ապա թէ ի յայլ նիւթոցն տեսանես յաղթող և զօրաւոր, տե՞ս թէ որ է ի չորիցն յաղթող և զօրաւորն՝ իւր նշանօքն - 102. Ապա թէ պալղամն տեսանես կարող և յաղթող, զափիմեռնոս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ: - 103. Ապա թէ սև մաղձն՝ որ է սաւտայն՝ տեսանես յաղթող և զօրաւոր, զտետռատէօս ջերմանն ստածումն ի բանի պահէ - 103. և չէ պատեհ որ դդմի ջուր տաս, և ոչ խիարի ջուր ... ցուր չես տեսել զեփելոյ նշանն - 104. ապա տե՛ս թէ ո՛ր նիւթն յաղթէ մէկն մէկայլին - 110. և ի յայն դեղերոյն՝ որ խառն տոփտօսին գրեցաք, զոր պատեհ տեսանես, ի բան տար: - 111. Կամ տուր զպալղամին ջերմանն զդեղերն խառն ընդ մաղձին ջերման դեղերոյն, ըստ կարեացն և ըստ որպիսութեան՝ զոր տեսանես - 111. Ապա թէ զայս նշաննիս տեսանես ... գիտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմս խալս է - 115. և երբ զայդ նշաննիս տեսանես, գիտացի՞ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 115. Ապա թէ այս ջերմս ի յարեանն ի խանձելոյն լինի, և զիւր նշաննին յերևան տեսանես, տո՛ւր զարեջուր սրքնճպինով - 116. Ապա թէ ... զիւր նշաննին յերևան տեսանես, տո՛ւր վարդմարապայ՝ կարօսի և ըռագիանի ջրով - 117. և երբ զայդ նշաննիս տեսանես, գիտացի՞ր որ արիւնն խանձել լինի և այրել: - 118. և տե՛ս որ ընդ ցորեկոյ չպահես; - 119. Ապա թէ այս ջերմս ի խարտէշ մաղձին ի յայրելոյն լինի, զիւր նշաննին տեսանես յերևան, տո՛ւր զարեջուր և սրքնճպին - 119. Այլ հաւու հաւու ձագ մի՞՞ տաս ուտելոյ, և որ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմս՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի, զատել՝ տեսանես որ զօրութիւն վատուծել լինի - 120. և այլ մենք կանք և տեսանենք զմկնատիզ քարն^a որ է խանդումանդ - 120. Եւ այլ կանք ու տեսանենք ի վայրի կենդանեացն^a որ առնուն խոտեր և դնեն իւրեանց տեղեստանն - 120. Ապա պարտ է բժշկին^a որ ի յայս ջերմս ի հիւանդութիւնս աղէկ իմանայ զպատճառն և տեսանէ, թէ ո՛րն է պատճառն՝ որ զջերմն արար - 122. պատեհ է ի յառաջի ստածումն զմարմինն տեսանել - 124. Եւ երբ տեսանես զնշաննին, որ հիւանդութիւնն եփեցաւ, դէմն ի լուծման դեղերն արա - 125. Եւ այլ տե՛ս աղէկ - 125. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց - 126. Եւ երբ տեսանէ բժիշկն՝ որ այս պատահմունքս ի հիւանդութեանն սկիզբն են ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն դեռ ի յառաջին ժամանակն է - 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն հետէն յաւելնայ ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ի յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 137. Իսկ

հիւանդութեանն բնութիւնն այն է, որ բժիշկն տեսանէ յայն իրուին, որ հիւանդութեանն ժողովելն ի նոցանէ լինի – 137. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն, որ պատահմունքն իւրեանց զօրութիւնն ի լման կատարի ... գիտենայ որ հիւանդութիւնն ... ի յերրորդ ժամանակն հասաւ – 137. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս իւրեանց զօրութիւնն յաւելնան ... ապա գիտենայ՝ որ հիւանդութիւնն յաւելնալոյ և ի յերկրորդ ժամանակն լինի: - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ^ա որ այս պատահմունքս ամենայն իւրեանց զօրութիւնն ի լման հասանին ... ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի լման ... ժամանակն հասաւ - 138. Իսկ յորժամ տեսանէ բժիշկն^ա որ այս պատահմունքս ի պակասելն առնուն ... ապա գիտենայ բժիշկն^ա որ հիւանդութիւնն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ - 138. Յորժամ տեսանէ բժիշկն ի կարուրայն ... ապա գիտենայ բժիշկն՝ որ դեռ հիւանդութեանն սկիզբն է և յառաջին ժամանակն: - 138. Ապա թէ տեսանէ^ա որ ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յետին ... ժամանակն հասաւ - 139. տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի - 139. Ապա ... տեսանէ՝ որ հիւանդին մարմինն թեթևութիւն և դուրութիւն ... յաւելնայ – 139. Եւ յլ տեսանէ զջերմանն նոպայն – 139. տեսանէ զջերմանն ժամանակն – 139. պարտ է բժշկին^ա որ զայն նշաննին ... ի նոպային ժամանակն յուզէ և տեսանէ: - 139. զայս զամենեսեան տեսանէ բժիշկն ուրիշ ուրիշ – 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն ... գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. տեսանէ զջերմանն ժամանակն՝ որ անցաւ – 139. Ապա թէ տեսանէ՝ որ ի նոպային ժամանակն, և այն ժամանակն՝ որ անցանի նոպայն, և հաւասար լինին ... գիտենայ որ ջերմն ի յերրորդ և ի կատարեալ ժամանակն հասաւ: - 139. յորժամ տեսանեն զհիւանդն՝ որ շուտ շուտ շարժի ... նա այդ ամէնտ ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142.

ՏԵՏՊԵԼ - մէկն պատճառն այն է^ա որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12.

ՏԵՏՊԻՆՏ - մէկն պատճառն այն է^ա որ ներքսի անդամունքն որ զմաճասին երակն այրնեն տետպինտ ի դրուց անդամոցն տետպելովն - 12.

ՏԵՏՌԱՏԷ - Յայս այրեցող ջերմանս ի ստածումն, ասէ Սինայի որդին, եթէ զերդ յիստակ տետրատէին ստածումն լինի ամենայն դիմօք - 103.

ՏԵՏՌԱՏԷՈՍ – տե՛ս ՏԵՏՌԱՏԷՕՍ

ՏԵՏՌԱՏԷՕՍ, ՏԵՏՌԱՏԷՈՍ, ՏԷՏՌԱՏԷՈՍ – Եւ ապա ասեմք գտետրատէօսն՝ որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն – 56. Եւ չորրորդ ցեղն տետրատէօսն է – 57. Եւ ապա հետ այսոր նշան տամք գտետրատէօսն, որ է սաւտային ջերմն – 62. Եւ յորժամ սև մաղձն^ա որ է սաւտայն^ա ի երբսն ի յերակսն բորբոսի, նա առնէ գտետրատէօս ջերմն - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ գտետրատէօս ջերմն – 63. զի խիստ արգիլէ զգրտանալն ... և ի յայն ջերմն՝ որ երկու օր ընդ մէջ նոպայն, զոր անուանեն տետրատէօս: – 83. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տետրատէօսն - 90. և անուանի յիստակ երկու տետրատէօսն – 90. վասն այդ պատճառանացդ անուանի երկու տետրատէօս – 90. զոր անուանեն յիստակ տետրատէօս – 91. Ապա թէ ներքսէ յերակացն բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն յար ջերմ, որ կրկնակ տետրատէօս ասեն – 93. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ գնոպայով տետրատէօսն - 93. Վասն ստածման և բժշկութեան յիստակ տետրատէօս ջերմանն - 95. հոռոմն ակրաօս տետրատէօսն անուանէ – 97. Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն^ա որ չէ յիստակ տետրատէօս - 99. գտետրատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ – 102. գտետրատէօս ջերմանն զստածումն ի բանի պահէ – 103. և ամենայն իրօք զիւր ստածումն դէպ ի յիստակ տետրատէօս ջերմանն արա: - 104. Վասն ստածման և բժշկութեան այն սուր և այրեցող ջերմանն, զոր հոռոմն երկու և երեք կրկնակ տետրատէօս կոչէ, և տաճիկն դալլազմայ, զոր ի յար տետրատէօս անուանէ: - 107. Այլ զհտացիր որ այս ջերմանս ստածումն զերդ այն տետրատէօս ջերմանն լինի - 107. Եւ այլ ամենայն դիմօք զքո ջանքն և զոյսն ընդ այրեցող ջերմն ... որ յիստակ տետրատէօս կոչի՝ ի մէջ արա - 107. մէկն մաղձն լինի՝ որ բորբոսի ի դուրս ի յերակացն՝ որ առնէ գտետրատէօս ջերմն – 109. Յառաջ գտետրատէօսն յիշենք – 113. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ գտետրատէօս ջերմն - 113. վասն անոր անուանեցին զայս ջերմս կրկնակ, և երկու տետրատէօս, որ ի ներքս ի յերակսն լինի

բորբոսն: - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ գտետոռատէօ ջերմն – 113. զայս ջերմն հոռոմն տետոռատէօ անուանէ – 113. Վասն ստածման և բժշկութեան տետոռատէօ ջերմանն – 113. ապա ընծայեն զայս ջերմն՝ որ տետոռատէօ ասեն: - 121. Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառդ և ի նոյն ջերմնդ՝ զոր տետոռատէօ կոչեն - 122. զի չորեքօրեայն^a որ է տետոռատէօն, այլ շուտ արձակի – 130. Իսկ ստածումն այս երկու ջերմերոյս զերդ գտետոռատէօ ջերմանն լինի – 131. զի տետոռատէօ ջերմն այլ շուտ արձակի քան զայս ջերմերս – 131. Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն, որ է տետոռատէօն - 140.

ՏԵՏԵԻ - ապա ի վերայ լերդին...սպեղանի դիր, պզրկատունի տերևին ջրովն և հնդիպէի ջրովն – 8. և ուռի տերև սփռէ ի տունն – 32. Զայս իմա^o որ երբ ծառ՝ յորժամ կտրի ի յիւմէն...նա այն ծառն վատթարի, և թառամի տերևն: - 37. Ապա թէ դարձեալ վաստակի իւր հողն ... ստոյգ պայծառանան իւր տերևքն – 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա ... և խափանէ գտերևն և զպտուղն: - 37. Եւ դարմանէ զէջն աղէկ խոտով^a որ դալար լինի ... որպէս հազար, և դդմի տերև - 41. և եփած լինի ի յինքն մանուշակ և դդմի տերև և հազարի տերև– 42. զիւր տունն ... ցանէ վարդ և ուռու տերև - 44. թէ վարդ չիգտվի, այգոյ տերև ցանէ - 44. Ա՛ն սապո և զաւիրան ... և շաղւէ կաղմբի տերևի ջրով – 72. ա՛ո դալար ընկուզ, և զծառին տերևն ... և ի ցաւին տեղին սպեղանի դիր: - 74. և տո՛ւր սփռել ի տունն վարդ, և ուռի տերև, և խնձորի տերև - 97. և ուռի տերև ի մօտն և ի տունն տարածէ – 98. Ա՛ն սատապի տերև - 119. Ա՛ն քապուլի հալիլայ ... և պատրանպօյէի տերև - 126. ա՛ն ... սատապի տերև չորս դրամ – 149.

ՏԵՔՍԻՍ – Զոր հոռոմն տերսիս և դիակայիս ասէ – 103.

ՏԷՀՈՒՃ - և հաւու ձագ և տուռաճ և տէհուճի մի ուտէ – 21. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտահալ ուտէ, որպէս հաւձագ և տուռաճ և տէհուճ – 23.

ՏԷՆԿ - և առ ... երկու տէնկ սև վրացի կոճ – 127. տե՛ս նաև ՏԱՆԿ գլխաբառի տակ:

ՏԷՏՌԱՏԷՈՍ – տե՛ս ՏԵՏՌԱՏԷՕՍ

ՏԷՐ - Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և գւեր և գյօծարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթողիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. Եւ յաղագս այսորիկ յօծարեցի ի պէտս և ի յօգուտ սորա առնել զգիրքս զայս ի հոռոմ և յարապիկ և ի պարսիկ գրենաց, ըստ իմոյ կարողութեանս և շնորհի՛ գոր ետ ինձ տէր գիտութիւն լեզուաց և գրոց նոցա: – Բ. Թարգմանեցաւ և գրեցաւ գիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն. յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթողիկոսիս Հայոց տեառն Գրիգորի որդւոյ Վասլի Բարեպաշտ իշխանի պահլաւունոյ - Բ. և այս ջերմանս տէրն ի գլուխն ծանրութիւն իմանայ – 10. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Ապա թէ դարձեալ այն ծառոյն տէրն պէտ առնէ նմա ...լինի որ յանկարծ այն ծառն դարձեալ յիւր բնական բնութիւնն դառնայ - 37. Ապա թէ անտէս առնէ տէր ծառոյն ...նա չորանայ ծառն - 37. Նոյնպէս և այս ջերմն՝ երբ սկիզբն անհոգ կենայ իւր տէրն և պէտ չայնէ, աւիրի իւր գրոյցն: - 37. Ապա թէ զանց առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. առնէ իւր տէրն և անհոգ կենայ, նա հասանի այն չորութիւնն ի ծառին ճուղքն - 37. և իւր և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել – 40. զի թէ դկին տիրոջն, և սլին տիրոջն բնութիւնն լուծանին, նա շուտ կորնչին մահուամբ - 44. զի խիստ օգտակար է դկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ: – 44. այս ձուկն նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար է: - 51. Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տէրն և զսլին^a յանկարծ ժամ մի ուրդի^a որ կապի փորն - 52. Նշանք մտքուխի որ կակոցնէ զդկին և զսլին տիրոջն բնութիւնն: – 52. ամենովտ զհով ջուրն արգիլէ ի խիստ ջերմանն ի տիրոջէն - 71. իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցներքսէ – 88. իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն - 88. Այլ զայս ջերմանս տէրն ի սկիզբն հիւանդութեանն ի բաղանիս չէ պարտ տանել - 99. զի արիւնն երբ հաստանայ՝ կարիք ունի որ իւր տէրն ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի, որ պարկեշտանայ արիւնն: - 117. Եւ այլ պատեհ է որ այս ջերմանս տէրն վերաբերութիւն այնէ ի հիւանդութեան սկիզբն սամթի ջրով -117.

ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐ - Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զսէր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. Թարգմանեցաւ և գրեցաւ զիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն. յորում էր և թուականս Հայոց ՈԼԳ. ի հայրապետութեան սրբազան կաթուղիկոսի Հայոց տեառն Գրիգորի որդւոյ Վասլի բարեպաշտ իշխանի պահլաունւոյ - Բ.

ՏՇՏՊԵԼ - Իսկ սորա կաշուն չորութիւնն վասն այնոր եղև, որ գործեցաւ տըտպելով - 12. Եւ իւր երակն ... այլ փոքր և այլ սուր լինի ի փոթոթային ջրոյն խիստ տըտպելոյն - 12.

ՏԻՄԷՏ – Տիմէտ ստամոքաց տաքութեան: - 96.

ՏԻՍ ՏՐԻՏԷՕՆ - և հոռոմն տիս տրիտէօն անուանէ – 107.

ՏԼԷ – Տլէ վասն տաք ուռեցի – 72. Եւ գայս տլէն ի վերայ այտոցին դիր: - 72. և տլէ արա սկիզբն ի այտոցին – 72. Տլէ տաք ուռեցնու: - 72. և տլէ արա – 72. Տլէ այտոցվի, որ ի տաքէ լինի: - 73. Եւ գայս տլէս ի վերայ այտոցին դիր – 73. գայս գամէնս յիրար խառնէ, և ի վրան տլէ արա: - 73. Տլէ հովացնող, վասն տաք այտոցի: - 75. և հովային դեղերովն տլէ այնէ – 75. Տլէ հով և սպեղանի՝ տաք այտոցի – 76. և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77. գայս գամէնս շաղւէ ձիթով, և տլէ արա: - 77. Տլէ սաֆրայի – 98. և ի վերայ լերդին տլէ արա, օգտէ: - 98.

ՏԿԱՐ - Ապա թէ ստամոքսն տկար լինի, սերկկիլի շարապ ... տուր ի յար: - 20. Ապա թէ ... հիւանդն տկար չլինի, պատեհ է որ երակ առնես: - 26. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր - 26. և մաճասին երակն ծանտր և տկար երնի. և գոգն նօսր և տկար – 28. Ապա թէ տկար է հիւանդն, ապիկիս արկ – 70. իսկ հովութիւն ներգործող է տկար - 109. նոյնպէս և զիճութիւնն ներգործող է տկար – 109. ապա պատեհ համարեցան երկու զօրաւորացն անուամբն կոչել, քան երկու տկարացն: - 110. Ապա թէ հիւանդն տկար լինի, տուր հաւու ձագ՝ եփած զիրպաճ – 112. Ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, կերակուր հաւու ձագ տուր՝ զիրպաճ եփած: - 121. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւձագ տուր – 123. Ապա թէ հիւանդին

գորութիւնն տկար լինի, գառին միս և հաւ տուր՝ սիստամ եփած: - 127. Ապա թէ հիւանդին ուժն տկար լինի, գառին միս տուր - 130. Ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի, գառին միս տուր – 131. հիւանդին գորութիւնն տկար լինի և վատուժ – 136. Ապա թէ հիւանդին գորութիւնն տկար լինի և վատուժ, պատեհ է ... ուժ տան հիւանդին – 136. Նոյնպէսն եթէ հիւանդին գորիութիւնն վատուժ լինի և տկար ... բժիշկն ... ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն - 137.

ՏԿԱՐԱՆԱԼ - և ամենին չիթողու զբնութիւնն՝ որ լուծանի, զի հիւանդն տկարանայ - 55. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ - 70. և ի վերայ սպեղանի դիր, որ այն տեղացն գորութիւնն չտկարանայ: - 75. Ապա թէ վերաբերութիւն չկարէ առնել, բռանց մի՞ տար վերաբերութիւն այրնել, որ ստամոքսն չտկարանայ - 87. Եւ յիւր ստածումն պարտ է որ զհիւանդն չպատրաստեցնես խիստ, որ գորութիւնն չտկարանայ և ձանձրանայ – 127. Ապա հետ /գրքում^ա հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն - 141. կարիք ունի հիւանդին բնութիւնն ի հաստ կերակուրն, որ ի յուժոյն չանկանի և տկարանայ – 141.

ՏԿԱՐԱՅՆԵԼ - Արդ այն հոգսն որ վասն բարոյ լինի, զօրաւոր առնէ զհոգին, և տկարացնէ զմարմինն - 18.

ՏԿԱՐԱՅՈՒՑԱՆԵԼ - իսկ այն որ տգիտութեամբն զգէշն հոգայ, զօրացուցանէ զմարմինն, և տկարացուցանէ զհոգին: -18. և տկարացուցանէ զհիւանդն զերդ հալնմաշ ջերմն – 53. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի, որ իւր հովութեամբն տկարացոյց զուժն և հալեաց – 81.

ՏԿԱՐԻԼ - և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն ... և ոչ տուժել, և ոչ տկարիլ մարմնոյն - 38.

ՏՂԱՅ - Պատճառ ունելով այսմ աշխատութեան և զւեր և զյօժարութիւն սրբոյ և աստուածապատիւ կաթուղիկոսին Հայոց տեառն Գրիգորի, որ մակակոչի Տղայ: - Ա. և տարօքն տղայ լինի, կամ ալևոր - 80. Տղայոցն շատ հնդիպի – 80.

ՏՄԷՏ - և ի վերայ ստամոքսն տմէտ արա մրտի ջրով – 96.

ՏՈՐՈՒՆ – Ա՛ն լոք ընտրած, և տորուն – 146.

ՏՈՒԺԵԼ – և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն ... և ոչ տուժել, և ոչ տկարիլ մարմնոյն - 38. և ի ձեռն տուժելոյն` թուի թէ կուսանտրեն զոսկերքն – 122.

ՏՈՒԺԻԼ - և ի հետն ցաւ լինի, զերդ զյօղուածացն տուժիլն – 124.

ՏՈՒՂՏ - Ա՞ոն ... սպիտակ տուղտ ի կտաւի ծրարած հինգ դրամ– 52. Ա՛ն չոր մանիշակ ... և տուղտ – 67. և ա՛ն գարեալուր ... և տուղտ - 75. Ա՛ն յունապ ... տուղտ – 147.

ՏՈՒՆ - Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել – 8. Ապա թէ ամառն լինի, հով տուն նստո - 19. Իսկ եթէ ձմեռն լինի, ի տաք տունն կենայ – 19. և ի հով տուն կենայ, և ուռի տերև սփռէ ի տունն – 32. և ի նստած տունն յորմունքն օծեն քաֆուր ... և տունն այլ ցանեն – 32. զիւր տունն և զպառկելիքն հով արա – 44. Ամենայն օր ի բաղանիս մտանէ, ի հով տուն նստի – 46. Ի տաք տանէ և ի շոգ օդէ պատրաստ կենայ: - 46. և ի տաք տուն չիմտէ – 47. ապա տուռայճ տուր ... և արտալայնի` դոմով եփած և տանույ խուպագով - 51. թոքքն տուն է շնչոյն ... ի շարժելոյ չունի դադար - 53. թոքն պալղամին տուն է և դադար և տեղի - 53. Եւ վարդն^a զոր հարսանիթէ ասեն, և աղաւնեաց տունն^a քուրթէ, նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի - 79. զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր, և տուր սփռել ի տունն վարդ – 97. և ի տանն ի յանկունն դիր լախլախայ – 97. և հով տեղի և ի հով տուն նստի, և ուռի տերև ի մօտն և ի տունն տարածէ – 98. և զհիւանդն ... ի հով տուն կալ: - 106.

ՏՈՒՌԱՃ, ՏՈՒՌԱՅՃ - կերակուր թեթև և պարկեշտ կերակրի զերդ ... տուռայճ և թորու – 11. և հաւու ձագ և տուռաճ և տէհուճի միս ուտէ – 21. Այլ զկերակուրն թեթև և շուտահալ ուտէ, որպէս հաւաճագ և տուռաճ – 23. ապա տուռայճ տուր – 51. Եւ այլ պատրաստ^a որ չտաս հաւու ձագ, և ոչ տուռաճ - 78. այլ հաւու ձագ մի^o տաս կերակուր, և ոչ տուռայճ – 120. Ապա հետ երեք շաբաթու տուր հաւու ձագ և տուռայճ - 120. և երբ կերակուր տաս, հաւաճագ տուր և տուռայճ - 123. Ապա թէ զօրութիւնն հիւանդին տկար լինի, կերակուր հաւաճագ տուր, և տուռայճ – 123. և տուր թոչնոյ միս, զերդ տուռայճին – 125.

ՏՈՒՌԱՅՃ – տե՛ս ՏՈՒՌԱՃ

ՏՈՒՐ - զի հանապազ ի շնչոյն յառն, և ի տուրն կայ և շարժի – 49. Եւ իւր չողջանալոյն պատճառն այն է՞ որ թոքքն տուն է շնչոյն, ի յառ և ի տուրն ի շարժելոյ չունի դադար - 53.

ՏՌԻՏԷՈՍ – տե՛ս ՏՌԻՏԷՕՍ

ՏՌԻՏԷՕՍ, ՏՐԻՏԷՕՍ, ՏՌԻՏԷՈՍ, ՏՌԻՏՕՍ - Եւ զկնի այսոր ասեմք գտրիտէօսն` որ է օր ընդ մէջ ջերմն – 56. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէօսն է – 57. Ապա հետ այսոր յիշենք գտրիտէօսն – 62. ընծայի յիւրմէն ջերմն` որ տրիտէօսն անուանեն – 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէջ մաղձն, նա առնէ գտրիտէօս ջերմն – 63. և տուր զայլ կերակուրքն^a զոր յիստակ տրիտէօս ջերմանն յիշեցաք: - 105. Իսկ տրիտէօսն` օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 110. ապա ա՞ն զյիստակ տրիտէօսին դեղերն – 111. և ի յայն դեղերոյն` որ խառն տրիտէօսին գրեցաք ... ի բան տար – 111. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել, որ է տրիտէօս ... այրեցն և ծարաւն շատ լինի 115. զիտենայ գուր և զայրեցող ջերմերն, զերդ զյիստակ օր ընդ մէջ ջերմն, որ է տրիտէօսն - 142.

ՏՌԻՏՕՍ – տե՛ս ՏՌԻՏԷՕՍ

ՏՏՊԱՅՈՐՈՒԹԻՒՆ - զոր արգելեաց ջուրն` իւր տտպայորութեամբն զգաղտ շնչահանքն խցկելով: - 12.

ՏՐԻՏԷՕՍ – տե՛ս ՏՌԻՏԷՕՍ

ՏՐՈՐԵԼ - և ա՞ն աֆիոն և վարդէջուր, տրորէ ... և զքներն օծնէ - 30. վարդէջրով քաֆուր, տրորէ, ի յայդ տրորածդ խառնէ և թաթխէ զկտաւն, և ի վերայ կրծոցն և սրտին դիր – 33. ա՛ն բակլայի ալուր ... և սպիտակ գազպէն ջրով տրորած – 51. Ա՛ն հայ կաւ ... և դալար գնձի ջրով տրորէ – 73. ա՛ն Ասպահանի ծարիր քար ... և տրորէ այս ջրովս – 76. և շփէ զասպահանիկ ծարիրն` որ տրորի - 79. Ասպահանի ծարիր, և դալար գնձաջրով տրորէ, և ի յաջքն կաթեցո: - 79. առ վարդմարապայ, և թառնճպինի ջրով տրորէ – 86. Ապա առ

սանտալ սպիտակ, և վարդի ջրով տրորէ - 106. Ա՛ն թրպութ մաղած ... տաք ջրով տրորէ - 123.

ՏՐՈՒՊ - Ես Միսիթար հերացի տրուպս ի բժշկաց... վարժեցայ ի դպրութիւն արաբացոց, Պարսից և հելենացոց – Ա.

ՏՐՈՓԵԼ - Ապա թէ ստամոքսն վատուժ լինի, կամ սիրտն խափական լինի, որ է ... թափթափիլն և տրոփելն, ապա զապիկիքն ի յոլոքին ի դրուցի դեհն դիր – 49.

ՏՐՏՄԵԼ - Իսկ ցներքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն - 6. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն - 15. Որ ի սիրտ է ելել՝ անուշացո և հանդարտացո. և որ տրտմել է՝ սրտահեշտացո և ուրախացո – 15. Իսկ այն իրուին^ա որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այտքիկ. օդո^ա որ զմեզ պատեալ ունին ... և պատահմունքն ... զերդ հոգալն և տրտմելն և ի սիրտ ելանելն - 93.

ՏՐՏՄԵՑՈՒՑԻԶ - և արեանն եռալոյն պատճառն քինախնդիր լինելն է առ տրտմեցուցիչն: - 16.

ՏՐՏՄՈՒԹԻԻՆ - և զքո զամենայն ջանք վասն սրտին արա^ա որ անուշացնես զսիրտն և խաղաղեցնես գտրտմութիւն - 16. զի գումարի ի ժամ տրտմութեանն: – 16. Իւր ստածումն այն է^ա որ երբ ի տրտմութեանն սրութենէն հանգչի, ի բաղանիս մտո – 17. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն հոգսն և տրտմութիւն լինի - 18. Պարտ է գիտենալ որ հոգսն և տրտմութիւնն յայլ և այլ տեղեաց լինի - 18. Իսկ որ պատճառն ի տրտմութենէն լինի, այն ի հոգոյ կենդանութենէն ընծայի - 18. և հոն ի բազում տրտմութենէն դադարի և արմատ առնու – 19. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն, որ իւր պատճառն լինի տրտմութիւն և հոգս և ի սիրտ ելանելն - 38. և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ, տրտմութիւն և հոգս չիտանի - 48.

ՏՔՆՈՒԹԻԻՆ - Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տրնութենէ լինի: – 20. և իւր դեղնութեան պատճառն այն է^ա որ տրնութիւնն արգիլէ զբնութիւնն ի կերակրոյն յեփելոյ - 20. միօրեայ ջերմն որ ի տրնութենէ լինի, ի ստամոքացն լինի՝ որ զկերակուրն պակաս եփէ, կամ ի կոծանաց և ի հալածանաց, որ զմարմինն դատել լինի տրնութեամբ- 20. Եւս

առաւել պատճառ այս լինի՝ որպէս սուգն և հոգսն ... ցանկութիւնն և դիպն, տընութիւնն
և շատ կարդալն – 35. և շատ հոգս լինի տարել կամ տընութիւն – 91. և ոմանց տընութիւն
հանդիպի - 138.

Բ

ԲԲԴ – զայս ջերմս հոռոմն տէտռատէօս անուանէ, և տաճիկն բբդ – 113. Տաճիկն բբդ ասէ
– 116.

Ց - Իսկ ցնեքքս պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սգալն - 6. այս ջերմն ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցնեքքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն - 16. և ի յայն իրվին զըմբաղիէ՞ որ ցնեքքս ուրախութիւն բերէ: - 19. Ապա թէ այն նիւթն՞ որ ցորուց երակացն լինի՞ բորբոսի, նա ընծայի իւրմէն ջերմն՞ որ նուպայ ունի և ժամ: - 58. զի արիւնն ցնեքքս երակացն լինի: - 58. Ձի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաստայն ցնեքքս երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Այլ բնական արեանն գնացքն ցնեքքս երակացն լինի՞ երբ չլինի բորբոսած - 63. և պինչսն ցնեքքս քորին և կծան - 76. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցնեքքս ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն - 80. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցնեքքս երակացն արգիլած լինի - 80. յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցելթն օրն - 86. և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքսն, կամ ցնեքքս և յամենայն երակսն: - 88. Իսկ այն որ ցնեքքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն՞ զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. Ապա այս ջերմն՞ որ լիպիրայ անուանի, որ ցնեքքս լինի բորբոսն, իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն, և խիստ տաքութիւն ցնեքքս - 88. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցնեքքս ի յերակսն: - 88. ընծայի իւրմէն ջերմն՞ որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցնեքքս - 88. Մէկ այն է՞ որ խարտէջ մաղձն ցնեքքս ի յերակսն բորբոսի - 90. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցնեքքս յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Այս ջերմն ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցնեքքս երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. Այլ զիտացիր որ այս ջերման ստածումն զերդ այն տետտատէօս ջերմանն լինի, որ մաղձն ցորուցէ երակացն բորբոսի - 107. և մէկայլ ցեղն ցնեքքս յերակսն լինի - 109. ափիմեռինոսն՞ որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցնեքքս է իւր բորբոսն - 110. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՞ կամ ցնեքքս երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: - 113. Ապա թէ ցնեքքս երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետտատէօս ջերմն - 113. Նոյնպէս և այտոցին՞

որ ցներքսէ մարմնոյն լինին, գերդ սարսամն, և կողացաւութիւնն ... սուր անուանեն - 142.

ՅԱԹԵԼ - և երբ արեգակն ցաթէ գարէջուր տուր – 106.

ՅԱԾԱՆԱԼ – իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ցածանայ և ի գուրն անկանի – 19.

ՅԱՄԱՔ - Զի կան իրուի՝ որ իւրեանց բնութիւնն չորային են և ցամաք – 92. իւրեանց բնութիւնն չորային լինի և ցամաք – 9. իւրեանց բնութիւնն և մարմինն չոր և ցամաք լինի և պինդ - 93.

ՅԱՄԱՔԵԼ - դու հետէն առ զջուրն, ի գատէ յաման արկ, մինչև ցամաքի միսն – 44. ցամաքեալ և չորացեալ լինի ծաղիկն: - 78.

ՅԱՄԱՔԵՅՆԵԼ - Իսկ այս ջերմս որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն – 10. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփութն են^a գատ ի երակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն - 36. և գարի լուացած ցամաքեցուր, և ապա կերցուր: - 41. այլ զհայ կան վասն այնոր տանք, որ զգիճութենէն^a որ որ ի կուրծքն ժողոված^a ցամաքեցնէ - 50.

ՅԱՄԱՔԵՅՈՒՅԱՆԵԼ - և խոցն^a որ ի թոքսն լինի^a ամենայն ինչ տաք և չոր պիտի, որ ցամաքեցուցանէ և ողջանայ - 53.

ՅԱՄԱՔԻԼ - և երբ տեսանես զծաղիկն՝ որ սակաւ սակաւ ի ցամաքիլ, տլէ արա այս նշանօքս: - 77.

ՅԱԼՅՔ - Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի, որ ցայլսն ելանէ - 22. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք – 22. Եւ երբ այն արիւնն ընդ ցայլսն ելանէ, նա ի ցայլսն ի խոլային մարմին կայ - 22. և առնէ զջերմն, որպէս ի ցայլսն ասացաք - 22. նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս ի ցայլքն և ի յանթն ասացաք: - 22.

ՅԱՆԵԼ - Պատեհ է զայս հիւանդս ի հով տուն պահել, յոր ցանած լինի հով ջուր – 8. և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինքն հասնի - 33. և ցանէ վարդ և ուռու տերւ – 44. թէ վարդ չիգտվի, այգւոյ տերւ ցանէ: - 44.

ՑԱՆԾՈՅ - տո՞ւր կերակուր սպանախ ... Ապա թե՛ ի կուրծքն խոշորութիւն լինի, մօլօխ^a որ է ի խուպագէ ազգ մի, որ է ցանծոյ - 95.

ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆ - Եւ են բնութեան գործերն այսոքիկ. ցանկութիւն կերակրոյն և ըմպելոյն, կանգնելն և գնալն - 3. Իսկ ցնէրքսէ պատճառն լինի, որպէս տրտմելն ... կամ ցանկութիւնն - 6. Եւ այլ լինի պատճառ հոգալն և տրտմելն ... և նախանձն և ցանկութիւնն: - 15. այն ջերմն ... ի ցանկութենէ և ի թուագարաց և ի բազում հոգոյ ընծայի - 20. Եւս առաւել պատճառ այս լինի^a որպէս սուգն և հոգսն և ... ցանկութիւնն և դիպն - 35.

ՑԱԻ - պատճառն այն է^a որ ... ի սակաւ մասունս մարմնոյն գործեն զցաւն - 2. Այս ցաւուս թեզով ճար արա - 8. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի այտոցէ լինի ... կամ ի ցաւէ մի^a որ յայլ անդամսն լինի: - 22. յոր օր ընծայի ցաւն, ի նոյն յօրն այն լինի ջերմն - 23. և ի յոր ողջանայ ցաւն, ի նոյն օրն արձակի ջերմն: - 23. Բայց հանց ջանա՝ որ բնիկ չհիռվցնես գտեղին, որ չխափանէ զցաւն յեփելոյն - 23. Այլ հուկնայ նոյն ցաւուն: - 45. ի բասիլիկէն երակ առնուս ի յայն դեհն, ուր զցաւն իմանայ հիւանդն: - 49. Ապա թե՛ չիմանայ ցաւ ուրեք, զերակն ի ձախոյ ձեռն առ - 49. Իւր ստածումն այն է, որ ի բասիլիկէն երակ առնու ի յայն կողմն^a ուր զցաւն իմանայ - 54. Սպեղանիք կրծոց ցաւու: - 54. Ապա թե՛ խոցն և ցաւն ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան զթոքին - 54. ապա թե՛ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, ի յանդամ մին ընծայէ ցաւ - 64. Ապա թե՛ ... ցաւն այդով չխաղդի, աղջկան մոր կաթն կթել տուր ի վերայ գլխոյն: - 68. Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռսն և յոտներն կապք առնես պինտ, հանց որ ցաւ տայ - 69. զայս զամէնս յիրար խառնէ, և ի ցաւին տեղին սպեղանի դիր: - 74. այրնէ զայն ցաւն՝ որ անուանի սարաթան - 113. Ապա ... լինի՝ որ ի նուպային սկիզբն ցրտանայ և սոսռայ և ի հետն ցաւ լինի - 124. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ, որ զայս ցաւս յերկար չիքաշէ - 131. և ցաւն խիստ լինի - 142. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն - 143. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ի հին տաքութենէն, և ... ի լերդին ցաւոյն - 146. երբ ի պէտս անկանի որ յայս ցաւերս, առցէ սմանէ ըստ ուժոյն - 149.

ՅԱԻԵԼ - իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն ... տաք լինի, և գլուխն ցաւի – 9. զի արեան տաքութիւնն և մաղձին ի ցաւած յանդամն երթայ: - 22. Բայց ի վերայ ցաւած տեղացն անճար սպեղանի դիր – 23. իւրեանց բնաւորական տաքութիւնն հատեալ լինի ի յերկար հիւանդութենէն և յար ցաւելոյ ցեղաց մի մարմնոյն: – 36. և կուրծքն ցաւի – 53. գլուխն ցաւի և ծանրանայ – 66. Իւր նշանն այն է, որ տեղիքն խիստ ցաւի - 74. մէջքն և ողնշարն ցաւի: - 78. Եւ երրորդ պատճառն այն իրիւն լինի, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն, զերդ որ հիւանդին ցաւի ստամոքացն բերանն – 80. Գլուխ որ ցաւի ի սաֆրայէ: - 98. և ցաւելն կակուղ լինի և պակաս – 142. Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի, և աւուրք ցաւէ - 145. Որոյ բնութիւնն հով է, և ցաւէ ոսկերքն և գլուխն - 145.

ՅԱԻԻԼ- և հիւանդն չիմանայ թէ տաքութիւն կայ առ իւրն, և նչ ցաւիլ տեղաց մին ի մարմինն - 38. և այլ չլինի նշան^a որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զդողալն ... և զմարմնոյն կոտրտելն և զխոցոտելն և զգլխոյն ցաւիլն - 38.

ՅԱԻՏԱԼ - Եւ այլ պատեհ է^a որ ի ձեռսն և յոտներն կապք առնես պինտ, հանց որ ցաւ տայ - 69.

ՅԵՂ - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. ջերմն այն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. և այլ ինքն լինի պատճառ բազում և այլ ցեղ հիւանդութեանց: - 2. Եւ երկրորդ պատճառն այն է^a որ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի յանդամ մի լինի կամ ի յերկուս - 2. ասացաք զբնութեան գործերն^a որ խափանին ի ջերմերոյն և ի յայլ ամենայն ցեղ հիւանդութենէ - 3. Եւ ինքն երեք ցեղ լինի – 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր որ նման են նոցա: - 6. այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօնն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. և նոյնպէս ի յամենայն ցեղ տաք կերակրոց պատրաստ պահել – 16. վասն այնոր է պատեհ հանգիստ առնել իւր դատելոյն ամենայն ցեղ դիրեօք և ուրախութեամբն - 18. Եւ զայդ ցեղ հիւանդին զմարմինն պարտ է գիճացնել – 18. և այլ զամենայն ցեղ

դեղրանք, որք գրած են ի զուգամին դուռն ... ի բան տար - 30. Եւ այլ ամենայն ցեղ հիւանդութիւն որ ի հետն ջերմն լինի, յորժամ հիւանդութիւնն բժշկի, և ջերմն արձակի: - 31. նոյնպէս տե՞ս զջերմն թէ յորո՞յ ազգէ է և ո՞ր ցեղ – 31. Չայս գիտացիր եթէ քանի՞ ազգ են և ընդ քանի՞ ցեղ բաժանին – 35. Եւ այս ցեղս լինի՞ յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել. հանց որ զմարմինն բնիկ դատել լինի ամենայն ցեղ լուծմամբ - 35. այս ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ – 36. Եւ այս երեք ցեղ հալւմաշս ընծայի ի բնական երեք ցեղ գիճութենէն – 36. Ապա այն երեքէն առաջին ցեղ հալւմաշն ընծայի, որ կոչի թառմեցնող - 36. և այս ցեղս ստածումն հեշտ լինի և շուտ: - 37. Այժմ ցուցանեմ ... զստածումն և զբժշկութիւնն զատ ի զատ ... որ ճանաչեն և գիտենան զամէն ցեղ ուրիշ ուրիշ - 37. ընծայի երրորդ ցեղ հալւմաշն – 37. և այս ցեղս զստածումն և զբժշկութիւնն չընդունի բնաւ: - 37. և ապա ստածեն և բժշկեն զայն ցեղն՞ որ ընդունի զառողջութիւնն- 37. Այժմ ասեմ զառաջին ցեղն - 38. և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գդողալն և զծարան... և զայլևայլ փոփոխիլն, և ոչ ի յայլ ամենայն ցեղ նշանացն՞ որ ի բորբոսային ջերմերն լինի - 38. ապա գիտացիր՞ որ այն առաջի ցեղ հալւմաշն է զոր թառամեցնող ասեն:- 38. Իսկ երկրորդ ցեղ հալւմաշն լինի յայնկից, որ երբ տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն, ապա այն նշաննին, զոր ասացաք ի յառաջին հալւմաշն, ի յայս ի յերկրորդ ցեղս այլ ի յերևան և այլ ի բաց լինի – 38-39. Իսկ երրորդ ցեղ հալւմաշն, զոր քակող անուանեն, իւր պատճառն այն է՞ որ հասանէ իւր տաքութիւնն ի չորրորդ գիճութիւնն՞ որ ընդ ամենայն մարմնոյն յողուածսն են - 39. Եւ այլ գիտացիր՞ որ այս ցեղ հալւմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի՞ որ մարմինն սար լինի և պատճառոյոգ, և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ, կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. այլ վասն այնոր թողի զիւր պատմութիւնն զիւր ցեղերուն, որ անբժշկելի են: - 41. Վասն ստածման և բժշկութեան առաջին ցեղ հալւմաշ ջերմանն, որ ի տաքութենէ լինի: – 41. Եւ ինքն երեք ցեղ բաժանի – 41. գիտացիր որ էշն ճերմակ լինի և առողջ, և ազատ յամենայն ցեղ հիւանդութենէ – 41. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. Ապա թէ ի մարմինն այլ ցեղ տաքութիւն լինի ... պարտէ պատրաստ կենալ ի կաթներոյն - 43. Մահամատի Չաքարիան ասէ՞ թէ այս ջերմս երեք ցեղ լինին -

45. Առաջին ցեղն, որ է թառամեցնողն, իւր պատճառն զերդ միօրեայ ջերմանն լինի – 45. և զհտենաս որ չլինի ի հետն այլ ցեղ ջերմն ի բորբոսային ջերմերոյն: - 49. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն ամենայն ցեղ բորբոսային ջերմերոյն ուրիշ ուրիշ: - 56. Եւ այլ պարտ է զհտենալ, որ բորբոսային ջերմերն շատ ցեղեր են - 57. Այլ առաջին ցեղն սինէլուս է, որ յարեանն ի բորբոսելոյ լինի - 57. Երկրորդ ցեղն ափիմեռինոսն է - 56. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէոսն է – 57. Եւ չորրորդ ցեղն տետռատէոսն է – 57. Եւ այլ զհտացիր^a որ ամէն մէկ ի յայս չորիցս բաժանին և այլ ցեղ ջերմեր. զերդ որ արեանն ջերմն բաժանի ի յերեք ցեղ: - 57. Եւ երկրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջն խիստ լինի տաքութիւն և դիժար - 57. Իսկ երրորդ ցեղն այն է^a որ յառաջմնէ մինչև ի վերջն յաւելցնէ տաքութիւնն - 58. Ապա այն ջերմն^a որ ի յայլ նիւթերոյն ի բորբոսելոյն լինի, բաժանին ընդ երկու ցեղ: - 58. Վասն նոպայով ջերմերոյն թէ ի^oնչ է պատճառն, որ այլ և այլ ցեղ առնեն զնոպայն: - 59. Եւ վասն այդ պատճառանաց եղան ջերմերոյն նոպայինն այլ և այլ ցեղ: - 60. Ապա թէ հիւանդին թպտիրն մաշում լինի ... նա ընծային այլ ցեղ նիւթ, և սկիզբն առնեն այլ և այլ ցեղ ջերմերոյ – 61. զի այլ ի յառաջ գայ նոպայն կամ այլ ի յետու, կամ ընծայի այլ ցեղ նոպայ - 61. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ կամ ի յայլ ցեղ իրք ... նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի - 61. Եւ երկրորդ^a որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան զայլ ցեղ նիւթերն - 62. Եւ երրորդն^a որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան զայլ ցեղ ջերմերն: - 62. Արդ արժան է յառաջ զհտենալ զբորբոսիլն զչորս նիւթերոյն^a որ ի մեզ են ... և թէ զի^oնչ ցեղ լինին - 62. և ինքն ընդ երեք ցեղ բաժանի: - 64. Եւ այլ պարտ է զհտել որ սինէհիս ջերմն^a որ յարենէ լինի, յերեք ցեղ բաժանի: - 65. Իսկ մեր յիշելոյն զայս երեք ցեղ այտոցս^a որ կոչի մաշարայ ... վասն այնոր եղաւ, որ իւրեանց պատճառն և նիւթն արոյնն լինի - 76. պալղամն չորս ցեղ են: - 85. Այլ պատեհ է^a որ զհտենաս զմաղձն, որ երեք ցեղ են - 94. և իւր մաճասն փոփոխական և այլ և այլ ցեղ լինի – 94. Եւ զայս կանոնքս, զոր ասացաք, պահել պարտ է ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւն: - 99. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ զլիտյն կաթն տաս կթել, և ոչ ինչ ցեղ ձիթով օծանել – 105. և մէկայլ ցեղն ցներքսէ յերակսն լինի – 109. և այս դիմօքս լինին և այլ ցեղ ջերմերն, երբ խառնին ընդ իրար - 110. և զայլ զամենայն ցեղ զստածումն հաւասար առնել: - 111. տուր և ըմպելիքն, և զայլ զամենայն ցեղ զստածումն

- 111. Այդ նշանովդ և այդ օրինակաւդ պիտի^ա որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն -111. և ինքն երկու ցեղ լինի: - 113. և այն նշանն^ա որ յառաջ էր քան զհիւանդութիւնն^ա այն է^ա որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել - 114. և իւր գոգին գոյնն այլ և այլ ցեղ լինի - 114. Այլ իւրեանց նշաննին և վկայքն այդ երեք ցեղ պատճառանաց ուրիշ ուրիշ այս են - 115. Այլ հաւու ձագ մի^օ տաս ուտելոյ, և ոչ տուռայճ յայդ ցեղ ջերմն՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի - 120. պատրաստեցո ի յամենայն ցեղ կերակրէ որ սաւտայ ընծայեն: - 133. Իսկ պարտ է բժշկին անճարակ^ա որ զհտենայ զչորս ժամանակսն ի յամենայն ցեղ հիւանդութիւնս - 134. Պատմութիւն նախագիտութեան վասն չորից ժամանակացն, որով յառաջագէտ լինի բժիշկն զմահուն և զկենացն յամենայն ցեղ հիւանդութիւնք: - 134. Ջի ամենայն ցեղ հիւանդութիւն թէ սուր լինի, թէ յերկարօրեայ, չորս ժամանակս ունին - 134. Ապա այն ցեղ հիւանդութեանցն արձակիլն և ողջանալն բուրհանով չլինի - 142. Ապա թէ այն ցեղ հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին ... այն մահու նշան է - 142. կարէ զհտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն - 142. Իսկ զհտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^ա որ զհտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն - 142. և զայս զամենայն ցեղ հիւանդութիւնն^ա որ բուրհան չունին, յերկարօրեայ անուանեն: - 142. Ջանագան ցեղ հիւանդութեանց դեղերոյն - 144. Նշանք լուծման մաճունի այս է, որ օգտէ կոլնջի, և ամենայն ցեղ մաղձոյ: - 148.

ՅԵՐԵԿ - Եւ զայս հապս գիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ - 51. Եւ երկրորդ նշաննին այն իրին լինին, որ չեն բնութեամբ. զերդ որ ... շատ ժամանակ ի պաք է կեցել, և ընդ ցերեկոյ - 91.

ՅԵՐԵԿՈՎ- և ցերեկով ի քուն չի լինի - 21.

ՅՆՈՐԵԼ - և իւր նշանն այս է որ մարդն ինքն ընդ ինքն գրուցէ, ցնորի և թուագարի: - 15.

ՅՆԵՐՔՍ - և պինչսն ցներքս քորին և կծան - 76. Իսկ այն որ ցներքս ի յերակսն ժողովի և բորբոսի, ընծայի իւրմէն ջերմն^ա զոր անուանեն լիպիրայ: - 88. մէկն այն է՝ որ խարտէշ մաղձն ցներքս ի յերակսն բորբոսի - 90. «փիմեռինոսն» որ է պալղամին ջերմն, ի յար և ի կից լինի, զի ցներքս է իւր բորբոսն - 110. տես նաև ՆԵՐՔՍԵԻ գլխաբառի տակ:

ՑՆԵՐՔՍԵԻ - և ժողովի այն պալղամն ի ստամոքս, կամ ցնեքքս յամենայն երակսն: - 88.

ՑՆԵՐՔՍԷ - Իսկ ցնեքքս պատճառն լինի, որպէս տրտմելն կամ ի սիրտ ելնելն կամ սգալն կամ հոգալն - 6. և ի յայն իրւին զըմբաղի^ա որ ցնեքքս ուրախութիւն բերէ: - 19. Եւ վասն այդ պատճառանացդ եղաւ, որ յարեան ջերմն ի յար և առանց նուպայի լինի. զի արիւնն ցնեքքս երակացն լինի: - 58. Չի ասէ Գաղիանոս, եթէ չտեսայ ես որ բնական սաւտայն ցնեքքս երակացն բորբոսեցաւ և ի յար ջերմ արար: - 63. Այլ բնական արեանն գնացքն ցնեքքս երակացն լինի^ա երբ չլինի բորբոսած - 63. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցնեքքս ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն - 80. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ, զի ցնեքքս երակացն արգիլած լինի - 80. Ապա այս ջերմն՝ որ լիպիրայ անուանի, որ ցնեքքս լինի բորբոսն, իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն, և խիստ տաքութիւն ցնեքքս. մանաւանդ թէ խառնի մաղձն ի յայն բորբոսած պալղամն ցնեքքս ի յերակացն: - 88. ընծայի իւրմէն ջերմն^ա որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցնեքքս - 88. Ապա թէ բորբոսած լինի, կամ ցնեքքս յերակսն լինի, և կամ ի դուրս ի յերակացն: - 93. Այս ջերմն ընծայի երբ մաղձն մէն բորբոսի ցնեքքս երակացն հաւասար ընդ ամենայն մարմինն: - 107. և մէկայլ ցեղն ցնեքքս յերակսն լինի - 109. Ապա թէ ընդ ամենայն մարմինն լինի, անհնար է՝ կամ ցնեքքս երակացն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն: - 113. Ապա թէ ցնեքքս երակացն բորբոսի, նա առնէ զտեստատէոս ջերմն - 113. Նոյնպէս և այտոցին՝ որ ցնեքքս մարմնոյն լինին, զերդ սարսամն, և կողացաւորութիւնն, և հեքն ... զայս ամենայն և զիւրեանց նմանիքն՝ սուր անուանեն - 142. տե՛ս նաև ՆԵՐՔՍԷ գլխաբառի տակ:

ՑՆԵՐՔՍԻ - Մասրճուայն ասէ ի նոյն պատճառքդ, թէ այս ջերմն ընծայի ի հոգւոյն առաւել շարժելոյն ցնեքքսի մարմնոյն դէպ ի դուրս՝ վասն բնութեան զօրութեանն - 16. տե՛ս նաև ՆԵՐՔՍԻ գլխաբառի տակ:

ՑՈՐԵԿ - Եւս առաւել այս լինի^ա որպէս սուգն և հոգն ... և ցորեկին անօթի կենալն և պակաս կերակրիլն - 35. ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ - 117. ընդ ցորեկոյ կենայ այս անօթի - 117. և ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ - 117. և ապա

հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՛ւր կենալ – 118. և տե՛ս որ ընդ ցորեկոյ չպահես: - 119.
ցորեկոյ կենալն և քաղցենալն զեն այրնէ: - 128.

ՅՈՒԸ - և արկ ջուր ի վերայ մի լիտր, և եփէ ցուր ջուրն հասնի և կաթն մնայ – 51. և եփէ ցուր մնայ երկու լիտր – 52. չէ պատեհ որ դոմի ջուր տաս ... ցուր չես տեսէլ զեփելոյ նշանն - 104. Այլ հաւու հաւու ձագ մի՞ տաս ուտելոյ, և որ տուռայճ զայդ ցեղ ջերմս՝ ցուր եօթն նոպայն անցանի – 120.

ՅՈՒԸՏ - Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց, կամ խիստ ցրտոյ – 6. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 10. Իսկ այս ջերմս որ ընծայի ի խիստ ցրտոյ, ցամաքեցնէ զմարմինն – 10. զի ցուրտն ի գոզին եփելոյ տեղին լինի հասել – 10. երբ խիստ ցուրտն յաղթէ մարմնոյն, հանէ զմարմնոյն խառնուածքն ի միջավայր չափաւորութենէ – 10. և այս լինի ի ցուրտ օդէ, կամ ի ցուրտ ջրոյ լուանալոյ զմարմինն: – 11. պատճառն ցուրտ ջրոյն լուանալոյն լինի – 11. և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան զայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 12. Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի ... որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 12. Զի զնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի, որ բնական տաքութիւնն ի ներքս լինի արգիլած, ի խիստ ցրտուն կամ ընդ շնչոյն առնուլն լինի այդ: - 13. պատճառն ի ցրտոյ լինի – 13. Եւ իւր ստածումն և իւր բժշկութիւն զերդ այն ջերմանն լինի, որ պատճառն ի ցրտոյ եղաւ: - 13. այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օձանէ զմարմինն խիրու ձիթով և պապունաճի ձիթով – 28. Մատային ասէ, թէ ձմեռ լինի կամ օդն ցուրտ – 29. ի խիստ ցրտոյ և ի խիստ շողոյ պահէ զձառն – 37. ապա թէ չընկերէ ուժն և ժամն, ցուրտ տուր ջուր խմելոյ – 71. Ապա թէ ... օդն ցուրտ լինի, առջնն կրակ վառէ – 77. Ապա թէ նեղէ զինք ջերման ցուրտն և հովանալն, տաք ջուր խմելոյ տուր – 83. ընծայի իւրմէն ջերմն^a որ իմանայ իւր տէրն զցուրտն ցնէրքսէ - 88. և այն մասն որ չէ բորբոսած, այրնէ զցուրտն - 88.

ՅՈՒՑԱՆԵԼ - Եւ այնոր նշանն որ ի հաստ նիւթէ լինի այս է^a որ ամեն մէկ ի չորից նիւթիցն զիր նշաննին ի մարմինն ցուցանեն - 14. և զիր ահոկն ցուցանէ առ հիւանդն - 14. և ցուցանէ հիւանդին առողջութեան և բարւոյ նշան: - 14. Այլ մեք ցուցանենք զամեն մէկի բժշկութիւն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. և զոգն ի կարուրայն կարմիր ցուցանէ: - 19. Այժմ ցուցանենք և ասեմ զնշաննին և զստածումն - 37. բայց մարմինն շատ տաք չիլինի, և ի մարմնոյն կաշին չորութիւն ցուցանէ: - 46. և ճակատին կաշին քաշած և չոր ցուցանէ - 47. Ապա պարտ է մեզ բաժանել և ցուցանել - 64. Իսկ նշանք զամեն մէկ ի յառաջ քան զայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ - 102. և մէկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ - 103. Եւ մեք ցուցանենք՝ որ այս ջերմս յօղական է ի տաքութենէ և ի չորութենէ - 109. և իւրեանց նշաննին յաղթէ մէկն մէկայլին, այլ ամեն մէկ զիրն ցուցանէ - 110. և հետ այնոր զտաքութիւնն ի դուրս ցուցանէ - 127. և ի հոս ցուցանէ բնութիւնն՝ զոր ինչ լինել կամի: - 135. զայս երեք ժամանակս ցուցանեն երեք իրս - 137. նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, երկու իրք են - 140. այն մահու նշան է, և զմահն ցուցանէ - 142. Ապա զայն նշաննին՝ որ ցուցանեն զսուր հիւանդութիւնքն և զերկարօրեայ, կարէ գիտենալ բժիշկն ի հիւանդութեան ի ցեղէն - 142. այդ ամենս ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142. և ամենայն նշաննիդ ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 142. Ապա այն նշաննին՝ զոր մաճասին երակն ցուցանէ, այն է՝ որ մաճասին երակն մեծ լինի և շոյտ - 142. իսկ այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 142-143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Իսկ այն նշաննին՝ որ հիւանդին մարմինն և կերպն ցուցանէ՝ այն է, որ հիւանդն ընդ յառաջքն նիհարանայ - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն սուր լինի: - 143. այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն^a որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Ապա թէ այն նշաննին՝ որ զսուրն ցուցանեն, և այն՝ որ զերկարօրեան, միջավայր ուրդին ... նա ցուցանեն զհիւանդութիւնն՝ որ ոչ սուր լինի և ոչ յերկարօրեայ - 143.

ՅՐՈՒԵԼ, ՅՐԻԵԼ - և զշարսան ընդ ամենայն կուրծքն ցրուէ - 49. հիւանդին մարմինն սրբի ի տաքութենէն և հանկիստ առնու ցրուի մէկայլ նուպայն - 61. և մնայ տաքութիւն ի

մարմինն ցրի մինչև ի մեկայլ նոպային սկիզբն: - 81. և իւր այրեցն ... շատ լինի և այլ որ լեզուն սև լինի, և խելքն ցրուած: - 90.

ՅՐՏԱՆԱԼ - Ապա թէ ի թթու պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն հովանայ միայն և ցրտանայ: - 81. Բայց երբ պալղամն ի ներս ի յերակսն բորբոսի, չհանդիպի հիւանդին ցրտանալ և դողալ - 80. Եւ դի՛ր իւր ներքն տաք ջուր՝ որ քրտնի ... զի խիստ արգիլէ զցրտանալն և զսոսալն- 83. և այն պալղամն որ համովն թթու լինի, ի ջերման ի ժամն ցրտանալն շատ և խիստ լինի - 86. և այն պալղամն որ աղի լինի, դողն և ցրտանալն պակաս լինի - 86. և իւր նշանն այս է, որ ցրտանալն շատ լինի - 110. և ցրտանալոյն պատճառն պալղամին հովութիւնն լինի - 110. և խիստ ցրտանալն ընդ ամենայն մարմինն լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի - 114. Ապա երբ լինի՝ որ ի նոպային սկիզբն ցրտանայ և սոսոայ և ի հետն ցաւ լինի - 124. և իւր դողալն և ցրտանալն պակաս լինի - 133.

ՅՐՏԱՅՆԵԼ - և չհասանի դուրս յանդամունսն ի մարմնոյն, որ ցրտացնէ և դողացնէ: - 80.

ՅՐՏՈՒԹԻՒՆ - իմանայ իւր տէրն խիստ ցրտութիւն ընդ դրուց մարմնոյն - 88.

ՅՐԻԵԼ - տե՛ս ՅՐՈՒԵԼ

ՅՅՈՒՅԱՆԵԼ - զի դեռ հիւանդութեանն զինքն ի լման չլինի զցուցել: - 134.

ՅՅՎԵԼ - և փողիցն խոտումն ի դուրս ցցվի - 47.

Փ

ՓԱԽՉԵԼ - Այնոր եղև նորա մարմնոյն չորութիւնն, որ բնական մարմնոյն տաքութիւնն փախեալ է ի ցրտոյն և ի ներքս հաւաքեալ: - 12. մանաւանդ երբ ի մարմինն սև վարդ ելանէ ... պարտ է փախչել և ի գատ կենալ: - 70.

ՓԱԿԵԼ - և ի կերակրոյ միտքն փակեալ լինի: – 49. և ի յոտներն այտոց ընկնի, և կերակրին միտքն փակին – 54.

ՓԱԿՈՅՑ - պարտ է մինչև սրբի դեղն ի ստամոքացն՝ ի կից կից տաք ջուր խմել և շրջել՝ որ փակոյցն ի վեր գայ և հետ շող ճուլապ խմէ, և պահ մի կենայ՝ որ փակոյցն ի վայր ելնէ: – 148.

ՓԱԿՈՒՑ - Եւ թէ դեղն փակուց այրնէ, նաշնն այն է՝ որ փորն չկապի – 147.

ՓԱԿՈՒՑ ԱՅՐՆԵԼ - Եւ թէ դեղն փակուց այրնէ, նաշնն այն է՝ որ փորն չկապի – 147.

ՓԱՂԱՂ - Ապա թէ ի գլուխն ծանրութիւն լինի, հանց որ փաղաղս երթայ, ապա պատրաստ կալ ի ձիթերոյն – 68. Գլուխն թէ ծանրութիւն լինի, կամ փաղաղս: - 69. Ապա թէ շատ ի փաղաղս կենա ... ապա գիտացիր որ մեռանել կամի ստոյգ – 69. Հաւկթի դեղնուցն, և ի ներք սակաւ մի կիր, որ գերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փորոյն կապէ – 148.

ՓԱՅԾԱՂ - և երրորդ^a բնաւորական գիճութիւնն^a որ լինի ի մարմնոյն միսն և փորոտիսն. որպէս լեարդն և փայծաղն - 36. և փայծաղն պինդ լինի – 114. ապա թէ փայծաղն հաստ լինի, վստահացիր և արիւն հան - 124. Լերդին և փայծղան պէտ արա ծեփելով – 125. Սրբնճպին տուր՝ որ լերդն ու փայծաղն զօրաւոր մնայ – 128. Հապ՝ որ հալէ գմեճ և գպինդ փայծաղն: - 145. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և կալուածոցն, և փայծղան – 145.

ՓԱՅՑԱՂՆԱՑԱԻ - և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ, կամ փայծաղնացաւն – 114.

ՓԱՅՑԱՂՆԱՑԱԻՈՒԹԻՒՆ - Եւ հանապազ հետ այդ ջերմանդ փայծաղնացաւութիւն լինի - 115. և են նոքա զերդ զխառնուածքն ... և սովորութիւնն, և փայծաղնացաւութիւնն: - 124.

ՓԱՅՑ – Ա՛ն ... պալասանի փայտ, և պտուղ – 133.

ՓԱՌԻՍ – տե՛ս ՓԱՐՍԻ

ՓԱՌԻՍ ԱԻՈՒՇԱՆ – տե՛ս ՓԱՐՍԻ ԱԻՈՒՇԱՆ

ՓԱՏ - Ապա թէ ժամն ձմեռն ուրդի ... առջնն կրակ վառէ մոշի փատով, և կաղնի փատ և այգւոյ մատն - 77. Ապա թէ ձմեռն լինի, զկրակն մոշի փատով մատամ արա: - 79.

ՓԱՏԼԱ / Յ / - և զկերակուրն պակաս տուր ... զի փատլան ի ներքս ի մարմինն արգիլած կան - 13. և իւր պատճառն այն է՞ որ փատլայն արգիլած լինի ի մարմինն - 22. Իսկ իւր բժշկութիւնն այն է՝ որ ի բաղանիս մտէ, և յամէ ի բաղանիսն՝ որ փատլանին ելանեն ի մարմնոյն – 23.

ՓԱՐԱՏԵԼ - և որ հոգս ունի՝ փարատէ զհոգին և անհոգացո – 15.

ՓԱՐՍ – տե՛ս ՓԱՐՍԻ

ՓԱՐՍ ԱԻՇԱՆ - տե՛ս ՓԱՐՍԻ ԱԻՈՒՇԱՆ

ՓԱՐՍԻ, ՓԱՌԻՍ, ՓԱՐՍ - Ա՞ն ... փառիս աւուշան՝ որ է ձարխտո՝ եօթն դրամ – 52. Ա՞ն տաճիկ կոեզ ... փարսի աւուշան՝ որ է ձարխտո – 55. ա՞ն արլիլ մելիք, և սամիթ, և փարս աւշան - 76.

ՓԱՐՍԻ ԱԻՈՒՇԱՆ, ՓԱՌԻՍ ԱԻՈՒՇԱՆ, ՓԱՐՍ ԱԻՇԱՆ - Ա՞ն ... փառիս աւուշան՝ որ է ձարխտո՝ եօթն դրամ – 52. Ա՞ն տաճիկ կոեզ ... փարսի աւուշան՝ որ է ձարխտո – 55. ա՞ն արլիլ մելիք, և սամիթ, և փարս աւշան - 76.

ՓԱՐՓՈՒԹ – տե՛ս ՓՓԱՐՓՈՒՏ

ՓԱՐՓՈՒՏ, ՓԱՐՓՈՒԹ – ի մարմին մարդոյս բնական չորս գիճութիւն կայ ... Առաջին^ա մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին ... երկրորդն^ա ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են – 36. Ապա թէ հասանի այն տաքութիւնն ի յերկրորդ գիճութիւնն, որ երակացն փարփութն են^ա զատ ի երակացն, նա ցամաքեցնէ զայն գիճութիւնն - 36. և իւր մաճասին երակն չիգտուի ամեննին փարփուտ ի տաքութենէ: - 38. Ջի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարփուտ ի տաքութենէն - 38. և փորն փարփուտ և դատարկ կերննայ: - 39. և այլ որ երբ գայ խիստ տաքութիւն, չգտանէ զստամոքսն փարփուտ: - 104.

ՓԵՆԱՏԱԿ – Ա՛ն սպիտակ թրպութ ... փենատակ, զանճապիլ – 145. Ա՛ն սուրինճան ... փենատակ, սև հալիլէ – 145.

ՓԵՆԻՏ - Ա՛ն փենիտ շաքար, և աղ - 67. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով, և փենիտ շաքարով – 126. և ա՛ն ի դեղէտ երեք դրամ և փենիտ շաքար երեք դրամ – 127.

ՓԵՆԻՏ ՇԱՔԱՐ - Ա՛ն փենիտ շաքար, և աղ - 67. պատեհ է որ սկիզբն կակղցնես զբնութիւնն պատասկի ջրով, և փենիտ շաքարով – 126. և ա՛ն ի դեղէտ երեք դրամ և փենիտ շաքար երեք դրամ – 127.

ՓԵՆՆԱՅ - Գաղիանոս յիշել է, թէ փեննայն՝ երբ ի բազուկն կապեն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտէ – 120.

ՓԵՐՃԿԵԼ - և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր ... լինի և եփած լինի ի յինքն մանուշակ ... և իսպիտակ գարի փերճկած: - 42. տուր ... և հաւու ձագ փերճկած զարով – 55.

ՓԵՐՃԿՈՏԵԼ - և պարկեշտ կերակուր ուտէ, որպէս դալիայ դոմով և սպաննախով և փերճկոտած մաշով: - 29. Եւ երբ տաքութիւնն պակսի, հաւձագ՝ փերճկոտած զարով ի բան պահէ - 46.

ՓԵՐՃՈԿ – ա՛ն ափիոն և կակիկայ ... պղնձի փերճոկ – 74.

ՓԵՐՃՈԿԵԼ - և կերակուր փերճոկած գարի եփած տուր շաքարով - 14. մ՞ի տաս կերակուր քան գփերճոկած գարին եփած նօսր - 14. Եւ այլ ա՞ն մանուշակ ... և գարի փերճոկած - 21. Եւ ա՞ն փերճոկած ոսր և ... տուր որ ուտէ - 45. Ա՞ն գարի փերճոկած, և չոր բակլայ փերճոկած - 50. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած, և փերճոկած ոսրն դդմով – 51. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած ... և մաշ փերճոկած – 51. տուր ... և գառին ոտներ եփած փերճոկած գարով: - 51. Ան սպիտակ գարի փերճոկած – 52. և կերակուր փերճոկած ոսրն տուր և մաշ – 66. արկ ի վերայ գլխոյն գայն ջուրն, որ եփած լինի յինքն չոր մանիշակ ... և փերճոկած գարի: - 68. Ան տապաշիր ... թրթկճի հունդ փերճոկած վեց դրամ – 77. Ան փերճոկած ոսրն տասն դրամակշիռ – 78. Եւ կերակուր մաշ և ոսրն փերճոկած տուր լուացած հոռոմ ձիթով – 79. տուր ... և փերճոկած ոսրն ի նոպային ի թողելոյն ժամն – 98.

ՓԵՐՓԵՐԱՆ - Ա՛ն ... և փերփերանի հունդ տասն դրամ – 50. Եւ կերակուր փերփերան տուր եփած – 51. Ա՛ն փերփերանի հունդ հինգ դրամ – 51. ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր և դդմի ջուր – 68. Ա՞ն տապաշիր երեք դրամ. և փերփերանի հունդ տասն դրամ – 71. փերփերանի հունդ, և ճուլապ խմէ – 73. և փերփերանի հունդ թմրինդի ջրով առնու – 75. տուր կերակուր սպանախ, և թախտ, և փերփերան – 95. Ապա թէ ծարան խիստ լինի, փերփերանի հնտին կաթն ... տուր – 98. տո՛ւր գփերփերան հնդին ջուրն սրքնճպինով – 104. Ա՛ն տապաշիր ... փերփերանի հունդ – 105. և գարեջուր տուր, և դդմի ջուր, և փերփերանի, նոան ջուր – 105. կամ փերփերանի ջուր տուր սրքնճպինով – 106. Եւ այլ պատեհ է որ հանապազ գփերփերանի հունդն սրքնճպինով տաս: - 106. դէպ ի յիրիկունն տո՛ւր գփերփերանի հնտին կաթն սրքնճպինով: - 112.

ՓԻԼԻՊՊՈՍ - Այլ Փիլիպպոս բժշկապետն անուանեաց գայն ազգն^ա որ չունի տաքութիւն^ա ձերոց հիւանդութիւն: -36. գոր Փիլիպպոս բժշկապետն ձերոց և ալտրաց հիւանդութիւն անուանէ: - 40. Ասէ Փիլիպպոս բժշկապետն – 40.

ՓԼԵՂՍՈՒՆԻ – տես ՓԼԵՂՍՕՆԻ

ՓԼԵՂՄՕՆԻ, ՓԵԼՂՄՈՒՆԻ - Վասն ստածման և բժշկութեան այն ջերմանն ... գոր
փլեղմանի անուանեն: - 74. վասն ջերմանն^ա որ ի հետ այն տաք այտոցին լինի, գոր
փլեղմանի անուանեն: - 74. զայս երեք ցեղ այտոցս ... կոչի մաշարայ, և խումրայ, և
փլեղմունի – 76. վասն այդ պատճառանացդ բժշկապետքն փլեղմանի անուն դրին - 74.

ՓԼՉԵԼ - և զօրութիւն ի ձեռն կերակրոց լինի, որ չփլչի ուժն: - 127.

ՓՂԾԿԵԼ - և այլ չլինի նշան՝ որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ գողոյալն և զծարան և ...
և գփդկելն - 38.

ՓՇԱՆԱԼ - իւր նոպային սկիզբն փշանայ և սոսոյ մարմինն: - 81. Եւ իւր նշանն այն է,
որ մարմինն փշանայ, և լեզուն խոշորանայ – 103. և իւր նշաննին ի յերևան գան, զերդ
փշանալն և սոսոալն – 110.

ՓՇԱՏ – Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ – 45. և տո՛ւր նոան հատի փոխինտ, կամ փշատի
փոխինտ – 96.

ՓՇՐԱՆՔ – տուրկերակուր ... զհետ փշրանքն նոան ջրով – 96.

ՓՇՐԵԼ - սակաւ մի գինի խառնեալ, և զերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտէ - 48.

ՓՇՐՈՒԿ - և կերակուր^ա ոսբան փողան^ա հացի փշրուկ տուր - 45. նոյն նշանովդ տուր
գհացի փշրուկն: - 69. Եւ զկերակուրն հացի փշրուկ տուր – 83. Եւ կերակուր լուացած
հացի փշրուկ տուր շարապով – 105.

ՓՈԹՈԹ - Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի փոթոթ ջրոյ լուանալոյն լինի: - 12. և
կերակուր փոթոթ և կապող տաս - 31. և ամենայն ինչ^ա որ պարկեշտ են և փոթոթ,
օգտեն աստուծով: - 33. այս ձէթս հով է և փոթոթ: - 67. ա՛ն զտապաշիրին դուրսն, զայն
որ փոթոթն է ... ի բանի պահէ – 106.

ՓՈԹՈԹԱՅԻՆ - Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օդոց ... կամ
լուանիլն ծծմի ջրով ... և այլ ամենայն ցեղ փոթոթային ջուր որ նման են նոցա: - 6. և այլ
սուր լինի ի փոթոթային ջրոյն խիստ տըտպելոյն - 12. և այլ որ չունի ինք կարիք ի

յաւագանն քան զկաշոյն մեկնելն միայն, գոր ի յիրար զսպեցաւ ի փոթոթային ջրոյն: - 13. այս ջերմանս պատճառն ի մարմնոյն գաղտ շնչահանացն լինի... և կամ փոթոթային ջրով լուանալոյ զմարմինն - 13. և զփոթոթային ըռուպնին ի բանի պահէ - 32. դու փոթոթային հուկնայ արա - 78.

ՓՈԹՈԹՈՒԹԻԻՆ - խցկին մարմնոյն գաղտ շնչահանքն ջրին փոթոթութեամբն - 13.

ՓՈԽԱՆ - Իսկ թանին փոխան զարեջուր տուր - 43. և կերակուր՝ ոսբան փոխան՝ հացի փշրուկ տուր - 45. և սերկնիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամուքսն տուր - 45. դու իւր փոխան՝ փրփրեմի ջուր առ - 45.

ՓՈԽԵԼ - Եւ իւր նշանն այս է՝ որ աչքն ի յիր բնական գոյնէն փոխի - 16. և պատրաստ կալ յամենայն ի տաք և ի չորային իրաց, որ չփոխի ի բարակ ջերմն - 19. զի յար են և ի մօտ այդ ջերմերդ^ա որ ի դէկն փոխին - 19. և նեխած ձգեռտն ի յաղէկ փոխի - 25. փութով փոխի ի հալնմաշ ջերմն - 34. Ապա թէ բորբոսած նիւթն փոխի ի յայլ կերպ ... նա իւր պարկեշտն ի խարտեշ մաղձն փոխի - 61. ցուրտ ջուր տուր խմելոյ, մինչև ի դող անկանի, և գոյնն փոխի - 71. և երեսացն գոյնն փոխի: - 80. և եռացնէ և փոխէ ի բորբոսիլն: - 92. Եւ այլ այնոց, որ զխառնուածքն փոխեն, տուր դամոյնի ջուր - 104. և երբ այն նիւթերն այրեցան, նա յայս ի ջերմս փոխեցաւ - 114. Այլ այս ջերմս ընծայի^ա երբ երեք նիւթերն այրին և ի սաւտայ փոխին: - 115. Մէկն ընծայի՝ երբ այրի արոյնն, և ի սաւտայ փոխի - 116. պատճառն այրեցած մաղձն լինի՝ որ ի սաւտայ փոխեցաւ - 121. Ապա թէ պատճառն այս ջերմանս այրեցած պալղամն լինի, որ ի սաւտայ փոխեցաւ ... ի յանօթուց մեղրով հին վարդմարապայ ուտէ - 122. հիւանդն իւր մարմինն զգայ և իմանայ^ա որ փոխեցաւ ի յայլ իրք: - 134. և երեսացն գոյնն փոխի ի կարմիրն կամ ի դեղինն - 143. և երեսացն գոյնն չփոխի - 143.

ՓՈԽԻՆՏ - և օր մի երկու՝ շաքարով փոխինտ ուտէ - 25. Եւ այլ տուր փշատի փոխինտ, կամ նռան հատի փոխինտ ի հետ պաքսիմատի - 45. Ա՛ն գարւոյ փոխինտ - 69. և տո՛ւր նռան հատի փոխինտ, կամ փշատի փոխինտ, կամ չոր խնձորի փոխինտ - 96.

ՓՈՂ - Եւ իւր նշանն այս է, որ ... փողիցն խոտումն ի դուրս ցցվի - 47.

ՓՈՅԹ - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել, և ունիցի փոյթ բժշկութեան զկատարեալն, որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1.

ՓՈՍ - Եւ ընծայի նա^ա երբ բորբոսի մաղձն ... ի լերդին յերակսն ... ուր փոսն է լերդին - 90. այս ջերմս ընծայի, երբ մաղձն ի ներքս ի յերակսն ... ուր լերդին փոսն լինի – 105.

ՓՈՐ - և ջանայ ամենայն դիմօք՝ որ գփորն կապէս – 51. Եւ այս ցեղս լինի^ա յորժամ ի յիւր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... գերդ փորուն լուծելն - 35. տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն – 38. և փորն փարփուտ և դատարկ կերնայ: - 39. Ջանայ որ փորն խիստ չիլուծանի, զի թէ փորն լուծանի, շուտով կորնչի – 48. Այլ պարտ է գիտենալ զդկին տէրն և զսլին^ա յանկարծ ժամ մի ուրդի^ա որ կապի փորն - 52. Ապա թէ ... փորն ուռչի ... ապա գիտացիր որ մեռանել կամի – 69. և ի հիւանդին փորքն չերնայ նիհարութիւն – 94. և գիտենաս^ա որ փոր կարսիքն ամենայն բարով լինի և ողջ - 106. գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել, որ այտոց և խցկումն չայրնէ ի փոր կարսիքն: - 106. Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատատկի ջուր – 117. թէ այդով չկակղանայ փորն, դու կակուղ հուկնայ դիր - 117. նշանն այն է, որ փորն չկապի – 147. Հակթի դեղնուցն ... ի վերայ փորք փորոյն կապէ – 148.

ՓՈՐԱԿ - Առ տատաշ ... և հացի փորակ – 117.

ՓՈՐԱՅԱԻՈՒԹԻՆ - Վասն այն ջերմանն որ զկնի փորացաւութենն լինի: - 31. Իւր ստածումն այս է՝ որ գփորացաւութեան դեղերն ի բան պահես, զոր փորացաւութեան դուռն յիշել եմ – 31.

ՓՈՐ ԿԱՐՍԻՔ - տաքութիւն հասանի ի բնական յերկրորդ գիճութիւնն՝ որ ի միսն լինի և ի փոր կարսիքն – 38. Հուննայն ասէ, և թէ ծարաւն խիստ լինի, և գիտենաս՝ փոր կարսիքն ամենայն բարով լինի և ողջ, պատեհ է որ սառին ջուր տաս ի տաքութեանն ի ժամն, բայց ոչ սկիզբն հիւանդութեանն: - 106. այլ ի յայն ժամն՝ որ գիտենաս որ հիւանդութիւնն ի վերջ լինի եկել, որ այտոց և խցկումն չայրնէ ի փոր կարսիքն: - 106.

ՓՈՐՁ - և զգլուխն այս ջրովս ծեփէ, զի փորձով օգտակար է – 9.

ՓՈՐՁԵԼ - Եւ այս խորհուրդդ հին է բարի և փորձած – 71. Եւ այս դեղս այլ օգտակար է և փորձած - 74. Այլ գիտացիր որ կան դեղեր^a որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս, զոր այլ առաջինքն փորձեցին - 120. Եւ այլ փորձեցին որ առաջինքն - 120. և զայս շատ են փորձել – 120. Բայց սրայելացին ասաց՝ թէ խոզին ոսկրն փորձեցի – 121. զոր մենք փորձեր ենք – 126.

ՓՈՐՃՈԿԵԼ - զարեջուր՝ զոր յունապով և փորձկած ոսքնով եփած լինի ... ի բանի պահէ: - 78. տես նաև ՓԵՐՃՈԿԵԼ գլխաբառի տակ:

ՓՈՐՆ ԼՈՒԾԱՆԵԼ - Ջանայ որ փորն խիստ չլուծանի, զի թէ փորն լուծանի, շուտով կորնչի – 48.

ՓՈՐՆ ԼՈՒԾԵԼ - Եւ այս ցեղս լինի^a յորժամ ի յիր յառաջքն խիստ չորութիւն լինի հանդիպել ... զերդ փորուն լուծելն - 35.

ՓՈՐՆ ԿԱՊԵԼ - նշանն այն է, որ փորն չկապի – 147.

ՓՈՐՆ ԿԱՊ ԼԻՆԵԼ - Ապա թէ փորն կապ լինի, տուր պատաստկի ջուր կէս լիտր– 117.

ՓՈՐՈՏԻՔ - և երրորդ^a բնաւորական գիճութիւնն^a որ լինի ի մարմնոյն միսն և փորոտիսն. որպէս լեարդն և փայծաղն ... և այլ ամենայն փորոտիքն - 36. հասանի այն տաքութիւն ի յայն երրորդ գիճութիւնն, որ ի միսն և ի փորոտիսն լինի- 37.

ՓՈՐՈՔ - իւր տեղի և բնակարան գլխոյն առաջի փորոքն է: – 3. և այն հում պալղամն ի շատ թուխմայէ լինի հաւաքեալ ի ստամոքն և ի փորոքն - 33.

ՓՈՒԹՈՎ- և հետ այնոր փութով զարեփոխիստ կերակրի շաքարով - 27. Եւ զայս գիտեա՛, եղբայր, որ զի միօրեայ ջերմն յորժամ յամենայ առ մարդն, փութով փոխի ի հալնմաշ ջերմն – 34.

ՓՈՒՓԼԷ - Ա՛ն սանտալ և փութիլէ - 72.

ՓՈՒՔ, ՓՈՒՔՄ - և չկարէ անցանել ընդ ինքն այն արգիլած գիճութիւնքն որ ի փութն կենայ - 5. առ ի միտ օրինակ գղարբնի փութն – 5. անպատճառ տաքնայ փութն ի յայն տաք օդոյն: - 5. և գիտենաս որ ... ի յայն փութն գիճութիւն լինի արգելած - 5. նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան գղարբնի փութն: - 5. և գղարբնի փութն զհով զօդն առնու և ի սիրտն ուղարկէ - 49. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, զերդ գղարբնի փութն զհովն ի յինքն քաշէ – 55. և կշտերն փութ առնու – 80. Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փութ անկանի, տո՛ւր զդէղն նախկին – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փութ անկանի – 85.

ՓՈՒՔ ԱՌՆՈՒԼ - և կշտերն փութ առնու – 80.

ՓՈՒՔՄ –տես ՓՈՒՔ

ՓՈՒՔՄ ԱՆԿԱՆԵԼ - Ապա թէ յերեսն կամ ի յոտսն փութ անկանի, տո՛ւր զդէղն նախկին – 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման, և որ ի յերեսն փութ անկանի կամ ի յոտսն– 85.

ՓՈՓՈԽԱԿԱՆ - Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մեջ ջերմանն, և փոփոխական - 81. և հետ պակաս ժամու մին՞ ահաւոր և ուժով լինի և փոփոխական - 91. և փոփոխական լինելն երակին ընդ ամենայն ջերմերն լինի - 91. և իւր մաճասն փոփոխական և այլ և այլ ցեղ լինի – 94. քայց շատ փոփոխական լինի – 114. և իւր թողուլն նոպային՝ երակսն յուշ և յոյլ լինի և փոփոխական – 114. և մաճասին երակն փոփոխական և անհաւասար լինի: - 121.

ՓՈՓՈԽԵԼ - և իւր շատութեամբն նեղէ զոյժն, և փոփոխէ զմաճասին զերակն – 81.

ՓՈՓՈԽԻԼ - և այլ չլինի նշան, որ ի բորբոսային ջերմերոյն, զերդ զոդոյն ... և զգոզին նեխահոտութիւն և զմաճասին երակին մեծութիւնն և զայլևայլ փոփոխիլն - 38.

ՓՈՔԸ - և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ ազգ հիւանդութեանցն: Եւ ոչ մի փոքր ի հիւանդութեանցն դիպելոց - 2. և իւր մաճասին երակն փոքր և ի յար լինի – 10. Եւ իւր երակն ... այլ փոքր և այլ սուր լինի ի փոթոթային

ջրոյն խիստ տըտպելոյն - 12. Ապա թէ ասէք, թէ է՞ր լինի մաճասն փոքր և սուր – 12. մաճասին երակն վասն երկու պատճառաց լինի փոքր և սուր – 12. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի – 14. և մաճասն փոքր և յոյլ լինի – 20 Եւ իւր մաճասին երակն վատուժ լինի և փոքր – 39. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի – 81. Եւ իւր նոպային սկիզբն՝ երակսն փոքր և յուշ լինի – 91. տուր զվարդին փոքր կուրսն սրքնճայինով - 102. երակսն սակաւ մի սրանայ ... և քան զօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Ապա թէ մաճասին երակն փոքր լինի, և իւր շարժիլն յուշ լինի ... այս ամենայն նշաննիս ցուցանեն՝ որ հիւանդութիւնն յերկարօրեայ լինի: - 143. Կթխայ փոքր, որ տան վատուժ մարդոյ: - 146. և ի ներք սակաւ մի կիր, որ զերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փոքրոյն կապէ – 148.

ՓՈՔՐՈՒԹԻՒՆ - Եւ իւր փոքրութեան պատճառն այն է՞ որ հոգի կենդանութեան և արիւնն պակասել են - 39. իւր փոքրութեան պատճառն պալղամն լինի – 81.

ՓՈՔՐ ՓՈՐ - և ի ներք սակաւ մի կիր, որ զերդ փաղաղ լինի, ի վերայ փոքր փոքրոյն կապէ – 148.

ՓՈՒՆԿՏՈՒՔ - և պինչսն ցներքս քորին և կծան, և փռնկտուր գայ - 76.

ՓՐՓՈՒՐ - և ի նոպային օրն բերանն փրփուր գայ – 133.

ՓՐՓՐԱՅԻՆ - և հազալով ընդ խոչակն ելանէ այլ շարաւ և այլ արիւն, և փրփրային խօխ արունով - 53.

ՓՐՓՐԵՍ - և գփրփրեմին հնտին ջուրն սրքնճայինով համակ ի բան պահէ: – 24. և փրփրեմի հնտի կաթն և հնդիպայ ուտէ– 24. և յետ այնոր եղրդակն և փրփրեմ ի բան տանին: - 27. իւր ստածումն այն է՝ որ զարեջուր տաս ... և փրփրեմի հնտին կաթն - 30. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նոան ջրով տաս – 32. Ա՛ն տապաշիր ... և փրփրեմի և դոմի կուտ կտված – 43. Ա՛ն գառնալեզու ... փրփրեմի հունդ – 43. և տեսայ ի յայլ նուսխայ՞ որ նշաստակ և փրփրեմի հունդ դնեն չորս դրամ - 44. դու իւր փոխան՝ փրփրեմի ջուր առ – 45. և ի խաւարտնուն զհովն և զգիճային ի բան պահէ. որպէս

հազարն և փրփրեմն - 46. Ա՛ն ... և նշաստակ, և փրփրեմի հունդ կէս կէս դրամ - 55. Ա՛ն ... և փրփրեմի ջուր - 96.

ՓՕԼՈՍ - տե՛ս ՓՕԼՕՍ

ՓՕԼՕՍ, ՓՕԼՈՍ - Փօլոսն ասէ - 29. Փօլոս ասէ - 49. Փօլոս ասէ ի նոյն պատճառդ - 54. Փօլոս ասէ ի նոյն պատճառդ - 71. Փօլոս ասէ - 72. Փօլոս ասէ - 98.

ՔԱԿԵԼ - Իսկ եթե երրորդ հալմաշն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակե և հալե – 47.
և զհիւանդին ուժն չբլցնես և քակես – 99.

ՔԱԿՈՂ - և անուանեն զառաջին թառմեցնող ... զերրորդն քակող: - 36. ընծայի երրորդ
ցեղ հալումաշն, գոր անուանեն քակող – 37. Իսկ երրորդ ցեղ հալմաշն ... քակող
անուանեն - 39. այս ցեղ ջերմս երեք ցեղ լինին ... թառամեցնող և բարակն և քակողն: -
45. այս երկրորդիս բարակ անուանեն, և երրորդն՝ որ քակող՝ դժար ողջանան – 46. Իսկ
եթե երրորդ հալմաշն լինի, գոր քակողն անուանեն, զի քակե և հալե ... և վասն այդր
պատճառանացո անուանեցին քակող: - 47.

ՔԱՀՐԻՊԱՅ – տե՛ս ՔԱՀՐԻՊԱՐ

ՔԱՀՐԻՊԱՐ, ՔԱՀՐԻՊԱՅ, ՔԱՀՐՈՒՊԱՅ - Ղուրսի քահրուպայ, որ օգտե սլին՝ որ արին
թքանէ: - 50. Ա՛ն ... քահրիպայ վեց դրամ – 50. Ա՛ն ... հազրի հունդ, քահրիպար երեք
դրամ– 43. Ա՛ն ... քահրիպար երեք դրամ– 44. Առ քահրիպար, և յատպէ - 150.

ՔԱՀՐՈՒՊԱՅ -տե՛ս ՔԱՀՐԻՊԱՐ

ՔԱՂԵԼ - _քնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն քքնաւորական զիճութիւնն ի
մարմնոյն քաղէն և հատցնեն: - 47. Շարապ և մաղձդեղ, որ քաղէ զսաֆրան և
զդեղնութիւն: - 148.

ՔԱՂՅԱԾ - և ամեննին քաղցած և ծարաւ չիկենայ – 48.

ՔԱՂՅԵՆԱԼ – ցորեկոյ կենալն և քաղցենալն զեն այրնէ: - 128.

ՔԱՂՅՐ - և ապա մտո յաւազան որ ջուրն քաղցր լինի – 10. Խմելու քաղցր և թթու նոան
ջուր տուր – 17. զայս զամէնս անուշ ու քաղցր ջրով եփե - 21. Եւ զհիւանդին խառնուծքն
հովացուր զարեջրով ... և քաղցր և թթու նոան ջրով - 24. իւր ստածումն այն է՝ որ երակ
առնէ և զարեջուր խմէ, քաղցր և թթու նոան ջուր: - 24. և հետ այնոր զբնութիւնն

կակղացուր թմրինդով ... թթու և քաղցր նռան ջրով: - 25. և հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խմե – 27. և կերակուր պարկեշտ ուտե ... թաժայ և մանր ձուկն որ ի քաղցր ջրէն կալած լինի: - 28. ի մսէ և ի քաղցրէ և ի գինոյ պատրաստե – 29. ի մսէ և ի քաղցր իրաց պատրաստե – 30. և փրփրեմի հնտի կաթն՝ քաղցր և թթու նռան ջրով տաս – 32. Եւ եթէ կարիք լինի զմարմինն սրբելոյ, սրբէ խիարշամպով ... և քաղցր նռան ջրով – 41. և յաւազան նստի՝ որ ջուրն քաղցր և յիստակ լինի և եղկ – 42. Եւ երբ ելանէ յաւազանէն, օժանէ զմարմինն ... քաղցր դդմի ձիթով – 42. և լուացած լինի աղէկ քաղցր ջրով և աղով - 43. և տո՞ւր աղցած և մաղած մի մթխալ^a քաղցր նռան ջրով - 43. և տուր աղցած և մաղած մի մթխալ՝ քաղցր նռան ջրով – 43. և երբ ծարաւենայ, քաղցր նռան ջուր տուր – 44. և ընդ երիկածքն՝ օժանէ զմարմինն լիլուֆարի ձիթով, և քաղցր դդմի ձիթով – 44. և քաղցր և թթու սերկկիլի ջուր ... և գերմակ հաց փշրեալ խառնէ և ուտե - 48. Ա՞ն ... սերկկիլի հատիճ կտուած, և նշի ձէթ կամ քաղցր դդմի ձէթ - 50. և տուր յամեն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: - 50. Ապա առ ... և քաղցր նշի ձէթ երեք դրամ – 52. այս ջերմս շատ այնոց հանդիպի... որ կերակուր զայն ուտեն, որ արիւնն ընծայէ, զերդ գառին միսն ... կարմիր և քաղցր գինին: - 65. ապա թէ թթու և քաղցր նռան ջուր տապաշիրով խմե, շատ օգտէ: - 70. իւր ստածումն այն է, որ գարեջուր խմե, և քաղցր և թթու նռան ջուր - 70. քաղցր և թթու նռան ջուր ի բանի պահէ - 72. Ապա թէ ի քաղցր պալղամին բորբոսելոյն լինի, նա իւր նոպային սկիզբն ոչ ինչ լինի այդ ամենէտ գոր ասաաք: - 82. տուր ...զամենդ քաղցր նշի ձիթով - 83. և երկրորդն այն է՝ որ համովն թթու լինի, և երրորդն՝ համովն քաղցր – 86. և այն պալղամն որ քաղցր լինի, դողն և տաքութիւնն պակաս լինի: - 86. պատճառն այն պալղամն լինայ^a որ քաղցր է – 87. Եւ իւր ստածումն այս է, որ հանապազ քաղցր և թթու նռան ջուր խպմե - 97. և երբ պահ մի անցանի ...և քաղցր նռան ջուր տուր – 106. և երբ արեգակն ցաթէ գարեջուր տուր. և ի կէս օրն թթու քաղցր նռան ջուր - 106. թթու և քաղցր նռան ջուր, խառնեալ ընդ շաքարով սրքնճպին ի բանի պահէ – 108. և տուր ի մրգանց քաղցր նուռն – 110. Եւ կերակուր լաբլաբ, որ է պատուտակ, չամչով եփած, և քաղցր նշի ձիթով եփած ... տուր: - 117. և տուր միրգ՝ քաղցր նուռն – 119. և տուր ... յերկայն հասած խարբգակ ... որ չլինի քաղցր –

119. և ըղրրդական ջուր՝ ընդ թթու և քաղցր նռան ջուր ի բանի պահե: - 121. Ա՞ն քահրիպար ... քաղցր նռան քիթ – 150.

ՔԱՂՑԴԱՆԱԼ - և ձգե ի ներք շաքար՝ որ քաղցրանայ – 146.

ՔԱՂՑԴԱՑՈՒՑԱՆԵԼ - գայս գամենս հաւաքե ... և սնուցած մանուշակով քաղցրացո - 54.

ՔԱՂՑԴՈՒԹԻԻՆ - և օգտե հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^ա որ ի յինքն կայ: - 45.

ՔԱՄԵԼ – Ապա քամե ... և տուր որ խմե – 52. Ապա քամե և արկ ի ներքս տասն դրամ թառնկպին և աճրոե, և այլուվայր քամե – 52. ապա քամե և արկ ի ներք կարմիր շաքար տասն դրամ – 53. ա՞ն չոր գնձահատ ... և տաք ջրով թրջե և քամե – 76. ա՞ն ափ մի ոսք լվացած, և թուզ մի կտրած, եփե ջրով և քամե – 77. քամե՝ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնե և տուր – 79. քամե, և տուր յամեն օր – 84. գայսոնք եփե մեղրաջրով, և քամե - 100. ապա աճրոե, և քամե - 100. ա՞ն ... և նռան ջուր նոյն ճրագուովն ծեծած և քամած ութսուն դրամ – 100. զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և գիշեր մի ... և քամե - 100. ապա աճրոե, և քամե և խմելոյ տուր: -101. ապա քամե, և տուր որ խմե: - 101. գամենս եփե, և քամե ի վերայ հնգետասան դրամ խիարշամպէի միջոց – 117. ապա աճոե և քամե - 117. աճոե և քամե ի սուրբ քթեթ - 146. այս ջրովս աղէկ աճոե զթրջած դեղերտ, քամե ընդ ձարեմաղ ի վայր – 146. աճոե և քամե ընդ սուրբ քթեթ ի վայր – 147. և այդ ջրովդ աճոե զթրջոցն աղէկ, քամե ընդ ձարեմաղի – 147. եոցո և քամե ի վերայ տասն դրամ շաքարի – 148. եփե ու քամե ի վերայ կոշկոռ մի շաքարի – 147. ա՞ն ի յետ և դիր ի գատ, և քամե – 148.

ՔԱՄԻ - Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ տաքութիւնն արգելած լինին ի ներքս ի մարմինն զերդ քամի - 39. Եւ կերակուր գայս տուր՝ որ քամի չընծայե – 124. մանաւանդ գայն տուր, որ գքամին արձակե – 125. Վասն մաճունի^ա որ լուծումն առնե, և հանե գքամին յաղեցն -149.

ՔԱՄՈՒՔՍ - Ա՞ն ... մարուխի քամութսն տասն դրամ – 43. և սերկևիլին ջրին փոխան՝ մրտի քամութսն տուր, զի մրտի քամութսն արգիլե զլուծումն – 45. Ա՞ն ... հոռոմ մատնեհար կաւ ... և մարուխի քամութս եօթն եօթն դրամ – 50. Ապա թե նեղհոգութիւն ունի ... և խաւրձի քամութս տուր հետ նռան ջրի: - 69. ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր, և

բօղոմբուլի քամուքսն - 69. Ա՛ն ... մարուխի քամուքս եօթն դրամ – 71. Ա՛ն ... դափսի քամուքս և մագտաքէ երեք երեք դրամ – 85. ա՛ն ... և մրտի քամուքսն: - 97. Ա՛ն ... մարուխի քամուքս եօթն դրամ – 105. Ա՛ն ... մարուխի քամուքս եօթն դրամ – 119. Ա՛ն ... դաւէթի քամուքս - 146. Ա՛ն դաֆէթի քամուքս վեց դրամ – 146.

ՔԱՅԼԵԼ – քայլել յետ այն՝ որ խաղաղել լինի ջերմն – 10.

ՔԱՆ - և իւր ջանսն առաւել ի ջերմերոյն բժշկութեանս առնէ, քան վասն այլ ազգ հիւանդութեանցն: - 2. Իսկ առաջին պատճառն այն է՞ որ ջերմն քան գամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան գմի դժար – 4. նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան գդարբնի փութսն: - 5. և գլուխն այլ աւելի տաքութիւն լինի քան յայլ մարմինն - 8. զի այս ջերմն ի գլուխն աւելի հասանի քան ի սիրտն: - 8. և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան գայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան գնոցա երակն՞ որ պատճառն ի ցրտոյ լինի – 12. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօդն այլ յաւելի յամէ քան գմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն - 13. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան գկաշոյն մեկնելն միայն - 13. զի սիրտն ևս և լեղին և լերդն վտանկին ի յայդ ջերմանդ ի գոլոշեացն, որ ի վեր ելանէ կամ ի ներքս հաւաքի, առաւել քան ի յայն ջերմանն՞ որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 13. մ՞ի տաս կերակուր քան գփերճոկած գարին եփած նօսր - 14. Իսկ յառաջ զցայլսն յիշեցաք, զի ի նա այլ աւելի լինի ելունդ և այտոց, քան ի յայլ անդամս մարմնոյն - 22. և երբ իմանաս որ օր քան գօր երակն կուտկարանայ, ապա գհացն ի գինին թաց, և տուր – 34. Ապա յառաջ քան որ յաւազանն մտանէ, չէ պարտ մարձել որ ինչ ցեղ ձիթով – 42. արա գայդ յաւուրն երկու հեղ. գմէկն յետ կաթինն տալոյն՝ յառաջ քան գկերակրոյն ուտելն - 42. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան գայդ որ ասացաք, ապա առաջ քան որ յաւազան մտանէ՞ կթել տուր ի վերայ. գլխոյն կնկան կաթն - 42. և քան գամենայն ինչ օգտէ խաչփարն՞ որ գարեջրով լինի եփած: - 46. ապա ի յառաջ քան գայն՞ որ այս հիւանդութիւնս գօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան գթոքին – 54. Ապա ի յառաջ քան գայն որ այս տաքութիւնս գօրանայ, ստածել

պիտի և բժշկել - 55. Եւ աղէկ քան գամենայն դեղ կաթն է նորա - 56. և իւր պատճառն այն է՞ որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան գայն՞ որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն է՞ որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան գայն, որ չէ բորբոսած: - 58. այդ պատճառովդ զոր ասացաք, զի սակաւ է քան գպալղամն, և շատ է քան գսաւտայն - 59. և իւր խառնուածքն չոր է քան գպալղամին, և գէճ է քան գսաւտային - 60. և իւր էութիւնն պարկեշտ է քան գնոցա էութիւնն: - 60. Եւ այս կուլինի՞ որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան գայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան գայլ նիւթերն - 62. զի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան գսաւտայն - 62. և խարտէշ մագձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան գսաւտային ջերմն: - 62. զի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան գայլ նիւթերն - 62. Եւ երկրորդ՞ որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան գայլ ցեղ նիւթերն - 62. Եւ երրորդ՞ որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան գայլ ցեղ ջերմերն: - 62. և ապա օր քան գօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. Ապա այն դէմսն, որ օր քան գօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ, և ապա յաւելնայ օր քան գօր իւր տաքութիւն - 65. Ապա այն դէմսն, որ պակասեցնէ օր քան գօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. ապա օր քան գօր պակասի քիչ քիչ, մինչև վճարի և արձակի: - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, որ օր քան գօր յաւելցնէ քիչ քիչ զիւր տաքութիւն: - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, որ օր քան գօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան գամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և գտարիքն և զկերպն - 66. դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս, յառաջ քան որ յաւելնայ հիւանդութիւն - 66. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան գմանիշակն - 68. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան գչաքսն յաւելի, ա՞ն իսակ ամբբաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69. յառաջ քան որ տկարանայ հիւանդն, երակ առ և շատ արիւն հան: - 70. Ապա թէ յառաջ քան գերակ առնուլն՞ ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ - 78. և լեզուն քան գչաքն աւելի գէճ լինի - 80. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան գերկու օր ընդ մէջ ջերմանն - 81. այլ հաւու ձագ մի՞ տաս կերակուր... մինչև իջանի ջերմն, և պակասի քան գայն՞ որ յառաջին աւուրքն էր - 84. դողն և ցրտանալն պակաս լինի, և ի յետոյ տաքութիւնն աւելի քան գայլոցն -

86. Եւ իւր գոգն այլ պակաս տաքութիւն լինի, քան ի յայն ջերմն^ա գոր անուանեն ափիմեռինու - 88. և իւր մաճասին երակն թոյլ լինի այլ աւելի քան ափիմեռինու ջերմանն: - 88. և ամենովտ պատուիրեմ ի յայս ջերմանս որ ի բան տանիս գդեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն. այլ դէպ ի հովայինն քան գանփիլու ջերմանն - 89. և իւր այրեցն և վառչելն և լոչն և ծարաւն այլ շատ լինի քան ի յար տետռատէօսն – 90. իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ, և իւր նոպայնին այլ յաւելնան քան գեօթն նոպայն - 94. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^ա յառաջ քան գնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Իսկ նշանքն զամէն մէկ ի յառաջ քան գայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: -102. զի այս ջերմանս քան գիով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. և այն օրն կակուղ լինի ջերմն, անհակ քան գմէկայլ օրն: - 109. ապա պատեհ համարեցան երկու զօրաւորացն անուամբն կոչել, քան երկու տկարացն: - 110. եթէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի քան գմաղձն, տո՛ւր յանօթուց վարդմարապայ – 112. Բայց կան նշաննի^ա որ ի յառաջ են քան զջերմն - 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան գհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել – 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր, և քան գօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան գօր ընդ մէջ ջերմանն – 114. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ գնոպայն քան գքսան և չորս պահն – 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ գնոպայն քան գքսան և չորս պահն - 115. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով յառաջ քան գնոպայն երեք պահով – 119. զի հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան գդեղ առնուլն: - 123. Բայց ծարաւն սակաւ լինի քան գայն՝ որ այրած մաղձէ լինի - 124. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան գքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան գքսան և չորս պահն՝ նոյնպէս չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկեշտ այրնես, նոյնպէս և զիւր զկերակուրն^ա քան գայն^ա որ երբ էր սկիզբն, և քան գայն^ա որ այլ յետոյ այրնես: - 125. Բայց ի բաղանիս մտելն և աճռելն օգտէ^ա քան ի վրայն ջուր ածելն: - 125. Եւ այլ քան գամենայն_դեղեր^ա որ գրեալ են ... այն դեղն է^ա որ անկժատ ունի - 126. Իսկ այն

մարդիկն^ա որ հիւանդութեան սկիզբն գայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան գայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն և շատացնեն զջերմն - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան գայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր - 126. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է և իւրեանց նիւթն, քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. և նիւթն այս ջերմերոյս քան զչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի - 130. վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն ... յուշ քան զչորեքօրեայ ջերմանն: - 130-131. զի տետռատէոս ջերմն այլ շուտ արձակի քան գայս ջերմերս - 131. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, որ քան զչաքսն հաստ լինի և պինդ - 132. Իսկ քան գամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. զի երրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան գայլ երեք ժամանակսն: - 136. բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն զիտաց այրնէ և ասէ զմահուն: - 136. բժիշկն յառաջ քան զկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն - 137. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան գանցեալ նոպայն, զիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ տեսանէ^ա որ զջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան գանցեալ նոպայն, զիտենայ որ ջերմն ի յետին չորրորդ ժամանակն հասաւ - 139. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ^ա քան գանցեալ նոպայն... զիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան գանցեալ նոպայն ... զիտենայ ... որ ջերմն յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան գանցեալ նոպայն, զիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. զի հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան գայարկէշտ կերակուրն - 141.

ՔԱՆ Զ - Իսկ առաջին պատճառն այն է^ա որ ջերմն քան գամենայն ցեղ հիւանդութիւն ի մարդիկ շատ հասնի - 2. Եւ ինքն երեք ցեղ լինի մի քան զմի դժար - 4. նոյնպէս և սիրտն, զի^օնչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. և իւր կաշին խիստ չորանայ, աւելի քան գայն որ պատճառն ի ցրտոյ լինի: - 12. Եւ իւր երակն ի թաշանուճի նման լինի, և քան զնոցա երակն^ա որ պատճառն ի ցրտոյ լինի - 12. այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն

յօղն այլ յաւելի յամէ քան գմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. և այլ որ չունի ինք կարիք ի յաւազանն քան գկաշոյն մեկնելն միայն - 13. մ՞ի տաս կերակուր քան գփերճոկած գարին եփած նօսր - 14. Ապա թէ հիւանդին մարմինն ախորժայ այլ աւելու գիճութիւն քան գայդ որ ասացաք, ապա ... կրթել տուր ի վերայ գլխոյն կնկան կաթն - 42. և քան գամենայն ինչ օգտէ խաչփարն^a որ գարեջրով լինի եփած: - 46. ապա ի յառաջ քան գայն^a որ այս հիւանդութիւնս զօրանայ, պարտ է ստածել և բժշկել: - 49. Ապա թէ խոցն և ցան ի կուրծսն լինի, այլ անահ և հեշտ է քան գթոքին - 54. Ապա ի յառաջ քան գայն որ այս տաքութիւնս զօրանայ, ստածել պիտի և բժշկել - 55. Եւ աղէկ քան գամենայն դեղ կաթն է նորա - 56. և իւր պատճառն այն է^a որ այն արիւնն, որ մնաց անբորբոս, շատ է քան գայն^a որ բորբոսեցաւ: - 58. Եւ իւր պատճառն այն է^a որ բորբոսած արիւնն շատ լինի քան գայն, որ չէ բորբոսած: - 58. այդ պատճառովդ զոր ասացաք, զի սակաւ է քան գպալղամն, և շատ է քան գսաւտայն - 59. և իւր խառնուածքն չոր է քան գպալղամին, և գէճ է քան գսաւտային - 60. և իւր էութիւնն պարկեշտ է քան գնոցա էութիւնն: - 60. Եւ այլ կուլինի^a որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան գայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. զի պալղամն զկնի արեանն շատ է ի մարմինն քան գայլ նիւթերն - 62. զի խարտէշ մաղձն այլ աւելի լինի ի մարմինն քան գսաւտայն - 62. և խարտէշ մագձին ջերմն շատ հանդիպի մարդկան քան գսաւտային ջերմն: - 62. զի սաւտայն սակաւ է ի մարմինն քան գայլ նիւթերն - 62. Եւ երկրորդ^a որ շատ է արիւնն ի մարմինն մարդկան քան գայլ ցեղ նիւթերն - 62. Եւ երրորդ^a որ սաստիկ զօրաւոր է և սպանօղ քան գայլ ցեղ ջերմերն: - 62. Այլ որ գիտենաս որ յառաջ քան գամենայն ստածումն զհիւանդին ուժն և զտարիքն - 66. Ա՛ն չոր մանիշակ և բաբունիճ սակաւ մի աւելի քան գմանիշակն - 68. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան գչաքսն յաւելի, ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր ... ի քիթն արկ - 69. Ապա թէ յառաջ քան գերակ առնուլն^a ծաղիկն յերևան գայ, երակ չէ պատեհ առնուլ - 78. և լեզուն քան գչաքսն աւելի գէճ լինի - 80. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան գերկու օր ընդ մէջ ջերմանն - 81. այլ հաւու ձագ մի՞ տաս կերակուր... մինչև իջանի ջերմն, և պակասի քան գայն^a որ յառաջին աւուրքն էր - 84. դողն և ցրտանալն պակաս լինի, և ի յետոյ տաքութիւնն աւելի քան գայլոցն - 86. և ամենովտ պատուիրեմ ... որ ի բան տանիս

գղեղերն, և զկերակուրն և ըմպելիսն. այլ դէպ ի հովայինն քան գանփիլոս ջերմանն - 89. իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան գտասուերկու պահ այլ աւելի քաշէ, և իւր նոպայնին այլ յաւելնան քան գեօթն նոպայն - 94. այլ տուր զգարեջուրն առաւօտին^ա յառաջ քան գնոպայն հինգ պահով կամ վեց պահով: - 95. Իսկ նշանքն զամէն մէկ ի յառաջ քան գայդ ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ: -102. զի այս ջերմանս քան գիով ջուրն այլ աղէկ չլինի իրք - 108. և այն օրն կակուղ լինի ջերմն, և անհակ քան գմէկայլ օրն: - 109. եթէ պալղամն յաղթող և զօրաւոր լինի քան գմաղձն, տո՛ւր յանօթուց վարդմարապայ - 112. Բայց կան նշաննի^ա որ ի յառաջ են քան գջերմն - 114. և այն նշանն՝ որ յառաջ էր քան գհիւանդութիւնն՝ այն է, որ այլ և այլ ցեղ ջերմն լինի կալել - 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր, և քան գօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն՝ իւր ցրտանալն պակաս լինի քան գօր ընդ մէջ ջերմանն - 114. ապա թէ ընդ խարտէշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ գնոպայն քան գքսան և չորս պահն - 115. ապա թէ ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ գնոպայն քան գքսան և չորս պահն - 115. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով յառաջ քան գնոպայն երեք պահով - 119. զի հուկնային գործն ի յայս հիւանդութեանս լաւ է և օգտակար քան գղեղ առնուլն: - 123. Բայց ծարաւն սակաւ լինի քան գայն՝ որ այրած մաղձէ լինի - 124. իսկ թէ այլ կարճ լինի քան գքսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի այրած մաղձէն - 124. ապա թէ այլ աւելի լինի նոպայն քան գքսան և չորս պահն՝ նոյնպէսն չէ բնական սաւտայն մէն, այլ խառն ունի յայրած պալղամէն: - 124. պատեհ է որ զիւր թպտիրն այլ պարկէշտ այրնէս, նոյնպէս և զիւր զկերակուրն^ա քան գայն^ա որ երբ էր սկիզբն, և քան գայն^ա որ այլ յետոյ այրնէս: - 125. Եւ այլ քան գամենայն դեղեր^ա որ գրեալ են ...և սովոր ենք տալոյ, այն դեղն է^ա որ անկժատ ունի - 126. Իսկ այն մարդիկն^ա որ հիւանդութեան սկիզբն գայդ դեղերդ ի բան տանին, կամ յառաջ քան գայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարի, զհիւանդութիւնն կրկնեն և երկու այրնեն - 126. Եւ ես տեսայ մարդ մին ի բժշկաց, որ ետ իւր հիւանդին թիրեաք յառաջ քան գայն՝ որ հիւանդութիւնն կատարէր - 126. վասն այնոր եղաւ^ա որ իրենց նոպայն այլ յուշ գայ, զի այլ հաստ է և իւրեանց նիւթն, քան գչորեքօրեայ ջերմանն: - 129. զի տետռատէոս ջերմն այլ շուտ արձակի քան գայս ջերմերս - 130. և

նիւթն այս ջերմերոյս քան գչորեքօրեայ ջերմանն այլ հաստ լինի - 130. վասն այդ պատճառանացդ գայ իւր նոպայն այլ յուշ քան գչորեքօրեայ ջերմանն: - 130. և իւր պատճառն սաւտային նիւթին հաստութիւնն լինի, որ քան գչաքսն աւելի հաստ լինի և պինդ - 132. Իսկ քան գամենայն ջերմերոյն այս ջերմանս նիւթն այլ հաստ լինի և այլ պինդ - 132. զի երրորդ և կատարեալ ժամանակն զօրաւոր է քան գայլ երեք ժամանակսն: - 136. Ապա թէ հիւանդութիւնն մահաբեր լինի, նա բժիշկն յառաջ քան գկատարելութեան ժամանակն գիտաց այրնէ - 136. բժիշկն յառաջ քան գկատարելութեան ժամանակն ասէ զմահուն՝ ըստ հիւանդութեանն և ըստ ուժոյն որպիսութեանն: - 137. ջերմանն նոպայն այլ ի յետ և այլ յուշ գայ քան գանցեալ նոպայն - 139. տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ոչ այլ ի յետ գայ և ոչ ի յառաջ^ա քան գանցեալ նոպայն - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան գանցեալ նոպայն - 139. Ապա թէ ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան գանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ և ի չորրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. Յորժամ տեսանէ զջերմն, որ իւր նոպայն այլ ի յառաջ և այլ շուտ գայ քան գանցեալ նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի յերկրորդ ժամանակն հասաւ: - 139. զի հաստ կերակուրն աւելի ուժ տայ քան գպարկեշտ կերակուրն - 141.

ՔԱՆԶԻ - Քանգի ասացին բնութեանց իմաստասէրքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի - 7.

ՔԱՆԻ - Ա՛ն դդմի կտի ձեթ ... և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: - 21. Եւ իւր թպտիրն այն է^ա որ շուտով զմարմինն սրբէ մէկ քանի հեղ մրգաջրով և սրքնճուպինով - 25. մէկ քանի հեղ եղկ աւազան առնէ - 28. Չայս գիտացիր եթէ քանի ազգ են և ընդ քանի ցեղ բաժանին - 35. տուր՝ եթէ զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանէ - 97. ա՞ն եղրդական ջուր և սրքնճային, և հաղ մին քանի տուր - 106. այլ քանի կարես զբնութիւնն կակուղ պահէ: - 125. զանգժատի մաճունն տուր, որ ձեռն մի քանի սաւտայ և պալղամ լուծանի: - 128. զի քանի նիւթն հաստ լինի՝ նա իւր նոպայն յուշ գայ: - 132. և գայդ տուր հետ մի քանի: - 133. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^ա որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ:

- 139. Վասն եթէ քանի դիմօք մարթի բժիշկն զհիւանդն ստածել և բժշկել: - 143. և քանի զիր չաքո՝ սպիտակ մեղր ա՞ռ ի յինքն խառնէ - 149.

ՔԱՇԵԼ - ա՞ռ ի միտ օրինակ գդարբնի փուքսն, որ երբ ի յինքն քաշէ զբնիկ տաք օդն, անպատճառ տաքնայ փուքսն ի յայն տաք օդոյն: - 4. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ ... քիրտն չլինի, և անդամունքն քաշած լինի: - 14. և ի յայս ջերմանս յըստածումն չէ պարտ յուլութիւն այնել, զի լինի որ յերկար քաշէ: - 25. Իւր նշանն այս է՝ որ ջիլք մարմնոյն զերդ լար քաշած լինի - 28. և երակին մարմինն պինդ լինի՝ որպէս զլար քաշած: - 39. և իւր տէրն շատ հոգս լինի քաշել և շատ սուգ - 40. և ճակատին կաշին քաշած և չոր ցուցանէ - 47. և յառաջ շատ քաշել տուր - 50. զի հանապազ ի շնչոյն առնելն և ի տալն դադար չունի, զերդ գդարբնի փուքսն զհովն ի յինքն քաշէ, և ի սիրտն դրկէ, և գտաք օդն ի սրտէն առնէ՝ և ի դուրս արձակէ - 55. և այս ջերմս յերկար քաշէ - 57. և իւր յերկար քաշելուն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ և դորկուտ լինի - 57. և իւր վճարն ի բարի լինի, բայց յերկար քաշէ - 57. և յերկար քաշելոյն պատճառն այն է, որ նիւթն հաստ լինի: - 57. զի երակաց մարմինն պինտ լինի. քաշել / ծն. քաւել / հետ օրաց որ եփէ բնութիւնն և արձակէ - 58. Եւ այլ կուլինի՞ որ նոպային ժամանակն որ այլ յերկար քաշէ և այլ կարճ լինի քան զայդ սահմանդ, զոր ասացաք - 60. զի երբ նիւթն հաստ լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Զի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. Եւ երբ մարմնոյն շինուածքն սերտ լինի և պինտ ... նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ - 60. ապա թէ մէկայլ պատճառնին՝ որ զնոպայն յերկար քաշէն՝ ի մէկ տեղի ժողովին, նա նոպային ժամանակն խիստ յերկար քաշէ: - 61. ապա թէ ջերման նոպայն յերկար քաշէ, նա մէկայլ նոպայն հասանի և չթողի զմարմինն՝ որ յիստակի ի տաքութենէն և հանկչի - 61. Ապա թէ այդիւ չխաղաղի գլխացաւութիւն և յերկար քաշէ ... ապա դիր ի վերայ գլխոյն փերփերանի ջուր - 68. Ա՞ռ բաբունիճ և մանիշակ, զայսոնք եփէ ջրով, և ձեփէ՝ որ զնիւթերն ի վայր քաշէ: - 69. Ապա երբ զայդ տեսանես, ճար արա՞ որ զծաղիկն շուտ ի դուրս քաշես - 77. Եւ իւր նոպայն յերկար քաշէ - 81. Բայց այս ջերմս քաշէ յերկար ատուրք - 89. և դէպ ի դուրս քաշէ, և եռացնէ և փոխէ ի բորբոսիլն: - 92. իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. և իւր նոպային դողալն քսան և չորս պահ քաշէ -

94. Ապա թե հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, տուր զղափթին զկուրսն սրքնճափնով – 112. և իւր կաշին սակաւ մին խոշորի և տապի, մանաւանդ երբ յերկար քաշէ: - 115. Ապա թե յերկար քաշէ այս ջերմս, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ – 117. Ապա թե յերկար քաշէ այս ջերմս ... ապա պատեհ է ի քան տանիս մէկ մի ի տաք մաճուննոյն – 127. և իւր սկիզբն խիստ դող լինի, և յերկար քաշէ – 127. և յամենայն իրաց՝ որ սաւտայ և պալղամ ընծայեն՝ պատրաստ կենայ, որ զայս ցաւս յերկար չքաշէ – 131. զի տետռատէոս ջերմն այլ շուտ արձակի քան զայս ջերմերս զի տոքս այլ յերկար քաշեն վասն նիւթին հաստութեանն - 131. և պատրաստեցո ի յամենայն իրաց՝ որ պալղամն այրնեն և սաւտայ, որ ջերմն յերկար չքաշէ - 130. վասն այնոր յերկար քաշէ – 132. Ապա թե գիտենայ բժիշկն՝ որ հիւանդութիւնն յերկար քաշէ, պատեհ է որ զկերակուն հաստ տայ – 137. Ապա թե տեսանէ բժիշկն՝ որ ջերմանն նոպայն օր մի քանի միացեղ դադարի, որ ... ոչ այլ աւելի և ոչ պակաս քաշէ, գիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Եւ այլ տեսանէ զջերմանն նոպայն, եթէ յերկար քաշէ քան զանցեալ նոպայն, գիտենայ բժիշկն՝ որ ջերմն յաւելնալոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա թե ջերմանն նոպայն այլ կարճ քաշէ քան զանցել նոպայն, գիտենայ որ ջերմն ի պակասելոյ ... ժամանակն հասաւ: - 139. Ապա այն հիւանդութիւնքն՝ որ յերկարօրեայ լինին, ըստ նմին և նոցա չորս ժամանակսն յերկար քաշեն – 140. վասն այդ պատճառանացոյ յուշ եփի, և յերկար քաշէ: - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացոյ լինի՞ որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին, և չքաշեն յերկար - 140. Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն, և չարձակի շուտ – 140. վասն այդ պատճառանացոյ իւր եփելն յերկար քաշէ, և հիւանդութիւնն յուշ արձակի: - 140. Իսկ ի յաշնան եղանակն՞ և ի ձմեռան, և ի հով աւուրքն՞ իւր նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. և վասն յերկարօրեայ հիւանդութեանն և յերկար քաշելոյն, կարիք ունի հիւանդն ուժ առնուլն- 141.

ՔԱՇՎԵԼ – տե՛ս ՔԱՇԻԵԼ

ՔԱՇԻԵԼ, ՔԱՇՎԵԼ - և կոպքն թուլանան, և ի վայր քաշվի – 39. և երեսաց գոյնն զերդ կրակաց մոխրի լինի, և ճակտին կաշին քաշվի – 39.

ՔԱՊԱՐ - Ա՛ն անիսուն և կարմիր վարդի տակ՝ որ է քապարի տակ, չորս չորս դրամ – 85.

ՔԱՊՈՒԼ - Ա՛ն ... դեղին հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզեն հանած – 117. և զբնութիւնն կակղեցնէ յունապի ջրով և քապուլի հալիլայով – 122. Ա՞ն քապուլի հալիլայ ... և մարուխի տակ հինգ հինգ դրամ - 126. Ա՛ն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզեն հանած եօթն դրամ – 127. ա՞ն թրպութ, հալիլէ քապուլի և դեղին - 149.

ՔԱՊՈՒԼԻ ՀԱԼԻԼԱՅ - Ա՛ն ... դեղին հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզեն հանած – 117. և զբնութիւնն կակղեցնէ յունապի ջրով և քապուլի հալիլայով – 122. Ա՞ն քապուլի հալիլայ ... և մարուխի տակ հինգ հինգ դրամ - 126. Ա՛ն սև հալիլայ, և քապուլի հալիլայ ի կորզեն հանած – 127.

ԿԱՊՐԵՆ - Ա՛ն սապո և քապրենոյ տակի կեղև չորցուցած կէս կէս դրամ - 145.ծ

ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ - Եւ բնական սաւտային ստածումն ոճով ի քառասներորդ երկրորդ գլուխն գտանես – 123.

ՔԱՌԱՍՈՒՆ - տարօքն ընդ քսանին և քառասնին մէջն լինին – 40. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր – 101. ապա հետ քառասուն աւուր տուր տարեկան ոչխարի միս: - 120. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք, այլ յերկարօրեայ անուանեն - 141.

ՔԱՐ - Յորժամ թահրի մարդն, և ոտն ի քարն դիպի, կամ ի յոլոքն և ... նա ջանայ բնութիւն որ արին յարկէ անդ, ողջացուցանել զտեղին: - 22. Որպէս գտանենք զօրինակն ի կրին քարն – 39. զի յորժամ ի կրին քարն ջուր հասանի, նա զիւր տաքոութիւնն՝ որ ի ներքսէ պահած ունէր, ի դուրս հանէ – 39. յորժամ կրին քարն ի ջուրն հասանի, նա բանայ զիւր գաղտ շնչահանքն - 39. զի բնութեամբն ի քարն և ի յերկաթն ի յար է: - 60. Կրակն ի քարն և ի յերկաթն չգործէ շուտ – 60. ա՞ն Ասպահանի ծարիր քար – 76. Եւ այլ կան իրուի, որ իւրեանց բնութիւնն և խառնուածքն մարմնոյն, որ իւրեանց էութիւնն, չոր և պինտ լինին, զերթ զերկաթն և գրարն - 92. և այլ մենք կանք և տեսանենք զմկնատիզ քարն^ա որ է խանդումանդ, որ խասիաթով զերկաթն կու քաշէ - 120. Ա՞ն հինգ ազգ հալիլէ ... հայ քար, ջիւղ քար լագուարդ քար, սուրինճան– 144.

ՔԱՐԱՆՆՈՒԽ - ա՞ն սակաւ մի գուֆայ, և սակաւ մի լերին դաղձն, որ է քարաննուխն – 100.

ՔԱՐԱԻԷ - ա՞ն նանխուայ տասն դրամ. անխոն, և քարաւէ եօթն եօթն դրամ – 118. ա՞ն աֆթիմոն ... քարաւէ, և անխոն – 118.

ՔԱՐԱԻՈՒԶ - լոսէ, և շաղւէ քարաուզի ջրով – 145. Ա՞ն լոք ընտրած ... քարաուզի հունդ ... և անա ճճվի մթխալ մթխալ – 146.

ՔԱՐԷ – մանր կտրատէ և ի քարէ պտուկ արկ – 44.

ՔԱՐՇԵԼ - Ապա թէ յերկար քարշէ այս հիւանդութիւնս, տու՛ր գարեջուր՝ յոր եփած լինի ըոզիանի տակի կեղնն – 102. և այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ յերկարօրեայ լինին, նոյնպէս և զիր կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 141.

ՔԱՐՔՈՒՈՒՏ - և կերակուր դալար ձուկն տուր, գոր ի քարքուտ տեղաց և ի խիստ գնայուն ջրէ որսան – 51.

ՔԱՅԱԽ - ա՞ն սակաւմն քացախ և վարդի ջուր ... և զգլուխն այնու օձանէ - 9. և հնդիպայ ուտէ, մանաւանդ խաղողի քացախով: - 24. և ի նստած տանն յորմունքն օձեն քաֆուր, սանտալ, վարդէջրով և քացախով խառնած լինի – 33. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն քացախ խառնէ և խմէ – 33. զքաֆուրի դուրսն ի բան պահէ սակաւ քացախով՝ ընդ ծագել արևուն:– 46. և կամ վարդի ձեթ արկ քացախով: - 67. Ոսքն քացախով կերակրելն օգուտ է – 70. ապա հետ այնոր առ զխթոր^ա որ ի քացախն թրջած լինի - 73. գայս ամենս քացախով և ջրով շաղւէ - 75. ա՞ն աղտոր, և վարդի ջրով և քացախով թրջէ - 76. Ա՞ն քացախ և վարդի ջուր - 98. և թաժա ձուկն քացախով եփած ի բանի պահէ: - 98. և լից ի վերայ բարկ քացախ զինույ վաթսուն դրամ - 149.

ՔԱՅԽԵԼ - ապա թէ գարեջուրն քացիսի ի ստամոքսն, մի՛ տաս գարեջուրն: - 82.

ՔԱՖՈՒՐ - ապա ի վերայ լերդին սանտալի և վարդի կամ քաֆուրի սպեղանի դիր – 8. և ի հովային ծաղկունքն հոտոտալ տալ. և այլ խնձորի ջուր և մսի ջուր և վարդի ջուր և սանտալ և քաֆուր – 8. Ապա ա՞ն սպիտակ սանտալ և քաֆուր և վարդի ջուր ... և ի

վերայ գլխոյն դիր: - 17. և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր – 17. Եւ ի յանուշահոտսն հոտոտայ, մանաւանդ եթէ հով և գէճ լինի, գերդ գմանուշակն, և ի նինֆարն և քաֆուրն - 17. և հետ այսոր զայտոցն հովացո հովային դեղերով և օժանելով և ի վերայ դնելով գերթ զսանտալն և զշաֆիմամիսան ... և գրաֆուրն – 24. և առաւօտուն քաֆուրի դուրս տուր թուրինճի ջրով խառնած – 32. ապա ա՛ն սանտալ և քաֆուր և ի վարդէջուրն խառնէ – 32. և ի նստած տանն յորմունքն օժէն քաֆուր, սանտալ – 32. Եւ ա՛ն քթան կտաւ, վարդէջրով քաֆուր տրորէ – 33. Ա՛ն ... չոր վարդ և քաֆուր ..և ի բան տար – 44. Ապա թէ այս ջերմս տաքութիւն և այրեց լինի, գրաֆուրին դուրսն ի բան պահէ – 46. և թանայ քթան ի վարդէջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ – 46. ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր ... և սակաւ մի քաֆուր - 69. ա՛ն չոր գնձահատ և ձարձատ արա ... և ի ներք սակաւ մի քաֆուր խառնէ – 76. և ի վերայ ստամոքացն տմէտ արա մրտի ջրով... և վարդի ջրով՝ որ է գուգոյ, և սուք և քաֆուր և լատան - 96. Ապա առ սանտալ, և քաֆուր, վարդէջրով շաղւէ - 98. գրաֆուրի դուրսն տուր սատակ սրքնճուպինով – 98. պատեհ է որ գրաֆուրի կուրսն տաս առաւօտին սրքնճուպինով – 106. պատեհ է որ առաւօտուն գրաֆուրի կուրսն տաս – 106.

ՔԱՖՈՒԴԻԱՅ - և գմուփառեհ մաճունն, որ է խնդացնող, որ քաֆուրիայ ասէն, յար ի բանի պահէ - 19.

ՔԵՐԵԼ - և ա՛ն ... պասպայիճ քերած և ձարձատ այրած երեք դրամ – 146. Ա՛ն յունապ ... քերած պասպայիճ և ձարձատ արա երկու դրամ – 147.

ՔԵՐՈՒՔ - Եւ իւր գոգին նշանն այն է՞ որ հիւանդութեան սկիզբն գերդ գտաշեղ և գրերուքս լինի ի մէջ կարուրային - 40.

ՔԹԱՆ - և ա՛ն քթան կտաւ և ի դեղդ թաց, և ի վերայ գլխոյն դիր – 9. զայս ամէնս յիրար խառնէ, հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ – 24. Եւ առ քթան կտաւ, վարդէջրով քաֆուր տրորէ – 33. հով ջուր խմէ քիչ քիչ, և թանայ քթան ի վարդէջուրն՝ որ լինի քաֆուր և սանտալ – 46. և յինքն հին կտաւ քթան թաց, և ի վերայ լերդին յար ի բան տար: - 106.

ՔԹԵԹ - աճոէ և քամէ ի սուրբ քթէթ – 146. աճոէ և քամէ ընդ սուրբ քթէթ ի վայր- 147.

ՔԹԻՈՍ – գոր հոռոմն քթիոս անուանէ – 56.

ՔԻԹ - և հեղ մի քանի ի քիթն կաթեցո: – 21. զհով և զգիճային ձիթերն ի քիթն արկանէ – 46. և ի քիթն հով և ի գիճային ձիթեր արկանէ – 47. ապա թէ իւր չաքսն շատ լինի ... նա բնութիւնն վարէ զինքն ի դուրս ընդ քիթսն - 63. Ապա թէ թեթևութիւն և չորութիւն իմանայ ի գլուխն, ողումարայ կաթեցո ի քիթսն մանիշակի ձիթով և լիլուփարի ձիթով – 68. Քիթն որ արիւն վազէ: - 69. Ապա թէ ուրդի որ հիւանդին քիթն կաթնի քան զչաքսն յաւելի, ա՞ն խակ ամբրաւի ջուր, և քօզմորվի քամութսն ... զայս ամէնս յիրար խառնէ, ի քիթն արկ - 69. Ապա թէ առանց պատճառանաց ընդ քիթն արիւն երթայ, չէ պատեհ արգիլել: - 70. և ի քիթսն մանիշակի ձէթ կաթեցո – 79. և ի քիթքն ձէթ մի՞ տաս արկանել – 83. և ի քիթսն սղուտ արա՞ մանիշակի ձիթով: - 120. Ա՞ն քահրիպար ... քաղցր նոան քիթ – 150.

ՔԻԹՐԱՅ – տե՞ս ՔԻԹՐԷ

ՔԻԹՐԷ, ՔԻԹՐԱՅ - Ա՞ն ... քիթրայ և նշայ երեք երեք դրամ – 43. Ա՞ն գարի կորկոտ փերճոկած ... և սակաւ մի քիթրէ – 50. Ա՞ն ... տապաշիր և քիթրէ – 50. Ա՞ն ... տաճիկ կոէզ և քիթրայ – 51. Ա՞ն տաճիկ կոէզ ... և քիթրէ, և նշաստակ – 56. Ա՞ն ... և քիթրէ հինգ դրամակշիռ – 79. Ա՞ն ... և մարուխի տակ, և քիթրէ – 104. Ա՞ն ... տաճիկ կոէզ, և քիթրէ – 105. Ա՞ն ... քիթրէ, մուխլազրախ – 144. Ա՞ն ... քիթրէ, մուխլազրախ անխոն – 144. Ա՞ն ... և քիթրէ, սակամոնի – 145. ա՞ն ... զանճապիլ, քիթրէ հինգ հինգ դրամ: - 149.

ՔԻՆԱԽՆԴԻՐ - և արեանն եռալոյն պատճառն քինախնդիր լինելն է առ տրամեցուցիչն: - 16. Իսկ դեղնութեան պատճառն այն է՞ որ արիւնն ի ներքս հաւաքի ի սիրտն, ոխս և սուզ առնէ վասն քինախնդիր լինելոյն – 16.

ՔԻՉ - Եւ այլ նշաննին և պատահմունքն երևենան, և ծարաւն քիչ լինի – 80.

ՔԻՉ ՔԻՉ - Բայց իւր ստածումն այս է՞ որ չիշտապի, այլ քիչ քիչ զհիւանդութեան գլուխն պարկէշտ դեղերով լուծմամբ ի մարմնոյն յարտաքս հանէ: - 33. Բայց քիչ քիչ թող խմէ –

43. հով ջուր խմել քիչ քիչ – 46. Առաջին դեմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն, և դիժարանայ քիչ քիչ՝ մինչև կատարի, և ապա արձակի: - 65. ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ, մինչև վճարի և արձակի: - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դեմն սինէհիս ջերմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ քիչ քիչ զիւր տաքութիւն: - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դեմն սինէհիս ջերմն, և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65.

ՔԻՐՏՆ - և չգտանեն ելք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օդոյն առնելովն – 13. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ մաճասին երակն փոքր լինի, և քիրտն չլինի – 14. Ջի երբ հիւանդին ուժն զօրաւոր լինի, հանց որ վարել կարէ զնիւթն և հանել քրտամբք, նա նոպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 60. վասն այդ պատճառանացդ շուտ բորբոսի և շուտ ասարձակի քրտամբք: - 60. և քիրտն չլինի – 891. և այլ նշան այն է՝ որ ծարաւ և քիրտն չլինի: - 110. և քիրտքն սակաւ լինի – 121.

ՔԼԻԼ - և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարզանկօշ և քլիլ մալք – 83.

ՔԼԻԼ ՄԱԼՔ - և արկ ի վերայ գլխոյն տաք ջուր, յոր եփած լինի մարզանկօշ և քլիլ մալք – 83.

ՔՆՆԵԼ - Պարտ է ամենայն մարդոյ որ զբժշկական արուեստս ի հոգս է առել ... որ քննէ աղէկ և իմանայ վասն ամենայն ցեղ ջերմանցն գիտութեան: - 1. Ապա պարտ է բժշկաց քննել և իմանալ աղէկ ... վասն երեք ազգ ջերմերոյն նախագիտութեան - 2. Արդ պարտ է ի յայս ջերմանս ի ստածումն և ի բժշկութիւնն, որ քննէս աղէկ և գիտանես - 49. Այժմ պատեհ է քննել և իմանալ^a թէ էքր անուանեցին զայս ջերմս իմիտրիտէս - 109. այլ իմաստասիրական վարդապետքն ամէն մէկ գիրք մի արարի, և քննեցին - 32. Իսկ բժիշկին պարտ է քննել և իմանալ զհիւանդութեանցն զչորս ժամանակսն – 135.

ՔՆՔՈՒՇ - և ձկանցն տուր զոր միսն քնքուշ լինի – 125.

ՔՈՎՔ - Առաջինն^a մարմնոյն ընդ ամենայն երակսն լինին, որ են չորս նիւթն. երկրորդն^a ի տեղեստանն, որ ի յերակացն փարփուտ են ... զերդ քովքն և այլ տեղեստան^a որ ի

գատ են յերակացն - 36. և բորբոսիլն պալղամին կամ ցներքսէ ի յերակսն լինի, և կամ ի դուրս յերակացն, գերդ ստամոքսն, և քովքն - 80.

ՔՈՐԵԼ - իւր նշանն այս է՝ որ ... պինչսն ցներքս քորին և կծան - 76.

ՔՈՒԹԷՆ - Եւ վարդն^a զոր հարսանիթէ ասեն, և աղանեաց տունն^a քուրէշ, նոյնպէսն իւր պատճառն արոյնն լինի - 79.

ՔՈՒՆ¹ - և յետ կերակրոյն ի քուն լինի: - 9. և ի քուն լինի որ քրտնի - 11. և ի յար ընդ քուն լինելն զբաղի - 17. և շատ քուն լինելն օգտակար է - 17. և շատ ի քուն մի տաս լինել: - 19. և շատ ի քուն մի տաս լինել: - 19. զի բնութեամբն հալիլն կերակրոյն ընդ քունն լինի - 20. զի այն գիճութիւնն որ ի քնոյն ընծայի, պակասեցաւ - 20. ապա վասն այդր պատճառանացդ ի յիւր բժշկութիւնքն պարտ է ջանք դնել որ ի քուն լինի - 20. իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. և զլուխն այդ ջրովդ ի յար ձեփէ, զի օգտակար է և քուն քերէ- 21. և ցերեկով ի քուն չիլինի - 21. զի զիշերութեան քունն հանգիստ քերէ - 21. ապա երբ ի բաղանեացն ելանէ, ի քուն լինի և հանգիստ կենայ: - 25. Իւր ստածումն այս է, որ շատ ի քուն լինի - 25. և ի բաղանեացն յետն ի քուն լինի - 26. և յետ այնոր ի քուն լինի - 28. և ըմպելի հով ճուլապ խմէ, և շատ ի քուն լինի - 28. և զականջոթոն և զքներն օծնէ, որ ի քուն լինի: - 30. և կոպքն թուլանան ... գերդ մարդոյ՝ որ կքայ և ի քուն կամի լինել - 39. և ջերմն հանապագ ի կերած ժամն գայ, և ի քուն լինելոյ ժամն - 46. և ի քնուն ժամն պզրղատուն ճուլապով խմէ - 46. և որչափ կարէ զքուն լինելն ջանայ - 46. և շատ ի քուն լինելն օգտակար է: - 47. և արգիլէ զհիւանդն ի քուն լինելոյ և ի հանկիստ կալոյ: - 49. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն ... և հայ հողէ սերկկին հատճին լուղապովն խմել տուր - 54. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ, վեց են, որ են այսոքիկ ... կերակուրն և ըմպելին, քունն և արթնութիւնն ... և այլ զոր նման են այսոց: - 93. և իւր քունն շատ լինի - 116.

ՔՈՒՆ² - և առ աֆիոն և վարդէջուր, տրորէ, և զականջոթոն և զքներն օծնէ - 30. և քներն ի ներս երթայ - 39. և ճակտին կաշին քաշած և չոր ցուցանէ, քներն և երկու աչքն ի ներս երթան: - 47. աչացն երակսն և քներոյն ուռչին - 66.

ՔՈՒՆ ԲԵՐԵԼ – գայս ամենս ջրով եփե աղէկ, և զգլուխն այդ ջրովդ ի յար ծեփէ, զի օգտակար է և քուն բերէ- 21.

ՔՈՒՆ ԼԻՆԵԼ - և հանապազ ի վարդի ջուրն և ի քաֆուրն հոտոտալ տուր և ի յար ընդ քուն լինելն զբաղի – 17. և շատ քուն լինելն օգտակար է – 17. և ջերմն հանապազ ի կերած ժամն գայ, և ի քուն լինելոյ ժամն – 46. և ի քուն լինելոյ ժամն պզրկատուն ... և հայ հողէ սերկկլին հատճին լուղապովն խմել տուր – 54.

ՔՈՒՌԱԹ - և երրորդն այն է՝ որ քուռաթի գունով լինի – 94. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ - 94.

ՔՍԱՆ - և տարօքն ընդ քասնին և քառասնին մէջն լինին – 40. Ա՛ն յունապ քասն հատ – 52. Ապա զիտացիր որ այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^ա մինչև ի քասն տարին - 65. Ա՛ն շէկ չամիչ ... յունապ քասն հատ – 116. և արկ ի ներքս շաքար քասն դրամ – 100. Ա՛ն ... դամոյնաչիր քասն հատ. շէկ չամիչ ի հատճէն հանած քասն դրամ - 126. Ապա հետ /զրքում^ա հոտ/ քասն աւուրն տկարանայ բնութիւնն - 141. զի ի քասն օրէն ի վեր յամեն եւթն օր լինի բուրհանն ի քառասուն օրն: - 141. և ա՛ն լունապ քասն հատ, սալորի չիր քասն հատ ... սպիտակ չամիչ քասն դրամ – 146. ա՛ն ... սպոտան քասն հատ. սալորչիր քասն հատ – 147. և ապա ձգէ ի ներք քասն դրամ վարդէջուր – 148. ա՞ն թրպուր, հալիլէ քապուլի և դեղին ... յամեն մէկէ քասն դրամ - 149. Ա՞ն պասապայիճ քասն դրամ – 149.

ՔՍԱՆԵԻՄԻ - և այլ կայ որ ի քասնամի օրն լինի: - 141.

ՔՍԱՆ ԵԻ ՉՈՐՍ, ՔՍԱՆԵԻՉՈՐՍ, ՔՍԱՆՈՒՉՈՐՍ - և զիր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ, և արձակի ի քասնուչորս պահն: - 4. և տեսին բժշկական վարդապետքն գայս ջերմանս զմնալն մի օր, որ է քասնուչորս պահ – 7. Իսկ սաւտային ջերման նոպայն շատն քասն և չորս պահ լինի – 60. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի զնոպայն քասն և չորս պահ: – 63. և այլ կայ^ա որ յամէ^ա իւր նոպայն քասն և չորս պահ - 88. և իւր նոպային դողալն քասն և չորս պահ քաշէ - 94. Երբ այս ջերմն յիստակ լինի, նա իւր նոպայն քասն և չորս պահ լինի –

115. ապա թե ընդ խարտեշ մաղձն խառնի՝ նա կարճ այնէ գնոպայն քան գրսան և չորս պահն – 115. ապա թե ընդ պալղամն խառնի, նա այլ աւելի այրնէ գնոպայն քան գրսան և չորս պահն - 115. Եւ իւր նոպայն քսան և չորս պահ լինի – 124. իսկ թե այլ կարճ լինի քան գրսան և չորս պահն, նա չէ բնական սաւտայն մէն - 124. ապա թե այլ աւելի լինի նոպայն քան գրսան և չորս պահն^a նոյնպէսն չէ բնական սաւտայն մէն - 124.

ՔՄԱՆԹԻՆ - և հոռոմն քսանթին խաւիին ասէ: – 90.

ՔՄԱՆԹԻՆ ԽԱԻԼԻՆ - և հոռոմն քսանթին խաւիին ասէ: – 90.

ՔՄԱՆՈՒԶՈՐՄ – տե՛ս ՔՄԱՆԵԻԶՈՐՄ

ՔՐԻՍՏՈՍ - Թարգմանեաւ և գրեցաւ զիրքս այս յամի հազարերորդի հարիւրերորդի ութսուներորդի չորրորդի տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի գալստեանն - Բ. և լից ի վերայ երկու գդալ նշի ձէթ, և ա՛ն յանուն Յիսուսի Քրիստոսի: - 146. լից ի վերայ երկու նուկի նշի ձէթ, տուր յանուն Քրիստոսի: - 147.

ՔՐՏԻՆՔ - քրտինքն, և խօխն՝ որ հետ հազին գայ ... և որ սոցին նման են, ամէնքն լուծումն են մարմնոյն և պակասումն գիճութեան: - 36. Եւ իւր նշանն այն է ... քրտինք շատ լինի – 97. տո՞ւր զսիրքանճուպինն, զի զբորբոսած նիւթն պարկեշտոցնէ ... և ընդ քրտինքն հանէ: - 101. տուր դեղերն՝ որ քրտինք բերեն – 133.

ՔՐՏՆԵԼ - և երբ քրտնի, ապա օձէ զմարմինն խիրի ձիթով – 10. ապա ի բաղանիս մտէ որ քրտնէ – 11. իւր առաջի ստածումն այն է, որ տաք հանդերձով զմարմինն աղէկ ծածկէ, մինչև մարմինն աղէկ քրտնի - 11. զմարմինն աղէկ ծածկէ, և ի քուն լինի որ քրտնի – 11. և ամեննին չիքրտնի – 47. զի երբ նիւթն բորբոսի ի յերակսն, արգիլի անդր և չարձակի շուտ, ոչ եփելով և ոչ լուծմամբ և ոչ քրտնելով – 58. Եւ դիր իւր ներքն տաք ջուր^a որ քրտնի - 83. և այլ կուլինի^a որ ի վայր լուծանի մաղձն. և շատ քրտնի - 91. և յանկարծ լինի՝ որ չթողու շուտ քրտնելով – 94. Եւ այլ շատուց լուծումն դիպի, կամ քրտնի շատ - 96. Ապա թե վատուժ է հիւանդն ի շատ քրտնելոյ, զհիւանդն ի հով տուն նստեցուր – 97. և կերակուր պակաս կերակրին և սակաւ մի քրտնին – 131. և զհիւանդն ծածկէ և զջուրն, որ ի ջրին շոգւոյն և ի տաքութենէն մարմինն շողանայ շոյտ և քրտնի – 133.

ՔՐՏՆԵՑՆԵԼ - և սակաւ մին քրտնեցնելն օգտէ – 130.

ՔՕԶՄՈՐՎ - ա՞ռ խակ ամբրաւի ջուր և բօզմորվի քամութան - 69.

ՔՕՇ - հիւանդին կերակուրն յառաջն սաւտայիկ լինի^a զերդ զոսբն, և զկաղամբն, և զպախրէ միսն, և զբօշին միսն– 114.

ՕԳՆ - չէ պատեհ՝ յորժամ հիւանդն վատուժ լինի, արիւն հանել, թէպէտ և տարիքն և ժամն օգն լինին: – 66.

ՕԳՆԱԿԱՆ - Բայց երբ ուժն օգնական լինի, և ժամն լինի, կարողք ենք ճար այրնելն և երակ առնուլն– 66. և տեսանես՝ թէ յերկուքն ո՞ր ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր – 99. զի օդոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի - 140.

ՕԳՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ - սա մխիթարէ զբժիշկն ուսմամբ. իսկ զհիւանդն առողջութեամբ՝ ողորմութեամբ և օգնականութեամբ արարչագործին աստուծոյ: - Բ. և զերեքն այլ ի յետոյ պատմեցից օգնականութեամբն աստուծոյ: - 4. Այս էր զոր ասացաք կարճառօտ ջերմերոյն զորպիսութիւն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 6. Արդ սկիզբն առնեմ օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմ կարճառօտ եթէ ուստից ընծայի ջերմն: - 6. Այժմ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զերեք ազգ ջերմերն ուրիշ ուրիշ – 6. և զայն սրբէ ի մարմնոյն լուծմամբ, զերդ որ զկնի այտոր յիշել կամիմք զամէն մէկ ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. Այլ մեք ցուցանեմք զամէն մէկի բժշկութիւն ուրիշ ուրիշ օգնականութեամբն աստուծոյ: - 15. օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 16. և այդ բաւական է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 19. հիւանդութիւնն շուտով արձակի օգնականութեամբն աստուծոյ: - 20. Եւ այդ է պատճառնին և նշաննին, զոր ասացաք կարճառօտ վասն հալնմաշ ջերմանն օգնականութեամբն աստուծոյ: - 40. տուր զայս կուրսս^ճ որ այժմ գրեմք, որ օգտէ օգնականութեամբն աստուծոյ՝ սլին, որ արիւն թքանէ: - 50. Արդ սկիզբն առնեմք օգնականութեամբն աստուծոյ և ասեմք զբորբոսային ջերմերն – 56. օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 89.

ՕԳՆԵԼ – Ապա թէ տարիքն ... և ժամն տարւոյն չօգնեն երակ առնելոյն, դու ապիկիս առ ի թիկնամէջքն ի վերի դեհն – 50. կամ տեսանէ բժիշկն զեփելոյն նշանն, և օգնէ դեղերով – 58. տես թէ օգնէ տարիքն ... դու երակ առ սկիզբն այս ջերմանս – 66. ապա թէ չօգնէ ուժն

և տարիքն և այլն, դու ապիկիք արկ - 66. և այն որ տարիքն չօգնեն, կարող ենք ճար
այրնել ապիկիք արկանելով ի սկիզբն հիւանդութեան - 66. և տեսանես՝ թէ յերկուքն որ
ունի կարիք օգնելոյ, և այնոր օգնական լեր - 99. Այլ պատեհ է որ հայիս սկիզբն
հիւանդութեանն, որ թէ կարիք է արիւն հանելոյ, և օգնէ ուժն և տարիքն, ապա արիւն
հանէ ըստ կարեացն - 100.

ՕԳՆՈՒԹԻԻՆ - և այս բաւական է և օգտակար օգնութեամբն աստուծոյ: - 9. և հոտոտալ
տուր ի յանուշահոտ ծաղկունքն ...զերդ խիրին և նոճէսն և մարգանկուշն և թուրինճն.
եղկալէ, օգտակար է օգնութեամբն աստուծոյ: - 10. օգտակար են օգնութեամբն
աստուծոյ: - 21. և բժշկէ իւր բժշկութեամբն ... օգնութեամբն աստուծոյ: - 31. զի այդ
հոկնատ խիստ օգտակար է, օգնութեամբն աստուծոյ: - 45. և ասենք զբորբոսային
ջերմերն, և զիրեանց պատճառնին, և զնշաննին, և զստածումն բժշկութեան ուրիշ ուրիշ,
օգնութեամբն աստուծոյ: - 56. և ասացաք և կատարեցաք զամենայն կարճաբոս
օգնութեամբն աստուծոյ: - 61. և ի նոյն շարս զծաղիկն կամինք յիշել օգնութեամբն
աստուծոյ - 76. և այդ բաւական լինի օգնութեամբն աստուծոյ: - 85. և այդ կարճաբոս
բաւական է, օգնութեամբն աստուծոյ: - 89. Իսկ նշանքն զամէն մէկ ի յառաջ քան զայդ
ցուցաք օգնութեամբն աստուծոյ - 102. և ի յայն նիւթին ի յանունն^a ուր և ուրդի^a յաղթող
անուանէ, որպէս այլ ի յառաջդ յիշեցաք ի խառն նիւթերոյն, օգնութեամբն աստուծոյ: -
110. Ապուճէրիճն ասէ ի նոյն պատճառդ, և ի նոյն նշանդ. կարգով օգտեն, օգնութեամբն
աստուծոյ: - 134.

ՕԳՈՒՏ Է - Ղուռս հով՝ որ օգուտ է սլին ջերմանն: - 43. և շատ օգուտ է: - 50. կնկան կաթն
շատ օգուտ է: - 56. Ուրն քացախով կերակրելն օգուտ է - 70.

ՕԳՍՍՍԿԱՐ - պարտ է ըմպելիք տալ գոր օգտակար են լերդին - 8. և օգտակար է թէ
աստուած կամի: - 8. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 8. և այս բաւական է և օգտակար
օգնութեամբն աստուծոյ: - 9. և առ քթան կտաւ և ի դեղդ թաց, ի վերայ գլխոյն դիր.
օգտակար է: - 9. և զգլուխն այս ջրովս ծեփէ. զի փորձով օգտակար է: - 9. ապա ի
բաղանիս մտո, և այս ջրովս ծեփէ, և յամենայն ի տաք իրաց պատրաստ կալ, օգտակար
է: - 9. ապա թէ ի բաղանիսն եղկ ջրով աւազան մտէ և շուտ ելանէ, խիստ օգտակար է -

9. օգտակար է օգնութեամբն աստուծոյ: - 10. օգտակար է աստուծով: - 11. և զմարմինն եղկացնելով լուանաս, շատ օգտակար է: - 11. և ա՛ն սամթի ձէթ և խիթի ձէթ ... և զգլուխն օծանէ, շատ օգտակար է: - 11. և ըմպելին սպիտակ և անուշահամ զինի ըմպէ, օգտակար է: - 11. և օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 11. օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 16. և զբաղեցո կատակով և ուրախարար խօսիք. օգտակար է: - 17. և ի յար ընդ քուն լինելն զբաղի, զի օգտակար է: - 17. և շատ քուն լինելն օգտակար է - 17. յառաջ իւր ջրովն ծեփէ զգլուխն. օգտակար է: - 21. իւր օգտակար ստածումն այն է, որ շատ ի քուն լինի: - 21. զայս ամէնս ջրով եփէ աղէկ, և զգլուխն այդ ջրովդ ի յար ծեփէ, զի օգտակար է և քուն բերէ - 21. օգտակար են օգնութեամբն աստուծոյ: - 21. ապա թէ զսերկնիլն եփէ, և սակաւ մի տապաշուր խառնէ և ուտէ, խիստ օգտակար է: - 26. ապա թէ հիւանդին զօրութիւնն տկար լինի, հաւձագ կեր, օգտակար է: - 26. և վարդի և դոմի ձէթ հանապազ ի բան տար, շատ օգտակար է աստուծով: - 26. ի ծանր կերակրոց պատրաստէ, օգտակար է: - 28. և բակլայի ջուր նշի ձիթով, օգտակար է - 30. հարիրայ թեփով և նշի ձիթով կերակրի, զի խիստ օգտակար է: - 30. և տունն այլ ցանեն, որ այն հոտն ի յար ի յինքն հասնի, զի շատ օգտակար է: - 33. զի խիստ օգտակար է դկին տիրոջն՝ որ լուծ ունենայ: - 44. զի այդ հոկնատ խիստ օգտակար է - 45. զի հովն օգտակար դեղն է այս հիւանդիս - 47. և շատ ի քուն լինելն օգտակար է: - 47. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 48. և այս ձուկն նոյնպէս և դկին տիրոջն օգտակար է: - 51. Եւ զայս հապս գիշերն և ցերեկն ներքն լեզուին պահէ, զի օգտակար է սլին: - 51. Հուկնայ՝ ջերման սլին օգտակար: - 52. և յետ այնոր անուշ ջրով և զարով եփէ, և կիսայեղկ խմելոյ տուր, օգտակար է: - 55. այս ամէնս օգտակար է: - 55. այդ բաւական և օգտակար է - 56. և այլ որ նման են սոցա, և օգտակար լինի շատ - 63. զի սկիզբն այս ջերմանս արին հանելն շատ օգտակար է: - 66. Եւ այս շաֆս օգտակար է - 67. և հով ջուր օգտակար է: - 70. տապաշիրին կուրսն օգտակար է - 71. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 71. և արին հանելն մեծ և օգտակար դեղ է այդ հիւանդութեանդ - 71. Եւ այս օգտակար և մեծ ստածումն է ամենայն ջերման^a որ ի յարենէ լինի - 71. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 72. և տլէ արա, օգտակար է աստուծով: - 72. Եւ զայս տլէս ի վերայ այտոցին դիր, զի շատ օգտակար է: - 73. Դեղ մին այլ օգտակար է - 74. և ի վերայ տեղացն սպեղանի դիր,

օգտակար է թէ աստուած կամի: - 74. Եւ այս դեղս այլ օգտակար է և փորձած - 74. և հետ այնոր մարհամով ստածէ. օգտակար է: - 75. այլ գոր ինչ սոցա նման են. օգտակար է: - 75. և ի վերայ սպեղանի դիր. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 76. գայս ամէնս աղա և մաղէ ... և ի բան տար, օգտակար է: - 78. քամէ՝ և սակաւ մի իւղ յինքն խառնէ և տուր, օգտակար է: - 79. գայս զամէնս յիրար խառնէ և տուր, օգտակար է: - 79. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 79. Ծաղկին ստածումն ամենայն դիմօք օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 79. բայց տաք ջուրն խիստ օգտակար է - 83. և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց, օգտակար է: - 84. Եւ այլ այս կուրսս շատ օգտակար է հին ջերման - 85. Առ մեղր և աղ ... և ընդ ներքոյ ի բան տար՝ զերդ իւր ռասմն է. օգտակար է: - 87. և այլ տուր զթրջած սապոն և գայարիճի ֆայղարան, օգտակար են: - 89. օգտակար է օգնականութեամբն աստուծոյ: - 89. և օգտակար են կամօքն աստուծոյ: - 97. այլ մրգաջրով և թառանկուպինով զբնութիւնն կակուղ պահէ ... օգտակար է: - 98. և սրքնճուպին և նռան հատն օգտակար են: - 98. և շաքարի սրքնճուպին տուր, օգտակար է: - 98. Ապա թէ աւելի տաս, օգտակար է հիւանդին ուժոյն - 99. Եւ այդ հիւանդիս հանգիստ կալ և խաղաղ^a խիստ օգտակար է - 99. և այլ միջակ հուկնանին, որ ոչ խիստ սուր լինին և ոչ կակուղ, օգտակար են: - 99. այլ ի յայս ջերմանս ի գարեջուրն սակաւ մի պղպեղ ընկենուլ օգտակար է: - 100. դու օշինդր տուր յամէն օր, օգտակար է - 100. և այլ սրքնճայինն, շատ օգտակար է: - 100. և յետ կերակրոյն վերաբերութիւն այրնել շատ օգտակար է - 100. օգտակար է, թէ աստուած կամի: - 103. կուրսեր արա, և ի շուքն չորացո, և ի բան տար. օգտակար է: - 104. զի օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 100. օգտակար է աստուծով: - 107. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 108. օգտակար է կամօքն աստուծոյ: - 109. օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 111. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 112. նոյնպէս և սրքնճայինն՝ որ հնդանօք լինի զուգած, օգտակար է: - 112. տո՛ւր զղափթին զկուրսն սրքնճայինով, զի մեծ օգտակար է - 112. Եւ այլ օգտակար է այս ջերմանս այս կուրսս: - 119. և տուր կուրս մի աղցած և մաղած՝ եղկ ջրով ... օգտակար է: - 119. և յամենայն բանէ՝ որ զմարմինն դատէ պատրաստ կենայ, օգտակար է: - 122. օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 122. լաւ և օգտակար է քան զդեղ առնուլն: - 123. և ի բան տար վարդմարապայն շաքարով ... զի օգտակար է շատ: - 126. օգտակար,

է եթէ աստուած կամի: - 128. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 128. օգտակար է եթէ աստուած կամի: - 131. օգտակար է թէ աստուած կամի: - 131,133. դուրս օգտակար է և գոված: - 145.

ՕԳՏԱԿԱՐՈՒԹԻՒՆ - զի իւր օգտակարութեան նշանքն շատ և մեծ է ի մարմինն: - 115.

ՕԳՆԵԼ - Ապա թէ չօգտէ, գնոյն ստածումնդ դարձեալ արա – 11. և տես եթէ բաղանիքն օգտէ, գիտացիր որ հիւանդութեան զգլուխքն կայ և արձակի - 14. Ապա թէ գառնալեզուի ջրով և շնխաղողի ջրով զկուրծսն օծանէ, շատ օգտէ: - 19. հին քթան կտաւով ի վերայ այտոցին պահէ, շատ օգտէ: - 24. և զգարեջուրն ի բանի պահէ իւր հաւիճնովն, օգտէ: - 25. և զմարմինն հով և զհճային ձիթերով օծանէ ... օգտէ կամօքն աստուծոյ: - 27. շատ օգտէ, մանաւանդ եթէ ձմեռն լինի: - 28. և անուշ հոտեր՝ որ զրդեղն հոտացնեն՝ նա հոտայ ... շատ օգտեն: - 29. գարեջուր տուր նշի ձիթով ... օգտէ աստուծով: - 29. և ի վերայ լերդին հովային սպեղանիք դիր, զամեն մէկ իւր տեղն ի բան տար. օգտէ աստուծով: - 30. Ապա թէ այս դեղս չօգտէ, ի հով ջուրն քացախ խառնէ և խմէ – 33. և ամենայն ինչ^a որ պարկեշտ են և փոթոթ, օգտեն աստուծով: - 33. Ապա առ զուֆայ ... և տուր մեղրաջրով, օգտէ: - 34. և զհացն ի ճուլապն թանալ և տալ օգտէ - 34. և տուր ... խիարի ջրով անօթեց, օգտէ հալևմաշ ջերմանն– 43. և օգտէ հազին այն սակաւօք քաղցրութեամբն^a որ ի յինքն կայ: - 45. Հուկնայ, որ օգտէ ելունդի^a որ ի յաղիքն լինի: - 45. և քան զամենայն ինչ օգտէ խաչփարն^a որ զարեջրով լինի եփած: - 46. Ապա թէ ջերմն զօրաւոր է, կերակուր՝ թերխորով ձուի դեղնուց տուր, շատ օգտէ աստուծով: - 46. և օծանելոյ տեղիք և սպեղանեաց՝ հովն օգտէ – 47. և զբնութիւնն կակղացո դամոնի ջրով և թառանկուպինով. շատ օգտէ աստուծով: - 47. Հարիրայ գարոյ, որ օգտէ սլին: - 50. տուր զայս կուրսս^a որ այժմ գրեմք, որ օգտէ օգնականութեամբն աստուծոյ՝ սլին, որ արիւն թքանէ: - 50. Ղուրսի քահրուպայ, որ օգտէ սլին՝ որ արիւն թքանէ: - 50. Հապի սուալ, որ օգտէ սլին: - 51. Մատպուխ զուփայի, որ օգտէ սլին: - 52. և հուկնայ արա զերդ իւր ռասմն է. օգտէ աստուծով: - 53. Մատպուխ, որ օգտէ սլին: - 54. և զուփայի շարապն օգտէ: - 54. զայս զամենս ... ի վերայ կրծոցն դիր. օգտէ աստուծով: - 54. Ղուռս, որ օգտէ սլին ջերմանն: - 55. ապա թէ թթու և քաղցր նռան ջուր տապաշիրով խմէ, շատ օգտէ: - 70.

Ընպելի որ օգտե պալղամի: - 84. գայս զըմբելի տուր^a որ օգտե պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. Ղուռս, որ օգտե պալղամի: - 85. և վարդմարապով տուր ըստ կարեացն ի յամեն օր ի յանօթուց, շատ օգտե: - 86. երակ առ ըստ կարեացն, և հետ այնոր սրքնճուպին տուր, օգտե: - 87. Ապա թե զսարդոստեին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օժանե. օգտե: - 87. և վարդմարապայ տուր եղկ ջրով. շատ օգտե աստուծով: - 87. ապա թե առնուս դեղին հալիլե տասն դրամակշեռ ... և ընդ ճուլապ խառնես, և տաս, շատ օգտե: - 97. տուր՝ եթե զօրութիւնն ուժով լինի, որ ձեռն մի քանի մաղձ ի մարմնոյն իջուցանե, շատ օգտե: - 97. և ի վերայ լերդին տլե արա, օգտե: - 98. և կերակուր ազոխի մուզավարայ տուր. օգտե եթե աստուած կամի: - 98. Իսկ յորժամ սակաւ կերակուր տաս, օգտե հիւանդութեանն շատ եփելոյն - 99. և զկշտերն տաքցնելն օգտե - 99. և օգտե այդ ջերմանս: - 101. և ի յայս ջերմս պատեհ է որ հետեն սրքնճային խմե, շատ օգտե: - 101. տուր զվարդին փոքր կուրսն սրքնճայինով, և օգտե աստուծով: - 102. օգտե թե աստուած կամի: - 106. և ամենայն իրք^a որ զմարմնոյն խառնուածքն հովցնեն և գիճացնեն, օգտե նորա - 108. վերաբերութիւն տուր այրնել, օգտե: - 108. օգտե եթե աստուած կամի: - 111. զդեղ և զկերակուր և ընպելի ... հաւասար ի բանի պահե, օգտե: - 113. ապա յետ այնոր ի բաղանիս մտե, օգտե: - 113. Մատպուխ, որ օգտե պալղամի: - 118. և վերաբերութիւն այրնելն օգտե: - 118. և ապա հետ այտոր ընդ ցորեկոյ տո՞ւր կենալ, զի խիստ օգտե այս ջերմանս: - 118. և ի վերայ ջուր մի տաս խմելոյ, և վերաբերութիւն տուր այրնելն, օգտե - 118. Մաճուն, որ օգտե պալղամի: - 118. Այլ դեղ որ օգտե այդ ջերմանս^a երբ եփած լինի նիւթն - 118. Հապ, որ օգտե սեվտայի և պալղամի: - 118. Այլ հապ որ օգտե այս ջերմանս - 118. յամեն հինգ օր տուր զայդ հապտ. օգտե: - 118. Ղուռս, որ օգտե պալղամի և սավտայի: - 119. Այլ զհտացիր որ կան դեղեր^a որ խասիաթով օգտեն այս ջերմանս, - 120. Գաղիանոս յիշել է, թե փեննայն՝ երբ ի բազուկն կապեն, կամ ի վիզն յուխտաւորին, օգտե - 120. զի խոզին ոսկրն՝ երբ կտաւով ի վիզն կապեն՝ որ այս ջերմս ունի, օգտե - 120. Այլ երբ զհիւանդին զհանդերձին դղացկանի հազցնես, և այլուվայր հանես, և հիւանդին հազցնես^a առանց լուանալոյ^a օգտե ի յայս ջերմանս: - 121. Այլ զսարդն^a որ զճանճն որսայ^a կտաւով ի ձախոյ բազուկն կապես, օգտե: - 121. Այլ թե զսարդային ոստայնն ձիթով խառնես, և զհիւանդին զամեն մարմինն օժանես, օգտե այն ջերմանն^a

որ ի պալղամին խորովելոյն ընծայի. օգտէ: - 121. Բայց սրայելացին ասաց՝ թէ խոզին ոսկրն փորձեցի, և գտայ որ օգտեց ի հիւանդութեան ի վերջքն: - 121. և այլ ամենայն իրք^a որ զմարմինն հովցնէ, օգտէ: - 122. և երբ կերակուր տաս, հաւձագ տուր և տուռայճ, օգտէ: - 123. Ապա թէ առնուս զժոասն, որ է ազոխն, և ծեծես, պասպայիճ խառնեալ տաս, շատ օգտէ - 123. Ա՛ն թրպութ մաղած, և մագտաքէ, և մեղրով վարդմարապայ, տաք ջրով տրորէ, և տուր, օգտէ: - 123. ամենովտ օգտէ մեծ թիրեաքն, և միթոխտոսն, մանաւանդ ի ձմեռնաւորքն, օգտէ թէ աստուած կամի: - 124. այլ օշինդրին կուրսն այս ջերմանս շատ օգտէ: - 124. Բայց ի բաղանիս մտելն և աճրոելն օգտէ^a քան ի վրայն ջուր ածելն: - 125. և այլ հետ այտոր զթիրեաքն տուր զի շատ օգտէ: - 126. օգտէ թէ աստուած կամի: - 127. յամեն երեք օր տուր կէս դրամ. օգտէ թէ աստուած կամի: - 127. Եւ ըմպելի մեղրաջուր տուր ... օգտէ: - 128. տուր ... և զօշինդրին կուրսն, օգտէ: - 128. և սակաւ մին քրտնեցնելն օգտէ - 130. գառին միս տուր կամ ուլու միս խորոված և տապկած, կամ մուտանջանայ, օգտէ - 130. և վասն այտոր պարտ է^a որ ի դեղերայքն մէն չվստահնան մարդիկ, այլ ուզեն իրուիք^a որ խասիաթով օգտեն - 131. օգտէ թէ աստուած կամի: - 131. այլ պատեհ է^a որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով օգտեն - 133. կարգով օգտեն, օգնութեամբն աստուծոյ: - 134. Հապ այարիճ^a որ օգտէ զլիտոյն և աչացն և ոսկերացն - 144. Սուրինճանին հապն^a որ օգտէ ոսկրացաւի խիստ աղէկ: - 145. Լոքին դուրսն, որ օգտէ լերդին, և կալուածոցն - 145. Ղաֆէթի դուրսն, որ օգտէ ի հին տաքութենէն - 146. Նշանք լուծման մաճունի այս է, որ օգտէ կոլնջի - 148. Վասն մաճունի՝ որ լուծումն առնէ ... և օգտէ կոլնջի - 149. դու եօթն դրամ առ. օգտէ աստուծով: - 149. թէ չօգտէ, դու այլ մի՛ մնար հիւանդին: - 150.

ՕԳՏՈՒԹԻԻՆՆ - Եւ իւր առաջին օգտութիւն այն է, որ զմարմնոյն խառնուածքն դարձուցանէ ի միջավայր սահմանն - 71.

ՕԴ - ա՞ն ի միտ օրինակ գղարբնի փութսն, որ երբ ի յինքն քաշէ զբնիկ տաք օդն, անպատճառ տաքնայ փութսն ի վայն տաք օդոյն: - 5. իսկ զջուրն ի գիճութիւնքն, որք են չորս նիւթն. իսկ գօդն ի յերեք շունչն, զոր անուանեն երեք հոգի: - 5. Զի որպէս բաղանեացն այլ է շինուածն և այլ ջուրն և այլ օդն - 5. օդոյն էութիւնն որ խառնեալ է ընդ

արեանն և ընդ ամենայն շնչաւոր երակսն, նոյնպէս և սիրտն, զի՞նչ է պակաս քան զդարբնի փութսն: - 5. զի բաղանիքն յերեք իրոյ կատարի, որ են որմունքն, ջուրն և օղն - 5. Եւ արտաքուստ պատճառն լինի, զերդ առաւել ի ջերմ օղոց, կամ խիստ ցրտոյ - 6. Վասն միօրեայ ջերմանն որ պատճառն ի տաք արևէ լինի, կամ ի սամում օղէ - 8. Էհաննայ ասէ ... եթէ երբ մարմնոյն խառնուածքն տաքնայ ի տաք օղէ ... իւր նշանն այն է՝ որ մարմինն և իւր շօշափելիքն տաք լինի - 8. և այս լինի ի ցուրտ օղէ - 11. և չգտանեն էլք ոչ քրտամբք և ոչ դրուց օղոյն առնելովն - 13. Բայց այս ջերմանս տէրն պատեհ է որ ի բաղանեացն յօղն այլ յաւելի յամէ քան զմէկայլ ցեղ ջերմանս տէրն որ ի ցրտոյ եղաւ - 13. ապա թէ ամառն լինի և օղն տաք, զմարմինն հով ջրով աղէկ լու՞ա: - 17. Մատային ասէ, թէ ձմեռ լինի կամ օղն ցուրտ ... զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օժէ - 29. այս ջերմն լինի ի յօղոյն աւերմանէն՝ որ զմարմնոյն խառնուածքն ի չափէ հանէ և աւիրէ ի ձեռն պիղծ և մահարար օղոյն: - - 32. և ի շող օղէ պատրաստ կենայ: - 46. և զերդ զդարբնի փութսն գեղ զօղն առնու և ի սիրտն ուղարկէ, և գտաք օղն առնու ի սրտէն և ի դուրս ուղարկէ: - 49. և գտաք օղն ի սրտէն առնէ՝ և ի դուրս արձակէ - 55. Եւ կերակուր վաղն տուր՝ երբ օղն հով լինի - 69. Ապա թէ ... օղն ցուրտ լինի, առջնն կրակ վառէ մոշի փատով - 77. օղին խառնուածքն և երկրին օղն հով լինի և գիճային: - 80. և օղն տաք և չորային լինի: - 90. Իսկ այն իրուին^a որ չեն բնութեամբ վեց են, որ են այսոքիկ. օղտ^a որ զմեզ պատեալ ունին. և մեր շարժիլն և խաղաղ կենալն - 93. և օղն հով և չորային լինի - 114. զի օղոյն տաքութիւնն բնութեանն օգնական լինի - 140. զի օղոյն հովութիւնն գտաքութեանն զլուխքն հով պահէ - 140. առաջին դէմնն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... վեցերորդն՝ օղոյն զորայիսութիւնն և զերկիրն - 143.

ՕՏԱՆԵԼ - մանաւանդ թէ զմարմինն վարդի ձիթով և մանուշակի ձիթով հովցուցած օժանէ - 9. նոյնպէս և զկուրծսն իւրովն օժանէ: - 9. յիրար խառնէ և զգլուխն այնու օժանէ - 9. ապա աստ չէ պարտ շտապել, և ձիթերովն զնորա գլուխն և զմարմինն օժանել - 10. և տես որ չօժանես զմարմինն ձիթով - 10. և զմարմինն աղէկ օժանէ - 11. ա՛ն սամթի ձէթ ... և զգլուխն օժանէ - 11. և զմարմինն տաք ձիթերով աղէկ օժանէ - 11. Իսկ չորային ձիթերովն մի օժանէր զմարմինն - 13. ապա օժանել զմարմինն հով և գիճային ձիթերով - 18. և զմարմին մանուշակի ձիթով օժանէ - 19. և հով լուսպովն զկուրծսն օժանէ - 19. և

շնխադրողի ջրով զկուրծսն օծանէ – 19. և կիսատաք ջրով ծեփէ զմարմինն, և մանուշակի ձիթով օծանէ – 21. Զձեռն և գոտն մանուշակի ձիթով օծանէ մարմէրով – 21. և հետ այսոր զայսոցն հովացո հովային դեղերով և օծանելով - 24. և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծանէ – 26. և զմարմինն հով և զհիւսկին ձիթերով օծանէ - 27. և զմարմինն օծանէ մանուշակի ձիթով – 27. Ապա թէ ձմեռն լինի ու խիստ ցուրտ, օծանէ զմարմինն խիրու ձիթով – 28. և մանուշակի և նոնֆարի ձիթով զգլուխն օծանէ – 28. և զմարմինն եղկ ձիթերով օծանէ – 28. նոյնպէս զգլուխն և զշլիքն և զհլունսն ողորարին մանուշակի ձիթով լաւ օծանէ – 29. Եւ երբ ելանէ յաւազանէն, օծանէ զմարմինն լիւուֆարի ձիթով – 42. և ապա յետ այնոր օծանէ զկուրծքն մանուշակի ձիթով^ա որ ընդ իսպիտակ մոմ հալած լինի - 42. և ընդ երիկածքն՝ օծանէ զմարմինն լիւուֆարի ձիթով – 44. և օծանելոյ տեղիք և սպեղանեաց՝ հովն օգտէ – 47. զմանուշակի ձեթն և զնիլիֆարի ի գլուխն և ի յանդամսն հանապազ օծանէ – 48. և երբ ելանէ, զանձն օծանէ դոմի ձիթով – 55. և զհով ձիթերն ընդ գլուխն օծանէ – 72. և հանապազ զայսուցին դեղիքն զառնալեզուի ջրով ... օծանէ: - 73. այլ մոմձիթով հանապազ օծանէ - 75. զմանտր աղն ի շուշմայի ձեթն խառնէ, և այնով օծանէ - 79. Ապա թէ զսարդոստէին զբոյնն հոռոմ ձիթով թանայ, և զմարմինն օծանէ. օգտէ: - 87. ապա չէ պատեհ որ ի վերայ գլխոյն կաթն տաս կթել, և ոչ ինչ ցեղ ձիթով օծանել – 105. և զհիւանդին զամէն մարմինն օծանէ - 121.

ՕՄԵԼ – ապա օծէ զմարմինն խիրի ձիթով – 10. զհով և զգիճային ձիթերն յար ընդ գլուխն օծէ – 21. և նոնֆարի ձեթով հանապազ զմարմինն օծէ – 28. և զմարմինն մանուշակի ձիթով օծէ – 29. և ի նստած տանն յորմունքն օծեն քաֆուր սանտալ – 32. Ապա թէ հիւանդն նուաղի, դու օծէ ի մարմինն հով լախախով – 44. Ամենայն օր ի բաղանիս մտանէ ... զմարմինն մանուշակի ձիթով օծէ – 46.

ՕՄԵԼԻՔ - կամ օծնէ կասլի ձիթով, կամ բաբունիճի ձիթով – 10. զմարմինն պապունաճի և սամթի ձիթով օծնէ – 29. և ա՞ռ աֆիոն և վարդեջուր ... և զքիներն օծնէ - 30. Եւ ամենայն օր երկու հեղ զմարմինն օծնէ - 34.

ՕՉԱՅԱԻ - եթէ անբորբոս լինի, նա ընծայէ զաղուեսացաւն և զօճացաւն - 94.

ՕՇԻՆԴԸ – Ա՛ն անխոն ... և օշինդր – 85. ի բան տար զխիստ տաք դեղերն, զերդ օշինդրին կուրսն հետ տակերոյ ջրին – 85. Ապա հետ նիւթին եփելոյն, կակղացո զբնութիւնն օշինդրի ջրով – 95. դու օշինդր տուր յամէն օր – 100. տուր զդեղերն^ա որ զգոզն յորդորեն, զերդ զեփած կարօսն, և հալիլէ և օշինդր – 108. այլ օշինդրին կուրսն այս ջերմանս շատ օգտէ: - 124. Ա՛ն քապուլի հալիլայ ... հոռոմ օշինդր – 126. և գօշինդրին կուրսն, օգտէ – 128. Ա՛ն հինգ ազգ հալիլէ ... օշինդր – 144. Ա՛ն սապո երկու դրամ. օշինդր մի դրամ – 145. Ա՛ն լոք ընտրած ... օշինդր – 146.

ՕՏԱԸ - Եւ զայն պատճառսն որ գօտար ջերմն ընծայեն^ա ի մարմնոյն ի զատ պահէ - 2. Պարտ է գիտենալ որ ջերմն օտար տաքութիւն է զատ ի բնութենէն - 3. Զի այն օտար տաքութիւնն հաստատեալ է ընդ ամենայն մարմինն, և չունի անդամ մի փարպուտ ի տաքութենէն^ա որ զգայ զայն գօտար տաքութիւնն: - 38. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^ա թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. Բայց այլ ոմն ասաց ի բժշկական վարդապետացն^ա թէ հիւանդին կերակուրն կերակրէ զայն օտար տաքութիւնն - 39. Եւ իւր պատճառն այն է^ա որ բնաւորական տաքութիւնն և օտար ջերմն զբնաւորական գիճութիւնն ի մարմնոյն քաղեն և հասցնեն: - 47. Ընծայի ջերմ ի պալղամէն, յորժամ բորբոսն օտար տաքութիւն ընծայեցնէ, զոր չէ բնութեամբ – 80. Եւ երրորդ պատճառն այն իրիւն լինին, որ օտար և ի դուրս են ի բնութենէն - 80. զի օտար տաքութիւն երբ ի յինքն գործէ, գտանէ իւր գէճ խառնուածքն, որ թուլացնէ և ծորէ ... դէպ ի դուրս – 92. օտար տաքութիւնն երբ յինքն մտանէ, գտանէ ի մարմնոյն գիճութիւնն՝ զոր կակղացնէ և ծորեցնէ, և դէպ ի դուրս քաշէ - 92. և գործէ ի յինքն օտար տաքութիւնն – 93.

ՕԸ, ԱԻԸ - որ են սկիզբն, և յաւելուլն ... և պակասելն օր քստ օրէ – 4. և զիւր բուրհանն՝ ի նոյն օրն առնէ, և արձակի ի քսանուչորս պահն: – 4. Իսկ այն ազգ ջերմն, որ պատճառն յերեք հոգիքն լինի, միօրեայ ասեն. զի իւր թուականն մի օր է: – 4. Քանզի ասացին բնութեանց իմաստասերքն, եթէ կենդանի մի կայ ի ծովն, ի յորում աւուր ընծայի՝ ի նմին աւուր մեռանի – 7. և տեսին բժշկական վարդապետքն զայս ջերմանս զմնալն մի օր – 7. Զի գնոյն տեսանեմք ի ձմերանի աւուրքն երբ խիստ ցուրտ լինի – 13. Ապա յետ երկու

աւուրն դարձեալ ի բաղանիս մտո – 14. Ապա թէ ասէ որ, եթէ յամեցնէ այս պատճառնիս գօրքն, և ջերմն ի յար մնայ – 23. տամք պատասխանի և ասեմք այսպէս, եթէ յոր օր ընծայի ցաւն, նոյն ի յօրն այն լինի ջերմն – 23. և ի յոր օր ողջանայ ցաւն, ի նոյն օրն արձակէ ջերմն: - 23. Ապա թէ աւուրքն ամառային լինի, ի հով տեղիք նստի - 24. և օր մի երկու՝ շաքարով փոխինս ուտէ – 25. Բազարատ ասէ, թէ պարտ է բժշկին որ ամէն օր զմաճասին երակն տեսանէ - 34. և երբ իմանաս որ օր քան գօր երակն կուտկարանայ, ապա զհացն ի զինին թաց, և տուր այն նշանօքդ՝ որ այլ յառաջ յիշեցար:– 34. Եւ ամենայն օր երկու հեղ զմարմինն օծնէ - 34. Ապա թէ այս ջերմն յամռան աւուրքն լինի, հով ջուր տուր խմել - 34. նշանն այս է՝ որ երեք օր անցանի, և տաքութիւնն միացեղ և յարակ լինի ի մարմինն – 38. Եւ այլ զիտացիր^a որ այս ցեղ հալնմաշ ջերմանս պատճառն այնոր հանդիպի^a որ մարմինն սար լինի և պատճառոյ՞ ... կամ յայլ ցեղ ջերմերուն շատ աւուրք լինի յամել առ ինքն: - 40. ապա թէ հետ աւուր մի կամ երկու՝ իշու կաթն տուր խմելու: - 41. և աւուրքն մատղաշ պիտի, և մօտ ի յօրերն լինի ծնած – 41. և արա զայդ յաւուրն երկու հեղ – 42. ի յառաջին օրն տուր կէս լիտր – 42. Ամենայն օր ի բաղանիս մտանէ – 46. մանաւանդ ի յամռան աւուրքն^a և յամենայն տաք իրաց պատրաստ կենայ - 46. Ապա թէ ձմռան աւուրքն հանդիպի, ի կրակի տաքութենէ և ի ծխէ պատրաստ կենայ – 47. և օր քստ օրէ վատուծի և նիհարանայ – 47. Իւր ստածումն այս է^a որ օրն երկու երեք հեղ ի բաղանիս մտէ – 47. Ապա յետ երակ առնելոյն օր մի կամ երկու օր հարիրայ տուր այս նշանօքս: - 50. և տուր յամէն օր կուրս մի աղցած և մաղած քաղցր կօղայի ջրով: - 51. տալ և ի յեղերդական ջուրն օր մի և զիշեր մի թրջած պահած – 55. Եւ ամէն օր երկու հեղ ի յաւազանն մտնէ – 55. և տուր յամէն օր մին մին – 55. Եւ ապա ասեմք զափիմեռինոս ջերմն յամենայն աւուր, զի նոպայ ունի յամէն օր և ժամ - 56. Եւ զկնի այսոր ասեմք զտոհտէտն որ է օր քնդ մէջ ջերմն, զի օր քնդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. Եւ ապա ասեմք զտէտոտէտն՝ որ է երկու օր քնդ մէջ ջերմն. զի երկու օր քնդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 57. և իւր նոպայն յամէն օր լինի – 57. և իւր մուխատրային պատճառն այն է, որ չտայ հանկիստ մարմնոյն, զի յամէն օր բռնէ իւր նոպայն: - 57. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէտն է, որ ի յարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի, և իւր նոպայն օր քնդ մէջ լինին – 57. և իւր նոպայն երկու օր քնդ մէջ լինի – 57. և իւր

բարւոյն պատճառն այն է, որ ընդ նոպային ի մէջ երկու օր հանկչի մարմինն - 57. քաջել / ծն. քաւել / հետ օրաց որ եփե բնութիւնն և արձակէ - 58. և երրորդն շուտ և ի յուշ արձակելոյն լինի նիւթն, զերդ պաղղամին ջերմն, որ յամէն օր առնու զնուպայն - 59. Իսկ սաւտային ջերմն երկու օր ընդ մէջ առնու զնուպայն - 59. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու զնուպայն - 59. Բայց երկու օրն խիստ լինի իւր տաքութիւնն նոպայով, և օր մի կակուղ առանց նոպայի - 63. Ապա թէ սաւտայն ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատէօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ ունի զնուպայն քսան և չորս պահ: - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի պաղղամն, նա պատահի ջերմն^a որ ափիմեռինոս ասեն, որ յամէն օր նուպայ ունի տասն և ութ պահ: - 63. Եւ իւր նշանն այն է^a որ օր մի պնդի իւր տաքութիւնն և օր մի կակղնայ: - 63. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէօս ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: - 63. Եւ այն նշաննին^a որ երևնայ մեզ ի յերկրորդ օրն, որ հանդիպի յայլ ջերմերոյն նշան նոյն գոր ասացաք. ապա թէ չերևնայ երկրորդ օրն, նա յերրորդ օրն երևնայ: - 64. Ապա ի չորրորդ օրն երևնայ այնոցիկ^a որք չեն բժիշկ, ոչ եթէ բժիշկն: - 65. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւն քիչ քիչ: - 65. Ապա այն դէմնն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ, և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն - 65. Ապա այն դէմնն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն - 65. ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ, մինչև վճարի և արձակի: - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմն սինէհիս ջերմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ քիչ քիչ զիւր տաքութիւն: - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմն սինէհիս ջերմն, որ օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65. այս ջերմն շատ այնոց հանդիպի, որ ի չորս տարւոյն ի վեր լինին^a մինչև ի քսան տարին, մանաւանդ ի գարնան աւուրքն - 65. և երբ չորս օրն անցնի, սակաւ մի սամթի ջուր ճուլապ խառնեալ ի բանի պահէ: - 75. և այլ պատրաստեցո՞ր որ հետ եւթն աւուրն որ չլուծանես զբնութիւնն: - 77. երեք օր երեք զիշեր ի յար լինի տաքութիւն առանց պակասելոյ - 78. Եւ մաճասին երակն փոքր լինի քան զերկու օր ընդ մէջ ջերմանն - 81. Ապա երբ այս նշաննոյս շատն երևենայ կամ ամէնն, նա յիստակ պաղղամի ջերմն կոչի, որ նուպայն ամէն օր լինի - 81. Վասն ստածման և

բժշկութեան ամփոփումն ջերմանն, որ ի պալղամէ լինի, որ թարգմանի ամենայն աւուր ջերմն: - 82. և ի յօքն հաղ մի տուր - 83. զի խիստ արգիլէ զգրտանալն և զստալն զոր ի յայս ջերմն լինի, և ի յայն ջերմն^ա որ երկու օր քնդ մէջ լինի նոպայն - 83. տո՞ւր բողկ՝ որ ուտէ, որ թրջած լինի ի սրբնճայինն օր մի և զհշեր մի- 84. կամ կարմիր լովիասի ջուր տուր ... Ապա թէ յամէ ջերմն, և քնդ տասնչորս օր անցնի, ըռագիանի ջուր - 84. զայս զըմբելի տուր^ա որ օգտէ պալղամին շատ օրաց ջերման - 84. և տուր յամէն օր չորս նուկի յանօթուց - 84. մի՞ տաս կերակուր... մինչև իջանի ջերմն, և պակասի քան զայն^ա որ յառաջին աւուրքն էր - 84. Եւ այլ պատեհ է^ա որ առաջի օրէն մինչև եօթն օրն արկեշտ այրնես զթպտիրն - 84. ապա թէ յետ եօթն աւուրն չպակասի ջերմն, և ոչ հետ չորեքտասան աւուրքն, ապա զկերակուրն սակաւ մի այլ ուժով տուր - 84. և տո՞ւր ամէն օր մի դրամ - 85. յիւր սկիզբէն ի վեր վարդմարապայ տուր մինչև ցեւթն օրն - 86. և վարդմարապով տուր ըստ կարեացն ի յամէն օր ի յանօթուց - 86. Այլ ուրդ յայս ջերմն^ա որ օր քնդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. և այլ ուրդի՝ որ ի չորս օրն հաղ մին առնու գնուպայն - 88. Բայց այս ջերմն չքաշէ յերկար աւուրք - 88. Բայց մէկ օրն թեթն լինի իւր տաքութիւն, և մէկայլ օրն շատ և մեծ - 90. և հիւանդին երակսն չսրբի ի տաքութենէն, և ոչ տաքութիւնն ի հիւանդէն, մինչև զայ մէկայլ նոպայն ի մէկայլ օրն: - 90. զիտացիր՝ որ ի խարտեշ մաղձէն ջերմն է՝ որ օր քնդ մէջ ունի գնուպայն - 91. Եւ երբ յիստակ լինի՝ եօթն նոպայով բռնէ ի տասն և ի չորս օրն - 92. Ապա երբ չլինի յիստակ օր քնդ մէջ ջերմն, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասուերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ գնուպայով տետոատէօսն, որ օր քնդ մէջ բերէ զիւր նոպայն: - 93. Եւ յայտ ի քուռաթէտ չընծայի օր քնդ մէջ ջերմն - 94. Եւ զլուծման դեղերդ ի նոպային օրն մի տաս - 95. և տուր այն օրն զարեջուր մէն - 95. և իւր նոպայն օր քնդ մէջ լինի երկուտասան պահ: - 97. և յետինսն սահմանն տասնչորս օր լինի - 97. Այլ ի նուպային օրն զըմպելիքն միայն տուր, զերդ զգարեջուրն և զշարապնին, և ի մէկայլ օրն՝ որ չունի գնուպայն, կերակուր տուր - 99. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ. զի օր քնդ մէջն բաւական է: - 99. Եւ երբ եւթն օր անցանի, դու օշինդր տուր յամէն օր - 100. և դամոնի ջրով ի թրջոց դիւր օր մի և զհշեր մի - 100. զհալիլան ի ներքս արկ օր մի և զհշեր մի - 100. և արկ ի վերայ քառասուն դրամ ջուր, և թող օր մի և զհշեր մի - 101. Եւ

գամենայն լուծման դեղերն ի յայն օրն տուր^a որ չունենայ նոպայն – 101. այլ ի նոպային օրն մի տաս զլուծման դեղն – 101. Բայց մէկ օրն խիստ լինի, և մէկայլ օրն սակաւ կակուղ ցուցանէ – 103. Եւ այն օրն՝ որ խիստ լինի՝ զգարէջուրն մէն տուր – 104. և երբ արեգակն ցաթէ զարէջուր տուր. և ի կէս օրն թթու և քաղցր նոան ջուր - 106. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. զի զօր ընդ մէջ ջերմն երեքօրեայ անուանեն: - 107. մէկ օրն խիստ լինի նոպայն, և մէկայլ օրն թեթև - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ գայ: - 107. Ապա այս ջերմանս որ երեքօրեայ ասեն, մի օրն խիստ գայ իւր նոպայն ... և այն օրն խիստ դատէ զհիւանդն: - 107-108. և մէկայլ օրն թեթև և թոյլ լինի նոպայն: - 108. և կէս օրն խիարաի ջուր ... տուր – 108. Ապա թէ հիւանդութիւնն խիստ լինի ... յայն օրն՝ որ չունի զմեծ նոպայն, երակ առ – 109. վասն այդ պատճառանացդ օր մի խիստ լինի ջերմն, և օր մի հանդարտ: - 109. Զի մէկ օրն երկու ջերմն լինի, մաղձին և պալղամին, և մէկայլ օրն պալղամին մէն լինի, և այն օրն կակուղ լինի ջերմն, և անկահ քան զմէկայլ օրն: – 109. Իսկ տոփտեօսն՝ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն ... օր մին երևնայ և օր մին չերևնայ: – 110. զի այս անունս լնու գայն զօրն, և գայն տեղին, որ չէ ի յերևենալ – 110. Ապա թէ ցներքսէ երակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատեօս ջերմն, որ երկու օր հիտրաց ունի զնոպայն, և օր մի չունի - 113. Ապա թէ ի դուրս յերակացն բորբոսի, նա առնէ զտետռատեօս ջերմն, որ երկու օր ընդ մէջ նոպայ ունի – 113. Այլ զհտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմանս նշաննին առնուն ի յայն ի յերեք պատճառանացն, զոր այլ ի յառաջ ասացաք - 114. և ժամն աշնան աւուրքն լինի – 114. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի, Բայց ոչ սուր և ոչ այրեցող, զերդ օր ընդ մէջ ջերմանն – 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր, և քան զօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան զօր ընդ մէջ ջերմանն – 114. զհտացիր որ այս երկու օր ընդ մէջ ջերմն խալրս է - 115. և ամռան աւուրքն այլ կարճ լինի իւր նոպայն: - 115. կամ ժամն զարնան աւուրքն լինի – 115. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել ... այրեցն և ծարաւն շատ լինի - 115. Տաճիկն բբղ ասէ, որ թարգմանի չորեքօրեայ, որ է երկու օր ընդ մէջ ջերմն: – 116. Եւ իւր նշանն այս է, որ երկու օր հիտրաց նուպայ առնու, և օր մի չառնու - 116. Ապա թէ յերկար քաշէ այս ջերմն, ի նոպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ այս չկերակրիլ – 117. և ի

նուպային օրն ընդ ցորեկոյ կալ բնիկ – 117. և տուր յամեն օր չորս նուկի եղկ – 118. բայց ի նուպային օրն մի՛ տաս – 118. յամեն հինգ օր տուր զայդ հապտ – 119. և իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր հիտրաց նուպայ լինի և օր մի չլինի: - 120. ապա հետ քառասուն աւուր տուր տարեկան ոչխարի միս: - 120. Եւ այլ ի գարնան աւուրքն պատեհ է որ պատրաստ կենաս ի սուր դեղերոյն, զի կրկնէ զջերմն և երկյու այրնէ - 120. Եւ երբ նուպային օրն լինի, սրքնճպին տուր տաք ջրով: - 121. Եւ ի յայն աւուրքն^a որ չունի գնոպայն, ազոխի ջրով մուգաւարայ տուր - 122. Ապա թէ սկիզբն այս ջերմանս ի յամռան աւուրքն լինի, գարեջուր տուր սրքնճպինով: - 123. Ապա թէ երակ կամիս առնուլ, զկնի նուպային ի մեկայլն օրն առ երակ: - 123. Եւ ի յայն օրն՝ որ ջերմանն նուպայն լինի, կերակուր չուտէ – 123. Եւ յայն երկու օրն՝ որ հանկիստ լինի՝ ի ձի հեծնելն և գտատան այրնելն մի՛ արգիլես: - 125. և իւր նշանն այն է՝ որ երկու օր նուպայն հիտրաց գան և մեկայլ օրն չգան: - 126. և հետ նուպային ի մեկայլ օրն տուր որ իսմեն եղկ - 127. ի նուպային օրն մի՞ տար, այլ ի մեկ այլ օրն տուր - 127. յամեն երեք օր տուր կես դրամ – 127. Եւ իւր նշանն այս է՝ որ երկու օր ընդ մեջ գայ նուպայն – 127. Իւր ստածումն այս է՝ որ ի նուպային օրն վերաբերութիւն այրնէ – 127. և պալի երկու օրն կերակրէ և պարարէ զմարմինն: - 127. Եւ իւր ստածումն այն է՝ որ հետ եւթն աւուրն ըռնանդին կուրսն տուր – 128. մեկն ունի գնոպայն յամեն հինգ օր, և մեկայլն գնոպայն յամեն ի վեց օր - 129. իւր նշանն այս է՝ որ չորս օր թողու և ի հինգերորդ օրն գայ իւր նուպայն: - 131. Եւ մեկայլն՝ որ վեցօրեայ կոչեն, իւր նշանն այն է՝ որ հինգ օր թողու, և ի վեցերորդ օրն գայ նուպայն: - 131. Իսկ այս ջերմս յամենայն մետասան օր ապա բերէ զիւր նուպայն - 132. և յետ այնոր յամենայն երկու օր ի բաղնիս մտո - 133. այլ ի նուպային օրն թող զբաղանիսն, զի ահոկէ: - 133. և ի նուպային օրն բերանն փրփուր գայ – 133. Եւ երկրորդ բաժինն մինչև յերեք օրն լինի – 134. Ապա թէ տեսանէ բժիշկն^a որ ջերմանն նուպայն օր մի քանի միացեղ դադարի ... զիտենայ որ ջերմն ի կատարելութեան ... ժամանակն հասաւ: - 139. Այլ վկայէ այտոր չորեքօրեայ ջերմն, որ է տետռատէօսն, որ ի յամռան եղանակն^a և ի տաք աւուրքն իւր նուպային ժամանակն կարճ լինի - 140. Իսկ ի յաշնան եղանակն^a և ի ձմեռան, և ի հով աւուրքն^o իւր նուպային ժամանակն այլ յերկար քաշէ: - 140. Նոյնպէս և վասն այդ պատճառանացդ լինի^a որ հիւանդութիւնքն ի յամարան աւուրքն շուտ արձակին - 140.

Իսկ սուր հիւանդութիւնքն երբ ձմեռան աւուրքն ուրդին, յերկար քաշեն, և չարձակի շուտ – 140. Ապա հետ /գրքում^ա հոտ/ քսան աւուրն տկարանայ բնութիւնն, և չկարէ յամէն երեք օր ու կէս բուրհան այրնել - 141. Այլ պարտ է գիտենալ^ա որ սուր հիւանդութիւնքն այլ և այլ աստիճանք ունին. կան որ խիստ ի լման սուր լինին, և իրեանց բուրհանն յերրորդ և ի չորրորդ օրն լինին. և այլ կան որ բուրհանն յեւթն օրն լինի. և այլ կայ որ յեւթնտասն օրն լինի. և այլ կայ որ ի քսաննամի օրն լինի: - 141. այլ յամէն երեք օր ու կէս յիմաց այրնէ - 141. զի ի քսան օրէն ի վեր յամէն եւթն օր լինի բուրհանն ի քառասուն օրն: - 141. Այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ ընդ քառասուն օրն անցանի, չանուանեն զայն սուր հիւանդութիւնք - 141. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է^ա որ գիտենայ զսուր և զայրեցող ջերմերն, զերդ զյիստակ օր ընդ մէջ ջերմն - 142. և այլ ամենայն հիւանդութիւն^ա որ յերկարօրեայ լինի, նոյնպէս և զիր կատարելութեան սահմանն յերկար աւուրս քարշէ: - 142. և ամենայն աւուր ջերմն^ա որ ի պալղամէն լինի, որ է ափիմեռինոսն, և այն ջերմն՝ որ իմիտոյտէնս ասեն ... սուր անուանեն - 142. Պարտ է բժշկին, որ զհիւանդն ծառայէ, որ զդէմսն ի տասն իրք այրնէ. առաջին դէմսն, որ յուզէ զպատճառն ցաւոյն և զհիւանդութեանն ... հինգերորդ՝ գաւուրքն հիւանդին– 143. Հապ գլխացաւի, երբ ի հովէ լինի, և աւուրք ցաւէ - 145. երեք օր խմէ մուխլ զայս – 147. Եւ զմարմինդ ջեր պահէ այդ երեք օրս - 147. և երեք օր զայդ պատրաստ կերակուրդ կեր հետ դեղին – 148. և դի՞ր օր մի և զիշեր մի ի թրջոց – 149.

ՕՐ ԸՆԴ ՄԷՋ - Եւ զկնի այսոր ասեմք զտոյտէտն որ է օր ընդ մէջ ջերմն, զի օր ընդ մէջ ունի զժամն և զնոպայն – 56. Եւ երրորդ ցեղն տրիտէտն է, որ ի խարտէշ մաղձին բորբոսելոյն լինի, և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինին – 57. և իւր նոպայն երկու օր ընդ մէջ լինի – 57. Իսկ խարտէշ մաղձին ջերմն օր ընդ մէջ առնու զնոպայն – 59. Ապա թէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի խարտէշ մաղձն, նա առնէ զտրիտէտ ջերմն, որ օր ընդ մէջ նուպայ ունի երկոտասան պահ: - 63. Այլ ուրդ յայս ջերմն^ա որ օր ընդ մէջ լինի իւր նոպայն - 88. Եւ երբ զայս նշաննիս տեսանես ... զիտացիր՝ որ ի խարտէս մաղձէն ջերմն է՝ որ օր ընդ մէջ ունի զնոպայն – 91. Ապա երբ չլինի յիստակ օր ընդ մէջ ջերմն, իւր նշաննին այս են՝ որ իւր նոպայն քան զտասուերկու պահ այլ աւելի քաշէ - 94. Իսկ եթէ ի դուրս ի յերակացն բորբոսի, նա ընծայէ զնոպայով տետոտէտն, որ օր ընդ մէջ բերէ

զիր նոպայն: - 93. Եւ յայտ ի քուտաթէտ չընծայի օր ընդ մէջ ջերմ - 94. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի երկուտասան պահ: - 97. Եւ յամենայն օր չէ պատեհ կերակուր տալ. զի օր ընդ մէջն բաւական է: - 99. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. զի գօր ընդ մէջ ջերմն երեքօրեայ անուանեն: - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ լինի: - 107. և իւր նոպայն օր ընդ մէջ գայ: - 107. Իսկ տոթիտօսն՝ օր ընդ մէջ ունի գնոպայն - 110. և ի նոպային յաւելնալն տաքութիւն լինի ... զերդ օր ընդ մէջ ջերմանն - 114. և երակսն սակաւ մի սրանայ և շոյտ լինի քան որ ի նոպային սկիզբն էր, և քան գօր ընդ մէջ ջերմանն այլ փոքր և այլ յուշ լինի - 114. Եւ ի նոպային իջանիլն իւր ցրտանալն պակաս լինի քան գօր ընդ մէջ ջերմանն - 114. Իսկ թէ ընդ յառաջքն օր ընդ մէջ ջերմ է կալել ... այրեցն և ծարաւն շատ լինի - 115. Իսկ գիտենալն ի հիւանդութեանցն ի ցեղէն այն է՞ որ գիտենայ գտուր և զայրեցող ջերմերն, զերդ զյիստակ օր ընդ մէջ ջերմն - 142.

ՕՐ ԸՍՏ ՕՐԷ - որ են սկիզբն, և յաւելուլն, և կատարելն ի լման որ դադարի միացեալ, և պակասելն օր ըստ օրէ - 4. և օր ըստ օրէ վատուծի և նիհարանայ - 47. Առաջին դէմն այն է, որ յառաջմէ յաւելնայ իւր տաքութիւն քիչ քիչ օր ըստ օրէ: - 65.

ՕՐԻՆԱԿ - օրինակ է պուտուկն չոր և պինտ անդամոցն - 4. Այլ այն ցեղ ջերմն որ ի յերեք հոգիքն լինին, չունի օրինակ որ ի յինքն ի նման լինի ամենայն դիմօք - 4. ա՞ն ի միտ օրինակ գոարբնի փութն - 5. Այլ օրինակ խիստ ի նման յայտ իրացոյ - 5. Այս օրինակ խիստ նման է մարդկային բնութեան գործոյն - 5. նոյն օրինակաւ տես և զջերմն ի մարմինք մարդկան - 5. Ապա թէ յայլ անդամունս ելանէ ելունդ, նոյն պատճառքդ են և նոյն օրինակքդ, որպէս և ցայլքն և ի յանթն ասացաք: - 22. Իսկ բերեմ ես այս բանիս ընկեր և օրինակ, որ ընթերցողին դիւրաւ լինի: - 37. Որպէս գտանեմք գօրինակն ի կրին քարն - 39. Իսկ ես այդ իրացոյ օրինակ բերեմ որ այլ հեշտ հասկանայք: - 65. այդ օրինակովդ լինի յար և հաւասար սինէիս ջերմն - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէիս ջերմն - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէիս ջերմն - 65. Եւ այլ գիտացիր՞ որ այս նշանօքս, և այս օրինակովս ... լինին և այլ ցեղ ջերմերն - 110. Այդ նշանովդ և այդ օրինակովդ պիտի՞ որ լինի ամենայն ցեղ խառն ջերմանն ստածումն - 111. այլ պատեհ է՞ որ յուզեն և պէտ այրնեն զիրուին, որ խասիաթով

օգտեն, այն օրինակաւն՝ որ ի չորեքօրեայ ջերմանն ի ստածումն ի վերջքն յիշեցաք – 133.

ՕՐ ՔԱՆ ԶՕՐ - և երբ իմանաս որ օր քան զօր երակն կուտկարանայ, ապա զհացն ի գինին թաց, և տուր - 34. և ապա օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւն քիչ քիչ: - 65. Ապա այն դէմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ, յառաջմէ սակաւ լինի և հեշտ, և ապա յաւելնայ օր քան զօր իւր տաքութիւն - 65. Ապա այն դէմն, որ պակասեցնէ օր քան զօր, յառաջմէ դիժար լինի և շատ իւր տաքութիւնն, ապա օր քան զօր պակասի քիչ քիչ - 65. և այդ օրինակովդ լինի յերկրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, որ օր քան զօր յաւելցնէ քիչ քիչ զիւր տաքութիւն: - 65. այդ օրինակովդ լինի երրորդ դէմս սինէհիս ջերմն, որ օր քան զօր պակասի իւր տաքութիւնն քիչ քիչ: - 65.

Ֆ

ՖԱՅՂԱՐԱ - այլ տուր զթրջած սապոն և զայարիճի ֆայդարան, օգտակար են: - 89.

ՖՍՏՈՒԽ – տուր ... և թթու նռան բանդակով և թարունճ բանդակով և ֆստուխի վերի կեղևովն - 96.